

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

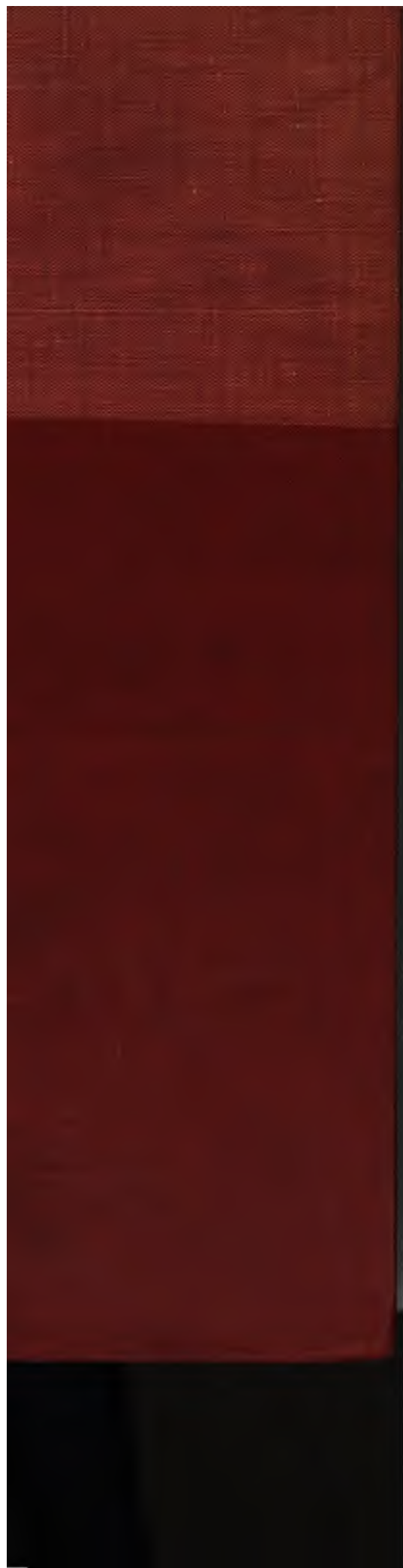
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

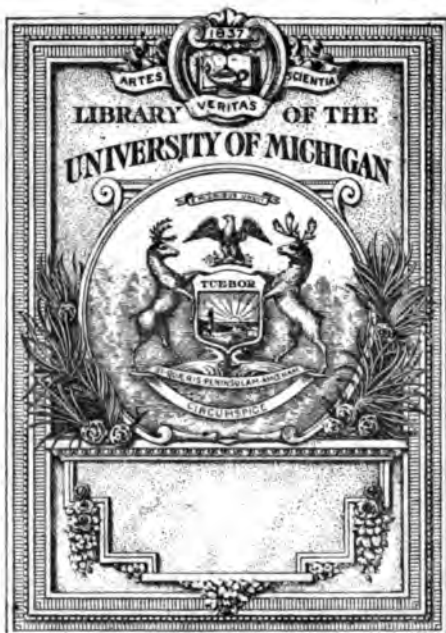
Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

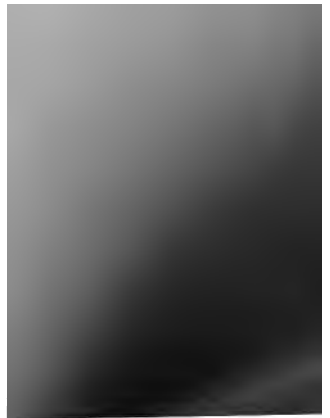

DJ

3

.H67

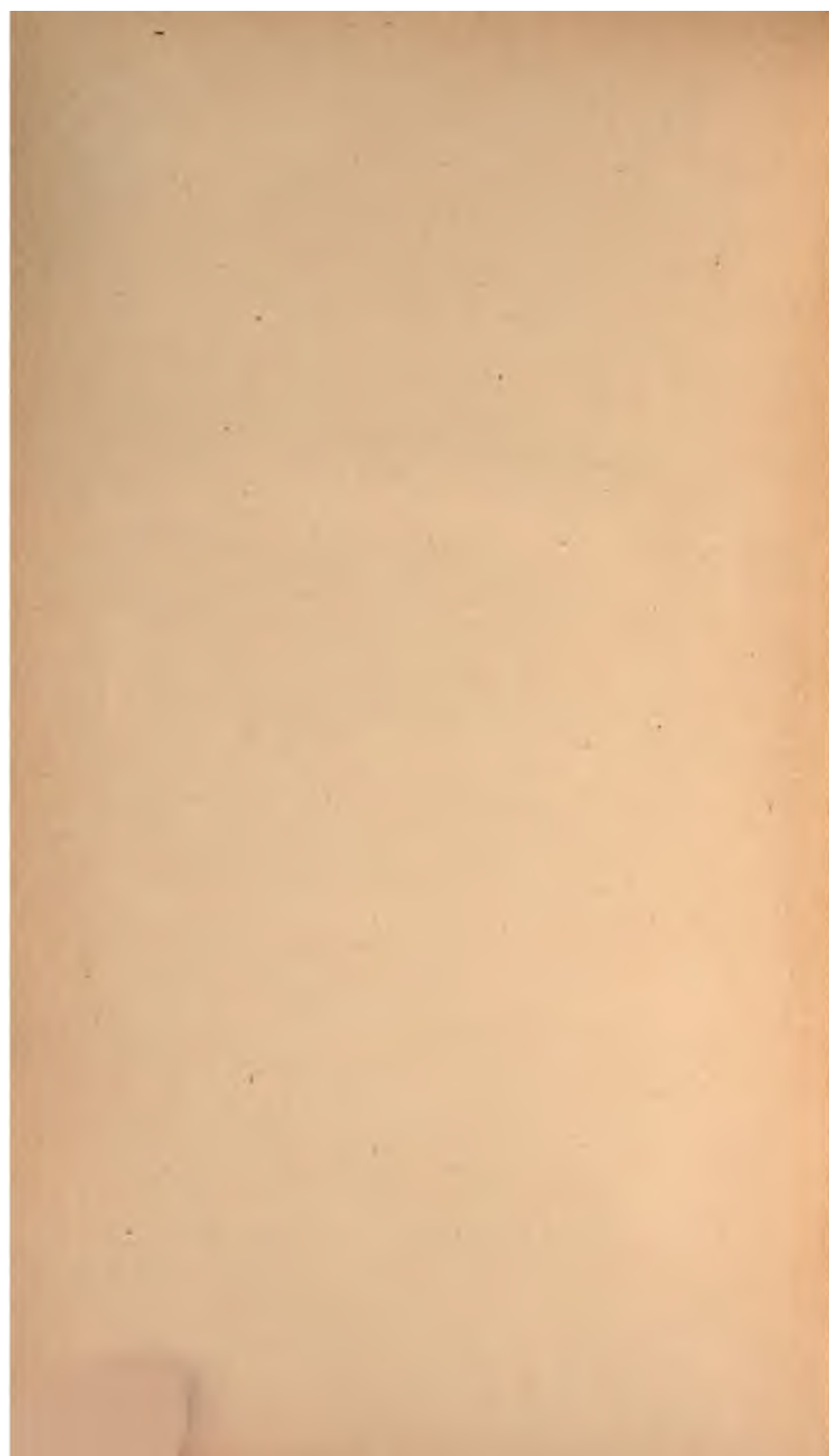
verliest een schip; een kapertje door Vlissingen opgebracht. Haringvloot mag niet vóór 1 Juli uitloopen. De vloot of een gedeelte er van thuis ontboden om de zee te beveiligen. Over de vervalschte ordonnantiën van betaling en over de onlusten te Naarden. Maatregelen om in Schiedam, Delft en Gouda de rust te bewaren, zoo die gevaar mocht loopen door het uitblijven van de haringbuizen. Granen goedkoop. Slechte vooruitzichten van den oogst. Schilderijen van juffrouw van Hogendorp.

Hage, den 20 Juny 1659.

Mijn Heer.

Dat de peys tusschen Vranckryck en Spangien vast gaet, mach niet meer tegen gesproken werden, hoewel geseyt werdt, dat de conditiën noch niet vast staen, maer dat Don Louys de Haro ende Mazaryn den anderen te Baiona sullen gaen vinden ¹⁾, om alles by monde te vereffenen ende te beter te secreteeren. De geestelycken hier geven voor en pretendeeren te willen weten, dat het tegens de ketters en Engelsche rebellen bij beyde Coningen soude gemeent werden ende dat een ligue voorhanden soude syn, om Coning Carel in syn ryck te helpen. Den Francen ambassadeur geeft voor, dat al offschoon peys wert, dat nochtans Portugael in sijn ryck sal gemaintineert werden, om Spangen altyts in devoir te connen houden, ende dat voorts alle conquesten aen Vranckrick, uytgenomen Duynkercken, souden blyven. Den Ambassadeur van Portugael, die van hier was vertrocken, is te Brussel en werden door de Spaensche ministers syne schulden hier voldaan, die ontrent 12000 gulden syn; heeft hier seer schoone meubelen en silverwerck te pande gelaeten. De Coninginne van Bohemen (die men in Duytslandt palsgravinne noempt) is stillekens naer Brussel vertrocken. Men geeft voor, dat het is om Coning Caerel te gaen spreeken. Maer wert bij de meeste gelooft, dat haer dochter Louyse sal volgen ende mede Vranckryck ingaen ende van religie

1) Elkander te Bayonne zullen ontmoeten.

verliest een schip; een kapertje door Vlissingen opgebracht. Haringvloot mag niet vóór 1 Juli uitloopen. De vloot of een gedeelte er van thuis ontboden om de zee te beveiligen. Over de vervalschte ordonnantiën van betaling en over de onlusten te Naarden. Maatregelen om in Schiedam, Delft en Gouda de rust te bewaren, zoo die gevaar mocht loopen door het uitblijven van de haringbuizen. Granen goedkoop. Slechte vooruitzichten van den oogst. Schilderijen van juffrouw van Hogendorp.

Hage, den 20 Juny 1659.

Mijn Heer.

Dat de peys tusschen Vranckryck en Spangien vast gaet, mach niet meer tegen gesproken werden, hoewel geseyt werdt, dat de conditiën noch niet vast staen, maer dat Don Louys de Haro ende Mazaryn den anderen te Baiona sullen gaen vinden ¹⁾, om alles by monde te vereffenen ende te beter te secreteeren. De geestelycken hier geven voor en pretendeeren te willen weten, dat het tegens de ketters en Engelsche rebellen bij beyde Coningen soude gemeent werden ende dat een ligue voorhanden soude syn, om Coning Carel in syn ryck te helpen. Den Francen ambassadeur geeft voor, dat al offschoon peys wert, dat nochtans Portugael in sijn ryck sal gemaintineert werden, om Spangen altyts in devoir te connen houden, ende dat voorts alle conquesten aen Vranckryck, uytgenomen Duynkercken, souden blyven. Den Ambassadeur van Portugael, die van hier was vertrocken, is te Brussel en werden door de Spaensche ministers syne schulden hier voldaan, die ontrent 12000 gulden syn; heeft hier seer schoone meubelen en silverwerck te pande gelaeten. De Coninginne van Bohemen (die men in Duytslandt palsgravinne noempt) is stillekens naer Brussel vertrocken. Men geeft voor, dat het is om Coning Caerel te gaen spreeken. Maer wert bij de meeste gelooft, dat haer dochter Louyse sal volgen ende mede Vranckryck ingaen ende van religie

1) Elkander te Bayonne zullen ontmoeten.

WERKEN

UITGEGEVEN DOOR HET

HISTORISCH GENOOTSCHAP

(GEVESTIGD TE UTRECHT)

DERDE SERIE

N°. 9

REKENINGEN

DER STAD GRONINGEN

UIT DE 16DE EEUW

'S GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1896

verliest een schip; een kapertje door Vlissingen opgebracht. Haringvloot mag niet vóór 1 Juli uitloopen. De vloot of een gedeelte er van thuis ontboden om de zee te beveiligen. Over de vervalschte ordonnantiën van betaling en over de onlusten te Naarden. Maatregelen om in Schiedam, Delft en Gouda de rust te bewaren, zoo die gevaar mocht loopen door het uitblijven van de haringbuizen. Granen goedkoop. Slechte vooruitzichten van den oogst. Schilderijen van juffrouw van Hogendorp.

Hage, den 20 Juny 1659.

Mijn Heer.

Dat de peys tusschen Vranckryck en Spangien vast gaet, mach niet meer tegen gesproken werden, hoewel geseyt werdt, dat de conditiën noch niet vast staen, maer dat Don Louys de Haro ende Mazaryn den anderen te Baiona sullen gaen vinden ¹⁾, om alles by monde te vereffenen ende te beter te secreteeren. De geestelycken hier geven voor en pretendeeren te willen weten, dat het tegens de ketters en Engelsche rebellen bij beyde Coningen soude gemeent werden ende dat een ligue voorhanden soude syn, om Coning Carel in syn ryck te helpen. Den Francen ambassadeur geeft voor, dat al offschoon peys wert, dat nochtans Portugael in sijn ryck sal gemaintineert werden, om Spangen altyts in devoir te connen houden, ende dat voorts alle conquesten aen Vranckrick, uytgenomen Duynkercken, souden blyven. Den Ambassadeur van Portugael, die van hier was vertroocken, is te Brussel en werden door de Spaensche ministers syne schulden hier voldaan, die ontrent 12000 gulden syn; heeft hier seer schoone meubelen en silverwerck te pande gelaeten. De Coninginne van Bohemen (die men in Duytslandt palsgravinne noempt) is stillekens naer Brussel vertroocken. Men geeft voor, dat het is om Coning Caerel te gaen spreekken. Maer wert bij de meeste gelooft, dat haer dochter Louyse sal volgen ende mede Vranckryck ingaen ende van religie

1) Elkander te Bayonne zullen ontmoeten.

MAR 17 1919

949.2
H67.

REKENINGEN

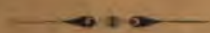
DER

STAD GRONINGEN

UIT DE 16DE EEUW

UITGEGEVEN DOOR

DR. P. J. BLOK

'S GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1896

verliest een schip; een kapertje door Vlissingen opgebracht. Haringvloot mag niet vóór 1 Juli uitloopen. De vloot of een gedeelte er van thuis ontboden om de zee te beveiligen. Over de vervalschte ordonnantiën van betaling en over de onlusten te Naarden. Maatregelen om in Schiedam, Delft en Gouda de rust te bewaren, zoo die gevaar mocht loopen door het uitblijven van de haringbuizen. Granen goedkoop. Slechte vooruitzichten van den oogst. Schilderijen van juffrouw van Hogendorp.

Hage, den 20 Juny 1659.

Mijn Heer.

Dat de peys tusschen Vranckryck en Spangien vast gaet, mach niet meer tegen gesproken werden, hoewel geseyt werdt, dat de conditiën noch niet vast staen, maer dat Don Louys de Haro ende Mazaryn den anderen te Baiona sullen gaen vinden ¹⁾, om alles by monde te vereffenen ende te beter te secreteeren. De geestelycken hier geven voor en pretendeeren te willen weten, dat het tegens de ketters en Engelsche rebellen bij beyde Coningen soude gemeent werden ende dat een ligue voorhanden soude syn, om Coning Carel in syn ryck te helpen. Den Francen ambassadeur geeft voor, dat al offschoon peys wert, dat nochtans Portugael in sijn ryck sal gemaintineert werden, om Spangen altyts in devoir te connen houden, ende dat voorts alle conquesten aen Vranckrick, uytgenomen Duynkercken, souden blyven. Den Ambassadeur van Portugael, die van hier was vertrocken, is te Brussel en werden door de Spaensche ministers syne schulden hier voldæen, die ontrent 12000 gulden syn; heeft hier seer schoone meubelen en silverwerck te pande gelaeten. De Coninginne van Bohemen (die men in Duytslandt palsgravinne noempt) is stillekens naer Brussel vertrocken. Men geeft voor, dat het is om Coning Caerel te gaen spreecken. Maer wert bij de meeste gelooft, dat haer dochter Louyse sal volgen ende mede Vranckryck ingaen ende van religie

1) Elkander te Bayonne zullen ontmoeten.

1000000

verliest een schip; een kapertje door Vlissingen opgebracht. Haringvloot mag niet vóór 1 Juli uitloopen. De vloot of een gedeelte er van thuis ontboden om de zee te beveiligen. Over de vervalschte ordonnantiën van betaling en over de onlusten te Naarden. Maatregelen om in Schiedam, Delft en Gouda de rust te bewaren, zoo die gevaar mocht loopen door het uitblijven van de haringbuizen. Granen goedkoop. Slechte vooruitzichten van den oogst. Schilderijen van juffrouw van Hogendorp.

Hage, den 20 Juny 1659.

Mijn Heer.

Dat de peys tusschen Vranckryck en Spangien vast gaet, mach niet meer tegen gesproken werden, hoewel geseyt werdt, dat de conditiën noch niet vast staen, maer dat Don Louys de Haro ende Mazaryn den anderen te Baiona sullen gaen vinden ¹⁾, om alles by monde te vereffenen ende te beter te secreteeren. De geestelycken hier geven voor en pretendeeren te willen weten, dat het tegens de ketters en Engelsche rebellen bij beyde Coningen soude gemeent werden ende dat een ligue voorhanden soude syn, om Coning Carel in syn ryck te helpen. Den Francen ambassadeur geeft voor, dat al offschoon peys wert, dat nochtans Portugael in sijn ryck sal gemaintineert werden, om Spangen altyts in devoir te connen houden, ende dat voorts alle conquesten aen Vranckrick, uytgenomen Duynkercken, souden blyven. Den Ambassadeur van Portugael, die van hier was vertrocken, is te Brussel en werden door de Spaensche ministers syne schulden hier voldaan, die ontrent 12000 gulden syn; heeft hier seer schoone meubelen en silverwerck te pande gelaeten. De Coninginne van Bohemen (die men in Duytslandt palsgravinne noempt) is stillekens naer Brussel vertrocken. Men geeft voor, dat het is om Coning Caerel te gaen sprecken. Maer wert bij de meeste gelooft, dat haer dochter Louyse sal volgen ende mede Vranckryck ingaen ende van religie

1) Elkander te Bayonne zullen ontmoeten.

die in den tijd dezer rekening vooral ook op financieel gebied in de stad plaats vonden, de aanleiding geweest zijn tot het verdwijnen der oudere rekeningen? Of heeft men eenmaal eene groote opruiming gehouden onder de oude bescheiden der stad? Het laatste is niet zeer waarschijnlijk, daar men juist hier, zooals blijkt uit de talrijke ons uit de 14de, ja uit de 13de eeuw bewaarde stedelijke papieren, voor de bewaring van oude stukken in het algemeen op uitnemende wijze zorg droeg; voor het eerste pleit, dat, nadat deze woelingen voorgoed zijn afgelopen en de stad onder het bourgondische bestuur de rust en welvaart van vroeger jaren terugvindt, de volledige serie der stadsrekeningen bijna onmiddellijk begint.

Hoe het zij, de rekeningen, die uit de vroegere jaren tot ons gekomen zijn, geven een duidelijk inzicht in de zoo merkwaardige instellingen van het stadsbestuur te Groningen zoowel als in de maatschappelijke verhoudingen der burgers onderling en tot hunne omgeving in de rumoerige tijden, die voor Groningen den overgang bewerkten uit den toestand van bijna volledige onafhankelijkheid, ja zelfs van zoo niet erkende dan toch feitelijke rijksvrijheid, tot dien van opneming in een betrekkelijk krachtig monarchaal staatsverband.

Er is veel veranderd in Groningen tusschen de jaren 1525 en 1540 en de stadsrekeningen geven getuigenis van die verandering.

De rekening van 1526/7 met hare primitieve scheiding van de rubrieken inkomsten en uitgaven — eenvoudig door het openlaten van een aantal bladzijden achter de laatste posten der eerste rubriek ¹⁾; met hare onbeholpen verwijzingen van de eene totaalsom naar de andere door middel van kabbalistische teekens ²⁾; met hare talrijke rekenfouten, hare minachting voor stuivers en halve stuivers ³⁾, hare ongeregelde boeking van onderdeelen en posten daarin — vertoont ons het oude type der stadsreke-

1) Blz. 46.

2) Vgl. blz. 26, 34, 45, 75, 98.

3) Blz. 100.

ning, zooals zij waarschijnlijk sinds onheugelijke tijden werd samengesteld door niet altijd trouwe en op onvolgende wijze gecontrôleerde ambtenaren uit de regeerende koopliedengeslachten ¹⁾. Het handschrift ²⁾ op papier met perkamenten omslag, 172 folia, waarop met fraaie letter „Rekeninge voor 't jaar 1526” door eene oude hand is opgeteekend, is het waarschijnlijk laatst overgeblevene boek eener lange serie, die opklom tot vroeg in de 14de, misschien reeds tot de „rationales” der 13de eeuw, waarvan de oude oorkonden der stad spreken. Het is geschreven door den rentmeester Johan van Metelen, die toen voor het eerst zijn post waarnam, als opvolger van mr. Bouwe ³⁾.

Veel beter ziet reeds de volgende hier uitgegeven rekening er uit. De volgorde der posten is veel geregelder; de inkomsten en uitgaven zijn duidelijk en netjes gescheiden; iedere rubriek is door een opschrift met fraaie gothische letter (hier cursief gedrukt) aangewezen; de rentmeester vergist zich nooit in de optelling, voorzover ik kon nagaan; nauwkeurig wordt van elken stuiver of halven stuiver aantekening gehouden; de totaalsommen zijn duidelijk van de andere optellingen onderscheiden; eene aantekening aan het slot geeft nauwkeurig het getal beschreven folia aan, opdat er geen enkele zou kunnen worden verwijderd ⁴⁾; een register, vooraan opgemaakt, vergemakkelijkt het naslaan der verschillende rubrieken ⁵⁾. Het handschrift ⁶⁾, door den rentmeester Joachim Canter ⁷⁾ zelf geschreven, is evenals het vorige op papier met perkamenten omslag, 296 beschreven folia.

Geheel anders is de derde rekening ingericht, die hier

1) Vgl. Sicke Beninga's Chronickel, ed. Brouerius van Nidek in *Analecta Medii Aevi* (Amst. en Middelb. 1725), blz. 395 vlg.

2) Ms. Rijksarchief in Groningen, 4°, n°. 36.

3) Passim in de rekening als onmiddellijke voorganger genoemd. Vgl. blz. 171.

4) Vgl. blz. 292.

5) Blz. 102.

6) Ms. Rijksarchief in Groningen, 4°, n°. 37.

7) Blz. 216.

is afgedrukt. De rentmeester van 1546/7, Hieronymus Frederiks, de zoon van den bekenden Groninger pastoor en staatsman Willem Frederiks of Frederici ¹⁾, brak op bevel van den Raad met het oude stelsel om het boekjaar van St. Michiel (29 Sept.) tot St. Michiel te doen loopen. Dit stelsel moet waarschijnlijk in verband gebracht worden met den aanzienlijken marktdag van dien datum ²⁾, het einde tevens van de groote jaarmarkt, de Vrijmarkt of Mariamis (Marrymis), die drie weken aanhield: dan kwamen honderden landlieden en vreemdelingen in de stad, dan werden grooten inkoopten gedaan en kon op groote schaal worden afgerekend ³⁾. Het was ook een der termijnen, waardoor de vier burgemeesters, die ieder voor een kwartaal de leiding van het dagelijksch bestuur hadden, hunne „panden”, de kwartalen van hun bewind, scheidten ⁴⁾. Hieronymus Vrederyk — zoo noemt hij zichzelf — is zijne rekening van 1548 met Nieuwjaar begonnen, welke datum wel zal zijn gekozen wegens de algemeene gewoonte der kooplieden om daarmede hun boekjaar aan te vangen in verband met de beteekenis, die de Nieuwjaarsdag in het burgerlijke leven ook als aanvangsdatum van het jaar in de 16de eeuw meer en meer verkreeg ⁵⁾. Zoo staat dan in het begin der rekening van 1546/7 aangeteekend ⁶⁾:

„In tjaer unses Heren 1547 is by den Raedt besloten des soelven jaers in de Vrymarckte, soe men van oldes de jaerlycksche rekenschap plecht te sluyten van Mychaelis

1) Over hem en zijn zoon vgl. Zuidema, Wilhelmus Frederici (Groningen, 1888), blz. 23 vlg.

2) Gildenbrief van 1436.

3) Eene studie over deze Vrijmarkt werd door Mr. J. A. Feith gegeven in de Gron. couranten van Januari 1894.

4) Vgl. blz. 33 en 124. Op de eerste plaats wordt de Vrijmarkt, op de tweede Michaelis als datum van den aanvang van het nieuwe pand aangegeven. Volgens het Stadboek begon het pand met het begin der Vrijmarkt op Vrouwendag Nativitas (vandaar Mariamis), 8 September. Het gansche tijdperk van 8—29 September werd blijkbaar als een geheel opgevat. Vgl. Stadboek, uitg. Telting, I, 21.

5) Vgl. De Fremery in Nijhoff's Bijdr. 3de R., VIII, blz. 125 vlg.

6) Ms. Rijksarchief in Groningen, 4°, n°. 39.

DJ

3

.H67

handschrift ¹⁾ is op papier, met perkamenten omslag en 272 folia groot.

Meer dan deze drie rekeningen is hier niet afgedrukt. Het gegevene scheen voldoende om aan te wijzen, hoe in de stad Groningen tot het midden der 16de eeuw de administratie werd gevoerd.

Niet alleen echter voor de kennis der stedelijke administratie zijn de stadsrekeningen van groot belang: zij leveren ons tal van voortreffelijke gegevens voor de kennis van het stedelijk leven in het algemeen en het ware zeer te wenschen, dat langzamerhand van steden in allerlei deelen van ons land dergelijke verzamelingen werden gepubliceerd, al is het dan niet op de ruime schaal, waarop dit door de vrijgevigheid van den gemeenteraad van Deventer met de Cameraarsrekeningen dier stad uit de 14de eeuw is geschied ²⁾. De eigenaardige afwijkingen in het bestuur onzer oude steden, de verschillen in het leven onzer voorvaderen zouden daardoor duidelijk aan den dag komen en meer en meer kunnen strekken tot verklaring van menig verschijnsel op historisch gebied, dat wij thans met eenige verwondering plegen gade te slaan.

Naast zuiver staatkundige feiten, zooals de overgang van Groningen van de Geldersche naar de Bourgondische heerschappij in 1536, welk belangrijk voorval door tal van posten in de rekening van 1535/6 nader wordt toegelicht; zooals de strijd, in die dagen in het Noorden tusschen de Bourgondische en Geldersche troepen gevoerd; zooals de kamp, omstreeks 1525 tusschen de beide partijen in en om Groningen gestreden — vinden wij in onze rekeningen allerlei zaken van anderen aard behandeld. Afgezien van de voortreffelijke gegevens omtrent loonen en prijzen, die wij uit menigen post dezer rekeningen kunnen verkrijgen, valt b. v. voor de rekening 1535/6 te wijzen op de belangrijke lijsten van de schattingen, door de burgers in dat boekjaar opgebracht, met hunne reeksen van namen en hunne verschillen in de opgebrachte

1) Ms. Rijksarchief in Groningen, 4°, n°. 40.

2) Cameraarsrekeningen van Deventer uitg. door Mr. J. I. van Doorinck (Dev. 1883—94).

sommen 1); op de merkwaardige aanwijzingen betreffende de inrichting der stedelijke artillerie 2), den bouw en het onderhoud der stadspoorten, de behandeling der gevangenen 3), de uitbreiding van het stelsel der leeningen 4), de administratie der stedelijke bezittingen ten platten lande 5) en der stedelijke eigendommen binnen de muren 6), de verhouding der gebruikte muntsoorten onderling, die hier geene nadere verklaring behoeven, duidelijk als zij zijn door de herleidingen op bijna iedere bladzijde. Eindelijk zij hier opmerkzaam gemaakt op de taal der rekeningen, de gewone omgangstaal der goeode burgerij, die hier ook in hare dialectische afwijkingen duidelijker dan in de officieele bescheiden aan den dag komt en voor welker eigenaardigheden een nauwkeurige afdruk, zooals hier wordt gegeven, van veel belang mag geacht worden.

De eigenaardige toestanden, die in de stad Groningen voorkomen, zouden misschien voor hen, die daarmede minder bekend zijn, bij het nagaan dezer rekeningen eenig bezwaar kunnen opleveren. Met goedvinden van de uitgevers van het werk: *Geschiedkundige opstellen, aangeboden aan R. Fruin ('s Gravenhage, Nijhoff, 1894)* 7), en van den Groninger *Volksalmanak van 1896* 8), waarin eene studie over de Groninger financiën, door mij uit deze rekeningen getrokken, is opgenomen, wordt hier daarom het meest ter zake dienende gedeelte van die studie in eenigszins gewijzigden vorm herdrukt. De uitteraard beperkte verspreiding van beide bovengenoemde verzamelingen deed het wenschelijk achten, voor deze uitgave die studie opnieuw te drukken met aanwijzing thans der bronnen van het daar gezegde.

1) Blz. 127—172.

2) Vgl. vooral blz. 204, 235 vlg., 368 vlg.

3) Blz. 256.

4) Blz. 46—54, 205—215.

5) Blz. 10—14, 107—109.

6) Blz. 14—29, 109—123.

7) Aldaar, blz. 54—61.

8) Aldaar, blz. 1—11.

Op het stedelijk budget namen de stadseigendommen, in rangorde tenminste, de eerste plaats in. Zij waren een belangrijk deel der zoogenaamde „opkomsten” en bestonden ten deele uit goederen ten platten lande, ten deele uit eigendommen binnen de stad.

Wat de eersten betreft, de grondslag tot dat bezit was gelegd door eene veete, die Groningen, geleid door den burgemeester Dutmar Rengers, in het begin der 15de eeuw, de dagen der Schieringsche en Vetkooper twisten ook in deze streken, had gevoerd tegen de Oldambster geslachten Gockinga en Houwerda. De stad heeft na een halve eeuw van veete zich meester gemaakt van de stamsloten dier familiën te Oterdum, Zuidbroek, Termunten en Bellingwolde; zij nam in 1438 bezit van de goederen van Ailco Houwerda ¹⁾, in 1444 van het grootste deel der goederen, landerijen en venen, die haar bij verdrag met Eppo Gockinga na diens dood waren toegezegd ²⁾. Sedert was de opbrengst van de verpachting der „Gokema-goederen” ³⁾ een belangrijke post in de rekeningen der stad, die van hare pachters of „meiers” in het Oldambt een aanzienlijke landhuur trok. Een deel daarvan werd gewoonlijk gebruikt voor het onderhoud van de altijd door den worderenden Dollart bedreigde dijken en sluizen in deze meer en meer onder den politieken invloed der stad gekomen streek ⁴⁾.

Een tweeden kring van bezittingen had de stad in de voormalige landerijen van den verarmden Ommelander edelman Popke Herathema ⁵⁾ bij Eenrum in Hunsingoo, een verwant der Lewe's en Onsta's, die in 1456 zijne goederen met den Herathema-heerd, zijne stamwoning,

1) Register Gron. archief, 1438, n°. 1.

2) Ibid. 1439, n°. 6; 1444, n°. 18.

3) Gokema = Gokinga, Gockinga, met verschillend achtervoegsel van dezelfde beteekenis gevormd van den voornaam Gocko, Gocke, die ook thans nog voorkomt. Gockinga, Gokema beteekent dus: de familie van Gocko, den stamvader van het geslacht.

4) Vgl. mijne studie in den Gron. Volksalm. 1890, blz. 9 vlg.

5) Her - athe - ma, eig. de familie van heer Athe, op dezelfde wijze als boven gevormd. Zoo Verhildema, de familie van Ver (= Vrouwe) Hilde.

aan het rijke Groningen had verkocht ¹⁾. De stad volgde hiermede het voorbeeld, voor en na gegeven door verschillende raadsgeslachten, die zich op dezelfde wijze omvangrijke bezittingen ten platten lande hadden verworven. Wel begon de familie van den edelman een proces tegen den Raad, maar te vergeefs ²⁾: de „Herathema-goederen” bleven in het bezit der stad en werden evenals de „Gokema-goederen” aan stadsmeiers, gewoonlijk voor zes jaren achtereen, verpacht. De pachtsummen der goederen werden op gezette tijden door een daartoe afgezonden vertrouwd persoon ingezameld en aan den rentmeester der stad verantwoord. Zoowel in Hunsingoo als in het Oldambt waren deze bezittingen door aankoop in den omtrek aanzienlijk vergroot, zoodat de „Gokema-goederen” in 1526 omstreeks 250 deimt ($\frac{2}{3}$ morgen), de „Herathema-goederen” omstreeks 400 juk (morgen) lands besloegen.

De „stadsopkomsten binnen Groningen” werden van deze posten onderscheiden. Zij bestonden uit renten van hofsteden, huizen en „kamers” (kleine woningen), gelegen in de beide „buermanen”, de voormalige gemeene weiden der Groninger marke ten noorden en ten zuiden der oude stad, onmiddellijk vóór de poorten ³⁾; voorts uit de opbrengst van voor allerlei doeleinden verpachte stukken walgrond, van de visscherij in de grachten, van sommige torens in den stadsmuur, waarvan enkele door stadsambtenaren en armen bewoond werden, andere als pakhuizen enz. werden verhuurd; eindelijk uit de renten van stukken stadgrond langs den muur aan de binnenzijde en van huizen en weiden, gelegen op de plaats van graaf Edzard van Oostfriesland's burcht, die na zijn vertrek in 1514 onmiddellijk was neergehaald ⁴⁾.

Dan volgde de opbrengst der recognitiën, betaald door de bezitters van de 150 à 350 kalkovens op een deel van den uitersten singelwal; die van de gelden, ontvangen

1) Reg. Gron. archief, 1456, n°. 19 en 20; 1458, n°. 18; 1459, n°. 16 en 17.

2) Ibid. 1460, n°. 14; 1473, n°. 18; 1477, n°. 19; 1484, n°. 17.

3) Vgl. Gratama, l.l. blz. 168.

4) J. A. Feith in Gron. Volksalm. 1896, blz. 107 vlg.

bij het opnemen van nieuwe burgers; in dezen tijd tot een getal van 40 à 60 jaarlijks, meestal uit Drente en het Ommeland, in de stad gekomen; die van het „buormal”, het recht om binnen Groningen handel te drijven ¹⁾; die van de geldstraffen, in de stad opgelegd; verder het „voorschot”, en soms ook „naschot”, eene belasting op de huizen van burgers en inwoners, in de vier „kluften” der stad jaarlijks ingezameld volgens „settinghe des Raedes met de Swoeremeente” ²⁾ door acht leden der laatste; eindelijk de tollén en accijnsen en daarmede verwante inkomsten.

De tollén en accijnsen werden niet tot de „olde opkomsten” gerekend en waren dan ook meerendeels van betrekkelijk jongen datum, uit den tijd van de ontluikende macht der stad. Tot de oudste inkomsten van deze soort behoorden wel: de „banchure”, voor banken in het vleeschhuis jaarlijks door de slaggers, het „knokenhoutersgilde”, betaald; de aanzienlijke huur der „ticheldobben”, kuilen in de kleistreek ten westen der stad over een uitgestrektheid van 44 grazen (halve bunders) land, voor de steenbakkerij gebezigd; die der vischbanken aan beide zijden der groote Vischmarkt, aan vrouwen verpacht tegen eene lichte recognitie; verder het weggeld over de „nyghe (nieuwe) brugghe” aan de Punt op de Drentsche grens, waarlangs de belangrijke verkeersweg naar Drente en de verderop gelegen streken liep; de turf-, zout- en hopmaten, de opbrengst van de voor het lossen der schepen gebruikte stadskraan en van de stadswaag. De aanzienlijkste baten kwamen hier — in een handelsstad is dit zeer natuurlijk — voort uit de stadswaag, die omstreeks 1545 geregeld niet minder dan 11 à 1500 Emdér guldens (van 30 Groninger stuivers) per jaar opbracht. Geen goederen, die ter markt kwamen, mochten elders dan op de stadswaag worden afgewogen, anders dan met de stadsmaat worden gemeten of met de stadskraan worden gelost.

Reeds in het begin der 15de eeuw hoort men ook hier van accijnsen spreken. Die op den wijn en op het uit-

1) Vgl. Gratama, l.l. blz. 215.

2) Over de gezworen meente vgl. Gratama, l.l. blz. 228 vlg.

heemsche Hamburger bier zijn wellicht de oudste, daar zij konden strekken om den bloei der Groninger bier-industrie te bevorderen. De stadsregeering zorgde er dan ook goed voor, dat deze accijnsen niet werden ontdoken. Aan de poorten stonden wachten om op den invoer toe te zien; wijn en Hamburger bier mochten, de eerste alleen in het stadswijnhuis op de markt, het laatste slechts in één of twee bepaaldelijk daartoe aangewezen huizen in het groot worden verkocht, de wijn door den stadswijnmeester, het Hamburger bier door of namens de pachters van den accijns.

De eetlust komt ook op het gebied van belastingheffing dikwijls onder het eten en zoo vinden wij weldra melding gemaakt van vettewarenaccijns, korenaccijns, lakenaccijns, Groninger-bieraccijns, die vooral op de kleine burgerij drukten. De kleine burgerij kon zich misschien zonder bezwaar neerleggen bij accijnsen op voor haar betrekkelijk weinig bereikbare artikelen van weelde, als wijn en Hamburger bier, doch gevoelde zich weldra verongelijkt door accijnsen op hare eerste levensbehoefden, op boter, kaas, spek, koren, gewoon bier, laken. Men ziet dan ook herhaaldelijk verzet tegen deze accijnsen ¹⁾, een verzet van des te meer belang, omdat zij in de ons bekende rekeningen te zamen met de oudere inkomsten van die soort soms de helft van het gansche inkomen der stad uitmaken.

De oorlogstoestand sedert het begin der 16de eeuw eindelijk noodzaakte, evenals eene eeuw te voren in Holland, tot het aangaan van leeningen tegen lijfrente en tot het heffen van buitengewone schattingen. Voor de eersten wendde de Raad van Groningen zich vooral tot vermogende burgers van nabijgelegen handelsplaatsen, als Kampen, Deventer, Zwolle, Munster en de rijke stad Hamburg, waarmede men reeds in de 13de eeuw in nauwe handelsrelatie stond; tot kleine landsvorsten, als de naburige Graven van Bentheim en van Tecklenburg, als de veraf gelegen Hertog van Mecklenburg zelfs; eindelijk tot rijke kloosters, wederom niet in de steeds onrustige eigen om-

1) Vgl. mijn artikel in *Geschiedk. Opstellen*, blz. 48, en de kroniek uitgegeven door Zuidema in *Bijdr. en Med. Hist. Gen.* 1890.

geving, maar in en bij Kampen, Munster, Keulen; weldra evenwel, bij de toenemende behoeften, ook tot vermogende burgers in Groningen zelf. Ook te Groningen namen die leeningen steeds in omvang toe, gelijk in de Hollandsche steden van de 15de eeuw reeds lang het geval was geweest ¹⁾.

Buitengewone schattingen, huis voor huis ingezameld door de kluft(wijk)meesters en de onder hen geplaatste rot- of buurtmeesters, kwamen in deze zware jaren natuurlijk bijna geregeld voor, tot afwisselend en dikwijls aanzienlijk bedrag. Men hief de schattingen ook van de huizen in de stads-„hamrikken”, de velden om de stad gelegen ²⁾, die niet minder dan 2000 grazen besloegen.

Tegenover deze inkomsten stonden natuurlijk, vooral in dezen tijd, aanzienlijke uitgaven, afgezien nog van de gewoonlijk zeer belangrijke achterstallen.

Daar had men de te betalen renten voor geleend geld, dikwijls met een aanzienlijken achterstand belast. Zij werden in „binnen-” en „buitenrenten” onderscheiden, waarvan de eersten, ten minste tot het midden der eeuw, verreweg het meeste geld kostten. Dan het presentiegeld der raadsleden en der Gezworen Meente, waarvoor aan de ter vergadering opkomende leden loodjes werden verstrekt, die zij op het stadswijnhuis tegen wijn, later tegen geld konden inruilen; sedert omstreeks 1540 werd bovendien aan de leden van den Raad en de Hoofdmannen eene vaste jaarlijksche „pensie” van 20 Emders guldens, aan de Burgemeesters eene van 40 Emders guldens uitgereikt ter belooning voor hunne tijdroovende werkzaamheid. Dan volgen de arbeidslooonen, door den rentmeester verantwoord volgens kwitantie, „cedele”, van de met het toezicht op het onderhoud der stadseigendommen belaste „bouwmeesters” ³⁾; de onkosten voor den ook onder leiding der bouwmeesters geplaatsten, maar door „rumoermesters” of opzichters ge-

1) Vlg. de hoofdstukken over de Financiën in mijne Holl. stad in de Middeleeuwen en mijne Holl. stad onder de Bourgondisch-Oostenrijksche heerschappij.

2) Gratama, II., 184 vlg.

3) Vgl. H. O. Feith, De gildis Groningans, p. 53 seq.

regelden nieuwen bouw van torens, voor het graven van kanalen, voor het aanleggen van nieuwe wegen; de salarissen der bezoldigde ambtenaren, van den het best betaalden „secretarius”, die in 1548 niet minder dan 300 Emders guldens verdiende, en den rentmeester, die 100 Emders guldens ontving, tot den scherprechter, die er 5 kreeg; de wegens menige toelichting bij de verschillende posten ook hier dikwijls zeer merkwaardige bodenloonen, gegeven aan de overbrengers van belangrijke brieven of berichten van anderen aard; de jaarlijksche kosten der 300 à 350 nieuwe „scuttencovels” of uniforme hoofddeksels der stadsschutters; die van de kleeding der daarop recht hebbende stadsambtenaren; die van den wijn en het bier, op hooge feestdagen en op den grooten dag der raadsverwisseling aan Raad, ambtenaren, geestelijken en schutterij geschonken, benevens die van feesten aan den landsheer, de landvoogden of andere hooge bezoekers en hunne boden; de onkosten van het onderhoud der gevangenen en van de kastijding, geeseling of terdoodbrenging der veroordeelden; die van den aankoop van turf voor rekening der stad, van het schoonhouden en verlichten der stadsgebouwen, benevens de fooien op Nieuwjaar en Mariamis en grootere geschenken in geld; eindelijk die van het „trekgeld”, het strijkgeld, bij de verpachting der accijnsen aan den meestbiedende als premie toegekend.

Bij de uitgaven zijn die voor renten en voor arbeidsloonen de aanzienlijkste, ten minste als er geen soldij aan landsknechten moest worden uitgekeerd, zooals in 1536, en er geene beden aan de landsregeering moesten worden uitbetaald, zooals in 1538 en in 1545, in welk laatste jaar de landvoogdes, koningin Maria van Hongarije, in eene zeer plechtige statenvergadering van „Stad en Lande,” te Groningen gehouden, eene bede van 40000 carolus-guldens verzocht. Ook onder het Geldersche bewind omstreeks 1520 is reeds van zulke beden van den landsheer sprake ¹⁾; onder het vroegere, alleen in naam

1) Vgl. Sicke Beninga, Chronickel, bij Brouerius van Nidek, passim.

bestaande bewind van den Utrechtschen bisschop hoort men hiervan niet, ten minste voorzoover onze berichten reiken.

Van al deze inkomsten en uitgaven ¹⁾ hield de rentmeester der stad (men vindt er vóór 1526 voor enkele jaren twee genoemd) meer of minder geregeld en getrouw boek; hij was verplicht jaarlijks na St. Michiel, later na 1 Januari, aan den Raad rekenschap af te leggen onder overlegging van zijne rekening.

Behalve den rentmeester legden ook andere ambtenaren jaarlijks aan den Raad rekenschap af van het beheer van een deel der stadsinkomsten, die onder hen stonden: de Oldermans wegens het stapelrecht ²⁾, de Groningsche leden der Hoofdmannenkamer wegens de onder hun beheer vervallen breuken ³⁾, de ambtman van het sedert 1460 aan de stad toekomende gericht van Selwerd ⁴⁾ — een

1) Bij de zeer verschillende eischen, in verschillende jaren aan de Groninger „stadskyste” gesteld, loopen de totalen der inkomsten en uitgaven in de eerste ons bekende rekeningen zeer uiteen. De sommen der inkomsten en uitgaven zijn in Ender guldens respectievelijk:

	inkomsten.	uitgaven.
1526/7	4400	4290
1535/6	14000	13400
1541/2	15000	14500
1542/3	9200	9300
1547	12700	12400 (vijf kwartalen)
1548	6900	7800
1549	11400	8000

Welk eene belangrijke plaats in de totalen de accijnsen en de lijfrenten innemen, blijkt uit de volgende tabel:

	accijnsen.	lijfrenten.
1526/7	2000	2300 (vrij wat achterstand)
1535/6	5250	1600 (vrij wat achterstand)
1541/2	7100	2850
1542/3	4200	2900
1547	5600	3200
1548	5900	3400
1549	6700	2400

2) Vgl. Reg. Gron. archief 1439, n°. 16; 1440, n°. 8; 1441, n°. 10.

3) Ibid. 1439, n°. 15.

4) J. A. Feith, Het Gericht van Selwerd (Gron. 1885). Vgl. echter hier blz. 302 vlg., waarschijnlijk wegens de precaria van het schrikkeljaar.

uitgestrekt gebied in den omtrek der stad, ongeveer tusschen Selwerd en Zuidlaren — eindelijk die van het Oldambt. De beide laatsten ontvingen hun salaris uit de aan hun ambt verbonden inkomsten, die daarom netto weinig aan de stad opleverden; ook de eersten worden uit hunne inkomsten betaald en gaven slechts een betrekkelijk klein overschot aan de stad, het meest zeker nog de Oldermans.

Het oppertoezicht op de stadsfinanciën hielden de burgemeesters. Zij hadden de sleutels van de „stadskyste” en gaven die op St. Pieter (22 Februari) „bi der sonne”, vóór zonsondergang, over aan de nieuwe burgemeesters, terwijl zij gehouden waren binnen veertien dagen daarna, ieder voor zijn „pand”, rekenschap van het beheer af te leggen aan hunne opvolgers in tegenwoordigheid van den rentmeester en de taalman der Gezworen Meente ¹⁾.

Wat de uitgave der handschriften betreft, de rekeningen zijn zoo getrouw mogelijk afgedrukt met inachtneming der door het Historisch Genootschap aanbevolen regelen. Weggelaten zijn de in ieder der drie rekeningen ter controle of ter optelling nog eens op den kant geplaatste totaal-sommen der posten, die reeds bij die posten zelve waren opgegeven; slechts eene enkele maal leverden die sommen nog eene kleine bijzonderheid op met betrekking tot de herleiding der muntsoorten, overigens waren zij geheel gelijk aan de in den tekst genoemde sommen.

1) Vgl. Stadboek, uitg. Telting, I, 5.

REKENING
VAN DEN RENTMEESTER
DER STAD GRONINGEN.
1526/27.

**REKENING VAN DEN RENTMEESTER
DER STAD GRONINGEN.**

1526/27.

Wy ¹⁾, Arnt van den Gruythues, beyder Rechten Licentiaet, Hermen Knoppert, beder Rechten Doctor, Jasper van Merwyck, Stadthelder, und Johannes Vyrssen, Secretarius, als geschickt Reden und deneren des durchluchtigen hogebaren vermoegend Ffursten onss g. l. Heren heren Karell, Hertouge van Gelre und van Guylich und Greve van Zutphen,

Doin kondt, alzoe in den neesten vurgangen sommer de brouwers, boumeisters, hovelynge van den gylden und gemeyne meynte der stadt Gronyngen eyn achterdencken gehat und tegen Burgemeysters, Raedt, Hoefluyden, Rentmeysters, Accismeysters und Oldermans derselver stadt gepretendyrt hebn, dat der stadt accyse, opkome-lynge, broeken, renten und ander guederen alsoe nyet geregyert, verwart, gebruyckt noch uutgegeven wurden, alst billick behoerden, dairdurch grote twyst, schelonge, erronge und oproer verresen, welck doch naderhandt in den eersten die Bouwmeisteren und volmechtige Gedepu-

1) Vóór de eigenlijke rekening gaat deze uitspraak over de verschillen van 1525. Zie daarover: Geschiedkundige opstellen aangeboden aan R. Fruin ('s Gravenhage, Nijhoff, 1894), blz. 62 vlg. Op het schutblad staat nog met de 17de eeuwse hand: „Rentemester Johan van Metelens rekeninge van a. 1526. De rentemeister de voer dese is gewest, heft geheten Mr. Bouwe, gelijk op verscheiden plaetsen blickt. De rentemester, so na dese is gewest, heeft geheten Lambert Amelens.”

taten der gemeeynten aen onsen g. l. Here als aen oeren Lantffursten gestalt und die reden und rechtfforderinge, sy tegen die vurs. parthyen hadden und doen wolden, torugh und achterweghen gesat und synen Ff. G. ter eren und twillen geschenckt und nu deselve, alle nyet dair uutgessondert, aen ons in stat van synre Ff. G. gants und geheell ter vruntschappen weder uutgegaen und verbleven syn omb daervan eyn vruntlick uitsprake und erkennysen to doin,

Soe bekennen wy, Reden und deners vurs., dat wy na voele handelscommunicatie und deliberacie, de wy die meiste vyr weke lanck herwerts myt beyden parthyen op dye vurss. twysten und schelonge gehat, nu daervan eyn vruntlicke uitsprake und erkennysse van wegen onss g. l. Heren vurs. gedaen und gesacht hebben, doin und seggen avermyts desen, desgeynen hyrna beschreven volght.

In den yrsten erkennen und seggen wy eyndrechtlicken, dat alle twysten, schelonge und gebreken, de van der tyt aen, dat de oproer vurs. bynnen Gronynge in den vurleden somer tusschen beyden vurs. parthyen gekomen, gewest und geschyt syn, wo sich dieselve oick myt worden off myt warken bis her toe begeven muchten hebben, sullen Gade almechtig ter eren unde onsen g. l. Heren ter gevallen gantz und geheell doet und ter nyet geslicht und ewelick vergeten und vergheven wesen und beyde parthyen vurs. sullen vortan duchtlick und vruntlick myt malkanderen leven, hantyeren und verkeren, als dat behoerlick und billyck is.

Item off yemantz wes gehaelt und geboert hedt op synen geleden schade, gelent gelt und anders vur off na, sall hy nyet meer thogerrechticht wesen und geneten, dan eyn ander burger, die in gelycken geleent und schaden ghehat heeft. Und soe wy onderricht werden, dat die vier personen, als Peter Syckyng, Hermen Kock, Sicke Bennema und Roloff Syssynck, gelaeft hebben die achterstallyge schulden van den onbetaelde jaerlicker renthen, die die stadt Gronynge den buyteman schuldich syn mach, off toe doen, stellen wy sulx aen dye geloeftzegell und bryve, sy deshalven gegeven moegen hebben, und dat

oen gehalden und voltagen wurdt, des gheynen oen dair-op toegesacht is.

Vorder seggen und erkennen wy, dat Burgemeisteren, Raedt, Geswaren Meynte und alle renteners, burgeren und ingeseten der stadt Gronynge und voert alle degheyne, de renthen, huyseren und gueden in der stadt taffell lyggende hebn, van nu vortan alle jaer ses jaer lanck na datum van desen neestvolghend, aengaend op Petri ad cathedram nestkomend, van allen oeren guederen und renthen, dy sy bynnen der stadt taffell und omlande van Gronyngen und in ons g. l. Heren lande van Drynten vry lyggend hebben, aen handen dergheynen, die daertoe geordinert und gestalt werden van den Bouwmeisteren und Gedeputyrden van der gemeynthe, geven und betalen sullen; toe weten, die mynne dan vyffentwintich ar. gl. des jaers hebben, sullen nyet geven, und die vyffentwintich ar. gl. alsoe jarlix hebn, sullen geven eynen derselver gl., van vyffich twe, van hondert vyr, van twe hondert acht gl., und dairentusschen na advenant, und soe voertaen totter hoichster renten toe, welcke pennyng nargentz anders toe gekeert sullen werden dan ter afflossinge und betalonge der principale somme, die vurs. stat den buyteman schuldich mach wesen.

Item weerdte oeck sake, dat enyge van den vurs. burgeren und inwoenren na datum deser cedulen sich geven unterstadt op andere plaetzen, sall evenwaill geven und contribuieren als vurs., und dieselve pennyng uut toe vorderen myt allen rechte tot oeren koer und gelyven; inde so dese pennyng tot walffaert der stadt gegeven und ny mitt orber des gemeynen besten gekert werden sullen, daertoe oeck alle pastoren, vicarien und preesteren van beyden kercken, tot sente Merten und ther Ae, voert alle andere geistlicke personen, nymantz utgessondert, bynnen der stadt Gronynge geven und contribuieren die ses jaer lanck vurg. dueren; te weten alle geistlicke persoenen vurs., die vyffich ar. gl. des jaers to renthen hebn van oer vicarien, sullen daer nyet van geven, meer wes se jarlix baven vyffich ar. gl. hebn tho renten, daer sullen sy van geven und betalen, alle jaer van den vyffentwintich ar. gl. jaerlicker renten eynen derselver gl., van vyffich twe, van

hondert vyr und soe vortan totter hoichster renten toe, gelyck vurs.; beheltlick doch, dat nyemants avermyts deser contributie tendens die ses jaren vurs. aen oeren privilegien verkort syn sullen.

Und were yemant, hy were groet off kleyn, die onerlick gehandelt hedt, dieselve en sall nu noch nummermeer in eynich eytspyll komen.

Sonder argelist. Des toe oerkonde und gantzer vaster stedicheit alle, des vur erkant, gesacht und gescreven is, syn deser cedulen twe, van worde tot worden alleens halden, myt onss g. l. Heren secreet segell besegelt, der die Burgermeisteren eyn und de Boumeisteren dander ontffangen und wy, Reden und dyners vurs., behantteykent hebben. Actum tho Gronyngen den achtentwintichsten dach Januarii anno vyffteynhonderd und ses en twintich.

Arent van den Gruythuys.
Herman Knoppert.
Jasper van Merwich.
Vyrssen.

Van de restande van Michellii aff anno 25 1) hent tho Michellii anno 26 by tyden mester Bouwe.

Item by Jasper Wijntapper 27 $\frac{1}{2}$ phs. gl. Item ontffanghen up sunt Michels avent 2 $\frac{1}{2}$ phs. gl., 30 st. den gl. gherekent.

Item de Ffraters een kanne leckedranckes ende is gehalt tho Lamme Abtekers hues.

Item van de soltwichte van Vitii aff anno 26 hent tho sunt Michel.

Item ontffanghen up Donderdach voer sunt Katerine van Johan Borst ende Roleff van Bocholt 35 ar. gl. van de soltwichte.

Item ontffanghen van Ypo Ghorssen up dach na sunt Vijt 12 ar. gl. van soltwichte, daerby was 1 kamp. gl. ende 1 deventer gl. ende 1 scrickenborgher.

Item van den hamborgher bere achcijs by Reijner Ghar-

1) Alle cijfers dezer rekening staan in het origineel in romeinsche cijfers geschreven.

mers ende Wigbolt Trijpmaker 96 r. gl. 20 st. myn $4\frac{1}{2}$ placke.

Item ontffanghen up onderscheiden tyden summa 96 r. gl. ende 20 st. myn $4\frac{1}{2}$ placke, 30 st. voer den rins gl. gherekent.

Item by Heyno Matiessen van dat Wynhues 150 rins gl. ende 35 r. gl. $4\frac{1}{2}$ st.

Item anno 26 van den voerschot noch van den naschotte hebbe ick ghen rest ontffanghen.

Item Johan Westebrinck is schuldich 5 ar. gl., noch schuldich.

Item Lutghert Volens is schuldich van de rente, de uut or hues ghan, 12 ar. gl. licht ghelt. Item ontffanghen van de meygher in de kelder 12 ar. gl., 10 flemsken voer den gl. gherekent, is nu 10 ar. gl.

Item Syppel tusschen Poelporte 2 r. gl., noch schuldich.

Item Wigbolt up de Ebbingeporte is schuldich 10 ar. gl. Item ontffanghen up Dinxdach na sunt Laurens vyff ar. gl.

Item Johan Eels is schuldich 3 ar. gl. van de soltwichte. Item ontffanghen 3 ar. gl.

Summa lateris 100 rins gl., $20\frac{1}{2}$ r. gl. 9 st. $1\frac{1}{2}$ placke, den gl. to 30 st. gerekent, ende en kanne leckedranck.

Item Ghert Loper up de Poelporte is schuldich 9 ar. gl.

Item Harmen Muller $8\frac{1}{2}$ phs. gl. Item ontffanghen $8\frac{1}{2}$ phs. gl., den gl. to 30 st. gherekent.

Item Rytsche Bokma is schuldich van syn stede by de Stenentyllporte en jaer pacht. Item ontffanghen 3 r. gl. myn 4 st. ende 6 penninge, den gl. to 33 st. gherekent.

Item Johan Ysebrans is schuldich en jaer pacht van 16 rode landes ende en fferendel, de 4 rode en golden r. gl. Item ontffanghen up Dinxdach voer sunt Bartolmeus 4 r. gl. 6 st. myn 1 placke, 33 st. voer den gl.

Item Willem Slacter is schuldich en jaer pacht van 8 rode landes ende en fferendel, de 4 rode en golden r. gl. Item ontffanghen up Dinxdach na sunt Pancreas gl. ende 2 st., den gl. to 36 st.

Item Johan Grevensteijn is schuldich en jaer pacht van 8 rode landes ende en fferendel, de 4 rode en golden r. gl. Item ontffanghen 2 rins gl. ende 2 st., den gl.

Item Johan Vlaskoper is schuldich van 8 rode landes ende en fferendel en jaer pacht, de 4 rode en gold gl. Item ontffanghen up Donderdach na sunt Pancraes 2 rins gl. ende 2 st. $1\frac{1}{2}$ placke, de gl. to 36 st.

Item Hinderick Fframe is schuldich van 8 rode landes myn en fferendel en jaer pacht, de 4 rode en gold gl. Item ontffanghen 2 rins gl. myn 2 st. $1\frac{1}{2}$ placke, den gl. to 36 st.

Item Roleff Batinghe is schuldich van 8 rode landes ende fferendel en jaer pacht, de 4 rode en gold gl. Item ontffanghen up Wonsdach na sunt Pancraes 2 r. gl. ende 2 st. $1\frac{1}{2}$ placke, den gl. to 36 st.

Item de droste Roleff Hunghe is schuldich van de schulde ut den Oldenamte twemael 80 ar. gl. Item hyrup heft mester Bouwe in syn tijt, als he rentemester was, ontffanghen 40 phs. gl. Dat ander rest.

Summa lateris $84\frac{1}{2}$ ar. gl. 3 st. myn 2 penninghe.

Van de restande van borgherschup.

Item Johan van Koverde is schuldich 6 ar. gl. 8 st. Item ontffanghen up Elvendusentmaghede avent 38 st.

Item Johan Sadelmaker is schuldich 18 st. Item ontffanghen up Saterdach na Sacramentii 2 snaphanen ende 3 st.

Item Lutgher Hubbeldinck en st. schuldich.

Item Augustinus Glasemake is schuldich 6 ar. gl. 4 st.

Item Johan Eggherin, de wever, is schuldich 2 st.

Item Harmen Pannenbacker is schuldich 4 ar. gl. $2\frac{1}{2}$ st. Item ontffanghen 4 ar. gl. $2\frac{1}{2}$ st.

Item Symon Jantsen is schuldich en st.

Item Ryke van Tyll, de kistemaker, is schuldich 6 ar. gl. 8 st. Item ontffanghen up Ffrydach na Letare 6 ar. gl. 8 st.

Item Derrick Swelinck is schuldich en st.

Item Lutghen Eysinghe is schuldich $16\frac{1}{2}$ st. 2 placken. Item ontffanghen 16 st. 2 placken.

Item Egbert Datens is schuldich 4 st. Item ontffanghen 4 st.

Item Jacob Lerse is schuldich 12 ar. gl. 8 st. Item ontffanghen up dach na sunt Valentijn 12 ar. gl. 8 st.

Item Bērent van Renen, de scroer, is schuldich 6 ar. gl. 4 st. Item ontffanghen up Wonsdach na Peter Vinkel 6 ar. gl. 4 st.

Item Harmen Yserman is schuldich van syn sons weghen en r. gl. Item ontffanghen up Dinxdach voer sunt Katerina en r. gl.

Summa lateris 41 ar. gl. $4\frac{1}{2}$ st. 2 placken.

Item Vinsencius van Kollen is schuldich 6 ar. gl. 4 st. Item ontffanghen 6 ar. gl. 4 st. Daermede was en deventer gl.

Van buermall.

Item Peter Mewes is schuldich 8 st. myn $\frac{1}{2}$ placke. Item ontffanghen 8 st. myn $\frac{1}{2}$ plack.

Item Albert Blomer is schuldich 19 st. Item ontffanghen 19 st.

Item Rewert Osteghe is schuldich 9 st. myn 2 placken. Item ontffanghen 9 st. myn 2 placken.

Item Berent van Bentum is schuldich 4 st.

Summa huius tijt ar. gl. myn $2\frac{1}{2}$ placke.

Van wynsyes up Vichtorii anno 25.

Item Willem Gholtsmijt van syn ghetappede wine is schuldich 12 phs. gl. Item ontffanghen en kamper gl. ende en sneborgher ende $\frac{1}{2}$ st. up dach sunt Boneffaes is 3 ar. gl. myn 7 placken. Item wes dijt mer belopet, daerup is Sicko Beninghe hantscrift int buk van alle de sedelen.

Item Arent Ellens van syn ghetappede wyne 9 phs. gl. schuldich. Item ontffanghen 12 ar. gl.

Item de borghemester Luleff Koners van syn ghetappede wyne 27 phs. gl. 6 st., noch schuldich.

Summa huius $14\frac{1}{2}$ ar. gl. $3\frac{1}{2}$ st. 2 placken.

Item van de Visbanke.	}	Lyse Gherleves heft betalt 16 k.
		Ghertrut Wibrans heft betalt 16 k. myn $1\frac{1}{2}$ placke.
		Hille Enghelberts heft betalt 16 k.
		Katryne Biscopes.
		Hantghen Gherryts.
		Fenne Kouwens.
		Jutte van Ens.
		Grete, or dochter.

Summa huius 32 st. myn $1\frac{1}{2}$ placke.

Summarum summa van dem restande ontffanghen 200 rins gl. ende 22 r. gl. ende 7 st. $1\frac{1}{2}$ placke ende en kanne leckedranck 2 penninghe myn, den rins gl. to 30 st. gherekent.

Anno 26 van Micheli anghande want to Michaeli anno 27 van heer Athema hert etc.

Item Johan Symens up heer Atema hert to Enrum gheft des jaers hundert ar. gl. ende 24 ar. gl. Item ontffanghen up sunt Barberendach by Jacob Denttinge 30 ar. gl. Item noch ontffanghen up Vrydach na Trigum Regum 94 ar. gl., summa 100 ar. gl. ende 24 ar. gl.

Item Thart tho Saxsummehusen ghijfft des jaers 24 ar. gl. Item ontffanghen up Hilleghe Karsavent by mester Saver Honrikes 12 ar. gl. Item anno 27 up avent Viti ontffanghen 12 ar. gl. Summa 24 ar. gl., is en jaer hure.

Item Ghodeke Atens up de Brede gheft des jaers $13\frac{1}{2}$ ar. gl. voer dat dardendel van 18 jucke landes. Item ontffanghen up sunt Jacobes avent $13\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item Jacob tho Hoytingehues hevet 46 jucke landes voer 46 ar. gl. Item ontffanghen van Jacob up Vrydach na Lichtmisse 23 ar. gl. ende 4 st. Item ontffanghen up Saterdach na Asghelwonsdach 15 ar. gl. Item ontffanghen up Saterdach na Letare $7\frac{1}{2}$ ar. gl. ende en st. Summa 46 ar. gl.

Item Alle in den Andel hevet 40 schapesgrasinghe in de hure voer 8 ar. gl., ende des so stont noch up uutsprake, wes he mer gheven solde dan de 8 ar. gl. Item ontffanghen up Elvendusentmaghede avent tijn ar. gl. ende he sall nu vortan gheven alle jaer $10\frac{1}{2}$ ar. gl. to 6 jaren to, anghande tho sunt Ludgher anno 27 ende up Martijni to betalen.

Summa lateris 200 ar. gl. ende $17\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item up Bewesemahem mijt syn lande, bewonet nu Johan Peters ende gheft nu man 32 ar. gl., daeromme, dat hem sijn lande vermijnert sijnt ende en ander vortghedaen, ghenomet Jouke tho Osterhusen. Item ontffanghen van Johan Peters up Saterdach na Martini seven ar. gl. Item ontffanghen up Saterdach voer Valentini 20

ar. gl. Item ontffanghen up avent Nativitas Marie $\frac{1}{2}$ jaer hure als 16 ar. gl., de verschenen weren up anno 27, is 43 ar. gl.

Item Roleff up Oldedick heft in de hure 60 jucke landes voer 60 ar. gl. Item ontffanghen up Frydach voer sunt Annete 30 ar. gl. by Gherrijt Jantsen, de dat selve lant nu in de hure heft. Item ontffanghen 30 ar. gl. up Saterdach na Decolacio Johannis anno 27.

Item Redghe tho Warreffhusen bruket 64 jucke landes, daeroff komet de stadt de dre perten off tho ende he sal gheven voer ellick juck so vole, als Johan Thema arffghename boren. Item noch de stadt allene $12\frac{1}{2}$ st. Summa hyrvan dat he gheft 59 ar. gl. unde $11\frac{1}{2}$ st. Item ontffanghen up Nijjaersavent by Ghese Yserharmans wijff 30 ar. gl. Item noch ontffanghen by Yserharmans wijff up Micheli 29 ar. gl. ende $2\frac{1}{2}$ st. ende 1 st. van breffghelt.

Item Eyse up dat Rughesant tho Oldehove, de gheft des jaers 34 ar. gl. Item ontffanghen up avent Martini 34 ar. gl.

Item Jouke tho Osterhusen heft dat lant, dat Johan tho Bewesemahem tho syn lant placht tho bruken, ende he gheft des jaers 32 ar. gl. Item ontffanghen up Vrijmarket 16 ar. gl., is also $\frac{1}{2}$ jaer hure.

Item Hinderick Munter tho Wee gheft des jaers voer en hemken ffijff st. Item ontffanghen up dach nu sunt Valentijn ffijff st.

Summa lateris 200 ar. gl. 12 ar. gl. $3\frac{1}{2}$ st.

Item anno 27 up Maendach na sunt Urbanus ontffanghen van Hoyko Doens in dem Oldenamte van inhuren 15 ar. gl.

Item Johan Rickers is verkoft de stadt sten to Oterdum by konsent des Rades ende he sal den lesten sten tho den ersten uetwijnnen ende he sal voer dat dusent betalen 2 pbs. gl. Item noch heft Johan ghekoft den schonen sten, als $7\frac{1}{2}$ hondert, ende daervoer sal he up sick allene betalen 2 pbs. gl. ende en ort van en pbs. gl. Item van den sten to Oterdum heft Johan int erste ontffanghen $2\frac{1}{2}$ dusent. Item noch bet $11\frac{1}{2}$ hondert. Item noch bet en dusent. Item hyran heft Johan betalt 12 ar. gl.

an en schute torves. Item noch bet heft he betalt 12 ar. gl. up avent Nativitatis Marie.

Item ontffanghen van mester Buwe, herkomende van den overloep van den ghelde, en konterffeyt ort gholdes ende en dubbelde westen st. ende en ffalske scrickenborgher, datwellick na den olde ghesette van den ghelde, so vor Meighe lastverleden ghangbar was, belopet 16 st. Summa huius 40 $\frac{1}{2}$ ar. gl. ende en st.

Van Gokema guderen uut dem Olden Amthe.

Item mester Dijnre tho Suetbroke heft in de hure 7 deymat maedt lant by de Olde Wech, ellick deymat voer 17 st., maket sick 13 $\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 1 st. Item up Saterdach voer sunt Panraes betalt 13 $\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 1 st. Daermede sijnt gewest 4 camper gl. ende 2 snaphanen. Item sal hyrna gheven voer ellick deymat 20 st.

Item Sebe Walrikes ende Lype Melles hebben 6 acker landes by der Pekelborch voer dre enkelde phs. gl. Item up Allerhillegen avent ontffanghen van Lipke 1 $\frac{1}{2}$ phs. gl., 32 st. den gl. Item ontffanghen up sunt Michels avent 4 $\frac{1}{2}$ ar. gl. myn $\frac{1}{2}$ st.

Item Wiko Jelrix hevet 9 acker landes up de Meden belegghen ende 3 deymet in de Langhe Meden voer 24 ar. gl. Item ontffanghen up Maendach voer sunt Boneffaes 2 halve enghelotten ende 2 kamper gl. ende 2 deventer gl. ende en emder gl. ende 2 snaphanen, is 24 ar. gl. licht ghelt. Item sal hyrna gheven des jaers 27 ar. gl. tho 8 jaren, tho anno 27 anghaende.

Item Hillebrant Barscher to Suetbroke heft dat arve, dat Hayko Vrese placht tho brukenne, voer 14 ar. gl. Item ontffanghen up Saterdach na Passchen 14 ar. gl. Item dijt sal Hoyke Dons hyrna bruken anno 28 anghande.

Item Hilko Ipedokens hevet 4 $\frac{1}{2}$ acker ende en stuccke maetlandes voer 7 ar. gl. Item ontffanghen up Saterdach na Meijghe 7 ar. gl., ende dat weren twe deventer gl. ende 2 scrickenborgher.

Item Thacke Dykes ende Egghe tho Suetbroke hebben Gokema hert mijt dat klene cerve des jaers voer 42 ar. gl. Item ontffanghen up Saterdach voer sunt Panraes 2 kamper gl. ende en phs. gl. ende en horenkens gl. ende en snap-

hane ende en scrickenborgher. Item ontffanghen up dach na sunt Sarvaes 15 phs. gl. ende en kamper gl. ende daeroff wederomme ghegheven 10 st. Summa na lichten ghelde 17 ar. gl. Item Thacken frauwe sal hyrna gheven 8 ar. gl. des jaers mer dan se sues langhe ghegheven heft anno 28 anghande.

Summa lateris 100 ar. gl. 29 ar. gl. $8\frac{1}{2}$ st.

Item Remke Hemmens tho Suetbroke hevet 6 acker landes tho Suetbroke des jaers voer 15 ar. gl. Item ontffanghen up Saterdach voer sunt Paneraes 3 kamper gl. ende en groningher gl. ende 4 snaphanen, is 15 ar. gl. licht gelt. Item sal hyrna gheven 20 ar. gl. des jaers tho 6 jaren tho.

Iem Lurt Thammens tho Suetbroke ghijft des jaers 8 st. Item ontffanghen 8 st. Item sal hyrna gheven 12 st. 6 jaer lanck, anno 28 anghande.

Item Wibbe Smit tho Suetbroke gheft des jaers 7 ar. gl. Item ontffanghen up Saterdach na Meijge en kamper gl. ende vijf snaphanen ende $2\frac{1}{2}$ st., is 7 ar. gl. licht ghelt. Item Wibbe sal hyrna gheven 10 ar. gl. des jaers tho 6 jaren tho.

Item Hillebrant Barscher ende Thacke Dikes hebben des Rades vene by den Edtwech begheleghen, des jaers voer 18 phs. gl., 30 st. voer den gl. Item ontffanghen up Saterdach na Passchen van Hillebrant Barscher 9 emder gl. Item ontffanghen up Dinxdach na sunt Sarvaes 9 emder gl. Item dyt sal Heyke Dons hyrna bruken anno 28 anghande.

Item Haijko Vrese ende syn sone hebben dat lant tho Suetbroke voer $16\frac{1}{2}$ ar. gl. Item ontffanghen up sunt Vitesdach 6 deventer gl., is 18 ar. gl. licht ghelt. Item Auke Hayghens heft dijt ghehurt 6 jaer lanck, des jaer 20 ar. gl.

Item Wibbe Thabbens heft en brede landes voer 3 ar. gl. Item ontffanghen up Saterdach na Meighe en deventer gl., is 3 ar. gl. licht ghelt.

Item Elteko Doens heft in de Horensken 6 deijmet landes voer 9 ar. gl. ende 6 st. Item ontffanghen up dach na Meighe 4 horensken gl. ende 6 st. gl. ende en scrickenborgher ende 6 st. licht ghelt.

ghelt. Item sal hyrna gheven voer ellick deymet 20 st. maket sick dan 12 ar. gl.

Item Hillebrant Barscher heft noch 7 deymet in de Herenkampen hoylant, des jaers voer 8 horenkens gl. Item ontfanghen up Saterdach na Passchen 8 horenkens gl., is 12 ar. gl. Item dijt sal Hoyke Dons hyrna bruken anno 28 anghande.

Summa 100 ar. gl. 19 ar. gl. 4 st.

Dyt synt der stadt upkomste bynnen Groningen.

Item Harmen Kremer hevet dat hues up de Broderstrate horne jaerlix voer 32 ar. gl. Item betalt up Santgangen 9 ar. gl. myn 2 st. Item ontfanghen up dach na Meyge 9 ar. gl. myn 2 st., daermede sijt ghewest 2 deventer gl. ende 3 maphanen, maket 17 $\frac{1}{2}$ ar. gl. 1 st.

Item Ghese Prumers voer de kamer ghyft alle jaer 10 ar. gl. Item betalt 5 ar. gl. up Maendach na Alle Godes Hilleghen. Item up Meyavent betalt 5 ar. gl. Item sal nu vortan ghelden 15 ar. gl., anghande up Passchen anno 27.

Item de kamer nast Roleff ten Waters porte, de up Roleff ghescreven stet, doet des jaers 10 ar. gl. Item ontfanghen up Maendach na Alle Godes Hillighen 5 ar. gl. Item noch ontfanghen up Saterdach na sunt Panraes 5 ar. gl., maket sich 10 ar. gl. Item hyrmede syt ghewest 1 deventer gl. ende 2 snaphanen. Item sal nu vortan ghelden 15 ar. gl., anghande up Passchen anno 27.

Item Bonno gheft voer syn kamer des jaers 9 ar. gl. Item sal hyrna gheven 15 ar. gl.

Item Ludeken Kremer gheft des jaers voer syn kamer 10 ar. gl. Item ontfanghen up Maendach na Alle Godes Hilleghen 5 ar. gl. Item ontfanghen up Dinxdach na Ons Heren Hemelvert 5 ar. gl., maket 10 ar. gl. Item hyrmede ftyff snaphanen ende 2 scrickenborgher. Item sal hyrna doen 15 ar. gl., anghande up Passchen anno 27.

Item Johan van Winen en stede by de Brunne voer 6 ar. gl. Item up Wonsdach na Martijnii betalt 6 ar. gl.

Item Harmen Doetgraver en stede up de Buermande tusschen Herporte voer en ar. gl., pauper. Item dijt is nu verpacht Grete Rolenes voer 20 st., ende is en rode ende $\frac{1}{2}$ fferendel van en rode bret ende 3 $\frac{1}{2}$ lanck.

Item Moderke up de Buermande gheft des jaers 1 ar. gl. up Santghanghe. Item betalt en ar. gl.

Summa lateris $54\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 1 st.

Item Johan Westebrinck des jaers $2\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item Albert Jantsen ende Wibbe des jaers up Santghangh $1\frac{1}{2}$ ar. gl. Item ontfanghen up Allerhilleghen avent $1\frac{1}{2}$ ar. gl. Item sal nu vort an gheven 3 ar. gl.

Item Johan Seghens en stede omme Godes wille.

Item Ide van Drybort hevet en stede up de Buermande by Herporte voer en ar. gl. Item betalt 10 st. Dinxdach na Trijgum Reghum.

Item Derrick van Renen hevet de wynhuseskelder des jaers voer 23 ar. gl. Item up dach na sunt Wilbort betalt $11\frac{1}{2}$ ar. gl. Item up Donderdach na Pasghen $11\frac{1}{2}$ ar. gl. betalt.

Item mester Johan Closterman gheft voer syn wal 1 r. gl. Item ontfanghen 1 r. gl., 36 st. voer den gl.

Item Anne Wessels sal de wateringhe rumen voer or stede tusschen Herporte.

Item Swane van Schutteroppe up de Buermande gheft des jaers 1 ar. gl. Item betalt up Saterdach na sunt Merten 1 ar. gl.

Item Jacob Kordes mijt syn wyff gheven des jaers 1 ar. gl. Item betalt up sunt Mertens avent 1 ar. gl. Item dijt sal nu vort doen des jaers 20 st., anghande up Paschen anno 27.

Item Johan Mantinghe tusken Heerporten des jaers 19 vlemsken voer syn stede. Item betalt up dach na sunt Lusighe $1\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 5 placken.

Item Abele Fockens hevet den wall achter des Bodels toren des jaers vor 4 ar. gl. Passghen verschene. Item ontfanghen up Vrydach na sunt Urbanus 4 ar. gl., daerby was en deventer gl. ende en snaphane.

Summa lateris 36 ar. gl. 7 st. myn 1 placke.

Item uut Lutghert Volens goet hevet de Raedt 6 ar. gl. des jaers licht ghelt. Item ontfanghen van de meygher in de kelder 6 ar. gl., 10 flemsken vor den gl., is nu vijf ar. gl.

Item Kassen toren doet des jaers 13 ar. gl. Item ontfangen up Nijejaers avent $5\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item ontffanghen up Donderdach voer sunt Pancras by Clawes en deventer gl. ende en climer gl. ende en snap-hane, weder omme ghegheven $\frac{1}{2}$ st., maket 13 ar. gl. hallef licht ghelt. Item sal hijrna ghelden 19 ar. gl. up Passchen anghande.

Item Derrick Kordes heft en stede over de Nighebrugghe voer 4 ar. gl. Item ontffangen up Mandach na Aller Hilleghen 4 gl. Item ontffanghen nu up Passchen verschenen 2 ar. gl. Item Derrick sal hijrna gheven man 3 ar. gl. des jaers ende dat daeromme, dat ick van syn arve 2 steden hebbe affghetoghen, ende de sollen tho samen gheven des jaers 2 gold gl. van ghewichte off de werde daervoer, ende Derrick 3 ar. gl. van de 2 steden sal men vinden, daer dijt teken stet ¹⁾).

Item Johan van Buren heft her Arent Koten toren des jaers vor 6 st. Item ontffanghen 6 st.

Item Lamme van Elde heft de kaste by de Waghe des jaers voer 10 ar. gl. Item ontffanghen by Clawes vijff ar. gl. voer Mijtwinter. Item ontffanghen van Lamme vijff st., als dat de maghet noch schuldich was ghebleven; des heft Lamme an sick ghehalden en spinde mijt en beddestede, de dee maghet tokomet. Item ontffanghen up Pasghen avent vijff ar. gl. Item sal hyrna doen 11 ar. gl. up Santghanghe anghande.

Item Biwe Bruns heft de Lutke Waghe des jaers vor 12 rins gl. Item ontffanghen up Dinxdach na Consepcio Marie 8 gold gl., 36 st. van den gl. Item ontffanghen noch 4 rins gl., 36 st. vor den gl. Item sal hyrna ghelden 13 gold gl. off de werde, anno 27 up Santghange anghande.

Item Roleff Wantscher vor dat hues in Supestrate behalven syn lyffrente 17 ar. gl. Item ontffanghen 17 ar. gl. Item sal hyrna gheven 22 gold. horenkens gl. off paghement, dat daer goet voer is.

Item Johan Luchtemaker in Supestrate voer de 4 kasten 12 ar. gl. Item up Dinxdach na Martyni betalt 12 ar. gl.

Item Anno Wantscher gheft des jaers voer 3 kasten 12 ar. gl. Item ontffanghen up Donderdach na Wilbordus 12 ar. gl.

1) Hier een verwijzingsteeken naar eene latere bladzijde.

Item Oetghen Schomakers heft eene kaste des jaers voer 4 ar. gl. Item ontffanghen up Mandach na Concepcio Marie 4 ar. gl.

Item Lubbe Kremers vor de Kaste up Supestrate horne des jaers 11 ar. gl. Item ontffanghen up Mandach na Alle Godes Hillegen 11 ar. gl.

Summa lateris 100 ar. gl. 34 ar. gl. 3 st.

Item Johan van Sulveren in Krankenhues by Ebbingheporte gheft des jaers en davites gl., segghen de voghede van sunt Gertrut sy alle affghelosset.

Item Grete Deckers kamer by Ebbingheporte doet des jaers $2\frac{1}{2}$ ar. gl. Item ontffanghen up Donderdach post Martini by or swagher $2\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item Wigbolt, des oldermans dener, gheft voer de Ebbingheporte des jaers 10 ar. gl. Item Wigbolt heft betalt up Dinxdach na sunt Laurens en jaer hure, up Paschen, verschenen anno 27, is 10 ar. gl.

Item de twe torenne van Ebbingheporte aff want to den toren achter de Ffraters bewonen arme luden.

Item de thoren achter de Ffraters bewont en vrouwe, gheheten Grete, ende stet bescreven or levent lanck omme Ghodes wille.

Item de ander thoren bewonet Jurghen Busscheschutte.

Item de thoren int suderende van dat Bussenhues bewonet Nicodemus, de pijper.

Item de Ffrateres gheven den Raedt en kanne lecke-drances voer dat ghat in de mure ende de is gehalt tho Lamme Abtekens hues.

Item de Raedt horen de 2 steden tho achter de schole an de stadtmure, de van holte ghemaket sijnt, voer en kanne wijns. Item betalt up dach na sunt Valentin 6 st.

Item her Thomas voer de wal des jaers, ende daer dat hues up steedt, en rins gl. Item ontffanghen up Saterdach na sunt Panraes by Clawes en deventer gl. ende en scrickenborgher ende 1 st., is 36 st. licht ghelt.

Item Detghen Mepsche gheft des jaers 2 rins gl. voer de stede tusschen de Poelporte up de nordersijt, up Paschen to betalen.

Item Wemele Fflypes 2 rins gl. des jaers voer de wal

an de ostersijt van de Herporte an de stadtmure, bruken nu dat closter van Scharmer.

Summa lateris $16\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 2 st. en kanne leckedranck.

Item Tonnis wijff van Stronkelen heft de wal up de sudersyt tusschen Poelporte des jaers voer 30 ar. gl. Item ontffanghen up Mandach na sunt Katrina 30 ar. gl.

Item Reiner Luchtemaker heft en stede by dat bolle-warrick by Poelporte voer 2 ar. gl. Item ontffanghen by Lutghen Entsinghe up Mandach na sunt Valentyn 15 st. Item noch ontffanghen up sunt Ambrocius avent vijff st., is 2 ar. gl.

Item Albert Westerwolt gheft van 4 rode landes 26 vlemsken. Item ontffanghen up sunt Peters avent 13 vlemsken. Item ontffanghen bij syn wijff up Mandach na sunt Uurbanus 13 vlemsken, maket $21\frac{1}{2}$ st. 1 placke.

Item Reiner Luchtemaker heft noch 12 rode landes buten Osterporte, de 4 rode voer en rins gl. Item ontffanghen op sunt Lusciën avent by Lambert Ensinghe $1\frac{1}{2}$ r. gl. 36 st. voer den r. g. Item ontffanghen van Ghert van Swolle $13\frac{1}{2}$ st. Item ontffanghen van Haver Johan up Pasavent 27 st. Item ontffanghen up Saterdach na Ons Heren Hemelvarteddach van Ghert van Swolle en snaphane ende 6 st., maket sick 3 r. gl.

Item Jacob Doetgraver heft des jaers voer 4 rode landes 2 ar. gl. Item ontffanghen up Santganghe avent 2 ar. gl. by Lambert Peters, de dat selve lant nu heft.

Item Johan van Schutteroppe des jaers voer 6 rode landes $2\frac{1}{2}$ ar. gl. Item ontffanghen up Vrydach na Wilbordii $2\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item Johan Slachter gheft des jaers 16 st. Item up avent sunt Lusciëge betalt 16 st.

Item Ghert van Schutteroppe gheft des jaers 2 ar. gl. myn en ort vlemsken. Item ontffanghen up Dinxdach na Martini $17\frac{1}{2}$ vlemske, maket sick $14\frac{1}{2}$ st. ende $\frac{1}{2}$ placke.

Summa lateris $52\frac{1}{2}$ ar. gl. $1\frac{1}{2}$ placke.

Item Albert Waghenmengers wijff gheft 15 vlemsken voer 3 rode landes ende en verdendel. Item ontffanghen up Dinxdach na Martini 15 vlemsken, is $12\frac{1}{2}$ st.

Item Harmen Wijffferinghe gheft voer 4 rode landes 26 vlemsken, ende is 3 rode lanck ende vijf rode myn en verendel Bret.

Item inde Katrijp an de stadtmure en leghe stede, daervoer gheft Rotgher Schutemaker $2\frac{1}{2}$ ar. gl. ende se sal bliven onbetimmert. Item ontfanghen $2\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item Jonghe Roleff, de stad dener, heft Wigbolt Hisens stede vor 15 st. Item betalt 15 st.

Item Jonghe Roleff heft to dijt lant 16 rode landes voer 6 ar. gl. Item hyran betalt 3 ar. gl.

Item Berent van Ossenbugghe heft 9 rode landes voer 2 r. gl. ende en ort, 26 st. voer den gl. Item ontfanghen op Sondach na sunt Valentin vyff ar. gl. $4\frac{1}{2}$ placke.

Item Heyno Matyessen, de Johan Reers stede heft, $3\frac{1}{2}$ ar. gl. $2\frac{1}{2}$ kr.

Item bet heft Heyno Matyessen Johan Hardenbarghes stede voer 11 st.

Item de steden, daer Yde Tonnis 6 kameren up staen, daeroff hebben se ghene pachtbreff. Item ontfanghen op Vridach na sunt Merten by Johan Wichgheringe 17 ar. gl. ende $\frac{1}{2}$ ort. Item bet ontfanghen up Wonsdach na sunt Katharina by Johan Meyners $5\frac{1}{2}$ ar. gl., maket sick $22\frac{1}{2}$ ar. gl. ende $\frac{1}{2}$ ort.

Summa lateris 36 ar. gl. myn 3 placken.

Item Harmen Muller heft ghehurt de fischeninghe van Drenkelerstoren off went to de Kranethoren voer $8\frac{1}{2}$ phs. gl. des jaers. Item ontfanghen $8\frac{1}{2}$ phs. gl., 30 st. voer den gl.

Item Claves Janssen heft 9 rode landes, ellick 4 rode voer 26 vlemsken. Item ontfanghen up sunt Luscigen avent $3\frac{1}{2}$ ar. gl. Item ontfanghen up Mandach na sunt Laurens $3\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item Elliken Ghysen wal up de westersijt van Herporte doet des jaers 4 rins gl. van ghewichte. Item ontfanghen up dach post Lamberti 4 r. gl., 32 st. voer den gl.

Item Jacob Touslagher by den till buten Ebbingheporte gheft des jaers voer syn stede en $\frac{1}{2}$ gl. Item ontfanghen up dach na sunt Valentin 36

Item Hidde Meijners heft en stede $\frac{1}{2}$ gl. werddep voer en phs. gl. Item ontfanghen up sunt $\frac{1}{2}$ dach en phs. gl. Item sal nu voer gheven 4 ar.

Item Harmen Kistemaker heft en stede up Selwerdedep by Meinert voer 2 ar. gl. Item ontffanghen up Ons Heren Hemelfartes avent 2 ar. gl.

Item Stine Dregghers heft de toren by Ebbingheporte voer 3 ar. gl. Item ontffanghen up Passchen avent verschenen 16 st. Item ontffanghen up Donderdach vor sunt Michghel 2 ar. gl. Item Styne sal hyrna gheven 3 ar. gl., anno 27 up Passghen anghande.

Item Wolter Classen gheft voer de stede by de Stenentillporte up de sudersijt van der strate, voer ellike 4 rode en golden rins gl. ende is $1\frac{1}{2}$ rode bret ende 6 rode lanck myn en ferendel. Item ontffanghen up Mandach na Meijghe 2 g. gl. ende en scrickenborgher ende 2 st. myn $1\frac{1}{2}$ placke verschenen up Santghanghe, maket sick $7\frac{1}{2}$ ar. gl. 4 st. myn $1\frac{1}{2}$ placke licht ghelt.

Summa lateris $65\frac{1}{2}$ ar. gl. 4 st. $4\frac{1}{2}$ placke.

Item de Raedt heft 5 olde steden up de sudersyt van den Stenen tyll, ende wes daervan ghehort is worde, ghy vinden de daer up spacium dijt theken stet ¹⁾.

Item uut Johan Waghers kameren heft de stadt 16 vlemsken, daer wont in Grete van Cleve. Item ontffanghen van Engelbert 13 vlemsken up dach na Onse Hogeste Leve Ffrouwe. Item ontffanghen van Grete van Cleve 22 st. myn 2 placken, daer de helfte al van was verschenen voer mester Buwen tyden.

Item Ghertrut in de Drystael tusschen de Botteringheporte gheft voer de kamer int bollewarrick des jaers 9 ar. gl. Item ontffanghen up Dinxdach na Concepcio Marie 4 ar. gl. Item ontffanghen up Vrijdach na Passchen vyff ar. gl.

Item in Gertrutdes woninghe by her Arent Kotten thoren, daerin wonet nu Johan Laurens ende doet 10 st. Item ontffanghen up Mandach na Meighe 10 st.

Item Ghalke Lubbers gheft voer en stede tusschen dat bolwarrick over de Papenbrugghe des jaers 15 st. Item ontffanghen up dach na sunt Andres $1\frac{1}{2}$ ar. gl. Item sal hyrna gheven 3 ar. gl. des jaers.

1) Hier eene verwijzing als boven.

Item Ghert Loper bewont de Poelporte ende sal gheven des jaers 17 ar. gl., halleff up Ffrymarket ende halleff up Passchen. Item hyran betalt 12 ar. gl. 3 st., noch ontffanghen vijf ar. gl. myn 3 st., is to samen 17 ar. gl.

Item de vogheden van sunt Merten gheven uut or kameren des jaers 24 st., des hebben se des jaers weder uet de Cloetbane by dat hamborgher berhues 2 ar. gl.

Item Wibbe Frerikes gheft des jaers voer 6 rode landes $1\frac{1}{2}$ r. gl., 26 vlemsken voer den gl., desse stede heft sunt Ghertrudes ghasthues.

Item Ghert Willinghe van Buren heft en stede buten de Herporte an de westersyt van der strate up de Buermande ende is 3 rode ende 2 vote by de strate ende $1\frac{1}{2}$ rode in de brette.

Summa lateris $31\frac{1}{2}$ ar. gl. $2\frac{1}{2}$ st.

Item Otto Wibens heft ghehurt de plaes tusschen de Ebbingheporte, so groet als nu de kallickbode der up stet, ende ock de plaes buten der porte int nordeosten achter de bode, so wijt alst sues langhe afgeschoten is ghewest, ende he sal des jaers gheven 2 golden phs. gl. off de werde daervoer tho 20 jaren, tho anno 27 to Passchen anghande. Item ontffanghen 2 phs. gl., 30 st. voer den gl., voer Micheli.

Item Tymen Jantsen heft gepacht buten de Ebbingheporte up de Buermande en stede, ende is 4 rode bret ende $3\frac{1}{2}$ lanck, to 6 jaren to, des jaers voer 3 ar. gl., anno 27 to Passchen anghande.

Item Hinderick Lubbers heft ghepacht buten de Ebbingheporte up de Buermande en stede, ende is int fferkant 3 rode bredt, to 20 jaren tho, des jaers voer 3 ar. gl., anno 27 to Passchen anghande. Item ontffangen up sunt Olevesdach 14 st. voer de wijnterhure.

Item Johan van Schutteroppe heft ghepacht 30 jaer lanck buten de Ebbingheporte up de Buermande en stede, ende is $2\frac{1}{2}$ rode bret ende $6\frac{1}{2}$ rode lanck, des jaers voer 3 ar. gl., anno 27 tho Passchen anghande. Item ontffanghen 15 st., de up Passchen anno 27 verschenen weren.

Item Nese Ffockens heft ock en stede buten de Ebbingheporte up de Buermande, ende is en rode bret ende $3\frac{1}{2}$ lanck, voer 10 st. Item ontffanghen up Mandach na

sunt Uurbanus vijf st., de up Passchen anno 27 verschenen weren.

Item Johan Wachter heft en stede up de Buermande buten de Ebbingheorte, ende is $1\frac{1}{2}$ rode bret ende $3\frac{1}{2}$ rode lanck, des jaers voer 20 st., tho allen tyden weder up tho segghen. Item ontffanghen up Saterdach na Passchen 10 st.

Summa lateris tijt ar. gl. 3 st.

Item Hinderick Ffrerikes buten de Ebbingheorte heft ghehurt en stede up de Buermande buten de Ebbingheorte 6 jaer lanck, ende is en rode bret ende vijf rode lanck, des jaers voer 20 st. Item ontffanghen up Pasgevent 10 st.

Item Amele Ghosens buten de Ebbingheorte heft ghepacht 20 jaer lanck buten de Ebbingheorte up de Buermande en stede, en is 3 rode bret ende $3\frac{1}{2}$ lanck, des jaers voer 30 st., anno 27 to Passchen anghande.

Item Berent Fastenou buten de Ebbingheorte heft ghepacht 40 jaer lanck buten de Ebbingheorte up de Buermande en stede, ende is in fferkant 4 rode lanck, des jaers voer 40 st., anno 27 to Passchen anghande.

Item Jacob de Laser bruket buten de Ebbinorte up de Burmande en stede ende is 2 rode bret ende 3 rode lanck.

Item Karstghen de Laser en stede, ende is 3 rode bret ende 3 rode lanck.

Item Albert de Laser en stede, ende is en rode bret ende $3\frac{1}{2}$ lanck.

Item Thart de Laser en stede, ende is en rode bret ende $3\frac{1}{2}$ lanck.

Item Blinde Lutghen en stede, ende is $3\frac{1}{2}$ rode bret ende 3 lanck.

Item Peternelle heft ghepacht buten Ebbingheorte up de Buermande en stede, ende is $1\frac{1}{2}$ rode bret ende $2\frac{1}{2}$ rode lanck, de rode vijf st., anno 27 to Santghanghe anghande ende syn jaren staen tho des Rades segghen, is 18 st. ende $4\frac{1}{2}$ placke.

Item Ghert Jantsen en stede buten de Ebbingheorte, $4\frac{1}{2}$ rode int fferkant, pauper.

Summa lateris tijt st.

Item Ghert Janssen heft ghepacht 12 jaren lanck en

stede buten de Botteringheporte nast de Brunne, ende is 2 rode bret ende 4 rode lanck, des jaers voer 4 ar. gl., anno 27 tho Passchen anghande.

Item Roleff van Duren heft ghepacht 30 jaer lanck en stede by de Brunne, ende is 3 rode bret ende 4 rode lanck, des jaers voer 30 st., anno 27 anghande to Passchen.

Item Hinderick van Reyde heft ghehurt en woninghe tusschen de Poelporte, gheheten dat Holten Wambois, 6 jaren lanck, des jaers voer 25 ar. gl., anno 26 anghande to santghanghe.

Item Grete Stevens voer en stede buten de Poelporte up de Buermande 10 st.

Item Grete Hinderixsen en stede buten de Poelporte up de Burmande van $1\frac{1}{2}$ rode bret vijf rode lanck, des jaers voer 20 st.

Item The Stevens en stede buten de Poelporte van 2 rode voer 10 st.

Item Wibbe Drewes en stede buten Poelporte voer 10 st.

Item Ghebbe Thewes en stede buten Poelporte van 2 rode voer 10 st., dijt sal betalen Lutghen Ghers.

Item Berent Jantsen heft ghepacht tho vyffich jaren en stede buten de Poelporte achter Drost Uuden kamers, ende is 3 rode lank ende ffijf ferendel van en rode bret, de 4 rode voer en golden gl. van ghewichte off de werde daervoer anno 27 to Passchen anghande. Item desse stede wil Clawes Schaffer thegens staen ende de Raedt heft se my heten doen to verpachten up er recht.

Item Eewolt Mullers en stede up de Buermande tusschen de Herporte, ende is en rode bret ende $2\frac{1}{2}$ lanck, des jaers vijf st.

Item noch en stede up de Buermande, ende is $1\frac{1}{2}$ rode bret int fferkant ende daer heft Heile Wantschers en kamer up staen ende holt daer arme luden in omme Ghodes wille.

Item Laurens Jantsen heft ghepacht 70 jaer lanck en stede tusschen de Herporte up de Buermande up de nordersijt van de stadtwateringhe, ende is 2 rode bret ende 3 rode lanck, des jaers voer 30 st., is de rode vijf st., anno 27 tho Passchen anghande.

Item noch heft Laurens ghepacht 70 jaer lanck en stede

thegens syn hues over, ende is $50\frac{1}{2}$ rode Bret ende 3 rode lanck, de rode voer vijf st., maket 25 st., anno 27 anghande tho Passchen.

Item Ghosen van Peise heft ghepacht 60 jaer lanck en stede tusschen de Herporte up de Buermande up de westersyt van de strate, ende is $1\frac{1}{2}$ rode Bret ende twe lanck, de rode voer tijn st., anno 27 anghande tho Santghanghe.

Item Johan Willemsen heft ghehurt de Stenentijlporte en jaer lanck voer 8 ar. gl., anno 27 passchen anghande.

Item Rytsche Bokma heft ghepacht en stede tusschen de Stenentijlporte ende de Osterporte, en stede van $1\frac{1}{2}$ rode Bret by de sudersyt van den strate ende 6 rode myn en fferendel van rode in de lenghete, de dre rode voer en gold gl. van ghewicht off de werde daervoer, anno 27 to Passchen anghande, is betalt 3 r. gl. myn 4 st. 6 penninghe, de up Passchen verleden verschenen weren.

Item Johan Ysebrans heft ghepacht 17 rode landes ende en fferendel, 4 rode vor en gold gl. van ghewichte off de werde daervoer, ghelegen by de Borch tusschen Osterporte ende den Stenentijll up de sudersijt van de strate, 80 jaer lanck, anno 27 to Passchen anghande. Item ontfanghen up Saterdach voer sunt Panraes $4\frac{1}{2}$ gold gl., de up Passchen verleden verschenen weren.

Summa lateris $25\frac{1}{2}$ ar. gl. 2 st. 6 penninghe myn.

Item Willem Slachter heft ghepacht 4 rode landes ende en fferendel van en rode, de 4 rode voer en gold gl. van ghewicht, ghelegen by de Borch tusschen de Osterporte ende den Stenentijllporte an de sudersijt van de strate, 78 jaer lanck, anno 27 tho Passchen anghande. Item ontfanghen up Dinxdach na sunt Panraes 2 gold gl. ende 2 st., de up Passchen verleden verschenen weren.

Item Johan Grevenstein, de backer, heft ghepacht 8 rode landes ende en fferendel, de 4 rode voer en gold gl. van ghewichte, ghelegen by de Borch tusschen de Osterporte ende den Stenentijllporte an de sudersyt van de strate, 78 jaer lanck, anno 27 to Passchen anghande. Item ontfanghen 2 rins gl. ende 2 st., den gl. to 33 st., de up Passchen verleden verschenen weren.

Item Johan Fflaskop heft ghepacht 8 rode landes ende en fferendel, de 4 rode voer en gold gl. van ghewichte, ghelegghen by de Borch tusschen den Stenentyllporte ende de Osterporte an de sudersyt van de strate, 78 jaer lanck, anno 27 anghande to Passchen. Item ontffanghen up Donderdach na sunt Pancraes 2 r. gl. 2 st. $1\frac{1}{2}$ plack, de up Passchen verleden verschenen weren.

Item Hinderick Fframe heft ghepacht 8 rode landes ende en fferendel, de 4 rode voer en gold gl. van ghewicht, ghelegghen by de Borch tusschen de Osterporte ende den Stenentyllporte up de sudersyt van der strate, 78 jaer lanck, to Passchen anghande anno 27. Item ontffanghen up Dinxdach na Ons Heren Hemelfartes dach 2 r. gl. myn 2 st. $1\frac{1}{2}$ plack, de up Passchen verleden verschenen weren.

Item Roleff Batinghe heft ghepacht 8 rode landes ende en fferendel, de 4 rode voer en gold gl. van ghewicht, ghelegen by de Borch tusschen de Osterporte ende den Stenentyllporte up de sudersyt van der strate, 80 jaer lanck, anno 27 anghande to Passchen. Item ontffanghen up Wonsdach na sunt Pancraes 2 gold gl. ende 2 st. $1\frac{1}{2}$ plack, de up Passchen verleden verschenen weren.

Item Peter Meiners heft ghepacht 8 rode landes ende en fferendel, 4 rode voer en gold gl. van ghewichte, by de Borch tusschen de Osterporte ende den Stenentyll up de sudersijt van de strate, 70 jaer lanck, anno 27 to Passchen anghande. Item ontffanghen up dach post Lambert 4 ar. gl. Item noch ontffanghen 28 st.

Summa lateris $42\frac{1}{2}$ ar. gl. 3 st. $1\frac{1}{2}$ plack.

Item Hinderick van Munster heft ghepacht $4\frac{1}{2}$ rode landes ende is $1\frac{1}{2}$ rode bret, de 4 rode voer en gold gl. van ghewichte, ghelegghen by de Borch tusschen de Osterporte ende den Stenentyllporte up de sudersijt van de strate, 80 jaer lanck, anno 27 to Passchen anghande.

Item Harmen Honerikes bruket hyr ock steden by, ho dat hedt daeromme is, stet noch up verclaring!

Item Ghert Willminck heft noch eene stede Buermante tusschen Herporte, 2 r. gl. 2 st. $1\frac{1}{2}$ plack, ende $1\frac{1}{2}$ rode bret, de rode vor en gold gl. van ghewicht, steen, belegghen by de Leke an Adriaen, an ghewicht

Item Johan Hinderixsen heft de wal in de hure an de ostersyt van de Osterporte by de stad mure langhes ende he sal gheven des 4 gold gl. van ghewicht des jaers.

Item Berent van der Heyde heft ghepacht $7\frac{1}{2}$ rode landes, de 4 rode voer en gold gl. van ghewicht, gheleghen by de Borch tusschen de Osterporte ende den Stenentyllporte an de sudersyt van de strate, 78 jaer lanck, anno 27 to Passchen anghande. Item ontffanghen up Vrijdach na Ons Heren Hemelfiertes dach 31 st. myn $\frac{1}{2}$ plack, dat is en halleff jaer pacht ende was verschenen up Passchen verleden.

Item Johannes de Loper bewont de Osterporte.

Item Harmen Muller sal gheven voer dat stedecken, daer syn kolen legghen, tusschen de Ebbingheporte 20 st. Item ontffanghen 20 up sunt Michels avent.

Item Johan Jacobsen heft de lapperskaste tusschen Draporte vor 4 scrickenborgher. Item ontffanghen up Wonsdach na sunt Mauricius 14 k.

Summa lateris 6 ar. gl. $1\frac{1}{2}$ placke.

Item Fenne Schutemakers heft ghepacht en stede buten de Nighebruggheporte 12 jaer lanck, ende is en rode ende 2 vote bret, des jaers voer en gold gl. van ghewichte off de werde daervoer, anno 27 to Passchen anghande.

Item Swer Arens heft ghepacht en stede buten de Nighebruggheporte 30 jaer lanck, ende is en rode ende 2 vote bret, des jaers voer en gold gl. van ghewichte off de werde daervoer, anno 27 to passchen anghande.

Omnium praecedentium summarum summa
ab hoc signo ¹⁾ incipientium 400 rins gl.
11 rins gl. $11\frac{1}{2}$ st. 14 penninghe, en kanne
leckedranck, den gl. to 30 st. gherekent.

Item van de banckhure des Ffleskeshuses ende der Nigher brugghe mijt ander upkomsten.

Item dat Ffleskehues doet des jaers tho hure 80 ar. gl. Item ontffanghen up Mandach na Concepcio Marie van den hovelinghen van den knokenhouers 40 ar. gl. Item

1) Hier een teeken, verwijzende naar blz. 10.

bet ontfanghen up Hillegen Sacramentes avent 40 ar. gl. myn $4\frac{1}{2}$ st., daerby weren 38 snaphanen ende en deventer gl. ende en koppennols gl. ende en horenkens gl. ende $\frac{1}{2}$ barsghe gl. ende en monnick ende en conterffeytet ort gholdes, summa mijt de lichten gelde 80 ar. gl. myn $4\frac{1}{2}$ st.

Item Johan Homaker gheft voer de Nyghebrugge ter Punte 40 ar. gl. des jaers. Item ontfanghen up sunt Symon ende Jude avent 9 ar. gl. Item ontfanghen noch up Dinxdach na Concepcio Marie 7 ar. gl. Item ontfanghen up Mandach vor sunt Boneffaes 19 ar. gl., ende daermede syt ghewest en deventer gl. ende en climer gl. ende en phs. gl. ende $\frac{1}{2}$ phs. gl. ende 6 snaphanen ende 3 scrickenborghers. Item noch ontfanghen by syn sone Berent vijff ar. gl. up Wonsdach na sunt Mauricius.

Item Hinderick Snotvot gheft des jaers voer de hoghe wal 25 ar. gl. Item ontfanghen up Dinxdach na Elvendusentmaghede 25 ar. gl. Item dijt heft Wolter Syghers nu in de hure 3 jaer lanck, anno 27 anghande, des jaers voer 26 ar. gl.

Item Hinderick Snotvoet heft de torreffmate in de hure voer hondert ar. gl. des jaers. Item ontfanghen up Mandach voer Catedra Peterii 25 ar. gl. Item ontfanghen up dach na sunt Boneffaes 25 ar. gl., daermede syt ghewest 16 snaphanen ende en kamper gl. ende 2 horennner gl. Item ontfangen up sunt Johansdach Decolacionis 25 ar. gl.

Item anno 26 up dach na Wilbordii is Hinderick Snotvot thoghestan de fflastolle van den vremen man up tho boren ende des so sal alle verdenste doet syn, de Hinderick van onse stadt placht tho hebben voer syn verdenst ende cledinghe; hyrvoer sal Hinderick onse stadt weder en jaer lanck denen na olde sede ende ghewonte van thekenne ende tolle up to boren. Dijt is geschen in bywesent mester Buwe ende Lambert Hamkote ende sal duren en jaer lanck.

Summa lateris 200 ar. gl. 20 ar. gl. myn $4\frac{1}{2}$ st.

Item van de Crane mijt de tichgheldobben.

Item Jasper Wyntapper heft in de hure de Crane ende de hoppemate mijt syn thobehoren voer 55 rins gl. des jaers, 30 st. voer den gl. Item ontfanghen up onser Lever

Ffrouwen avent Nativitatis 43½ rins gl. ende 7½ st., den gl. to 30 st. gherekent. Item noch ontffanghen van Jasper Wijntapper 11½ rins. gl. myn 7½ st.

Item Johan Peters heft in de hure de tichgheldobben, so se licht, voer 43 grase, ellick gras voer vijff ar. gl. Item ontffanghen up Saterdag na sunt Jacob 66 ar. gl. Item ontffanghen up Donderdach voer Frymarket 70 arens gl. Item noch ontffanghen 79 ar. gl. Summa 200 ar. gl. ende 15 ar. gl.

Summa huius 350 ar. gl. 30 ar. gl.

Item van de wysbanken ontffanghen up mannich onderscheiden tyden.

Item ontffanghen up dach na onse Hogheste Leve Ffrouwe van Hantghen Hayghens 11 st. myn 2 placken.

Item Ghertrut Wibrans heft betalt 15½ k.

Item ontffanghen up dach ut supra van Styne Schuringhes 11 st. 2 placken myn.

Item van Lyse Gherleves ontffanghen 10 st. 2½ placke up dach na onse Hogheste Leve Ffrouwe.

Item Fenne Kouwens heft betalt 10½ st.

Item up dach ut supra van Frans ontffanghen 10 st. 2½ placke.

Item ontffanghen up Mandach voer sunt Bartolmeus van Wemele Swers 10 st. 3½ placke.

Item ontffanghen van Ghese Bockens 10½ st.

Item ontffanghen van Johan Lutghens 10½ st.

Item ontffanghen van Lamme Dures 10½ st.

Item ontffanghen van Roleff Enghelbers 10½ st.

Item van Alijt Derrikes 10½ st.

Item van Ghese Husynghe 10½ st.

Item van Hille Warners 10½ st.

Item ontffanghen van Keuke Fockens 10½ st.

Item Ghese Swartghens 10½ st.

Item van Jutte van Ens 10½ st.

Item van Grete van Ens 10½ st.

Item van Ghese Luleves 10½ st.

Item van Eebele Abelens up de Lane 10½ st.

Item Theghe onder Johan Theme 10½ st.

Item Katryne Biskopes heft betalt 10½ st.

Item Hantghen Gherris heft betalt 10½ st.

Item Swane Hanses heft betalt 10 st. 3¼ plack.

Item Alyt Wegghens heft betalt 10½ st.

Summa lateris 26 ar. gl. 2¼ st. en placke.

Item anno 26 van borgherschup tho winnen hent to sunt Michghel anno 27.

In borghemester Elthet to Lellens pant.

Item up Dinxdach voer Elvendusentmaghede heft Johan van Ensschede de borgherschup ghewonnen; hyran betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Harmen Husinghe van Anlo heft de borgherschup ghewonnen up Wonsdach Elvendusentmaghede. Item ontffanghen up Hilleghe Sacramentes avent 2 golden leven ende en snaphane ende ½ st., is 12 ar. gl. ende 8 st. licht ghelt.

Item Johan Wichgherdinck heft ghewonnen de borgherschup up dach ut supra, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Willem Kampinck heft ghewonnen de borgherschup up Mandach ante Symonis et Jude, is betalt 12 ar. gl. 7 st.

Item Berent Houschilt heft ghewonnen de borgherschup up Dinxdach post Symonis et Jude.

Item Johan Werdinck, de hopenbinder, van Anderen heft ghewonnen de borgherschup up Donderdach na Wilbordii, betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Warner van Ffelthusen heft de borgherschup ghewonnen up Ffrydach na sunt Kattrina. Item ontffanghen 6 ar. gl. 4 st. Item ontffanghen 6 ar. gl. 4 st.

Item Johan Syls, de schomaker, heft de borgherschup ghewonnen up Mandach na sunt Katerina, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Summa lateris 89 ar. gl. 6 st.

Item up Wonsdach na sunt Catarina heft Borghemester ende Raedt Hinderick van Munster gheghont de borgherschup mijt halven gelde tho winnen. Item ontffanghen 32 st. op Wonsdach na sunt Jacob. Item noch ontffanghen 32 st.

In borghemester Johan Schatters pant, up sunt Andres.

Item Tamme ten Holte heft de borgherschup ghewonnen up Frydach na Nijjaer, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Johan Gherrijs heft de borgherschup ghewonnen up Frydach na Nijghejaer, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Johan Eppinghe, de backer, heft de borgherschup ghewonnen up avent Convercionis Pauwelii. Item ontfanghen up sunt Vites dach 2 phs. gl. ende en emder gl. ende 4 snaphanen ende 4 st., is 12 ar. gl. licht ghelt ende 8 st.

Item Ffrerik Sickinghe heft de borgherschup ghewonnen up avent Conversionis Panwelii. Item ontfanghen 8 ar. gl. Item ontfanghen up dach na sunt Vijt $4\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 3 st., daermede weren vijff snaphanen ende $2\frac{1}{2}$ western st. ende $4\frac{1}{2}$ placke, is oek also na den ghelde 12 ar. gl. ende 8 st.

Item Albert Schoringhe heft de borgherschup ghewonnen up Mandach voer Lichtmisse, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Johan Valkener heft de borgherschup ghewonnen up Wonsdach na Lichtmisse, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Derrick Balinghe, de backer, heft de borgherschup ghewonnen, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Summa lateris 96 ar. gl.

Item up Wonsdach na Lichtmisse heft Thepe Tymerman de borgherschup ghewonnen. Item ontfanghen 33 st. Item noch ontfanghen 6 ar. gl. 4 st. Item noch ontfanghen 32 st.

Item Johan Hinderixsen heft de borgherschup ghewonnen up sunt Valentyns dach, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Yke Karnellis heft de borgherschup ghewonnen up Mandach voer Peterii, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Hans Glasemaker heft de borgherschup ghewonnen up Dinxdach voer Peterij, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Egbert Leveringhe, de tymerman, heft de borgherschup ghewonnen up dach ut supra, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Ghert Egghe heft de borgherschup ghewonnen up avent Peterii, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Peter Ghyse heft de borgherschup ghewonnen up dach ut supra, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item up dach ut supra heft Johan Richters van Metelen de borgherschup ghewonnen. Item ontfanghen up Sater-

dach voer sunt Johans 3 deventer gl. ende en climer gulden ende twe scrickenborghers, is 12 ar. gl. licht gelt ende 8 st.

In pant borghemester Lubbert Koninck up sunt Peter.

Summa lateris 100 ar. gl. 24 st.

Item Johan Bolens heft de borgherschap ghewonnen up Saterdach na Wastelavent. Item is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Johan van Renen heft de borgherschap ghewonnen up sunt Gregoriusdach, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Albert van Vollenhoe, de kistemaker, heft de borgherschap ghewonnen up dach na sunt Gregorius. Item ontffanghen 6 ar. gl. 4 st. Item ontffanghen up Pinxteravent 2 deventer gl. ende 4 st., is mijt den lichten ghelde 12 ar. gl. 8 st.

Item Albert Jantsen, de hopenbinder, heft de borgherschap ghewonnen up Donderdach voer sunt Ghertrut. Item ontffanghen 3 ar. gl. Item ontffanghen up Hillighe Sacramentes avent 9 ar. gl. 8 st., daermede was en deventer gl.

Item Derrick van Ulsen heft de borgherschap ghewonnen up Mytvasten, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item up Wonsdach na Judick heft Borghemester ende Raedt ende de Boumesters van den ghilden Johan Murre van Collen de borgherschap gheschenket.

Item Wichgher Ebbinghe, de backer, heft de borgherschap ghewonnen up sunt Ambrocious avent, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Eylert Alme heft de borgherschap ghewonnen, up Vrydach na Passchen, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item up Saterdach na Passchen heft Ghert Mesmaker van Kampen de borgherschap ghewonnen, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Summa lateris 100 ar. gl. ende 2 ar. gl. 4 st.

Item Johan Eevers, de glasemaker, heft de borgherschap ghewonnen up dach na Meyghe, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Johan Roleves, de wever, heft de borgerschap ghewonnen up Dinxdach na sunt Pancaesdach up 13 dach voer Vrymarket. Item ontffanghen 12 ar. gl. 8 st. myn $\frac{1}{2}$ placke.

Item Hinderick van Swele heft de borgherschap ghe-

wonnen up Wonsdach voer sunt Panraes, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Berent van Lochghum, de hopenbinder, heft de borgherschup ghewonnen up Dinxdach na sunt Panraes, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Arent Hillebrans, de hopenbinder, heft de borgherschup ghewonnen up Dinxdach na sunt Panraes, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Albert Brouwer van Koverde heft de borgherschup ghewonnen up Dinxdach na sunt Urbanus, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Borghemester ende Raedt hebben Hinderick Mey de borgherschup geschenket.

Item Ghyse Themesmaker is de borgherschup thoghestaen voer sodane schult, als de Raedt hem schuldig was.

In pant borghemester Lubbert Ulgher, up Pinxterpant anghande.

Item Albert Slotemaker heft de burgherschup ghewonnen up dach na Odulphi, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Egbert van Hattum, Hanken Mases man, heft de borgherschup ghewonnen up avent Sacramentii mijt halven ghelde ende de ander hellefte heft de Raedt Hanneken ghekort an or schulde. Item hyran betalt 6 ar. gl. ende 4 st. an sijn verdenst.

Summa lateris 96 ar. gl. myn $\frac{1}{2}$ placke.

Item Johan Schulte heft de borgherschup ghewonnen mijt syn sone Karnellis, he mijt vollen ghelde ende syn sone mijt halven ghelde, is betalt 19 ar. gl. 2 st.

Item Harmen van Haselunne heft de borgherschup ghewonnen up sunt Jacobes avent, is betalt 12 ar. gl. 4 st.

Item These Osterhusen heft de borgherschup ghewonnen up dach ut supra, is betalt 12 ar. g. 4 st.

Item Hans Ovestwolt heft de borgherschup ghewonnen mijt syn beide sons, als Peter ende Antorus, he mijt follen ghelde ende de sons mijt halven ghelde. Item ontfanghen 12 ar. gl. 8 st.

Item Ghert Ter Hake heft de borgherschup ghewonnen up Dinxdach na sunt Jacob, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Roleff Lambers heft de borgherschup ghewonnen up Wonsdach na sunt Petri Vinkel, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item up Dinxdach na sunt Laurens heft Roleff Brun-
tinghe, de remslagher, de borgherschup ghewonnen, is
betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Pauwel van Suthorm heft de borgherschup ghe-
wonnen up Dinxdach voer sunt Bartolmeus. Item ont-
ffanghen 8 ar. gl. Item ontffanghen 4 ar. gl. 8 st.

Item up Donderdach voer sunt Bartolmeus heft Kar-
nellis van Hasselte de borgherschup ghewonnen, is betalt
12 ar. gl. 8 st.

Item up Donderdach voer sunt Bartolmeus heft Helpe-
rick van Woltinghe de borgherschup ghewonnen, is betalt
12 ar. gl. 8 st.

Summa lateris 100 ar. gl. 34 ar. gl. 4 st.

Item Johan Gherrytsen heft de borgerschup ghewonnen
up Donderdach voer sunt Bartolmeus, is betalt 12 ar. gl.
8 st. myn 2 placken.

Item up sunt Bartolmeus avent heft Bastyan Hiddinck
de borgherschup ghewonnen, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Elteke Mennens heft de borgherschup ghewonnen
up dach na Decolacio Johannes, is betalt 12 ar. gl. 8 st.

Item Peter Glasemaker heft de borgherschup ghewonnen
up Wonsdach vor Nativitas Marie. Item ontffanghen 12
ar. gl. myn 2 st.

Item Harmen Kopes, de schomaker, heft de borgher-
schup ghewonnen up Wonsdach voer Nativitas Marie, is
betalt 12 ar. gl. 1 st.

Item Hinderick Ffarwer heft de borgherschup ghewon-
nen up Vrydach voer Ffrymarket, ontffanghen 6 ar. gl.
4 st. Item noch ontffanghen 6 ar. gl. 4 st.

In pant borghemester Reynt Albarda, an-
ghande up Vrymarket.

Item Arent Jacobsen, de weffer, heft de borgherschup
ghewonnen up Donderdach na Nativitatis Marie, ontffan-
ghen 6 ar. gl. 4 st.

Item Peter Heynens heft de borgherschup ghewonnen
up Mandach voer Lamberti, ontffanghen 12 ar. gl.

Summa lateris 95 ar. gl. 10 placken.

Van dat buermal.

Item Otto Voghet heft dat buermal ghewonnen up Sa-
Derde Serie. WERKEN N°. 9.

terdach na Asschelwonsdach, ontffanghen 32 st. myn 2 placken.

Item Derrick Kremer heft dat buermal ghewonnen up Wonsdach na Vincula Peterii, betalt 32 st.

Item Louwe Arens heft dat buermal ghewonnen. Item ontffanghen 16 st.

Item Derrick van Linghe heft dat buermal ghewonnen up dach ut supra, betalt 32 st.

Item Berent Harmaker heft dat buermal ghewonnen, betalt 16 st. $\frac{1}{2}$ placke.

Item Harmen van Munster, Dicke Wibbelken man, 28 st.

Item Harmen Husman heft dat buermal ghewonnen, betalt 32 st.

Item Hinderick Tymerman heft dat buermal ghewonnen, ontffanghen 16 st.

Item Ghert Kremer van Linghe heft dat buermal ghewonnen, ontffanghen 31 st.

Item Grete, salghe Berent Tromslaghers wijff, de nu Berent van Nottelen heft, heft dat buermal ghewonnen, ontffanghen 24 st. myn $1\frac{1}{2}$ placke.

Summa lateris $24\frac{1}{2}$ ar. gl. $3\frac{1}{2}$ st.

Item anno 27 up Dinxdach voer sunt Laurens ontffanghen van mester Johan Barscher by sunt Mertens kerrickhoff vijff rins gl. ende $13\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ placke, den gl. to 30 st. gherekent, herkomende van dat wechghelt, dat de vremede man gheft.

Item ontffanghen up dach na sunt Mauricius van Johan Holthues 44 ar. gl., herkomende van den tolle, als dat de fferlude off den kopman naghekoft heft by fferendels ffate off kynn timers myt bottere.

Item up Dinxdach na sunt Mauricius ontffanghen van Johan Touslagher tusschen de Osterporte $15\frac{1}{2}$ st. 2 placken, herkomende van den tollethekenen.

Summa huius $61\frac{1}{2}$ ar. gl. 4 st. $3\frac{1}{2}$ placke.

Precedentium summarum summa ab hoc signo ¹⁾ incipientium 450 rins gl. 26 rins gl. $5\frac{1}{2}$ st. 2 placken, dem gl. to 30 st. gherekent.

1) Verwijzing naar bl. 26.

Item van ytelike penninghen ende schult by sick insonderheyt ontffanghen.

Item ontffanghen up dat Raedthues in en bekerkin 41 emder gl. myn vijff st.; dat hantschrift, dat in de beker lach, is mede gherekent, in desse penninghe voerghe-nomet vermeldende van mester Ghert van Wous beta-linghe.

Item up Wonsdach voer sunt Peter heft Ghert Smijt achter Drakarrickhoff ghekofft dat pert voer 22 phs. gl., wellick pert was ghekomen van Clawes Schaffer dorch twijst int recht, als dat Clawes sick sullix pert nicht heft willen onderwinnen noch ock den huesman, daer Clawes dat pert van hadde ghekofft, so heft de Raedt sullix pert an sick ghenomen ende mij heten doen tho verkopen. Item ontffanghen up Saterdag na Sacramentii 6½ rins gl. ende 4 emder gl. ende en phs. gl. ende tijt kamper gl. ende en deventer gl. voer 27 st., is 22 phs. gl. 32 st. licht ghelt voer den gulden gherekent, myn 2 st. over den hop.

Item up Saterdag voer Meyghe 15 st. van 2 nobelen, de ick durer utghegheven hebbe dan se de stad stonden.

Item ontffanghen up sunt Bonifaciusdach van Bole Pannenbacker, alsdat he dartho te ffolste ghegheven heft tho de wech tho maken buten de Draporte na de Nyghe-brugghe 5½ ar. gl. 1 st.

Item up avent Petery et Pauwely 36½ st. van snaphanen, als dat ick se hogher ghebruket hebbe dan se my stonden, ende dyt synt ghewest kamper snaphanen ende de mijt de schildekens ende de heft mester Ghert van Wouwe ontffanghen by Gherryt van der Schere.

Summa lateris 67½ rins gl. ende 8½ st., den gl. to 30 st. gherekent.

Item van botter, kese, speck ende de torrestollen van Michghely aff hent to Michghel ontffanghen.

Item ontffanghen up Vrydach voer sunt Symon ende Jude van Roleff Wibens 11 ar. gl. ende 3 st., de wilen dat Lambert Hamkote van hues was.

Item ontffanghen up dach na Martyni van Gherrijt Lutghens 16 ar. gl., daervan als do Gherrijt ende Wolter

Syghers bevolen was by de slutboom tho syne, als dat men de darde schute torves uutffaren solde. Item noch ontffanghen van Gherrijt voer Lichtmisse 12 ar. gl., is to samen 28 ar. gl.

Item ontffanghen up Dinxdach na sunt Poncie van Lambert Hamkote hondert rins gl. ende 3 rins gl. ende $13\frac{1}{2}$ st., 30 st. voer den rins gl. gherekent.

Item up Saterdach na sunt Uurbanus ontffanghen noch van Gherrijt Lutghens, herkomende van den torreff, 4 van de conterfeitede ort gholdesen ende 2 snaphanen ende fiff st. myn en placke, de wellick voer dat gheset van den ghelde uutbrachte ffyff ar. gl. myn en placke ende int uutgheven 4 ar. gl. myn $5\frac{1}{2}$ placke.

Item ontffanghen up sunt Boneffaciusedach van Lambert Hamkote 150 rins gl. ende vyffe, den gl. to 28 st. gherekent.

Item ontffanghen up dach na sunt Jacob van Lambert Hamkote hondert rins gl., 28 st. vor den gl.

Item ontffanghen up Mandach voer sunt Bartolmeus van Lambert Hamkote fiff en fiffstich rins gl., 28 st. voer den gl., ende 8 rins gl. in monniken en in konterfeytede ort gholdesen.

Item ontffanghen up dach na Nativitatis Marie van Lambert Hamkote 60 ar. gl., den gl. to 28 st. gherekent.

Summa lateris 500 rins gl. ende 4 rins gl. $7\frac{1}{2}$ st. ende $\frac{1}{2}$ placke, den gl. tho 28 st. gherekent.

Item ontffanghen up sunt Michelsdach van Lambert Hamkote 32 rins gl., den gl. tho 28 st. gherekent.

Item noch 60 deventer gl., de Gert Kannegheter heft heft ontffanghen ende Gherryt van der Schere mede ghedan synt na Kampen, do he daer besettet was. Hyr up heft Lambert my noch ghebracht 6 ar., is alsdan 60 rins gl., den gl. tho 28 st. gherekent.

Summa huius 92 rins gl., den gl. to 28 st.

Item van de verschetinghe der renten bynnen onse stat taffel, als van de hondert ar. gl. des jaers 4 ar. gl. te gheven.

Item hyrvan insonderheyte en hebbe ick nicht ontffanghen omme daervan uutthogheven, so mester Buwe

voerher ghedan heft, dan ick hebbe ghebort en ghenereal upnemen, als van de hondert gl. des jaers 4 der selver guldenne, ende dat van onser borgher lantrenten so wal als van or rente in de stadt taffel belegghen; ende wes dat van sullix is ghekomen, wort men vindende int ende van myn opboringhe.

Item van dat voerschot husen ende kameren.

Item anno 27 up Sondach na sunt Laurens ontffanghen van dem voerschot van Egbert Potbacker ende Arent Smijt mijt Jonghe Roleff, den stadtdener, 68½ ar. gl.

Item ontffanghen up Dinxdach na sunt Laurens van Clawes Stevens van dem voerschot 75 ar. gl. ende 8 st.

Item ontffanghen up sunt Bartolmeusdach van Clawes Hinderixsen ende Harmen Loer, als van dat voerschot, fiffstich ar. gl. Item noch ontffanghen up Saterdach na Decolacio Johannis 25 ar. gl., daermede syt ghewest 6 ar. gl. westenghelt ende fiff st. Item noch ontffanghen up sunt Remigius dach 25 ar. gl. Item noch ontffanghen up sunt Michels dach van Clawes ende Harmen 56 ar. gl. ende 2 st. Summa 150 ar. gl. 2 st.

Item ontffanghen up sunt Michelsdach van Egbert Potbacker ende Arent Smijt 4½ ar. gl. 7 placken.

Summa huius 250 ar. gl. 49 ar. gl. 7 placken.

Item van perden ende ossentolle mijt mer tolle, ankomende tho Poelporte ende uutghande.

Item anno 27 ontffanghen van Egbert van Ballen up Wonsdach voer Lichtmisse van dem tolle der perden ende ossen, als van dach Mauricii off anno 26 aff gherekent hent up dach Presentacio Marie, 150 ar. gl. ende 8½ ar. gl. vijff grotghens.

Item ontffanghen up dach na sunt Boneffaes van Steven Valke hondert ar. gl. ende 30 ar. gl. van dem tolle.

Item ontffanghen up dach Jacobi van Steven Valke 60 ar. gl.

Item ontffanghen up Mandach voer sunt Bartolmeus van Steven Valke 45 ar. gl.

Item ontffanghen up sunt Odgherusdach van Steven Valke 75 ar. gl.

Item noch up Michaeli 60 ar. gl.

Summa huius vijff hondert ar. gl. ende 28½ ar. gl. ende 2½ placke.

Item van de soltwichthe.

Item ontffanghen van Gherleff Muckijzers wijff up Mandach na Pallem van 20 tonne soltes tho wegghen 10 st.

Item ontffanghen up Passche avent van Johan Borst ende Roleff van Bocholt 6 ar. gl. 4½ placke.

Item ontffanghen up Saterdach voer sunt Lambert van Johan Borst ende Roleff van Bockholt 16 rins gl., 30 st. voer den gl. gherekent, herkomende van de soltwichte; hyrenthegens hebben se ghehouden den darden peninc voer or verdenst, als 8 rins gl. der selver rins gl., datwellick hem also is ghelovet, er se de wichte wolden annemen.

Item noch ontffanghen van de soltwichte up Wonsdach na sunt Mauricius 6 r. gl., den gl. to 30 st. gherekent; hyrenthegens hebben Johan Borst ende Roleff van Bockholt gehalden den darden penninck voer or verdenst, als 3 der selve guldenne.

Summa huius 24 r. gl. 10½ st. 1½ placke.

Item ontffanghen up dach na sunt Margrete van Johan van Winsum tijn rins gl., den gl. gherekent to 30 st. paghement, so voer Meighe lastverleden ghangber was, herkomende van dat ghelt, dat Johan ende Harmen Ffrolick mede hadden tho thergelt, als se an myn g. h. van Ghelre weren, antraffende de van Amsterdam.

Item ontffanghen up Saterdach na Onse Hoghste Leve Ffrouwe van Hinderick Schultinck 8 rins gl. 2 st., den gl. to 30 st. gherekent, paghement so voer Meyghe last verleden ghangbar was, herkomende van dat ghelt, dat Hinderick mede ghedan was tho thergelt, als he an myn g. h. verschreven was contra Johan Yarghes.

Item ontffanghen up Donderdach voer sunt Bartolmeus van Clawes Lubbers 46 rins gl. 2 snaphanen ende 2 st., den gl. gherekent to 30 st. paghement, so voer Meyghe lastverleden ghangber was, herkomende van dat ghelt, als Tomas Schinkel ende Clawes Lubbers ende Hinderick van Lewerden sameliken weren an myn g. l. h. to beanteren ytelike schriften.

Item ontffanghen van den borghemester Reijnt Albarda tyn golden rins gl. ende en climer gl., dewellick de borghemester sede, dat he onlffanghen hadde van Reyner Gharmars, herkomende van den ghelde, de dem provest mester Uulffert ende Reijner mede ghedan weren, do se in Dutmars toghen.

Summa huius 86½ r. gl. myn en st., den gl. tho 30 st. gherekent.

Item van de Waghe ontffanghen by Ghert, up Santganghe anno 26 anghande, ende doet des jaers 7½ hondert rins gl., den gl. tho 30 st. gherekent, ende sal hyrna doen 10½ hondert rins gl.

Item anno 26 ontffanghen van Ghert in de Waghe up Saterdach voer Mijtwinter ffijftich rins gl., den gl. to 30 st. gherekent.

Item ontffanghen van Ghert up Dinxdach na sunt Anete 25 r. gl., den gl. to 30 st.

Item ontffanghen van Ghert up Vrydach voer sunt Ghertrut en hondert rins gl., den gl. to 30 st. gherekent.

Item ontffanghen van Ghert up Vrydach na Sacramentii hondert r. gl., den gl. to 30 st.

Item ontffanghen up Saterdach voer sunt Jacob van Ghert hondert r. gl., den gl. to 30 st. gherekent, hyrmede ingherekent 5½ der selver rins gl., de mester Buwe ontffanghen heft tho ffullest der afflossinghe Arent de Bever.

Item ontffanghen up sunt Baltolmeus avent van Ghert hondert r. gl. en 9 r. gl., de gl. to 30 st. gherekent.

Item ontffanghen up dach na Nativitatis Marie van Ghert hondert r. gl. ende 16 r. gl., 30 st. vor den gl.; hyr is mede ingherekent de botter, de de Greve van Thekenborches dener van hem kofte.

Summa lateris 6 hondert rins gl., den gl. to 30 st. gherekent.

Item van de hamborgher beerachcijs ontffanghen van weggen Wigbolt Trijpmaker unde Reyner Gharmers up Martijn anno 26 anghande.

Item anno 27 ontffanghen up Donderdach voer sunt

Ghertrut van Grete, Wigbolt Trypmakers wijff, hondert rins gl., den gl. to 30 st. gherekent.

Item noch heft Grete hyran betalt 27 ar. gl. an 6 tonne breme bers, de den schutten ghedronken up den derden Vrijdach na Passchen.

Item bet hyran betalt 27 ar. gl. an 6 tonne bers, den schutten ghedronken up dach Sacramenti.

Item ontfanghen by Clawes, myn dener, hondert des Rades loetghens myn 2 loetghens, is 15 ar. gl. myn 3 st.

Item noch is hyran betalt 45 rins gl. ende 3 st., 30 st. voer den gl., in botter, de de Greve van Thekenborchs dener heft ontfanghen.

Item ontfanghen up Vrydach post Lambarti van Grete sijnffich rins gl., 30 st. voer den gl.

Item noch hyran betalt 2 tonne hamborgher beers tho den olderman up sunt Peters dach, de tonne 8½ ar. gl., is 5½ rins gl. ende vijff st.

Item Reyner Gharmers heft hyran betalt 79 van des Rades loetghens, is 4 r. gl. myn 1½ st.

Item de van Avert hebben ghehalt by Grete Wigbols, daer se ghen acheijs aff gheven, tho de 29 tonnen, is 4 rins. gl. myn 4 st.

Item noch ontfanghen van Grete Wigbols 93 rins gl. ende 15½ st.

Summa lateris 300 rins gl. 25 r. gl., den gl. to 30 st. gherekent.

Item ontfanghen van Grete Wigbols in laken tho de schuten kovelende der deners cledinghe 150 rins gl. myn 2 rins gl.

Item noch ontfanghen bij Clawes 2 rine gl.
Summa huius 150 rins gl., den gl. tho 30 st. gherekent.

Item anno 26 up Victori anghande by Heyne Matiessen van den Winhuse ontfanghen.

Item ontfanghen up dach Lussie Virghinis van Heyno Matiessen sijnffich rins gl., den gl. to 30 st. gherekent, daermede ingherekent 21 van des Rades loetghens.

Item ontfanghen van Heyne Matijessen up sunt Peters avent 60 rins gl., de gl. to 30 st. gherekent, myn 1½ placcke.

Item ontffanghen van Heyno Matyessen up sunt Ambrocijus avent hondert rins gl. ende $3\frac{1}{2}$ rins gl., 30 st. vor den gl. gherekent, daermede ingherekent 4 derselver guldenne in loetghens ende 30 st., de Johan Horenken ende Hinderick Schultinck ende de boumester Hinderick van Lewerde up dat ghelach hadden gheset, do se Wolter Syghers ende Reyner Spoermaker annemen voer arte-lyghemesters.

Item ontffanghen up den Ghoden Vrydach van Heyno Matyessen hondert rins gl. ende eene r. gl., den gl. to 30 st. gherekent, daermede in synt gherekent 37 loetghens.

Item ontffanghen van Heyno Matyessen 77 rins gl., den gl. to 30 st. to rekenne. Item hyrin is weder affthorekenne $18\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 5 placken, als van dat verlus van denselven ghelde, is dan 70 r. gl. ende 25 st. 5 placken.

Item ontffanghen $2\frac{1}{2}$ hondert van des Rades loetghens, is $12\frac{1}{2}$ r. gl., den gl. to 30 st. gherekent.

Item ontffanghen van Heyno Matiessen up sunt Jacobes dach 64 rins gl., den gl. to 28 st. gherekent, ende noch tijn rins. gl., den gl. to 30 st. gherekent, is 70 r. gl. myn 4 st.

Item ontffanghen up Donderdach voer sunt Bartolmeus van Heynen Matiessen honder loetghens ende 16 loetghens, is 17 ar. gl. ende 4 st.

Summa lateris $4\frac{1}{2}$ hondert rins gl. $23\frac{1}{2}$ r. gl. ende $3\frac{1}{2}$ placke, den gl. tho 30 st. gherekent.

Item up Wonsdach voer Nativitatis Marige heft Heyno Matyes my vernoghet 43 r. gl. ende 12 st. $\frac{1}{2}$ placke. Hyr synt mede ingherekent 54 loetghens ende de ghehalde wynen, als up Passchen ende up den darden Frydach na Passchen ende up Pinxter ende up Ons Heren Hemelvartedach ende up Sacramentesdach. Ende ock de gheschenkede wynen mijt de onkosten ende ock de verdronken wynen, do de Waghe verhurt was, ende ock dat daer vertijmert was, ock 4 emder gl. ende en scrickenborgher, de he Harmen Pricker ghedan hadde.

Item ontffanghen van Heyno Matiessen 76 r. gl., den gl. tho 30 st. gherekent, up Mandach voer Lambarti.

Item up Vrydach post Lambarti heft Heyno Matiessen betalt 15 ar. gl. myn 3 st., als voer de ghehalde wyne

up Vrymarket by Hinderick in de Keller up Ebbinghe strate horne.

Item up Wonsdach na sunt Mauricius heft Jasper Wijn-tapper my vernoghet van wegghen Heyno Matiessen fiff-tich r. gl., den gl. to 30 st.

Item noch ontfanghen van Heyno Matiessen fiff-tich rins gl. in ghelt ende in loetghens.

Summa lateris 2 hondert r. gl. ende 24 r. gl. ende 9 st. $\frac{1}{2}$ placke.

Item anno 27 up avent Viti ontfanghen up rekenschup van Lutghen Rolteman, als dat he hovelinck is ghewest van de brouwerghilde, 4 kamper gl. ende en emder gl., is 14 ar. gl. myn 4 st.

Item ontfanghen by Wolter Syghers up sunt Johans dach herkomende ock van Lutghen Rolteman, als van wegghen der brouwerghilde, 4 deventer gl., is 11 ar. gl. myn 2 st.

Item noch ontfanghen van demselven van Lutghen Rolteman up Mandach na sunt Margrete 2 deventer gl. ende en emder gl. ende 4 snaphanen, is 11 ar. gl.

Item anno 27 up Dinxdach voer sunt Margrete ontfanghen up rekenschup van Gherryt Lutghens, als dat he hovelinck is ghewest van de brouwerghilde, 11 ar. gl. 3 st.

Summa huius 47 ar. gl. myn 3 st.

Item Tonnijs Tonnendrager is schuldig 6 marck ende hem is toghelaten sullix onse stadt afftoverdenen. Item Tonnijs heft verdent in 3 daghe arbeydens an dat bolle-warrick by Botteringhe porte, des daghes 3 st., is 9 st. Item noch heft Tonnijs verdent van holt tho saghen $13\frac{1}{2}$ st. Item noch bet van holt to saghen fiff st.

Item Harmen, Luleff Konners olde dener, is schuldich $10\frac{1}{2}$ marck ende hem is gheghont sullix to verdenen van onse stadt. Item hyran heft Harmen betalt in bosschepe to lopen mijt breven to draghen 10 st., als he over de Emse is ghewest an den Greven omme gheleide to onsen borgher ende do 3 daghe dar ghelegghen, des daghes 3 st., is to samen 19 st. Item Harmen noch bet an de Greven ghewest, do ons de Greve de gheleyde hadde weder up doen segghen, Harmen do ghekortet 10 st.; ende van 4 daghe legghens 12 st. Item Harmen heft noch bet betalt

10% st., de hem gekortet synt als mijt en breff to reysen an de Drost van Koverden. Item noch Harmen betalt 10% st. Item noch Harmen ghecortet 19 st. van breff draghen. Item noch Harmen ghekort 2 ar. gl. van breff draghen.

Item ontffanghen van Reijner Deckers wijff van broke uut pant borghemester Eltet tho Lellens 4 st.

Item ontffanghen up Dinxdach na sunt Bartolmeus van Lambert Ghersentyn r. gl. myn 9 st., den gl. to 33 st. gherekent, uut pant de borghemester Eltet to Lellens. Item ontffanghen noch 9 st.

Item ontffanghen up dach Lambarti by Lambert Amelens 12½ ar. gl. 3 st., herkomende van salghe Willem de Wehe, als van broke, de he ghebroken hadde in pant de borghemester Eltth to Lellens.

Summa lateris 15 r. gl. 6½ st., den gl. to 30 st. gherekent.

Item anno 27 up Vrydach na Ons Heren Hemelvartedach ontffanghen van de borghemester Lubbert Ulgher en Hindericus Nobel, ende en climer gl. ende 2 scrickenborghers ende en snaphane ende ock en cleversche snaphane ende 2 st.; hyraff hem weder ghedan en scrickenborgher ende ½ st.; dijt is herkomen van der stadt broke uut de borghemester Johan Schatters pant, anghande tho sunt Andres anno 26, is nu 10% ar. gl. 2½ st. 1 placke.

Item noch ontffanghen up dach post Lamberti van de borghemester Lubbert Volgher, herkomende van broke uut pant de borghemester Johan Schatter, 16 marck, is 25% ar. gl. 1 st.

Summa huius 36 ar. gl. 3½ st. en plack.

Item anno 27 up Sondach na sunt Peter Vinkel heft Johan Westerwolt rekenschup ghedan, als dat he in stede Jacob Smijt boumester is ghewest vijff weke lanck, also dat Johan schuldich bleff 8 ar. gl. 4 st. in theghenwordichheit de borghemester Reynt Duers ende Gherryt Lutkens ende de hovelinghe mijt deputerden.

Item up dach ut supra heft Hinderick van Lewerden, de boumester, ock rekenschup ghedan in theghenwordichheit so boven ghescreven, also dat he schuldich bleff 14 ar. gl. myn ½ st.

Item noch up dach ut supra heft Hinderick van Leverd rekenschup ghedaen in thegenwordicheyt der personen boven ghescreven, als van dat Hinderick boumester ghewest is int jaer van 26 hent to Passchen int jaer van 27, also dat Hinderick schuldich bleff 85 ar. gl., ende alle dinck mijt hem affgherekent, ende wes he weder vor syn onlede ende verdenst hebben sal, dat stet to des Rades keninghe ende de ghemene hovinghe van den ghilden.

Item noch up dach ut supra heft Jacob Smijt rekenschup ghedan, als he van demselven jare mijt Hinderick van Lewerden boumester is ghewest, also dat Jacob schuldich bleff 87 ar. gl., alle affgherekent, ende wes he weder voer syn verdenst ende onlede hebben sal, dat stet tho des Rades keninghe ende de ghemene hovinghen van den ghilden.

Item anno 27 up Sondach na sunt Petri Vinkel heft Jacob Smijt noch ock rekenschup ghedan, als van dat he boumester is ghewest, als van anno 25 hent to anno 26, also dat he schuldich bleff 29 ar. gl., ende syn verdenst stet tho keninghe des Rades ende de ghemene hovinghe van den ghilden.

Item in gheliken gherekent mijt Rotgher Schutemaker up demselven dach ut supra, also dat he schuldich bleff van anno 25 hent tho anno 26, summa 29 ar. gl., in teghenwordicheyt de borghemester Lubbert Unnick.

Item anno 27 up Sondach na sunt Laurencius heft Clawes Lubbers ende Ghert Kangheter rekenschup ghedan, als van dat se boumester synt ghewest, van anno 24 hent to anno 25, also dat hem to quam 30 ar. gl. myn 2 st., ende off salghe mester Pieter Cremer wes mocht ghebort hebben, dewile se int lant van Gheller synt ghewest, is hyrin ongherekent.

Item up dach ut supra hebben Ghert Kanngheter ende Otto Henrikes rekenschup ghedan, als van dat se boumesters synt ghewest van anno 23 hent to anno 24, also dat se schuldig bleven $5\frac{1}{2}$ ar. gl. $\frac{1}{2}$ st., in theghenwordicheit de borghemester Lubbert Koninck, Lambert Amelens, mijt mer gheschickeden vronde.

Item Borghemester ende Raet hebben ghekent, dat Gherrijt van der Schere sal wederomme restitueren syn

deventer gl., van de 20 deventer gl., de he secht, dat he vertert heft van dem ghelde, dat Lambert Hamkote hem ghedan heft van dem bottertolle, ende Gherrijt solde sullix ghelt by mester Ghert van Wouwe ghelaten hebben mit de ander penninghe, de he mester Ghert brachte.

Item anno 27 up Mandach voer Ons Heren Hemelfar-tesdach heft de borghemester Evert Mepsche mijt syn medeghesellen rekentschup ghedaen van syn pant, anno 26 up sunt Andres anghande, desse rekentschup is gheschreven in teghenwordigheyt Clawes Lubbers, Hillebrant Barrels, als talmans, myt den beiden boumesters, ende de rekentschup heft sick also beffallen, dat ick van hem ghen ghelt hebbe ontffanghen, ende he sede, dat he der ock nicht theghens en helde.

Item de borghemester Reijnt Albarda heft my weder ghedan en horenkens gl. ende en snaphane van den ghelde, dat ick hem in de Ffrymarket dede tho marimisse, tho gheven ons ghenaghen leven Heren boden.

Huius 21 st.

Summarum summa ab hoc signo ¹⁾ incipien-
tium $2\frac{1}{2}$ ^m rins gl., $2\frac{1}{2}$ ^c rins gl., $31\frac{1}{2}$ rins gl.,
 $12\frac{1}{2}$ st., $1\frac{1}{2}$ placke, den gl. to 30 st. gherekent.

Summa generalis acceptorum omnium a prin-
cipio ad finem $3\frac{1}{2}$ ^m rins gl., $3\frac{1}{2}$ ^c rins gl.,
 $41\frac{1}{2}$ rins gl., $12\frac{1}{2}$ st., $1\frac{1}{2}$ placke ende 2 kanne
lekedranck. Ende van de verschetinghe der
renten, als van de hondert gl. des jaers 4 tho
gheven, is hyrin ongherekent.

Item anno 27 is upghehort van de verschetinghe der renten, de onse borgher ende inwoner mijt dem gheste-
likeheijt in onse stadtmарcke ende in ons ghenaghen
Heren lande legghen hebben tho rente, also te verstane
van ellick hondert gl. des jaers 3 derselver gl. tho gheven,
belopect sick ter summe dusent rins gl., ende 12 rins gl.,
ende $10\frac{1}{2}$ st., sullix paghement, als voer Meighe lastver-
leden ghanber was.

Summa huius dusent rins gl., ende 12 rins
gl., $10\frac{1}{2}$ st.

1) Hier eene verwijzing naar blz. 34.

Summa generalis acceptorum omnium a principio ad finem in toto 4½^m rins gl., 4^c rins gl., 4 rins gl. 3½ st., 1½ placke, 2 kanne leckedranckes. Hyr is dan mede ingherekent de schetinghe der rente, als van de hondert gl. des jaers 4 tho gheven.

Desse vorghenomede upkomste worden dyt najaer merer donde dan se dyt jaer ghedaen hebben ¹⁾).

Jurghen Lennep.

Item anno 27 up Wonsdach na sunt Mauricius is betalt Johan van Linden van wegghen salghe Georighen Lennep teneghentich rins gl., den gl. to 30 st. gherekent, als voer syn jaerlike tijnst, de verschenen weren up sunt Johans anno 27. Dat ghelt heft ontffanghen Jasper van Bommel ende de heft daer voer ghelovet, dat onse stadt omme sullix net mer sal ghemanet worden ende onse stadt alle daer vry schadeloes aff tho holden ende daerup heft Jasper overghegheven en sartificacie onder syn synnet.

Summa 90 r. gl., den gl. to gl. 30 st. gherekent.

Van sunt Brigitten van Campen.

Item anno 27 up Mandach na sunt Ambrocius betalt de van sunte Brygitten van Campen by juffer Lutghert, or procuratorsghes, 24 golden rins gl., 30 st. voer den gl. gherekent, daer de 12 rins gl. erst van van verschenen worden up sunt Markus anno 27. Daarmede is hem nu betalt en jaer rente na vermeldinghe or quyttancie, mijt Gherrijt van der Scheren hant ghescreven, in wellick Gherrijt verschreven ghelovet heft, dat onse stadt omme sullix nicht meer sal ghemanet worden.

Summa huius 24 r. gl., den gl. to 30 st. gherekent.

Roleff van Munster.

Item anno 27 up dach Odulphi is betalt Bawe van

1) Hierna volgen verscheidene bladzijden wit.

Munster, wedewe salghe Roleff van Munster, 200 rins gl. myn twe rins gl., 36 st. voer den rins gl. gherekent, paghement, als voer Meijghe lastverleden ghander was, dewellike rente or verschenen weren up Passchen verleden. Dit ghelt heft or cappellaen van my ontffanghen ende daerup en quyttancie ghelaten onder or sijnnnet.

Summa huius 200 ende $17\frac{1}{2}$ r. gl. ende 8 st., den gl. to 33 st. gherekent.

Van Jacob Stove van Munster.

Item anno 27 up Dinxdach na sunt Polcie betalt Jacob Stove by Johan Harde, Borchghert Harde sone, als dat verschenen was anno 26 up sunt Kattrinen 36 golden rins gl., 36 st. vor den gl. gherekent, na vermeldinghe Jacobes hantschrift off quyttancie.

Summa huius $39\frac{1}{2}$ rins gl. 3 st., den gl. to 32 st. gherekent.

Van sunt Eeghideghen bynnen Munster.

Item anno 27 up Frydach na sunt Boneffaes is betalt de van sunt Ylien bynnen Munster en jaer rente, als 18 gold gl., 35 st. voer den gold gl. gherekent, de wellick verschenen weren up Martyni verleden. Dijt ghelt heft ontffanghen Johan Holtappels knecht ende daerup ghelaten en quyttancie, vermeldende van Jutte van der Tynnen, keldenerssche desselven conventes.

Summa huius 19 r. gl. ende 3 st., den gl. to 33 st. gherekent.

Drost Hagen bynnen Munster renthen.

Item anno 27 up sant Mauricius dach is betalt Hinderick Drolshaghen en jaer rente als 15 gold rins gl., 32 st. voer den gl., dewellick hem verschenen synt ghewest up sunt Andres int jaer van 26. Dyt ghelt heft van my ontffanghen Kunneken, sal. Willem Holtappels naghelaten wedewe, or dener ende daerup ghelaten en behuerlike quyttancie.

Summa huius 15 r. gl., den gl. to 33 st. gherekent.

Van rentheren der van Wijnnenberch.

Item anno 27 up Vrydach post Lamberti is betalt de van den Winbarch van or jaerlike renten 36 rins gl., 33 st. voer den gl. gherekent. Dyt ghelt heft ontfanghen salghe Willem Holtappels naghelaten wedewe or dener ende desse rente weren verschenen anno 26 up Martini; hyraff byghegheven en quyttancie, mijt des conventes seghel verseghelt.

Item noch is betalt dat closter van Winbarch en jaer rente als 30 rins gl., dewellick verschenen weren in den jare van 27 up Visitationis ende Nativitatis Marie. Dyt ghelt heft ontfanghen salghe Willem Holtappels naghelaten wedewe or dener Johan ende daerup ghelaten en behorlike quyttancie.

Summa huius 66 r. gl., den gl. to 33 st. gherekent.

Van her Derrick Schade bynnen Munster.

Item anno 27 up Vrydach na sunt Boneffaes betalt her Derrick Keteler, doemhere bynnen Munster, mijt syn medebenomenen na inhalt der quyttancie 90 golden rins gl., 35 st. voer den gl. gherekent, paghement, als voer Meighe lastverleden ghanachtich was, welke rente verschenen synt ghewest salghe her Derrick Schade up Letare anno 27.

Summa huius 95½ r. gl., myn 1½ st., den gl. to 33 st. gherekent.

Van Henderick Bureck.

Item anno 27 is betalt Hinderick Burick 12 rins gl., 33 st. voer den rins gl.

Item anno 27 voer Michaeli is betalt salghe Kort Staels naghelaten wedewe, dat Hinderick Burick verkoft heft, 12 rins gl., 33 st. voer den gl. gherekent.

Summa huius 24 r. gl., den gl. to 33 st. gherekent.

Everwyn Droste.

Item anno 27 up Wonsdach na sunt Jacob is betalt Everwyn Droste 12 gold rins gl., 33 st. voer den gold gl.

gherekent, myn 2 k. over den hop; ende dijt synt ghest west scrickenborghers, de sevenne voer en gold gl. ghesthelt, ende de stonden de stadt hedt stuccke van de scrickenborgher voer fiff st., uutghesecht tho de 4 gold gl., tho datwellick sick belopet 35 st. voer den gl., myn 9 st. ende 2 placken over den hoep.

Summa huius 12 r. gl. 14½ st., 1 plack, den gl. to 33 st. gherekent.

Mariendale anders Nisinck gheheten.

Item anno 27 up Donderdach na Judica betalt dat closter Mariendale bynnen Munster 60 golden rins gl., 36 st. voer den gl. gherekent, wellick verschenen weren anno 26 up sunt Andres na vermeldinghe der quyttancie mijt Luleff Koners synnet onderbeseghelt ende daermede heft voerghelovet.

Item anno 27 up dach na Nativitatis Marie is betalt dat convent Mariendale bynnen Munster 30 golden rins gl., 33 st. voer den r. gl., als voer en jaer rente, dewellick hem verschenen weren anno 26 up sunt Andres.

Summa huius 96 rins gl., de gl. tho 33 st. gherekent.

Johan Liderman.

Item anno 27 up Frydach na Sacramenti is betalt Johan Lydermans arffghenamen neghentich golden rins gl., 36 st. vor den gl. gherekent, paghement so voer Meighe lastverleden ghanber was. Dyt ghelt heft ontffanghen Borchghert Harders sone Johan ende hyr heft Borchghert Scroer mede ghot voer ghesecht boven de quyttancie. Desse rente weren verschenen up Mijtvaste verleden.

Summa huius 99 r. gl., de gl. tho 33 st. gherekent.

Hadewech van Barmellode lyffrente.

Item anno 26 up dach na Wilbordy betalt Hadewech van Barmellode 14 pbs. gl. ende fiff st., 30 st. voer den gl. gherekent, ende dijt ghelt ontffanghen Johan van Awert, de schomaker, onder mester Buwe ende daerup by my ghelaten en quyttancighe, vermeldende dat sullix

Hadeweches eeghen hantschrift is, ende daer steet Johan goet voer. Desse rente sijnt verschenen ghewest Vrymarket anno 26, ende wes or jaerlike rente mer belopet dan voerscreven stedt, dat is oer voerheer by mester Buwe tho vole ghegheven.

Summa huius 14 phs. gl. ende 5 st., den gl. to 30 st.

Van de rentheren der van Hamborrich.

Item anno 27 up dach na sunt Jacob is betalt de stadt van Hamborch 3 hondert marck by Warner Houwer, dewellick se ghesant hadden mijt oren scrijffte omme tho ontffanghen mijt overscrivinghe an dem Hartich van Mekelenborch na uutwijsinghe der stadt van Hamborghes eeghen verscrivinghe, wellike marke tho gold gl. denne gherekent synt, als de gold gl. voer 27 schellinghe, ende van ellick gold gl. 3 schillinghe affghetoghen, also dat de summe der betalinghe belopet 200 phs. gl., 29½ st. vor den gl. gherekent. Dat Warneken de betalinghe al so heft ontffanghen, daer is mede byghewest Helperich Bebinck ende de heft syn hantschrift onder de stadt van Hamborghes verscrivinghe onderghetekent, des Warneken syn name also mede heft onderghetekent. Hyr synt mede ghewest 40 dicke penninghe, de stonden de stadt dat stucke vor 36 st.

Summa huius 200 phs. gl., 29½ st. vor den gl.

Van Willem Schoninck van Bilevelde.

Item anno 27 voer sunt Michael is betalt Willem Schoninck van Byleffelt 30 rins gl., den gl. to 33 st. gherekent, dewellick verschenen weren de 18 r. gl. up sunt Johans Mytsomer, ende 12 deraff weren verschenen up Vrymarket. Dyt komet sick her van wegghen salghe Johan Uubbenbrock.

Summa huius 30 r. gl., den gl. to 33 st. gherekent.

Van mynen here van Runen, Berent van Munster.

Item anno 26 up avent Elvendusent Magheden, betalt Berent van Munster en vat roder botter, de he jaerlix

heft van onser stadt, ende was verschenen anno 26 voer Vrymarket. Desse botter heft ontfanghen heer Johan Cluppel, syn kappellaen, ende de heft daerup syn hantschrift ghelaten to eene quyttancie. Desse botter is ghekoft van Johan Bruns voer $27\frac{1}{2}$ ar. gl. myn $\frac{1}{2}$ plack.

Summa huius 8 r. gl. ende 11 st. myn $\frac{1}{2}$ placke, den gl. to 33 st. gherekent.

Johan Kassenbrock van Ossenbrugge.

Dat synt lyffrente, ende he is al ghestorven voer mijn tyden, dat ick rentmester wart.

De van Maxijminen van Collen.

Item anno 27 up Dinxdach voer Valentijn betalt de van Maxymynen van Collen 60 gold rins gl., 36 st. voer den gl. gherekent, datwellick was verschenen in anno 26 up sunt Vichtoer. Dijt ghelt heft ontfanghen Johan Hillebrans ende daarvan by my ghelaten en beseghelde quijtancie desselven conventes.

Van Borchghert Harde van Munster.

Item anno 27 up Dinxdach na sunt Poncian betalt Borghghert Harde by syn sone Johan 90 golden rins gl., 36 st. voer den gl. gherekent, de nu up Martynij nastverghanghen verschenen weren. Hyrup ghelaten en quijtancie onder Borghert synnet.

Item anno 27 up Ffrydach na Sacramentij is betalt Borchghert Harde by syn sone Johan 18 golden r. gl., 36 st. vor den gl. gherekent, paghement als voer Meighe lastverleden ghanber was, de verschenen weren up Assencionis Domini verleden.

Van Ghert van Wouwe van Campen.

Item anno 26 up avent sunt Vichtoer is betalt Ghert van Wouwe by syn dochter Mette 40 emder gl., 30 st. voer den gl. Dyt ghelt heft Ever Eltes ende Wibrant Jacobsen or thoghethelt van dat ghelt, dat mester Buwe na sunt Michghel anno 26 ghebort hadde, ende also up dat Raedthues ghebracht hadde in en bekerken; hyrvan is Metten voerschreven hantschrift.

Item noch Ghert van Wouwe betalt by Wybrant Jacob-

sen an syn rente, de verschenen weren up Martini anno 26, van wellick is Wibrantes hantschrift, to 27 emder gl., to 30 st. voer ellige gl. gherekent.

Item noch Ghert van Wouwe ghesant by syn sone Jasper 47 rins gl., den gl. gherekent to 30 st., dat ock mede up Martini anno 26 verschenen was, ende is betalt up avent Luscie Verghinis, van wellick is Jaspers hantschrift.

Item up Saterdag na Passchen heft Hille Wibrans ontfanghen van wegghen mester Ghert van Wouwe 66 rins gl., 30 st. voer den gl. gherekent, van wellick is Hillen hantschrift, ende was verschenen up Passchen anno 27.

Item up avent Petery et Pauly Gherryt van der Schere ghedan 24 rins gl., den gl. to 28 st. gherekent, als daermede tho betalen mester Ghert van Wouwe syn rente, de hem verschenen weren up sunt Johannes anno 27.

Item anno 27 is mester Ghert van Wouwe to Kampen betalt an syn achterstandeghe rente hondert rins gl. ende 40 rins gl., 30 st. voer den gl. gherekent, paghement so voer Meighe lastverleden ghanber was. Dyt ghelt heft Gherryt van de Schere hem ghebracht ende de 40 derselver gl. denne, de staen onse stadt nicht hogher dat stucke dan 27 st. ende my ock nicht tho en komet se hogher tho rekenne.

Summa 300 r. gl., 42 r. gl., 12 st.

Greve Everwyn tho Bentum.

Item anno 27 up Vrydach voer Nativitas Johannis is betalt Everwin, Greve tho Bentum, vijftich golden rins gl., 35½ st. voer den gl. gherekent, paghement als voer Meighe lastverleden ghanachtich was, dewellick hem verschenen weren up Passchen lastverleden. Dijt ghelt heft van mij ontfanghen Clawes van Ulsen ende daervan ghelaten en quijtancie onder des Greven sinnet.

Van Arent de Bever.

Item anno 27 hijrup betalt 5½ rins gl., 30 st. voer den gl., de mester Buwe ontfanghen heft van Ghert in de Waghe tho fulleste dem ghelde, dar mester Bouwe Arent de Bever mede affghelosset heft syn jaerlike tynst.

Van Marienwilde buten Munster.

Item anno 27 up Wonsdach na sunt Jacob is betalt dat closter van Marienfelde neghentich golden rins gl., de nu up Vijttij lastverleden verschenen weren, 33 st. voer den gl. gherekent. Dijt ghelt heft ontfanghen salghe Willem Holtappels naghelaten wedewe or dener Johan ende daeroff ghelaten eene quyttancie onder des seghel der selver Abdighe.

Johan Hardinck van Munster.

Item up dach na sunt Boneffaes is betalt Johan Hardinck by Harmen, synen dener, 60 golden rins gl., 35 st. voer den gl. gherekent, paghement als voer Meighe lastverleden ghanachtich was, dewellick hem verschenen weren anno 26 up sunt Eeghydiusdach, van wellick is en quyttancie, ende is by inghelecht in de stadt van Munsters verschrivinghe.

Steven Scraghe van Munster.

Item anno 27 up sunt Bartolmewes avent is betalt Steven Scraghe en jaer rente, als van Michaeli aff anno 26 hent tot Michaeli anno 27, summa hondert rins gl. ende 53 rins gl., twee horenkens gl. voer den gl. Dyt ghelt heft ontfanghen syn sone Joest ende daerup ghelaten syn hantscrift tho eener quyttancie.

Grave van Tekenborch.

Item am dem daghe na Nativitatis Marie anno 27 is betalt dem wolgheboren herem herem Otto, Greve van Thekenborch, syn jaerlike rente, de he van der stadt heft, als hondert rins gl. ende thachtentich rins gl., 33 st. voer den gl. gherekent, datwellick hem verschenen was up sunt Michel anno 27. Dijt ghelt heft van my ontfanghen Ghert Henneyneck, des Greven dener, ende daerup ghelaten syn quyttancie.

De susters van Schutteroppe.

Item anno 27 up avent Nativitatis Marie is betalt de susters van Schutteroppe en jaer rente, als 15 rins gl., 2 horenkens gl. voer den gl., dewellick hem verschenen weren up verleden Pinxteren.

Johan ter Borch to Elde.

Item Johan ter Borch to Elde van wegghen salghe Alijt Lewens 12 rins gl., 24 st. voer den gl., up Passchen verschenen.

Item up Lichtmissenavent anno 27 is Johan hijran betalt 6 rins gl., 24 st. voer den gl., uuet samelick heten doen Borghemesters ende Raedt, Thalmans ende Boumesters.

De borghemester Lubbert Coninck.

Item so de borghemester Lubbert Coninck dem stadt megher up Heratema hert moghende ende lastich was mijt hoffmansbrevan omme sijn rente, de he ut Heratema hert heft, so heft Borghemester ende Raedt sullix volinghe ghehadt, als dat men hem wat gheve; des do noch also nicht is geschen, so is Lubbert noch alsovoert den meigher lastich ghewest mijt hoffmansbrevan; sso syn ick, Johan, gheghan tho dem beide boumesters, als Jacob Smijt, Hinderick van Lewerden, ende hebbe hem sullix volinghe des Rades tho kennen ghegheven, off dat se mochten medeghan voer den hoffmans ende helpen den meigher verdedinghe; so synt se beyde myt my gheghan an Lubbert Koninck ende se hebben hem off doen esschen van den hoffmans ende hebben mijt hem in korteste also ghehandelt, also dat de beyde boumesters ock thoghestaen hebben, alsdat ick hem gheven solde 25 rins gl. Item up Dinxdach na Pallem anno 27 is Lubbert Koninck, de borghemester, sullix 25 rins gl. betalt, 30 st. vor den gl. gherekent, mijt de werde daervoer. Hyrup is de borghemester Lubbert Koninckes eeghen hantschrift off.

Summarum summa exposito dem renteners
betalt 2 m. rins gl. 2½ c. rins. gl. 18½ rins gl.
13½ st. ½ placke.

Van de ghehalde wyne up Mijtwinter ende so vort anno 27.

Item anno 27 up sunt Ambrocious avent betalt Heyno Matyessen van des Rades ghehalde wine up Mijtwinter 43 quarte mosses na inhalt de sedele, de quarte voer vijff kr., maket sick 14 ar. gl. ende vijff kr.

Item up Wonsdach voer Nativitatis Marie is betalt Heyno

Matiessen van de ghehalde wyne up Passchen, 51 quarte, is 15 ar. gl. 3 st.

Item up dach ut supra is Heyno 56 quarte betalt, de ghehalt synt up den darden Vrydach na Passchen, is 17 ar. gl. myn 2 st.

Item up dach ut supra is betalt Heyno Matiessen van de ghehalde wyne up Pinxterdach ffyftich quarte, is 15 ar. gl.

Item noch up dach ut supra is betalt Heyne van de ghehalde wyne up Ons Heren Hemelfartes dach 25 quarte, is 7½ ar. gl.

Item noch up dach ut supra is betalt Heyno van de ghehalde wine up Hilleghe Sacramentesdach 55 quarte, is 16½ ar. gl.

Item up Vrydach post Lamberti is betalt Heyno Matiessen van des Rades wyne up Vrymarket ghehalt by Hinderick onder den gholtsmijt up Ebbinghestratehorne 49 quarte, summa 15 ar. gl. myn 3 st.

Summa lateris 30 rins gl. 11 st. 2 placken, den gl. to 30 st.

Van verschenkende wine mijt mer sullix onkost.

Item Ever Donseler, rentemester ons ghenaghen heren, hem betalt van der onkoste halven, do onse ghenaghen leven Heren Rade hijr weren ende overeene brachten dem twijst, de daer was tusschen den borgher ende de offijciantten, de daer mijt der stadt goder mochten que-like gehandelt hebben, 55 rins gl. ende 3½ st., 30 st. voer den gl. gherekent, wellick men also sal vinden anghetekent in de scrijffte, de Eevert daarvan hadde up onse stadt.

Item up avent Cathera Petri synt by den Borghemester ende Raedt sameliken ghedronken de 2 kannen lecke-dranks tho eene colacie, als de Olde Raedt uetghet ende dem Nuen Raedt weder anstet.

Item up avent sunt Ambrocus is Heijno Matijes betalt 3 ar. gl., als de Johan Horenken, Hinderick Schultinck ende de boumester Hinderick van Lewerden up dat ghe-lach ghesettet hebben, alsdat se van Borghemester ende Raedt ende van merer vronde daer thogheghen weren

omme mijt Wolter Syghers ende Reiner Spoermaker tho handelen als anthonemen voer artelyemesters.

Item up Wonsdach voer Nativitas Marie is Heyno Matyessen betalt als voer de gheschenkede wynen tho eeren van onser stadt. Item int erste doctor Hillebrans 2 kanne. Item noch voer wyn ende kost to des heeraltens van weghen den Konin van Denemarket 32 st. Item noch Peter Ffolkers uet Dutmars gheschenket in kost ende wyn 30 st. in bywesent de borghemester Lubbert Koninck. Item do de van Koverde ende des Greven follick van Emden hyr dach helden, 4 kanne wyns. Item de Kaenseler van Emden 2 kan wyns, de to Jacopinen is. Item de blijer van Steveren 2 kanne wyns, 13 ar. gl. 4 st.

Item up dach ut supra is betalt Heyno Matiessen 15 ar. gl., als de up den wijnhuse verdronken synt, do de Waghe verhurt wordt.

Item up dach Catera Peteri den Olderman gheschenket 2 tonne hamborgher bers, daervoer betalt Grete Wigbols 5 $\frac{1}{2}$ rins gl. ende vijf st.

Summa lateris 71 r. gl. ende 7 $\frac{1}{2}$ st. ende 2 kanne leckedranck, de gl. to 30 st.

Item Grete Wigbols is ghekortet in or achsye van weghen de van Adewert 29 tonne accys, is 4 r. gl. myn 4 st.

Item so ons g. Heren boden hyr syt ghewest in de Vrymarket ende esschede van dem borghemester Reynt Albarda marimisse tho hebben, so hebbe ick de borghe- mester ghesant 2 horenkes gl. ende 2 snaphanen, is 4 ar. gl. ende 2 st.

Item so ons g. l. H. bode hyr is en tyt vertovet omme onse ghenaghe Here weder to beantwerden up Syn Ghe- naden scriften, als noch to berosten laten de sake van den ver borghen hent up sunt Merten, so dan den bode solde reisen, so is Wolter, den dener, ghekomen ende heft my verbotschepet, dat ick den bode syn ghelt solde wedergeven, so vole he vertert mocht hebben, ende dat uut heten doen Borghemester ende Raedt ende Thal- mans, Boumesters; den bode weder ghegheven, so he sede, dat he hadde verteert 2 golden cronen ende 2 horen-

ner gl. ende en knapkoke, somma hem wederghegheven
8 horen gl. en 11 st.

Summa huius 9 r. gl. ende 11 st.

Van den bere tho de scutten mijt merer onkoste an se.

Item anno 27 up Wonsdach voer Chatedra Petery is
betalt Wigbolt Trypmaker voer 4 tonne hamborgher bers,
de dee schutten ghedronken hebben up dach Trygum
Reghum, de tonne $8\frac{1}{2}$ ar. gl., maket sick 34 ar. gl.

Item betalt Hinderick Moystenghen 18 elle roet sluijer
ende 18 elle ghel sloijer ende $10\frac{1}{2}$ elle wyt sloijer, de
elle vijff kr., ende 6 st. voer en loet syde tho der schutten
ffanken, maket sick 16 ar. gl. 1 st.

Item up Wonsdach na Nativitas Johannis is Ghert
Muller betalt voer 12 elle groen sloyer, de elle $3\frac{1}{2}$ st.,
ock ghekomen tho de schutten ffenken, maket sick 4 ar.
gl. ende 2 st.

Item Warmolt Kistemaker voer de stanghe an dat
ffantghen $2\frac{1}{2}$ st.

Item Vridach na Sacramenti is betalt Hinderick Tymans
voer en nu ffantghen tho maken ende mijt dat upslaen
37 st. licht ghelt.

Item ghekoft van Grete Wigbols 53 elle sauwin dorens
laken tho de schuttenkovelten, de elle voer 33 st. myn
8 st. ende 2 placken over den hop, maket sick ter summe
58 r. gl. ende 2 kr., den gl. 30 st.

Item up Wonsdach na sunt Margrete is Johan van
Hattum betalt vor dat maken van 65 schuttenkovelten,
dat stucke en kr., maket sick 4 ar. gl. vijff kr. Hyrto
heft he ghehat 11 elle an lakens.

Item up dach ut supra is Johan Robers betalt voer dat
maken van 76 stucke kovelten, dat stucke en kr., maket
sick vijff ar. gl. ende 1 kr. Hijrtho heft he ghehat 13
elle myn en fferendel lakens.

Summa lateris 80 rins gl., $17\frac{1}{2}$ st., 2 placken.

Item Johan Kemerlinck ghemaket hondert stucke kove-
len ende 2 daervoer hem betalt $6\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 3 st., is
dat stucke en kr., ende he heft ghehadt 17 elle lakens
ende en fferendel.

Item Luleff Scroer 12 elle lakens, daeroff ghemaket 70

kovelen, dat stucke to maken en kr.; hyrvoer hem betalt up Dinxdach voer Jacobi $4\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 2 st., myn 2 placken.

Item up dach na Onse Hoghste Leve Ffrouwe is betalt Hinderick Moystenghen voer 3 fferendel roetseter omme de stanghe tho dat schuttenvantken 4 st.

Item up den darden Vrydach na Passchen tho den schutten 6 tonne bremer bers, daervoer betalt Grete Wigbols 27 ar. gl.

Item up dach Sacramenti tho den schutten 6 tonne bremer bers, daervoer betalt Grete Wigbols 27 ar. gl.

Summe huius 22 r. gl., myn 8 placken.

Lambert Ffrerix lyffrenten.

Item gherekent mijt Lambert Ffrerikes up Saterdach voer Nativitas Johans, alsodat hem van my is betalt en jaer rente, als van Michgheli aff anno 26 went weder to sunt Michghel anno 27, wellick ghelt hem betalt is up onderscheiden tyden, als 24 r. gl., 28 st. voer den gl.

Van Wolter Syghers.

Item anno 27 up Saterdach na Asghelwonsdach is betalt Wolter Syghers en halleff jaer verdenst als van boumesterschup 30 ar. gl.

Item up sunt Michelsdach is betalt Wolter Syghers noch van syn boumesterschup 30 ar. gl.

Item noch up dach ut supra is betalt Wolter Syghers en halleff jaer vordenst, als daervoer dat he mede arte-lyghemester is, $8\frac{1}{2}$ emder gl.

Item am dem selven daghe is Reyner Spormaker betalt, alsdat he ock mede artelyghemester is, $8\frac{1}{2}$ emder gl.

Summa huius 36 r. gl. mijn 4 st.

Van dachverden.

Item anno 27 up Dinxdach na Vyti martiris medeghe-
daen Tomas Schinkel, Clawes Lubbers, Hinderick van
Lewerden, als se an myn g. H. van Ghelder reiseden omme
alsdaer to beanteren ytelijke scrijfften, hondert rins gl.,
30 st. voer den rins gl. gherekent, paghement so voer

Meighe lastverleden ghanber was. Dijt ghelt ontffenck van mij Clawes Lubbers.

Item up Dinxdach na sunt Johans Johan van Winsum ghedan 20 rins gl., den gl. to 30 st. gherekent, paghement so voer Meighe lastverleden ghanber was. Dijt is hem ghedan, als he ende Harmen Vrolick an myn g. H. togen anghande de stadt van Amsterdam.

Item up Donderdach na sunt Johans Hinderick Schultinck mede ghedan, uet heten doen samelick Borghemester ende Raedt, Sworen Mentte, Boumesters, Deputerden, als Hinderick reisede an myn g. H. contra mester Johan Yarghes omme daer to verdedinghe, alsdat mester Johan quelike mijt onse stadt gode sole ghehandelt hebben, Hinderick ghedaen tijt r. gl., 30 st. voer den gl., paghement so voer Meighe lastverleden ghanber was.

Item ick ghereiset van weggen onse stadt tho Nighencloster omme alsdaer tho verdedinghe dat onbillyck graven, dat de van Nighencloster ende Luert Renghers onse stadt mejghers wolden upleggen, $3\frac{1}{2}$ st. vertert.

Item up Mandach na sunt Laurens heft Borghemester ende Raedt mijtsamet de Ghesworen Mentte my bevolen, dat ick doctor Elderwolt solde doen 25 emder gl., dewellick ick up dach daerna up dat Raedthues ghebracht hebbe, als flijftich golden horenkens gl., ende de de borghemester Lubbert Ulgher toghetelt in theghenwordicheijt des Rades, ende de borghemester heft my ghelovet sullix den Boumesters to kennen to gheven ende mij daer schadelos aff to holden, alsodat sullix den boumesteren wal solde to willen sijn. Dyt ghelt is den doctor medeghedan, als he an myn g. H. toch van Roleff ten Water.

Item up Mandach voer Nativitas Marie medeghedan de provest mester Ulfert ende Reyner Gharmers tho thergelt als se reijseden, in Dutmars tho daghe hondert rins gl. ende 4 st., den gl. to 28 st. gherekent. Dijt ghelt ontffen van mij Reyner Gharmers.

Summa lateris 100 rins gl. ende 30 r. gl., den gl. to 30 st. gherekent, paghement so voer Meighe lastverleden ghanbar was.

Ende noch 100 rins gl. ende 25 r. gl. ende $7\frac{1}{2}$ st., den gl. tho 28 gherekent.

Van bussenschutten ende ander olde schult.

Item anno 27 up Saterdag voer sunt Valentin Wolter Schoneborch an syn betalinghe ghegheven, uuet heten doen Borghemester ende Radt ende de Thalemans mijt den Boumesters, 4 rins gl., 30 st. vor den gl.

Item up avent sunt Peter Lamme Abtekers an or betalinghe ghegheven, uuet heten doen Borghemester ende Raedt mijt Thalmans ende Boumesters, 4 r. gl., 30 st. den gl., de Heyno Matiessen my heft angherekent van de wijncijs.

Item up dach sunt Gregorius Jurghen Busscheschutte ghegheven, uuet heten doen Borghemester ende Raedt, Thalmans, Boumesters, 7½ st.

Item in de weke voer Mijtvaste Jurghen Busseschut 7½ st., dewellick hem Lambert Hamkote ghegheve heft, uuet heten doen, alsdat ick do nicht by hues en was.

Item up sunt Ambrocious dach Hinderick Slotemaker ghegheven, als up verwaringhe der haken, de up dat Raedthues hanghen, 6 ar. gl.

Item Clawes Lubbers ende Hillebrant Barrolles sijnt daertho ghegheven omme mijt Ghyse Themesmaker ende mijt Johan van Lochghum tho handelen als van datghene, dat onse stadt hem beiden sculdich was voer datum desses; ende is also ghehandelt, dat se solen ellick van goden laken hebben hosen ende wambois mijt ffoder deronder; daervoer hebbe ick hem ellick betalt 11 ar. gl. up Pallem avent, maket sick tho samen 22 ar. gl.

Item noch Hinderick Slotemaker van weggen der haken up dat hues 12 st. olt paghement.

Item up Mandach na sunt Margrete is betalt Rotgher van Becborch, herkomende van Michel van Pomeran, 22 ar. gl. ende 4 st. myn 2 placken, uuet samelick heten doen Borghemester, Raedt, Talmans, Sworen Mente, Boumesters, Ghedepueteerden.

Summa lateris 77 ar. gl. 4 placken.

Item anno 26 up sunt Severus dach heft Borghemester ende Raedt mijt Sworenmente ende de Boumesters mij heten doen tho bethalen Johan Schonenborch ellick mant twe gold gl., als van dach aff ut supra hent tho Michgheli anno 27.

Item up Dinxdach voer sunt Caterina is Johan betalt twe r. gl., den gl. to 30 st., up Dinxdach voer sunt Tomas 2 r. gl., 30 st. den gl., up Dinxdach na sunt Poncie 2 r. gl., 30 st. den gl., maket sick hijr tho samen 6 rins gl.

Item Hinderick Bussenscutte is anghenomen 3 jaer lanck ende syn verdenst sal syn ter mant en emder gl. ende des jaers en clet, anno 27 to sunt Annet anghande ende $\frac{1}{2}$ jaer to voren up to seggen. Item anno 27 is hem syn clet betalt. Item up Dinxdach na sunt Margrete is Hinderick hijran betalt 6 emder gl. Hyrup is syn hantschrift. Item noch Hinderick betalt 3 emder gl. Hyrmede is hem nu betalt up dach Micheli 9 mant.

Item up Dinxdach na sunt Laurens is Wigbolt, des Oldermans dener, vernoghet voer en holt, dat onse borgher er daghes ghebeseghet hebben an de Ebbinghe bart, 9 ar. gl. ende dijt hebbe ick hem moten korten dorch de borghemester Lubbert Ulgher mijt syn bijsytters.

Summa huius 17 r. gl. ende 12 st.

Van de lakenne tho de deners cledinghe ende mijt ander betalen an se.

Item up Wonsdach na Lichtmisse Berner, onse stadt dener, ghegheven voer kostpeninghe to 40 daghe, des daghes $2\frac{1}{2}$ st., als van eene ffrouwe ende eene man, de in de kelder gheseten hadden ende an de kack ghesette worden, maket sick tijt ar. gl.

Item en st. voer touwen ende bessema, do se an den kack stonden.

Item up avent Visitacio Marie is betalt Albert Tou-slager an touwe, daer men de deve mede pinegen, 7 st.

Item ghekoft van Grete Wigbols $77\frac{1}{2}$ elle enghels laken tho de denerscledinghe ende vijff fferendel grou enghels ende vyff fferendel wyt enghels, de elle voer 33 st., myn 11 st. over den hop, maket sick $87\frac{1}{2}$ rins gl. ende vyff kr. Item dijt laken heft ontfanghen int erste Roleff Wibens $6\frac{1}{2}$ elle, de 4 deners 22 elle de twe, Clawesen tyn elle, Hinderick Busseschutte $5\frac{1}{2}$ elle, Jurghen Busseschutte vyff elle, Jacob Clockenspoller vyff elle, de 3 pypers to samen $13\frac{1}{2}$ elle, Arent Schudekop vyff elle, de scharp-richter vyff elle.

Item Roleff Wibens betalt voer syn voerlaken vijf snaphanen.

Item Wolter Lussinck is betalt voer syn voerdock vijf snaphanen.

Item Ghert Konin is betalt voer syn voerdock $3\frac{1}{2}$ ar. gl., dat he ghehalt gefit to Wigbolt Tripmakers hues.

Item Berner is betalt voer syn voerdock, datwellick he ghehalt heft to Wigbolt Trypmakers hues, $3\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item betalt Jonghe Roleff voer syn voerlaken $3\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item Roleff Wibens gegeven, do de Waghe verhurt was, 3 st.

Summa lateris 97 r. gl. 3 st. 2 placken.

Item up Vrydach na sunt Mauricius is Ghert Koninck betalt voer 14 daghe kostpenninghe, als de schipper ghefanghen sat, des daghes $2\frac{1}{2}$ st., is ter summe $3\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item up dach ut supra betalt Berner Wichgheringhe voer sijn marimisse ende nijejaer, 10 st.

Item up dach ut supra Jonghe Roleff vor syn marimisse ende nijejaer, 10 st.

Item up dach ut supra Ghert Koninck voer sijn marimisse ende syn nijejaer, 10 st.

Item up dach ut supra Wolter Lussinck voer sijn marimisse ende nijejaer, 10 st.

Item Arent Schuddekop voer sijn marimisse, 2 st.

Item Nicolaus, myn dener, voer sijn marimisse ende nighejaer, 10 st.

Item Roleff Wibens voer sijn marimisse ende nijejaer, 10 st.

Item de dehe soltwichte fferwaren, 2 st. voer or marimisse.

Summa huius 2 r. gl., 9 st.

Summarum summa ab hoc signo ¹⁾ exposito $6\frac{1}{2}$ hondert rins gl., 15 rins gl., $7\frac{1}{2}$ st., 2 placken.

Van bodeloen ende slupers ende anders tho besenden.

Item anno 26 up dach na Wilbordi Clawes Homaker betalt voer 12 daghe legghens, do he was an onse ghe-naghe Here, als mijt der scrijfte van der overkomste stadt

1) Hier een teeken, verwijzende naar blz. 54.

ende lande van der ordenancie als den knechten wederstant to done, des daghes 3 st., maket sick $3\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 1 st.

Item in de weke voer Mijtwinter ghegheven Andres Bartolssen, mijt en bref ghesant in Dutmars ende int lant to Holste omme onse koeplude ende den oren mijt den ander tho verkeren, 4 phs. gl., den gl. to 32 st.

Item up dach Antoni Clawes Hodemaker an onse ghe-naghe l. H. van Gelre mijt en breff omme to beantere de betalinghe van Linden, 6 ar. gl., ende 15 st. voer flijff daghe legghens.

Item up Vrijdach na Nighejaer den bode, de dat rede brachte, dat Meighe Entens de ersame Borghemester ende Raedt gheschenket heft, den bode tho drinckgelt ghegheven by den borghemester Johan Schatter, datwellick ick de borghemester hebbe weder ghegheven, en horenkens gl. ende 3 st.

Item alsdat Andres Bartolsen in Dutmars ende int lant to Holste ghewest hadde omme lanckheyt des tydes ende voer sijn legghelt 6 ar. gl.

Item up Sondach voer Lichtmisse Harmen, Luleff Koners olde knecht, alsdat he mijt en bref to dem Greven van Ostvreslant omme en ghenerral gheleide voer onsen borgher, 20 st. ende 3 daghe legghelt 9 st., is 29 st.

Item up dach ut supra Jonghe Roleves swagher ghe-reiset mijt en breff an Johan van Linden, als do Johan tohelt by den Droste to Koverde ende wol aldaer onse borgher besetten, 20 st.

Item up sunt Petersdach Harmen, Luleff Koners olde dener, noch bet ghesant an dem Greven van Ostvreslant mijt de verschuldunge des Drostens van Koverde, als waeromme dat he de Emders ghevanghen hadde, 20 st., ende 12 st. van 4 daghe legghelt, is 32 st.

Item up dach sunt Matis den bode to drinckghelt, de dat by onse Raedt brachte, dat de schapker ghevanghen sat, hem gheschenket, uet heten doen Borghemester ende Raedt, Talmans, Boumesters, 2 r. gl., 30 st. den gl.

Item Berent Rebin betalt, alsdat de bode to syn hues verthert hadde, 25 st.

Summa lateris 48 ar. gl., 3 st.

Item dem ersten dach in der Merte Clawes Homaker ghesant mijt scrijffte an den Droste te Koverden, anrorende dat de Greve van Ostvreslant onse lude nicht vrij laten en wolde noch onse borgher vorder ghene gheleide gonnen en wolde, en ter tijt dat de Droste des Greven ondersaten vrij komerloes ghelaten hadde, den bode 20 st.

Item up sunt Gregorius avent Clawes Homaker mijt en breff an dem Greve van Ostfrieslant, noch antraffende de gheleide, de he onse borgher ghegont hadde ende weder up hadde doen segghen, 20 st. ende 6 st. tho legghelt.

Item up avent sunt Ghertrut Clawes Homaker mijt en breff an de Drost to Koverde, dat de Greve wolde sijn lude erst weder up hebben, eer he van eenich gheleide wolde horen, 20 st. de bode.

Item up dem dach Anunciacio Maria Harmen, Luleff Koners olde knecht, ghesant na Vollenhode omme dat gheruchthe wille, dat do by ons was, van de knechten, ffijff ar. gl. myn $2\frac{1}{2}$ st.

Item up dach Letare Harmen, Luleff Koners olde knecht, mijt en breff an de Droste to Koverde omme to verdachvarden tusschen dem Graven van Ostfreslant, als omme de ghevanghene halven, 22 st. de bode.

Item demselven Harmen hyr noch weder up ghesant an dem Greve, omme hyr in Groninghen to dachffart to komen contra dem Droste, 20 st., 3 st. legghelt.

Item Harmen Pricker ghesant in Dutmars, voer de reyse hem betalt 3 r. gl., 90 st. den gl.

Item Clawes Homaker na Amsterdam anghande den tolle, 6 ar. gl., legghelt 9 st.

Item up Dinxdach na Judica Clawes Homaker mijt en breff an onse ghenaghe l. H. antraffende de sake van Roleff ten Water, 6 ar. gl., legghelt 12 st.

Item up dem Witten Donderdach dem boumester Hinderick van Leverden van my ghehalt 3 ar. gl., dewellick he mij heft ghesecht, dat ghekert synt tho en boden na mester Johan Jarghes.

Summa lateris 42 ar. gl. myn $\frac{1}{2}$ st.

Item up Vrydach na Passchen Clawes Homaker an myn ghenaghen l. H. van de van Bentlaghen ende van Lamme

van Estes sone, antraffende dem doetslach, 6 ar. gl., legghelt 9 st.

Item up dem selven dach Harmen, Luleff Koners olde knecht, mijt en breff na Kampen an mester Johan Jarghes 4 ar. gl. myn 2 st., legghelt 9 st., is 5 ar. gl. myn 3 st.

Item up Wonsdach na sunt Pancras Clawes Homaker mijt en breff an de stad van Kampen ende an oren schulten ende an Ghert van Wouwe, als der sake dat Gherijt Kannegheter ende Gherijt van der Schere daer besettet weren, 4 ar. gl. den bode.

Item up Sondach na sunt Urbanus Harmen Pricker, als dat he mijt scrijft ghetoghen is in Dutmars omme den dachvart mijt guttelike verscrivinghe to beantworden, 14 snaphanen ende de stonden de stad voer $10\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item up dach Odulphi Clawes Homaker mijt en breff an de stadt van Kampen omme onse vronde te verlenghen den dach alsdat se weder inhouden solden, als Gherijt van der Schere ende Ghert Kannegheter, den bode 4 ar. gl.

Item up sunt Vites avent Harmen, Luleff Koners olde knecht, na Amsterdam, ommemat onse lude daer besettet weren, 7 snaphanen ende 11 st., ende legghelt 4 daghe, is 12 st., maket sick to samen $7\frac{1}{2}$ ar. gl. $\frac{1}{2}$ st.

Item up dach na sunt Vijt des Koninghes van Denemarkedes bode gheschenket, uut heten doen de borghe-mester Lubbert Ulgher, en snaphane.

Item Saterdag na Translacio Martini Clawes Homaker mijt scrijfte an onse g. H., do Syn Ghenade beantwort wort, alsdat men de sake van den 4 borghe wolde berusten laten hent up sunt Michel, 6 ar. gl., ende 4 daghe legghelt, is 12 st., maket sick 7 ar. gl. 2 st.

Summa lateris $45\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 3 st.

Item up sunt Marien Madelenen dach Harmen Pricke in Dutmars ghesant an de 48 van dem lande, anrorende dat onse borgher goedt daer anghehalt was, den bode 4 emder gl. ende en scrickenborgher.

Item up sunt Jacobes avent, uut heten doen de borghe-mester Lubbert Ulgher gheschenket jonker Baltesars bode 14 st.

Item Johan Tonnis ghegheven, uut heten doen borghe-mester Lubbert Ulgher, 7 st. to drinckghelt, als doe he

de scriffte bracht, dat hedt hilick besloten was tusschen de sone van Lotteringhe ende de dochter van Cleve.

Item up Dinxdach na sunt Jacob Clawes Homaker, als dat he ghereiset is an onse g. H. to beantwonden de scriffte, de Sijn Ghenade ghesant hadde, anrorende des naerkopes up de van Bentlaghe 6 ar. gl.

Item up dach Vincula Peteri Willem Schoninck ghesant an de van Amsterdam, antraffende des tolles, dat onse lude daer besettet weren, 6 ar. gl.

Item up sunt Laurencius avent Harmen Pricker noch weder ghesant in Dutmars, als dat onse heren mijt hem noch dachvart wolden holden, de bode 8 horenkens gl. ende en scrickenborgher, is 12 ar. gl. myn 3 st. 2 placken.

Item up Onse Hogheste Leve Ffrouwen dach is ghegheven en bode, de de botschup brachte an Borghemester ende Raedt, als dat Hasselte ghewonne was, 2 horenkens gl., uut heten doen de borghemester Lubbert Ulgher, wellick bode de dochter Elderwolt also ghewonnen hadde omme onse stadt alsullix tho verboschuppen tusschen dach ende nacht.

Summa lateris 40 ar. gl. 2 $\frac{1}{2}$ st. en placke myn.

Item up Dinxdach voer sunt Bartolmeus de borghemester Lubbert Ulgher ghesant tho en bode an myn ghenaghen Here by syn jonghe 12 ar. gl. myn 4 st.

Item up dach na Decolacio Johans is betalt Clawes Homaker, alsdat he mijt doctor Elderwolt is ghewest in 't lant van Ghelder, 3 ar. gl.

Item up Mandach voer Nativitas Marie, alsdat Harmen Pricker mijt de provest mester Ulfert ende Reyner Garmars is ghereijset in Dutmers, to terghelde Harmen ghedan, 3 horenkens gl., 14 st. vor den gl.

Item up Ffrydrach na Nativitas Marie Clawes Homaker mijt scriften an myn g. l. Here ende an de stadt van Swolle, do Gherryt van der Schere gheffankelick sat bynnen Swolle, 4 ar. gl., ende van 9 daghe legghens 27 st.

Item up dach ut supra Johan van Koverde ghesant an dem Biscop van Munster ende an de Greve van Bentum, omme gheleide voer onsen borgher mijt or ossen tho driven, den bode 6 ar. gl.

Item up Wonsdach na sunt Mauricius is Harmen Pricker noch betalt 2 horenkens gl. ende 8 k., als noch van den reise, dat he mijt de provest mester Ulfert in Dutmars is ghewest.

Item noch betalt Johan van Koverde, als voer 2 daghe legghens, do he an dem Biscop van Munster was ende an de Greve van Bentum, twe daghe liggheghelt, is 6 st.

Item de gheleidebreff, de Johan van Koverde medebrachte van den Biscop van Munster, daervoer is betalt to Munster in de kentselerrighe vijf golden rins gl. ende tho Bentum den scriver en golden r. gl., so de scrift daeraff sal vermelden.

Summa lateris 56 $\frac{1}{2}$ ar. gl., 8 placken.

Van de karendrivers myt der onkoste.

Item up Donderdach voer Lichtmisse is Johan Husken betalt voer selen tho maken ende tho vermaken, 8 st.

Item Berent van Uswert mijt en breff ghesant an den Abbet van Oldencloster omme en pert in de karen, de bode tho terghelt 2 st.

Item up Donderdach na Judica is Johan Husken betalt voer 4 selen ende en lichte tho de karen ende van olde selen tho lappen, summa tho samen 7 ar. gl.

Item up dach na Letare is Johan Bruns, de rademaker, betalt voer en paer rade 3 ar. gl. ende voer en paer tho verringhen ende de karen tho verhemelen 2 $\frac{1}{2}$ ar. gl., maket 5 $\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item up Dinxdach na sunt Uurbanus is betalt Johan Wantscher voer 2 rade in de karen 2 st. ende 3 snaphanen.

Item up Wonsdach na sunt Ambrocius is betalt Peter Rademaker voer en paer rade tho verringhen, 24 st.

Item up Wonsdach na sunt Jacob is betalt Hinderick Touslagher voer 2 span sele to de perde, 4 st.

Item up Dinxdach na sunt Mauricius is betalt Roleff Smijt onder Harmen Konin voer ther ende smer, schovelen ende molden, de ghekomen sijnt int bussenhues, tho samen gherekent 13 ar. gl. myn 3 st.

Item up dach ut supra is betalt Gherrijt vor darreff voer en pert, dat tho syn hues up de stal ghestan hadde, tho mesteren 2 ar. gl.

Item Johan Snivynt is by de kare ghekomen up Mytvaste ende he sal verdenen int jaer 20 ar. gl. Item up dach Michaelis is hem betalt 10 ar. gl.

Summa lateris $14\frac{1}{2}$ r. gl., myn 2 st.

Item Ghert van Uswert sal des jaers verdenen by de kare tho syn 20 ar. gl. Item Ghert is betalt up onderscheiden tyden 20 ar. gl., is nu up Michalei en jaer verdenst.

Item Berent van Larlete sal des jaers verdenen by de kare tho syne, 20 ar. gl. Item Berent is betalt up nu Micheli en jaer verdenst, als 20 ar. gl., de hem gheheven sint up onderscheiden tyden.

Item Hinderick van Sutffen sal des jaers verdenen by de kare to syne 20 ar. gl. Item Hinderick is betalt en jaer verdenstes, als 20 ar. gl., ende dat up onderscheiden tyden, datwellick nu up Micheli ock verschenen was.

Item Johan Kleys sal des jaers verdenen by de kare tho syne 20 ar. gl. Item Johan is betalt up onderscheiden tyden en jaer verdenst, als 20 ar. gl., de nu up Micheli verschenen weren.

Summa huius $26\frac{1}{2}$ rins gl. ende vijff st.

Van boemsluters, tollenaers, torenwachter, stadtpypers.

Item up Saterdach na sunt Uurbanus is betalt Albert Maler voer 7 daghe de Herporte tho waren, des daghes $2\frac{1}{2}$ st., maket $16\frac{1}{2}$ st.

Item up Dinxdag voer Ons Heren Hemelvartes dach is betalt Ebele Eggens voer 7 daghe de Osterporte tho waren, des daghes $2\frac{1}{2}$ st., maket $17\frac{1}{2}$ st.

Item up Saterdach na Ons Heren Hemelvartes dach is betalt Albert Maler voer 7 daghe de Herporte tho waren, des daghes $2\frac{1}{2}$ st., maket $17\frac{1}{2}$ st.

Item up dach ut supra Ebele Egghens voer 7 daghe de Herporte tho waren, $17\frac{1}{2}$ st.

Item up dach Odulphi gherekent mijt Berner Scroer, alsdat he ende syn sone de wachte ghehalden hebben up sunt Mertenstoren van sunte Michghels dach aff anno 26 verleden hent up Saterdach voer sunt Boneffaes, ende dat belopet sick 35 weke, des wekes $11\frac{1}{2}$ st. ende en placke, ende dat hebbe ick hem betalt in mannichfolde-

ghe onderscheiden tyden, ende belopet sick ter summe 41 ar. gl. myn 10 placken.

Item up Dinxdach na sunt Laurencius is betalt mester Johan Barscher by sunt Mertens kerrickhoff, als van dat men hem schuldich was van opboringhe des wechgheldes den besten 8 ar. gl.

Item up Sondach voer Nativitas Maria is betalt Berner Scroer, alsdat he ghewaket heft up sunt Mertens toren, 15 st.

Item up Wonsdach na Nativitas Marie is betalt Berner Scroer mijt sijn sone van wachte tho holden up sunt Mertens toren, fiff st.

Item up Saterdach voer sunt Boneffaes is Clawes, de torenwachter, anghenomen en jaer lanck, alletoes tho des Rades upsegghen, ende syn verdenst sal syn 20 emder gl. offte de kost ende 8 emder gl. ende en groff clet. Item up demselven dach hem ghedan en snaphane. Item up dach sunt Boneffaes hem noch ghedan tyn st. Item noch hem ghedan up dach sunt Oleff, 10 st. Item noch up dach sunt Vijt, 4 snaphanen. Item up Saterdach na Sacramenti, 10 st. Item up dach Visitacio Marie 2 snaphanen. Item up dach sunt Margrete, 2 snaphanen. Item up Mandach na Jacobi, 15 st. Item up Mandach na sunt Laurens, 14 st. Item up Saterdach na Decolacio Johannis, 2 snaphanen, is 13½ ar. gl., 1 st.

Summa lateris 71 ar. gl., 4½ st., myn 1 placke.

Item anno 27 up Donderdach voer sunt Pancaes is Hinderick Trompetter anghenomen mijt syn medeghesellen en jaer lanck tho denen tho samen voer 21 emder gl. by consent Borghemester ende Raedt in medebywesent Hillebrant Barrols ende Jacob Smijt. Item up avent Michahelis is betalt Hinderick Trompet mijt syn medeghesellen tyn emder gl.

Item up dach na sunt Mauricius is betalt Johan Holt-hues voer syn verdenst, als de tolthekenne up tho nemen voer de Herporte, 24 ar. gl. ende voer syn hoselaken mijt dat fioder 4 ar. gl., is tho samen 28 ar. gl.

Item up Dinxdach na sunt Mauricius is betalt Johan Touslagher voer de Osterporte voer syn verdenst der tolthekenne 8 ar. gl.

Item up Dinxdach voer sunt Michel is betalt Johan Touslagher voer de Osterporte voer syn verdenst der tollethekenne, de nu Steven Valke uutgheft, 6 ar. gl.

Item am dem avende Michahelis is betalt Harmen up de Wal, als vor dem bodem tho sluten up Horensterdep, $5\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item noch an dem selven daghe ut supra is betalt Tonnis Backer, als vor den bodem tho sluten bij de Crane, 16 ar. gl., ende voer syn hoselaken ende ffoerdock 33 st.

Summa lateris 32 rins gl., myn 12 st.

Van des Rades loetghens uutghegeven.

Item anno 26 up Wonsdach voer Elvendusent Magheden up dat Raedthues ghebracht in pant borghemester Eltet tho Lellens 80 loetghens, daervoer betalt Ghert Koperslager 12 ar. gl.

Item up Wonsdach na Elvendusent Magheden int Rechthues ghebracht ende up dat kanttoer ghelecht hondert ende 13 loetghens, daervoer betalt Hillebrant Entens $16\frac{1}{2}$ ar. gl. ende $4\frac{1}{2}$ st.

Item up Dinxdach voer Simonis et Jude up dat Raedthues ghebracht up dat kanttoer 76 loetghens, daervoer betalt Tymen Sappens 11 ar. gl. ende 4 st.

Item up avent Wilbordi ghebracht up dat Raedthues hondert ende tijn loetghens, daervoer betalt Hertghen Derrix $16\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item up Dinxdach voer sunt Caterina int Rechthues ghebracht 75 loetghens in bywesent Hertghen Derrix, daervoer betalt de Borghemester Eltet 11 ar. gl. ende $2\frac{1}{2}$ st.

Item up Wonsdach na sunt Caterina ghebracht up dat Raedthues hondert ende 24 loetghens, daervoer betalt de borghemester Hillebrant Rolteman $18\frac{1}{2}$ arens gl. ende 1 st.

Item up Hilleghe Karsavent in pant borghemester Johan Schatter int Rechthues ghebracht an de borghemester Johan Schatter 21 loetghens, daervoer ghekort Heino Matiessen $31\frac{1}{2}$ st.

Item up Donderdach na Trigum Reghum up dat Raedthues ghebracht 79 loetghens insamet Borghemester ende Rades bywesent, daervoer betalt Evert Eltes 12 ar. gl. myn $1\frac{1}{2}$ st.

Item anno 27 up Vrydach voer sunt Annete int Rechthues ghebracht bij borghemester Schatter 80 loetghens, daervoer betalt Lubbert Ulgher 12 ar. gl.

Summa lateris 100 ar. gl., 13 $\frac{1}{2}$ ar. gl., 2 st.

Item up Dinxdach voer Lichtmisse up dat Raedthues ghebracht in handen Reiner Gharmers 87 loetghens, daervoer betalt de borghemester Schatter 13 ar. gl. ende $\frac{1}{2}$ st.

Item up Wonsdach voer Lichtmisse up dat Raedthues ghebracht in handen Hertghen Derrix 47 loetghens, daervoer betalt de borghemester Evert Mepsche 7 ar. gl. ende $\frac{1}{2}$ st.

Item up avent sunt Valentin up dat Raedthues ghebracht in handen borghemester Johan Schatter 86 loetghens, daervoer betalt Ghert Koeperslagher 12 $\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 4 st.

Item dat verdenst mynner eeghen loetghens is ghewest up dat Raedthues 78 ende int Rechthues 22 loetghens, maket sick to samen 15 ar. gl.

Item up dem Asschelwonsdach ghesant an borghemester Lubbert Coninck 80 loetghens, daervoer betalt Willem Wichgheringhe 12 ar. gl.

Item up dem Saterdach na sunt Tomas van Aquinen ghesant an borghemester Lubbert Coninck 40 loetghens, daervoer betalt Hillebrant Entens 6 ar. gl.

Item up avent sunt Gregorius in handen borghemester Lubbert Coninck ghebracht hondert loetghens ende 4, daervoer betalt Gherrijt Lutkens 15 $\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 1 st.

Item up avent sunt Ghertrut in handen borghemester Lubbert Coninck ghebracht 1 $\frac{1}{2}$ hondert loetghens, daervoer betalt Tomas Schinkel 22 $\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item up Saterdach na Letare in handen borghemester Lubbert Coninck ghebracht 40 loetghens, daervoer betalt de borghemester Elthet to Lellens 6 ar. gl.

Item up Wonsdach na Judica in handen borghemester Lubbert Coninck 26 loetghens, daervoer betalt Lambert Amelens 4 ar. gl. myn 1 st.

Summa lateris 100 ar. gl., 14 ar. gl.

Item up avent Palmarum int Raedthues ghebracht in handen borghemester Lubbert Coninck 80 loetghens, daervoer Heijno Matiessen ghecort in de wincijs 12 ar. gl.

Item up Wonsdach voer sunt Pancraes by Clawes, den dener, ghesant an borghemester Lubbert Coninck 76 loetghens, daeroff de 39 ontfanghen van borghemester Hillebrant Rolteman ende de 37 van Heino Matiessen, maket sick tho samen 11 ar. gl. 4 st.

Item up dem selven dach hebbe ick up dat kanttoer ghebracht 34 loetghens, daervoer betalt Harmen van Kampen vijf ar. gl. ende 1 st., paghement als voer Meighe ghanber was.

Item up Donderdach voer sunt Pancraes besant an borghemester Lubbert Coninck 60 loetghens, daervoer betalt Timen Lappens 9 ar. gl., paghement als voer Meighe ghanber was.

Item up dach ut supra mede besant 16 loetghens, daer-voer betalt Evert Eldes 24 st., paghement so voer Meighe ghanber was.

Item up Donderdach na sunt Pancraes an borghemester Lubbert Coninck ghesant 79 loetghens, daervoer betalt Reiner Gharmers 12 ar. gl. myn $1\frac{1}{2}$ st.

Item up Donderdach na sunt Urbanus overghesant an borghemester Lubbert Coninck 25 loetghens, daervoer betalt Lambert Amelens $3\frac{1}{2}$ ar. gl. ende $2\frac{1}{2}$ st., paghement als voer Meighe ghanber was.

Item up dach na sunt Odulphus in pant borghemester Lubbert Ulgher int Rechthues ghesant by Roleff Wibens 94 loetghens, daervoer betalt Hertghen Derrixsen 14 ar. gl. 1 st.

Summa lateris $69\frac{1}{2}$ ar. gl. ende en st.

Item up avent Visitacio Marie de borghemester Lubbert Ulgher ghesant by Roleff Wibens 54 loetghens, daervoer betalt de borghemester Lubbert Koninck 8 ar. gl. 1 st.

Item up dach Visitacio Marie up dat Raedthues ghesant by Roleff Wibens an borghemester Lubbert Ulgher 27 loetghens, daervoer betalt Harmen van Kampen 4 ar. gl. $\frac{1}{2}$ st.

Item up dach Translacio Martini int Rechthues ghebracht an borghemester Lubbert Ulgher 70 loetghens, daervoer betalt Gherryt Lutghens $10\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item up dach na Translacio Martini int Rechthues ghe-

bracht in hande borghemester Lubbert Ulgher hondert loetghens myn 2, daervoer ghekortet in de hamborgher beercijs 15 ar. gl. myn 3 st.

Item up dach Jacobii int Rechthues ghebracht in theghenwordicheyt de ghemen Raedt 80 loetghens, daervoer betalt de borghemester Lubbert Ulgher 12 ar. gl.

Item up Mandach na Jacobii up dat Raedthues ghesant $2\frac{1}{2}$ hondert loetghens, daervoer ghekortet Heino Matiessen in de wijncijs $37\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item up Donderdach voer sunt Bartolmeus up dat Raedthues ghesant by Roleff Wibens an de borghemester Lubbert Ulghers hondert loetghens ende 16 loetghens, daervoer ghekortet Heino Matiessen in de wyncijs 17 ar. gl. 4 st.

Item up Donderdach voer Nativitas Marie up dat Raedthues ghebracht in handen Hertghen Derrix 54 loetghens, daervoer betalt Heyno Matiessen in de wijncijs 8 ar. gl. ende 1 st.

Summa lateris 100 ar. gl. ende 12 ar. gl. $3\frac{1}{2}$ st.

Item up Mandach voer Lambarti is betalt Allert Clant voer 29 loetghens $4\frac{1}{2}$ ar. gl. myn $1\frac{1}{2}$ st. ende up Wonsdach na sunt Mauricius ghesant up dat Raedthues by Roleff Wibens.

Item up Vrydach post Lamberti is betalt de borghemester Lubbert Coninck voer 46 loetghens 7 ar. gl. myn en st. ende de oek up Wonsdach na sunt Mauricius up dat Raedthues ghesant by Roleff Wibens.

Item van Harmen van Kampen 52 loetghens, daervoer hem betalt $7\frac{1}{2}$ ar. gl. 3 st., ende up Mandach voer 11 m. Maghede ghebracht up dat Raethues.

Summa huius 19 ar. gl. ende $\frac{1}{2}$ st.

Van loetghens der Sworenmente.

Item up Vridach na Nighejaer up dat Raedthues ghebracht up dat kantoer tyn loetghens, daervoer betalt de boumester Hinderick van Lewerden 15 st.

Item up avent sunt Peter int Rechthues ghebracht up dat kantoer 8 loetghens, daervoer betalt Clawes Stevens 12 st.

Item up dem selven dach daerby ghelecht fiffitch loet-

ghens, daervoer Reiner Gharmers ghekortet in de amborgher beercijs $7\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item up Dinxdach voer Pallem in hande borghemester Lubbert Coninck int Rechthues ghebracht 8 loetghens, daervoer betalt Hillebrant Barols 12 st.

Item up hilleghe Sacramentes avent int Rechthues ghebracht in handen borghemester Lubbert Ulgher 43 loetghens, daeroff ontffanghen 11 van Clawes Stevens ende 32 van Ype Ghors, daervoer hem betalt $6\frac{1}{2}$ ar. gl. myn $\frac{1}{2}$ st.

Item van Otto Helt 4 loetghens, daervoer hem betalt ffyff kr. ende up den dach, als ick rekenschup ghedan hebbe, up dat hues ghebracht.

Summa huius 18 ar. gl. 2 st. myn en placke.

Item anno 27 up avent Trigum Reghum den boumester Jacob Smijt ghegheven up rekenschup syns verdenstes des stadt warkes 40 ar. gl. Item noch Jacob ghesant by syn husfrouwe 9 ar. gl. up Dinxdach na Pallem, is tho samen 49 ar. gl.

Item noch Jacob Smyt tyn ar. gl.

Item anno 27 anghande tho Pallem is Arent Schuddekop anghenomen onse stadt tho bedenene in bussencruet tho maken ende in anders, waer de stadt hem tho done heft, ende he sal des wekes verdenene ffijff st. Item Arent is betalt van Pallem dach aff hent up sunt Michels dach ende dat up mannich tyden summa 12 ar. gl., is also 23 weke verdenstes.

Item dat verdenst des rentemesters dener Nicolaus is des wekes 4 st. ende dat belopet sick van Micheli aff anno 26 hent to Micheli anno 27 52 weke, is also des iaers 20 ar. gl. ende 8 st. Item Clawes is betalt up ffole mannich onderscheiden tyden summa, also tho samen gherekent belopet sick 20 ar. gl. 8 st.

Summa huius $30\frac{1}{2}$ r. gl. ende 3 st.

Item Gherryt van der Schere is ghedan 20 deventer gl. do he tho Kampen was beset, ende he solde se mester Ghert van Wouwe ghebracht hebben an syn betalinghe. Dijt ghelt heft Lambert Hamkote hem ghedan ende is mede ingherekent in de 60 deventer gl., de Lambert Ghert Kannegheter ghedan heft omme mester Ghert tho brengen, ende dese penninghe synt my van Lambert mede

angherekent in de upkomste der bottertolle ende belopet sick 19 rins gl. ende 8 st., den gl. to 28 st. gherekent.

Summarum summa ab hoc signo ¹⁾ expositos
3 $\frac{1}{2}$ hondert rins gl., 21 $\frac{1}{2}$ rins gl., 9 st. ende
2 placke.

Anno 26 van sunt Mighchels dach aff betalt ende utghegheven.

Item anno 26 up Mandach voer Crispinis dach betalt Albert Reiners voer en schute torves, de up dat Raedthues quam, tijt ar. gl., ende 2 $\frac{1}{2}$ kr. de torreff uet de schute to dragen ende 2 st. ende en grotgen voer cost ende ber in de schute. Item tijt vlemsken den torreff up tho voeren. Item den 4 luden, de den torreff up hebben ghetoghen, ellick 2 vlemsken, maket sick to samen 12 ar. gl. myn $\frac{1}{2}$ ort.

Item Roleff Wibens ghedaen to 4 torreffkorve 8 st., ende voer en slutel to dat nighe sal 1 $\frac{1}{2}$ st., maket 9 $\frac{1}{2}$ st.

Item up dach Symonis et Jude betalt Hinderick Stratemaker mijt syn knecht van tve rode stratens in de Ebbingheporte ende in Brugghenstrate 28 k.

Item up Dinxdach na Alle Godes Hilleghen betalt Ghese, de up de Scraghes Eske wont, 6 st.

Item Hinderick, onse roper, ghekoft en rulle up dat nighe sal to den torreff up tho trecken, betalt 3 st.

Item up Elvendusent Maghede avent betalt voer en ront, dat de scharprichter des jaers van de stadt heft, 15 ar. gl.

Item up Dinxdach na Martini betalt den scharprichter voer $\frac{1}{2}$ schute torves, de he des jaers van onse stadt hevet, fiff ar. gl.

Item up dach boven gheschreven betalt Roleff Wibens voer kerssen ende besemme int Rechthues ende dat market mede tho schonen ende anders fiff st.

Item up Saterdach na Martijni Arent Schuddecop en elle wijttes tho en paer hosen, gehalt to Clawes Peters hues, voer 10 st.

Item up Mandach voer sunt Catrina Ghert Ravenborch

1) Hier eene verwijzing naar blz. 62.

betalt voer en schute torves, de up dat Raedthues quam, 10 ar. gl. Item den torreff uut de schute to draghen $2\frac{1}{2}$ kr. ende 2 st. ende $\frac{1}{2}$ placke vor de kost in de schute, maket 10 ar. gl. ende 4 st. myn $1\frac{1}{2}$ placke.

Item den torreff up to mensen, 10 vlemsken.

Item Lutghen Ghers ende syn wyff ende Swane Peters voer den torreff up tho trecken, ellick 2 vlemsken, maket 5 st.

Summa lateris $48\frac{1}{2}$ ar. gl. 3 st.

Item up dach sunt Caterina betalt schipper Willem ende Peter van sten, de se gehalt hadden by Schuersyl, noch hercomende van Heratema hert, 18 st.

Item up Mandach na sunt Caterina Arent Schuddecop ghedan, $1\frac{1}{2}$ st. to besseme.

Item up avent Andree betalt Lutger Rentgens voer 15 vadem touwes, de vadem $1\frac{1}{2}$ st., ende is ghekomen an de bodem by Ebbingheporte ende an de bodem by de Craneporte, summa $22\frac{1}{2}$ st.

Item up sunt Andres dach betalt Johan Stenmessler van 2 daghe arbeidens in de scrijffcamer an de scorsten to maken, des daghes vijff kr., maket $6\frac{1}{2}$ st. ende en placke.

Item up sunt Nicolaes dach betalt Berent Tymerman, alsdat he ghearbeyt heft an Poelporte ende an Herporte, ende an dat Wijnhues, to samen gherekent flijff daghe, des daghes vijff kr., maket 17 st. myn 2 placken.

Item Harmen Leighendecker is anbestedet de ghebreke, de daer weren in dat leyendach up dat Rechthues ende up dat Raedthues ande suetosterhorne ende ock up de Waghehues ende up dat Wijnhuses putte, to samen vor 9 ar. gl.

Item up Saterdach na sunt Luscighe betalt Marijghe van Sutffen uuet heten doen de Borghemester ende de Boumesters 20 st., de de busschescutten mijt or medehulpers verdronken hadden, do se dat grote gheschut van den wal brachten.

Item up hilleghe Karsavent betalt Hinderick van Lewerden, de boumester, voer en paer hogher schön, de Arent Schuddecop hadde laten maken, 8 st.

Item up dach ut supra Willem up de Helle betalt voer latten 2 ar. gl. myn 5 k.

Item noch up dach ut supra Arent Schuddecop to syn
hochtijtghelt, 2 st.

Item up Saterdach na Hillege Karsavent $1\frac{1}{2}$ placke to
Enket int Pfraterhues.

Item Roleff Glasemaker voer en glaswenster vermaket
in Kassenthoren, betalt 9 st.

Summa lateris 21 ar. gl. ende en st. $1\frac{1}{2}$
placke.

Item betalt Berent Tymmerman, alsdat he ghearbeyt
heft an de hoghe wal ende int Bussenhues ende up Bot-
teringheporte an de vensters to maken, summa to samen
8 daghen, des daghes vijff kr., maket sick 27 st. myn 2
placken.

Item up sunt Antonis dach betalt Arent Buter, de ffoer-
man, de dee borghemester Hillebrant Rolteman ende
Gherrijt Lutkens mijt mer vronde gheffort hadde int lant
van Ghelre, do se daer verworven, dat de closter ende
de herschepe solden or lant gras gras thal ghelick ver-
scheten omme onse stadt schulde to betalen, daer se den
voerman van syn vracht schuldich weren ghebleven,
3 ar. gl.

Item up dach Antoni betalt Johan Tijmerman, alsdat
he ghearbeit hadde an Jurghen Busscheschutten toren 4 st.

Item up dach sunt Pauwel betalt Jacop Kuper voer de
voringhe des perdes, datwellick pert Clawes Schaffer ghe-
coft hadde van en huesman, ende Clawes noch de hues-
man hebben sick an beiden syden dat pert nicht willen
ondervynen, so hebben Borghemester ende Raedt dat an
sick ghehouden ende tho onse stadt nutticheyt to bruken
ende my also voer myn dore doen bringhen, wellick pert
to Jacob Kupers hues up de ffloringhe, also tusgen beiden
ghestan hadde 24 weke, summa 16 ar. gl. ende 10 st. voer
en mudde haver.

Item up dach boven ghescreven dat pert int ffoeder
bestedet an Gherrit Verdarreff, to dat etmal en st., ende
heft daer ghestan 26 daghe, maket 26 st.

Item Clawes Homaker, alsdat he mijt en wetebreff
ghesant was an den huesman, daer Clawes Schaffer dat
pert van ghecoft hadde, den bode 3 st.

Item voer en helleffter to dat pert 1 st.

Item Gherrijt Verdarff voer en tonne draves to dat pert 3 st.

Item up Wonsdach na sunt Annet ghecoft buten Poelporte 300 torves, de up dat Raedthues quemen, dat hondert 3 st., maket 9 st.

Item den selven torreff mijt en slede an dat Raedthues to brenghen $\frac{1}{2}$ st.

Item up dach sunte Pauwel betalt Berent Decker mijt syn knecht, dat he ghearbeitert heft an de Bodelstoren, ellick 2 daghe mijt reynt ende repen, to samen gherekent 4 ar. gl. myn 3 st.

Summa lateris 31 ar. gl. ende en placke.

Item up Sondach voer Lichtmisse betalt Berent Jantsen, alsdat he ghearbeitert heft an de hoghe wal ende by de bronne $5\frac{1}{2}$ dach, des daghes 3 st., maket $16\frac{1}{2}$ st.

Item up dach ut supra Johan Lutghens, als van boven ghescreven vijf daghe, des daghes 3 st., maket 15 st.

Item up dach ut supra eene ghenomet Berent in Clokeshoff 4 daghe, als van bovengescreven, maket 12 st.

Item noch up dach ut supra eene ghenomet Albert, ock an den selven bovengescreven, 4 daghe ghearbeitert, maket 12 st.

Item Willem Hinderixsen, ock van demselven boven ghescreven, 4 daghe, maket 12 st.

Item noch van demselven bovengescreven Luleff Wisker 7 daghe, mijt de nachtwake gherekent, des daghes ock 3 st., maket 21 st.

Item noch van demselven Harmen Fijit, Wolter Blomer, ellick 7 daghe, maket 4 ar. gl. 2 st.

Item noch van demselven eene ghenomet Berent 4 st. Dese alle bovengescreven staen in eene sedel.

Item up Mandach voer Lichtmisse betalt Egbert Bruns, de glasemaker, alsdat he verdient heft an glase to maken up dat Rechthues ende in de scryffkamer ende up dat Raedthues ende in de Broerstrate an de stadtkamers ende an dat Holten Wambois tusgen de Poelporte ende up de Botteringeporte, to samen gherekent $12\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item up Mandach voer Lichtmisse betalt Ebele Egghens voer en foder torves mijt de ffracht $3\frac{1}{2}$ ar. gl. 2 st.

Item up Lichtmisse avent van Arent Backer en schute

torves, halleff ghekomen up dat Raedthues ende halleff up dat Rechthues, voer 12 ar. gl., demselven torreff uut de schute to draghen $2\frac{1}{2}$ kr. ende 2 st., ende $\frac{1}{2}$ placke voer kost ende ber in de schute, ende Lutghen Ruchoff 10 vlemsken, den torreff up to voeren. Item den torreff up to trecken de 4 personen ellick 2 vlemsken; maket to samen 14 ar. gl. myn $\frac{1}{2}$ ort.

Summa lateris 43 ar. gl. 4 st. $1\frac{1}{2}$ placke.

Item up dach Blaci episcopi betalt voer de hure van den twee schepen, doe men de erde mede vorde an de hoghe wal to maken, summa 24 daghe, des daghes 2 st., is vijf ar. gl. mijn 2 st.

Item up dach ut supra Luleff Viske, Wolter Blomer, Johan Lutghens, Berent Jantsen, Harmen Ffijt, Willem Hinderixsen, Roleff Jantsen, desse 7 personen hebben ellick an de hoghe wal ghearbeijt 5 daghe, des daghes 3 st., maket sick to samen $10\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item up Donderdach voer sunt Peter Roleff Wibens ghesant to des Rades misse to den presters ende den discanters mijt den scholmesters vijf ar. gl. ende 4 st.

Item up Sondach voer Valentin betalt Luleff Visker ende Roleff ende Wolter Blomer ellick 6 daghe arbeidens an dat bolwarrick, des daghes 3 st., maket to samen 5 ar. gl. 4 st.

Item up avent Valentini $1\frac{1}{2}$ placke voer Enket int Ffraterhues.

Item up dach ut supra, do worden de steden ghemeten tusschen de Osterporte ende den Stenentilporte, Arent Schuddecop ende Benseler ellick $\frac{1}{2}$ st. to verdrinken, alsdat se de line toghen ende alsovort mede bearbeiten, is 1 st.

Item up dach Valentini betalt Jacob Towslagher voer de touwen tho de schalen in de Waghe, 26 vlemsken.

Item up Saterdach na sunt Valentin betalt Wichgher to Haren, alsdat he selleff dar de haghedoren gherodet hadde, de int bollewarrick quam, ellick 3 daghe, des daghes ellick 4 st., maket $3\frac{1}{2}$ ar. gl. 1 st.

Item noch in demselven Wichgher voer syn lopen 2 st.

Item up Sondach na sunt Valentin betalt Luleff Visker, Wolter Blomer, Berent Jantsen, Harmen Ffijt, Roleff

Jantzen, desse vijff personen hebben ellick ghearbeit an dat bolwarrick tusghen de Botteringheporte ende de Crane 6 daghe, des daghes 3 st., maket sick 9 ar. gl.

Item Arent Schuddecop stet in de selve sedel mijt ffijff st.

Item Johannes de Loper voer dagheghelt to Ghodeke Atens ende Jacob to Hoytinghe 2 st.

Summa lateris $41\frac{1}{2}$ ar. gl. 4 st. $\frac{1}{2}$ placke myn.

Item up avent sunt Peter up dat Raedthues ghedronken to eener colacie de twee kanne leckedranckes, de dee Ffraters schuldig weren.

Item betalt Roleff Wibens voer kersen, de mijt der tijt ghehalt synt in dat pant voer sunt Peter, $4\frac{1}{2}$ st. ende 1 placke.

Item noch Roleff betalt voer $\frac{1}{2}$ stighe bessema ende voer en torreffcorreff 3 st. myn 1 placke.

Item up dach sunt Matis appostel betalt Derrick Holt-sagher mijt syn gheselle van holt doer to sniden, dat an de hoghe wal is verbeseghet, to samen $3\frac{1}{2}$ st.

Item up sunt Matis dach betalt Luleff Visker, Wolter Blomer, Berent Jantsen, Berent Willemsen, Harmen Jantsen, Roleff van Stenwick, desse 6 personen hebben ellick ffijff daghe ghearbeyt an dat bollewarrick tusgen Botteringheporte ende de Cranetoren, des daghes 3 st., maket 9 ar. gl.

Item noch up dach ut supra Tonnijs Tonnendragher, als dat he ock ghearbeit heft an dat selve bollewarrick 3 daghe lanck, des daghes 3 st., maket 9 st., des men also sal vinden bij Tonnis scrite an sijn broke ghecort.

Item up den ersten dach van der Merte betalt Berent Timerman, hercomende van dat loet, dat men hem noch schuldich was, do de ghalghe ghemaket wort, 30 ar. gl.; hyrup is Berents handschrift.

Item up de eerste dach der mant Marcij hadde de stadt by mij staen 300 snaphanen, ende 9 stuccke ende de stonden de stadt dat stuccke voer 8 st. ende de worden do van den Raedt ghesat up $7\frac{1}{2}$ st. dat stuck, des de stadt do in de summe to schade hadde 15 ar. gl. $4\frac{1}{2}$ st.

Item up den darden dach van der Merthe betalt Berent Jantsen, Luleff Visker, Wolter Blomer, Harmen Ffijt,

Derrick Willems, desse fyff personen ellick fyff daghe arbeidens an dat bollewarrick bij Botteringheporte, des daghes 3 st., ende Jurghen van Fflederoppe $3\frac{1}{2}$ dagh, maket sick to samen $8\frac{1}{2}$ ar. gl. $\frac{1}{2}$ st.

Summa lateris 65 ar. gl. ende 2 kanne leckedranck.

Item up den ersten Sondach in der Vaste betalt Luleff Visker, Wolter Blomer, Berent Jantsen ende Rewert, de 4 personen ellick 5 daghe arbeidens an dat bolwarrick by Botteringheporte, des daghes 3 st., maket 6 ar. gl.

Item up Donderdach voer sunt Ghertrut betalt voer $\frac{1}{2}$ tonne colen, ghehalt to Ghert Kannegheter ende up dat Raedthues verbrant, 3 st.

Item up dach na sunt Ghertrut betalt Hinderick Slichthouer van de sijldoren to brengen in de Herporte, de daer stonden in dat hues, daer men den sten up wijnt up sunt Mertenstoren, ende van ander holtwarrick to voren, to samen 15 st.

Item up dach ut supra betalt Willem ende Reijnt Tijmerman ellick $\frac{1}{2}$ dach hure, als dat juck to nemen van de Cranebrugge, to samen vijff st.

Item noch up dach sunt Ghertrut betalt Berent Jantsen, Wolter Blomer ende Luleff Visker ende Rewert, de 4 personen ellick 6 daghe arbeidens an dat bolwarrick bij Botteringheporte, des daghes 5 kr., maket 8 ar. gl.

Item up dach ut supra betalt Reinert Waghenmenner van en foder torves to halen to Gherrit Lutghens hues ende up dat Raedthues ghebracht, $1\frac{1}{2}$ st.

Item Gherrit Lutghens voer dat foder torves betalt 3 ar. gl.

Item up dach sunt Ghertrut heft Borghemester ende Raedt kerricksprake laten doen ende hebben de olde jucheigen gesat up 2 kr. ende de nuen up 7 placken ende do hadde de stadt by my staen 37 stuecke ende dat stuecke stont voer $1\frac{1}{2}$ st., des de stadt d hadde 6 st. ende 1 placke.

Item up Sondach voer Letare beta Luleff Visker, Wolter Blomer ende Re ellick 6 daghe arbeidens an dat bolwarrick by Botteringheporte, des daghes vijff kr., maket 8 ar. gl.

Item up avent Letare betalt Albert Touslagher 40 pont touwes, dat to sunt Mertens uerwarrick is ghekomen, dat pont 2 kr., maket ffijff ar. gl. ende vijff kr.

Summa lateris 33 ar. gl. 4 st.

Item up dach Letare betalt Luleff Visker, Berent Jantsen, Wolter Blomer ende Rewert, ellick 4 daghe arbeidens an dat bollewarrick by Botteringheporte, des daghes vijff kr., maket vijff ar. gl. 5 kr.

Item up Mandach na Letare voer sant ende pappijr up dat nighe sadel, do de verschetinghe der rente erst anghetekent worden, $4\frac{1}{2}$ placke.

Item up demselven dach voer dat bock, daer de upbo-ringhe der rente ellick mijt name anghetekent worden, als van ellick hondert gl. rente 4 derselver gl., dat bock 6 st.

Item up Dinxdach voer sunt Ambrocius betalt Gherrijt van Coldenhues voer en slot, dat he ghemaket heft voer dat Bussenhues, mijt bolten ende 2 slotelen, $3\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item up sunt Ambrociusdach en bock pappijrs up dat nighe sael to de wederscrite to gheven van der verschetinghe der renten, $1\frac{1}{2}$.

Item up Vrydach derna $1\frac{1}{2}$ placke to Enket up dat nighe sael.

Item up Saterdach na Letare betalt Merten Slotemaker voer en slot an de cruttoren mijt en ander slotel ende mijt noch 2 slotelen, $3\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item up Sondach na Letare Luleff Visker, Berent Jantsen, Wolter Blomer, Rewert, desse 4 personen ellick 6 daghe ghearbeit up de wech buten Botteringheporte ende ock en stucke murs ghesleten, des daghes vijff kr., maket 8 ar. gl.

Item up Wonsdach na Judica betalt Johan Borst ende Roleff van Bocholt, herkomende van or verdenst der soltwichte, als van anno 25 aff hent to sunt Michel anno 26, ellick 6 ar. gl., maket 12 ar. gl.

Item up Donderdach na Judica betalt Bernardus Voermester voer en rolle an dat uerwarrick in sunt Mertens toren 2 st.

Item up Vrydach na Judica betalt Reiner Slotemaker

voer en slot an dat bussenhues mijt 6 bolten, daeran verdent 4 ar. gl.

Summa lateris 37 ar. gl. 4 st. myn en placke.

Item up Pallemdach betalt Berent Jantsen, Luleff Visker, Wolter Blomer ende Rewert ellick $5\frac{1}{2}$ dach arbeidens buten de Ebbingheporte an de wech, des daghes vijff kr., maket 7 ar. gl. 5 kr.

Item up dach ut supra betalt Berent Tymerman ende Ghert ellick 4 daghe arbeidens int Bussenhues, des daghes ellick vijff st., maket 4 ar. gl.

Item noch up dach ut supra Arent Schuddecop to en paer schon, vijff st.

Item up Schortelwonsdach betalt Wolter Syghers voer 2 mudde haver 20 st. ende bet en st. ende bet $\frac{1}{2}$ st. voer en ketel uut to cloppen ende bet $2\frac{1}{2}$ st., de tho Haren to voren ghegheven synt, do se de hagedoren cofften, de inde wal ghelegt is buten de Botteringheporte, maket to samen 34 st.

Item Roleff Wibens to krijt ende kallick $7\frac{1}{2}$ st., als dat Rechthues to schonen ende to witten.

Item up den Wyttten Donderdach $1\frac{1}{2}$ placke voer Enket.

Item noch up Witten Donderdach betalt Johan Reiners, de correffmaker, voer twee torreffcorwe, ghecomen int Bussenhues, dat stucke 2 st., maket 4 st.

Item up dem Goden Vrydag betalt Johan Visker, den stenmesseler, vijff daghe arbeidens int Bussenhues, des daghes 5 st., ende en kallickmaker $4\frac{1}{2}$ dach, des daghes vijff kr., maket 4 ar. gl.

Item up Pasge avent vernoghet Tonnis Holtsagher ende Hinderick Holtsaer, alsdat se to samen verdent hadden van holt to sniden, dat int Bussenhues ghekomen is, 23 st.

Item up dach ut supra betalt Wolter Blomer $4\frac{1}{2}$ dachure ende Rewert 4 dachure ende Luleff Visker 2 dachure, ellick des daghes vijff kr., maket to samen $3\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item up Vrijdach na Pasgen up hedt nighe sael laten halen $\frac{1}{2}$ bock pappijrs to Johan Drapers hues voer $4\frac{1}{2}$ placke.

Summa lateris 25 ar. gl. 3 st. mijn en placke.

Item up Sondach na Passchen betalt Johan Berens 3 dachhuren ende Derrick van Linge ende Derrick van Len-

gherick ellick 2 dachhuren ende hebben de caren gevult buten de Draporte up de wech, des daghes vijff kr., maket sick 2 ar. gl. 5 kr.

Item up dach ut supra Berent Jantsen betalt $2\frac{1}{2}$ dachure ende Luleff Visker, Wolter Blomer, Rewert, Berent Smit, Hidde, Egbert in Clokeshoff, ellick 2 daghe ende hebben ghearbeijt up de Damsterwech, des daghes vijff kr., maket sick to samen vijff ar. gl. myn 10 placken.

Item up Meyavent betalt Bockum int Ffraterhues voer dat erste bock van desse beschrijvinghe, 12 st.

Item up Mandach na Meighe betalt Derrick van Linghen, Derrick van Lengherick, Johan Berens, desse 3 personen hebben ellick 3 daghe de karen gheffullet buten de Draporte up de wech, ellick dach vijff kr., maket 4 ar. gl.

Item up Mandach na Meighe betalt Luleff Visker, Egbert Harmensen, Wolter Blomer, Hidde, Berent Smijt ende Hinderick, Rewert, desse 7 personen hebben 4 daghe ende noch Berent Jantsen 3 daghe, desse hebben ghearbeijt up de Damsterwech, des daghes vijff kr., maket to samen 10 ar. gl. ende 5 kr.

Item up Dinxdach na Meyghe $1\frac{1}{2}$ st. voer pappijr ende $1\frac{1}{2}$ placke voer Enket.

Item up Wonsdach na sunt Pancraes Hinderick den Uutroper ghedaen en st. to besseme.

Item up dach ut supra betalt Albert Touslager voer touwe, de int Bussenhues ghekomen sijnt, 6 st.

Item up dach sunt Pancraes Berent van Larlete ghesant mijt en breff up dem Ham an Andres Hesse omme rijs, datwellick men beseghen solde up dem Damsterwech, de bode 2 st.

Summa lateris $23\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 3 st. myn $1\frac{1}{2}$ placke.

Item up dach sunt Pancraes betalt Luleff Visker, Wolter Blomer, Berent van Westerwolde, Egbert in Clokeshoff, Hinderick van Oldenborch, Rewert, Hidde in Ghestelicke-maghedehoff, Derrick van Linghen, Derrick van Lengherick, Hinderick van Westerwolde, desse tijn personen hebben ellick 6 daghe ghearbeyt up de Damsterweghe, des daghes 6 kr., maket sick 24 ar. gl.

Item up Donderdach na sunt Pancraes betalt Ghert

Ffrerikes, alsdat he mijt sijn schute ghevaren was up Ffosseshol omme aldaer rijs tho halen, dat men up de Damsterweghe solde beseghen, ende he ffoer verghevens dorch besperinghe des stadtholder, de reyse 10 st.

Item up Sondach na sunt Uurbanus betalt Reiner Spoer-maker, alsdat he uutghelecht hadde to dinghe, de in dat Bussenhues verbeseget weren. Item int erste 5½ st. voer luwent to de luttersacke. Item 1½ st. voer de salpeter to voren. Item 1½ st. de salpeter to wegghen. Item 2 st. mijn 1½ placke voer touwen. Item 2 st. voer en passer. Item 2 st. voer koperdraet, daer de molden mede ghecramet synt. Item 5½ st. voer ½ mudde haver. Item 2 st. voer bessemen. Item 2 kr. voer marlijn. Item en kr. voer 2 pont weetassche, maket sick ter summe 26 st. 1½ placke.

Item noch up dach ock betalt, dat int Bussenhues ghekomen is, 2 st. voer alluen, 2 vlemsken voer 2 ffaerwaters. Item en vlemske voer en solttonne. Item 4 st. voer en stenen kanne, maket to samen 8½ st.

Item up dach ut supra betalt Derrick van Langherick, Berent van Westerwolde, Hidde in Ghestelikemaghede-hoff, Hinderick van Westenwolt, Derrick van Linghe, Rewert, Luleff Visker, Wolter Blomer, Hinderick van Oldenborch, Egbert in Clokeshoff, desse tijn personen hebben ghearbeijt up de Damsterwegh ellick 6 daghe, des daghes 4 st., maket sick to samen 24 ar. gl.

Item up Wonsdach na sunt Uurbanus betalt Berent Timmerman ende Johan Timmerman ellick en dachure, alsdat se ghearbeijt hebben an den boem buten by de Crane, des daghes ellick vijff st., maket sick to samen 10 st.

Item up Vrydach na sunt Uurbanus betalt Ghert Ffrerikes voer en schute rises, ghehalt up Ffossesholle, dat ghekomen is up de Damsterweghe, 15 st.

Summa lateris 55 ar. gl., myn 1½ placke.

Item up Vrydach na sunt Uurbanus betalt Lambert Hamkote 13 ar. gl. voer en schute torves, datwellick he voer my uutghelecht hadde in de weke voer Mijtvaste, alsdat ick net by hues en was. Item den torreff uut de schute to draghen 2½ kr. Item 2½ st. voer cost ende

ber in de schute. Item 10 vlemske den torreff op to voren. Item 8 vlemsken de 4 personen, de den torreff up hebben ghetoghen, maket 15 ar. gl., myn 5 placken.

Item up Sondach voer Ons Heren Hemelfartedach betalt Rewer, Derrick van Lengherick, Derrick van Linghe, Hinderick van Westerwolt, Berent Westerwolt, Hidde in Clokeshoff, desse 6 personen hebben ellick 6 daghe ghearbeyt ende Luleff Visker ende Hinderick van Oldenborch ende Egbert in Clokeshoff ende Wolter Blomer, Johan Berens, desse vijff personen hebben ellick $5\frac{1}{2}$ dach ghearbeit ende staen in eene sedel, des daghes 4 st., maket sick ter summe 25 ar. gl. ende 4 st.

Item up Dinxdach voer Ons Heren Hemelvaart Allert Touslagher voer 6 ffadem touwes to sedelstrenghen, 4 st.

Item up Dinxdach ut supra betalt Roleff Ghemens voer 75 ronghen, dewellick verbeseget sint to den wech up to bunen by Draporte to de intandinghe, $18\frac{1}{2}$ st.

Item up Sondach voer sunt Boneffaes betalt Johan Olislagher voer 3 voer rises to brenghen up de wech na Garmerwolde, dat voer $2\frac{1}{2}$ st., maket $7\frac{1}{2}$ st.

Item up dach ut supra voer $\frac{1}{2}$ mudde haver to dat pert in de cruetmole $5\frac{1}{2}$ st. ende $\frac{1}{2}$ st., voer en pert, dat ontlopen was, weder to halen. Item 2 st., alsdat men de doetgraver noch schuldich was van oldes van to graven onder den Ghalghenbarch, maket to samen 8 st.

Item betalt Hinderick Tekenborch, den hopenbinder in Ebbinghestrate, van bijnden ende voer vaten int Busenhues mijt merer na vermelden der sedele, summa 33 st.

Summa lateris $42\frac{1}{2}$ ar. gl. ende en placke.

Item up Sondach voer sunt Boneffaes is betalt Wolter Blomer, Rewert, Derrick van Lengherick, Hinderick Westerwolt, Egbert in Clokeshoff, Derrick van Linghe, Berent van Westerwolt, Hidde in Ghestelikemaghedeoff, Hinderick van Oldenborch, desse 9 parsonen hebben ghearbeit up de Damsterwech ellick 6 daghe, des daghes 4 st., maket $21\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 1 st.

Item up Pinxteravent is betalt Egbert Bruns, de glasemaker, als van verdenst der glasevensters int Bussenhues, summa 21 st.

Item up avent Odulphi is betalt Johan Olyslager voer

7 foder rises, de he ghevort heft up de Damsterwech na Gharmerwolde, dat voer $2\frac{1}{2}$ st., maket to samen $17\frac{1}{2}$ st.

Item up avent Odulphi is betalt Wolter Blomer, Hinderick van Oldenborch, Berent Westerwolt, Derrick van Linghe, Hinderick Westerwolt, Rewert, Hidde in Ghestelikemaghede-hoff, desse 7 personen ellick $5\frac{1}{2}$ dachure, des daghes 6 kr., noch Derrick van Lengherick ende Egbert in Clokeshoff, de beide 7 daghe up de wech, maket sick ter summe 20 ar. gl. ende 2 st.

Item up Dinxdach na sunt Vijt en placke to Enket.

Item betalt Johan Borst ende Roleff van Bockholt voer dat solt, dat se gheweghen hadden voer de tijt, er ick mijt hem verdragen was omme de soltwichte, ellick $7\frac{1}{2}$ st., maket 15 st.

Item up sunt Johansdach is betalt Ghert Vrerikes voer en schute rises, de he ghehalt heft ende ghekomen is in de Damsterwech, 15 st.

Item up avent Visitacio Maria is betalt Wolter Blomer, Hidde in Ghestelikemaghede-hoff, Johan Lutghens, Johan van Linghe, Hinderick Oldenborch, ellick vijff daghe arbeiden, ende Rewert 4 daghe, des daghes ellick 4 st., maket sick to samen $11\frac{1}{2}$ ar. gl. 1 st.

Summa 60 ar. gl. ende 3 st. myn 2 placke.

Item up dach sunt Margrete is betalt Hinderick Stratemaker ende syn knecht, alsdat se de strate ghemaket hebben by Drakerrickhoff, Hinderick 28 kr. ende zijn knecht 10 kr., maket sick $2\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 2 placke.

Item up dach sunt Margrete is betalt Arent Stenmesseler ende Wigbolt, alsdat se ghearbeit hebben an de syl by Drakerrickhoff, ellick $1\frac{1}{2}$ dach, des daghes vijff st., ende den kallickmaker $1\frac{1}{2}$ dach, des daghes $5\frac{1}{2}$ kr., maket sick to samen $20\frac{1}{2}$ st.

Item up Donderdach na sunt Marghrete is betalt Hinderick Holtsagher mijt syn knecht van en balken tho sniden mijt mer ander holt by Drakerrickhoff to den syl ghekomen 10 st., de helleffte hyrvan is syn knecht ghekortet an broke.

Item up Sondach voer sunt Jacob voer besseme, daer dat market mede gheffeghet is, 2 st.

Item up dach na Jacobi is betalt Ghise Themsmaker voer en dubbelde seve, int Bussenhues ghecomen, 28 st.

Item up Saterdach na Jacoby is Ghert Koepslagher betalt voer den balken, de daer ghesneden is to dat dexsel updat siltghen by Drakerrickhoff, 11 ar. gl.

Item up Wonsdach na sunt Jacob synt by Reyner Gharms ghewerdert sodane pande, als Arent Ellens by my hadde staen van wegghen onse stadt, is ghekost 6 st., medegherekent dat werderen by de scrodere.

Summa lateris 20 ar. gl. 2 st. myn 1 placke.

Item up Dinxdach na sunt Peter Vinkel is betalt Harman van Meppen voer en schute breten 8 ar. gl. Item noch betalt up dach ut supra Albert Reintghens voer en schute torves tijn ar. gl. Desse torreff is ghecomen tho en dubbelde oven kallikes tho barnen, maket sick 18 ar. gl.

Item de 2 schute torves uut der schute tho draghen ende voer kost ende ber, 7½ st.

Item up Donderdach voer sunt Laurens is de Waghe upgheslaghen tho verhuren ende der is tho treckeghelt upgheslaghen 12 ar. gl., sullix paghement als voer Meighe lastverleden ghanber was. Dijt heft ghetoghen Ghert, de nu in de Waghe wonet.

Item up dach ut supra is de Waghe andermael upgheslaghen, de heft Ghert bovenghenomet noch bet ghetoghen mijt 12 ar. gl. olt paghement ende mijt twe gold gl., is 18 ar. gl. 6 st.

Item up sunt Laurencius dach heft Lambert Amelens mij thoghesacht, dat Borghemester ende Raedt hem bevolen hadden mij tho seggen, dat ick solde Otto van Barrick gheven 2 snaphanen ende dat sullix ghescheghe dorch syn armode, is hem ghegheven 14 st.

Item up Sondach na sunt Laurens is betalt Wolter Blomer, Rewert, Egbert in Clokeshoff, Hidde in Ghestelikemaghedeoff, desse 3 personen hebben ghearbeijt up de wech buten de Ebbingheporte ellick 3½ dach, des daghes 4 st., is 4 ar. gl. 2 st.

Item noch up dach ut supra Wolter Blomet, Rewert, Egbert in Clokeshoff, Hidde in Ghestelikemaghedeoff, Reinert van Norden, Peter Junker, desse 6 personen heb-

ben ghearbeyt up de Damsterwech ellick vijff daghe, des daghes 4 st., is 12 ar. gl.

Item noch up dach ut supra is betalt Wolter Blomer van 13 daghe de haghedoren to weden ende de willeghen an dat bollewarrick, des daghes 2 st., is 26 st.

Summa lateris 70 ar. gl. myn $4\frac{1}{2}$ st.

Item up Mandach na sunt Laurens is betalt Egbert in Clokeshoff, ende Reinert in Clokeshoff ende Peter buten de Ebbingheporte, desse 3 personen ellick 4 daghe arbeyt buten de Draporte up de wech, des daghes 4 st., is vijff ar. gl. myn 2 st.

Item up dach ut supra is betalt Johan Vinke voer 22^e pannen, dat hondert en ar. gl., is ghekomen up Botterringheporte, is 22 ar. gl.

Item up Mandach na sunt Laurencius is de Waghe noch bet upgheslaghen, ende de thoch do Berent Muller, ende dat ghelt, dat Berent thoch, is 18 ar. gl., paghement als vor Meighe lastverleden ghanbar was.

Item up dach ut supra en placke voer Enket.

Item up avent Assomcionis Marie is betalt de up de scraghes essche dat sant grafft, 6 stighe kare sandes, de kare en placke, is 2 ar. gl.

Item up dach na Onse Hogheste Leve Ffrouwe Hillebrant, der schutten bode, ghedan 7 placken to en pont kersen up de schuttenwake.

Item up Saterdach na Onse Hogheste Leve Ffrouwe is betalt Kort Westffelinck mijt sijnen knechten, als voer de sloet tho graven buten Ebbingheporte, 23 rode slotes, de rode $4\frac{1}{2}$ st., is summa 10 ar. gl. $3\frac{1}{2}$ st.

Item up Sondach voer sunt Bartolmeus is betalt Clawes Scroer 2 vlemsken ende Ghert Datema 2 st., van voerwachte tho holden buten Draporte, is 4 st. myn 2 placken.

Item up dach ut supra is betalt Wolter Blomer, Hidde in Ghestelikemaghedehoff, Rewert, Peter Junker, desse 4 personen hebben ellick ghearbeijt 3 daghe up de Damsterwegh, des daghes 4 st., is 4 ar. gl. ende 8 st.

Summa latere 60 ar. gl. $23\frac{1}{2}$ st.

Item up Mandach voer sunt Bartolmeus is de Waghe noch bet upgheslaghen tho verhuren ende der is tho treckeghelt upgheslaghen 8 r. gl., olt paghement in mon-

niken ende konterfeitete ort goldesen ende mijt ander aventurs gheldt, soals dat voer Meijghe lastverleden ghanber was. Dijt heft Ghert in de Waghe syn sone ghetoghen, den gulden 36 st.

Item up dach ut supra is de Waghe andermale upgheslaghen ende daer is tho treckegheldt upgheslaghen 8½ rins gl., den gl. to 28 st. gherekent; dyt heft ghetoghen Berent Muller.

Item up dach ut supra Hinderick de Uuetroper to den selven als boven gheschreven, 2 st.

Item up Dinxdach voer sunt Bartolmeus is betalt Grete Deckers myt or hulpers de kallick to barnen ende tho lesgen tho en dubbelde oven 2½ ar. gl., 2 st., 2½ placke.

Item up Donderdach voer sunt Bartolmeus is betalt Wichgher Kremer en balken mijt ander holt, ghekomen tho de hammeyghe voer Herporte, 6 ar. gl. myn 2 st.

Item up sunt Bartolmeus avent is betalt Egbert Leve-ringhe voer 2 richtelholter buten Draporte, ghebeseghet an de upbuninghe, 10 st.

Item up dach ut supra Hillebrant, der schutten bode, 2 kr. to kersen ende en placke van oldes, is 1½ st.

Item up Sondach na sunt Bartolmeus is betalt Wolter Blomer, Hidde in Ghestelikemaghede höff, Rewert, ellick ffijff daghe arbeidens ende Steven 3½ dach, des daghes 4 st., is 7 ar. gl. 4 st.

Item up dach ut supra is betalt Berent Tymerman ende Hinderick ellick 3 daghe arbeydens ende ½ dach an de hameyghe voer Herporte, des daghes ffijff st., is 35 st.

Summa lateris 73 ar. gl. 4 st. ½ placke myn.

Item noch up Sondach na sunt Bartolmeus is betalt Hinderick Stratemaker voer 11 daghe stratens in de Botteringheporte, des daghes 5 st., ende sijn knecht ock 11 daghe, des daghes 6 kr., summa tijt ar. gl. myn 1 st.

Item up dach Decolacio Johannis Hillebrant, der schutten bode, to kersen 2 kr.

Item up Ffrydach na Decolacio Johannes is betalt Berent Schap, voer en balken ghekomen tho de buninghe bij Botteringheporte, 7 ar. gl. 2½ st.

Item up dach ut supra is betalt Ffijghe Roms voer en schutte, ghekomen an de buninghe bij Botteringheporte,

13 ar. gl., ende 2 st. voer en schute tho huren, daer men sten mede gheffort heft by Herporte.

Item up dach ut supra is betalt Johan Reiners voer 2 stenkorven, de ghebeseght synt an de Botteringheporte ende an de Osterporte, 10 st.

Item up dach ut supra is betalt Hinderick Perdefiller voer dat part to fillen ende tho begraven, dat de mole doetgheslaghen hadde, 4 st.

Item noch up dach ut supra is betalt Rotgher Schutemaker voer de hure van de schute, daer dat reijs mede ghehalt is, dat up de Damsterwech ghekomen is, 4 dachhure, des daghes 2 st., is 8 st.

Item noch up dach ut supra is betalt voer en balken, de van de Westffelinghe ghekoft is ende tho de nighe brugge wesen sal, 11 ar. gl. ende 2 st.

Item de slemenner, de den balken brachte by de nije brugge, fiff placken.

Item noch up dach ut supra van en Westffelinck en balken ghekoft voer 8 ar. gl. 2½ st., ock to de nighe brugge.

Summa lateris 52 ar. gl. 2 st. 1 placke.

Item up Saterdach na Decolacio Johannis is betalt schipper Sywert 78 mudde schellen, dat mudde 2 st. ende en placke, ende de twee draghers, de de schellen uut den schepen droghen, ellick 4 st., summa 17½ ar. gl. 2 st.

Item up Sondach voer Nativitas Maria is betalt Rewert ende Hidde in Ghestelikemaghede-hoff, Steven Kaermenner, Johan Stevens, schipper Johan, desse vijff personen ellick 5½ dach, ende Wolter Blomer vijff daghe, des daghes ellick 4 st., ghearbeijt up dat bolwarck den sten uuet tho winnen, ende 4 st. voer dat schip tho hure, daer de sten mede gheffort wort, maket sick 13 ar. gl. 4 st.

Item up dach ut supra is betalt Hinderick van Munster vijff daghen, des daghes 8 kr., ende syn knecht vijff daghe, des daghes vijff st., ende en kallickmaker vijff daghe, des daghes 5 kr., ghearbeijt up de Osterporte, maket sick 7 ar. gl. 2½ st.

Item noch up dach ut supra is betalt Gherleff Stenmesseler 3 daghen en Worp Stenmesseler vijff daghen

ende Eylert 2 daghe, des daghes ellick vijff st., ende en kallickmaker vijff daghe, des daghes 4 st., ende hebben ghearbeijt up Botteringheporte, maket sich 7 ar. gl.

Item up Sondach voer Decolacio Johannis syn ick ende Lambert Amelens ghereiset up bevel Borghemester ende Raedt in den Oldenampthe omme als over te besene de stadt lande ende omme tho besene, off des ock nutte ghedaen were, dat de meygher des Rades Ffeenlant ghenomet bedikede, de reyse selleff 4, vertert $6\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item de huesman, de ons mijt de wagheden wederomme brachte, heft mijt sijn jonghe ende mijt de 4 perde vertert, alsdat he des avens net weder tho hues komen konde, tijt st. $1\frac{1}{2}$ placke to Michel van Kollums hues.

Item up Wonsdach voer Nativitas Marie is betalt Egbert Poelman voer en schute torves 12 ar. gl. ende 2 st. van dragheghelt. Dese torreff is ghekomen tho de schellen to barnen to Herportertyl.

Summa lateris 65 ar. gl. $4\frac{1}{2}$ placke.

Item up Wonsdach voer Nativitas Marie is betalt Roleff Schomaker van Anloe voer holt tho de Papenbrugghe, summa to samen 15 ar. gl.

Item up dach ut supra is vernoghet Ghert Loper 4 ar. gl. ende 3 st., als de he utghelecht hadde an glasevensters up Poelporte ghemaket van Roleff Glasemaker.

Item noch up dach ut supra in deselve sedel is Ghert Loper vernoghet 2 ar. gl., de he utghelecht hadde voer de schorsten up de porte to maken.

Item Johan Rickers vermoghet voer en schute torves, ock ghekomen in de schellen tho Herporte, 12 ar. gl.

Item up Donderdach voer Nativitas Marie is betalt Ghert Kannegheter voer 20 pont rolle loet, dat pont en st., ende noch 9 pont tijns, dat pont voer $2\frac{1}{2}$ st., ghekomen an dat Raedthues de ghote mede te solderen, ende noch 7 st. voer loet, is flijff ar. gl. myn $\frac{1}{2}$ st.

Item up dach ut supra is Ghert Kannegheter betalt $6\frac{1}{2}$ pont kopers, dat pont flijff kr., ghekomen to de werhanen up Osterporte, is $21\frac{1}{2}$ st. ende en placke.

Item up dach ut supra is vernoghet Heyno Matiessen voer en wijnffiat, ghekomen int Bussenhues, $3\frac{1}{2}$ ar. gl.

Item noch in deselve sedel vernoghet voer en holt to

de trappen 15 st. ende 1½ st. arbeysloen. Item noch tijn st. voer henghen ende sloten up dat Wijnhues, is 26½ st.

Item up Vrydach voer Nativitatis Marie is betalt Ghert Ravenhorst voer latten, to Botteringheporte ghekomen, 9 ar. gl. 1 st.

Item up dach ut supra Hillebrant, der schutten bode, 2 kr. tho kersen.

Summa lateris 55 ar. gl. 8 st.

Item Heyno Matiessen is in sijn winachcijs ghekortet 3 st., de he Otto van Barrick ghegheven heft uut boschep onse stadt dener.

Item Heyno Matiessen is betalt van wijn, de de boel ghehalt heft, als 2 quaerten, als do he dat wijff an de kaer settede; item noch 2 quaerten, do he den man stupe; item noch en quaert, do he heft ghepinegt den schipper; item noch 2 quarten up Wonsdach voer Nativitas Marie, is 21 st.

Item up Saterdach voer Vrymarket is betalt voer 65 stucke latten, dat stucke 1½ st., is 9½ ar. gl. ende 2½ st.

Item up dach Nativitatis Marie is betalt Berent Timerman ende Hinderick Tymerman, als dat se ghearbeyt hebben up de brugghe by de Bodelstoren, Berent 6 daghe ende Hinderick 7½ dach, des daghes vijff st., is to samen 6½ ar. gl. ende 2½ st.

Item up dach ut supra is betalt Worp Stenmesseler ende Jarck ellick 6 daghen, des daghes vijff st., ende 2 kallickmakers, ock ellick 6 daghe, des daghes 4 st., is 11 ar. gl. myn 2 st.

Item up dach ut supra is betalt Hinderick van Munster 6 daghes arbeiden, des daghes 8 kr., ende syn knecht ock 6 daghe, des daghes vijff st., ende en kallickmaker ock 6 daghe, des daghes 4 st., ende se hebben ghearbeyt an de Osterporte, maket sick 8 ar. gl. 6 st.

Item noch up dach ut supra is betalt Wolter Blomer, Rewert, Hidde in Ghestelikemaghede hoff, Steven ende Drewes, desse 4 personen hebben ghearbeit up dat bollewarriek by Drenkelerstoren ellick 5½ dach, des daghes 4 st., is 8 ar. gl. ende 8 st.

Item up Mandach na Nativitatis Marie Hillebrant, de schutten bode, 2 kr. to kersen.

Item up Dinxdach na Nativitatis Marie en placke to Enket.

Summa lateris 47 ar. gl. 2½ st.

Item betalt voer dat ander boek der bescrevinghe, dat de Eersame Raedt an sick sollen holden, 15½ st. mijt bynden ende pappijr.

Item up Donderdach na Nativitatis Marie Roleff Wibens ghedan 4 st., als voer kerssen, de verbrant sint int Rechthues.

Item up Vridach na Nativitatis Marie is betalt Albert Touslagher 3½ st. voer touwe, ghekomen an Botteringheporte ende de Osterporte.

Item up Saterdag voer sunt Lambert Hillebrant, der schutten bode, 2 kr. kerssen.

Item up Saterdag voer sunt Lambert is betalt Grete Deckers mijt or hulpers, als van 2 oven kalkes tho lesken ende voer den torreff up tho draghen ende de waskehure, to samen 3 ar. gl. 4 kr.

Item up Sondach voer sunt Lambert is betalt Hinderick van Munster 4 daghe arbeiden, des daghes 8 kr., ende syn knecht ock 4 daghe, des daghes vijff st., ende en kallickmaker 4 daghe, des daghes 4 st., ende hebben ghearbeyt an de Osterporte, maket sick 5½ ar. gl. 3½ kr.

Item up dach ut supra is betalt Worp Stenmesseler ende Hans Lukener ellick 3 daghe arbeidens up de Botteringheporte, des daghes ellick vijff st., ende 2 kallickmakers ock ellick 3 daghe, des daghes 4 st., is tho samen vijff ar. gl. 4 st.

Item up dach Lamberti is betalt Sype Lewerden 14 stucke laken, dat stucke voer 4 st. Item ghebeseghet achter de Bodelstoren an de Papenbrugge, is 6 ar. gl. myn 4 st.

Item up dach Lamberti is betalt Bartolt Schomaker voer vijff bout repen, dat bout 1½ st., ghekomen an de Osterporte, si 7½ st.

Summa lateris 23 ar. gl. 2 st. myn en placke.

Item up Donderdach post Lamberti is betalt Hillebrant, der schutten bode, 2 kr. voer kerssen.

Item up dach ut supra is betalt Evert Maler voer dat

vergulden ende dat stoffieren tho de 3 flugghers up de Osterporte, 4 ar. gl.

Item up dach ut supra is betalt Eebele Egghens 700 pannen myn en fferendel, dat hondert tijt st., is 7 ar. gl. myn 2½ st.

Item up dach Mauriti is betalt Worp Stenmesseler 2 dachhuren, als voer Lamberti, des daghes vijff st., ende noch 3 daghe na Lamberti, des daghes 7 kr., ende Harmen Stenmesseler 3 daghe, des daghes 7 kr., ende 2 kallickmakers ellick 3 daghe na Lambarti, des daghes 5½ kr., maket sick to samen 7½ ar. gl. 1 st.

Item up dach ut supra is betalt Hinderick van Munster 1½ dachhure voer Lambarti, des daghes 8 kr., ende noch 3 daghe na Lambarti, des daghes 7½ kr., ende Harmen Stenmesseler, 1½ dach, des daghes vijff st., ende noch 3 daghe, des daghes 6½ kr., ende Johan van Kampen 3 daghe, des daghes ock 6½ kr., ende en kallickmaker 4½ dach, des daghes 1½ kr., maket sick 7 ar. gl. ende 3 st.

Item up dach Maurici is betalt Hinderick Slichthouwer voer rijs, dat he erdaghes gheffort heft up dem Damsterwech, vijff st.

Item Harmen Kallickmaker is betalt, als van en dubbelden oven kalkes tho beslan, 21 st.

Item up dach Mauriti is betalt Wolter Blomer voer 6 daghe, de hagedoren tho weden ende de willeghen, des daghes 2 st., is 12 st.

Summa lateris 29½ ar. gl. ende vijff placken.

Item up dach Mauriti is betalt Reiner Spoermaker voer salpeter ende cruet in ende uut tho ffuren, fiff st.

Item up dach ut supra is betalt Wolter Syghers, alsdat he voer ende na uutghegheven heft by st. ende by halve st. na uutwisinghe de sedel, summa 17½ st. 2 placken.

Item up Dinxdach na sunt Mauricius is betalt Johan Drewes 14½ hondert pannen, ghekomen up Botteringheporte, dat hondert 11 st., maket sick 16 ar. gl. myn ½ st.

Item up dach ut supra is betalt Hantghen Mases, dat se den stadt aff verdient hebben mijt smeden, 15½ ar. gl.

Item up dach ut supra Hillebrant, der schutten bode, 2 kr. tho kersen.

Item up Wonsdach na sunt Mauricius is betalt Hinde-

rick Slotemaker voer dat slot aff tho slane ende den slotel weder uut tho winnen, mijt en nighen slotel tho dat nighe sal, 3 st.

Item up dach ut supra is betalt Johan Kevelinck voer de duse, daer de quyttancien in leggen, 1½ st.

Item up Vrijdach voer sunt Michael is betalt Johan Potter voer pannen, ghekomen up Botteringheporte, vijf ar. gl.

Item up dach ut supra is betalt Sibrant Smijt voer scheren ende naghelen an den devestock, 3 st.

Item up dach ut supra Roleff Wibens ghegheven vijf st. voer 3 torreffkorven.

Item up demselven daghe Hinderick den uutroper en st. to besemen.

Summa lateris 40 ar. gl. 2½ st. ende ½ placke.

Item up avent Michaelis is betalt Harmen Muller voer en halleff hondert sparren 8 ar. gl. ende 2½ st.

Item noch up dach ut supra is betalt 2 ar. gl. voer en cleine mast ende voer en boemstock ende voer schiphure.

Item noch up dach ut supra is betalt Kort Watermenner ende Hinderick 3 st.

Item up dach ut supra is betalt Hinderick Hopenbinder voer halve tonnen ende kinnitghens int Bussenhues, 11 ¼ st.

Item up dach ut supra is betalt Hinderick Slotemaker voer slote ende slutelen tho maken ende yseren fformen tho maken tho de haken, summa thoghare gherekent, 26½ ar. gl.

Item an demselven daghe is betalt Hinderick van Munster vijf daghe arbeidens an der Osterporte, des daghes 4½ st., ende syn knecht 6 daghe, des daghes 7 kr., ende eene, ghenomet Harmen, 3 daghe, ock des daghes 7 kr., ende en schoffdach, 7 placken, ende noch en kallickmaker 6 daghe, des daghes vijf kr., is ter summe 8½ ar. gl. ende 3 st. ende en placke.

Item noch up demselven dach is betalt Worp Stenmeseler 6 daghe, des daghes 7 kr., ende de kallick 6 daghe, des daghes vijf kr., is 4½ ar. gl. ende 3 st.

Item so ick my beclaghet hebbe van en balken, de mij de wiskers ghenomen hebben tho mijnen onwillen, dewellick ick nicht kone noch syn ghewest mijselven

tho betalen, dan uut heten doen Borghemester ende Raedt mijt den Boumesters, wellike balken is ghebeseghet tho de nighe brugghe ende sette se up 8 ar. gl., ho wal se beter was, want se was 33 vote lanck.

Summa lateris 59½ ar. gl. 3 st. en placke.

Item noch is betalt Borchghert van Cleve 3 ar. gl. ende 2 st. voer kallick, ghekomen tho den sijl by Drakarrickhoff.

Item Hillebrant, der schutten bode, 2 kr. tho kersen.

Item Johan Lubbers is betalt voer de planken up de brugghe legghen achter de brunne mijt de naghelen, 3½ ar. gl.

Item Yserharmens wyff weder ghedan en st., de ar affghenomen is voer breffghelt van wegghen Redghe to Warffhusen.

Item Roleff Wibens ghegheven in de scrijffkamer, als men de Crane solde verhuren, 3 st.

Item tho de ffysbanken, 9 ar. gl., dat daer tho sal syn.

Item mester Buwe is betalt voer onkoste, de he ffoor ende na by de rentmesterschup verthert heft, ende voer veranderen der guldenne, de Arent de Bever heft ghecregen, ende voer loen van boden tho Arent, summa vijff rins gl., den gl. to 33 st.

Item de provest mester Ulfart wederghegeven 3 horenkens gl. ende en snaphane van dem ghelde, dat de borghemester Reijnt Albarda mij ghedan heft, dat Reiner Gharmars wederomme ghebracht hadde uut Dutmars.

Item in dat westenghelt is verloren, do de westenst. ghesat worden up en kr., 13 st. ende was manck dat ghelt, dat ick van Clawes Schinkel ghebort hebbe, van dat voerschet.

Summa lateris 38 ar. gl. 9 st. 2 placken.

Item do de snaphanen in gheruchte stonden van dat men se affsetten wolde, do hebbe ick betalt Berent Timerman 30 ar. gl. an snaphanen; up so en beschet konde he se nich uutgeven so hoghe; wes daer an schortede, wolde ick hem daerup vergutsen ende hebbe hem daerup betalt 22½ st.

Item noch verloren an 40 stuccke dicke penninghe, de de stadt stonden dat stuccke voer 36 st., ende se sijnt uitghegheven an betalinghe voer 33 st., is verlus 12 ar. gl.

Item noch in verlus des westengheldes, dat de stadt by mij hadde stan, do dat last ghesattet wort, $7\frac{1}{2}$ st. en placke.

Summa huius 15 ar. gl. ende en placke.

Summarum summa ab hoc signo ¹⁾ expocito $3\frac{1}{2}$ hondert rins gl., 42 rins gl., $14\frac{1}{2}$ st., $1\frac{1}{2}$ placke, 2 kanne leckedrank.

Omnium praecedentium expositorum summa totalis: $3\frac{1}{2}$ ^m rins gl., 200 rins gl. ende en ²⁾ rins gl. myn $1\frac{1}{2}$ placke, 2 kanne leckedranck.

So is hyr dan mede ingherekent de 200 rins gl., de utghegheven synt van dem ghelde der verschetinghe der renten, als van de hondert rins gl. 4 tho gheven, wellike 2 hondert rins gl. ick daer affghenomen hebbe ende utghegheven hebbe by consent sameliken Borghe-
mesteren ende Raedt, Talmans, Ghesworenne Mente, Boumesters ende de Ghedepueterden van dem ffeer cluften, na inhalt des Ersamen Borghemesteren ende Raedt verseghelinghe, dewellike versegelinghe men by mij off by de summe des gheldes sal vinden. So blyft de summe des gheldes noch van de verschetinghe der rente 800 rins gl. 12 rins gl. $10\frac{1}{2}$ st., sullix paghement, so voer Meighe lastverleden mijt ons ghanber was, wellike peninghe mijt name bescreven synt, ho hoghe dat ellick stucke ghebort is.

Rest noch hyrup thegens summarum acceptorum $4\frac{1}{2}$ ^c rins gl. $11\frac{1}{2}$ ²⁾ rins gl. $6\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ placke.

Ende de 200 rins gl., de daer affghenomen synt van de verschetinghe der renten, bliven alsdan daeraffghenomen.

Dyt synt de restande, de my noch thocomen, er ick en ffolle jaer paches hebbe upghehort, als van Michaelis aff anno 26, mijt ander schulden, de verffallen sijnt by mijn tyden.

Item Bonno van Baswart is 9 ar. gl., dat to pande en silver lepel.

Item Harmen Wijfferinghe naghelaten wedewe van or stede, de 4 rode en gold gl.

1) Verwijzing naar blz. 75.

2) Zeer gevlekt cijfer.

Item Heyno Matiessen van syn steden, $4\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 4 kr.

Item Hinderick Snatvot 25 ar. gl., hefft naderhant betalt.

Item Jonghe Roleff, de stadt dener, van syn steden, 3 ar. gl.

Item Johan Rickers van sten noch schuldich 10 ar. gl. $6\frac{1}{2}$ placke ende he sal den ander sten ock noch uutwinnen ende betalen dat dusent mijt 2 pbs. gl.

Item Gherrijt van der Schere, tijt deventer gl.

Item Berent Houschilt, 12 ar. gl. 8 st.

Item Roleff Slotemaker, 32 st.

Item Ffrans in Schedams woninghe, 32 st.

Item Louwe Arens, 16 st.

Item Derrick van Linghe, 10 st.

Item Berent Harmaker, 16 st. myn $\frac{1}{2}$ plack.

Item Hinderick Tymerman, 16 st.

Item Grete salghe Berent Tromslaghers wyff, de nu heft Berent van Nottelen, 6 st. $1\frac{1}{2}$ placke.

Item Tonnis Tonnendragher van broke 6 marck, is an betalt $27\frac{1}{2}$ st.

Item Harmen, Luleff Koners olde dener, $10\frac{1}{2}$ marck, is an betalt 10 ar. gl. en st.

Item Hans Ostwolt, 12 ar. gl. 8 st.

Item Arent Jacobsen, 6 ar. gl. 4 st.

Item Peter Hemmes, 8 st.

Item onse stadtwaghe heft in myn jaer tho hure ghe-
daen $7\frac{1}{2}$ c. rins gl.; daervan hebbe ick in myn hele jaer
man 600 van ontffanghen ende mester Bouwe heft daer-
van ontffanghen en hondert rins gl.; ende dat was al
gheschen, erdat ick renttemester wort, so blijft Ghert
in de Waghe noch schuldich fiffstich rins gl.

Item de hamborgher bercijs heft in myn jaer ghedan
tho huren 700 rins gl.; hyran hebbe ick ontffangen $3\frac{1}{2}$ c.
rins gl. in ghelt ende mijt laken; so late ick daer staen
van myn jaer 200 rins gl. ende 25 rins gl.

Item dat Wynhues heft in myn jaer tho hure ghedan
 $7\frac{1}{2}$ c. rins gl.; restant hyran by myn tiden ende ock
mede van oldes summa tho samen 200 r. gl. ende $37\frac{1}{2}$ r.
gl. myn $5\frac{1}{2}$ st.

Item men is noch ten achteren van dem voerschotte

ende dat moghen deghene weten, de dat up ghemant hebben, by wel dat hedt schortet.

Item onse borgher ende inwoner synt noch sameliken schuldich dat naschot.

Item der synt noch personen, de or renten nicht verschoten en hebben, howal dat sick sullix also nicht en behort.

Item Johan Swers	}	banckhure.
Item Ghese Thackens		
Item Thob		
Item Ave Reyners		
Item Bawe Roers		

Item noch wal van ytelike personen en st. of $\frac{1}{2}$, van wellick ick hijr ghene mencie off en make.

REKENING
VAN DEN RENTMEESTER
DER STAD GRONINGEN.
1535/36.

**REKENING VAN DEN RENTMEESTER
DER STAD GRONINGEN.
1535/36.**

TAFEL.

Ontfanghens.

- Van rest des jaers 35.
- Van heer Athema heert ende Gockema goederen.
- Van der stadt upkumsten bynnen.
- Van axcysen.
- Van voerschoth.
- Van broeke.
- Van borgherschup ende buermal.
- Van anders ontf.
- Van de eerste, anderde ende darde schattunghe.

Utghevens.

- Van Wolter Zyghers tsedelen.
- Van buten ende binnen-rhenteners.
- Van achterstallige rhenthen.
- Van rhenthen affgelosset.
- Van verdenst der officianten.
- Van loetkens.
- Van bodeloen, slupers ende lyghelt.
- Van veenlyn tot den landtsknechten ende schutten.
- Van ertsoldinghe der landtsknechten ende boetsgesellen
up den schepen van oerlich.

Van dach- ende nachtwacht up sunt Martensthoren holden.

Van wachters der poerten ende bolwarcken.

Van ghevanghen kostpenninck, nyejaer ende marri-
misse der deneren.

Van des Rhades wyn.

Van verschenckende wynen.

Van dat beer tot den schutten.

Van dat laken tot den schuttenkovel en der dener
kledinghe.

Van treckgelt.

Van Bentemer steen ende scharpentyners.

Van den torff.

Van anders ynt generael uuthgegeven.

Van vertsoldinghe der bussenschutten myt hoer deneren.

RESTANTEN.

DYT YS DE REST VAN MICHAËLIS ANNO 34 tot MICHAËLIS
ANNO 35, DO NICHT UUTHGEMAENT.

Van heer Athema heerth.

Item Hinrick Munter to We 5 st. Item ontfanghen 5 st.

Van Gockema goederen.

Item Thiacke Dykens 58 ar. gl. Item ontfangen 19
emd. gl. 10 st.

Item Remke Hemmens 14 ar. gl. Item ontfangen 4½
emd. gl. 5 st.

Item Hiko Spedoens 7 ar. gl. Item ontfangen 2 emd.
gl. 10 st.

Item mester Dyurt to Suydtbroeck 16 ar. gl. Item
ontfangen 5 emd. gl. 10 st.

Item Thiabbe Aytens 3 ar. gl. Item ontfangen 1 emd. gl.

Item Elteke Doëns 12 ar. gl. Item ontfangen 4 emd. gl.

Item Allert Westerwolt 15 ar. gl. Item ontfangen 5
emd. gl.

Item Tecke Ellens 5 emd. gl. 24 st. Item ontfangen
5 $\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st.

Summa 47 $\frac{1}{2}$ emd. gl. 4 st.

Van bynnenluyden.

Item Albert ten Busck 1 gold gl. Item ontfangen 1
emd. gl. 6 st.

Item Albert Westerwolt 26 vleemsschen. Item ontfangen
21 $\frac{1}{2}$ st. 1 plack.

Item Berent van Osenbrugge 4 $\frac{1}{2}$ ar. gl. 3 $\frac{1}{2}$ st. 1 $\frac{1}{2}$ plac.
Item ontfangen 1 $\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 $\frac{1}{2}$ st. $\frac{1}{2}$ plac.

Item uuth Geert Hoenrix lant tussken Oester- ende
Steenlypoerte, 11 ar. gl. 2 st. Item ontfangen 3 $\frac{1}{2}$ emd.
gl. 7 st.

Item Grote Bole, pottebacker, 1 emd. gl. Item ontfangen
1 emd. gl.

Item Marriken Thomas 24 st. Item ontfangen 24 st.

Item Rholeff Thiepkens 12 st. Item ontfangen 12 st.

Item Bywe Bruens 6 emd. gl. Item ontfangen 6 emd. gl.

Summa 15 emd. gl. 14 st. 2 $\frac{1}{2}$ plack.

Van borgherschup.

Item Hinrick Tekenborch 2 emd. gl. 4 st. Item ont-
fangen 2 emd. gl. 4 st.

Item Sybelt Glasemaker 4 phs. gl. Item ontfangen 4
emd. gl. 8 st.

Item Juryen van Huessen 2 emd. gl. 2 st. Item ont-
fangen 2 emd. gl. 2 st.

Item Harmen Varwer 2 $\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st. Item ontfan-
gen 2 $\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st.

Summa 11 emd. gl. 2 st.

Summa van bynnenluyden ende borgherschup 26 $\frac{1}{2}$
emd. gl. 1 st. 2 $\frac{1}{2}$ plac.

Van de axcysen.

Item Heine Bebinck ende Johan Deewes van den Gro-
negher beeraxcijs ses hondert emd. gl. Item ontfangen 6
hondert emd. gl.

Item Gerloff Nienhues ende Wigcher Kremer van den
Homborgher beeraxcys dardehalleff hondert ende 25 emd.
gl. Item ontfangen 2 $\frac{1}{2}$ hondert emb. gl. 25 emd. gl.

Item Tonny Maes ende Egbert Koyter van den wyn-
axcys hondert ende 43 emd. gl. Item ontfangen 143
emd. gl.

Item Rholeff Steinck van de schutemate $37\frac{1}{2}$ emd. gl.
Item ontfangen $37\frac{1}{2}$ emd. gl.

Item Lubbert Jarghes van de Krane $97\frac{1}{2}$ emd. gl.

Summa 1153 emd. gl.

Item Rholeff Bruens van de botterwaghe $6\frac{1}{2}$ hondert
ende 40 emd. gl. Item hyran ontfangen $3\frac{1}{2}$ hondert ende
12 emd. gl. Des blyft he noch van desse rest schuldich
300 ende 28 emd. gl., daer Swane Bruens borghe voer ys
to betalen binnen twen jaren eerstvolghende, anghaende
Santganck anno 36. Also my dyt borghermester Johan
Hoerenken upt Rechthues uuth bevel des Eersame Rha-
des heft ghesecht den 21 Februarij anno 36.

Item Frerick Koiter van den bottertol 6 hondert ende
48 emd. gl. 4 st. Item ontfangen yn verscheiden tyden
64 emd. gl. $1\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ placke. Des blyft he van desse
rest schuldich $5\frac{1}{2}$ hondert 34 emd. gl. 2 st. $1\frac{1}{2}$ placke,
voer welker penninghen Reiner Jansen borghe worden is
den 21 February anno 36, als my borghemester Johan
Hoerenkens van wegghen des Eersa: Rades ghesecht heft.
Item den 29 Aprilis anno 36 heft my de Eersame Raedt
ynt Rechthues ghesecht, dat desse voergeschreven rest sal
yn dren termynen betalt worden, als Jacobi anno 36 dat
eerste part, Jacobi anno 37 dat anderde, Jacobi anno 38
dat darde ofte leste part. Item om dyt eerste part (welker
is 150 ende 44 emd. gl. $20\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plack) Jacobi anno
36 verschenen ontfangen van Frerick Koiter hondert ende
2 emd. gl. 12 st. den 14 Octobris anno 36 an brabantischen
paymente.

Summa 528 emd. gl. $13\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item als ick laestmael Michaëlis anno 35 myn reken-
schup dede, bleef by my an ghelde staen 12 hondert $28\frac{1}{2}$
emd. gl. 6 st.

Summa 12 hondert $28\frac{1}{2}$ emd. gl. 6 st.

Summa 2 m. emd. gl. 9 hondert emd. gl. 84
emd. gl. 10 st. van rest ende penninghen, de
by my staen bleven anno 35.

INKOMSTEN.

VAN MICHAËLIS ANNO 35 TOT MICHAËLIS ANNO 36.

Van heer Athema heert ende lantrhenten.

Item Johan Synnensen up heer Athema heert tho Eenrhum gift jaerlix hondert ende 24 ar. gl. Item ontfangen 41 emd. gl. 10 st.

Item Bewe Thiaertsen tho Saxsumhusen gift jaerlix 24 ar. gl. Item ontfangen 24 ar. gl.

Item Cornelijs Dircksen up de Brede gift jaerlix voer 18 jucke landes 20 ar. gl. ende $2\frac{1}{2}$ st. Van dyt lant komen der stadt 3 parthen tho ende Johan Themen arffghenamen dat veerde part. Item ontfangen 20 ar. gl. $2\frac{1}{2}$ st.

Item Jacob tho Hoytinghehues to Baffelt gift jaerlix voer 46 jucke landes 60 ar. gl. Item ontfangen 60 ar. gl.

Item Alle ynden Andel gift jaerlix voer 40 schapegrasinghe 11 ar. gl.

Item Johan Peters tho Eenrhum to Beusemaheem gift jaerlix 32 ar. gl. Item ontfangen 32 ar. gl.

Item Marriken Jansen myt hoer soene heft yn de huere dat lant up den olden dyck ende ys groet $59\frac{1}{2}$ jucke jaerlix voer hondert ar. gl. Item ontfangen hondert ar. gl.

Item Redgher tho Warffhusen bruket dat heemken, dat Hinrick Munter plach to bruken, jaerlix voer 5 st.

Summa $123\frac{1}{2}$ emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st.

Item Eise Ballens soene opt Rughesant tho Oldehove gift jaerlix 40 ar. gl. Item ontfangen 40 ar. gl.

Item Redger tho Werffhusen bruket 64 jucke landes; daer kumt de stadt 3 parten van tho ende Johan Themen erfgenamen dat veerde part; he sal geven voer elck jucke landes jaerlix, als he Johan Themen erfgenamen gift. Noch kumt der stadt tho allene $22\frac{1}{2}$ st. Maket saempt 59 ar. gl. $2\frac{1}{2}$ st.

Item Juke tho Oesterhusen bruket dat lant, dat mede tho Beusemaheem plach tho wesen, ende gift jaerlix 32 ar. gl.

Item Wigbolt Koeninck heft yn de huere 18 grase landes myt den uuterdyck by Oetterdum jaerlix voer 18 ar. gl.

Item Oest Kuper to Lutke Munte heft desse 18 grase landes myt den uterdyck yn Grote Munte hamrick, belegen als salighe Wigbolt Koeninck plach to bruken, ghehuert zes jaer voer hem ende syn arffgenamen jaerlix voer 15 emd. gl., 30 st. den gl., angaende Vrymarket anno 36 vry schadeloes ghelt ende up Vrymarket to betalen.
Summa 24 emb. gl.

Van Gockema goederen wuth dem Olden Ampthe.

Item Tamme Thiackens heft Gockema heert yn de huere jaerlix voer 58 ar. gl. Item ontfangen 19 emd. gl. 10 st.

Item Egge Rikens tho Suytbroke heft dat klene arve in de huere jaerlix voer 12 ar. gl. Item ontfangen 4 emd. gl.

Item Hoike Doëns heft yn de huere dat arve, welker Hillebrant Baertscherer plach tho brueken. Noch des Rhades halve veen beth 7 demet yn de Herenkampen; dit voergeschreven lant heft Hoike van Lambert Amelens weder ynghehuert angaende Mey anno 34 jaerlix voer 24 emd. gl., 30 st. den gl. gerekent. Item ontfangen 24 emd. gl.

Item Auke Haykens tho Muntendam gift jaerlix voer dat lant tho Suydtbroke 20 ar. gl. Item ontfangen 6½ emd. gl. 5 st.

Item Remke Hemmens to Suydtbroke gift jaerlix 6 acker landes 20 ar. gl. Item ontfangen 6½ emd. gl. 5 st.

Item Hilke Spedokens heft 4½ acker landes ende een stuccke maetlandes jaerlix voer 7 ar. gl.

Item Wyko Jelrickes heft 9 acker landes up de Mede gheleghen ende 3 demet yn de Langhe Mede jaerlix voer 27 ar. gl.

Item mester Dyuert tho Suydtbroke heft 8 demet maetlandes by den Olden Wech yn de huere jaerlix voer 16 ar. gl. Item ontfanghen 5 emd. gl. 10 st.

Summa 77 emd. gl. 10 st.

Item Wibbe Smyt tho Suytbroke gift jaerlix 10 ar. gl. Item ontfangen 3 emd. gl. 10 st.

Item Thiabbe Aytens heft yn de huere een brede landes voer 3 ar. gl. jaerlix. Item ontfangen 1 emd. gl.

Item Elteke Doëns heft yn de huere 6 demet yn de Herenkampen jaerlix voer 12 ar. gl. Item ontfangen 4 emd. gl.

Item Luerth Thammens tho Suytbroke gift jaerlix 12 st.
Item ontfangen 12 st.

Item Allert Westerwolt gift jaerlix voer 6 acker landes,
by den Pekelborch ghelegghen, 15 ar. gl.

Item Focke Ellens heft des Rhades halve veenlant yn de
huere jaerlix voer 25 emd. gl. Item ontfangen 15 emd. gl.

Summa $23\frac{1}{2}$ emb. gl. 7 st.

Summa der lantrenthen van heer Athema heert ende
Gockema goederen uuth den Olden Ampthe $248\frac{1}{2}$ emd.
gl. $9\frac{1}{2}$ st.

Dyt synnen der stadt upkumsten bynnen.

Item de butenste Ebbinghepoerte bewoent Arent ynt
Bussenhues sunder huer.

Item de binnenste Ebbinghepoerte bewoent salighe Wig-
bolts soene, des Oldermans dener, sunder huere tot des
Rhades wederseghen.

Item uuth Grete Deckers kamer, daer nuu Harmen Muller
ynne woent, verschinen jaerlix Paesschen $2\frac{1}{2}$ ar. gl. Item
ontfangen 25 st.

Item Otto Wybens gift jaerlix 20 st. voer de stede,
daer syn kalckbode upt steet, ghelegghen an de butenste
Ebbinghepoerte, angaende Michaëlis anno 35.

Item Jacob Touslagher by den Stenentyl buten Ebbinghe-
poerte gift jaerlix voer syn stede 1 gold gl. Item ont-
fangen 1 emd. gl. 6 st.

Item Peter Hollanders in Ebbinghe gift jaerlix Paes-
schen 2 ar. gl. voer de stede buten Ebbinghepoerte, daer
Peternelle up woent, welker is $1\frac{1}{2}$ rode breeth ende $2\frac{1}{2}$
rode lanck. Item ontfangen 20 st.

Item Johan van Oldenseel heft 3 roden buten Ebbinghe-
poerte jaerlix Paesschen voer 15 st. Item ontfangen 15 st.

Item Gheert van Rhenen een stede up de buermande
buten Ebbinghepoerte, jaerlix Paesschen 3 ar. gl. Item
ontfangen 1 emd. gl.

Item Clawes Berents buten Ebbinghepoerte gift jaerlix
Paesschen voer syn stede 2 ar. gl. Item ontfangen 20 st.

Item Johan Butkampt buten Ebbinghepoerte gift jaerlix
Paesschen voer syn stede 2 ar. gl. Item ontfangen 20 st.

Summa $5\frac{1}{2}$ emd. gl. 1 st.

Item Nese Fockens buten Ebbinghepoerte gift jaerlix Paesschen voer hoer stede 10 st. Item ontfangen 10 st.

Item Dirck van Rhenen gift jaerlix Paesschen voer syn stede buten Ebbinghepoerte 10 st. Item ontfangen 10 st.

Item Hinrick Jansen buten Ebbinghepoerte gift jaerlix Paesschen voer syn stede 12 $\frac{1}{2}$ st. Item ontfangen 12 $\frac{1}{2}$ st.

Item Steven tho Hogherbrugge heft de stede, welker Geertgyn, salyghe Helperichs wijff, plach to bruken, jaerlix voer 15 st. Item ontfangen $\frac{1}{2}$ emd. gl.

Item Johan van Schuttorp buten Ebbinghepoerte gift jaerlix Paesschen voer syn stede 3 ar. gl. Item ontfangen 1 emd. gl.

Item Hinrick Lubbers buten Ebbinghepoerte gift jaerlix Paesschen voer syn stede 3 ar. gl.

Item Thee Geersen buten Ebbinghepoerte gift jaerlix Paesschen voer syn stede 3 ar. gl.

Item Evert Rholeves van Norch buten Ebbinghepoerte gift jaerlix Paesschen voer syn stede 2 $\frac{1}{2}$ ar. gl. Item ontfangen 25 st.

Item Garbrant Holtsagher gitt jaerlix Paesschen voer syn stede 12 st.

Item Egbert van Munster buten Ebbinghepoerte gift jaerlix Paesschen voer syn stede 8 st.

Item Laurens Claessen buten Ebbinghepoerte gift jaerlix Paesschen voer syn stede 10 st. Item ontfangen 10 st.

Summa 3 $\frac{1}{2}$ emd. gl. 7 $\frac{1}{2}$ st.

Item Egbert Backer gift voer syn stede by Jacob Tou-slagher buten Ebbinghepoerte jaerlix Paesschen 15 st.

Item Hinrick Willems van Deventer ende Lubbe, syn huesfrouwe, hebben een stede buten Ebbinghepoerte voer 1 rode breeth ende 2 rode lanck, ne gheft Evert Rholeves jaerlix Michaëlis 15 st. angaende Michaëlis anno 35. Item ontfangen 7 $\frac{1}{2}$ st. voer de winterhuer, wentet na Passchen verbrant wort ende de stede den helen sommer nicht bewoent heft.

Item heer Thomas to sanct Marten gift jaerlix Paesschen voer den wal, daer saleghe heer Matheus hues up staet, 1 golt gl. Item ontfangen 1 emd. gl. 6 st.

Item Albert ten Busch gift jaerlix Vrimarket voer den wal by syn hues 1 gold gl. Item ontfangen 1 emd. gl. 6 st.

Item Johannes Voghet, scriver, bewoent Poelpoerte sunder huer.

Item anno 37 is den backer een stede ynt noerden by Poelpoerte verpachtet, daer de nye woninghe up steet, 60 jaer sunder huer.

Item salighe Johan Mepsche gift jaerlix Paesschen 2 rins gl., voer de stede tusschen Poelpoerte ynt noerdes ant bolwarck. Item ontfangen 5 st.; dat ander holden se yn an hoer rhente, so by der stadt ten achteren.

Item Hinrick van Reide gift jaerlix Paesschen voer dat Holten Wanboys tusschen Poelpoerte 8 emd. gl. Item ontfangen 8 emd. gl.

Item Johan van Munster heft een stede buten Poelpoerte, jaerlix Paesschen voer 2 ar. gl. Item ontfangen 20 st.

Summa 11 emd. gl. 14 $\frac{1}{2}$ st.

Item saleghe Tonny van Stronkelen wyff heft den wal tusschen Poelpoerte ynt suyden van der straten ghelegen jaerlix Santganck voer 30 ar. gl. Dyt boert borghemester Hillebrant Roltman an syn rhenten, he van der stadt heft.

Item Ghert Symens buten Poelpoerte gift jaerlix Paesschen voer syn stede 7 st.

Item Wolter Varwer heft een stede voer Poelpoerte, jaerlix Paesschen 25 st. Item ontfangen 25 st.

Item Deewes Peters gift voer syn stede buten Poelporte jaerlix Paesschen 10 st. Item ontfangen 10 st.

Item Luytken Geersen gift jaerlix voer syn stede buten Poelporte 5 st. Item ontfangen 5 st.

Item Albert Westerwolt gift jaerlix Santganck voer syn stede 26 vleemschen. Item ontfangen 21 $\frac{1}{2}$ st. 1 placke.

Item Lambert Peters byt bolwarck gift voer syn stede jaerlix Santganck 2 ar. gl. Item ontfangen 20 st.

Item Gese Backers gift jaerlix Santganck voer hoer stede 16 st. Item ontfangen 16 st.

Item Luytken Ensinn byt bolwarck gift jaerlix Paesschen voer syn stede 2 ar. gl. Item ontfangen 20 st.

Item Johan van Schuttorpe gift jaerlix Santganck voer syn stede 2 $\frac{1}{2}$ ar. gl. Item ontfangen 25 st.

Summa 24 emd. gl. 22 $\frac{1}{2}$ st. 1 placke.

Item Wessel van Schuttorpe geft jaerlix Santganck voer

syn stede $17\frac{1}{2}$ vlemsschen. Item ontfangen $14\frac{1}{2}$ st. $\frac{1}{2}$ plac.

Item Arent Jansens geeft jaerlix voer syn stede Santganck 15 vlemsschen. Item ontfangen $12\frac{1}{2}$ st.

Item de vogheden der karken sanct Marten gheven jaerlix uuth eene van hoer kamers 24 st.; hyerentegens hebben se (als se seggen) 2 ar. gl. uuth de kloetbane ynt Hamborgher beerhues.

Item Rholeff van Haren, der hoeftluyden dener, geeft iaerlix voer Wigbolt Hessen stede 15 st.; beth van 16 rode landes jaerlix Paesschen 16 ar. gl.

Item Berent van Osenbrugge gift jaerlix Santganck voer syn stede 2 r. gl. ende een oert, 26 vlemsschen den gl.; maket 5 ar. gl. myn 1 st. Item ontfangen $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 4 st.

Item Claes Schoeninck, de backer, heft ghepachtet een stede byt bolwarck naest Junghe Rholeff jaerlix Paesschen voer 2 gold gl. Item ontfangen 2 emd. gl. 12 st.

Item desse 3 nageschreven steden sal Heyne Mathyes syn levent lanck ende nicht langer sunder huere bruken.

Item de stede, daer Johan Wighers kamer up steit, doet jaerlix Santganck 26 vlemsschen.

Item noch een stede doet jaerlix $3\frac{1}{2}$ ar. gl. $2\frac{1}{2}$ kr.

Item noch een stede van Johan Hardenbarghes stede 11 st.

Summa 4 emd. gl. 28 st. $\frac{1}{2}$ placke.

Item Claes Jansens wyff yn de Mane heft 13 rode landes, de 4 rode voer 1 ryngl. 26 vleemsschen voer den gl. Item ontfanghen 2 emd. gl. 10 st. $2\frac{1}{2}$ plac.

Item Johan Evers gift voer syn stede jaerlix 10 ar. gl. $3\frac{1}{2}$ st. Item ontfangen 3 emd. gl. $13\frac{1}{2}$ st.

Item uuth Gheerdts Hoenrix landt tusschen Oesterpoorte ende Steentyl, dat Johan Rickers, Harmen van Meppen ende Johan Wessels van Geerdts ghepachtet hebben, verschinen jaerlix 11 ar. 2 st.

Allert Klant boert van desse nageschreven steden de huere, welcker mach de stadt tot allen tyden wedder ynlossen myt hondert ar. gl. vyff.

Item Wolter Claessen gift jaerlix $7\frac{1}{2}$ ar. gl. 3 st.

Item Johan Ysebrans stede doet $14\frac{1}{2}$ ar. gl. 1 st.

- Item Willem Slachter 7 ar. gl. 4 st.
- Item Geert Wyntapper 7 ar. gl. 4 st.
- Item Johan Vlaskoper 7 ar. gl. 4 st.
- Item Hinrick Frame 7 ar. gl.
- Summa $5\frac{1}{2}$ emd. gl. $8\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ placke.

Claes Schaffer boert van desse naghescreven steden de huer, welker mach de stadt tot allen tyden ynlossen myt hundert ar. gl. vyve.

- Item Lubbert Schomaker gift 7 ar. gl. 2 st.
- Item Willem van Roswynkel 5 ar. gl. 4 st.
- Item Rholeff Battinck 7 ar. gl. 4 st.
- Item Johan Battinck 7 ar. gl. 2 st.
- Item Hinrick van Munster 6 ar. gl. 2 vleemschen.
- Item Berent van der Heide $6\frac{1}{2}$ ar. gl. $2\frac{1}{2}$ st.
- Item Johan Rickers 7 ar. gl. 4 st.
- Item Lambert Ensinnck, nu Luytken Ensinnck, 5 ar. gl. 4 st.

Item Johan Wessels heft 12 rode landes, ghelegghen an de borchstede, de 3 rode voer 1 gold gl. Item ontfangen $4\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st.

Item Otto Stratemaker heft een stede tusschen beiden Oesterpoerten, 6 rode lanck ende $1\frac{1}{2}$ rode breedt, is 9 roden, dre roden voer 1 gold gl. Item ontfangen $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st.

Item Gellys Muller heft een stede teghens sanct Anthonys gasthues, is 6 rode lanck ende $1\frac{1}{2}$ rode breeth, maket 9 roden, 3 rode voer 1 gold gl. Item hyran ontfangen 2 emd. gl. 10 st.

Item de vogheden van sanct Anthonius gasthues hebben een stede ghepachtet tot behoeff des gasthueses, rechtover teghens dat gasthues ghelegen, jaerlix Paesschen voer 4 ar. gl. Item ontfangen 4 ar. gl. van Rholeff Smyt 1 emd. gl. 10 st.

Item Geert Koster gift jaerlix voer de bleke up de Borch Vrymarket 22 ar. gl. Item ontfangen 7 emd. gl. 10 st.

Item Johan van Beken, schomaker, ende Elletgyn, syn huesfrouwe, hebben ghepachtet een stede up de Borch 20 jaer lanck, angaende Santganck anno 34, jaerlix voer 10 st. Item ontfangen 10 st.

Item Johan Rickers sal geven jaerlix Paesschen 10 st. voer de stede, daer syn kaste up steit, gelegen buten de binnenste Oesterpoerte voer an de muere van Johan Hinrix wal, angaende Paesschen anno 36.

Item Reiner Muermester gift jaerlix voer syn stede, yn de Borch gelegen, 3 emd. gl. 9 st. De stede is lanck 11 rode ende $1\frac{1}{2}$ rode breeth. Noch gift he 1 emd. gl. voer dat bleecklant, voer syn doere gelegen, 4 emd. gl. 9 st.

Item Reiner ende syn huesffrouwe hebben desse voergescreven stede, de $1\frac{1}{2}$ rode breeth ende $10\frac{1}{2}$ rode lanck is, ghepachtet 80 jaer voer hem ende hoer arven, angaende Paesschen anno 35, daervan se een beseghelde brief hebben. Item ontfangen 3 emd. gl. 9 st.

Summa 24 emd. gl. 1 st.

Item Johan Hinrixsen heft syn wal ghepachtet 60 jaer angaende anno 21, sunder huere.

Item borghermester Johan Hoerenken gift jaerlix 2 phs. gl. voer de stede achter syn hoes ynt westen van de Homborgherbeer thoren. Item ontfangen 2 emd. gl. 4 st.

Item den wal tusschen Oesterpoerte ende beide graften tegens dat Homborgher beerhues over mach de stadt tot allen tyden myt hondert rins gl. weder ynlossen.

Item de binnenste Oesterpoerte bewoent Johan Helpe-richts sunder huere.

Item de butenste Oesterpoerte bewonen Karsten Bussen-schutte ende Willem Stratemaker sunder huere.

Item de wal by de stadtmuere langes van Oesterpoerte ys Symon Kannegeter verpachtet 1 jaer, angaende anno 1511, sunder huere.

Item de van Scharmer geven jaerlix 2 rins gl. voer den wal tegens dat Homborger beerhues over an de stadtmuere, als Wemele Philips dat ghepachtet hadde; dyt holden se yn an hoer rhenten, se van der stadt hebben.

Item Heerpoerte bewoent Rholeff Scoer sunder huere.

Item Elletgyn Gysens gilt jaerlix voer hoer wal achter hoer hoes 4 gold gl., de borghermester Hillebrant Roltman boert an syn rhenten, he van der stadt heft.

Item Laurens Trumper gift jaerlix Paesschen voer syn stede by Heerpoerten an der strate $4\frac{1}{2}$ ar. gl. Item ontfangen $1\frac{1}{2}$ emd. gl.

Item Johan van Roswinkel ynt westen naest Laurens gift jaerlix Paesschen voer syn stede 1 emd. gl. Item ontfangen 1 emd. gl.

Summa 4 emd. gl. 19 st.

Item Hinrick van Swelen gift jaerlix Paesschen voer syn stede 1 gold gl.

Item Johan de Roetinck gift voer syn stede 1 emd. gl. ende is voer de strate $1\frac{1}{2}$ rode breeth ende 2 rode lanck, de rode 10 st.

Item Egbert van Deveren heft ghepachtet ynt westen naest Johan Roetinck; de stede is 4 rode groet jaerlix voer 1 emd. gl. Santganck. Item ontfangen 1 emd. gl.

Item Focke van Norden heft een stede ghepachtet an den moelenbarch tusschen Heerpoorte an de westersyt der straete yn de moelenbarch, 4 rode lanck ende 3 rode breeth, jaerlix voer 7 ar. gl. ende 2 st. tachtentich jaer lanck, angaende Paeschen anno 35.

Item Rholeff Sickinghe heft een stede tusschen Heerpoorte by der straten voer 25 st.

Item Poppe van Norden heft een stede tusschen beiden Heerpoerten, 2 rode ende 1 verendel upt suyden lanck ende 2 rode voer an de strate myn $\frac{1}{2}$ verendel breed, jaerlix Paesschen voer 25 st., 80 jaer voer hem ende syn arven, pachtet angaende Paesschen anno 35. Item ontfangen 25 st.

Item Laurens Jansen heft twe steden tusschen Heerpoorte; de ene is 2 rode breeth ende 3 rode lanck, de ander $1\frac{1}{2}$ rode breeth ende 3 rode lanck, maket saempt $10\frac{1}{2}$ rode, de rode 5 st., na inholt syns breves. Item ontfangen $1\frac{1}{2}$ emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. ende heft tot desser tyt jaerlix $2\frac{1}{2}$ st. meer gegeven, als he der stadt schuldich is ghewest.

Item Johan Segens een stede up de buermande tusschen Heerpoorte omme Godes willen.

Item de steden, daer de laseren ende ander armen om de leefte Godes ynne wonen, staen bescreven yn Lambert Amelens rhentemesters rekenboeck.

Summa $3\frac{1}{2}$ emd. gl. $2\frac{1}{2}$ st.

Item Ide van Dribert gift jaerlix Santganck 10 st. voer hoer stede. Item ontfangen 10 st.

Item Wolter Knoekenhouwer heft ghepachtet een stede tusschen Heerpoerte, daer Albert Jansen yn plach to wonen, 60 jaer lanck, angaende Michaëlis anno 34, jaerlix voer 5 ar. gl. Item ontfangen $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st.

Item Swane van Schutterpe gift jaerlix Santganck voer hoer stede tusschen Heerpoerte 10 st. Item ontfangen 10 st.

Item Ewolt Muller en stede tusschen Heerpoerte, jaerlix voer 5 st. Item ontfangen 5 st.

Item Rholeff Smyt ende Johan Hinrixsen hebben Geertruet Drostén stede ghepachtet jaerlix voer $4\frac{1}{2}$ ar. gl. Item ontfangen van Johan Hinrixsen $22\frac{1}{2}$ st.

Item Jacob Coerdes een stede tusschen Heerpoerte jaerlix Santganck 2 ar. gl. Item ontfangen 20 st.

Item Johan Lamkens by de Papenbrugge gift jaerlix voer syn stede Michaelis 3 ar. gl. Item ontfangen 1 emd. gl.

Item Marten van Rhenen by de Papenbrugge gift jaerlix Paesschen voer syn stede 2 ar. gl. Item ontfangen 1 emd. gl.

Item Johan van Metelen gift jaerlix Paesschen voer syn wal 6 ar. gl. Item ontfangen.

Summa $7\frac{1}{2}$ emd. gl. $2\frac{1}{2}$ st.

Item Johan van Bueren gift voer den thoren achter syn hoes jaerlix Paesschen 1 kanne wyns. Item ontfangen 6 st.

Item Goetgyn van Noertdyck gift voer syn stede yn de stadtmuere jaerlix Paesschen 10 st. Item ontfangen 10 st.

Item Garbrant Visscher gift voer syn stede jaerlix 22 st. Item ontfangen 22 st.

Item Gheert van Metelen een stede naest by Papenbrugghe upt oesten jaerlix voer 1 gold gl. Item ontfangen van Katrine Bisselinghes 1 gold. gl.

Item Vree van Hatsum gift jaerlix Paesschen voer hoer stede by Papenpoerte 1 gold gl.; de stede is 3 rode lanck ende $1\frac{1}{2}$ rode breeth.

Item Rholeff Doetgraver ofte Helinck up Monnekeholm gift jaerlix voer syn stede 1 golt. gl. Item ontfangen 1 emd. gl. 6 st.

Item Harmen Gheersen sal de stede, daer syn hoes an de stadtmuere up steit, syn levent lanck bruken sunder huere.

Item Harmen Geersen gift jaerlix voer dat hoff achter syn hues 10 st.

Item Abel Flockens, bleker, ende Geertruët, syn huesfrouwe, hebben den wal van Papenbrugge hen tho dat ende wals, dat de schutemakers bruken, achte jaren ghehuert, angaende anno 33 Petri ad Cathedram, ende soelen de eerste 2 jaren nicht geven dan voer de huere dat lant ofte den wal to lande maken, ende de anderen 6 jaren huere geven jaerlix 4 emd. gl. Item ontfangen 4 emd. gl.

Summa $7\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st.

Item Rotger Schutemaker, Saskert, Berent, Claes Meiners ende Ebel, desse vyff schutemakers geven saempt jaerlix Paesschen 4 emd. gl. voer een ende wals achter Ulenthoren. Item ontfangen van Rotger 24 st.

Item Claes Meiners gift jaerlix Paesschen 10 st. voer dat hoff achter syn hues.

Item Johan Bockens heft ghepachtet een stede by de Scharprechtersthoren jaerlix Paesschen voer 1 gold gl.

Item Johan van Roen gift jaerlix uuth Lutgert Volens hues ofte kelder 6 ar. gl. licht gelt.

Item Johan van Metelen heft Donredag voer Presentationis Marie anno 34 den wal an de suydersyt van de Aeporte ghepachtet 50 jaer lanck, jaerlix voer 12 emd. gl. Item ontfangen 12 emd. gl.

Desse pottebackers hebben etlick een stede buten de Aeporte, daer se de eerde up slaen, daervoer gift etlick jaerlix 1 emd. gl.	}	Lubbert Pannenbacker. Item ontfangen 1 emd. gl.
		Egbert Pannenbacker.
		Reiner Pannenbacker. Item ontfangen 1 emd. gl.
		Johan Pannenbacker. Item ontfangen 1 emd. gl.
		Gerleff Pannenbacker.
		Lutke Bole Pottebacker. Item ontfangen 1 emd. gl.
		Peter Pottebacker.

Harmen Pannenbacker.
Albert Pottebacker.

Summa 16 emd. gl. 24 st.

Item Henrick Peters, Johannes Wilhelmi, Goessen Pauwels hebben Donredag voer Presentationis Marie anno 34 ghepachtet den butenste graft tusschen beide vundelen an de Dammen buten de Aepoerte 20 jaer lanck, jaerlix voer 24 emd. gl. Item hyran ontfangen van Johannes Wilhelmi 7 emd. gl. 20 st.

Item Albert Hopenbinder gift jaerlix voer Kassenthoren 19 ar. gl. Item ontfangen 6 emd. gl. 10 st.

Item de woninghe achter Kassenthoren bewoent Gheert Touslagher ende syn wyff hoer levent lanck sunder huere, na hoer doet kumpt se de stadt alheel tho.

Item Hoghethoren yn de stadsmure by de Krane bewoent Ulrick umme Godes willen.

Item Gheert Kalckmaker by de muere gift jaerlix Paesschen voer syn stede 1 gold gl. Item ontfangen 1 emd. gl. 6 st.

Item Clawes van Dryel by de muere gefit jaerlix Paesschen voer syn stede 1 gold gl. Item ontfangen 1 emd. gl. 6 st.

Item Marriken Thomes gift jaerlix Paesschen voer syn stede by de muere 24 st. Item ontfangen 24 st.

Item Rholeff Thiepkens heft ghepachtet een stede negest Marriken Thomes jaerlix Paesschen 12 st.

Item Berent van Rhenen heft een stede achter sint Jacobs gasthues, $3\frac{1}{2}$ rode lanck ende $1\frac{1}{2}$ rode breth, jaerlix Paesschen voer 3 ar. gl. Item ontfangen 1 emd. gl.

Item Eddessche Visscher naest Claes Schutemaker heft een stede, 2 rode groet, voer 24 st. jaerlix. Item ontfangen 24 st.

Item Claes Schutemaker heft een stede ende is 2 rode groet, de rode 12 st.

Summa 19 emd. gl.

Item Geert Depenbroeck achter sunt Jacobs gasthues heft een stede ghepachtet 40 jaren lanck, angaende Paesschen anno 34, jaerlix voer 20 st. Item ontfangen 20 st.

Item Hinrick Schutemaker heft een stede, ende is 3 roden groet, jaerlix voer 24 st.

Item de thoren achter Claes Potters hues kumpt der stadt tho.

Item de Botteringhepoerte bewoent Johan Cloesterman sunder huere.

Item Geertghyn yn den Drystael gift jaerlix Paesschen voer de woninghe tusschen Botteringhepoerte 9 ar. gl.

Item dat hues, daer Arent yn plach tho wonen, ys Luytken Hoerenkens olde maghet ghedaen hoer levent lanck sunder huere voer sodane breek, als de stadt saleghe Johan Ghosschalck geven hadde van gheleende ghelde, dat he tho Collen uuthgerichtet hadde.

By de Brunne:

Item Johan van Ummen gift jaerlix Paesschen voer syn stede by de Brunne 6 ar. gl. Item ontfangen 2 emd. gl.

Item Gheert Jansen gift jaerlix Paesschen voer syn stede 4 ar. gl. Item ontfangen 1 emd. gl. 10 st.

Item Johan Jalinga gift voer syn stede jaerlix Paesschen 3 ar. gl. Item ontfangen 1 emd. gl.

Item Evert up den Esck is Harmen Ritskens stede brukende up deselve huere ende jaermalen als Harmen Ritskens, de pachtet jaerlix voer 5 ar. gl.

Summa 5 emd. gl.

Item Thewes Jansen gift jaerlix Paesschen voer 3 ar. gl.; de stede is 3 rode groet.

Item Gheert Bartols ende syn wyff hebben ghepachtet een stede up Selwerder deep, ende is 4 rode groet, voer $4\frac{1}{2}$ ar. gl. Paesschen. Item ontfangen $1\frac{1}{2}$ emd. gl.

Item Leffert van Ulsen up Selwerder deep gift jaerlix Paesschen voer syn stede 4 ar. gl. Item ontfangen 1 emd. gl. 10 st.

Item Harmen Kistemaker gift voer syn stede jaerlix Paesschen 2 ar. gl.

Item Harmen Wyntapper heft dat olde Vleesckhues yn de huere jaerlix voer 18 emd. gl. Daer boeren de preesteren off tho sanct Marten Paesschen 14 ar. gl. 4 st. Item ontfangen 13 emd. gl. 6 st.

Item Gese Prumers gift jaerlix voer de kamer achter dat olde Vleesckhues 15 ar. gl. Item ontfangen 5 emd. gl.

Item Karyn Buntwarker gift jaerlix voer syn kamer 15 ar. gl. Item ontfangen 5 emd. gl. Item desse kamer bewoent nu Remmert Scroer jaerlix voer 6 emd. gl., angaende Paesschen anno 36.

Item Reiner Slotemaker gift jaerlix voer syn kamer 15 ar. gl. Item ontfangen 5 emd. gl.

Item Johan Schroer gift jaerlix voer syn kamer by Rholeff te Waterspoerte 15 ar. gl. Item ontfangen 5 emd. gl.
Summa 36 emd. gl. 1 st.

Item dat stadt Vleesckhues doet jaerlix 80 ar. gl. Item ontfangen van de hoevelinghe der knakenhouwergilde 80 ar. gl. Item ontfangen $26\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st.

Item dat hues ant suyder ende des Vleesckhueses myt den kelder, daer ghift Rholeff Wantscherer voer jaerlix Paesschen 22 hoerenken gl., ende de 4 hoerenker gl. holt he ynne voer syn lyffrhente. Item ontfangen 9 emd. gl.

Item Johan Luchtemaker gift jaerlix Santganck voer 3 kasten yn Suepstrate 14 ar. gl. Item ontfangen $4\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st.

Item Onno Wantscherer gift jaerlix voer 2 kasten yn Suepstrate 15 ar. gl. Item ontfangen 5 emd. gl.

Item Oetgyn Schomakers gift jaerlix voer de kaste yn Suepstrate 6 ar. gl. Item ontfangen 2 emd. gl.

Item Lubbe Kremers gift jaerlix 11 ar. gl. voer hoer kaste up Suepstrate horne. Item ontfangen $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st.

Item Bywe Bruens gift jaerlix voer hoer woninghe, als de Lutke Waghe 12 emd. gl.

Item Dirck van Rhenen gift jaerlix voer den Wynhueskelder 36 ar. gl. Item ontfangen 12 emd. gl.

Item Johan Peters gift jaerlix voer de stadt ticheldobbe 200 ende 15 ar. gl.

Item salighe Johan van Deest heft ghepachtet den staende graft tusschen Ebbinghe- ende Poelpoerte als den Har(men) Muller plach to bruken, jaerlix voer 19 emd. gl. 30 st. voer den gl. vryghelt, angaende Mey anno 35.

Item hyran ontfangen van saleghe Johan Deestes huesfrouwe 12 emd. gl.

Summa $146\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st.

Item Lyppe Waelkens heft den hoghen wal ghepachtet 10 jaer, den Harmen Wessels plach to bruken, angaende Paesschen anno 35, up Paesschen ende Vrymarket tho betalen 13 emd. gl.

Item van twe rhentebreven yn een dose, by een Eersamen Raedt liggende.

Item uuth Hinrick ende Stine Egberinghe hues, an de westersyt yn Oesterstrate belegghen, daer Hillebrant Backer upt suyden ende Gheerdt Arendtz upt oesten neghest gheswettet, verschinen jaerlix 6 ar. gl. avende Visitationis Marie, angaende anno 1533. Item ontfangen 2 emd. gl.

Item uuth Frerick Koiters lant, buten Oesterpoerte belegen, verschinen jaerlix 10 emd. gl. angaende Dinxdage na Jubilate anno 35, den gl. tot 30 st.

Summa der upkumsten bynnen 3 hondert 9 emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. 1 placke.

Van de visckbancken ontfangen nicht.

Van de accysen.

Item de Gronnegher beeraxcys doet jaerlix by Johan Drewes ende Heine Bebinck dartichste halff hondert emd. gl.; ende doet nu voert by desse voerghemelten jaerlix 26 hondert emd. gl., daer Jacob Luynghe ende Tale Lantinc borghe voer synnen.

Item ontfangen van Johan Drewes ende Heine Bebinck yn verscheiden tyden an Brabanschen ende unsen paymente 2 m. $5\frac{1}{2}$ c. emd. gl.

Item de Waghe doet jaerlix by Rholeff Bruens sestynde-half hondert emd. gl.; ende doet nu voert by Lambert Daems jaerlix 1200 emd. gl., daer de vader Daem ende Johan Banrinck borghe voer synt.

Item ontfangen van Rholeff Bruens yn verscheiden tyden an Brabanschen ende unsen paymente $646\frac{1}{2}$ emd. gl. 10 st. Des rest der stadt 903 emd. gl. 5 st., daervoer ick hem een wete ghedaen, heft hem de Eersame Raedt um synen marckliken schaden de 300 ende 3 emd. gl. ende 5 st. quyt schulden ende de 600 emd. gl. solde he betalen, actum den 16 Octobris anno 36.

Summa 3 m. $1\frac{1}{2}$ c. $46\frac{1}{2}$ emd. gl. 10 st.

Item ontfangen van Lambert Hamkote $6\frac{1}{2}$ emd. gl. 7 st., heerkomende van de vettewaeraxcijs ofte bottertol, welkeren he dorch bede des Eersamen Rhades verwaerde, van der tyt Frerick Koiter den verleeth hendt Johan Metelen weder anvinck, den 12 Januarii anno 36.

De bottertol myt syn tobehoer doet jaerlix avende Thomae apostoli by Johan Metelen dusent emd. gl., daer Gheert Koperslagher borghe voer gheworden is.

Item ontfangen van Johan Metelen yn verscheiden tyden an unsen ende meestendeels an Brabanschen paymente 445 emd. gl.

De wynaxcys myt dat Wynhues doet jaerlix Santganck by Tonny's Maes dusent emd. gl.; ende doet nu voert jaerlix by Berent Tymmerman ende Wycher Kremer dusent ende veertich emd. gl., daer Lambert Amelens borghe voer gheworden is.

Item ontfangen van Tonny's Maes yn verscheiden tyden 952½ emd. gl. 12 st.

Summa 1424 emd. gl. 19 st.

De Hamborgher beeraxcys doet jaerlix Martini by Gerleff Nienhues ende Wycher Kremer 1100 emd. gl.

Item ontfangen van Gerleff Nienhues yn verscheiden tyden an Brabanschen ende unsen paymente 5½ c. emd. gl.

De Krane myt den koertoll, wynschraet etc. doet jaerlix dage na Elvendusen Mageden by Geerd't Koperslager ofte Lubbert Jarges hondert ende 30 emd. gl.; ende doet nu voert by Lubbert Jarges jaerlix 100 emd. gl.

Item ontfangen van Lubbert Jarges yn verscheiden tyden an Brabanschen ende unsen paymente 25 emd. gl. ende 9 st.

Summa 5½ c. 25 emd. gl. 9 st.

De schutemate myt de soltwichte buten Poelpoerte doet jaerlix Martini by Rholeff Sthineck tnegentich emd. gl.

Item ontfangen van Rholeff Stheinck yn verscheiden tyden 35 emd. gl. Des rest der stadt 55 emd. gl., daer-voer ick hem een wete ghedaen, heft de Eersame Raedt hem de 25 emd. gl. um synen marckliken schaden qwyt schulden, als my Jemme Almen uuth bevel des Rhades heft ghesecht. Des sal he de 30 emd. gl. terstunt betalen.

Item Johan Touslager heft de schutemate myt de soltwichte, welck van Damsterdiep ankumpt, drie jaer ghehuert, Martini anno 36 angaende, jaerlix voer 45 emd. gl., 30 st. den gl., alle pande to betalen ende niet to korten; voer desse penninghen is borghermester Johan Schatter borghe gheworden.

Dat wechghelt to Nierbrugghen ter Punte myt een verendel wareldes doet joerlix by Johan Tamminghe 50 ar. gl.

Item ontfangen van Johan Tamminghe yn verscheiden tyden 50 ar. gl.

Summa $51\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st.

Summa yn als van de axcysen 5248 emd. gl.
13 st.

Van dat voerschoth.

Item ontfangen van Berent Hoerenken 2 emd. gl. $2\frac{1}{2}$ st. van dat voerschot van anno 35, in Johan Cloestermans kluft, actum den 10 Februarij anno 36.

Item ontfangen van Bartholt Eels ende Gheert Swarte 7 emd. gl. 12 st. van dat voerschot van anno 35, in Johan Helperichs kluft, actum den 7 May anno 36.

Summa 9 emd gl. $14\frac{1}{2}$ st.

Van broeke.

Item anno 35 den 10 Decembris heft my Egbert Duers rhekenschup ghedaen van broeke, yn borghemester Lubbert Koeninghes pandt anno 32 vervallen, also dat he heft van dat broekegelt uuthghegheven tot profyt der Stadt 19 ar. gl. ende my averant wordet 10 emd. gl. ende 4 phs. gl.

Item ontfanghen van borghermester Johan Hoerenken 20 phs. gl. 13 st. van broeke, yn syn pandt anno 35 vervallen, den 28 Januarij anno 36.

Item ontfangen van Hille van Nymmeghen van broeke 50 emd. gl. den 10 Decembris anno 35. Noch ontfangen 45 emd. gl. 6 st. $1\frac{1}{2}$ placke an laken ende $17\frac{1}{2}$ st. an ghelde den 8 Augusti. Beth ontfangen 25 emd. gl. den 26 Octobris anno 36.

Summa $1\frac{1}{2}$ c. $6\frac{1}{2}$ emd. gl. $9\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item den 24 Octobris anno 36 heft my Berent Hoerenken van weggen des Eersamen Rades by Johan Cloesterman ontboden, dat Hille van Nymweghen solde betalen 100 emd. gl., up termynen als alle panden 25 emd. gl. Daer van se de 25 emd. gl., als van dat eerste pant, den 26 Octobris, als bovengheschreven, heft betaelt.

Van borgherschup hewonnen.

Michaëlis anno 35 yn borgermeester Reindt
Alberda pandt.

Item Johan Hovinck heft de borgherschup ghewonnen
den 13 Octobris. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Item Johan Peters heft de borgherschup ghewonnen den
29 Octobris. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Item Willem Hinricksen van Uytrecht, stratemaker, is
de borgherschup gheschencket den 30 Octobris.

Item Dirck Melter heft de borgherschup ghewonnen den
18 Novembris. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Item Aeryaen Muntinck heft de borgherschup ghewun-
nen den 18 Novembris. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd.
gl. 8 st.

Item Aemse Mennens heft de borgherschup ghewonnen
den 19 Novembris. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl.
8 st.

Item Peter Hachtinck heft de borgherschup ghewonnen
den 26 Novembris. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl.
8 st.

Van Andree anno 35 yn borghermester Johan
Hoerenkens pandt.

Item Coert Knotte heft de borgherschup ghewonnen den
20 Januarij anno 36. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd.
gl. 8 st.

Item Albert Heinens heft de borgherschup ghewonnen
den 20 Januarij. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Item Reiner Schatens heft de borgherschup ghewonnen
den 1 Februarij. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Summa 38 emd. gl. 12 st.

Item Wessel Smedinck van Stenvorde heft de borgher-
schup ghewonnen den 8 Februarij. Item ontfangen 4 phs.
gl. 4 emd. gl. 8 st.

Item Rholeff Luynghe heft de borgherschup ghewonnen
den 18 Februarij. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Item Johan ten Nienhove heft de borgherschup ghe-
wonnen den 20 Februarij. Item ontfangen 4 phs. gl. 4
emd. gl. 8 st.

Item Wessel van Ven heft de borgherschup ghewonnen
den 20 Februarij. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Van Petri ad Cathedram yn borghermester
Willem Wicheringhe pandt, anno 36.

Item Thomes Lubbers, knakenhouwer, heft de borgherschup ghewonnen den 10 Marcij. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Item Claes Harkinghe heft de borgherschup ghewonnen den 14 Marcij. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Item Hansken van Tuernolt heft de borgherschup ghewonnen den 26 Aprilis. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Item Johan Hinrixsen heft de borgherschup ghewonnen den 26 Aprilis. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Van Pinxteren anno 36 yn borghermester
Johan Hoerenkens pandt.

Item Hinrick Wilt heft de borgherschup ghewonnen den 5 Julij.

Item Alte Suynghe heft de borgherschup ghewonnen den 28 Julij. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Summa 38 emd. gl. 12 st.

Item Steffen van Dulmen heft de borgherschup ghewonnen den 28 Julij. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Item Mense Levinck heft de borgherschup ghewonnen den 3 Augusti. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Item Johan van Detten heft de borgherschup ghewonnen den 18 Augusti. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Item Johan Gosevoert heft de borgherschup ghewonnen den 18 Augusti. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Item Egbert Geersen heft de borgherschup ghewonnen den 18 Augusti. Item ontfangen 4 phs. gl. 4 emd. gl. 8 st.

Vant buermael.

Item Johan Bassens van den Dam heft dat buermael ghewonnen den 11 Marcij anno 36. Item ontfangen 1 emd. gl.

Summa 22 emd. gl. 10 st.

Summa van voerschoth, broeke, borgherschup ende buermael $2\frac{1}{2}$ c. 15 emd. gl. 13 st. $1\frac{1}{2}$ placke;

Anders ontfangen.

Item ontfangen van Lambert Amelens rhentemester $7\frac{1}{2}$ c. ende 48 emd. gl. ende 5 st., heerkomende van de penninghen, welker by hem staen bleven, als he de rhentemesterschup verleeth. Item hyr is mede ynne gherekent een golden rinck, weghende 2 engelschen myn een qwater, den ick ontfangen hebbe voer $2\frac{1}{2}$ phs. gl., den Lambert uuth salighe borghermester Lubbert Ulgers brokereger heft ontfangen, tokomende Wendele van der Scheer. Noch synt hyrmede ghewest 2 valsche scrickenbargers, de ick voer vul hebbe ontfangen; hyrvan heft Lambert myn quitancie, actum den 18 Novembris anno 35.

Item beth ontfangen van Lambert Amelens 1 emd. gl. 12 st., heerkomende van verloren gelt, he ontfangen hadde van Marriken Jansen up den Olden Dyck, actum den 18 Novembris anno 35.

Item ontfangen van Helperich Duncker 15 emd. gl. 3 st. 2 placken, heerkomende van dat ghelt, he tot bussen tho gheten van de ghemeente dorch bede vergadert heft, den 27 Majj.

Item ontfangen van doctor Mepsche van wegghen der landen 1 emd. gl., an betalinghe der 100 emd. gl., welker de landen solden betalen der stadt, van de hondert kronen ofte $1\frac{1}{2}$ c. emd. gl., de den stadtholder juncker Karel, van hyr scheidende, van Stadt ende Lande gheschencket worden, den 23 Junij.

Item ontfangen dorch Johannes Scriver 100 gold gl., welker heer Cornelius, pastor tho Thiamsweer, van wegghen der karcken aldaer der stadt ghelent heft, den 8 Julij. Dyt weren gold gl. van ghewichte.

Summa 984 emd. gl. 20 st. 2 placken.

Item ontfangen van Thomes Schinckel 9 emd. gl. 18 st., heerkomende van de brouwergilde, als Thomes van Salighe Johan Hinrix ontfangen hadde, uuthbesundert 3 gold gl. 8 st., ghekomen tot Hillebrants des deners kledinghe, den 11 Julij.

Item ontfangen van Hidde Jensum 5 emd. gl. 2 st. van een veenlijn van der stadt ghekoft, twelck de hueslueden up der Leke ghekrege hebben, den 15 Julij.

Item ontfangen van Hinrick Scriver van weghen des gherichts van Selwert 100 gold gl., den 18 Augusti.

Item ontfangen van Hoyke Doens ynt Olde Ampt 6 emd. gl., de ick tho jaer nicht to rekenschup brochte, heerkomende van lanthuer, welker he meer solde gheven als he plach, so he dat van Lambert Amelens rhentemester ghehuert hadde, daer ick do gheen sekerheytt aff kunde krighen.

Item ontfangen van Claes van Ulsen 100 gold gl. an Brabanschen paymente, heerkomende van saleghe Hinrick van Soestes naghelaten goederen, den 25 Septembris.

Item ontfangen van Lutke Bole, pottebacker, 2 emd. gl. an afkortinge der 50 emd. gl. ende 8 st., he wandages der stadt van de kraneaxcys schuldich ghebleven is, den 13 Octobris anno 36.

Summa $2\frac{1}{2}$ c. $12\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st.

Summa van anders ontfangen 1247 emd. gl. 10 st. 2 placken.

Van schattunghe tot den landsknechten.

Van de eerste schattunghe ten hoegesten up 4 emd. gl., ghesettet in Rholeff Schroers kluft.

Item desse naghescreven hebben yn mynen handen de schattunghe ghebrocht.

Item Eilert Alma, 3 emd. gl.

Item Berent Harthouwer, 9 st.

Item Hinrick Schomaker, 9 st.

Item Johan Oldenborch, $\frac{1}{2}$ emd. gl.

Item Stine van Bremen, 1 emd. gl.

Item Lubbert Scroer, 2 emd. gl.

Item Symon yn de Waghe, 1 emd. gl.

Item Willem Gheersen, 1 emd. gl.

Item Symon Kannegheter, 2 emd. gl.

Item Egbert Duers, 3 emd. gl.

Item Harmen Eitinck, 9 st.

Item Tonnys van der Sluys, 9 st.

Item Coert Wever, 9 st.

Item Cornelys van Hasselt, 9 st.

Item Johan Wantscherer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.

Item Gherryt Jacobs, 9 st.

- Item Christoffer van Deest, 2 emd. gl.
 Item Engelbert Goltsmyt, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Wolter Saelmaker, 1 emd. gl.
 Item Claes Scroer, 9 st.
 Item Gheert Battinck, 1 emd. gl.
 Item Gerryt Verderff, 9 st.
 Summa 21 emd. gl. 6 st.
 Item Hugo Koeninck, 4 emd. gl.
 Item Mense Baertscherer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Willem Backer, 9 st.
 Item Harmen Vlechtemaker, 9 st.
 Item Johan van Munster, 9 st.
 Item Harmen Schomaker, 9 st.
 Item Hinrick Karstens, 1 emd. gl.
 Item Hille Hoerenkens, myt hoer soene Geert, 3 emd. gl.
 Item Wessel Schomaker, 9 st.
 Item Johan Homaker, 9 st.
 Item Helperich Kistemaker, 9 st.
 Item Eilert Holtsagher, 9 st.
 Item Aleff Pelsler, 2 emd. gl.
 Item Johan Muller, 1 emd. gl.
 Item Frerick van Dockum, 9 st.
 Item Harmen Pottebacker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan van Rechteren, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Reiner Slotemaker, 1 emd. gl.
 Item Wolter Botterkoper, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Mullinck, 9 st.
 Item Geertruet Heelts, 4 emd. gl.
 Item Arent Slyck, 9 st.
 Item Katrine Schomakers, 2 emd. gl.
 Item Hille van Nimwegen, 1 emd. gl.
 Item Johan Egbers, 1 emd. gl.
 Item Engelbert Wantscherer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Frerick van Jengum, 1 emd. gl.
 Item Claes van Swelen, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Summa 28 emd. gl. 9 st.

Dyt naghescreven heft my Rholeff Scroer van de eerste schattunghe averlevert.

Item ontfangen van Rholeff 142 emd. gl. 4 st. 1 plac.

den 3 Junij. Noch $16\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st. $1\frac{1}{2}$ plac. den 21 Junij. Beth 9 emd. gl. 9 st. den 12 Julij. Noch 3 emd. gl. 6 st. den 28 Julij. Hyrvan hem gheven myn quitancie.

Summa 222 emd. gl. 7 st. $2\frac{1}{2}$ placke.

Summa yn als van desse klufft: 222 emd. gl. 7 st. $2\frac{1}{2}$ placke.

Desse naghescreven hebben yn mynen handen de schattinghe ghebrocht in Wolter Luysinghes klufft.

Item Willem Kanter, 4 emd. gl.

Item Focke Kremer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.

Item Johan van Metelen, 4 emd. gl.

Item Harmen Vastenow, 9 st.

Item Grete Veerskens, myt hoer swagher, 1 emd. gl.

Item Johan van Linghe, schomaker, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.

Item Roleff Bomrinck, 2 emd. gl.

Item Claes Vole, 4 emd. gl.

Item Gheert Backer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.

Item Ghese Heddema, 9 st.

Item Reiner Pelser, $\frac{1}{2}$ emd. gl.

Item Ryck Kistemaker, 9 st.

Item Johan van Ommen, $\frac{1}{2}$ emd. gl.

Item Johan van Onnen, de backer, 9 st.

Item Willem Wever, 9 st.

Item Johan Hopenbinder, 9 st.

Item Egbert Goman, 9 st.

Item Berent van Adewert, 9 st.

Item Johan Backer, 9 st.

Item Johan Peters, 9 st.

Item Johan van Munster, 9 st.

Item schipper Eike, 9 st.

Item Junghe Berent van Linghe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.

Summa $22\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st.

Item Egbert Mabe, 9 st.

Item Gese Potters, 1 emd. gl.

Item Bole van Fermsum, $\frac{1}{2}$ emd. gl.

Item Arent van Doetekum, $\frac{1}{2}$ emd. gl.

Item Ide Goldsmedes, 9 st.

Item Luytken Backer, 9 st.

Item Reyncken in den Drystael, 9 st.

Derde Serie. WERKEN N°. 9.

Item Harmen Pannenbacker, 9 st.
 Item Hinrick van Mellen, 1 emd. gl.
 Item Mense Kremer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Lubbert Jarghes, 9 st.
 Item Sybrant Stans, 9 st.
 Item Roleff Glasemaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Bettinck, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Summa $6\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st.

Item ontfangen van Wolter Luysinck van de eerste schat-
 tunghe $95\frac{1}{2}$ emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac, so ick myt hem
 den 5 augusti gherekent hebbe. Hyrvan heft he myn
 quitancie.

Summa yn als van desse kluft 125 emd. gl.
 $5\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ placke.

Desse naghescreven hebben yn mynen handen de schat-
 tunghe ghebrocht yn Johans Kloestermans kluft.

Item Dirck ondert Wynhues, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Moysteen, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Arent Stratemaker, 9 st.
 Item Loech Schulte, 2 emd. gl.
 Item Berent Hopenbinder, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Here Tonckens, 3 emd. gl.
 Item Berent Timmerman, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Onno Wantscherer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Dirck Kannegheter, 9 st.
 Item Gelle Louwema, 9 st.
 Item Bartolt Koners ende Hille Koners, 6 emd. gl.
 Item Lubbert Koeninghes kinderen, 4 emd. gl.
 Item Hille Luydekens, 2 emd. gl.
 Item Gerryt Goltsmyt, 9 st.
 Item Aelbert Gruses, 2 emd. gl.
 Item Anne Drapers, 3 emd. gl.
 Item Ranck Koeninck, 2 emd. gl.
 Item Geert Muller, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Allert Klant, 4 emd. gl.
 Item Jacob Tamminghe, 2 emd. gl.
 Item Lumme Veelkers, 2 emd. gl.
 Item Claes Peters, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Summa 39 emd. gl. 21 st.

- Item Evert Potter, 1½ emd. gl.
 Item Harmen van Gelre, 1 emd. gl.
 Item Menelt Reemslagher, 9 st.
 Item Rholeff Schedam, ½ emd. gl.
 Item mester Sweer Hoenrix, 1 emd. gl.
 Item Borchert Schroers wyff, 2 emd. gl.
 Item Johan Schroer, 9 st.
 Item Karsten Kremer, 1 emd. gl.
 Item m. Berent yn Hans Lutenslagers hues, untfangen, 9 st.
 Item Harmen Pleye, ½ emd. gl.
 Item Geert Wever, 9 st.
 Item Johan Ballen, kannegeter, ½ emd. gl.
 Item Lutgert Pottebackers, 9 st.
 Item Wigher Kremer, 1 emd. gl.
 Item Johannes Loper, 2 emd. gl.
 Item Harmen Kremer, 9 st.
 Item Gheert Sluyter, ½ emd. gl.
 Item Jacob Baertscherer, 9 st.
 Item Arent van Huessen, 9 st.
 Item Hinrick Boghemaker, 9 st.
 Item Geert Entens, 2 emd. gl.
 Item Egbert Goltsmid, 9 st.
 Item Johan Mepschen hues, 2 emd. gl.
 Item Arent Wantscherer, ½ emd. gl.
 Item Gemme Almen, 3 emd. gl.
 Summa 22 emd. gl.
 Item Grete van Swolle, ½ emd. gl.
 Item Harmen Wantscherer, 1 emd. gl.
 Item Ebe Schroer, 9 st.
 Item Geert Schomaker, 9 st.
 Item Harmen Wyntapper, 9 st.
 Item Ude Korenpoerte, 1½ emd. gl.
 Item Heertgyn Dircks, myt synen swagher, 2 emd. gl.
 Item Berent Robyn, 1 emd. gl.
 Item borghermester Willem Wicheringhe, 4 emd. gl.
 Item Johan Hueskens, 1 emd. gl.
 Item Abele Billingheweer, 2 emd. gl.
 Item Harmen ter Borne, 1½ emd. gl.
 Item Swane Lubbers, 4 emd. gl.
 Item Coert Schomaker, 9 st.

- Item Willem van Barsen, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Luytken Mabe, 9 st.
 Item Berent van Metelen, 9 st.
 Item Claes Smyt, 9 st.
 Item Rholeff Huynghe, 4 emd. gl.
 Item Berent Hopenbinder, 9 st.
 Summa 30 emd. gl. 12 st.
 Item Gheert Kremer, 1 emd. gl.
 Item Gheert Hartghers, 4 emd. gl.
 Item borghermester Eltet tho Lellens, 2 emd. gl.
 Item Egbert van Rhenen, 9 st.
 Item Lyse Brabanders, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan van Elens, 1 emd. gl.
 Item Edzert Mennema, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Swarte Hinrick, 9 st.
 Item Harmen Koperslagher, myt den kannegeter, $\frac{1}{2}$
 emd. gl.
 Item Johan Schroer van Beylen, 9 st.
 Summa 12 emd. gl. 12 st.
 Item ontfangen van Johan Cloesterman van de eerste
 schattunghe 52 emd. gl. 7 st. $1\frac{1}{2}$ placke den 3 Junij.
 Noch 13 emd. gl. 6 st. 2 plac. den 20 Junij. Beth $14\frac{1}{2}$
 emd. gl. 13 st. den 11 Julij. Hyrvan heft Cloesterman
 myn quytancie.
 Summa yn als van desse klufft: $1\frac{1}{2}$ C 34 emd.
 gl. $26\frac{1}{2}$ st. $\frac{1}{2}$ plac.

Desse naghescreven hebben de schattunghe yn mynen
 handen ghebrocht in Johan Helperichs klufft.

- Item Onno Zytsema, 4 emd. gl.
 Item Hille Terinckveldes, 9 st.
 Item Heile Koeninghes, 3 emd. gl.
 Item Johan Wyfferinck, 3 emd. gl.
 Item Geert van Ballen, 4 emd. gl.
 Item Johan Vlaskoper, 2 emd. gl.
 Item Detert Schroer, 9 st.
 Item Joachim Blawe, 3 emd. gl.
 Item Claes Peters, 9 st.
 Item Harder Goltsmyt, 9 st.
 Item Bartolt Eeldes, $2\frac{1}{2}$ emd. gl.

Item Hinrick Timannes, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Unno Tamminghe, 4 emd. gl.
 Item Haye Uffkens, 4 emd. gl.
 Item Kunne Schroers, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Juryen yn den Engel, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Stine Potters, 25 st.
 Item Berent Schelghe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hans Eggerick, 9 st.
 Item Luytken Kremer, 9 st.
 Item Elteke Schroers, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Sybrant Knakenhouwer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.

Summa 35 emd. gl. 4 st.

Item ontfangen van Johan Helperichs van de eerste schattunghe 138 emd. gl. 8 st., also ick myt hem gherekent hebbe den 14 Septembris.

Item hyrvan heft Johan Helperichs myn quitancie.

Summa yn als van desse kluft: $1\frac{1}{2}$ c. 23 emd. gl. 12 st.

Summa bedracht de eerste schattunghe yn als 505 emd. gl. $6\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Van de anderde schattunghe tot den landsknechten upt nye sael yn bywesent Berent Hoerenken ende Claes Lubbers ontfangen.

Rholeff Schroers kluft:

Item Johan van Locchum, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Steenmetseler, 5 st.
 Item Johan Ensinnck, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan van Munster, $14\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Geert Loper, 9 st.
 Item Rholeff Stheinnck, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Juryen van Linghe, 9 st.
 Item Johan Deewes, 2 emd. gl.
 Item Johan Schomaker, 5 st.
 Item Harmen Kistemaker, 9 st.
 Item Johan Julsinck, 2 emd. gl.
 Item Tymen Kistemaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Jacob Kremer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Geert Backer, anders Lambert, 9 st.
 Item Timen Backer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.

- Item Jacob Steenmetzeler, 5 st.
 Item Grete Symens, 2 emd. gl.
 Item Hinrick Kannegeter, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Frerick van Dockum, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hille Wibrandes, 2 emd. gl.
 Item Berent Kistemaker, 5 st.
 Summa 15 emd. gl. $10\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Elletgyn Schinckels, 7 emd. gl.
 Item Egbert Duyrs, 6 emd. gl.
 Item Gese Duyrs, 8 emd. gl.
 Item Hugo Koeninck, 6 emd. gl.
 Item Geert van den Dam, 3 emd. gl.
 Item Albert Watermender, 9 st.
 Item Wolter Slachter, $14\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Agelke Klant, 8 emd. gl.
 Item Johan Hilkens, 1 emd. gl.
 Item Aeryaen Kistemaker, 9 st.
 Item Rholeff Smyt, 3 emd. gl.
 Item Peter Ramaker, 5 st.
 Item Gese Fockens, 5 emd. gl.
 Item Gheert van Schuttorpe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Botterkoper, 9 st.
 Item Dirck Gheertmages, $8\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Johan Backer, anders Willem, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Backer, anders Sicke, 9 st.
 Item Johan van Schuttorpe, 9 st.
 Item Egbert Koiter, 4 emd. gl.
 Item Otto Tunnendragher, 9 st.
 Item Johan Hopenbinder, 9 st.
 Item Allert Koiter, 2 emd. gl.
 Item Willem Stelmaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Schoer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Summa 58 emd. gl. $\frac{1}{2}$ st. $\frac{1}{2}$ plac.
 Item Willem van Fermsum, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Evert Ytkens, 1 emd. gl.
 Item Thomes Schinckel, 6 emd. gl.
 Item Berent van Embden, 1 emd. gl.
 Item Eylert Alma, van wegen Johan Hinrix, 8 emd. gl.
 Item Tamme up Harderingehues, $29\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Hinrick Scriver, $\frac{1}{2}$ emd. gl.

- Item Heine Mathys, 2 emd. gl.
 Item Harmen Koeninck, 8 emd. gl.
 Item Hinrick Karstens, 2 emd. gl.
 Item Johan van Hasselt, 9 st.
 Item Peter Baertscherer, 9 st.
 Item Evert Knakenhouwer, 9 st.
 Item Egbert Backer, 1 emd. gl.
 Item Johan Reiners, 29½ st. 2 plac.
 Item Hinrick van Wesel, 9 st.
 Item Jutte Tappers, ½ emd. gl.
 Item Heine Bebinck, 2 emd. gl.
 Item Timen Stelmaker, 9 st.
 Item Claes van Ulsen, 2 emd. gl.
 Item Johan van Rechteren, ½ emd. gl.
 Item Harmen Wantscheers, 9 st.
 Item Johan Tonnys, 9 st.
 Item Willem Backer, 9 st.
 Summa 39 emd. gl. 11½ st. 1 plac.
 Item Gherryt Jacobs, 14½ st. 2 plac.
 Item Coert Schreens, 9 st.
 Item Gheert Wichers, 9 st.
 Item Reiner Glasemaker, 9 st.
 Item Gerryt Verderff, ½ emd. gl.
 Item Jacob Steenmetzeler, ½ emd. gl.
 Item Feye Dirckens, 1½ emd. gl. 14½ st. 1½ plac.
 Item Johan Backer, 1 emd. gl.
 Item Bruen yn de Klocke, 1 emd. gl.
 Item Johan Schroer, 8½ st. 1½ plac.
 Item Gheert Byvanck, 9 st.
 Item Johan Backer under Harderinghehues, ½ emd. gl.
 Item Claes Knakenhouwer, 9 st.
 Item Evert Schroer, 1 emd. gl.
 Item Lubbert Schroer, 3 emd. gl.
 Item Marten Kransmaker, 5 st.
 Item Claes Schroer, ½ emd. gl.
 Item Berent Smyt, 8½ st. 2 plac.
 Item Thomas Daems, ½ emd. gl.
 Item Magdalena van Hessen ½ emd. gl.
 Item Johan Warners, 9 st.
 Item Johan Goetemaker, ½ emd. gl.

- Item Jacob under Berent Stryck, $8\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Lyse Kremers, 9 st.
 Item Johan Huysinghe, 1 emd. gl.
 Item Johan Backer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Summa $17\frac{1}{2}$ emd. gl. 4 st.
 Item Albert Westerwolt, 3 emd. gl.
 Item Hinrick van Deest, 3 emd. gl.
 Item Johan Tripmaker, $14\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Laurens Homaker, 9 st.
 Item Jurgen Kistemaker, 9 st.
 Item Assele Kransmaker, 9 st.
 Item Lambert Hovinck, 4 emd. gl.
 Item Rotger Hinrixsen, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Egbert Backer, $8\frac{1}{2}$ st.
 Item Otto Wever, $14\frac{1}{2}$ st.
 Item Helperich Hopenbinder, $29\frac{1}{2}$ st.
 Item Aleff Pelser, 4 emd. gl.
 Item Lambert Hopenbinder, 5 st.
 Item Wilhelmus Schoelmester, 9 st.
 Item Claes van Linghe, 9 st.
 Item Rholeff Eeffkinghe, 3 emd. gl.
 Item Gerleff Kremer, 1 emd. gl.
 Item Rholeff Smyt van Steenwyck, $8\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Christoffer van Deest, 4 emd. gl.
 Item Geert Bruyninck, 4 emd. gl.
 Item Johan Wantscherer, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Berent van Meppen, $29\frac{1}{2}$ st. 2 pla .
 Item Lambert Kistemaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Cornelys Wever, 9 st.
 Item Pels Berent, 4 emd gl.
 Item Gheert Hopenbinder, $14\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Summa $38\frac{1}{2}$ emd. gl. $\frac{1}{2}$ plac.
 Item Johan van Koverden, 1 emd. gl.
 Item Peter Barels, $1\frac{1}{2}$ emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st.
 Item Johan van Munster, 2 emd. gl.
 Item Alfert Glasemaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Cornelys Wever, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Lubbert Watermenner, 5 st.
 Item Luytken Watermenner, 9 st.
 Item borghermester Johan Hoerenken, 4 emd. gl.

- Item Johan Oldenborch, 1 emd. gl.
 Item Claes Maes hues, daer Johan van Osenbrugge
 ynne woent, $14\frac{1}{2}$ st. $\frac{1}{2}$ plac.
 Item Steven Peppinck, 3 emd. gl.
 Item Johan Smyt, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Knakenhouwer, $8\frac{1}{2}$ st. $\frac{1}{2}$ plac.
 Item Rholeff ten Holte, 9 st.
 Item Harmen Lyverman, $8\frac{1}{2}$ st. $\frac{1}{2}$ plac.
 Item Fenne Wegpens, 3 emd. gl.
 Item Gyse Teemsmaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Yke Entens, 6 emd. gl.
 Item Eilert Holtsagher, 9 st.
 Item Johan Jalinga, $14\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Tonny van der Sluys, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Lambert Hamkote, 12 emd. gl.
 Item Albert Mick, $14\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Engele van Soest, 2 emd. gl.
 Item Johan van Santen, 9 st.
 Item Deetgyn van Steinwyck, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item borgermester Johan Hoerenkens kinderen, 3 emd. gl.
 Summa 45 emd. gl. $11\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Johan Knakenhouwer, 1 emd. gl.
 Item Claes Hoechgeboren, 1 emd. gl.
 Item Coert Wever, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Daem Daemsen, 3 emd. gl.
 Item Harmen van Rheen, 2 emd. gl.
 Item Gebbe Kleerkoepster, 9 st.
 Item Hinrick Hubbinck, 2 emd. gl.
 Item Abel Touslaghers, 9 st.
 Item Hinrick Stryck, schomaker, 9 st.
 Item Gerlef Schomaker, 9 st.
 Item Gerryt Ridder, 2 emd. gl.
 Item Harmen Kampinck, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Gerryt Nienhues, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan to Lhellens, 6 emd. gl.
 Item Poppe Oesterhusen, 3 emd. gl.
 Item Johan Backer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Wessel Schomaker, 9 st.
 Item Engelbert Slachter, 5 st.
 Item by Claes van Dorpen wonende, 5 st.

- Item Albert Korffmaker, 9 st.
 Item Hinrick Smyt, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Symen Klaessen, 4 emd. gl.
 Item Helperich Kistemaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Teelke Kampinghe, 2 emd. gl.
 Item Johan Mullinck, schroer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Hopenbinder, 9 st.
 Item Arent Korffmaker, 1 emd. gl.
 Summa 33 $\frac{1}{2}$ emd. gl. 13 st.
 Item Frerick Schroer, 1 $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Albert Jarghes, 6 emd. gl.
 Item Claes Knotte, 2 emd. gl.
 Item Berent van Ulsen, 9 st.
 Item Harmen Schomaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Volkeer van Emlicken under Harmen Hoenrix, 9 st.
 Item Reiner Jansen, 6 emd. gl.
 Item Gebbe Kremers, 9 st.
 Item Cornelys Hopenbinder, 9 st.
 Item Johan Muller, 2 emd. gl.
 Item Steven Brouwer, 3 emd. gl.
 Item Aemse van Embden, 1 emd. gl.
 Item Harmen Hoenrix, 6 emd. gl.
 Item Geert Stilleklaes, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hubert Schomaker, 9 st.
 Item Aeryaen Korffmaker, 5 st.
 Item Johan Homaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan van Koverden, 1 $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Berent Scroer, 1 emd. gl.
 Item Hinrick Suyrinck, 2 $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Albert van Brile, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Hopenbinder, 9 st.
 Item Hinricus in Heerstrate, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item John Kloppenborch yn Johan Hueskens hues,
 $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Reiner Slotemaker, 2 emd. gl.
 Item de van Schermer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Summa 39 emd. gl. 29 st.
 Item Mense Buckhorst, 2 emd. gl.
 Item Hinrick Ramaker, 2 emd. gl.
 Item Geert Battinck, 2 emd. gl.

- Item Wolter van Brilen, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Drewes Albers, 3 emd. gl.
 Item Luytgyn van Brilen, 2 emd. gl.
 Item Johan van Dwingel, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Bawe van Dulck, 7 emd. gl.
 Item Marriken Hilghenbarch, 9 st.
 Item Evert Entens, 7 emd. gl.
 Item Johan Wayer, 1 emd. gl.
 Item Fop Frese, 2 emd. gl.
 Item Cornelys Koperslagher, 1 emd. gl.
 Item Wessel van Schuttorpe, 5 st.
 Item de wever upt hues, genoempt Peter, 9 st.
 Item Bartolt Wolters, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Sicke Schomaker, 1 emd. gl.
 Item Stine van Bremen, 3 emd. gl.
 Item Lubbert Scroer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Albert Schomaker, $14\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Hinrick Schomaker, $29\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Willem Brunsinck, 2 emd. gl.
 Item Johan Tapper, anders Rholeff, 5 st.
 Item Berent Harthouwer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Rholeff Eysinck, 4 emd. gl.
 Summa $45\frac{1}{2}$ emd. gl. $12\frac{1}{2}$ st. $\frac{1}{2}$ placke.
 Item Johan Brouwer, 9 st.
 Item in Geert Koeninghes hues Rholeff, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Backer, 1 emd. gl.
 Item Tyde Noertdyck, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Albert Backer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Harmen Bekens, 1 emd. gl.
 Item Roep Krabbe, 4 emd. gl.
 Item Anne Tappers, 9 st.
 Item Johan Slotemaker, 9 st.
 Item Engelbert Wantscherer, 1 emd. gl.
 Item Luytken Emynghe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Harmen Lyverman, 9 st.
 Item Harmen van Selwert, 4 emd. gl.
 Item Johan Levinck, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Eysinck, 2 emd. gl.
 Item Harmen Hopenbinder, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Frerick Hopenbinder, 4 emd. gl.

- Item Mense Baertscherer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Cornelys van Hasselt, 1 emd. gl.
 Item under Gerryt Verderff Johan, 5 st.
 Item Johan Koepe, 5 st.
 Item Adam Piper, 9 st.
 Item Hinrick Bruens, 2 emd. gl.
 Item Alfert Mumme, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Egbert Glasemaker, 9 st.
 Item Hinrick Evers, 1 emd. gl.
 Item Johan Backer, 1 emd. gl.
 Item Hinrick Hovinck, $1\frac{1}{2}$ emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Summa 30 emd. gl. $3\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Wicher Hopenbinder, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Meinert Schroer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Gheert van Schuttorpe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Smyt, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Rholeff Smeynghe, 9 st.
 Item Sicke Knottens, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Albert van Swinderen, 2 emd. gl.
 Item Hinrick Barel, 2 emd. gl.
 Item Rholeff Scroer, 5 st.
 Item Johan Pelsers, 9 st.
 Item Geert Pelsers, 9 st.
 Item Berent Slachter, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Goessen Pelsers, 9 st.
 Item Harmen Pottebacker, 1 emd. gl.
 Item Rholeff Neister, 9 st.
 Item Gerryt Ensinck, 1 emd. gl.
 Item Fenne yn de Kamer, 5 st.
 Item Berent Stryck, 1 emd. gl.
 Item Berent Schomaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan by Johan de Rode, 5 st.
 Item Albert Ensinck, 2 emd. gl.
 Item Dirck van Awert, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Geert Keneman, 4 emd. gl.
 Item Hinrick Honinck, 1 emd. gl.
 Item Symon yn de Waghe, 6 emd. gl.
 Item in de kelder under Heine Bebinck, Geert, 9 st.
 Item Albert Bunghers, 1 emd. gl.
 Item Sweer Wever yn Pelsersstrate, 5 st.

- Item Reindt Jarges, 4 emd. gl.
 Item Aelheit de Rode, 1 emd. gl.
 Summa 34 emd. gl. 14 st.
 Item Johan Schomaker, 5 st.
 Item Claes Hopenbinder, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Cloyer, 1 emd. gl.
 Item Harmen Vlechtemaker, $14\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Cornelys Bebinck, 1 emd. gl.
 Item Wolter Knakenhouwer, 1 emd. gl.
 Item Luytken Ensinnck, 3 emd. gl.
 Item Albert Enens, 3 emd. gl.
 Item Albert van Sitteren, 3 emd. gl.
 Item Hille Hoerenkens, 6 emd. gl.
 Item Johan Voldrinck, 9 st.
 Item Evert van Koverden, 3 emd. gl.
 Item Claes van Swelen, 1 emd. gl.
 Item Daye Hopenbinders, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Rholeff Battinck, 3 emd. gl.
 Item Wolter Saelmaker, 2 emd. gl.
 Item Geertruet Heelts, 8 emd. gl.
 Item Johan Syts, 9 st.
 Item Katrine Schomakers, 4 emd. gl.
 Item Haike Kremer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Grete Koeninghes, 2 emd. gl.
 Item borgermester Hillebrant Roltman, 12 emd. gl.
 Item Johan Egbers, 2 emd. gl.
 Item Hilbrant Backer, 1 emd. gl.
 Item Gheert Schomaker, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Lambert Kannegeter, 3 emd. gl.
 Item These Heinens, 4 emd. gl.
 Item Johan Glasemaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Lubbert Wantscherer, 3 emd. gl.
 Summa 70 emd. gl. $22\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Gerryt Kistemaker, 9 st.
 Item Arent Slyck, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Rholeff Kistemaker, 1 emd. gl.
 Item Johan Schroer, 9 st.
 Item Johan under Mullinck, 9 st.
 Item Claes van Dorpen, 5 st.
 Item Claes Harkinghe, 1 emd. gl.

- Item Willem Krabbe, 2 emd. gl.
 Item Peter yn de Christoffer, 2 emd. gl.
 Item Berent in de Krone, 1½ emd. gl.
 Item Feme Dillinghes, 3 emd. gl.
 Item Elletgyn Gysens, 6 emd. gl.
 Item Reiner Schatens, anders Roleff Meierman, 8½ st.
 2½ plac.
 Item Albert Roltman, 5½ emd. gl. 11 st. 1½ plac.
 Item Helperich Duncker, 5 emd. gl.
 Item Reiner Glasemaker, 9 st.
 Item Willem Kremer, 2 emd. gl.
 Item Johan Visscher, 9 st.
 Item Harmen Schroer, ½ emd. gl.
 Item Grete Kistemakers, ½ emd. gl.
 Item Gese Baertscherer, 4½ st. 1½ plac.
 Item Dirck Henninges, ½ emd. gl.
 Item Harmen Glasemaker, 9 st.
 Item Johan Schulte, ½ emd. gl.
 Item Engelbert Kappert, ½ emd. gl.
 Item Helle Baertscheers, 9 st.
 Item Rholeff Korffmaker, 9 st.
 Item Johan Melter, 8½ st. 2½ plac.
 Item Stine Beertappers, 9 st.
 Item Frerick Graver, 9 st.
 Item Harmen Toekens, ½ emd. gl.
 Summa 36½ emd. gl. 8½ st. 2 plac.
 Item Jacob Luynghe, 2 emd. gl.
 Item Asserhues, ½ emd. gl.
 Item Hinrick Muntvoert, 14½ st. 2 plac.
 Item Dirck Timmerman, 4½ st. 2½ plac.
 Item Gheert Korffmaker, 6½ st., begeert dat ander omme
 Godes willen.
 Item Jacob Aleves, 2 emd. gl.
 Item Johan van Beesten, 1 emd. gl.
 Item Albert Pelser, 9 st.
 Item Johan Mullinck, 1 emd. gl.
 Item Johan Tapper, 9 st.
 Item Johan Heinens, 9 st.
 Item Johan Holthusen, ½ emd. gl.
 Item Jasper Pelser, 9 st.

- Item Swane Foppens, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Touslagher, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item juncker Hays myt syn suster, 8 emd. gl.
 Item Luytken Tymmerman, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Harmen Dribert ofte Stelmaker, 9 st.
 Item Johan van Steenwyck, 5 st.
 Item Remmert tho Berum, 4 emd. gl.
 Item Coert Koners, 6 emd. gl.
 Item schipper Tonny's, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Egbert Poelman, 9 st.
 Item Engelbert Goltsmyt, 1 emd. gl.
 Item Poppe Graver, 9 st.
 Summa 31 emd. gl. 4 st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Summa van Rholeff Schroers kluft: 537 emd.
 gl. 13 st. $1\frac{1}{2}$ plac.

De anderde schattunge yn Wolters kluft.

- Item Luyloff Schroer, 9 st.
 Item Peyr Sickinghe, 8 emd. gl.
 Item Ipe Kock, 9 st.
 Item Aelheit Knakenhouwers, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Dirck Lapper, 1 emd. gl.
 Item Johan Wantscherer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Harmen Smyt, 1 emd. gl.
 Item Reiner Scroer, 1 emd. gl.
 Item junghe Dillinck, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Knakenhouwer, 1 emd. gl.
 Item Claes Vrese, 1 emd. gl.
 Item Johan van Metelen, 1 emd. gl.
 Item Johan, anders Hinrick, Backer, 9 st.
 Item Laurens Trumper, 2 emd. gl.
 Item Eylert Dome, 8 emd. gl.
 Item Gese Vrylinghes, myt hoer swager, 10 emd. gl.
 Item Johan Tymensen, 3 emd. gl.
 Item Rholeff Sissinck, 5 emd. gl.
 Item Gese Lewens de junghe, 6 emd. gl.
 Item Gese Lewens de olde, 12 emd. gl.
 Item Berent Geves, myt de kinder, 6 emd. gl.
 Item Hinrick Ulgher, 10 emd. gl.
 Item Wolter Tammens, 4 emd. gl.

- Item Johan Volkeers, 5 emd. gl.
 Item Willem Kanter, 8 emd. gl.
 Item Rholeff Schroer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Lambert van Doetkum, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item True Ulghers, 12 emd. gl.
 Item Willem Wever, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Summa 108 $\frac{1}{2}$ emd. gl. 12 st.
 Item Mense Schroer, 1 emd. gl.
 Item Hinrick Hesepe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Hoenrix, 5 emd. gl.
 Item Johan van Onnen, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Hopenbinder, 8 $\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Claes Varwer, myt syn soen, 8 emd. gl.
 Item Lambert Schroer, 1 emd. gl.
 Item Rotger Schutemaker, 1 emd. gl.
 Item Robert Kremer, 4 emd. gl.
 Item Tonny's Backer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Kunst Slotemaker, 2 emd. gl.
 Item Hilbrant Mesmaker, 5 st.
 Item Johan Kuper, anders Arent, 9 st.
 Item Gosevoets hues, Johan genoempt, 9 st.
 Item mester Johan Baertscherer, myt syn soen, 1
 emd. gl.
 Item Saskert Schutemaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Wolter Backer, 1 emd. gl.
 Item Berent Kuper, 9 st.
 Item Johan Blancke, 9 st.
 Item Johan van Roën, 9 st.
 Item Berent Backer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Deyeghe, 4 emd. gl.
 Item Immetgyn Goltsmedes, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Evert Schomaker, 1 $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Metelen, 8 emd. gl.
 Item Johan Schomaker, Berent anders genoemt, $\frac{1}{2}$
 emd. gl.
 Item Rholeff Vos, 9 st.
 Item Johan van Ringhe, 1 emd. gl.
 Item Geert Westerwolt, 8 emd. gl.
 Item Gese Hunts, 1 $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Focke Kremer, 2 emd. gl.

- Item Johan Kreyenborch, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Summa 56 emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
- Item Johan van Meppen, 9 st.
 Item Hinrick Snywint, 6 emd. gl.
 Item Mense Kremer, 2 emd. gl.
 Item Hinrick Krabbe, 1 emd. gl.
 Item Johan Schomaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Mette Droeghens, 4 emd. gl.
 Item Rholeff Lubbers, 3 emd. gl.
 Item Berent Schutemaker, 1 emd. gl.
 Item Anne Kistemakers, 9 st.
 Item Ebel Schutemakers, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Rholeff Oeststinck, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Basse, 1 emd. gl.
 Item Grete Veerskens, myt hoer swager, 2 emd. gl.
 Item Reiner Wantscherer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Willem Hopenbinder, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Otto Hoenrix, 4 emd. gl.
 Item Claes, anders Sybrant, Schomaker, 9 st.
 Item Otto Schutemaker, 9 st.
 Item Ghoert van Santen, 5 st.
 Item Gheert Rentinck, 9 st.
 Item Berent van Linghe, 9 st.
 Item Palmer Wever, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Hermensen, 2 emd. gl.
 Item Elletgijn Millinghe, myt de kinder, 6 emd. gl.
 Item Claes Dome, 9 emd. gl.
 Item Johan Wantscherer, 5 st.
 Item Hinrick Sasse, 5 st.
 Item Harmen Pannenbacker, 1 emd. gl.
 Item Drentsche Gheert, 1 emd. gl.
 Item Willem Mesmaker, 9 st.
 Item Sybrant Stans, 1 emd. gl.
 Summa $51\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st.
- Item Johan Smale, 2 emd. gl.
 Item schipper Rigwe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Stans, 1 emd. gl.
 Item Gese Potters, 2 emd. gl.
 Item Johan Kuper, 9 st.
 Item Harmen Schomaker, $14\frac{1}{2}$ st. 2 placken.
- Derde Serie. WERKEN N°. 9.

- Item Goessen Pawels, 2 emd. gl.
 Item Hinrick Backer, 9 st.
 Item Johan Dircksen, 2 emd. gl.
 Item Arent Kligenborch, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan van Ommen, 2 emd. gl.
 Item Tamme Glasemaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Mumme, 1 emd. gl.
 Item Berent Smyt, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Berent Vrese, 8 emd. gl.
 Item Thomes Schutemaker, $8\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Deetgin Knakenhouwers, 5 st.
 Item Harmen Sappens, $5\frac{1}{2}$ emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Johan Wichers, 1 emd. gl.
 Item Johan Wantscherer, 5 st.
 Item Hynrick Backer, 1 emd. gl.
 Item Albert Kuper, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Aelheit Varwers, 4 emd. gl.
 Item Jacob Toutgyn, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Dirck Vyant, 9 st.
 Item Katrine Bisselinghes, 5 emd. gl.
 Item Johan Albers, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Arent van Doetkum, 1 emd. gl.
 Item Grete Schomakers, 5 st.
 Summa 44 emd. gl. $20\frac{1}{2}$ st. 1 plac.
 Item Aelheit, anders Gese, Brandewyn, 9 st.
 Item Dirck, anders mester Johan, Brabander, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Swane, 5 st.
 Item Albert van Vullenho, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Gebbe Peters, 5 st.
 Item Claes Meiners, 1 emd. gl.
 Item Peter, 9 st.
 Item Claes Koen, 2 emd. gl.
 Item Rholeff Banrinck, 5 emd. gl.
 Item Michel Wever, 1 emd. gl.
 Item Hinrick Bussenschutten wyff, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick van Deventer, 9 st.
 Item Swane, anders Symen, Spikerman, 9 st.
 Item Johan Westvelinck, 3 emd. gl.
 Item Oest, 2 emd. gl.
 Item Idtske, 1 emd. gl.

- Item Cornelys Wever, 9 st.
 Item Albert Kalckmaker, 5 st.
 Item Coert Bellers, $14\frac{1}{2}$ st. 1 plac.
 Item Johan Backer de Junghe, 9 st.
 Item Bartolt Luchtemaker, 5 st.
 Item Hinrick van Buyren, 2 emd. gl.
 Item Joest Veelker, 3 emd. gl.
 Item Hinrick Schultinck, 4 emd. gl.
 Item Hinrick Kox, 4 emd. gl.
 Summa 32 emd. gl. $13\frac{1}{2}$ st. 1 plac.
 Item Johannes Klockenspoeler, 1 emd. gl.
 Item Aelheit, anders Bawe ghenoeempt, 1 emd. gl.
 Item juncker Juryen, $8\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Harmen, anders Dirck Reiners, 1 emd. gl.
 Item Wigbolt Steenmetzeler, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Egbers, 9 st.
 Item Gheert Koperslagher, 6 emd. gl.
 Item Feye Adams, 3 emd. gl.
 Item Dirck ter Woert, $14\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Menst ofte Mensche, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Voghelsanck, 1 emd. gl.
 Item Focke Schroer, 1 emd. gl.
 Item Reinken yn den Drystael, 1 emd. gl.
 Item Albert, anders Johan, Hopenbinder under Berent
 Grues, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Smyt, 9 st.
 Item Claes Backer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Lambert Amelens, 5 emd. gl.
 Item Hinrick van Mellen, 3 emd. gl.
 Item Peter Jansen, myt hoer soene, 4 emd. gl.
 Item Johan van Linghe, 9 st.
 Item Claes Vole, myt syn swagher, 8 emd. gl.
 Item Vree, 9 st.
 Item Fye Goers, myt hoer swagher, 4 emd. gl.
 Summa $42\frac{1}{2}$ emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. 1 plac.
 Item olde Johan Backer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Jacob Schomaker, 9 st.
 Item Tonny's Brouwer, 2 emd. gl.
 Item Arent Kistemaker, 9 st.
 Item Otto Heelt, 6 emd. gl.

- Item Johannes ter Heide, 8½ st. 1½ plac.
 Item Harmen under Bole Pottebacker, 9 st.
 Item Claes Lubbers, 4 emd. gl.
 Item Egbert Timmerman, ½ emd. gl.
 Item Albert Micheelsen, 9 st.
 Item Dirck Gortemaker, 5 st.
 Item Peter Steenmetzeler, 9 st.
 Item Toebe Albers, 9 st.
 Item Johan Potterwolt, 9 st.
 Item Aelheit van Kampen, 8½ st. 2½ plac.
 Item Johan Lantincq yn Hinrick Lubbers kamer, 4½
 st. 2 plac.
 Item Abel Bleker, 5 st.
 Item Albert Moll, 5 st.
 Item Meinert Wever, 9 st.
 Item Albert van Steenwyck, 9 st.
 Item Grete, 4½ st. 2½ plac.
 Item Geert van Ens, 1½ emd. gl.
 Summa 18½ emd. gl. 3 st. 2½ plac.
 Item Reiner Decker, 29½ st. 2 plac.
 Item Johan van Raken, 9 st.
 Item Ratzke Dirckes, 9 st.
 Item Claes Raeskens, ½ emd. gl.
 Item Haike Visscher, ½ emd. gl.
 Item Geert Tichler, 14½ st. 2 plac.
 Item Albert Timens, 1 emd. gl.
 Item Swane Hans, 5 st.
 Item Goert Korffmaker, 9 st.
 Item Evert Schouwe, 1½ emd. gl.
 Item Harmen Reiners, 2 emd. gl.
 Item Hinrick Huysinck, 9 st.
 Item Johan by de Muere, ½ emd. gl.
 Item Johan Spraeckholt, 9 st.
 Item Barber Sywert, ½ emd. gl.
 Item Langhe Katrine, 9 st.
 Item Moy Ffenne, 9 st.
 Item Egbert Korffmaker, 9 st.
 Item Stine Klaes, 1 emd. gl.
 Item Hinrick van Awert, 1 emd. gl.
 Item Harmen Leyendecker, 9 st.

- Item Hinrick Wever, $14\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Summa 13 emd. gl. $10\frac{1}{2}$ st.
- Item Johan Dircksen, 9 st.
 Item Johan Segebaert, $8\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Harke Steenmetseler, 9 st.
 Item Claes van Awert, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Tymmerman, 5 st.
 Item Ryck Kistemaker, $14\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Hinrick de Wilde, 9 st.
 Item Hisse, 5 st.
 Item Geertgyn Egbers, 9 st.
 Item Johan Swartgyn, 5 st.
 Item Hinrick Wever, 9 st.
 Item Berent Cremer, 9 st.
 Item Florys Visscher, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Menelt Steenmetseler, 5 st.
 Item Johan van Osenbrugge, 9 st.
 Item Peter Wulsack, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Wever, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Warmelt Kistemaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick van der Lippe, $14\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Mechtelt, 1 emd. gl.
 Item Dirck, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Rholeff Wantscherer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Anne Mesmakers, $4\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Summa 9 emd. gl. 21 st. $1\frac{1}{2}$ plac.
- Item Johan van Munster, $14\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Katrine Lambers, $14\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Mechtelt Koeckster, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Berent van Linghe, 15 st.
 Item Willem Besteneve, 9 st.
 Item Michel Schutemaker, 9 st.
 Item Johan Backer under Johan Hoenrix, 9 st.
 Item Aelheit Lubbers, $14\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Ide Baertscherers, 9 st.
 Item These Jansen, 3 emd. gl.
 Item Rholeff Vastenow, $8\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Ocke Backer, 2 emd. gl.
 Item Hille Ulgers, 2 emd. gl.
 Item Johan Peters, $29\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item schipper Eitke, 2 emd. gl.
 Item Dewer, 9 st.
 Item Hinrick Varwer, 9 st.
 Item Johan Ysbrandes, 1 emd. gl.
 Item Gheert Backer, 2 emd. gl.
 Item Aelheit, anders Aelheit, varwers, 9 st.
 Item Evert Schroer, 5 st.
 Item schipper Gabbe, 9 st.
 Item Lambert Slotemaker, $8\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Summa $18\frac{1}{2}$ emd. gl. $4\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item Peter Platen wyff, 9 st.
 Item Warner, anders Evert, Schomaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Reiner Pelser, 1 emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Evert Stratinck, $8\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Goessen Brouwer, 2 emd. gl.
 Item Tonny's Gaspemaker, $8\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Johan Schomaker, anders Albert, under Geert
 Lewe, 9 st.

Item Warner Schomaker, 9 st.
 Item Aleff Riemslager, $1\frac{1}{2}$ emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Helle Bockens, $8\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Bernardus, 5 st.
 Item Egbert Mabe, 1 emd. gl.
 Item Claes Ridder ofte Schurinck, 9 st.
 Item Ysbrant, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Luytgyn Tymmerman, 9 st.
 Item Egbert Goman, 1 emd. gl.
 Item Dirck Schuyrinck, $14\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Luytgin Backer, 1 emd. gl.
 Item Harmen Karnute, 9 st.
 Item Johan Brouwers wyff, $8\frac{1}{2}$ st.
 Item Johan van Linghe, 4 emd. gl.
 Item Johan Bettinck, 2 emd. gl.

Summa 19 emd. gl. 3 st. 1 plac.

Item Wibbe, 10 st.
 Item schipper Luytgyn, 9 st.
 Item Harmen Hopper, myt de moder, $14\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Lyse Slotemakers, 9 st.
 Item Marriken Deenst, 9 st.

- Item Frouke Deenst ¹⁾, 9 st.
 Item Tonny's Mesmaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Jacob Huysinck, 8 st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Gase, $8\frac{1}{2}$ st.
 Item Werner Visscher, 9 st.
 Item Engelbert Visscher, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Gerleff Pannenbacker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Evert Smyt, $8\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Yde Barckholts, 1 emd. gl.
 Item Harmen Steenmetseler, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Albers, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Lubbert Jarghes, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Pete Wever, 5 st.
 Item Peter Leiendecker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Berent Lapper, 5 st.
 Item Johan Lingerman, 5 st.
 Item Symon Schutemaker, 5 st.
 Summa 8 emd. gl. 10 st. 2 plac.
 Item Hinrick van Mueden, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Focke Visscher, 5 st.
 Item Bawe Mesmakers, 9 st.
 Item Stine Tymmermans, 9 st.
 Item Reiner Boghemaker, 9 st.
 Item Hinrick Tymmerman, 9 st.
 Item Johan Potgeter, 5 st.
 Item Sytgyn van Amelant, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Bate Volkers, 5 st.
 Item Hansken up den Holm, $14\frac{1}{2}$ st.
 Item Johan Berens, 5 st.
 Item Rholeff Wever, 5 st.
 Item Johan Glasemaker, 9 st.
 Item Hinrick Kistemaker, 9 st.
 Item Swartehoep, 9 st.
 Item Claes Schutemaker, 5 st.
 Item schipper Wabbe, 9 st.

1) Dit met kleine d geschreven in het ms., terwijl de vorige met kapitale D staat. Behalve waar duidelijk het tegendeel is aangewezen door den tekst, zijn overal door mij de herhaaldelijk zonder systeem voorkomende kleine beginletters van de eigennamen in kapitale letters veranderd.

Item Johan Claessen, 5 st.
 Item Luytgyn Huysinck, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Wever, 9 st.
 Item Vrerick Wever, 9 st.
 Item Johan Scholapper, 9 st.
 Summa 6 emd. gl. $13\frac{1}{2}$ st.
 Item Cornelys Moy, 5 st.
 Item Anne Neister ofte Berent Decker, 5 st.
 Item Dirck Porteer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Imme Kleerkoepster, 9 st.
 Item Alger Brunger, 6 emd. gl.
 Item schipper Ebe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Golde Staels, myt hoer moder, 6 emd. gl.
 Item Luytken Reinkens, 1 emd. gl.
 Item Gerryt Reinkens, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Rholeff Glasemaker, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Popke Kuper, $4\frac{1}{2}$ st.
 Item Bole Backer, $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 14 st.
 Item Harmen Kistemaker, 9 st.
 Item Luyloff Visscher, 9 st.
 Item Evert van Rhoën, $8\frac{1}{2}$ st.
 Item Toebe Klaessens, 1 emd. gl.
 Item Dirck Symensen, 1 emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st.
 Summa 22 emd. gl. 4 st. 1 plac.
 Summa van Wolter Luysinghes kluft: 453
 emd. gl. $6\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.

De anderde schattunghe yn Johan Cloestermans kluft:
 Item Warner Mesmaker, 9 st.
 Item Goessen Wyntapper, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item mester Bouwe, 6 emd. gl.
 Item Tonny Groenewolt, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Harmen Wyntapper, 2 emd. gl.
 Item Claes van Buckholte, 9 st.
 Item Berent Robijn, 4 emd. gl.
 Item Johan Brouwer, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Backer, 1 emd. gl.
 Item Coert van Tekenborch, 1 emd. gl.
 Item Evert yn de kelder under Geert Kannegeters hues, 9 st.
 Item Remmert Vrese, $\frac{1}{2}$ emd. gl.

- Item Otto van Retborghe, 1 emd. gl.
 Item Dirck Goltsmyt de Olde, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Lambert Backer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Wyntapper, 2 emd. gl.
 Item Johan van Cleve, 4 emd. gl.
 Item Evert Potter, 6 emd. gl.
 Item Wytke Vrese, 1 emd. gl.
 Item Wilem van Melle, 1 emd. gl.
 Item Johan Altinck, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Frans Kannegeter, 9 st.
 Item mester Sweer Hoenrix, 4 emd. gl.
 Item Johan yn de kaste ynt Rechte Jat, 5 st.
 Summa $38\frac{1}{2}$ emd. gl. 11 st.
 Item Edserdt Meunema, 6 emd. gl.
 Item Claes, Harmen Wantscheers swagher, 1 emd. gl.
 Item Rholeff Reemslagher, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Gerryt Goltsmyt, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Dirck Goltsmyt, 5 st.
 Item Gerryt van der Beets, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Lumme Veelkers, myt hoer sone, 8 emd. gl.
 Item Claes Peters, 4 emd. gl.
 Item olde Johan Stoeldreier, 2 emd. gl.
 Item junghe Johan Stoeldreier, 1 emd. gl.
 Item Johannes Wilhelmi, 4 emd. gl.
 Item Hinrick van Norden, 9 st.
 Item schipper Otto, $3\frac{1}{2}$ emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Berent Tymmerman, 4 emd. gl.
 Item Menelt Rheemslagher, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick van Larelte under Vree Stratemaker,
 $8\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Claes Hartghers, 1 emd. gl.
 Item Daye under Geertruets Eelts, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Peter Hachtinck, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Goldsmyt, 1 emd. gl.
 Item Jelle yn Vrewolt, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan van Keppel, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Smyt, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Tye Backer, 9 st.
 Item Berent Hopenbinder de Olde, 1 emd. gl.
 Summa $45\frac{1}{2}$ emd. gl. $1\frac{1}{2}$ st. 1 plac.

- Item Hinrick Kistemaker, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Arent van Huessen, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Bolens; 3 emd. gl.
 Item Johan Bruens, 3 emd. gl.
 Item Thomes Kremer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Dirck undert Wynhues, 1 emd. gl.
 Item Grete van Swolle, 2 emd. gl.
 Item Harmen Wyenbrugge, 1 emd. gl.
 Item Hinrick van Swelen, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Aelheit Grues, myt de kinderen, 5 emd. gl.
 Item Johan Wantscherer, 9 st.
 Item Johan Scroer, 9 st.
 Item Geert Kremer, 9 st.
 Item Hinrick Moysteen, 3 emd. gl.
 Item Teelke Neister, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Arent Wantscheers swagher, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Juryen Backer, 9 st.
 Item Ebe Schroer, 2 emd. gl.
 Item Heke Baertscherer, 1 emd. gl.
 Item Karsten Kremer, 4 emd. gl.
 Item Johan Jellys, 9 st.
 Item Jemme Almen, 6 emd. gl.
 Item Symon Vos, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Jacob Baertscherer, 1 emd. gl.
 Summa 40 emd. gl.
 Item Albert van Prise, 4 emd. gl.
 Item Harmen Kremer, 1 emd. gl.
 Item Rholeff Grel, 1 emd. gl.
 Item Coert Mesmaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Fenne Allers in Coert Ulgers kelder, 5 st.
 Item Wigbolt Berens, 4 emd. gl.
 Item Arent Wantscherer, 2 emd. gl.
 Item Willem Klynrinck, 9 st.
 Item Johan Kremer, 9 st.
 Item Berent Knakenhouwer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick van Lewerden, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Egbert van Rheen, 2 emd. gl.
 Item Gheert Pepersack, 4 emd. gl.
 Item Dirck under de Geck, 9 st.
 Item Rholeff Wantscherer, 3 emd. gl.

- Item Hinrick Allens, 1 emd. gl.
 Item Swarte Hinrick, 2½ emd. gl.
 Item Luytken van Metelen, 1 emd. gl.
 Item Michel Eels, 6 emd. gl.
 Item Gheert yn de Waghe, 12 emd. gl.
 Item Rholeff Hopenbinder under Johan Schomaker, 9 st.
 Item Claes, anders Gheert, Hopenbinder, 9 st.
 Item Claes de Wilde, 4 emd. gl.
 Item Harmen ter Borne, 5 emd. gl.
 Summa 55½ emd. gl. 5 st.
 Item Harmen van Kampen, 8 emd. gl.
 Item Hugo Wantscherer, 9 st.
 Item Rholeff Schedam, 2 emd. gl.
 Item Dutmer Mensema, 4 emd. gl.
 Item de Suster, 3 emd. gl.
 Item Schaten swagher, ½ emd. gl.
 Item Johan Banrinck, 6 emd. gl.
 Item Berent Kwakenhouwers wyff, 1 emd. gl.
 Item Katrine Tripmakers, ½ emd. gl.
 Item Harmen van Hessel, 1½ emd. gl.
 Item Johan Schemaker, 9 st.
 Item Evert van Askendorp, 2 emd. gl.
 Item Swane Lubbers, 12 emd. gl.
 Item juffer Johan Jarghes, 8 emd. gl.
 Item Hinrick Steenmetseler, 9 st.
 Item Jacob Tamminghe, 4 emd. gl.
 Item Johan Hopenbinder, 9 st.
 Item Onno Wantscherer, 1 emd. gl.
 Item Claes Luytgins, 6 emd. gl.
 Item Hille Luytgins, 5 emd. gl.
 Item Claes Smyt, 2 emd. gl.
 Item Timen van Uuters hues, 9 st.
 Item Johan Wissinck, 1 emd. gl.
 Item Loech Schulte, 7 emd. gl.
 Item Gese Hopenbinders, 9 st.
 Summa 76 emd. gl. 9 st.
 Item Gerleff Stoeldreier, 9 st.
 Item Arent Stratemaker, 1 emd. gl.
 Item Vree Stratemakers, 1 emd. gl.
 Item Oetgyn van Wynsum, ½ emd. gl.

- Item Harmen Roeskens, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Harmen, anders Johan, Tibbens, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Dirck Kannegeter, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Aelheit yn de Swane, 6 emd. gl.
 Item Wicher van Embden, 3 emd. gl.
 Item Peter van Bremen, 9 st.
 Item Gyse Goltsmyt, 1 emd. gl.
 Item Pawel Hanen, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Borchert Schroer, 6 emd. gl.
 Item Harmen Backer, $3\frac{1}{2}$ emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Luyloff Moessteen, 2 emd. gl.
 Item Jacob Mesmaker, 9 st.
 Item Symon Beldensnyder, 9 st.
 Item Claes Mesmaker, 9 st.
 Item Reiner Slotemaker, 9 st.
 Item Geertruet Eelst, 10 emd. gl.
 Item Berent Mesmaker, 1 emd. gl.
 Item Anna Mueckysers, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Berent Hopendbinder, 9 st.
 Item Dyvert Sweertveger, 1 emd. gl.
 Item Rholeff Huynghe, 12 emd. gl.
 Item Harmen Goltsmyt, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Marcus Geelgeter, $8\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Harmen Mesmaker, 1 emd. gl.
 Summa 54 emd. gl. $26\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Johan Schomaker, $29\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Rholeff Homaker, 9 st.
 Item Evert Kannegeter, 1 emd. gl.
 Item Hinrick Reemslager, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Jarghes, 12 emd. gl.
 Item Egbert Schemaker, 9 st.
 Item Wemele Wicheringhe, myt hoer soene, 10 emd. gl.
 Item Berent Gortemaker, 9 st.
 Item Anna Mepsche, 4 emd. gl.
 Item Peter Goldsmyt, 1 emd. gl.
 Item Here Tonckens, 6 emd. gl.
 Item Willem Backer, anders Jacob, 9 st.
 Item Harmen Wantscherer, 3 emd. gl.
 Item Gheert Sluyter, 2 emd. gl.
 Item Agethe Scroer, 1 emd. gl.

- Item de Scroer myt Berent Knakenhouwer wonende, 9 st.
 Item Evert Heinens, 3 emd. gl.
 Item Claes up de Moele, 14 st.
 Item in Aelheyt Grues kelder wonende, 5 st.
 Item Coert Schomaker, 1 emd. gl.
 Item Ranck Koeninck, 4 emd. gl.
 Item Wilke Dokens, 8 emd. gl.
 Item Lubbert Koeninghes kinderen, 8 emd. gl.
 Item Harmen van Gelre, 3 emd. gl.
 Item Grete Hondels, 2 emd. gl.
 Item Johan van Ballen, brouwer, 1½ emd. gl.
 Item Anna Drapers, 8 emd. gl.
 Item in de Bulle, 9 st.
 Item Tepe Tichlers wyff, myt hoer swager, 1 emd. gl.
 Summa 83 emd. gl. 12½ st. 2½ plac.
 Item Egbert Goltsmyt, 1 emd. gl.
 Item Helmich, ½ emd. gl.
 Item Leffert Wever, 9 st.
 Item Claes Steenmetseler, 5 st.
 Item Dirck Potgeter, 14½ st. 2 plac.
 Item Allert Klant, 8 emd. gl.
 Item borgermester Willem Wicheringhe, 10 emd. gl.
 Item Abele Billingheweer, 4 emd. gl.
 Item Aelheit Volkeers, ½ emd. gl.
 Item Aelheit Tymens, 1 emd. gl.
 Item Johan Kistemaker, 3 emd. gl.
 Item Johan Baertscherer by Tymen van Utrecht, 9 st.
 Item Harmen Koperslagher, yn Geert Kannegeters hues,
 1 emd. gl.
 Item Kaeck Johan, 5 st.
 Item Egbert Homaker, 1½ emd. gl.
 Item Mense Schomaker, 8½ st. 2½ plac.
 Item Johan Wever, 9 st.
 Item Aelheit, yn Helperich Bebinghes kelder, ½ emd. gl.
 Item Hinrick Backer, 1 emd. gl.
 Item Dicke Wibbe, 9 st.
 Item Johan Homaker, 1 emd. gl.
 Item Gheert Kloet, under Johan Homaker, ½ emd. gl.
 Item Poppe Wantscherer, 9 st.
 Item Berent Schroer yn de Tassche by Allert Klant, 9 st.

- Item Johan Noetvelt, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Hopenbinder, $8\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Hinrick Rheemslager, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Slotemaker ofte Spoermaker int Rechte
 Jat, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Wilke te Nansum, 10 emd. gl.
 Summa 48 emd. gl. $6\frac{1}{2}$ st. 1 plac.
 Item Helperich Bebinck, 8 emd. gl.
 Item Berent Hopenbinder, de junghe, 1 emd. gl.
 Item Jacob Luytgyns, 2 emd. gl.
 Item Hinrick Engelbers, 2 emd. gl.
 Item mester Berent van Embden, waterbesichtigher,
 $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Hueskens, 4 emd. gl.
 Item Berneer ten Holte, 6 emd. gl.
 Item Johan Peters, myt de moder, 6 emd. gl.
 Item Johan van Awert, $14\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Harmen Mesmaker, 9 st.
 Item Gheert Wicheringhe, 12 emd. gl.
 Item Johan Levinck, 3 emd. gl.
 Item Joest Stoeldreyer, 9 st.
 Item Gerryt Wever ofte Hinx, 9 st.
 Item Ode Korenpoerte, 4 emd. gl.
 Item Claes Schomaker, 9 st.
 Item Lyse Brabanders, 4 emd. gl.
 Item Johan van Beilen, 1 emd. gl.
 Item Geert van Rheen, 1 emd. gl.
 Item Rholeff Hornakers wyff, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Albert Potter, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Ghese van Becberghen, 2 emd. gl.
 Item Lutgert Pottebackers, 1 emd. gl.
 Item Bruen Kremer, 2 emd. gl.
 Item Wolter Backer yn Guldenstrate, anders Tonnys, 9 st.
 Item Hoertgyn Dirckes, 10 emd. gl.
 Item Juryen Jarghes, 6 emd. gl.
 Item Coert Ulgher, 8 emd. gl.
 Item Berent Hoerenkens, 8 emd. gl.
 Summa 96 emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Bartolt Koeners, myt de moder, 13 emd. gl.
 Item Geert Schomaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.

- Item Dirck van Wynsum, 1 emd. gl.
 Item Johan Bitter, 9 st.
 Item Melchior Rhenghers, 2 emd. gl.
 Item Gheert Knakenhouwer, 2 emd. gl.
 Item Dicke Berent, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Harmen Schomaker, yn Heertgen Dircks kelder, 9 st.
 Item Gheert Hopenbinder, 9 st.
 Item Arent van Luyck, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Botte Schomaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Claes Popkens, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Frerick Mesmaker, $8\frac{1}{2}$ st.
 Item Berent Karstkens ende myt hem ynwonende, 1 emd. gl.
 Item Reiner Baerscherer, 9 st.
 Item Claes Dusentgulden, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hilbrant Sylbrugge, 3 emd. gl.
 Item Johan, anders Lewe, Mesmaker, 5 st.
 Item Johan, anders Harmen, Harthouwer, $14\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Mense, anders Eise, Schroer, 9 st.
 Item Gheert Kock, 9 st.
 Item Claes Ughens, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Arent van Oldenseel, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Steenmetseler, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Dicke Toeke, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Juryen Tibbens, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Lubbert Tapper, 9 st.
 Item Johan Kannegeter, yn Geert Kannegeters hues, 1 emd. gl.
 Item Valwater, 9 st.
 Item Harmen Pley, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Robers, 2 emd. gl.
 Summa 38 emd. gl. 10 st. 2 plac.
 Item Berent Overes, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Anthonius Nienhues, $14\frac{1}{2}$ st.
 Item Gerryt van Zutphen, 8 st.
 Item Johan Watermenner, $8\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Luytgin Egbers, $8\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Berent Smyt, schuttenkoeinck, $29\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Lamme Backers, $8\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Albert Harmensen, 5 st.

- Item Luytgyn Rolteman, 10 emd. gl.
 Item Egbert, $4\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Hinrick Jaghers wyff, 5 st.
 Item Henninck Potgeter, 1 emd. gl.
 Item Evert Wantscherer, 4 emd. gl.
 Item Harmen Gheersen, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Hopenbinder, $8\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Bywe Bruens, $1\frac{1}{2}$ emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Johan Baertscherer, 5 st.
 Item Berent Slotemaker, $8\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Tonny's Pothorst, 9 st.
 Item Willem Seghebaert, 1 emd. gl.
 Item Willem van Barsen, 6 emd. gl.
 Item Detert by de Moelenbarch, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Maech, 1 emd. gl.
 Item Gheert Muller, 2 emd. gl.
 Item Tuen Luytgen, 1 emd. gl.
 Item Cornelys Warners, 1 emd. gl.
 Item Johan van Steenwyck, 1 emd. gl.
 Item Hinrick Hollander, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Joest Lewe, 12 emd. gl.
 Item Peter Stoeldreier, 5 st.
 Item Grete Gaikema, 5 emd. gl.
 Summa 53 emd. gl. $8\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Luytken Albers, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Benedictus Sweertvegher, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Remmert Schroer, 9 st.
 Item Johan Sweertvegher, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Harmen Hopenbinder, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Slotemaker, 9 st.
 Item Johan Schroer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Peter Decker, 9 st.
 Item Aelheit Cornelys, 5 st.
 Item Johan de Minste, 5 st.
 Item Reiner Backer, 5 st.
 Item heer Wolters Agathe, 5 st.
 Item Berent Mesmaker, 9 st.
 Item junghe Gheert van Rheen, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Harmen van Vreen, 9 st.
 Item Gheert van Vreens wyff, 5 st.

- Item Rholeff Maris, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Dingslages hues, 5 st.
 Item Frans yn den Peerboem, 9 st.
 Item Hinrick Watermenner, 1 emd. gl.
 Item Thomes Pipers wyff, 5 st.
 Item Johan Tymmerman, 5 st.
 Item Dirck Gortemaker, 5 st.
 Item up de Helle, 1 emd. gl.
 Item Johan Hopenbinder, 5 st.
 Item Swart Jantgyn, 1 emd. gl.
 Item Krabben hues, 9 st.
 Item Johan Backer, 1 emd. gl.
 Item Heerke Schroer, 1 emd. gl.
 Item Rholeff ten Waters neve, 9 st.
 Item Gheert van der Scheer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Summa 13 emd. gl. 2 plac..
 Item Evert Schomaker, 9 st.
 Item Gerleff yn Berent Robyns kelder, 9 st.
 Item in Johan Jarghes kelder, 9 st.
 Item Jutte Goltsmedes hues, 9 st.
 Item Hinrick Maler, 5 st.
 Item Thies Bokebinder, 9 st.
 Item in Billingheweers kelder, 9 st.
 Item Luytgyn Mabe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Berent van Metelen, 1 emd. gl.
 Item Hinrick van Rheen, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Juryen Tymmerman, 5 st.
 Item Hans Piper, 9 st.
 Item Johan Wachter, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Luytgyn Schragens, 9 st.
 Item Michel Eels susteren, 3 emd. gl.
 Item Haike Schomaker, 9 st.
 Item Welmoet Gortemakers, 9 st.
 Item Aelheit Remmers, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Karstgyn Spilletgyn, 9 st.
 Item Cornelys Gortemaker, 1 emd. gl.
 Item Thee up de Kamp, 1 emd. gl.
 Summa 40 $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Summa van Johan Kloestermans kluft: 6 $\frac{1}{2}$ c.
 5 $\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st. 1 plac.

De anderde schattunghe yn Johan Helperichs kluft :

- Item Hille Terinckveldes, 1 emd. gl.
- Item Reiner Vyrwarker, 5 st.
- Item Peter Beldensnyder, 1 emd. gl.
- Item Hille Kloecks, 5 st.
- Item Tonny's Maes, 4 emd. gl.
- Item Testeleff Goltsmyt, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
- Item Wessel van Munster, 9 st.
- Item Sicke van Dockum, 5 st.
- Item Hinrick Timannus, 29 st.
- Item Johan Boelsen, 1 emd. gl.
- Item Eppe Wilkens moder, 9 st.
- Item Samelers hues, 5 st.
- Item Hille Steenmetselers, $8\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
- Item Flodorps wyff, 9 st.
- Item Johan Beertapper, 9 st.
- Item Frans Apteker, 1 emd. gl.
- Item Albert Apteker, 1 emd. gl.
- Item onder Frans Apteker wonende, 9 st.
- Item Ghese Kloets, 9 st.
- Item Everhardus Scryver, 2 emd. gl.
- Item Reiner Garmens, 8 emd. gl.
- Item borghermester Johan Schatter, 10 emd. gl.
- Item Hinrick syn moder, 4 emd. gl.
- Item borghermester Reindt Alberda, 12 emd. gl.
- Item Marten Slotemaker, 9 st.
- Item Arent Gysbers, 2 emd. gl.
- Item Hinrick Peters, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
- Item Eetke Wyers, $14\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
- Item Andeleff Varwers, 1 emd. gl.
- Summa 54 emd. gl. $15\frac{1}{2}$ st. 1 plac.
- Item Harder Goltsmyt, 1 emd. gl.
- Item Gheerd Diddens, 1 emd. gl.
- Item Claes Hopenbinder, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
- Item Willem Holke, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
- Item Gese Holkens, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
- Item Berent van Rheen, 1 emd. gl.
- Item Abele Roskam, 9 st.
- Item Gheert Smyt, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
- Item Luytkyn Slotemaker yn Linghen hues, 9 st.

- Item Claes Kremer, 5 st.
 Item Johan Snellens, 3 emd. gl.
 Item Aelheit van den Dam, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Aelheit Wolters, 4 emd. gl.
 Item Willem Huysinck, 6 emd. gl.
 Item Claes Backer, 1 emd. gl.
 Item Claes Peters, 1 emd. gl.
 Item Jacob Kuper, 9 st.
 Item Gerryt Scroer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Joachim Blawe, 6 emd. gl.
 Item Johan Kevelinck, 2 emd. gl.
 Item Johan van Goer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Haje Uffkens, 6 emd. gl.
 Item Johan Vlaskoper, 4 emd. gl.
 Item Tymen Kannegeter, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Jacob Smyt, 2 emd. gl.
 Item Johan Schroer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Lutgert Hiddinghe, 4 emd. gl.
 Item Johan Wyenbrugghe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Jacob Lamkens, 2 emd. gl.
 Item Gese Goltsmedes, 1 emd. gl.
 Summa 51 emd. gl. 2 st.
 Item Johan Wyffrinck, 6 emd. gl.
 Item Gheert van Ballen, 8 emd. gl.
 Item Johan Frans, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Epe Heinens, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Rotger Rotgers, 2 emd. gl.
 Item Harmen Loer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Aelheit Dorenbusch, 1 emd. gl.
 Item Harmen Kistemaker, 1 emd. gl.
 Item Arent Stoeldreier, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Hopenbinder, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Jutte Schomakers, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Krabbe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Willem to Blawehues, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Smyt, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Arent Hopenbinder, 5 st.
 Item Sybrant Knakenhouwer, 2 emd. gl.
 Item Menne Schomaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Schomaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.

- Item Yke Kornelys, 2 emd. gl.
 Item daernaest, genoempt Ile Sickinghe, 9 st.
 Item Johan van Rolde under mester Johan Baertscherer, 5 st.
 Item Egbert Nyenhues, 9 st.
 Item Anne Mullers, 9 st.
 Item mester Johan Baertscherer, 3 emd. gl.
 Item Roleff Smyt, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Gheert Hopenbinder, 9 st.
 Item Johan van Ulsen, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Thomes Dunne, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Kunne Schatens, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Arent Berens, 9 st.
 Item Popke van Reide, 4 emd. gl.
 Item Wilken hues, Hinrick genoempt, 9 st.
 Summa $38\frac{1}{2}$ emd. gl. 4 st.
 Item Johan Beertapper, anders Evert genoempt, $8\frac{1}{2}$ st.
 $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Hans Eggers, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan van Kleve, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Allert Backer, $2\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Ebel Reiners, 1 emd. gl.
 Item Rholeff Battinck, 1 emd. gl.
 Item Claes, myt Rholeff wonende, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan van Wynsum, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Harmen ofte Detert Scroer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Julle Sickens, 2 emd. gl.
 Item Johan Swarte, 4 emd. gl.
 Item Gheert Swarte, 4 emd. gl.
 Item Hinrick Varwer, 1 emd. gl.
 Item Juryen Backer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Jacob Bentinck, 3 emd. gl.
 Item Johan Watermenner, 1 emd. gl.
 Item Deewes Schroer, 9 st.
 Item Hinrick Schroer, 9 st.
 Item Johan Smyt, 9 st.
 Item Johan Gortemaker, 9 st.
 Item Peter Smyt, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Otto Wybens, 3 emd. gl.
 Item Neinck Gerrys, 3 emd. gl.

- Item Peter Schroer, 3 emd. gl.
 Item Johan Baertscherer, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Claes van Mellen, 2 emd. gl.
 Item Johan yn Leners Smyts hues, 9 st.
 Item Johan Hovinck, 9 st.
 Item Johan Segerinck, $8\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.
 Item Hillebrant Barel's wyff, 1 emd. gl.
 Item Rholeff Kistemaker, 3 emd. gl.
 Item Dirck van Visvlete, 9 st.
 Item Gheert under Thiepk'e Theenghe, 9 st.
 Summa 42 emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Harmen Goerman, 5 st.
 Item Johan Groenenborch, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Ayte van Slochteren, 1 emd. gl.
 Item Fenne yn de Mane, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Slotemaker, 1 emd. gl.
 Item Arent van Becbergen, 3 emd. gl.
 Item Johan van Sleen, 9 st.
 Item Johan Vlaskoper, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Kunne Schroers, 1 emd. gl.
 Item Philips van Thien, 1 emd. gl.
 Item Gheert van Linghe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Tissinck, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Juryen van Embden, 1 emd. gl.
 Item Gheert Schomaker, under Jemme yn Poelstrate,
 $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Baltasar Saelmaker, 9 st.
 Item Berent van Rottum, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick, anders Harmen, Slotemaker, 9 st.
 Item Elteke Schroer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item de wedewe, myt Elteke Schroer wonende, $29\frac{1}{2}$
 st. 2 plac.
 Item Jacob Baertscherer, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Drewes Wantscherer, 9 st.
 Item Hans Hesse, glasemaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Albert van Sleen, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Luytgin Backer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan, anders Rholeff, Backer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Gheert Hopenbinder, 9 st.
 Item Albert Schomaker, 9 st.

- Item Marriken Schedams, 9 st.
 Item Johan Korffmaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Kremer, 9 st.
 Summa 19 emd. gl. 25 $\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Egbert Backer, 9 st.
 Item Johan Knakenhouwer, 9 st.
 Item Frerick Peters, 1 emd. gl.
 Item Gerryt van Becbergen, 4 emd. gl.
 Item Jacob Meyners, 3 emd. gl.
 Item Johan Wessels, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Elbrich, 1 emd. gl.
 Item Rholeff Vroelick, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Saelmaker, 7 $\frac{1}{2}$ st. 1 $\frac{1}{2}$ plac.
 Item Lubbert Schomaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Willem van Roswinkel, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Berneer Goltsmyt, 1 $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Geert Schomaker, 9 st.
 Item Onno Zytsema, 8 emd. gl.
 Item Egbert Thiackens, 1 emd. gl.
 Item Luytken Kremer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Harthouwer, 9 st.
 Item de Sweertveger, 9 st.
 Item Albert Hopenbinder, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Jellys Goltsmyt, myt syn moder, 2 emd. gl.
 Item Engelbert Kremer, 4 emd. gl.
 Item Abel Louwens, 1 emd. gl.
 Item de schomaker under Reiner Pottebacker, 8 $\frac{1}{2}$ st.
 2 $\frac{1}{2}$ plac.
 Item Johan Knasse, 1 $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Wennetgyn Sickinghe, 8 emd. gl.
 Item Barelt Knakenhouwer, 1 emd. gl.
 Item Johan van Osenbrugge, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Berent van Dulmen, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hille Beertappers, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan van Linghe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Dirck, anders Otto, Schomaker, 9 st.
 Item Reiner Pottebacker, 2 emd. gl.
 Summa 46 emd. gl. 11 $\frac{1}{2}$ st. 1 plac.
 Item Luyloff Wantscherer, 9 st.
 Item Harmen van Osenbrugge, $\frac{1}{2}$ emd. gl.

- Item Johannes Battinck, 2 emd. gl.
 Item Albert Versinghe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Claes Specker, 1 emd. gl.
 Item Rholeff Hiddinghe, voer sick, 3 emd. gl.
 Item Johan Hermensen, 3 emd. gl.
 Item Juryen yn den Engel, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Heile, 9 st.
 Item Arent Kistemaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Schroer ofte Klinckhamer, 1 emd. gl.
 Item Tonny's Homaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Geert Homaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Wessel Hartgers, 4 emd. gl.
 Item Syppe, $29\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Goert Varwer, 1 emd. gl.
 Item Johan Vlaskoper, 1 emd. gl.
 Item Stine Thema, 4 emd. gl.
 Item Tale Lantinck, 2 emd. gl.
 Item Heile Koeninges, 5 emd. gl.
 Item Mense Koeninghes, 1 emd. gl.
 Item Bartolt Schomaker, 1 emd. gl.
 Item Aelheit Baertscherers, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Willems, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Egbert Luytgyns, 4 emd. gl.
 Item Berent Baertscherer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Katrine, 9 st.
 Item Gese Balmakers, 5 st.
 Item Hinrick van Oldenseel, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Fre Schatens, 2 emd. gl.
 Item Harmen Muller, 4 emd. gl.
 Summa 47 emd. gl. $1\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Onno Menckens, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Arent Kistemaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Wyffrinck wedewe, 4 emd. gl.
 Item Johan Kistemaker, 9 st.
 Item Johan Tasschemaker, 9 st.
 Item Johan van Heck, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Eise Saelmaker, 9 st.
 Item Gheert van Benthum, under Gheert Swarte, 5 st.
 Item Thiaske buten de poerte, 1 emd. gl.
 Item Frerick Hopenbinder, 9 st.

- Item Albert Glasemaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Julke Vrese, 1 emd. gl.
 Item mester Berent Schelge, 4 emd. gl.
 Item Gheert Hoerenken, 4 emd. gl.
 Item Bartolt Eelst, 5 emd. gl.
 Item These Oesterhusen, 8 emd. gl.
 Item Onno Taminghe, 4 emd. gl.
 Item Harmen Vaenker, 2 emd. gl.
 Item Eilert Gaspemaker, 9 st.
 Item Lambert Karstkens, 1 emd. gl.
 Item Bartolt van Deweren, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Stine Potters, 2 emd. gl.
 Item Albert Hoerenkens, 4 emd. gl.
 Item Gheert Hopenbinder, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Aleff Sickinghe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Luyloff Homaker, 9 st.
 Item Harmen Schroer, 9 st.
 Item Hille Pasteidenbackers, 9 st.
 Item Hinrich Grawert, 9 st.
 Item Albert ten Busch, 2 emd. gl.
 Item Koep Volmeringhe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Summa $52\frac{1}{2}$ emd. gl. 6 st.
 Item Johan Gortemaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Harder Stael, 1 emd. gl.
 Item borghermester Claes Schaffer, 12 emd. gl.
 Item Albert Huysinghe, 4 emd. gl.
 Item Gebbe van Ballen, 10 emd. gl.
 Item Dirck van Ballen, 4 emd. gl.
 Item Wolter Zyghers, 4 emd. gl.
 Item junghe Johan Hoerenkens, 4 emd. gl.
 Item Wemele Wybens, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Peter Hollanders, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Frerick Koiter, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Gyse Meiners, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Rholeff Slachter under Albert ten Busch, 9 st.
 Item Johan Meiboen, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Peter Goltsmyt, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Saelmaker, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Harmen Allers, 1 emd. gl.
 Item Johan Westerwolt, 1 emd. gl.

- Item Drewes Asckendorp, 1 emd. gl.
 Item Harmen Beldensnyder, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Coert van Minden, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Thraeck de Beste, 9 st.
 Item Johan ter Brugghen, 3 emd. gl.
 Item Thiepke Theenghe, 2 emd. gl.
 Item Hinrick upt Sylken, beertapper, $8\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Hinrick Saelmaker, 9 st.
 Item Reiner Spoermaker, 4 emd. gl.
 Item Claes Schomaker, 1 emd. gl.
 Item Johan Evers, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Grete Erelde, 8 emd. gl.
 Item Tuen Luytgin, 1 emd. gl.
 Summa $67\frac{1}{2}$ emd. gl. $5\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Egbert Bottebacker, 3 emd. gl.
 Item de proevener yn Volmers hues, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Thomes yn Gese Schaerdes kamer, 9 st.
 Item Sicke Snelinck, 1 emd. gl.
 Item Anna Mudders, 9 st.
 Item Bartolt van Rottum, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Evert up den Esch, 9 st.
 Item Borchert van Cleve, 3 emd. gl.
 Item Johan Appelman, 9 st.
 Item Harmen van Meppen, $8\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Else Goltmedes, 9 st.
 Item Evert Donseler, 8 emd. gl.
 Item Hinrick Vuest, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Ate Schutenschuver, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Egbers, 9 st.
 Item Lippe Schutenschuver, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Juryen Mesmaker, 5 st.
 Item Tonnys Backer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Ippinghe, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Egbert Smyt, 5 st.
 Item Dirck Horstes, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Dirck Jansen, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Johan Saelmaker, 9 st.
 Item Gheert Entens, 6 emd. gl.
 Item Jacob Bokenbinder, 9 st.
 Item Johan Schomaker under Rholeff Hiddinck, 9 st.

- Item Thiasse Hopenbinder, 9 st.
 Item Luyloff Coenders, 4 emd. gl.
 Item Arent Scroer, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Hinrick Oesterhuesen, 2 emd. gl.
 Item under Tale Lantinck wonende, 9 st.
 Summa $35\frac{1}{2}$ emd. gl. $12\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Item Grete Ysermans, 9 st.
 Item Dirck Schaffer, 6 emd. gl.
 Item Swane Smytens, 9 st.
 Item Berent van Osenbrugge, 9 st.
 Item Johan Slotemaker, 9 st.
 Item Albert Slotemaker, 9 st.
 Item Rholeff Hiddinghe dochteren, $1\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Elletgyn van Ballen, $\frac{1}{2}$ emd. gl.
 Item Kurren hues, 5 st.
 Item Berent Hopenbinder, 5 st.
 Item Jemme yn Poelstrate, 1 emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. 2 plac.
 Item Johan van Goer, 5 st.
 Item Dirck Backer, 9 st.
 Item Harmen Wantscherer, 5 st.
 Item Gebbe, anders Gese, under Ayte van den Dam, 5 st.
 Item Johan van Bremen, 9 st.
 Summa 12 emd. gl. $12\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.
 Summa van Johan Helperichs kluft: $468\frac{1}{2}$
 emd. gl. 13 st. $\frac{1}{2}$ plac.
 Summa bedracht de anderde schattunghe de
 geestliken uuthbesundert 2115 emd. gl. 12 st.
 3 plack.

Wes van de Geestliken tot schattunghe ontfangen.

Item ontfangen van mester Johan Marissinck ende mester Dirck Swelys hondert emd. gl. an brabantischen paimente van wegghen de pastoren ende ghemene preesteren der karcken sanct Marten.

Item ontfangen van Marsilio, procuratoer, 20 emd. gl. van wegghen des Fraterhuses ende der Susters.

Item ontfangen van den pater des conventes Geestelike Mageden, 50 emd. gl.

Item ontfangen van mester Ranck Koeninck, syns patrimonij halven, 6 emd. gl.

Item ontfangen van heer Johan yn den Hilgen Geest, 2 emd. gl.

Item ontfangen van mester Reiner, deken, 3 emd. gl.

Item ontfangen van mester Johan Sappens, 6 emd. gl.

Item ontfangen van den pastor ter Ae, 7 emd. gl.

Item ontfangen van mester Johan van Beilen, 6 emd. gl.

Item ontfangen van mester Bartholt Sissinck, 4 emd. gl.

Item ontfangen van heer Albert to Hogerkerken, 6 emd. gl.

Item ontfangen van mester Wibrant, 4 emd. gl.

Item ontfangen van Frow Symens convent, 10 emd. gl.

Item ontfangen van Frow Meneldes convent, 15 emd. gl.

Summa 240 emd. gl.

Wes ick van Johan Metelen van de darde schattunghe ontfangen.

Item ontfangen van Johan Metelen $1\frac{1}{2}$ c. gold gl., welker Geert Hoenrix myt syn scriver van hem haelde den 23 Septembris anno 36, $1\frac{1}{2}$ c. emd. gl. 30 emd. gl.

Item ontfangen van Johan Metelen 96 gold gl. an brabantschen ende 3 gold gl. an unsen paymente. Beth 1 gold gl. an 14 dubbelde oestersche schillinghe, de schillinginck voer 2 st. brabans gherekent, den 25 Septembris, 120 emd. gl.

Item ontfangen van Johan Metelen 100 ende $\frac{1}{2}$ gold gl. an brabantschen, $9\frac{1}{2}$ gold gl. an unsen paymente, den lesten Septembris, 132 emd. gl.

Item ontfangen van Johan Metelen 84 gold gl. an brabantschen ende 5 gold gl. an unsen paymente den 18 Octobris, $106\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st.

Summa $538\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st.

Summa de eerste, anderde myt den geesteliken, ende de darde schattunghe maket veerdehalff dusent emd. gl. 99 emd. gl. 13 st. 1 plac.

Summa summarum yn als ontfanghen veertyndehalf dusent emd. gl. veerdehalff hondert emd. gl. 53 emd. gl. 2 st. $\frac{1}{2}$ plac.

UITGAVEN.

Van arbeidsluyden, oeck anders wuthgegeven, daervan Wolter Zyghers tzedelen.

Item Worp Steenmetzeler 4 dage, Dominicus 4 dage, Berent 4 dage, Smackert 5 dage an die nie butenste Steentylpoerte arbeidet, des dages ellick 5 st. verdeent, ende een kalckmaker 5½ dach, des daghes 3½ st. verdeent; daervoer saempt betaelt 3 emd. gl., 14 st. 1½ plac. den 17 Octobris anno 35.

Item Tonnys 4½ dach, Hinrick, Goeken, Hugo, Berent itlick 5 dage, des daghes 3 st. verdeent, upt bolwarck effent ende de nye butenste Steentylpoerte arbeidet; daervoer betaelt 2 emd. gl. 13½ st., den 17 Octobris.

Item Berent Tymmerman sulff darde hebben itlick 6 dage ynt Bussenhues tot de nye Steentylpoerte arbeidet, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 3 emd. gl., den 17 Octobris.

Item Hinrick Peters betaelt 1 emd. gl. 10 st. voer twe noertsche balken, tot de nie Steentylpoerte ghekomen, den 17 Octobris.

Item Harmen Muller betaelt 4½ emd. gl. 5 st. voer sparholt, tot de nie Steentylpoerte ghekomen, den 17 Octobris.

Item twee holtsaghers hebben itlick 7 daghe tot de nye Steentylpoerte holt sneden, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 2 emd. gl. 10 st., den 19 Octobris.

Item Berent Jansen, Tonnys, Hidde, Goeken, Hinrick hebben itlick 2 daghe dat market gheveget, des daghes 3 st. verdeent; daervoer betaelt 1 emd. gl., den 24 Octobris.

Item Berent Timmerman sulff darde hebben itlick 4 daghe ynt Bussenhues tot de nie Steentylpoerte arbeidet, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 24 Octobris.

Item Johan Vlaskoper betaelt 2 emd. gl. voer 4 holteren, dat stucke 15 st., tot stilen tot de strickettinghe ghekomen, den 30 Octobris.

Item Fenne Boelsens betaelt 13 emd. gl. 5 st. voer 8 stighe myn 2 balkunders, dat stucke 2½ st., tot strickettinghe by Poelpoerte ghekomen, den 30 Octobris.

Summa 35 emd. gl. 12½ st. 1½ plac.

Item Hinrick Spoermaker betaelt 26 st. voer een slot, ghekomen an de nie Steentilpoerte, den 30 Octobris.

Item Jacob Smackert heft 7 daghe des daghes verdeent 5 st., upt Wynhues ende Bussenhues arbeidet, ende een kalckmaker 7 daghe, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daer-voer saempt betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st., den lesten Octobris.

Item twe holtsaghers elck $2\frac{1}{2}$ dach, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 25 st., den lesten Octobris.

Item Berent Jansen, Tonny's, Goeken, Hugo hebben itlick 5 daghe ende Hinrick 3 daghe arbeidet, des daghes 3 st. verdeent; daervoer betaelt 2 emd. gl. 9 st., den lesten Octobris.

Item Berent Timmerman, Dirck, Berent, Spoerick hebben itlick 5 daghe, des daghes 5 st., verdeent ende Rholeff heft $1\frac{1}{2}$ dach oeck 5 st. des daghes verdeent; daer-voer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. $2\frac{1}{2}$ st., den lesten Octobris.

Item Johan Neels betaelt 50 emd. gl. 1 st. voer 37 sparholteren, dat stucke 1 ar. gl., ende voer $4\frac{1}{2}$ c. balkunders, dat stucke $2\frac{1}{2}$ st., ende 6 st. overhoep, tot de strickettinghe van Poelpoerte hen to Oestersteentylpoerte gekomen, den 2 Novembris anno 35.

Item Gesse Lewens betaelt 30 emd. gl. voer 9 m. steens, dat dusent 10 ar. gl., tot de nie Steentylpoerte ghekomen, den 3 Novembris.

Item Arent ynt Bussenhues betaelt 10 st. voer 12 solttunnen, de tunne 1 vleemsche, tot varwen, den 3 Novembris.

Item Albert Hopenbinder betaelt 5 emd. gl. 12 st. voer 18 noertsche balken, dat stucke 9 st., tot strickettinghe ghekomen, den 6 Novembris.

Item Dominicus ende Smackert itlick 5 daghe ende Worp $1\frac{1}{2}$ dach, des daghes $4\frac{1}{2}$ st. verdeent, ende een kalckmaker 5 daghe, des daghes 3 st. verdeent, an de nie Steentylpoerte arbeidet; daervoer saempt betaelt 2 emd. gl. $6\frac{1}{2}$ st., den 7 Novembris. Noch betaelt $1\frac{1}{2}$ plac.

Summa $97\frac{1}{2}$ emd. gl. $50\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item Berent Jansen sulff soevende hebben itlick 5 daghe ende doe 3 daghe de heye ghetoghen ende upperknechten ghewest, des daghes $2\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt 3 emd. gl. 5 st., den 7 Novembris.

Item Berent Timmerman sulff achte hebben itlick 5 daghe strickettinghe voer Poelpoerte ghemaket, des daghes $4\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt 6 emd. gl., den 7 Novembris.

Item twe holtsaghers hebben itlick 5 daghe holt tot de strickettinghe ghesneden, des daghes $4\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl., den 7 Novembris.

Item Johan van Metelen betaelt 23 emd. gl. voer $\frac{1}{2}$ c. waghenschots, tot de nie Steentylpoerte ghekomen, den 7 Novembris.

Item Johannes de Loper betaelt 25 st. voer een mast, daarvan een ledder tot gherichte ghemaket, den 8 Novembris.

Item Johan Stoeldreier voer Botteringhepoerte betaelt 7 emd. gl. 10 st. voer $5\frac{1}{2}$ stighe balkunders, dat stucke 2 st., tot strickettinge ghekomen, den 12 Novembris.

Item Brungher Ramaker betaelt 1 emd. gl. 11 st. 2 plac., voer 2 paer raen, ende 8 hopen daerup, dat stucke 1 plac, den 12 Novembris.

Item Harmen Muller betaelt $17\frac{1}{2}$ emd. gl. voer $10\frac{1}{2}$ stighe balkunders, dat stucke $2\frac{1}{2}$ st., tot strickettinghe ghekomen, den 13 Novembris.

Item Smackert 1 dach, Tewes $\frac{1}{2}$ dach, des daghes $4\frac{1}{2}$ st. verdeent, ende 1 kalckmaker 1 dach, des daghes 3 st. verdeent; daervoer betaelt $9\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac., den 14 Novembris.

Item Berent Jansen sulff vyffte hebben itlick 5 daghe ende Harmen $2\frac{1}{2}$ dach steen upghetoghen ende dat market gheveghet, des daghes $2\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt 2 emd. gl. $8\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 14 Novembris.

Item Berent sulff seste hebben itlick 5 dage, Dirck 4 daghe ende Berent $4\frac{1}{2}$ dach strickettinghe maket, des daghes $4\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $5\frac{1}{2}$ emd. gl. 8 st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 14 Novembris.

Summa 69 emd. gl. 3 st. $\frac{1}{2}$ plac.

Item twe holtsaghers hebben itlick 5 daghe, des daghes $4\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl., den 14 Novembris.

Item Rotger Schutemaker betaelt 16 st. van huer eens

schuten achte daghe de palen ynt deep to heien, den 14 Novembris.

Item schipper Arent heft der stadt verkoft $8\frac{1}{2}$ vaem touwes, de vaem 1 st. brabans, maket $10\frac{1}{2}$ groninger st. 6 d.; daervoer betaelt $10\frac{1}{2}$ st. $\frac{1}{2}$ plac. Dyt tow is ghekomen tot den boem ynt Hoerenster deep, den 20 Novembris.

Item Berent Timmerman sulff soevende hebben itlick 6 daghe ende Berent $5\frac{1}{2}$ dach an de strickettinghe ende waekhusen arbeitdet, des daghes 4 st. verdeent; daervoer betaelt 6 emd. gl. 10 st., den 21 Novembris.

Item twe holtsaghers hebben itlick 6 daghe des daghes 4 st. verdeent; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st., den 21 Novembris.

Item Berent Jansen sulff soevende hebben itlick 5 daghe ende Hinrick $\frac{1}{2}$ dach ant bolwarck arbeitdet, des daghes $2\frac{1}{2}$ st. verdeent, daervoer betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. $13\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac., den 21 Novembris.

Item Arent int Bussenhues betaelt $2\frac{1}{2}$ st. voer 1 korff to steen to draghen. Beth 3 st. voer 2 sloetelen ende dat slot te vermaken, den 21 Novembris.

Item Harmen Leiendecker betaelt 26 gold gl. voer 13 ryst leyen, de ryst 2 gold gl., den 24 Novembris.

Item Berent Zyghers betaelt $38\frac{1}{2}$ emd. gl. 6 st. voer 327 balkunders, dat hondert tot 6 stighe gherekent, dat stucke 3 st., tot strickettinghe by Poelporte ghekomen, den 25 Novembris.

Item Berent Jansen, Harmen, Goeken, Hugho, Hinrick, Tonnys, Wessel, Berent, Hinrick hebben itlick 5 daghe ende Berent $4\frac{1}{2}$ dach dat market veghet ende upt bolwarck steden tot de waekhueseren ghemaekt, des daghes $2\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt 4 emd. gl. 1 st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 25 Novembris.

Summa 87 emd. gl. 12 st. $\frac{1}{2}$ plac.

Item Willem Stratemaker 5 daghe, des daghes 4 st. verdeent ende syn soen myt een hulper itlick 5 daghe, des daghes $2\frac{1}{2}$ st. verdeent, by de Krane arbeitdet; daervoer $1\frac{1}{2}$ emd. gl. betaelt, den 25 Novembris.

Item Berent Timmerman sulff soevende hebben itlick 5 daghe ende Berend Timmerman $2\frac{1}{2}$ dach strickettinghe

maket, des daghes 4 st. verdeent, ende twe holsagers hebben itlick 5 daghe oeck 4 st. des daghes verdeent; daervoer saempt betaelt 6 emd. gl. 10 st., den 25 Novembris.

Item Gerleff ende Smackert hebben itlick 1 dach, des daghes 4 st. verdeent, de eene heft up Poelpoerte, de ander upt Raedthues ant spint ghehouwen; daervoer betaelt 8 st., den 25 Novembris.

Item Berent Decker 5 daghe, des daghes 4 st. verdeent, ende een wedersteker 5 daghe, des daghes 3 st. verdeent; beth 4 ar. gl. $1\frac{1}{2}$ st. 2 plac, voer reet, repen ende latten, ghekomen up des scarprichters thoren; daervoer saempt betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. $1\frac{1}{2}$ st. 2 plac, den lesten Novembris.

Item Jacob Muske betaelt 8 st. voer vlinten, den 4 Decembris anno 35.

Item Tamme Decker betaelt 9 st. van een waeckhues to decken, den 4 Decembris.

Item Berent Jansen sulff soevende hebben itlick 5 daghe ende Peeck $1\frac{1}{2}$ dach upt bolwarck arbeidet, des daghes $2\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt 3 emd. gl. 1 st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 5 Decembris.

Item Berent Timmerman sulff achte hebben itlick 5 daghe waeckhusen maket, des daghes verdeent 4 st., ende twe holsaghers itlick 5 daghe, oeck 4 st. des daghes verdeent; daervoer saempt betaelt $4\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st., den 5 Decembris.

Item Johan Touslagher van selen ende touwen betaelt 1 emd. gl. 11 st., den 9 Decembris.

Item Hermen Duyvelshoest heft 27 schip eerde up den Hoghen Wal ghevoert, dat schip eerde 1 st.; daervoer betaelt 27 st., den 10 Decembris.

Summa 23 emd. gl. 6 st. $\frac{1}{2}$ pl.

Item Berent Timmerman, Dirck ende Sporinck hebben itlick 4 daghe an de waeckhusen arbeidet, des daghes verdeent 4 st.; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st., den 12 Decembris.

Item Smackert Steenmetseler $3\frac{1}{2}$ dach, des daghes 4 st. verdeent, ende een kalckmaker 1 dach $2\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $16\frac{1}{2}$ st., den 12 Decembris.

Item Berent Jansen sulff seste hebben itlick 4 daghe

ende Peeck $\frac{1}{2}$ dach dat market veghet, des daghes $2\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt 2 emd. gl. 1 st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 12 Decembris.

Item Willem Stratemaker heft 3 daghe, des daghes verdeent 4 st., ende syn soen 3 daghe, des daghes verdeent $2\frac{1}{2}$ st., by de Krane arbeidet; daervoer betaelt $29\frac{1}{2}$ st., den 12 Decembris.

Item mester Gerryt Kistemaker betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl., van een spinde upt Raedthues ghemaket, den 15 Decembris.

Item Johan Julsinck betaelt 2 emd. gl. voer ribben, gekomen tot de nye Steentylpoerte, den 16 Decembris.

Item Tamme Dekker betaelt 10 st. van een waeckhues up den wal to dekken, den 19 Decembris.

Item Berent Jansen sulff seste hebben ellick $5\frac{1}{2}$ dach an de steden der waeckhuseren arbeidet, des daghes $2\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st., den 19 Decembris.

Item Berent Timmerman sulff darde hebben itlick 6 daghe ende 2 holsaghers elck 2 daghe, des daghes itlick 4 st. verdeent; daervoer betaelt 3 emd. gl. 6 st., hebben an den waeckhusen ende hammeye voer Oesterpoerte arbeidet, den 19 Decembris.

Item Sicke Schutenschuver betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. voer sparholteren, gekomen tot de hammeye voer Oesterpoerte, den 20 Decembris.

Item Arent ynt Bussenhues betaelt 14 st. voer 2 tunnen ende 3 vaer waters, 1 punt keersen, $\frac{1}{2}$ hantkorff ende 2 punt weedassche, den 21 Decembris.

Item Gheert Vyt betaelt 2 emd. gl. voer c. reides, gekomen tot de waeckhuseren upt bolwarck, den 22 Decembris.

Summa $22\frac{1}{2}$ emd. gl. $2\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item Evert van Koverden betaelt 5 ar. gl. voer een balke, gekomen an de buyninghe by de Krane, den 29 Decembris.

Item Johan van Osenbrugghe betaelt 36 emd. gl. $11\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac, voer $2\frac{1}{2}$ c. ende 19 punt salpeters, dat hundredt 11 gold gl. ende 10 st., den 30 Decembris.

Item Claes Peters betaelt 1 phs. gl. voer $\frac{1}{2}$ c. boemholts, tot de waeckhuseren upt bolwarck gekomen, den lesten Decembris anno 35.

Item Berent Timmerman heft 7 daghe ende Dirck 7 daghe, Sporinck 6 daghe de hammeye ghemaket ende balken yn Heerpoerte ghebracht, des daghes 4 st. verdeent; daervoer betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st., den 2 Januarij anno 36.

Item mester Harmen Leiendecker heft der stadt 17 ryst leyen ghehouwen, de ryst 4 st., ende 3 daghe arbeit, des daghes 4 st. verdeent; daervoer saempt betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st., den 7 Januarij.

Item Tonnys, Hinrick, Goeken hebben itlick 3 daghe ende Berent Jansen $1\frac{1}{2}$ dach arbeit, des daghes verdeent $2\frac{1}{2}$ st.; daervoer betaelt 26 st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 9 Januarij.

Item Johannes Scryver betaelt 3 emd. gl. van een spinde, welker Harmen Kistemaker yn de scryffkamer maket heft, den 16 Januarij.

Item Berent Tymmerman ende Sporinck hebben itlick 2 daghe de balken yn de nye Steentylpoerte ghebrocht, des daghes 4 st. verdeent, daervoer betaelt 16 st., den 17 Januarij.

Item Gheert Smyt betaelt $107\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st. van yserwarck, als runketten, henghen, scarpentiners, he der stadt ghemaket heft, den 23 Januarij.

Item Tamme Decker ende syn hulper betaelt 1 emd. gl. van 3 waeckhusen upt bolwarck to decken, den 23 Januarij.

Summa $1\frac{1}{2}$ c. $7\frac{1}{2}$ emd. gl. 1 st.

Item Berent Jansen heft 5 daghe, Tonnys 3 daghe, Hinrick 3 daghe up den Hoghen Wal, daert water overleep, arbeit, des daghes $2\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $27\frac{1}{2}$ st., den 23 Januarij.

Item Berent Tymmerman ende Dirck hebben saempt 14 daghe arbeit, des daghes verdeent 4 st.; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 11 st., den 30 Januarij.

Item Smackert Steenmetzeler $3\frac{1}{2}$ dach arbeit, des daghes verdeent 4 st.; daervoer betaelt 14 st., den 30 Januarij.

Item Berent ende Dirck Tymmerman hebben itlick 5 daghe an de poerte, welker up de Kranebrugghe sal staen, arbeit, des daghes 4 st. verdeent; daervoer betaelt 1 emd. gl. 10 st., den 6 Februarij.

Item Arent ynt Bussenhues betaelt 14 st. 1 plac, van 15 boemholteren, de van Hans ghekoft synt, dat stucke 1 vleemsche, ende 1 torffkorff voer 2 vleemschen, ynt Bussenhues ghekomen, den 12 Februarij anno 36.

Item Berent Timmerman ende Dirck hebben itlick 6 daghe ynt Bussenhues arbeidet, des daghes 4 st. verdeent; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st., den 13 Februarij.

Item Wolter Zyghers betaelt 9 st. voer doesen, daer de raedtbreven ynne legghen, den 14 Februarij.

Item Berent Tymmerman ende Dirck hebben itlick 6 daghe ende Rholeff 4 daghe, twe holtsaghers itlick 3 daghe ynt Bussenhues arbeidet; daervoer betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. 11 st. den 19 Februarij.

Item Johan Touslagher heft ghemaket 41 punt touwes, gekomen upt Raedthues, ende 33 punt, yn de Waghe ghekomen, ende noch ander touwen; daervoer betaelt 8 ar. gl., den 22 Februarij.

Item Marcus Gheelgeter heft ghemaket een nye wachthoren ende een nye halffhoren an een olde pype; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 23 Februarij.

Summa 14 emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. 1 plac.

Item Harmen Duyvelshoef betaelt $6\frac{1}{2}$ emd. gl. voer 300 ende een verendel rheides, tot de waeckhuseren upt bolwarck ghekomen, dat 102 emd. gl., den 23 Februarij.

Item Henninck Potgeter betaelt 3 emd. gl. 5 st. voer 5 schiven in een hoeft, tot dat wyndetuech ghemaket, den 26 Februarij.

Item Berent Tymmerman, Dirck ende Rholeff hebben itlick 3 daghe ende twe holtsaghers itlick 3 daghe ynt Bussenhues arbeidet, des daghes 4 st. verdeent; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 27 Februarij.

Item Here Tunckens betaelt 23 emd. gl. 10 st. voer 100 holters, dat stucke 7 st., den 1 Marcij anno 36.

Item Tewes Steenmetzeler ende Smackert hebben itlick $5\frac{1}{2}$ dach steen houwen tot de nie Steentylpoerte, des daghes verdeent 5 st.; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 10 st., den 5 Marcij.

Item Tamme Decker ende syn hulper betaelt 20 st., van 2 boden opt bolwarck ghedecket, den 5 Maij.

Item Goeken, Tonnys, Berent hebben itlick 4 daghe

ende Hinrick $2\frac{1}{2}$ dach, des daghes itlick $3\frac{1}{2}$ st. verdeent, upt bolwarck arbeidet ende broeder Hans ghehulpen, daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. $5\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac., den 5 Majj.

Item Berent Timmerman, Dirck, ende Rholeff hebben itlick 4 daghe ende twe holtsaghers itlick 4 daghe arbeidet tot de nye Steentypoerte, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 3 emd. gl. 10 st., den 5 Marcij.

Item Harmen Duyvelshoef betaelt 2 emd. gl. voer een hondert rheides, den 11 Marcij.

Item Berent Jansen, Sylkenboëm, Goeken hebben itlick 5 daghe ende Hinrick $\frac{1}{2}$ dach broeder Hans ghehulpen ende sant ghegraven, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st. $1\frac{1}{2}$ plac., den 11 Marcij.

Item Berent Timmerman sulff darde hebben itlick 6 daghe ynt Bussenhues an de poerte, de by de Krane wesen sal, arbeidet, des daghes 5 st. verdeent; daervoer saempt betaelt 3 emd. gl., den 12 Marcij.

Summa 49 emd. gl. 10 st.

Item Evert Wantscherer betaelt $8\frac{1}{2}$ ar. gl. voer 6 sparholter, ghekomen up Drabrugge tot soemers, den 13 Marcij.

Item Tamme Decker heft 1 dach een bode upt bolwarck ghedecket, verdeent 5 st., ende een wedersteker een dach, des daghes 3 st. verdeent; daervoer betaelt 8 st., den 15 Marcij.

Item Egbert Luytkens betaelt 1 emd. gl. 2 st. voer een voer hoys, tot der stadt peerden ghekomen. Noch betaelt $\frac{1}{2}$ st. voer 1 kanne beers, den 17 Marcij.

Item Bartolt Schomaker betaelt 5 ar. gl. ende 1 st. van stroepen, dackstro, selen ende lichten, tot der stadt peerden ghekomen, den 17 Marcij.

Item Tonny 4 $\frac{1}{2}$ dach, Goeken ende Hinrick itlick 5 daghe, de eene heft broer Hans ghehulpen, de ander twee dat market ghereineghet, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. $5\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac., den 19 Marcij.

Item Tonny, Goeken, Hinrick, Wessel, hebben itlick 5 daghe ende Johan 4 $\frac{1}{2}$ dach upt market ende bolwarck arbeidet, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt 2 $\frac{1}{2}$ emd. gl. 7 st. $1\frac{1}{2}$ plac., den 26 Marcij.

Item Willem Stratemaker heft 3 $\frac{1}{2}$ dach yn Poelpoerte

stratet, des daghes 5 st. verdeent; mester Lubbert ende Willems soene itlick $3\frac{1}{2}$ dach, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt 1 emd. gl. 12 st., den 26 Marcij.

Item Albert Brungher betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. voer twe paer raen ende een dusselboem, ghekomen to der stadt waghén, den 27 Marcij.

Item Egbert Glasemaker betaelt 4 emd. gl., van glasen ende ruten to stoppen ende yn nye loet to vermaken, den 29 Marcij.

Item Lambert Berens betaelt 4 emd. gl. 10 st. voer 1000 steens van Warffummer steen myt de vracht, tot de Krane-poerte ghekomen, den lesten Marcij.

Item Willem Stratemaker 6 daghe, des daghes 5 st., ende syn soen ende mester Lubbert itlick 6 daghe, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent, de strate voer Poelpoerte maket; daervoer betaelt 2 emd. gl. 12 st., den 2 Aprilis anno 36.

Summa $23\frac{1}{2}$ emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st.

Item Tonny's, Wessel, Goeken, Hinrick, Hugo hebben itlick 6 daghe upt market arbeidet, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl., den 2 Aprilis.

Item Harmen Leyendecker ende Peter hebben saempt 11 daghe upt Raedthues ende Wynhues ghedecket, des daghes 6 st. verdeent, ende hebben 28 st. voer leinaghelen uutghelecht; daervoer betaelt 3 emd. gl. 4 st., den 3 Aprilis.

Item Harmen Muller betaelt 77 ar. gl. van sparholt tot Poelpoerte ende plancken, oeck smeer, tot dat teer to de karen, noch sparren ende oly, ynt Bussenhues ghekomen, ende haver tot de paerden, den 3 Aprilis.

Item Johan van Goer betaelt 15 st. voer 6 tunne vlinten, yn Poelpoerte ghekomen, de tunne $2\frac{1}{2}$ st., den 3 Aprilis.

Item Willem Stratemaker heft 5 daghe stratet voer Oesterpoerte, des daghes 5 st. verdeent, ende syn soen ende mester Lubbert itlick 5 daghe, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 9 Aprilis.

Item Tonny's, Hinrick, Wessel, Hugo, Goeken ende Gheert hebben itlick 4 daghe upt bolwarek arbeidet, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st., den 9 Aprilis.

Item Berent Timmerman ende Dirck hebben itlick 6

daghe ynt Bussenhues arbeidet, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 9 Aprilis.

Item Rhobert Schroer betaelt 1 emd. gl. voer 1 voer hoys, tot der stadt paerden ghekomen, den 11 Aprilis.

Item Berent Tymmerman ende Dirck hebben itlick 5 daghe ynt Bussenhues arbeidet, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 1½ emd. gl. 5 st., den 14 Aprilis.

Item Cornelys Wantscherer betaelt 8½ st. ende 2 plac, voer bessemen tot dat market to veghen, den 14 Aprilis.

Item twe holtsaghers hebben itlick ½ dach holt ghesneden; daervoer betaelt 5 st., den 14 Aprilis.

Item Tonny's heft 2 daghe ende Hinrick 1½ dach sant graven, des daghes 3½ st. verdeent; daervoer betaelt 12 st. 1½ plac, den 15 Aprilis.

Summa 42½ emd. gl. 19 st. ½ plac.

Item Willem Stratemaker heft 6 daghe by Oesterpoerte stratet, des daghes 5 st. verdeent, ende syn soen ende mester Lubbert itlick 6 daghe, des daghes 3½ st. verdeent; daervoer betaelt 2 emd. gl. 12 st., den 15 Aprilis.

Item Jacob Boemsluter betaelt 1 emd. gl., voer een kabel, tot de waterboem by de Krane ghekomen, den 24 Aprilis.

Item Johan van Goer betaelt 15 st. voer vlinten, ghekomen voer Oesterpoerte, den 21 Aprilis.

Item Tonny's, Hugo, Wessel hebben itlick 4 daghe ende Engelbert 3 daghe, Dirck 2 daghe up den Damsterwech arbeidet ende by Lutke Kranepoerte steen schoenghemaket, des daghes 3½ st. verdeent; daervoer betaelt 1½ emd. gl. 14½ st., den 23 Aprilis.

Item Willem Stratemaker 3 daghe, des daghes 6 st. verdeent, ende syn soen ende mester Lubbert itlick 3 daghe, des daghes 4 st. verdeent, voer Oesterpoerte stratet; daervoer betaelt 1 emd. gl. 12 st., den 23 Aprilis.

Item Gerleff Nyenhues betaelt 6 ar. gl. van leghe tunnen, ghekomen ynt Bussenhues, daer van balyen ghemaket ende kruet ynghedaen, den 24 Aprilis.

Item Albert van Sitteren betaelt 1 emd. gl. 12 st. voer 2 posten, by Kranepoerte ghekomen, den 26 Aprilis.

Item Berent Timmerman betaelt 8 emd. gl. voer 200 boemholteren ende 10 st. voer de vracht, de he ten

Delffsyl heft ghekoft, daervan varwen to maken, den 28 Aprilis.

Item Arent ynt Bussenhues betaelt 4 ar. gl. voer tunnen staven tot varwen, den 28 Aprilis.

Item Willem Stratemaker heft 6 daghe stratet, des daghes 6 st. verdeent, ende syn soen ende mester Lubbert itlick 6 daghe, des daghes 4 st. verdeent; daervoer betaelt 2½ emd. gl. 9 st., den lesten Aprilis.

Item Smackert 9 daghe, Tewes 8 daghe, Dominicus 6½ dach an de Kranepoerte arbeidet, des daghes 6 st. verdeent, ende een kalkmaker 9 daghe, des daghes 4½ st. verdeent; daervoer betaelt 6 emd. gl. 1½ st., den lesten Aprilis.

Summa 29 emd. gl. 16 st.

Item Tonny's, Hidde, Hugo, Goeken, Hinrick, Wessel, hebben itlick 6 daghe up den Damsterwech arbeidet, des daghes 3½ st. verdeent; daervoer betaelt 4 emd. gl. 6 st., den lesten Aprilis.

Item Berent Timmerman 4 daghe ende Dirck 4 daghe hebben ynt Bussenhues arbeidet, des daghes 6 st. verdeent; daervoer betaelt 1½ emd. gl. 3 st., den lesten Aprilis.

Item Hans Eggers betaelt 10½ emd. gl. voer 10½ stighe boemholteren, dat stighe 1 emd. gl., tot varwen ghekomen, den lesten Aprilis.

Item Hinrick Reemslagher betaelt 10 st. voer 2 kruetsacken, den 1 Maj anno 36.

Item Dirck, Harmen, Warmolt, hebben itlick 2 daghe ende Gheert Wegghe 4 daghe kloten gheghoten, des daghes itlick 3½ st. verdeent. Ende 2 gravers itlick 2 daghe, des daghes 3½ st. verdeent; daervoer saempt betaelt 1½ emd. gl. 4 st., den 7 Maj.

Item Harmen Schomaker betaelt 15 st. voer een kruetsack, den 7 Maj.

Item Albert Kaerman betaelt 5 st. van 100 steens to voeren by Kranepoerte, den 7 Maj.

Item Berent Tasschemaker, syn name is Johan, betaelt 22 st. voer 2 kruetsacken, den 7 Maj.

Item Berent Timmerman heft 6 daghe, Dirck 6 daghe, Spoorinck 5 daghe, Harmen 5 daghe, Rholeff 5 daghe,

Berent van Munster 4 daghe, Willem Sloy 4 daghe, Johan 2 daghe ende 2 holtzaghers itlick 7 daghe, des daghes itlick 6 st. verdeent, up den dam by de Krane arbeidet; daervoer saempt betaelt 10 emd. gl. 6 st., den 7 Maij.

Item Tewes Steenmetzeler ende Smackert hebben itlick $3\frac{1}{2}$ dach, Johan 3 daghe an de Lutke Kranepoerte arbeidet, des daghes verdeent 6 st. Noch een kalkmaker $3\frac{1}{2}$ dach, des daghes $4\frac{1}{2}$ st. verdeent, ende een upperknecht $3\frac{1}{2}$ dach, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer saempt betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. 13 st., den 7 Maij.

Summa 32 emd. gl. 24 st.

Item Johan van Munster betaelt 22 st. voer 1 tunne beers, welker de visschers medenemen na dat Wat, als se reisden um rogghen to halen, den 7 Maij.

Item Bartolt Schomakers roth hebben uuthghelecht 4 ar. gl. tot nagelen; daervoer betaelt 4 ar. gl., den 10 Maij, de Bartolt van my ontfinck den 10 Maij.

Item Johan Rickers ende Johan, desse twe hebben itlick 2 voer holtes van Damsterdeep by de Krane ghevoert; daervoer betaelt 10 st., den 10 Maij.

Item Johan van Goer betaelt $7\frac{1}{2}$ st. voer 3 tunne vlinten, de tunne $2\frac{1}{2}$ st., ghekomen tot de strate voer Oesterpoorte, den 10 Maij.

Item Ebele tho Noertdyck betaelt 1 emd. gl. voer een voer hoys tot der stadt peerden, den 13 Maij.

Item Tewes Steenmetzeler, Smackert hebben itlick 3 daghe ende Johan $2\frac{1}{2}$ dach, des daghes 6 st. verdeent; noch een kalkmaker 2 daghe, des daghes $4\frac{1}{2}$ st. verdeent; beth een upperknecht $4\frac{1}{2}$ dach, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer saempt betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. $\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 14 Maij.

Item Geert Wegghe, Dirck ende Berent hebben itlick 5 daghe loden ghegoten ende krueth ghestot, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st., den 14 Maij.

Item Berent Tymmerman sulff vyfte hebben itlick 6 daghe ende 2 holtzaghers itlick 6 daghe, Harmen 2 daghe, des daghes itlick 6 st. verdeent, ende Berent heft $1\frac{1}{2}$ st.

verlecht voer holt to boren; daervoer saempt betaelt 8½ emd. gl. 10½ st. den 14 Majj.

Item Cornelys Wantscherer betaelt 11 st. van beer ende anders, dat de de kloten ghoten ynt Bussenhues haelt hebben, den 15 Majj.

Item Johan Smyt ende Sybrant Smyt hebben ghemaket 8 kameren to de nye scharpentiners ende weggen saempt 1½ c. fl ende 23 fl , dat fl 2 st. Noch dat beslach daertho 28 fl , dat fl 1 st. Daervoer saempt betaelt 12 emd. gl. 13 st., den 15 Majj.

Item Detert Schomaker betaelt 15 st. voer 2 kruetsacken, den 19 Majj.

Summa 30 emd. gl. 3 st. 1½ plac.

Item Bartolt Eelts betaelt 18½ ar. voer holt, tot stricketinghe ghekomen, den 19 Majj.

Item Tonny's, Wessel, Goeken hebben itlick 6 daghe, Gheert 1½ dach, des daghes 3½ st. verdeent, ende een stratemaker 1 dach, des daghes 6 st. verdeent; daervoer betaelt 2 emd. gl. 14 st. 1½ plac, den 24 Majj.

Item Arent ynt Bussenhues betaelt 5 st., de he der stad verlecht heft, den 21 Majj.

Item Berent Timmerman sulff seste hebben itlick 7 daghe ende Juryen 4 daghe, des daghes itlick 6 st. verdeent; daervoer betaelt 9 emd. gl. 6 st., den 21 Majj.

Item veer holtsaghers hebben itlick 6 daghe, des daghes 6 st. verdeent; daervoer betaelt 4½ emd. gl. 9 st., den 21 Majj.

Item Johan, Lambert, Egbert, Lambert, desse 4 hebben itlick 2 daghe' ende Johan 1½ dagh de heye ghehoghen ende graven, des daghes 3½ st. verdeent; daervoer betaelt 1 emd. gl. 3 st. 1½ plac, den 22 Majj.

Item Harmen, Johan, Hinrick, Egbert, Johan, Harmen, desse sesse hebben itlick 3 daghe, noch twe houwens saempt 4 daghe; daervoer betaelt 2½ emd. gl. 5½ st., den 22 Majj.

Item Otto Oelyslager heft sulff achte wagen holt to Broke ghehaelt tot den dam, itlick wagen 10 st. verdeent; daervoer betaelt 8 ar. gl., den 22 Majj.

Item Otto Oelyslager sulff seste wagen hebben van

Essen holt ghehaelt, de waghen 10 st.; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 22 Majj.

Item Otto Oelyslager heft 3 voer holtes ghevoert; daervoer betaelt 5 st., den 22 Majj.

Item Willem Kanter betaelt 17 ar. gl. voer 1 dusent olt steens ende 1 spreeth tot richelen, den 22 Majj.

Item Rholeff Harmensen betaelt 3 emd. gl. 11½ st. voer 29 vlaken, dat stucke 3½ st., ghekomen tot de dammen ende upt bolwarck, den 24 Majj.

Summa 38½ emd. gl. 9 st. 3 plac.

Item Egbert Ramaker betaelt 5 ar. gl. 1½ st. voer twe paer raen ende een velghe, tot der stadt waghen, den 26 Majj.

Item Harmen Pricker betaelt 2½ st. de he uuthghelecht hadde voer 10 kroes beers, als men dat holt myt den waghen haelde, den 26 Majj.

Item Berent Timmerman sulff thynde hebben itlick 5 daghe, des daghes 6 st. verdeent; daervoer betaelt 10 emd. gl., den 28 Majj.

Item veer holtsaghers hebben itlick 5 daghe, des daghes 6 st. verdeent; daervoer betaelt 4 emd. gl., den 28 Majj.

Item Berent Jansen sulff elffte hebben itlick 5 daghe de heye ghetoghen ende upt rundeel ghegraven; daervoer betaelt 6 emd. gl. 12½ st., den 28 Majj, des daghes 3½ st. verdeent.

Item Sippe yn Poelpoerte betaelt 2½ emd. gl. 5½ st. voer 23 vlaken, ghekomen tot den dam, dat stucke 3½ st., den 29 Majj.

Item Johan Luytkens betaelt 15 st., dat he heft haelt een viskerschip vul kleys, tot de bussenforme, den 30 Majj.

Item Berent Timmerman betaelt 3 emd. gl. voer 6 noertsche holteren, tot strickettinghe ghekomen, den 1 Junij 36.

Item Gerleff Waghenmenner betaelt 14 st. van 2000 ende 3½ m. steens, he ghehaelt heft van Wytwert, den 1 Junij.

Item Berent Timmerman betaelt 3 emd. gl. 3½ st. voer 17 holteren, ghekomen tot strickettinghe, dat stucke 5½ st., den 2 Junij.

Item Egbert Ramaker betaelt 2½ emd. gl. 5 st. voer 4 paer raen, dat stucke 2 ar. gl., den 2 Junij.

Item Arent Slyck heft 6 daghe ynt stadtwarck arbeidet,

des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 1 emd. gl., den 4 Junij.

Item Berent Timmerman sulff soevende hebben itlick 6 daghe ende Rholeff 4 daghe, des daghes 6 st. verdeent; daervoer betaelt 9 emd. gl. 6 st., den 4 Junij.

Item twe holtsaghers hebben itlick 6 daghe holt saghet, des daghes 6 st. verdeent; daervoer betaelt 2 emd. gl. 12 st., den 4 Junij.

Summa 47 emd. gl. 7½ st.

Item Berent Jansen sulff neghende hebben itlick 6 daghe ende Harmen Slachter 5½ dach, yn stadtwareck arbeidet, des daghes 3½ st. verdeent; daervoer betaelt 6½ emd. gl. 13 st. 1½ plac, den 4 Junij.

Item Willem Stratemaker heft 3 daghe stratet, des daghes 6 st. verdeent, ende syn soen 3 daghe, des daghes 3½ st. verdeent; daervoer betaelt 28½ st., den 5 Junij.

Item Otto ende Hinrick Oelislagher betaelt 10 emd. gl. voer barkenholt tot den dam, by de Krane ghekomen, den 6 Junij.

Item Hinrick Oelyslagher betaelt 4 emd. gl. 10 st. voer barkenholt, tot den dam by de Krane ghekomen, den 6 Junij.

Item Jacob Vordam heft sulff seste holt ghehaelt to dat gheschut to gheten, itlick waghe 1 ar. gl. ende vyff houwers itlick 3½ st.; daervoer betaelt 2½ emd. gl. 2½ st. den 6 Julij.

Item Dirck Tymmerman sulff darde hebben itlick 4 daghe, des daghes 6 st. verdeent; daervoer betaelt 2 emd. gl. 12 st., den 6 Junij.

Item Reinken Steenmetzeler heft 7 daghe ende Berent Putmaker 6½ dach, den wyntoven ghemaket, des daghes verdeent 6 st.; daervoer betaelt 2½ emd. gl. 6 st., den 11 Julij.

Item Tonny's, Berent, Hugo, Goeken hebben itlick 6 daghe ende Hinrick 3 daghe, des daghes itlick 3½ st. verdeent; daervoer betaelt 3 emd. gl. 4½ st. Noch 1 st. betaelt van een schip to huer, den 11 Junij.

Item Berent Tymmerman sulff veerde hebben itlick 5 daghe ynt Bussenhues arbeidet, des daghes verdeent 6 st.; daervoer betaelt 4 emd. gl., den 11 Junij.

Item twe holtsaghers hebben itlick $2\frac{1}{2}$ dach, des daghes 6 st. verdeent; daervoer betaelt 1 emd. gl., den 11 Junij.

Item Albert Brungher betaelt 8 st. voer dusselbomen, tot dat gheschut ghekomen, den 11 Junij.

Item Cornelys Schutenschuver betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 14 st. voer $\frac{1}{2}$ schute torves, noch $7\frac{1}{2}$ vleemschen voer de unkost, den 13 Junij.

Summa 40 emd. gl. 16 st.

Item Luytken Rheinkens betaelt $11\frac{1}{2}$ st. 1 plac, voer 14 vaem tous, de vaem 1 vleemssche, den 13 Junij.

Item Johan Tasschemaker betaelt 9 st. voer een kruetsack, den 16 Junij.

Item Johan Swamaker betaelt 12 st. voer 1 mast tot de speten, daer men de bussenform over maket, ghekomen, den 16 Junij.

Item Johan Smyt buten de poerte betaelt 8 ar. gl. 2 st. voer spikeren, de Johan van Gelders rot tot strickettinghe haelt hebben, den 17 Junij.

Item Claes van Goer sulff vyfte hebben itlick 5 daghe ende Johan $2\frac{1}{2}$ dach upt bolwarck arbeidet, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent. Noch 7 st. van een schip to hueren; daervoer saempt betaelt 3 emd. gl. 13 st. ende $1\frac{1}{2}$ plac, den 18 Junij.

Item Tonny's sulff veerde hebben itlick 6 daghe den bussengeter hulpen ende kruet ghestot, daervoer des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; hyrvoer betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st., den 18 Junij.

Item Berent Timmerman sulff veerde hebben itlick 5 daghe ynt Bussenhues arbeidet ende twe holtsaghers itlick $\frac{1}{2}$ dach, des daghes 6 st. verdeent; daervoer saempt betaelt 4 emd. gl. 6 st., den 18 Junij.

Item Arent Slyck heft 9 daghe upt bolwarck arbeidet, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl., den 18 Junij.

Item Johannes de Loper betaelt 3 emd. gl. 12 st. voer 11 masten tot strickettinghe ghekomen, dat stucke 17 st., den 20 Junij.

Item Harmen Steenmetzeler ende Johan hebben itlick twe nachten byt gheschut byt Bussenhues ghewachtet; daervoer betaelt 4 st., den 21 Junij.

Item borghermester Johan Schatter betaelt 4 emd. gl. voer eeken holt, tot strickettinghe ghekomen.

Item Albert Brungher betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. voer 4 raen, den 21 Junij.

Item Gerryt Ridder betaelt 24 emd. gl. 3 st. $9\frac{1}{2}$ c. ende 14 ff loets, dat $107\frac{1}{2}$ ar. gl., den 21 Junij.

Summa $48\frac{1}{2}$ emd. gl. $11\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.

Item Gheert Wegghe heft $2\frac{1}{2}$ dach ynt Bussenhues cloten ghegoten, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $8\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 22 Junij.

Item Harmen Korte betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. voer 1 schute torves, yn de schellen ghekomen, ende 7 kr. voer de unkost, den 22 Junij.

Item Johan Smyt yn Peperstrate betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 4 st. van yserwarck, he tot gheschut ghesmedet heft, den 22 Junij.

Item Albert van Sitteren betaelt 3 emd. gl. 10 st. voer 5 posten, dat stucke 20 st., ghekomen up den tyl by Otto Oelislagers hues, den 22 Junij.

Item Johan Lapper betaelt 12 st. voer 6 t. vlinten, de t. 2 st., den 23 Junij.

Item Arent ynt Bussenhues betaelt 6 st., welker de 2 stadtpeerden yn de weide verteert hebben, den 23 Junij.

Item Johan Gheersen betaelt $9\frac{1}{2}$ ar. gl. voer 1 schute torves, yn de schellen ghekomen; noch 7 kr. voer de unkost, den 23 Junij.

Item Johan Ramaker betaelt 5 ar gl. voer 4 raen, tot der stadt waghén ghekomen, den 23 Junij.

Item Dirck Timmerman sulff seste hebben itlick 16 daghe ynt legher byt gheschut ghewest, des daghes itlick 8 st. verdeent; daervoer betaelt 25 emd. gl. 18 st., den 24 Junij.

Item Berent Timmerman sulff vyfte hebben itlick 5 daghe ende Johan 2 daghe, des daghes 6 st. verdeent; daervoer betaelt 5 emd. gl. 12 st., den 25 Junij.

Item twe holtsgahers hebben itlick 2 daghe, des daghes 6 st. verdeent; daervoer betaelt 24 st., den 25 Junij.

Item Tonny's sulff veerde hebben itlick 6 daghe, Hugo $5\frac{1}{2}$ dach, des daghes itlick $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt 3 emd. gl. 13 st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 25 Junij.

Item Reinken ende Berent hebben itlick 5 daghe ende Smackert $1\frac{1}{2}$ dach, des daghes itlick 6 st. verdeent, ende een kalckmaker 8 daghe, des daghes 4 st. verdeent; daer-voer saempt betaelt 3 emd. gl. 11 st., den 25 Junij.

Summa 53 emd. gl. 3 st. 2 plac.

Item Jacob Steenmetzeler self seste hebben itlick 4 daghe, Johan $\frac{1}{2}$ dach, des daghes 6 st. verdeent, ende 2 kalckmakers hebben saempt $9\frac{1}{2}$ dach, des daghes $4\frac{1}{2}$ st. verdeent; daer-voer saempt betaelt 6 emd. gl. $9\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 2 Julij.

Item Berent Jansen sulff sestynde hebben itlick 5 daghe ende Johan 4 daghe steen ghebroken, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daer-voer betaelt $9\frac{1}{2}$ emd. gl. 10 st., den 2 Julij.

Item Berent Tymmerman, Harmen, Spoerinck hebben itlick 5 daghe des daghes 6 st. verdeent; daer-voer betaelt 3 emd. gl., den 2 Julij.

Item Goeken ende Tonny's hebben saempt 11 nachten byt gheschut ghewaket, des nachtes 1 vleemssche verdeent; daer-voer betaelt 9 st. 1 plac, den 2 Julij.

Item mester Tonny's Tasschenmaker betaelt 1 gold gl. van een aren ende ander warck to graven, tot de busse ghekomen; oeck van yseren kamers, daer he de laetgateren heft up ghedrylt, den 2 Julij.

Item Albert Hopenbinder betaelt 24 st., he verdeent heft myt dat yserwarck, dat mester Johan Smyt ghemaket heft an Poelpoerte, den 3 Julij.

Item Johan Lapper heft sulff anderde eenen dubbelden oven kalkes ghelesschet; daer-voer betaelt 12 st., den 4 Julij.

Item Harmen Muller betaelt $15\frac{1}{2}$ emd. gl. 11 st. voer 34 mudde havers, dat mudde 14 st., ghekomen tot der stadt peerden, den 5 Julij.

Item Johan Robers betaelt 20 st. voer $\frac{1}{2}$ voer hoys, ghekomen tot der stadt peerden, den 7 Julij.

Item Johan Buckhorst ende Lambert hebben kalck ende sant ghevoert; daer-voer betaelt 15 st., den 7 Julij.

Item dre mans synnen byt gheschut ghewest, alst ynt leger ghevoert wort; hem betaelt 1 emd. gl., den 7 Julij.

Item Grete Smees betaelt 9 emd. gl. 4 st. van yserwarck ende spikers, tot den boëm yn Harerholt ghekomen, den 8 Julij.

Summa 49 emd. gl. $\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.

Item Reinken Steenmetseler, Berent, Wessel, ende Berent hebben itlich 6 daghe ende Harmen $\frac{1}{2}$ dach, des daghes 6 st. verdeent, ende 2 kalckmakers itlick 6 daghe, des daghes 5 st. verdeent, by Poelpoerte arbeidet; daervoer saempt betaelt 7 emd. gl. 3 st., den 9 Julij.

Item Berent Jansen sulff tynde hebben itlick 6 daghe ende Johan 3 daghe, des daghes itlick $3\frac{1}{2}$ st. verdeent, yn stadtwarck arbeidet; daervoer betaelt 7 emd. gl. $10\frac{1}{2}$ st., den 9 Julij.

Item Johan Potgeter heft 8 daghe den bussengeter hulpen, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 1 emd. gl. 10 st. ende noch 4 st. voer kolen, den 9 Julij.

Item Anna sulff anderde hebben 2 oven kalckes anghelicht ende ghelesschet; daervoer betaelt 26 st., den 9 Julij.

Item Berent van Munster, Rholeff, Johan, Dirck, Wilm, Jurgen, hebben itlick 19 daghe ynt leger tymmert, des daghes 8 st. verdeent, daervoer betaelt 30 emd. gl. 12 st., den 12 Julij.

Item Johan Smyt betaelt 26 st. voer een kette, he tot de kartouwe ghemaket heft, weghende 26 ff , dat ff 1 st., den 12 Julij.

Item Laurens heft 7 daghe den waghden ghement ende steen ghevoert, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer saempt betaelt $24\frac{1}{2}$ st., den 13 Julij.

Item Berent Vrese van Dortmunde betaelt 39 gold gl. 9 st. van yser ende haken, den 13 Julij.

Item Johan van Linghe betaelt $87\frac{1}{2}$ emd. gl. 10 st. voer balken, sparren, rasteren, den 15 Julij.

Item Cornelys Koperslagher heft der stadt ghelevert $6\frac{1}{2}$ c. ende 7 ff schraeth, ende syn broer Harmen 600 ende 10 ff scaet, dat c. 6 emd. gl. myn $7\frac{1}{2}$ st.; daervoer betaelt $72\frac{1}{2}$ emd. gl. 11 st., den 15 Julij.

Item Reinken Steenmetseler sulff veerde hebben itlick 6 daghe buten Poelpoerte arbeidet, des daghes 6 st. verdeent, ende een kalkmaker 6 daghe, des daghes $4\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $5\frac{1}{2}$ emd. gl. 6 st., den 16 Julij.

Summa $2\frac{1}{2}$ c. 12 emd. gl. 11 st.

Item Johan Potgeter heft 6 daghe den bussengeter ghehulpen, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 1 emd. gl., den 16 Julij.

Item Berent Jansen sulff soevende hebben itlick 6 daghe ende Johan 3 daghe, des daghes itlick $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; noch voer een schip to huer 2 st.; daervoer betaelt 5 emd. gl. $9\frac{1}{2}$ st., den 16 Julij.

Item Johan Lapper sulff anderde hebben 2 oven kalkes ghelesschet; daervoer betaelt 12 st., den 16 Julij.

Item Hamminck betaelt 20 st., he int leggher heft verteert, als he daer myt den waghē was, oeck do he holt uuth dat holt haelde, den 16 Julij.

Item Berent Timmerman sulff anderde hebben 18 daghe dat gheschut mede int leggher ghebrocht, des daghes itlick 6 st. verdeent; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st., den 16 Julij.

Item Johan Touslagher van touwen ende selen betaelt $5\frac{1}{2}$ emd. gl. $8\frac{1}{2}$ st., den 16 Julij.

Item Gyse Teemsmaker betaelt 3 emd. gl., van teemsen to maken ende vermaken, ynt Bussenhues ghekomen, den 16 Julij.

Item Arent Slyck heft 18 daghe upt bolwarck arbeidet, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 3 emd. gl., den 16 Julij.

Item Peter Smyt betaelt 1 emd. gl. 12 st. van yserwarck, he der stadt ghemaket, den 16 Julij.

Item Otto Oelislagher ende Hinrick Oelislagher hebben itlick 14 daghe myt hoer waghē ynt leggher ghewest; de eene heft kloten ghevoert, de ander den buck upghelat, des daghes itlick 13 st. verdeent; daervoer betaelt 12 emd. gl. 4 st., den 20 Julij.

Item Johan Lapper voer 10 mudde schellen betaelt $26\frac{1}{2}$ st. 1 plac, dat mudde voer 4 kr., noch 1 st. voer de uncost, den 21 Julij.

Item Berent Hoerenken betaelt 1 emd. gl. voer een balken, daer de scarpentiners up liggen ynt leger, den 21 Julij.

Summa 38 emd. gl. $6\frac{1}{2}$ st. 1 plac.

Item Juryen Timmerman sulff seste hebben itlick 11 daghe byt gheschut ynt leggher ghewest, des daghes itlick 8 st. verdeent; daervoer betaelt $17\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st., den 21 Julij.

Item Cornelys Wantscherer heft ghekoft 4 torffkorven

upt Rechthues ende Raedthues ghekomen, dat stucke 2 vlemsschen; daervoer betaelt $6\frac{1}{2}$ st. 1 plac, den 21 Julij.

Item Berent Timmerman ende Arent hebben itlick 6 daghe ende Montvoert $5\frac{1}{2}$ dach yn stadtwarck arbeitdet, des daghes 6 st. verdeent; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl., den 23 Julij.

Item Johan Sporinck, timmerman, heft by Wigbolt Koeninck ynt legher 20 daghe ghewest byt gheschut, des daghes 8 st. verdeent; daervoer betaelt 5 emd. gl. 10 st., den 23 Julij.

Item Reinken Steenmetzeler sulff veerde hebben itlick 5 daghe, des daghes 6 st. verdeent, ende een kalckmaker 5 daghe, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt $4\frac{1}{2}$ emd. gl. 10 st., den 23 Julij.

Item Berent Jansen sulff soevende hebben itlick 5 daghe ende Hinrick $2\frac{1}{2}$ dach, des daghes itlick $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt 4 emd. gl. 11 st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 23 Julij.

Item Gheert Frerikes betaelt $10\frac{1}{2}$ ar. gl. $2\frac{1}{2}$ st. voer een schute torves, yn de schellen ghekomen. Noch 7 kr. voer de uncost, den 23 Julij.

Item mester Sweer Hoenrix betaelt 11 st. voer 11 ff loets, den 24 Julij.

Item Johan Metelen betaelt 25 emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. voer $9\frac{1}{2}$ c. ende 6 ff loets, dat c. 8 ar. gl., ynt legher ghekomen, den 28 Julij.

Item Albert Hopenbinder betaelt 2 emd. gl. $11\frac{1}{2}$ st. 1 plac, voer 43 sparren, tot strickettinghe ghekomen, dat stucke 2 vlemsschen, den 28 Julij.

Item Anne myt hoer hulper heft eenen oven kalckes angelecht; daervoer betaelt 13 st., den 29 Julij.

Item Arent Slyck heft 5 daghe ende Johan Potgeter heft den bussengheter oeck 5 daghe ghehulpen, des daghes itlick 5 st. verdeent; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st., den 29 Julij.

Summa 69 emd. gl. 28 st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item Berent Jansen sulff seste hebben itlick 6 daghe ende Wessel $2\frac{1}{2}$ dach, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent, noch 1 st. voer een schip to huere; daervoer betaelt $4\frac{1}{2}$ emd. gl. $\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 30 Julij.

Item mester Jacob Steenmetzeler sulff vyfte hebben

itlick 5 daghe voor Poelpoerte arbeidet, des daghes 6 st. verdeent, ende een kalckmaker 5 daghe, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt $5\frac{1}{2}$ emd. gl. 10 st., den 30 Julij.

Item Berent Timmerman sulff veerde hebben itlick 5 daghe ende Montvoert $2\frac{1}{2}$ dach ynt Bussenhues arbeidet, des daghes itlick 6 st. verdeent; daervoer betaelt $4\frac{1}{2}$ emd. gl., den 30 Julij.

Item Johan Lapper ende syn hulper hebben een oven kalckes ynt sant ghesettet; daervoer betaelt 6 st., den 30 Julij.

Item Henninck Potgeter betaelt $45\frac{1}{2}$ emd. gl. voer $6\frac{1}{2}$ c. ~~ff~~ koppers, tot de bussen ghekomen, dat c. 7 emd. gl., den lesten Julij.

Item schipper Thié betaelt 14 st., dat he ynt leger heft ghevoert haken, scraghen ende ander reesschop, den 1 Augusti anno 36.

Item Harmen Muller betaelt 9 phs. gl. voer een boem, daer men raen ende tueten van maken sal, den 2 Augusti.

Item Harmen Muller betaelt 9 emd. gl. voer 18 mudde havers tot der stadt peerden, dat mudde 15 st., den 2 Augusti.

Item Dirck Timmerman, Johan, Wilm, Juryen, Berent, Rholeeff hebben itlick 14 daghe by unsen Heren ynt legher ghewest, des daghes 8 st. verdeent; daervoer betaelt 22 emd. gl. 12 st., den 5 Augusti.

Item Hinrick Oelislagher betaelt 15 st. voer een sparholt ende 7 st. van klote ynt legher to voeren, noch 5 st., oeck tot dat legher ghekomen, den 6 Augusti.

Item Johan Potgeter heft 9 daghe den bussengeter ghehulpen, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl., den 6 Augusti.

Summa 104 emd. gl. $12\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item Tonnys sulff vijfte hebben itlick 6 daghe ende Wessel 2 dage, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 7 st., den 9 Augusti.

Item enen man uuth Westerlant betaelt $20\frac{1}{2}$ st. 1 plac, voer 2 mudde havers, tot der stadtppeerden ghekomen, den 11 Augusti.

Item Berent Timmerman sulff veerde hebben itlick 6

daghe ynt Bussenhues arbeidet, des daghes 6 st. verdeent; daervoer betaelt $4\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st., den 11 Augusti.

Item Luytken Slotemaker betaelt $7\frac{1}{2}$ st. voer een slot, de schutten an hoer sluetbolte hebben, den 11 Augusti.

Item Tonny's, Berent, Hidde, Engelbert, Hugo, Hinrick hebben itlick 5 daghe, ende Albert 2 daghe, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st., den 12 Augusti.

Item Berent Tymmerman sulff veerde hebben itlick 6 daghe ende Johan 4 daghe ende 2 holtsaghers saempt 3 daghe, des daghes itlick 6 st. verdeent, hebben ynt Bussenhues up de la arbeidet; daervoer saempt betaelt 6 emd. gl. 6 st., den 13 Augusti.

Item Johan Timmerman, Rholeff, Thomes hebben itlick 14 daghe ynt legher ghewest, des daghes 8 st. verdeent; daervoer betaelt 11 emd. gl. 6 st., den 13 Augusti.

Item Arent ynt Bussenhues heft ghekoft 36 stenen tot den oven, dat stucke 1 kr., ende heft uuthghelecht 15 st., tot der stadt profyt ynt Bussenhues ghekomen; daervoer betaelt 1 emd. gl. 9 st., den 14 Augusti.

Item Bartholt Schomaker betaelt $6\frac{1}{2}$ ar. gl. voer 6 kruetsacken, ende $3\frac{1}{2}$ ar. gl. voer een lichte ende een blinde, voert peert yn den krueththoren ende van stro ende repen, den 14 Augusti.

Item Reinken Steenmetzeler ende Berent hebben itlick 6 daghe ende Wessel 5 daghe an Poelpoerte arbeidet, des daghes itlick 6 st. verdeent, ende een kalckmaker 6 daghe, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 4 emd. gl. 12 st., den 14 Augusti.

Summa 39 emd. gl. 19 st. 1 plac.

Item Jacob Steenmetzeler, Reinken hebben itlick 5 daghe ende Berent 4 daghe an Poelpoerte arbeidet, des daghes itlick 6 st. verdeent, ende een kalckmaker 5 daghe, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 4 st., den 14 Augusti.

Item Johan Potgeter het den bussengeter ghehulpen 6 daghe, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 1 emd. gl., den 15 Augusti.

Item Rholeff Steenmetzeler heft 5 daghe, Brunger 4 daghe, des daghes itlick 6 st. verdeent, ende een kalck-

maker heft $3\frac{1}{2}$ dach, des daghes 5 st. verdeent, hebben een oven ghemaket tot kruet to drueghen; daervoer betaelt 2 emd. gl. $11\frac{1}{2}$ st., den 15 Augusti.

Item Johan Touslagher betaelt 4 ar. gl. 4 st. voer touwselen, ynt legher ant gheschut ghekomen, dat van heft haelt Johan van Munster, den 16 Augusti.

Item Hinrick Smyt yn Oesterstraete betaelt 8 emd. gl. van naghelen, unsen Heren ynt legher ghesont, den 17 Augusti.

Item Reinken Steenmetzeler sulff darde hebben itlick 5 daghe, des daghes 6 st. verdeent, ende een kalkmaker 5 daghe, des daghes 5 st. verdeent; daervoer saempt betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 10 st., den 20 Augusti.

Item Berent Jansen sulff soevende hebben itlick 5 daghe, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt 4 emd. gl. $2\frac{1}{2}$ st., den 20 Augusti.

Item Hinrick Muntvoert sulff darde hebben itlick 5 daghe ende Berent 2 daghe, des daghes itlick 6 st. verdeent, ant gheschut arbeidet; daervoer betaelt 3 emd. gl. 12 st., den 20 Augusti.

Item Reiner Pottebacker betaelt 3 emd. gl. voer $\frac{1}{2}$ 1000 pannen, ghekomen up de muere voer Poelpoerte, den 21 Augusti.

Item Dirck Timmerman sulff seste hebben itlick 16 daghe ynt leger by u. g. H. ghewest, des daghes 8 st. verdeent; daervoer betaelt $25\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st., den 21 Augusti.

Summa 56 emd. gl. 12 st.

Item Harmen Muller heft myt syn twe treckseinen to visken ghewest yn des provestes grafft van Fermsum, ende heft wagen ende knechten myt sick ghehat; daervoer betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. 10 st., den 21 Augusti.

Item Harmen Muller betaelt 4 emd. gl. voer 8 mudde havers, dat mudde 15 st.; beth betaelt 5 ar. gl. voer smeer ende ander dinghen, den 21 Augusti.

Item Johan Sporinck heft 30 daghe by Wigbolt Koeninck ynt legher ghewest, des daghes 8 st. verdeent; daervoer betaelt 8 emd. gl., den 22 Augusti.

Item Egbert Ramaker betaelt 4 ar. gl. voer een paer raem, ghekomen yn de kare, den 22 Augusti.

Item Albert van Sitteren betaelt 1 emd. gl. voer twee krumme sulen, ghekomen upt schip van oerlich, den 23 Augusti.

Item Johan Oelislager heft den heerwaghen myt scar-pentiners ynt leger ghevoert; daervoer betaelt 2 ar. gl. Noch betaelt 2 ar. gl. van allerleye, he oeck ynt leger heft ghevoert, den 24 Augusti.

Item Lambert ende Hinrick Karenmenners hebben sant ende vlinten tot de strate yn Brugstrate ghevoert, daer-voer betaelt 28 krumstert, den 24 Augusti.

Item Evert van Askendorp betaelt $6\frac{1}{2}$ emd. gl. voer 13 placken, ghekomen up den thoren by Heerpoerte, dat stukke $\frac{1}{2}$ emd. gl., den 25 Augusti.

Item Geerdts Smyt betaelt 143 emd. gl. van yserwarck, he der stadt ghesmedet, den 25 Augusti.

Item Geert Albers betaelt 4 st. van twe voer hoys to voeren, den 26 Augusti.

Item Geert Koster betaelt 20 st. van 7 voer hoys to voeren, den 26 Augusti.

Item Tonny's sulff seste hebben itlick 5 daghe des daghes $3\frac{1}{2}$ st.; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl., den 27 Augusti.

Item Tuen Luetken betaelt $3\frac{1}{2}$ st. voer een vlake, ghe-komen voer de pompe, den 27 Augusti.

Summa $1\frac{1}{2}$ c. 24 emd. gl. 21 st. 1 plac.

Item Johan Oelyslager ende Otto hebben een halve last kruets u. H. ynt leger ghevoert; daervoer saempt 2 gold gl. betaelt; beth Otto betaelt 25 st., den 27 Augusti.

Item Hinrick Stratemaker heft een verendel myn dan 4 daghe, des daghes 6 st. verdeent, ende syn knecht oeck soe voele daghe, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer saemt betaelt 1 emd. gl. $5\frac{1}{2}$ st. $\frac{1}{2}$ plac, den 27 Augusti.

Item Johan Pawels, Rholeff ende Thomes, tymmerluyden, hebben ynt leger itlick 14 daghe ghewest, des daghes 8 st. verdeent; daervoer betaelt 11 emd. gl. 6 st., den 27 Augusti.

Item Berent Tymmerman sulff darde hebben itlick 5 daghe ende Hinrick eenen dach up de lade van de bussen arbeidet, des daghes 6 st. verdeent; daervoer betaelt 3 emd. gl. 6 st., den 27 Augusti.

Item Reinken Steenmetzeler sulff darde hebben itlick

vyftehalf dach, des daghes 6 st. verdeent, ende een kalckman vyftehalf dach, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 3 emd. gl. $13\frac{1}{2}$ st., den 27 Augusti.

Item Jacob Vordam betaelt $7\frac{1}{2}$ st. van vlaken to voeren upt Damsterdeep, welker ynt leger solden, den 27 Augusti.

Item Luytken Schragens betaelt 7 st., dat he yserwarck ende holtwarck vant schip van oerlich heft affgheslaghen, den 29 Augusti.

Item Johan Arens betaelt 25 st., dat he heft ynt leger ghevoert een schute vul vlaken ende korven, den 30 Augusti.

Item Evert Wantscherer betaelt 17 emd. gl. 10 st. voer 26 balken, dat stucke 2 ar. gl., ghekomen tot den dam bij de Krane, den 30 Augusti.

Item Bartholt Eeldes betaelt 8 ar. gl. voer 2 balken, ghekomen yn Heerpoerte, den 30 Augusti.

Item Hinrick Slotemaker betaelt 10 emd. gl. van sloten, sloetelen ende yserwarck; beth hem betaelt 7 emd. gl. van sloten, sloetelen, yserwarck, tot gheschut, ynt legher ghekomen, den 2 Septembris.

Item Albert Brunger betaelt 5 ar. gl. voer 2 paer raën ende 2 vleemskan voer binden, ghekomen ynt legher undert gheschut, den 2 Septembris.

Summa 62 emd. gl. 9 st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item Berent Jansen sulff achte hebben itlick 6 daghe ende Hinderick 2 daghe dat market gheveghet ende by den dam buten Kranepoerte arbeidet, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $5\frac{1}{2}$ emd. gl. 10 st., den 3 Septembris.

Item Johan Potgeter heft den bussengeter 2 daghe hulpen, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 10 st., den 3 Septembris.

Item Berent Tymmerman sulff darde hebben itlick 6 daghe des daghes 6 st. verdeent, ynt Bussenhues up de lade arbeidet; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st., den 3 Septembris.

Item Reinken Steenmetzeler ende Berent hebben itlick 6 daghe ende Wessel $5\frac{1}{2}$ dach, des daghes 6 st. verdeent, ende een kalckmaker 6 daghe, des daghes 5 st. verdeent; daervoer saempt betaelt $4\frac{1}{2}$ emd. gl., den 3 Septembris.

Item schipper Ebe betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl., dat he myt twen schepen heft schanskorven ynt veltleger voer den Dam ghevoert, den 5 Septembris.

Item Spoerinc betaelt 1 emd. gl. 12 st. voer $3\frac{1}{2}$ mudde havers tot de stadt peerden, dat mudde 12 st., den 8 Septembris.

Item Berent Tymmerman sulff darde hebben itlick 5 daghe ynt Bussenhues arbeidet, des daghes 6 st. verdeent; daervoer betaelt 3 emd. gl., den 10 September.

Item Reinken Steenmetzeler sulff darde hebben itlick 5 daghe, des daghes 6 st. verdeent, ende een kalckmaker 5 daghe, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 10 st., den 10 Septembris.

Item Tonny's sulff achte hebben itlick 5 daghe ende Hinrick $4\frac{1}{2}$ dach des daghes itlick $3\frac{1}{2}$ st. verdeent, yn stadtwarck arbeidet; daervoer betaelt 5 emd. gl. $5\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 10 Septembris.

Item Dirck Tymmerman, Johan, Rholeff, Berent, Wilm, Juryen hebben itlick 19 daghe ynt legher voer den Dam byt gheschut ghewest, des daghes 8 st. verdeent; daervoer saempt betaelt 30 emd. gl. 12 st., den 11 Septembris.

Item Arent Wantscherer betaelt 18 emd. gl. 20 st. voer 11 plancken, dat stucke 12 st.; noch 12 plancken, dat stucke $13\frac{1}{2}$ st.; beth 14 plancken, dat stucke 13 st., ghekomen up Drabrugge ende an de poerte, den 11 Septembris.

Summa 78 emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item Harmen Muller betaelt 28 ar. gl., van 16 mudde havers tot der stadt peerden, ende van smeer ende twee schepen huer, welker de steenmetzeler by Poelpoerte hebben beseghet, den 11 Septembris.

Item Harmen Muller betaelt 8 ar. gl., dat he myt syn sein ende knechten to Fermsum to visschen heft ghewest tot orber u. g. H. St., den 11 Septembris.

Item Johan Sporinc Tymmerman heft by Wigbolt Koeninc voer den Dam ynt legher ghewest 22 daghe, des daghes 8 st. verdeent; daervoer saempt betaelt $5\frac{1}{2}$ emd. gl. 11 st.; den 14 Septembris.

Item Johan Pawels, Thomas ende Rholeff, tymmerluyden, hebben by u. g. H. St. ynt legher voer den Dam

itlick 16 daghe ghewest, des daghes 8 st. verdeent; daer-voer betaelt 12 emd. gl. 24 st., den 14 Septembris.

Item schipper Lambert betaelt 17 st. van klockwarck to voeren van den Dam, dat u. g. H. St. der stadt gheschencket heft, den 14 Septembris.

Item schipper Ebe betaelt 10 st. voer cruet ende ander goet van den Dam hyr to voeren, den 14 Septembris.

Item Hinrick Hopenbinder van vaten ende ander warck betaelt $10\frac{1}{2}$ emd. gl. 1 st., den 17 Septembris.

Item schipper Harmen Lambert heft den waghendorch ende scharpentyners uuth dat legher voer den Dam heer ghevoert; daer-voer betaelt 25 st., den 17 Septembris.

Item Reinken Steenmetzeler heft 5 daghe ende Berent $4\frac{1}{2}$ dach, des daghes 6 st. verdeent, ende een kalckmaker heft 5 daghe, des daghes 5 st. verdeent; daer-voer betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. 7 st., den 17 Septembris.

Item Berent Tymmerman sulff darde hebben itlick 5 daghe, ende 2 holtsgahers hebben itlick 2 daghe ynt Bussenhues arbeit, des daghes itlick 6 st. verdeent; daer-voer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st., den 17 Septembris.

Item Anne Drapers betaelt 20 ar. gl. ende $3\frac{1}{2}$ st. voer 200 ende $3\frac{1}{2}$ ~~ff~~ rulloets, dat hondert 10 ar. gl., ynt velt-leger voer den Dam ghekomen, den 17 Septembris.

Summa $55\frac{1}{2}$ emd. gl. $22\frac{1}{2}$ st.

Item Berent Jansen sulff veerde hebben itlick 5 daghe ende Hinrick 1 dach yn stadtwarck arbeit, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent; daer-voer betaelt 2 emd. gl. $13\frac{1}{2}$ st., den 17 Septembris.

Item schipper Wolter heft scharpentiners vant Uuthlant heer ghevoert; daer-voer betaelt $7\frac{1}{2}$ st., den 19 Septembris.

Item Egbert Smyt betaelt 16 st. voer spikeren, ghekomen tot strickettinghe yn Egbert Pottebackers rot, den 19 Septembris.

Item Wolters Zyghers betaelt 1 emd. gl., he verteert heft ten Damme, als he daer myt den waghene was ende brochte dat gheschut tho schepe, den 20 Septembris.

Item Wolter Zyghers betaelt 5 ar. gl., he uuthghelecht heft voer haver tot der stadt peerden ende voer yseren kloten yn to lossen, den 20 Septembris.

Item Tonny's, Hugo, Berent, Hinrick, Goeken hebben itlick 5 daghe, des daghes $3\frac{1}{2}$ st. verdeent, ende hebben 3 nachten by de goete ende by dat koper ynt Bussenhues wakent, daarvan verdeent 3 st.; hyrvoer saempt betaelt 3 emd. gl. $\frac{1}{2}$ st., den 24 Septembris.

Item Rholeff Smyt onder Harmen Koeninck, van was, hars, unghel dat de bussengeter van hem haelt heft; noch van molden, ynt Bussenhues ghekomen, ende keersen garen tot luntten, voer den Dam ynt leger ghekomen; daervoer saempt betaelt 4 emd. gl., den 24 Septembris.

Item Geert Wegghe betaelt 6 st., he uuthghelecht heft tot luyden, de hem dat kruet hulpen tho schepe, den 24 Septembris.

Item Anne Drapers betaelt 25 ar. gl. 7 st. voer $2\frac{1}{2}$ c. ende 7 ff rulloets, dat hondert 10 ar. gl., ghekomen ynt legher tho Wittewerum, den 24 Septembris.

Summa $21\frac{1}{2}$ emd. gl. $5\frac{1}{2}$ st.

Item Berent Tymmerman sulff darde hebben itlick 5 daghe ynt Bussenhues arbeitdet, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl., den 24 Septembris.

Item Brungher Ramaker betaelt 2 emd. gl. voer 4 raen ende 2 stelholteren, ghekomen undert gheschut voer den Dam, noch 2 kr. betaelt voer hopen, den 24 Septembris.

Item Marten Slotemaker betaelt 3 emd. gl. van haken ende yserwarck, tot den waghenborch ghekomen, den 24 Septembris.

Item Bruen Kremer betaelt $19\frac{1}{2}$ emd. gl. $12\frac{1}{2}$ st. voer $6\frac{1}{2}$ c. ende 15 ff loets, dat hondert 9 ar. gl., den 24 Septembris.

Item Johan Oelyslagher betaelt 5 ar. gl., dat he myt synen waghen to Fermsum myt Harmen Muller heft to visken ghewest tot orber u. g. H. St., den 25 Septembris.

Item Johan Smyt betaelt 13 ar. gl. van houwelen, breeckyseren ende kovoten ghekomen, ghekomen ynt veltlegher voer Wedde, den 28 Septembris.

Item schipper Jarch betaelt 1 emd. gl. $8\frac{1}{2}$ st. van Fox slanghe to Amsterdam to voeren ende aldaer to maken, den 28 Septembris.

Item twen schippers van Lewerden itlick 1 gold gl. betaelt, dat se dat gheschut ende rasters, up karveel voer

den Delffsyl wesende, harwers ghevoert hebben, den 28 Septembris.

Item Hinrick Spoermaker betaelt 33 st. voer een slot tot de poerte; beth 6 st. voer een yseren forme, den 28 Septembris.

Item Hinrick Bokebinder betaelt 31 $\frac{1}{2}$ st. voer 42 ff lodes, dat ff $\frac{1}{2}$ braspenninck, den lesten Septembris.

Summa 39 emd. gl. 14 $\frac{1}{2}$ st. 2 plac.

Item Berent Jansen sulff seste hebben itlick 6 daghe up den wech arbeidet, des daghes 2 $\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt 3 emd. gl., den lesten Septembris.

Item Johan Potgeter heft 9 daghe, des daghes 5 st. verdeent, dat koper helpen wasschen ende den bussengeter ghehulpen; daervoer betaelt 1 $\frac{1}{2}$ emd. gl., noch 1 st. voer kolen, den lesten Septembris.

Item Berent Tymmerman sulff darde hebben itlick 6 daghe up de la der bussen arbeidet, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 3 emd. gl., den lesten Septembris.

Item schipper Ulrich ende syn hulper hebben dat gheschut uuth dem karvele voer den Delffsyl harwert ghevoert; daervoer betaelt 2 emd. gl., den lesten Septembris.

Item Borchert van Cleve betaelt 22 emd. gl. 10 st. voer 3 oven ende $\frac{1}{2}$ verendel kalkes, voer Poelpoerte ende ant Wynhues ghekomen, den 2 Octobris.

Item Reinken Muermester heft 5 daghe undert Wynhues arbeidet, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 25 st., den 2 Octobris.

Item Gese Lewens de Olde betaelt 44 emd. gl. voer 12000 steens, ghekomen voer Poelpoerte, dat dusent 11 ar. gl., den 3 Octobris.

Item Anna Drapers betaelt 13 emd. gl. 9 st. voer 400 myn 1 ff rulloets, dat hondert 10 ar. gl., ynt veltlegher voer den Dam ghekomen, den 3 Octobris.

Item Dirck, Rholeff, Johan, Willem, tymmerluyden, hebben itlick 18 daghe ynt veltlegher voer den Dam ende Wedde ghewest, des daghes 8 st. verdeent; daervoer betaelt 19 emd. gl. 6 st., den 3 Octobris.

Item Lumme Veelkers betaelt 59 emd. gl. 27 st. voer 1800 myn 3 ff loets, dat hondert 10 ar. gl., ghekomen ynt veltlegher voer den Dam, den 3 Octobris.

Item Hinrick Slemenner betaelt 4 st. van loet to voeren buten Poelpoerte na den Dam, den 5 Octobris.

Summa $1\frac{1}{2}$ c. 19 emd. gl. 7 st.

Item Lambert van Gronegen ende Peter Buester hebben de Krane ghetreden, dat de palen uuth dat deep qwemen; daervoer saempt 8 st. betaelt, den 5 Octobris.

Item Cornelys Wantscherer betaelt 7 st. voer 7 vane beers, welker de karenmenners verdrunken, als se dat marcket sohone makeden, do u. H. St. vrouwe hyrquam, den 5 Octobris.

Item schipper Eebe betaelt 3 st., dat he een buck van den Dam hyrheen ghevoert heft, den 6 Octobris.

Item Marcus Geelgeter betaelt 1 gold gl. voer 2 metalen formen to de nye halve slanghe, den 6 Octobris.

Item Berent Jansen, Tonnys, Hugo, Hinrick, Goeken hebben itlick 5 daghe, des daghes $2\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt 2 emd. gl. $2\frac{1}{2}$ st., den 8 Octobris.

Item Berent Timmerman sulff darde hebben itlick 6 daghe ynt Bussenhues arbeitdet ende de palen uuthgewonden, des daghes itlick 5 st. verdeent; daervoer betaelt drie emd. gl., den 8 Octobris.

Item Menolt Kremer betaelt 2 emd. gl. 2 st. voer 62 ~~ff~~ loets, ghekomen ynt veltlegher voer den Dam, dat ~~ff~~ 1 st., den 12 Octobris.

Item Bole Pottebakker betaelt 3 emd. gl. voer pannen, tot behoeff der stadt van hem ghekoft, den 13 Octobris.

Item Johan Touslagher betaelt 5 ar. gl. 7 st., voer touwen, selen ende hennep, welck de bussengheter heft verbesaget, den 14 Octobris.

Item Tonnys, Berent, Goeken, Hinrick hebben itlick 6 daghe, ende Hugo $2\frac{1}{2}$ dach, des daghes itlick $2\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt 2 emd. gl. 6 st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 15 Octobris.

Item Berent Tymmerman sulff darde hebben itlick 6 daghe ynt Bussenhues arbeitdet, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 3 emd. gl., den 15 Octobris.

Item Johan van Uchterpe, tichler up Gese Lewens tichelwarck, betaelt 20 emd. gl., voer 6000 steens, dat m. 10 ar. gl., voer Poelpoerte ghekomen, den 16 Octobris.

Item Berent Jansen sulff seste hebben itlick 5 daghe

ende Goeken $3\frac{1}{2}$ dach sant ghevoert, dat marcket veghet, vlinten ghegraven, des daghes $2\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. $8\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 17 Octobris.

Summa $41\frac{1}{2}$ emd. gl. $10\frac{1}{2}$ st.

Item Gheert Smyt yn Ebbinghestrate betaelt 24 emd. gl. 20 st. van yserwarck, als kovoten, naghelen, breeckyseren, schenen yn de stellen, houwelen, in beide legheren van den Dam ende Wedde ghekomen, den 17 Octobris.

Item Gheert Smyt betaelt 59 emd. gl. 20 st. van yserwarck bussen to beslaen, welck de stadt heft smeden laten, den 17 Octobris.

Item Johan van Locchum betaelt 35 st. he uuthgelecht heft tot arbeidesluyden, als dat gheschut uuth ende yn is ghekomen, den soeventynden Octobris.

Item Bruen Kremer betaelt 2 emd. gl. 14 st. voer yserdraet, welck de bussengheter heft verbeseghet, den 17 Octobris. Noch betaelt $6\frac{1}{2}$ emd. gl. 10 st. voer 205 ff rulloets, dat c. 10 ar. gl., ghekomen ynt legher tho Witte-
werum. Beth betaelt 17 emd. gl. 10 st. voer 612 ff rulloets tot kloten to gheten, dat c. voer $8\frac{1}{2}$ ar. gl. Noch betaelt 3 emd. gl. 10 st. voer 100 ff rulloets, dat c. 10 ar. gl., den 17 Octobris.

Item Hinrick Oelislagher betaelt 4 ar. gl. voer twe voder holtes van den Dam to halen, den 17 Octobris.

Item Arent Kistemaker betaelt 48 emd. gl. $4\frac{1}{2}$ st. voer 1926 ff loets, dat hondert $7\frac{1}{2}$ ar. gl., ghekomen ynt legher, den 18 Octobris.

Item doctor Mepsche betaelt 14 emd. gl. 27 st. voer $5\frac{1}{2}$ c. ende 96 ff loets, ghekomen ynt veltleger voer den Dam, den 22 Octobris.

Item Berent Tymmerman sulff darde hebben itlick 4 daghen up de la ynt Bussenhues arbeidet, des daghes itlick 5 st. verdeent; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 23 Octobris.

Item Reinken Steenmetzeler heft 4 daghe yn de Wynhueskelder arbeidet, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 20 st., den 23 Octobris.

Item den vogheden van den Hilleghen Geest betaelt 25 st. voer sant, twelck de stadt van Schraghe Estk heft halen laten, den 23 Octobris.

Item Willem Straetmaker heft 12 daghe, des daghes 5 st. verdeent, syn soen heft $11\frac{1}{2}$ dach, des daghes 4 st. verdeent; noch een upperknecht 2 daghe, des daghes $2\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer saempt betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 6 st., den 23 Octobris anno 36.

Item schipper Jarch van Amsterdam heft to Horen ghevoert 6 scharpentiners, welker gelent weren up de schepen van oerlich; daervoer betaelt 2 karolus gl., den 24 Octobris anno 36.

Summa $1\frac{1}{2}$ c. $38\frac{1}{2}$ emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Summa der tsedelen Wolter Zyghers twe dusent emd. gl., veer hondert emd. gl. $56\frac{1}{2}$ emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. 2 plac.

Volgen de buten rhenteners.

Sanct Brigitten van Kampen.

Item dem Convente sanct Brigitten betaelt 12 emd. gl. rhenten, Santganck anno 35 verschenen, 30 st. voer den gl. Dyt ghelt heft van my ontfanghen Gheert Koperslagher den lesten Novembris anno 35, na luede synre quitancie.

Item noch dem voergemelten Convente betaelt 12 emd. gl. rhenten, Paesschen anno 36 verschenen; hyrvan Gheert Koperslaghers quitancie, actum den 8 May. Dyt ghelt ontfinck van my de procuratersche des voerberoerthen Conventes.

Rholeff van Munster.

Item Rholeff van Munster verschenen jaerlix Paesschen 132 gold gl. Item hyran betaelt 20 gold gl., de Egbert under Gheert Hartgers van my ontfinck, den 20 Februarij anno 36. Hyrvan Jacob Tamminghe quitancie.

Bawe van Munster.

Item Bawe van Munster verschenen jaerlix 66 gold. gl. Item Bawe van Munster betaelt 66 gold gl., 36 st. den gl., Paesschen anno 36 verschenen. Dyt ghelt heft van my ontfanghen Anna Drapers den 24 Aprilis anno 36. Hyrvan een quitancie.

Jacob Stove van Munster.

Item Jacob Stove van Munster betaelt 30 gold gl., divae Catherine anno 35 verschenen, 36 st. voer den gl. Hyrvan syn quitancie. Dyt ghelt ontfinck van my Johan Havekesbeke, den 11 Marcij anno 36.

Summa $1\frac{1}{2}$ c. 13 emd. gl. 6 st.

Sanct Egidien tho Munster.

Item dem Convente sancti Egidij tho Munster betaelt 15 gold gl. rhenten, Martini anno 35 verschenen, 36 st. voer den gl. Hyrvan een beseghelde quitancie des conventes. Dyt gelt ontfinck van my Gheert van Schutterpe, unse medeborger, den 27 Februarii anno 36.

Arent Drolshaghen tho Munster.

Item Arent Drolshaghen tho Munster verschenen jaerlix Andree $12\frac{1}{2}$ gold gl.

Dat cloester van Vinnenberghe.

Item dem Convente van Vinnenberghe verschenen jaerlix Martini 30 gold gl., ende Visitationis ende Nativitatis Marie 25 gold gl.

Jasper Joedevelt, Harmen ende Berent Holtappel, ghebroederen.

Item Jasper Joedevelt, Harmen, Berent Holtappel, ghebroederen, betaelt 75 gold gl., 36 st. den gl., verschenen Midtvasten anno 36. Hyrvan Johan Havekesbeke quitancie, de dyt ghelt van my nicht untfinck. Dit ghelt ontfinck Claes van Ulsen, den 20 Marcij anno 36.

Summa 108 emd. gl.

Harmen Holtappel.

Item Harmen Holtappel betaelt 12 gold gl., 36 st. den gl., verschenen Anthonii anno 36. Hyrvan syn quitancie. Dyt ghelt ontfinck van my Gheert van Schutterpe, yn Gelkeringhe strate wonende, den 27 Februarij anno 36.

Kunne Holtappels.

Item Kunne Holtappels verschenen jaerlix 12 gold gl.

Berent van Grolle.

Item Berent van Grolle verschinen jaerlix Preminiscere
10 gold gl.

Mester Johan Wesselinck.

Item mester Johan Wesselinck verschinen jaerlix Visi-
tationis Marie 12 gold gl.

Berent van Grolle.

Item Berent van Grolle verschinen jaerlix Nativitatis
Marie 2 gold gl.

Summa 14 emd. gl. 12 st.

Albert Droste.

Item Albert Droste verschinen jaerlix Paesschen 10 gold gl.

Mariendale anders Nizinck.

Item dem Convente Mariendale, anders Nizinck, ver-
schinen jaerlix Andree 80 gold gl.

*Johan Lidermans arffgenamen, dat nuu Borchert Heerde
beurt.*

Item Borchert Heerde verschinen jaerlix Halfvasten 90
gold gl., ende up unses Heren Hemmelvaert 15 gold gl.

Borchert Heerde.

Item Borchert Heerde betaelt 75 gold gl., 36 st. den gl.,
verschinen Martini anno 35. Hyrvan syn quitancie. Dyt
gelt ontfinck van my Borchert Schroer, den 24 Decembris
anno 35.

Hadewich van Barmantloe.

Item Hadewich van Barmantloe verschinen jaerlix Vry-
market 17 emd. gl. lyffrhenten.

Summa 90 emd. gl.

De stadt Hamborch.

Item der stadt Hamborch verschinen jaerlix avende
Johannis Baptiste Midsommer 300 ende 20 marck lubesck,
1 s. 9 d., ofte 200 ende 56 ff lubesck, 1 s. 9 d., dat ff tot

20 s. lubesck gherekent. Maket na unsen ghelde nue gangber 200 ende 13 emd. gl., 12 st. 1 plac 1 d. unses gheldes.

Item Hinrick Geistmeyer, ridenknappe der stadt Hamborch, betaelt 200 ende 13 emd. gl. 12 st. 1 plac 1 d., der stadt Hamborch avende Johannis Baptiste anno 36 verschenen. Item desse penninghen heft he ontfanghen an 7 peerden, by desse naghescreven affgesproken ende oeck betaelt: by Helperich Bebinck ende Peter Hollander saempt 4 peerden, daervoer Helperich Bebinck 84 phs. gl., ende Peter Hollander 100 phs. gl. betaelt, daarvan de hondert ende $7\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st. yn betalinghe des restes ofte achterstallich tho rekenschup ghebrocht; by Helperich Duncker 2 peerden, daervoer betaelt 75 phs. gl.; by Johan Peters een peert voer 42 phs. gl. Item desse peerden den van Hamborch affghesproken den 14 Februarij anno 36, eer de rhente noch verschenen was; hyrvan Hinrick Geistmeyers quitancie.

De van Maximinen yn Collen.

Item dem Convente van Maximinen yn Collen betaelt 60 gold gl. rhente, Santganck anno 36 verschenen, 36 st. den gl. gherekent. Hyrvan een quitancie. Dyt ghelt heft van my ontfanghen Johan Hillebrandes.

Summa $2\frac{1}{2}$ c. 35 emd. gl. 12 st. 1 plac.

Doctor Johan Hillebrandes to Collen.

Item doctor Johan Hillebrandes verschinen jaerlix Assumptionis Marie 13 gold gl.

Grave Arendt tho Benthum.

Item Grave Arendt tho Benthem betaelt 1 gold gl. rhenten, verschenen Midvasten anno 36, 36 st. den gl. gherekent. Hyrvan des Graven quitancie. Dyt ghelt heft van my ontfanghen Claes van Ulsen, den 18 May anno 36.

Steven Schraghen arffgenamen.

Item Steven Schraghen kinderen verschinen jaerlix hondert ende 30 emd. gl.

Marienvelde buten Munster.

Item dem convente Marienvelde verschinen jaerlix Viti
75 golt gl.

Summa 60 emd. gl.

Grave Coerdt tho Tekenborch.

Item Grave Coerdt tho Tekenborch verschinen jaerlix
Bartholomei $1\frac{1}{2}$ c. golt gl. Item Grave Coerdt $1\frac{1}{2}$ c.
golt gl. rhenten, Bartholomei anno 36 verschinen, be-
taelt. Dyt ghelt ontfinck Harmen Duvelsvelt ende Geert
Heninck, syn rhentemester, den 5 Novembris. Hyrvan
hoer quitancie.

Mariengaerden binnen Schuttorp.

Item dem convente Mariengaerden verschinen jaerlix
Pinxteren $12\frac{1}{2}$ gold gl.

Van de Doysen.

Item Peter Doys betaelt 1 golt gl. rhenthen, Paesschen
anno 36 verschinen, 36 st. voer den gl.; hyrvan syn qui-
tancie. Item an desse rhente heft hem Rholeff Bruens
wagemester Botter ghedaen.

Item wedewe salighe Pasman ten Holte betaelt $1\frac{1}{2}$ c.
golt gl. rhente, Paesschen ende sunct Jacob anno 36
verschinen. Hyrvan hoer quitancie. Item an desse rhente
heft se van Rholeff Bruens Botter ontfanghen den 9 Sep-
tembris.

Johan ter Borch.

Item Jacob ter Borch verschinen jaerlix 12 ryns. gl.
rhenthen, 24 st. voer den gl. Noch 12 emd. gl., 30 st. den gl.

Item an desse rhente betaelt 6 emd. gl. $13\frac{1}{2}$ st., de
Grete Wigbolts van my ontfinck den 24 Aprilis anno 36.

Summa 426 emd. gl. $13\frac{1}{2}$ st.

Gheert van Wouwen arffgenamen.

Item Willem van Wouwe betaelt 45 ryns. gl., den gl.
tot 26 st. brabant gherekent, Martini anno 35 verschinen.
Item van desse penningen heft Willem ontfanghen 26
emd. gl. $10\frac{1}{2}$ st. groneger ende Peter yn de Christoffer 22
emd. gl. 12 st. na vermeldinghe Willems quitancie hyrvan.

Item Johan van Wouwe betaelt 24 phs. gl. rhente, Michaelis anno 35 verschenen, 32 st. den gl. gherekent; hyrvan syn quitancie. Dyt ghelt heft van my ontfanghen Andrees, Arendt van Velderwycks dener, tho Antwerpen, den 9 Octobris anno 35.

Item Johan van Wouwe verschinen jaerlix Johannis Midsommer 24 emd. gl. Item Johan van Wouwe betaelt 24 emd. gl. an 20 dicke penningen, als hem Johannis anno 36 verschenen; hyrvan syn quitancie. Dyt ghelt ontfinck van my een bode van Campen, den lesten Octobris anno 36.

Item Mette van Wouwe betaelt 33 emd. gl. rhente, Paesschen anno 36 verschenen, 30 st. den gl. Hyrvan hoer quitancie. Dyt ghelt ontfinck van my Goessen Thomessen van Campen, den 21 Aprilis anno 36.

Summa 131 emd. gl. 10 $\frac{1}{2}$ st.

Summa der buten rhenteners: Een dusent emd. gl. 2 $\frac{1}{2}$ c. 28 emd. gl. 24 st. 1 plac.

Binnen rhenteners.

Dat cloester Schermer ende Derapel.

Item dem convente van Schermer ende van Derapel betaelt 57 emd. gl. rhenten, anno 35 verschenen, 30 st. den gl. Dyt ghelt heft van my ontfangen de prior van Schermer den 18 Decembris anno 35; daarvan syn quitancie.

De pravest mester Ulfert.

Item dem praveste mester Ulfert verschinen jaerlix Ascensionis Domini 15 emd. gl.

De vrouwe van Assen.

Item der vrouwen van Assen verschinen jaerlix 6 ryns gl., den gl. tot 24 st. Beth 3 emd. gl., den gl. tot 30 st.

Borghermester Lubbert Koeninck.

Item borghermester Lubbert Koeninck betaelt 33 emd. gl. rhente, verschenen Santganck anno 35; hyrvan een quitancie, myt syn hant ondertekent. Dyt ghelt haelde van my syn dener Hinrick den 9 Novembris anno 35. Item noch verschinen borghermester Lubbert jaerlix Paesschen 33 emd. gl.

Mester Dutmer Koeninck.

Item mester Dutmer Koeninck betaelt 13 golt gl., 36 st. den gl., verschenen Victoris anno 35, herkomende van syn vicaris; hyrvan syn quitancie, den 7 Decembris.

Summa 105½ emd. gl. 3 st.

Gese Lewens de Junghe.

Item Junghe Gese Lewens betaelt 5 emd. gl. rhente, 30 st. den gl., Paesschen anno 36 verschenen; hyrvan hoer quitancie, actum den 22 Aprilis.

De armen huessitten.

Item Here Tomkens, als een voghet der armen huessitten, betaelt van twe rhentebreven 17½ emd. gl. 3 st., den gl. voer 30 st., verschenen anno 36; hyrvan syn quitancie, actum den 9 Februarij anno 36.

Johan van Millinghe van weghen saleghe Geertruet Gryps.

Item Johan van Millinghe verschenen jaerlix Pinxteren 6 emd. gl.

Aelheit Gruses.

Item Aelheit Gruses betaelt 18 emd. gl., Lucie anno 35 verschenen, 30 st. den gl.; hyrvan hoer quittance, actum den 4 Januarij anno 36.

Aelheit Valke yn de Swane.

Item Aelheit Valke verschenen jaerlix 12 emd. gl.; beth 12 ar. gl.

Summa 40½ emd. gl. 3 st.

Borghermester Lubbert Ulgher.

Item borghermester Lubbert Ulgher verschenen jaerlix Meij 18 emd. gl.

Ranck Koeninck.

Item Ranck Koeninck verschenen jaerlix Johannis Baptiste 21 emd. gl. ofte ryns. gl., 30 st. den gl.

Otto Heelt.

Item Ottho Heelt verschenen jaerlix 6 emd. gl. Noch 6 ar. gl. Jacobi.

Barbera Jemme Almena.

Item Barber Jemme Almena verschinen jaerlix Laurenty
3 emd. gl.

De abt van Selwert.

Item dem abbet van Selwert 6 ryns gl., 26 st. den gl.
betaelt, avende Simonis et Jude anno 35 verschenen;
hyrvan des abtes quitancie. Actum den 12 Januarij anno 36.

De kelder van Essen.

Item dem kelder van Essen verschinen jaerlix Meij 6
emd. gl.

Harmen tho Tenaldinghe.

Item Harmen tho Tenaldinghe verschinen jaerlix Letare
6 emd. gl. rhente.

Summa 5 emd. gl. 6 st.

Gryse Monneken van weghen Harmen Weeck.

Item dem convente Gryse Monneken betaelt 12 emd.
gl., 30 st. den gl., verschenen anno 36; hyrvan des kel-
ders quitancie. Dyt ghelt ontfinck van my Evert van
Koverden huesfrouwe den 4 Marcij anno 36.

Mester Johan Ulgher.

Item mester Johan Ulgher 6 emd. gl. rhente betaelt
Lichtmissen, anno 36 verschenen. Noch 6 emd. gl. be-
taelt Mey, anno 36 verschenen; hyrvan syn quitancie.

Thesinghe.

Item dem convente Thesinghe betaelt 9 emd. gl., 30 st.
den gl., verschenen Vrymarket anno 35; hyrvan des abtes
quitancie.

Mester Hinrick Heelt van wegen des Gremij tho sanct Marten.

Item mester Hinrick heeft verschinen jaerlix 5 ar. gl.
van weghen des Gremij tho sanct Marten.

Der kerken sanct Wolbrich.

Item Lambert Hamkote, voghet der kerken sanct Wol-
brich, betaelt 36 emd. gl., den gl. tot 30 st., verschenen

Santganck anno 35; hyrvan syn quitancie. Actum den 1 Decembris anno 35.

Summa 59 emd. gl.

Swane Lubbers.

Item Swane Lubbers betaelt 22½ emd. gl. verschenen anno 35, 30 st. den gl. Actum den 18 Novembris anno 35; hyrvan hoer quitancie.

Stine Potters.

Item Stine Potters betaelt 2½ emd. gl. 10 st., 30 st. den gl., verschenen Anthonij anno 36; hyrvan hoer quitancie, actum den 6 Marcij anno 36.

Geestelike Mageden.

Item dem convente Geestelike Mageden betaelt 6 emd. gl., 30 st. den gl., verschenen Agathe anno 36. Dyt ghelt ontfinck van my de procuratersche den 6 Februarij anno 36; hyrvan hoer quitancie.

Doctor Hugo, heerkomende van Johan de Make.

Item doctor Hugo verschenen jaerlix 3 emd. gl. rhente.

Loech Hoerenken.

Item Loech Hoerenken betaelt 30 emd. gl., 30 st. den gl., verschenen Andree anno 35. Dyt ghelt ontfinck van my Hille Hoerenken, den 18 Decembris anno 35 na vermeldinghe hoerer quitancie.

Summa 59 emd. gl. 10 st.

Lambert Sissinck van de vicarie, de salighe mester Albert Kannegeter plach tho bruken.

Item Lambert Sissinck 40 ar. gl. betaelt Santganck anno 35 verschenen. Dyt ghelt ontfinck van my Rholeff Sissinck den lesten Octobris anno 35 na uuthwysinghe synre quitancie.

Mester Hummo tho Suydtbroke.

Item mester Hummo tho Suydtbroke betaelt 12 ryns gl. 26 st. den gl., desse st. synnen vleemschen, Mey anno

35 verschenen. Dyt ghelt ontfinck van my mester Dutmer Koeninck den 7 Decembris anno 35 na luede synre quitancie.

Rholeff Hiddinghe.

Item Rholeff Hiddinghe verschenen jaerlix 6 emd. gl.

Berent Hoerenken ende Johan Hillebrandes, van Johan de Make heerkomen.

Item Berent Hoerenken ende Johan Hillebrandes verschenen jaerlix 1 emd. gl. itlick.

Sanct Juryens gasthues tho Helpen.

Item sanct Juryens gasthues to Helpen verschenen jaerlix lichtmissen 10 emd. gl. rhente.

Summa 22 emd. gl.

Summa der binnen rhenteners 3 c. $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 7 st.

Summa der buthen ende binnen rhenteners anderhalff dusent emd. gl. $80\frac{1}{2}$ emd. gl. 1 st. 1 plac.

Van acterstallige rhente.

Item Swane Lubbers dorch bevel des Rhades betaelt $20\frac{1}{2}$ emd. gl. 30 st. den gl., hoer van anno 31 achterstalligh, actum den 7 Decembris anno 35; hyrvan hoer quitancie.

Item doctor Hugo, pastor tho sanct Marten, betaelt 3 emd. gl. dorch bevel Borghermester, Johan Hoerenken, hem als een erfgenaem saleghen Johan de Make van anno 31 achterstalligh; hyrvan syn quitancie, actum den 14 Januarij.

Item der stadt Hamborch betaelt 4 c. ende 80 emd. gl., den gl. tot 30 st., ende noch 12 st., van olde achterstallighe rhente, dat jaer 35 medegherekent, als hem Johannis Baptiste Midtsommer was verschenen; ende hyrmede ys de olde rest ende rekenschup gansliken doet. Daervan Hinrick Geistmeiers quitancie van weghe der stadt Hamborch, de desse voergheschreven summe gheldes tot $3\frac{1}{2}$ c. ende $22\frac{1}{2}$ emd. gl. ende 7 st. an ghereden ghelde, ende

c. ende $7\frac{1}{2}$ emd. gl. ende 5 st. an 7 peerden ontfangen heft den 14 Februarij anno 36 daervan yn de jaerrhente van anno 36 boven geschreven steit.

Summa 5 c. $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 12 st.

Van rhenten afgelosset.

Item Johan van Lynden, bevelre des Fursten van Gelre tho Harderwyck, van weggen der naghelaten kinderen Juryens van Lennep betaelt 5 c. ende 30 golt gl.; ende hyrmede ys de anderde termyn, Martini yn den wynter anno 35 verschenen, betaelt na luede Johan van Lynden quitancie, hyrvan myt syn hant undertekent ende pytzye undergedruckt. Dyt ghelt ontfinck van my Evert Donseler, rhentmester, yn klaer jochimdaleren besunder 2 golt gl. yn golde, avende Martini episcopi anno bovengeroert

Summa 6 c. ende 36 emd. gl.

Summa van achterstallighe ende rhentent affghelosset uuthgeven een dusent een hondert emd. gl. 39 emd. gl. 27 st.

Van verdenst der officianten.

Mester Reiner, secretarius, verdeent jaerlix Martini 70 phs. gl. ende 10 ar. gl. tot 1 schute torves.

Item mester Reiner, secretarius, betaelt $17\frac{1}{2}$ phs. gl.; daermede ys de termyn, up Lichtmissen anno 36 verschenen, betaelt; daervan syn quitancie. Item van dyt gelt heft Jasper van Wouwe dorch Willem van Rhuene ontfangen 8 gold gl., ende Christoffer van Deest van weggen syns salighen broeders Johan van Deest 9 emd. gl. 2 st.

Item mester Reiner, secretarius, betaelt $17\frac{1}{2}$ phs. gl. ende 5 ar. gl. tot $\frac{1}{2}$ schute torves, als hem up den termyn Mey anno 36 was verschenen. Hyrvan syn quitancie. Item van dyt ghelt heft he 4 ar. gl. 1 st., ende borghermester Johan Hoerenken 9 emd. gl. 20 st. ende Lambert Amelens van weggen Jasper van Wouwe $7\frac{1}{2}$ golt gl. 9 st. ontfangen.

Mester Jacob, stadtmedicus, heft jaerlix Michaëlis voer syn gazie 30 emd. gl.

Item mester Jacob Medico betaelt 30 emd. gl., hem

rynre gazie halven Michaëlis anno 36 verschenen; hyrvan syn quitancie.

Summa 59 emd. gl.

Wolter Zyghers, dat he arteleryemester is, heft jaerlix 17 emd. gl. ende dat he is boumester 20 emd. gl.

Item Wolter Zyghers voer syn jaerlike gazie betaelt 37 emd. gl.; hyrmede ys hem 36 jaer betaelt.

Item Joachim Canter hebbe van der stadt ghelt affgetoghen 80 emd. gl. voer een jaer verdenst.

Item noch affghetoghen voer myn dener Cornelys 6 st. ter weke, maket 10 emd. gl. 19 st. des jaers.

Eyse Jarghes ys anno 35 Saterdaghes na Invocavit voer een bussenschuttemester ende een bewarer des gheschuts, als men to velde sal reisen, anghenomen, verdeent jaerlix 30 phs. gl.

Item Eise Jarghes betaelt 15 phs. gl., als $\frac{1}{2}$ jaer verdenst, hem verschenen Saterdaghes na Invocavit anno 36. Dyt ghelt heft hem myn dener brocht den 23 Marcij anno 36.

Lubbert van Minden ys een jaer weder angenomen ende verdeent jaerlix 34 emd. gl., ende 4 emd. gl. is hem gheschenket tot roggen.

Item Lubbert van Minden bussenschutte betaelt 4 emd. gl. tot roggen, hem van den Raedt gheschenket. Noch myt Lubbert gerekent van Michaëlis anno 35 tot den 25 Augusti anno 36, voer de tyt hem betaelt 30 emd. gl. 14 st.; daervan syn quitancie; hyrmede is hem de denst ghenomen.

Summa $1\frac{1}{2}$ c. $27\frac{1}{2}$ emd. gl. 11 st.

Michel Holste verdeent 34 emd. gl.

Item Michel Holste betaelt 4 emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. van een half verendel jaers verdenst, hem achterstallich van Saterdaghe na Blasij tot Paesschen anno 33.

Item myt Michel gerekent syn verdenst halven van Michaëlis anno 35 tot den 27 Novembris; daervoer hem betaelt 6 emd. gl. 13 st.; hyrna is he vanhyr ghescheiden.

Gharsten Philipsen is 3 jaer angenomen angaende den 16 Januarij anno 35. Syn verdenst sal syn gelyck de anderen bussenschutten.

Item Gharsten Philipsen betaelt yn verscheiden tyden 25½ emd. gl. van 3 termynen syns verdenstes, Michaëlis anno 36 verschenen.

Hinrick Trummeter ende syn soen verdenen jaerlix 24 emd. gl.

Item Hinrick Trummeter van een jaer verdenst betaelt yn verscheiden tyden 24 emd. gl.

Thies Piper verdeent jaerlix 6 emd. gl.

Item Thies van een jaer verdenst betaelt 6 emd. gl.

Summa 66 emd. gl. 5½ st.

Harmen Luchtemaker is een jaer angenomen to waken des nachtes up sanct Martens thoren angaende den 5 Aprilis anno 36. Syn verdenst is jaerlix 20 emd. gl. ende 5 ar. gl. tot ½ schute torves.

Item Harmen Luchtemaker yn verscheiden tyden betaelt 20 emd. gl. ende 5 ar. gl. tot ½ schute torves, ende hyrmede ys hem een jaer verdenst betaelt.

Johan Kleis ende Hinrick stadtkarendrivers verdenen itlick jaerlix 20 ar. gl. ende 7 st. tot een paer schoen.

Item Johan Kleis yn verscheiden tyden betaelt 20 ar. gl. ende 7 st., tot een paer schoen, als een jaer verdenst.

Item Hinrick ofte Hamminck yn verscheiden tyden betaelt 20 ar. gl. 7 st., tot een paer schoen, als een jaer verdenst.

Arent ynt Bussenhues verdeent ter weke 6 st., maket jaerlix 10 emd. gl. 12 st., ende 7 st. tot een paer schoen.

Item Arent yn verscheiden tyden betaelt 10 emd. gl. 12 st. ende 7 st., tot een paer schoen; daarmede is hem een jaer verdenst betaelt.

Jacob Gruiter verdeent jaerlix van 2 bomen by de Krane to sluten 25 ar. gl.

Item Jacob Gruiter betaelt 25 ar. gl. als een jaer verdenst.

Summa 54 emd. gl. 13 st.

Cornelius Wantscherer verdeent jaerlix 6 emd. gl. van den boem achter Uulenthoren to sluten.

Item Cornelys Wantscherer betaelt 6 emd. gl. van een jaer verdenst den voergheschreven boem to sluten.

De schuttenpiper ende trumslagher verdenen jaerlix itlick 10 emd. gl. angaende den 12 Januarii anno 35, is weder angenomen 1 jaer.

Item Hans van Aernhum, schuttenpiper, yn verscheiden tyden betaelt $7\frac{1}{2}$ emd. gl. als van 3 termynen syns jaerdenstes, Michaëlis anno 36 verschenen.

Item Gerryt van Aernhum, schuttentrumslagher, betaelt $7\frac{1}{2}$ emd. gl. als van 3 termynen syns jaerdenstes, Michaelis anno 36 verschenen.

Johan Peters ende Harmen Smale ontfangen de tekenen up den Delfsylv ende Rholeff ten Holte to Wynsum; daer-voer verdeent itlick jaerlix 50 emd. gl., angaende Pinxteren anno 35.

Item Johan Peters yn verscheiden tyden betaelt 29 emd. gl.; ende hyrmede is hem syn jaer denst betaelt.

Item Harmen Smale yn verscheiden tyden betaelt 13 emd. gl.; hyrmede is hem syn jaer denst betaelt.

Item Rholeff ten Holte yn verscheiden tyden betaelt 25 emd. gl.; hyrmede is hem syn jaer denst betaelt.

De scharprichter heft jaerlix 5 emd. gl. tot een slachtelrunt ende 5 ar. gl. tot $\frac{1}{2}$ schute torves.

Item den scharprichter betaelt 5 emd. gl. tot een slachtelrunt den lesten Octobris anno 35. Noch betaelt 5 ar. gl. tot $\frac{1}{2}$ schute torves, den 28 Octobris anno 36.

Summa 94 emd. gl. 20 st.

Summa des verdenstes der officianten 462 emd. gl. $4\frac{1}{2}$ st.

Van loetkens Borghmesteren en Raedt, Sworenmeente ende Boumesters.

Item borghermester Johan Schatter 2 emd. gl. voer 40 loetkens, den 29 Novembris anno 35.

Item Berent Hoerenken betaelt 18 st. voer 12 loetkens, den 6 Novembris.

Item Tonny's Maës, wynheer, betaelt 27 st. voer 18 loetkens, den 8 Septembris.

Item Gheert Koperslagher betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. voer 50 loetkens, den lesten Novembris.

Item borghermester Evert Mepsche betaelt 2 emd. gl. voer 40 loetkens, den 19 Decembris.

Item Berneer Wicheringhe betaelt 9 st. voer 6 loetkens, heerkomende van borghermester Johan Hoerenkens salegher, den 21 Decembris.

Item Hinrick van Lewerden, boumester, betaelt $10\frac{1}{2}$ st. voer 7 loetkens, den 22 Decembris.

Item Wolter Zyghers betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. voer 50 loetkens, den 30 Decembris.

Item Johannes Voghet, scriver, betaelt 21 st. voer 14 loetkens, den 1 Januarij.

Item Johan Westerwolt betaelt 3 st. voer 2 loetkens, den 8 Januarij.

Item mester Bouwo betaelt 2 emd. gl. voer 40 loetkens, den 15 Januarij.

Summa $13\frac{1}{2}$ emd. gl. $13\frac{1}{2}$ st.

Item Johan Hillebrandes betaelt 1 emd. gl. voer 20 loetkens, den 17 Januarij.

Item borghermester Hillebrant Roltman 1 emd. gl. $1\frac{1}{2}$ st. voer 21 loetkens, den 21 Januarij.

Item Jemme Almena betaelt 2 emd. gl. voer 40 loetkens, den 25 Januarij.

Item Lambert Amelens betaelt 2 emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. voer 45 loetkens, den 1 Februarij.

Item doctor Johan Sickinghe betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. voer 30 loetkens, den 2 Februarij.

Item borghermester Johan Schatter betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 12 st. voer 36 loetkens, den 18 Februarij.

Item Eylert Domen betaelt 2 emd. gl. voer 40 loetkens, den 19 Februarij.

Item mester Bouwo betaelt 1 emd. gl. 3 st. voer 22 loetkens, den 23 Februarij.

Item Rholeff Hiddinck betaelt 4 emd. gl. voer 80 loetkens, den 24 Februarij.

Item Gheerdt Koperslagher betaelt 1 emd. gl. 9 st. voer 26 loetkens, den 24 Februarij.

Item Tonnys Maës, wynheer, betaelt $19\frac{1}{2}$ st. voer 13 loetkens, den 26 Februarij.

Item These Oesterhusen betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. 6 st. voer 54 loetkens, den 1 Marcij.

Item borghermester Reindt Alberda betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. $13\frac{1}{2}$ st. voer 59 loetkens, den 1 Marcij.

Summa 24 emd. gl. 12 st.

Item Wolter Zyghers betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st. voer 36 loetkens, den 14 Marcij.

Item mester Reiner, secretario, betaelt 12 st. voer 8 loetkens, den 16 Marcij.

Item Tonnys Maës, wynheer, betaelt 2 emd. gl. $4\frac{1}{2}$ st. voer 43 loetkens, den 21 Marcij.

Item Lambert Amelens, renttemester, betaelt 1 emd. gl. voer 20 loetkens, den 27 Marcij.

Item borghermester Johan Hoerenken betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. $13\frac{1}{2}$ st. voer 59 loetkens, den 29 Marcij.

Item Gerryt van Begberghe betaelt 27 st. voer 18 loetkens, den 29 Marcij.

Item Johannes Voghet, schryver, betaelt 12 st. voer 8 loetkens, den 2 Aprilis.

Item Tonnys Maës, wynheer, betaelt 27 st. voer 18 loetkens, den 6 Aprilis.

Item Hinrick van Lewerden, boumester, betaelt $16\frac{1}{2}$ st. voer 11 loetkens, den 7 Aprilis.

Item mester Sweer Hoenrix betaelt $28\frac{1}{2}$ st. voer 19 loetkens, den 16 Aprilis.

Item borghermester Evert Mepsche betaelt 1 emd. gl. $1\frac{1}{2}$ st. voer 21 loetkens, den 17 Aprilis.

Item borghermester Eltet tho Lhellens betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. voer 35 loetkens, den 3 Junij.

Item Jemme Almema betaelt 2 emd. gl. 9 st. voer 46 loetkens, den 3 Junij.

Item Eilert Dome betaelt 1 emd. gl. 3 st. voer 22 loetkens, den 6 Junij.

Summa 18 emd. gl. 6 st.

Item Hinrick van Lewerden, boumester, betaelt 24 st. voer 16 loetkens, den 9 Junij.

Item Berent Hoerenken betaelt 1 emd. gl. 12 st. voer 28 loetkens, den 13 Junij.

Item Lambert Amelens, rhentemester, betaelt 1 emd. gl. voer 20 loetkens, den 13 Junij.

Item mester Sweer Hoenrix betaelt 1 emd. gl. 3 st. voer 22 loetkens, den 19 Junij.

Item Willem Kanter betaelt 2 emd. gl. voer 40 loetkens, den 27 Junij.

Item borghermester Reindt Alberda betaelt 2 emd. gl. $4\frac{1}{2}$ st. voer 43 loetkens, den 27 Junij.

Item Thomes Schinckel betaelt 6 emd. gl. voer c. ende 20 loetkens, den 28 Junij.

Item Wolter Zyghers betaelt 2 emd. gl. voer 40 loetkens, den 28 Junij.

Item Berent Hoerenken betaelt $16\frac{1}{2}$ st. voer 11 loetkens, den 4 Julij.

Item Hinrick van Lewerden, boumester, betaelt 1 emd. gl. voer 20 loetkens, den 6 Julij.

Item borghermester Johan Hoerenken betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st. voer 52 loetkens, den 21 Julij.

Item borghermester Willem Wicheringhe betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. voer 70 loetkens, den 28 Julij.

Item Johannes Voghet, scriver, betalet 1 emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. voer 25 loetkens, den 1 Augusti.

Item Willem Kanter betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. voer 30 loetkens, den 2 Augusti.

Summa $26\frac{1}{2}$ emd. gl. $10\frac{1}{2}$ st.

Item Jemme Alma betaelt 2 emd. gl. 9 st. voer 46 loetkens, den 2 Augusti.

Item borghermester Hilbrant Roltman betaelt 2 emd. gl. 9 st. voer 46 loetkens, den 3 Julij.

Item mester Sweer Hoenrix betaelt 24 st. voer 16 loetkens, den 12 Augusti.

Item Hinrick van Lewerden betaelt 1 emd. gl. voer 20 loetkens, den 12 Augusti.

Item Albert Jarghes betaelt 4 emd. gl. voer 80 loetkens, den 13 Augusti.

Item Heertgyn Dirckes betaelt 4 emd. gl. voer 80 loetkens, den 17 Augusti.

Item Tonny Maës upt Wynhues betaelt 7 emd. gl. $4\frac{1}{2}$ st. voer 143 loetkens, den 19 Augusti.

Item Eilert Dome betaelt 1 emd. gl. 6 st. voer 24 loetkens, den 20 Augusti.

Item Wicher Kremer betaelt 2 emd. gl. 6 st. voer 44 loetkens, den 29 Augusti.

Item borghermester Eiltet tho Lellens betaelt 2 emd. gl. 9 st. voer 46 loetkens, den 28 Augusti.

Item Johannes Voghet, scriver, betaelt $10\frac{1}{2}$ st. voer 7 loetkens, den 3 Septembris.

Item borghermester Johan Hoerenken betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st. voer 32 loetkens, den 5 Septembris.

Item Johannes Voghet, scriver, betaelt 18 st. voer 12 loetkens, den 6 Septembris.

Item borghermester Reindt Alberda betaelt 2 emd. gl. $10\frac{1}{2}$ st. voer 47 loetkens, den 11 Septembris.

Summa 32 emd. gl. $4\frac{1}{2}$ st.

Item Wolter Zyghers betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. 12 st. voer 58 loetkens, den 20 Septembris.

Item mester Sweer Hoenrix betaelt $28\frac{1}{2}$ st. voer 19 loetkens, den 20 Septembris.

Item Hinrick van Lewerden, boumester, betaelt 1 emd. gl. 3 st. voer 22 loetkens, den 22 Septembris.

Item Johannes, scriver, betaelt $4\frac{1}{2}$ st. voer 3 loetkens, den 27 Septembris.

Item Ranck Koeninck betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. voer 50 loetkens, den 29 Septembris anno 36.

Item Willem Kanter betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. voer 30 loetkens, den 3 Octobris anno 36.

Item Tonny Maës betaelt $4\frac{1}{2}$ emd. gl. $13\frac{1}{2}$ st. voer 99 loetkens, den 13 Octobris anno 36.

Item Jemme Alma betaelt 2 emd. gl. voer 40 loetkens, den 24 Octobris anno 36.

Item borghermester Hillebrant Roltman betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. voer 35 loetkens, den 3 Novembris anno 36.

Item Johennes Voghet, scriver, betaelt $10\frac{1}{2}$ st. voer 7 loetkens, den 4 Novembris anno 36.

Item Reiner Spoermaker betaelt 1 emd. gl. 6 st. voer 24 loetkens, den 8 Novembris anno 36.

Summa 19 emd. gl. $10\frac{1}{2}$ st.

Summa der loetkens $134\frac{1}{2}$ emd. gl. 12 st.

Van bodeloën, slupers ende liggelt.

Item Johan van Hasselt ys ghesont na Bremen um kuntschaff; daervoer betaelt 2 phs. gl., den 16 Octobris anno 35.

Item noch is Johan voergeschreven weder na Bremen umme kuntschaff ghesont; daervoer myt dat liggelt betaelt 2 emd. gl. 12 st., den 28 Octobris.

Item enen boden der stadt Homborch betaelt 1 emd. gl. dorch bevel borghermester Reindt Alberda, den 29 Octobris.

Item Harmen Pricker is ghesont na Wedde; daervoer betaelt 1 emd. gl., wente het qwaet to reisen was, den 30 Octobris.

Item Johan van Munster is nha Bremen um kundtschaff der lantsknechten; daervoer betaelt 2 emd. gl., ende als he weder qwam, hem betaelt 1 emd. gl., den 28 Novembris.

Item Johan van Munster is weder ghesont na de knechten na Jever den 28 Novembris, hem betaelt 1½ emd. gl.

Item Harmen Luchtemaker is na Swolle um kuntschaff gesont; daervoer betaelt 2 emd. gl. den 2 Decembris.

Item Junghe Rholeff, der hoeftlude dener, heft van Schiltwolde een man hyr vencklick ghebrocht; daervoer betaelt 18 st.; ende 6 mans hebben itlick ½ dach de poerte bewaert, daervoer betaelt 4 st. Dyt ghelt ontfinck van my to samen Wolter Luysinck den 8 Decembris. Noch Junghe Roleff betaelt 2 emd. gl. dorch bevel borghermester Johan Hoerenken, welker hem de Raedt voer sijn arbeit schenkede, dat he den man ghevangen hadde, den 10 Decembris.

Item Johan van Munster is weder ghesont na Jever, den 12 Decembris, daervoer betaelt 1½ emd. gl. 4 st.

Item Johan Qwakenbrugge is ghesont na Jever um kuntschaff; daervoer betaelt 9 st., den 16 Decembris.

Summa 17½ emd. gl. 8 st.

Item Hinrick Tekenborch is um kuntschaff etlicher dingen na Aernhum ghesont; daervoer betaelt 2 emd. gl. 12 st.

Item Johan van Munster is gesont na Aernhum um kuntschaff; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 22 Decembris.

Item Harmen Pricker is myt breven ghesont an den

Fursten van Gelre; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 30 Decembris. Noch hem betaelt, als he weder kwam, 12 st. van 4 daghe liggelt.

Item Johan van Munster is um kuntschaff na juncker Baltazars lant ende voert na Oldenborch gereiset; daervoer betaelt 1½ emd. gl. 5 st., den 5 Januarij.

Item Hinrick Tekenborch is myt breven na Aernhum an den Fursten van Gelre ghereiset; daervoer betaelt 2 emd. gl. 12 st., den 5 Januarij.

Item een bode is na den Dam um kuntschaff ghereiset; daervoer betaelt 6 st., den 6 Januarij.

Item Coert van Coverden is nha Aernhum ghereiset; daervoer betaelt 2 emd. gl. 6 st., den 9 Januarij.

Item Harmen Pottebakker is nha Aernhum ghesont; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 9 Januarij.

Item Johan van Munster ys ghesont na Coverden um aldaer een tytlanck to bliven ende daervan kuntschaff to brenghen; daervoer betaelt 1 emd. gl. 10 st., den 16 Januarij.

Item Hinrick Tekenborch ys na Deventer um kuntschaff ghesont; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 21 Januarij.

Item Johan van Munster is ghesont na Fermsum umme kuntschaff ende aldaer 4 ofte 5 daghe to bliven; daervoer betaelt 15 st., den 22 Januarij.

Summa 19 emd. gl. 3 st.

Item Harmen Stheentgyn is ghesont na den Dam um kuntschaff; daervoer betaelt 1 emd. gl. den 23 Januarij.

Item Johan Qwakenbrugghe ys ghereiset na den Dam ende Wedde um kuntschaff; daervoer betaelt 12 st., den 26 Januarij.

Item Johan van Munster is ghesont na Embden um kuntschaff ende aldaer 6 ofte 8 daghe to bliven; daervoer betaelt 1½ emd. gl., den 27 Januarij.

Item Henrick Tekenborch ys over Eemse ende yn juncker Baltasars lant um kundtschaff ghesont, um daer etlike daghe to bliven; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 6 Februarij.

Item Johan van Qwakenbrugghe ys um kuntschaff na Coeverden ende Meppen ghesont; daervoer betaelt 1 emd. gl., den 6 Februarij.

Item borghermester Johan Hoerenken betaelt 1 phs. gl.,

den he Hinrick Gexken tot een nyejaer gheven hadde, den 9 Februarij.

Item Hansken van Gronneghen is ghesont um kuntschaff na juncker Baltasars lant, manck de lantsknechten en tytlanck to hengelen; daervoer betaelt 2½ emd. gl., den 15 Februarij.

Item enen boden van u. g. H. hyr ghesont, is gheschenket ½ emd. gl.; beth ½ emd. gl. voer kostpenninck, yn de harberghe betaelt. Dyt ghelt haelde van my Wolter Luysinck, den 15 Februarij.

Item Johan Qwakenbrugghe is na Wedde ende Esens umme kuntschaff ghesont; daervoer betaelt 1½ emd. gl., den 15 Februarij.

Item Coert van Coverde is um kuntschaff ghesont na Koverden ende daer etlike daghe to bliven; daervoer betaelt 1 golt gl., den 15 Februarij.

Summa 13 emd. gl. 5 st.

Item Johan van Munster is na den Delffsyl ende Coverden um kuntschaff ghesont; daervoer betaelt 1 gold gl., den 16 Februarij.

Item des Drostens dener van Coverden is 1 phs. gl. dorch borghermester Johan Hoerenken gheschenket tot een nyejaer, den Wolter Luysinck weder van my ghehaelt heft, den 23 Februarij.

Item eenen boden van Dansick gheschenket 1 golt gl., dorch heten doen Lambert Amelens, den 28 Marcij.

Item Rholeff Evers betaelt 2 gold gl. 7 st., dat he is ghewest van kuntschaff na Linghe, Deventer, Zutphen ende Nymweghen, den 29 Marcij.

Item Harmen Pricker is myt breven an den Fursten van Gelre ghesont; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 11 Aprilis.

Item Johan Qwakenbrugge is ghesont um kuntschaff na Vypewulle(?) ende Gildehues; daervoer betaelt 1 emd. gl., den 17 Aprilis.

Item Harmen Pricker is myt breven an den Graven van Vreeslant ghesont; daervoer myt liggelt betaelt 21 st., den 20 Aprilis.

Item Johan Qwakenbrugge is ghesont um kuntschaff na Koverden; daervoer betaelt 10 st., den 28 Aprilis.

Item Johan van Koverden is na Koverden ende vordan um kuntschaff ghesont; daervoer betaelt 20 st., den 28 Aprilis.

Item Rholeff Soetgyn is na Kovorden um kundtschaff ghesont; daervoer betaelt 20 st., den 28 Aprilis.

Item Wolter Luysinck ende junghe Rholeff synnen to peerde ghereden yn den Dam ende Wolden myt breven; daervoer betaelt 29 st., den 1 Majj.

Item Harmen Pricker is ghesont myt een breeff an den Graven van Tekenborch; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 1 Majj.

Summa 14 emd. gl. 13 st.

Item junghe Rholeff ende Wolter Luysinck synen andermael ten Dam an de knechten myt breven ghereiset; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 1 Majj.

Item Johan Qwakenbrugghe is naet Wat ghesont na roggem; daervoer betaelt 9 st., den 2 Majj.

Item Peter Pottebacker is ghesont na Steenwyck ende Deventer um unse lantsaten van den knechten to esschen; daervoer betaelt 2 emd. gl. 3 st., den 3 Majj.

Item Johan van Munster is ghesont na den Dam an Meinert van Ham ende den knechten; daervoer betaelt $\frac{1}{2}$ emd. gl., den 3 Majj.

Item junghe Rholeff is myt Donseler to peerde an Fursten van Gelre ghesont; hem tot teergelt medegeven 6 emd. gl., den 6 Majj.

Item junghe Rholeff ende Wolter Luysinck hebben eenen boden van den Dam ynder nacht an den Ersamen Raedt ghesont; daervoer betaelt 9 st., de borghermester Willem Wicheringhe uuthghelecht hadde, den 7 Majj.

Item borghermester Johan Hoerenken by syner maghet ghesont 1 phs. gl., tot eenen de uuth solde um eenen bussenschutte tho halen, den 7 Majj.

Item Hinrick Tekenborch is na Bremen um twe bussenschutten ghesont, de he oeck medebrocht; daervoer hem betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st., den 19 Majj.

Item Johan van Munster is ghesont an den Hartich van Holsten myt breven; daervoer hem betaelt 6 emd. gl., den 13 Majj.

Item Aleff Scholapper is ghesont na dat lant to Gelre um kuntschaff; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 14 Maij.

Summa 23½ emd. gl. 11 st.

Item Johan van Aurick is ghesont na Rhoen, Deweren ende Meppel um kuntschaff; daervoer betaelt 1 emd. gl., den 15 Maij.

Item Lambert Hamkote betaelt 12 st. tot eenen boden na den Dam, ende 2 st. tot eenen boden, na Bunne um kuntschaff ghesont, den 16 Maij.

Item Junghe Rholeff is to peerde na Anlo ghesont; daervoer betaelt 20 st., den 16 Maij.

Item Aleff Scholapper is um kuntschaff na dat lant to Gelre ghesont; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 26 Maij.

Item Harmen Pricker is myt breven na Deventer ghesont; daervoer betaelt 1½ emd. gl. 9 st., den 26 Maij.

Item Willem Kanter ghesont 2 emd. gl. tot een bode na Lewerden ofte vorder veillicht ghesont, den 30 Maij.

Item borghermester Johan Hoerenken ghesont 1 emd. gl. dorch myn dener tot slupers, na den Dam ende anders ghesont, den 1 Junij.

Item borghermester Johan Hoerenken ghesont dorch Rholeff Schroer dener 1½ emd. gl. tot slupers, den 1 Junij.

Item borghermester Johan Hoerenken ghesont dorch Rholeff Schroer 12½ st. tot slupers, den 4 Junij.

Item Aleff Scholapper is ghesont na dat lant to Gelre um kuntschaff; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 8 Junij.

Item Harmen Pricker is myt breven na Bremen ghesont, ende van daer sal he eenen boden wynnen tot een breeff an der stadt Hamborch to brenghen; daervoer betaelt 4 emd. gl., den 15 Junij.

Item Otto Stratemaker betaelt 1 emd. gl., den Harmen Pricker van my haelde, om to reisen um kuntschaff na dat Sticht van Munster, den 15 Junij.

Summa 17½ emd. gl. 10½ st.

Item borghermester Johan Horenken ghesont by Rholeff Schroer 12 st., tot 2 slupers in Drente ghesont, den 17 Junij.

Item borghermester Johan Hoerenken ghesont by synen soene Hinrick 2 emd. gl. tot 2 slupers, na Oldenborch um de knechten ghesont, den 18 Junij.

Item Johan van Munster is uthgesont um kuntschaff

den 20 Junij; daervoer betaelt 25 st. Noch dorch bevel borghermester Johan Hoerenken hem betaelt 1 emd. gl., als he weder kwam, den 3 Julij.

Item borghermester Johan Hoerenken by Johannes Scriver ghesont 1 emd. gl. 12 st. tot slupers to lonen, den 3 Julij.

Item borghermester Johan Hoerenken ghesont 3 st. by Johannes Scriver tot eenen boden, welker een breeff an borghermester Evert Mepsche int veltleger voer den Dam solde brengen, den 3 Julij.

Item Rholeff Scroer betaelt 6 st., welker Harmen Pricker ghekrege heft van een breeff ynt legher to brengen, den 3 Julij.

Item eenen boden is gheschencket 14 st., dat he eenen breeff an den Raedt brochte van Peter Wever. Dyt ghelt haelde Wolter Luysinck van my, den 3 Julij.

Item Fecke ter Munte betaelt 1 emd. gl. ende eenen anderen oeck 1 emd. gl. betaelt dorch bevel borghermester Johan Hoerenken. Dese twe synnen slupers ghewest manck de Geldersche knechten ten Dam, den 3 Julij.

Item borghermester Johan Hoerenken dorch Wolter Luysinck ghesont 7 st. tot eenen sluper, den 3 Julij.

Item Gheert Wyntapper betaelt 20 st., dat he 3 mael ynt veltleger voer den Dam ghereden heft ende weder na Fermsum ghereden is, den 4 Julij.

Item Wolter Luyssinck ghedaen 1 emd. gl., den Geert Groethues solde hebben, dat he na den knechten to Oldenborch toech, den 4 Julij.

Summa 10 emd. gl. 9 st.

Item Johan Kruse is ghesont na Kinckhorst um kuntschaff; daervoer betaelt 18 st., den 4 Julij.

Item borghermester Johan Hoerenken ghesont by Harmen Pricker 1 emd. gl. tot 2 slupers, um kuntschaff na Kovorden gheschicket, den 5 Julij.

Item Johan van Munster is myt een breeff an Popys to Amstelredam ghesont; daervoer betaelt 1½ emd. gl. 3 st., den 5 Julij.

Item Harmen Pricker betaelt 12 st., dat he 5 mael ynt leger voer den Dam ghelopen heft, den 7 Julij.

Item borghermester Johan Hoerenken by Rholeff Schroer ghesont 4 ar. gl. tot slupers, den 8 Julij.

In borghermester Johan Hoerenken ghesont 18 st. tot slupers, an Buermanni ghesont, den 8 Julij.

Item borghermester Johan Hoerenken by Rholeff Schroer dener ghesont 5 ar. gl. tot 2 slupers, den 8 Julij.

Item unses g. H. lackey betaelt 1 gold gl., dat he de tydinghe brochte, dat hues ten Delffsyl van den Gelderschen upgeheven was, den 9 Julij. Dyt gelt haelde Cloesterman van my.

Item Juryen yn den Engels broeder betaelt 22 st. voer de voergeschreven tydinghe, dorch bevel borghermester Johan Hoerenken, den 9 Julij.

Item Wolter Luysinck gedaen 2 emd. gl. tot Gheert Wynthapper myt syn ghesellen ende Johan Brouwer, slupers yn Drente ende dat Olde Ampt ghewest, den 11 Julij.

Item Johan Sybrant, to Nederlanghen wonende, is ghesont an de knechten to Oldenborch, de selvesten to leiden; daervoer betaelt 1 emd. gl., den 11 Julij.

Summa 12 emd. gl. 4 st.

Item Grete Otto Stratemakers wyff betaelt 10 st. dorch bevel borghermester Johan Hoerenken, als se myt eenen breeff an u. g. H. reisede um hoeren man uuth de vencknisse to Wedde to erlanghen, den 14 Julij.

Item Aleff Scholapper is uuthghesont voer een sluper, als my Rholeff Schroer sede; daervoer betaelt $\frac{1}{2}$ emd. gl., den 15 Julij.

Item Johan Cloesterman ghedaen 15 st., de Gheert Wynthapper kreech, dat he naet veltleger voer den Dam hen ende weder is ghereiset, den 17 Julij.

Item Hinrick Tekenborch is myt breven na Bremen ghesont; daervoer betaelt 3 emd. gl., den 26 Julij. Noch hem betaelt 1 emd. gl., den he uuthgelecht heft tot eenen boden, de u. g. H. de tydinghe solde brengen, de knechten uuth dem lande tho Holssten sick harwert gheven.

Item Andrees Bartolts is um kuntschaff na Bremen ende Staden ghesont; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 27 Julij.

Item unses g. H. lackey heft breven an den Raedt ghe-

brocht; daervoer hem $\frac{1}{2}$ emd. gl. gheschencket, den 30 Julij.

Item Johan van Munster is ghesont ynt Sticht van Munster um kuntschaff; daervoer betaelt 1 golt gl., den 30 Julij.

Item Harmen Pricker is myt breven an u. g. H. ynt leger ghesont ende heft sust noch achtemael ynt leger ghereiset um botschaff; daervoer betaelt 1 golt gl., den lesten Julij.

Item Johan Kruse is um kuntschaff ghesont na Wedde; daervoer betaelt 12 st., den 2 Augusti.

Summa $10\frac{1}{2}$ emd. gl. 4 st.

Item Harmen Pricker is an u. g. H. ende an borghermester Evert Mepschen ynt veltlegher voer den Dam myt breven ghesont; daervoer betaelt 10 st., den 14 Augusti.

Item Dirck Reersma, bode uuth den Hagen, gheschencket 1 emd. gl., dorch bevel borghermester Johan Hoerenken. Noch 4 emd. gl. hem betaelt, dat he u. g. H. de tydinghe van de 3 m. landtsknechten brochte, den 15 Augusti.

Item Jacob Stricker betaelt 10 st., dat he is ghewest to Gherrikenscloester um de Westvresen naet leger voer den Dam to vervorderen, den 15 Augusti.

Item Harmen Pricker is ghesont na u. g. H., als he de Gelderschen by Midwolde vervolgede; daervoer betaelt 1 emd. gl., den 16 Augusti.

Item Lippen soen up de Mede betaelt $\frac{1}{2}$ emd. gl. voer de tydinghe, dat de Gelderschen by Hilgerlee nederghelicht weren, den 16 Augusti.

Item Harmen Pricker is myt breven an u. g. H. ynt legher ghewest; daervoer betaelt 10 st., den 21 Augusti.

Item borghermester Johan Hoerenken by Rholeff Scroer ghesont 18 st. tot slupers, den 22 Augusti.

Item Juryen van Linghe betaelt 6 emd. gl., als he reisede na den Drogen van Kloppenborch. Dyt ghelt haelde van my Rholeff Schroer; noch 2 emd. gl. Rholeff Scroer ghedaen to eenen boden, den 28 Augusti.

Item borghermester Johan Hoerenken by Rholeff Scroer ghesant 9 st. tot slupers, den 28 Augusti.

Item borghermester Elthet tho Lellens betaelt 2 golt gl., he u. g. H. trovant, Claes Eranck ghenoept, ghe-

schencket heft voer de tydinghe, de Gelderschen by Hillegherlee nedergelecht weren, den 28 Augusti.

Summa 18½ emd. gl. 9 st.

Item Lucas Petersen, bode van Alekmer, betaelt ½ emd. gl. hem gheschencket, dat he breven an den Raedt brochte, den 28 Augusti.

Item borghermester Johan Hoerenken by Wolter Luysinck ghesont 2 emd. gl. tot slupers, den 30 Augusti.

Item Wolter Luysinck gedaen 1 emd. gl. de eenen bode, van u. g. H. gesont, gheschencket is voer gode tydinghe van den Dam, den 30 Augusti.

Item borghermester Johan Hoerenken betaelt 5 st., he Harmen Pricker van bodeloen gheven heft, den 5 Decembris.

Item Berent van Rottums soene brochte borghermester Johan Hoerenken boven upt Rechthues eenen breeff van u. g. H., dat de Dam ghewonnen was; daervoer betaelt 1 golden krone, gherekent voer 39 st. brab., van Frerick Koiter ontfanghen, den 7 Septembris.

Item borghermester Johan Hoerenken betaelt 5 st. tot een bode, tot den landtsknechten to Slochteren ghesont, dat de knechten van Koverden up de voete weren, den 7 Septembris.

Item des Graven spelluyden tho Oestvreeslant betaelt 1 emd. gl. in golde ende 1 jochimdaler, hem gheschenket dorch bevel borghermester Reindt Alberda, den 10 Septembris.

Item Jacob Stricker betaelt 1 emd. gl. tot teerghelt, als he de kloekspyse van den Dam hulp halen, den 11 Septembris.

Item borghermester Johan Hoerenken betaelt 14 st., he Harmen Pricker ende noch eenen boden gheven heft, den 12 Septembris.

Item Harmen Pricker heft 14 daghe tusschen Witteverum ende Wedde ghereiset; daervoer betaelt 2 emd. gl., den 18 Septembris.

Item borghermester Johan Hoerenken betaelt 1 golt gl., den he Johan Helperichs heft gheschenket voer de tydinghe, de Dam ghewonnen was.

Summa 12 emd. gl. 11 st.

Item Wolter Luysinck betaelt 6 st. tot eenen boden, de myt een breeff ten Dam ghesont wort, den 20 Septembris.

Item Hinricus Discanter is myt een breeff an mester Marten, muntemester to Embden, ghesont; daervoer betaelt $\frac{1}{2}$ emd. gl., den 20 Septembris.

Item Hinricus Discanter is ghewest to Aurick an den Graven van Oestvreeslant myt een breeff um den rogghe van Embden hyr to kryghen; daervoer betaelt 20 st., den 8 Octobris.

Item dat karspel Wynschote heft den Raedt een wilt swyn gheschenket; daervoer Harmen Kuper ende Dyvert, de dat swyn brochten, gheschenket 1 emd. gl., den 9 Octobris anno 36.

Item Harmen Pricker is to peerde an u. g. H. to Koverden myt breven ghesont; daervoer betaelt 27 st., den 9 Octobris.

Item Harmen Pricker is noch to peerde an u. g. H. to Koverden myt breven ghesont; daervoer betaelt 27 st., den 21 Octobris.

Item Harmen Pricker is myt breven an den Graven tho Oestvreeslant ghesont; daervoer betaelt 27 st., den 24 Octobris anno 36.

Item Harmen Pricker betaelt 9 st. van 3 daghe liggelt, als he den 24 Octobris myt breven an den Graven van Oostvreeslant ghesont was. Item noch is Harmen Pricker den lesten Octobris myt breven na Kovorden an u. g. H. ghesont, daervoer hem betaelt 27 st.

Item Bartholt Lyfflander bussenschutte heft hyr de probe gheschoten ende synen denst erboden; des is hem 1 emd. gl. gheschenket ende daermede affdancket, den 3 Novembris anno 36.

Item Harmen Pricker is myt breven an u. g. H. to Koverden ghesont; daervoer betaelt 27 st., den 4 Novembris.

Summa 8 emd. gl. 5 st.

Item Johan Hillebrandes betaelt 2 golt gl. tot een bode, den he van weghen des Rhades to Collen ghesont, den 4 Novembris.

Item Johan Albers betaelt 2 golt gl., dat he breven an den Raedt brochte van u. g. H., Koverden ghewunnen was, den 4 Novembris.

Summa 4 emd. gl. 24 st.

Summa van bodeloen, slupers ende liggelt
1½ c. 33 emd. gl. 11½ st.

Van veenlyn tot den landtsknechten ende schutten.

Item Anna Drapers betaelt 8 emd. gl. 6½ st. 1½ plac, voer 39 ellen roet ende 31½ ellen groen sloyer, de elle 3½ st.; ende Jacob Luytkens betaelt 2 emd. gl. 14 st. 2½ plac, voer 7½ elle groen ende 13 ellen wyt sloyer, de elle 3½ st., ende ½ loet neisyde voer 4 kr., ghekomen tot dat eerste veenlyn, welker voerde Gheert Hoenrix under den hoeptman Hessel, dewyl wy noch den Fursten van Gelre gheedet weren. Item Lyse Neister van dyt veenlyn to neyen betaelt 3½ ar. gl., den lesten Maij. Item hyrvan Anna Drapers ende Jacob Luytkens quitiencie.

Item Jacob Luytkens betaelt 18 emd. gl. 18 st. voer 95 elle sloyers, de elle 4 st., ende 28 st. voer de stange ende dat yser. Dyt veenlyn heft Geert Hoenrix van Jacob voergescreven ghekoft, als wy under protexie der Borgondeschen uns geven. Hyrvan Jacobs tsel myt Geert Hoenrikes hant undertekent. Item Lyse Neister van dyt veenlyn to neyen myt de neisyde betaelt 2 emd. gl., den 17 Junij.

Item ghekoft van Anne Drapers 23½ elle wit sloyer, de elle 3½ st.; daervoer 2 gold gl. 10 st. 1½ plac betaelt. Item Gerryt Ridder betaelt 26 st. voer 8 ellen wyt sloyer, de elle 3 st. 1½ plac. Item Johan van Locchum betaelt 2 emd. gl. 10 st. voer 20 elle groen sloyer, de elle 3½ st. Item Jacob Tammynghe betaelt 1 emd. gl. 13 st. 1½ plac voer 11½ elle groen sloyer, de elle 3½ st., ende ½ loet neisyde, 3 st. Desse vorgeschreven sloyer is ghekomen tot een schuttenveenlyn, als se voer den Dam laghen. Item Lyse Neister betaelt 1 emd. gl. voer dyt veenlyn to neyen, den 19 Junij.

Summa 35½ emd. gl. 10½ st. 1 plac,

Item Hille Ulghers betaelt 5 emd. gl. voer een borgons halfsleten veenlyn, twelck de Ersame Raedt hoer affgekocht heft. Noch 2 st. Johan Scriver ghedaen tot dat veenlyn up to slaen, den 23 Junij.

Item Gheert Muller betaelt 11 emd. gl. 8 st. voer 84½ elle sloyer, de elle 4 st. Noch hem betaelt 3 st. voer ½ loet neisyde tot dat veenlyn. Dessen sloyer heft de hoeptman Johan van Beesten Gheert Muller affgekocht na luet Geerdt Mullers quitancie hyrvan. Item Lyse Neister van dyt veenlyn to maken betaelt 1 golt gl., den 30 Julij.

Summe 17½ emd. gl. 4 st.

Summa wes de veenlyn ghekostet: 53 emd. gl. 14½ st. 1 plac.

Van ertsoldinghe der landtsknechten ende boetsgesellen up den schepen van oerlich voer den Delfszyl.

Item borghermester Evert Mepschen by Cornelys Wantscherer ghesont 12 emd. gl., de Johan van Beesten, hoeptman, kreech, daermede he eersten bewilleghet wordt, den 8 Junij.

Item Johan van Beesten an ertsoldinghe der landtsknechten betaelt c. ende 10 emd. gl., welker Anthonius, syn scriver, van my untfinc den 12 Augusti; hyrvan syn quitancie.

Item Geert Hoenrix, hoeptman, na doetlichen affganghe Johan van Beesten betaelt 2 c. emd. gl. Dyt ghelt untfinc Anthonius, syn scriver, van my den 24 Augusti; daervan syn quitancie.

Item Gheert Hoenrix betaelt 2½ c. golt gl. den lesten Augusti; daervan syn quitancie. Noch 2½ c. golt gl. betaelt den 9 Septembris; daervan syn quitancie.

Item Gheert Hoenrix an ertsoldinghe der knechten des eersten maents Julij betaelt 3 c. 13½ golt gl. 9½ st. 1½ plac, den 9 Septembris; hyrvan syn quitancie.

Item Gheert Hoenrix betaelt 5 c. ende 25 golt gl., den 20 Septembris; na inholt synre quitancie.

Item Gheert Hoenrix betaelt 4 c. 80 golt gl., den 23 Septembris; hyrvan syn quitancie.

Item Gheert Hoenrix, hoeptman, betaelt 53 golt gl.

16 st., ende hyrmede hem de eerste myt de leste maent betaelt ende ys affghedancket; daervan syn quitancie, den 28 Septembris.

Summa 2½ m. emd. gl. 68½ emd. gl. 4½ st.
1½ plac.

Wes den hoeptman Hessel ertsoldet.

Item Hessel, hoeptman, betaelt c. emd. gl. an dicke penninghe tot landtsknechten an to nhemen, den 2 May; beth hem an ertsoldinghe der knechten betaelt 3 c. emd. gl. den 4 Junij; hyrvan syn quitancie.

Item Hessel, hoeptman, an ertsoldinghe der knechten des maents Augusti betaelt 60 emd. gl., de Johannes Scriver van my untfinck den 11 Augusti na uuthwysinghe synre quitancie hyrvan.

Wes tot den schepen van oerlich ertsoldet.

Item Wybrant Vlaminck, schipper, betaelt 50 phs. gl. den 2 Augusti. Noch hem betaelt c. phs. gl. den 28 Augusti tot ertsoldinghe der boetsluyden des scheps, daer Gharsten Philipsen ende des backer schepes, daer Fox vaner hoeptluyden up synnen voer den Delffsyl up de Eemse; hyrmede synnen se guetlichen affghedanket; hyrvan Wybrant Vlamincks quitancie.

Summa 6 c. ende 20 emd. gl.

Summa der landtsknechten ende boetsghesellen ertsoldinghe drie dusent emd. gl. 1½ c. 38½ emd. gl. 4½ st. 1½ plac.

Van ertsoldinghe der bussenschuttenmeisterten myt hoer deneren, oeck etliche anderen.

Item Wigbolt Koeninck is artelerymeister voer den Dam van den Eersamen Raedt ordineert, den 8 Junij.

Item Wigbolt Koninck tot syn knechten betaelt 8 emd. gl., de Johan Helperichs van my haelde, den 18 Junij; beth Wigbolt sulves betaelt 12 emd. gl., den 28 Junij. Noch betaelt tot noettruft der artelerye bewaringhe 10 emd. gl., de Wolter Luysinck van my untfinck, den 25 Julij; beth Wigbolt betaelt 12 emd. gl. dorch Johan Helperichs, den 22 Augusti.

Item Gheert Wegghe heft 3 Maent by Wigbolt Koeninck ynt veltlegher voer den Dam de artelerye bewaert, ter maent 4 emd. gl. verdeent; daervoer hem uuth heten doen borghermester Evert Mepsche ende Johan Hillebrandes betaelt 12 emd. gl., den 16 Octobris anno 36.

Willem Bussenschutte van Campen is angenomen den 10 Maj, verdeent ter maent 12 emd. gl.

Item Willem Bussenschutte bewaerde hyr upt bolwarck by Steentylopoerte de drequarteer, de kartow, ende ynt veltlegher voer den Dam een klein valkenet; daerna een dreqwarteerde kartow. Item Willem heft 22 daghe van den 10 Maj tot den 1 Junij; daervoer betaelt 9 emd. gl. 10½ st. Item Willem heft een maent van den 1 Junij tot den 29 Junij; daervoer betaelt 12 emd. gl.

Summa 75 emd. gl. 10½ st.

Frans Bussenschutte van Embden is angenomen den 12 Mei, verdeent ter maent 8 emd. gl.

Item Frans Bussenschutte bewaerde ofte schoet hyr eyseren halve slanghe ende ¼ yseren slanghe by Heerpoerte, ende ynt veltlegher voer den Dam een veltslanghe, daerna des Graven stuccke, noch een valkenet. Item Frans heft 20 daghen van den 12 Maj tot den 1 Junij; daervoer betaelt 5½ emd. gl. 5 st. Item Frans heft een maent van den 1 Junij tot den 29 Junij. Noch een maent van den 29 Junij tot den 27 Julij. Beth een maent van den 27 Julij tot den 24 Augusti. Noch een maent van den 24 Augusti tot den 21 Septembris. Item voer desse 4 maent yn verscheiden tyden betaelt 32 emd. gl. Item Frans solde 8 daghe myn ghehat hebben dan voergescreven, na der tyt to rekenen, he uuth dat veltlegher voer den Dam hyr is ghekomen, welker ick dorch bevel borghermester Johan Hoerenken hebbe betaelt ende mede tot desse voergeschreven maent gerekent.

Item Frans is ghereiset na dat legher voer Wedde den 21 Septembris ende daerna voert hues to Coverden. Item Frans heft een maent van den 21 Septembris tot den 19 Octobris; daervoer betaelt 8 emd. gl.

Summa 45½ emd. gl. 5 st.

Matthys Bussenschutte van Bremen is anghenomen den 14 Maij, verdeent ter maent 12 emd. gl.

Item Mathys Bussenschutte schoet hyr myt Jacob Bylken de veltslanghe, 1 noetslanghe ende $\frac{1}{2}$ kartow tusschen Botteringhepoerte ende Kranepoerte, welker Jelte na der tyt bewaerde. Item int leger voer den Dam schoet he eerst de langhe halve slanghe ende na de halve kartow.

Item Mathys heft 18 daghe, van den 14 Maij tot den 1 Junij; daervoer betaelt $7\frac{1}{2}$ emd. gl., daervan Reiner Garmens eenen emd. gl. van ontfanghen heft, den Hinrick van Sulen Mathys verlecht hadde, als he harwert reisede.

Item Mathys heft een maent van den 1 Junij tot den 29 Junij, noch een maent van den 29 Junij tot den 27 Julij; voer desse twe maenten betaelt yn verscheiden tyden 24 emd. gl. Hyrmede oerleff.

Wigbolt van Gronneghen is anghenomen voer een bussenschutte yn Mathys stede ende schut $\frac{1}{2}$ kartow, verdeent ter maent 8 emd. gl., des is hem eenen emd. gl. gheschencket, als he angenomen worde den 27 Julij.

Item Wigbolt 1 emd. gl. betaelt dorch bevel borghermester Johan Hoerenken, de hem gheschencket wort. Item Wigbolt heft een maent van den 27 Julij tot den 24 Augusti, noch een maent van den 24 Augusti tot den 21 Septembris; beth een maent van den 21 Septembris tot den 19 Octobris. Item voer desse drie maenten hem yn verscheiden tyden betaelt 24 emd. gl.

Summa $56\frac{1}{2}$ emd. gl.

Anthonius de Wale, bussenschutte, is anghenomen den 3 Maij, verdeent ter maent 8 emd. gl.

Item Anthonius bewaerde hyr myt Jelte Glasemaker drie stucken tusschen Botteringhe- ende Kranepoerte. Item Anthonius heft 29 daghe, van den 3 Maij tot den 1 Junij; daervoer heft hem borghermester Johan Schatter 2 golt gl., ende ick $5\frac{1}{2}$ emd. gl. $9\frac{1}{2}$ st. betaelt. Noch heft he 14 daghe, van den 1 Junij tot den 15 Junij; daeran betaelt 3 emd. gl.; den 16 Junij wert he doet ghesteken.

Lubbert van Minden, bussenschutte, verdeent ter maent 8 emd. gl., angaende den 1 Majj.

Item Lubbert Bussenschutte schoet hyr de hele kartowe by Oesterpoerte ende de noetslanghe ynt leger. Item Lubbert heft 31 daghe, van den 1 Majj tot den 1 Junij; daer-voer heft hem borghermester Johan Schatter 4 golt gl., ende ick $3\frac{1}{2}$ emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. betaelt. Item Lubbert heft een maent, van den 1 Junij tot den 29 Junij, noch een maent, van den 29 Junij tot den 27 Julij. Item voer desse twee maenden betaelt 16 emd. gl. Item Lubbert heft een maent, van den 27 Julij tot den 24 Augusti; daeran betaelt 5 emd. gl., wente hem de denst genomen wort. Hyrvan syn quitancie.

Karsten Bussenschutte verdeent ter maent 8 emd. gl., angaende den 1 Majj.

Item Karsten Bussenschutte schoet hyr de noetslanghe ende de langhe halve slanghe tusschen Oester- ende Heerpoerte, ende ynt legher des Graven stucke, welker na hem Jacob Boemsluter bewaerde. Item Karsten heft 31 daghe, van den 1 Majj tot den 1 Junij; daer-voer betaelt $8\frac{1}{2}$ emd. gl. $8\frac{1}{2}$ st. Item Karsten heft een maent, van den 1 Junij tot den 28 Julij; daer-voer betaelt 8 emd. gl. Item Karsten deende desse maent nicht uuth, dan he wort um schepen van oerlich myt Wicher Kremer yn Hollant gheschicket; daerumme tret Jacob Boemsluter den 22 Junij yn syn stede.

Summa 50 emd. gl. $17\frac{1}{2}$ st.

Jacob Boemsluter ys bussenschutte gheworden by des Graven stucke den 22 Junij, verdeent 8 emd. gl. ter maent.

Item Jacob heft een maent van den 22 Junij tot den 20 Julij; noch een maent van den 20 Julij tot den 17 Augusti. Item voer desse twe maenten hem betaelt 16 emd. gl. Hyrmede oerleff. Item Frans Bussenschutte tret weder yn syn stede.

Item Hinrick Slotemaker is bussenschutte gheworden den 3 Majj, verdeent ter maent 8 emd. gl. ende schoet eerst achter sunt Wolbrich een klein valkenet, daerna den Vleghende Geest.

Item Hinrick heft 29 daghe, van den 3 Majj tot den 1 Junij; daervoer heft hem borghermester Johan Schater 4 golt gl. ende ick 3 emd. gl. 6 st. betaelt. Item Hinrick heft een maent, van den 1 Junij tot den 29 Junij; daervoer betaelt 8 emd. gl. Daermede oerleff.

Johan van Locchum is bussenschutte gheworden den 3 Majj, verdeent ter maent 8 emd. gl.

Item Johan van Locchum schoet hyr eerst de Vlegende Geest, daerna een valkenet achter sunt Wolbrich ende ynt legher de Waghenborch myt de scharpentiners. Item Johan heft 29 daghe van den 3 Majj tot den 1 Junij, daervoer heft hem borghermester Johan Schatter betaelt 4 golt gl., ende ick 3 emd. gl. 6 st. Item Johan heft een maent, van den 1 Junij tot den 29 Junij. Noch een maent, van den 29 Junij tot den 27 Julij. Beth een maent, van den 27 Julij tot den 24 Augusti. Item voer desse dre maenten hem betaelt 24 emd. gl. Item Johan heft noch 20 daghe, van den 24 Augusti tot den 13 Septembris; daervoer betaelt 5½ emd. gl. 6½ st. Daermede oerleff.

Summa 60 emd. gl. 3½ st.

Jacob Bylken is voer een bussenschutte angenomen den 1 Majj, verdeent ter maent 8 emd. gl.

Item Jacob Bylken bewaerde hyr 1 noetslanghe, 1 velt-slanghe ende ½ kartouwe eerst allene, na myt Mathys Bussenschutte tusschen Botteringhe- ende Kranepoerte. Item Jacob heft 31 daghe, van den 1 Majj tot den 1 Junij; daervoer heft hem borghermester Johan Schatter betaelt 4 golt gl., ende ick 4 emd. gl. 14½ st. Item Jacob heft een meent, van den 1 Junij tot den 29 Junij; daervoer betaelt 8 emd. gl.

Item Jacob Bylken is weder angenomen den 17 Julij ende verdeent ter maent 12 emd. gl., ende schut de slange, noch een kort valkenet, daerna des Graven stucke ynt veltlegher voer den Dam. Item Jacob heft een maent, van den 17 Julij tot den 14 Augusti, noch een maent, van den 14 Augusti tot den 11 Septembris. Item voer desse twe maenten betaelt 24 emd. gl. Item Jacob

heft 1 dach, van den 11 Septembris tot den 13 Septembris; daervoer betaelt 12½ st. Hyrmede oerleff.

Item Jacob Bylken is weder angenomen den 12 Octobris ende ynt veltleggher voer Koverden gheschickt, verdeent ter maent 12 emd. gl. ende schut de hele kartouwe.

Jelte Glasemaker is bussenschutte gheworden 1 Maij, verdeent ter maent 5 emd. gl.

Item Jelthe Glasemaker bewaerde 1 lanck valkenet, daerna myt Anthonys dre stucken. Item Jelte heft 31 daghe van den 1 Maij tot den 1 Junij, daervoer heft hem borghermester Johan Schatter 2 golt gl. ende ick 2½ emd. gl. 3 st. betaelt.

Summa 39 emd. gl. 15 st.

Willem Stratemaker is bussenschutte gheworden int veltleggher voer den Dam, den 3 Julij, verdeent ter maent 8 emd. gl. ende schut een valkenet.

Item Willem Stratemaker heft een maent van den 3 Julij tot den lesten Julij, daervoer heft hem borghermester Evert Mepsche 25 st. ende ick 7 emd. gl. 5 st. betaelt. Item Willem heft een maent, van den lesten Julij tot den 28 Augusti; daervoer betaelt 8 emd. gl. Item Willem heft 17 daghe, van den 28 Augusti tot den 14 Septembris; daervoer betaelt 4½ emd. gl. 9½ st. Hyrmede oerleff.

Willem Elbers is angenomen voer een bussenschutte den 3 Julij, verdeent ter maent 8 emd. gl.

Item Willem Elbers schut een valkenet, ende heft een maent, van den 3 Julij tot den lesten Julij; daeran heft hem borghermester Evert Mepsche 5 karolus gl. betaelt, gerekent tot 4 emd. gl. 8½ st.; ende ick hebbe hem betaelt 3½ emd. gl. 6½ st. Item Willem heft een maent, van den lesten Julij tot den 28 Augusti; daervoer betaelt 8 emd. gl. Item Willem heft 20 daghe, van den 28 Augusti tot den 13 Septembris; daervoer betaelt 5½ emd. gl. 6½ st. Hyrmede oerleff.

Johan Ket is bussenschutte gheworden den 10 Julij, verdeent 10 phs. gl. ter maent.

Item Johan Ket schut de drie quarteerde kartouwe, ende heft 2 maenten ende 8 daghe; daervoer hem betaelt 22½ phs. gl. Hyrmede oerleff. Item de twe maenten voerghescreven myt de 8 daghen gaen an den 10 Julij ende endeghen sick den 12 Septembris.

Summa 61 emd. gl. 12½ st.

Egbert Buntwarker is bussenschutte gheworden den 1 Majj ende bewaerde eerst ¼ slanghe, na een kartouwe; hem is nicht sekens lovet.

Item Egbert heft 26 daghe, van den 1 Majj tot den 26 Majj; daervoer hem borghermester Johan Schatter 3 golt gl. ende ick 12 st. betaelt. Hyrmede is hem oerloff gheheven.

Hansken van Dinghen myt der ener hant ys bussenschutte gheworden den 7 Julij, verdeent ter maent 8 emd. gl.

Item Hansken van Dinghen schut dat grove gheschut ende heft 2 maenten, van den 7 Julij tot den 1 Septembris; daeran heft hem borghermester Evert Mepsche 1 karolus gl. betaelt. Noch hem ghekortet 5 phs. gl., welker he van den hoeptman Hessel syns tsolts halven sal ontfangen. Des heb ick hem betaelt 4 emd. gl. 14 st.; ende hyrmede synnen hem 2 maenten betaelt; ende daermede hem oerleff gheven.

Summa 4 emd. gl. 26 st.

Volghen der bussenschutten deneren byt gheschut.

Item Claes van Lewerden is Willem Bussenschutte van Campen knecht gheworden den 1 Majj ende verdeent des daghes 4 st. Item Claes heft 31 daghe, van den 1 Majj tot den 1 Junij; daervoer heft hem borghermester Johan Schatter 1 golt gl. ende ick 3 emd. gl. 13 st. betaelt. Item hyrmede is Claes syn tyt betaelt ende is Lubbert bussenschutten knecht gheworden.

Item Dirck van Embden ys Willem Bussenschutte van Campen knecht gheworden den 1 Majj, ende verdeent

des daghes 4 st. Item Dirck van Embden heft 31 daghe, van den 1 Majj tot den 1 Junij; daervoer heft hem borghermester Johan Schatter betaelt 18 st. ende ick $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 1 st. Item Dirck heft 7 daghe, van den 1 Junij tot den 8 Junij; daervoer betaelt 28 st. Item Dirck is den 8 Junij naet veltlegher voer den Dam ghereiset ende verdeent ter maent 5 emd. gl. Item Dirck heft 21 daghe, van den 8 Junij tot den 29 Junij; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 7 st. Item Dirck heft een maent van den 29 Junij tot den 27 Julij, noch een maent van den 27 Julij tot den 24 Augusti; beth een maent van den 24 Augusti tot den 21 Septembris. Item voer desse dre maenten betaelt 15 emd. gl. Hyrmede oerleff.

Item Johan Borst is Willems knecht gheworden den 8 Junij ende heft 21 daghe, van den 8 Junij tot den 29 Junij, ende verdeent 5 emd. gl. ter maent; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 7 st. Item Johan heft een maent, van den 29 Junij tot den 27 Julij. Noch een maent, van den 27 Julij tot den 24 Augusti. Item voer desse twe maenten betaelt 10 emd. gl. Item Johan heft dre weken, van den 24 Augusti tot den 13 Septembris; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. Hyrmede oerleff.

Summa 44 emd. gl. $3\frac{1}{2}$ st.

Item Johan Lambers is Frans Bussenschutten knecht gheworden den 14 Majj, verdeent des daghes 4 st. Item Johan heft 18 daghe, van den 14 Majj tot den 1 Junij; daervoer betaelt 2 emd. gl. 12 st. Hyrmede oerleff.

Item Berent Moysteen is Frans knecht gheworden den 1 Junij, verdeent des daghes 4 st. Item Berent heft een maent, van den 1 Junij tot den 1 Julij; daervoer betaelt 4 emd. gl. Item Berent Moysteen verdeent ter maent 5 emd. gl. Item Berent heft een maent, van den 1 Julij tot den 29 Julij; daervoer betaelt 5 emd. gl. Item Berent ys Jacob Boemsluters knecht gheworden den 29 Julij. Item Berent heft 11 daghe, van den 29 Julij tot den 9 Augusti; daervoer heft hem b. Evert Mepsche 25 st. ende ick 1 emd. gl. $2\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plack betaelt. Hyrmede oerleff. Item Berent is Frans knecht weder gheworden den 29 Augusti, ende heft 15 daghe, van den 29 Augusti tot den 13 Septembris; daervoer betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. $3\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Hyrmede oerleff. Item Berent is Frans knecht gheworden den 21 Septembris, als he na Wedde reisede. Item Berent heft een maent, van den 21 Septembris tot den 19 Octobris; daervoer betaelt 5 emd. gl.

Item Hinrick Tekenborch is Mathys knecht gheworden den 16 Majj ende verdeent 4 st. des daghes. Item Hinrick heft 12 daghe, van den 16 Majj tot den 28 Majj; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st. Item Hinrick is 3 daghe van Mathys ghewest ende is den 1 Junij weder by hem ghekomen, ende heft 7 daghen, van den 1 Junij tot den 8 Junij; daervoer betaelt 28 st. Item den 8 Junij is Hinrick met Mathys ynt veltlegher voer den Dam gereiset, verdeent des daghes 6 st. ende heft 9 daghe, van den 8 Junij tot den 16 Junij des avendes; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st. Hyrmede oerleff.

Summa 24 emd. gl. $13\frac{1}{2}$ st.

Item Wigbolt van Gronneghen is Mathys knecht gheworden den 7 Junij. Item Wigbolt verdeent 5 emd. gl. ter maent. Item Wigbolt heft 24 daghe, van den 7 Junij tot den 30 Junij; daervoer betaelt 4 emd. gl. 8 st. Item Wigbolt heft een maent, van den 1 Julij tot den 29 Julij; daervoer betaelt 5 emd. gl. Hyrna is Wigbolt mester gheworden yn Mathys stede als boven ghescreven.

Item Lambert van Embden is Anthonys knecht gheworden den 3 Majj, verdeent des daghes 4 st. Item Lambert heft 29 daghe, van den 3 Majj tot den 1 Junij; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 11 st.

Item Claes van Lewerden is Anthonys knecht gheworden den 6 Junij, verdeent des daghes 4 st. Item Claes heft 10 daghe, van den 6 Junij tot den 16 Junij; daervoer betaelt 1 emd. gl. 10 st. Hyrmede oerleff.

Item Evert is Lubbert Bussenschutten knecht gheworden den 5 Majj, ende heft 27 daghe van den 5 Majj tot den 1 Junij; daervoer heft hem borghermester Johan Schatter betaelt $\frac{1}{2}$ golt gl. ende ick 3 emd. gl. Item syn verdenst was des daghes 4 st. Hyrmede oerleff.

Item Meinert is Lubbert Bussenschutten ende Egbert Buntwarkers knecht gheworden den 1 Majj, verdeent des daghes 4 st., ende heft 31 daghe; daervoer heft hem borghermester Johan Schatter 18 st. ende ick $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 1

st. betaelt. Desse 31 daghe gingen an den 1 Majj ende endeghen sick den 1 Junij. Item Meinert heft een maent van den 1 Junij tot den 1 Julij; daervoer betaelt 3 emd. gl. Item Meinert verdeent 5 emd. gl. ter maent. Item Meinert heft een maent van den 1 Julij tot den 29 Julij; noch een maent van den 29 Julij tot den 26 Augusti. Item voer desse twe maenten betaelt 10 emd. gl. Item Meinert heft 27 daghe van den 26 Augusti tot den 23 Septembris; daervoer betaelt $4\frac{1}{2}$ emd. gl. $9\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac. Daermede oerleff.

Summa 39 emd. gl. $35\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item Johan is Charstens knecht gheworden den 6 Majj, verdeent des daghes 4 st. Item Johan heft 26 daghe, van den 6 Majj tot den 1 Junij; daervoer betaelt 3 emd. gl. 14 st. Hyrmede oerleff.

Item Jacob Boemsluter is Charstens knecht gheworden den 6 Majj ende bewaert mede des Schroeders stuccke, verdeent des daghes 4 st. Item Jacob heft 26 daghe van den 6 Majj tot den 1 Junij; daervoer betaelt 3 emd. gl. 14 st. Item Jacob heft 7 daghe, van den 1 Junij tot den 8 Junij; daervoer betaelt 28 st. Item Jacob is naet leger ghereiset den 8 Junij ende bewaert des Graven stuccke, verdeent ter maent 6 emd. gl. Item Jacob heft 14 daghe, van den 8 Junij tot den 22 Junij; daervoer betaelt 4 emd. gl. Hyrna is Jacob bussenschutte gheworden als boven ghescreven.

Item schipper Harmen is Johan van Lochums knecht gheworden den 1 Majj, verdeent 4 st. des daghes, ende heft 31 daghe, van den 1 Majj tot den 1 Junij. Daervoer heft hem borghermester Johan Schatter 18 st. ende ick $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 1 st. betaelt. Item schipper Harmen heft een maent, van den 1 Junij tot den 1 Julij; daervoer betaelt 4 emd. gl. Item schipper Harmen verdeent 5 emd. gl. ter maent, ende heft een maent, van den 1 Julij tot den 29 Julij. Noch een maent, van den 29 Julij tot den 27 Augusti. Voer desse twe maenten betaelt 10 emd. gl. Item schipper Harmen heft 17 daghe, van den 27 Augusti tot den 13 Septembris; daervoer betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. 14 st. $1\frac{1}{2}$ plac. Hyrmede oerleff.

Summa 31 emd. gl. 11 st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item Claes Jansen is Jacob Bylkens knecht gheworden den 3 Majj, verdeent 4 st. des daghes, ende heft 29 daghe, van den 3 Majj tot den 1 Junij; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 11 st. Item Claes heft 7 daghe, van den 1 tot den 8 Junij; daervoer betaelt 28 st. Item den 8 Junij is he naet leger gereiset ende verdeent 5 emd. gl. ter maent, ende heft 21 daghe, van den 8 Junij tot den 29 Junij; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 7 st. Hyrmede oerleff.

Item Johan Schroer is Jacob Bylkens knecht gheworden den 8 Junij, verdeent ter maent 5 emd. gl., ende heft 21 daghe, van den 8 Junij tot den 29 Junij; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 7 st. Hyrmede oerleff.

Item Gherryt van Esens is Hinrick Slotmakers knecht gheworden den 3 Majj, verdeent des daghes 4 st., ende heft 29 daghe, van den 3 Majj tot den 1 Junij; daervoer heft hem borghermester Johan Schatter 18 st. ende ick 3 emd. gl. 8 st. betaelt. Item noch heft he 28 daghe, van den 1 Junij tot den 29 Junij; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 7 st. Hyrmede oerleff.

Item Willem Stratemaker bewaert des Graven stuccke ende verdeent 4 st. des daghes, angaende den 1 Majj, ende heft 31 daghe, van den 1 Majj tot den 1 Junij; daervoer heft hem borghermester Johan Schatter 18 st. ende ick $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 1 st. betaelt.

Item Hinrick is Willem Stratemarkers knecht gheworden den 1 Majj, verdeent 4 st. des daghes, ende heft 31 daghe van den 1 Majj tot den 1 Junij; daervoer heft hem borghermester Johan Schatter 18 st. ende ick $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 1 st. betaelt. Hyrmede oerleff. Item Hinrick is Willem Stratemarkers knecht gheworden den 3 Julij, verdeent 5 emd. gl. ter maent. Ende heft een maent, van den 3 Julij tot den lesten Julij; noch een maent, van den lesten Julij tot den 28 Augusti; voer desse twe maenten 10 emd. gl. betaelt. Noch heft he 17 daghe van den 28 Augusti tot den 14 Septembris; daervoer betaelt 3 emd. gl. 4 plac. Hyrmede oerleff.

Summa 39 emd. gl. $10\frac{1}{2}$ st. 1 plac.

Item Willem Stratemaker is Lubbers knecht gheworden den 1 Junij, verdeent 4 st. des daghes, ende heft een maent, van den 1 Junij tot den 1 Julij; daervoer betaelt

4 emd. gl. Item Willem heft 2 daghe, van den 1 tot den 3 Julij; daervoer betaelt 8 st. Hyrna is he bussenschutte gheworden van een valkenet, als boven ghescreven.

Item Karyn van Kampen is Mathys knecht gheworden den 17 Junij in de stede voer Hinrick Tekenborch ende verdeent 5 st. des daghes, ende heft 12 daghe, van den 17 Junij tot den 29 Junij; daervoer betaelt 2 emd. gl. Item Karyn verdeent 5 emd. gl. ter maent, ende heft een maent, van den 29 Junij tot den 27 Julij; daervoer betaelt 5 emd. gl. Item nue voert is Karyn Wigbolt van Gronnegen knecht gheworden, ende heft een maent, van den 27 Julij tot den 24 Augusti; noch een maent, van den 24 Augusti tot den 21 Septembris; voer desse twe maenten hem betaelt 10 emd. gl. Karyn heft noch een maent, van den 21 Septembris tot den 19 Octobris; daervoer 5 emd. gl. betaelt. Hyrmede oerleff.

Item Willem Mesmaker is Karstens knecht gheworden den 1 Junij, verdeent 4 st. des daghes, ende heft 7 daghe, van den 1 tot den 8 Junij, daervoer betaelt 28 st., verdeent voert ter maent 5 emd. gl., ende heft 21 daghe, van den 8 tot den 29 Junij; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 7 st. Item Willem heft een maent, van den 29 Junij tot den 27 Julij; noch een maent van den 27 Julij tot den 24 Augusti; voer desse twe maenten betaelt 10 emd. gl. Item Willem heft 20 daghe, van den 24 Augusti tot den 13 Septembris; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. $1\frac{1}{2}$ st. 1 plac. Hyrmede oerleff.

Summa 44 emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. 1 plac.

Item Haverjohan ys Jacob Bylkens knecht, gheworden den 8 Junij, oeck Mathys knecht, Johan Kets knecht ende Wigbolt van Gronnegens knecht naderhant ghewest, verdeent 5 emd. gl. ter maent, ende heft 21 daghe, van den 8 Junij tot den 29 Junij, daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st. Haverjohan heft een maent, van den 29 Junij tot den 27 Julij; noch een maent, van den 27 Julij tot den 24 Augusti; beth een maent, van den 24 Augusti tot den 21 Septembris; noch een maent, van den 21 Septembris tot den 19 Octobris. Voer desse veer maenten hem 20 emd. gl. betaelt.

Item Wessel is Mathys knecht gheworden den 7 Julij,

verdeent 5 emd. gl. ter maent ende heft 20 daghe, van den 7 tot den 27 Julij; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. Item Wessel is Wigbolts knecht gheworden den 27 Julij ende heft een maent, van den 27 Julij tot den 24 Augusti; noch een maent, van den 24 Augusti tot den 21 Septembris; voer desse twe maenten betaelt 10 emd. gl.

Item Peter Gyseler is Mathys knecht gheworden den 7 Julij, verdeent ter maent 5 emd. gl. ende heft 20 daghe van den 7 tot den 27 Julij; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. Peter heft een maent, van den 27 Julij tot den 24 Augusti; noch een maent, van den 24 Augusti tot den 21 Septembris; beth een maent, van den 21 Septembris tot den 19 Octobris; voer desse drie maenten hem betaeld 15 emd. gl.

Item Harmen Sylkenboem is Johan van Locchums knecht gheworden den 8 Julij, verdeent 5 emd. gl. ter maent. Item Harmen heft een maent, van den 8 Julij tot den 5 Augusti; daervoer betaelt 5 emd. gl.; noch heft Harmen 20 daghe, van den 5 Augusti tot den 25 Augusti; daervoer hem betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. Hyrmede oerleff.

Summa 64 emd. gl. 5 st.

Item Jacob Jansen is mester Willems knecht gheworden den 7 Julij, is oeck naderhant Johan Kets ende Mathys knecht gheworden, ende verdeent 5 emd. gl. ter maent, ende heft 20 daghe, van den 7 Julij tot den 27 Julij; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. Item Jacob Jansen heft een maent, van den 27 Julij tot den 24 Augusti; daervoer betaelt 5 emd. gl. Hyrmede oerleff.

Item Cornelys van Horen is Johan Kets knecht ghe worden yn Jacob Jansen stede den 24 Augusti, verdeent 5 emd. gl. ter maent, ende heft 3 weken, van den 24 Augusti tot den 13 Septembris; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. Daermede oerleff.

Item Tyasse Hopenbinder ys Jacob Bylkens knecht gheworden den 17 Julij, verdeent ter maent 5 emd. gl. ende heft een maent, van den 17 Julij tot den 14 Augusti. Noch een maent, van den 14 Augusti tot den 11 Septembris; voer desse twe maenten betaelt 10 emd. gl. Item Tyasse heft 1 dach van den 11 tot den 13 Septembris; daervoer betaelt 7 st. 2 plac. Hyrmede oerleff.

Item Hans van Enckhusen is Jacob Bylkens knecht gheworden den 17 Julij, verdeent 5 emd. gl. ter maent, ende heft een maent, van den 17 Julij tot den 14 Augusti; noch een maent, van den 14 Augusti tot den 11 Septembris; voer desse twe maenten 10 emd. gl. betaelt. Item Hans heft 1 dach, van den 11 tot den 13 Septembris; daervoer betaelt 5 st. 2 plac. Hyrmede oerleff.

Item Claes van Lewerden ys Lubbert Bussenschutte knecht gheworden den 2 Julij, ende kwam yn Willem Stratemakers stede, verdeent 5 emd. gl. ter maent, ende heft 25 daghe, van den 2 tot den 27 Julij; daervoer betaelt 4 emd. gl. 13 st. Item Claes heft een maent, van den 27 Julij tot den 24 Augusti; daervoer betaelt 5 emd. gl. Item Claes heft 27 daghe, van den 24 Augusti tot den 20 Septembris; daervoer betaelt 4½ emd. gl. 9½ st. 1½ plac. Hyrmede oerleff.

Summa 46½ emd. gl. 10½ st. 2½ plac.

Item Goeken is Frans Bussenschutte knecht gheworden den 3 Julij, verdeent 5 emd. gl. ter maent. Goeken heft een maent van den 3 tot den lesten Julij; daervoer betaelt 5 emd. gl.

Item Wessel Schomaker is Willem Elbers knecht gheworden den 8 Julij, verdeent 5 emd. gl. ter maent. Wessel heft een maent, van den 8 Julij tot den 5 Augusti; noch een maent, van den 5 Augusti tot den 2 Septembris; voer desse twe maenten betaelt 10 emd. gl.; noch heft he 11 daghe, van den 2 Septembris tot den 13 Septembris; daervoer betaelt 1½ emd. gl. 10 st. Hyrmede oerleff.

Item Peter Holst is Hansken van Dinghen knecht gheworden den 7 Julij, verdeent 5 emd. gl. ter maent, ende heft een maent, van den 7 Julij tot den 4 Augusti; noch een maent van den 4 Augusti tot den 1 Septembris. Voer desse twe maenten hem betaelt 10 emd. gl. Hyrmede oerleff.

Item Gerryt Kistemaker is Frans knecht gheworden den 21 Septembris, verdeent 5 emd. gl. ter maent. Item Gerryt heft een maent, van den 21 Septembris tot den 19 Octobris; daervoer betaelt 5 emd. gl.

Item Johan Bitter is Frans knecht gheworden den 5

Octobris, ende heft 12 daghe voer Koverden mede ghest west byt gheschut; daeran hem betaelt 1 golt gl.

Item Knoep van Gronneghen is yn Johan Bitters stede ghekomen den 16 Octobris.

Summa 33 emd. gl. 1 st.

Van vertsoldinghe ellicke anderen.

Item de schuttenpiper ende trumslagher is itlick ter maent 8 emd. gl. belovet, angaende den 3 Maij.

Item Hans van Aernhum, schuttenpiper, heft een maent, van den 3 Maij tot den 1 Junij; noch een maent, van den 1 tot den 29 Junij; beth een maent van den 29 Junij tot den 27 Julij; noch een maent van den 27 Julij tot den 24 Augusti; beth een maent, van den 24 Augustus tot den 21 Septembris; noch een maent van den 21 Septembris tot den 19 Octobris. Item voer desse ses maenten hem betaelt 48 emd. gl.

Item Gerryt van Aernhum, schuttentrumsagher, heft oock 6 maenten, van den 3 Maij tot den 19 Octobris; daervoer betaelt 48 emd. gl.

Item Junghe Rholeff heft drie maenten by u. g. H. ynt veltlegher voer den Dam ghewest, van den 30 Maij tot den 22 Augusti, ter maent 12 emd. gl. verdeent; daervoer betaelt 36 emd. gl.

Summa 132 emd. gl.

Summa van vertsoldinghe der bussenschutte myt hoer deneren: 8½ c. 43½ emd. gl. 5 st. 1½ plac.

Van dach ende nachtwachters up sanct Martens thoren.

Item Hinricus ende Johannes Discanter hebben angehaven to wachten des daghes up sanct Martens thoren den 4 Maij ende hebben itlick 90 daghe, van den 4 Maij tot den 2 Augusti, des daghes itlick 2 st. verdeent; daervoer betaelt 12 emd. gl. Item Hinricus heft 19 daghe, van den 2 tot den 21 Augusti; daervoer betaelt 1 emd. gl. 8 st. Hyrmede oerleff. Item Johannes heft 20 daghe, van den 2 Augusti tot den 22 Augusti; daervoer betaelt 1 emd. gl. 10 st. Hyrmede oerleff.

Item Laurens Jansen heft 3 daghe ende 3 nachten up

st. Martens thoren ghewachtet; daervoer betaelt 12 st. den 24 Augusti. Hyrmede oerleff.

Item Dirck Krane heft 14 daghe up st. Martens thoren wachtet, van den 24 Augusti tot den 7 Septembris; daervoer betaelt 28 st. Hyrmede oerleff.

Item Pawel, der studenten bode van Collen, heft 14 daghe up st. M. thoren wachtet, van den 24 Augusti tot den 7 Septembris; des daghes $2\frac{1}{2}$ st. verdeent; daervoer betaelt 1 emd. gl. 5 st.

Item Reiner Goltsmyt van Wynsum heft 15 daghe dachwacht up st. M. thoren holden, van den 7 Septembris tot den 22 Septembris; des daghes 2 st. verdeent; daervoer betaelt 1 emd. gl. Hyrmede oerleff.

Item Hinricus Discanter is yn Reiners stede ghekomen den 22 Septembris en heft 31 daghe, van den 22 Septembris tot den 23 Octobris; daervoer betaelt 2 emd. gl. 2 st.

Item Juryen Nyenhues is yn Pawel der studenten bode stede ghekomen den 7 Septembris ende heft 50 daghe dachwacht gheholden, van den 7 Septembris tot den 27 Octobris, des daghes 2 st. verdeent; daervoer betaelt 3 emd. gl. 10 st.

Item Juryen van Emlykem heft 14 nachten myt den wachter up st. M. thoren wachtet, des nachtes 1 st. bra: verdeent; daervoer betaelt $17\frac{1}{2}$ st., den 26 Februarij anno 35.

Summa 24 emd. gl. $2\frac{1}{2}$ st.

Item Ewolt Klockenspoeler waket des nachtes up st. Martens thoren, verdeent 2 st. des nachtes, angaende den 3 Majj, ende heft 85 nachten ghewaket, van den 3 Majj tot den 27 Julij; daervoer betaelt $5\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st. Noch heft he 56 nachten, van den 27 Julij tot den 21 Septembris; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. 7 st.

Item Juryen Nyenhues waket yn Ewolts stede des nachtes angaende den 21 Septembris, verdeent 2 st. des nachtes ende heft 36 nachten, van den 21 Septembris tot den 27 Octobris; daervoer betaelt 2 emd. gl. 12 st.

Item Harmen Luchtemaker holt dachwacht up st. M. thoren angaende den 1 Majj, verdeent ter weke 20 st. Item Harmen heft 25 weken, van den 1 Majj tot den 24 Octobris; daervoer betaelt $16\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st.

Item Hinrick Trummeter holt dach ende nachtwacht up sunt Martens thoren, angaende den 1 Majj, verdeent ter maent 6 emd. gl. Item Hinrick heft 3 maent ende 1 weke, van den 1 Majj tot den 1 Augusti; daervoer betaelt 19½ emd. gl. Item Hinrick is weder angenomen up syn olde tsolt, als 6 emd. gl. ter maent. Item Hinrick heft 3 maent, van den 3 Augusti tot den 27 Octobris; daervoer betaelt 18 emd. gl.

Item Thomes Hinricks soene waket des nachtes myt den vader, verdeent 2 st. des nachtes, angaende den 1 Majj, ende heft 92 nachten, van den 1 Majj tot den 1 Augusti; daervoer betaelt 6 emd. gl. 4 st. Item den 3 Augusti is he myt den vader up den olden tsolt weder angenomen ende heft 85 nachten, van den 3 Augusti tot den 27 Octobris; daervoer betaelt 5½ emd. gl. 5 st.

Summa 77½ emd. gl. 8 st.

Summa der thorenwachters c. 1½ emd. gl. 10½ st.

Van wachters der poerten ende bohcarcken.

Ebbinghepoerte.

Item Johan Baert heft Ebbinghepoerte 10 daghe be- waert, van den 17 tot den 27 Decembris; des daghes 2½ st. verdeent; daervoer betaelt 25 st.

Item Berent Vos heft Ebbinghepoerte 11 daghe, van den 9 tot den 20 Majj, bewaert, des daghes 4 kr. verdeent; daervoer betaelt 29 st. 2 plac. Item Berent verdeent nu voert 3 st. des daghes, angaende den 26 Majj. Item Berent heft hondert ende 49 daghe, van den 26 Majj tot den 22 Octobris; daervoer yn verscheiden tyden betaelt 14½ emd. gl. 12 st.

Item Berent heft 13 daghe, van den 22 Octobris tot den 4 Novembris; daervoer betaelt 1 emd. gl. 9 st., ende hyrmede oerleff.

Poelpoerte.

Item Harmen Steentgyn heft Poelpoerte 10 daghe van den 17 tot den 27 Decembris bewaert, des daghes 2½ st. verdeent; daervoer betaelt 25 st.

Item Rholeff Soetgyn heft 2 daghe, van den 16 tot den

18 Marcij; daervoer betaelt 5 st. Item Rholeff verdeent des daghes 3 st. Item Rholeff heft Poelpoerte ende oeck mede Steentylpoerte 81 daghe bewaert, van den 22 Marcij tot den 11 Junij; daervoer betaelt 8 emd. gl. 3 st. Item Rholeff heft hondert ende 15 daghe, van den 11 Junij tot den 4 Octobris; daervoer betaelt 11½ emd. gl. Hyrmede heft he desse poerte verlaten ende is voer Oesterpoerte ghekomen.

Item Berent Schoeninck is yn Rholeffs stede ghekomen voer desse poerte ende heft 17 daghe, van den 4 tot den 22 Octobris; daervoer betaelt 1½ emd. gl. 6 st.

Item Berent Schoeninck heft 13 daghe, van den 22 Octobris tot den 4 Novembris; daervoer betaelt 1 emd. gl. 9 st. Hyrmede oerleff.

Summa 41 emd. gl. 3 st. 2 plac.

Steentylpoerte.

Item Lubbert van Minden heft Steentylpoerte 10 daghe bewaert, van den 17 tot den 27 Decembris, des daghes 2½ st. verdeent; daervoer betaelt 25 st.

Item Rholeff Soetgyn heft 2 daghe desse poerte bewaert, van den 14 tot den 16 Marcij; daervoer 5 st. betaelt.

Item Claes Maes heft Steentylpoerte 1½ c. ende 23 daghe bewaert, van den 2 Maj tot den 22 Octobris, des daghes 3 st. verdeent; daervoer yn verscheiden tyden betaelt 17 emd. gl. 9 st. Item Claes heft 13 daghe, van den 22 Octobris tot den 4 Novembris; daervoer betaelt 1 emd. gl. 9 st. Hyrmede oerleff.

Oesterpoerte.

Item Rholeff Soetgyn heft Oesterpoerte 89 daghe bewaert, van den lesten Decembris tot den lesten Marcij, des daghes 2½ st. verdeent; daervoer betaelt 7 emd. gl. 12½ st.

Item Rholeff Soetgyn heft desse poerte 18 daghe bewaert, van den 4 tot den 22 Octobris, des daghes 3 st. verdeent; daervoer betaelt 1½ emd. gl. 9 st.

Heerpoerte.

Item Johan Qwakenbrugge heft 3 daghe Heerpoerte

bewaert, des daghes 2 st. verdeent; daervoer betaelt 6 st., den 26 Januarij.

Item Johan Schroer heft desse poerte 96 daghe bewaert, van den 14 Decembris tot den 19 Marcij (wente nu annus bisextilis ghewest), des daghes $2\frac{1}{2}$ st. verdeent, daervoer betaelt 8 emd. gl., he verdeent nu voert des daghes 3 st. Item Johan Schroer heft 2 c. ende 17 daghe desse poerte bewaert, van den 19 Marcij tot den 22 Octobris; daervoer yn verscheiden tyden betaelt $21\frac{1}{2}$ emd. gl. 6 st.

Summa $58\frac{1}{2}$ emd. gl. $6\frac{1}{2}$ st.

Drapoerte.

Item Willem van Locchum ende Johan Smyt hebben twyersum 44 daghe Drapoerte bewaert, van den 2 Majj tot den 15 Junij, itlick 3 st. des daghes verdeent; daervoer saempt betaelt $8\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st.

Item Willem van Locchum heft 20 daghe, van den 15 Junij tot den 5 Julij; daervoer 2 emd. gl. betaelt.

Item Luytken Egbers heft 3 daghe Drapoerte bewaert; daervoer betaelt 11 st., den 16 Julij.

Item Johan Smyt heft 47 daghe, van den 15 Junij tot den 1 Augusti; daervoer betaelt $4\frac{1}{2}$ emd. gl. 6 st. Noch heft Johan Smyt 26 daghe, van den 1 tot den 27 Augusti; daervoer betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st.

Item Willem van Locchum ende Johan Smyt bewaren itlick synen dach desse poerte, ende hebben saempt 56 daghe, van den 27 Augusti tot den 22 Octobris; daervoer betaelt $5\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st. Item Willem van Lochum ende Johan Smyt hebben saempt 13 daghe, van den 22 Octobris tot den 4 Novembris; daervoer betaelt 1 emd. gl. 9 st. Hyrmede oerleff.

Kranepoerte.

Item Johan Swartken bewaert Kranepoerte, verdeent 3 st. des daghes, ende heft hondert ende 24 daghe, van den 20 Majj tot den 21 Septembris; daervoer yn verscheiden tyden betaelt 12 emd. gl. 12 st. Hyrmede oerleff.

Botteringhepoerte.

Item Haike Schomaker heft Botteringhepoerte $9\frac{1}{2}$ dach

bewaert, des daghes $2\frac{1}{2}$ st. verdeent, van den 17 tot den 27 Decembris; daervoer betaelt $23\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac. Noch heft Haike 4 daghe, van den 3 tot den 7 Februarij; daervoer 10 st. betaelt.

Summa $38\frac{1}{2}$ emd. gl. $9\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Van wachters up de poerten.

Poelpoerte.

Item Laurens Jansen ende Berent Touslagher hebben itlick 12 nachten up Poelpoerte ghewachtet, des nachtes itlick 2 st. verdeent; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st., den 7 Augusti.

Steentylpoerte.

Item Johan Touslagher ende Dirck Tymmerman waken saempt des nachtes up Steentilpoerte, angaende den 12 Junij des avendes, ende hebben itlick hondert ende 12 nachten ghewachtet, des nachtes 2 st. itlick verdeent. Daervoer saempt yn verscheiden tyden betaelt $14\frac{1}{2}$ emd. gl. 13 st. Hyrmede oerleff. Item hoer tyt ginck an den 12 Junij des avendes als boven geschreven ende endegede sick den 3 Octobris.

Heerpoerte.

Item Mense Baertscherer ende Rholeff ten Holte hebben itlick 39 daghen ende nachten up Heerpoerte dach- ende nachtwacht ghehouden, under [dach ende nacht 5 st. verdeent, angaende den 4 Maij tot den 13 Junij; daervoer saempt 13 emd. gl. betaelt. Des hebben se $2\frac{1}{2}$ ff keersen tot Johan Holthues ghehaelt ende up de poerte verbrant, dat ff $1\frac{1}{2}$ st.; daervoer betaelt $3\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac. Hyrnede oerleff.

Item Mense Baertscherer ende Engelbert Kappert hebben itlick 56 daghen ende nachten up Heerpoerte wachtet, van den 6 Julij tot den lesten Augusti, under dach ende nacht 5 st. itlick verdeent; daervoer saempt betaelt $18\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st. Hyrmede oerleff. Noch Mense betaelt 6 st. voer 4 ff kaersen, up de poerte ghebrant.

Summa 48 emd. gl. $15\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item Harmen Muller betaelt 5 ar. gl. van 5 nacht wakens, van den 16 tot den 21 Majj. Desse wacht is ghehouden up syn moele, des nachtes 10 st.

Van wachters up de bolwarcken.

Item achtyn mans, daervan etlike de rondelen bewaken ende etlike de poerten ende hebben upsicht upt gheschut, hebben 9 nachten ghewaket, des nachtes 2½ st. verdeent; daervoer betaelt 13½ emd. gl. den 21 Majj; hyrvan borghermester Johan Schatters tsedel. Dyt ghelt untfinc van my Claes Berens ende Sicke Thiens.

Item achtyn mans hebben itlick 8 nachten wakent myt haken up de poerten, des nachtes 2½ st. verdeent; daervoer saempt 12 emd. gl. betaelt. Dyt ghelt untfinc van my Claes Berens den 3 Junij; hyrvan borghermester Johan Schatters tsedel.

Item achtyn mans hebben itlick 10 nachten wakent myt haken up de poerten, des nachtes 2½ st. verdeent; daervoer betaelt 15 emd. gl. Dyt ghelt untfinc van my Claes Berens den 8 Junij; hyrvan borghermester Johan Schatters tsedel.

Item desse nagescreven hebben upt bolwarck byt gheschut ghewaket dach ende nacht, under dach ende nacht itlick 5 st. verdeent. Johan ende Harmen van Linghe itlick 28 daghen ende nachten, Johan Qwakenbrugge 31 daghen ende nachten, Dirck Byvanck 24 daghen ende nachten, Claes van Gelmuyden 20 daghen ende nachten, Hinrick Tekenborch 2 daghen ende nachten; daervoer saempt betaelt 22 emd. gl. 5 st., den 8 Junij.

Summa 64 emd. gl. 10 st.

Item sestyn mans hebben itlick 4 nachten up de poerte des nachtes ghewachtet, 2½ st. des nachtes verdeent; daervoer betaelt 5 emd. gl. 10 st. Dyt ghelt untfinc van my Claes Berens den 18 Junij; hyrvan borghermester Johan Schatters tsedel. Hyrmede oerleff.

Item Dirck Byvanck, Claes van Gelmuyden, Johan Qwakenbrugge, Johan van Linghe, Harmen van Linghe, desse 5 hebben dach ende nacht upt bolwarck byt gheschut ghewaket, under dach ende nacht itlick 5 st. ver-

deent, ende hebben itlick 21 daghe ende nachten; daer-
voer betaelt 17½ emd. gl., den 28 Junij. Hyrmede oerleff.
Summa 22½ emd. gl. 10 st.

Summa van wachters der poerten ende bol-
warcken 2½ c. 24 emd. gl. 25 st. 2 plac.

*Van ghevanghen kostpenninck ende nyejaer ende marrymysse
der deneren.*

Item Johan Schutte betaelt 8 st., dat he twemael ghereine-
ghet heft de kelderen der ghevanghen, den 15 Novembris.

Item Wolter Luysinck betaelt 1½ emd. gl. 12 st. van 19
daghe eens ghevanghen kostpenninck, gheheten Juryen
van Swol, welker buten Heerpoerte an den ravenwymen
gheknupt wort, noch betaelt 20 st. tot der deneren testa-
ment. Beth 3½ st. voer lynen ende roden. Noch 2½ st.
tot denghenen, de des nachtes by hem yn den kelder
wakede, den 13 Majj.

Item Wolter Luysinck betaelt 8 emd. gl. 10 st. van twe
ghevanghen kostpenninck, welker de husen buten Poel-
poerte branden, itlick 3 daghen; noch 2 ghevanghen
itlick 1 dach; noch 1 ghevanghen 3 daghe. Item Brypot
17 daghen. Beth 7 st. voer een hempt, als he ghericht
wordt. Noch 2 ghevanghen, de van Den Horen ghehaelt
worden, itlick 6 daghe. Beth 6 st. tot denghenen, de se
van Den Horen haelden. Noch 3 st. voer touwen ende
roden. Noch 20 st. der dener testament, als van Brypot,
Onno myt de Krone ende Johan Mulder, de onthoefdet
worden. Noch een bode, de eenen untseggelbreeff van
Meinert van Ham brochte, myt een vrouwe van Nim-
weghen, itlick 8 daghen. Beth 2 daghen van een knecht,
de buten de poerte wort ghevanghen, den 24 Majj.

Item Johan Cloesterman betaelt 3½ emd. gl. 3 st. van
ghevanghen kostpenninck, des daghes 3 st., als Ene van
Collum 3 daghen, Dirck van Embden 4 daghen, Johan
van Guylick 4 daghen, Symen Bastert 3 daghen, Harmen
van Leer 3 daghen, Valck van Muden 3 daghen, Harmen
van Kloppenborch 4 daghen, Wobbe 4 daghen, Marry
van Tungeren 3 daghen, Hans van Tricht 3 daghen,
Johan van den Bus 2 daghen, den 17 Junij.

Summa 14 emd. gl. 29 st.

Item Johan Cloesterman betaelt 3½ emd. gl. 9 st., van ghevanghen kostpenninck, Hansken van Wel by Utert 2 daghe, Hans van Doernick 4 daghe, Tyes van Rumunde 14 daghe, een vrouwe van Rumunde 14 daghe, een vrouwe van Sneeck 4 daghe, den 24 Junij.

Item Johan Cloesterman betaelt 1 emd. gl. 9 st., van ghevanghen kostpenninck, Schaep van der Horst 2 daghe, Claes Myt 5 daghe, Klein Egbert 2 daghe, Junghe Hansken van Goer 2 daghen, Frans Keel 2 daghen, den 28 Junij.

Item Johan Cloesterman betaelt 1 emd. gl. 10 st., van ghevanghen kostpenninck, Malle Geertgyn verteert heft; noch betaelt 15 st. van 5 daghen kostpenninck des preesters, de upt nye sael ghestupet wort.

Van nyejaer ende marymysse der deneren.

Item Berner Wycheringhe, Wolter Luysinck, Rholeff Schroer, Johan Helperich, Johan Cloesterman, eenen iegeliken betaelt 10 st. tot nyejaer ende marrymisse.

Item Wigbolt Roper betaelt 3 st. tot nyejaer ende marrimisse.

Item des stadthalders boden Stricker, Wessel ende Evert is gheschenckt 1 emd. gl. 3 st. tot een nyejaer. Dyt gelt haelde Wolter Luysinck van my den 2 Januarij anno 36.

Summa 9 emd. gl. 24 st.

Van des Rhades wyn anno 35 tot Vrymarket anno 36.

Item upt Wynhues Tonnys Maes betaelt 6½ emd. gl. voer 65 qwaerte wyns, Nativitatis Christi anno 35 tot Lyse Brabanders hues ghehaelt; hyrvan een tseden, den 21 Marcij.

Item upt Wynhues Tonnys Maes betaelt 6 emd. gl. 6 st. voer 62 qwaerte wyns, Paesschen anno 36 ghehaelt; daervan een tsedel, den 8 Augusti.

Item upt Wynhues Tonnys Maes betaelt 6½ emd. gl. voer 65 qwaerte wyns, den darden Vrydach na Paesschen ghehaelt; hyrvan een tsedel, den 8 Augusti.

Item upt Wynhues Tonnys Maes betaelt 6½ emd. gl. Derde Serie. WERKEN N°. 9.

12 st. voer 69 qwaerte wyns, Pinxterdach ghehaelt; daer-
voer een tsel, den 8 Augusti.

Item upt Wynhues Tonnys Maes betaelt 6½ emd. gl.
9 st. voer 68 qwaerte wyns, Sacramenti ghehaelt; hyrvan
een tsel, den 8 Augusti.

Item upt Wynhues Tonnys Maes betaelt 2½ emd. gl.
voer 25 qwaerte wyns, am dage Unses Heren Hemelvaert
ghehaelt; hyrvan een tsel, den 8 Augusti.

Item upt Wynhues Tonnys Maes betaelt 2½ emd. gl.
voer 25 qwaerte wyns, am daghe Assumptionis Marie
ghehaelt; daervan een tsel, den 13 Octobris.

Item upt Wynhues Tonnys Maes betaelt 6 emd. gl.
3 st. voer 61 qwaerte wyns, Vrymarket anno 36 ghehaelt;
hyrvan een tsel, den 13 Octobris.

Summa 44 emd. gl.

Summa van ghevanghen kostpenninck, nye-
jaer ende marrymisse der deneren ende des
Rhades wyn: 68½ emd. gl. 8 st.

Van verschenkede wynen myt den proevelwyn.

Item Tonnys Maes betaelt 2 emd. gl. 3 st. van uuthslach
een voder wyns, de stadtholder Juncker Karel, ende
4½ aem wyns, Berent Hackvoert untfanghen, den 8 No-
vembris anno 35.

Item Tonnys Maes 1 emd. gl. 12 st. betaelt voer 8
kannen verschenkeden wyns, den Observanten am daghe
divi Francisci gheschenket, ende 4 kannen wyns, yn de
Swane Key. Ma^t. Raedt gheschenket, den 8 Novembris.

Item Johan van Goer betaelt 1 golt gl. voer 6 kannen
wyns, gheschenket een waersegger to Heine Matthys
hues, by tyden, als Johan knecht upt Wynhues was,
den 8 Januarij.

Item Tonnys Maes betaelt 2 emd. gl. 3 st. voer 21
qwaerten proevelwyns, avende Nativitatis Christi anno 35
tot Lyse Brabanders hues ghehaelt, den 21 Marcij.

Item Tonnys Maes betaelt 1½ emd. gl. 3 st. voer 8
kanne wyns, ghehaelt tot Lyse Brabanders hues, dem
abbet van Adewert yn de Swane gheschenket, den
21 Marcij.

Item Tonnys Maes betaelt 6 st. voer 1 kanne proevel-

wyns, avende Nativitatis Christi yn Goessen Wyntappers kelder ghehaelt, den 6 Aprilis.

Item Tonny's Maes betaelt 1 emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. van uthslach een voder wyns ende een verendel aem wyns, welck de stadholder Juncker Karel heft untfanghen, den 6 Aprilis. Noch $2\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st. van 12 kannen wyns, den provest van Zutphen gheschencket, ende 2 kannen wyns, een doctor van Lewerden gheschencket, den 6 Aprilis.

Summa 13 emd. gl. $19\frac{1}{2}$ st.

Item Tonny's Maes betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. $1\frac{1}{2}$ st., voer $15\frac{1}{4}$ quarte wyns, de scarprichter voer ende na ghehaelt heft, als he den ghevanghen de bicht hoerde ende justicie dede, den 6 Aprilis.

Item Tonny's Maes betaelt $27\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st. voer hondert ende 39 kanne verschenckeden wyns, den 6 Aprilis.

Item Tonny's Maes betaelt 40 emd. gl. 10 st. van wyn, upt Wynhues ghedrunken, als u. g. H. Georgen Schenck aldaer van Stadt ende Lande ghenoedegheit, sus voele kwam der stadt to betaelen, so borghermester Johan Hoerenken van wegghen der stadt ende doctor Mepsche van wegghen der landen myt den anderen gherekent hebben. Item noch Tonny's betaelt 100 ende $15\frac{1}{2}$ emd. gl. 12 st. van $5\frac{1}{2}$ c. ende $29\frac{1}{2}$ kanne verschenckede wyns, upt Wynhues ghehaelt; beth 11 emd. gl. van wyn, de schutten van Lewerden upt Wynhues ghedruncken, daermede de Raedt se vereerde; noch $1\frac{1}{2}$ emd. gl. voer wyn, den Matthys ende itlicke anderen bussenschutten upt Wynhues hebben ghedruncken, daer de Raedt se mede vereerde; beth betaelt 126 emd. gl. $11\frac{1}{2}$ st. van wynen an voder ende amen ende kannen, u. g. H. ende Key. Ma^t. Raedt gheschencket, by Johan van Goer ghehaelt; daervan syn tsedel. Noch 3 emd. gl. 3 st. van verschenckeden ende proevelwyn, by Hinrick Wyntapper ghehaelt; daervan syn tsedel. Beth betaelt $21\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st. u. g. H. ende Key. Ma^t. Raedt gheschencket, by Tonny's Groenewolt ghehaelt; daervan syn tsedel. Noch betaelt 2 emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. voer wynen, Key. Ma^t. Raedt gheschencket, by Swane gheschencket, by Harmen Wyntapper gheschencket, daervan syn tsedel, den 8 Augusti.

Summa 31 emd. gl. $12\frac{1}{2}$ st.

Item noch Tonny's Maes betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st. van wynen, u. g. H. ende Key. Ma^t. Raedt gheschencket, by Lyse Brabanders ghehaelt; daarvan hoer tsel. Beth Tonny's betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st. van 18 quaerten verschenckeden ende proevelwyns, by Lyse Brabanders oock ghehaelt, als se achter up den wyntsel van Paesschen heft anetekent. Noch Tonny's betaelt $5\frac{1}{2}$ emd. gl. $1\frac{1}{2}$ st., de scarprichter upt Wynhues an wyn heft haelt, als he den ghevanghen de bicht hoerde ende justicie dede, actum den 8 Augustus.

Item Tonny's Maes betaelt $10\frac{1}{2}$ emd. gl. 6 st. van verschenckeden wyn, upt Wynhues ghehaelt; noch betaelt $10\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st. $1\frac{1}{2}$ plac voer een aem wyns, de aem 8 gold gl. Noch $12\frac{1}{2}$ quaerten over, de quaerte tot $2\frac{1}{2}$ st. gherekent. Beth 5 st. voer dat lege vat. Dessen wyn is u. g. H. gheschenckt, den borghermester Johan Hoercken medenam, als he na Wedde reisede, den 13 Octobris.

Item Tonny's Maes betaelt 60 emd. gl. van verschenckeden wyn, by Lyse Brabanders ghehaelt; daarvan borghermester Hillebrant Roltman ende Willem Canters tsel. Noch Tonny's Maes betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. 6 st. van verschenckeden wyn, by Tonny's Groenewolt ghehaelt; daarvan syn tsel, den 16 Octobris.

Item Cornelys Woltersen van Swol betaelt 46 golt gl. 9 st. voer 7 aem ende een verendel wyns, den Willem Kanter van hem heft ghekoft, ende is u. g. H. ynt leger gheschencket. Hyrvan Willem Canters hantschrift, myt Cornelys Woltersen hant undertekent, den 29 Augusti.

Item borghermester Hillebrant Roltman betaelt 2 golt gl. van 12 kannen wyns, heer Tyaert Buermannia gheschencket, welker de borghermester Hillebrant Roltman verlecht hadde. Noch Lyse Brabanders betaelt $6\frac{1}{2}$ emd. gl. ende 3 st. voer 33 kannen verschenckeden wyns, heer Tyaert voergeschreven gheschenket; actum den lesten Octobris anno 36.

Summa $1\frac{1}{2}$ c. $7\frac{1}{2}$ emd. gl. $10\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Summa der verschenckede wynen myt den proevelwyn, vyff hondert $22\frac{1}{2}$ emd. gl. $12\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Van dat beer tot den schutten.

Item ghekoft van Gerleff Nyenhues 4 t. Hamborgher beers de t. voer $8\frac{1}{2}$ ar. gl., hilgen Dre Koenighen upt Raedthues ghedrunken. Noch synt den schutten 2 t. Hamborgher beers dorch den Raedt gheschenket. Voer desse halve last betaelt 17 emd. gl., ende den dragers, van itlick t. upt hues to dragen, 1 st. betaelt.

Item ghekoft van Gerleff Nyenhues 2 vate mumme, saempt voer $11\frac{1}{2}$ golt gl. 8 st., welker de schutten Sacramenti druncken. Noch heft de Raedt een vat mumme hyrto van Gerleff affgesproken voer $5\frac{1}{2}$ golt gl. ende 13 st. Noch Berent ende Willem, tunnendraghers, betaelt 4 st., van desse mumme, als dyt eene vat yn de scryfkamer to brengen.

Summa 38 emd. gl. 13 st.

Van dat laken tot den schuttenkovel en der deneren kledinghe.

Item ghekoft van Tonny Maes twe rode engelsche laken saempt 69 ellen ende 3 verendel lanck, de elle voer 33 st., ende 2 emd. gl. overhoep; daervoer betaelt $78\frac{1}{2}$ emd. gl. $6\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac. Item noch van hem ghekoft een roet engelsck $36\frac{1}{2}$ ellen lanck, de elle $34\frac{1}{2}$ st.; daervoer betaelt $41\frac{1}{2}$ emd. gl. 14 st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 8 Augusti.

Item ghekoft van Hille van Nymweghen een roet engelsck, $38\frac{1}{2}$ ellen ende 1 verendel lanck, de elle 35 st.; daervoer betaelt 45 emd. gl. 6 st. $1\frac{1}{2}$ plac, den 8 Augusti.

Item ghekoft van borghermester Johan Hoerenkens huesfrouwe 10 ellen ende een verendel roet engelskes, de elle $34\frac{1}{2}$ st.; daervoer betaelt $11\frac{1}{2}$ emd. gl. $8\frac{1}{2}$ st., den 17 Junij.

Item ghekoft van Bruen Kremer $5\frac{1}{2}$ verendel groen engelskes, de elle 1 emd. gl., ende van Robert Kremer $5\frac{1}{2}$ verendel wit engelskes, de elle 1 emd. gl. Dyt is tot de kovel en kledinghe ghekomen; daervoer saempt betaelt $2\frac{1}{2}$ emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st., den 11 Augusti.

Van Johan Babben rock.

Item ghekoft van Bruen Kremer $2\frac{1}{2}$ elle ende 1 verendel papagoyengroen engelskes, de elle 1 emd. gl. Noch $2\frac{1}{2}$ elle ende 1 verendel wit engelskes, de elle 26 st. tot Johan

Babben rock; daervoer betaelt 5 emd. gl. 4 st., den 11 Augusti.

Item noch ghekoft 5 ellen ende $\frac{1}{2}$ verendel geel voerdokes, de elle 9 st., tot den rock to voren; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 2 st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item Johannes Klockenspoeler, van de $2\frac{1}{2}$ ellen ende 1 verendel groens, ende $2\frac{1}{2}$ ellen ende 1 verendel wits to scheren, betaelt $2\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item Lambert Schroer betaelt 14 st. van den rock to maken, den 11 Augusti.

Summa $1\frac{1}{2}$ c. 37 emd. gl. 21 st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Van dat laken to scheren tot de schuttenkovelten.

Item Reiner Wantscherer heft 16 ellen ghescoren; daervoer betaelt 8 st.

Item Johan Kueltgyn 10 ellen 1 verendel; daervoer betaelt 5 st.

Item Rholeff Wantscherer 20 ellen; daervoer betaelt 10 st.

Item Johannes Klockenspoeler 20 ellen; daervoer betaelt 10 st.

Van dat makeloen der kovelten ende ho voele lakens itlick schroer gehat ende kovelten daervan ghemaket heft.

Item Johan van Beilen 10 ellen 1 verendel, daeruuth 50 kovelten klein ende groet ghemaket.

Item Tonny van Beilen 10 ellen 1 verendel, daeruuth ghemaket 51 kovelten.

Item Ghoert van Santen 6 ellen, daeruuth 30 kovelten ghemaket.

Item Johan van Koverden ynt Jat, Rholeff Schroer, Lambert Schroer, Johan Bettinck, Dirck Sasse, Thomes Schroer, Harmen Kemerlinck, Luyloff Schroer, desse achte hebben itlick 5 ellen ghehat ende itlick 25 kovelten daeruuth ghemaket.

Summa in als $66\frac{1}{2}$ ellen, ende 3 c. ende 31 kovelten, dat stuccke 1 kr.; daervoer saempt betaelt 7 emd. gl. $10\frac{1}{2}$ st. 1 plac.

Summa 8 emd. gl. $13\frac{1}{2}$ st. 1 plac.

Van dat voergeschreven laken synnen desse nagheschreven ghekledet.

Item Berneer Wykeringhe $6\frac{1}{2}$ ellen $3\frac{1}{2}$ ar. gl. voer voderlaken.

Item Wolter Luysinck $5\frac{1}{2}$ elle 1 verendel, ende $3\frac{1}{2}$ ar. gl. tot voergelt.

Item Rholeff Schroer $5\frac{1}{2}$ elle 1 verendel, ende $3\frac{1}{2}$ ar. gl. tot voergelt.

Item Johan Helperich $5\frac{1}{2}$ elle 1 verendel, ende $3\frac{1}{2}$ ar. gl. tot voergelt.

Item Johan Cloesterman $5\frac{1}{2}$ ellen, ende $3\frac{1}{2}$ ar. gl. tot voerghelt.

Item Cornelys, myn dener, $5\frac{1}{2}$ ellen, ende $3\frac{1}{2}$ ar. gl. tot voerghelt.

Item Lubbert van Minden, bussenschutte, $5\frac{1}{2}$ ellen.

Item Charsten Philipsen, bussenschutte, $5\frac{1}{2}$ ellen.

Item Hinrick Trummeter, myt syn soen, 10 ellen.

Item Thyes Piper 5 ellen.

Item Arent ynt Bussenhues $5\frac{1}{2}$ ellen.

Item Harmen Pricker 5 ellen $\frac{1}{2}$ verendel.

Item de klockenspoeler tho sunt Marten 5 ellen 1 verendel.

Item Wigbolt Proper 5 ellen.

Item Jacob Boemsluter 2 ellen.

Item de scarprichter Symon 5 ellen.

Maket $88\frac{1}{2}$ ellen $\frac{1}{2}$ verendel.

Summa 7 emd. gl.

Summa van beer, laken, kovelien tot den schutten ende deneren 2 c. $41\frac{1}{2}$ emd. gl. $2\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.

Van treckgelt.

Item den 9 Decembris anno 35 ys de vettewaeraxys upgheslagen. Der synnen 2 kanne wyns ghedruncken; daervoer Lyse Brabanders betaelt 12 st. Item den 15 Decembris is se andermael upgheslaghen. Der synnen $3\frac{1}{2}$ kanne wyns ghedruncken; daervan de eene kanne to Lyse Brabanders hues ende $2\frac{1}{2}$ kanne yn Gosens kelder ghehaelt; daervoer betaelt 21 st. Item den 20 Decembris ofte avende Thome apostoli ys se laestmael upgheslaghen ende is yn als ghetoghen 32 emd. gl, $18\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac,

ende der synnen ghedruncken $7\frac{1}{2}$ kanne wyns, ghehaelt yn Gosens kelder; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl.

Item den 17 Augusti synnen de wynaxcys, Gronneger beeraxcys, de waghe, krane eestmael upgheslagen ende is den wynaxcys halven ghetoghen 15 emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st., ende 1 qwaerte wyns tot Lyse Brabanders hues, taelt 1 emd. gl.

Item den 30 Augusti synnen upgheslaghen de wynaxcys, Gronneger beeraxcys, waghe, krane, schutemate. Der synnen ghedruncken 5 qwaerte wyns, by Tonny Groenewolt ghehaelt, ende 1 qwaerte upt Wynhues; daervoer 18 st. betaelt. Noch betaelt 1 magherman voer een kroes beers.

Summa $51\frac{1}{2}$ emd. gl. $24\frac{1}{2}$ st.

Item den 30 Augusti synnen de wynaxcys, Gronneger beeraxcys, waghe, krane, schutemate upgheslagen ende is den wynaxcys halven $8\frac{1}{2}$ emd. gl. ghetoghen. Der synnen 8 qwaerte wyns by Tonny Groenewolt ghehaelt; daervoer betaelt 24 st. Noch 3 kroes beers; daervoer betaelt $\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item den veerden Septembris synnen de Gronneger beeraxcys, waghe, krane, schutemate upgheslagen ende is over al ghetoghen 37 emd. gl. $2\frac{1}{2}$ st. Der synnen 10 qwaerte wyns ghedruncken, by Harmen Wyntapper ghehaelt; daervoer betaelt 1 emd. gl.

Summa $46\frac{1}{2}$ emd. gl. 27 st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Summa van treckghelt 99 emd. gl. $21\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Van Bentemer steen ende scharpentiners.

Item Junghe Johan Stuerman betaelt 15 emd. gl. 4 blocksteens, ende hyrmede synt de 39 c. ende $30\frac{1}{2}$ v. komen, betaelt. Dyt ghelt untfinck van my Ghera Hombeker, den 16 Octobris anno 35.

Van scharpentyners, de Hinrick bussensmyt tho I hagen ghemaket:

Item de stadt heft untfanghen den 15 Julij ar

torves upt Raedthues, den 7, 11 ende 28 Septembris ghekomen; Mette Wigbolts van itlicke schute unkost 19 st. betaelt.

Item Johan Evers betaelt $10\frac{1}{2}$ ar. gl. voer een schute torves upt Raedthues, den 5 Octobris ghekomen, ende Mette Wigbolts 19 st. voer de unkost betaelt.

Item Harmen Sloet betaelt 11 emd. gl. voer 3 schute torves, den 4, 12 ende 18 Octobris upt Raedthues ghekomen, de schute voer 11 ar. gl. ghekoft; Mette Wigbolts van itlicke schute 19 st. betaelt.

Summa 19 emd. gl. 13 st.

Summa van Bentemer steen, scharpentyners ende torff $1\frac{1}{2}$ c. $13\frac{1}{2}$ emd. gl. $8\frac{1}{2}$ st. 1 plac.

Anders ynt generael uethgegeven.

Item dyt rekensboeck is ghekoft voer $22\frac{1}{2}$ st.

Item saleghe Harmen Tasschemakers huesfrouwe betaelt $4\frac{1}{2}$ plac voer een doese, daer de Raedt breven ynne hebben ghelecht, den 16 Novembris.

Item Berneer Wycheringhe betaelt $2\frac{1}{2}$ st. van keersen, he uuthghelecht heft. Noch 1 st. van der stadt grunsinge. Beth 2 vlemschen voer een torffkorff, den lesten Novembris.

Item Cornelys, myn dener, betaelt $1\frac{1}{2}$ st. voer naghelen tot dat laken upt Raedthues up to naghelen ende voer dat neyen, den lesten Novembris.

Item Johan Tamminghe ter Punte 1 emd. gl. betaelt, den mester Berent Tymmerman ende Hamminck aldaer verteert hadden, als se untrent Vrymarcket negest verleden holt uth Peler holt haelden, den lesten Novembris anno 35.

Item Tonny's Pothorst betaelt 10 ar. gl. van de huer van Kurrenwech, daer der stadt peerden op weiden, verschenen Michaëlis anno 35, actum den 11 Decembris.

Item als my de hoevelinghe der knakenhouwergilde de huer van stadtvleeschhues Michaëlis, anno 35 verschenen, brochten, hom na older ghewoente $4\frac{1}{2}$ st. weder gheschenckt; beth $4\frac{1}{2}$ st. hem gheschenckt, als se de huer up Mey anno 36 brochten.

Summa $5\frac{1}{2}$ emd. gl. $3\frac{1}{2}$ st. $2\frac{1}{2}$ plac.

Item Frerick Koiter van teken betaelt $4\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st.

van $7\frac{1}{2}$ last botters ende 3 t. 1 verendel, up Koverden ende anderen, do ter tijt unses g. H. van Gelre huese eenghekomen; noch betaelt $21\frac{1}{2}$, van 9 c. spex, 33 œ kesen, oeck up Syn Gnaden hueseren ghekomen; beth betaelt 22 st. voer een teken van 6 peerden, der stadt Homborch tohoerende; doch 3 st. voer een teken van een peert, dem Graven van Oestvreeslant tokomende, actum den 10 Decembris.

Item Wigbolt Roper betaelt 1 st. 1 placke tot een holten schoeffel, up den torffbaene ghekomen, den 22 Decembris.

Item dem 5 Januarij anno 36 Juncker Karel, stadtholder, dorch bevel des Eersamen Rhades hundert kronen, gerekent tot $1\frac{1}{2}$ c. emd. gl., gheschenckt; daervan soelen de landen der stadt de c. emd. gl. weder entrichten.

Item mester Wynholt, advocaet van Lewerden, betaelt 12 emd. gl., hem gheschencket dorch bevel des Eersamen Rhades. Dyt ghelt haelde Wolter Luysinck van my den 7 Januarij anno 36.

Item broeder Hans betaelt 4 emd. gl. voer syn kledinghe, den 8 Januarij.

Item Albert Korffmaker betaelt $1\frac{1}{2}$ st. 2 plac. voer eenen torffkorff, myt eenen hoep ummegelecht, ghekomen ynt Rechthues, den 22 Januarij.

Item Johannes Voghet, scriver, betaelt 1 st., den he voer een doese gheven, daer de Raedt itlicke breven yn-ghelecht heft, den 30 Januarij.

Summa $1\frac{1}{2}$ c. 22 emd. gl. $10\frac{1}{2}$ st.

Item Willem Kanter betaelt 6 golt gl. 4 st., welker mester Wynholt, advocaet van Lewerden, tot synen huese verteert hadde. Dyt ghelt haelde van my Wolter Luysinck den lesten Januarij.

Item dem pravest van Zutphen is gheschencket 30 phs. gl. in golde, de ick hem dorch bevel des Rhades averlevert hebbe, den 6 Februarij.

Item Berneer Wykeringhe betaelt $5\frac{1}{2}$ ar. gl. 3 st. tot Hilghen Gheestes misse, als men den Eersamen Raedt unterweelt, den 7 Februarij.

Item Evert Donseler, rentmester, dorch bevel des Rhades betaelt 46 emd. gl. 20 st., welker de pravest van Zutphen aldaer by hem verteert hadde, den 10 Februarij.

Item Wolter Luysinck betaelt $6\frac{1}{2}$ st. tot fransyn, ynt borgherboeck ghekomen, den 23 Februarij.

Item Gese, under Gebbe van Ballen wonende, betaelt 1 emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. voer 25 ƒ keersen, de schutten verbrant hebben yn de schryffkamer, den 21 Marcij.

Item Johan Helperich ende Rholeff Schroer betaelt $31\frac{1}{2}$ st. van 3 moertropinghe, yn borghermester Johan Hoerekens pant anno 36 ghescheet. Den schulden 3 kanne wyns, de roper 3 quaerten, de onderschulte 3 menghelingen wyns, den 24 Marcij.

Item Wolter Luysinck betaelt 21 st., de verschencket synnen to Selwert am daghe divi Benedicti, als de 4 borghermesteren aldaer to gaste genodeget weren, den 23 Marcij.

Summa 91 emd. gl. $4\frac{1}{2}$ st.

Item Dirck Kip ofte Korffmaker betaelt 2 vlemsschen voer een torffkorff, ghekomen upt Raedthues, den 27 Marcij.

Item Karijn Buntwarker betaelt 4 emd. gl. $2\frac{1}{2}$ st., van tymmerasie ofte repareringhe des kamers yn Broerstrate, daer he ynne woende; hyrvan een tsedel van Karyn, myt Lambert Amelens hant undertekent, den 1 Aprilis.

Item Berneer Wykeringhe betaelt 3 st. $\frac{1}{2}$ plac, he tot der stadt orber uuthgelecht heft, als 1 vlemssche voer 1 koelbecken; $\frac{1}{2}$ st. voer 2 an een torffkorff; noch $1\frac{1}{2}$ plac van 1 t. kolen up den boene to dragen; noch $1\frac{1}{2}$ st. voer een towtgyn, an de schelle upt Raedthues ghekomen, den 5 Aprilis.

Item noch betaelt upt Wynhues 7 st. voer 1 t. kolen, daer Berneer sick by muchte warmen, den 6 Aprilis; hyrvan Berneers tsedel.

Item Otto Schomaker betaelt 10 st. voer 1 kruetsack, den 3 Majj.

Item Berent van Oldenseel betaelt 7 st. van vlaken to voeren van Poelporte buten Kranepoerte tot den dam to slaen; oeck van holt van Evert Wantscheers hues by den dam buten Kranepoerte to voeren, den 3 Majj.

Item Willem Kanter betaelt 10 bra. st., he uuthgelecht heft tot een bussenschutte van Lewerden to halen, den 4 Majj.

Summe 5 emd. gl. $13\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Van speetsen tot den landtsknechten.

Item Thomes Vroelick betaelt 9 emd. gl. 10 st. voer 20 speetsen, dat stucke 14 st. Desse speetsen heft Johan Helperichs helpen kopen ende worden upt Wynhues ghebrocht ende den landtsknechten under den hoeptman Hessel ghedaen. Item Thomes Vroelick betaelt 2 golt gl. 9 st. voer 18 yseren, tot de speetsen ghekomen, ende Jacob Luytkens betaelt 11 st. voer 2 speetsyseren, den 4 Maij.

Item Johan Bitter heft 3 speetsen bereidet, Warmolt Kistemaker 4, Johan van Munster 3, Harmen Kistemaker ynt Krumme Jat 3, Hinrick Ruse 3, Albert Ensink 2, Hinrick Kistemaker 2. Daervoer eenen yeder van itlick speetse to bereiden, betaelt 2 st., den 6 Maij.

Item Thomes Vroelick betaelt 6½ emd. gl. voer 15 speetsen, dat stucke 13 st. Ende Geert Muller betaelt 8 emd. gl. ende 13 st. voer 23 speetsen, dat stucke 11 st. Item noch Gheert Muller betaelt 1 emd. gl. 10 st. voer 8 speetsyseren, dat stucke 5 st. Item Hinrick Hesep betaelt 2 emd. gl. 10 st. voer 14 speetsyseren, dat stucke 5 st. Noch den knecht tot drinckgelt 1½ st. betaelt, de Hesep van my untfinck. Item Menelt Reemslagher betaelt 22 st. voer 4 speetsyseren, dat stucke 5½ st. Noch Menelt betaelt 10½ st. voer 3 speetsyseren, dat stucke 3½ st. Item Harmen van Osenbrugge, mesmaker, betaelt 1½ emd. gl. voer 9 speetsyseren, dat stucke 5 st. Item Warmelt Kistemaker heft 32 speetsen bereit ende Harmen Bitter 2 ende Johan Kistemaker ynt Jat 3, eenen yder betaelt, van itlike speetse to bereiden, 2 st. Item desse voergeschreven 38 speetsen, also myt yseren bereit heft Karsten Warendorps, Hessel hoepmans sryver, tot behoeff der knechten untfanghen, den 13 ende 20 Maij, daervan syn quitancie, ende synnen de knechten an hoer tsolt nicht ghekortet. Item een speetse myt dat yser wort nicht bereit, wente de landsknecht den selves bereiden leeth.

Summa 37 emd. gl. 13 st.

Item Johan Egbers upt Schutendeep betaelt 2½ emd. gl. 9 st. voer 24 vlaken, ghekomen tot den dam buten Krane-poerte, den 4 Maij.

Item vyff mans itlick 5 st. betaelt, de de stormhopen teerden. Dyt ghelt haelde van my Berent Hoerenken, den

6 Majj. Item noch Berent Hoerenken ghedaen 6 st. voer twe ketelen huer, daer dat teer ynne ghehettet wort.

Item etliche viskers synnen uuthghemaket myt schepen umme roggen vant Wat to halen; hem medegeven 1 emd. gl., den Berent Hoerenken den 6 Majj van my haelde.

Item Eise Jarghes betaelt 7 st. voer 2 scalen an kruetlepelen, he van Frerick Peters ghekoft heft, den 7 Majj.

Item doctor Hieronimus, mester Goeken ende Coert van Eeck synnen yn den Dam an Meynert van den Ham legaten ghesicht; den voerman, de se ten Dam voerde, betaelt 15 st., den 7 Majj.

Item Lambert van Dalfen heft 2 daghe up den dam buten Kranepoerte arbeidet, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 10 st. den 9 Majj; hyrvan Hinrick Schultinghes tsedel.

Item Berent Jansen, Berent van Schuttorpe, Hinrick van Dalen, Balderman, Webrinck, Dirck van Linghe, Geert Waltovreden, desse 7 hebben itlick 2 daghen, up den dam buten Kranepoerte arbeidet, des daghes itlick 5 st. verdeent; daervoer Slyck betaelt 2 emd. gl. 10 st. den 10 Majj; hyrvan Schultinghes tsedel.

Summa 7 emd. gl. 7 st.

Item Harmen Mensinck, Staes van Linghe, hebben itlick eenen dach up den dam buten Kranepoerte arbeidet, des daghes 5 st. verdeent; daervoer 10 st. betaelt den 10 Majj; daervan Schultinghes tsedel.

Item mester Lubbert Bussenschutte betaelt 4 st., tot een scaepsvel to wyskers tot dat gheschut; noch 1 st. tot pappyr to patronen tot den kylstucke, den 11 Majj.

Item Tymen Slemenner betaelt 1½ st. van teer to voeren ant Grote Market tot de stormkransen to doepen, den 11 Majj.

Item Berent Jansen ende Berent van Schuttorpe hebben een nacht up den dam buten Kranepoerte wakent; daervoer itlick 5 st. betaelt; hyrvan Schultinghes tsedel, den 11 Majj.

Item Karyn Schomaker ende Johan van Dalen itlick 5 st. betaelt, van waken ende graven up den dam buten Kranepoerte, den 11 Majj; daervan Schultinghes tsedel.

Item negentyn viskers, als Rytske, Johan Schutemaker, synnen myt schepen van den Eersame raedt upt Wat um rogghe an to halen ghesont; daervoer betaelt 8 emd. gl. den 12 Maij.

Item borghermester Johan Hoerenken dorch Wolter Luysinck 2 emd. gl. ghesont, tot den to lonen, de de voerwacht upt Schutendeep ghehouden hebben, den 13 Maij.

Item Tonny's Potharst ende Claes van Gelmueden synnen myt den viskers voergeschreven ghewest naet Wat um rogghe an to halen; daervoer hem 4 emd. gl. betaelt den 13 Maij.

Summa 15 emd. gl. 6½ st.

Item Johannes Voghet, scriver, betaelt 25 st., als een notarys, van Hinrick Brypots tuechnisse ghescreven; noch 9 st., welker de tueghen ghekreghen hebben, de daervoer ghewest synt. Dyt ghelt haelde van my Wolter Luysinck den 13 Maij.

Item Berent Jansen, Albert Brouwer, Berent van Schuttorpe, Balderman, Geert Waltovreden, hebben itlick 6 daghen an den dam buten Kranepoerte arbeidet, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 5 emd. gl. den 14 May; hyrvan Schuttinghes tsedel. Item noch Albert Drent, Harmen Slachter itlick 5 daghe, des daghes 5 st. verdeent; daervoer betaelt 1½ emd. gl. 5 st.

Item mester Gheert Schatter ende mester Bartolt Sissinck itlick 1 phs. gl. betaelt, de instrumento protestationis de gravamine, als upt Raedthues to der tyt gehandelt; noch betaelt 24 st., de ghekreghen hebben de tuechslueden, daertho gheropen, itlick 1 kanne wyns. Dyt ghelt heft Lambert Hamkote van my untfanghen den 23 Maij.

Item Juryen van Linge heft 12 daghe de bolwarken bewaert, des daghes 5 st. verdeent; daervoer heft hem borghermester Johan Schatter 10 st. ende ick 5 ar. gl. betaelt, den 17 Maij; daervan borghermester Johan Schatters tsedel.

Item Slyck Granemester heft 18 daghe up den dam buten Kranepoerte arbeidet, oock mede ghewaket, des daghes 5 st. verdeent; daervoer hem betaelt 3 emd. gl., den 20 Maij.

Item eenen bussenschutten van Bremen gheschenckt 2 golt gl. dorch bevel borghermester Johan Hoerenken,

daarmede syns deenste hem bedancket. Dyt ghelt heft van my ghehaelt Johannes Sriver, den 20 Majj.

Summa $17\frac{1}{2}$ emd. gl. 9 st.

Item Hinrick Holtsagher betaelt 4 st. van 2 balken to snyden, ghekomen tot strickettinghe yn Johan Stans rot, den 20 Majj.

Item Berent van Schutterpe, Johan Knotte, Lambert Duetsche hebben itlick $1\frac{1}{2}$ dach up den dam buten Kranepoerte arbeit; daervoer saempt betaelt 18 st. den 21 Majj; hyrvan Schultinghes tsedel, des daghes 3 st. verdeent.

Item achte viskers hebben 2 scholden van Wasinghues an de stadt ghebracht; daervoer betaelt 24 st. Dyt ghelt haelde van my Wolter Luysinck, den 21 Majj.

Item Berent Jansen, Albert Brouwer, Harmen Slachter, Balderman hebben itlick 2 daghen, des daghes itlick 4 st. verdeent; daervoer betaelt 1 emd. gl. 2 st. den 21 Majj; hyrvan Schultinghes tsedel.

Item Berent Jansen 4 daghen, Harmen slachter 4 daghen, Egbert Bolderman 1 dach, Webrinck ende Lambert Duetsche itlick 1 dach, des daghes itlick $4\frac{1}{2}$ verdeent, hebben an de baert voer Ebbinghepoerte arbeit; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. $4\frac{1}{2}$ st. den 21 Majj; hyrvan Berent Hoerenkens tsedel.

Item Roleff van Oetmersum 3 daghen, Johan Gueleker 3 daghen, Harmen van Meppen 2 daghen, des daghes itlick 6 st. verdeent, hebben an de baert voer Ebbinghepoerte tymmert; daervoer betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st. den 22 Majj; hyrvan Berent Hoerenkens tsedel.

Summa $5\frac{1}{2}$ emd. gl. $10\frac{1}{2}$ st.

Item Jacob Bylken ende Jelte Glasemaker bussenschutten hebben twemael vlaken upt bolwarck under dat geschut laten voeren; daervoer Leffert Slemenner betaelt 1 st., den 22 Majj.

Item Harke van Collum betaelt 15 st. voer vitalie, welker de schippers medekreghen, als se um den rogghen naet Wat waren, den 24 Majj.

Item Luppe Waelkens betaelt 8 emd. gl. 5 st. voer 70 vlaken, dat stucke $3\frac{1}{2}$ st., ghekomen tot den dam to slaen buten Kranepoerte, den 29 Majj.

Item Sybrant Knakenhouwer betaelt 5 ar. gl. 1 st. voer 4 scaepsbuken, de bueck 12 st. ende 4 st. over hoep. Dyt vleesck heft Johan Helperich van hem ghekoft ende ys ghesont to Essen, als unse heren teghens des Furstens van Gelders Raedt aldaer to daghe weren, den 30 Majj.

Item Rholeff Schroer ghedaen 1 golt gl., welker is gheschenckt 1 bussenschutte van Hamborch, de synen denst der stadt boet, den 1 Junij.

Item Frans Bussenschutte betaelt 7 st., welker he voer wyskers, ansetters tot eisenstucke gheven heft, den 2 Junij.

Item Lubbert Bussenschutte betaelt 5 st. voer een eeken post, ghekomen tot een bedde under een kartouwe, den 2 Junij.

Item Hinrick Oelyslagher heft unse heren to Essen to daghen ghevoert; daervoer betaelt 10 st. Ende Otto Oelyslagher is oeck myt den wagheden medeghestewest; daervoer betaelt 7 st., den 3 Junij.

Summa 12½ emd. gl. 2 st.

Item Slick Gravemester heft 2 daghen up Ebbinghepoerte arbeit, soden ghesett, des daghes 5 st. verdeen; daervoer 10 st. betaelt; hyrvan Berent Hoerenkens tsedel, den 3 Junij.

Item Peternelle tho Helpen betaelt 2 emd. gl. 12 st. voer 3 t. beers, de de schutten ende landtsknechten druncken, als de dachvoert tho Essen was, de t. beers voer 23 st., den 6 Junij.

Item Wessel van Oën betaelt 2 golt gl. voer 2 t. dicke beers, de Johan Helperichs van hem kofte. Dyt beer is tho Essen ghekomen, als unse heren teghens des Fursten van Gelders Raedt aldaer to daghe was; noch hem betaelt 2 kr., welker degene verdruncken hadden, de dat beer uthsetteden, den 6 Junij.

Item Arent ynt Bussenhues betaelt 1 golt gl. 4 st. to 5 verendel bruxkes tot hosen ende 10½ st. tot de voringhe, den 9 Junij.

Item Harmen van Gelre betaelt 14 phs. gl. voer een peert, dat Helperich Drucker ende ick dorch bevel des Eersamen Rhades van hem koften, daermede de hoeptman Hessel um knechte antonhemen solde ryden. Item

der maget tot drinckghelt 3 st. ende Kloke Dirck 2 st. gheschenket, den 4 Maij. Hyrvan syn quitancie.

Item Lambert van Doetkum betaelt 2 emd. gl. 3 st. van kostpenninck, welker een lutenant sulff achte aldaer verteert hadden. Desse lutenant brochte breven an den Raedt, de knechten uuth Westerlant solden komen, den 10 Junij.

Summa 24 emd. gl. 1½ st. 2 plac.

Item Rholeff Scroer ghedaen 2 emd. gl. welker Junghe Rholeff mede ynt legher kreech, dorch bevel borghermester Johan Hoerenken, den 14 Junij.

Item Johan Helperichs betaelt 1 golt gl. van klein broet ende 26 kr. voer hoenderen, saempt tho Essen ghekomen, als unse heren aldaer tegens des Fursten van Ghelre Raedt to daghe weren, den 12 Junij.

Item Pawel Slemenner heft Willem Kanter, Berent Hoerenken, Eilert Domen, Rholeff Hiddinck ynt velt-legher voer den Dam hen ende weder heer ghevoert; daervoer betaelt 20 st., den 16 Junij.

Item Florys Slemenner heft myt synen waghen u. g. H. kenseler ynt veltlegher voer den Dam ghevoert; daervoer betaelt 5 st., den 16 Junij.

Item Harmen Doetgraver heft 3 kuelen undert gerichte, daer de raderen ynne staen, gegraven; daervoer hem 10 st. betaelt, den 16 Junij.

Item borghermester Johan Schatter betaelt 1 phs. gl. den he uuthgegeven hadde denghenen, de den tractaet tusschen den Borgonschen ende uns gheschreven, den 17 Junij.

Item Dirck Arens Visscher, rotmester, heft van Hinrick van Rhenen voer 5½ ar. gl. ende 1 st. naghelen tot strickettinghe haelt. Noch heft Gheert Tichler, rotmester, van Hinrick voergeschreven haelt voer 5½ ar. gl. nagelen; beth heft Hinrick sulves als een rotmester voer 5 ar. gl. nagelen tot de strickettinghe uuthghedaen; hyrvoer saempt 5 emd. gl. 11 st. betaelt, den 17 Julij.

Summa 11 emd. gl. 11 st. 2 plac.

Item Reiner Garmens betaelt 1 emd. gl., den Hinrick van Sulen den bussenschutten, welker myt Matthys hyr van Bremen qwam, verlecht hadde. Noch Reiner betaelt 11 st., welker he uuthgelecht hadde tot eenen bode, den

de stadt uuthghesont heft. Noch 6 st. tot holt to snyden, ghekomen tot de strickettinghe. Noch $1\frac{1}{2}$ st. 2 plac van een waghén holtes to voeren by de Krane, na luet synre quitancie hyrvan, den 19 Junij.

Item Turck Piper ende Gerryt Trumslager itlick 3 st. betaelt, dat se Sacramenti voer de schutten spoelden, den 20 Junij.

Item Hugo Koeninck betaelt 2 emd. gl. voer 4 mudde havers, welker borghermester Evert Mepsche ende Johan Hillebrans ghekoft hebben, ende is ynt legher ghekomen, den 20 Junij.

Item Berent Smyt, achter Rholeff Sissinck wonende, heft voer 6 st. naghelen uuthgedaen, yn Johan Bilderbeken rot tot strickettinghe ghekomen; noch 19 c. boenen-naghelen, dat c. 8 st. Beth voer $3\frac{1}{2}$ st. nagelen, de Berent van Linghe, Johan Stans ende Thomes Schomaker, rotmesteren, van hem tot strickettinghe haelt hebben; daervoer 5 emd. gl. $11\frac{1}{2}$ st. betaelt, den 20 Junij.

Item Luytken Schragens, Thomes Schutemaker ende Johan van Meppelen betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl., dat se arbeitend hebben an de schepen van oerlich, den 21 Junij. Hyrvan Lambert Amelens tsedel.

Item Harmen Slotemaker betaelt 16 phs. gl. voer 2 peerden tot der stadt orber; daervan Lambert Amelens hantscrift, den 21 Junij.

Summa $27\frac{1}{2}$ emd. gl. 8 st. 2 plac.

Item Helperich Duncker betaelt 4 emd. gl. voer 8 mudde havers borghermester Evert Mepschen ynt legher ghesont. Dyt gelt haelde van my Rholeff Schroer, dener, den 21 Junij.

Item Hille Ulgers betaelt 5 emd. gl. voer een Borgons halfsleten veenlyn, twelck de Eersame Raedt hoer affgekoft heft, ende Johannes Scriver 2 st. betaelt tot dat veenlyn up to slaen, den 23 Junij.

Item Claes Backer voer Kranepoerte betaelt 4 emd. gl. voer broet, ghekomen upt schip van oerlich, den 23 Junij. Hyrvan Lambert Amelens tsedel.

Item Berent Smyt in Harderinghestrate betaelt 2 emd. gl. van naghelen, de Otto Wever, rotmester, tot strickettinge van hem ghehaelt; noch hem $1\frac{1}{2}$ emd. gl. betaelt

van nagelen, de Menelt Wever, rotmester, van hem tot strickettinge heft ghehaelt, den 23 Junij.

Item Johan Boelsen 3 emd. gl. betaelt voer 45 sparren, dat stucke 2 st., welker Reiner Garmens van hem tot strickettinghe ghekoft, den 27 Junij; daervan Reiner Garmens tsedel.

Item Wyert van Dockum betaelt 1 emd. gl. tot broet, upt schip van oerlich ghekomen; noch hem betaelt 4 st. voer dyt broet ende itliche ander dinghen to schepe an Schoelballich to voeren, den 27 Junij.

Item mester Harmen, Juncker Karels hoefsmyt, betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. $1\frac{1}{2}$ st. van naghelen tot strickettinghe ghekomen, als Albert Micheels heft voer 6 ar. gl. nagelen haelt, ende Cornelys van Steenwyck, rotmester, voer $4\frac{1}{2}$ ar. gl. ende $1\frac{1}{2}$ st., den 28 Junij.

Summa 24 emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st.

Item Gerryt Willems, to Middelbert by den dyck wonende, betaelt 1 golt gl., welker de schutten tot synen hues verdruncken ende verteert hebben, als se de klokke to Wolde haelden, den lesten Junij.

Item Hinrick Luppens ende Hilbrant Schutenschuver betaelt $3\frac{1}{2}$ emd. gl. voer 30 vlaken, ghekomen tot den dam to slaen buten Kranepoerte, den lesten Junij.

Item Willem van Sneeck betaelt 5 emd. gl. voer broet, ghekomen upt schip van oerlich; hyrvan Willem Kanters tsedel, den 1 Julij.

Item Feyke Dytsen van Lewerden betaelt 2 phs. gl. dorch bevel borghermester Johan Hoerenken, van een tunne Bremer beers, welker de viskers upt schip van oerlich byt Uuthland avende Petri et Pauli hem nhemen, den 2 Julij.

Item borghermester Johan Hoerenken dorch Wolter Luysinck ghesont 1 emd. gl., welkeren he eenen bussen-schutten, upt schip van oerlich wesende, up de hant ghegeven, den 3 Julij.

Item Johan Vrylinck ende Johan van Velthusen, saempt 20 st. betaelt, dat se itlick 2 daghen ynt legher byt gheschut ghegraven hebben, des daghes itlick 5 st. verdeent, den 5 Julij.

Item Evert Smyt betaelt $17\frac{1}{2}$ ar. gl. 3 st. van yserwarck ende naghelen, tot dat schip van oerlich ghekomen, den 5 Julij. Hyrvan Willem Canters tsedel.

Summa 19 emd. gl. 14 st.

Item borghermester Johan Hoerenken dorch Rholeff Schroer ghesont 12 st., tot een bode, den 6 Julij.

Item Rholeff Schroer betaelt 2 st., den he een huessman geven heft voer een slanghenkloet to lossen, den 6 Julij.

Item Johan Arens van Deventer ende Karsten Gysen van Kampen, voerluyden, hebben 2 kartouwen ynt veltlegher voer den Dam ghevoert; daervoer hem betaelt 2 golt gl., den 7 Julij.

Item Hinrick Scriver betaelt 14 st. voer een mudde havers, welker de voerluyden kregen tot hoer peerden, welker de 12 t. kruets ynt veltlegher voer den Dam voerden, den 7 Julij.

Item Johannes Schriver betaelt 18 st. van kostpenninck des pastoers tho Tyamsweeer, den 8 Julij.

Item Dirck ende Claes van Collum itlick $\frac{1}{2}$ emd. gl. betaelt, dat se upt schip van oerlich ghewest synt, den 8 Julij. Hyrvan Willem Canters tsedel.

Item Hoyte van Sexberum betaelt 44 st. brabans voer schullen, broet ende beer, welker hem unse schip van oerlich ghenomen heft upt Gronneger Wat, den 9 Julij.

Item Lambert Hamkote heft van der stadt wegghen to Amstelredam ghewest, heft yn als 4 emd. gl. 5 st. $\frac{1}{2}$ plack verteert, den 9 Julij.

Summa $10\frac{1}{2}$ emd. gl. $14\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item Hinrick Oelyslager heft 4 scharpentiners myt artelerye ynt veltlegher voer den Dam ghevoert; daervoer hem betaelt 25 st., den 9 Julij.

Item Claes van Dryel betaelt 5 emd. gl. 9 st. voer 1 stoer, welkeren Wolter Luysinck hem heft affgekoft, ende ys u. g. H. gheschenckt, den 10 Julij.

Item schipper Harmen heft gheschut ende 2 kare vlinten ende bussenloden yn Schoelballich upt schip van oerlich ghevoert, dat van Harlinghe qwam; daervoer hem betaelt 2 emd. gl., den 10 Julij.

Item Juryen van Embden betaelt 4 phs. voer 2 t. bremer

beers, de Wolter Luysinck van hem kofte, den bevelsluyden, ynt veltlegher by borghermester Evert Mepsche wesende, ghesont; noch heft Rholeff Schroer oeck 3 t. bremer beers van hem ghekoft, de t. 2 phs. gl., oeck den voergeschr. bevelsluyden ynt legher gheschicket; daervoer betaelt 6 phs. gl., den 11 Julij.

Item Johan Cloesterman betaelt 4 emd. gl. van Joachim Bussengeters kostpenninck; noch hem 6 emd. gl. betaelt; daervan syn quitancie, den 11 Julij.

Item Rholeff Scroer betaelt 10 st., de he tot voergelt eenen gheven heft, dat he u. g. H. een stoer ynt leger ghevoert heft, den 14 Julij.

Item Tale Lantinck ende Evert Wantscherer betaelt $1\frac{1}{2}$ c. emd. gl., tot den schutten ynt legher ghesickt, den 12 Julij.

Item noch Tale 10 emd. gl. betaelt, welker de hoevelinghe ende bevelsluyden der schutten sollen hebben, den 12 Julij.

Summa $1\frac{1}{2}$ c. 39 emd. gl. 4 st.

Item Johan Smyt betaelt 27 st. voer 4 balken, yn Evert Schouwen rot tot strickettinghe ghekomen, den 14 Julij.

Item Rotger Hinrix betaelt 3 emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. voer een stoer, den de Raedt u. g. H. ynt veltlegher voer den Dam ghesont hebben, den 14 Julij.

Item Marriken Drenst betaelt 22 st. voer 12 rasters, ghekomen upt schip van oerlich, dat stucke $1\frac{1}{2}$ st. 2 plac; hyrvan Willem Canters tsedel, den 15 Julij.

Item Goessen Pawels betaelt 8 ar. gl. voer 4 t. beers, ghekomen upt schip van oerlich. Hyrvan Willem Canters tsedel, den 17 Julij.

Item Meinert Watermenner 2 st. betaelt van beer int schip van oerlich to voeren; den 17 Julij.

Item borghermester Eltet tho Lellens ende borghermester Hillebrant Roltman 4 golt gl., dorch Wolter Luysinck tot teergelt ghesont, als se ynt veltlegher voer den Dam an u. g. H. ghesont worden, den 18 Julij.

Item Jacob Tamminghe betaelt 4 phs. gl. voer 2 t. teers, ghekomen tot de stormkransen to doepen; noch hem betaelt 5 st. voer een grote packmande, ghekomen tot den dam to slaen buten Kranepoerte, den 18 Julij.

Item Johan Ridder betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 13 st. vant viskerschip to maken, dat to Sewert was, den 18 Julij.

Summa $18\frac{1}{2}$ emd. gl. $8\frac{1}{2}$ st.

Item Harmen van Rheen betaelt $1\frac{1}{2}$ hoerenkens gl. voer $1\frac{1}{2}$ mudde havers, ghekomen to u. g. H. peerden, de dat gheschut uuth Westerlant ynt veltlegher voer den Dam voerden, den 18 Julij.

Item Junghe Gheert Hoenrix betaelt $4\frac{1}{2}$ phs. gl., welker he upt schip van oerlich to scheepsbehoeff ende noettruft verstreckt hadde, den 20 Julij.

Item doctor Arent, medico van Dorth, betaelt 10 emd. gl., welker hem de Eers. Raedt schenkede, affdanckende denselvighen syns gheboden denstes, den 20 Julij.

Item borghermester Eltet tho Lellens ende borghermester Hillebrant Roltman ghesont tot teergelt 4 golt gl. dorch Johan Cloesterman, als se ynt legher voer den Dam reiseden; noch betaelt $2\frac{1}{2}$ golt gl. 12 st. $1\frac{1}{2}$ plac, welker Johan Cloesterman verlecht hadde up desse voergescreyde, den 20 Julij; beth borghermester Eltet ende Willem Kanter dorch Johan Kloesterman ghesont 5 golt gl., als se ynt leger reiseden, den 21 Julij.

Item Harmen van Raken is bussenschutte upt schip van oerlich ghewest; daervoer betaelt 6 emd. gl., den 21 Julij.

Item Symon Jansen betaelt 6 emd. gl., dat he upt schip van oerlich is schipper ghewest; noch hem betaelt 8 emd. gl. tot syn boetsluyden; ende Gheert Stoelker 4 emd. gl. betaelt, dat he stuerman ghewest ys, den 14 Julij.

Item Reiner Snyder ende Karyn van Bolswart hebben karveels van Harlinghe an den Delffsyl ghebrocht; daervoer Reiner betaelt 4 phs. gl., den 24 Julij.

Summa 58 emd. gl. $\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item Harmen ter Borne betaelt 8 ar. gl. voer 4 t. beers, ghekomen upt schip van oerlich, den 27 Julij.

Item Lambert Hamkote ghedaen 28 st. tot visck, u. g. H. ynt veltlegher voer den Dam ghesont, den 28 Julij.

Item Turck Piper ende Gheert Trumslagher itlick 5 emd. gl. betaelt, dat se myt den schutten ynt legher hebben ghelegghen, den 29 Julij.

Item Johan Schutemaker is tymmerman up dat grote koggenschip; daervoer 1 emd. gl. betaelt, den 2 Augusti.

Item Gerryt Verderff, rotmester, heft van Johan Neels gekoft $1\frac{1}{2}$ c. ende $\frac{1}{2}$ verendel sparren, dat stucke $1\frac{1}{2}$ st., tot strickettinghe ghekomen; Rholeff Glasemaker, rotmester, 100 sparren, dat stucke $1\frac{1}{2}$ st., ende 6 balkunders, dat stucke 3 st.; Bartolt Koners 12 balkunders, dat stucke $6\frac{1}{2}$ st.; noch Rholeff Glasemaker 1 verendel sparren, dat stucke $1\frac{1}{2}$ st.; noch 7 grote balkunders, dat stucke 6 st., ende 4 kleyne, dat stucke 3 st. Noch Gerryt Verderff $1\frac{1}{2}$ c. ende $\frac{1}{2}$ verendel, dat stucke $1\frac{1}{2}$ st. Item Lubbert Jarges, rotmester, $\frac{1}{2}$ c. sparren, dat stucke $1\frac{1}{2}$ st., ende 14 balkunders, dat stucke 6 st. Daervoer Johan Neels saempt betaelt $37\frac{1}{2}$ emd. g. 9 st., den 3 Augusti.

Item Sybrant Knakenhouwer betaelt 2 phs. gl. voer een verendel van een ossen, unsen g. H. ynt legher ghesont, den 3 Augusti.

Item salege Andrees Jansen wyff, hogerboetsman upt grote karveel, de verdrenkede, betaelt 2 emd. gl. syns tsolts halven, den 3 Augusti.

Summa 51 emd. gl. 16 st.

Item Lambert Hamkote betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 13 st. voer salm ende stoer, u. g. H. ynt legher ghesont, den 4 Augusti.

Item Evert van Doernum betaelt 8 st. voer 2 packmanden, ghekomen tot den dam to slaen buten Kranepoerte, den 5 Augusti.

Item Johan Westvelinck, anders Kartow ghenoompt, betaelt 10 emd. gl., als he na Munster van den Raedt wort ghesont, den 5 Augusti.

Item Rholeff Scroer, dener, betaelt $7\frac{1}{2}$ st., he voer broet uuthgelecht heft ynt legher, als borghermester Eltet tho Lellens en borghermester Hillebrant Roltman aldaer weren, den 6 Augusti.

Item Gheert Muller betaelt 6 phs. gl. voer 3 t. teers, ghekomen upt marcket tot de stormkransen to maken, den 7 Augusti.

Item Dirck Visker, rotmester, heft van Jacob Luytkens gekoft 60 sparren, dat stucke $1\frac{1}{2}$ st. tot strickettinghe; daervoer Jacob betaelt 3 emd. gl. Item Berent van Linghe,

rotmester, heft van hem ghekoft 70 sparren, dat stücke 1½ st., ende 10 grote sparren, dat stücke 4 st.; noch 16 balkunders, dat stücke 2 st.; daervoer Jacob betaelt 5½ emd. gl. 12 st. Item Otto Wever, rotmester, heft van Jacob ghekoft c. ende 20 sparren, dat stücke 1½ st.; noch 6 eken balken, to samen voer 3½ emd. gl.; daervoer saempt betaelt 9½ emd. gl., den 7 Augusti.

Summa 28 emd. gl. 10½ st.

Item Jacob Luytkens betaelt 12 st. van een kruetsack, den Hinrick Ulgher van hem heft ghekoft, den 7 Augusti.

Item Lambert Hamkote ghedaen 11 st. voer varsche visck, u. g. H. ynt legher ghesont, den 9 Augusti.

Item Helperich Duncker betaelt 14½ emd. gl. 5 st. voer 2 c. ende 20 karcksparren, tot strickettinghe ghekomen yn Poelmans rot, dat stuck 2 st., den 9 Augusti.

Item Lambert Hamkote betaelt 10 ar. gl., welker he voer salm, carpers, hekeden ende ander varsche visschen gheven heft, den Kurfursten ende u. g. H. ynt legher ghesont, den 11 Augusti.

Item Gese van Ballen betaelt 2½ emd. gl. 7½ st. voer 55 ff keersen, yn de scryffkamer ende dat Rechthues ghebrant, den 11 Augusti.

Item de wagemester Rholeff Bruens heft der stadt ghelevert 2 c. ende 22 ff spex, 1 ff kesen ende 27 ff over, ½ t. botters, overweghende 15 ff ; beth 1½ c. spex ende weggen 10 ff over; noch een verendel botters, overweghende 9 ff ; beth 1 ff kесе, overweghende 15 ff , saempt upt schip van oerlich ghekomen, dat Symen Jansen voerde; daervoer saempt betaelt 30 emd. gl. 5 st., den 11 Augusti.

Item Hinrick Oelislagher heft borghermester Eltet tho Lellens ende Willem Kanter ynt legher ghevoert, oeck heerpannen, teervaten, pycktouwen; daervoer 15 st. betaelt, 14 Augusti.

Summa 52 emd. gl. 5½ st.

Item Harmen Kistemakers rot heft van Harmen Vastelow 3 c. middelnagelen tot strickettinghe haelt, dat hondert 6 st.; noch voer 2 st. placken runghen. Item Dirck Viskers rot heft haelt 2 c. middelnagelen, tot strickettinghe

ghekomen, daervoer Harmen Vastenow 1 phs. gl. betaelt, den 14 Augusti.

Item eenen huesman betaelt 25 st. voer patryshoenderen, de Lambert Hamkote van hem ghekoft ende ynt legher u. g. H. ghesont heft, den 19 Augusti.

Item doctor Hugo betaelt 14 emd. gl., welker de Paltsgrave tot synen hues verteert hadde, den 19 Augusti.

Item Wolter Luysinck ghedaen 18 st. van den dam to maken ende den sloet up to graven buten Kranepoerte, daer de knechten ende Westvresen solden overtrecken, den 19 Augusti.

Item Wolter Luysinck betaelt 1 emd. gl. tot een voerman, de een stuccke wyns tho Fermsum solde voeren, den Paltsgraven gheschencket, den 19 Augusti.

Item Joachim Bussengheter betaelt 5 emd. gl. an syn verdenst, den 19 Augusti.

Item Reiner Garmens betaelt 50 emd. gl., he der stadt ghelent heft na luet synre quitancie, den 19 Augusti.

Item Johannes Wilhelmi betaelt 11 emd. gl. voer 2½ c. ende 1 verendel sparren, tot strickettinghe ghekomen, den 22 Augusti.

Summa 83½ emd. gl.

Item Lambert Hamkote betaelt 4½ ar. gl. 1½ st. 1 plac, he voer patryssen; visck ende voer een korff ende voer ander dinghen heft uuthgegheven, u. g. H. ynt leger ghesont. Noch hem betaelt 12 st., welker een voerman kreech, de varsche visck van Essen ynt legher voerde, den 22 Augusti.

Item Egbert van Ulsen betaelt 19 st., dat he vleesck, visck, beer u. g. H. ynt legher ghevoert heft, den 22 Augusti.

Item Evert van Koverden betaelt 11 st. ende Harmen van Rheen 9 st. voer pick- ende teervaten ende pick ende teer, u. g. H. ynt legher tot de heerpannen gheschickt. Dyt ghelt haelde van my Rholeff Schroer, den 23 Augusti.

Item Tymen Voerman heft u. g. H. een stuccke wyns ynt legher ghevoert; daervoer betaelt 1 emd. gl., den Wolter Luysinck van my haelde, den 23 Augusti.

Item Johan Oelyslaghers soene heft myt synen wagen

myt Harmen Muller ynt legher by u. g. H. ghewest to visschen; daervoer betaelt 4 ar. gl., den 24 Augusti.

Item Everhardo Embden, scriver, betaelt 3 c. phs. gl., welker he der stadt ghelent heft tot vertsoldinghe der landtsknechten des hoeptmans Hessel, den 21 Austusti. Hyrvan syn quitancie.

Summa 3 c. 25½ emd. gl. 2½ st. 1 plac.

Item Junghe Johan Stoeldreier betaelt 4 ar. gl. voer 30 sparren, yn Johan Wachters rot tot strickettinghe ghekomen, dat stucke 2 kr. Noch betaelt 1 emd. gl. 8½ st. voer 14 balkunders, dat stucke 2½ st. 1½ plac, yn Menelt Wevers rot ghekomen, den 25 Augusti.

Item Sybrant Knakenhouwer betaelt 12 ar. gl. voer ½ ossen, ynt legher u. g. H. ghesont; beth 5½ ar. gl. voer een verendel van een ossen, oeck u. g. H. ynt legher ghesont, den 25 Augusti.

Item Claes Smyt betaelt 3½ ar. gl. van naghelen, yn Rholeff Homakers rot ghekomen tot strickettinghe. Noch 8 st. 2 plac van 50 placken runghen, ynt Berent Hopendbinders rot ghekomen. Beth 16 st. voer boennaghelen. Noch 10 st. voer boennaghelen, ynt Berent Hopendbinders rot ghekomen. Noch 16 st. voer naghelen, yn Johan Wachters rot ghekomen, den 26 Augusti.

Item Jacob Tovetgyn betaelt 2½ emd. gl. 9 st. voer 42 karcksparren, tot strickettinghe yn Johan Stans rot ghekomen, dat stucke 2 st., den 28 Augusti.

Item Rholeff Scroer, dener, betaelt 5 phs. gl., de he voert yn Johannes Scrivers hant heft overlevert, ghekomen tot dat seynschip, dat Tyaert Burmannia angenomen heft, den 27 Augusti.

Item Tuen Luytgyn betaelt 25 st. voer 1 t. beers, welker de twe veenlyn knechten buten Poelpoerte gheschenket wort, den 28 Augusti.

Summa 20½ emd. gl. 2½ st. 2 plac.

Item mester Bouwe betaelt 37½ emd. gl. ½ st. voer 16 balkunders, dat stucke 25 st.; beth 42 balken, dat stucke 15 st.; noch 1 balken voer 1½ emd. gl.; beth 28 sparren, dat stucke 1 st.; noch 30 sparren, dat stucke 1½ st., saempt tot strickettinghe ghekomen, den 28 Augusti.

Item Fenne Dillinghes betaelt 1 golt gl. voer broet, ghekomen to Essen, als des Fursten Raedt van Gelre laestmael aldaer teghens der stadt to daghe weren, den 28 Augusti.

Item Luytken Hoyts betaelt 18½ st. 1 plac, voer patryssen u. g. H. ynt legher ghesont, den 28 Augusti.

Item Lambert Hamkote betaelt 32 st. 1½ plac, voer patryssen ende visck, u. g. H. ynt legher ghesont, den 28 Augusti.

Item borghermester Eltet tho Lellens, borghermester Reint Alberda ende Willem Kanter synnen ynt legher ghereiset tot u. g. H., tot teergelt medegedaen 16 golt gl., de Rholeff Scroer dener van my haelde, den 29 Augusti.

Item Reiner Spoermaker weder betaelt 1½ emd. gl., als he van de eerste scattunghe gheven hadde; he wort van den Raedt vryghekent van desse eerste schattunghe, dat he de poerten sloet, den 29 Augusti.

Item Harmen van Gelre betaelt 15½ emd. gl. voer een peert ende 1½ golt gl. voer een sadel. Dyt peert myt den sadel hebben Helperich Duncker ende Lambert Hamkote van Harmen voergheschreven tot der stadt orber ghekoft. Hyrvan een quitancie, den 29 Augusti.

Summa 78 emd. gl. 12 st. 2½ plac.

Item Helperich Duncker betaelt 3 st. van een quaerte wyns, he voer Harmen van Gelre upt Wynhues uuthghelecht heft, als se den koop myt Harmen van Gelre van dat peert makeden, den 29 Augusti.

Item Johan Beertapper, under Gebbe van Ballen wonende, betaelt 6 st. voer beer, dat by hem ghehaelt ys, als de Raedt, Sworenmeente, Boumesters de schattunghe setten. Noch hem betaelt 36 st. voer 1 t. dickebeers, de Gheert Hoenrix wort gheschencket, als he myt dat schip van oerlich weder hyr van Oldenborch qwam. Noch 1 st. voer dat beer uuthtovoeren betaelt, den 30 Augusti.

Item borghermester Evert Mepsche ende Johan Hilbrandes tot teergelt ynt legher ghesont 20 phs. gl., de Johannes Scriver van my haelde, den lesten Augusti.

Item Gheert van Zwolle heft scanskorven ynt legher ghevoert; daervoer hem betaelt 25 st., den lesten Augusti.

Item Albert Krans, apteker, betaelt 3 emd. gl. 10 st. voer twe kannen ypekras ende 4 marcepanem myt hoer tobehoer, de Paltsgrave van hem heft halen laten, den 5 Septembris.

Item Take Vrese heft scanskorven ynt legher ghevoert; daervoer betaelt 18 st., den 5 Septembris.

Item Joachim Bussengheter betaelt 10 emd. gl. an syn verdenst, den 7 Septembris, dorch bevel borghermester Johan Hoerenken.

Summa 37½ emd. gl. 3 st.

Item Gheert Visker, by Volen kamers wonende, betaelt 27 st. voer varssche visck, den de Paltsgrave kreech, den 9 Septembris.

Item Lambert Hamkote betaelt 50 emd. gl., welker he der stadt ghelent hadde tot behoeff der knechten des hoepmans Johan van Beesten, den 11 Septembris. Hyr van syn quitancie.

Item Tymen Jansen heft myn heren dremael ynt leger wyn ghevoert; daervoer betaelt 2 golt gl., den 11 Septembris.

Item Sybrant Knakenhouwer betaelt 15 ar. gl. 2½ st. voer lamvleesck ende rundtvleesck, tot unses g. H. koeken ghekomen, den 12 Septembris.

Item Engelbert Slachter heft 9 rode ynt nye graft voer Poelpoerte ghegraven, de rode voer 7 phs. gl., maket saempt 63 phs. gl. Daeran hebben se van Rholeff Schroer ontfanghen, dat uuth de rotten vergadert ys, 7 phs. gl., van Johan Helperichs 20 emd. gl., van Wolter Luysinck 21 emd. gl., van Johan Kloesterman 9 phs. gl. Item Arent Slyckgravers hebben yn de voergescr. graft 5 rode gegraven, de rode voer 5 phs. gl., maket 25 phs. gl. Item daeran hebben se untfanghen, dat uuth de rotten vergadert is: van Rholeff Scroer 14 phs. gl., van Wolter Luyssinck 2 phs. gl. ende 2 emd. gl., van Johan Cloesterman 10 phs. gl. 9 st. So rest hem noch 5 phs. gl. 13 st. van de 9 ende 5 rode. Desse 5 phs. gl. heb ick Johan Lapper betaelt; hyrtho noch betaelt 20 st. voer een t. beers, welker den gravers is gheschencket dorch den Raedt, actum den 12 Septembris. Item noch hem 13 st. betaelt.

Summa 64 emd. gl. 24 st.

Item Harmen Slachter heft scanskorven ynt legher ghevoert; daervoer betaelt 18 st., den 14 Septembris.

Item Lambert Hamkote betaelt 12 emd. gl. 12½ st. 2 plac voer een ende ande, he tot u. g. H. koeken ghekoft heft, den 15 Septembris.

Item Friderich Buchs, u. g. H. koekenmeister, betaelt 10½ karolus gl., he tot behoeff der koeken van weggen der stadt verstreckt heft; daervan syn rekentschup tot eener quitancie, den 16 Septembris.

Item mester Harmen, juncker Karels hoeffsmyt, betaelt 1 emd. gl. van een peert tho arsten, ende 12 st. voer beslach eens peerdes, den 17 Septembris.

Item een vrouwe betaelt 5 ar. gl. voer 2 t. beers, ghekomen tot behoeff unses g. H. koeken. Hyrvan Willem Kanters tsel, den 17 Septembris.

Item Luytken Dubbels, hoevelinck der schutenschuveren, betaelt 4 ar. gl. voer 2 t. beers, hem gheschenket, dat se voer dat Meer ghegraven hebben, den 20 Septembris.

Item Frans Willems, under mester Johan Jarghes wonende, betaelt 1 golt gl. voer 2 tortsen, daarmede een here van borghermester Eltet tho Lellens hues tot den Paltsgrave gelet wort, den 20 Septembris.

Item Wolter Luysinck 1 golt gl. voer 1 t. dickebeers, yn u. g. H. koeken ghekomen; noch 1 st. tot de tunnen-draghers; noch 7 st. voer bremer beer, welck de Paltsgrave heft halen laten, den 20 Septembris.

Summa 29 emd. gl. 2½ st. 2 plac.

Item borghermester Johan Hoerenken is na Wedde tot u. g. H. ghereiset, heft yn als myt vytalie, teergelt ende wes oeck verschencket is, 8½ golt gl. 26½ st. brabans verteert. Dyt ghelt haelde van my Rholeff Scroer, den 20 Septembris.

Item Willem Kanter betaelt 8 st., he voer gadden heft uthghegeven, tot u. g. Ffrouwen tafel ghekomen, den 20 Septembris.

Item Engele, under mester Thomes apteker wonende, betaelt 2 golt gl. voer 2 t. dicke beers, tot u. g. H. koeken ghekomen, den 21 Septembris.

Item enen lackey u. g. H. gheschenket 1 golt krone

van 39 st. bra. voer de tydinghe, dat Wedde upghegeven was, den 23 Septembris.

Item Johan Helperichs ghedaen 2 golt gl., welker unses g. H. kock gheschencket worden tot een wapen, den 23 Septembris.

Item Willem van Melle betaelt $4\frac{1}{2}$ st. voer beer, dat ghedruncken hebben, de de stormhopen teerden, den 23 Septembris.

Item Harmen Pricker betaelt 1 golt gl., dat he de eerste tydinghe brochte, Wedde was upgegeven, den 23 Septembris.

Summa 19 emd. gl. 12 st. $1\frac{1}{2}$ plac.

Item Bruen Kremer betaelt 4 emd. gl. 12 st. voer 60 sparren, dat stucke 2 st. ende 3 balkunders, dat stucke 4 st., yn Albert Micheels rot tot strickettinghe ghekomen, den 24 Septembris.

Item Bruen Kremer betaelt $7\frac{1}{2}$ emd. gl. 10 st. voer 20 balkunders, dat stucke 4 st.; noch 40 grote sparren, dat stucke twe st.; beth 50 kleine sparren, dat stucke $1\frac{1}{2}$ st., ghekomen tot strickettinghe yn Thomes Schomakers rot, den 24 Septembris.

Item Wolter Knakenhouwer betaelt $6\frac{1}{2}$ ar. gl. 3 st. 2 plac voer vleesck, tot unser g. H. koeken ghekomen, den 27 Septembris.

Item Albert Hopenbinder betaelt 11 emd. gl. 5 st. voer 79 sparren, yn Johan Noetvelts rot ghekomen; noch 62 sparren, yn Rholeff Glasemakers rot ghekomen; beth 60 sparren, yn Evert Schouwen rot tot strickettinghe ghekomen; dat stucke overal 2 vleemsschen, den 27 Septembris. Item noch Albert betaelt $1\frac{1}{2}$ emd. gl. 3 st. voer 8 paer rhemen, dat paer 6 st., upt schip van oerlich ghekomen; daervan Lambert Amelens tsel.

Item Gherryt van der Betse betaelt 1 golt gl., dorch bevel borghermester Eltet tho Lellens, voer glasen, yn Hinrick Slotemakers hues ghekomen, daer een lantsknecht syn glasen eenstucken hadde gheschoten, den 28 Septembris.

Item Johan Wayer betaelt 8 ar. gl. voer 4 balken, ghekomen tot strickettinghe yn Otto Wevers rot, den 29 Octobris.

Summa 31 emd. gl. 4 st. 2 plac.

Item Sybrant Knakenhouwer betaelt $5\frac{1}{2}$ ar. gl. ende 3 st. voer vleesck, ghekomen tot u. g. H. koeken, den 2 Octobris.

Item Hille Heelts betaelt $15\frac{1}{2}$ emd. gl. 7 st. voer 20 t. beers, de t. 20 st., ende 9 leghe t., de t. 8 st., ghekomen up de schepen van oerlich; daarvan Willem Canters tsel, den 2 Octobris.

Item Robert Kremer betaelt $10\frac{1}{2}$ emd. gl. $7\frac{1}{2}$ st. voer sparren, als Poppe Slachter heft haelt 5 stighe sparren, dat stucke $1\frac{1}{2}$ st., Johan Stans 61 sparren, dat stucke $1\frac{1}{2}$ st., Cornelys van Steenwyck 34 sparren, dat stucke $1\frac{1}{2}$ st., Harmen Kistemaker ynt Nye Straetken 21 sparren, dat stucke $1\frac{1}{2}$ st.; saempt tot strickettinghe ghekomen, den 3 Octobris.

Item Johan Tanminghe ter Punte betaelt 4 st. van schultmolt ende 26 st., de Hamminck aldaer verteert heft myt de peerden ende waghén, als he verleden wynter yn Peler holt was, den 4 Octobris.

Item Johan Onnens betaelt 25 st. voer een t. beers, ghekomen tot u. g. H. koeken, den 5 Octobris; daarvan Johan Helperichs tsel.

Item Katrine Rheemslaghers betaelt $16\frac{1}{2}$ emd. gl. 5 st. voer 69 sparren, dat stucke 2 st.; noch 25 sparren, dat stucke 2 kr.; beth 12 balkunders, dat stucke 4 st., yn Albert Micheels rot ghekomen; noch 55 sparren, dat stucke 2 vleemsschen; beth 20 sparren, dat stucke 2 kr., yn Thomas Schomakers rot ghekomen; noch 20 sparren, dat stucke 2 vleemsschen; beth 37 sparren, dat stucke $1\frac{1}{2}$ st.; noch 56 sparren, dat stucke 2 kr., yn Mevelt Wevers rot ghekomen; saempt tot strickettinghe, den 5 Octobris.

Summa $46\frac{1}{2}$ emd. gl. $12\frac{1}{2}$ st.

Item Johan Bettinck betaelt 9 emd. gl. 23 st. voer 62 sparren, dat stucke 2 st., yn Dirck Viskers rot ghekomen; noch 20 sparren, dat stucke 2 st.; beth 36 sparren, dat stucke $1\frac{1}{2}$ st., up Harmen van Ommen rot ghekomen; noch 50 sparren, dat stucke $1\frac{1}{2}$ st., yn Abel Blekers rot tot strickettinghe ghekomen, den 5 Octobris.

Item Aelheit up de Stelte betaelt $\frac{1}{2}$ emd. gl. voer 30 ff keersen, dat ff $1\frac{1}{2}$ st., yn de scryffkamer ende ynt Rechthues ghebrant, den 7 Octobris.

Item Wolter Zyghers betaelt 3 golt gl. tot teergelt, als he reisede na dat Olde Ampt yn den Kley, um de dyken to schouwen ende repareren, den 7 Octobris.

Item borghermester Eltet tho Lellens huesffrouwe betaelt 15 golt gl. 13 st. brab., se an een ende ande uuthghelecht heft, als u. g. H. tot hoeren huese gelogysset was, den 27 Octobris.

Item borghermester Eltet tho Lellens ende Albert Jarghes synnen an u. g. H. voer Koverden ghereiset, hem 20 golt gl. tot teergelt ende provande, se medenhemen, dorch Rholeff Scroer dener ghesont, den 12 Octobris.

Item Joest Burmania betaelt 47 gl. current ende 4 st. brab. van unkosten, to Lewerden ynt Hoff ghetaxeert tuschen der stadt Gronegen ende Feddo Haerdda; daervan Joest Burmania quitancie, den 13 Octobris.

Summa 97½ emd. gl. 11 st.

Item Evert Potter betaelt 20 st. voer een t. beers, ghekomen tho u. g. H. koeken, den 13 Octobris.

Item Rholeff Keerseemaker yn Guldenstrate betaelt 2 emd. gl. 6½ st. 1 plac voer 40 ffl keersen, tot behoef u. g. H. koeken, dat ffl 2 vleemsschen; daervan Willem Kanters tsedel, den 13 Octobris.

Item Lambert Amelens betaelt 7 st. voer yseren kloten yn to lossen, welker uuth de bolwarken ten Dam ghegraven weren, den 14 Octobris.

Item Claes Lubbers betaelt 7 st. van den sloet to graven by den Hoghen Wal, den 16 Octobris.

Item Berent van Oldenseel betaelt 1 emd. gl. voer beer, de schutten ghedruncken hebben, als se laestmael voer den Dam weren, den 17 Octobris.

Item Bruen Kremer betaelt 6 st. brab. voer 4 teervaten, noch 2 st. voer 4 vaem touwes; beth 9 st. voer 4½ kroes teers, dat kroes 2 st. Dyt is saempt ghekomen tot de heerpanne, als u. g. H. upt Wynhues van Stadt ende Lande ghenoeidighet was. Noch Bruen betaelt 8 st. voer 2 packmanden, ghekomen buten Kranepoerte tot den dam to slaen, den 17 Octobris.

Item Lambert Hamkote betaelt 10 emd. gl. 7½ st., tot behoef u. g. H. koeken ghekomen, den 18 Octobris.

Summa 15 emd. gl. 14½ st. 1 plac.

Item Johan Helperichs ghedaen 10 st., welker he Gheert Muller betaelt heft voer een nye styft tot syn roden, den 19 Octobris.

Item Dirck Kannegeter betaelt 1 phs. gl. den etlicke van de schutten verteert hebben, als se dat ghelt overvelegheden na Koverden, tot den knechten, twelck uuth Brabant qwamen, den 22 Octobris.

Item Claes Maes heft 3 daghe buten Kranepoerte an den dam arbeidet, des daghes 4 st. verdeent; daervoer betaelt 12 st., den 24 Octobris; daarvan Schultinghes tsedel.

Item Clara Doma betaelt 20 st. voer 1 t. beers, ghekomen up de schepen van oerlich ende hoer ghenomen; hyrvan Willem Canters tsedel.

Item Rholeff Bruens betaelt 5 golt gl. van waechghelt, als klokken, bussen, loet, welck de stadt heft weggen laten, den 25 Octobris.

Item Gerryt Ridder betaelt 8 ar. gl. 6 st. voer kruet, u. g. H. kock aldaer tot behoef der koeken ghehaelt heft, den 26 Octobris.

Item schipper Idse van Staveren betaelt 1 emd. gl. 11 st. voer Bremer beer, twelck junghe Gheert Hoenrix hem heft offghekoft up de Wedser, als se de knechten van Oldenborch haelden, den 27 Octobris.

Item Fenne Appelkoopster by sunt Martens karckhoff betaelt 21 st. voer appelen, peren ende noeten, ghekomen tot u. g. H. koeken, den 3 Novembris.

Summa 12½ emd. gl. 27 st.

Item Jeyge, under Johan Theme wonende, betaelt 6½ ar. gl. voer gadden ende ande visck, tot u. g. H. koeken ghekomen, ende Garbrecht Glasemakers 1 emd. gl. betaelt voer hoer verdenst, se tot u. g. H. koeken ghearbeidet heft myt kopen ende anders, den 4 Novembris.

Item Rholeff Schedam betaelt 1 brabant st. voer een runde dose, daer de quitancien desses jaers ynneliggen, den 4 Novembris anno 36.

Item borghermester Eltet tho Lellens dorch Rholeff Scroer ghesont 4 golt gl. tot teerghelt, als he na Koverde tot u. g. H. reysede, den 7 Novembris anno 36.

Item Fenne Dillinghes betaelt 10½ emd. gl. 12½ st. 1½

plac voer broet, ghekomen tot u. g. H. koeken, den 10 Novembris.

Item Hinrick Scriver betaelt 2 emd. gl. 8 st. voer 2 t. dickebeers, ghekomen tot u. g. H. koeken, den 11 Novembris.

Item Aelheit up de Stelte betaelt 1 emd. gl. voer 20 ff keersen, ynt Rechthues ende yn de scryfkamer gebrandt, den 11 Novembris.

Item Frans Willems betaelt 9 emd. gl. 19½ st. voer torven ende waskeersen, ghekomen tot unsen g. H. koeken, den 11 Novembris.

Item doctor Hughen maghet betaelt 4 emd. gl., se voer patrysshoenderen, visck, eyeren ende ander dinghen heft uuthghelecht, ghekomen tot u. g. H. koeken, den 11 Novembris anno 36.

Summa 44 emd. gl. 13½ st.

Item junghe Dirck Goltsmyt heft Johan Helperichs rode ghemaket; daer heft he 5½ loet sulvers togedaen; daervoer betaelt 3 emd. gl. 9 st. Noch hem betaelt 2 emd. gl. 14 st. van 16½ loet makeloens, dat loet 4½ st. Beth heft he an Rholeff Schroers rode oeck wes ghemaket; daervoer betaelt 6 st., den 11 Novembris anno 36.

Item Lubbert Jarghes, kranemester, dyt naghescreven betaelt end is ghescheet den lesten Marcij anno 36: 6 st. voer een slot to maken, welck voer de Krane hanghet. Johan Touslager 2 st. voer dat oghe tot dat kranetow to maken. Item Evert Dunseler heft myt de Krane 18 tunne beers yngesettet, tokomende den Fursten van Gelre; daervoer 1 golt gl. betaelt. Noch betaelt 7 st. van de hoppenmate to maken; beth 2 st. van beer. Hyrvan Lubbert Jarghes tsedel.

Item Drewes Asskendorp betaelt 1 emd. gl. 14 st. voer twe t. beers, de t. voer 22 st., welker de gravers voer Poelpoerte ghedruncken; hyrvan Johan Helperichs tsedel.

Item Albert Krans apteker betaelt 15½ emd. gl. 8 st. voer een ende ander, u. g. H. van hem halen laten heft; hyrvan syn quitancie, den 11 Novembris.

Item Johan Muter betaelt 3 emd. gl. 9 st. voer broet,

tot u. g. H. koeken ghekomen, den 11 Novembris anno 36.

Summa 28 emd. gl. 13½ st.

Item Karsten Kremer betaelt 1½ emd. gl. 13 st. van 7 grote boemholten, dat stucke 6 st.; noch 4 boemholten, dat stucke 4 st., ghekomen tot strickettinghe yn Rholeff Glasemakers rot, den 11 Novembris.

Item Luytken, ynt Kranelant wonende, betaelt 5 ar. gl. 2 st. voer varsche visck, tot u. g. H. koeken ghekomen, den 11 Novembris anno 36.

Item Helwich Steenmetzeler betaelt 23½ st. 1½ plac voer beer, dat saleghe Wigbolt Koeninck van hem ynt legher voer den Dam heft ghehaelt, uuth heten doen borgher-mester Evert Mepsche, den 11 Novembris anno 36.

Summa 4 emd. gl. 13½ st. 1½ plac.

Summa van anders uuthgheven: Een dusent emd. gl., achte hondert emd. gl., achte ende twintich emd. gl., vyff ende twintich st., dardehalff plac.

Summa summarum yn als uuthgeven: Daryn dusent emd. gl., veerdehalff hondert emd. gl., vyff ende veertich emd. gl., veer ende twintich st.

Van dyt teken ¹⁾ ant eerste blat desses bokes ghestelt, tot dyt teken hyrunder getekent ¹⁾ synnen ynt getal twe hondert ende ses ende tnegentich bladen.

1) Hier een verwijzingsteeken.

REKENING
VAN DEN RENTMEESTER
DER STAD GRONINGEN.
1548.

**REKENING VAN DEN RENTMEESTER
DER STAD GRONINGEN.**

1548.

Nha de verclaerde leste rekenschap des jaers 47 bleef by my yn resten und geldt, als dat, by perceelen ange-tekent, den Erb. Raede van my den 2 Feb. anno 48 is overgegeven, de summa 2255 ryder $7\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ pl. 3 pr.

In deze summa ys de Groninger beeraxcis overgegeven over reste 447 ryder 30 st. $1\frac{1}{2}$ pl. Is my den soelven 2^{den} Feb. voers. van den vollen Raede mit de Sworne Meente, Bowmesters und Oldermannen van den gylden angesecht den Groeninger beeraxcysmesters weer verlaten oere reste up 300 ryder; den overloop wordt oer quydt gescholden. Um dezes axcyses schaede doer de verandrynge der drie Hamboerger beerhusen belopt de kortynge der voers. resten 117 ryder 30 st. 2 pl.

Noch den amptman Albert Coenrades yn de reste der Oldampster broeke van my overgegeven 181 ryder 11 st. $2\frac{1}{2}$ pl.

Is my van den Erbaren Raede, Taelmannen der Sworne Meente und Bowmesters van de gylden angesecht den 5 Feb. an^o 49, men solde den amptman voers. korten voer syne ampt und unkosten, de he als amptman up doct^r Wynschoten landt hadde gedaen, 100 ryder.

Noch Willem van Kloppenboerchs hues ende Harmen Geersens hues by der keersen verkofft, is van Willems hues 1 jaer huyr, $4\frac{1}{2}$ ryder 9 st., van Harmens hues 10 st. der stadt tho schaede gekomen, als dat van den Raede

gekent is an^o 49 den 14 feb.; dese 2 voerg. syndt van my overgegeven yn de summa van bynnenupkomste reste, belopen beyde huesen voerg.

Summa dat men my van de resten korten sal 303 ryder $3\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ pl.

Summa der resten und pennyngen, by my gebleven van den jaere $47\frac{7}{8}$, $1\frac{1}{2}$ m. 452 ryder 4 st. 3 pr.

Van dese voers. resten syndt dese navolgende noch unbetaelt. Albert Coenrades, de amptman, want noch etlyke schelynge sollen wesen van verclaerde broeke yn syne voers. summa overgegeven, daer weer van geboert wordt, hefft sulx laten staen tut veerclarynge des Rades. Summa syne rest 81 ryder 11 st. $2\frac{1}{2}$ pl.

Noch Tamme Wybbens tho Wynschoten 1 ryder (unbetaelt vant jaer 47).

Noch Everde van Doernum van de vettewaeraxcys $1\frac{1}{2}$ c. ryder (unbetaelt vant jaer 47).

Summa resten van resten des jaers 47, de mede up de resten des jaers 48 soelen gestelt worden, 232 ryder 11 st. 3 pl.

Summa dat ick van de resten des jaers 47 untf. hebbe und an gelde by my gebleven was, to samen $1\frac{1}{2}$ m. 219 ryder $22\frac{1}{2}$ st. $\frac{1}{2}$ pl. 3 pr.

Volget dat

UNTFANCK ENDE UUTGEVEN DES JAERS 48,

beginnende myt dat volle jaer den eersten Januarij und endigende den lesten Decembris des soelven jaers.

De loep des geldes yn desen jaere 48.

De golden krone 5 arens g. 4 pl.

De daler 38 st. gr. hevet tut den achstestden Octobris, daernha wederom gekomen up $37\frac{1}{2}$ st. gr.

De ryder und embder g. up 30 st. gr.

Upkomste des Oldenamptes yn $\left\{ \begin{array}{l} \text{landen.} \\ \text{dat veer.} \\ \text{broeke.} \\ \text{renthe.} \end{array} \right.$

Landen des Oldenamptes.

Den 19 Octobris anno 45 hebben dese nabeschreven 15 meyers van doctor Uffko, Geerd^t Hoerenken ende Johan Wyfferdinck, van den Rade daertho verordent, weder ingehuyrt 6 jaer lanck, angaende Mey a^o 45 ende dat eerste jaer Mey an^o 46 verschynende.

Upkomste des Oldenamptes van landen.

Nanneke Tyackens, nu Albert Rolteman, amptman, heft Gockema heerd^t in de huyre, is groet sma 12 acker boullants ende 23 deymath. Gheft jaerlix 6 jaer lanck, als vors. up Mey, 24 ryder. De verschenen huyre Mey an^o 48, dat derde jaer syner huyre untf. ¹⁾

Geerd^t Wibbens bruyket 3 acker ende 9 deymath. Gheft jaerlix 6 jaer lanck als vors. 6 ryder up Mey. De verschenen huyre des jaers 48 Mey, dat darde jaer syner huyre untf.

Summa 30 ryder.

Sybolt Remkens in stede Hoyke Doens bruyket 9 ackeren 21 deymat maedtlants, 32 deymath veenlandes. Gheft jaerlix 6 jaer lanck als vors. 45 ryder up Mey. De verschenen huyre des jaers 48 Mey, dat darde jaer syner huyre reste.

Hilbrant Eelsens, nu Bruen Hindrichs, bruyketh 1 breede 3½ acker 17 deymath. Gheft jaerlix 6 jaer lanck als vors. 4 ryder up Mey. De verschenen huyre des jaers 48 Mey, dat darde jaer syner huyre reste.

Tjabbe Aytens kinderen bruyken 1 brede landts, dit lant begundt anthoslaen. Gheven jaerlix 1 ryder 6 jaer lanck als vors. op Mey. De verschenen huyre des jaers 48 Mey, dat darde jaer oerer huyringe untf.

Auke Haykens bruyket 5 acker 12 deymath, 3 veenkampen. Gheft jaerlix 6 jaer lanck, als vors. up Mey 11 ryder. De verschenen huyre des jaers 48 Mey, dat darde jaer syner huyre untf.

Summa 12 ryder.

Sybe Wykens Jelrykes nagelaten weduwe, ende Ype Eppens, hoer broeders soene, na inholt sal. Jochim Kanters

1) De woorden untf. en reste zijn steeds met andere inkt bijgeschreven.

verhuyringe thosamen up de Meede, bruyket 9 acker 9 deymath. Gheft jaerlix 6 lanck up Mey als vors. 20 ryder. De verschenen huyre des jaers 48 Mey, dat derde jaer oerer huyre untf.

Harmen Wykens, als voermundt tut salige Luyrdt Tammens kinder, gebruyket 1 beestesweyde. Gheft jaerlix 6 jaer lanck up Mey als vors. 24 st., want idt neet beter is ende oeck schamel kinder sindt. De verschenen huyre des jaers 48 Mey, dat darde jaer oerer huyringe untf.

Summa 20 ryder 24 st.

Remke Hemmens, daerna Ffocke Remkens, nuu Eebe Remkens weduwe, van Remke ende Ffocken moeder, bruyket 6 acker boulants, 9 deymath 4 acker venlants. Gheft jaerlix 6 jaer lanck op Mey als vors. 10 ryder. De verschenen huyre des jaers 48 Mey, dat darde jaer oerer huyringe untf.

Jasper Nannekens bruyket 6 deymath. Gheft jaerlix op Mey 6 jaer lanck als vors. 6 ryder. De verschenen huyre des jaers 48 Mey, dat darde jaer syner huyringe untf.

Summa 16 ryder.

Otto van Ffarmsum bruyket dat halve Graffter veen, groot wesende 28 deymath. Gheft jaerlix op May 6 jaer lanck als vors. 17 ryder. De verschenen huyre des jaers 48 Mey, dat derde jaer syner huyringe untf.

Remke Wibbens bruyket $3\frac{1}{2}$ acker boulants, 3 deymath maethlandes, 4 acker veenlandes. Gheft jaerlix op Mey 6 jaer lanck als vors. 3 ryder 20 st. De verschenen huyre des jaers 48 Mey, dat darde jaer syner huyringe untf.

Summa 20 ryder 20 st.

Mester Duyrdt, nu Tyacke Brunts, bruyket een besloten kamp hoylandes, van olts 10 deymath liggende, groter nochtans synde. Gheft jaerlix op Mey 6 jaer lanck, angaende Mey 47, 15 ryder. Verschenen huyre des eersten jaers syner huyringe anno 48 untf. van borghermester Bartoldt Coenrades.

Tamme Oestes tho Lutyke Munthe bruyket 18 grase ende den uterdyck in Grote Munthe. Gheft jaerlix op Mey 6 jaer lanck als vors. 16 ryder. De verschenen huyre des jaers 48 Mey, dat darde jaer syner huyringe untf.

Summa 31 ryder.

Tonnis van Covorde bruyket 6 acker. Gheft jaerlix op Mey 6 jaer lanck als vors. 5 ryder. De verschenen huyre des jaers 48 Mey, dat darde jaer syner huyringe untf.

Popke Ullens tho Noertbroeke heft gehuyrt 14 deymath landes, gelegen in Noertbroekerhemmerick, ende wes dat landt anslacht, sal he oeck moegen bruyken voer eene huyre, na wthwysinge des liggers. Gheft jaerlix up Mey 6 jaer lanck, angaende Mey anno 46, 3 ryder 8 st. De verschenen huyre des jaers 48 Mey, dat anderde jaer syner huyringe untf.

Summa 8 ryder 8 st.

Johan van Rheenen is thogestaen van den Raedt 4 deymath landes tho gebruyken; noch 6 deymath nye landes, in Noertbroekerhemmerick gelegen, daer Popke Ullens de 14 deymath van bruyket. Dese beyde stucken sal Johan van Rhenen tosamen gebruyken 6 jaer lanck sunder huyre, angaende Mey anno 45, daervoer he sick verbindt den Raedt alle landen daer gelegen, daer de stadt mach tho gerechtiget wesen, up syne onkosten in tho vorderen, neet daervan toe verswygen, so dat de verordente des Raedts vors. mit em overeen sint gekomen den 12 Augusti anno 45. Dese man is verstorven, sindt olderlose kinder und de amptman Albert Rolteman hefft angenomen van vors. den kynderen dese verplichynghe tho vervolgen.

Jacob Jansen tho Oterdum, nu Roeleff Kistemaker, eene van de veermanne, gheft jaerlix voer de borchstede tho Oterdum des Paesschens 1 ryder. De verschenen huyre Paesschen des jaers 48 untf.

Summa 1 ryder.

Untfangen van de Oldamster landen de huyre des jaers 48, 139 ryder 22 st.

Resten van de Oldamster landen unbetaelde huyre des jaers 48 verschenen 49 ryder. Noch restet up dit jaer een ryder van Tamme Ubbens rente, als volgen sal.

Dat veer tho Oterdum.

Dat veer tho Oterdum is den amptman Rolteman thogestaen, als voerher Albert Coenrades, luydt syner commissie. Is van den Erb. Raedt verhuyrdt Johan Nanne-

kens und Roeleff Kystemaker 3 jaer lanck, angaende Annuntiationis Marije an° 47, jaerlyx voer 25 ryder.

Broeke des Oldenamptes.

Worden verclaerdt und rekenschap daervan gedaen alle drie jaeren eensen. An° 47 Mydtvasten de amptman Albert Coenrades syne commissie geendigt, van de tydt off beginnende des nyen amptmans Albert Roltemans jaermalen.

Renthe yn den Oldenampte.

Thamme Ubbens tho Wynschoeten van wegen syns ones Ubbe 3 ar. g. des jaers, verschynen jaerlix Pynxteren, verschenen an° 48 rest.

Landen ende renten buyten der stadt tafel in de omliggende Vreeslande gelegen.

Heerathema heerdit in dat karspell tho Eenrum licht ter heren schattinge voer 134 jucke. Kathyne, salige Johan Symensz weduwe, heft by consentd des Raedts weder ingehuyrt jaerlix voer 1½ c. ryder gld., 30 st. den gld., 6 jaer lanck, angaende Ludgeri anno 45; des sal see de dyken up hoer kosten staende holden ende off daer weelen inbreken, welker door gebreck der dyken ende oer versuymenisse neet en schege, sal tut kentenisse des Raedts staen. Uuth dit landt boeren Theemen volck des jaers 7 arens gld., so blift de vulle jaerhuyre 147 ryder 20 st.

Untfangen sommerhuyr und wynterhuyr, an° 48 verschenen.

Summa 147 ryder 20 st.

Den 12 Septembris anno 44 hebben dese sseven nabeschreven meyers ingehuyrt 6 jaer lanck, angaende Ludgeri anno 45, van mester Buwo ende Radinck Koeninck, van den Raedt daertho geordent.

Willem Janssen tho Sacxumhuysen bruyket 21 jucke landes. Gheft jaerlix 6 jaer lanck, angaende Ludgeri anno 45, 19 rijder. Verschenen an° 48 sommerhuyr und wynterhuyr untf.

Cornelis Dercksen up de Breede bruyket 18 jucke binnen ende 2 koegrase buten dykes; hyrvan komt Theemen

Antgeen dat veerde parth. Gheft jaerlix 6 jaer lanck, angaende Ludgeri a° 45, van des stadts part 11 ryder. Verschenen an° 48 sommer- und wynterhuyr utf.

Summa 30 ryder.

Jacob tho Hoytingehuys bruyket 41 juck, gelegen tho Baffelte; dese heerdts sal groet wesen na salige Jacob Hilbrants versogelinge, syne dochter Wenneyen Roltemans gedaen in hylig vorword, 90 jucke, daer de stadt de hellefte van thokomt; solde de stadt hellefte wesen 45 jucke, scheelt de stadt na utwysinge de olde registryer 4 juck. Geft jaerlix 6 jaer lanck, angaende Ludgeri anno 45, 46 ryder. Verschenen an° 48 rest.

Alle in den Andeel bruyket 40 scapegrase. Gheft 6 jaer lanck, angaende Ludgeri anno 45, jaerlix 7 ryder. Verschenen an° 48 sommer- und wynterhuyr utf.

Summa 7 ryder.

Johan Peters tho Eenrum, nuu syn huesvrouwe, tho Bensemaheem bruyket 18 jucke landes. Gheft 6 jaer lanck, angaende Ludgeri anno 45, jaerlix 16 ryder. Verschenen an° 48 sommer- und wynterhuyr utf.

Johan Peters ys verstorven an° 48 uthgaende, de wedewe myt den swager Luel Bolens hebben myt consent der anderen broederen dat hues und besten an syck genomen, soedat de wedewe elleyn myt den voers. swager de jaermaelen soelen uthholden und daernha als meyers doen nha gelegenheydt, actum den 17 Feb. an° 49.

Redger tho Warffhuysen bruyket 44 jucke, daervan Theemen Antgeen dat veerde parth van thokomt, blift de stadt parth 48 jucke. Gheft jaerlix 6 jaer lanck, angaende Ludgeri anno 45, 46 ryder. Verschenen an° 48 sommer- und wynterhuyr utf.

Summa 42 ryder.

Jouke tho Oesterhusen bruyket 18 jucke, der stadt thokomende. Gheft jaerlix 6 jaer lanck, angaende Ludgeri anno 45, is de leste van de vors. 7 meyers, gheft jaerlix 14 ryder. Verschenen an° 48 sommer und wynterhuyr utf.

Des van de 7 voers. meyers und ys an° 48 oer veerde jaer gewest.

Summa 14 ryder.

Lueytgen Roeleves tho Oldehuys bruyckt 60 juck, gelegen tho Eenrum. Heft weder ingehuyrt den 8 Januarij a° 47 6 jaer lanck, angaende Ludgeri a° 47, van den deputeerden des Raeds, mester Buwe ende Heerdyen Derks, hefft an° 47 geven 40 ryder verloren geldts ende jaerlix voer elck juck 1 ryder gld.

Summa jaerlix 60 ryder. Verschenen an° 48 sommer und wynterhuyr untf.

Summa 60 ryder.

Paepke Gaykens tho Oldehove upt Ruygesandt gheft jaerlix voer de stadt anpardt, welker licht tho heren schattinge voer 24 grase, is onbedyket ende onseker landt, heft jaerlix de koer van de visgenye als stadtmeyger.

Johan Wyferinck ende Rempt Menkuma, raedtsheeren, daertho gedeputeert, hebben verhuurt Paepke ende syn huysg. vors. 10 jaer lanck, angaende Martini anno 48, actum den 6 May a° eodem; sal een sommerdyck om syn landt trecken ende een nye heem begrypen ende vry schadeloes gelt gheven, jaerlix op Martini to betalen 24 ryder. Verschenen Martini an° 48 untf.

Summa 24 ryder.

Rente in de Omlande.

Hindrick Pothmaker in den Dam gheft jaerlix Michaelis 3 dalers na inholt des liggers (hergekommen van broeke). De eerste rente is verschenen anno 48 up Michaelis.

Untfangen van den landen yn den umlyggende Vreeslanden 344 ryder 20 st.

Resten van landen und renthen, yn den Umlanden gelegen, 49 ryder 22½ st.

Volgen de upkomste des Gerychtes van Selwardt en broke, vremde beeraxcys, precaria ende arffgueder, yn den Gerychte gelegen.

De amptman, Johan Hoernken, bedeent dat ampt des Gerychtes van Selwert nha inholt syner commissie.

Voer de broeke ende den axcys, behalven dyt jaer an° 48 Caritate, hefft my Hynricus, de schryver, van Caritate 47 tut Caritate 48 noch tho rekentschap gebracht 123 t., elck 4 st. Daervoer my bet. 16 ryder 12 st.

Summa 16 ryder 12 st.

Landen ende renthe mit den tynden des Gerychtes van Selwert.

Hynrycus, de schryver, hefft de bedenynghe und opboerynghe der stadtgueder, yn den Gerychte van Selwert gelegen, uuth bevel B^r und Raedt, soe dat de schryvers van oldes van wegen des amptes hebben bedeeent; daervoer hem jaerlyx worden bet. 15 ryder.

Heft in bywesen des Raedsdepeteerden Everdt Hoercken und Berendt Hamkote, raedsheren, trekenschap gedaen up den Raedthuuse van syne upboerynghe van Mey anno 47 tot Mey an^o 48, actum den 19 Aprilis an^o 48, up een yder landt huypacht, renthe und tynde. Nha ynholdt des lyggers, daervan by den Erb. Raede overgegeven, belopen de upkomste voers. des voers. lands 119 ryder 29 st. $\frac{1}{2}$ pl.

Hyrvan offgetogen 15 ryder, des schryvers verdenst; noch 9 ryder und 14 st. unkoete des pleytes van den Weerdenbras, myt dat buyrrecht gehalten Valentini an^o 48 tho Glymmen tegen Grete Hoites. Summa dat daer unses gelds over ys gebleven, twelck ick van den schryver hebben untf. 146 ryder 6 st. $\frac{1}{2}$ pl.

Summa 146 ryder 6 st. $\frac{1}{2}$ pl.

Precaria.

De precaria vervallen alle sprynkjaere der oeverheydt, is elck kaspel een geset gelt, belopende 201 ryder 11 st. $1\frac{1}{2}$ pl. Is an^o 48 vervallen und van my upgeboert als volget:

Van Nordyke untf. $32\frac{1}{2}$ ryder 6 st., Johan Jacobs und Menne Ballens.

Myttelbert untf. van Peter Ffockens und Harmen Janssen $27\frac{1}{2}$ ryder.

Engelbert untf. van 4 versheyden elck 5 ryder $3\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ pl., thosamen $20\frac{1}{2}$ ryder.

Broeke yn gelyken untf. van 4 schouwers, als boven geschreven, thosamen $20\frac{1}{2}$ ryder.

Wolde untf. van Athe Jacobus Schutte 6 ryder 5 st.

Wolversberghe untf. van Hyndryck tho Berge $3\frac{1}{2}$ ryder 12 st.

Noertlaeren untf. van Luytyn Arynge und Meerten 6 ryder 13½ st.

Glymmen untf. van Willem Hemynge; hyrtho gaff de stadtmeyer tho Punterbrugge van syn veerendel waers 8 st., thosamen 11 ryder 5 st.

Onnen untf. van verscheyden korden thosamen 11½ ryder 6 st.

Haren van verscheyden percelen thosamen 18 ryder 6½ st. 1½ pl.

Helpen untf. van Henricus Schryver 21½ ryder 10½ st.

Dellychte untf. van Henricus Schryver van de van Essen 5 ryder.

Horen, van dat myddelboerschap Midtwolde, untf. 15 ryder 21 st.

Suyderboerschap Neederwolde Evert van Doernen 9 ryder 16½ st.

Summa 201 ryder 11 st. 1½ pl. Hyr offgetogen van mandaten und publicatien unkoeste, de my Hynricus, de schryver, tho rekenschap hefft gebrocht, 19 st., blyfft by my van de precaria unses gelds.

Summa 2 c. ryder 22 st. 1½ pl.

Noch etlyke gerechte, yn den Gerychte van Selwerdt lygende.

Dat wechgelt tho Punterbrugge myt enen acker upt oosten van de brugge myt een verendel wardels ende van des Weerdenbras boerchstede hanckt noch yn recht. Gefft Roleff Janssen yn de huyre voer 40 ar. g. 6 jaer lanck, angaende Mey an° 48, verschynt jaerlix up Mey.

Hynrycus Schryver hefft gepachtet den Hogen Syl myt syn gerechtycheyt tho Engelbert und de Halve Coppel, yn Dyllychtethemryck gelegen, den 12 Jan., jaerlyx Mey angaende an° 40, voer 6 daler, 37½ st. den daler, verschenen an° 48 untf.

Summa 20 ryder 25 st.

Summa der samptlyke gerechte des Gerychtes van Selwerdt myt de precaria deses jaers 48, thosamen untf. 404 ryder 5 st. 2 pl.

Volgen de upkomste, binnen der stat tafel ende binnen der stadt gelegen.

de erste Su ^a	}	<i>Landen.</i>
		<i>Pachtsteden.</i>
		<i>Poerten, wallen.</i>
		<i>Watrynghe.</i>
		<i>Renthe.</i>
de anderde Su ^a	}	<i>Vysbancke.</i>
		<i>Calckwalle.</i>
		<i>Boergerschap.</i>
		<i>Voerschot.</i>
		<i>Buermael.</i>
de darde Su ^a	}	<i>Broeke.</i>
		<i>Allerleye unseker untfanck.</i>
		<i>Axcysen.</i>
		<i>Overall.</i>

Landen yn de stadttafel.

De tycheldobben Gerrydt Goltsmydt ses jaer, angaende Martini an^o 47, jaerlyx als stadtrecht, ys voer 2½ c. 20 ryder. Untfangen de verschenen huyre, verschenen Johannis und Mychaelis an^o 48 an daler, thosamen tstück mit 38 st.

Johan Willemsen by Caters cruce up den wech een hoesstede gegunt vergeves om upsycht des weges tho hebben, als yn den lygger.

Currenwech houdt de gemene Westerhemryck und des hemrycks bode, Bart, de wacht daervan; desen wech weydt de stadt mydt peerde; daervoer gefft men den boden jaerlyx 20 ar. g., als ynt uuthgeven ynt lesten artikel volgen sal. Up desen wech hefft de bowmester Wycher dit jaer 48 een vremdt paerdt mede yngenomen, daervoer my gebrocht den 21 December 8 ryder.

Summa 277½ ryder.

De Hoghe Wal van by Velen camers off hent an de Oevelgunne hoerdt den gemenen Reydtwolt tho, plecht der gemene Osterhemryck tho verhuynen voer ynbreken. In gelyker gestalt hefft de stadt desoelve wal an oer tut der stadt peerden. De bowmester Wycher hefft dyt

jaer 48 tut de stadtpeerden yngenomen een koe und 1 enter, daervoer my den 21 December gebrocht 4 ryder 20 st.

De Raedt hebben gekofft buyten Draepoerte een stuck lands, daer se den nyen wech hebben hengelecht. Ende den olden wech verordent den potbackers tut upslach oerer eerde; daervoer soelen de potbakkers voer elck 4 roe, de se beslaen myt eerde offte yn gewerff hebben, geven altydt Mychaelis 1 ryder.

Egebert 1 ryder untf. Harmen 1 ryder untf.

Albert Peter

Berendt Eyse

Thoenys Arendt.

Summa 6 ryder 20 st.

Statpachtsteden bynnen und buyten, beginnende Bottryngpoerte nha den oesten.

Bij de Brunne buyten Bottryngpoerte upt oesten van den wech hen an Selwerderdeep.

Berendt van Loe dat voderste hues und stede nha Scherslypersbrugghe, van den westen nha den oesten 4 roe 2 voete, noerden zuyden $4\frac{1}{2}$ roe, ruem 18 roe. Geefft jaerlyx Passchen 1 ryder, hefft geene breven. Untf. verschenen Paeschen 48.

Harmen Vreese upt zuyden by Berendt voers., van den westen nha den osten $4\frac{1}{2}$ roe, van den norden nha den zuyden oeck $4\frac{1}{2}$ roe, beyde ruem gemeten ruem 20 roe. Ghefft jaerlyx Paeschen 1 ryder 20 st., hefft geene breven. Untf. verschenen Paeschen 48.

Johan Jalynghe offte Johan Drenth upt zuyden by Harmen voers., oestwest $5\frac{1}{2}$ roe, is by een halve roe ynt Selwerderdeep gebowt, noerden en zuyden $3\frac{1}{2}$, weyner 1 voet, hefft een breeff, holt up Roeleff van Duynen, 3 roe breedt, 4 roe lanck, 30 jaer lanck, angaende Paeschen 47. Is nuu omtrent 20 roe. Gefft jaerlyx Paeschen 1 ryder. Untf. verschenen Paeschen 48.

Anne Harmens upt zuyden van Johan Drenth voers., naest upt noerden an de Brunne, van den westen nha den oesten hent up Selwerderdeep 5 roe, van den noerden nha den zuyden 3 roe, thosamen 15 roe. Gefft jaerlyx

Paeschen 21 st., hefft geene breven. Untf. verschenen Paeschen 48.

Johan van Ummen naest upt zuyden bij de Brunne, van den westen nha den oesten hent up Selwerderdeep 6 roe, van den noerden nha den zuyden 7 roe lanck, tho samen 42 roe, hefft geene breven. Gefft jaerlyx Paeschen 2 ryder. Untf. verschenen Paeschen 48.

Upt zuyden van Johan van Ummen voers. licht een groet hofte, hefft eer een moelenbarch gewest; dyt verdedyngt Gerdt Hoenerycks, de dat Wolter Tammens yn gebruyck hefft overgedaen, bewysen gene ankomst offte breven, offte ydt oer verkofft offte verpachtet offte versettet sy van der stadt; want ydt uth der stadt bourmande ys genomen und tho beyden zyden yn de stadt bourmande gelegen hefft, oeck uth de volgende stadts steede den halven wyart gegraven.

Summa 2 ryder 25 st.

Ffenne Gerrytz upt zuyden van Geerdt Hoenryx offte Wolter Tammens voers. steede, van den westen nha den oesten 5 roe 4 voet, van den noerden nha den zuyden 4 roe 4 voet, maken 22½ roe, hefft geene breven. Gefft jaerlyx Paeschen 1½ ryder. Untf. verschenen Paeschen 48.

Upt noerden van Berendt van Loe hent an Scheerslypersbrugge; ende upt westen van Ffenne voers. hent an de mate is des stadts bourmande.

Up de buyrmande ynt westen van Bottryngepoerte by Wibrans hoff:

Wessel Janssen up de suydewester horne van dese voers. bourmande, van de westen nha den oesten 5½ roe, van den noerden nha den zuyden 4½ roe, maken 25 roe, hefft geene breven. Gefft jaerlyx Paeschen 25 st., verschenen Paeschen 48 untf.

De bijnnen Bottryngepoerte bewoent Johan sunder huyre als stadtbuer.

Summa 2 ryder 10 st.

Berendt van Bokele hefft eene stede, 4 roe lanck, tusschen Bottrynge- und Ebbyngepoerte, 50 jaer lanck, Santgen an° 37 angaende, sal den toeren ant oester ende mede bruyken und staende holden. Gefft jaerlyx Santgens 2 ryder, verschenen Santgens an° 48 untf.

Albert Guldenarm hefft een utganck up den stadtwal ende olde watrynghe hen ant bolwarck, hoerdt der stadtho, hefft geen recht daertho.

Upt westen by Berendt voers. hefft der stadtho een hues, bruyket Hase oer levent lanck sunder huysre.

Harmen Muller uth Grote Dekens hues upt westen van Ebbynghepoerte, daer se nuu ynne woent. Gefft jaerlyx Paeschen 25 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Ebbynghepoerte buyten und bynnen hent an Poelpoerte:

De bourmande upt oesten vant Botterdeep by der Ffraters hoff.

Helwych Gortemaker, ruem 12 roe, gefft jaerlyx Paeschen 10 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Summa 3 ryder 5 st.

Berendt Janssen 5 roe, licht upt Botterdeep, gefft jaerlyx Paeschen 12½ st., verschenen Paeschen 48 untf.

Johan Ffrater 3 roe, hefft duslange neet gegeven, sal Paeschen 49 geven voer elck roe 4 st., als de andere, die upt Botterdeep lyggen.

Lange Johan een stede, myt een koeltuen daer noch by, thosamen 15 roe, gefft jaerlyx Vrymarkte 1 ryder, verschenen Vrymarckte 48 untf.

Johan van Schutterpe hefft 13½ roe ruem, gefft jaerlyx Paeschen 1 ryder, verschenen Paeschen 48 untf.

Thoenys Maes hefft 12 roe ruem, gefft jaerlyx Paeschen 10 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Johan van Ulsen licht upt deep, hefft 3 roe, gefft jaerlyx Paeschen 10 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Summa 3 ryder 2½ st.

Aleydt Everds hefft 15 roe ruem, gefft jaerlyx Paeschen 1 ryder 2 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Laurentz Claessen (behalven des stummen hues, ys een roede veerkandt) hefft 6½ roe, gefft jaerlyx Paeschen 10 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Wendele Mullers, myt den gecken knecht, omme Gods willen van den Raedt gegunt een stede, mydt den ganck, 15 roe ruem.

Peter Hollanders 15 roe, gefft jaerlyx Paeschen 20 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Gretyn Warvers, is voerhen een lazarusstede gewest und wort van Gretyn oeck vergeves bewoent, hefft 3 roe.

Upt oesten by Gretyn Warvers ys een lazarusstede, woent umme Gods willen, ys groet 8 roe.

Summa 2 ryder 2 st.

Ffrans Coerdes upt oesten van de voers. lazarus hefft 6 roe, gefft jaerlyx Paeschen 10 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Upt oesten by Ffrans voers. een lazarusstede omme Gods willen, ys 15 roe.

Harmen Luytyns upt zuyden by de voers. lazarus, 13½ roe, gefft jaerlyx Paeschen 25 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Berendt Voerknecht hefft 25 roe, gefft jaerlyx Paeschen 1 ryder, verschenen Paeschen 48 untf.

Harmen Luytyns noch een stede upt zuyden van Berendt voers., 10 roe, gefft jaerlyx Paeschen 1 ryder, verschenen Paeschen 48 untf.

Floris Slemenner hefft 7 roe, gefft jaerlyx Paeschen 15 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Summa 3 ryder 20 st.

Arendt Sybertz. hefft 11½ roe scharp, gefft jaerlyx Paeschen 1 ryder, verschenen Paeschen 48 untf.

Geerdts Smydt licht upt zuyden van dezen bourmande, hefft 40 roe, gefft jaerlyx Paeschen 36 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Tymen Janssen upt westen by Geerdts voers., hefft 12 roe, gefft jaerlyx Paeschen 20 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Eppe Jacobz hefft duslange neet gegeven, sal Paeschen an^o 49 verschenen geven voer elck roe een schaep als alle anderen, hefft 8 roe.

Steven Huygens hefft duslange oeck neet gegeven, sal geven als voerg., hefft 4 roe.

Geerdts Roelaers upt suyden van Steven voerg. van den noerden nha den zuyden thosamen 15 roe scharp. Gefft jaerlyx Paeschen 10 st., verschenen Paeschen 48.

Jacob Towslager 22 roe, gefft 36 st. Paeschen. Dusveer de van den westen nha den oesten und van den oesten nha den westen to lyghen up deses bourmande.

Summa 4 ryder 7 st.

Dese volgende lyggen ynt myddel van Ebbynghepoerte bourmande omme den til :

Johan Wachter hefft 11, licht ynt zuyden tegen Peter Hollanders voerg., hefft 11 roe, gefft jaerlyx Paeschen 22 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Johan van Oldenzeel hefft een roe, gefft jaerlyx Paeschen 8 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Arent Luytyns hefft 15 roe, gefft jaerlyx Paeschen 10 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Harmen Muller ynt zuyden van Johan Wachter voerg., hefft 12 roe, gefft jaerlyx Paeschen 1 ryder, verschenen Paeschen 48 untf.

Harmen Muller noch upt zuyden van desen voerg. stede $7\frac{1}{2}$ roe, gefft jaerlyx Paeschen 15 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Johan Tekenboerch hefft 4 roe, gefft jaerlyx Paeschen 25 st., verschenen an^o 48 untf.

Summa 3 ryder 18 st.

Warner van Bilderbeeke hefft 4 roe, gefft jaerlyx Paeschen 15 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Dees van de burmande voer Ebbynghepoerte :

Harmen Muller ypt oesten van Selwerderdeep hefft 7 roe, gefft jaerlyx voer elck roe 1 schryckenboerger $37\frac{1}{2}$ st. Santgen, verschenen Santgen 48 untf.

Pawel van Vreen upt westen van Zelwerderdeep, hefft een breeff, 40 jaer lanck, angaende an^o 20, sunder roetal, is van den klufftmesters gemeten an^o 48 und is 18 roe, gefft jaerlyx Paeschen 20 st., verschenen an^o 48 untf.

Leffert van Ulsen hefft een breeff van Johan van Metelen van 6 roe bredt und 3 roe lanck, is nu gemeten van den klufftmesters, hefft man 9 roe, gefft jaerlyx Paeschen 4 arn. g., verschenen Paeschen 48 untf.

Harmen Muller up den singelcalckwal een stede myt een hues und hoff up dat rondel achter de Fraters, gefft jaerlyx Paeschen 1 ryder, verschenen Paeschen 48 untf.

Summa 4 ryder $22\frac{1}{2}$ st.

Harmen Muller voer eene offgeschoten stede an de zuydoesterzyde van de buytenste Ebbynghepoerte up de buytenste vloegel van dat stadtdeep. Gefft jaerlyx Santgen 20 st., verschenen Santgen 48 untf.

De buytenste Ebbynghepoerte bewoent Harmen Sandtduer sunder huyr.

De myddelste Ebbynghepoerte bewoent Willem van Oldenzeel, kalckwroeger, sunder huyr.

De bynnenste Ebbynghepoerte bewoent salege Wigboldt oldermansbode nhagelaten weduwe sunder huyre tut des Rades wederseggen.

Harmen Pannebacker, als voermunde van Amezaedts dochter kinderen, voer de tasche an de oesterzyde van de bynnenste Ebbynghepoerte 20 jaer, angaende Paeschen 41, geeft jaerlyx Paeschen 3 ryder, verschenen Paeschen 48 untf.

Hans Eggerick dat anderde hues upt oesten van Ebbynghepoerte, hefft een uthganck up den wal gemaket, hefft geen recht daertho.

De toren yn de stadtmuyr by dat westerbussenhues wordt van arme luyden vergeves bewoent.

Summa 3 ryder 20 st.

De Ffraters beginnen bruycken een stucke wals hent ant bussenhues van den kruydtthoren off, hebben geen breven.

De toren upt oesten unde ant oesterbussenhues bewoent Hynryck Thrommeter vergeves als stadtspeelman.

De Ffraters bruycken tut dat Claerkhues een stucke wals nha luydt oer segels und breven 80 jaer lanck, angaende an^o 20.

Binnen an de stadtmuyr van de schoele off nha dat Claerkhues lyggen etlyke hueskens an de muyre, daer arme huysyitten yn woenen; vergeves van den Raede, altydt tut des Raeds wederseggen.

De Schaffers hebben een stucke wals tegen dat Claerkhues und Wytterweerderhues over, geven jaerlyx Paeschen 36 st., hebben geene breven, verschenen Paeschen 48 untf.

Berendt van Rechteren hefft Clostermans wal hent an de Poelpoerte 40 jaer lanck, angaende an^o 17, geven jaerlyx 36 st., de breeff vermeldet van endgegen Paeschen, verschenen Paeschen 48 untf.

Upt ende van deze voerg. wal naest an Poelepoerte up dat olde bynnenstadtdeep is Willem Backer vergundt

een stede tut een kamer voer etlyck geldt, dat he der stadt eerdages gegeven hefft, 60 jaer lanck, vry sunder huyr, angaende an° 27.

Poelpoerte myt Steentilpoerte buyten und binnen hent an Oesterpoerte:

Voer Poelpoerte up de kalckwal hefft een schemel vrow doer vergunnyng des Raeds een huysken gesettet und bleeket aldaer up des staenden deeps over, sunder huyr tut des Raedes wederseggen.

Wolter Verwer buyten voer de hammye van Poelpoerte, soe groet als he betymmert hefft, sunder roetal, 60 jaer lanck, angaende Santgen an° 32, jaerlyx voer 25 st. untf.

Des koekebackers hoff, buyten Poelpoerte up dat Olde Maer gemaeket, soelen de klufftmesters verclaren, want den grunt holt de Raedt der stadt thothehoren und neet den koekbacker.

Salige Johan Mepsche soene van des hueses stede tuschen Poelpoerte 5 st. Untf. Paeschen 48.

Summa 1 ryder.

Geerd t ynt Holten Wamboeys, dat hues licht ant noerden bynnen an de buytente Poelpoerte. Dat hues und stee de hoerdt der stadt. Gefft jaerlyx Paeschen half, Santgen half 8 ryder. Verschenen an° 48 untf.

De bynnenste Poelpoerte bewoent Johannes Schryver als stadtdener sunder huyr.

De bynnenwallen und muyr hent an Oesterpoert:

Eyse Gennynck.

Willem Florys.

Onne Syssema.

Sunte Gertruyden Gasthues.

Jeye Alme kynderen de wal upt oesten an de bynnenste Oesterpoerte, 60 jaer lanck, angaende Santgen an° 21, tendes der jaermalen salt daer all upblyven, jaerlyx Santgen 2½ ryder 5 st. Verschenen Santgen 48 untf.

Wolter Sygers an de kruydtoren achter sunt Gertruyden Gasthues an beye tut een zwynschot, noerden zuyden 2 roe 3½ voet lanck, breedt ½ roe 3 voet, hefft my betalt voer 1 jaer, als Santgen verschenen, tut des Raeds wederseggen, 5 st.

Summa 10 ryder 25 st.

Harmen Greyp myt syn hoesvrouwe hebben gepachtet de singelwal myt de hoesstede tusschen de Poelpoerte hent an Oesterbynnenpoerte 30 jaer lanck, angaende an° 43 Paeschen, jaerlyx Paeschen voer 32 ar. g.

Dese wal was sal. borg. Hylbert Roltman van der stadt versettet, de 10 ryders jaerlyx daervoer boerde myt Harmen Gesens wal, de heb ick dyt jaer ingeloesset den 9 Mey myt de volle renthe als in den artikel van binnenrenten ynt uthgeven sal bevonden worden. Ende want Albert Roltman deselve huyr Paeschen 48 hadde geboert, heb ick dyt jaer de andere helfft noch te boeren, verschenen Santgen 48 vyff ryder, und daertho noch 2 ar. g., als yn de olde rekenschappen wordt verclaerdt. De verschenen huyre an° 48 Santgen reste.

Arendt ynt Bussenhues, van syn hoesstede tusschen Poelpoerte byt bolwerck hefft een breff, 5 roe lanck 1½ roe breedt, 50 jaer lanck, angaende an° 40, jaerlyx voer 7 ar. g. Syne huyr vry, soe lange he yn stadtddeenste ys. Noch ant zuyden van dese voerg. stede, 4 roe lanck, 2 roe breedt, thosamen 8 roe, sal he unbetymmert bruycken altydt tut des Raeds wederseggen. Daer Paeschen an° 49 van geven sal de erste verscinynge, voer elck roe 5 st., thosamen 4 ar. g.

Tusschen Poelpoerte und Steentilpoerte, tusschen dat Bolwarck und Cattendeep:

Cathryne Ersynghe, nu Arendt ynt Bussenhues, 4 kamers; de breeff holt up Jacob Spoermaker, elk 4 roe, g.g. 36 krumsterdt, 80 jaer lanck, angaende Santgen an° 1499. Untf. als van olds verschenen 49.

Everdt Smyter 2 kamers, gefft jaerlyx Paeschen 25 st., hefft geen breven, verschenen Paeschen 48 untf.

Lambert Pittes 2 kamers voer bydt Bolwarck, gefft jaerlyx Paeschen 20 st., hefft gene breven, verschenen Paeschen 48 untf.

Jurgen Backer 2 kamers achter Lambert voerg. nha dat Cattendeep, gefft jaerlyx Paeschen 16 st., hefft gene breven, verschenen Paeschen 48 untf.

Geerdt van Oldenzael 3 kamers, gefft jaerlyx Paeschen 25 st., hefft gene breven, verschenen Paeschen 48 untf.

De voegeden van sunte Marten hebben 1 kamer ant

Bolwarck uthgaende, geven jaerlyx Paeschen 24 st. Dyt holden se in tegen de Kloetbane ant kleyne Hamboerger beerhues tusschen Heerpoerte.

Summa 3 ryder 16 st.

Upt noerden an de voegeden voerg. licht Coene Brower myt kamers; he geeft de voegeden van sunt Gertruyden Gasthues de huyr, hebben oer omkomste noch neet getoent.

Johan Jalynge, koerffenmaker, hefft 3 kamerkens achter de voegeden, streckende nha dat Kattendeep, geeft jaerlyx Paeschen 27 st. $\frac{1}{2}$ pl., verschenen Paeschen 48 untf.

Claes Schoenynckbacker, als yn de lygger eene stede vant Bolwarck hent upt Cattendeep, geeft jaerlyx Paeschen ¹⁾ 2 ryder 12 st. Verschenen Paeschen 48 untf.

Jonghe Roeleff upt zuyden van Claes voerg. stede, vant Bolwarck hent upt Cattendeep, synt 4 kamers myt een hoff, hefft een breeff, twe lege steeden, daer Berendt van Osenbrugge upt zuyden (dit ist schuytyen) und Wigbolt Hyssens upt noerden, vant Bolwarck hent ant Kattendeep, sal een roe weges lyggen laten ant Cattendeep, 6 roe lanck hent an de wech und 3 roe breedt, 80 jaer lanck, angaende Paeschen an^o 21, geeft jaerlyx hyrvan 2 ryder up Paeschen. Noch hefft Roeleff voerg. Wigbolt Hissens voerg. stede, daer hefft he gene breve van, geeft daervoer jaerlyx $1\frac{1}{2}$ ar. g. Thosamen $2\frac{1}{2}$ ryder des jaers. Untf. Paeschen 48 versch.

Summa 5 ryder 24 st. $\frac{1}{2}$ pl.

Hyndryck van Reen, gortemaker, und Coernelis, syn wyff, upt zuyden by Jonghe Roeleff hebben dat schuytyen, yss eene steede van dat Bolwarck hent ant Cattendeep, hebben breve, meldende $1\frac{1}{2}$ roe ant Bolwarck breedt, 6 roe lanck, van den oesten nha den westen, 80 jaer lanck, angaende 1499 Santgen, voer elck 4 roe 1 golden g., 39 krn. voer den g., geeft nu jaerlyx Paeschen $1\frac{1}{2}$ ryder 4 st. Untf. an^o 48 verschenen.

Heyne Mathies 3 stede, syn levent lanck sunder huyr, nuu mester Sweer Honryx, hanckt yn pleyt noch voer den Raedt. Untf. dyt jaer 48.

1) Bovengeschreven: 2 gg. (bet. nit).

Stenentilpoerte bewoent de stratemaker als stadtdenst sunder huyre.

Volget de noerderzyde van Stenentilstrate. De grunt van de noerdtoester hoerne van de poerte hent an de Maer is eerdages arfflyke verkofft nha vermelde breeff und segel der luyde eenes yderen van oere stede.

Johan in de Maer, nu Johan Wessels, bruyket 13 roe lands, 4 roe voer und 2 g., den g. tut 26 flemssen, geeft nu jaerlyx Paeschen 2 ryder 10 st. 2½ pl. Untf. an° 48 versch., hefft gene breven noch jaermale.

Upt westen van de Maer licht Kenemans stede, daer de varwer syn hues up heft; daarvan Keneman breven hefft arfflyck.

Summa 6 ryder 9 st. 1½ pl.

Boregermesters Claes Schaffers arffgenamen boeren de huyr van dese steede nhabeschreven nha der olden rentemestern antekenynge, welker mach de stadt weder ynloessen tut allen tyden myt 100 ar. g. 5 st., und syndt dese volgende huyren:

Lubbert Schoemaker geeft 7 ar. g. 2 st.

Willem van Roeswynkel 5 ar. g. 4 st.

Roeleff Battynck 7 ar. g. 4 st.

Johan Batynck 7 ar. g. 4 st.

Hyndryck van Munster 6 ar. g. 2 uterschen.

Berendt van der Heyde 6½ ar. g. 2½ st.

Johan Ryckers 7 ar. g. 4 st.

Luytyn Ensyck 5 ar. g. 4 st.

Dese voerg. steden syndt gelegen und worden nuu an° 48 bewoent myt oer swettynghe als volgen sal, under ander steede gelegen.

Johan van Eck een kamer upt westen by den verwer yn Kenemans hues voerg.

Johan Wanscheere upt westen daerby 2 kamers.

Lubbert Schoemaker voerder upt westen 2 kamers.

} Schaffers.

Harmen Sloet upt westen by Lubbert, myt syn roetael als yn den lygger, hefft twe breven van twe steeden, noch een stede upt westen van syn hues, geeft jaerlyx Paeschen 2 ryder 4 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Summa 2 ryder 4 st.

Johan Sytzen upt westen by Harmen Sloet tut des Raeds wederseggen, als yn den lygger, geeft jaerlyx Paeschen 2 ryder, verschenen Paeschen 48 untf.

Roeleff Jacobs een leghe stede upt westen by Johan Sytzen, als yn den lygger, $3\frac{1}{2}$ roe groet, voer elck roe 9 st., jaerlyx Paeschen, verschenen Paeschen 48 untf.

Hillebrant Backer ene lege stede upt westen van Roeleff voerg., sal se neet betymmeren altydt tut des Raeds wederseggen, 2 roe lanck van den oesten nha den westen, $1\frac{1}{2}$ roe breedt, tho samen drie roe, elck roe 9 st., Santgen 49 de erste verschynynge.

Peter Smydt ene lege stede upt westen van Hillebrant voerg., jaerlyx als Hyllebrant, 2 roe lanck, $1\frac{1}{2}$ roe breedt, Santgen.

Egbert Ramaker upt westen by Peters stede. Hefft 2 roe lanck, is omtrent $\frac{1}{2}$ roe breedt, 9 st. Santgen.

Remmert van Boerck, nuu Ike Krabbe, voer de kast voer Oesterbynnenpoerte, als in den ligger. Untf. 15 st.

Summa 3 ryder $16\frac{1}{2}$ st.

Volget de suydersyde, van Stenentilstrate van dat westen unde an tho rekenen nha den oesten, als de nuu an^o 49 bewoent worden:

Johan yn de Luchte dat zuydtwester hoernehues 1 kamer.	}	Schaffers als voerg.
Johan Mol upt oesten van Luchte voerg. 1 kamer.		
Johan Backer upt oesten van Johan Moll 1 kamer.		
Egbert Ramaker upt oesten by den backer 1 kamer.		
Peter Smydt upt oesten by den ramaker 1 kamer.		
Albert Glasemaker 1 kamer.		
Hillebrant Backer vordtan upt oesten 1 kamer.	}	Geerd Hoenryx kynderen.
Roeleff Jacobesen 1 kamer.		
Johan Sytzen 1 kamer.		
Hyndryck Berendtzen 1 kamer.		
Geerd Schouwe 1 kamer.		

Dese vyff voerg. pachteners onderwynten syck Gerdt Hoenryx, hefft lange twist gewest tusschen den rechter Harmen und den Raede.

Johan Battynck 1 kamer. } Schaffers
Roeleff Battynck 1 kamer. } als voerg.

Alleidt Clandt, nuu Coerd Coenerds arffgenamen, boeren de huyr van dese nhabeschreven steeden, mach de Raedt altydt weder loessen myt 100 ar. g. 5 st. De breeff brenckt mede beholden unser stadt uth desoelve steeden jaerlyx 16 st. Ende syndt dese 6 nhabeschreven pachteners:

Wolter Claessen $7\frac{1}{2}$ ar. g. 3 st.

Johan Isebrantz stede 15 ar. g. 1 st.

Willem Slachter 7 ar. g. 4 st.

Geerd Wyntapper 7 ar. g. 4 st.

Johan Vlaskoper 7 ar. g. 4 st.

Hyndryck Frame, nuu Berendt Schoemaker.

Berent Schoemaker licht upt oesten naest an Roeleff Battyncks stede voerg. und soe vordt de anderen upt oesten an mankander; uth Berendt Janssen offte Schoemaker boert men jaerlyx de voerg. 16 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Johan Everdtzen upt oesten van Wolter Claessen stede, daer nuu Jurgen Backer up woent. Is dat suydoester hoernehues voer Stenentilpoerte, hefft noch gene breven getoent, gefft jaerlyx Paeschen 3 ryder $13\frac{1}{2}$ st., verschenen an° 48 untf.

Summa $3\frac{1}{2}$ ryder 25 st.

Upt zuyden van dese voerg. arven vant Bolwarck off hent an de Oesterstrate licht een arve, geheten sunte Kathrynen landt, hefft een strate vant westen nha den oesten als voerg. unde an beyden zyden van de strate kamers staende, daarvan de suydkamers van der strate suydtwerdt tho meten syndt van sunte Kathrynen grunt, man $1\frac{1}{2}$ roe; wat daer meer suytwert an licht, ys stadgrundt, utgesecht de steden, de oestwest van Ges Vrowmoers kamers nha dat Bolwarck lyggen, vallen allenkens smaler hent tut een roe up Hoppers grunt.

Johan van den Dam, stenmesseler, upt zuyden van sint Kathrynen landt, up dat oesten unde nhaest under dat Bolwarck, van den noerden nha den zuyden 6 roe end

van den oesten nha den westen 2 roe breedt, tosamē 12 roe, hefft geen breven off jaermalen, steet altydt tut des Raeds wederseggen. Dese heele grunt hoerdt de stadt to, sal geven jaerlyx Paeschen van elck roe 3 st., Paeschen an^o 49 de eerste huyr verschenen als de volgende alle.

Berendt Wantscherer upt westen by Johan van den Dam; dat hues steet up sunte Kathrynen grundt und ys dat zuydtoester hoernehues van den ganck offte strate; dat hues ys als alle andere nhavolgende huesen van den noerden nha den zuyden.

Wat daer suydtwerdt meer anschut, ys stadtgrunt, daervan Arendt nu an^o 49 achter dyt hues hefft van den noerden nha den zuyden 1 roe 4 voete ende van den oesten nha den westen 1½ roe, thosamen by de 2 roe, sal geven jaerlyx Paeschen van de roe als voerg. 3 st.

Luytyn van Buynen syn hues als voerg. up sunte Kathrynen grundt; wat daer achter nha den zuyden licht, is stadtgrunt, hefft nu an^o 48 van den noerden nha den zuyden 3 roe lanck, van den oesten nha den westen 1½ roe breedt, thosamen 4½ roe, elck roe 3 st., als voerg.

Arendt Wantscherer noch een hues upt westen by Luytyn voerg. gelegen, oeck als voerg., hefft nu an^o 48 van der stadt grundt van den noerden nha den zuyden 3 roe lanck, van den oesten nha den westen 2 roe breet scharp, thosamen scharp 6 roe, voer elck roe als voerg. 3 st.

Jurgen van Osenbrugghe upt westen by Arendes voerg. hues hefft van der stadt grondt als voerg., van den noerden nha den zuyden 3½ roe lanck, van den oesten nha den westen 1½ roe breedt, thosamen 5 roe ruem, sal geven van de roe 3 st. als voerg.

Upt westen by Jurgen voerg. woent Gese Vrowmoer up sunte Kathrynen grunt. Oer stede ys van der straten off hent tendes oer zuydtgevel, als de ander steede alle. Achter Gese voerg. up dese stadtgrunt hefft suydtwerdt Karstyn Holtsager een stede, van den noerden nha den zuyden 3½ roe lanck, van den oesten nha den westen 1½ roe breedt, thosamen 4½ roe ruem, sal jaerlyx Paeschen geven van elck roe als voerg. 3 st.

GeerdT Tymmerman licht upt westen van Gese und Carstyn voerg., hefft van der stadt landt, van den noerden

nha den zuyden 3 roe lanck, van den westen nha den oesten $1\frac{1}{2}$ roe breedt, thosamen $4\frac{1}{2}$ roe, sal geven jaerlyx Paeschen oeck van de roe 3 st.

Johan Tekenboerch hefft 2 kamers up sunte Katrynen gront upt westen van Berendt voerg., hefft van dese stad-gront van den noerden nha den zuyden $2\frac{1}{2}$ roe, van den oesten nha den westen 3 roe breedt, thosamen $7\frac{1}{2}$ roe, sal geven jaerlyx Paeschen voer elck roe 3 st.

Neese van Steenwyck upt westen by Johan Tekenboerch voerg., oer hues up sunt Kathrynen grundt achter dat hues ant zuyden, van den noerden nha den zuyden van stadgrondt 2 roe, van den oesten nha den westen 1 roe breedt, thosamen 2 roe, geeft jaerlyx Paeschen als voerg. voer elck roe 3 st.

Willem Alme upt westen by Neese voerg. oer hues up sunte Kathrynen grundt, hefft van der stad grondt van den noerden nha den zuyden 2 roe lanck, van den oesten nha den westen 1 roe 4 voete breedt, thosamen $2\frac{1}{2}$ roe, sal geven voer elck roe des Paeschens 3 st.

Reyntyn Muermester, upt westen van de ganck tusschen Willem Alme unde Reyntyn voerg. gelegen, hefft een breeff, $1\frac{1}{2}$ roe breedt 11 roe lanck, 80 jaer, angaende an^o 35, jaerlyx voer 9 ar. g. 9 st. Dyt landt sal men noch tegen mester Wybrandt verlyken, verschenen an^o 48 Paeschen untf.

Willem van Cloppenboerch upt westen van Reyntyn gelegen, bruyket Johan Wessels steede, is gelegen voer an de Bynnenoeesterstrate, de noerdtwester hoerne an dat Raemarket, is 12 roe groedt, 3 roe voer eenen golden gulden, als by den olden rentemester angetekent, hebben gene breven, geven nu jaerlyx Paeschen 4 ryder 24 st., verschenen Paeschen 48.

De bouwsteede van dat Raemarket:

Marrytyn van Hardenboerch oer man Johan van Hardenboerch ys yn staddeenst verdrunken. Hefft eene stede achter Willem Alme zuydtwerdt gelegen, is overall 7 roe groet, schut voer den ganck, de nha den bowsteede wendt, myt voerwerden, offte men de bowsteede wyder verpachten wolden, sal se offte oer nakoemlynghe, soe wydt als de ganck ys, weder openmaken, sal geven

als de andere voer elck roe 3 st., Paeschen 49 eerst verschenen.

Summa 3 ryder 9 st.

Fferyck Coeyter hefft een hoff gemaket up de bowsteede, schut mydt de noerdoester hoerne an Marrytyns voerg. stede, is groet, dat breede dat smale helpende, van den oesten nha den westen $7\frac{1}{2}$ roe, van den noerden nha den zuyden $7\frac{1}{2}$ roe, thosamen $33\frac{1}{2}$ roe 1 veerdel, hefft geen breven noch jaermalen, sal voer den eersten geven altydt tut des Raeds wederseggen als alle de andere, de geen breeff hebben, voer elck roe 3 st. Dat eerste jaer verschenen Paeschen 49.

Reyntyn Muymester noch een stede upt westen by Fferyck voerg. van den oesten nha den westen $6\frac{1}{2}$ roe lanck, van den noerden nha den zuyden 3 roe breedt, thosamen 20 roe, sal jaerlyx Paeschen geven als de ander voer elck roe 3 st., hefft dus langhe gegeven 1 ryder, verschenen Paeschen 48 untf.

Thoenys van Schutterpe upt westen an Reyntyn, gelegen van den oesten nha den westen, breedt $1\frac{1}{2}$ roe, van den noerden nha den zuyden van den strate an tho meten 3 roe lanck. Noch een stucke hoves voerd an den zuyden daeran, van den noerden nha den zuyden 3 roe lanck, van den oesten nha den westen $2\frac{1}{2}$ roe breedt, thosamen 12 roe, sal betalen verschenen Paeschen 49 over elck roe 3 st.

Summa 1 ryder.

Geardt van Buyten upt zuyden van Reyntyn Muymester, schut myt dat oester ende an Fferyck Coeyter, myt dat wester ende an Thomys voerg., van den oesten nha den westen $5\frac{1}{2}$ roe, van den noerden nha den zuyden $2\frac{1}{2}$ roe myn een voet, thosamen $13\frac{1}{2}$ roe ruem, sal geven als de ander voer elck roe 3 st., hefft duslange gegeven jaerlyx 10 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Ant Raemarket:

Johan van Gulyk up de noerdtwester hoerne van de ganck ant noerden vant Raemarket, nha den oesten upgeet, van den oesten nha den westen 2 roede breedt, van den noerden nha den zuyden 3 roe lanck, thosamen

6 roe, sal geven an° 49 Paeschen eerst verschenen, 5 st. voer elck roe.

Berendt Voerman upt zuyden nhaest an Johan van Guylyck voerg., van den noerden nha den zuyden 3 roe 4 voete, van den westen nha den oesten 2½ roe breedt, thosamen 8 roe ruem, sal voer den eersten geven voer elck roe 5 st., Paeschen 49 erst verschenen.

Johan Woesthues upt zuyden van den ganck by Berendt voerg., van den noerden nha den zuyden 4 roe, van den oesten nha den westen oeck 4 roe, thosamen 16 roe, sal geven als boven elck roe 5 st.

Peter van Bremen licht up de suydtwester hoerne ant Raemarket, kumt mydt de gevel an de strate nha de poerte van den zuyden nha den noerden 1½ roe 1 verendel, hent an de wilgen, van den westen nha den oesten 9 roe myn 1 voet, thosamen 15½ roe, geeft jaerlyx Paeschen 3½ ryder 3 st. van oldes, hefft gene breve noch jaermale, als he secht, verschenen Paeschen 48 untf.

Johan Dyllynghes upt zuyden an Peter voerg., licht een vrye ganck tusschen beyden voergen. ungemeten, is van den westen nha den oesten 9 roe, van den zuyden nha den noerden 1½ roe, thosamen 13½ roe scharp, geeft jaerlyx Paeschen van oldes 3½ ryder 3 st., verschenen verleden Paeschen 48 untf.

Sunt Anthoenys gasthues hefft dat hoernehues voer de buytenste Oesterpoerte nhaest upt zuyden an Johan Dyllynges, van den westen nha den oesten 13 roe, van den noerden nha den zuyden 2 roe, thosamen 26 roe, hebben duslange gegeven 4 arn. g., verschenen Paeschen 48 untf.

Summa 8 ryder 16 st.

Sunt Anthoenys gasthues achter Johan Dyllynges und Peter van Bremen noch ene stede uth de olde boerchgraffe upgevult, van den noerden nha den zuyden 3½ roe, van den oesten nha den westen 4½ roe, thosamen 20 roe 1 voet, bruyket dat gasthues om Gods willen tut een koeltuen, altydt tut des Raeds wederseghen.

Wolter Verwer und Berendt Voerman upt oesten achter Johan Woesthues hebben thosamen 3½ roe zuyden noerden, 3½ roe oesten westen, in als 12 roe 1 voet, licht upt de olde boerchgraffe upt noerden an Anthoe-

nys gasthues koeltuen voerg., soelen geven jaerlyx Paeschen als de ander voer elck roe 3 st.

Arendt Wantscherer hefft Frans Bussenschutte stede up de hoechte achter sunt Anthoenys tuen voerg. up de boerchstede, is yn alles scharp $3\frac{1}{2}$ roe, hefft 24 jaer pacht angaende Paeschen an^o 44, jaerlyx Paeschen 24 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Drenckelerstoren bewoent de torenwachter Maurits vergeves als stadtdenst.

De toren tusschen Drenkelerstoren und Oesterpoerte bewoent Sycke Mennema, bussenschutte, vergeves als stadtdenst.

Summa 24 st.

De lege borchstede beweydt bowmester Wycher myt stadtp eerden.

De muller tusschen Stenentil- und Drenkelerstoren up dat Bolwarck hefft breven van voerwerden und jaermalen.

Albert Rolteman under an dat Bolwarck yn de suydoester hoerne up de boerchstede hefft een hof und hueses stede, steedt noch yn schelynghe mydt der stad.

Tusschen Oesterpoerte und Herepoerte :

De buytenste Oesterpoerte bewoendt Gerdt van Lyngen als stadtknecht ende Johan van Ransdoerp als bussenschutte.

Upt oesten bynnen an de buytenste Oesterpoerte, dat hues myt den grondt hoerdt der stad, is Johan van Ransdoerp gegunt als bussenschutte vergeves mede te gebryken.

De bynnen Ooeterpoerte bewoendt Johan Bartels als stadtknecht sunder huyre; Symon Kannegeter de wal ant westen van de bynnenste Oesterpoerte, sunder huyre, 50 jaer lanck angaende Mychaelis int jaer 11. Tendes der jaermalen salt daer all up blyven tut der stad profydt nha ynholdt oer breven, de se daervan hebben.

Dat cloester Scharmer upt westen van Symon voerg. hebben de wal hent an de bynnen Herepoerte jaerlyx voer 2 r. g.; holdent yn voer oere renthe, de se by der stad van oldes ten achteren weren. Oer jaermalen 35 jaer, angaende an^o 10, syndt uth gewest an^o 45 verleden; alle potynghe sal blyven tendes oere jaermalen tot des stadts profydt nha ynholt oere breve.

Boergermester Johan Hoerenkens voer de stede achter syn hoes bynnen an der stadt muyren geeft jaerlyx Paeschen 2 ryder 3 st., hefft breven 100 jaer lanck, angaende an° 1529, verschenen Paeschen 48 untf.

Summa 2 ryder 4 st.

De hoghe thoren mydweges tusschen Oester- und Herepoerte, gelegen yn den stadtmuyre, bruyket nu Berendt Perdemester jaerlyx voer 8 ar. g., Santgen bet., verschenen an° 48 untf.

De syngelwal van de bynnen Oesterpoerte hent an de bynnen Herepoerte myt een hoes, dat der stadt thokompt, up dat oester ende des voerg. wals, bruyket Johan Kremer. Mach de wilgen snoeyen, hefft gene jaermalen, jaerlyx voer 40 ar. g., half Paeschen, half Santgen. Untf. verschenen Paeschen de helffte, de andere helffte restet.

Herepoerte hent an Papenpoerte:

Roeleff Doerwaerder bewoendt de bynnenste Herepoerte sunder huyre als stadtknecht.

Buyten voer de bynnen Herepoerte up de oesterzyde hefft Symon Kannegeter 2 hoesessteden, de hem eerdages van der stadt syndt upgedragen, ewlyck und arfflyck, daervan segel und breven syn.

Johan Lamberts bewoendt der stadt woenynghe upt westen van de syngelwal, gelegen ant oesten tusschen Herepoert nhaest ter swette upt zuyden by Symon voerg., jaerlyx Paeschen voer 5 ryder, verschenen Paeschen 48 untf.

Summa 13 ryder 10 st.

Dat olde Hamboergher-beerhuys voer Herepoerte is den schuttenbode Thonnys thoegestaen, dre jaer lanck, angaende Santgen an° 46, jaerlyx voer 20 ar. g., verschenen an° 48. Santgen.

De bynnen Herepoerte bewoent Roeleff Schroer, doerwaerder, sunder huyre als stadtdenst.

Harmen Gysens hefft de wal an der stadt muyre van Herepoerte off hent an Berendt Hamkoete, hefft gene jaermalen, hefft duslanghe gegeven jaerlyx Paeschen und Santgen 4 r. g., bet. mydt 5 ryder. Dyt plecht Albert Rolteman to boeren, de ick dyt jaer 48 hebbe ingeloesset, als voer hem an Harmen Gryp by Poelpoerte angetekent. Untf. Paeschen, Santgen, 48 2½ ryder.

Berendt Hamkote bruyket de wal an der stadt muyre upt westen an Harmen Gysens gelegen voer etlyke pennynghe, de der stadt voerschoten syn, hefft gene jaermalen, altydt vry, wanneer de pennynghe betalt worden, nha luydt syne segel und breve.

Summa $2\frac{1}{2}$ ryder.

Johan van Metelen bruyket de wal an der stadt muyren van Berendt Hamkote off hent an Papenpoerte und voerdt hent an de doere by Ulenthoren, 80 jaer lanck, angaende an^o 1527, jaerlyx Lebuini voer 6 ar. g., verschenen Paeschen 48 untf.

Harmen Gysens bruyket den syngelwal, soe se den pacht van Jochym Blawe hefft gekofft, van Herepoerte hent an Papenpoerte de graffe schoen tho holden, neet yn to vullen, 60 jaer lanck, angaende an^o 2 tendes des jaers; wat van boven daerup steedt, sal des stedes wesen; dat tymmer sal men tut 2 guede mannen van beyden zyden stellen te weerden voer 20 ar. g. jaerlyke renthe, de Jost Kremer der stadt daerup gedaen hefft, 6 myt 100 tho loesen und soe voerdt nha advenant.

De buyrmande upt westen tuschen beyde Herepoerten:

Laurents Tromper up de noerdtwester hoerne van de poerte, noerden zuyden 4 roe min 3 voete, oest west 2 roe, de rype 8, thosamen $7\frac{1}{2}$ roe, hefft gene breve, is hem syn levent lanck thogesecht, als he secht, gefft jaerlyx Pynxteren $1\frac{1}{2}$ ryder, verschenen an^o 48 untf.

Summa $1\frac{1}{2}$ ryder.

Johan van Roeswynckel upt westen by Laurents voerg. yn de ganck, van den oesten nha westen myt dat halve ganckskken ant west 3 roe min een voet, zuyden noerden mydt de uthkulynghe $2\frac{1}{2}$ roe 1 voet, thosamen $7\frac{1}{2}$ roe, gefft jaerlyx Paeschen 1 ryder, verschenen an^o 48 untf.

Hyndryck van Zwele mydt dat halve ganckskken upt westen van Johan voerg., is dat leste hues nha dat westen up de noerderzydt van den gemenen ganck ofte strate; hyr ys noch schelynghe; gefft jaerlyx Paeschen 1 ryder 6 st., verschenen an^o 48 untf.

Schopper Thonnys hefft Ffokke van Noerdens steede upt zuyden van de strate tegen Hyndrycks voerg. stede over, zuyden noerden 3 roe 2 voete, westen oest 4 roe

5 voete, thosamen $13\frac{1}{2}$ roe, hefft noch gene breve getoent, gefft jaerlyx Paeschen 2 ryder 12 st., untf.

Egbert van Deveren upt oesten by Thonnys voerg. und upt zuyden van den strate offte ganck tegen Laurents Tromper over, van den westen nha den oesten 3 roe min twe voeten, noerden zuyden $2\frac{1}{2}$ roe, thosamen 7 roe; hefft gene jaermalen; gefft jaerlyx Paeschen 1 ryder, verschenen Paeschen 48 untf.

Summa 5 ryder 18 st.

Cornelys Roetyneck up de suydtwester hoerne van de strate offte ganck tegen Laurents Tromper over, noerden zuyden 2 roe 2 voete myt dat halve gancksken by dat zuyden, oesten und westen $1\frac{1}{2}$ roe, thosamen 3 roe ruem, gefft jaerlyx Paeschen 3 ar. g., verschenen an° 48 untf.

Heyne Oersynghe upt zuyden by Cornelis an de Herestrate, noerden zuyden $3\frac{1}{2}$ roe myn een voet, oest west 3 roe min twe voet, thosamen 10 roe, hefft duslange gegeven 25 st., verschenen an° 48 untf.

Johan Harkynghe upt zuyden by Heyne, oeck voer an de Herestrate, noerden zuyden $1\frac{1}{2}$ roe myn 1 voet, oest und west $2\frac{1}{2}$ roe, thosamen $3\frac{1}{2}$ roe, hefft duslange gegeven Paeschen 10 st., verschenen 48 untf.

Poppe van Noerdens wyff upt zuyden by Johan Harkynghe voerg. up de noerder hoerne van de zuyden ganck, licht voer nha der strate, suyden noerden 2 roe myn 2 voete, oest west 2 roeden, dat blote hues; des blyfft dat gancksken ant westen nha den olden moelenbarch vry; thosamen $3\frac{1}{2}$ roe 1 voet scharp, gefft jaerlyx Paeschen 25 st., verschenen an° 48 untf.

Summa 3 ryder.

Laurents Janssen upt westen by Poppen voerg. hues. Nha luydt synes breves kompt hem de ganck tusschen Poppe und hem tho, thosamen 6 roe, hefft noch een stede tegenover upt zuyden van de ganck, als volgen sal, thosamen 48 jaer lanck, angaende Paeschen 1529, gefft voer beyde steden, gerekent yn syn breeff up $10\frac{1}{2}$ roe, woe wal nha der clufftmesteren metynghe belopt $13\frac{1}{2}$ roe, jaerlyx Paeschen $1\frac{1}{2}$ ryder $7\frac{1}{2}$ st., verschenen Paeschen 48 untf. voer beyde steden.

Upt westen by Laurents voerg. an de noerderzyde van de gemene ganck licht ene steede und hues voer arme harten, worden van de van Essen underhouden, zuyden noerden $2\frac{1}{2}$ roe, oest west 2 roe thosamen 5 roe, wordt gebruyket umme Godes willen altydt tut des Raedes wederseggen.

Roeleff van Dalen upt westen by de armen, oest west 2 roe, suyden noerden $2\frac{1}{2}$ roe, thosamen 5 roe.

Johan van Covorden upt westen by Roeleff, oestwest 1 roe, suyden noerden $1\frac{1}{2}$ roe, thosamen $1\frac{1}{2}$ roe.

Johan Hyndrycks upt noerden van Roeleff nha de olde moelenbarch oest west $1\frac{1}{2}$ roe 1 voet, suyden noerden 2 roe 4 voet, thosamen $3\frac{1}{2}$ roe scharp.

Albert Vaer upt noerden achter Johan van Coevorden oest west $2\frac{1}{2}$ roe, suyden noerden 1 roe 3 voete, thosamen 3 roe.

Aleyde Smedes upt noerden van Johan Hyndrycks und Albert Vaer schut, noerdt west an de wech by de Schoemakerskuylen, suyden noerden $2\frac{1}{2}$ roe, oest west 2 roe 3 voet, dat breede dat smale helpende, thosamen $5\frac{1}{2}$ roe.

Summa 3 ryder $7\frac{1}{2}$ st.

Alle dese voerg. steeden van schypper Thonnys off hent an Aleyde smedes scheeten om den olden moelenbarch heer, gelegen ynt myddel van alle dese steden, kumpt der stadt thoe und licht noch den meredeel woest.

De suyderzyde van de zuyderganck voerg.:

Costyen van Stenvorde up de suydtoester hoerne van den ganck tegen Poppe van Noerdens hues over, oest west $1\frac{1}{2}$ roe, suyden noerden $1\frac{1}{2}$ roe, thosamen 2 roe een verendel, hefft duslange Paeschen gegeven 10 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Dese 5 steden maken 19 roe thosamen, lyggen alle up Geertruydt Drosten steede van oldes geheten, hebben gene breven, hebben duslange gegeven thosamen Paeschen $1\frac{1}{2}$ ryder, verschenen Paeschen 48 untf.

Laurents Janssen voerg. andere steede upt westen van Costyn gelegen, oest west 4 roe myn 2 voete, noerden zuyden hent an de stadwatrynghe 2 roe, thosamen $7\frac{1}{2}$ roe, betalt als voerg.

Willem Koesters upt westen by Laurents oest west 2 roe, noerden zuyden 2 roe, thosamen 4 roe, hefft duslange gegeven jaerlyx Paeschen 10 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Johan van Eelde upt westen by Willem Koesters, oest west 2 roe 3 voete, noerden zuyden 2 roe, thosamen $4\frac{1}{2}$ voet scharp, hefft duslange gegeven jaerlyx Paeschen 20 st., verschenen an^o 48 untf.

Summa 1 ryder 10 st.

Gyse van Sleen upt westen by Johan van Eelde oest west 3 roe myn 3 voete, noerden zuyden hent an de stadwatrynghe $2\frac{1}{2}$ roe, dat breede dat smale helpende, thosamen $6\frac{1}{2}$ roe scharp, hefft duslanghe gegeven 15 st. Paeschen jaerlyx, verschenen an^o 48 untf.

Upt westen van Geertruydt Drostēn steeden licht een ganck, doergaende an beyde ende van den zuyden nha den noerden.

Wolter Knochenhouwer licht langes upt westen van dese voerg. ganck, hefft twe breven, ene van Lambert Amelens, rentemester, hefft gene benomde roetal, is nu van den clufftmesteren gemeten $27\frac{1}{2}$ roe, hefft 60 jaer, angaende an^o 34, geeft jaerlyx Paeschen vyff ar. g.; de ander breeff van Joachym Canter, rentemester, is 24 roe ruem, voer elck roe 4 st., 59 jaer lanck, angaende an^o 35 Paeschen. Maken 3 ryder 6 st, geeft voer beyde steeden voerg. thosamen $4\frac{1}{2}$ ryder 11 st., verschenen Paeschen an^o 48 rest.

Upt dat zuydtwesten by Wolter hefft Symon Kannegeters wedwe oest west $5\frac{1}{2}$ roe, noerden zuyden 3 roe, thosamen $16\frac{1}{2}$ roe, is hoer van der stadt van etlyke penninghe arfflyk versettet, daervan se breff und segel hefft.

Summa 15 st.

Up dat noerden van Wolter Knochenhouwer an dat Kattendeepe lyggen de Schomakerskuylen, so mannych kuyle elck 3 st.

Tusschen Herepoerte und Papenpoerte bynnen de muyren:

Jacob Grael voor den toren achter Johan van Buynens hues, ghefft jaerlyx Paeschen 6 st, altydt tut des Raedes wederseggen, verschenen Paeschen 48 untf.

Geerd Pannebacker und Kattrynen Beslynges oer stede bynnen upt oesten van Papenpoertyn an der stadt muyre, oest west 3 roe 3 voete, geven jaerlyx Paeschen 36 st., verschenen Paeschen 48 untf. van de helfft van Kathryne, restende de andere helffte.

Anke Vysckers upt oesten naest an Geerd voerg., oest west 2 roe 5 voete, licht oeck an de stadt muyre, gefft jaerlyx Paeschen 22 st., verschenen an° 48 untf.

Johan Roelvens, des wevers, naghelaten kynderen upt oesten by Anke, oeck gelegen an der stadt muyre, oest west 3 roe, noerden zuyden hent an der stadt muyre 3 roe, hefft duslange gegeven jaerlyx Paeschen 10 st., verschenen an° 48 untf.

Summa 1 ryder 26 st.

Papenpoerte und Drapoerte hent an de Krane:

Johan Lamkers voer Papenpoerte buyten upt oesten van den moelenwech, oest west 4 roe, noerden zuyden 3½ roe, thosamen 14 roe, hefft duslange gegeven jaerlyx Paeschen 3 ar. g., verschenen 48 untf.

Harmen Smydt upt westen van den moelenwech buyten voer de Papenpoerte, oesten westen 3 roe 6 voete, suyden noerden hent up de noerder stadt older graffte 3½ roe, thosamen 11½ roe ruem, hefft duslange gegeven jaerlyx Paeschen 20 st., verschenen an° 48 untf.

Ffedde Decker upt westen by Harmen voerg., oesten westen 3 roe myn 3 voete, suyden noerden hent up de noerder stadt olde graffte 3 roe 3 voete, thosamen 9 roe, hefft duslanghe Paeschen jaerlyx 20 st. gegeven, verschenen an° 41 untf.

Gerdt ten Wynkamp hefft een stucke van den olden zyngeval upt westen an Ffedde, plecht een bleekvelt te wesen, is nu een moeststuen, 21 roe lanck, van den oesten nha den westen, van Ffedde Decker off und tuschen den depen, dat breede dat smale helpende, 3 breedt be-

halven den wech ant zuyden, hefft voer dyt und dat volgende jaerlyx Paeschen gegeven 5 ryder, verschenen an° 48 untf.

Summa 7 ryder 20 st.

. . . . Schuytemaker soelff 6te hefft dyt jaer 48 begeert een stuccke wals upt westen an Geerdts voerg. koeltuen, is 20 roe lanck oest west und 4 roe breedt tuschen beyde depen, myt consent des Raedes tut des Raedes wederseggen. Ende wandt de stede leech und ynpendych ys, willen se desoelve up oeren kosten versorgen, und wanneer se begunnen de stede to gebruyken myt scheapen tho tymmeren, sal alsdan ene huyre angaen voer elck roe een seker pennynck, als dan sal verdragen worden.

Derck Schuytemaker upt westen dese 6 voerg., hefft ene stede, ys. . . .

Johan ende Otte Schuytemakers upt westen by Derck, van den oesten nha den westen 6 roe, zuyden noerden tuschen beyden depen 4 roe, thosamen 24 roe, geven jaerlyx altydt tut des Raedes wederseggen 1 ryder Paeschen, verschenen an° 48 untf.

Berent Schuytemaker soelff vyffte upt westen by Johan und Otte voerg. hent an Ulenthoren upt Lopende Deep 23½ roe lanck, bruyket up jaerhuyre als de ander, jaerlyx Paeschen voer 4 ryder, verschenen an° 48 untf.

Summa 5 ryder.

De moele by Awerdertoren Johan Luytyens, nuu Beerte Hoenryx, hefft gepachtet tut den moelen van den moelenberch off up dat olde stadtdeep noerdwerdt hent an de Pype 44 roe landes, 80 jaer lanck, angaende an° 39, myt voerwerden, wordt bynnen de voerg. jaermalen de moele neet stende gehalten, soelen dese jaermalen oeck doet wesen, geven jaerlyx Paeschen 2 ryder, verschenen an° 48.

Harmen Smydt van de voerg. Pype off een stiepel landes tuschen den moelenwech und dat olde deep tut een bleekvelt, 6 jaer lanck, angaende Santgen an° 47, jaerlyx voer 1 daler, verschenen an° 48 Santgen untf.

Bynnen upt westen van Papenpoertyen:

Vree van Hatssum upt westen bynnen an Papenpoertyn, oest west 3 roe, noerden zuyden an der stadt muyre 2 roe

min 1 voet, thosamen 6 roe de voerg. voet min, geeft jaerlyx Paeschen 36 st., verschenen an° 48 untf.

Summa 2 ryder 13½ st.

Johan Borkens upt westen naest by Vree voerg., oest west 3 roe, suyden noerden an der stadt muyre 2 roe min een voet, thosamen 6 roe, den voerg. voet min, geeft jaerlyx Paeschen 36 st., verschenen an° 48 rest.

De kelder van Aedtwerdt voer ene affgescheeten steede an de noerdtoester hoerne van Aedtwerder hues, is ungemeten, geeft jaerlyx Paeschen 36 st., verschenen an° 48 untf.

Tusschen de Balye und Ulentoeren lyggen etlyke kleyne hutyens, daer syck arme harten yn untholden omme Godes willen, steedt altydt tut des Raedes wederseggen.

Up Ulentoren heft Willem van Larrelte ene wyndemoele gesettet, sal bruyken den toren vergeves 60 jaer lanck, angaende an° 1543 Mydtwynter. De Raedt ys hem tho vulste gekomen myt 100 ar. g., sal men tendes der jaeren voerg. an den moelen korten luydt syne breve.

De moele up dat Rundeel tuschen Awerder toeren und der Aepoerte sal de breven toenen.

Dat rys an dyt voerg. Rundeel hefft de bowmester dyt jaer 48 verkofft voer 1 ryder.

Summa 1 ryder 6 st.

Roeleff Battynck hefft Harmen Geerdes hues, gelegen up der stadt muyre ant zuyden van de Kattrype-waterpoerte, hefft breve, 60 jaer lanck, angaende an° 1526, Paeschen jaerlyx voer 25 st., verschenen Paeschen an° 48 untf.

Roeleff Battynck noch achter dyt voerg. hues suydwerdt hent an Ulentoeren bynnen der stadt muyren over de gemene watrynghe ene stede, ys 3 roe lanck unde 1 roe 3 voete breedt, geeft jaerlyx Paeschen 10 st., verschenen an° 48 untf.

Claes Meyners upt oesten by Roeleff voerg., oeck over de gemene watrynghe als voerg., van der stadt gront 2 roe lanck, een roe 4 voet breedt, geeft jaerlyx Paeschen 10 st., hebben beyde voerg. gene jaermalen, verschenen Paeschen 48 untf.

Berendt Smydt achter Syssyngehues an der stadt muyre hefft ene smydtboeye, $1\frac{1}{2}$ roe 3 voete lanck, gefft jaerlyx Santgen 20 st., verschenen an° 48 untf.

Johan van Metelen de syngelwal upt suyden an der Aepoerte, streckende nha Ulentoeren, sal neet breder utpoten noch uthvullen, 60 jaer lanck, angaende an° 1534, jaerlyx Presentationis Mariae 12 ryder, verschenen an° 48.

Summa 2 ryder 5 st.

Thomas Schroer bewoendt der stadt kamer upt noerden tuschen der Aepoerte, gefft jaerlyx Paeschen 10 ryder, hefft gene jaermalen, verschenen an° 48.

Johan Willemes, de hopenbinder, voer der stadt ynt noerden an der Aepoerte, 20 jaer lanck, angaende an° 1537, jaerlyx voer 1 ryder, verschenen an° 48 untf.

Up dat noerden an dese voerg. twe wonynge by der Aepoerte licht ene vrye legensteede van den syngelwal tut een gemene upslach.

Hyndryck Ulger des soltseers wal voerdt noerdwert an den voerg. upslach, 60 jaer lanck, angaende an° 1542 Laurenty, sal den wal neet langer noch breeder maken, jaerlyx voer 9 ryder, luydt syne breve, verschenen Laurenty an° 48 untf.

Upt noerden an Hyndryck Ulger voerg. licht noch een lanck stucke syngelwals nha de Kranebrugghe streckende, wordt gebruyket tut een gemene upslach.

Otte Helt hefft de Toerfftoeren tegen dat Jadt over ynt gebruyck, 60 jaer lanck, angaende Mychaeli an° 42, sal de toren under . . .¹⁾ und staende holden de voerg. jaeren sunder der stadt schade und daervoer ynt gebruyck holden desoelve jaeren lanck, nha ende der jaeren sal alle blyven tut der stadt profyt.

Summa 10 ryder.

Kassentoren licht bynnen upt zuyden an Kranepoerte, bewoendt de hopenbynder, 6 jaer lanck, angaende an° 45 Paeschen, jaerlyx voer 7 ryder, verschenen an° 48 untf.

Jacob Towslager buyten upt zuyden van de Kranepoerte bewoent de tasche an Kassentoren und noch eene boeye

1) Onleesbaar.

tuschen de poerte und tasche, 6 jaer lanck, angaende an° 44 Paeschen, jaerlyx voer 6 ryder, verschenen an° 48 untf.

Upt suydtwesten van Cassentoren yn der stadt muyre licht een veerkante toren leech, hoert der stadt thoe.

Van Kranepoerte hent an Botteryngpoerte:

De hoghe toren by de Krane yn der stadt muyre bewoendt Gheerdt Wiggen wyff sunder huire oer levent lanck.

Berendt van Renen de eerste stede an der stadt muyre van de voerg. thoren off, oest west 2 roe 5 voet, gefft jaerlyx Paeschen 15 st., verschenen an° 48 untf.

Ewe Folkers upt oesten van Berent, oest west 2½ roe 3 voet, gefft jaerlyx Paeschen 10 st., verschenen an° 48 untf.

Summa 13 ryder 25 st.

Geertruydt van Covorden } oest west 2½ roe,

Thalle Brouwers thosamen } woenen umme Godes willen.

Anne Depenbroecks upt oesten by Talle, oest west 2½ roe, gefft jaerlyx Paeschen 20 st., verschenen an° 48 untf.

Dove Claes upt oesten by Anne voerg., oest west 3 roe 3 voeten, gefft jaerlyx Paeschen 10 st., verschenen an° 48 untf.

Sunt Jacobs Gasthues upt oesten by Dove Claes, oest west 2 roe 5 voete, gefft jaerlyx Paeschen 15 st., verschenen an° 48 untf.

Roeleff Holtsager upt oesten an S. Jacobs Gasthues steede voerg., oest west 1 roe 6 voete, gefft jaerlyx Paeschen 12 st., verschenen an° 48 untf.

Jelger hefft Frans Huysynge steede, licht upt oesten an Roeleff voerg., oest west 2 roe 5 voeten, gefft jaerlyx Paeschen 24 st., verschenen an° 48 untf.

Summa 2 ryder 12 st.

Berendt van Renen hefft noch eene steede upt oesten by Jelger voerg., oest west 3½ roe lanck, suyden noerden hent an der stadt muyr 1½ roe breedt, gefft jaerlyx Paeschen 1 ryder, verschenen an° 48 untf.

Upt oesten by Berendt voerg. licht een toren yn der stadt muyre, kumt der stadt tho und hefft enen legen omganck van der straten, soe breedt de toren ijs, wort vergeves bewoent.

Peter Buyse upt oesten van deze voerg. toren, oest west

2 roe 2 voete, geeft jaerlyx Paeschen 24 st., verschenen an° 48 untf.

Tyaerdt Remkens hefft Edzeke Vysschers steede op oesten van Peter Buyse gelegen, oest west 2 roe 2 voete, geeft jaerlyx Paeschen 24 st., verschenen an° 48 untf.

Schypper Ente upt oesten by Tyaerdt Remkens, oest west 2 roe 3 voete, geeft jaerlyx Paeschen 24 st., verschenen an° 48 untf.

Hyr lyggen umtrent 10 roe van den westen nha den oesten, de verscheyden luyden syck hebben duslange und oeck noch onderwynnen voer arfflyck, soelen genoeghsame aankomste toenen. Daer van Gese Lewens tut een vicarie de leste ys.

Summa 3 ryder 12 st.

Upt oesten by Gese Lewens licht eene lege steede, hoerdt der stadt toe tut een noettdurfft by oerlychtyde een doerganck upt Bolwarck tho maken, und want nu de schuttendoel mydt een doerganck daerby ys gemaket, sal men dese stede tut stadt oerbeer weder verpachten.

Geerdt Luens up Claes van Deylens stede hefft een breeff, 50 jaer lanck, angaende an° 1528, jaerlyx voer een goldt g., betalt jaerlyx Paeschen 36 st., verschenen Paeschen 48 untf.

Van de lege plaets upt westen ys hem verleden jaer 3 voet boven dit voerg. gedaen, sal verder geven 3 st. meer.

Here Tonckens van wegen der Huesarmen 15 st., Paeschen untf. Harmen Tekenboerch 21 st., verschenen an° 48 Paeschen rest.

Bussenschutten doel, den inganck soe breedt als de toren ys, hoerdt tut heer Onnen vicarye arfflyck, daarvan he stadtsegel und breve hefft tut vyff roe van den westen nha den oesten, van de voerg. Gerdt Calckmakers steede off nha den oesten.

Summa 1 ryder 21 st.

Upt oesten van dese voerg. vicarye vyff roe licht Carstyn Kremer myt 9 roe hent ant Kykyntjadt arfflyck.

Wycher Kremer upt oesten vant Kykyntjadt van den oesten nha den westen 8 roe, elck roe voer 10 st., jaerlyx Santgen, tachtentych jaer lanck, angaende an° 1548 Santgen; des sal he 10 jaer huyrevry de voerg. steede hebben,

daervoer dat he up synen kosten de barch eerde, daermede de heele steede beslagen lach, hefft laten henvoeren; sal an° 59 Santgen syn eerste huylr verschenen wesen und jaerlyx voerdan 8 ar. g. Santgen betalen.

Upt oesten by Wycher voerg. hefft Peter Glasemaker 12½ roe arfflyck, daervan besegelde breve hebben.

Hyrby licht een halff ruemde toeren yn der stadt muyre, wordt van arme luyde vergeves umme Godes willen bewoendt.

De toeren ynt westen van Claes Potters, nu boergermester Mepschen hues, wordt gebruyket tut een swynschot, hoert der stadt thoe.

Dyt voerg. Claes Potters hues hefft ene doer up den wal uthgaende, dan gene rechteyheydt tut de bruykyng des wals.

Hyndryck und Albert Koerffmakers hebben de wal und olde deep buyten der stadt muyre van de Krane hent achter de Ffraters, sodat nuu mydt rysts bepotet ys, gehuyrt 6 jaer lanck, jaerlyx voer de vacht van dat rysts voerg., 20 ar. g., jaerlyx als stadtrecht ys te betalen, verschenen an° 48 Paeschen untf. 10 ar. g., Santgen untf. 8 ar., hebben 2 ar. g. gekortet voer de schade van den doel.

Stadtgrafften und vysschenyen.

Harmen Muller hefft de vysschenyen der lopende watern der stadtgrafften om de stadt heen, geen netten an de bogen offte stadtveste, oeck geen netten te setten, wen de bovenlanden mydt water beladen syn, 3 jaer lanck, angaende Assumptionis Marye an° 48, jaerlyx als stadtrecht ys, voer 25 ryder, verschenen an° 48 Assumptionis Marye rest.

Hyndryck Peters und Johannes Wilhelmy, nu Grete Hoenryx und Geesen Pauwels, de staende stadtgrafft vant Horensche deep hent an dat Reyddeep by de Krane, 20 jaer lanck, angaende an° 34 den 21 Novembris, jaerlyx voer 23 ryder, verschenen an° 48 rest.

Summa 6 ryder.

Johan van Deestes arffgenamen de syngelgraffe tuschen Ebbynge- und Poelporte, geven jaerlyx Meij 19 ryder, verschenen an° 48 Meij untf.

Stadt egen husesn und kasten bynnen der stadt.

Der stadt Utersch hues dut jaerlyx 80 ar. g., 40 Paeschen, 40 Santgen, verschenen an° 48 untf.

Dat Vleeschhues boven bewoent Pawel Roeper sunder huyre tut des Raedes wederseggen.

Aleyde Peekes, nu Hille Dyonysius soene den leyendecker, van den Raedt thogestaen de kaste up de noerdt-oester hoerne vant Vleeschhues, gefft jaerlyx Santgen, angaende Santgen an° 48, 6 jaer lanck, 5 ryder, verschenen an° 48 Santgen van Aleydt Pokes wegen, de untweken ys.

Noch Aleydt Peekes voer Alyd Schoemakers kaste, nu Hawych Neyster, 6 jaer lanck, angaende Santgen an° 48, jaerlyx voer 2 ryder, Santgen verschynende, verschenen Santgen an° 48, restet oeck van Aleyts Peekes wegen.

Summa 55 ryder 20 st.

Anke Neyster voer 2 kasten, voer elck 5 ar. g., jaerlyx Santgen verschynende, verschenen an° 48, Santgen untf.

Johan Luchtemaker 4 kasten, gefft voer de 4 elck 5 ar. g., voer de een 4 ar. g., jaerlyx Santgen verschynende, verschenen an° 48 untf.

Roeleff Wantscheerer bruykt dat hues myt de kelder und kaste upt zuyden ant Uterse hues yn Suypstrate, syn levendt lanck sunder huyre, hoerdt der stadt thoe.

Hille Dyonysius soelves ene kaste upt noerden by de Waghe, gefft jaerlyx Mydtwynter 3 ryder, verschenen an° 48 untf.

Hans Pantzermaker voer de steede by den Wynhuesputte. De kaste hoerdt uns thoe, sal de plaetze by de putte und ynt noerden van de schryffkamer altydt schoene holden, gefft jaerlyx Paeschen 9 ar. g., verschenen an° 48 untf.

Summa 15 ryder 20 st.

Johan van Oldenboerch, de goltsmydt, dat he an syner wynkel meer bruyket dan syne breve vermoegen, gefft jaerlyx Pynxteren 14 st., 12 jaer lanck, angaende an° 44 Pynxteren, verschenen an° 48 untf.

Arendt Stratemaker gehuyrt van den Raedt, als he secht, de Lutke Waghe upt zuyden an de Waghe gelegen, hangende taschewyse an Arendes voerg. hueses wester zydtmuyre, jaerlyx Paeschen voer 12 ryder, hefft gene sekere

jaermalen, is hem van den Raedt thogestaen, als he secht, verschenen an° 48 Paeschen rest.

De suyderzyde van de Lutteke Broerstrate, de steden myt de huesen hoeren der stadt:

Harmen Wyntapper up de suydtwester hoerne van de Lutteke Broerstrate hefft dat olde Vleeschhues yn de huyr, 12 jaer lanck, angaende an° 40, jaerlyx voer 20 ryder, betalt hyrvan den preesteren tho sunte Merten 14 ar. g. 4 st., blyft des stads vrye huyre 15 ryder 6 st., halff Paeschen, halff Santgen, verschenen an° 48 untf.

Summa 15 ryder 20 st.

Gese Prumers hefft ene kamer naestnher dat olde Vleeschhues voerg., ses jaer lanck, angaende Paeschen an° 45, jaerlyx Paeschen voer 6 ryder, verschenen Paeschen an° 48 untf.

Gese Prumers hefft noch ene kamer upt westen daer naestby, plecht Reiner Schroer yn te wonen ses jaer lanck, angaende an° 45 Santgen, jaerlyx Santgen voer 6 ryder, verschenen an° 48 Santgen untf.

Johan van Beylen voer dat hoes, daer salege Reyner Slotemaker yn placht the wonen, gefft jaerlyx Santgen 5½ ryder, ses jaer lanck, angaende an° 46 Santgen; mach daer enen gueden nabuer ynsetten, dan sal voer de huyre staen, sal neet hoger verhuuren dan em yngesettet; verschenen Santgen an° 48 untf.

Johan van Beylen voer de kamer, daer he ynne woent, hefft ingehuyrt van salege Jochym Canter 6 jaer lanck, angaende an° 46 Paeschen, jaerlyx voer 5½ ryder, verschenen an° 48 Paeschen untf.

Summa 23 ryder.

Renthe yn de stadt.

Bruen yn de Klocke gefft der stadt jaerlyx up Thomae apostoli arffrenthe 20 ryder, verschenen an° 48 Thomae untf.

Vyschbancke.

De stadtbowmester holt van der stadt wegen staende 14 eertvaste bancke up de noerderzyde vant Vismarcket, ses und ses tegen melkander over, und twe ant oester

ende nha de Kremerrype. Dese 14 bancke verloten de marckmesters, boeren de huyr daervan und leveren de den rentemester over, verschenen an^o 48 untf.

Noch etlyke bancken, de de marckmesters vergunt hebben etlyke seevischwyven up de suyderzyde vant Vischmarcket, daervan elck syn egen banck bekost und soelen vant verleden jaer 48 huyre geven.

Summa 20 ryder.

Noch enyge vyschbancken.

Van bynnen upkomsten van landen yn der stadt tafel, pachtsteden, huesen, renthen yn der stadt thosamen untf. 586 ryder 30 st. 2 pl.

Noch een st. vergeten an Geert Smit buyten 2 pl.

Resten der bynnen upkomsten behalven der potbackers und der vysbancken, wandt ydt noch unseker, wat de marckmesters daervan worden upboeren, 125 ryder 17 st.

Calckgelt.

Elck oven bet. 5 st., daervan de kalckwroeger 1 st. und de stadt 4 st.

Up dyt jaer 48 syndt my van der voerg. kalckwroeger tho rekenschap gebracht yn alles 307 oven kalckes, de tho verkopen syndt gebrant. Daervoer untfangen an geldt van de calckwroeger voerg. 40 ryder 28 st.

Des calckgeldes summa 40 ryder 28 st.

Boergerschap.

Van Andreae 47 tut Andreae 48.

Van Andreae 47 tut Petri an^o 48, boergermester Everdt Mepschen pandt.

Johan van Lyngen hefft de boergerschap gewonnen den 3 Decembris. Untf. 4 phs. g.

Jacob Uddynghe hefft de boergerschap gewonnen den 20 Januarij. Untf. 4 phs. g.

Jacob Willems van Beem de boergerschap gewonnen den 6 Februarij. Untf. 4 phs. g.

Derck van Anckum hefft de boergerschap gewonnen den 9 Februarij. Untf. 4 phs. g.

Johan Kremer hefft de boergerschap gewonnen den 11 Februarij. Untf. 4 phs. g.

Gosen Hillebrants de boergerschap gewonnen den 17 Februarij. Untf. 4 phs. g.

Claes Julsynck hefft de boergerschap gewonnen den 17 Februarij. Untf. 4 phs. g.

Bertoldt Julsynck hefft de boergerschap gewonnen den 17 Februarij. Untf. 4 ryder 8 st.

Bartholomeus Tyaersen hefft de boergerschap gewonnen den 18 Februarij. Untf. 4 ryder 8 st.

Summa 38 ryder 12 st.

Hyndryck Malenmaker hefft de boergerschap gewonnen den 20 Februarij. Untf. 4 ryder 8 st.

Claes Harmssen hefft de boergerschap gewonnen den 20 Februarij. Untf. 4 phs. g.

Roeleff Eysens hefft de boergerschap gewonnen den 20 Februarij. Untf. 4 ryder 8 st.

Derck Heynen hefft de boergerschap gewonnen den 20 Februarij. Is betaelt.

Van Petri tut Pynxteren, boergermester Reyndt Alberda pandt.

Warmolt Hoevelynck hefft de boergerschap gewonnen den lesten Februarij. Untf. 4 ryder 8 st.

Lucas Rykes hefft de boergerschap gewonnen den 16 Martij. Untf. 4 ryder 8 st.

Peter van Weerde de boergerschap gewonnen den 21 Martij. Untf. 4 phs. g.

Andrees van Reenen hefft de boergerschap gewonnen den 25 Aprilis. Untf. 4 ryder 8 st.

Johan van Munster de boergerschap gewonnen den lesten Aprilis. Untf. 4 ryder 8 st.

Summa 34 ryder 4 st.

Coerdt Brungher hefft de boergerschap gewonnen den 7 Maij. Untf. 4 ryder 8 st.

Symon Harmssen van Gelder de boergerschap gewonnen den 7 Maij. Untf. 4 phs. g.

Ffrefryck Eerts van Sydebuyren de boergerschap gewonnen den 7 Maij. Untf. 4 ryder 8 st.

Harmen Mesmaker de boergerschap gewonnen den 15
Majj. Untf. 4 ryder 8 st.

Van Pynxteren tho Vrymarckt, boergemester Eltet tho
Lellens pandt.

Johan Vlugghe hefft de boergerschap gewonnen den
26 Majj. Untf. 4 ryder 8 st.

Johan van Lyngen hefft de boergerschap gewonnen den
26 Majj. Untf. 4 ryder 8 st.

Lambert Mensynck hefft de boergerschap gewonnen den
6 Junij. Untf. 4 ryder 8 st.

Roleff Huysynghe hefft de boergerschap gewonnen den
21 Junij. Untf. 4 ryder 8 st.

Summa 38 ryder 12 st.

Berendt van Zanthen hefft de boergerschap gewonnen
den 22 Junij. Untf. 4 ryder 8 st.

Egbert Wyrdynck hefft de boergerschap gewonnen den
3 Julij. Untf. 4 ryder 8 st.

Hyndryck Janssen hefft de boergerschap gewonnen den
8 Julij. Untf. 4 ryder 8 st.

Johan van Nyenhues hefft de boergerschap gewonnen
den 7 Julij. Untf. 4 ryder 8 st.

Peter Gerryts hefft de boergerschap gewonnen den 18
Julij. Untf. 4 ryder 8 st.

Gerrydt Reyners hefft de boergerschap gewonnen den
3 Augustus. Untf. 4 ryder 8 st.

Bartoldt van Coellen hefft de boergerschap gewonnen
den 8 Augustus. Untf. 4 ryder 8 st.

Peter ten Buer hefft de boergerschap gewonnen den 22
Augustus. Untf. 4 ryder 8 st.

Remke Luels hefft de boergerschap gewonnen den 25
Augustus. Untf. 4 ryder 8 st.

Johan Geertsen hefft de boergerschap gewonnen den
28 Augustus. Untf. 4 ryder 8 st.

Summa 42 ryder 20 st.

Claes Scheerslyper hefft de boergerschap gewonnen den
5 Septembris. Untf. 4 ryder 8 st.

Johan Syckynghhe hefft de boergerschap gewonnen den
5 Septembris. Untf. 4 ryder 8 st.

Willem Huysynghé, backer, hefft de boergerschap gewonnen den 5 Septembris. Untf. 4 ryder 8 st.

Van Vrymarkte hent tut Andreae, boergermester Albert Jarges pandt.

Thyes van Dockum hefft de boergerschap gewonnen den 26 Octobris. Untf. 4 ryder 8 st.

Lambert van Rysenbeeke hefft de boergerschap gewonnen den 27 Novembris. Untf. 4 ryder 8 st.

Wycher van Lyngen hefft de boergerschap gewonnen den 28 Novembris. Untf. 4 ryder 8 st.

Summa 25 ryder 18 st.

Summa van boergerschap untfangen 179 ryder 6 st.

Broeke.

Wolter van Gasterens soene up den Hoerenschen dyck yechtych gekant van boergermester Reyner Garmers an^o 46 voer 11 m., dat he Roeleff Luytyens hefft doer de hande gesteken. Untf. den 16 Decembris anno 48 6 ryder 11 st.

Berendt Pannebacker, dat he zyn maget beslapen, van den Raedt bevrediget yn boergermester Bartoldt Coenrades pandt Anderae an^o 46 up 20 ryder, daarvan Roeleff Doerwaerder dat vyffte pardt van my betalt. Untf. den 17 Decembris an^o 48 16 ryder.

Mester Johan Swarte, dat he Sycke Knotte deeff geheeten hefft, verclaerd yt boergermester Beertoldt Coenrades pant ut supra up 5 m. Untf. den 19 Novembris an^o 48 2 ryder 20 st.

Thomys Kannegeeter gebroken myt voerwacht, verclaerd van den boergermester Everdt Mepsche up 10 m. Untf. van Jurgen van Lyngen und Eyse Kannegeeter den 17 Decembris an^o 47 5 ryder 10 st.

Aleff Wybrants is upgekledt, verdragen by den Raede up 25 ar. g., daarvan de deeneren dat vyffte pardt, Everdt van Doermen, syn boerghe, betterde den 2 Decembris an^o 48 20 ar. g.

Summa 36 ryder 16 st.

Gerdt Stelmaker van ebroeck verclaerd yt up 10 ryder,

daervan verleden jaer tho rekenschap gebracht 4 ryder yn de punte van stadtbroeke. Untf. de reste den 23 Decembris an° 48 6 ryder.

Harmen Claessen heft 43 gewoendt yn syn egen hues, verclaerd van boergemester Mepsche up 7 m. Untf. den 19 Novembris an° 48 3 ryder 22 st.

Grete Berendes hefft Freryck Oelislager versproken. Untf. 2 m.

Peter Glasemaker und Jurgen van Doermen syndt boerghe voer een nederslach van wegen Johan Abelens, in boergemester Reyndt Alberda pandt an° 48 den 5 Martij, soelen betalen de helfft Martini an° 48 und de ander helffte Pynxteren an° 49. Untf. de ene helfft Martini, ut supra, 8 ryder.

Lubbert Muller is boerghe voer syn broeder, dat he Smeerder Borst hefft yn de borst gesteken, verclaerd van boergemester Reyndt Alberda up 5½ m. Untf. den 16 Decembris an° 48 2 ryder 28 st.

Summa 21 ryder 22 st.

Johan Meertens ys boerghe geworden voer Johan Thowslager van een nederslag yn borgermester Reydt Alberda pandt, sal betalen 16 ryder. Hyran untf. 7 ryder den 20 Novembris an° 48, sal de reste up twe terminen betalen, an° 49 Paeschen und Mychaelis.

Hyndryck Bove hefft enen huesman geheeten deeff, ynt Rechthues verclaerd van den boergemester Reynt Alberda. Untf. doer hande Here Tonckens, raedtsheer, myt anseggen, de Raedt hadt ydt Hynryck voerg. gelaten up 2 daler, actum den 17 Decembris, 3 ryder.

Thyse van Farmssen yn ebroek bevonden yn boergemester Albert Jarges pandt, gededynget up 10 ryder. Untf. van Harmen Stededener doer hande des boergemesters voerg. 9 lichte emd. g., 1 lichte ryder.

Luyrdt Gemynghe van mester Coerdts nederslach, verclaerd up dubbele broeke, dat ander holt de Raedt an oer, untf. 32 ryder.

Hayke Lapper van een wondynge, de Hyndryck Backers dochter hefft angedaen, verclaerd van boergemester Bartoldt Coenrades up 6 m. Untf. 3 ryder 6 st.

Summa 54 ryder 21 st.

Swartyn Westvreese gebalget und gewondet und is verclaerdt up $36\frac{1}{2}$ m., doch van den Raedt begenadet up 5 anysaten mydt den langen cruceu und 1 ryder, up conditie soe enych syns bevonden wordt myt emants nha desen daghe te balgen, sal he de voerg. reste betalen und daertho alle de broeke, daer he dan noch mochte yn gevallen wesen, sunder genade, van den vollen Raede angesecht den 30sten Decembris an^o 48, 9 ryder 10 st.

Claes Peters hefft Wyllem Lubberts myt een lanck mes yn den arm gewondt, up dat Hamboerger beerhues nha der klokke verclaerdt yn boergermester Albert Jarges pandt up 28 m., untf. 14 ryder 28 st.

Summa 24 ryder 8 st.

Van stadtbroeke untf. 137 ryder 7 st.

Voerschot.

Untfangen van Roleff Eysynge van Johan Bartels clufft den lesten Julij an^o 48 an allerley gelt 43 ryder $20\frac{1}{2}$ st. 1 pl.

Untfangen van Albert Jarges de Jonge van Harmen Stadtdeners clufft den 6 Augusti an^o 48 an allerley gelt 35 ryder 23 st.

Summa 79 ryder $13\frac{1}{2}$ st. 1 pl.

Untf. van Arendt Gysberts den 7 Augusti van Geerdts Stadtdeners clufft, daer was 1 schaerde ryder under; noch tut 36 st. und halve st. und braspennynges, geschaerde gele item, 9 daler, tstuck tut 38 st., thosamen 56 ryder 18 st. 1 pl.

Untfangen van Johan yn den Ham den 2^{den} Octobris van Johan Haselunnen clufft thosamen yn golden kronen daler, wyt gelt, 38 ryder $12\frac{1}{2}$ st.

Summa 95 ryder $\frac{1}{2}$ st. 1 pl.

Summa des voerschots 174 ryder 14 st. 2 pl.

Allerley unseker untf.

De bowmester Wycher verkofft den rentemester van Coverden $6\frac{1}{2}$ c. olde pannendack, synde gekomen up Covorde, voer elck c. 15 st. untf.

Van Peter Goltsmydt, herkomende van salege Fenne Hopenbynders, als upt jaer 47 yn dyt soelve punt tho rekenschap gebracht, untf. den 15 Novembris 3 ryder.

Summa $6\frac{1}{2}$ ryder.

Summa des calcgeldes, boergerschap, broeke, voerschot und allerley unseker thosamen untfangen 538 ryder 10 st. 2 pl.

Axcysen.

Groeneger-beeraxcys hefft mester Cornelius Bebynck und Engelbert van Duyt weder getogen angaende Mychaelis an° 47, 3 jaer lanck, jaerlyx voer 1900 ryder, 30 st. den g. Untf. oer eersten jaer, verschenen an° 48 Mychaelis, 1900 ryder.

Hamboerger-beeraxcys Willem van Farmssen 3 jaer lanck, angaende Martini an° 46, jaerlyx voer 400 ryder, verschenen Martini an° 48 oer anderde jaer, untfangen 400 ryder.

Harmen Schulte Hamboerger-beeraxcys, oeck als boven geschreven, jaerlyx voer 400 ryder, verschenen Martini 48 untf. 2½ c. ryder. Restet verschenen Martini 48 1½ c. ryder.

Summa 2550 ryder.

Bruen yn de Klocke dat darde Hamboerger beerhues als voerg. jaerlyx voer 3½ c. 25 ryder, verschenen Martini an° 48 syn anderde jaer, untf. 1½ c. 37 ryder 15 st. Rest Martini 48 verschenen 1½ c. 37 ryder 15 st.

De Waghe Hyndryck van Norden, 3 jaer lanck, angaende an° 45 Santgen, voer 11½ c. ryder, verschenen an° 48 Santgen syn leste jaer, untf. 1108 ryder 27 st. 1 pl. Rest Santgen 48 verschenen 41 ryder 2½ st. 2 pl.

De wynaxcys Mycheel Eeldes, 3 jaer lanck, angaende Santgen an° 45, des jaers 1100 ryder, verschenen an° 48 Santgen oer leste jaer, untfangen 1100 ryder.

Summa 2396 ryder 12 st. 1 pl.

Vettewaeraxcys hefft Johan ter Borne 3 jaer lanck, angaende an° 46 Thomae apostoli, jaerlyx voer 10½ c. ryder, verschenen an° 48 Thomae syn eerste jaer, untfangen 875 ryder 29 st. Rest verschenen Thomae an° 48 als voerg. 174 ryder 1 st.

Krane. Botte Schoemaker, 3 jaer lanck, angaende an° 45 11000 Mageden, jaerlyx voer 105 ryder, verschenen 11000 Mageden an° 48 syn leste jaer, untfangen 42 ryder 7½ st. Rest verschenen an° 48 als voerg. 62 ryder 22½ st.

Johan Thowslager, de schuytemate, 3 jaer lanck, an-
gaende Martini an° 45 jaerlyx voer 30 ryder, verschenen
Martini an° 48 syn leste jaer, untfangen 30 ryder.

Summa 948 ryder 6½ st.

Summa van den axcysen untfangen versche-
nen an° 48 5894 ryder 18 st. 4 pl.

Resten van de axcysen des jaers 48 615 ryder
26 st. 2 pl.

Summa yn alles untfangen van de resten des jaers 47
und van allen upkomsten des jaers 48: negen duysendt
ses hondert acht ende twyntyck ryderg., den g. tut
30 groneger st., negender halven stuyver und ander-
halff pl. 1)

Summa der unbetaelde overgebleven resten des jaers 48
mit den olden resten 1072 ryder 32 st. 1½ pl. 2)

Resten der unbetaelden renthen an° 47. 3)

Sunte Egyden Conventd, verschenen an° 47 Martini
betaelt 15 g. g. Betaelt yn hande Johan Hamskesbeeke.

Jurgen Drolshagen, nu de Fraters bynnen Munster,
12½ g. g., verschenen Anderae 47. Betaelt yn hande
Harmen Buyrman.

Convente Vynnenberghe yn twe breven, Vrymarckte
und Martini verschenen an° 47, thosamen 55 g. g. Betaelt.

Convente Maryendale off Nijsynck bynnen Munster 80
g. g., verschenen an° 47 Anderae. Betaelt myt 80 daler,
dat stuck tut 38 st.

Summa 205 ryder 25 st.

Borcherdt Heerde, verschenen Martini anno 47, 75 g. g.
Betaelt mit 75 daler, de daler tut 38 st. Betaelt in hande
Geerd in de Wage den 17 Decembris an° 48.

De stadt Hamborch verschenen Midsommer an° 47, 320

1) Op den kant: noch een st. vergeten an Geert Smydt buyten Ebbingepoerte.

2) Hier volgen eenige onbeschreven bladen.

3) Hier eene andere hand, dezelfde als die de posten blz. 295—302 schreef en in de volgende bladzijden tot blz. 352 met de gewone afwisselt; zij heeft eene andere orthographie, b.v. jaerlix voor jaerlyx enz.

marck 1 schill. 9 pennync lub. Betaelt den 24 Augusti. Dese reste, daervan de quitancy, mede inhoudende van de verschenen renthe des jaers 48; belopt dat jaer 47 dese reste na berekeninge des geldes 214 ryder 12 st. 2 placke.

Grave van Tekenborech verschenen Johanne Baptiste an^o 47, 1½ c. g. g. Daervan de quitancy, mede inhoudende vant jaer 48, ut supra, betaelt tsamen 280 daler ende 25 ryder. Belopt up dit jaer 47 de reste 1½ c. 40 ryder ende upt jaer 48 sal belopen, als up syn plaes hyrnvolgende angeteekent, 1½ c. 38 ryder.

Summa 499 ryder 12 st. 2 pl.

Convent Grysemoencken, verschenen Thomae apostoli 47. Betaelt den 7 Februarij an^o 48 12 ryder.

Summa 12 ryder.

Summa der restande renthen des jaers 47 betaelt 717 ryder 7 st. 2 pl.

Buyten renthen des jaers 48.

Sunte Brygetten closter tho Campen hebben jaerlyx van der stadt Mychaëlis 12 ryder g. 30 st. gr. den g., verschenen des jaers 48 Mychaëlis. Betaelt, daervan Truwe Koeperslages quitancy.

Sunte Brygetten closter tho Campen hebben noch jaerlyx by der stadt Mey 12 ryder, den g. 30 st. gr., verschenen an^o 48 Mey. Betaelt, daervan der procuratersche quitancy.

Roeleff van Munster hefft jaerlyx Paeschen by der stadt 132 g. g., verschenen an^o 48 Paeschen. Betaelt der suster tho Essen 3 daler, tstuck tut 38 st., Viti betaelt. De 129 Roeleff van Munster betaelt den 16 Januarij an^o 49, tstuck tut 37½. Thosamen belopende an ryder 165 ryder 2 st.

Summa 189 ryder 1½ st.

Jurgen van Munster hefft jaerlyx by der stadt Paeschen 66 g. g. De verschenen renthe des jaers 48 betaelt yn handen Johan de Weerde an 66 daler.

Anne Stove hefft by der stadt jaerlyx Catherynae 30 g. g. De verschenen renthe an^o 48 Catharinae betaelt an 30 daler, tstuck tut 38 st.

Sunte Egedes convent hefft jaerlyx Martini by der stadt 15 g. g. De verschenen renthe des jaers 48 reste.

Harmen Holtappel tho Munster hefft jaerlyx by der stadt Anthony 12 g. g. De verschenen renthe an^o 48 betaelt yn handen Johan Hamkesbeke.

Summa 126 ryder 24 st.

Margaretha van Groll tho Munster heft by de stadt jaerlix Reminiscere 10 g. gulden. De verschenen renthe op Reminiscere des jaers 48 betaelt den 11 Martij yn handen des wagemesters, den daler tut 38 st.

Derck Munsterman tho Munster heft by de stadt jaerlix Ascensionis Domini 10 g. g. De verschenen rente Ascensionis Domini des jaers 48 betaelt den 10 Augusti myt 10 daler, tstuck tut 38 st.

Jurgen van Drolshagen, in stede van Arendt van Drolshagen, heft by de stadt jaerlix Andree 12½ g. g., nu de fraters van Munster. De verschenen rente Andree des jaers 48 reste.

Summa 25 ryder 10 st.

Convente Vinnenberge heft by de stadt jaerlix Martini 30 gold g. ende Nativitatis Mariae tho Vrymarckte 25 gold g. De verschenen renthen des jaers 48 betaelt yn handen Gisele Daems den 3 Decembris, den daler tut 37½ st.

Jasper Jodevelt, Berent Holtappel ende heer Johan Krane hebben tosamen by de stadt jaerlix up Midvasten 75 gold g. De verschenen renthen des jaers 48 betaelt, daervan quitancyen, den daler tut 48 st.

Conventd Mariendale ofte Nysinck hebben by de stadt jaerlix Andree 80 gold gulden. De verschenen renthe des jaers 48 betaelt yn handen Gisele Daems, den daler tut 37½ st.

Borcherdt Heerde heft by de stadt jaerlix Martini 75 gold g. De verschenen renthe Martini des jaers 48 betaelt yn handen Geert Hartgers myt 75 daler, tstuck tut 37½ st., den 7 Decembris.

Berent Gruyter van wegghen Johan Lydermans heft by de stadt jaerlix Midvasten 90 gold g. De verschenen renthe des jaers 48 betaelt den 19 Aprilis, den daler tut 38 st.

Johan ende Borchert Heerde hebben by de stadt jaerlyx Ascensionis Domini 15 gold g. De verschenen renthe des jaers 48 betaelt 10 Augusti, den daler tut 38 st.

Stadt Hamborch hebben by de stadt jaerlix sant Johannes tho Midsommer 320 marck 1 schill. 9 penninc lub., maket 214 ryder 12 st. 2 plack. De verschenen renthe des jaers 48 betaelt Sarck, de quitancy voer yn den resten.

Convent sunte Maxymyn tho Collen hebben by de stadt jaerlix Santgange 60 gold gl. De verschenen rente des jaers 48 betaelt yn handen Johan Hillebrants.

Summa 422 ryder 12 st. 2 pl.

Grave tho Benthum heft by de stadt jaerlix Midvasten 40 gold gulden. De verschenen rente des jaers 48, betaelt yn handen Claes van Ulsen, den daler tut 38 st., Pynxteren.

Grave tho Teekenborch heft by de stadt jaerlix Bartholomei $1\frac{1}{2}$ gold guld. De verschenen renthe des jaers 48 betaelt, daervan de quitancy yn den resten voerhen.

Convent Marienvelde tho Munster heft by de stadt jaerlix Viti 75 gold gulden. De verschenen renthe des jaers 48 betaelt yn handen Gysele Daems, den 6 Julij, den daler tut 38 st.

Convent Mariengaerde binnen Schuttorp hebben by de stadt jaerlix Pinxteren $12\frac{1}{2}$ gold gulden. De verschenen renthe des jaers 48 betaelt, den g.g. mydt een daler, den daler tut 38 st., geven den 23 Augusti.

Summa 362 ryder 1 st.

Roeloff Oestwoldt van weggen Ter Borch heft jaerlix by de stadt Paesschen 12 r. gulden, 24 st. den gulden, ende 12 ryder gulden, 30 st. den gulden, maket jaerlix $21\frac{1}{2}$ ryder 3 stuver. De verschenen renthe des jaers 48 reste.

Oerlich Doys heft by de stadt jaerlix Petri ad cathedram 40 gold gulden. De verschenen renthe des jaers 48 betaelt den 26 Julij den daler tut 38 st.

Peter Doys heft by de stadt jaerlix Paesschen 60 gold gulden. De verschenen renthe des jaers 48 betaelt den 15 Julij an daler, den daler tut 38 st.

Wysse ten Holte heft jaerlix by de stadt up Paesschen 100 gold gulden. De verschenen renthe des jaers 48 betaelt den 25 Julij yn hande Everdt Harmssen, boerger tho Deventer, 100 daler, den daler tut 38 st.

Summa 253 ryder 10 st.

Claes Dubbels tho Campen heft by de stadt jaerlix Martini 45 ryder gulden, 26 st. bi den gulden. De verschenen renthe des jaers 48 reste.

Rotger Willemsen tho Campen heft by de staedt jaerlix Michaelis 24 phs. gulden, 25 st. bi den gulden, maket 26 ryder 20 st. De verschenen renthe des jaers 48 bet. den 20sten Octobris.

Rotgher Willemsen tho Campen heft noch by de stadt jaerlix sant Johannes tho Midsommer 24 gold gulden, 26 st. den gulden. De verschenen renthe des jaers 48 bet. den 20 Octobris.

Harmen van Asschendorp tho Campen heft by de stadt jaerlix Paesschen 33 gold g., 26 st. bi den gulden. De verschenen renthe des jaers 48 bet. den 16 Octobris.

Summa 82 ryder 18½ st. 1 pl.

Mester Johan Wesselinck tho Munster heft by de stadt jaerlix den tweeden Febr. Visitationis Mariae 12 g. gulden. De verschenen renthe des jaers 48 bet. den 10 Augusti, den daler tut 38 st.

Michael Schragen tho Munster heft van de stadt drie breeven arffrenten. De eerste 12 golden rynsgulden, gemuntet voer des breves datum anno twee, verschynt Santgange; de anderde 10 golden rynsgulden, gemuntet voer des breves datum anno sesse, verschynt Vrymarckt; de derde 21 rynsgulden, datum anno 17. Belopen de arffrenten to samen 43 rynsgulden jaerlix; de gulden wordt betaelt 30 g. st.

Noch van lyffrente weren 110 golden r. g. jaerlix in vyff breeven up soeven persoenen; sint alle verstorven up Micheel Schragen alleene, boerth noch jaerlix uuth twee breeven lyffrente. De ene 15 rynsgulden, 2 hoerentyens g. voer den gulden, verschynen Petri et Pauli den 29 Junij; de ander 10 rynsg., 2 hoerentyens gl. den gulden, verschynt jaerlix Boniffaty, den 5 Junij. Belopen de lyff-

renten to samen 25 rynsg. jaerlix, wordt betaelt den gulden 30 st. g. De verschenen arffrenten ende lyffrenten des jaers 48 bet. thosamen an $53\frac{1}{2}$ daler, den daler tut 38 und 7 st. gr.

Summa 83 ryder 6 st.

Summa buytenrenthen bet. $1\frac{1}{2}$ m. 402 ryder $8\frac{1}{2}$ st.

Summa van buytenrenthen unbetaelde resten upt jaer 48 verschenen: $27\frac{1}{2}$ daler 73 ryder g., den g. 30 st. gn. 18 st.

Binnenrenthen.

Conventd Scharmer ende Drapel hebben by de stadt jaerlix Santgange 57 ryder. De verschenen renthe des jaers 48 bet. den 11 Decembris; daervan de quitancy.

Sunte Jacob ende sunte Annen gasthuys, heerkomende van salige provest mester Ulphardt, hebben jaerlix by de stadt Ascensionis Domini 15 ryder. De verschenen renthe des jaers 48 bet. Rempt Mekema, den 10 Septembris.

Assen heft by de stadt jaerlix Paesschen 6 rynsg., 24 st. den gulden, ende 3 ryder g., maken thosamen $7\frac{1}{2}$ ryder 9 st. De verschenen renthe des jaers 48 bet. den 7 Maij de vrouwen yn Asser hues.

Albert Jarges, borgemester, heerkomende van salige Lubbert Coninges, heft by de staadt jaerlix Michaelis 33 ryder g. De verschenen renthen des jaers 48 Mychaelis bet., daervan de quitancy.

Summa 112 ryder 24 st.

Albert Jarges, borgemester, heft by de stadt noch eenen rentebreeff, jaerlix verschenen Paesschen 33 ryder. De verschenen renthen des jaers 48 bet. verschenen Meij 48; daervan de quitancy.

Mester Roeleff Valke van wegen syns leens heft by de stadt jaerlix Santgange 13 gold g.; de gulden wordt betaelt 36 gr. st., maket 15 ryder 18 st. De verschenen rente des jaers 48 bet. den lesten Octobris.

Geerdt Lewe heft by de stadt jaerlix verschenen Paesschen 5 ryder gulden. De verschenen renthen des jaers 48 bet. den 24 Maij.

Armhuysitten hebben by de stadt jaerlix Santgange 24

ryder g. 8 st. De verschenen rente des jaers 48 bet. den 15 Novembris in Here Tonckens handen.

Summa 77 ryder 26 st.

Mester Johan Huynge ofte syn vicarius ter Ae, nu heer Onne, heft by de stadt jaerlix Pinxteren 6 ryder g. De verschenen rente des jaers 48 bet. den 7 Junij.

Aleydt Gruyses heft by de stadt jaerlix Luciae 18 ryder. De verschenen renten des jaers 48 betaelt den 17 Decembris.

Aleydt Valke heft by de stadt jaerlix Mey 16 ryder g. De verschenen rente des jaers 48 bet. den 6 Junij.

Hindrick Ulger heft by de stadt jaerlix Mey 18 ryder g. De verschenen renten des jaers 48 bet. den 8 Mey.

Summa 58 ryder.

Raynck Koeninck in stede Harmen van Campen heft by de stadt jaerlix sunt Johannes tho Midsommer 21 ryder. De verschenen renthen des jaers 48 bet. den 15 Julij.

Otte Helt heft by de stadt jaerlix tho sunte Jacob 8 ryder g. De verschenen renthen des jaers 48 bet. den 16 Augusti.

Barber Huysinge heft by de stadt jaerlix Laurenty 3 r. gulden, 30 st. den gulden. De verschenen rente des jaers 48 bet. den 29 Septembris.

Selwerdt heft by de stadt jaerlix Simonis et Judae 6 ryng., 26 st. den gulden, maket 5 ryder 6 st. De verschenen renthen des jaers 48 bet. den 7 Novembris yn handen Roeleff Koster; daervan syne quitancy.

Summa 37 ryder 6 st.

Essen heft by de stadt jaerlix Paesschen 6 ryder. De verschenen renten des jaers 48 bet. den 26 Aprilis yn handen Gerdt Coesters; daervan syne quitancy.

Harmen Tynallinge heft by de stadt jaerlix Midvasten 6 ryder. De verschenen rente des jaers 48 bet. den 24 Majj.

Convendt Grysemonnyken heft jaerlix by de stadt Thomae apostoli 12 ryder g. De verschenen renthen des jaers 48 reste.

Mester Roeleff Staell, nu de pastoer mester Raenck, heft van wegen eens manuaels by de stadt jaerlix Licht-

misse ende Mey tosamen 12 ryder. De verschenen renthe des jaers 48 bet. den 8 Maij.

Summa 24 ryder.

Theesinge heft by de stadt jaerlix Santgange 9 ryng., worden betaelt 30 st. den gulden. De verschenen rente des jaers 48 bet. den 17 Octobris.

Gremium tho sunte Meerten hebben by de stadt jaerlix Paesschen 5 arens g., 10 st. den gl. De verschenen renthe des jaers 48 bet. den 27 Aprilis.

Sunte Wolberge karccke heft by de stadt jaerlix Santgange 36 ryder g. De verschenen rente des jaers 48 bet. yn handen Wycher Kremer, als voget daervan, syne quitancy den 4 Novembris.

Jochim Ubbema heft by de stadt jaerlix Michaëlis 20½ ryder. De verschenen renten des jaers 48 bet. den lesten Novembris.

Summa 17 ryder 5 st.

Styne Potters arffgename hebben jaerlix by de stadt Anthony 8½ arens g., 10 st. den g. De verschenen renten des jaers 48 bet. den lesten Maij yn handen Robert Kremer, daervan syne quitancy.

Gheestelyke Maechden hebben by de stadt jaerlix Agathe 6 ryder gulden. De verschenen renthe des jaers 48 bet. den 23 Februarij.

Doctor Hugo, pastoer to sunte Meerten, heft by de stadt van weggen Johan the Make jaerlix Vrymarckt 3 ryd. guld. De verschenen renthe des jaers 48 bet.

Loech Hoerentyens arffgename, nu Geerd Hoerentkens, hebben by de stadt jaerlix Andreae 30 ryder gulden. De verschenen renten des jaers 48 bet. den 24 Decembris.

Summa 41 ryder 25 st.

Mester Hindrick Heldt, van wegen syne vicarye, heft by de stadt jaerlix Santgange 40 arens g., 10 st. den g. De verschenen renthe des jaers 48 bet. den 16 Octobris.

Wybeko Foppens heft by de stadt jaerlix Mey 12 ryngs g., 26 fleemsen den g., maket 8 ryder 20 st. De verschenen renthe des jaers 48 bet. den 26 Maij.

Berendt Gruyses heft by de stadt jaerlix Lichtmisse 6 ryder guld. De verschenen renthe des jaers 48 betaeldt den 10 Februarij an° 48.

Borgemester Derck Sickinge heft by de stadt twee rentebreeven, de eene jaerlix Bartholomei 3 ryd. g., de ander jaerlix Nativitatis Mariae 6 ryder. De verschenen renthe des jaers 48 bet. den 13 Aprilis und den 14 Octobris. Daervan twee quitancyen, thosamen 9 ryder.

Summa 37 ryder.

Sunt Juryens gasthuys tho Helpen heft by de stadt jaerlyx Paesschen 10 ryd. g. De verschenen renten des jaers 48 bet. den 21 Februarij yn handen Johan Hoerenken voget, daervan syne quitancy.

Johan Hillebrants heft by de stadt jaerlix Nativitatis Marie 13 gold g., den g. mit 1 daler tbetalen. De verschenen rente des jaers 48 bet., daervan Johan Hillebrantz quitancy.

Johan Hilbrants ende Berendt Hoerentkens hebben to samen by de stadt jaerlix Paesschen 2 ryder. De verschenen rente des jaers 48 bet., daervan an beyden quitancyen.

Bawe Huynghe heft by de stadt jaerlix Jacobi vyftehaff arens g., 10 st. den g. De verschenen renthe des jaers 48 bet. yn handen Wolter Huynghe den 16 Septembris, daervan syne quitancy.

Summa 29 ryder 22½ st.

Johan Swarte heft by de stadt jaerlix Jacobi 3½ arens g. 1 st., 10 st. den g. De verschenen rente des jaers 48 bet. den 3 Augusti.

Albert Rolteman heft by de stadt jaerlix Pontiani 8 ryder g. De verschenen renthe des jaers 48 bet.

Albert Rolteman hadde noch jaerlyx by der stadt 12 gold g., daervoer he jaerlyx boerde van de syngelwal tuschen Poelpoerte und Oesterpoerte 30 ar. g. und van Elleyd Gysens, nu Harmen Gysens, van den wal jaerlyx 4 g.g., worden bet. myt 5 ryder; den breeff hebb ick offgeloesset doer anseggen des Rades um sunderlynge oersake myt 200 g.g., 4 ar. g. voer den gl., und mydt de volle renthe. Belopt thosamen myt de rente voerg. 2½ c. 31 ryder 20 st.

Summa 2½ c. 40 ryder 26 st.

Theese Potters heft by de stadt jaerlix Antony 17 golden ryns g. Truyde Volens heft by de stadt jaerlix Pinx-

teren 15 golden ryns g. Elke gulden wordt betaelt mit 30 st., so dat is verdragen als van de saligen rentemester angeteekent in syn rekenschap des jaers 45. Maken de twee vorschreven renthebreeven jaerlix 32 ryder.

Van de verschenen renten des jaers 48:

Lucel Aykema boert 10 ryder 25½ st. 1½ pl. Reste.

Johan Coenrades van syn eegen wegen ende als valmachtich van wegen Gecke Piroma, ende Michael Eeldes van wegen Ryxt Aykema, boeren thosamen 19 ryder 3 st., bet. den 23 Junij; dserran oere samptlyke quitancy.

Otte Heldt boert 2 ryder 1 st. 1½ pl., bet. den 16 Augusti.

Summa 21 ryder 4 st. 1½ pl.

Summa bynnen renthen bet. 7½ c. 47 ryder 18½ st. 1½ pl.

Summa van bynnen renthen de unbet. resten up dat jaer 48, 22 ryder 25½ st. 1½ pl.

Summa der resterende renthe des jaers 48, de buyten und bynnen betaelde renthen des jaers 48 myt de offge-loessede, thosamen bet. 3417 ryder 4 st. 3½ pl.

Summa der restande bynnen und buyten renthen des jaers 48 unbetaelt, 27½ daler, 96 ryder 13½ st. 1½ pl. 1)

Bowmesters seedulen.

An° 48.

Wycher Kremer, bowmester, van Harmen Muller gekofft 14 mudden haver, dat mudde voer 10 st.; noch voer hacksel 8 st.; noch Jacob Strycker voer een boetschap. Dyt thosamen yn een seedel bet. den 12 Januarij 5 ryder 1 st.

Hans des Hageners knecht gearbeydt up den wal yn den hagen 5 dagen, des dages 3 st.; noch Albert Potbacker voer plavuyser yn den koeloven 12½ st. Bet. thosamen den 25 Januarij 27½ st.

Item Wycher uthgegeven 2 ryder tut behoef des stadts uth bevel boergermester Syckyng; noch de stratemakers van vlynten te graven. Thosamen bet. den 19 Januarij 3 ryder.

1) Hier weder eenige onbeschreven bladen.

Hans Knecht gearbeydt up de stadtwal yn den hagen 6 dagen, des dages 3 st. Bet. den 22 Januarij 18 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 11te upt Markt, yn den hagen ende by dat Gerychte, elck 3 dagen, des dages elck 3 st. Noch Eyse Saelmaker een henghe yn de Ruemstrate klokke 12 st. Bet. den 5 Februarij 21 st.

Summa 13 ryder 7½ st.

Johan Schram soelff seste gearbeydt, elck 5½ dach, by dat Gerychte und yn den hagen, elck des dages 3 st. Noch Gelle 1 paer schoen voer 9 st. Thosamen bet. den 12 Februarij 3 ryder 18 st.

Wycher gekofft van Johan Entens 1½ c. groet banthreydes, dat hondert voer 10 ar. g. Bet. den 13 Februarij 5 ryder.

Hanses Knecht soelff anderde gearbeydt up dat Bolwarck in den hagen elck 6 dagen, elck des dages 3 st. Bet. den 19 Februarij 1 ryder 6 st.

Johan Schram soelff 10de gearbeydt up dat Market und by dat Gerychte und up dat Bolwarck, daervan de vyve elck 5 dagen, de ander vyve elck 6 dagen, elck des dages 3 st. Noch 33 st. voer keersen, twe meer, ynt voerhues. Thosamen den 26 Februarij bet. 6 ryder 18 st.

Wycher gekofft van schypper Thyes hondert noertsche balcken kleyn und groet. Thosamen bet. den 27 Februarij 43 ryder.

Summa 59 ryder 12 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 7de up dat Market und anders, de 5 elck ses dagen und de twe elck 5 dagen, des dages elck 3 st. Den 4 Martij bet. 4 ryder.

Wycher gerekent myt salige Hyndryck Slotemakers wedewe van verleeden jaeren heer thosamen, dat oer de stadt schuldych was. Bet. den 6 Martij 12 ryder.

Reyner Decker gearbeydt soelff anderde 5 daghe up Drenkelerstoren, den enen 7 st., den ander 5 st. des dages. Noch voer stroerepen 9½ st. Den 11 Martij thosamen bet. 2 ryder 9½ st.

Johan Schram soelff 5te gearbeydt yn de poerten upt Bolwarck und anders, elck 6 dagen, elck des dages 3 st. Den 11 Martij betaelt 3 ryder.

Johan van Haselunen gearbeydt soelff vyffte up de wal unde anders, de 3 elck 4 dagen, de twe elck 3 dagen, elck des dages 3 st. Den 18 Martij betaelt 1 ryder 24 st.

Summa 23 ryder 3½ st.

Jonge Johan Tymmerman gearbeydt soelff 2de, elck 6 dagen, up de brugghe by de boem und anders, elck des dages 6½ st.; noch 2½ st. voer holt te sagen. Den 18 Martij bet. 2 ryder 20½ st.

Johan Schram gearbeydt soelff 6 by de muyre upt Bolwarck und anders, de 5 elck 5 dagen, de ene 2 dagen, elck des dages 4 st.; noch de stratemaker voer lappen 22 st.; noch voerbeerndt 42 st. voer ½ ton teer. Thosamen den 24 Martij bet. 5 ryder 22 st.

Mester Johan Harthouwer gearbeydt soelff 5te und 1 kalckmaker, elck 5 dagen, tho Veerhuesen an der stadt muyre, elck des dages 7 st. und de kalckmaker des dages 6 st. Den lesten Martij betaeldt 6 ryder 25 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 6te upt Bolwarck by de muyre und anders, elck 5 dagen, des dages elck 4 st. Den lesten Martij bet. 4 ryder.

Wycher gekofft ynt voerhues haver und smeer yn dat teer, thosamen 6 ryder 20 st. Noch ¼ c. sparren ende een verendel vuyren raffters tho stryghetholt, thosamen 4 ryder 7½ st. Den lesten Martij bet. 10 ryder 27½ st.

Summa 30 ryder 5 st.

Mester Johan Harthouwer gearbeydt soelff vyffte und een kalckmaker an de muyre tho Veerhuysenstrate 4 dagen, de 5 elck 7 st. und de kalckmaker 6 st. Den 8 Aprilis bet. 5 ryder 14 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 6de up de wech und by de muyre und anders, de 2 elck 4 dagen, de 4 elck 3 dagen, des dages elck 4 st. Noch Wycher gekofft etlyke palen an den Hogen Wal und 1 hecke, 2½ ryder 4 st. Den 8 Aprilis bet. thosamen 5 ryder 9 st.

Albert Watermenner gearbeydt soelff 5te up de Hoghe Wal und by de muyre, de 3 elck 6 dagen, de ene 5 dagen, noch de ene 4 dagen, elck des dages 4 st. Item noch Wycher gekofft palen tut den Hogen Wal 1 ryder 28 st. Thosamen den 15 Aprilis bet. 5 ryder 16 st.

Mester Johan Harthouwer gearbeydt soelff veerde und

1 kalckmaker 5 dagen, noch ene $2\frac{1}{2}$ dach, elck des dages 7 st., ende de kalckmaker 6 st. Noch 7 st. voer 2 barkoenen. Den 15 Aprilis bet. 6 ryder $14\frac{1}{2}$ st.

Albert Watermenner gearbeydt soelff 4de, elck 6 dage by den Hogen Wal und anders, elck des dages 4 st. Noch 10 st. voer 10 karre sants. Bet. den 22 Aprilis 3 ryder 16 st.

Summa 26 ryder $9\frac{1}{2}$ st.

Mester Willem Stratemaker gearbeydt soelff anderde und 1 upperman $2\frac{1}{2}$ dach, de twe elck 7 st., de ene 5 st.; noch een tymmerman 3 dagen, des dages 7 st.; noch Wycher gekofft barkoenen voer 30 st. Thosamen den 22 Aprilis bet. 3 ryder $8\frac{1}{2}$ st.

Wycher gekofft 60 mudde schellen, dat mudde voer $3\frac{1}{2}$ st.; noch voer up te dragen $10\frac{1}{2}$ st. 1 pl. und unkosten. Den 24 Aprilis bet. 7 ryder $10\frac{1}{2}$ st. 1 pl.

Wycher gekofft twe schuyte toerves tho de schellen, thosamen 25 ar. g. Item noch 10 st. ungelt, dragen und anders. Den 24 Aprilis bet. 8 ryder 20 st.

Albert Watermenner gearbeydt soelff vyffte, de 4 elck 3 dagen, de ene 2 dagen, elck des dages 4 st. Den lesten Aprilis bet. 1 ryder 26 st.

Willem Stratemaker gearbeydt soelff anderde und een upperknecht 6 dage by stenentyl, de twe des dages 7 st., de ene 5 st. Den lesten Aprilis bet. 3 ryder 24 st.

Wycher gekofft $1\frac{1}{2}$ oven kalckes, de oven 9 ryder; noch voer een schyp tho huyl 3 st. Den lesten Aprilis bet. 13 ryder 18 st.

Summa 38 ryder 17 st. 1 pl.

Mester Johan Harthouwer soelff tweede und een kalckmaker 6 dage; noch drie tymmerluyde 5 dage, de vyve elck 7 st. und de ene 6 st. Den lesten Aprilis bet. 7 ryder 15 st.

Wycher gekofft twe olde scheepen te buynen und 10 wagenschot, thosamen 10 ryder 5 st. Den lesten Aprilis bet. 10 ryder 5 st.

Albert Watermenner gearbeydt soelff vyffte up dat Schuytendeep und yn den hagen, elck $3\frac{1}{2}$ dach, des dages 5 st.; noch voer twe oven kalkes an te leggen und te lesschen 23 st. Thosamen den 6 Majj bet. 3 ryder $20\frac{1}{2}$ st.

Mester Johan Harthouwer gearbeydt soelff tweede und een kalckmaker; noch twe tymmerluyde, elck 6 dagen, de 4 elck des dages 7 st. und de kalckmaker 6 st.; noch de klosterknechte, de de twe peerde voerden, 15 st.; noch twe vate salpeter up te setten 10 st. Thosamen den 6 Majj bet. 7 ryder 19 st.

Mester Wyllem Stratemaker gearbeydt soelff tweede und een upperman 3 dagen, de twe elck des dages 7 st., de upperman 6 st. Bet. den 6 Majj 2 ryder.

Summa 30½ ryder 14½ st.

Mester Johan Harthouwer gearbeydt soelff tweede und 1 kalkmaker, elck 4 dagen, noch twe tymmerluyde, elck 6 dagen, de veer elck des dages 7 st. und de kalckmaker 6 st.; noch voer rybben und plavuuser 17½ st. Thosamen bet. den 13 Majj.

Mester Willem Stratemaker gearbeydt soelff anderde und een upperman 4½ dach up dat Schuytendeepe, de twe 7 st., de ene 6 st. des dages. Bet. den 13 Majj 3 ryder.

Hyndryck Florys gearbeidt soelff veerde yn den hagen, ant Bolwarck, yn de graffte, elck vyff dagen, des dages elck 5 st. Bet. den 13 Majj 3 ryder 10 st.

Mester Willem Stratemaker gearbeydt soelff anderde und een upperman 3½ dach upt Schuytendeepe, de twe 7 st., de upperman 6 st. des dages. Bet. den 20 Majj 2 ryder 10 st.

Mester Johan Harthouwer gearbeydt soelff anderde und een kalckmaker 3½ dach by Stenentil, de twe elck 7 st., de kalckmaker 6 st. des dages. Bet. 20sten Majj 2 ryder 10 st.

Summa 17 ryder 1½ st.

Twe tymmerluyde gearbeydt wydt Bussenhues, de ene 5 dagen, de ander 4 dagen, elck des dages 7 st.; noch Hyndryck Floris gearbeydt soelff 4, de 3 elck 5 dagen, de ene 6 dagen, des dages elck 5 st. Thosamen den 20 Majj bet. 11 ryder 18 st.

Wycher gekofft etlyck kletholt up de brugge und beschoot tut dat gemack und haver ynt voerhues, thosamen den 27 bet. 10 ryder 7 st.

Hyndryck Florys gearbeydt soelff 6de up de brugge, yn den haghe und anders, de veer 5 dagen, de 3 elck 3½ dach,

de twe 2½ dach, elck des dages 5 st. Bet. den 27 Majj 3 ryder 12½ st.

Mester Harmen van Oldenzeel gearbeydt soelff 4de up de brugge by de Krane, elck 3½ dach, elck des dages 7 st.; noch voer twe raffters tut ene doere 8 st. Thosamen den 27 Majj bet. 3 ryder 16 st.

Johan Schram gearbeydt soelff vyffte, elck 5 dagen up de wech und yn den hagen, elck des dages 5 st.; noch dree dachhuyr 15 st.; noch 9 st. voer sandt und anders. Bet. den 3 Junij 4 ryder 29 st.

Summa 27 ryder 22½ st.

Luytyen Tymmerman soelff darde gearbeydt, de ene 5 daghe, de anderde 4 dagen, de darde 3 dagen, de twe des dages 7 st., de darde 6 st.; noch voer een mast 25 st. Thosamen betaelt den 3 Junij 3 ryder 16 st.

Johan Saelmaker verdeent 8 ar. g. 2 st. voer saeltouwen te beteren und anders; noch 24 st. voer vuyren delen. Bet. den 10 Junij 3 ryder 16 st.

Mester Harmen van Oldenzeel gearbeydt soelff tweede, de ene 6 dagen, de ander 4½ dach, elck des dages 7 st.; noch Hans Knecht soelff anderde, thosamen 10 dagen, des dages 5 st. Bet. den 10 Junij 4 ryder 3¾ st.

Willem Stratemaker gearbeydt soelff anderde by der Ae poerte, de ene twe dagen, de ander 4½ dach, elck des dages 7 st., noch een upperman 4½ dach, des dages 5 st. Bet. den 10 Junij 2 ryder 8 st.

Harmen van Oldenzeel gearbeydt ynt Bussenhues thosamen 5 dagen, des dages 7 st. Den 17 Junij bet. 1 ryder 5 st.

Summa 14 ryder 18½ st.

Willem Stratemaker gearbeydt soelff twede und een upperman, elck 6 dagen, de twe des dages 7 st., de upperman 5 st. Bet. den 17 Junij 3 ryder 24 st.

Johan Schram soelff 3de gearbeydt, de 2 elck 6 dagen, de ene 5½ dach. Noch voer traen te smeren ynt voerhues voer 8 st., de voerg. arbeydtslyde des dages elck verdeent 5 st. Bet. den 17 Junij 3 ryder 5½ st.

Harmen van Oldenzeel gearbeydt soelff 3de int Bussenhues, de twe 6 dagen, de ene 4 dagen, des dages 7 st.

noch Geerdt Hopenbynder verdeent 4 ar. g. 8 st. Thosamen bet. den 24 Junij 5 ryder 10 st.

Willem Stratemaker gearbeydt soelff tweede und een upperman, de ene 6 dagen, de ander 3 dagen, des dages 7 st., de upperman 6 dagen, des dages 5 st. Bet. den 24 Junij 3 ryder 3 st.

Johan Schram gearbeydt soelff darde yn den hagen und up den wech, de ene 6 dagen und de twe 5 dagen elck, des dages elck 5 st. Bet. den 24 Junij 2 ryder 20 st.

Summa 18 ryder 2½ st.

Johan Schram gearbeydt soelff tweede 5½ dach up de wech und anders, des dages 5 st. Bet. den lesten Junij 1 ryder 25 st.

Harmen van Oldenzeel gearbeydt soelff anderde 5 dagen ynt Bussenhues, elck des dages 7 st.; noch voer haver, smeer und den holtsagers thosamen 5 ar. g. 4 st. Bet. den lesten Junij 4 ryder 4 st.

Jonge Johan Wachter gemaket van syn egen holt 5 dubbelde raemen und een voer under eene schyve. Ende de schyve gemaket van stadtholdt. Thosamen bet. den lesten Junij 3 ryder 5 st.

Harmen van Oldenzeel gearbeydt soelff darde 5 dagen by de Krane, elck des dages 7 st.; noch den holtsagers 9½ st. Thosamen bet. den 8 Julij 3 ryder 24½ st.

Johan Schram gearbeydt soelff darde up de wech unde anders, de ene vyff dagen, de twe elck veer dagen, des dages elck 5 st. Bet. den 8 Julij 2 ryder 5 st.

Summa 15 ryder 3½ st.

Johan Kortow 10 ar. g. voer een duysent bleecksteen, de ynt jaer verleden yn den geteloven quemen. Bet. den 8 Julij 3 ryder 10 st.

Wycher gerekent myt Johan Towslager van allerhande touwe voer twe und dartych st. den 10 Julij. Bet. van my den 10 Julij 1 ryder 2 st.

Wycher gekofft van Pyneken Berendt 62 mudde schellen, lopt yn als 7 ryder myn 3 st.; noch 13 st. ungelt, kost, dragen, beer und anders. Bet. thosamen den 11 Julij 7 ryder 10 st.

Schyper Lyabbe und Grote Everdt thosamen 2 ryder van hoey tho oesten te halen. Bet. den 11 Julij 2 ryder.

Wycher gekofft twe schuyte toerves yn de schellen, de schuyte 3 ryder; noch 12 st. ungelt, kost, dragen und anders. Bet. den 11 Julij 8 ryder 12 st.

Wycher gekofft van Geerdt Stypels twe block plancken voer 5½ ryder und 3 st. Bet. den 11 Julij 5 ryder 18 st.

Summa 27 ryder 22 st.

Wycher gekofft twe schuyte toerves yn de schellen, de schuyte voer 4 ryder, van Thomas Eysen und Arendt Muller; noch 12 st. ungelt, dragen und anders. Bet. den 13 Julij 8 ryder 12 st.

Wycher noch twe schuyte toerves gekofft yn de schellen, de schuyte voer 4 ryder, van Johan Ebynge und Hyn-dryck Thomes; noch 12 st. ungelt, dragen und anders. Bet. thosamen den 13 Julij 8 ryder 12 st.

Schopper Peter van Workum der stadt verkofft 2 c. mudde schellen, lopt yn geldt, ynholt Wychers seedel, 22 ryder g. Bet. den soelve den 14 Julij 12 ryder.

Wycher gekofft 4 schuyte toerves yn de schellen, de schuyte voer 4 ryder; noch ungelt up de 4 schuyten van dragen und anders 24 st. Bet. thosamen den 14 Julij 16 ryder 24 st.

Harmen van Oldenzeel gearbeydt soelff 3de, elck 6 dagen, des dages elck 7 st.; noch de stratemakers voer lappen yn der Ae poerte 18 st. Thosamen bet. den 15 Julij 4 ryder 24 st.

Summa 60 ryder 12 st.

Johan Schram gearbeydt soelff darde, de twe 6 dagen, de ene 5 dagen, des dages elck 5 st.; noch voer beere 10 st., doe se dat hoey haelden. Bet. den 15 Julij 3 ryder 5 st.

De schellenmeeter und dat dragen und anders unkosten 4 ar. g. 4 st. Bet. den 15 Julij 1 ryder 14 st.

Wycher gekofft van Hillebrant Ronde etlyke schellen, lopt yn als 9 ryder g. min 7½ st. Bet. den 15 Julij 8 ryder 22½ st.

Johan Schram gearbeydt soelff 3de, de twe elck 6 dagen, de ene 5½ dach, elck des dages 5 st. Bet. den 22 Julij 2 ryder 27½ st.

Harmen van Oldenzeel gearbeydt soelff 3de, elck 5 dagen, des dages elck 7 st.; noch den schuytemaker 27 st. voer

dat boemschyp te maken; noch den holtsagers 4 st. Thosamen den 22 Julij bet. 4 ryder 16 st.

Wycher gekofft van Geerd Stypels 1 roede yn de papegoeyenboem voer 4 ryder min $7\frac{1}{2}$ st. Bet. den 22 Julij 3 ryder $22\frac{1}{2}$ st.

Summa 24 ryder $17\frac{1}{2}$ st.

Wycher gekofft van den boergermester Johan Hoerenken itlyck holt tho burynghe und anders, thosamen 12 ryder. Bet. den 23 Julij 12 ryder.

Johan Schram gearbeydt soelff 5de, elck 5 dagen, des dages elck 5 st.; noch de Kraneknechten verdeent 16 st. Bet. den lesten Julij 4 ryder 21 st.

Wycher gekofft voer 2 ryder $4\frac{1}{2}$ st. vlaken unde spiker. Bet. den lesten Julij 2 ryder $4\frac{1}{2}$ st.

Harmen van Oldenzeel gearbeydt soelff darde, elck 5 dagen, des dages elck 7 st.; noch Wycher gekofft een olde schuyte tho buynen voer $5\frac{1}{2}$ ryder g.; item noch voer een radt yn de wynde up dat Wynhues 1 ryder. Thosamen den lesten Julij bet. 10 ryder.

Wycher gekofft van Hymmes, den dener, etlyck hoey tho de peerden voer 26 ryder. Bet. den eersten Augusti 26 ryder.

Hyndryck Steenmesser gearbeydt soelff 2de und 1 kalckmaker 2 dagen elck, de twe elck 7 st. und de kalckmaker 6 st. des dages. Bet. den 5 Augusti 1 ryder 10 st.

Summa 56 ryder $5\frac{1}{2}$ st.

Den kalck te lesschen is 5 dubbelde oven, elck dubbelde oven 23 st. Bet. den vyfften Augusti 3 ryder 25 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 4de, de 3 elck 6 dagen, de ene 3 dagen, elck des dages 5 st. Bet. den 5 Augusti 3 ryder 15 st.

Harmen van Oldenzeel gearbeydt soelff anderde, de ene 6 dagen, de ander 5 dagen, elck des dages 7 st. Bet. den 5 Augusti 2 ryder 17 st.

Harmen van Oldenzeel gearbeydt soelff 3de, elck 6 daghe, elck des dages 7 st.; noch anderhalff ryder $9\frac{1}{2}$ st. voer sandt, smeer ynt voerhues und den towslager. Bet. den 12 Augusti thosamen 6 ryder $\frac{1}{2}$ st.

Hyndryck Steenmesser gearbeydt soelff 2de und 1

kalckmaker, elck 6 dagen, des dages de twe 7 st. und de kalckmaker 6 st. Bet. den 12 Augusti 4 ryder.

Johan Schram gearbeydt soelff 4de, elck 6 dagen, des dages elck 5 st.; item noch 10 st. voer arbejdt. Bet. den 12 Augusti 4 ryder 10 st.

Summa 24 ryder 7½ st.

Koesvelt gearbeydt soelff 3de, elck 5 dagen, des dages elck 7 st.; noch 2 holtsagers, thosamen 3 dachhuyr. Bet. den 19 Augusti 4 ryder 6 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 4de, elck 5 dagen, des dages elck 5 st. Bet. den 19 Augusti 3 ryder 10 st.

Wycher gekofft twe oven schellen, dat mudde 4 st. min 1 oerdt, lopt thosamen 8 ryder min 5 st.; noch dragen en anders 13 st. Bet. den 19 Augusti 8 ryder 8 st.

Wycher gekofft twe schuyte toerves, de schuyte 11½ ar. g., syndt yn de schellen gekomen; noch 12 st. ungelt, dragen und anders. Bet. den 19 Augusti 8 ryder 2 st.

Johan Coesvelt gearbeydt soelff 3de, elck 6 dagen, des dages elck 7 st., noch 1½ ryder g. tut twe rade te ryngen unde een thow up de wynde up dat Wynhues. Bet. den 19 Augusti 5 ryder 21 st.

Summa 29 ryder 17 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 3de, elck 5 dagen, des dages elck 5 st.; noch een dachhuyr 5 st.; item de strate-makers 9½ st. voer lappen. Bet. den 19 Augusti 2½ ryder 14½ st.

Koesvelt gearbeydt soelff 3de, elck 6 dagen, des dages elck 7 st.; item 2 ryder 3 st. voer latten. Bet. thosamen den 2^{den} Septembris 6 ryder 9 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 4de, de 3 elck 6 dagen, de ene 4¾ dach. Bet. den 2^{den} Septembris 3 ryder 22½ st.

Johan Lapper 3 ryder g. und 8 st. voer kalck te beslaen und te lesschen. Bet. den lesten Augusti 3 ryder 8 st.

Hyndryck Steenmesseler gearbeydt soelff 2de und 1 kalckmaker, elck 5 dagen, de twe des dages 7 st., de ene 6 st. Bet. den 9 Septembris 3 ryder 10 st.

Johan Koesvelt gearbeydt soelff darde 5 daghe, elck des dages 7 st. Bet. den 9 Septembris 3½ ryder.

Summa 23 ryder 4 st.

Johan Schram gearbeydt soelff vyffte, de 4 elck 5 dagen, de ene 3½ dach, des dages elck 5 st. Bet. den 9 Septembris 3 ryder 27½ st.

Hyndryck Steenmesser gearbeydt soelff 3de, de twe 6, de ander 5 dage, des dages elck 7 st.; noch de kalckmaker 6 dage, des dages 6 st. Bet. den 16 Septembris 5 ryder 5 st.

Johan Koesvelt gearbeydt soelff 4de, de twe elck 6 dagen und de ander twe elck 5 dagen, des dages elck 7 st. Bet. den 16 Septembris 5 ryder 4 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 4de, elck 6 dagen, des dages elck 5 st.; noch Wycher gekofft sparren, barkunen und anders, thosamen 8 ryder min 5 st. Bet. den 16 Septembris thosamen 11 ryder 25 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 5de, de 4 elck 5 dagen, de ene 4 dagen, des dages elck 5 st. Bet. den 23 Septembris 4 ryder.

Summa 30 ryder 1½ st.

Johan Koesvelt gearbeydt soelff 3de, elck 6 dagen, des dages elck 7 st.; noch Johan Lapper 15 st. kalck te leschen. Bet. den 23 Septembris 4 ryder 21 st.

Wycher gekofft 4 paer rade, thosamen 6 ryder. Bet. den 29 Septembris 6 ryder.

Wycher gekofft van schipper Tyes 1 c. vuyren raffters min 10, thosamen 4 ryder min 10 st. Bet. den 29 Septembris 4 ryder 20 st.

Johan Coesvelt gearbeydt soelff 3de, elck 6 daghe, des dages elck 7 st.; noch Hanske 4 dagen, des dages 6 st.; item de voerknechte voer schoe 20 st. Bet. thosamen den lesten Septembris 5½ ryder 5 st.

Mester Berendt gearbeydt soelff 5de und een kalckmaker, de 3 elck 5 dagen, de 2 elck 4½ dach, des dages elck 7 st.; und de kalckmaker 5 dagen, des dages 6 st. Bet. den lesten Septembris 6½ ryder 3 st.

Summa 26 ryder 19 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 3de, elck 6 daghe, des dages elck 5 st.; noch voer reepen und anders 9 st. Bet. den lesten Septembris 3 ryder 9 st.

Wycher gekofft itlycke spyker, thosamen 6 ryder min 2 st. Betaelt den lesten Septembris 5 ryder 28 st.

Wycher gekofft van schypper Thyes itlyke balken voer 12½ ryder; noch Wycher ytlycke plancken gekofft voer 12½ ryder; item noch een tunne teer voer 34 st. brabant. Thosamen bet. den 5 Octobris 26 ryder 15 st. 2 pl.

Wycher gekofft ytlyck speerholt van een Drenthe, thosamen 6½ ryder min 3 st. Bet. den 6 Octobris 6 ryder 12 st.

Johan Coesvelt gearbeydt soelff 5te, elck 6 dagen, des dages elck 7 st.; noch Arendt Wantscherer vyff st. tut stadt besten. Bet. den 7 Octobris 7 ryder 5 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 5te, de 4 elck 6, de ene 2 dagen, des dages elck 5 st.; item noch 3 st. voer tegen neyen ant Holten Wamboeys. Bet. den 7 Octobris 4 ryder 13 st.

Summa 53 ryder 22 st. 2 pl.

Mester Berendt Harthouwer gearbeydt soelff 5te und een kalckmaker, elck 6 dagen, de vyve elck 7 st., de kalckmaker 6 st. des dages. Bet. den 7 Octobris 8 ryder 6 st.

Wycher gekofft van een vrouwe und Berendt Hamkote 2 kannen by der schutten doel voer 23 ryder uth bevel des Raedes van Geerdts Hoerenken, raedsheer, yngesecht den 8 Octobris. Bet. van my 23 ryder den soelven dach, daervan de breve, my van Wycher gedaen, hyr by den Raede yn der stadt kyste overgeleverdt.

Mester Berendt Harthouwer gearbeydt soelff vyffte und een kalckmaker, de 4 6 dagen und de ene 5 dagen, elck des dages 7 st.; unde de kalckmaker 5½ dach, des dages 6 st. Bet. den 14 Octobris 7 ryder 26 st.

Johan Koesvelt gearbeydt soelff 4de, elck 6 dagen, des dages elck 7 st.; noch den holtsagers 8 st. Bet. thosamen den 14 Octobris 5 ryder 26 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 5te, den 4 elck 6 dagen, de ene 4½ dach, des dages elck 5 st. Bet. den 14 Octobris 4 ryder 22½ st.

Summa 49 ryder 20½ st.

Wycher gekofft van Harmen Muller een oven kalkes und etlyke haver, thosamen 10½ ryder g. und 7½ st.; item noch voer itlyck holt van Wolde tho halen 4½ ryder. Bet. thosamen den 14 Octobris 15 ryder 7½ st.

Jacob Voerdan verdeent 5½ ar. g. voer dat gemak yn de Waghe te legen. Bet. den 14 Octobris 1 ryder 25 st.

Hyndryck Maler gestoffeerd de kaeck und de kree upt nye sael, thosamen 12 ryder. Bet. den 18 Octobris 12 ryder.

Wycher gekofft 2 block plancken van een Bremer voer 12½ ryder 8 st.; noch 2 kleine balken voer 3 ryder 5 st. Bet. den 19 Octobris 15½ ryder 13 st.

Wycher gekofft ytlyke rade und een paer te ryngen, thosamen 4 ryder 10 st.; noch voer 10 spanen 15 st. Bet. thosamen den 20ten Octobris 4 ryder 25 st.

Mester Berendt Harthouwer gearbeydt soelff 5te und een kalckmaker, de 4 elck 6 dagen, de ene 3 dagen, des dages 6 st. elck; unde de kalkmaker 6 dagen, des dages 5 st. Bet. den 21 Octobris 6 ryder 12 st.

Summa 56 ryder 7½ st.

Johan Schram gearbeydt soelff 4de, elck 6 dagen, des dages elck 4 st.; noch de gravers up den Hoghen Wal verdeent 4½ ryder min 1 st. Bet. thosamen den 21 Octobris 7 ryder 20 st.

Johan Koesvelt gearbeydt soelff 5te, de 4 elck 6 dagen, de ene 5 dagen; noch een weerstriker 10 st. Bet. thosamen de voerg. arbeysluyde des dages elck 6 st., 6 ryder 4 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 6te, elck 6 dagen, des dages elck 4 st. Bet. den lesten Octobris 4 ryder 24 st.

Mester Berendt Harthouwer gearbeydt soelff 6te und 1 kalckmaker, de 6 voerg. elck des dages 6 st., und de kalckmaker des dages 5 st. Bet. den lesten Octobris 8 ryder 6 st.

Johan Koesvelt gearbeydt soelff darde, elck 6 dagen, des dages elck 6 st.; noch den holtzagers 15 st. Bet. den lesten Octobris 4 ryder 3 st.

Mester Berendt gearbeydt soelff 6te, de 3 elck 6 dagen, de ander 3 elck 5 dagen, elck des dages 6 st.; noch een kalckmaker 5 dagen, des dages 5 st.; noch 13½ ryder voer venstersteen. Bet. den 4^{den} Novembris 20½ ryder 14 st. 1)

Summa 51 ryder 25 st.

1) Hier liggen nog eenige door den Bouwmeester geteekende quitanties los in het boek.

Johan Koesvelt gearbeydt soelff 4de, de 3 elck 5 dagen, de ene 3½ dach, des dages elck 6 st.; noch 3 st. holt te sagen. Bet. den 4 Novembris 3 ryder 24 st.

Johan Schram gearbeydt soelff vyffte, elck 5 dagen, des dages elck 4 st.; noch 15 st. te beteren syn loen, de dat holt van Wolde haelde. Bet. thosamen den 4^{den} Novembris 3 ryder 25 st.

Wycher gekofft een rulle deckloedt, lopt yn alles 4 ryder 11½ st. Bet. den 7 Novembris 4 ryder 11½ st.

Wycher gekofft van Johan van Lyngen ytlyke noertsche baleken und raffters unde anders, thosamen 9 ryder. Bet. den 10 Decembris 9 ryder.

Mester Berendt Harthouwer gearbeydt soelff 4de und een kalckmaker, elck 4 daghe, de 4 elck des dages 6 st., de kalckmaker 5 st.; noch voer bolys und anders 8 st. Bet. den 10 Novembris 4 ryder 4 st.

Hyndryck Steenmesseler gearbeydt soelff 2de 5 daghe, elck des dages 6 st.; noch 1 kalckmaker 4½ dach, des dages 5 st.; noch voer pannen 8½ st. Bet. den 10 Novembris 3 ryder 1 st.

Summa 28 ryder 5½ st.

Johan Koesvelt gearbeydt soelff 3de, elck 6 dagen, des dages elck 6 st. Bet. den 10 Novembris 3 ryder 18 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 7de, elck 6 daghe, des dages elck 4 st.; noch 23 st. voer sandt, reepe und anders. Bet. den 10 Novembris 6 ryder 11 st.

Wycher gekofft van den boergermester Reyner Garmts ytlyck holt tho tymmeren voer 62 ryder. Bet. den 11 Novembris 62 ryder.

Wycher gerekent myt Johan Towkens van allerhande touwes, thosamen 33 st. Bet. den 15 Novembris 1 ryder 3 st.

Wycher gerekent myt Egbert Pottebacker van allerhande pannen, thosamen 16½ ryder 3 st. Bet. den 16 Novembris 16 ryder 18 st.

Johan Koesvelt gearbeydt soelff 5de, de 4 elck 6 dagen, de ene 4 dagen, des dages elck 6 st.; noch voer allerhande holt, rybben, barkomen und anders 4 ryder 9 st. Bet. den 18 November 9 ryder 7 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 4de, elck 6 dagen, des
dages elck 4 st. Betaelt den 18 Novembris 3 ryder 6 st.

Summa 102 ryder 3 st.

Wolter Verwer 9 ryder g. und dre st. van latten und
anders; noch Johan van Lyngen 2 ryder allerhande holt.
Bet. den 25 Novembris 11 ryder 3 st.

Johan Schram gearbeydt soelff 4de, elck 5 dagen, des
dages elck 4 st.; noch de stratemaker 13 st. tho lappen.
Bet. den 25 Novembris 3 ryder 3 st.

Harmen Pannebacker 2 ryder und 9 st. voer plavuyser
und pannen; noch 11½ dachhuyr holtsagers und steen-
messelers, thosamen, des dages elck 6 st., 4 ryder 18 st.

Wycher gekofft ytlyke posten tho de vysbancken voer
6 ryder. Bet. den 28 Novembris 6 ryder.

Salege Botte schoemakers wedewe 10 st. van arbejdt
yn de Krane und anders. Untf. und bet. den eersten De-
cembris 10 st.

Een steenmesser 4 dagen, des dages 6 st.; noch een
tymmerman 5 daghe, des dages 5 st.; noch Schram 6
daghe, des dages 3 st. Bet. thosamen den eersten No-
vembris 2 ryder 7 st.

Summa 27 ryder 11 st.

Willem Stratemaker 30 vlynten, de tunne 2 st. Bet.
den lesten Novembris 2 ryder.

Wycher gekofft enen halven oven kalkes und itlycke
haver, sandt, smeer, keersen, thosamen 9 ryder min
6½ st.; noch Wycher utgegeven tut stadt beste 23 st.
Thosamen bet. den 6 Decembris 9 ryder 16½ st.

Wycher, de bowmester, hefft Johan Koesvelt anbesteeft
20 vensteren, dat stuck 5 st.; noch 16 st. nagelen.; noch
3 daler voer twe rychtsweerde geschycket yn Suyrlandt te
repareren. Thosamen bet. den 6 Decembris 7 ryder 18½ st.

Wycher gerekent mydt Geerdt Smydt van der stadt
wegen, summa belopt 66 ryder 7½ st. Bet. den 10 De-
cembris 66 ryder 7½ st.

Willem Stratemaker gegraven 30 tunnen vlynten, de
tunne 2 st. Bet. den 13 Decembris 2 ryder.

Wycher gekofft 9 mudde haver, dat mudde voer 10 st.
Betaelt den 15 Decembris 3 ryder.

Summa 90 ryder 12½ st.

Wycher gerekent mydt de glasemaker van dyt jaer, dat de stadt ys schuldych, 26 ryder. Bet. den 21 Decembris 26 ryder.

Harmen myt syn hulpers, tymmerluyde und steenmeselers, thosamen $6\frac{1}{2}$ dach, des dages 5 st. Noch Harmen etlyck holt te beslaen myt syn hulpers thosamen $6\frac{1}{2}$ ar. g. Bet. den 21 Decembris 2 ryder $27\frac{1}{2}$ st.

Wycher verbuistet offte ummegesettet twe peerde, daerup thogegeven $16\frac{1}{2}$ ryder. Bet. den 21 Decembris $16\frac{1}{2}$ ryder.

Schram myt syn hulpers thosamen 31 dagen, des dages 3 st.; noch voer 3 mudde haver 30 st.; noch Wycher utgegeven tut stadt beste voer een stell und anders 15 st. Thosamen den 23 Decembris bet. 4 ryder 18 st.

Wycher gekofft van Johan Geswort een veerndel wagenschots voer 9 ryder, een oerdt. Bet. den 30 Decembris 9 ryder $3\frac{1}{2}$ st.

Summa 59 ryder 4 st.

Summa Wycher Kremer bowmesters seedelen 1135 ryder 24 st. 1)

Artelery seedelen.

Wolter Sygers, artelerymester, gerekent myt de Waghemester van allerleye guet, summa thosamen 4 ar. g. Bet. van my den 23 Februarij an^o 48 1 ryder 10 st.

Uth bevel des Raedes heb ick gekofft van enen vremen man und ys geleverdt doer handen Hyndryck Verwer by Draepoerte, de summa van $27\frac{1}{2}$ c. und 10 ff gewegen salpeters, daervan elck centener te betalen myt 12 daler offt de weerde an golde, elck centener gerekent up 108 ff . Betaelt yn handen Hyndryck Verwer voerg. de summa van 247 ryder und $20\frac{1}{2}$ st. De salpeter ys den artelerymester overgeleverdt den 28 Aprilis an^o 48; daervan syne seedel. Dyt wagegelt betaeldt de coepman.

Wolter gerekent myt Arendt ynt Bussenhues, dat he utgelecht hefft tut oely und smeer und anders tut stadt beste gekomen, thosamen 26 st.; daervan Wolters seedel. Bet. van my den 14 Junij 26 st.

1) Hier weder een paar onbeschreven bladen.

Wolter gerekent myt Geerdt Hopenbynder, hefft verdeent 4 ar. g. an Gerrydt, te bynden ynt Bussenhues, bet. den 9 Septembris 1 ryder 10 st.

Summa 251 ryder 6½ st.

Ut bevel des Rades heb ick gekofft van Joest van Lemmegow 10½ centener und 10½ ~~ss~~ salpeters, elck centener gewegen tut 106 ~~ss~~, voer elck centener 9 daler, de daler tut 38 st. Maket an ryder 120 ryder 25 st. Bet. den 27 Septembris. Ende den salpeter overgeleverdt yn des artelerymesters handen, daervan syn seedel 120 ryder, 25 st.

Van dese salpeter te wegen bet. den wagemester den lesten Septembris, daervan des artelerymesters seedel, 7 st.

Summa 121 ryder, 2 st.

Summa voer salpeter und ander artelery unkosten deser jaers 48: 372 ryder, 9 st.

Summa bowmesters und artelerymesters seedelen thosamen 1½ c. 8 ryder, 2½ st.

Des Rades ende Hoefftmannen pensie.

Van Anderae tut Petri an° 48, boergermester Everdt Mepschen pandt uthgaende, betaelt:

Den 4 boergmesteren elck 10 ryder.

Den 12 raetsheeren elck 5 ryder.

Den 4 hoefftmannen elck 10 ryder.

Van Petri 48 tut Pynxteren, boergermester Reyndt Alberda pandt uthgaende, betaelt:

Den 4 boergmesteren elck 10 ryder.

Den 12 raetsheeren elck 5 ryder.

Den 4 hoefftmannen elck 10 ryder.

Summa 280 ryder.

Van Pynxteren hent tut Vrymarcket, boergermester Eltet tho Lellens pandt uthgaende, betaelt:

Den 4 boergmesteren elck 10 ryder.

Den 12 raetsheeren elk 5 ryder.

Den 4 hoefftmannen elck 10 ryder.

Van Vrymarcket hent tut Anderae, boergermester Albert Jarges pandt uthgaende, betaelt:

Den 4 boergermesteren elck 10 ryder.

Den 10 raetsheeren elck 10 ryder.

Summa 280 ryder.

Summa des Rades und Hoefftmannen pensie van 4 pande 560 ryder.

Radestekenen.

An Wynheren bet. den 20 Januarij an^o 48 voer 98 radestekenen, maket an gelde 9 ryder 24 st. Noch den Wynheren bet. den 16 Maj an^o 48 voer 314 radestekenen, maken an gelde 31 ryder 12 st.

Noch den 3 Septembris bet. den Wynheren voer 301 radestekenen, maken an gelde 30 ryder 3 st.

Noch den lesten Novembris bet. den Wynheren voer 134 radestekenen, maken an gelde 13 ryder 12 st.

Summa den Wynheren bet. als voerg. 847 radestekenen, maken an gelde 84 ryder 21 st.

Boergermester Eltet tho Lellens voer radestekenen den 8 Maj voer 20, den 8 Julij voer 30, den 26 Julij voer 10, den 17 Augusti voer 12, den 18 Octobris voer 14, den 20 Novembris voer 13, den 21 Decembris voer 13 radestekenen. Thosamen 112 radestekenen. Bet. an gelde 11 ryder 6 st.

Summa 95 ryder 27 st.

Boergermester Reyndt Alberda betaelt den 20 Martij voer 100 radestekenen 10 ryder.

Boergermester Alberdt Jarges betaelt den 6 Septembris voer 80 radestekenen 8 ryder.

Boergermester Johan Hoerenken bet. den 17 Februarij voer 30 radestekenen 3 ryder.

Mester Buwe betaelt den 23 Februarij voor 102 radestekenen 10 ryder 6 st.

Albert Coerades bet. den 17 Januarij voor 40 radestekenen 4 ryder.

Johan tho Lellens den 19 Decembris an^o 47 nha myn gesloten rekenschap bet. 20 radestekenen, 2 ryder.

Huyghe Koenyncks yn gelyken bet. den 19 Decembris
nha myn gesloten rekenschap 50 radestekenen, 5 ryder.

Hero Tonckens yn gelyken nha myn gesloten rekenschap
bet. den 13 Decembris voer 16 radestekenen; noch den 22
Februarij an° 48 voer 19 tekenen, den 17 Maij voer 27, den
6 Septembris voer 36, den 3 Decembris voer 45, thosamen
143, 14 ryder 9 st.

Summa 56 ryder 15 st.

Hyndryck Schultynck bet. den 11 Februarij voer 40
radestekenen 4 ryder.

Geerdts Hoerenken den 5 Martij bet. voer 40 radestekenen;
noch den 24 Septembris voer 56, den 29 Decembris voer
40 radestekenen, thosamen 136 tekenen, 13 ryder 18 st.

Rempt Menkema den 23 Februarij voer 45 radestekenen,
noch den 10 Septembris 70 radestekenen, thosamen 115,
10½ ryder.

Berendt Hamkote den 21 Februarij voer 118 radestekenen
bet. 11 ryder 24 st.

Johan Wyfferynck den 20 Martij voer 15 tekenen, den
27 Maij voer 10, den 22 Julij voer 10, den 20 Augusti
voer 10, den 28 Novembris voer 10, noch den lesten
Decembris voer 10 radestekenen. Thosamen voer 65 rades-
tekenen bet. 6 ryder 15 st.

Johan Hillebraends den 20 September bet. voer 50
radestekenen 5 ryder.

Summa 52 ryder 12 st.

Mester Johan van den Grave, secretario, bet. den 1 May
voer 7 radestekenen 21 st.

Berendt Hoerenken bet. den 7 Junij voer 22 radestekenen;
noch den lesten Decembris voer 30 radestekenen, thosamen
52, 5 ryder 6 st.

Doctor Uffko bet. den 28 Novembris voer 50 radestekenen
5 ryder.

Egbert Potbacker voer 34 radestekenen bet. den 24 Fe-
bruarij 3 ryder 12 st.

Willem Huysynge voer 9 radestekenen bet. den 2 Martij
27 st.

Johan Slotemaker, bowmester, bet. den 12 Martij voer
5 radestekenen, noch den 13 Novembris voer 5 radestekenen
1 ryder.

Johannes Schryver den 8 Martij voer 51 radestekenen, noch den 22 Octobris voer 53 radestekenen, thosamen 104, bet. 10 ryder 12 st.

Summa 26 ryder 18 st.

Bruen yn de Klocke bet. den 6 Aprilis voer 3 radestekenen, den 29 Julij voer 18, den 20 Octobris voer 20, den 23 Novembris voor 30 radestekenen, thosamen 72, bet. 7 ryder 6 st.

Hamen Schutte voer radestekenen, den 21 Octobris voer 5, den 10 Novembris voer 9 radestekenen, thosamen 14, bet. 1 ryder 12 st.

Summa 8 ryder 23 st.

Summa van radestekenen 240 ryder.

Wyn,

des Raeds, Lieutenant, Hoefftmanne, Pastoren, Oldermans, Taelmans, Bowmesters, Clufftmesters, Hoevelynge van den schutten, koenynck, weyfelers, stadtdeners, bussenschutten, myt allen anderen gestlyke und warlycke amptluyden wyn.

Karsmisse an° 47 ene seedel van 81 qu., de qu. 3 st. Bet. den Wynheren den 20sten Januarij an° 48 8 ryder 3 st.

Noch des Oldermannes und Gyltrechtes seedel, ock van Karsmisse als voerg., 9 qu., de qu. 3 st. Bet. ut supra 27 st.

Noch van proevelwyn, gehaelt uyt Wynhues, bet. den Wynheren ut supra 5 qu. 15 st.

Noch van proevelwyn, gehaelt up Karsmisse an° 47 van den bowmester Johan Kevelynck, 3½ qu., de qu. nye moestes 3½ st. Bet. den Wynheren den 3^{den} Septembris an° 48 12 st. 1½ pl.

Summa 9 ryder 27 st. 1½ pl.

Paeschen an° 48 een seedel van 81 qu., de qu. van 3½ st., upt Wynhues gehaelt. Bet. den Wynheren den 16 Majj 9 ryder 13½ st.

Noch een Oldermans- und Gyltrechtsseedel, 9 qu., de qu. 3½ st. des Paeschens upt Wynhues gehaelt. Bet. ut supra.

Den 3^{den} Vrydach nha Paschen Rades und ander officianten wyne gehaelt upt Wynhues 81 qu., de qu. 3 st. Bet. den Wynheren den 16 Majj 8 ryder 3 st.

Ascensionis Dey een seedel van des Rades und ander

officianten wyne gehaelt upt Wynhues, 42 qu., de qu. 3 st.
Bet. den Wynheren den 16 Majj 4 ryder 6 st.

Noch untfangen van den Wynheren een seedel van
Johan van Goer van proevelwyn van Nativitatis an° 47,
7 qu., de qu. 3½ st. Bet. den Wynheren ut supra 24½ st.

Summa 23½ ryder 3½ st.

Pynxteren des Rades und allene officianten wyne ge-
haelt upt Wynhues, 80 qu., de qu. 3 st. Daervan de
seedel bet. den Wynheren den derden Septembris, 8 ryder.

Noch een Oldermans seedel up Pynxteren, 9 qu., de qu.
3 st. Bet. den Wynheren ut supra 27 st.

Sacramenti des Rades, aller officianten und deneren wyn
gehaelt upt Wynhues, 80 qu., de qu. 3 st. Bet. den Wyn-
heren den 3 Septembris 8 ryder.

Vrymarcket des Rades, aller officianten und deneren
wyn gehaelt tho Johan van Geers hues, 79 qu., de qu. 3 st.
Bet. den Wynheren den eersten Novembris 7 ryder 27 st.

Noch een Oldermans seedel up Vrymarcket als voerg.,
9 qu. Bet. den Wynheren als voerg. 27 st.

Summa 25 ryder 21 st.

Summa des Rades und aller officianten wyne
59 ryder 6½ st. 1½ pl.

Verschenkede wynen,

cloesters unde heren und ander erbaren luyden.

Up Vrydach voer Vastelavent der stadt deneren gehaelt
2 k. wyns, de de Erb. Raedt schenckede den Secretario
van Deventer.

Up Dynxdaghe yn de Vastelavendt de stadt geschencket
2 k. wyns mester Luytyen van Hattem, Raedt tho Le-
warden.

Up daghe Thomae van Aquinen de stadt geschencket
tho Jacopynen 8 k. wyns.

Up daghe Georgij de stadt geschencket joncker Hyske
van Doernum 4 k. wyns.

Up Sondage nha Majj den Minister van de Broer-
moncken geschencket van der stadt 4 k. wyns.

Dese voerg. 40 qu. wyns, de qu. 3 st., bet. den Wyn-
heren den 16 May, daervan een seedel.

Summa 4 ryder.

Up daghe Sacramenti verschencket ten Broeren 4 k. wyns, de hefft gekregen broeder Grinnel van Swolle.

Up Saterdaghe nha Sacramenti de stadt geschencket 8 k. wyns.

Up Sondach voer st. Jans de stadt geschencket ten Broeren 8 k. wyns.

Maendaghe nha st. Jans mester Caerle, Commissarius uth den Hove, hefft de stadt geschencket 6 k. wyns.

Wonsdages nha Margreet den Fockens van Antwerpen geschencket 8 k. wyns.

De voerg. 68 qu. wyns, de qu. 3 st., gehaelt upt Wynhues. Bet. den Wynheren den 3 Septembris, daervan ene seedel, 6½ ryder 9 st.

Summa 6 ryder 24 st.

Den lesten Novembris bet. den Wynheren up een seedel van Berendt van Rottem 6 k. wyns, de de stadt den abt van Werden geschencket, van Berendts hues hadde laten haelen nha luyden Berendts hantschryfft, daervan den Wynheren den lesten Novembris als voerg. bet. 4 k., de k. 6 st., 1 ryder 6 st.

Sondach voer Laurentij geschencket tho Jacopynen up hoer karmisse 8 k. wyns.

Up Franciscij geschencket ten Broeren 8 k. wyns, de qu. 3 st. Und dese voerg. 16 k. Johan van Goers seedel bet. den Wynheren den lesten Novembris 3 ryder 6 st.

Up Dynxdaghe voer Decollationis Johannis de Raedt geschencket joncker Tyde van Knyphuesen 4 k. wyns, gehaelt tho Johan Willemsen hues, daervan syne seedel. Bet. den Wynheren den lesten Novembris, de qu. 3½ st., 28 st.

Summa 5 ryder 10 st.

Summa verschenckede wyne 16 ryder 4 st.

Wynen tut bereysynge der stadtsaken,
my van den Wynheren tho rekenschap gebrocht.

Johannes de Schryver gekofft een verendel van een aem wyns van Johan Willemsen, doe de Lieutenant myt boergermester Eltet tho Lellens und Syckynge, doctor Uffke und Geerd't Hoerenken weren ynt Olde Ampt, daervan

Johannes des Schryvers seedel. Bet. den Wynheren den derden Septembris $3\frac{1}{2}$ ryder 3 st.

Johannes voergeheten, de Schryver, noch gekofft een verendel aeme wyns myt de overmate, doe de depue-terden des Raedes weren den 21 Septembris ynt Olden Ampte. Bet. den Wynheren den lesten Novembris $3\frac{1}{2}$ ryder 10 st.

Summa 7 ryder 13 st.

Summa wynen tut bereysynge in stadtsaken 7 ryder 13 st.

Summa Rades und Hoefftmannen pensie, radestekenen ordentlycke und verschenckede wynen, thosamen 882 ryder $23\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ pl. ¹⁾

Officianten verdeenst.

De secretarius, mester Johan van de Grave, verdeent jaerlyx 300 ryder, alle pande the betalen 75 ryder. Petri an^o 48 bet. 75 ryder, daervan syn quitancy. Pynxteren verschenen bet. 75 ryder, daervan syn quitancy. Mester Johan van den Grave is gestoerven umtrent Jacobi ungeveerlyck; uth bevel des Rades heb ick der vrouwen bet. dat pandt, Vrymarckte te verschynen, was daerup utf. syne commissie, 75 ryder. Summa syne drie panden voerg. bet. 225 ryder.

Doctor Abbrynghe is den 15 November an^o 48 tut een secretarius angenomen, sal verdeenen jaerlyx $101\frac{1}{2}$ ryder, syn eerste pandt verschynen an^o 49 Petri; des is doctor Albrynghe geschenket up handt, soe my dat van den boergermester Albert Jarges angesecht, 12 daler. Bet. ut supra, daervan syne quitancy.

Johannes de Schryver tut vervullynge syner verdeenst boerdit altydt Vrymarckte van den rentemester 25 ryder. Bet. an^o 48, daervan syne quitancy.

Summa 265 ryder.

De olde amptman Roeleff ten Water, voerdatt he hefft verlaten dat ampt, hefft jaerlyx syn levendt lanck alle

1) Hier weder eenige onbeschreven bladen.

pande 20 ryder. Bet. syn 4 pande, verschenen an° 48 Petri, Pynxteren, Vrymarckte, Anderae, daervan syne quitancy.

Der stadt bowmester verdeent jaerlyx 50 ryder, de 25 Pynxteren und de ander 25 Martini. Bet. de verschenen verdeent an° 48.

Artelerymester Wolter Sygers verdeent jaerlyx 17 ryder, de helffte Paeschen, de helffte Vrymarckte. Bet. verschenen an° 48.

Hyndryck Trommeter verdeent jaerlyx behalven syn kledynge 24 ryder, half Paeschen, half Mychaelis. Syn verschenen loen an° 48 bet.

Summa 171 ryder.

Damyaen verdeent behalven syne kledynge jaerlyx 20 ryder, half Paeschen, half Vrymarkte. Syn volle jaer an° 48 verschenen bet.

Albert Pyper verdeent behalven syne kledynge jaerlyx 16 ryder, half Pynxteren, half Martini. Syn volle jaer verschenen an° 48 bet.

Geerrydt Tromslager verdeent jaerlyx Mychaelis 10 ryder. Syn verschenen loen an° 48 bet.

Hans Pyper verdeent jaerlyx up Mychaelis 10 ryder. Syn verschenen loen an° 48 bet.

Arendt int Bussenhues, behalven syne kledynge, verdeent jaerlyx 36 ryder, half Paeschen, half Mychaelis. Syn verschenen verdeent an° 48 bet.

Summa 112 ryder.

Frans Bussenschutte verdeent jaerlyx behalven syne kledynge 36 ryder, syn helffte, verschenen Paeschen an° 48 bet. Noch Frans up syn pandt, verschynende Mychaelis, gedaen 5 ryder. Pynxteren avendt is my van den boergermester Reyndt Alberda untboden by Gerdt Stadtdener, dat men Frans gene kledynge solde geven noch oeck nha den dach geen gelt meer.

Johan van Ransdorp verdeent jaerlyx als bussenschutte 10 ryder. Syn verschenen loen an° 48 bet.

Sycke Mennema, bussenschutte, verdeent jaerlyx behalven syn kledynge 36 ryder, half Sacramenti, half Anderae. Syn verschenen jaer an° 48 bet.

Mester Hans van Gulych, scharprychter, jaerlyx Vrymarckte tut een slachtelrendt 5 ryder und noch $\frac{1}{2}$ schuyte toerves. Bet. thosamen an^o 48 7 ryder 5 st.

Summa 76 ryder 5 st.

Hans van Strassboerch, stadthagener, verdeent behalven syn kledynge jaerlyx 14 ryder, halff Paeschen, halff Mychaelis. Syn verschenen loen an^o 48 bet. Noch myt $\frac{1}{2}$ schuyte toerves, daervoer bet. 2 ryder 5 st. Thosamen 16 ryder 5 st.

Berendt van Munster, voerknecht, verdeent jaerlyx Paeschen und Mychaelis 20 ar. g. und tut een paer schoen 7 st. Syn verdeende loen an^o 48 bet.

Johan van Munster, voerman, verdeent jaerlyx 20 ar. g., halff Paeschen, halff Mychaelis, und tut een paer schoen 7 st. Syn verdeende loen an^o 48 bet.

Hyndryck Koerffmaker, de boemsluyter an de Krane, verdeent jaerlyx 25 ar. g. Syn verdeende loen an^o 48 bet.

Hyndryck Backer, boemsluyter upt Hoernschen deep, verdeent jaerlyx 7 ryder. Syn verschenen loen an^o 48 bet.

Summa 45 ryder 9 st.

Maurys Toerenwachter verdeent boven syne kledynge jaerlyx 26 ryder, halff Paeschen, halff Mychaelis, und noch 1 schuyte toerves mydt den upslach daervoer, 4 ryder 10 st. Syn verschenen und verdeende loen an^o 48 bet.

Albert Uurwarker hefft by den Raedt angenomen, he wil dat uurwarck up sunte Martens toren jaerlyx alle jaer staende holden vry und veerdych, voersteeken voer verloep und unsekerheydt der uurenslach, daervoer hem de Raedt thogestaen up dage 11000 Mageden an^o 48 jaerlyx up Vrymarckte te bet. 1 daler. Dan, offte daer wat an thobreeke off doch van noeden weer eedtwes nyes daeran te maken, sal men hem nha gelegenheydt besunder betaelen. Deses jaerlyken betalynges eerste verschenen termyn sal wesen an^o 49 Vrymarckte.

Willem van Oldenzeel, calckwroeger, verdeent jaerlyx 10 ar. g., halff Paeschen und halff Mychaelis. Syn verschenen loen an^o 48 bet.

Summa 33 ryder 20 st.

Jacob Strycker, bode, verdeent jaerlyx 12 ryder, halff Trium Regum, halff Mydsommer. Syn verschenen loen an° 48 bet.

Harmen Prycker, bode, verdeent jaerlyx 12 ryder, halff Paeschen, halff Mychaelis. Syn verschenen loen an° 48 bet.

Hieronymus Vreederyck, rentemester, verdeent jaerlyx 160 ryder. Dat verschenen loen an° 48 bet.

Des rentemesters dener verdeent jaerlyx 10 ryder 12 st. Dat verdeende loen an° 48 bet.

Summa 194 ryder 12 st.

Summa officianten verdeent 877 ryder 16 st.

Laken tut der deneren kledynge und der schutten kovel.

Gekofft van Aleydt Canters roedt engels tut stadtkledynge und schuttenkovel, 154 elle, ruem $\frac{1}{2}$ quart verendel, engels laken, de ene elle 38 st., de ander elle 37 $\frac{1}{2}$ st. Belopt thosamen yn gelde, als ick oer bet. hebbe, 194 ryder 16 $\frac{1}{2}$ st.

Noch gekofft van Arendt Gyssberts 4 elle groen engels, de elle 34 st. Noch gekofft van Garbrandt Heynens 4 elle wyt engels, de elle 35 st. Hyrvan 5 $\frac{1}{2}$ quart verendel groens und 5 $\frac{1}{2}$ quart verendel wits tut stryphen und kovel; van den overloop ys Yelle geklet Sacramenti myt hoesen, wamboeys und geerney. Belopt dyt voerg. groen und wyt thosamen yn gelde, als oeck den voerg. bet., 9 ryder 6 st.

Noch gekofft van Christopher van Deest tut kovellaken 15 elle roedt engels, de elle 36 $\frac{1}{2}$ st. Belopt an gelde und hem bet. 18 ryder 7 $\frac{1}{2}$ st.

Summa des lakens, behalven groen und wyt voerg., 169 elle und und ruem $\frac{1}{2}$ qu.

Summa 222 ryder.

Scheergelt.

Tut der schutten kovellaken syndt gekomen 66 elle; noch tut de stryphen und Gellen kledynge de 8 elle voerg. wyt und groen, elck elle tho scheren, als van oldes, een halve st., belopt dyt voerg. laken thosamen 1 ryder 7 st.

Der schuttenkovel en maeckloen.

Uth dese voerg. 66 elle syndt gemaket van 18 verscheyden schroers 330 kovel en. Voer elck kovel tho maken, als van oldes gewoentlyck, bet. een krumsterdt, belopt an gelde 7 ryder 10 st.

Summa 8 ryder 17 st.

Wel van den voerg. laken geklet ys und daertho noch voergelt hefft untfangen.

Roeleff Doerwaerer 6½ elle tho kledynge und tut voergelt 3½ ar. g.

Johan Bartels, Geerdth van Lyngen, Harmen van Metelen, Johan Haselunne, dese 4 stadtdenens elck 5½ elle 1 qu. tho kledynge, thosamen 23 elle. Ende tho voergelt elck bet. 5 ar. g., 6½ ryder 5 st.

Hyndryck Trommeter voer de kledynge, als 5½ elle, bet. an gelde 6½ ryder 12 st.; Damiaen 5½ elle 1 qu.; Albert Pyper 5½ elle. Thosamen 11 elle 1 qu., 6½ ryder 12 st.

Arent ynt Bussenhues voer 5½ elle kledynge bet. an gelde 6½ ryder 12 st. und voer voerlaken 5 ar. g. Sycke Mennema, bussenschutte, voer 5½ elle kledynge bet. 6½ ryder 12 st. Thosamen an gelde bet. 15 ryder 14 st.

Johan van Ransdoerp, bussenschutte, 5½ elle, Mauryt Torenwachter 5½ elle, Hans van Strassborch 5½ elle, Jacob Strycker 5½ elle und 3½ ar. g. voer voergelt, Harmen Prycker 5 elle 1 qu. und voer voergelt 3½ ar. g., Ewelt Klockspoeler 5 elle 1 qu. Belopt dat laken van desen voerg. 32½ elle ende der twyer boden voerg. voergelt 2 ryder 10 st.

Summa 32 ryder 16 st.

De scharprychter 6 elle, de boemalnyter tho Wolde 6 elle und voer voergelt 5 ar. g., de oldermansdener 6 elle und voer voergelt 5 ar. g. Thosamen 18 elle, und den beyden voerg. tho voergelt 10 ar. g. Bet. 3 ryder 10 st.

Myn dener 5½ elle tho kledynge und tut voergelt 3½ ar. g. Pauwel Boper 5 elle tho kledynge, Hyndryck Korffmaker, boemalnyter by de Krane, 2 elle. Thosamen an laken 12½ elle und tho voergelt als voerg. 1 ryder 5

Willem Stratemaker voer $5\frac{1}{2}$ elle und 1 qu. bet. an gelde 7 ryder $5\frac{1}{2}$ st. unde tut voergelt $3\frac{1}{2}$ ar. g., thosamen bet. 8 ryder $10\frac{1}{2}$ st.

Belopt dat laken van den voerg., de geclet syn, behalven de voer der kledynge myt gelt bet. syn, $103\frac{1}{2}$ elle 1 qu.

Summa 12 ryder $25\frac{1}{2}$ st.

Noch Arendt Gysberts bet. van wegen des mans yn Haerholt, de den wech maket, Engelbert Peters geheten, voer laken, voerdoeck und overloep, yn gelde 6 ryder 5 st.

Noch den hynckenden man up Damsterdeep, voer dat he up den Overemschen 20sten pennynck sal upsycht nemen, uth bevel des Raeds oeck Sacramenti gekledt, als den verleden jaer, myt 5 elle roedt engels, gekofft van Arendt Gysberts, de elle 37 st. $1\frac{1}{2}$ pl.

Otto von Farmssen, des Drostes van den Oldenamptedener, bet. voer syne kledynge Sacramenti an^o 48, als den olden schryver voerhen, $6\frac{1}{2}$ ryder 6 st.

Offgerekent mydt Geerd van Noerthoern, voer dat he Gelle yn wamboeys, broeken und hoesen gemaect und verhemelt hefft vant jaer 47 und achtenveertych myt dat nye kleedt Sacramenti 48, als hoesen, broeck, wamboeys, geerney, kovel, thosamen bet. 3 ryder $3\frac{1}{2}$ st.

Noch Gelle, Allerhilgen uth bevel des Raedes gekledt myt een nye paltroeck uth den overloep van dat voerg. wit und groen, noch gekofft 2 elle $\frac{1}{2}$ qu. wit engels, van Albert Velcker 2 elle groen engels, de elle 35 st. Bet. 4 ryder 24 st. 2 pl.

Hyrtho noch den schroer bet. voer voerdoeck, luentd, haken, scheren, maeckloen, thosamen 3 ryder 5 st. $1\frac{1}{2}$ pl.

Den vremden unduyschen man uth bevel des Rades een underroeck dubbelt, noch een paer lange neerhosen, item luentd und maeckloen, thosamen bet. den lesten Decembris yn handen Geerd van Northoern, schroer, 2 2 ryder $24\frac{1}{2}$ st.

Summa $32\frac{1}{2}$ ryder $14\frac{1}{2}$ st. 2 pl.

Summa dat laken tut der schutten kovel, deneren kledynge, scheergelt, maeckloen der kovel, voergelt und ander gelt tut kledynge 308 ryder 28 st. 2 pl.

Dat beer tut den schutten.

Willem van Farmssen bet. voer 6 tunnen Hamboerger beer, dat de schutten droncken an° 48 Trium Regum, voer de t. 9 ar. g., summa 18 ryder.

Berendt und Lambert, tunnendragers, voer dyt beer up dat nye sael te brengen bet. 9 st.

Willem van Farmssen voer 6 t. Bremer beers, dat de schutten droncken an° 48 den derden Vrydach nha Paeschen, de t. 6½ ar. g., bet. 13 ryder.

De tunnendragers voerg., dat se dyt beer upt nye sael dragen, bet. 9 st.

Willem van Farmssen bet. 6 t. Hamboerger beer, up Sacramenti van den schutten gedroncken, de t. 8½ ar. g. und 2½ st., bet. 17½ st.

De tunnendragers voerg., dat se dyt beer upt nye sael dragen, bet. 9 st.

Summa 49 ryder 12 st.

Willem van Farmssen voer 6 t. Hamboerger, doe de schutten den voegel schoten, voer de t. 9 ar. g. 3 st., bet. 18 ryder 18 st.

De tunnendragers voerg. dragen dyt beer upt nye sael, bet. 9 st.

Noch bet. Willem van Farmssen de axcys 21 t. Hamboerger, de den koenynck und schutten geschencket worden, doe de voegel was geschoten, de t. 4 st., bet. 2 ryder 24 st.

Summa 21 ryder 21 st.

Dat beer tut den schutten 71 ryder 3 st.

Toerff.

Geerdts Popkens gebroken eene schuyte toerves, dat quate was, daervan de stadt de helfte bet. voer den ups-lach, 10½ st. 2 pl.

Den 5^{den} Augusti bet. Pawel voer twe koerff toerves, dat stuk 2 st.

Den 2^{den} Augusti gekofft myt Harmen Sloet und Johan van Nyenhues soe voele toerves, als se der stadt leverden, voer de schuyte 12 ar. g.

Harmen Sloet geleverdt 5 schuyte toerves, syndt upt Rechthues geslagen, de schuyte 12 ar. g., thosamen bet. 20 ryder.

Pawel Roeper voer den upslach van dese vyff schuyte gedaen, voer elck schuyte voer voerloen, kost, beer und uptrecken 23 st., thosamen 3 ryder 25 st.

Summa 24 ryder 9½ st. 2 pl.

Coerdt van Nyenhues geleverdt upt Raedthues 5 schuyte toerves, de schuyte 12 ar. g., thosamen bet. 20 ryder.

Pawel voer den upslach van dese voerg. 5 schuyte voer voerloen, kost, beer und uptrecken voer elck schuyte 23 st., thosamen bet. 3 ryder 25 st.

Arendt ynt Bussenhues gekofft twe schuyte toerves, tut den salpeter und kruydt ynt Bussenhues, van Reyner Aesynghe, de schuyte 13 ar. g., und voer elck schuyte upslachs 15 st. und voer elck schuyte yn tho dragen 4 st., thosamen bet. 9 ryder 28 st.

Pauwel Roeper bet. voer 2 oesvate tut der toerff, tstukke 2 st., thosamen bet. den eersten Decembris 4 st.

Summa 33 ryder 27 st.

Summa voer toerff 58 ryder 6½ st. 2 pl.

Summa der officianten verdeenst, dat laken tut den schutten und deneren, dat beer tut den schutten, den toerff, thosamen 1315 ryder 24 st. 1 pl.

Treckgelt yn upslach der axcysen und ander gueder.

Den 27 Junij an° 48 syndt dese nha beschreven axcysen thosamen upgeslagen:

de wynaxcys, de Waghe, de Krane, de schuytemate, de visschenye der stadt lopende graffte.

Up desen dach ys de schuytemate getogen van 30 ryder des jaers van Johan Towyen getogen an gelt 1 ryder und is gedrunken 1 qu. wyns, summa 1 ryder 3 st.

Den 4^{den} Julij syndt de voerg. axcysen ten anderden mael upgeslagen, yn myn offwesen hefft my Johannes de Schryver tho rekenschap gebrocht als volget:

Geerdt van Lyngen getogen den wynaxcys voer 10½ c. ryder jaerlyx.

Cornelis Bebynck getogen de wynaxcys ten anderden voer 1100 ryder jaerlyx.

Berendt van Rottum getogen de Waghe voer 1200 ryder jaerlyx.

Allerdt Tammynghe getogen de Wage ten anderen voer 12½ c. ryder jaerlyx.

Johan Daems getogen de Waghe ten darden voor 1300 ryder jaerlyx.

De schuytemate getogen van Arendt int Bussenhues voer 35 ryder jaerlyx.

Up desen voerg. dach, den 4 Julij is van desen voerg. getogen an gelde 20 ryder und 9 st. und ys gedruncken 1 qu. wyns, thosamen summa 20 ryder 12 st.

Den 11 Julij syndt de voerg. axcysen by den keersen upgeslagen:

De Waghe hefft getogen Johan ter Borne ten eersten mael voer 13½ c. ryder.

Ten anderen mael Johan Daems getogen de Wage voer 1400 ryder und ys by der keersen uthgank daerby gebleven.

De wynaxcys is getogen ten eersten van Johan Bartels voer 11½ c. ryder.

Ten anderen van Johan Kevelynck, bowmester, getogen de wynaxcys voer 1200 ryder.

Ten darden van Arendt ynt Bussenhues getogen voer 12½ c. ryder.

Ten veerden wederom noch van Arendt voer 1300 ryder.

Ten vyfften noch van Arendt getogen de wynaxcys voer 13½ c. ryder und ys by der keersen uthganck daerby gebleven.

De Krane, ten eersten getogen Engelbert Goltsmydt voer 100 ryder;

ten anderen Everdt van Doernum getogen de Krane voer 110 ryder und ys by der keersen uthganck daerby gebleven.

De schuytemate getogen ten eersten van Johan Wanscherer voer 40 ryder.

Ten anderen getogen de schuytemate van Johan Daems voer 45 ryder und is oeck by der keersen utganck daerby gebleven.

De vyschenye der lopende stadtraffe hefft getogen Harmen Muller voer 25 ryder jaerlyx und ys by der keersen uthganck daerby gebleven.

Up desen voerg. dach, den 11 Julij, hebben de voerg.

alle getogen an gelde thosamen 38 ryder 5 st. und syndt gedruncken 7 qu. wyns, de qu. 3 st., thosamen 21 st.

Summa 38 ryder 26 st.

Summa des treckgeldes 60 ryder 11 st.

Gevangen unkoete und deneren nyejaer und marymisse.

Den 12 Januarij syndt de denaers uthgewest yn boergermester Everdt Menschen pandt myt 10 manne, ummegetogen van Essen hen tho Wolde um de knechten, de up den kloesteren legen, hebben etlike gevangen medegebracht. Bet. elck man 4 st.; dyt gelt haelde Johan Bartels, 1 ryder 10 st.

De poerten gewachtet up de gevangen knechten 6 manne, de vyff manne elck 6 dagen, de ene 3 dagen, elck des dages dree st., angesecht van Geerdtt Stadtdener. Bet. den 17 Januarij 3 ryder 9 st.

Roeleff Doerwaerder yn boergermester Everdt Mepschen pandt yn de hechte gehat de gevangen knechten, 7 knechten gehadt 9 dagen up de kost; noch 4 gevangen knechten, elck 8 dagen; des dages elck verteerd 4 st. Noch van de kelder schoen tho maken 6 st. Thosamen Roeleff bet. den 21 Januarij, daervan syne seedel, 12 ryder 26 st.

Summa 17½ ryder.

Roeleff Doerwaerder hefft Barber Jochyms yn de kost gehadt 8 dagen, des dages 4 st., daervan syne seedel. Bet. den 11 Martij 1 ryder 2 st.

De scharprychter gewest yn de kelder twe mael by de knechten, des maels 1 qu. wyns. Item Barber Jochyms dat oer an de kaeck offgesneden, verdeent 2 qu. wyns. Item by de pape 2 mael yn de kelder gewest, verdeent oeck 2 qu. wyns. Daervan Roeleff Doerwaerders seedel. Bet. den Wynheren den 16 Martij 18 st.

Berendt Wilnissen und Styn Wychers an de kaeck gewest yn borgermester Reyndt Alberda pant, de scharprychter an elck verdent 2 qu. wyns, daervan Johan Bartels seedel. Bet. den Wynheren 12 st.

Dese twe vangen hefft Johan Bartels yn de kelder gehadt 10 dagen, des dages elck 4 st. Hyrmede yngerekent dat voer de roeden und voer den kelder schoen te maken

ys bet., daarvan Johan Bartels seedel. Bet. 8 ar. g., maken 2 ryder 20 st.

Summa 4 ryder 22 st.

Hyndryck Wyntapper van olde schulden bet. den 24 Martij 3 qu. romenye. Noch 2 qu. romenye, de by den gevangen yn de kelder soelen gehaelt wesen, de by saligen Joachym Canters, rentmesters, tyden unbetaelt soelen gebleven; daarvan syn seedel, bet. 15 st.

In des boergemester Reyndt Alberda pandt de scharprychter enen jongen gestupet upt nye sael van Petri tho Pynxteren; daarvan Johan Bartels seedel. Verdeent 2 qu. wyns. Bet. den Wynheren 6 st.

Item mester Hans, de scharprychter, gewest yn de kelder by Ente Duydendey, verdeent des maels 1 qu. Noch verdeent 2 qu. wyns, dat he densoelven hefft gerychtet. Noch voer de hanschen 1 qu. wyns. Item den paestoer van den galgenbarch myt den voerg. gewest an syn ende, hefft daer van 2 qu. wyns. Hyrvan Haselunnen seedel. Bet. den Wynheren den 3 Septembris 24 st.

Summa 1 $\frac{1}{2}$ ryder.

Johan Haselunnen, staddener, hefft yn de kelder gehat Ente Duydendey voerg. 19 dagen, des dages 4 st. Noch twe by hem gewaket des nhachtes bevoren, eer he gerychtet worde, elck 4 st. Noch den 4 deners voer oere uthvaerd 20 st.; noch voer de wytte roeden 1 st.; item voer de kelder schoen te maken 6 st.; noch den doedt-graver 6 st. Daervan Haselunnen seedel. Bet. den 29 Junij 3 ryder 23 st.

Harmen van Metelen dener hefft yn de kelder gehadt Johan van den Busche, gevangen doer oersake he solde wetenheydt hebben van etlyke moertbarners; de kost gegeven 1 dach; hyrvan Harmens seedel. Bet. den 7 November 4 st.

Harmen Wyntapper bet. voer 2 qu. romenye, gehalt by den gevangen yn de kelder; daarvan Harmens seedel, hem bet. den 25 October 6 st.

Summa 4 ryder 3 st.

Harmen van Metelen dener hefft Meynerdt van Embden yn de gevenkenisse gehadt 3 dagen, des dages 4 st.

Noch de scharprychter een kanne wyns, dat hye den Dede Serie. WERKEN N°. 9. 25

voerg. Meynerdt hefft buyten der poerten gebracht. Hyr-
van Harmens seedel, 6 st.

De veer denaren und Roeleff Doerwaerder oer nyejaer
an^o 48, elck 5 st., und Pauwel Roper syn nyejaer 1½ st.,
26½ st.

De veer denaren und Roeleff Doerwaerder oer mary-
misse an^o 48, elck 5 st., und Pauwel Roper syn marymisse
1½ st., 26½ st.

Summa 2 ryder 11 st.

Gevangen kostpennyng, denaren nyejaer und mary-
misse summa 30 ryder 6 st.

Bodeloen, sluypers, liggelt, mandaten.

Een bode gewest nha de knechte, de tho Essen legen,
is een nacht utgewest um de gelegenheydt daer te ver-
nemen, over syn loen Roeleff Doerwaerder gehaelt den
7 Januarij 4 st.

Jacob Strycker, gesandt van boergermester Everdt Mep-
sche nha Utrecht an den proest van sunte Maryen, voer
teergelt und loen bet. den 23 Januarij 5 ryder.

Cornelius Wantscherer is van den boergermester Everdt
Mepsche gesandt tho Covorde myt enen breeff an den
Drost; hem medegedaen den 27 Januarij 20 st. Noch
uth bevel boergermester Everdt Mepsche, als my van
Geerdts Stadtdener angesecht, bethaelt densoelven 10 st.
Thosamen 1 ryder.

Aleff Scholapper is van den boergermester Mepsche
myt enen breeff gesandt an der Gemynne van Oestvrees-
landt; hem medegedaen 1 ryder den 27 Januarij; is
wedergekomen 5 Februarij, und want enen swaren stoerm
was, is syn reyse verlenget; hefft de boergermester syn
loen noch verbetert myt 24 st., angesecht van Johan
Bartels dener. Bet. thosamen 1 ryder 24 st.

Summa 7 ryder 28 st.

Jacob Strycker den 21 Februarij gesandt van den boer-
germester Mepsche hent tho Dyckshoerne um te besych-
tegen, als dat by den Raedt was angebrocht, dat de nye
wal, uth Dampster deep upgeschoten, solde weder ynge-
vallen wesen, wat daervan was, bet. 6 st.

Jacob Strycker gesandt den 25 Aprilis nha Lewerde myt een mandaet van den K^r., beroerende een scherper upsycht van den 20sten pennynck der van Embden; hem medegedaen, als syn olde gerecht, van loen 4 ar. g.

Harmen Prycker gesandt tho Norden van den Raedt van wegen enes gevangens, und want he daer solde verblyven um seker kunde meede te brengen; hem medegedaen den 18 Junij 1 ryder 18 st.

Jacob Strycker den 10 Augusti gesandt nha Deventer und Swolle myt breve an etlyke heemlyke vruntschap um kunde van de nye settinge der munte te vernemen und schryffte mede te brengen, hem medegedaen 2 ryder.

Summa 5 ryder 4 st.

Jacob Stricker den 25 Augusti gesandt an der Koenyn-gynne und den Heren van Buyren tut beantworynghe des mandaets van der munte, hem bet. 10 ryder.

Harmen Prycker, dat he tho Norden lange hadde gelegen van wegen des gevangens Ente Duydendey, de hyr worde offgehouden, tut syn verbetrynge syner terynghe; item noch Harmen myt mandaten gewest ynt Goerecht um contributie tut dat Dampster deep voerder uth te graven; noch gewest an Johan Valke um den voer rechte te dagen; thosamen bet. den tweeden Septembris 24 st.

Harmen Prycker gewest myt een mandaet an de ses karspelen vant Goerecht unde an dat cloester Essen, um dat Selwerder deep te graven. Bet. den 29 Septembris 15 st.

Harmen Prycker van den Raedt gesandt tho Lewerde myt enen breeff an den Raedt van Lewerde, hem gegeven nha older gewoente 1 daler tut 28½ st.

Summa 12 ryder 17 st.

Harmen Prycker gewest an den schuten tho Suytlaren, um de besate van de schuytenschuvers, hefft verbeydt up een antwert anderhalf dach, bet. 12 st.

Jacob Strycker gewest tho Wagenboerch myt een mandaet, hem bet. den 24 Octobris 15 st.

Jacob Strycker gewest an den amptman Albert Rolte-man um de handlynghe myt den Proest van Farmssen van Oetmersserzyl yn Farmssemerzyl up te schoerten und ruggesprake te nemen. Bet. den 29 Octobris 20 st.

Jacob Strycker gewest ynt Olde Ampt yn den Kley myt

schryffte an de 4 karspelen und den abt van Grysemoenken; noch mede gewest mydt boetschap an den Proest van Farmssen. Bet. den 10 Novembris 20 st.

Jacob Strycker gewest ten Damme um van doctor Abbringes wegen den koer up te beeden. Bet. den 17 Novembris 12 st.

Summa 2 ryder 19 st.

Jacob Strycker gesandt te Hove an de Koenyngynne van doctor Schroer mydt breven; hem medegedaen den 17 Novembris 10 ryder. Is den 8 Januarij wedergekomen, hem noch bet. uth bevel des boergermesters, dat he meer verteert hadde, 5 ryder 8 st. Belopt the samen 15 ryder 1½ st. 1 pl.

Claes Kremer gesandt van den boergermester tho Nyen Oerdt um kunde van Jacob Strycker te vernemen, wandt ydt twybreeck was, hem betaelt 6 st.

Mandaten:

Jonge Roeleff bet. 4 volle mandaten, Lychtmisse jaertaxe, Pynxteren proxime, Jacobi jaertaxe, noch Jacobi untbrekende an de jaertaxe, gras gras gelyke elck mandaet 20 st. Bet. 2 ryder 20 st.

Jonge Roeleff noch 3 volle mandaten an dre clufften des Olden Ampt,* dat alle kerkvoegeden sollen oere registeren van kerckguederen yn des Rades handen brengen und rekenschap van oerer bedenynghe tho doene, want soe de guederen etlyke misbruycket worden; als seker bevonden, solde men een lygger aller guederen maken und by den Raedt leggen. Elck mandaet 20 st. Bet. 2 ryder.

Summa 20 ryder 6½ st. 1 pl.

Summa bodeloen, kunde und lyggelt, mandaten 48 ryder 14½ st. 1 pl. 1)

Allerley unseker utgegeven.

Pawel Roper voer dat nye sael und Raedtkamer schoen te maken an^o 48 Trium Regum, daer de schutten gedronken, bet. 2 st.

1) Hier weder eenige onbeschreven bladen.

Johannes Vogel, schryver, heeft laten halen twee boken pappes mit dat nye stadtboeck te begrypen, den 31 Januarij bet. 4 st.

Roeloff Doerwaerder bet. den 31 Januarij noch voer pappes, upt Boeckhuus als voerg. te gebruyken, voer 1/2 boeck pappes 1 st.

Sestyn mannen hebben gewaket acht nachten, up Overremsche Punt beginnende, des nachtes elck 1 1/2 st., ainsgemaakt van Geerdit Staltdener, den 2 Februarij. Bet. 6 ryder 12 st.

Roeloff Doerwaerder gehaelt den 7 Februarij voer des Raedes misse 1 1/2 ryder 12 st., 1 1/2 ryder 12 st.

Summa 8 ryder 17 st.

Jonge Rolff, der Hoefitmannen dener, voer dat he up den Dampster wech, dat de landen leeten maken, uyrecht hadde, ys van den Raedt geschencket 6 ryder, ainsgemaakt van Johan Bartels dener, den 10 Februarij. Bet. 6 ryder.

Two Raedtslieden, Geerdit Hoorenken und Mychel Keldes, mydt den Secretaris, den Amptman vant Goerecht und syn schryver, item myt de tuygen, een recht gehouden tho Glymmen tegen Grete Hoerakers. Bet. den voorloiden tho drynckgelt 9 st. den 17 Februarij. Wat meer an kosten und beer ys verteert, heeft Hyurycus, de schryver, up syne rekenschap voer den deputeerden des Raedes den 19 Aprilis verclaerdit und te rekenschap gebracht, als voer yn de upkomste des Gerechtes rekenschap verclaerdit ys, 9 st.

Berendt und Lambert, tunnendragers, hebben Petri an^o 48 des Raedes kyste gedragen van boergermester Syckynghes hues hent tut boergermester Albert Jarges hues, nha older gewoente bet. den lesten Februarij 4 st.

Den 16 Martij an^o ut supra heeft Boergermesteren und Raedt geschencket enen geheten Johannes Silvanus voer een Carmen, den Raedt godediciert, 6 ryder.

Summa 12 ryder 12 st.

De secretarius, mester Johan van den Grave, gesandt nha Hove yn der Overremsche sake van der voorbyvaerdit, den 2 Aprilis; is den 25 Aprilis wedergekomen, verteert 68 ryder.

Den darden Vrydach nha Paeschen 8 pypers und tromslagers mydt den schutten omgewest, elck bet. 1 schaep, 24 st.

Johan ter Borne bet. van wegen des Drosten van Lynghen in nhamen des Heren van Buyren voer 5 paerden axcys bet. den 18 Aprilis 1 ryder.

Geerdt Hoerenken und Johan Wyffrynck, Radesheren, syndt gewest mydt den sylvesten ter Muw um te handelen van dat Damster deep voerder uth te graven, verteerdt $1\frac{1}{2}$ ryder. Dyt geldt haelde Johan Bartels den 4 Junij $1\frac{1}{2}$ ryder.

Johan ter Borne van wegen der stadt Luneboerch der stadt geschencket und van my bet. de axcys van 8 peerden, den 24 Maj bet. $1\frac{1}{2}$ ryder.

Summa 72 ryder 24 st.

Geerdt Hartgers, als voeget tho sunte Marten, gedaen uth bevel des Rades 10 ryder te volste um de uurklocke hogher te hangen; daertho vergunt de olde balke, daer se voer an hynck; de ander onkosten soelen de voegeden uthrychten. Bet. den 5 Junij 10 ryder.

Sacramenti bet. 9 pepers und tromslagers, de myt den schutten ommegynge, elck 3 st. Bet. 27 st.

Pawel Roper, dat he de Raedtcamer sunte Jurgen und Sacramenti, doe de schutten oer beer daer gedruncken, hadde laten schoenmaken, des maels $2\frac{1}{2}$ st. Thosamen bet. 5 st.

De deputeerden des Rades anderwarff gewest by de zylveesten ter Muyden om dat Dampster deep voert te graven, verteerdt 24 st. Dat gelt haelde Johan Bartels, den 10 Junij.

Roeleff Doerwaerder nha older gewoente, tut koelen upt Raedthues des wynters voer de Raedtkamer te barnen, bet. $\frac{1}{2}$ daler nha older wyse, den 18 Junij.

Summa $12\frac{1}{2}$ ryder.

De hoevelynghe van de Knochenhouwergilde nha older gewoente, doe se de halve huur brochten, verschenen vant Vleeschhues Paeschen an^o 48, oer wyngelt bet. $4\frac{1}{2}$ st.

De 28 Junij gesandt yn handen des schryvers Johannes Voeghet um myt de Boergermester und Deputeerden tho reysen upt Dampster deep, 5 ryder.

Harmen Swertveger yn Guldenstrate voer een rychtsweert bet. den 7 Julij uth bevel boergermester Eltet tho Lellens doer aenseggen Roeleff Doerwaerder, 7 ryder.

Uth bevel Boergermester und Raedt myt Consent der Taelmans van der Swoernen Meente, myt den Bowmesters van den Gilden, bet. yn handen Geerdts Hartgers, als voeget van sunte Marten, tut volste des toerens tho sunte Marten den 27 Julij, 200 ryder.

De hoevelynge van de schuytenschuyversgilde nha older wise uth bevel des Boergermesters tut 2 tunne beers, gedaen tut de mondt des Meers te graven, bet. den 28 Februarij 2 ryder.

Summa 214 ryder 4½ st.

Willem Backer myt den Kroepel up Dampster deep gewachtet drie dagen up sunte Jacobs maerckt up den 20sten pennynck van den Overemschen, des dages 3 st., ange-secht van Geerdts Stadtdener den 1 Augusti 9 st.

Johan ter Boerne van wegen der stadt Hamboerch bet. de axcys van 10 peerde, de Boergermester undt Raedt der soelven stadt schenckeden, den 24 Augusti 1 ryder 20 st.

Engelbert Peters, de den wech yn Haerholt maket, is van den Raedt te volste tut een peerdt gegeven, ange-secht van Geerdts Stadtdener und voerdts bet. den 29 Augusti 4 ryder.

By den Raedt ys ener gewest van Covorde myt ene supplicatie, syck offereerende voer enen secretarius; is van den Raedt affgedancket und geschencket den eersten Septembris 2 ryder.

Pawel Roeper myt syne hulpe de Raedtkamer schoen gemaket, doe de schutten vogel hadden geschoeten, bet. den 7 Septembris 3 st.

Summa 8 ryder 2 st.

Geerdts Hoerenken, Radesheer, gesandt van den Raede tho Embden um kunde van Cornelis des Muntemesters sake, soe de van den Greven tho Oestvreeslandt, Grave Edzardt, yn der tydt heer van Gronyngen, um etlyker gebreeke der munte van syne guederen was untsettet, der oeck een deel by der stadt mughten gebleven wesen, daerup de arffgenamen van densoelven Cornelis Muntemester noch

vorderende weren myt voerschryfte, verteerd desoelve Radesheer den 14 Septembris bet. 2 ryder 6 st.

Pawel Roper voer $\frac{1}{2}$ pondt groene keersen, Vrymarckte avendt upt Raedthues gebernt, bet. een wytte st., 1 st. 1 pl.

Willem Backer in den Vrymarckte upt Dampster deep myt den Kroepel up den Overemschen 20sten pennynck gewachtet drie dagen, des dages 3 st. Bet. den 14 Septembris 9 st.

Floris Boekebynder, voer dat he een boeck gebonden, papyr und francyn daeryn geleverd, item der clufftmester rulle daerynne geschreven ynt Fraterhues tut den klufftmesteren sake te gebruyken, angesecht van Freyck Coeyter und bet. den 15 Septembris 18 st.

Summa 3 ryder 4 st. 1 pl.

Roeleff Entens, dat he der hemryke bode ys, daervoer hefft he den vacht und genut van Curren wech, de nu de stadt tut oer peerden bruyket, als ynt artikel van der stadt guederen, ynt de stattafel gelegen, angetekent. Daervoer wordt hem jaerlyx Vrymarckte bet. 20 ar. g., de verschenen weren Vrymarckte an^o 48. Bet. den 20 Septembris 6 ryder 20 st.

In boergermester Evert Mepsche pandt, Petri an^o 48 uthgaende, is den abt van Zelwerdt van den Raedt gegeven twe venster, de heb ick bet. doer anseggen Geerdtdener den 22 Septembris uth bevel boergermester Albert Jarges mydt 4 daler, den daler tut 38 st.

Veer manne gewaket de Vrymarckte myt des Rades wake 23 nachte, elck des nachtes 1 st. Bet. thosamen den 4^{den} Octobris 3 ryder 2 st.

Hillebrant Geves und Folte Hylema bet. voer 3 ossen tut der stadt oerber, als by der Swoeren Meente und Bouwmesters bewest, verschencket 132 daler, den daler tut 38 st. vol untf., daervan Folten hantschryft. Bet. den 8 Octobris 217 ryder 6 st.

Summa 182 ryder.

Um de voerg. ossen tho Hove tho brenghen, tho voeren und hen tho dryven, thosamen bet. Berendt van Schuttorpe 10 ryder 2 st.

Roeleff Doerwarder voer den gruunsynge des jaers 48 gedaen 1 st. den 9 Octobris.

Doctor Ufiko und Geerd't Hoerenken, Radesheeren, gewest ynt Olde Ampt, oeck gehandelt myt den Proest van Farmssen van 4 karspelen watrynghe te verleggen mede doer Farmsserzyl, verteerd't und van my bet. 3 ryder 9 st.

Roeleff Doerwaerder bet. voer een puyster ynt Rechthues, den 11 Novembris gedaen yn Pauwel Roepers handen, 7 st.

Pauwel Roeper voer 1 ~~ce~~ keersen, up sunte Andrees verleggynghe gebrandt int Rechthues, bet. 2 st. 1 pl.

De hoevelynghe van de knokenhouwer gilde van de versamelde halve huyl des Vleeshueses, verschenen Santgen an^o 48, bet. nha older gewoente 4½ st.

Summa 13 ryder 25 st. 4 pl.

Johannes Schryver gekofft van Cornelis Bosch drie boeck groet regael papyr, voer elck boeck 10 st. Bet. den 2 Decembris 1 ryder 10 st.

Van Willem Geerdts heb ick gekofft, tut een lygger der stadt gueder te maken, 7 boeck papyrs, dat boeck voer 2 st. 1½ pl. Bet. den 3^{den} Decembris 15½ st. 1½ pl.

Hubert Schoemaker den 8 Decembris voer 2 paer schoen, een voer Yelle und 1 voer den vrenden man, dat paer 9 st. Bet. thosamen 18 st.

Johan Oldenboerch vermaket de olde sulveren papegaye; de olde woech 6 l. min 1 uns, de nye wecht 7 loedt; voer maeckloen und vergulden, van elck l. 2 schaep, und voer dat loedt und uns sulvers, dat he daertho geredet hefft, bet. 20 st. Noch Johan Bartels roede, daer ys een verendel loedt sulvers tho gekomen myt dat maeckloen. Noch Haselunnen roede ys oeck 1 verendel loedt sulvers tho gekomen. Noch Harmens roede. Thosamen 2 ryder 26 st. Bet. den lesten Septembris 2 ryder 26 st.

Summa 5 ryder 9½ st. 1½ pl.

Den waghemester Mychaelis van wegen des Heren van Buyren voer botter und kase, de up Lyngen solden wesen, voer waechgelt bet. 24 st. 1½ pl., 24 st. 1½ pl.

Summa 24 st. 1½ pl.

Summa van allerleye unseker uthgegeven 533 ryder 19 st. 2 pl.

Summa des treckgeldes, gevangen unkosten, denaren nyenjaer, bodeloenen und allerleye unseker thosamen 672 ryder 21 st.

Summa yn allen utgegeven dit jaer acht und veertych soeven duysent soeven hondert ses und tnegentych ryder und sestyn stuyvers, 7796 ryder 16 stuyver.

Blyfft by my an gelde van dat jaer 48 $1\frac{1}{2}$ m. 331 ryder $22\frac{1}{2}$ st. $1\frac{1}{2}$ pl.

Noch enen st. van Geerdt Smyt buyten Ebbinghepoerte vergeten.

Blyfft by my an resten ende gelde van den jaere 48 twe duysent negen hondert ende veer ryder, ende tyn st., noch vyffty n st.

Noch een st. vergeten an Geert Smydt buyten Ebbinghepoerte.

ERRATA.

Blz. 11, reg. 15 v. o. nu, *lees:* na.

„ 155, „ 18 v. b. Kwakenhouwer, *lees:* Knakenhouwer

„ 281, „ 13 v. o. 1 ~~ff~~ kese, *lees:* 1 c. ~~ff~~ kese.

„ 281, „ 16 „ 1 ~~ff~~ kese, *lees:* 1 c. ~~ff~~ kese.

„ 337, „ 18 „ van der, *lees:* van de.

WERKEN DOOR HET HISTORISCH
GENOOTSCHAP UITGEGEVEN.

KRONIJK.

2 ^o jaargang. (*) f (5.—) 1.50.	4 ^o jaargang. f (3.70) 2.50.
3 ^o jaargang. - (2.70) 1.50.	5 ^o jaargang. - (6.—) 2.50.

(*) De eerste jaargang is niet in druk verschenen.

KRONIJK.

<i>2° serie</i>	
6 ^o jaargang . f (6.—) 2.—.	19 ^o jaargang . f (7.40) 2.—.
7 ^o jaargang . - (6.40) 3.—.	20 ^o jaargang . - (7.20) 2.—.
8 ^o jaargang . - (6.80) 3.—.	<i>5° serie</i>
9 ^o jaargang . - (6.80) 3.—.	21 ^o jaargang . - (7.60) 2.—.
10 ^o jaargang . - (6.80) 3.—.	22 ^o jaargang . - (7.20) 2.—.
<i>3° serie</i>	23 ^o jaargang . - (9.20) 2.50.
11 ^o jaargang . - (3.20) 1.—.	24 ^o jaargang . - (9.40) 2.50.
12 ^o jaargang . - (3.60) 1.—.	25 ^o jaargang . -(10.70) 3.—.
13 ^o jaargang . - (4.80) 1.50.	<i>6° serie</i>
14 ^o jaargang . - (5.10) 1.50.	26 ^o jaargang . - (8.00) 2.50.
15 ^o jaargang . - (4.60) 1.50.	27 ^o jaargang . - (8.20) 2.50.
<i>4° serie</i>	28 ^o jaargang . - (6.20) 2.50.
16 ^o jaargang . - (5.40) 1.50.	29 ^o jaargang . - (8.30) 2.50.
17 ^o jaargang . - (5.80) 1.50.	30 ^o jaargang . -(10.30) 3.—.
18 ^o jaargang . - (6.60) 1.50.	31 ^o jaargang . - (8.40) 2.50.

BERIGTEN.

1 ^o deel. 1 ^o stuk. f (3.40) 1.50.	4 ^o deel. 1 ^o stuk. - (3.—) 2.—.
1 ^o deel. 2 ^o stuk. - (2.20) 1.50.	4 ^o deel. 2 ^o stuk. - (2.50) 1.50.
2 ^o deel. 1 ^o stuk. - (2.20) 1.50.	5 ^o deel. 1 ^o stuk. - (3.20) 1.50.
2 ^o deel. 2 ^o stuk. (Verhoo- ren van Johan v. Ol- denbarnevelt.) - (3.80) 3.80.	5 ^o deel. 2 ^o stuk. - (2.50) 1.—.
3 ^o deel. 1 ^o stuk. - (3.—) 1.50.	6 ^o deel. 1 ^o stuk. - (2.50) 1.—.
3 ^o deel. 2 ^o stuk. - (3.—) 1.50.	6 ^o deel. 2 ^o stuk. - (2.10) 1.—.
	7 ^o deel. 1 ^o stuk. - (5.50) 1.50.
	7 ^o deel. 2 ^o stuk. - (6.50) 2.50.

CODEX DIPLOMATICUS in 4°. - (5.20) 5.20.

2° serie in 8°.

1 ^o deel. 1 ^o afd. f (3.75) 2.50.	3 ^o deel. 2 ^o afd. - (3.40) 1.50.
1 ^o deel. 2 ^o afd. - (3.10) 2.50.	4 ^o deel. 1 ^o afd. - (3.10) 1.50.
2 ^o deel. 1 ^o afd. - (6.20) 3-50.	4 ^o deel. 2 ^o afd. - (5.20) 1.50
2 ^o deel. 2 ^o afd. - (3.20) 2.—.	5 ^o deel . . . -(12.00) 4.—.
3 ^o deel. 1 ^o afd. - (6.50) 2.—.	6 ^o deel . . . - (1.20) 1.—.

REGISTER op de onderwerpen, behandeld in
de Kronijk, de Berichten en den Codex diplo-
maticus f (1.80) 1.50.

BIJDRAGEN EN MEDEDEELINGEN.

I ^e Deel f (5.60) 2.50.	IX ^e Deel f (6.10) 6.10.
II ^e Deel (5.20) 2.50.	X ^e Deel (5.80) 5.80.
III ^e Deel (5.20) 2.50.	XI ^e Deel (6.60) 6.60.
IV ^e Deel (8.80) 4.—.	XII ^e Deel (4.10) 4.10.
V ^e Deel (5.40) 3.—.	XIII ^e Deel (5.00) 5.00.
VI ^e Deel (6.00) 6.—.	XIV ^e Deel (3.80) 3.80.
VII ^e Deel (5.00) 5.—.	XV ^e Deel (4.90) 4.90.
VIII ^e Deel (3.60) 3.60.	XVI ^e Deel (4.75) 4.75.

NIEUWE SERIE.

1. Annales Egmundani f (1.20) 1.—.
2. Verbaal van de buitengewone ambassade
naar Engeland in 1685 - (1.80) 1.—.
3. Memoriën van Roger Williams. Uitgeg. door
J. T. Bodel Nyenhuis - (2.10) 1.—.
4. Kronijken van Emo en Menko. Uitgeg. door
Feith en Acker Stratingh - (3.70) 4.50.
5. Hortensius, over de opkomst en den ondergang
van Naarden. Uitgeg. door Peerlkamp en A. Perk - (4.50) 4.50.
6. Kronijk van Holland van een ongenoemden
geestelijke. (Gemeenlijk geheeten Kronijk van
den Clerc uten laghen landen bi der see). - (2.30) 1.—.
7. Kronijk van Eggerik Egges Phebens van
1565—1594. Uitg. door H. O. Feith - (2.40) 1.—.
8. De oorlogen van hertog Albrecht van
Beieren met de Friezen in de laatste jaren
der XIVe eeuw. Uitg. door E. Verwijs - (9.80) 2.50.
9. Verbaal van de ambassade van Gaspar
van Vosbergen bij den koning van Dene-
marken, den Neder-Saxischen kreits en
den koning van Zweden. 1625 - (2.30) 1.—.
10. Verbaal van de ambassade van Aerssen, Joa-
chini en Burmania naar Engeland. 1625. - (1.90) 1.—.
11. Brieven en onuitgegeven stukken van Jo-
hannes Wtenbogaert. Uitg. door H. C.
Rogge. *Eerste deel*. 1584—1618 - (4.00) 4.50.
12. Hetz. *Tweede deel, eerste afd.* 1618—1621. - (2.80) 1.—.

13. Memorials and times of Peter Philip Juriaan Quint Ondaatje. By Mrs. Davies . . . f (4.00) 1.50.
14. Verhooren en andere bescheiden betreffende het rechtsgeding van Hugo de Groot. Uitg. door R. Fruin - (4.80) 2.—.
15. Brieven enz. van Joh. Wtenbogaert. Uitg. door H. C. Rogge. *Tweede deel, tweede afdeeling*. 1621—1626. - (5.50) 2.—.
16. Memoriën en adviezen van Cornelis Pieterszoon Hoof. - (4.90) 2.—.
17. Brieven enz. van Joh. Wtenbogaert. Uitg. door H. C. Rogge. *Derde deel, eerste afdeeling*. 1626, 1627 - (6.50) 2.—.
18. Onderzoek van 's Konings wege ingesteld omtrent de Middelburgsche beroerten van 1566 en 1567. Uitg. door J. van Vloten. - (3.40) 1.50.
19. Brieven enz. van Joh. Wtenbogaert. Uitg. door H. C. Rogge. *Derde deel, tweede afdeeling*. 1628, 1629. - (8.20) 2.50.
20. Hetz. *Derde deel, derde afdeeling*. 1630 - (6.10) 2.—.
21. De rekeningen der grafelijkheid van Holland onder het Henegouwsche huis. Uitg. door H. G. Hamaker. *Eerste deel*. - (5.80) 2.50.
22. Brieven enz. van Joh. Wtenbogaert. Uitg. door H. C. Rogge. *Derde deel, vierde afdeeling* 1631—1644. - (4.50) 1.50.
23. Journaal van Constantijn Huygens den zoon, van 21 October 1688 tot 2 September 1696. *Eerste deel*. - (6.70) 6.70.
24. De rekeningen der grafelijkheid van Holland onder het Henegouwsche huis. Uitg. door H. G. Hamaker. *Tweede deel* - (7.20) 2.50.
25. Journaal van Constantijn Huygens den zoon. *Tweede deel* - (7.90) 7.90.
26. De rekeningen der grafelijkheid van Holland onder het Henegouwsche huis. Uitg. door H. G. Hamaker. *Derde deel*. - (6.90) 2.50.
27. Brieven van en aan Joan Derck van der Capellen van de Pol. Uitg. door W. H. de Beaufort - (10.80) 3.—.
- 27b. Brieven van en aan denz. Uitg. door J. A. Sillem, (Aanhangsel van de Brieven uitg. door Mr. W. H. de Beaufort.) Met twee registers - (1.40) 1.—.
28. Henricus Bomelius, Bellum Trajectinum - (1.40) 1.—.

29. De rekeningen der grafelijkheid van Zeeland onder het Henegouwsche Huis. Uitg. door H. G. Hamaker. *Eerste deel*. . . f (6.80) 3.—.
30. Hetz. *Tweede deel*. - (5.30) 3.—.
31. Lijst van Noord-Nederlandsche kronijken, met opgave van bestaande handschriften en litteratuur. Door S. Muller Fz. . . . - (1.40) 1.—.
32. Journaal van Constantijn Huygens den zoon, gedurende de veldtochten der jaren 1673, 1675, 1676, 1677 en 1678 . . . - (3.50) 3.50.
33. Négociations de Monsieur le comte d'Avaux, ambassadeur-extraordinaire à la cour de Suède, pendant les années 1693, 1697, 1698. Publiées pour la première fois d'après le manuscrit, conservé à la Bibliothèque de l'Arsenal à Paris, par J. A. Wijnne. Tome premier. - (8.00) 2.50.
34. Hetz. Tome deuxième. - (5.40) 2.—.
35. Hetz. Tome troisième, première partie . - (5.60) 2.—.
36. Hetz. Tome troisième, deuxième partie . - (3.90) 1.50.
37. Brieven van Lionello en Suriano uit den Haag aan Doge en Senaat van Venetië in de jaren 1616, 1617 en 1618, benevens Verslag van Trevisano betreffende zijne zending naar Holland in 1620 - (6.10) 3.50.
38. Brieven aan R. M. van Goens en onuitgegeven stukken hem betreffende. *Eerste deel* - (6.60) 3.50.
39. Dagverhaal van Jan van Riebeeck, commandeur aan de Kaap de Goede Hoop. *Eerste deel*. (1652—1655) - (7.80) 7.80.
40. Rijkroniek van Melis Stoke. Uitg. door W. G. Brill. *Eerste deel*. - (5.00) 2.50.
41. De geschillen over de aflanking van 't krijgsvolk in de Vereenigde Nederlanden in de jaren 1649 en 1650 en de handelingen van Prins Willem II. Toegelicht door J. A. Wijnne - (5.40) 2.50.
42. Rijkroniek van Melis Stoke. Uitg. door W. G. Brill. *Tweede deel* - (4.80) 2.50.
43. Brieven aan R. M. van Goens en onuitgegeven stukken hem betreffende. *Tweede deel*. - (4.60) 1.50.
44. Brieven en onuitgegeven stukken van Jonkheer Arend van Dorp, heer van Maasdam

- enz. Uitg. door J. B. J. N. Ridder De van der Schuere*n*. *Eerste deel*. f (6.60) 3.—.
45. Memorien van Mr. Diderik van Bleyswijk, vrijheer van Eethe*n* en Meeuwen, heer van Babylonienbroek, raad in de Vroedschap, burgemeester van Gorinchem enz. enz. 1734—1755. Uitg. met inleiding en aantekeningen door Theod. Jorissen - (4.50) 3.—.
46. Journalen van Constantijn Huygens den zoon. *Derde deel* - (2.20) 2.20.
47. Correspondentie van en betreffende Lodewijk van Nassau en andere onuitgegeven documenten. Verzameld door P. J. Blok - (2.90) 2.90.
48. De kroniek van Sicke Benninge 1^e en 2^e deel (kroniek van van Lemego). Uitg. en met kritische aantekeningen voorzien door J. A. Feith; met eene inleiding van P. J. Blok. - (2.40) 2.40.
49. Quedam narracio de Groninghe, de Thrente, de Covordia et de diversis aliis sub diversis episcopis Trajectensibus. Uitg. door C. Pijnacker Hordijk - (2.10) 2.10.
50. Brieven en onuitgegeven stukken van Jonkheer Arend van Dorp, heer van Maasdam enz. Uitg. door J. B. J. N. Ridder de van der Schuere*n*. *Tweede deel*. - (7.80) 2.50.
51. Documents concernant les relations entre le duc d'Anjou et les Pays-Bas. (1576—1583). Publiés par P. L. Muller et Alph. Diegerick. *Tome I*. (1576—1578). - 6.80.
52. Resolutiën, genomen bij de Vroedschap van Utrecht betreffende de Illustre school en de Akademie in hare stad. Uitgegeven door J. A. Wijne, 1e stuk. (1632—1699.). - 2.00.
53. De registers en rekeningen van het bisdom Utrecht. 1325—1336. Uitgegeven door S. Muller Fz. *Eerste deel* - 7.30.
54. De registers en rekeningen van het bisdom Utrecht. 1325—1336. Uitgegeven door S. Muller Fz. *Tweede deel* - 8.—.
55. Documents concernant les relations entre le duc d'Anjou et les Pays-Bas. (1576—1583). Publiés par P. L. Muller et Alph. Diegerick *Tome II*. (Troubles des Malcontents et des Gantois. Septembre 1578 — Février 1579.) - 6.25.
56. Brieven aan R. M. van Goens en onuitgegeven stukken hem betreffende. *Derde deel*. - 3.—.

57. Documents concernant les relations entre le duc d'Anjou et les Pays-Bas. (1576—1583).
Publiés par P. L. Muller et Alph. Diegerick
Tome III. (Février 1579 — Janvier 1581.) *f* 8.90.
58. Dagverhaal van Jan van Riebeeck, commandeur aan de Kaap de Goede Hoop.
Tweede deel. (1656—1658) - 8.—
59. Idem. *Derde deel.* (1659—1662) - 8.—

DERDE SERIE.

1. Uittreksel uit Francisci Dusseldorpii Annales
1566—1616. Uitgegeven door R. Fruin . - 7.50.
2. De oudste stadsrekeningen van Dordrecht,
1284—1424. Uitgegeven door C. M. Dozy. - 2.40.
3. Het oudste cartularium van het sticht Utrecht.
Uitgegeven door S. Muller Fz. - 4.60.
4. Brieven van prins Willem V aan baron van
Lijnden van Blitterswijk. Uitgegeven onder
toezicht van F. de Bas 3.50.
5. Lettres de Pierre de Groot à Abraham de
Wicquefort, 1668—1674. Publiées par F.
J. L. Krämer 5.25.
6. Rekeningen van de gilden van Dordrecht,
1438—1600. Uitgegeven door J. C. Over-
voorde 2.80.

VERSLAG van de algemeene vergadering der leden van
het Historisch Genootschap, gehouden te Utrecht
ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het
genootschap op 1 April 1895 *f* 0.60.

ABRAHAM DE WICQUEFORT, Histoire des Provinces-
Unies des Païs-Bas, depuis le parfait établissement
de cet estat par la paix de Munster. 4 tom. . - 26.00.

BULLARIUM TRAJECTENSE. Romanorum Pontificum
diplomata usque ad Urbanum Papam VI in veterem
episcopatum Trajectensem destinata, edidit GISB.
BROM. Vol. I, II 1 15.—

Jhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK, Een woord
in het belang van het Nederl. archiefwezen. 1846 . - 0.20.

BEPALINGEN over de uitgave van handschriften . . .	<i>f</i> 0.25.
CATALOGUS der boekerij van het Historisch Genoot- schap. 3 ^e uitgave. 1872	- 1.60.
1 ^e SUPPLEMENT op den Catalogus der boekerij van het Historisch Genootschap.	- 1.10.
2 ^e SUPPLEMENT op den Catalogus der boekerij van het Historisch Genootschap.	- 2.10.

Bovenstaande werken zijn, voor zoover zij voorhanden zijn, voor de leden tegen de helft van den prijs te bekomen. Men wende zich daarvoor direct tot den uitgever **MARTINUS NIJHOFF** te 's Gravenhage.

MAR 17 1919

949,2
H 67 u

BRIEFWISSELING

TUSCHEN DE

GEBROEDERS VAN DER GOES

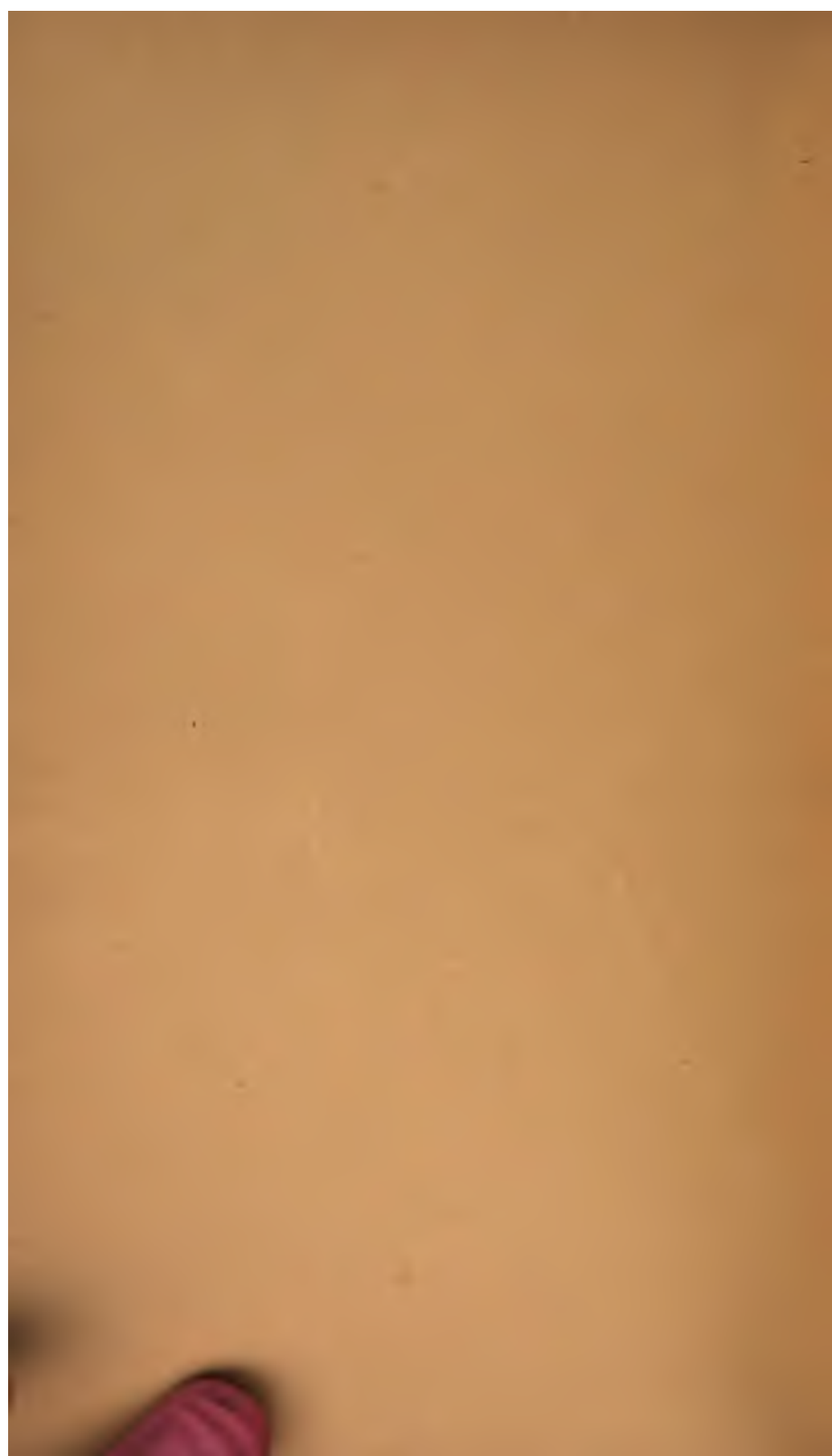
(1659—1673)

UITGEGEVEN DOOR

C. J. GONNET

~~~~~
EERSTE DEEL

—◆◆◆—
AMSTERDAM
JOHANNES MÜLLER
1899

WERKEN

UITGEGEVEN DOOR HET

HISTORISCH GENOOTSCHAP

(Gevestigd te Utrecht)

DERDE SERIE

N°. 10

BRIEFWISSELING

TUSSEN DE

GEBROEDERS VAN DER GOES

(1659—1673)

AMSTERDAM
JOHANNES MÜLLER
1899

BRIEFWISSELING

TUSCHEN DE

GEBROEDERS VAN DER GOES

(1659—1673)

UITGEGEVEN DOOR

C. J. GONNET

EERSTE DEEL

AMSTERDAM
JOHANNES MÜLLER
1899

1

1

1

INLEIDING.

In het jaar 1653 en reeds veel vroeger woonden in een voornaam, van hunne ouders afkomstig huis in de Molenstraat te 's Gravenhage ¹⁾, Mrs. Martinus en Adriaen Van der Goes, advocaten voor den Hove van Holland. Zij waren destijds beiden nog ongehuwd en reeds tot een bedaagden leeftijd gekomen. Martinus Van der Goes had eene uitgebreide rechtspraktijk, die nagenoeg al zijn tijd in beslag nam en hem bijna onafgebroken voor de balie deed verschijnen. Zijn broeder Adriaen hield zich ook met de praktijk van het recht bezig, doch leidde en beheerde vooral de groote landbouwondernemingen, indijkingen e. d., welke eenige der kinderen Van der Goes, in het Overmaasche, de Bommelerwaard en elders, in het gemeen bezaten ²⁾.

Hun broeder Willem Van der Goes, naar het schijnt voor ingenieur of vestingbouwkundige opgeleid en ongehuwd als zij, reisde veel buitenslands, maar vertoefde steeds wanneer hij zich in Holland bevond en dan dikwijls voor geruimen tijd, bij zijne broeders in het ouderlijke huis in de Molenstraat. Zoo ook op het oogenblik, dat deze geschiedenis een aanvang neemt.

Eene halve zuster dezer Heeren Van der Goes, Anna, was getrouwd met Pieter De Bye, advocaat voor den

---

1) Thans geteekend N°. 26.

2) *P. M. H. Welker*. Geschiedenis van de Ambachtsheerlijkheid, de Polders en de Dorpen van Cromstrijen. 8°. 1892.

Hove van Holland. Deze had in het jaar 1653 een geding hangende voor het Hof tegen den edelman François Van Oudewerve, Heer van Burch, Adrichem enz., die gewoonlijk als de Heer van Adrichem werd aangeduid en met wien reeds nu kennis dient gemaakt te worden, omdat hij de oorzaak was der ongevallen welke een der broeders Van der Goes boven het hoofd hingen.

François Van Oudewerve, Heer van Adrichem, stamde uit Zierikzee in Zeeland, waar zijn grootvader en overgrootvader Burgemeesters waren geweest. Zijn vader Jonker Anthonis Van Oudewerve, herbouwde het huis Adrichem in Kennemerland en wordt als overleden vermeld in 1649. Zijne moeder, Agatha Van Hillegom, was de meid van zijns vaders zuster, Jonkvrouwe Cornelia Van Oudewerve en had hare juffrouw „tot meermaelen in ons voorhuys, als mij ¹⁾ geheuchde, sitten wachten”. François Van Oudewerve was buiten huwelijk geboren en ergens in eene achterbuurt op het land groot gebracht door zekere Willemijn Vrancken, bij wie hij lange jaren had gewoond. Eerst omstreeks 1641—1643 was eindelijk een huwelijk tusschen zijne ouders tot stand gekomen en hoewel door die verbindtenis, hoe ongelijksoortig zij mocht wezen, eene glimp van wettigheid werd gegeven aan de geboorte van den zoon, was zijn adeldom niet ongerept en moest hij wel eens hooren, dat hij zijne kwartieren niet kon bewijzen. Was zijn adelijk bloed niet zuiver, zijn aart en karakter waren vrij dorpelijk. Hij was opvliegend, licht geraakt en tot toorn geneigd: er werd hem ten laste gelegd, dat hij te Zierikzee zijns vaders rentmeester „weesende een eerlijck man, in zijn eygen huys aldaer” met den degen had aangevallen, het ergste voorhebbende; dat hij weinig tijds daarna een schoenmaker in Beverwijk met een mes was te lijf gegaan en dien man had achtervolgd tot in zijne woning, waar hij het gevaar te nauwernood was ontkomen. Vechten en duelleeren was, zoo het schijnt, zijn gewoon hand-

---

1) Mr. Martinus Van der Goes.

spel en wat dit betrof was hij ten rechten tijde geboren, want tweegevechten en moord kwamen, omstreeks het midden der zeventiende eeuw, gedurig voor in de straten van den Haag ¹⁾.

Deze Heer van Adrichem woonde meestal te Utrecht, waar hij den 18 Augustus 1640 getrouwd was met Juffrouw Antonetta Dierhout, dochter van Mr. Nicolaes Dierhout, uit een aanzienlijk geslacht. Hij behoorde tot de in die dagen niet zeldzame edellieden, welke niets degelijks bij de hand hadden en geheel teerden op de steeds in meerdere gedeelten gescheiden bezittingen, door hunne voorouders verworven; van wie gemakkelijk voorspeld kon worden, dat hun adel hun vermogen zou overleven. Nu en dan mocht een aangebracht huwelijksgoed dien achteruitgang voor een tijd wat stuiten, maar tegen eene langzame en geleidelijke wegslinking van het kapitaal, was weinig bestand.

Zooals reeds met een enkel woord is gezegd, was de Heer van Adrichem in 1653 in rechten aangesproken en wel over de betaling van eenige onbeduidende tienden in Zeeland, ten gevolge waarvan door het Hof van Holland een bevel tot gijzeling tegen hem was uitgevaardigd. Vroeger had dit in dezelfde zaak reeds eens plaats gehad en het kon verwacht worden, dat men zich thans gerechtelijk van zijn persoon zou meester maken. De eischer, de advocaat Pieter De Bye, was eenigszins vervaard door de dreigende houding, welke de Heer van Adrichem ter terechtzitting tegen hem had aangenomen en het was op aandringen van zijne vrouw Anna Van der Goes, dat hij, toen de zaak op den 20^{en} September 1653 voor een Commissaris uit het Hof zou dienen, den bijstand had gevraagd van zijn schoonbroeder Martinus Van der Goes. Hetgeen geschiedde. Deze zag daar voor de eerste maal in zijn leven den Heer van Adrichem, dien hij echter wel bij naam kende, omdat de vader van dezen, met den vader van Martinus Van der Goes en met den Heer

---

1) *Ten Brink*. Dr. Nicolaas Heinsius Jr., blz. 22.

Van der Mijle, de voogden waren geweest van de vrouwe van 's Gravenambacht. In het debat vroeg de Commissaris uit het Hof, hoe de tienden waarover het geschil liep, tusschen De Bye en Van Adrichem aldus gemeen kwamen, waarop eerstgemelde antwoordde, dat hun beider ouders verscheiden partijen onderling ingedijkt en bezeten hadden. Hierop vatte Van Adrichem vuur en voegde De Bye toe: Hoe! ouders! dat was in eene andere verhouding; mijne ouders als edellieden en uwe ouders als burgers. De Bye talmde toen niet te zeggen, dat zijne ouders die dit goed gemeen hadden gehad, even voorname en aanzienlijke lieden waren geweest als de ouders van zijne tegenpartij; dat hij wel wist, wie Anthonis Bloxsen was geweest, die te Zierikzee woonde en zich naderhand Van Burch deed noemen; dat deze de overgrootvader was geweest van den Heer van Adrichem, enz. De advocaat Van der Goes vond het gezegde van Van Adrichem zeer dwaas, al waren zijne voorouders ook Roomsch-Koning geweest; want een Koning die eenig goed gemeen had met een ander, zou zich niet belgen wanneer deze zeide, dat hij dat goed gemeen had met den Koning. De Commissaris uit het Hof vroeg toen onschuldig weg, om dit krakeel te stuiten misschien, of Van Adrichem van Zierikzee geboortig was? waarop Martinus Van der Goes antwoordde: „Neen; Men Heer is hier buyten van 't huys 't Adrichem van daen, daer maeckte hem sijn vader aen sijn susters meyt; mach hij niet wel spreeken van sijn adel?” De edelman wien dit gold zeide alleen: Mijn vader heeft mijne moeder getrouwd, rees op en volgde, toen de samenkomst kort daarop gescheiden werd, den advocaat Van der Goes op den voet. Deze schuilde op de Markt voor den regen een oogenblik onder een luifel en het was daar, dat Van Adrichem hem op zijde kwam, hem meermalen toevoegende: Sa hondsvot, rekel, sijn rapier wilde uittrekken en Van der Goes te lijt gaan. De advocaat vluchtte in den winkel waar hij voor de deur stond, doch sijn vervolger hield niet af van die bedreigingen vóór een derde persoon tusschen beiden kwam, hem mede nam en in de herberg „De Toelast” leidde, waar hij met eenig gezelschap een uur bleef

zitten drinken. Van Adrichem beproefde dien dag herhaalde malen, den advocaat Van der Goes aan zijn huis te ontmoeten maar slaagde daar niet in en ging weder naar Utrecht. Doch reeds den 25^{en} September 1653 kwam hij in den Haag terug met de onverhoolde bedoeling, zich voldoening te verschaffen voor de vermeende belediging. Hij was met den nachtwagen uit Haarlem gekomen, begaf zich „in seecker wijnhuys aende cingel van 't Hoff alhyer (inden Haghe) daer uythangt La ville de Beaune” en bracht den dag door met voorbereidingen tot eene aanranding aan den lijve. 's Avonds even vóór negen uren begaf hij zich naar de woning van Van der Goes in de Molenstraat, vergezeld van twee dienaars en nog een ander persoon, die buiten bleven wachten; hij deed zich aanmelden en bleef, met een degen in de hand, in het voorhuis staan. De knecht liep „met een groote alteratie ende verbaestheyte naer de camer vanden advocaet van der Goes, dyen hij geseyt heeft: daer es de Heer wederom, dye U.L. op de marct onlanx aengetast heeft ende doen aent huys hyer es weesen soucken, hij es leechs lijffs, heeft een deegen inde handt, will u spreecken ende blijft int voorhuys staen, compt doch alleen nyet aff.” Van der Goes was door deze mededeeling tamelijk ontsteld en ging naar de kamer van zijn broeder Willem „dye dyen dach nyet en was uytgeweest ende ongecleet sat en studeerde” en wien hij meldde wat hem was geboodschapt. Deze rees op, „dye stondt de penne inde handt hebbende daer mede hij hadde sitten schrijven ende soe ongecleet als hij was, es op sijn nachtmuylen naer beneden toegegaen. De advocaet van der Goes es op sijn camer teruggegaen omme den hoedt op te setten ende es alsoe aenstonts sijnen broeder gevolcht”. Toen Willem Van der Goes den Heer van Adrichem beneden in het voorhuis vond staan, noodigde hij hem, met beleefdheid, in eene kamer te komen, en deze, daardoor eenigszins van zijn stuk gebracht, zeide slechts, „ghij en sijt het nyet” waarop de ander antwoordde, „nochtans ben ick van der Goes”. Doch toen middelerwijl de advocaat Martinus Van der Goes te voorschijn trad, barstte al het kwaad los, dat in

het hart van Van Adrichem kookte en viel hij uit: „Sa, hontsfodt, ende maeckte het fatsoen off hij sijn geweer uyt wilde trecken, daerop Willem van der Goes hem dicht onder de handt treede, seggende: soetjes Men Heer!” Doch Van Adrichem was niet tot bedaren te brengen en ging maar voort met razen tegen Martinus Van der Goes „Du hontsvoth, du reeckel, compt buyten, dreygende telckens ende daer bij vlouckende met een overgroote boosheyt ende vinnicheyt”, waarop de twee gebroeders zeiden, „wat manier van doen dat het was, soe yemant te comen aggresseren ende geweld doen in sijn huys. Dat sijlyuden soe gequalificeerde ende eerlijcke mannen waeren als hij was.” Waarop de Heer van Adrichem, „al wederom heeft gereeckelt ende gehonsvoth ende geseyt: sy souden buyten comen, ende dat met soe groote geluydt ende gerucht, dat verscheyden persooenen, comende voorbij gaen, daer over voor de deure, dye wijt open stont, sijn blijven stille staen”; en dewijl Willem Van der Goes daarop in het midden bracht, „dat sijn broeder een eerlijck man ende geen reeckel ofte hontsvoth en was, oock een man van de lange tabbert ende geen man van vechten off smijten”, zeide Van Adrichem: „Wilt ghij voor hem spreecken, hontsvoth”? De twist liep al hooger en van Adrichem eischte maar, dat zij buiten zouden komen. Martinus Van der Goes begeerde niets liever, dan zijn aanvaller uit het huis te krijgen en beloofde daarom eindelijk wat van hem geëischt werd: „ick sal comen, ick beloof u, waer je wilt, gaet maer heen.” Toen stak van Adrichem zijne hand uit en zeide: „Hontsvoth, geeft mij daer de handt op, twelck de advocaet van der Goes heeft gedaen, seggende: ick sal comen waer je wilt, ende es daerop genoemt de Maeljebaen ofte bij de Noort-Molen.”

Het zou dus komen tot een tweegevecht, om de aangerande eer van een edelman voldoening te geven. Martinus Van der Goes had de uitdaging aanvaard, maar na ernstige samenspreking en rijpe overweging werd goedgevonden, dat Willem Van der Goes de zaak zou afmaken, waaronder men hoopte te kunnen verstaan, dat hij den Heer van Adrichem tot andere gedachten en tot bedaren

mocht brengen; dat hij door goede woorden er toe zou kunnen geraken, dat de twist werd afgedronken. Voor alle zekerheid evenwel, nam hij mede „een oudt, gemeen ende geroest syetgeweer, twelck mogelijk daer bevorens in twaelf jaeren nyet uyt de schee en was geweest ende daermee hij in Vranckrijck hadde gereyst,” en aldus gewapend begaf hij zich des anderen daags, 26 September 1653, 's morgens omstreeks zes uren naar den Noord-Molen. Toen de Heer van Adrichem, die den nacht had doorgebracht bij den advocaat Direk Van Roosendael, Willem- en niet Martinus Van der Goes daar zag, zeide hij: „ick sye wel, de soete knecht es selfs nyet gecomen, daarmede apparentelijck gemeynt hebbende den advocaet.” En niet luisterende naar eenige reden of vredespraak, viel hij zijne wederpartij aanstonds „met een extreme groote furye aen, hem brengende steeck op steeck, somwijlen met twee handen.” Dit ging zoo wat voort, tot dat Willem Van der Goes, een degenstoot willende afweren, het ongeluk had den Heer van Adrichem in de rechterborst bij den schouder te treffen, waarop deze nog een pas drie, vier terugtrekende, spoedig op zijne linkerzijde neerzeeg en kort daarna aan de bekomen wonde stierf.

Na dit treurig einde van den twist, verdwijnt Willem Van der Goes eensklaps uit ons oog: de gissing zal wel gegrond zijn, dat hij zich dadelijk uit de voeten maakte om niet gevat en ten crimineele vervolgd te worden. Maar dit laatste bleef toch niet uit, want reeds den 30^{en} September 1653 werd aan den Procureur-Generaal van Holland mandament verleend, dat den beklagde dagvaarde op straffe van ban en verbeurdverklaring zijner goederen, welke inmiddels onder beheer werden gebracht van „notable, suffisante persoonen, die daarvan gehouden sijn te responderen ende des versocht rekeninge, bewijs ende reliqua te doen.”

Niet zonder meewarigheid, al zijn veel meer dan twee honderd jaren verlopen, bladeren wij in de stukken van het proces dat nu volgde. De persoon wien het gold, een man van geboorte, aanzien en vermogen, was onvoorziens, onwillig en onschuldig gekomen tot manslag, die

hem noodzaakte in der haast den kring zijner familie te verlaten, het land te ruimen en met een moord op zijn geweten, in de volle kracht des levens, als een balling vele jaren te dwalen langs vreemde stranden. En zij die achterbleven waren niet veel benijdenswaardiger. Nauwe banden eensklaps en geweldig verscheurd; uit een kalm heenglijdend leven, plotseling gewikkeld in een opspraak makend crimineel proces; bekommerd en niet ten onrechte over het lot van den omdolenden vluchteling en dan nog bedreigd met de verbeurdverklaring van een aanzienlijk gedeelte van het gemeenschappelijk vermogen. Dat de vrees voor het laatste dier onheilen niet ongegrond was, blijkt hieruit, dat de Procureur-Generaal den 17^{en} November 1653 werd gemachtigd de inventarisatie der goederen van Willem Van der Goes te staken, zoo zijne broeders zich gezamenlijk borg stelden voor eene som van f 20000:-- waartoe Lieven (over wien nader) — Martinus — Adriaen Van der Goes — en Pieter De Bye, zijn schoonbroeder, zich dan ook den 17^{en} Januari 1654 verbonden. Het geding tegen den voortvluchtige werd middelerwijl voortgezet en eindigde met eene sententie van den Hove van Holland van 10 September 1654 waarbij hij ten eeuwigen dage werd gebannen uit de landen van Holland, Zeeland, Friesland en Utrecht, zonder daar weder in te mogen komen, op straffe des doods, voorts met verbeurdverklaring zijner goederen. Alle ten dienste staande middelen werden door de broeders van Willem Van der Goes aangewend, om ten minste dien laatsten en dreigenden slag af te weren en het schijnt dat hun dit tot op zekere hoogte gelukt is, in zooverre, dat de bezittingen huns broeders vooreerst niet aangetast zijn. In later tijd, toen hij reeds achttien jaren buitenslands had doorgebracht, moet die zaak echter weêr opgerakeld zijn, want in de briefwisseling wordt op bittere wijze er over geklaagd, dat de confiscatie weder levendig gemaakt werd ¹⁾. Men bespeurt evenwel niet, dat het ernst geworden is.

---

1) Dl. II, blzz. 271, 281, 285.

De gedwongen scheiding van Willem Van der Goes van de zijnen, is de aanleiding geweest tot eene levendige en geregelde briefwisseling tusschen den gebannene en zijne broeders, maar voor wij die nader gaan beschouwen en ter kennis brengen van den lezer, kan het zijn nut hebben, eerst het een en ander mede te deelen omtrent de briefschrijvers-zelven. Wij vangen dan aan met den hoofdpersoon in het verhaal

WILLEM VAN DER GOES.

Hij werd geboren te 's Gravenhage den 8^{en} April 1613 en was de zoon van Mr. Adriaen Van der Goes, advocaat voor den Hove van Holland, Raad en Rekenmeester der Prinsen Maurits en Fredrik Hendrik, en van Maria Van Cromstrijen. Hij behoorde evenals zijne broeders, tot den Katholieken tak van zijn geslacht, werd te Leiden als student in de rechten ingeschreven den 10^{en} November 1631 ¹⁾ en studeerde ook in Frankrijk, maar het blijkt niet met zekerheid of hij die studie heeft ten einde gebracht, welk maatschappelijk ambt hij later bekleedde of waaraan hij zich wijdde. Uit zekere zinsnede in een brief van 1660 ²⁾ kan men wel opmaken, dat ook hij met het recht bekend was, maar uit het gezag waarmede hij later over waterstaatswerken spreekt, wanneer zijn gevoelen daaromtrent gevraagd is ³⁾, zou eerder mogen worden besloten, dat men in hem een ingenieur of waterbouwkundige te zien had. Zooveel is zeker, dat hij ook vóór het noodlottig ongeval van 1653, zeer veel in vreemde landen rondreisde, dat hij alom met vele lieden van aanzien en rang in kennis was geraakt, wier nog bewaarde brieven van het onderhouden van vriendschapsbetrekkingen ge-

---

1) Eene zinspeling op zijn verblijf te Leiden, te vinden Dl. I, blz. 535.

2) Dl. I, blz. 83.

3) Dl. I, blzz. 501, 503, 516, 526.

tuigen. Dat hij echter niet geheel en al een vreemdeling was in zijn vaderland, blijkt uit de omstandigheid, dat hij zitting had in het bestuur van den Numanspolder ¹⁾.

Het meeste licht begint echter over hem te schijnen ná zijne vlucht uit het vaderland in 1653. Het is te vermoeden, dat hij zich toen allereerst naar Luik heeft begeven, dan naar Engeland, vervolgens naar Antwerpen ²⁾. Hij trok evenwel later verder af, want in 1656 geeft Jacobus de la Torre, Vicarius-Apostolicus over de Vereenigde Nederlanden, te Rome aan Willem Van der Goes een aanbevelingsbrief voor het Hof van Oostenrijk ³⁾ en op het einde van hetzelfde jaar wordt hem te Alicante door den Magistraat eene gezondheidspas uitgereikt ⁴⁾. Mocht ook in 1656 het voornemen bij hem bestaan hebben zich naar Oostenrijk te begeven, vooreerst kwam daar niet van, en het werd 1659 vóór hij er heen trok. Na een verblijf in Frankfort en Mentz bereikte hij in den zomer van dat jaar Weenen. De broeders in den Haag hadden liever gezien dat hij naar Brabant of Vlaanderen ware gekomen, dan nog verder op te reizen ⁵⁾, en verwonderden zich dat hij het omdolen niet moede werd, maar hun wensch, later herhaalde malen in eene aanmaning veranderd, bleef te vergeefs ⁶⁾. In hetzelfde jaar nog deed hij eene reis in Hongarije, in October was hij te Gratz in Stiermarken en kort daarna stond hij in beraad naar Venetie te gaan ⁷⁾. Dit bleef echter maar bij een voornemen en het moet Willem Van der Goes in Weenen goed genoeg bevallen hebben om daar zijn verblijf te vestigen. Het duurde wel lang voor hij aan eene vaste woonplaats in den vreemde gewend was en het afwezen uit het Vaderland viel zwaar en verveelde hem,

---

1) Dl. II, blzz. 333, 334.

2) Dl. II, blzz. 27, 40, 46, 252, 294.

3) Dl. I, blz. 1.

4) Dl. I, blz. 2.

5) Dl. I, blzz. 16, 23, 45, 55, 62.

6) Dl. I, blzz. 55, 62, 224, 225, 237.

7) Dl. I, blzz. 35, 43, 48.

maar in 1664 begon hij zich wat te schikken ¹⁾, vooral toen hij tot de ervaring kwam, dat pogingen van zijne broeders om met de familie van den verslagen Heer van Adrichem te komen tot eene verzoening en schikking, welke den weg moesten effen maken voor eene terugkeer van den vluchteling naar de Nederlanden, tot niets leidden. In de eerste jaren werd alles beproefd om daartoe te geraken, de tusschenkomst en voorspraak van allerlei voorname lieden werd gevraagd en verleend, om vooral Mr. Nicolaes Dierhout den vader van de weduwe van Adrichem wat zachter te stemmen, maar alles stuitte af op onwil en hooghartigheid. Ook toen de oude Heer Dierhout in 1663 was overleden en werd aangeklopt bij den oudsten zoon van wijlen den Heer van Adrichem, vonden de broeders Van der Goes even weinig gehoor en lieten dus langzamerhand de zaak rusten ²⁾. Dat geene toenadering, ook na jaren, van den kant van Van Adrichem—Dierhout was te wachten, blijkt wel daaruit, dat in 1672—1673, wanneer eindelijk de ballingschap van Willem zou worden opgeheven, als voorwaarde werd gesteld, dat moest worden beproefd tot eene verzoening te geraken; maar ook toen gelukte dat niet en werd in de brieven van pardon wel uitdrukkelijk verklaard, dat de pogingen er toe aangewend, zonder eenig effect waren gebleven ³⁾.

Toen dan in 1664 de mogelijkheid om naar zijn Vaderland terug te keeren voor Willem Van der Goes zoo goed als afgesneden was, moet hij het besluit genomen hebben in Weenen te blijven en wij vernamen reeds dat hij zich in zijn lot begon te schikken: hij leefde als ambteloos burger, en vond afleiding in de briefwisseling, die hij niet alleen met zijne broeders, maar met een ruimen kring van bekenden onderhield. Daaronder behoorde ook freule Wilhelmina Van Hoorn (de Hornes), eene ongetrouwde dame van reeds bedaagden leeftijd, die in den

---

1) Dl. I, blzz. 195, 197.

2) Dl. I, blzz. 45, 55, 62, 109, 169, 195, 207, 227, 261.

3) Dl. II, blzz. 453, 457.

Haag woonde en vooral vermaak vond, over de staatkunde van den dag met eenige harer vrienden in Frankrijk en Engeland uitvoerige brieven te wisselen. De hare, te oordeelen naar de menigte die er van overgebleven is bij de papieren van Van der Goes, zijn wel het wijdloopigste en toonen, dat deze schrijfgrage schoone den loop der dingen in en buiten Europa met geen minder ernst volgde en gadesloeg, dan het deftigste lid van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden. Men ziet ook weer, zoowel uit hare brieven als uit die van hare verslaggevers, en kan het verder afleiden uit de namen die er in genoemd worden, dat in de 17^e eeuw de staatkunde een onderwerp was dat door vele lieden buiten de leiding der publieke zaak staande, geregeld in brieven werd behandeld en besproken, dat men zich vele moeite gaf om elkaar allerlei berichten, tijdingen, besluiten en nieuwsmaren te melden en zoodoende, dikwijls op zeer omslachtige wijze, zijne op verren of korter afstand verwijderde vrienden voorzag van het nieuws, dat aan ons dagelijks door de couranten wordt opgedischt.

Willem Van der Goes werd daarmede in Weenen door freule Van Hoorn ruim bedacht, waarbij nog kwam dat hij in de eerste jaren door haar en door zijn broeder Martinus, die als advocaat in de na te melden zaak optrad, werd aangesproken om te Weenen van den Keizer te verwerven het verlij der vrije heerlijkheid Batenburg, tusschen Maas en Waal, op den broeder der freule, Graaf Jan Van Hoorn, Vrijheer van Batenburg, Kessel en Steyn, Erfburggraaf van het Aartsstift Keulen, Heer van Odekerken en Moerkerken, Gouverneur der stad Grave ¹⁾. De waarneming of het bepleiten dier belangen begon hem echter spoedig te vervelen, wat niet te verwonderen is wanneer men ziet, dat hij in brief op brief er mede lastig werd gevallen; maar desniettegenstaande schijnt het, dat hij het doel van den Graaf Van Hoorn heeft

---

1) Zijne aanspraken op Batenburg worden zeer duidelijk uiteengezet. Dl. I, blz. 69. Zie verder over deze zaak Dl. I, blzz. 73, 82, 85, 91, 110, 135, 140, 143, 149, 161, 165, 216.

helpen bereiken. Niet echter bij het leven nog van dezen, want de Graaf stierf in den herfst van 1662 en liet bij zijn dood, behalve andere vereffeningen, ook het verder ontwarren der Batenburgsche aanspraken aan zijne erven over ¹⁾, die er nog mede bezig bleven tot den 26^{en} Maart 1664, toen de weduwe van den Graaf door het Leenhof van Gelderland in hare aanspraken bevestigd werd.

Freule Van Hoorn bleef vooreerst nog in drukke briefwisseling met Willem Van der Goes, maar op het einde van 1668 verliet zij den Haag en ging wonen op Batenburg bij hare schoonzuster ²⁾; toen verslaptte al spoedig het schriftelijk verkeer en het duurt dan niet lang of men verneemt, dat zij weinig meer van zich laat hooren en nu zij op het land woont, waarschijnlijk geen belang meer stelt in politieke tijdingen.

Te Weenen verkeerde Willem Van der Goes met lieden in stand aan hem gelijk en hij was dientengevolge in de gelegenheid, zijne broeders voortdurend bezig te houden met allerlei verhalen van hetgeen daar in de hooge kringen en ook aan het Hof voorviel. Zijne brieven, vooral die uit de latere jaren, toen hij in de Oostenrijksche hoofdstad méer en meer burger werd, zijn opgevuld met onderhoudende nieuwstijdingen en toonen ook, dat hij gaarne

---

1) Maximiliaen Graaf van Bronkhorst vrijheer tot Batenburg † 1641, trouwt Anna van Ketteler van Nesselrath; waaruit o. a. Johanna van Bronkhorst † 1676 op het kasteel Batenburg, trouwt 1630 Jan Graaf van Hoorn † 1662, waaruit twee zoons. De oudste is: Willem Adriaen Graaf van Hoorn, Heer van Batenburg, Hollandsch Generaal † 4 Maart 1694, gehuwd met Justina gravin van Nassau, dochter van Willem Maurits Graaf van Nassau en Maria Aerssens van Sommelsdijck; waaruit geboren:

1^a. Isabella Justina, vrouwe van Batenburg † 3 Juli 1734, gehuwd 1701 met Ernst Graaf van Bentheim Steinfurt † 10 Maart 1713.

2^a. Amalia Louisa, gehuwd 1694 met Lodewijk Graaf van Nassau-Ottweiler, † 29 December 1699.

3^a. Jeanne Sidonia, † 16 Maart 1752, gehuwd 1698 met Stadius Philip Graaf van Bentheim—Steinfurt, Generaal in Hollandschen dienst, Gouverneur van Heusden, † 27 Maart 1749.

Zie verder: *J. M. Pfeil*. De vier Batenburgen en Batenburg. 8^c. 1855.

2) Dl. I, blz. 529.

de Hollanders, die te Weenen doortrokken, zijne hulp verleende en met zijne ervaring bijstond, of hem uit den Haag aanbevolen belangen voor de vrienden of bekenden zijner broeders behartigde.

Langzamerhand was Van der Goes niet alleen in de gelegenheid te vernemen wat te Weenen aan het Hof voorviel, maar stond ook zóó aangeschreven, dat hij in 1662 werd belast met eene uitgebreide bestelling van rariteiten en kostbaarheden voor den Aartshertog Leopold ¹⁾, welke grootendeels in Amsterdam, destijds de stapelplaats van al wat fraai en zeldzaam was, door Adriaen Van der Goes werden aangekocht. Deze had heel wat zorg om al het verlangde machtig te worden, in te pakken en het voortreffelijke er van te beschrijven, maar geen van beiden had veel voldoening van alle moeite, want de Aartshertog stierf, vóór alles in zijn bezit kon zijn gekomen ²⁾. Eenige invloed, dien Van der Goes mag gehad hebben op de leiders der zaken in Weenen, zou ook op te merken zijn uit den wenk, die hem in 1664 meermalen werd gegeven, dat de Keizer geen afgezant moest zenden aan de Staten, om hulptroepen, dewijl die wel hoffelijk zou worden ontvangen maar niet verkrijgen wat gevraagd werd ³⁾. In 1667 werd hem door zijn broeder met warmte aanbevolen Prins Maurits ⁴⁾ en zijne medegezanten, die in ambassade naar Weenen zouden gaan, te begroeten en allen dienst te bewijzen ⁵⁾; zelfs zag Willem Van der Goes er geen bezwaar in, aan te raden dat dien Prins of zijn gevolg werd verzocht, eenige bestelde tulpen-bollen voor Weenen

1) Leopold Wilhelm, abt van Murbach, Bisschop van Straatsburg, Passau, Halberstadt, Olmutz en Breslau, Grootmeester der Duitsche Orde, Gouverneur der Nederlanden 1647—1656, † 1662.

2) Di. I, blz. 150, 154, 156, 158, 162.

3) Di. I, blz. 202, 204.

4) Johan Maurits, Graaf van Nassau-Siegen, bijgenaamd De Braziliaan, Gouverneur van Brazilië, Stichter van het Mauritshuis te 's Gravenhage, trad bij velerlei gelegenheden als onderhandelaar voor de Staten op. Hij was geboren in 1604 en stierf 20 December 1679.

5) Di. I, blz. 371.

mede te nemen ¹⁾. Een andermaal vindt men hem in gezelschap van den Franschen gezant bij het Oostenrijksche hof de Gremonville, met wien hij, te oordeelen naar hetgeen hij voortdurend van zijn doen en laten weet te vertellen, nabij bekend moet zijn geweest, en met den gezant der Staten Hamel Brunincx, met wien hij toch altijd in nauw verkeer stond ²⁾.

Hoewel het de broeders en zusters in Holland steeds leed deed, dat Willem Van der Goes zoo ver en zoo lang van hen gescheiden was, deden zij al het mogelijke, om hem het eenzame leven te veraangename. „Wij hebben al te groote genegentheyten altyds voor UE. ende malcanderen gehadt, onder ons susters en broeders, dat wij iets achter souden laeten, dat in ons vermogen is. De vreucht quelt ons oock hier soo seer niet, dat UE. daerdoor souden vergeten”, schreef Adriaen met nieuwjaar 1664 ³⁾ en de hartelijke toon, die uit de brieven spreekt, is wel het beste bewijs, dat deze verzekering goed gemeend was. Toen Willem zich ongezind be-toonde in Brabant te komen wonen ⁴⁾, werd hem geschreven, dat wanneer zijn vermaak was in Duitschland te blijven, de broeders en zusters daar niet tegen hadden en ten allen tijde geld zou verschaft worden ⁵⁾. Die belofte werd ook trouw vervuld, maar er kwamen wel eens tijden dat eene vermaning tot betrachtting van zuinigheid niet overbodig was: het gemeenschappelijk vermogen bestond voornamelijk in grondbezit en bij de groote oorlogen die voortdurend gevoerd moesten worden, waren de pachten laag en werden bovendien ongeregeld, meermalen in het geheel niet betaald, de lasten daarentegen altijd stijgende, ondragelijk zwaar en drukkend. Wanneer Adriaen dat alles haarfijn voorrekende, liet hij er tegelijkertijd eene vermaning op volgen om toch vooral zuinig

1) Dl. I, blz. 339, 344.

2) Dl. II, blz. 381.

3) Dl. I, blz. 196.

4) Zie blz. X.

5) Dl. I, blz. 62. Dl. II, blz. 59.

te zijn ¹⁾; die waarschuwing werd zeker niet in den wind geslagen, maar Willem Van der Goes moest geheel teren op eigen middelen, had geene andere inkomsten en diende zijn stand op te houden, wat in eene hofstad als Weenen niet goedkoop was. Toen hij dus zijn plan te kennen gaf, om zuinigheidshalve in Italie te gaan wonen, vond dat weinig bijval ²⁾. Ook later niet, toen hij zijn voornemen aankondigde in Maart 1669 naar Polen te gaan ten einde de kroning des Konings bij te wonen en tevens liet doorschemeren, niet ongezind te zijn in Warschau te blijven of desnoods op eene andere plaats, waar hij meende minder te zullen verteren. Maar daar wilden de broeders niets van hooren; dat vonden zij gansch onge-raden en baden Willem, dit uit het hoofd te zetten: de Polen waren een wild en onbesuisd volk; hij was nu tot de jaren gekomen om rust te zoeken en moest liever zich in Keulen, Aken of Luik komen vestigen, waar zij hem bij wijlen nog eens konden komen bezoeken. Maar hier had hij in het geheel geen ooren naar en bleef dus te Weenen ³⁾.

Willem Van der Goes wenschte, volgens zijn eigen getuigenis, niet naar grooten rijkdom ⁴⁾, doch hij sprong, naar de inzichten zijner broeders en beheerders van zijn vermogen, wel eens wat luchtig met het geld om. Niet ten bate van zichzelf, maar ten genoegen of in het belang van anderen. Wanneer hij b.v. eene partij rariteiten naar den Haag zond, waar men toch niet veel om die dingen gaf of er aan had, begreep men wel dat te zijner tijd de rekening met de kosten zou bezwaard worden, doch groot ongenoegen en veel geschrijf over en weer verwekte het, toen hij aan een bekende in Weenen geld uitleende en voor dezen zich borg stelde, want dit viel volstrekt niet in den smaak zijner broeders ⁵⁾.

---

1) Dl. I, blz. 522.

2) Dl. I, blz. 307.

3) Dl. II, blzz. 6, 21, 27, 40, 46.

4) Dl. II, blz. 315.

5) Dl. I, blzz. 411, 418. Dl. II, blzz. 1, 28, 35, 38, 45, 59, 60.

Maar zulke donkere wolken dreven spoedig voorbij ¹⁾, de goede verstandhouding werd er niet door gestoord en het gebeurde liet geene kwade indrukken achter. Integendeel, de hartelijkheid en broederlijke toegenegenheid namen met de jaren eer toe dan af, gelijk uit schier elke bladzijde der brieven kan blijken. Maar met de jaren werd ook bij Willem Van der Goes het verlangen vuriger, naar het Vaderland en naar zijne betrekkingen terug te keeren en hoe lang ook dat begeeren hopeloos en onvervulbaar was gebleven, eindelijk scheen het, dat eene gunstige wending in zijn lot zou komen. In het begin van 1672 zeide de gezant der Staten in Oostenrijk, dat er voor den banneling wel kans zoude zijn naar Holland terug te gaan, al was het zonder pardon; maar de broeders vonden het ongeraden op zulken lossen voet ook maar te beproeven weder te keeren, en meenden er iets anders op gevonden te hebben. Willem moest zien te komen in het gevolg van de Prinses van Insprück ²⁾, die met den Hertog van York zou gaan trouwen; hij verstond Italiaansch en Engelsch, dat zou zeker reeds eene aanbeveling wezen; de Prinses zou gewis haar weg nemen over Holland en dan zou, al was het slechts ter wille van haar, waarschijnlijk een tijdelijk oponthoud wel vergund — allicht een voordurend verblijf toegestaan worden. Doch van het huwelijk der Prinses en den Hertog kwam niets en van den beraamden eenigszins sluikschen terugkeer evenmin ³⁾: deze echter zou veel eervoller zijn, en de gezant Hamel Brunincx, die het eerst op een gunstiger verschiet had gewezen, liet het daar niet bij, maar schreef aan den Raad-Pensionaris; de broeders in den Haag deden het hunne, de Prins van Oranje werd voor de belangen gewonnen en, wat wel den doorslag zal hebben gegeven, in eene soortgelijke zaak als waarvoor Van der Goes jaren lang had geboet, was

1) Dl. I, blzz. 138, 193.

2) Claudia Felix, dochter van Ferdinand Karel, Aartshertog van Oostenrijk.

3) Dl. II, blzz. 330, 346, 362, 366, 375, 473.

onlangs door het Hof ten gunste van den schuldige beschikt ¹⁾. Wel duurde het nog tamelijk lang voor het doel bereikt was, maar eindelijk kon op den 12^{en} Januari 1673 de blijde tijding gemeld worden, dat door den Prins een generaal pardon aan Willem Van der Goes was verleend en dat deze dus de terugreis naar het dierbare Vaderland kon aanvaarden ²⁾. Maar hij moest niet met leege handen komen. Adriaen Van der Goes had den Prins laten vragen, of Z. H. den dienst van Willem „van doen hadde met het een of ander raers over te brengen”; waarop de Prins antwoordde dat Hij dit niet begeerde, „dat het naer corruptie soude smaecken”. Doch de Heer Beverningk, daarbij tegenwoordig zijnde, zeide tot den Prins: „ick ben een lieffhebber van bloemen ende planten ende U Hoogheyt van vremde vogelen; bijaldien desgelicx iets medebracht, dat soude aengenaem connen sijn.” Dien-tengevolge werd den terugkeerende op het hart gedrukt, zoo mogelijk eenige Hongaarsche eendvogels mede te nemen; ook zou hij onder weg, te Hamburg of elders, wellicht eenig gevogelte vinden, dat in Holland niet bekend was; vooral moest hij niet vergeten een portret van de Prinses van Insprück, de aanstaande Hertogin van York mede te brengen ³⁾. Den 9^{en} Maart 1673 verliet Willem Van der Goes Weenen; de reis werd, niet zonder veel ongevallen, voortgezet over Praag, Dresden, Hamburg, en tegen Mei kwam hij eindelijk, na jarenlange afwezigheid in den Haag bij zijne familie terug. Verdere berichten over hem ontbreken; maar het is aan te nemen, dat hij, des zwerrens moede, het overige gedeelte zijns levens rustig en kalm in den kring zijner betrekkingen en vrienden zal hebben doorgebracht. Hij was nu 60 jaren oud en bleef nog een twaalfstal jaren bij de zijnen, doch in Februari 1686 kwam het einde en ging hij de eeuwige rust in. Hij werd met alle deftigheid, aan zijn stand passende,

---

1) Dl. II, blzz. 401, 412, 416, 421, 427.

2) Dl. II, blzz. 449, 452—460.

3) Dl. II, blzz. 460, 469, 470, 473.

in den avond van 17 Februari 1686 begraven in de Kloosterkerk te 's Gravenhage ¹⁾).

MR. MARTINUS VAN DER GOES

werd geboren te 's Gravenhage in het jaar 1609, uit Mr. Adriaen Van der Goes en Maria Van Cromstrijen. Hij werd als student in de letteren te Leiden ingeschreven den 9^{en} Juli 1625, bezocht waarschijnlijk, evenals zijne broeders, universiteiten in Frankrijk, promoveerde in de rechten en vestigde zich te 's Gravenhage als advocaat voor den Hove van Holland. Hij was een zeer vermaard rechtsgeleerde en had eene uitgebreide praktijk, die hem weinig tijd overliet om zich met andere zaken bezig te houden. Ook buiten 's Gravenhage werden zijne adviezen menigmaal ingewonnen en herhaaldelijk vindt men die onder de stukken van processen, in verschillende steden van Holland gevoerd. Hij bleef ongehuwd, woonde met zijn broeder Mr. Adriaen Van der Goes in het huis in de Molenstraat en was ook Katholiek.

De brieven welke hij aan zijn broeder Willem richtte zijn niet talrijk; de bestiering der zaken van hunne huishouding en van het gemeenschappelijk vermogen liet hij aan zijn broeder Adriaen over en hij ging blijkbaar geheel op in zijn ambt van advocaat. Hieruit mag niet de gevolgtrekking worden gemaakt, dat hij zich ook maar eenigszins onverschillig toonde in de aangelegenheden van zijn broeder Willem Van der Goes, tijdens het treurig rechtsgeding waarin deze, na het gebeurde in September 1653, betrokken werd, want juist hij was het die de uitvoerige verzoekschriften aan het Hof opstelde, de geheele leiding van het proces op zich nam en de omslachtige bewijsvoering in schrift bracht. Ook langen tijd na de veroordeeling zijns broeders, bleef hij altijd door aan het werk, om een zoen te treffen met de nagelaten betrekkingen

1) Dl. II, blzz. 476—479.

van wijlen den Heer van Adrichem en al is dat niet gelukt, het lag zeker niet aan zijn ijver en volhouden. Bij het pas genoemde geding werd een privilegie ter sprake gebracht in het voordeel van den beschuldigde, dat door den rechter werd afgewezen in termen, die Mr. Martinus Van der Goes aanleiding gaven, met nadruk tegen de zijns inziens verkeerd ontwikkelde meeningen op te komen. Het betrof de aanspraak, die hij en zijn geslacht maakte, om onder de Edelen van Holland gerekend te worden. Zie hier wat hij daarover zeide: „Laetstelijck gelieft het (o. a. den Procureur-Generaal) noch te seggen, dat Willem van der Goes ongequalificeert soude weesen, hem te behelpen mette privilegiën den Edelen van Hollant gegeven ¹⁾ ende dat sijlyuden (de Proc^t Genl c. s.) nyet en vertrouwen, dat de requiranten haeren broeder daeronder derffven stellen. Waerop dient, dat henlyuden wat vreempt voorcompt het woordt „derffven stellen”, quasi als off daer een crym aen begaen soude werden, dat sijlyuden souden mogen sustineren ende seggen haerlyuder broeder van gequalificeerde voorouders gecoemen te weesen, ende omme dyen aengaende derhalve wat meer te perticulariseren dan sij bij haerlyuder requeste hebben gedaen, twelck waer es, dat de requiranten ongaerne, ende nyet dan genouchsaem gedwongen sijnde, verclaeren te doen, soe seggen sij dat het voors. privilegie gegeven es nyet alleen aen de Edelen van den voors. lande ende dye uyt edelen huuse van dyen gesprooten sijn, maer oock aen allen anderen Edelen in de voors. lande woonende ende haere naecoemelingen.”

„Dat int particulier waerachtig es, dat dye van bloede ende naeme van de requiranten, te weeten van der Goes, voerende gelijcke waepenen als sijlyuden doen, all over veele hondert jaeren armigeri ofte schiltknappen geweest sijn. Dat Pieter van der Goes, vaeder van Mr. Aert van der Goes, licentiaet inde rechten ende advocaet vanden lande van Hollant (welck ampt, indertijt seer aensienelijck

---

1) Die hen stelden buiten het gemeene recht.

sijnde, Mr. Adriaen van der Goes Aert-sonne, vader van Mr. Christiaan van der Goes, mede sijn leven lanck becleet heeft), dyenvolgende oock in seeckere notabile memorien sub annis 1477 en 1489 wert gecenseert inter nobiles aut aliter in Hollandia et vicinis ditionibus, dignitate et vetustate claros et insignes, ende andersints oock neffens andere edelluyden staet. Dat de verdere descendenten van deselve, ter plaetse daer bij expresse placaelen es verboeden dat yemant getimbreerde wapenen ofte schilden mit quartieren vermach te voeren dan degeene dye off van bloede ofte door digniteyt ende employen van haerluyder ouderen voor edelluyden sijn bekent, publiclyckelijck ende opentlijcken, over hondert jaeren ende noch tsedert, aldaer getimbreerde waepenen ofte schilden beneffens haerluyder quartieren gevoert hebben, ende oock verscheyden aensienelijcken adelijcke aliancien hebben gedaen, sijnluyden mede vanden selven gedescendeert sijnde. Ende hyer en boven dat daer noch particuliere nobilitatien op der requiranten voorouders door de Princen van den lande toegecoemen sijn; soe dat sijn requiranten vertrouwen geen groot ongelijck te hebben, immers, datter geene reedenen en sijn, waeromme men henluyden soude gelieven uyt te lachen, dat sijn, hoe ongaerne als voors. es, sustineren, dat het privilegie den edelen gegeven, den voorn. Willem van der Goes mede ter staede soude behooren te coemen."

Wij hooren van tijd tot tijd uit de brieven, iets over de zaken waarin Martinus Van der Goes de hand had. Nu wordt hij geraadpleegd door den Prins van Portugal ¹⁾, dan treedt hij op voor het Hof als pleitbezorger voor den Ambassadeur van Spanje ²⁾. Met den Heer van Beverweerd ³⁾ vinden wij hem op eene complainte aan de Lek ⁴⁾, met

---

1) Dl. I, blz. 146. Don Emanuel Prins van Portugal, verzoekt eene compagnie ruitery 6 Januari 1659 (Inventaris Archief Medemblick n°. 304).

2) Dl. I, blz. 454.

3) Lodewijk van Nassau Heer van Beverweerd, natuurlijke zoon van Prins Maurits, Generaal van het leger, vertrouwde vriend van Willem II. Hij stierf 28 Februari 1665.

4) Dl. I, blz. 79.

den Raad-Pensionaris en zes gedeputeerden der Staten van Holland te Dordrecht over zaken van de Alblasserwaard ¹⁾. Te Bergen op Zoom regelt hij de belangen van de Prinses van Hohenzollern als Markiezin dier stad ²⁾, en dat hij over rechtzaken geraadpleegd wordt door den Admiraal van Holland, Van Wassenaer van Obdam, vernemen wij uit de berichten zijns broeders ³⁾. Met den Heer van Rhoon ⁴⁾ en de gemachtigden van wege de Grafelijkheid trekt hij naar Beierland, om in loco het advies te bepalen, dat van hem gevraagd is in een tusschen die partijen hangend geschil ⁵⁾. Hij was de vaste raadsman des Heeren van Mathenesse en stond met den Heer Van Duyckenburch ⁶⁾ als voogd over Gijsbrecht Van Mathenesse, Heer van Oud- en Nieuw Mathenesse, Riviere, Opmeer, Souteveen, het huis van der Does, getrouwd met Antonetta Van Aeswijn, Vrouwe van Brakel, Kemmena, Wesenthorst en Sterkenburg ⁷⁾. Aan dien edelman bleef hij zeer gehecht en het gaf eene groote verslagenheid onder de broeders Van der Goes, toen hij op den 20^{en} Februari 1670 in den bloei zijner jaren uit het leven

1) Dl. I, blz. 137.

2) Dl. I, blz. 146.

3) Dl. I, blz. 102.

4) Pieter Van Duyveland Heer van Rhoon en Pendrecht, getrouwd met Elisabeth De Voocht van Ryneveld.

5) Dl. II, blz. 67.

6) Heyndrick Valckenaer, Schout der stad Utrecht, Heer van Duyckenburch, Portengen enz. getrouwd met Florentina Van Mathenesse, Vrouwe van Lisse, Giessen en den Wenaard.

7) Dl. I, blz. 109. Hierin ligt de verklaring, dat zoovele stukken der Heeren van Mathenesse in het familie-archief van Van der Goes worden aangetroffen. Er is van uitgegeven een: Inventaris van eene verzameling Charters betrekking hebbende op de geslachten Van der Does, Duvenvoorde, Mathenesse enz. opgemaakt door P. N. van Doorninck, Burgemeester van Bennebroek. 8°. Haarlem 1895. Zie verder: Proeve eener geschiedenis van het geslacht en de goederen der Heeren van Mathenesse, deels uit oorspronkelijke stukken bewerkt en medegedeeld, door J. J. de Geer; in de: Berigten van het Historisch Genootschap te Utrecht. Derde Deel. Eerste stuk. 8°. 1850.

werd weggerukt ¹⁾. Niet minder waren zij er mede begaan, toen zijn erfgenaam en volger in de heerlijkheid, Willem Van Mathenesse, Heer van Oud- en Nieuw Mathenesse, Riviere, Opmeer, Souteveen en Sterkenburg, den 20^{en} Mei 1671 overleed en met hem het oud en doorluchtig geslacht der Heeren van Mathenesse, in de mannelijke lijn was uitgestorven ²⁾. Wel was Martinus Van der Goes door Heer Gijsbrecht met een legaat van *f* 5000.— bedacht, maar dat vergoedde het verlies niet van den edelman, tot wien hij lang in zeer nauwe betrekking had gestaan ³⁾.

Als eene groote onderscheiding zal hij het zich zeker ook wel hebben aangerekend, dat de Prinses Amalia Van Solms, Weduwe van Frederik Hendrik, hem tot een der twee executeurs van haar testament benoemde, gelijk wij in het begin van 1673 vernemen, toen zij „heel sieck ende buyten hoop van opcomen” was ⁴⁾. Het spande er echter zoo heel erg niet, want de Prinses leefde nog ruim twee en een half jaar en stierf eerst 3 Augustus 1675.

Voor zooveel wij kunnen nagaan is het leven van Martinus Van der Goes in veel arbeid en in vele beslommeringen, al was dat niet om het dagelijksch brood, voorbijgegaan. Waar wij hem ontmoeten, hem hooren of van hem vernemen, is het altijd in en over zaken. Bij een leven van zooveel inspanning was hij nog al eens ziek en ook lijdende aan graveel ⁵⁾. Toch heeft hij al zijne broeders en zusters overleefd; hij bereikte den betrekkelijk hoogen ouderdom van 78 jaren en overleed te 's Gravenhage, waar hij omstreeks den 14^{en} Mei 1687 in de Kloosterkerk werd begraven.

1) Dl. II, blzz. 103, 104, 106, 110, 113, 115, 123, 124. Voor de Vrouw van Mathenesse, die in Februari 1669 in het laatste tijdperk van de tering lag, werd door Van der Goes nog een geneesmiddel uit Weenen gevraagd. Dl. II, blz. 25.

2) Dl. II, blzz. 221. 230.

3) Dl. II, blz. 125.

4) Dl. II, blz. 451.

5) Dl. I, blzz. 62, 515, 525, 529. Dl. II, blzz. 4, 21, 70, 72, 73, 169, 170.

MR. ADRIAEN VAN DER GOES

was geboren te 's Gravenhage in het jaar 1619 en de jongste der drie zoons van Mr. Adriaen Van der Goes uit zijn huwelijk met Maria Van Cromstrijen. Hij werd te Leiden als student ingeschreven in de letteren den 10^{en} April 1634, in de rechten 5 November 1641 en bevond zich tot voltooiing zijner studiën in 1643 en 1644 te Chartres, later in 1644 te Orléans, te Bordeaux en te Parijs. Daarna vestigde hij zich in zijne geboortestad als Advocaat voor den Hove van Holland. Hij wijdde zich wel aan de praktijk, maar niet in die mate als zijn broeder Martinus, want aan hem werd overgelaten het beheer en bestier van de uitgestrekte bezittingen, welke de gebroeders Van der Goes hadden in het Overmaasche, in de Bommelerwaard en elders. Deze eigendommen waren, dien tijd in aanmerking genomen, vrij ver afgelegen, en dewijl Adriaen met hart en ziel een landbouwer was, hield hij het nauwkeurigste oog op alles wat daar omging, bebouwing der akkers, binnenhalen van den oogst, indijkingen, vernieuwing van waterkeeringen, inkoop van vee enz. enz. Dientengevolge was hij nog al eens uit 's Gravenhage afwezig en trok menigmaal naar Overmaas. Bovendien onderhield hij vooral de betrekking met hunne uitgebreide familie, met een grooten kring van bekenden; voerde na het ongeval van 1653 de geregelde en wijdloopige briefwisseling met Willem Van der Goes, waarvoor heel wat tijd noodig zal zijn geweest, om op de hoogte te komen van alle verschafte en gevraagde nieuwstijdingen ¹⁾, en leidde de huishouding tot het oogenblik, dat hij die bij zijn huwelijk in 1665 aan zijne vrouw kon overgeven.

---

1) „T' heeft mij noeyt verveelt sorghvuldich naer tijdingen te vernemen, maer hebbe, soveel mij doenelyck is geweest, altijs savonts te vooren ten besten dat gecost hebbe, wesen informeren, wel wetende hoe aengenaem het UEd. buytenslants moet sijn, correspondentie van hier en Engelandt te hebben, om daerdoor bij alle luyden van conditie aengenaem te connen sijn.”
Di. I, blz. 135.

Bij al die beslommeringen kwam in zeker tijdperk zijns levens nog even, doch slechts op aanraden van anderen, de gedachte bij hem op, om Resident des Keizers van Oostenrijk bij de Staten te worden, waartoe hij zichzelf niet ongeschikt rekende, maar, ook op advies zijns broeders te Weenen, liet hij die begeerte spoedig los ¹⁾. Eene voortdurende zorg verschaftte hem en ook zijn broeder Martinus, de opvoeding der kinderen van hunne zuster Agatha Van der Goes getrouwd met Mr. Simon Van Graswinckel, te Delft, waaraan zij zich zeer veel gelegen lieten liggen. De moeder stierf toen de kinderen hare hulp en leiding het meest behoefden ²⁾ en van den vader worden dingen verhaald, die van zijn karakter geen gunstig denkbeeld kunnen geven ³⁾. Den zoon, Adriaen naar zijn oom geheeten, bezorgden zij op de studie te Antwerpen, later te Douai, Chartres en elders in Frankrijk, en hielden hem, toen hij tot Advocaat was bevorderd, bij zich in den Haag ⁴⁾. Zijne zuster, Maria, werd school gelegd in een klooster te Barlaimont en trouwde na verloop van tijd, Juni 1672, met Cornelis Van der Goes, wien zij naar Middelburg volgde ⁵⁾. Vóór de kinderen groot waren en tot staat gebracht, kwamen er wel meermalen moeilijkheden en bezwaren voor, maar het is aardig te lezen, hoe de drie ongetrouwde ooms alles deden wat zij konden, om hun neef en nicht het verlies hunner moeder te vergoeden en de plichten van den vader, die in veel te kort schoot, te vervullen.

Aan hartelijkheid en eene goede verstandhouding ontbrak het niet onder de broeders en zusters Van der Goes. Men leze slechts de brieven, naar Weenen gezonden tijdens de ziekte en bij het overlijden van Mevrouw

1) Dl. I, blzz. 362, 367.

2) Dl. I, blzz. 66, 69, 72, 78, 80, 82, 86, 88—90, 93, 95, 97, 99, 101—105, 107, 196.

3) Dl. I, blzz. 105, 177. Dl. II, blzz. 75, 237, 247, 257.

4) Dl. I, blz. 487. Dl. II, blz. 74.

5) Dl. I, blzz. 152, 201, 288. Dl. II, blzz. 391, 394.

Van Graswinckel ¹⁾. Omtrent zijne halve zuster Anna Van der Goes getrouwd met Mr. Pieter De Bye, werd Willem voortdurend op de hoogte gehouden; alle kleine ongevallen, die haar in hare hooge jaren overkwamen, werden hem met uitvoerigheid gemeld, en al vreesde Adriaen ook reeds in 1666 dat zij „alleynskens sou uytgaen”, zijn vermoeden bleek ongegrond, want zij leefde nog verscheiden jaren en zag haar broeder Willem, in 1673, in het Vaderland en bij de zijnen terugkeeren ²⁾. Een ander familielid, over wien de brieven haast niet zwijgen, was Lieven Van der Goes, de halve broeder van Adriaen — de eigen broeder van Mevrouw De Bye. Hij woonde bij haar in en was ongehuwd; naar het schijnt deed hij zaken, maar niet met groot voordeel, want er wordt gewag gemaakt, dat hij geld er bij in schoot; in 1659 verviel hij reeds zeer en het werd er niet beter op, toen hij in zijne oudere dagen herhaalde malen door beroerten werd getroffen en eindelijk op krukken moest voort-sukkelen. Toch sleepte hij zijn vreugdeloos leven nog lang voort en stierf eindelijk na veel lijden den 8^{en} Januari 1670 ³⁾.

Behalve over de levende leden van zijn geslacht, hooren wij Adriaen ook eene enkele maal spreken, over zijne voorvaders, en wel toen hij ontdekt had, dat in de 15^e eeuw in Frankrijk een ridderlijk geslacht de Goux gebloed had. Of hij zich daaraan wilde vastknoopen blijkt niet duidelijk, en zou ook zeer onjuist zijn geweest ⁴⁾, maar zekerder is het, dat hij fier was, voortgekomen te zijn uit een achtenswaardig Zeeuwsch geslacht, en het verwondert ons niet, dat toen voor de afbeeldsels van hun voorvader Aert Van der Goes 2000 gulden werd ge-

---

1) Dl. I, blzz. 66, 69, 72, 78, 80, 82, 86, 88—90, 93, 95, 97, 99, 101—105, 107.

2) Dl. I, blzz. 48, 55, 114, 140, 237, 240, 245, 249, 252, 253, 327, 510. Dl. II, blzz. 314, 318, 371, 438, 442, 447, 451.

3) Dl. I, blzz. 48, 288, 531. Dl. II, blzz. 87, 89, 91, 96, 97.

4) Dl. I, blz. 61.

boden, door de broeders in den Haag ten antwoord werd gegeven, dat die portretten niet te koop waren ¹⁾).

Eene zeer belangrijke verandering in het leven van Mr. Adriaen Van der Goes had plaats in het jaar 1665. Hij was toen 46 jaar en nog ongetrouwd, evenals zijne drie destijds levende broeders, maar hij had nu, en ook nu eerst, eene vrouw naar zijne keuze gevonden en begaf zich den 24^{en} Juni 1665 in den echt met Juffrouw Margaretha Van Hogendorp, uit een aanzienlijk geslacht ²⁾. Zij was de dochter van Gijsbrecht Van Hogendorp, Kolonel van een regiment voetknechten in dienst van de kroon van Zweden, Gouverneur van Mentz, en van Anna Duyst Van Santen ³⁾, en reeds lang met den Advocaat Van der Goes bekend, want in 1659/1660 had deze hare belangen waargenomen in eene ingewikkelde zaak, over eene vordering van f 3000:- ten laste van joden te Mentz, waarvoor schilderijen in pand waren gegeven of aan de Karthuizers zouden geschonken worden ⁴⁾. Toch was, naar het schijnt, het huwelijk niet lang vooraf beraamd, want den 7^{en} Augustus 1664 maakte Adriaen Van der Goes nog een besloten testament, waarin geenerlei beschikking voorkwam, die aan eene echtgenoot of aan eene echtverbindtenis deed denken. Zijne vrouw bracht hem een aardig fortuin aan, waardoor zijn vermogen dus aanmerkelijk versterkt werd; en als een goed financier maakte hij van hare bezittingen een fraaijen, uitvoerigen en duidelijken inventaris op. Het zal wel zijn geweest ten gevolge der verandering in zijn levensstaat, dat er in 1667 ernstig werd overlegd hoe men zou kunnen geraken tot eene scheiding der gemeenschap, die nog altijd bestond tusschen Martinus — Willem — Adriaen Van der Goes en de erven Van Graswinckel—Van der Goes, waarmede tevens bereikt

---

1) Dl. I, blz. 51.

2) Dl. I, blz. 224.

3) Haar oom was Mr. Beuckel van Santen, Baljuw van Bloys, wonende te Haarlem, getrouwd met Hester Colterman.

4) Dl. I, blzz. 20, 38, 88, 96.

zou worden, dat zij de kinderen hunner zuster eenigszins nauwkeurig bekend maakten met hun aandeel in vermogen en inkomsten, hetgeen, met de groote gedachten die deze daarvan hadden, niet ongewenscht werd gerekend ¹⁾.

Over den rijkdom van Adriaen Van der Goes en zijne broeders valt weinig met zekerheid te zeggen. Het staat vast, dat zij zeer groote grondeigenaren waren en uitgestrekte bezittingen hadden, ook vele hoeven, bouwlanden, tienden, eene vogelkooi en zalmvisserij ²⁾; nu en dan leest men van aankoop van land, van welgeslaagde indijkingen en aanwassen ³⁾, maar talrijk en vele zijn aan den anderen kant de klachten over de hooge en toenemende lasten, welke opgebracht moesten worden in de hachelijke jaren waarover juist de brieven loopen, over de ongeregelde en gebrekkige betaling van pachten en huren, ook al een gevolg van de benauwde tijden welke ons Vaderland beleefde, over de slechte gelding der granen en gewassen, de geringe waarde der voortbrengselen van den grond en de lage markt van het vee ⁴⁾ waarbij dan nog de zorg kwam, om altijd het vereischte bedrijfskapitaal voorhanden te hebben. Dewijl Adriaen Van der Goes nu juist zijne voornaamste inkomsten moest trekken uit bezittingen welke door de gedrukte tijden niet veel opleverden, zou het er bij hem wel eens niet al te ruim hebben kunnen opzitten, maar zijne financiën werden, in weerwil van velerlei tegenspoed in het landbouwbedrijf, in een gewenscht evenwicht gehouden door het huwelijksgoed van zijne vrouw, dat geheel uit rentegevende kapitalen bestond. Over de zuinigheid welke men in de huishouding in den Haag betrachtte, wordt wel eens een woord gesproken ⁵⁾, maar voor alle door hun stand vereischte uitgaven was er

1) Dl. I, blzz. 287, 305, 306, 316.

2) Dl. I, blzz. 477, 489. Dl. II, blzz. 55, 64, 135.

3) Dl. I, blzz. 126, 134, 145, 180, 220, 379, 406, 420.

4) Dl. I, blzz. 268, 278, 287, 293, 297, 305, 348, 360, 437, 438, 488, 521. Dl. II, 65, 76, 79, 81, 84, 201, 286, 300, 345, 389, 413, 421, 424, 437 en op vele andere plaatsen.

5) Dl. II, blz. 39.

steeds geld, ook voor uitspanning, genoeg en vermaak. Zoo deed Adriaen met zijne vrouw en verder gezelschap, in het begin van 1668 een reisje in de Spaansche Nederlanden, waarover vrij uitvoerig naar Weenen werd geschreven. Het doel was geweest (wand)tapijten te koopen, waarin men echter niet slaagde, hetgeen van achteren beschouwd, misschien nog zoo kwaad niet was, althans Willem Van der Goes merkte op, „dat de tijden niet schienen te sijn om de huizen op te schicken, dewijl dat maer alleen dienen kan tot aenlockinge omme nogh meer geschat en geschoren te werden”¹⁾.

Meermalen leest men van gasten, die werden ontvangen en onthaald, en het bezoek, het uitvoerigste besproken en het langst in herinnering gebleven, om de treurige omstandigheden die een der jongelingen, deel uitmakende van het gezelschap, troffen, was dat van twee jeugdige edellieden uit Oostenrijk, Graaf Stephan Nadasd²⁾ en Baron Zichy, die met hun leermeester eene reis deden naar Nederland, Frankrijk enz. en door Willem Van der Goes waren aanbevolen. Zij kwamen in den Haag op Nieuwjaarsdag 1670 en namen hun intrek „in den Dolphijn op de Viverberch”. Adriaen ontving hen met hartelijkheid, richtte meermalen een festijn aan ter hunne eere, leidde hen alom rond en deed hen al het merkwaardige in 's Gravenhage, Delft, Leiden, Haarlem, Amsterdam, Rotterdam en elders in oogenschouw nemen. Te Scheveningen liet hij hen de zee, den mallewagen en het hoofd van den walvisch zien. Zij gingen naar den Prins, kregen door hun gastheer toegang tot een bal bij den Ambassadeur van Frankrijk en bezochten met hem eene danspartij bij den Portugeeschen gezant³⁾. Door den strengen vorst en het besloten water

1) Dl. I, blzz. 421—423, 431, 434. Adriaen Van der Goes was in 1661 nog eens naar Antwerpen — en in 1663 naar Douai geweest, toen zijn neef Adriaen Van Graswinckel daar op studie lag. Dl. I, blzz. 140, 183.

2) Willem Van der Goes woonde te Weenen in een huis toebehoorend aan zijn vader Graaf Franciscus Nadasd, die in 1668 gezegd werd Onder-Koning van Hongarije te zullen worden. Dl. I, blz. 526. Dl. II, blz. 467.

3) Dl. II, blz. 94 en volg.

liep het naar het einde van Maart eer zij hunne reis konden voortzetten en naar Parijs vertrekken. Adriaen Van der Goes deed hen uitgeleide tot Dordrecht en was nog lang vervuld van het bezoek, want herhaalde malen werd er in de brieven naar Weenen over gesproken. Door den zoon was hij ook belang gaan stellen in den vader, en welk slecht nieuws was het dus voor hem, reeds in September 1670 te hooren, dat de oude Graaf Nadasd, een der voorname Hongaarsche edelen, hoofd was van eene samenzwering bestaande in toeleg om het Koningrijk Hongarije aan een vreemd geweld en bescherming te onderwerpen ¹⁾. Deze zaak bracht, ook ver buiten Oostenrijk, eene groote ontroering te weeg, vooral omdat vele aanzienlijke lieden in Oostenrijk-Hongarije onder verdenking kwamen, en het treurig einde er van was, dat de Graaf Franciscus Nadasd werd veroordeeld om de rechterhand en het hoofd te worden afgeslagen, en zijne twee medeplichtigen, de Graven Peter von Zrin en Franciscus Christoph Frangipani, om te worden onthoofd, welk vonnis aan den eerstgemelde te Weenen — aan de twee laatstgenoemden te Neustadt, op den 30^{en} April 1671 werd voltrokken ²⁾.

Van tijd tot tijd had Adriaen Van der Goes aanleiding in zijne brieven naar Weenen onderwerpen van minder treurigen aard te bespreken; en hoewel het niet in het algemeen plan dezer Inleiding ligt, zaken aan te roeren die niet in dadelijk verband te brengen zijn met den persoon des briefschrijvers, mag toch even worden stilge staan bij sommige voorvallen, die bijzonder zijne aandacht trokken.

In 1667 verhaalt hij het geval van een simpel gekleed, onbekend en latijn sprekend man, die bij een Zwitsersch doctor, scheikundige in den Haag was gekomen en daar lang en op geheimzinnige wijze van de kunst had gesproken. Hij verzocht in eene kamer te mogen gaan en

---

1) Dl. II, blz. 156 en volg.

2) Zie de noot op blz. 242 van Dl. II.

daar zijn rok opentreckende, liet hij den doctor zien vijf gouden schijven van de grootte van een teljoor, hangende aan groene zijden koorden om zijn hals: deze waren, gelijk hij voorgaf, van lood gemaakt en met drie stukjes eener zwavelkleurige stof, welke hij toonde, zou hij duizend ponden en meer goud kunnen maken. De doctor ontving op zijn herhaald aandringen een zeer klein stukje dezer stof. Adriaen Van der Goes had de uitkomst der proefneming gezien welke de doctor er meê deed, en bevonden, dat het goud bijna zoo goed was als dat der rozenobels, dat voor het fijnste werd gehouden. De onbekende goudmaker verdween even geheimzinnig als hij was gekomen en daar had hij gelijk in, want lieden van staat zeiden, dat zoo zij hem konden vatten, hij vast gezet zou worden; dat zij hem dan eerst zoo veel goud zouden doen maken als zij noodig hadden en daarna ophangen ¹⁾).

In Weenen was een rijkmaker, die zulk eene slechte kans niet afwachtte maar in 1668 zijn natuurlijken dood ging sterven. Hij vermaakte zijne papieren aan den bovenvermelden Graaf Nadasd, waaronder het door hem uitgevonden middel, om Holland jaarlijks, zonder iets in de waagschaal te stellen, eenige millioenen te doen winnen. De Graaf was gezind dat plan voor 50000 rijksdaalders aan de Staten te verkoopen, maar het schijnt dat daar niets van gekomen is ²⁾). Even weinig voldoening had eenige jaren later een ander plannenmaker in Weenen, die zich voor een Hollander uitgaf en den Keizer en den Staat allerlei vroeger ongehoorde voordeelen, berekend bij duizenden en millioenen, wilde bezorgen: hij zou het geld vooruit tellen, en zijne voorslagen waren zoo aanlokkelijk, dat Willem Van der Goes verzuchtte, dat hij die proef eens in Holland mocht doen, maar de gelegenheid daartoe is hem niet gegeven ³⁾).

In Mei 1672 schreef Willem Van der Goes opzettelijk

---

1) Dl. I, blzz. 272 en 288.

2) Dl. I, blzz. 526 en 530.

3) Dl. II, blz. 363.

naar den Haag om te melden, dat iemand de kunst had uitgevonden, alle zeewater in den tijd van een nacht zoet te maken: niet de gansche zee maar alle wateren die zout zijn, hetzij in de Noord-, Spaansche- of Indische zeeën. Van welke natuur het water mocht wezen, het zou de volmaaktste hoedanigheid bekomen, en men zou er de proef van kunnen nemen op zoodanige wijze als men begeerde: ook dit geheim zou aan de Staten ontdekt worden, wanneer eene belooning werd geboden, die voor den uitvinder aannemelijk was. Bedrog was er niet in het spel, want men had te doen met een eerlijk man, die zelf zich ook niet liet beetnemen en bovendien in goeden doen was. Maar Adriaen Van der Goes had er weinig ooren naar om dit geheim aan den man te brengen, en zich verwonderende dat de kunstenaar niet te voorschijn kwam, gaf hij als zijne veronderstelling te kennen, dat hij een waterkoopman zou wezen ¹⁾.

In 1662 werd tusschen Adriaen en Willem Van der Goes gehandeld over de wenschelijkheid een lijkdicht te maken op den pas overleden Aartshertog Leopold, Gouverneur der Nederlanden ²⁾, dat voor Oostenrijk bestemd zou zijn. Aan Vondel werd wel gedacht, maar Adriaen meende, dat deze het latijn niet vast genoeg had en het Nederlandsch werd ginds niet verstaan. Romanus Van Wezel de zoon van Anna Roemers, die een aardig tijdvers had gemaakt en „al geluckich is in poesie”, werd er over aangesproken, maar had geen lust zich veel moeite te geven en de Vaders der Societeit waren in het geheel niet over te halen ³⁾. Van het schoone plan kwam dus niets.

Eene zaak, die meermalen in de brieven van Adriaen Van der Goes wordt aangeroerd, is de toestand der Katholieken, en de bevoegdheid daarover mede te spreken kan, gelijk dadelijk blijken zal, den briefschrijver niet worden

---

1) Dl. II, blzz. 382, 401.

2) Blz. XIV.

3) Dl. I, blzz. 164, 168.

ontzegd. Onder de stille Roomsche kerken, waar de Katholicken te 's Gravenhage in de 17^e eeuw hunne verboden bijeenkomsten hielden, wordt genoemd de vergaderplaats ten huize van Juffrouw Van der Goes in de Molenstraat ¹⁾. Dit is opgeteekend na den dood van haar man Mr. Adriaen Van der Goes die in 1686 stierf, maar ook bij zijn leven was die kerk er reeds, want in 1669 spreekt hij van een Pater die „hier las”, nl. de H. Mis deed ²⁾. Van de localiteit waar deze kerk in hun huis gehouden werd, verhaalt *Kramm*, sprekende over het groote altaarstuk met deuren van Anthonie Van Montfoort gezegd Van Blocklant dat hij daar zag, het volgende: „In 1818 te 's Gravenhage zijnde, werd mij aangeraden, als eene curiositeit te gaan zien een deftig, oud woonhuis, waarin de inboedel, kleederen enz. zooals die bijna twee eeuwen verleden in zwang waren, werden bewaard, en welke de laatst overleden eigenaar geheel als fideicommiss had gelegateerd.... Er woonde een bewaarder in het huis, die mij zeide, dat de boedel aan de familie Van der Goes behoord had ³⁾. Ik zag er al de meubelen en andere vreemdsoortige zaken van vroegeren tijd. Het bovenhuis was zeer hoog van verdieping, en dáár bevond zich het genoemde altaarstuk, met allerhande soort van toestel, zeer goed, in- en aan de muren vastgebouwd. Het was, gesloten zijnde 11 vt. 7 dm. bij 11 voet Rijnl. en is niet in dit huis kunnen gebracht worden dan op dezelfde wijze als het er uitgehaald is, namelijk door het wegbreken van een gedeelte van den gevel, zooals dit dan ook werkelijk, na den verkoop in 1820, heeft plaats gehad ⁴⁾. Van Mander geeft, in het

1) *Aequoy* en *Rogge*, Archief voor Nederlandsche Kerkgeschiedenis, V. blz. 107.

2) Dl. II, blz. 57.

3) De Heer A. J. Servaas Van Rooyen, Archivaris van 's Gravenhage, verklaart, dat verschillende nasporingen hem er toe hebben gebracht, met zekerheid te kunnen berichten, dat het huis waarvan *Kramm* spreekt, is het woonhuis der Gebroeders Van der Goes in de 17^e eeuw, gelegen in de Molenstraat, thans plaatselijk geteekend N°. 26.

4) *Kramm* Levens der Kunstschilders Dl. IV, blzz. 1144—1145. — In 1688 moet de schilderij er dan zijn gekomen, want er is nog voor-

leven van Blocklant, de volgende beschrijving van een altaarstuk: „Nog ziet men te Utrecht eenige tafereelen en „outerdeuren van Blokland en onder anderen bij Jufvrouw „van Honthorst, achter den Dom (1604) een heerlijk stuk „met twee deuren, in dewelke de Hemelvaart van Maria, „en op de deuren van binnen de Kersnacht en een „andere gebeurtenis, maar van buiten de Boodschap van Maria verbeeld zijn”. Deze beschrijving komt overeen met de voorstelling van het genoemde altaarstuk — doch de Boodschap is van binnen — zoodat het, waarschijnlijk, te Utrecht geschilderd en daarna vervoerd is. De andere voorstellingen op de deuren zijn: De Schenker, geknield voor zijn bidlezenaar, met zijn wapen op het dekkleed, en daaronder A.B. aaneengehecht, en 1579; naast hem St. Bartholomeus, en achter hem de Aartsengel Michaël, die het monster vertreedt; Maria met het kind Jezus op de wolken, enz.”¹⁾

Er is misschien wel wat lang uitgeweid over de huis-kerk bij Van der Goes, maar hetgeen daaromtrent opgeteekend is, gaf er aanleiding toe. Men kan wel denken, dat in hunne woning nog al veel bezoek was van geestelijke heeren, en uit de brieven blijkt op verschillende plaatsen, dat er over alles werd gesproken, dus ook over

---

handen een: Besteck waernaer dat Mijnvrouw Vergoes wil besteeden het maecken ende veranderingh van eenigh metselwerck in Menvrouw huis aende oostsijde vande Moolenstraedt alhier inde Haage, 26 Maart 1688. Eerst sal de aennemer aende voorsij inde Moolenstraedt de puy uytbreecken” enz. enz.

1) *Kramm* l. c. De inboedel en ook het altaarstuk, is in 1820, toen de fideicommis geëindigd was, publiek verkocht. De schilderij bracht op f 6100.— Mr. *S. Muller Fz.* Rijks-Archivaris in Utrecht, schrijft mij: „Ik vond, dat „het bedoelde altaarstuk, voorheen in bezit van Juffrouw Honthorst te Utrecht „(1604), hoogstwaarschijnlijk afkomstig is uit de Buurkerk te Utrecht. Het „wapen is dat van Gerrit Antoniss. Van der Gou, vicaris der Buurkerk „(† 1573). Hij was vicaris van het St. Barbara-altaar, waarop hij zelf eene „vicarie stichtte. Ik vermoed, dat daarvan de altaartafel stamt”. — Naar deze schilderij is, in 1739, door P. C. la Fargue, eene luchtige, doch fiksche gravure gemaakt, in drie groote f^o plano platen, waaronder op de middenprent staat: „P. C. la Fargue delineavit et aere incidit, jussu et impensis J. J. van Reenen, Hagensis, Tabula plus saeculi dimidio possessoris. A° 1759.”

den toestand der Katholieken in ons Vaderland, van wie gezegd werd, dat zij het minder hadden dan de Christenen in Turkije ¹⁾. Zij werden, zoo luidt het, hoog in alle schattingen aangeslagen want daarin werd een groot onderscheid gemaakt, ook tusschen degenen die op het kussen zaten en zij die ambteloos leefden ²⁾. In Friesland was in 1667 zulk een hard plakaat tegen de geestelijken en Katholieken gemaakt, dat iets dergelijks in Barbarije nooit was bedacht ³⁾. Hetgeen men in verband met dit onderwerp verder zoo hier en daar aantreft, doet trouwens uitkomen dat Adriaen Van der Goes niet eene doorlopende ingenomenheid aan den dag legt met alles wat door geestelijken in zijne naaste omgeving gezegd werd ⁴⁾, maar wel eens onbewimpeld en zonder omwegen zijn oordeel zeide, al luidde dit soms minder vleierend voor degenen die het betrof ⁵⁾.

In de brieven der laatste jaren wordt nu en dan gesproken over Pater Petrus Golius of Celestinus à Sa. Liduina, een beroemd orientalist, en broeder van den niet minder beroemden Professor der oostersche talen aan de Leidsche Akademie Jacobus Golius, die getrouwd was met Remburch Van der Goes ⁶⁾. Deze Heeren Gool en Van der Goes noemden elkander neef, omdat de grootvader van Mevrouw Gool en de grootvader van Adriaen Van der Goes c.s. broeders waren geweest. De bloedverwantschap stond dus eigenlijk nog eene graad verder af. Pater Celestinus bracht vele jaren van zijn leven als zendeling in de Levant, Syrië en den Libanon door. In 1667 zou hij naar Holland komen voor genezing van zijne beenen; of dat geschiedde is niet bekend, maar in 1672 bevond hij zich te Rome en het was destijds, dat zijne neven Gool de tusschenkomst van Van der Goes vroegen,

1) Dl. I, blz. 465.

2) Dl. I, blzz. 305, 434.

3) Dl. I, blz. 347.

4) Dl. I, blzz. 181, 189, 195.

5) Dl. I, blzz. 134, 163, 181, 189, 195. Dl. II, blzz. 86, 113.

6) Dl. I, blz. 275. Dl. II, blzz. 363, 384, 391, 427 en 447.

om te vernemen of hun oom nog in leven was en waar hij zich bevond: wat later in het jaar is er sprake van een uitgegeven boek, waarvoor in Holland eene goede som van de drukkers te bedingen zou zijn geweest. Er wordt wel niet gezegd welk geschrift dat was, maar men kan aannemen, dat bedoeld werd de Arabische Bijbel, welke Sergius Risius met de medehulp van Pater Celestinus in Rome had uitgegeven. Deze geleerde Karmeliet werd nog op 74 jarigen leeftijd als visitator gezonden naar de missie op de kusten van Malabar, maar stierf het jaar na zijn aankomst te Suratte ¹⁾. Met zijn broeder Professor Gool te Leiden waren de Haagsche broeders Van der Goes in gestadig vriendschapsverkeer ²⁾ en toen na zijn dood (28 September 1667) zijne oostersche handschriften en boeken zouden verkocht worden, stelden zoowel Adriaen als Willem daar veel belang in en lieten het niet aan raadgeving ontbreken, om die op de voordeeligste wijze van de hand te doen ³⁾.

Er is nu al het een en ander gezegd over de broeders Van der Goes, maar van hunne staatkundige denkwijze is nog niet gerept. Toch laten de mededeelingen en beschouwingen waarmede de brieven opgevuld zijn, ons daaromtrent niet in twijfel en het tegenovergestelde zou ook zeer te verwonderen wezen in den veelbewogen en dikwijls stormachtigen tijd waarover zij loopen. Het ontbreekt in deze schrifturen niet aan bewondering en zeker ontzag voor het beleid, de schranderheid en het doorzicht van den Raad-Pensionaris, maar men zoekt ook niet te vergeefs naar menig schamper woord over zijne buitenlandsche staatkunde, zijne neiging naar Frankrijk, zijne achterstelling van den Prins en de sobere gunst waarin de Prinsgezinden bij hem stonden. Voor den Prins en zijn Vorstelijk geslacht daarentegen klopt het hart bij de broeders Van der Goes warm; alle bijzonderheden hem

---

1) Studiën op Gods., wetensch. & letterk. gebied. Dl. XXIV, blz. 277. Petrus Golius of Celestinus à S. Liduina, door H. J. Allard.

2) Dl. I, blzz. 170, 196, 230, 234, 252, 264, 267, 275, 356.

3) Dl. I, blzz. 464, 480. Dl. II, blz. 26.

betreffende, worden met ingenomenheid en geestdrift verteld, zijne kansen gewogen, zijne achterafstelling gehegeld, zijn beleid geprezen, zijn verstand geroemd, in zijn welslagen gejuicht en al heeft Adriaen Van der Goes geene woorden genoeg om den allerdroevigsten en smadelijken moord op den Raad-Pensionaris en den Ruwaard, het einde van de lang volgehouden worsteling, af te keuren, toch schemert daarin eene verklaarbare voldoening door, over de gunstige wending die de zaak van den Prins heeft genomen.

Waarschijnlijk is nu het voornaamste vermeld, wat uit de brieven kan bijgebracht worden tot opheldering van het leven, doen en laten van Mr. Adriaen Van der Goes. Op ééne bijzonderheid dient hier evenwel nog gewezen te worden, namelijk op zijne vrees, dat, hetzij hij-zelf of zijn broeder in Weenen, in moeilijkheid mocht komen wegens de berichten die zij elkander overbrieften. Van daar dat hij meermalen Willem Van der Goes op het hart drukte de brieven te vernietigen ¹⁾, dan weder hem onder het oog bracht, dat de briefwisseling wat bedekt moest geschieden ²⁾, meermalen de behoedzaamheid had, zijne berichten niet te onderteekenen ³⁾, een voorbeeld waarin hij eene enkele maal door zijn broeder werd gevolgd ⁴⁾. In Weenen werd niet altijd op die wenken acht geslagen, maar wanneer zijne bezorgdheid wat hoog klom, zal Adriaen Van der Goes zijne aangeprezen lessen zelf wel in praktijk hebben gebracht, want nu en dan bestaan er nog al gapingen in de reeks der brieven die hij van Willem Van der Goes moet hebben ontvangen. Deze heeft, naar het schijnt, de Haagsche waarschuwingen niet zwaar opgenomen en de brieven zijner broeders vrij trouw bewaard.

Het is opmerkelijk, dat Adriaen nooit verflauwde in het bijeenbrengen en verzenden van nieuwstijdingen al de jaren lang der afwezigheid van Willem, bij dag en

1) Dl. I, blz. 299. Dl. II, blzz. 161, 418.

2) Dl. II, blz. 400.

3) Dl. II, blzz. 391, 398, 402, 409.

4) Dl. II, blz. 395.

avond en nacht, somtijds tot hem de inkt bevroor in de pen ¹⁾, en toen zijn broeder eindelijk teruggekeerd was, zal het hem in het eerst wel ongewoon zijn geweest, dat die vaste bezigheid op gezette tijden achterwege kon blijven. Als hij de veder neerlegt, verdroogt ook de bron waaruit wij de levensbijzonderheden hem betreffende konden putten, en niet veel anders blijft ter mededeeling over, dan dat hij nog dertien jaren met of in de nabijheid zijner broeders leefde, op den 6^{en} Mei 1686 te 's Gravenhage is gestorven en begraven 12 Mei in de Kloosterkerk, Willem slechts drie maanden overlevende en na een jaar door zijn broeder Martinus in den dood gevolgd. Margaretha van Hogendorp, de weduwe van Adriaen Van der Goes, stierf op het einde van Juni 1694.

Nu wij kennis hebben gemaakt met de briefschrijvers, is het niet overbodig een vluchtig overzicht te nemen van de brieven-zelven. Hoofdzakelijk wordt daarin gesproken over de staatkundige geschiedenis van Nederland in het bijzonder, en van vele andere landen waarmede onze Republiek in eenige betrekking stond; voorts over het Haagsche nieuws van den dag; wat voorviel in de vergadering der Staten van Holland; hetgeen vernomen werd van aanzienlijke vrienden, van en over vreemde gezanten; allerlei familieberichten; het beheer der bezittingen en het vermogen; den landbouw, handel, de scheepvaart en ook het weder. De aard dier nieuwstijdingen moge reeds de aandacht trekken ter wille van het maatschappelijk standpunt waarop de schrijvers geplaatst waren, de over en weder geleverde mededeelingen krijgen nog meer gewicht, wanneer men in het oog houdt door en voor wie ze geschreven werden. Wij hebben hier allereerst te doen met twee scherpzinnige rechtsgeleerden, die, zooals uit de ingenomenheid waarmede zij de staatkundige zaken bespreken dadelijk blijkt, gewoon waren 's Lands aangelegenheden nauwkeurig gade te slaan en te volgen;

---

1) Dl. II, blz. 305.

die genoeg ervaring hadden om, hetgeen heden voorviel, te toetsen aan hetgeen vroeger was voorgevallen en die gewoon waren een welberaden en goed overwogen oordeel over zaken en personen uit te spreken. Willem Van der Goes, in Weenen, mag geacht worden, hierin bij zijne broeders niet te hebben achtergestaan. Hij had veel gestudeerd en veel gereisd, met lieden van allerlei landaard omgang en daardoor een goed oordeel over het karakter der menschen zich eigen gemaakt. Bij dit alles komt nog, dat de broeders Van der Goes niet hebben kunnen vermoeden, dat ooit een derde van hunne briefwisseling kennis zou nemen, en dus argeloos voortschreven, bedoelende en ook wetende, dat hetgeen zij berichtten, alleen voor hun correspondent bestemd was. De brieven dagteekenen gelukkigerwijze uit een merkwaardigen tijd. Zij loopen van 1659 tot 1673 en spreken o.a. over den oorlog met Zweden, de vernietiging der akte van seclusie, het verbond met Frankrijk, den oorlog met den Bisschop van Munster, den vierdaagschen zeeslag, den tocht naar Chatham, den vrede van Breda, het eeuwig edict, het drievoudig verbond, den vrede van Aken, het merkwaardige jaar 1672, enz. Die gebeurtenissen worden niet ter loops en in het voorbijgaan, maar met tamelijk groote uitvoerigheid besproken en dewijl men daarover het onbevange oordeel van bevoegde tijdgenooten verneemt, is het te verwachten, dat deze bijdrage voor de geschiedenis van ons Vaderland in een belangrijk tijdvak niet onwelkom wezen zal.

De brieven, welke hierachter volgen, berusten in het Archief van het Bisdom Haarlem en worden met toestemming van Z. D. H. den Bisschop uitgegeven. Zij zijn afkomstig uit de St. Jacobus-Parochie te 's Gravenhage en bevonden zich, met vele andere familie-papieren van het geslacht Van der Goes, in ééne kist. Omstreeks vijftien jaren geleden is die kist met haar geheelen inhoud, door den toenmaligen Pastoor Rioche voor het bisschoppelijk archief afgestaan, naar het Bisdom te Haarlem overgebracht en daar gebleven.

I.

*Aanbevelingsbrief voor Jonker Willem Van der Goes van
Jacobus de la Torre, Aartsbisschop van Ephese, Vicaris-
apostoliek over de Vereenigde Nederlanden.*

11 April 1656.

Jacobus de la Torre, Dei et Apostolicae sedis gratia Archiepiscopus Ephesinus, Sanctissimi in Christo Patris ac D. N. Domini Alexandri Divina providentia ejus nominis Papae Septimi praelatus domesticus et assistens, ejusdemque ac praefatae sedis apostolicae per Hollandiam ac unitas Belgij provincias Vicarius generalis Apostolicus, nec non Serenissimae ac Potentissimae Regiae Majestatis Catholicae in capella regia Bruxellensi Capellanus major. Omnibus has visuris Salutem in Domino.

Veritati fidele testimonium perhibentes certificamus ac attestamus certissima ex scientia: nobilem ac clarissimum virum, Dominum Guilielmum van der Goes, Hagae Comitatus in Hollandia sub dioecesi Ultrajectensi esse e parentibus ac parentela nobilibus et Catholicae fidei cultoribus pijs, ac fautoribus singularibus ac nobis optime cognitum natum ac educatum. A morum quoque et vitae honestate atque pietate illum se semper reddidisse summopere commendabilem et inter illum et nos jam a plurimus annis intercessisse peculiarem consuetudinem et amicitiam; unde et declaramus etiam illum corde et animo addictissimum semper fuisse et adhuc esse serenissimae ac inclytae domus Austriacae, atque in primis praefatae Regiae suae Catholicae Majestatis tum honoris ac respectus zelosum

propugnatores, tum prosperitatis devotum ac desiderosum exoptatores; proptereaque censere nos ac judicare: omnium omnino Principum tum ecclesiasticorum tum laicorum, in primis vero potentissimi illius Regis ejusdemque excellentissimorum ministrorum quorumcumque summos favores quam maxime dignum ac jure optimo meritum illum esse. In quorum omnium ac singulorum fidem, presentes testimoniales ac commendatitias literas, manus nostrae subscriptione confirmavimus ac sigilli proprii sub impressione roborari fecimus Via Flaminia juxta Urbem Romam hac die undecima mensis Aprilis anni Domini M.DC.LVI. praefati vero Sanctissimi Domini Nostri Pontificatus anno 2°.

Jacobus Archiēps Ephesinus,
Vicarius Aplicus.

De Mandato Ill^{mi} ac Rev^{mi} Dnī mei p̄tī,
Guilielmus Noel.

Opgeplakt zegel van Jacobus
Archiepiscopus Ephesinus.

II.

*Gezondheidspas voor Jonker Willem Van der Goes, gegeven
te Alicante*

8 December 1656.

A universes è sengles Officials, è altres qualsevol persones, al qual, ò als quals lo present pervindrà, é presentat serà. Los Justicia, y Jurats de la Ciutat de Alicante, per tenor del present certificam com Guillermo van der Gues denacio Olandes dehedat de 37 años y Franco Burguno de 18 años soncriat van a Malaga y Cadis ablan las Provincias Unidas de Olanda Parteix dela present Ciutat, la qual per la gracia de nostre Señor Deu está

molt sana de mal de peste, y tot altre qualsevol mal contagios: en la qual se guarda q̄ non entrē persones, robes, ne altres coses q̄ vinguen de parts morbooses, ne infectes. En fe, y testimoni de les quels coses avē fet expedir lo present, fermat de la ma de nostre Escriba, y sagellat ab lo Sagell de dita Ciutat Dat. en Alacant à 8^r del mes de Dembre Any M.DC.LVI.

Thomas Quesada nott p. lo escriba
de la Sala.

Opgeplakt zegel van de stad Alicante.

III.

Heffing van extra middelen voor den oorlog met Zveden. Verzet van Dordrecht daartegen. Berichten uit Zveden en Portugal nopens de krijgsbedrijven. Morgengeld over Groot Cromstrijen. Onderhandeling met de erven van wijlen den Heer van Adrichem.

Hage, den 24 Febr. 1659.

Myn Heer.

Ick hebbe tot nu toe uytgesteld te scrijven opdat yets seeckers soude berichten van t'geene hier by de Staten van Hollant is geresolveert, aengaende het uytvinden van middelen tot verval van den oorloch tegens de Sweeden, ende oock, soo het soo geviel, tegens d'Engelschen, daer de Franschen ons mede dreygen. Daer is geconsenteert een twee hondersten penning volgens de laeste quotisatie van den duysensten penning, t'geen veel gelts sal geven; daerenboven is wederom toegestaen het last- en veylgelt, t'geen in den Engelschen oorloch over de vijftien tonnen gouts alleen over Hollant heeft opgebracht, noch is toegestaen een jaer halve verpondingen over de huysen in dorpen ende steeden, mitsgaders over gasthuysen ende

andre armhuysen haer landen ende thienden, die tot noch toe altyts vrij sijn geweest, sullende bedraegen over de goodtshuysen landen alleen 150000 guldens. Noch van yder last cooren dat opgeleyt wert, soo van inlants als uytlandts cooren, 15 stuyvers per last; voorts sullen alle vroetschappen, scheepenen ende andere persooenen van wat staet off conditie die syn, in bedieninge synde, moeten belooven ende sweeren, dat sij in haar huyshoudinge niet en sullen toelaeten eenige fraude van imposten ofte sluyckerijen ofte andere te conniveeren, op peyne van als mineedige gestraft te werden. De stad Dordrecht heeft niet wel in dese lasten willen consenteeren off wilden, dat alvooren de recipissen van haeren ontfangen Hogeveen bij het gemene landt soude goet gekent werden ende aen haere inwoonders voldaan, t'welck dese voors. resolutien wel 14 daegen heeft opgehouden, ende is nu eyndelijck aen die stad gegeven, den impost van wijn en bier te mogen hebben in amodiatie, voor den tijd van tien jaeren, tot sulcken prijse als voor desen deselve aldaer in tien jaeren herwaerts, het een door het ander gereeckent, heeft opgebracht, midts dat de recipissen uyt de penningen die de stad meer als den jaerlijcxen impost sal trecken, sullen moeten voldaan werden, sonder dat naerderhant den staet over deselve meer sullen mogen moeyelijck vallen, daermede de compositien daer sullen gesteuyt werden, ende in tijde ende wijlen die imposten vrij hooger gepacht als voor desen, dat veel daer tegens de borst is. Tot grooter animositeyt ende continuatie van den oorloch werden d' andere provintien mede seer erenstich beschreven te willen contribueeren ende het gemeen intrest ter handt nemen, soo dat het werck om t'wat ¹⁾ gaet. Den admirael heeft uyt Copenhaegen gescreven, dat wel daer geen gebreck van viveres was, maer dat het volck, soo te waeter als te lande, seer sterff, dat de Sweeden niet vrij en gingen, dat hij seven van sijne en vijff Deensche scheepen claer hadde en suffisant gemandt om nodruften te haelen ende voorts eenige Sweetsche capers naer te jaegen. Daer

---

1) Geldelijk voordeel.

is weder ordre derwaerts geschickt dat noch met de vloot soude wachten tot dat van de Hollantsche 48 sterck, die in t'begin van Maert off half' voorseecker, t'zeyl gaet, hem sal verlost hebben ende dat op d'advertentie van haeren comste, zee sal hebben te kiezen ende dan tuys te comen. Hier tegens en syn de tijdingen uyt Portugael niet seer advantagieux, alsoo de Spaenschen meer als schandelijck geslaegen sijn, als uyt de couranten sien sult. Wij hebben tot Rotterdam moeten toestaen, een ommeslag van tien gulden op de morgen over groot Cromstryen, tot lasten van de eygenaers, alsoo geen remis van het restant van verpondingen hebben connen krijgen. Op mergen vertrecke naer Utrecht tot vervorderinge van de saecke, daer den heer van Duyckenburgh nu is ende ons seer groote dienst belooft heeft. Sal het wedervaeren spoedelyck adviseeren, en dewijl het papier ten eynde is, U E^d wenschen wegens alle vrienden ende bekenden, die hier in goede gesontheit syn, dat Godt UE. gelieve te bewaeren en blijve

Myn Heer,

UE. dienaar,

A. van der Goes.

Den heer van Baertwijck sal het cort gaen maecken en het proces van revisie van de Nobelaers tegens van den Honaerdt, in cas van revisie, sal de naeste weeck aengaen. Volgens de tijdingen uyt Brabant en preparaden van de Franssen, valt daer niet veel goets voor Oostenryck te hoopen.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Francfort.

IV.

Aanval der Zweden op Kopenhagen afgeslagen. Verbittering des Konings daarover. De Engelsche vloot uitgelopen. Onderhandelingen met de familie van wijlen den Heer van Adrichem. Stadsnieuws. Scheiding eener nalatenschap.

Hage, den 13 Maert 1659.

Myn Heer.

Niet twijffelende ofte de geruchten van den vergeefschen aenval van de Sweeden op Coppenhaven, sullen al grooter uytgeroepen werden als wel de waerheyt van deselve is, sal cortelijcx verhaelen t'geene hier, soo uyt de brieven van den Admirael Opdam als den Collonel Pichelaer, die de Hollantsche troupen aldaer commandeert, is bekend geworden. Bij beyde deselve werdt gemelt, dat den Coninck van Sweeden met eenige duysenden mannen de stat met stormen meende te vermeesteren ende daertoe in der haest alle gereetschap hadde by doen brengen ende op vijff plaetsen seer furieuse aenvallen hadde gedaen, doch allesints met verlies was affgeslaegen; dat niet tegenstaende tot driemaels de assault hadde hervat ende door een stratagema van Pichelaer seer deerlijck waeren aengehaelt, dewelcke op een plaets, die de swaxte was, alle de Nederlantse troepen hadde gestelt ende ordere gegeven, dat de Sweeden souden inwachten tot op de grachten, die alle wel gebijt waren ende de wallen begooten ende hadde op een plaets, die stercker was, alle tamboeren doen slaen de slagh van haere natie, daer de Sweeden niet aen en vielen, als gelooft wert, denckende dat wel beset was, ende op de plaets daer de stilte was, aenvallende, wierden met drie decherges van de musquettiers, ontrent 800 sterck, soo wel ontfangen, dat retireerden, achter laetende ontrent hondert tachtig man, daeronder wel dertich capiteynen ende andere officieren, die het volck met groote courage aanvoerden. Van de Hollandse en is maer een gequest ende niemant doot, van de Denen vijff a ses gebleven, en segt men dat de

Sweeden veel dooden ende gequesten hebben wechgesleept en wert gelooft, dat wel drie duysent, soo dooden als gequesten, hebben, daer onder veel voorname officieren; men seyt, dat den Coninck naer Cronenburg is gereetireert ende als dol is over het verlies ende affront en dat hij een van sijne mingnons (die hem seyde dat niet soo seer temerairelijck tegens het advys van de crijsraet sijn volck op een vleesbanck hadde behooren te brengen), soude doorsteken hebben ende dat nu den dolleman speelt. Tis een groote saeck tegens het begin van het jaer en soo de Brandenburgsche over conden gescheept werden met eenich paerdevolck, souden welhaest uyt Zeelant gejaeght connen werden. Daer wert gescreven, dat Langelant oock aen Denemarck soude gecomen sijn. Uyt Engelandt is een vloot van 40 scheepen geloopen, die met dees oostewindt en vorst, al weder sal moeten keeren, behalven dat de saecken soo verlopen sijn, dat op Coppenhaven niets meer te doen valt; de Denen hebben in het afftrecken daer, eenige gevangenen becomen, soo gesonde als gequeste. Ick hebbe de voorleeden weeck tot Utrecht geweest, daer goede toesegging hebbe gecregen, dan alsoo de heer Dierhouth tot Arnem moest weesen, moet noch eenige daegen ingesien werden. Den heer van Rascourt gaet trouwen met de outste juffrou Valckenaer. Van daeg hebben wij de goederen van oom Cromstryen zalicher gecavelt en is ons te beur gevallen een vierde part van de ambachtsheerlijckheyte ende daertoe¹⁾ 5260 gulden aen gelt, t'samen genomen op negen duysent seven hondert en t'sestich gul. Den heer van Maesdam doet sijn particuliere gebiednisse, soo als alle andere vrienden mede syn doende, en sal, Godt Almachtich voor UE. biddende om gesontheyt tot zalichheyte, blyven

UE. ootmoedige dienaar,
A. van der Goes.

Mijn Heer,
Mijn Heer Willem van der Goes
Mainz.

---

1) Bovendien.

V.

Zweedsche zaken. Tractaat met Engeland (en Frankrijk) tot herstel van den vrede in het Noorden. Val van Richard Cromwell. Wapenstilstand tussehen Spanje en Frankrijk. De vloot onder de Ruyter zeilklaar. Geruchten over veranderingen in Engeland. Twee huwelijken. Kwarteljacht.

Hage, den dach naer Heemelveertsdach 23 Mei 1659.

Myn Heer.

Hoewel in Duytslant geen groote opinie hebt van de exploicten van de Hollantsche scheepen, door dien oordeelt dat haer leet is, dat met de Deenen soo verde syn ingespannen, soo doet den Admirael nochtans al vrij meer, als alle de Duytsche troepen, daer over men nu vijff à ses jaeren met werven besich is geweest ende noch niets en is van voortgecomen, als dat sy haer swackte en cleyne courage, soo in t'beleg van Thore als andere gelegentheyten, hebben doen sien, daer ter contrarien den Admirael, synde met achtien scheepen uyt Coppenhaegen uytgelopen, de Deenen en Hollanders, die door Sweeden met 22 schepen in Flensburch wierden beset gehouden ende door (gebrek aan) levensmiddelen tot het uystersten waeren gebracht, van daer heeft gedreven ende is de schrick onder de Sweeden noch soo groot voor de Hollanders, dat geen formeel gevecht dorsten doorstaen, maer naer een schutgevaert ¹⁾ van ontrent drie uyren, alsoo het tegens den nacht ginck, de vlucht namen ende elcx verstroeyt, een goet heencomen sochten. Men seyt dat twee scheepen souden genomen syn, dan is maer met brieven over Hamburg en Lubeck, maer den Staet heeft geen ander tijding als van de conjunctie met de scheepen in Flensburch ende de

---

1) Schermutseling.

vlucht van de Sweeden. Men gelooft nu de Brandenburgsche haest sullen connen overgescheept werden, die dan in Zelandt wel te werck sullen connen comen om de Sweeden mede van daer te jaegen. Eergisteren nacht is hier het tractaet tusschen de Staeten en Engelschen aengaende de Noortsche Coningen geslooten en heeft men daer over tot vier uyren in den nacht besich geweest. Bracht den Engelschen resident een seer ampele commissie en, soo hij seyde, veel breder als hij verwacht hadde. Maer hoe vast desen Staet op die commissie van Cromwel gaen sal, moet den tyt leeren, alsoo Cromwel selve, soo door veele advysen wert geconfermeert, gedgegradeert is ende alle macht ontnomen ende alleen maer twee hondt duysent gulden aen levenstractement is toegeleyt, ende heeft de swaeger ende militia nu d'opperste macht in de handt en over de 4000 paerden binnen Londen. Doen het oude parlement weder bijeen roepen en sijn van meeninge, t'selve geduyrige residentie te doen hebben, in forme van de Staeten-Generael hier, daer dan de swaeger van Cromwel het hoofd van sijn (zal). De publicatie van de stilstandt van wapenen tusschen Spangien en Vranckrijck, is hier door d'ambassadeur van Vranckrijck genotificeert en seyt men, dat beyde de troepen marcheeren naer Duynkerken, om, soo d'Engelsche voor de termine haer toegeleyt niet ruymen en willen, met geweld uyt te drijven; daertegens sijn eenige scheepen met behouften en volck derwaerts, soo dat daer wel een crabbeling ¹⁾ soude mogen omgaen. De vloot die van hier soude gaen, leyt op de Helder, 38 scheepen sterck, en soude al vertrocken sijn, ten waer den L. Admirael de Ruyter, op eenige woorden in sijne commissie, eclarcissement versocht hadde, als namentlijk het woort, alle officien tegens d'Engelschen mijden, t'welck weeten wilt hoe de Staeten dat verstaen willen hebben, opdat als het eens op een rancontre aenquam, men hem den slagh ²⁾ niet soude geven en seggen, sijne commissie te

1) Eenig gevecht.

2) Schuld.

buyten gegaen te hebben ende hem dan tot een versoen-offerhande opofferen; soo sijn der in de commissie nog eenige andere woorden. T'Amsterdam is een schipper vastgeset die rapporteert, dat d'Engelschen uyt de Sondt gelooopen waeren ende dat hij bij Schagerrack met haer gesproocken hadde, die seyden thuyts ontbooden te syn om de veranderinge, die thuyts is voorgevallen. T'Schijnt, dat haer de Staeten door rapporten niet langer willen laeten abuseeren en sijn daerom in meeninge, soo de schipper de waerheyt heeft geseyt, wel te beloonen ende ter contrarie sijnde, te doen straffen. De dochter van de Prins van Orange, die met Graeff Aenhault gaet trouwen, sal naer Vrieslant gaen om te bruloften, om de questien tusschen de Princesse royale ende Aertogine van Brandenburg te vermijden over het voorgaen, anders was alles tot Rijswijck al toegestelt; de dochter van de heer van Sommersdijck gaet trouwen met een Engelsche Graeff die rijck is. Als sal gecomen sijn in sijn rijck, sal hem, om de noodt, met het geld van Sommersdijck wat behelpen. Van de eene liefhebberij tot d'andere. Ick hebbe doen sien, off één wel soude te krijgen sijn, maer ben tot mijn mening niet connen comen, seynde daerom twee kreuck-off ploeybeenen, die keurlyck goet sijn en bij Goesdorp, die wel de principaelste liefhebber hier is, voor sulcx opgenomen; dat met de kreeftetandt is heel gemackelyck om steecken; voor iemant die maer eenige kennis heeft can het beesigen tot een wecker, ende oock op de voorstem, soo de liefhebbers dat noemen, dat is, als stillekens maer geroert wert voor een cleyn been om aen het lijff te locken; het ander is een cattebeen, dat meede heel goet is, maer moet met kennisse gehandelt werden en volgen de quartels daer seer wel op. Soo Mr. Famars een perfect liefhebber is, moet selve leeren ofte rompen leeren ploeyen, t'welck geschiet op een houtie, als een kegel rondt ende gladt, daer t'eynden een korfftie ¹⁾ in gesneden werdt ende daer wert het leer, nadt synde ende toegenaeft ende omgekeert, op vast gebonden. Dan wert

---

1) Kerfje.

naer het dunne eyndt als met vrongen offgedrongen en met een puntich houtie van onder gelyck opgeset en dan gladt synde en op een gelycke rondte met een dun hardt toutie op het houtie vastgebonden. Dan comt men tot een tweede en soo voorts. Achter in wert, als volploeyt is, willige houtie genaeyt. De twee losse creefte tanden, die mede seynden, syn mede heel goet, by namen het grootste van de twee; soo daer een rompe toe maekt, sal hem wel bevallen; het vangen als by manieren van een vlou gaet dus aen: men heeft een spreij off tyras, die aen een pieck in d'aerde met het een eyndt werdt vastgemaect, en aen het ander eyndt meede aen een stock ofte pieck die met de handt werdt vastgehouden, van een die plat op d'aerde neder sit, dan gaet degeene die het been steeckt boven de wint sitten en comen dan de quartels op hem aenvliegen in het net, maer eer daer aenraecken, slaet degeene die d'stock vast heeft, die tegen d'aerde, soo leyt de quartel daer onder, t'geen goet vermaeck geeft by stil weer en in de scheemering savonts en smergens; en houft men maer langs de weegen te gaen en niet een natte voet te maeken ofte in t'coren te loopen. Dit jaer is hier haest geen quartel, door al de noordewindt die hier gehadt hebben. Wensche, de heer Famars veel contentement ende vangst mach hebben. Alle vrienden en bekenden syn hier noch in goede dispositie, bidden dat Godt almachtig UE. in gelycke gelieven te bewaeren, en blijve

Myn Heer,

UE. Ootmoedige dienaer,
A. van der Goes.

Daer moeten platte sijde linten door de beenen achter gesteecken werden.

VI.

Veranderingen in Engeland. Vrede-voorslagen aan de Noordsche Koningen. IJk der turfstonnen. Onlusten daarover te Naarden en in Gooiland. Valschheid in de ordonnantiën van betaling voor schepen en wagens. Wie daar in betrokken zijn. Schade, voor den Staat er uit voortloeiende. De ambassadeur van Portugal in 's Gravenhage onttrekt zich aan den dienst van zijn Souverein. Trage voortgang der Utrechtsche onderhandelingen. Over kwartelvangen.

Hage, den 30 May 1659.

Mijn Heer.

Dat de saecken van de regeeringe in Engelandt verandert syn, is niet als al te seecker ende is daer over onder de wel geintentioneerde van desen staet groote ontsteltenis ende brengen de laetste brieven mede, dat Cromwel was gegeven 200 duysent gulden jaerlicx, als voor desen hebbe geschreeven, ende dat voorts de hooge macht ende regeering was gestelt in handen van t'seventich personen, uyt alle provintien daertoe gecooren, die perpetueel soudon bijeen blijven tot Londen, doch alle vijff off ses jaeren veranderen van persoonen, op dat de tyt haer niet al te veel machts soude geven; dat onder de t'seventich, tien soudon sijn, die negative stemmen soudon hebben, als de Coningen voor deesen. Ondertusschen is het tractaet hier, aengaende de peys tusschen de noortsche Coningen, affgehandelt. Wat effect daer afcomen sal, staet te verwachten. Den admirael Obdam heeft de leste rescontre van het conjungeeren voor Flensburch gescreven; dat de Sweeden hadden connen geslaegen werden, indien de nacht niet op de handt waer gecomen geweest ende dat door de goede windt die daer bij quam, in alle havenen waeren geretireert. Scrijft voorts, dat de Brandenburchsche sullen overscheepen, alsoo de zee van alle Sweeden geheel veyl is; wat die braves dan in Zeelandt sullen doen, sullen ter eerster weete over seynde. Hier is het heel Holder

te pa! dewyl de Staten van Hollandt seer besich sijn om Haer Ed. finantien te verbeteren ende alle frauden van sluyckerijen, met het beeedigen van alle regeerders, wijn-coopers ende andere, voor te comen. Is mede geremonstreert geweest, dat alsoo de turf-tonnen op d'een plaets grooter ende d'ander cleynder waeren, dat het landt, indien deselve wierden gebracht op de ton van Leyden ende der Gouw, aen de pachten jaerlicx merckelyk soude profyteeren. Is derhalven op den yck van de tonnen soodaenige ordere gestelt ende t'selve gepubliceert ende op de verpachtinge oock aengeseyt, dat de groote van de tonnen, soude weesen als voors. is. Dit heeft veele niet wel aengestaen die vry grooter tonnen hadden, en soo het een saeck is die alle man seer raeckt, is tot Naerden daer over tumult ontstaen ende hebben den pachtershuys uytgeplundert ende voorts de regeerders ende officier dapper gedreycht, dat soo sy den pachter maintineeren wilden, dat het haer beurt oock soude werden. De boeren van t'Goeylandt, die meenden dat daer beuyt te halen was en niet gewent syn veel gelts van imposten te geeven, quamen oock om een kycktie in vry goeden getaele, en maeckten haer meester door het getal, cregen den pachter en slougen hem crepel en lam, hoewel geseyt wert dat soude gesturven syn. Deden de burgem^{ters} het huys houden en verseeckerden haer met de gemeente van stadspoorten. De tijdinge daer van t'Amsterdam comende, sonden dadelyck een compagnie soldaeten uyt haer stadt van 130 man, doch wilden die van Naerden die niet inlaeten, maer door tusschengaen van den officieren, sijn eyndelijck binnen gegaen, door dien men de boeren dreychde thuis te gaen besoecken ende de stadt beset te houden en meerder macht t'ontbieden, gelyck oock gisteren morgen ten drie uyren twee compagnien Gardes van hier met damloopers ofte beschuytventers ¹⁾ derwaerts syn gesonden, ende acht compagnien ruyters naer Goeylandt patent gegeven is. De capiteynen van de gardes derwaerts vertrocken, is Oosthooren ende Bondt. Tschynt

---

1) Zeker vaarttuig.

dat de brouwers aldaer ende te Weesip en op meer plaetsen, het gemeen hebben gaende gemaect ende dat men aen de swaxte een schrick wilt geven. De beneficieringe van de finantien wert noch met ander middel by der handt genomen. Daer wert bevonden, dat ten tyde van den oorlooch, seer veele frauden in de ordonnantien van de scheepen ende waegens is geschiet ende dat wel vier milioenen souden ontdeckt syn; dat een ende deselve schipper in Noorthollant, Vrieslant, Gelderland en Hollant betalinge op syne ordonnantien hadde gedaen geweest, niet dat de schippers die genooten hadde, maer de pretense acticoopers, daeronder eenen Alexander, die de handt van den commys Jan Casenbroot soo wel wist naer te maecken, dat niet t'onderscheyden was. Desen voortvluchtig sijnde, is thuyt ontbooden by de Raedt van Staeten, op belofte van impunite; des soude hij alle die aen het schelmstuck vast waeren, aengeven. Sit op de voortpoorte ende is daer mede geset eenen Sevenhuysen, en den secretaris van Leckerkerck, omdat hy certificaten aen de schippers van haer wooninge tot Leckerkerck soude gegeven hebben ende dat het schippers van andere quartier waeren, die, oock van haer rechte woonplaets certificaten overbrengende, oorsaek gaven, dat haer ordonnantien op twee plaetsen, schoon gefalcifeert, betaelt wierden. Den commys Mierop, UE. bekent ende woonende in de Laege Nieuwestraat, altyt ende noch bij alle voor een eerlyck man gereputeert sijnde, is verleeden Sondachmergen mede van het bedt gelicht, ende was de resolutie daertoe genomen ten huysen van de heer van Schagen, met eenige die nevens hem in de commissie syn uyt den Raet van Staeten. Ende off wel denselven raet geen qualiteyt van apprehensie over ingeseeten soude hebben, soo syn nochtans daertoe bij resolutie van de heeren Staten van Hollant gequalificeert geworden op den 17 deses, om alle, aen het voors. faict vast sijnde, allerweegen te mogen apprehendeeren binnen den tyt van 14 daegen pro termino. Tot Dort is een met pack en sack naar Engelandt gevaeren, ende een ander, niettegenstaende bij de Staeten-resolutie burgem^{rs} van steeden en andere officieren waeren gelast aen de persoonen, daertoe gecommiteert, de hulpsame handt

te bieden, weigeren hem te laeten volgen, soo dat die saeck al mede niet door comen sal om de grooten die daer-aen vast syn. Daer wert geseyt, den commys Mierop hem seer wel defendeert ende dat op hem niet veel te seggen sal syn, te meer, alsoo Alexander voors. selve bekent heeft, dat hy heele liassen van ordonnantien heeft gefalsifieert ende daerom syn beschuldigen tegens een man van eeren, niet veel gelooffs sullen hebben. Den fiscael Silla is hier in de man, op wiens naem het werck geschiet, doch is om de gewichticheyt van de saeck den Ad^t Willem de Groot bijgevoucht, die daer heel moey mede schijnt, en andere seer verwonderen, dat heeft aengenomen. Wat daer aff comen sal, sullen adviseeren. Gisteren nacht is den ambassadeur van Portugael, soo geseyt wert, bancqueroet gespeelt, doch is de waerheyt, soo naerder onderricht werden, dat hy het intrest van Portugael verlaetende, door den secretaris Mr Richardt van wegens croon Spangien naer Brabant is geleyt ende dat alle correspondentien tusschen de gealierde als Portugael, Vranckrijk, Engelandt, Sweeden en Duytsen, die daer aen vast syn, in de Spaensche handen heeft gesteld. Tis secker dat hy met don Stephan de Gamarra correspondentie heeft gehouden, ende alsoo niet veel schuldigh is, wert niet geloofd dat banqueroet is; oock seyt my de heer van Valckenisse, dat syne beste meubelen ten huysen van den Spaensen ambassadeur al voor eenige daegen sijn gebracht, waerover niet twijffelen wilt, off is de saeck van het partij kiezen waerachtig. Hij is een bequaem man, van grooten staet en middelen. T'schynt hy met de peys tusschen Vranckryck en Spangen, de standt van Portugael opgeeft. Off wel van Uytrecht niet goets en compt, daerom laet niet, daegelycx, soo door de heer van Duyckenburch, Eeuwijck ende andere, aengehouden te werden tot affdoening van het werck, dan, werden deselve van tyt tot tyt uytgesteld; dan, met dat de man van huys moet, dan dat sijn dochter daervan sal spreekken, dan dat hij de vrienden daerover eerst moet advys vraegen; heeft geloofd ¹⁾,

---

1) Beloofd.

eerlang daer aff een eyndt te maecken ende altijts goede begeerte te hebben gehad. Sal in veertien daegen wederom derwaerts gaen om t'avanceeren, soo doenelijck is; onder-tusschen hadden liever gehad, naer Brabant waert gecomen als noch verder op te reysen, maer dewijl genegen syt dat hoff mede te sien, sullen van alles dat waerdich is, adviseeren. De quartelbeenen syn van daeg acht daegen van hier gegaen, en soo wat laet met scrijven besich was, hebbe den brieff maer in het doossie gedaen. Een veel ¹⁾ hebbe niet weten te becomen, maer soo wilde 15 gulden besteeden, soude tans een connen crygen, die goet is. Waarmede UE. geluck op de reys sal wenschen en Godt almachtich bidden, UE. in goede gesontheyt te bewaeren en blyve

Myn Heer,

UE. ootmoedige dienaer,
A. van der Goes.

Onse vloot is nu mede niet verde van de Sondt, bestaende in 38 scheepen, de schoonste die te sien syn. Extraordinaris met bootsvolck en voorts met 4000 soldaten bemant. Soo last hebben alst behoort, sijn de Sweeden capot, alsoo d'Engelschen naer huys sijn, om oorsaeck van den oproer in Ierlant, daer een deel Cromwels en andere parlaments off 70 mans sijn.

VII.

Vrede tusschen Frankrijk en Spanje. Gang der onderhandelingen daarover. Regeling der zaken van den vertrokken Ambassadeur van Portugal. De Koningin van Boheme naar Brussel. Hare plannen en schulden. Over de Cromwell's. Stand van zaken in Denemarken. Fransche en Engelsche kapers voor de Hollandsche kust. Middelburg

---

1) Vedel.

verliest een schip; een kapertje door Vlissingen opgebracht. Haringvloot mag niet vóór 1 Juli uitloopen. De vloot of een gedeelte er van thuis ontboden om de zee te beveiligen. Over de vervalschte ordonnantiën van betaling en over de onlusten te Naarden. Maatregelen om in Schiedam, Delft en Gouda de rust te bewaren, zoo die gevaar mocht loopen door het uitblijven van de haringbuizen. Granen goedkoop. Slechte vooruitsichten van den oogst. Schilderijen van juffrouw van Hogendorp.

Hage, den 20 Juny 1659.

Mijn Heer.

Dat de peys tusschen Vranckryck en Spangien vast gaet, mach niet meer tegen gesproken werden, hoewel geseyt werdt, dat de conditiën noch niet vast staen, maer dat Don Louys de Haro ende Mazaryn den anderen te Baiona sullen gaen vinden ¹⁾, om alles by monde te vereffenen ende te beter te secreteeren. De geestelycken hier geven voor en pretendeeren te willen weten, dat het tegens de kettters en Engelsche rebellen bij beyde Coningen soude gemeent werden ende dat een ligue voorhanden soude syn, om Coning Carel in syn ryck te helpen. Den Francen ambassadeur geeft voor, dat al offschoon peys wert, dat nochtans Portugael in sijn ryck sal gemaintineert werden, om Spangen altyts in devoir te connen houden, ende dat voorts alle conquesten aen Vranckrick, uytgenomen Duynkercken, souden blyven. Den Ambassadeur van Portugael, die van hier was vertrocken, is te Brussel en werden door de Spaensche ministers syne schulden hier voldæen, die ontrent 12000 gulden syn; heeft hier seer schoone meubelen en silverwerck te pande gelaeten. De Coninginne van Bohemen (die men in Duytslandt palsgravinne noempt) is stillekens naer Brussel vertrocken. Men geeft voor, dat het is om Coning Caerel te gaen spreecken. Maer wert bij de meeste gelooft, dat haer dochter Louyse sal volgen ende mede Vranckryck ingaen ende van religie

1) Elkander te Bayonne zullen ontmoeten.

verandert sijn. Haer schulden bedraegen stijff ses tonnen gouts, daer wel de meeste ingesetenen van den Haeg aen te cort souden comen, soo tot de betalinge geen ordere wert gestelt. T'schijnt uyt Engelant voor haer in eenige jaeren geen gelt altoos is gecomen en seynt de keurvorst seer cleyne en selde wissels over. Dat de saecken in Engelandt t'onderste boven gaen ende Cromwel t'enemael buyten credit is, staet vast, tot soo verde, dat de brieven, die op gisteren van daer sijn gecomen, mede brengen, dat het graft van den protector soude geruineert sijn ende de naem van de sark uytgehackt ende voorts alle memoriën ende tafelen van hem gebroocken, en geven de republicaens-mannen voor, dat hij straffbaer aen den live soude geweest sijn, doordien hij de fundamenten van de republyck hadde verandert en door de militaire macht syn selven een hooft van de regeering hadde gemaect. Daer wert geseyt, dat het lichaem in t'graft niet is gevonden; off wel met kist en al sal verreesen sijn off gesoncken, wert niet geseyt. De hondert duysent cronen, Richardt Cromwel toegeleyt, sijn alreets vermindert op een helft, als oock het tractement van de moeder. Sommige seggen dat Henry Cromwel in Ierlant met de militie ende adel seer wel staet ende in postuyr is ¹⁾ om sij(n) selven als viceroy te mainteneeren; daer gaen voor seecker vier commissarissen van het tegenwoordige parlement naer toe; off Cromwel die sal ontvangen off obediëeren, staet te sien. Uyt Denemarcken is niets sonders, als dat de twee statenvlooten in de Belt geconjungeert sijn. Wat naar de stilstandt, die by het tractaet hier met Vranckrijck en Engelandt gemaect, welck noch vijftien daegen duyrt, gedaen sal werden, moet uyt gewacht werden. Onder tusschen is d'engelsche vloot, soo voor desen gescreven hadde, niet vertrocken, maer door d'advertensie, die hadden, dat d'onse aen Schagerrack was, blijven leggen, t'welck hier quaet achterdocht geeft, dat door d'Engelsche en Francen bedrogen sijn, alsoo die vier duysent auxiliaire soldaten voor het uyteynde van het tractaet niet mogen landen,

---

1) Voornemens.

ende werden de soldaeten door het lang schiepleggen seer gematteert. De Brandenburgse die op Funen overgescheept zijn, sijn meester geworden, maer lijden groot gebreck van alle eetwaren; dewijl de Hollanders met beyde vlooten in(de) Belt leggen, sijn vijf Sweetsche scheepen voor Copenhaven gecomen, en capen met cleyn vaertuych op, al wat op Denemarken viveres ende anders brengt. De zee is hier voor t'landt soo vol France en Engelsche capers, dat geen zee te bevaren is; hebben alle, Sweetse commissien off dubbele; een Frans caper, met 32 stucken, heeft een schoon schip van Middelburch, comende met een retour van twee tonnen gouts, toebehoorende de principaelste regeerders van de stad en gemonsteert met 24 stucken, genomen; hoewel dat seer lang defendeerde, moest door gebreck van volck opgeven, daer tegens hebben die van Vlissingen een capertie met ses stuxties opgebracht, daer op sijn datelick volck en meer geschut geleyt hebben en s'anderen daegs in see sijn geloopt om te sien, off de andere vijf van haer consoorten connen bedriegen; sullen veynsen off het Seeusche schippe veroverd hadden. Door dien de haringvaert gedestitueert is van all convoy, is bij billeten geaffigeert, dat niemant en sal voor den eersten July in zee loopen, en werden in aller haest 16 cleyne scheepen toegemaect om te convoyeren en voorts den admirael Obdam off een gedeelte van de vloot thuis ontboden om de zee hier te veyligen. De gevangenen op de voorpoort, werden noch somwijlen geexamineert ende is op eenige niet veel te seggen, alsoo door de valsche handtweykeningen van eenen Michel Alexander en Sevenhuysen bedrogen sijn; ondertusschen leyt de huysvrouw van de commys Mierop en sterft over de altratie. Sijn de raed van staten en gecommiteerde raeden met haer gevangenen al verleege, soecken die aen het hoff op t'offeren ¹⁾, die het refuseeren, als haer alle kennisse van fraude over gemene landts middelen ontnomen sijnde, en dat sijn het vuyl van andere onbehoorlijcke apprehensiën niet en willen aff wassen. De

---

1) Naar het hof te verwijzen.

compagniën gardes die tot Naerden sijn, blijven noch al daer, hoewel de saeck soude gevonden sijn; twee van de principaelste sijn bij de cop gevat en hier gesonden, maer alsoo daer ontrent door de nieuwe schattingen, de gemeente vrij wat ontroert is, sal men de gardes daer noch wat laeten blijven en mede in alle binnenlandsche steeden volck brengen. Cap^{te} Terlong sal tot Schiedam, Valckenburch tot Delft, Perchevael ter Gou en soo voorts geleyt werden, om alle onheyl van commotie, die wel mocht veroorsaect werden door het ophouden van de buyssen en soo eenige genomen wierden, te beletten; een geluck isser, dat de granen redelijk goede coop sijn, hoewel het gewas seer slecht staet; hebbe selve 31 mergen braeck en meest al uytgeploecht landt; geen boonen off erten staen te velde, het doet als noch niet als droogen; off de Delfsche kermis de naem heeft van te moeten reegenen, heeft niet meer als een vlaechie gehad. Op verleden Maendach tot nicht van Esch sijnde, hebben alle vrienden daer present, UE. gesontheyt gedroncken. Ick hebbe juffrou Hogendorp van de schilderien gesproken, seyde, dat haer verscheyden reysen duysent gulden was geboden. Sal met haer broeder en swager, die hier sijn, spreecken, en sal de naeste weeck bescheyt laeten weeten. Waer meede Godt sal bidden om UE. gesontheyt en blijve

Mijn Heer,

UE. Dienaer,
A. van der Goes.

Den Ambassadeur van Engelandt, voor desen door Cromwel gesonden, is vertrocken, soo bij sijne memori seyde, om andere commissi te haelen; ondertusschen is een Honywout, capiteyn in staeten dienst, commissi toegesonden wegens de republicanen.

VIII.

Stilstand van wapenen tusschen Denemarken en Zveden. Geruchten, dat die door den ambassadeur Nieuwpoort eigenmachtig zou zijn verlengd. Het onwaarschijnlijke daarvan. Kopenhagen in nood. De Hollandsche zeevaart in druk door de kapers. De haringvloot door gebrek aan convooi nog thuis gehouden. Gemor onder de smalle gemeente. Overlast van torren en ongedierte. Engelsche, Brandenburgsche en Zweedsche zaken. Vrede tusschen Frankrijk en Spanje, kan aan Engeland en Holland een voorwendsel geven, om in het Noorden het huis van Oostenrijk tegen te werken. De beschuldigten in zake de valsehe ordonnantiën nog gevangen gehouden.

Hage, den eersten July 1659.

Mijn Heer.

Voor desen hebbe geadviseert dat hier tusschen eenige gedeputeerden van de Staet, de Francen en Engelschen ambassadeurs was beraempt een stilstandt van wapenen ende secours wadersijts aen de croonen Sweeden ende Denemarcken te seynden, ende voorts, dat men conditien hadde beraempt waerop de twee Coningen in peys souden moeten comen, off dat men den onwilligen met gemeene macht tot het aenvaerden van de gemelte conditien soude dwingen, daer op t'sedert niet is gevolcht, als dat de Hollantsche vloot van de Ruyter, ophebbende 4000 extra ordinarisse soldaten, tot secours van Denemarcken, met den admirael Obdam is geconjungeert, sijnde tachtig schepen sterck, dan alsoo die macht d'Engelse te groot is om te resisteeren ende dat de wel geintentioneerde, den tijt van drie weecken stilstandt van wapenen te cort is (om haer deseyn met d'Engelsche gemeen) te connen uytwerken, geeft men voor, dat de Heer Nieuwpoort buyten weeten ende last van den staet, deselve stilstandt noch drie weecken soude hebben gecontinueert ende dat met deselve acte van continuatie een galliot in de vloot is gecomen, is uyt de brieven van ons admirael seecker, die scrijven, dat met al dat volck in zee niet langer con-

nen houden, soo om de cost als dat de anderen verstincken, en volgens de conditien en mogen niet landen voor t'eynde den stilstandt. Wat aengaet de prolongatie, bij de Heer Nieupoort sonder consent gegeven, wert hier bij niemant geloofd dat soo ombedacht soude geweest sijn en blijkt geheel wel, doordien de wel geintentioneerde seer arbeyden, dat bij de Staten Generael ende de steeden van Hollandt mochte geapprobeert worden; t'schijnt de genegentheyt voor Denemarchen t'enemael is verandert en dat men hem in de peekel soeckt te laeten sitten. Binnen Coppenhagen is het weder slecht gestelt, de onse sijn van daer en de Sweden leggen daer met negen scheepen voor, beletten alle secours van vivres ende ander nootdrufften. Binnen Amsterdam gelooven veele die de stadt en toestandt weten, dat eer de prolongatie van stilstant uyt wesen sal, de plaets uyt noot sal moeten overgeven. Hier is groote elende onder het vaerent volck door de menichte van caepers die in zee sijn en alle scheepen nemen, die becomen connen. De buysen sullen voor als noch niet uyt loopen door gebreck van convoy; soo de gemeente niet op de been en compt is meer als geluck, altijs ¹⁾ de regenten sijn genouch op de tong en wert Louvesteyn seer dickwils genompt; soo de minste duyrt van graynen hier quam, soude de luyden, soo mits het slecht gewas, als dat geen vaert hier en is, niet aen de kost connen comen. Op veel plaetsen sijn hier milioenen goude schalbijters, gelijc van couleur als de groene off goude vliegen, die alles aff eeten waer aen comen ende op sommige plaetsen veel muysen ende ander geworempste, dat seer schadelyck is. Heel Beyerlandt can geen tien ton appelen uytleveren. Hoe in Engelandt de saecken staen, sult uyt dese extracten connen sien. De Brandenburgersche en sijn in Fuynen niet gelant, maer werden daer met gewelt van de Sweeden, die daer 4000 sterck op sijn, uytgehouden en hebben den heelen ouer versterckt, soo dat sonder ons oorlochschepen daer niet op connen comen, maer het eylandt Fencoe hebben heel vermeestert. Daer sijnder die gelooven, dat de pays tus-

---

1) Ten minste.

schen Vranckrijk ende Spangien en de secreete articulen van dien, goede ombragie geven aen d'Engelsche en desen staet, om van gelijcken in het Noorden contrarie te wercken tegens het huys van Oostenrijck. Hier is niets verders nieus, als dat de gevangenen hier noch vast sitten. Alle vrienden ende bekenden sijn noch in goede gesontheyt, verlangen seer van UE. comste tot Weenen te verstaen en bidden God almachtich die reyse met gesontheyt en salicheyt te vergesellschaften en blijve

Mijn Heer,

UE. dienaer,
A. van der Goes.

A Monsr,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

IX.

De Ambassadeur Nieuwpoort en de Noordsche zaken. Kopenhagen aangetast door de Zweden; hulp, gezonden door de Staten, zal wel te laat komen. Verdere oorlogstijdingen. Verschil van meening onder de stemhebbende steden over het verleenen van bijstand. Advocaat Sas, door het hof van Holland veroordeeld, beweert een minister van Engeland te zijn en niet te staan onder de rechtsmacht van den Hove. Tusschenkomst van den Ambassadeur George Downing in deze en gevolgen daarvan. Geruchten dat in het Parlement, de voorrang aan den Franschen Ambassadeur boven dien der Staten, is geweigerd. Het misnoegen onder den minderen man, ook tegen den Raadpensionaris duurt voort. Over de valsche ordonnantiën. Laatste berichten omtrent Kopenhagen.

Hage, den 18 July 1659.

Mijn Heer.

Ick hebbe niet langer derven uytstellen te scrijven, hoewel de tijdingen die noch sijn, niet seer groot noch

seecker syn. Voor desen hebbe gescreven, dat den Heer Ambassadeur Nieupoort seer qualick was affgenomen, dat hij den stilstant tusschen de Hollanders en Engelschen, van geen secours te doen aen beyde de Noortsche Coningen, buyten kennis van den staet hadde geprolongiert noch drie weecken langer als bij het accoort was beslooten, maer gelijk hetselve bij de wel geintentioneerde was goetgevonden, is te wege gebracht, dat den tijd door veele lanckwijlige deliberatiën is gewonnen en hebben de Sweeden ondertusschen niet stil gelegen, maer Coppenhagen seer hardt beschooten, soo dat bij veele geloofd wert, dat de naeste posten het overgaen sullen mede brengen. Maer bij de Staeten wert uytgegeven, dat den Heer van Obdam met vijftich scheepen daer naer toe was om een convoy van Lubeck daerin te brengen ende de Sweeden met haer scheepen 17 sterck, van daer te drijven, dat wel doen sal soo niet te laet en compt. De Brandenburgsche die op Funen hebben gesocht over te comen, sijn gerepouceert met tamelijk verlies, sommige seggen van 300 hondert man en eenige schuyten, andere maecken het grooter. De Sweeden hebben den ouver overal beschanst ende met batrijen voorsien, soo dat geen verder apparentie is van over te comen, ten waer de Hollanders met haer oorlochscheepen die hielpen, daertoe geen groote apparentie is, alsoo het werck moede sijn ende heel andere intresten schijnen te hebben. De Commissarissen die daer sijn, die als mediateurs tusschen beyden souden gaen, rechten niet veel uyt ende souckt de Sweedt maer tijt te winnen, ende en wil niet hooren van Cronenburch te verlaeten, als hem veel hebbende gecost. Meent voorts alles te behouden, wat t'sedert den zeeslach met de Hollanders gewonnen heeft van steeden off eylanden. De Staeten van Hollant die hier op brieven wachten, sijn van geen eenparich gevoelen; Dort, Delft, der Gou, Rotterdam, Gorcum, willen niet dat men met geweld iets doet; ter contrary heel het noorderquartier en alle andere verstaen, dat men, nu de Engelsche meester souden connen sijn, de gealieerde hoorde over te helpen, doch werden alle resolutien dien aengaende te nemen, door R. P. in het wilde gehouden. Een advocaet Sas, die den ontfanger

Staets, op de Plaets met den degen hadde affgeslaegen ende dicht affgesmeert, was daerover te hoof ontbooden ende alsoo hij seyde dat hij het hof niet en kende noch oock niet blootshoof wilde staen, was op de poort gelogeert, en naer dat daer een tijt lang geseten hadde, naer voorgaende confessie gecondemneert in een boete van duysent guldens ende voorts ses jaeren gebannen. Den selven gaff voor, dat hij een minister van Engellant was ende daerom de judicatyre van den hove niet subject, doch heeft geen commissie gehadt, maer alleen admissie van de Staeten-Generael om voor d'Engelse schippers en coopluyden te mogen ageren, nevens ¹⁾ alle andere advocaeten. Den heer Dauning die, op sijn vertreck staende naer Engellant, continuatie van sijne commissie hadde gecregen van sijnen dienst, heeft daerover in de Staten geharanguert ende geseyt, dat sij den voorn. Sas souden hebben te ontslaen ende dat buyten alle costen en boeten, off dat hij het aen syn principaelen soude over moeten schrijven, met verder wondere dreygementen; daerop de Staten van Hollant den hove hebben aengescreven, dat sy den voorn. Sas, die van Uytrecht gebooren is (ende geen Engelsman), buyten alle costen soude ontslaen, als geschiet is. Condt nu sien hoe ontzaghelijck Engelse hier sijn ²⁾. Hier is onder de Staeten van de wel geintent. syde, een nieuwe vreucht off voorgeven, alsdat nu tusschen d'Engelsche en Francen eenige misintelligentie soude groeijen ende fundament nemen, doordien Mr. Bordeneufville, Fransch ambassadeur, versocht hadde aen het nieuw parlement audientie te mogen hebben aen een aensienelycker getal ende persoonen als aen den Staten ambassadeur was geschiet, ende alsoo de coetsen al gereet stonden om hem te hoof te haelen, lasten den Spreecker, door orders vant parlement, dat de coetsen elcx naer huys souden ryden ende gaff voort tot antwoord aen den Edelman van de Francen, dat haer meester geen meer respecte toequam als de Hollanders, die een repu-

---

1) Even als.

2) Hoe veel ontzag de Engelsche hier hebben.

blycq waeren ende hun liever als de Francen Coninck. Off dit uytstroeyfelen syn van degene, die de liefde tuschen ons ende Engelsche soucken groot uyt te breyden om alle de voorgaende miscontentementen van de gemeente te genoegen, sal naerder moeten affgewacht werden, altyts blijft het volck hier seer ongesint, dat niet uytgericht wert ende s'lants middelen geconsumeert. Tot Amsterdam derft men de billeten van 200 penning niet uytdeelen en sijn al verscheyden, die de booden ombrachten, voor haer aengesicht gescheurt ende voor de voeten geworpen. Den R. P. soude daer niet veylich langs de straet mogen passeeren, alsoo by de gemeyne man wert voorgegeven, dat hij oorsaek soude sijn, dat de vloot niet en doet. De saecke van den commys Mierop, die over frauden van de ordonnantien bij den Raet van Staeten gevangen was, is aen het hoff overgegeven. t'Schynt niet dat veel 't sijnen laste is als eenige sloficheyt; dewijl niets meer en is, waerdich om te scrijven, sal desen eyndigen met de groetenisse van alle vrienden ende bekenden, die hier nog in goede gesontheit sijn en Godt almachtich bidden UE. ingelycke te bewaeren en blijve

Myn Heer,

UE. ootmoedige dienaer,
A. van der Goes.

Een man van Staet, die soo aen huys compt, seyt, dat op alle uyren tijdinge verwacht werdt dat Coppenhagen sal gesecoureert sijn en met viveres versien en dat d'Engelse daerin met ons eens souden sijn. Sal de naeste weeck scrijven,

Soo het waer is.

Henry Cromwel soude in Ierlant 30 duysent man op de been hebben en het parlement resisteeren, daer de Coningsche seer op hopen.

X.

Verdrag in 's Gravenhage 21 Mei 1659 tusschen Frankrijk, Engeland en de Staten over herstel van den vrede in het Noorden. De Koning van Schotland in 's Gravenhage. Zijne plannen, gering vertoon en vertrek. Geruchten, dat de Koning van Frankrijk den Schotschen Koning zou steunen. Tromp in Texel binnen. De douairière van Oranje en de bruiloftsgasten terug. Ongunstige weersgesteldheid, slechte verwachtingen van den oogst. Geringe opbrengst der tienden. Haagsch- en familie nieuws.

Hage, den 29 July 1659.

Mijn Heer.

Ons is seer leet, dat eenen brieff soo een omtoe is gaen doen daer niet nieuws en sal van daen brengen. Sullen desen soo veel versien als mogelijk is om het verlies te compenseeren. Hier is onder de welgeintentioneerde seer groote vreucht over het accoort dat tusschen Vranckrijk, Engeland en ons naerder is vastgesteld aengaende de Noortsche saecken. Alsoo den Coninck van Denemarcken niet wel conde verstaen tot handelen op de voorige conditien, hier gearresteert, is bij naerder conferentien vastgesteld, dat de Sweeden aen Deenemarq sullen moeten inruymen Dirontheym en Bahun in Noorweegen en Elsenburch in Schoonen ende dat voorts het Rostocksche tractaet in alles sal moeten achtervolcht werden, off dat de geene, die daer niet toe en can verstaen, met gemene macht gedwongen sal werden, ende sal in dit tractaet oock mede Brandenburch begrepen sijn. Off nu Sweeden daer aen sal willen, staet te verwachten; indien den heer Friquet sooveel correspondentie hadde als den resident Carisius, soudent in Duytslant alle resolutien wel weeten te krijgen, soowel als hij hier doet, daer over dit memoriael heeft ingegeven, en off wel schoon onse vloot daer niet

en vecht, soo glorieert men niet te min dapper, dat men meer uyt recht als of men batallien won, alsoo wij sijn arbitri pacis ende soodanige liguen en aliantien sullen maecken, dat den Staet eeuwelyck tegens het huys van Oostenryck verseckert sal sijn. Het principaelste motyf waerdoor men de leeden tot het consenteeren in de vorder continuatie van stilstant van ons vloot heeft weten te bewilligen, is de peys tusschen Vranckryck en Spangien en daer op gefondeert, dat men d'articulen van het tractaet niet can weten, ende daerom gelooft moet werden, dat tot prejuditie van de gereformeerde al wondere saeken moeten beslooten syn, en dat daerom met Engelant en andere tot een gemene defensie moesten tracteeren, daertoe de Engelsche seer schijnen genegen te syn, doordien thuyt noch iets vresen. Den coninck van Schotlant is hier quansuys inpercibel geweest, om afscheyt te nemen van syne suster; gaet op eenich deseyn naer Engelandt. Ick gelooff dien aenslach alsoo secreet hier is als syn bedeckt hier syn; is niet te twyffelen off heeft by hem, al die hem veraeden; het exploict moet op drie plaetsen aengevangen werden; de Coninck van een kant, den Hertoch van Jorck van een ander en Glosester mede van een ander; off dien aenslach nu al in Engelant ontdeckt is cundt oordeelen. Soowel werden die luyden saecken aengeleyt om secreet te blyven, dat de Coning hier in een wynhuys in Beaune achter den tuyn van de Singel geloogert was, daer de waert het aen niemant en spaerde te seggen; op gister morgen vrouch is hy van hier vertrocken, soo geseyt wert naer Vlissingen daer hij sloop sal gaen, dat is immers wel secreet. Men affirmeert hier, dat den Coninck van Vranckryck kennisse van het exploict soude hebben en dat de twee andere princen, uyt Vranckryck t'seyl sullen gaen. Godt bewaere haer dat niet alle drie, soo haest aen landt comen, in handen vallen. Den comandeur Tromp is met notabel silver ende de Spaensvaerders in Texel geluckich gearriveert; ons cousin Marcellus hadde sijn broeder Nicolaus mede met een goet schip daerheen geschickt, die mede geluckich is thuyt gecomen met goet cargo. Vandaag of mergen comt de douagiere van Orangen thuyt van de bruloft, en sullen

de nieu gehouden ¹⁾ ende verdere bruloftsgasten volgen, daertoe het huys te Rijswijk gemeubleert wert; het heeft hier t'sedert acht daegen niet gedaen als reegenen, soodat de voorgaende droochte hier wel affgespoelt werdt, doch sal hier een slechten oest ²⁾ maecken; de tienden in Numanspolder voor d'eerste mael verpacht, hebben 6000 guld. off weynich min gegouden ³⁾ met de rantsoenen. Den heer van Maesdam die syn vierde levende kint in veertien daegen verwacht, doet sijn gebiedenis; ons nicht van der Meer trout mergen met haer neeff Vivien, is een goet gelt huwelyck ⁴⁾; de dochter van den heer van Sommersdijk trout mede met den Schotsen joncker, geeft voor dat geen houwelixgoet en begeert, dat aen haer persoon genoeg heeft, dat wel waer sal vallen, soo niet te veel. Alle vrienden ende bekenden syn in goede gesontheit en bidden Godt almachtich UE. ingelycke te bewaeren en blyve eyndigende

Myn Heer,

UE. ootmoedige dienaar,
A. van der Goes.

Den Hagenauer, die naerstich studeert, sal in 't lest van de volgende maent thuis comen.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

-
- 1) Gehuwden.
  - 2) Oogst.
  - 3) Gegolden.
  - 4) Tusschen lieden van geld.

XI.

Gang der zaken van den Koning van Schotland. Gezindheid der Engelschen jegens hem. De advocaat Sas door den gezant Downing naar Engeland gezonden. Oorlogstijdingen uit de Sont. Drie Hollandsche schepen door de Zweden genomen. Van Beuningen, wil zijn ambt als Pensionaris van Amsterdam nederleggen en zal opgevolgd worden door den Resident de Groot. Feesten in de hooge Haagsche kringen. Naarden tot rust gekomen. Verlangan naar het herstel van den vrede in het Noorden.

Hage, den 19 Augusti (1659).

Mijn Heer.

Ick hadde gemeent noch langer uyt te stellen om wat seeckerder tijdingen te connen schrijven, maer opdat niet dencken soudt dat hier vergeeten sijt, ende oock omdat de eerste de tijdinge hebben soudt mogen voor de Spaensche en andere correspondenten, sal nu vooraffgaen, dat het seecker is dat het exploit, daervan voor deesen gescreven hebbe, op hooge lieve vrou moest aen gaen, ende is daerover de Coninck van Schotlant, de graeff van Marcyn, een braeff oversten van de prins van Condé en noch 26 andere op verleeden Woensdag van Brussel naer Calis vertrocken, om van daer met 12 Engelsche oorlochscheepen, die voorseecker met de Coning houden, over te vaeren; op Dingsdag quam hier een expres van Brussel aen de princes en Dux de Jorck die op Honselaerdijck waeren, daerop, hoewel het Maendags en Dingsdachs een storm waeyde, met sijn broeder van Maessluys, met het jacht van de heer van Beverwaert, naer Brabant voeren en alsoo de windt contrary ende te sterck was, moesten haer aen Princelant aen wal laten setten en togen van daer voort naer Brussel, daer twee uyren naer het vertreck van de Coning souden gecomen sijn, dat al wat omineus schijnt. De Princesse Royale, die haer aen alle sijden ontbloot vindt van getrouwe vrienden en secretesse, is daerop selve met

een juffrou en knecht vercleet naer Amsterdam vertrocken, om eenige saecken die nodich sijn te verrichten. De royalisten geven voor, dat heel de kust tusschen de hoofden het voor den Coning houden, dat acht duysent edeluyden te paert bijeen (zijn) ende dat voorts de geheele gemeynte van Engelandt en Londen voor de Coning is, dat onder de vloot in de Sondt, die thuis ontboden is, mede scheepen sijn die daer voor houden. Daertegens de parlamentarissen en wel geintentioneerden voorgeven, dat de conincksche al souden geslaegen sijn. Op gisteren is een expres uyt Engelant gecomen met brieven aen Dauning ende Staten door de heer Nieupoort, die seggen, dat tot Londen een groot tumult was geweest, dat men alle borgers hadde ontwapent en voorts ettelycke, van verraderij suspect gevangen, ende dat alles nu gestilt was, dat alles wat getenteert wiert, niet soude connen uytwercken, alsoo ten besten verseeckert waeren van het dessein, en opdat daeraen niet schorten mocht heeft Dauning, een Sas, die voor desen gevangen hadde geseeten en bij het hoff gebannen en bij de Staeten ontslaegen, met een galliot naer Engelant gesonden, die al van Woensdach wech was geweest, maer door contrary wint weder in was gecomen, soodat het parlement aen geen vrienden en gebreeckt, en ter contrarien de Coninck niet als treyters en bejegent ¹⁾. Hoe het affloopen sal, wacht met den eersten. Altijds de wel etc. ²⁾ staen hier al heel verset dat Vranckrijck passagie geeft en vreesen, dat met Spangen daerin eens is, oock daertoe eenige scheepen bij den anderen hebben. In de Sondt, soude den lesten termijn van stilstandt verleede Maendach uyt geweest sijn en soude men met het vertrecken van de Engelsche vloot wel wat voor Denemarcken connen doen, indien het soo gemeent waer. De Sweeden hebben drie Hollantsche scheepen genomen die de Brandenburgsche souden overhelpen op Funnen; daer waeren twee Deenen bij, die dapper gevochten hebben, mede genomen ende een in de gront

---

1) Verraders ontmoet.

2) De wel geintentioneerden.

geschoten; de Hollanders, alsoo het noch stilstant was, wilden off dorsten niet vechten, van vrees van hier te hangen. Den pensionaris Beuningen, die seer gedegousteert is dat de Deenen soo weynich assistentie gedaen wert, wil de plaets quiteeren, ende sal de Resident de Groot, in plaats van hem, pensionaris van Amsterdam sijn, hoewel daer qualick toe can verstaen, alsoo veel van syn pensioen sal moeten misschen; geniet van Vranckrijck alleen 2500 gul. Men is hier dagelix besich met tracteeren en bancketteeren, de Cheurvorstin van Brandenburg ende Graeff en Gravinne van Anhalt de nieu gehoudenens, die bij Buysenroy, den heer van Suylecom en Cappiteyn Tromp op haer huysen buyten den Haegh, heel conincklijk onthaelt werden. Prins Maurits tracteerde op verleede Saterdag en hadde daer in doen comen, eenige van de affgesonden van Aleppo ofte uyt Arabien, die hier audientie hebben gehadt en was neef Gool daer present, die haer propositie verduytste, daer de Staeten groot genoeg in hadde om de promptitude, alsoo haeren tolck hem ¹⁾ niet wel en conde expliceeren. Verleeden Saterdag quamen de compagnien gardes weder hier en sijn uyt Naerden maer ses persoonen eeuwich gebannen. Men wilt hier met geweld den peys maecken in t'noorden, omdat den Sweet de Keyser op den hals soude mogen vallen, daer wel oorsaeck toe geeft d'ombragie van de Spaensche peys. Sult uyt de courante alles wel sien en blijve naer wenschinge van geluck en zalicheyt,

Mijn Heer,

UE. dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
Vienne.

---

1) Zich.

XII.

Geruchten uit Engeland, over wisseling der kansen van de Koningsgezinden. Berichten uit het Noorden. De Koning van Denemarken aanvaardt het tractaat van 21 Mei 1659. Hevig verzet van den Koning van Zweden er tegen. Zijne bedreiging tegen de Hollanders en verwijten aan de Engelschen. Verwachtingen en wenschen omtrent de houding van Engeland. Familieberichten.

Hage, den 12 Septemb. 1659.

Myn Heer.

Hoewel eenige posten hebbe laeten voorbygaen om iets seeckers van d'affaires in Engelandt te communicereen, soo derff nochtans UE. niet langer in verlangen laeten, hoeseer ick met veele andere twyffelen aen de waerheyt van het geene scrijve. De voorleede weeck waeren hier seer frequente tydingen, dat den maior van het parlement, Lambert, soude geslaegen syn ende hy selve gequest ende gevluht. Nu comen contrarie tijdingen, dat de royalisten deerlyck souden geslaegen syn en den oversten Booth geslaegen en gevangen is neffens noch eenige capitaele oversten, soodat de parlamentarissen seggen, dat heel het desein ontdeekt en gebroocken is en de Coninck spels genouch sal hebben, om uyt het ryck te raecken, en off wel de royalisten daertegens seggen, dat de partyen sulcx laeten drucken en uytstroeyen om binnen Londen haer credyt te verstercken en de gemeente die meest als voor de Coninck is, in rust te houden, soo siet men hier niet te min te hoof al eenige onsteltenis, en by de contrarie party openbaere vreucht, daer uyt te vreesen staet, dat het met de tijdingen voor de Coning is als voor desen, altyts contrary. In het noorden gaen de saecken voor desen staet niet minder als naer wensch, wandt naer dat men met veele seer harde persuasien ende dreygementen, den Coninck van Denemarcken hadde over den hals gedrongen de conditien, hier tusschen de drie Staeten geslooten, te accepteeren, waeren d'ambassadeurs van desen

Staet ende Engellant naer den Sweedt getrocken, dewelcke haer eerst vier daegen hadde opgehouden, dan onder pretext dat niet wel en was, dan dat commissarissen soude stellen om met haer te handelen. Ende dewijl de ambassadeurs seer instantelijck aendrongen hem selve te moeten spreekken, gaff audientie in sijn camer alwaer hy blootshoofs aen een tafel stondt met den degen om, hielt de eene handt op tafel. D'Heer Slingelant het compliment gedaen hebbende, begon de Coninck, die het accoord dat men hem voorhielt in de handt hadde ende alvooren gelesen hadde, seer hevich uyt te vaeren, seggende, ick dacht niet dat ick bij de Staeten in soo cleyn consideratie quam, dat sy my wetten souden willen voorscryven, die ick soude moeten aenvaerden, off souden my met de waepenen dwingen; t'is waer haer E. macht is groot en syn een schrick door de werelt, en ick maer een cleyn Coninxken; de heer Slingelandt daerop repliceerende, dat het was voor het intrest van het gemeen en om alle vordere bloetstortingte te voorcomen, seyde de Coninck dat hij victorieux was en Coninck, en op syn degen slaende, dat de wapenen noch noeyt soo disavantageux waeren geweest, off soude tenigertyt de Staeten te water off te lande noch wel eens comen besoucken; daer op den Engelsen seyde, dat geen reeden was dat sijn M^t dat soo qualick opnam, dat d'insicht van het accoord principalijck sach om twee Coningen van een relisyie te verenigen ende het storten van het christenbloet te steuyten; daerop noch een animeuser antwoord creech als d'heer Slingelant: Schaempt gij u niet te spreekken van het spaeren van het christenbloet, daer u handen noch droppen van het onnosel bloet van u Coninck, dien gij soo schandelick hebt vermoort, behalven noch duysenden anderen, die valschelyck hebt beschuldicht en gedoot om haer goederen aen te slaen, en voorts milioenen van menschen als ballingen naer de Indiën hebt vervoert; ick dacht dat gy als myn goede vrienden gecomen waert, maer ick sien wel gij syt alle treyters ¹⁾,

---

1) Verraders.

t'is in mijn macht t'eniger tyt den Coninck te herstellen en bent schuldich te doen; en geen verder wederspraeck willende lijden, laste haer uytgeleyt te werden, seggende dat hij de saeck in handen van synen raedt soude setten. Soo dat men met al het treyneren en prolongeeren eerst den tyt heeft verlooren, en voorts den Hartoch van Brandenburg en gealieerde grotelix heeft vercort en geoffenseert, die men nu wel soude willen overscheepen indien bij de handt waeren. Dat van Stetyn iets comen sal werdt niet gelooft, alsoo men voor desen heeft geseyt dat den dam meester waeren, en nu de contrary tydingen aengenomen werden, oock dat daer een merckelyck secours is binnen gecomen, soodat de Sweeden noch al voor de windt schynen te seylen, doch hier neemt men het hooch op en wilt met geweld beginnen als den tyt en macht is geconsumeert, doch hoopt men, dat het parlement daer de hant affrecken sal en met ons aenspannen; te meer soo de Coninxpartye voor seecker wert geseyt geslaegen te syn. Hier is al het nieu dat hier is; soo haest iets hebbe sal het mededeelen. Maseur Graswinckel is haer soon uyt het school tuys gaen halen en verwachten haer alle uyre. Sal naer groetenisse van alle vrienden en bekenden blyven

Myn Heer,

UE. dienaer,
A. van der Goes.

UE. reys in Hongeren sy blyde dat met contentement is afgeloopen; bidden Godt almachtig UE. in lanckduyrige gesontheyt bewaeren. Vale. Soo sluyte, verstaet dat Maseur gister avont laet is thuyt gecomen.

XIII.

Overwegingen in Holland, waar de machthebbenden meest zijn op de hand van Zweden, dat de macht der Katholieke Koningen niet te groot moet gemaakt worden. Plannen van Mazarin. Ongunstige weersgesteldheid. Oorlogsberichten uit Zweden. Envoyé van daar in Holland verwacht. Verwachte omkeering in Engeland te niet geloopen. De Princesse royaal beleent hare juweelen. Schilderijen van de Juffrouwen Van Hogendorp. Laatste berichten uit Londen.

Hage, den 30 Septemb. 1659.

Myn Heer.

By aldien de Duytschen d'intresten van deesen jegenwoordigen staet van de regeeringe te recht verstonden, soudén soo seer niet verwondert zijn, dat men in Denemarcken soo lang heeft gesammelt, en voorts de Brandenburgsche gefrustreert over te brengen. De peys tusschen Vranckrijk ende Spangien is daer ten deele oorsaeck aff, en geeft aen de Sweetsgesinde, die hier veel en wel de principaelste ministers syn, occasie van te seggen, dat de gereformeerde onder hun, haer oock moeten verseeckeren tegens de groote macht van de Catholycke Coningen ende principelijck het huys van Oostenrijk; dat de macht van deselve te groot soude sijn, ende daerom dat men de Sweeden niet te cleyn moest maecken, om altijts een rugge te hebben. Doch die luyden en considereeren niet, dat de Coning van Sweeden een seer grooten haet tegens desen Staet heeft geset, ende dat hij, hoe cleyn hij oock weesen mocht, noch haer altijts groot genouch sijn sal om te quellen, en als hij al alles al quyt soude sijn dat buyten Sweeden heeft, dat dan nog cloeck genouch sijn sal als voor desen, om in Duytslant te vallen, te meer door den rugge die hij daer vinden sal aen de geligueerde princen ende Vranckryck. De Cardinael Mazaryn heeft aen don Louys de Haro geseyt, dat hy verstondt dat de Keyser Stetyn deede belegeren, en dat hetselve was tegen het tractaet van Munster, dat soo voortging, Vranckrijk mede soude moeten ageren. Den dam is den 17 deses

overgegaen, en sullen de verdere progressen seer gesteuyt werden door al den reegen. Al heeft het te Venetien hardt gewaeyt, soo en is de wint daer niet al versmoort, want hier 14 daegen lang niet en heeft gedaen als stormen en reegenen, soo dat de weyen hier tusschen den Haag en elders blanck sijn en veel beesten op stal; daertoe ¹⁾ is weynich voers gewonnen. De Coninck van Sweeden heeft het vosschevel noch niet uytgetrocken, maer is met alle sijne scheepen in syhavens geloopen, leggen 22 binnen Lantscroon, daer voor veertien van de onse geset hadden om het uytloopen te beletten, daer de Sweeden op meenden uyt te comen, en wel moey wat souden opgeschickt hebben ²⁾ ten waer de Ruyter daer met noch elff was bij gecomen, soodat weder te rugge liepen. Doet voorts met ons Ambassadeurs door Commissarissen handelen en treckt ondertusschen soo veel vivres en volck op Zelant als maer crygen can. Den admirael Obdam heeft daer twee scheepen van genomen met ontrent 600 man en eenige amonitie en mortieren. Daer wert geseyt, dat een envoyé van Sweeden hier sal comen om met de Staten selve te comen handelen, en dat de Coning geseyt heeft, dat tijt werdt dat van daer gaet, al soo hem de handen joecken om eens te sien wat voor een man den tegenwoordigen Keyser is, daerover men hier seer blijde is, en wellicht een goede somme gelt sal geven, soo gelove, sonder achterdocht van dat als het rijck sal affgelopen hebben, dat het hem dan oock schoon sal staen ons in de bovenquartieren te comen vinden. Twijffele niet off heeft de heer Friquet die secreten al doorcroopen ende pertinent al overgesonden. Den admirael Opdam is overgesonden expresse macht om met 24 scheepen selve thuys te comen off, soo hij het dienstich oordeelt, daer noch eenigen tijt te mogen blijven. De hoope die bij naer door heel de werelt heeft geloopen op de revolten in Engelant, is tenemael te niet geraeckt, en werden de rebellen van het parlement (so sij die conincxgesinden noemen) seer jammerlijck getracteert, doch was de Coninck noch niet daer gecomen, maer lach

1) Bovendien.

2) Een uitval zouden gowaagd hebben.

tot Boulongie met eenigh cleyn vaertuych op tijdinge wachten, ende in plaets van ontboden te werden, wierdt geadviseert dat alles ontdeckt was ende Booth gevangen. De prinsesse royale hadde haere juweelen tot Amsterdam verset om wapenen te copen; die op de windt laegen en wachten, doch costen niet uytraeken, soodat het met dat huys niet voorwaerts en wilt. Montagu was met de vloot uyt de Sondt buyten weeten van het parlement, soo voor-geven, thuyt gecomen, soo geloofte wert was mede van het exploit en swager van Booth, maer hadde aengeleyt om de Coninck in het rijck te krijgen en aen het parlement te leveren, om eens het ryck tegens de coningsgesinde te verseecken ende een eyndt aen alle oproeringen te maecken, dat hij mede was gesolliciteert tot hetselve ver-raet, doch dat geoordeelt hadde best te syn de saeck niet te openbaeren als met de daet, als de Coninck in het ryck soude syn, ende soude connen geleverd werden ende al syn aenhang ontdeckt, waerop dito Booth is losgelaten. Ick hebbe met de Juffrouwen Hoogendorp, die wederom thuyt sijn gecomen van Zierikzee en Zeelant, gesproocken van de schilderyen. Seggen my, dat tot laste van de Jooden tot Ments een obligatie van drie duysent guldens capitaels hebben, die sy ter handen van een coopman tot Amsterdam hebben gestelt om de betalinge te vorderen, dat sy soo de Cathuysers haer daer de betalinge van weeten te becomen, dat de schilderyen voor niet hun tot een vereeringe sullen geschoncken syn. Cundt bij gelegenheyt het eens schrijven, soo mogen de heeren omsien off iemant connen vinden die dat uytwerckt, t'waer jammer dat niet weer te recht en quamen, daer wel pryckel toe soude syn alsoo de moeye gesturven is, en tegen Mey het huys en oock die schilderijen anders soudent vercoopen en misschien dan in handen comen, daer voor duysent gulden niet uyt en soudent te crygen sijn. Daer syn brieven van Londen die den Staet verseecken, dat wederom vijftien scheepen naer de Zondt sullen gaen om te verwinteren nevens de Statenscheepen die veertich int getal daer soudent blijven, ten waer gehandelt wierdt. Wij syn verwondert, dat noch lust hebt tegens den winter te gaen reysen, te meer daer al den reegen de weegen bedur-

ven moet hebben. Den Hagenaer is met zijn papa voorleede Maendach acht daegen naer Over Maes gegaen om te jaegen en soude ick mede gegaen hebben maer bleef tuys om den regen, daer de student door hitsicheyt door moest en mij niet en cost wachten; sijn noch niet thuys, connen oock door de stormen niet over comen ten waer van daegh. Hiernevens gaet de gebiedenis van alle vrin-den die bidden dat Godt UE. gelieve te bewaeren en blijve

UE. ootmoedige,
A. van der Goes.

Als weer schrijft soo stelt in de Molestraet, alsoo die voor dien van den sestien September gescreven hadt, in handen van den Raetsheer Goes was geraeckt, die hem op hadde gebroocken en ontwijffelijk gelezen.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

XIV.

Envoyé van den Koning van Zweden heeft schipbreuk geleden. Kopenhagen door Holland geproviandeerd. Harde tijden voor den landbouwenden stand. Weifelende houding van Engeland in de Zweedsche zaken. Het schip de Waterdrincker verongelukt. Tumult te Antwerpen ter oorzake der posterij. Adsistentie gevraagd tegen den Bisschop van Munster; om welke redenen die niet kan verleend worden. Vervolging der Koningsgezinden in Engeland. Huwelijk van Juffrouw van Beverweerd. Rechts-geding over de valsche ordonnantiën van betaling. Voort-durende regen. Haagsch nieuws.

Hage, op St Simon en Judas-
dach 1659, 28 Oct.

Myn Heer.

Ons verwondert hier ten hoogsten, dat nu in seer langen tyt geen scrijvens van UE. becomen hebben, ge-

loven dat het is bij gebreck van nieus, welck mede hier schaers genouch is. Uyt oosten is niets remarcabels als dat den envoyé van de Coninck van Sweeden aen desen staet, schipbreuck heeft geleeden doch met eenige boots-gesellen gesalveert is, doch het schip is gebersten; dat voorts geen apparentie is tot het tracteeren tusschen de twee noorder Coningen, waeromme alhier in aller haest een goet getal scheepen met alderhande vyvres naer Coppenhaegen sal geschickt werden om de plaets te voorsien voor achtien of twintich maenden, daertoe al twaelf hondert ossen geslacht sijn; werden oock seer veel vette beesten in Brabant en Vlaenderen getrocken, dat hier duyerte maeckt, niettegenstaende door den continueelen regen alle weyden onder water leggen. Hier is soo grooten armoede onder de huysluyden, dat de melcke coeyen om twalf of vyftien gulden vercopen en laeten doot slaen als maer de huyl en vet mogen naer haer nemen, soo schaers is hier het voer; een Meyts volen ¹⁾ vercocht men te Woerden om twee gulden off hondert zaet coucken; twee de alder beste volens, swarte met collen, om 27 gulden, soo dat hier de aenstaende winter en somer een groote armoede staet te lijden, en die voers genoeg hadde, soude groote profijten connen doen; de granen sijn des niet tegenstaende op geen hooge marckt. D'Engelsche die haer soo seer geoffenseert hadden gehouden over de bejegeningen van de Coning van Sweeden, vinden nu geen reeden waer in actie is om hem te dwingen, d'articelen in den Haege gesloten, aen te nemen, waer door desen Staet alleen blijft sitten ende het werck met Denemarcken alleen sal moeten uythouden off moet verlooren gaen. Die van Stetyn defendeeren seer wel en valt haer seer mede, het geduyrich regenen en waeyen. Voorleede Saterdag acht daegen, is buyten Westcappel in Walcheren gebleven het schip de Waterdrinker, t'welck van Cadix quam en hadde te laeding omtrent vyff en twintich tonnen schats aen gelt off silver, behalven indigo, cotsenille ende andere coopmanschappen. Neeff Marcellus heeft mede daer eenich verlies

---

1) Veulen in Mei geboren.

in, en acht het met de 44 stücken en schip op $3\frac{1}{2}$ milioenen schade. Behalven de hondert en vyftien personen, daer onder Lieven van der Goes, soon van ons broeder Christiaen, waeren daer 121 personen op, daarvan vijf syn aengecomen vier bootsgesellen en een Spangart, doch de leste is datelick gesturven. De tumult, tot Antwerpen bij eenige aengerecht met het plonderen van het huys van den burgemeester Halmaele, sal de inwoonders duyr comen te staen, alsoo M^qs Caracena, P^s de Condé en Gamarra daer omtrent 8000 voor gebracht hebben, die alles wat buyten is ruwineeren al off het viants bodem waer, ende daeren boven pretendeeren groote penningen, tot betalinge van de militie. D'oorsaecke van de tumulte was dat de gilden pretendeerde, dat hij de bestellinge van brieven en packen hadde als synde aen de booden gegeven die daer mede een gilde maecken, en wilden den postmeester, den graaff van Taxis, de postery t'onbruyck maecken, en off daerover sententie was gegaen, wilden niet pareeren maer met geweld daer tegens te gaen, dat nu suyr opbreeckt. De gesanten van Munster, hier aengecomen, versoecken gelt en volck tot assistentie tegen de Bisschop, en seggen als off dreychden dat soo hier niet te recht en connen comen, dat weten waer elders te gaen daer geholpen sullen werden, en off wel hier veele syn die daer wel gaeren aen souden, soo gelooft men niet dat sullen derven bestaen, soo omdat het gelt hier seer quaet uyt de gemeente te krijgen is, als dat men vreest de Keyser aen den hals te haelen, off in een oorloch te landt te sullen geraecken, dat ons gansch niet en soude passen, al is men hier seer jalours over het fortificeeren van Calcar ende andere aengrensende plaetsen van den Cheurvorst. In Engelandt is men noch dapper doende met de Coningsgesinde te vervolgen, als synde wel een van de beste middelen om gelt te vinden tot betalinge van het bootsvolck ende militie, daer onder noch al eenige factie is van een hoeft te begeeren. Van daeg vertreckt den heer van Beverwaert met syn huysgesin naer den Bosch, daer syn outste dochter sal gaen trouwen met een Engelsman, wiens vader het met de Coning houdt ende is gemaect geweest Vice Roy van Ierlandt. Sijn goederen

sijn bij het parlement al voor desen aengeslagen, doch hout die moeder, die in Ierlant noch woont, haer goet vry en is wel 100000 guldens sjaers, heet graaff van D'Assery, is soon van marquis d'Ormond. De heer van Beverwaert geefft een tonne gouts contant ten huwelyck, die naer Engelant sullen gesonden moeten werden; heeft frater over de huwelix voorwaerden geadviseert, ende die oock sien teyckenen, soodat wel weten dat het waer is. Alle luyden sijn verwondert, dat hy soo veel gelts laet buyten het landt gaen. Met de gevangenen t'examineeren, die hier nevens den commys Mierop sitten, is men dagelix besich, doch wert gelooft, dat voor Paesschen noch niet affgedaen sal syn, door dien alle ordonnantien van schepen en waegens werden naer gesien en geexamineert, t'welck by den commys te verantwoorden, veel tyt van doen heeft; ben nu t'eynde nieus, en sal voor wat wonders seggen, dat de wint van daeg zuyt-oost is en geschapen niet te sullen regenen, dat in drie weecken noeyt geweest is. Waer uyt wel cundt oordeelen dat hier ontrent niet veel gesaeyt can syn; het zaet dat in de somer gesaeyt is, staet op veel plaetsen seer slecht door al het nadt. Eyndigende sal UE. verseeckeren van de goede gesontheyt ende welvaerentheyte van alle noch levende ende bekende vrynden, die nevens ons bidden dat Godt almachtich UE. ingelycke gesontheyt gelieve te bewaeren. Den ad^t de Jong oudt 78 jaeren is voor 14 daegen gesturven, ende de Burgemeester van Duynen oudt 88 jaeren is gisteren begraven ende blyve

Myn Heer,

UE. ootmoedige dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

XV.

Tijdingen uit Engeland, rakende de kansen des Konings, die in Spanje is. Geruchten dat Frankrijk en Spanje, Engeland met oorlog dreigen. De admiraal Obdam met een gedeelte der vloot in het vaderland terug. Achtergebleven scheepsmacht aan de Sont. Ziekte aldaar onder de bemanning. Verder nieuws uit het Noorden. Over de hulp, gevraagd tegen den Bisschop van Munster. Gevoelen van den admiraal Obdam over het verschepen van ruiterij. Gehoor, verleend aan den envoyé van Zweden. Zoon van Grobbendonck professor te Grütz. Onderhandelingen met Dierhout te Utrecht. Proces van den Heer van Noordwijk.

Hage, den xvij Novemb. 1659.

Myn Heer.

Wy syn hier verwondert, dat by de Uwen van den achtsten October uyt Grats in Stiermarck scryft, te verlangen hoe het met de Coning van Engelants saecken al staet. Hebbe voor deesen in het breede gescreven dat alles in roock was vergaen ende dat de principale hoofden, als Booth en andere, waeren gevangen genomen, als uyt de gedruete UE. toegesonden, die mogelijk gemist sijn door het reysen, (blijkt). Ende alsoo die tyding niet anders als quaet was uytgevallen en nu oudt geworden, sal nu scrijven t'geen van die quartieren nieus hebben. Het staet in Engelandt nu wederom veel wilder als oeyt te voeren, alsoo de militie het parlement heeft doen scheidten ende begeert een generael over haer, daer toe voorstellen Lambert en noch twee andere, doch in al die veranderingen en wort geen mentie van C^o Carel gemaect, soo weynich derft men op de desseynen van den Coninck betrouwe, die soo haest niet geconcipieert werden, off sijn aen partyen ontdeckt; de gevangenen bewust aen het voorige dessein werden, niettegenstaende den grooten eclips in die

regeringe, scharp geexamineert en bewaert, t'geen mede niet goets is voor des Coninck partije. Nu is de Coninck in Spagnien, om daer van daen secours te versoucken en wert geseyt, dat van yder croon een ambassadeur derwaerts sal gesonden werden om een accommodement voor de Coninck te maeken, met expresse dreygementen, soo het selve niet en willen aengaen, dat dan beyde croonen Vranckryck en Spagnien, den oorloch aen Engellant sullen doen en t'schynt die luyden daervoor eenichsints schrick hebben. Verleede Vrydach quam den admirael Opdam alhier, is met 20 scheepen thys gecomen, en heeft voor aen de Sont noch tien andere gelaeten, om de vloot met de viveres, bestaende in 67 seylen, daeronder twee oorlochscheepen, naer Coppenhaegen te geleyden, daer alles noch reedelick was maer domineerde de graeuwe loop al vrij wat onder het volck, doch stierff der weynich van. Den vice-admirael De Ruyter heeft negenduysent, soo Denen als Hollanders gescheept en gaen op een notabel exploit, t'geen nu al moet in t'werck gestelt syn, alhoewel daer noch geen tyding van en is; t'is seecker dat geen Keyzers off Brandenburchsche gescheept en syn, t'welck, soo doorgaens gelooft werdt, toecompt, door dien men den Cheurvorst, die aen Orangie vast is, niet gaeren al te groot soude sien, om syn neeff in tyden ende wijlen niet te helpen. De gesanten van Munster wachten hier noch op het versochte secours, daertoe Vranckryck oock arbeyt, dan t'schijnt de Staeten niet en derven meer vyanden maecken, alsoo maer overal met haer naerbuyren oneens syn en op Engelandt niet vast gaen en connen, door al de verandering die daer dagelix voorvalt. Hier is een roep geweest, dat (op) al ons scheepen in Vranckryck die geen vyff gulden van yder last wilden betaelen, volgens seecker placacet, nieuwelicx uytgegaen, (beslag zou worden gelegd), dan is niet waer, maer sal beginnen met den eersten January 1660. Daer is hier een placacet tegens gemaect daerby verboden wert dien tol te betalen, op verbeurte van 3000 gulden, boven de waeren ofte ladingen te verbeuren. Den heer van Obdam meent dat het overscheepen van ruytery geen vrucht sal doen, soo om reeden dat by de winter de paerden soo quaet te lossen syn, als om dat nergens sullen

connen duyren ¹⁾ bij gebreck van voeragie. Den envoié van Sweeden heeft Saterdach audientie gehadt, syn versoeck is noch onseecker; t'begindt hier al heel te winteren door sneuw en vorst, voorts staen alle saecken noch in voorige standt. Een van de soonen van Grobbendonck is te Grats professor, soo heer Verhaegen my geseyt heeft. T'is wonder dat noch het reysen niet moede en wert. Ick sal in de aenstaende weeck wederom naer Utrecht gaen om te sien off daer met de vrinden iets can uyt rechten dat nu wel te passe soude comen, alsoo de Staten wederom sullen vergaederen. De sententie van de heer van Noortwick gewonnen, is in revisie gealtereert. Alle vrinden ende bekenden syn in goede gesontheyt, doen haer gebiedenis en bidden Godt almachtich UE. te bewaeren. Blyve

Myn Heer,

UEd. ootmoedige dienaar,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

à

XVI.

Landing op Funen van Denen en Hollanders. Nyborgh aangetast. De Ruyter ageert. Onthaal der ambassadeurs bij den Koning van Zweden. Verdere bijzonderheden uit het Noorden. Stettin belegerd. Het Hoofd bij Dantzig. Breisach. Ruwe weersgesteldheid. Vrede tusschen Frankrijk en Spanje. Waarschijnlijke gevolgen daarvan. Berichten uit Engeland. Willem III te Leiden ter studie. Plannen van Willem Van der Goes en beoordeeling daarvan. Familieberichten. Nadere verklaring omtrent het placaat

---

1) Kwartier houden.

van 20 Augustus 1659. Berichten over den landbouw. De magistraat in 's Gravenhage verzet. Rechtsgeding over de valsche ordonnantiën van betaling. Stadsnieuws. Tijdingen van W. v. d. G. beoordeeld. Vriendengroeten.

Hage, den 25 Novemb. 1659.

Mijn Heer.

Voor deese mael veel particularyteyten te scryven van d'Oostersche saecken, is niet wel mogelyck, doordien noch van de verdere actien, t'sedert het landen van Funen geen tijdingen gecomen sijn; alleen is seecker dat daer ontrent 6000 man, soo te voet als te paert, geluckich gelandt is van de Deenen en Hollanders, en naderhandt noch drie duysent soo Brandenburgsche als Keyserse; de Sweeden syn daer ontrent sterck 7000 man, die, naer weynich resistentie in het landen, de vlucht namen naer Nieuburch: werdt de plaets niet sterck geoordeelt door dien onder een berch leyt, en alsoo daer oock geen vivres binnen syn, gelooft men dat niet lang sal connen houden. Den vice-admirael de Ruyter is datelyck met eenige scheepen voor in de haven gaen leggen en is dapper doende met canonneeren. Daegs naer dat de tractaten wederom waeren aengevangen tracteerde de Coninck van Sweden ons ambassadeurs, nevens syn persoon aen tafel, en quam doen juist de tijdinge dat Ruyter het geinbarqueerde volck op Funen gelandt hadde, waerover de Coninck seer ontstelt was, en seyde aen de ambassadeurs dat het een wondere proceduyre was, dat als men in tractaet stondt, met feytelijckheyt tegens hem aenging, daer op geantwoordt wierdt dat Syn Ma^t noeyt selfs anders hadde gehandelt, daer voorts op sweegh en lastede voorts sijn hoffmeester de gasten te tracteeren, en vertrock binnen een half uyr, soo geseyt wert naer Folster, sonder afscheyt te nemen aen de gasten, en is van daer wederom in Zee-landt gecomen, soo dat schynt dat de hoop van te handelen tenemael uyt is, doch sijnder die geloven dat Sweeden sonder ambassadeurs selve met Denemarcken sal soucken te handelen, nu de cnoop soo naer compt. De proviandt

vloot is in Denemarcken seer geluckich aengecomen sonder eenich verlies off schade. De France en Engelsche ambassadeurs waeren den xi^{den} tot Coppenhaegen aengecomen, alwaer groote vreucht is over 't landen in Funen ende aencommen van de vloot. Hier is een tydinge geweest, dat Overste Vrangal met 1500 man binnen Stetyn soude gecomen syn, doch is niet waer, dan dat wert er van gelooft, dat hy met een sloup langs de rivier, die met al het water dat daer dagelicx mede valt, seer breed is, des nachts met hun vyftien soude binnen geraeckt syn, dat aen de belegerde al goede couragie sal geven, die door twee à drie uytvallen notabele schade hebben gedaen, en onder andere in het Keysersche quartier des nachts sijn ingevallen met een goet getal schuyten, ende haer daer meester hadden gemaect van een groot gedeelte van de ammonitie, die sij binnen, seer grotelix van doen hadden, ende deselve met haest scheep hebbende geruckt, waeren binnen gecomen, dat de belegering wel soude lang doen duyren, niettegenstaende de plaets seer hardt, naer gelegentheit van het weer, wert aengetast. Met de belegering van het hooft by Dansick wilt het oock niet wel voort, mede door het hoog water dat daer is, soo dat wy hier niet al sonder redenen geloven, dat by UE^d residentie oock soodanich mocht doen. Soolang my geheucht en veel anderen, is geen herfst soo storemachtich en vochtich geweest. Over Straesburch compt tydinge dat d' Oostenrijxe een anslach op de vestinge Brisack soudent gehadt hebben, dat wel haest de Francen in het ryck soude doen comen, en wert generalijck hier gelooft, dat de peys met Spagnien en Vranckrijck, die nu gesloten en genotificeert is, oock aen de Staten Generael, niet anders syn en sal als een veranderinge van plaets van oorloch, ende dat nu weder naer Duytslandt sal gebracht werden. Uyt Londen werdt gescreven, dat generael Monck uyt Schotlant in aentocht was om het parlement tegens d' armee te helpen en soude 6 à 7000 man sterck sijn. Ondertusschen staet alles daer in vreesse ende is geen commercie; het is ten hoogsten te verwonderen, dat in al die troublen geen mentie van de Coninck gemaect werdt, en door dien Booth, die wel den grootsten aenlegger is

geweest van de voorgaende tumulte, nu liber en vry langs straet gaet, werdt niet getwijffelt off is maer een finesse geweest om de royalisten te ontdekken ende te sien, off men den Coning soo soude connen krijgen. De prins van Oragnie woont tegenwoordich tot Leyden ter studien, daer toe die van de stadt seer hebben aengehouden ende syne incomste, met de borgerye in de wapenen, seer verheerlyckt, dat hier al groote jalousie maect. Dat scryft in twyffel te staen naer Venetien te reysen, oordeelen gansch ongeraeden, doordien selve altemets een dach ouder werdt ende dat d'ongemacken en pryckelen van reysen groot en costelyck syn; sagh frater Martin gaeren dat herwaerts quaempt, en tot Acken, Mechelen off eenige andere naer by gelegene plaets in Brabant off Vlaenderen residentie mocht nemen. Te Mechelen soude vryheyte voor UE^t te krijgen sijn door de man van de vrouw van Gysendam, wiens man daer hooftofficier is en macht heeft van geley. Maseur de Bye is seer met quade beenen gequelt en vervalt ons frater Livinus mede seer. Dat voor desen gescreven hebbe dat ons Fransvaerders souden gearresteert syn, is niet waer, en is maer alleen waer dat het plackaet met Jannuary sal beginnen. Door de groote natticheyt die hier continueel is, heeft men in Charloys en veel andere landen niet wel connen zaeyen; oock sijn op veel plaetsen overvloedich veel muysen en slecken, die alles op eeten. Van daech is hier by de Staten van Hollandt de magistraet verset, en sijn, tegens het oude gebruyck, buyten de genomineerde, tot Burgemeesters drie andere aengenomen, als oock eenige Scheepens dat al misnougen geeft onder d'oude regenten. De gevangen op de voorpoorte alhier werden noch dagelix examineert en mochten wel voor Paeschen geen eyndt krijgen. Juffrou Osswaert, getrouwt met de Baron d'Itre, is in de craem gecomen van een jongen soon, en staet hier in de courante van Brabant, dat den Ertshertog Leopoldus peet van het kindt soude syn, daer hier wat om gelachen werdt, omdat het in de courante staet. De gebeenten die in de spelonck gevonden hebt, sal voorseecker de Duytschen wel over de cop van den gepresumeerden draeck doen suffen, en sullen mogelyck alle die beenderen wel

dóorsoucken om het verder geraempte, dat ontwijfelijk naer proportie sal wesen, uyt te vinden. Ick las den heer van Maesdam Uwe Ed^{ts} missive voor, die oordeelde dat actie was voor heel Duytslandt om de hersenen daer over te scherpen. Doet syne gebiedenis, soo als oock de heer Hagens en d'andere vrenden, onder welcke mede de heer Heemraedt van der Hoog, die UE^t specialick schynt genegen te syn. Ben hiermeede t'eynde alle nieus. Bidde Godt almachtich UE^t in goede voorspoedige gesontheyt tot zalicheyt herwaerts sal geleyden, daer naer alle vrenden soo verlangen, blyve

UE^{ts} ootmoedige dienaer,
A. Van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur Van der Goes.

XVII.

Inneming van Nyborgh op Funen. Stettin. Verslag aangaande de Engelsche zaken. Ambassadeurs der Staten naar Frankrijk en Spanje. Afgezant uit Portugal aangekomen. Ruwe weêrsgesteldheid houdt aan. Troepen van den Keurvorst van Keulen. Aanbod om familieportretten te verkoopen, afgeslagen.

Hage, den xij December 1659.

Myn Heer.

Hoewel niet en twyffele off sult de tydingen van de generale defaicte van de Zweeden op het eylandt Funen ende het innemen van Nieuburch al eerder als wy hier verstaen hebben, can niet te min qualick verbijgaen over te seynden de lijst van dooden, gequesten ende gevangenen, die bij de vijff duysent sijn, soo de Ruyter, Buat ende andere scrijven. Hadde gaerne mede gesonden d'ordre

die in de batallie was gehouden geweest, dan sal niet voor het vertrecken van de post aencomen. Ten waer ons Hollants voetvolck soo cant hadde gestaen ¹⁾, soude al slecht affgelopen hebben, doordien de Sweeden een avantagieuse plaets ingenomen hadden, ende de Deensche ruytery tot twee mael affgeslaegen hadden, ende deden de Keyzersche en Poolsche seer wel, doch moesten mede wijcken, daer op de Sweeden comende aen het corps van de batallie daer ons voetvolck en piecken waeren, wierden daer, van de musquetten en piecken soowel ontfangen, dat verscheyden vruchteloose attaques deden en niet weynich van de Sweeden tuymelden, daerop de Poolen, Keyzersch en oock Denen, wederom seer sterck aenvielen, soals oock het voetvolck met piecken en musqueten met een geslooten trouw soo sterck aendrongen, dat moesten retireeren ende eyndelyck heel in de vlucht tot binnen Niburch sijn geraeckt met groot verlies, daer de Ruyter, in de baey sijnde, soo dapper canonneerde, dat een tamboer uyt sonden en versochten stilstandt. Alsoo parlementeerden met de Deenen, doch wiert maer een uyr tijts gegeven, t'welck om sijnde, gingen de voorige canonnaden weer aen, doch stracx gaven aen de Deenen over op genade en ongenade. T'Verlies van de sijde van de Deensche is 1400 man in als, soo in het landen als slach; s'nachts, eer de batallie aen ginck, hadde de Coninck van Swede noch zevenhondert man over geschickt, met expresse last, om geen tijt te verliesen maer datelick batallie te hasardeeren, en wert daer bij geseyt, dat in meninge was geweest selve over te gaen, t'geen hem affgeraeden is, en is over dese neerlach seer ontstelt en oock zieck. Indien daerop het verlies van Stetyn hadde mogen volgen, soude tenemael gedaen syn geweest, alsoo syn beste officiers en soldaten daer gebleven sijn; daerby noch compt, dat voor eerst de versochte assistentie uyt Engelant niet comen en sal, alsoo Monck het contractt tusschen de commissarissen van Lambert ende hem niet en wilt approbeeren, maer ter contrarien is die handelinghe maer

1) Staud had gehouden.

alleen aengeleyt geweest, om tyt te winnen en meerder macht bijeen te crygen, daarvan Monck nu versien is en treckt recht naer Londen, soo voorgeeft om een rechtmatig parlement te stabilieeren. Van hier sullen ambassadeurs gaen naer Vranckryck en Spagnie om de congratulatie te doen wegens de peys en het huwelyck, doch de persoonen staen noch niet vast. Op Dingsdach quam hyer een uyt Portegal, om peys te maecken; t'schijnt, met de peys tusschen Spangien en Vranckryck, niet wel middel sien om te connen bestaen, en soecken daerom desen staet te vriendt te hebben, doch wert niet geloofd dat veel assistentie te verwachten sullen hebben. Hier doet het noch niet anders als stormen en regenen, syn al veel scheepen langs de cust om hoogh geraeckt ¹⁾. De Cheurvorst van Ceulen heeft ontrent 4000 man bijeen, die men geloofd dat met de andere van de ligue eerstdaegs sullen conjungeeren, doch is onseecker waer naer toe dat de marches sullen nemen. Men geloofd naer Munster, doch den tijt moet dat leeren, en alsoo t'eynde nieus ben, sal als noch versoucken dat doch herwaerts gelieft aff te comen, waer naer toe alle goede bekenden bidden dat Godt UE. met gesontheit sal geleyden en blyve naer aller groetenis

Myn Heer,

UE. dienaer,

A. van der Goes.

Voor de contrefeytsels van de Grootvader Aert van der Goes is ons heeden 2000 gulden gebooden door een derde handt, doch hebben geseyt niet veyl te syn. Vale; wenschen een geluckzalich nieuwe jaer.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
Vienne.

---

1) Verongelukt.

XVIII.

Beschouwingen over den staatkundigen toestand in Zweden en Denemarken en over den vrede tusschen Frankrijk en Spanje. Duel te dier zake. Voorzorgen van den Procureur-Generaal. Vertrek der garnizoenen uit Oudenaarde enz. Bedenkingen gerezen tegen den Admiraal van Wassenaar van Obdam. Moeilijkheden bij het invorderen der buitengewone heffingen. Over de nederlaag van Zweden. Geen bijstand aan Munster. Aandrang dat Willem van der Goes wat dichter bij zal komen. Gang van de Utrechtsche onderhandelingen. In een hol gevonden gebeente. Familieberichten.

Hage den 6 January 1660.

Myn Heer.

Uit de nevensgaende sult sien hoeveel de tydingen die UEd. van Ragotky schrijff, van deese scheelen, oock mede in der waerheyt, hoe dat by de Francen gearbeyt werdt om de saecke met de Deenen en Sweeden t'accommodeeren op costen van het Keyserryck. De Frans- en Sweedtsgesinden seggen hier opentlyck dat de Sweet met Denemarcken moet handelen en oock met Poolen, op het beste dat can, off anders willen alle subsidie onttrecken, en geven voor reeden, dat het tyt is dat men het huys van Oostenryck in syne progressen voor compt; dat de Keyser met d'assistentie aen Denemarcken, Poolen en Brandenburg, de peys schandelyck gebroocken heeft en daerom dat men den Sweedt tegens de naest aenstaende somer wederom in het ryck moet helpen; t'schynt daerom oock de peys met de Spaensche te meerder verhaest hebben, om de handen los te hebben ende die militie in het ryck te connen seynden. De conditiën die Spangien heeft gemaect en ontwyffelyck daer al hebt gesien, syn seer schandelyck en oock het ryck seer naerdeelich, voor soo veel Spagnien belooft den Elsas voor de Francen te helpen meytinieren. Voorts behouden alle de principaele passen en frontieren van Nederlandt, daer uyt compt dat

in Brabant cleyne vreucht is over de peys en ter occasie van dien discoursen gevallen synde tusschen eenige Nederlantsche en France heeren, seggende, dat hoewel de conditien slecht waeren voor Nederlandt, dat het evenwel de Coning nootsaekelyck was peys te maken ende t'eynde was en t'geen noch overich hout, hem als geschoncken was. Hier uyt was een duel ontstaen tusschen den Hartog van Aerschodt, Prince d'Espinoy, Grave van Bossu ende Grave van Ursel ende vier France cavalliers, doch is het gevecht gesteuyt, doch de querel noch niet gemodereert. Den Procureur Generael neemt oock scherpe toezicht dat op alle herbergen en byeencomsten niet qualick van de peys gesproocken werdt, waer uyt condt sien, dat men de luyden doet geloven dat de peys niet schandelyck is. Den vierden deses moesten de garnisoenen van Oude-naerde ende Meene, Comene en Yperen vertrecken. Soo niet beter weete hebbe voor deesen mentie gemaect off by extract gesonden, eenige notitie van dat den Heer van Wassenaer negentien capitale artyculen te laste geleyt wierden, die hy soude hebben te beantwoorden, doch hebbe daer naerder geen mentie van gemaect, omdat deselve niet wel seeckerlyck conde te weten comen. Naer veel moeyten verstaet, dat nu negen by geschrifte sijn over geleverd die hy oock schriftelyck moet beantwoorden; onder deselve, soo hoor, soude wel vooraff mogen gaen, dat hy geen peckbrouck en is, en daer en boven mede, dat de stadt van Amsterdam (die hem het principaelste spel maeckt) op hem hadde begeert, dat hy d'equipage van syn schip daer soude doen, t'geen hadde geweygert ende geseyt, daerin de gewoonte van de voorige Admiraelen te sullen volgen en uyt de Maeze equipeeren. Voor deesen hebbe gescreven van een 1000 pen: jaerlicx en 200 pen: die extraordinaris waeren geconsenteert tot verval van den Deenschen oorloch, en alsoo door de piraterye de coopluyden seer waeren verarmpt, heeft de stat Amsterdam en andere in de Staeten geclaeght, dat geen raedt wisten deselve schattingen in te vorderen, werdende de billetten by sommige in t'gesicht van de booden aen stucken gescheurt, bij andere geseyt, dat sij gelt souden haelen by die, die de handelingen hadde beleyt ende daerop van

tijt tot tijt prolongatien van tydt van stilstandt hadden gegeven; dat, indien men den Admirael hadden laeten ageeren ende de Ruyter met de vloot in tyts laeten uytloopen, dat men seer veel onnutte costen hadden connen schouwen et plurima hujusmodi in ordines maledicta — et quae sibi quisque timebat, unius in miseri exitium conversa tulerunt, en rockenen ¹⁾, soo men seyt, nu allen den haet op den Admirael; d'artyculen die te weeten hebben connen comen, sijn, eerst, waerom hy als met de Sweeden slaegs was geweest ende dat syn schip reddeloos was geschooten, des anderen daegs niet op een ander schip was overgegaen ende het gevecht hervat; ten tweeden, als eenen tydt daernaer met den Deenschen Admirael met eenige Sweeden slaegs hadde geweest ende dat de steng van den Deensch was affgeschooten, waerom hy den Deenschen inwachte ende niet selve de Sweeden hadde vervolcht, terwyl hy schryft, dat cans waer geweest alle de Sweeden te connen vermeesteren soo den Deen maer zeylvaerdich waer gebleven, daer het niet op aen soude gecomen hebben om een schip minder, dat Deens waeren; 3 waerom geen crysraet oyt met de cappiteynen hadde gehouden als eenige exploicten voorgenomen wierden; 4. waerom hij geen beter sorge heeft gedragen in het wel doen aenbrengen van de scheepen die men voor Lantscroom wilde doen sincken; 5. waerom hy niet en heeft belet, dat de Sweeden geduyrende de stilstandt overscheepten en op verscheyde plaetsen haere progressen vervolchden, en diergelycke werden noch meer geseyt, doch weete het maer van hooren seggen. Als deselve schriftelyck sullen te krijgen sijn met d'antwoorden, sal deselve over seynden; off wel dese articulen niet en syn overgelevert als een crimineelen eysch, soo is den Admirael daerdoor seer op de quade tongen en doet men nu onder de gemeente uytroepen, dat den Admirael in het eerste gevecht, als noch maer twee voeten waters binnen hadde, al vraegde aen de capiteyn van het schip, off het niet tyt en was het schip over te geven en soo sijn leven te

---

1) Laden.

salveeren; doch andere seggen, dat het gelogen is en dat hij hem seer loffelijck heeft gedragen; hoe het is, hij is er ten besten niet aen, hoewel geloofd werdt dat hy sijn defensie wel sal weeten te doen. Gerrit van der Nath, die mede op Funen is geweest, schryft, dat viermael door de Sweeden waeren terughgeslaegen, doch dat de vijfde mael het geluck haer hadde gedient van de Sweeden op de vlucht te drijven; van de Sweesche officiers, is Sulsbach en vier anderen met een bootie op Zeelandt gevluht, anders is het al doot off gevangen. Den beuyt daer becomen is niet t'estimeeren. Men seyt dat het tractat van Roschil by de Sweedt is aengenomen, op approbatie van Denemarcken en Brandenburch. Soo dat waer is en voort gaet, soo sal de Keyser wel doen van en Beyersche en andere soldaten te maecken soo veel hem doennelijck is, want sal voor seecker hem gelden; t'schijnt men hier daerom noch wel soude lachen. T'is niet apparent, dat de Staten aen dien van Munster eenich secours sullen geven, maer souden wel willen mediateurs sijn, daertoe den Bisschop haer niet en wilt kennen. T'moet UEd. soo wonder niet duncken, dat wenschen, dat wat naerder bijwaert, omdat wij alle daegen wat ouder werden, ende als tot Acken waert, off Mechelen off eenich ander plaets, souden, als al geen remis connen becomen, wel lichtelyck een speelreysken connen maecken. Daer werdt niet versuympt, om tot Utrecht de saecken te vinden, maer crygen niet als schoone woorden, sonder dat eenige acte weten te becomen ende can by de Staeten, soo de saecken uyt veel verscheyden gesinde hoofden bestaen, niet uytgevrocht werden. De heer Corn. van der Hoogh doet boven d'andere die voor deesen hebben besich geweest, nu mede syn beste en doet syn gebiedenis. Indien die van Grats soo curieus syn om de dootsbeenderen te doorsnuffelen, sullen het heel geraempte van den gepresumeerden draeck wel condon vinden en aeneen passen. Mr Hagens zeyt, dat geweecke salpeter in de rots, die noch can gevrongen werden, seer bequaem is om beeldekens van te drucken, die dan droogen soo gladt als marmer. Maseur de Bye is nu weder wat beter te pas, en alle vriden en bekenden in goede gesontheyt. Hier gaet nevens, de naem,

gesneden van een nieuwe jaers brieff. Souden desen te veel beswaert hebben, eindige en hope Godt almachtich UEd. in goede gesontheit te bewaeren, en blyve

Myn Heer,

UEd. ootmoedige Dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
Vienne.

XIX.

Winterweer. Extraordinaris Ambassadeur van Denemarcken aan de Staten. Wat er voorviel bij zijne audientie. Zweden nog niet tot vrede geneigd. Ondersteund door Fransch geld. Over de Munstersche zaken. Onderhandelingen met Zweden. Engelsche tijdingen. Duinkerken en Jamaica. Karel II in Brussel. Trage uitvoering van het Fransch-Spaansche vredetractaat. De keizerlijke Resident verstrekt weinig berichten.

Hage den 22 January 1660.

Myn Heer.

T'is nu meer als een maent dat wy hier beslooten water hebben, in d'eerste drie a vier daegen met seer harde vorst, en t'sedert al quackelent en regenent oock met een ooste windt, en hebben nu de laeste acht daegen niet als sneu gehadt, soodat by menschen gedencken hier soo dyck niet gelegen heeft en nu doeyt het wederom met oostewindt, soodat seer te vreesen is voor het cooren, t'welck meest seer laet gezaeyt is. Verleede dingsdach acht daegen wiert hier ingehaelt een extraordinaris Ambassade van Denemarck, daer mede bij was de coets van den Francen Ambassadeur, en wierdt d'Ambassade becleet by twee persoonen, die waeren gaen sitten by de Hooren brugge in de coets van de Staten Generael, daeraen volgde de twee coetsen van Denemarcken, dan door dien een

slecht. De Munstersche gesanten houden hier noch sterck aen om assistentie, die haer is toegeseyt soo voor half Maert de saeck niet bygelecht werdt. Vranckryck doet seer arbeyden, dat doch desen Staet haer in dat werck soude willen inlaeten daertoe al veele leeden genegen sijn om de defentie van de plaets aen te nemen, t'welck, soo geschiedt, soude een goet bollewerck voor d'oversche quartierien als Grol en andere plaetsen syn, en soude dat het ryck dan oock debiliteeren. Daer synder die oordeelen, dat Keyserl. Ma^t een loffelyck werck soude doen, soo hij in syn persoon met 2000 à 3000 paerden derwaerts quam en de saecke naer reeden en billyckheyd aff dede, en selfs in de stadt ging logeeren en daer voor die tyt het oppergesach, soo van milice als police, aen hem nam en voorts reguleerde, te meer alsoo geseyt werdt, dat den Bisschop syne schapenen al wat vilt, soude hy by d'ingesetenen van het ryck seer groote gunste crygen. UEd. schrijft, dat de gesanten tot Ween soucken revisie off melius informatie en hier seggen sij, dat haer saecke noeyt bij het parlament van Spiers is affgedaen maer by enige andere, geen competente rechters synde, en souden, soo het schijnt, het parlament wel willen gehoorsamen. Op de propositie van Mr Cojet, Sweets affgesant, is by de Staten Generael schriftelyck geantwoort in seer hoge termen, en wert daer onder anderen geseyt, dat niet alleen d'aliancien met haer gemaect, hadden off gebroocken of vruchteloos gemaect, maer dat sy oock van allen tyden d'aliancien van den Staet met andere potentaten en princen, hadden gesocht vruchteloos te maecken, en deselve telckens geraden en opgehist de tolln te verhoogen, en seggen voorts dat haer lieff is, dat Danszick, soo Cojet hadde geseyt, alleen was behouden voor Poolen. T'schijnt de Sweeden met het vossevel de Poolen door een stilstandt van 14 daegen hebben bedrogen en Elbing van alles versien, dat vry slecht is toegesien; hier wert niet gelooft dat van de handelingne met Sweeden iets sal vallen. De brieven uyt Engelandt, dese middag gecomen, brengen meede, dat tot Londen een vast parlament was gestabilieert ende dat Monck nu daer heel de Gouverneur was, en is een generael pardon gepubliceert, daerby

aen alle die tegens het voors. parlement waeren geweest, sullen behouden alleen haer lyff en goet; in t'selve werden mede begrepen Lambert, die maer Equier werdt genaempt, ende Flewoudt. T'schijnt haer alle digniteyten werden affgenomen, als oock an alle andere officieren, die sy uyt genade wederom sullen moeten verwachten. Voorts is vastgesteld, dat van nu voort aen alle van het parlement en alle civile militair en andere officieren sullen moeten sweeren, dat sy noeyt iemant van het huys van Stewart en sullen soucken tot eenige digniteyten te promoveeren, noch oock binnen off buyten het rijk eenige correspon-
dentie met deselve ofte haere ministers directelyck off indirecktelyck houden, ende dat in t'aencomen van alle nieuwe den eedt sal werden gedaen, dat men de con-
queste van Duynkercken met alle macht soude voortsetten, en oock in Jamaica het voordeel van de republyck beher-
tigen, daertoe sy de soldaten van Lambert ontwijffelijck wel sullen weten te besigen. Staet dat niet wel schoon voor Coninck Carel, die te Brussel in t'hoff thans seer grooten staet hout, daer de princes royale mede haer leste verteert, en sal Spangien oock wel gevoelen het effect van de vrede, die noch al verde van de publicatie is en geschiet d'evacuatie seer langsaem; daer syn die noch twijffelen off al ernst sijn sal. Wij sijn hier verwondert dat den keyserlijcke Resident soo weynich met iemandt corres-
pondeert en gelooven syn meester haest geen dienst doet, diewyl niet eens een remonstrantie wegens de Monstersche saecken heeft ingegeven, om by sommige leeden van den Staet wat om sien te geven die wat driftich syn. Ben nu teynde alle nieuws, alle vrinden en bekenden syn in goede gesontheit, bidden Godt Almachtich dat UEd. ge-
lieve te bewaeren, blyve

Myn Heer,

UEd. ootmoedige dienaar,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

XX.

Engelsche tijdingen. Schaarschte van geld aldaar. Bericht van den gezant Boreel, omtrent de voornemens van Mazarin tot ondersteuning van Karel II. Hoog water in Parijs. Veel sneeuw in Bourgogne. Eischen van Zweden en Polen wegens Dantzig. De Denen houden om bijstand aan. Van Beuningen geen Pensionaris meer van Amsterdam, maar Raad in de vroedschap. Nu misschien de Resident de Groot, Pensionaris. De Brielsche Pensionaris Fannius Raadsheer in het Hof. Resolutie der Staten omtrent den Admiraal van Wassenaar van Obdam. Huwelijk van den Graaf van der Nath. Over het geslacht van der Goes. Pogingen van den Heer van Maesdam om in de Ridderschap beschreven te worden. De Heer van Asperen, in de Admiraliteit te Amsterdam. De Heer van Veur overleden. Zijne schulden. Belangen van Willem van der Goes. Neiging in Holland om Munster te bezetten. Frankrijk verschaft geld aan Zweden. Weersgesteldheid. Familiebericht. Gevonden doodsbeenderen.

Hage, den 5 February 1660.

Myn Heer.

Door het wintersweer sal niet veel wonders nieuws seyn den, alleen can niet naerlaeten d'Engelsche tydingen toe te seyn den, welke dees weeck gecomen sijn. T'is seecker dat Sr Lambert, Flewoudt, en noch 400 andere officieren bij het parlement sijn affgedanckt, ende compt Monck met sijn leger 8000 sterck voorts naer Londen, om het parlement te stabilieeren ende ordre te stellen tot betalinge der soldaten, daer is groote schaersheyt van gelt. Den Ambassadeur Borreel scrijft, dat aen den Ambassadeur van Engelandt door last van Cardinal Masarijn soude geseyt sijn, dat het tijt was, dat sij haer met de Coninck accomodeerden, off dat Spangien ende Vranckrijck met alle middelen hem aen sijn rijck souden moeten helpen, dat het parlement van Parijs (heeft gelast) aen alle winckeliers wonende op de bruggens, haer huysen te ontleedigen ende

goederen te salveeren, door dien seer groot sneewater geveest wert en in Borgondien 15 voet hoogh soude leggen. De brieven, dese weeck van Dansich gecomen, melden, dat daer wegens Sweeden, voor geleede (schade) van de Poolen was geeycht tachtich tonnen gouts ende dat de Poolen daertegens boven alle restitutie van plaetsen, tachtig mili-oenen over schaede hadden geeyst, soodat de partyen noch al vry verde van den anderen sijn, ten waer haer beyder eysch wierde outseyt met compensatie van costen. De Denen ageren hier noch dapper tot continuatie van assistentie, t'geen haer, doordien den pensionaris Beuningen heeft affstandt gedaen van dito charge en is tot Amsterdam 36 geworden. Sal mogelick t'naeste jaer Burgemeester sijn, dan is het werck soo beleyt dat men gaeren soude de Resident de Groot daer Pensionaris maecken, daerdoor de Sweetsgesinde veel faveurs souden hebben en het werck in een jaer al gedaen moeten sijn. De heeren Ridderschappen hebben voor 14 daegen den pensionaris Fannius van den Briel, gemaect raetsheer in het hoff, op errenstich aenhouden van de Raedtpensionaris, die daerop wederom heeft te weege gebracht dat den admirael Opdam, bij resolutie met meerderheyt van stemmen genomen (niet-tegenstaende dat Haerlem, Leyden, Amsterdam, Hoorn, Alckmaer ende twee andere protesteerden) is bedanckt geworden, soo dat daermede niet alleen alle beschuldigen doot syn, maer is oock het examen van de continuatie van stilstanden, soo by de heer Nieupoort als andere ons Ambassadeurs gegeven, uyt ende is nu ten beste dat werck voor die partyen gesteuyt. Condt gedencken aen t'geen voor desen daeraff hebbe gescreven. Den graeff van der Nath is in Holsteyn (getrouwd) met de schoonste en ryckste en adelickeste juffrou, soo hy selve schrijft, van dat quartier, is van het geslacht van Alevelt. T'is wonder, dat noch meer van het geslacht van van der Goes opdonderen, hier hebbe verscheyde acten gevonden van een Pieter van der Goes, die in t'jaer van 1462 is geweest ridder, en werdt genompt le Juge de Besanson en seyt mon frere Martin, van den heer van Assendelft verstaen te hebben, dat uyt Borgognen syn gesprooten en wert de naem gescreven int frans de Goux in het register hier in de

reeckenamer, hebbe noch een acte d'anno 1240, daer Aert van der Goes geteyckent heeft ofte over gestaen heeft, t'is wonder wat waepen die gevoert mogen hebben, daer syn noch andere van 1440, maer hebben verscheyden wapen met ons. Den heer van Maesdam en anderen, die veel devoiren hebben gedaen om in de ridderschap bescreven te werden, hebben niet gecregen, maer is uyt-gesteld, tot een expresse byeencomste daerom te beleggen; ondertusschen is den heer van Asperen, swager van de heer van der Mijl, admiraliteyt tot Amsterdam geworden in plaets van den heer van Veur die overleeden is en 26 duysent guldens aen schult naer laet, en sullen de vrinden den boedel niet aenvaerden als onder beneficie van inventaris. Dat niet gescreven hebbe gehad wat mij tot Utrecht was wedervaeren is geen wonder, alsoo, soo als alle daegs stontd op mijn vertreck, d'raetsheer Eeuwick hier quam die de sorge nevens den heer van Duyckenburch heeft aengenomen om wat goets uyt te wercken, en seyde, dat de vader van de weedue verscheyde maelen hadde aengesproocken die wel goede woorden gaff, maer niet conde resolveeren syn dochter aen te sprecken om een acte te teyckenen, alsoo sy haer te seer ontstelde, doch oordeelen wy dat het de kunst is van de drie gesellen die ons dat spel gerockent hebben en noch verder willen quellen, en connen niet wel haer naer loopen ten waer dat goet mocht vinden. T'en is maer op de begeerte van frater Lieven en de susters geweest, dat gerecommandeert hebbe tot Mechelen te comen, want weet wel, dat daer meer als in Duytslandt sult verteeren, en als u vermaeck daer meer is, hebben daer niet tegen; sullen t'allen tijde gelt verschaffen. Men wilt hier met geweld naer Monster, en soo de Keyser niet en prevenieert, sal men besettinge in die plaets brengen, die dan quaet uyt te crygen sal syn, en laet men hem hier voorstaen, dat de Keyser niet waerdich sal achten daer veel spels om te maecken. De Francen hebben weer hondert duysent croonen aen Sweeden geschickt. Tot noch toe doet het niet als quackel vriesen en sneuven en leggen de wateren overal toe. Frater Martinus is sieck van vercouentheyt, vorders sijn alle vrinden en bekenden in goede gesontheyt; doet oock

den heer van Maesdam syn gebiedenis. Bidde Godt almachtich UE. in goede gesontheyt te bewaeren tot zalichheit, blyve

Myn Heer,

UE. ootmoedige dienaer,
A. van der Goes.

Dit extract spreeckt van beter mineralen als dootsbeenen die bij Grats gevonden hebt.

XXI.

Mr. Pieter de Groot, Pensionaris van Amsterdam. Aandringen in de Staten op revisie der resolutie aangaande den Admiraal van Wassenaar van Obdam. Huwelijk van Tromp met Juffrouw Huydecoper. Praatjes over de beide gezagvoerders in het Noorden. Gebrek onder de soldaten op Funen. Moeilijkheden van hooger hand tegen Tromp en van Obdam. Over adelijke kwartieren. Stettin. Krijgstoerusting en krijgsbedrijven in het Noorden. Engelsche zaken. Aanspraken op het Prinsdom Oranje. De Hollandsche vloot. Familieberichten.

Hage, 24 February 1660.

Myn Heer.

Den Uwen van den 28 January is maer den 21 deses toegecomen, seggen d'Amsterdamsche coopluyden dat vyff daegen eerder hadde behooren gecomen te syn, t'geen doorgaens soo geschiet is, t'soude connen t'Francfort schorten, dat naer haer pacquetten laeten wachten. Het nieuws dat hier is sal wel het principaelste syn, dat de Resident de Groot pensionaris van Amsterdam is gewor-

den, t'welck daer in de regeering al veel verandering sal brengen, door dien heel Sweetsgesint is en sal daer wel in gesecondeert werden van de Raedt-Pensionnaris ende Beverling, die geseyt werden, daer mede heel voor genegen te sijn. Voor desen hebbe gescreven, dat met meerderhey van stemmen was geconcludeert den Admirael te bedancken, daer tegens by Amsterdam ende andere was geprotesteert; nu op de vergaderinge, die verleede Saterdag gescheyden is, hebben de protestanten ¹⁾ het werck weder opgehaelt en met geweld gewilt, dat de saecke op nieuws soude geexamineert werden, en dat geen satisfactie hadden met de schriftelycke defensie van den Admirael, maer dat daer naerder op wilden replicceeren, doch daerop is niet geconcludeert, maer wert nu gegaen by middelen van inductien, om den Admirael wys te maecken dat soo afstandt wilde doen van syn ampt, dat dan alles wel soude sijn; en werden de 3 voornoemde persoonen daertoe gebruyckt om die persuasien uyt te wercken, daer den Admirael niet naer hooren wilt, maer alleen wensch, dat syne actien met syne iterative commissien naer reeden mogen geexamineert werden, t'welck soo de meninge niet en is. My is geseyt, dat Tromp gaet trouwen met de dochter van den Burgemeester Huydecooper tot Amsterdam en dat men wel soude willen Admirael off ten minsten Vice-Admirael maecken in plaets van de Ruyter; hier gaet een avondpraetie ²⁾ uyt, waer bij de saeck van Obdam t'enemaal wert gedefendeert en voorts geseyt, dat de Ruyter meer soude gepeceert hebben met het volck na de victorie van Funnen, op Zeelandt niet over te setten, als Opdam in al hetgeene hem te laste geleyt werdt; in Funnen sterven ons soldaten van honger en moeten daerom verhuysen en sijn oock al ten deele naer Bremen. Tromp heeft hier almede groote onlusten, doordien hem gedisputeert is het gelt van het silver over te brengen, t'geen bij den Staet verstaen werdt, dat hetselve sijnde verdient met s'lants scheepen,

---

1) Tegenstemmers.

2) Heeft men eene andere lezing.

tot profyt van t'gemeene best moet comen, bedraegende het voors. vrachtgelt 15000 gulden, daarvan hem maer is toegeleyt 6000 ende soude het resteerende moeten opbrengen, daer tegens seer stout heeft gesproocken, en is gecondemneert in duysent gulden mondtgeldt, daerover hy de Staten bedanckt heeft van soo lang d'eer gehadt te hebben van Haer Ed. als Schout-by-nacht te hebben gedient, daerop niet geantwoort is, waerom veele hier gelooven, dat het maer is aengeleyt om de heer van Obdam die wech te wysen, ende hem dan naer ¹⁾ uyt te lachen, want wert niet getwyffelt off sal Tromp brugom syn, en is oock niet te dencken, dat syn toecomende schoonvader hem soude willen degradeeren laeten. Om voorts den admirael Opdam syn ampt moede te maecten, is by d'admiraliteyt tot Amsterdam geresolveert, dat men hem het voorsitten niet meer in het collegie soude toelaeten, waerdoor niet mogelyck is dat immermeer sal compareeren. — Ick hebbe den commandeur van Embden Erentruyter gesproocken, die my seyt, dat hy uyt Corinten ²⁾ onder het rijk van daen is, en daer seer wel bekend, en sal met syn neeff Plettenburch, die eertsdaegs hier verwacht werdt, spreecken en mij de quartierien bekend maecten, die hy verseeckert alle goede adelycke te syn, doch seyde, dat hem leet was de conversie van syn nichte. — Dat Souches de Hollanders pryst, is wel uyt raporten en niet van hebben gesien. T'soude hem goet syn, dat de Hollanders syne actien voor Stetyn mede mochten prysen, daer de grootste versuymen heeft gedaen die te bedencken syn voor een overste, van met die plaets soo te sammelen ³⁾. — De Sweeden syn allesints dapper besich met nieuwe wervingen, hebben den vyffden man thys op ontbooden ende scheepen veel volck op Zeelandt, soo geseyt wert. T'schynt niet dat van meeninge is, die voordeelen te laeten vaeren, maer arbeyt seer om met Poolen affsonderlyck te handelen, alsoo hy nu te veel werck heeft; daertegens sou-

---

1) Naderhand.

2) Carinthie (?)

3) Treuzelen.

den Keyzers- en Brandenbursche gesanten Poolen gedreycht hebben, soo buyten haer handelt, in syn landt te vallen. Dat de Muscovyter buyten kennisse van Sweeden in Poolen souden gevallen syn, is niet waerschynelyck, alsoo tot Ryga desweegen handeling is geweest. Wowsky heeft de Muscovyters, die 40000 sterck waeren, met 8000 gerepouseert, die met Charniski versterckt synde, de saecke haest sal herstellen. De Deenen, 6000 sterck, syn al in het stift Bremen gecomen, daer onder eenich van ons volck uyt Funen. De Sweeden syn nu geheel uyt Coerlandt, uytgenomen Bauske, dat noch hout. — Van Engelandt can niet anders scrijven als in deese extracten sien sult, t'staet daer noch vry wilt en niet tot voordeel van de Coninck. — In Orange is het werck seer wildt, doordien de Princesse royale gesustineert heeft, dat daer een gouverneur heeft te stellen, ende de grootmoeder van de Prins daertoe vermeynt recht te hebben, is daerover declaratoir van den Hoogen Raedt gegaen ende verstaen voor de grootmoeder¹⁾, daer tegens de royale aan het hoff van Parys het contrarie heeft geobtineert en is van weegen dat ryck geordonneert aen den graeff van Dona het casteel te verlaeten, t'schynt Mazaryn daer wel sin in heeft, altyts²⁾ syn die questien het weeskint ten hoogsten schadelyck en wert door diergelycke sijn goet vast opgemaect. — Hier is gesproocken van 48 scheepen (in zee te seynden, dan is door de contrarye opinien daerover mede niet geconcludeert, soodat van hier niet veel te scrijven valt, daerom soo seer roept, als off men om UEd. niet en dacht, en leech papier begeerde off met logenen gestoffeert. — Op verleede Saterdag is de gravin van Dona, dochter van Brederode, van een dochter gelegen, die over een jaer getrouwt is geweest. — Maseur Graswinckel is flus hier geweest, heeft een geswel aen de slinckerborst ende onder d'oxel, daer wel swaerichheit uyt te vreesen soude syn. Hebben Mr Christiaan daer over gehoort, die het beste doen sal naer alle mogelyckheit; hoope dat Godt almachtich

---

1) En, naar ik versta, is ten voordeele van de grootmoeder beslist.

2) Met dat al.

haer voor ongemack sal bewaeren. — De juffrou ¹⁾ sal noch een beter brieff aen Prins Carel Jozef schryven, en sullen wy alle Godt Almachtich bidden om UEd. gesontheyt en zalichheyt en blyve

Myn Heer,

UEd. geaffectioneerde dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

XXII.

Zaak des Konings in Engeland. Berichten uit Londen. Weinig kans op vrede in het Noorden. Nederlaag der Zweden voor Christiaanstad. Tromp en Obdam. Geldelijke zaken. Belangen van de Freule de Hornes. Prinsdom Oranje. Boheemsch glaswerk. Familieberichten.

Hage, den 5 Maert 1660.

Myn Heer.

UEd. sult ontwyffelyck al wederom heel advantagieuse tydingen door de voorloopers van Amsterdam, tot voordeel van den Coning van Engelandt verstaen hebben, die al wederom als alle voorgaende, op reekening van den Coninck niet tot voordeel gestelt werden. De tydingen syn hier nu seecker, dat wel waer is, dat Monck de poorten van de stadt heeft doen affhangen en de kettingen van de straeten wech haelen en onder syn macht brengen, en dat voorts gewilt heeft een vast en vry parlement stabilieeren, waerdoor de Coninxgesinde in Engelandt hoopten, dat alle de saecken tot haer intentie souden uytvallen. Maer door brieven, op eergisteren aen Staten-

---

1) Maria van Graswinkel, schoonschrijfster; dochter van Mevrouw van Graswinkel, van wie even te voren in dezen brief sprake is en oomzegster van den briefschrijver.

Generael gecomen, verstaet, dat Monck op den 28 Februar een secreete byeencomste by nacht hadde gehouden met acht parlaments-heeren van het jegenwoordige parlament en acht van synen krystraet, met dewelcke hy beslooten heeft, onder het segel, jegenwoordich gebruyckelyck, te bescreven een vry parlament, om het vaststellen van de regeringe van het landt, met conditie, dat deselve byeen comende, souden moeten abjureren het huys van Stuart en hunne favoryten, waer tegens eenige van het parlament, buyten de acht die tuys waeren gelaeten, wel eenich onlust hebben getoont, dat niet gekent waeren, dan doordien geen macht en hebben, hebben alles seer slechtelyck laeten loopen en alleen begeert, dat oock Lambert mocht bescreven werden, daertoe niet en is geconcludeert, als verclaert werdende, dat hy suspect was des Conincx party te houden. Twee en twintich oorlochscheepen hebben tot aen Tourhil op doen comen, om de gemeente te meer te dwingen. — In oosten syn d'apparentien tot paeyns noch buyten gesicht, alsoo Sweeden Dronthen ende Bahus niet en wil affstaen, off soude daer de hooge ampten moeten behouden, en daerenboven voor d'ontruyminge van andere Deensche plaetsen genieten twee milioen gelts, 2000 man te voet, 2000 te paert en 12 conincklycke oorlochscheepen. Dat de Sweeden voor Christiaenstadt dapper syn geslagen, is seecker: hebben daer gelaeten 1800 man en 16 standarts en vendelen, daerover [de Koning] uyt boosheyt in een heete koorts is gevallen; heeft de Coningine by hem onthouden, doch soude de Denen de brieven gegrepen hebben en, gelesen, voortgesonden, ende op de passagie deselve ¹⁾ gevangen genomen. Dit leste compt over Lubeck als loopende tydinge ²⁾. — Dat van Tromp, van t'neerleggen van den degen, is waer, doch het huwelyck steuyt noch wat. Den Admirael Obdam, heeft nu wat ruste tot de eerst aenstaende vergadering. De copie van de obligatie, soo haest hebben sal, sal overseynden, en middelertyt tot Mey de vercoopinge ophouden. — Frelle van Hoorn versouckt, dat gelieft te ver-

1) De Koningin, naar den Koning reizende.

2) Gerucht.

neemen, off den graeff van Swarsenburch al tydinge van Friquet heeft becomen roerende haer saecken, daer van in dit ende voorgaende memoritie ¹⁾. — Met Orangie sal het seer slecht affloopen voor de Prins, alsoo de Coninck sustineert, dat hem de protectie van de plaets toecompt en dat volgens verdrach daer een Catholyck gouverneur in moet syn. — Verleede weeck creech een brieff van Mr Chaline, waerby hy syne groetnisse doet, versoect eenige glaesies achterdyck ²⁾, ovaelsgewys tot een seer lang en dun draetie affloopende, welcke, met een hamer op het dicke geslagen, niet connen gebroocken werden, maer als men de dunne punties affbreeckt, bryselft in de hant van selffs. Hebbe een goede partye van die en andere beuselingen gesonden. — Maseur Graswinckel is noch gestelt als by voorgaende, sal Mr Christiaen Maendach weder comen visiteeren, hoope dat alles wel sal gaen. Alle vrinden syn voorts welvaerende, ende bidden Godt almachtich UE. te bewaeren en blyve

Myn Heer,

UE. ootmoedige dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

XXIII.

Lecvolger der vrije heerlijkheid Batenburg.

Graeff Maximiliaen van Bronckhorst vrijheer tot Batenburch, welck Batenburch leyt in Maes ende Wael onder Gelderlant, heeft A^o 1623 den 26 July van den Keyser geobtineert, verly van de voors. vrijheerlichheit, in welck verly hem de genaede gedaen es, alsoe hij ten selven tijden geene mansoiren maer alleen dochters hadde, dat de voors. heerlicheyt, by gebrek van mansoiren, soude cunnen

---

1) Zie XXIII.

2) Bij gelegenheid.

succederen op de outste van sijne alsdan in leven weesende dochters ende haere mannelijcke descendenten, als bij t'extract hyer nevensgaende. Daer naer heeft de voors. Graeff Maximiliaen in tweede houwelijcke verwekt een soon, dye onlanx ongetrouwt es gecoemen te overlijden, soo datter althans geene mannelijcke descendenten van den voornoemden Graeff Maximiliaen en sijn, en de oudste van desselfs dochters, dye althans int leven es, es de huysvrouw van Graeff Jan van Hoorn, broeder van de vrouw van Beverwaert. Deese Graeff Jan vermeynt althans, uyt crachte van de voors. genaedige concessie van den Keyser te weesen bevoucht tot de voors. heerlicheyt; maer vallen daeronder deese bedenkingen, eerstelijck, off de voors. concessie wel can plaats hebben, terwijlen Graeff Maximiliaen nyet sonder mannelijcke oir naer te laeten es gecoemen te overlijden, maer een soon, als voorseyt es, hebbende naergelaeten. De reeden ende apparente intentie van den Keyser es wel voor Graeff Jan, maer de letter nyet seer. Dus soude wenschen, off UEd. aldaer tot Weenen d'occasie conde vinden van daer over te adviseren, dat t'selve mochte geschieden, ende mij daervan advertentie gegeven; ende ten tweeden, bij aldyen het advys tot voordeel van Graeff Jan nyet en soude mogen uytvallen, off dan ten minsten daer geen apparentie en soude weesen voor Graeff Jan, dye soonen bij sijn huysvrouwe heeft, dat de Keyser hem alsnoch met de voors. heerlicheyt soude mogen beneficieren ende verlijden. Ende wat tot dyen fine soude dienen bij de hant genomen te werden. Mon^{sr} Friquet schrijft hyerover aen den Graeff van Swartsenburch ende aen den Graeff, dye major domo major van den Keyser es, dye affwachten sal dat UEd. hem daerover aenspreeckt, omme te syen, hoe men Graeff Jan hyerinne soude cunnen helpen, waerover derhalven mede een letterken tot bericht sal afwachten ende blijve.

Geschreven met de hand van Mr. Maerten
van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

XXIV.

Dood des Konings van Zweden. Welke de gevolgen daarvan kunnen zijn. Familie- en stadsberichten. Adeldom van het geslacht Plettenburch. Vervanging van den Resident des Keizers. Sevenhuysen, gevangen op de voorpoort, ontsnapt.

Haghe, 19 Maert 1660.

Myn Heer.

Op het subject van de hiernevens gaende propositie sal maer alleen seggen, dat de tydinge van de doot van den Coninck van Sweeden maer vier daegen te voren, eer den Staet daarvan tydinge hadde, aen de Sweetsche gesanten was gecomen, ende dat daerop seer groote ontsteltenis in het France hoff ¹⁾ ende desgesinde was, en vreesende, dat de saecken in het oosten en noorden daerdoor heel tot niet souden loopen, hadden die luyden gepractiseert, met de propositie den Ho la te geven, gelyck oock al by eenige leeden dat hadde te weege gebracht, dat voorslougen dat men onze troupen in Schoonen niet en soude laeten ageren, en alles schicken naer het Roschilsche tractaet, waerby Sweede Schonen bedongen hadde. Doch anderen willen, dat men al doe dat mogelyck is en dat, den tyt verandert synde, anders moet gehandelt werden. De Coninginne en Ricxstanden hebben aen ons Ambassadeurs de doot des Coninx genotificeert, en versocht, dat doch alle devoiren tot een favorable peys souden bevorderen. Den Franschen Ambassadeur toont brieven van de Coninck ende van Masarin om die propositie te doen, dan seyden den heer Resident van Brandenburg, dat hy voor seecker weet, dat in drie maenden geen brieven van deselve gecomen syn, en wert by alle geloofd, dat gepractiseert syn en naer den tyt geappropriert. — Eergisteren hebben de Engelsche brieven medegebracht, dat het parlement aen Monck hadde gedefereert, niet alleen het generael gesach van de militie te landt, maer oock te water, met macht

---

1) De Fransche ambassade in den Haag.

om privativelijck patenten uyt te geven, ende alle persoonen die suspect van ontrou waeren, alwaert schoon leeden van het parlement, te mogen apprehendeeren en voor den Raet van Staten, die 22 sterck syn, alle van syne creatuyren, te recht te stellen. Off nu int sin heeft, gelyck de Coninxe haer inbeelden, de Coninck in syn troon te stellen, moet uytgewacht werden, doch de meeste gelooven, hy voor sijn selfs het ryck meent te houden. De stat Londen heeft vyff maenden gagie voor de soldaten verstreckt en beloofte in vier maenden noch een goede somme te geven. — Gisteren is den dach geweest, dat men in Brabandt over de peys soude vieren; d'articulen syn te groot om over te seynden en vry schandelyck voor Spangien, en dewyl dit paquet groot genouch valt en van oosten geen andere tydingen syn als in de couranten staen, sal maer alleen seggen, dat Maseur Graswinckel noch even eens is, en voorts dat alle de verdere vrienden ende bekenden in goede gesontheit syn. — Mr Chaline heeft my een gebiedenis van Chartres gescreven, die beantwoort hebbe. — De vrou van neeff Antoni Pieteron is in de craem gesturven, laet 11 levende kinderen. De gravin van Dona, dochter van Brederode, van gelicke, nevens veele vrouwen, in de craem gebleven. Soo geseyt wert, door gemusqueerde hantschoenen van de oude princes, in raesende koorts geraeckt synde; d'oude Saertiebuijrt heeft het mede opgegeven, en den tuynman van de prins. — Van juffrou Plettenburch, sal met den eersten een pertinent verhael overseynden, t'welck my wert toegeseyt van den solliciteur Bronsveldt, die haer ooms compagny heeft gesolliciteert; de heer van Valkenisse seyde my, dat de Plettenburchers haer altyt als eedelyuden hebben gehouden ende daer voor gekent wierden. — Den brief daer in de K^{rs} 1) Resident soo slecht wert uytgemaect, compt ontwyfelyck van de H. P. Pers 2) die hem niet en vermogen en met geweld Mr Richardt daer in plaets soecken te dringen. Hebben wy over tafel diergelicke discoursen al gehoort, en t'is niet verde van de waerheyt, dat den

1) Keizers = Keizerlijke.

2) Heeren Paters(?)

Resident vry slecht is. — Soo datelyck verstaet ¹⁾, dat een van de gevangenen, genaempt Sevenhuysen, die met den commys Mierop was vastgeset, door hulp van de meyt is losgebroocken en weggeraect. Voorts sidt dito commys, en andere suspect aen de valsche ordonnantien van de scheepen, noch vast. Ben t'eynde, bidde Godt UEd. in goede gesontheyt gelieve te bewaeren en blyve

Myn Heer,

UEd. dienaar,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à

XXV.

Verlei van de heerlijkheid Batenburg op den graaf de Hornes.

Haege, deesen xix Martij (1660).

Myn Heer.

My es leedt dat UEd. wat te tydich es geweest by den Heere Grave van Swartsenburch, ende es toegecomen geweest ²⁾, dat de Heere Friquet sijne brieven met dye post nyet en hadde cunnen depescheren, als toegeseyt hadde, daervan ick te laet wyerde gewaerschout omme UEd. desgelijcx daervan te cunnen adverteren. Voorts hebbe voor dye reys maer alleen gesonden een extract, omme nyet all te groot pacquet te maecken. Item, omdat daerinne het merch van de saecke bestondt, ende noch, dat oordeelde, dat aldaer ten protocolle ofte registre, als het van noode was, het geheel soude cunnen werden gevonden. Oock en was myne meeninge nyet, dat dye saecke aldaer door den wech van justicie, dye veele ambages

---

1) Zoo even verneem ik.

2) Daar is bijgekomen.

heeft, soude werde verhandelt, soe als alsnoch nyet en es, ten waere het anders nyet en conde vallen, maer dat op gelycken voet als graeff Maximiliaen van Bronckhorst A° 1623 van S. M. hadde becoemen het verly ende faueur omme t'voors. leen van Batenburch op syne outste dochter te cunnen laeten succederen, de Heere grave van Hoorn, als hebbende d'outste dochter jegenwoordich in t'leven, althans by S. M. mede soude mogen obtineren het verly van t'voors. leengoet, ende dat daertoe alleen een requeste aen Syne Majt soude werden gepresenteert, inhoudende, hoe dat Syne Majesteyts Heer voorvaeder in den jaere 1623 aen den Heere graeve Maximiliaen van Bronckhorst, Heer tot Batenburch, de genaede hadde gedaen van hem te verleenen soedanich verly, dat, als souden mogen coemen te sterven sonder mannellycke descendanten, dat dan het voors. leengoet soude coemen op desselfs outste dochter, ter dyer tyde in t'leven; dat sulcx nu voorgevallen was, te weeten, dat de eenigen soon van den voornoemden graeff Maximiliaen nu was gecoemen te sterven, noch jonck weesende ende sonder mannellycke oir, ende dat d'outste dochter van voors. Heer gecomen, jegenwoordich in t'leven, was getrouwt met gemelte graeff Jan van Hoorn, by denwelcke sy soonen hadde. Derhalven versouckende, dat het Sijne Majesteyt mochte gelieven gemelte grave van Hoorn (als getrouwt met de voors. ouste dochter althans in t'leven), ten behouve van deselve syne gemaele ende haere mannellycke descendanten, met het voors. leengoet te verlijden, ende alsoe de concessie, gedaen in den voors. jaere 1623, te verclaren ende althans te doen hebben sijn effect, ende verders prout moris et stili, ende naer den duytschen trant. Hetwelcke, soe het aldaer soe goet soude mogen werden gevonden, als noch soude cunnen werden in t'werck gestelt. Waerinne ick bidde, dat UEd. syn uyterste devoir gelieve te doen, alsoo het persoonen syn, dyen ick wenschte te obligeren ende dye het meriteren. Oock soude daer cunnen werden bijgevoucht, dat het voors. leengoet door een erffdochter van Battenburch, in t'jaer 1300, aen het huys van Bronckhorst es gecomen geweest, soodat daer wel meer dochters mede verlyt geweest sijn, als blijkt met het nevensgaende.

Ouder brieven *primi acquirentis* en sijn hyer nyet, dan es mijns oordeels genouch dat blijcke, dat het door een dochter aen het huys van Bronckhorst es gecoemen geweest, ende sulcx genouchsaem de natuyr heeft van een *feudum hereditarium*. Hoewel nu in soedanig te doen versouck ende supplicatie noch in geen consideratie veel en can coemen, jegens wyen de grave van Hoorn, in cas van proces off dispuyte, te doen soude mogen hebben, maer dat eygentlijk eerst ten propooste soude coemen, als daer jegens oppositie mochte coemen te vallen, soe sal seggen, datter twee verscheyden partyen souden syn, d'eene de baron van Petersem, synde in dienst van den Coninck van Spangien ende gecoemen van outste dochter van voors. graef Maximiliaen, doch welcke dochter den val, dat es de doot van laest overleden, nyet en heeft beleeft, ende dander de graeff van Gronsveld, van syn bloet Bronckhorst-Battenburch weesende, dye geen ander fundament en can hebben noch alhyer voor en geeft, dan dat graef Maximiliaen in den jaere 1623 S. M. gesubripieert soude hebben, als off hy de laeste mansoir van Bronckhorst-Battenburch soude geweest syn, doch es dye beschuldige abusyff, uytwijsens het verly van voors. jaere, ende heeft de voors. graeff Maximiliaen maer alleen te kennen gegeven gehadt, dat hij geene mannelycke oir en hadde, als de waerheyt was, ende sulcx versocht, off hy sonder mannelyck oir mochte coemen te sterven, dat dan t'voors. leengoet op syn outste dochter in der tyt en haere mannelycke descendentes soude mogen coemen, sulcx hem geaccordeert es. De soon autem van graeff Maximiliaen es noyt verlyt geweest, soe mits syn jonge jaeren, als mede overmits de investiture van den voors. jaere 1623 medebrengh, dat men geen verly en soude behouven te nemen dan op de crooninge des Keyzers tot Aken. Graeff Jan van Hoorn heeft de possessie solemneelycken aenvaert ende es daer tot noch toe gerustelyck ende vreedelyck in; ende waeromme oock, soe de saecke moeste coemen voer den Ryxhoffraedt, geliefft een bequam persoon t'employeren onder behoorlyck salaeris, dye de saecke aldaer demesleert, mits dat alvooren sy geexamineert, off het fundament van den Heere grave van Hoorn vast gaet, dan

nyet. Mon^{sr} Friquet doet geloven, dat gemelte Heere grave aldaer all merckelyck faveur sal vinden, ende bij aldyen UEd. daer van daen soude moegen vertrecken, wensche, dat ons eenich adres mochte toecomen, omme aldaer met degeene, dewelcke UEd. deese saecke sal hebben ter handen gestelt, te mogen correspondeeren. Hyernevens gaet oock noch een naeder ende ampelder instructie, geschreven by de hant van frelle van Hoorn, waeruyt geemployeert can werden t'geene dienstich soude mogen werden bevonden, ende de reste gereticeert. Oock sullen met de naeste post volgen de authentycque, daervan de simpele copyen hyernevens gaen. Ende deese hyer mede eyndigende, blyve met allen broederlijcken hart ende affectie

UEd. geaffectioneerde,
M. van der Goes.

Cunt den brieff aen den grave van Swartsenburch sluyten ende selfs behantreycken.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

XXVI.

Denemarken sluit zich aan bij het tractaat door de Hollanders met Zweden gesloten. Van den Honert onverrichter zake uit Polen terug. Vrees voor Frankrijk. Het herstel van eene monarchale regeering wint veld in Engeland. Geheime overeenkomsten tusschen Spanje en Frankrijk ten nadeele van Nederland. Familieberichten.

Hage, den 5 April 1660.

Myn Heer.

Het is voor seecker, dat tusschen de Hollanders en Sweeden, het tractaat van Rosschil, op den voet van het

Haegsche geresolveerde van den 11^{den} Maey, tusschen d'Ambassadeurs van Vranckryck, Engelandt ende Commissarissen van de Staeten, is geslooten, ende dat Deenemarcken daer niet wel toe en heeft connen resolveeren, maer alsoo de stilstandt, die mede bij provisie was vastgesteld, het exploit, t'geen op de Staetsche vloot in Landtskroon was aengeleyt, was vruchteloos geworden door het afftrecken van de Statenvloot van daer voor, waerop de Sweeden oock uytgelopen syn en comen leggen by de Staten-scheepen, heeft den Deen (soo de brieven, op gisteren van Coppenhagen aengecomen, medebrengen), de conditie aengenomen, waervan nu niet als het verder voltrecken en solenniseeren en staet te verwachten. Men gelooft hier, dat de Deenen syn verset geweest door ons handelinghe, ende mede, dat tusschen Poolen en Sweeden, met exclusie van allen anderen, privativelyck gehandelt hebben, en compt den heer van den Honaert seer gemiscontenteert uit Poolen tuys, omdat de Poolen hem als mediateur niet en hebben willen aennemen, maer schryft, dat sy seyden, als daarvan proponeerde, dat sy, als dat doen soudent, agerent ut narri et insulsi, t'geen hier heel qualick wert opgenomen, dewyl wy maer alleen het behout van Dansich syn geweest. Doch t'is seer gewis dat de Fransche vrou door haere landtslyuden seer is versproocken, die ons heel qualick willen en weynich achten. Hoe de Keysersche en Brandenburgsche nu uyt den brandt sullen comen, is qualick te voorsien. — Hier synder die gelooven, dat de Francen tegens de somer off in Duytslant, off ons ontrent Maestricht en Overquartieren, wel mochten aen boort comen. — In Engelandt is een nieuw parlament tegens den 25 deses, oude styl, beschreven, daerin oock Lordts sullen syn, en loopt hier tydinge, dat by het tegenwoordige parlament soude beslooten syn, dat men aen de Coninck syne goederen, die niet vercocht zyn, soude laeten volgen, daer de royalisten haer seer in verheugen. Oft niet weer bedroch sal syn, staet te wachten. Dat isser voorseecker van, dat men heel het landt door liber spreekt voor een monarchale regeeringe, ende dat Lambert in den Tour sidt en ettelicken tonnen goudts werden affgeeycht, en

voorts gevordert reeckenschap te doen van syn saecken. — Doordien de Spaensche alle fouten hieromtrent, die hadden laeten vervallen, weder op doen maecken, geeft het hier eenich quaet achterdocht, te meer omdat geseyt wert, dat in het secreet tusschen Spangien en Vranckryck soude syn verstaen, dat, soo kinderen quamen van het huwelyck, dat dan de Nederlanden aen deselve soude moeten ingerympt werden. — Van juffrou Plettenburch hebbe noch niet becomen. — De borst van Maseur Graswinckel is noch in gelijcken standt als voor desen, en doet Mr Christiaen van Leyden alles wat mogelick is om te verdryven ende beletten, dat tot geen cancker en comme, daerop soodaenige geswellen en humeuren wel dickwils uytvallen, doch hoopen het beste, en heeft Maseur goede couragie, die gisteren hier was, om van den meester gevisiteert te werden, die verclaerde, dat eer beter als erger was, maer dat wel ordinaris van langen duyr is, eer men daer affcompt. Seynde de antwoordt op de vooraff gesonde propositie, en sluyte naer groetenisse van alle vrinden met de wenschinge van UE. gesontheyt, waeromme wy Godt bidden, en blyve

Myn Heer,

UE. dienaer,
A. van der Goes.

Ick ben een dach vier off vyff, met den heer van Maesdam te Bergen geweest en hebbe hem mede wat van het lerkensaet gegeven, sal het op verscheyden oorden doen saeyen; hij doet sijn gebiedenis.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

XXVII.

Verdwenen brieven. De Ruyter van Landskroon vertrokken. Overeenkomst aangaande het Prinsdom Oranje. Vrees dat de Franschen in Duitschland zullen vallen. Fransche en Spaansche gezanten in 's Gravenhage. Familieberichten.

Hage, den 16 April 1660.

Myn Heer.

Dat den 31 der voorleede maent, noch geen vordere memorien van de frelle van Hooren hebt becomen, dunckt my seer vreemt, alsoo weete, dat frelle tot verscheyde maelen heele pacquetten, waer in ons brieven mede syn geslooten, gesonden heeft, en hebben wij d'adresse ende opschriften Haer Ed^t mede gegeven, die sy een haerder correspondenten tot Ceulen heeft toegesonden. Off die daer mede gesuckelt heeft, can niet weeten. Hoope, die met de tyt noch te recht sullen comen. — Monfrere Martin is weder op een complaincte met den Heer van Beverweert aen de Leck, sulcx dat niet weete te scrijven, off in het deburseren van penningen al heel liberael houft te vallen, als niet en soudt willen te hove laten ¹⁾, soo het gemenelijck geschiet. Den brieff quamp gisteren naer acht uyren en was doen te laet, frelle te gaen spreecken; eer deese sluyte, gaen ick dees mergen daer naer toe, sal sien wat voir ordre gelieft te stellen. — De saecken in het oosten, sijn noch soo absoluyt noch niet affgehandelt, als voor desen hebbe gescreven en mij uyt de brieven van ons Ambassadeurs door neeff Stavenisse was vertelt, maer staen nog in goede termen. Door het afftrecken van de Ruyter van Lantscroon sijn de Sweeden uytgecropsen, togen datelijck weder aen het capen op alle scheepen die maer krijgen costen, doch de onse laeten met vrede. Dit heeft oorsaeck gegeven, dat Deenemarek weder wat achter is gebleven met het absolute consent tot de han-

1) Het er bij toelaggen.

delinge sonder sijne geallieerde, doch heeft door dreygement bij d'Ambassadeurs hem gedaen, van alleen dan met Sweeden te willen handelen ende de vloot te doen verrecken, alles in de macht ende discretie van d'Ambassadeurs gestelt, die daerop oock hebben geloofd¹⁾, het intrest van de geallieerde, soo veel in haer is, te considereeren. — De Francen sijn nu al meester van Orangie, t'welck den graeff van Dona, die commandeerde, heeft ingeruyt voor 200000 gulden, op conditie, dat de Francen het voor de Prins geduyrende sijne minderjaericheyt sullen bewaeren ende dan restitueeren, t'geen gelooft wert, dat wel sal geschieden, maer dat het casteel eerst sullen slechten, opdat de gereformeerde geen sterckte in het landt en souden hebben. — Van alle oorden hier ontrent, wert gevreest, dat de Francen Duytslandt in sullen trecken, en wert seer veel nieu volck naer Ceulen en den hartog van Nieuburch geschickt. — De Coninck van Engelandt is te Breda gecomen, soe geseyt wert, om d'Engelsche commissarissen in te wachten, die bij het naest aenstaende parlament sullen affgeschickt werden om hem te haelen. De Prins van Orangie is gisteren mede derwaerts verrocken, soo dat nu alle apparentien weder voor de Coninck loopen, als bij d'extracten sult sien, doch doordien de Heer Nieupoort sijn soon met expresse brieven heeft affgevaerdicht, die gesecreteerd werden, can niet volcomen aengenomen werden, dat het soo breet is²⁾. — Verleede Vrijdach heete den Ambassadeur van Vranckrijk den Spaenschen wellecom met een traeyn van ses coetsen. Dingsdach ging den Spaenschen den Francen wederom met gelijke treyn begroeten, en schijnen groote vrenden; op het trouwen van de Coning sullen gesamentlijk vieren. — Den secretaris van Claeswael is doot, en wert om die plaets soo gesolliciteert, off daer groote saecken aen vast waren. — Maseur Graswinckel heeft seer vercouwen geweest, dan is nu wat beter, doch in de borst is noch geen de minste veranderinge; t'schijnt, dat van langen duyr sal

---

1) Beloofd.

2) Gunstig staat.

sijn, dat Godt gelieve ten besten te laeten affloopen. — Het larckenbomen-saet, hebbe aen verscheyden medegedeelt, die het op alle quartieren sullen zaeyen; te Leyden in den tuyn van de accademie staet er een, die heel groot is, doch van onder op gesnoeyt, sulckx dat de gratie daer van wech is en hangt den top heel overgeslaegen van de wint. De Secretaris Bisschop, aen wie mede wat gegeven hebbe, soude wel willen een lijst overgeven, om eenich goet van daer te doen comen, soo UEd. daer occasie toe mocht hebben. Weete niet meer te scrijven en sal, daerom eyndigende, Godt bidden UEd. in goede gesondtheyt te bewaeren. Blyve

Mijn Heer,

UEd. dienaer,
A. van der Goes.

Frelle seyt mij, dat een doctor soudt nemen die het UE. gelieft en de penningen daertoe nodich furneren, sal die aen ons op specificatie restitueeren. Verdere brieven hebt den 2 April connen hebben en sijn twee en drie aen den anderen gesonden, die de Heer Famars schrijft wel bestelt te hebben.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

XXVIII.

Slechte uitkomsten van den oogst van het vorige jaar. Jhr. Ramp, van Haarlem. Toestand van Mevrouw Van Graswinckel. Belangen van den Graaf de Hornes, Heer van Bronckhorst-Batenburg. Engelsche en Noordsche zaken.

Hage, 30 April (1660).

Myn Heer.

Ick coeme gisteren avont van Overmaes, alwaer eene arme vijftich guldens hadde ontvangen, soe slecht es het Derde Serie. WERKEN N°. 10. 6

gestelt met den huysluyden aldaer, dye verclaeren, dat uyt hun schooff van den jaere 1659 nyet meer dan d'ongelden en sullen cunnen betaelen, soo uytermaeten slecht es hetselve geweest, gelijk wij aen ons eygen mede bevinden; het aenstaende schooff belooft beeterschap belangende de wintervruchten, ende es het weer soe sacht ende aengenaem als nyet in veel jaren hyer te voren omtrent dees tijt hebbe geweeten. — Daer vont hem mede op de reeckeninge een Monsr Ramp van Haerlem, dye seyde, UEd. in Engellant gekent te hebben. — Int passeeren door Delfft en bevondt Maseur nyet als te wel, heeft, boven de hardicheyt in de slincker borst, een groote hoest, dewelcke nu haer all eenige maenden es bygebleven geweest, soe dat snachts uyren moet over eynde sitten, t'geene haer de rust beneempt ende nyet vrij van coortsen en laet; verliest daerdoor veel vlees alsoe vrij swaerlyvich te voeren es geweest, ende claecht van groote benauwtheyt voor, beneden het diaphragma, in schijn of het wel waeter soude mogen sijn, te meer, alsoe seer cortaesempt werdt, soodat naeuwelijcx een camerlengte can gaen, dan es dat somwijlen wat beeter. — Voorts wat aengaet de saecke van den Heere graeve van Hoorn, als men het aldaer soo verstaet, dat deselve saecke heeft moeten gebracht werden aen den Rijcxshoffraet, soe moet ick het alsoe mede goetvinden. Doch es andersints buyten mijn opinie, soe in consideratie alle investituyren werden verleent behoudens des Keyzers ende een yders goet recht ende aen nyemant, onder dye clause hyer te lande en werden geweygert, al waert dat hij geen recht in t'minste tot den leenen en hadde, als in consideratie de brieven, aen graeff Maximiliaen van Bronckhorst tot Battenburch voor desen gegeven, medebrenge, dat men selfs geen investituyren en soude gehouden sijn te nemen off te versoucken, dan soe wanneer de Keyser tot Aken soude werden gecroont, in voug, dat dit jegenwoordich versouck oock es te houden voor een vertollich werck, ende daermede in allen gevallen wert geexcuseert, dat de soon van voornoemden graeff Maximiliaen, dye beneden syn mondigen xxv jaeren es gesturven, geen verly en heeft versocht gehadt. Het versouck van te hebben confirmatie in de possessie van

de heerlicheyd van Battenburch voor den grave van Hoorn, en es mede nyet conform mijn phantasie, naerdemael t'selve nyet en soude behooren verleent te werden, dan parte audita, hetwelcke anders es met het verleenen van investituren, doch geve het myne al wederom om een beeter, ende can wel verstaen bij aldyen dye confirmatie, parte non audita, aldaer can werden verleent, dat de Heere grave, dye becoemen hebbende, van geen quaede conditie en soude sijn. Dan mijns oordeels, soude dye questie nopen de possessie moeten geventileert werden voor den hove off cancellarye van Gelderlant, waeronder het leengoet es gelegen, ende nyet onder het rijk, gelijk in simili casu tot anderen tijden alhyer gepractiseert es. Dus soe adviseert de baron van Petershem hyerover oock tot Arnhem. Oock soude ick naer mijn both verstandt oordeelen, dat dye aenvaerdinge van de possessie, gedaen bij den voors. Heere Graeff, nyet en soude behouven geexcuseert te werden, overmits gedaen es buyten kennisse van Syn Majesteyt ende dat mede, overmits daer geen huldinge offte manschap en heeft behouven versocht te werden, dan op des Keysers croninge tot Aken, ende noch, overmits het es binnen jaer ende dach naer t'overlijden van den jongen Heere graeff van Bronckhorst, dat d'investiture bij den grave van Hoorne nu versocht wert. Met t'geenen voerseyt es, cesseert oock alle swarichheyd van versuym off verval van het leen, want d'investituyre, nyet behouvende versocht te werden dan op des Keysers crooninge tot Aken, soe lang deselve croninge dan aldaer nyet en es geschiedt, en can daer geen versuym ofte wandevoir sijn, insonderheyd terwijlen dat in faveur van den Heere van Bronckhorst es geadicieert, ende als daer jegenwoordich aen den grave van Hoorn over de possessie van de voors. heerlicheyd questie soude mogen werden gemoveert, soe souden wij naer onsen rechten verstaen, *quam diu vasallus super possessione feudi litigat, non currere illi tempus petendi investituram*, Clarus § feudum quest. 49. n. 8. Alvarot: de feud: tit: quae sit prima causa beneficii amitt. et dd: in l. solennibus vid: de rei vindicat, et in l. quamdiu lod: qui admitt. ad bon: poss: Cassaneus ad consuet: burgund: Rubr. 3. Guid.

Papa decis. 165 Rosenth. de feudi cap. 6 conclus: 44. Van den baron van Petershem in t'versouck van investiture aldaer te doen, mentie te maecken, en was mijns bedunckens almede nyet noodich, maer wel in t'versouck van confirmatie te moegen hebben van de genomen possessie, doch ben beducht dat t'laeste den Heere grave van Hoorn wel soude mogen coppelen aen een proces voor den Rijcxhoffraet, buyten desselfs en mijne meeninge, maer men moet altijs volgen den raet van gepraectiseerden in hun lant. Hiernevens gaet cotype authentycq van de ordonnantie van Keyser Carel den vijfde, daerbij claerlijk blijcken can, dat in de leengoederen representatie geen plaets en heeft, soe als Frederic: a Sande in tractatu suo de feudis Geldrie, dat mede pertinentelijck tracteert. Het blancq signé van den Heere grave, es versuympt mede gebracht te werden, sal de naeste post volgen. — Uyt Engelant wert veel hoops gegeven voor Coninck Carel, met het aenstaende parlement van het Hoogerhuys ofte de Lords, t'welck den vⁿ May toeoemende sal vergaederen, doch en es van veele tijdingen nyet seeckers. Gemelte Coninck es noch personelyck te Breda, bij de Princesse Royael. Sommigen en willen noch nyet goets te gemoet syen, apparentelijcken quod piget illos gaudere, tedet felix fortuna licet. — Van de Duytsche ofte eygentlijk Noortsche tractaten, daer de gedeputeerden van de Heeren Staeten seer mede hebben gehaest, en es geen naeder sekerheyt van t'aennemen van den Coninck van Denemarcken. Ick eyndige en blyve

UEd. gantsch toegenegene broeder,
Martin. van der Goes. 1660.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes,
à Viennes.

XXIX.

Belangen van den Graaf de Hornes, Heer van Bronckhorst-Batenburg. Mevrouw van Graswinckel, bij gelegenheid der kermis, in den Haag.

Haege, deesen xiiii^{den} May. (1660).

Mijn Heer.

t'Geene op de deductie van den Heere Doctor Graeff te seggen valt, sal het neffensgaende briefken bekent maecken, synde opgesteld door een doctor tot Nimmegen, dye mijns oordeels in dye remarque ook het grootste ongelijck nyet en heeft, soe dat het goet waere, dat alsnoch wyerde gedresseert, want hetgeene men over soude geven, van bij yder veranderinge off van leenheer off vasal, nyeuwe investiture te moeten gaen versoucken, daer men het daer te vooren alleen schuldich was te doen op des Keyzers crooninge tot Aken, es notoirlycken all heel veel. Immers dat men dye tot noch toe maer schuldich es geweest te versoucken op de crooninge tot Aken, es mijns bedunckens wel een peremptoire solutie, jegens d'objectie dat de laest overleden jonge Heer, dye te Paris es gesturven, alrede mede investiture hadde behooren versocht te hebben. Item dat de Heere grave van Hoorn mede van gelijcken hadde behooren te doen, alvooren de possessie te aenvaerden. Waerop voor deesen oock andere solutien hebbe gegeven. Vorders, soe es het buyten waarheyte, dat de Heere grave van Horn de possessie van de Battenburchsche goederen vi armata soude hebben ingenomen, ende es t'selve ter contrarie geschiet buyten eenich geweld ende buyten eenige oppositie, ja met een generaele vreucht, genougen ende applaudissement van allen den ingesetenen. Dat Battenburch onder Gelderlant leyte, cunnen immers de caerten van de Nederlanden wel uytwijsen, off ten waere men daer soe curieus nyet ende waere omme dye caerten te hebben, t'leydt dan in Maes en Wael nyet verde van de stadt Graeff, daer de Graeff van Hoorn gouverneur van es. Off Frelle van Horn UEd.

sal toeseynden de bewysen, wanneer overleden mach sijn de outste dochter van graeff Maximiliaen, ende dat de jonge Heer mede overleden es te Paris, en weet ick nyet, doch en begripe nyet wel, waertoe sulcx soude mogen noodich sijn, want behalven dat de saecke wel bij haer selven [blijkt], dat dye personagien respectivelijck overleden sijn, soe overmits haer nyemant van hen en openbaert, ende dat het nu eerst es dat de Heere grave van Hoorn hem compt openbaeren, als dat het nyet en es te presumeeren, dat de voors. Heere grave de costen ende moeyten soude willen doen van investiture te coemen versoucken, bij aldyen daer iemant van de kinderen ofte descendenten waere van graeff Maximiliaen, dye de huysvrouwe van den graeff van Hoorn soude mogen te voren gaen, soe werden dye investituiren in allen gevallen verleent, behoudens een yders recht, seu salvo jure tertij, ende sulcx, soude daermede een ander, beter recht hebbende, nyet versteecken werden, ten minsten nyet naer onsen rechten alhyer, alwaer doch de saecke ten possessore geventileert soude moeten werden, als voor deesen oock hebbe geschreven ende in rechten alsoe resoluyt es. Ick sal hier bijvougen, dat ick wenste dat aldaer nyet veel spels off swarichheys en mach werden gemaect over het verleenen van de versochte investiture, gemeret de Heeren Staeten van Gelderlant andersints nyet veel swarichheyt en souden maecken, van selfs aen den Heere grave van Hoorn investituyre van de Battenburchse goederen te geven, overmits onder haer gebiet ende souverainiteyt sijn gelegen ende de Keyser verde van honck es. Frelle wenste wel eens te weeten, wat recompense de Heere doctor soude mogen pretendeeren, als de saecke geluckich soude mogen coemen uyt te vallen, want en can daer geen gissinge ofte staet van maeken. Oock en weet ick nyet, wat recompense hem veel soude cunnen toecoemen, boven de behoorlijcke beloninge van sijn salaris, daarvan hij wel verseeckert mach sijn, soe haest men sijn declaratie sal hebben becoemen. Uyt de voors. sijne deductie can wel oordeelen, dat een habil rechtsgeleerde es, dan, hebben de duytschen ordinaris veele ambages. — Maseur Graswinckel es van deese kermis een dach off twee bij ons geweest,

alsoe wat beeter te pas es dan eenige dagen hyer te vooren ende haer aensicht wat vroylijker stondt; es nyet te min nyet vrij van watersucht. De nyeuwe tijdingen sal UEd. frater Adriaen naeder schrijven, dus eyndige ende blijve

UEd^{ts} geaffectioneerde frere,
Martin van der Goes. 1660.

XXX.

De Heer van Beverwaard naar Engeland vertrokken. Luisterrijke ontvangst van de Prinses-Royale en haar zoon te Amsterdam. Houtvesterschap van Holland open. Door wie begeerd. Familiezaken. Haagsch nieuws.

Hage, den 2 July 1660.

Mijn Heer.

Nu de Coninck in Engelandt wel ontfangen is ende de peys in het noorden geslooten, valt van hier niets nieuws van waerden te scryven, alsoo alles in het breede in de couranten verhaelt werdt, die hiernevens seynde. — Den heer van Beverwaert is verleede Saterdach, snaghts ten tien uyren, van hier met al syn bagagie ende huysgesind naer Engelandt vertrocken, om syn dochter, die met de graeff van Dossery getrouwt is, over te brengen. Heeft onder de handt qualiteyt, om de handeling tusschen desen Staet ende Engelandt te prepareeren, en werden onder tusschen de commissien voor d'Ambassade claer gemaeckt, waeronder Beverwaert dan mede sal syn. — Eergisteren quamp hier voor Scheveling een Engels oorloeschip, en is den Vice-Admirael, [aan land gegaan] met brieven aen de prinsesse-royale. Deselve was met haer soon tot Amsterdam geweest ende seer kostelyck onthaelt. Daer waeren eenige triompfbwaegens daer op vertoont wierden het huys van Nassau en Stuwaert, en was de persoon van den onthaleden Coninck daer soo levendich vytgevonden, dat de Prince,

dat siende, verschricte en flaeu wiert, als sagh dat den byl opgeheven wierd om het t'onthalsen. Cromwel en andere meer waeren al in levende persoonen van groote gelyckenisse aen de rechter mede opgesocht. Tot Haerlem is mede heel wel onthaelt, en is men nu soo goet prins als oeyt sou geweest syn, al waert dat het misnougen over het beleigh van Amsterdam niet en waer gecomen geweest. — Het houtvesterschap, t'welck door het sterven van den heer van Heenvliet vacant is, wert seer gepretendeert by Wassenaer ende Wimmenum, en is apparent, dat in dese nu hier begonnen vergaderinge van Staten sal vergeven werden. — Van juffrou Plettenburch, niettegenstaende verscheyde aanmaningen, cryge niets, noch gelove oock dat iet geven sullen, soo quaet houden sy haer over haere conversie. — Ick hebbe voor eenige weecken de copyen van de obligatien tot laste van de joden tot Ments aen den heer ritmeester van Straelen gesonden, ende versocht dat doch wilde vorderen de betalinge van deselve, met toesseghen, dat die becomen hebbende, de schilderyen voor niet souden gerestitueert werden; soo niet, syn van meeninge deselve op Alderheyligen te vercoopen. Tusschentyde¹⁾ soudt UEd. aen dito Ritm^{ter} de saecken eens connen recomandeeren door een briefken. De schult bestaet ten deelen van gelt aen de joden geremitteert off geleent, ten deelen over eenige voederen wynen, die op het verreck van den collonel Hogendorp uyt de stadt hebben aengenomen voor hem te beneficieeren. Soude in alles over de 3000 gulden bedraegen in capitael. — Van het larckenboomen-saet, dat opgecomen is, is eenich door de groote droochte vergaen; sullen sien off het overige, soo in potten als buyten, over connen houden; off bij gelegentheyt noch eenich conde becomen, sullen daervan tegens het naeste jaer wel noch een preuff doen; t'geen hier gewassen is staet een duym hoogh; t'schynt dat vochtig staen wil. — Met het meesteren van Meester Christiaan wilde het werck met Maseur niet wel voorwaerts, is daer om gegaen by doctor de Dieu tot Leyden, die in die materie veele goede

---

1) Middelerwyl.

curen gedaen heeft en noch verscheyden seer swaere patienten onder handen heeft, die alle heel wel gaen, en heeft Maseur van daeg en acht daegen d'eerste mael van hem remedien genomen, en gaet merckelyck beter, naer den cleynen tyt dat daer is; heeft goede moet op den doctor, alleen is d'incommoditeyt dat tot Leyden moet wonen tot dat genesen is, alsoo den doctor tweemaal daegs visiteert, maer gesontheyt moet voor al gaen. — Dees dage is een van de drie gesellen van Rosendael, die voor desen met de dochter van Honthorst getrouwt is geweest, banqueroet gespeelt; is suyver opgegeten en verdroncken. De crediteuren hier praetendeeren ontrent dertich duysent gulden, en seyt men, dat van Utrecht almede noch eenige comen sullen. — De Haegsche juffrou ¹⁾, sal met den eersten een brieff schrijven voor den jongen scribent, maer can niet wel aennemen, dat het in ernst is. Sy wert extraordinaris groot en geschickt. Hier is al wat weete te bedencken. — Op Maendach toecomende, gae ick naer Overmaes, daer een tamelick gewas is. Alle vrienden ende bekenden bidden my dagelicx haere gebiedenis aen UEd. te doen, waarmede onder begrepen begeert te syn den dijckgraeff Vos, die weder op de been is. Bidde Godt almachtich UEd. in gesontheyt tot zalicheyt gelieve te bewaeren en blyve

Mijn Heer,

UEd. dienaar,
A. van der Goes.

XXXI.

Slechte wending in den toestand van Mevrouw van Graswinckel.

Hage, 9 Augusti 1660.

Frater.

Siet hyer eens wat bedrouffde tijdinge. Maseur Graswinckel, dye haer hadde begeben naer de stadt van Leyden

---

1) Zie blz. 67, noot.

bij een doctor aldaer, op hoop van genesen te sullen werden, alsoe goede reputatie hadde, ende met eenen omme wat rust te moegen hebben, dye sij in haer huys, Godt beetert, nyet en hadde, es van tyt tot tijt swackelijcker ende nu subitelijk soe swack gewerden, dat frater Adriaen, dye huysden bij haer was gegaen omme haer te besoucken, mij schrijft, dat van avont nyet thuys terug en sal coemen; dat weynich moet voor haer heeft, ende dat oock vreest, dat nyet lang en sal duyren. Denckt eens wat voor een bedrouffde tijdinge voor ons allen, soe goede suster te sullen verliesen, ende voor haere goede en onnosele kinderen. Ick ben te bedroufft omme meer te cunnen schrijven. Sal mergen vrouch mede naer haer toe gaen. Haer soon, dye nu den 1ⁿ September soude thuys coemen, mits de vacantie, sal desperaet sijn, alsoe sijn mama ongemeen lieff heeft, ende buyten haer wel merckt dat het huys tenemael in ruine sal gaen. Bid doch voer haer, terwijlen Godt haer can behouden, ende wacht metten naesten naeder tijdinge, dye Godt geve, dat beeter weesen mach. Met haest in den Haege, deesen IX^{en} Augusti XVIc t'sestich.

UED.^{ts} gansch geaffectioneerde broeder,
Martin. van der Goes. 1660.

A Monsr,
Monsr van der Goes
à Vienne.

XXXII.

Beterschap van Mevrouw Van Graswinckel. Belangen van den Graaf de Hornes in zake de heerlijkheid Bronckhorst-Batenburg. De Prinses-Royale vraagt voor haar Zoon de ambten Zijns Vaders H. L. M.

Hage, 13 Augusti 1660.

Mijn Heer.

Dat het met Maseur Graswinckel (Godt sy loff) fijtgies gaet ende datter alles goets van te hoopen es, sal frater

Adriaen UEd. naeder schrijven, dye gisteren bij haer es geweest. Dit gaet voor reeckening van frelle van Hoorn, dye mij seyt, groote obligatie aen UEd. te hebben over de last ende moeyte, dye UEd. neemt, van haer Heer broeders saecken ten besten te doen uytvallen. Kan mede nyet anders oordeelen, off dye van Gronsvelt moeten gedebouteert cunnen werden, door t'geene bij dyen van Anhout in den jaere 1620 ofte daeromtrent es ingebracht geweest, ende doenmaels affgeslagen ofte nyet aengenomen, maer ter contrarien het versouck aen Graef Maximiliaen geacordeert, naerdemael dye van Gronsvelt geen andere ofte meerdere pretensien ofte recht en cunnen hebben noch en hebben gehad, dan dye van Anhout, daarvan sij UEd. een demonstratie ofte genealogie sal toeseynden; noch sal sij UEd. toeseynden twee acten, d'eene van den jaere 1513 ende d'andere van den jaere 1534, dye mij dunct dat mede merckelijcken in consideratie coemen. Ende namentlijcken, waeromme de Keyser aen descendenten van Graeff Maximiliaen, oock dochters weesende, favorabel heeft willen sijn in prejudicie van dyen van Anhout ende Gronsvelt, als te weeten, dat de voors. Graeff Maximiliaen es gedescendeert van dyen, dewelcke, hebbende Keyser Maximiliaen ten uysterste geassisteert in de oorloogen A° 1513 ende daer te vooren, ter saecke van dyen de baronnie van Batenburch hadden verlooren en hem affgenomen gewerden was, soe dat Keyser Maximiliaen dye by tractaet van pays jegens den Hartoch van Geldre wederom hadde moeten bedingen ende deselve ter assistentie van Keyser haer wederom in oerloeck hebbende begeven gehad jegens den Hartoch van Geldre, ende daerdoor hem by den voornoemden Hartoch de Heerlicheyt Batenburch wederom affgenomen geweest sijnde, dye aere suo, ende met sijne patrimoniale goederen ofte gelderen de voors. Heerlicheyt a° 1534 wederom uyt handen van den Hartoch van Geldre hadde moeten lossen, soedat de voors. Heerlicheyt bij henluyden als een nyeuw geachte ofte nyeuw geacquireerde Heerlicheyt te considereren geweest es, ende gelijk het patrimonium van denselven daerdoor vermindert, welck patrimonium op de dochters, oock bij faulte van mansoiren,

soude gecomen hebben. Dat derhalven oick de Keyser a° 1623 sal hebben begeert, dat bij gebreecke van mannelijcke descendenten, de dochters van Heer Maximiliaen oock tot de voors. Heerlicheyt souden cunnen geraecken, in prejudicie van dyen van Anholt ende Gronsfelt, dye nyet en sijn gedescendeert van dengeenen dye de voors. lossinge a° 1534, in vougen voors., hadde moeten doen ende oock gedaen hadde, alsoe in reguarde van deselven, daer geen reeden en was, dat sij door de patrimoniale gelderen van dengeenen daarvan sij nyet en waeren gedescendeert, gebeneficieert souden werden. Dat de Erts-hertoginne indertijt oock aen den Keyser heeft geschreven gehadt, dat nyet en wilde toelaeten, dat de concessie a° 1623 soude werden gedepescheert in faveur van de tweede dochter ende tot naerdeel van de outste, valt, mijns oordeels, mede nyet tegen, door dyen de depesche daerop soodanich gedaen es geworden, datter expresselijcken es geseyt, dat de outste dochter *dye alsdan*, dat es, dye val coemende, soude int leven ende d'outste weesen, tot de voors. Heerlicheyt soude succederen, hetwelcke nu es de Gravinne van Hoorn. De Keyser, noch het versouck van Graeff Maximiliaen, noch dat van de Ertshartoginne tenemael ingewillicht hebbende, maer daerinne hebbende verkoosen een middelwech, dye den vall ofte casus soude regulieren, t'welck oock conform was, aen het lantrecht geen representatie plaets gevende aldaer. — De Princes-royael doet hyer moeyte, omme haer soon te hebben genomineert in alle de charges, voor desen becleet bij sijn Heer Vaeder. Heeft daerover remonstrantien aen Hollant en aen de Staten-Generael overgegeven. Doch wil in Hollant nyet wel voort, blijft daerom expres hyer leggen; stont anders omme te gaen naer Engelant, gelijk sij noch sal doen, als t'een of t'ander sal weeten. Zeelant heeft alreede favorabilijcken op alles geresolveert, gelijk mede eenige leeden van Gelderlant. De vergaederinge van de Heeren Staten van Hollant, compt over acht daegen bij den anderen, als wanneer men wat naeders sal hooren. Vale.

(M. van der Goes.)

XXXIII.

Verslag omtrent den toestand van Mevrouw van Graswinckel. Predikanten uit Utrecht gebannen. Weêrsgesteldheid. Vriendengroeten.

Hage, den 13 August. 1660.

Myn Heer.

D'aengenaemste tydinge, die voor deese mael sal scryven, is, dat Maseur t'sedert voorleede Maendach vry wat verlichtinge van pyn ende coorts heeft gecregen. Op gistermorgen, als ick van haer Ed. scheyde, was de coorts merckelycke affgenomen en hadde al reedelycke sluymering g'ehadt, waerdoor wat ververscht was; heeft noch al goede couragie ende lust om te leven, niettegenstaende jegenwoordich met vier qualen gequelt werdt, als eerst een continueele coorts met verheffinge tegens den nacht, die, soo de doctoren oordeelen, meest ontstaet uyt de pijn van het graveel ende daerom min pryckel daer in vinden. Hoopen, dat, met het verschieten van de steentjes, daarvan in vijf à ses daegen al ettelycke heeft gelooft, seer cantich ende scherp, root en blinckende van hardicheyt, hebben de figure van bouckweyt ende kenipsaet en groote als deselve graynen; heeft soo in de lendenen als in de liessen, op de crop van de blaes, seer groote pyne geleeden, sulcx, dat op haer bedde niet en kende duyren, soodat vijf, ses mael op een nacht uyt den bedde over de camer liep wandelen en cruypen; daertoe ¹⁾ is noch gequelt met overtollige sinckingen, die in den hals, schoeren en armen gaen leggen, dat mede van de pyn niet geduyren en can. De borst, daarvan voor deesen hadde gescreven dat het minste quaet wel was, heeft al goede apparentie, dat soo waer sal syn, alsoo die haer seer wel schickt, en ten waer door de vallingen van de sinckingen, die seer vierich ende scharp syn, yder mael als wat beeter is, weder ontsteecken wierdt, soude al merckelycke beterschap sien, doch sal het principaelste werck van den doctor nu sijn, de pijnen van het graveel

1) Bovendien.

en sinckingen te diverteeren, daertoe op gistermiddach een fontenel aen het been onder de knie is geset, en hadde den anderen doctor, (die, maer buyten kennis van den ordinaris, hadde geadviseert ende visite van de borst laeten nemen), goetgevonden, dat drie souden geset werden, dat den ordinaris niet wel doen en dorst, dewyl de coorts noch duyrt, en door de pijn ende moeyelickheyt die deselve medebrenghen, den slaep (die voor eerst seer noodich is) soude mogen diverteeren. UE. houft niet becommert te sijn, off werdt hier alle mogelycke sorge gedraegen. Hoop Godt Almachtich deselve sal segenen, daertoe goede apparentie sien. — Hier is niet nieuws, als dat twee predikanten, om haer seditieus en injurieus predicken van de regeering, uyt Utrecht syn gebannen; het scheelde heel weynich off Voetius soude mede, gelyck d'andere uytgesonden wesen, maer alsoo syn handen van dat werck heeft weeten aff te wassen, is vry gegaen, en is hem ende de verdere een reglement voorgeschreven, dat souden moeten onderteycken allen die naermaels aengenomen souden werden. — Tusschen de verleede Maendach-nacht en Dingsdach-morgen ten acht uyren, vyel hier soo swaeren slachregen, dat de wyen alom blanck lagen. Het verder nieuws dat is, sult uyt den brieff aen frelle van Hooren sien, die haer gebiedenis doet en, tenwaer haer swackte, soude selve geschreven hebben. Sal naer de groetenisse van alle vrinden, blyven bidden, dat Godt Almachtich UE. in goede gesontheyt gelieve te bewaeren en mij scrijven

Myn Heer,

UE. ootmoedige dienaer,

A. van der Goes.

De Haeghse juffrou ¹⁾, die gisteren gesproocken hebbe, sal noch een beter exempel voor de jonge Keyser scrijven en doet haer gebiedenis, nevens Clapnichtigheyt ende neeff en nicht van Nes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

---

1) Zie blz. 67, noot.

XXXIV.

Mevrouw van Graswinckel neemt in beterschap toe. Groot geschil tusschen den Heer van Roon, het Hof en de Graafelijkheid. De Ruyter thuis met de vloot. Munster weigert den voorslag van de Staten. Over den oogst.

Hage, den 27 Augusti 1660.

Myn Heer.

Op gister mergen, ben wederom van Leyden t'huys gecomen, daer het met Maseur al reedelyck is; hadde op Dingsdach gepurgeert daarvan seer was ontlast ende seer veel quade materie quyt geworden; vondt haer sWoensdachs ten tien uyren noch by het bedde, doch slaperich, en ben des naermiddags met haer E. naer Oestgeest gevaeren, daer heel groot vermaeck in hadde, en wandelde daer al vry lang, t'geen seer wel becomen is en oock dien nacht fraey geslapen heeft. De koorts is bynaer aff en gaet voorts met de borst heel wel; de fontenel, aen het been geset onder de knie, begint fraey te dragen, soodat alles goede hoope geeft van genesinge. Sij begint seer te verlangen naer den Hagenauer, die tegens den achsten der toecomende sal gaen haelen. — Hoewel met alle buyten gelegen rycken nu in peys sijn, hebben evenwel noch al een weynich oorlochs. Den goeden heer van Roon is al vry wat in de beerebyt, omdat hy seecker schutting, die die van de graeffelyckhey [hadden geplant] op seecker plaet, ontrent gelegen over syné Ed. vogelkoey, (waerop syn Ed. oock al voor lange twee schuttingen heeft gehad) met advys van advocaten heeft doen omhacken ende ruyneeren. De Graeffelyckhey heeft een mandement van complainte daertegens van den hooge raet gelicht, doch niet geexploicteert voor Sondags naermiddags ontrent sessen; den heere van Roon een van het hoff ende al Saterdags gedaen exploicteeren, die van den hoogen raet hebben den heer van Roon, die in den Haeg was, soo ten tyden van het exploit als uytspreecke tusschen Sondachs voors. en Maendachs daeraen ten tien uyren, versteken van defoutie, en ongehoort in 16 uyren tyts gecondemneert

alles in voorigen state te stellen ende op syne costen binnen die tydt besteedt. De commissarisen van het hoff, als hebbende met de citatie en exploitieringe van het mand^t die van de graeffelyckheyte geprevenueert, den heere van Roon gestyft en gesterckt in syne possessie ende de graeffelyckheyte verboden alles te beteren etc. Hierover is een grooten oorloch tusschen beyde de hoven, willende elcx syne sententie staende houden en syn wedersyts met geweld van schuyten op den anderen affgecomen, van d'een syde om te maken en van d'ander syde om te breecken. De graeffelyckheyte hadden den Balliu van Beyerlandt met sijn dienders, die van het hoff, Geesdorp, mede met dienders, en stonden met bloote degens jegens den anderen, doch die van Roon hoewel $\frac{1}{2}$ swacker van volck, hacten veele staecken aff en tryompheerden, sonder bloet storten ten wedersyden. Die van de graeffelyckheyte, te cort gecomen synde, hebben van committeerde raden soldaten versocht, die haer affgeslagen syn, en de hoven gelast, alles in state te houden, totdat de heeren Staten in de naeste weeck byeen sullen syn; ick vreesse voor den heer van Roon, omdat hy paeps is. — De Ruyter, met syne vloot en militie uit t'oosten, syn voor de wal, alles is daer nu in stilte. De stadt Munster wilt het project by de Staten ende Mr. Friquet gemaect, niet ampleteeren, maer hebben commissarissen willen dootslaen, dat hier heel qualick genomen werdt. — Den tarre is hier seer mager en bevangen, en is den oest heel in de boonen al meest gemaeyt, soodat een seer vrougen oest geweest is. Alle vrinden doen haer gebiedenis en bidden Godt UE. in gesontheyte te bewaeren. Blyve

Myn Heer,

UEd. ootmoedige dienaer,
A. van der Goes.

Wenschte wel dat eens naer Ments schreef, om antwoord en wat gedaen werdt wegens d'obligatien.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienes.

XXXV.

Neef de Bye naar Parijs. Toestand der Katholicken in Engeland. Mevrouw van Graveninckel uit- en voortgaande. Wat te verwachten is in de volgende vergadering der Staten van Holland.

Hage, den 3 Septemb. 1660.

Mijn Heer.

Voorleede Donderdach is Jonk. Pieter de Bye over Brandt naer Vranckryck getrocken en is daer op den dach van het inhaelen van de Coning te Paris gecomen. Off daeraff iets sal hebben gesien, wete niet. Als de verleede weeck den uwen ontging, was myne al naer de frelle van Hoorn. Dient nu tot antwoord, dat de tydingen, die daer soo particulierlyck van Engelant syn, van het uytseggen van de Catholycken, soo breet niet en gaen, en niet anders en is als een bohaey ¹⁾, om de predicanten wat contentement te geven, want is niemant daer vervolcht, ende wert een yder toegelaeten syn religie, mits geen publicque officie gevende, te beleven. — Verleede Dingsdach was ick met Maseur naar Poelgeest spelevaeren, daer de juffrouwen alle drie op UEd. gesontheyt droncken, en waeren heel in haer schick dat Maseur daer quam, doch creech eenich overval van graveel; den nacht daeraenvolgende conde in het eerste van pyn niet wel slaepen, maer naer middernacht sliiep heel wel tot de middach toe, dat seer ververst. Sy begint seer te verlangen naer den Hagenaer, dien ick op mergen gaen haelen. — De Staten van Holland syn vergadert om geltmiddelen te verschaffen voor de bootgesellen, die noch in zee werden gehouden. — De Princesse-royale sal nu mede haest weeten, wat op haer versouck wegens haer zoon gedaen sal sijn, dat geloove schoone twintie ²⁾ sullen syn. Hier is niets niens dat by naer een brieff meriteert en sal daerom, eyndigende,

1) Looe alarm.

2) Woonen.

Godt Almachtich bidden UEd. in gezondtheyt tot zalycheit te bewaeren en blyven

Mijn Heer,

UEd. dienaer,
A. van der Goes.

De heeren Patres hebben versocht, dat UEd. soude recommanderen aen Mr van Weyningen, soo het mogelyck is, behulpsaem te syn ende adresse ontrent eenige groote te geven; den gesel van de drie is die Jacob heet en wel gemest is, het huys van de vader staet te coop, t'schynt hy hem uyt de schulden wilt redden, daer selver al mede wat in steeckt. Vale.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

XXXVI.

Kansen van den Prins van Oranje om begeben te worden met de ambten Zijns Vaders H. L. M. Voordeelige visscherij van Marcellus van der Goes. Oud-Raadpensionaris Cats en de Hr. van Schagen overleden. Rechtsgeding tegen gebroeders van der Goes. Toestand van Mevrouw van Graswinckel. Keizerschen, Turken, Tartaren en Persianen.

Hage, den 17 September 1660.

Mijn Heer.

Het eenige nieuws dat hier thans troteert, is, dat de Staten van Zeelandt en gros hier syn en geproponere hebben, dat men de prins van Oranje moet Stathouder ende Capiteyn-generael maecken, nu het tyt is om te willen doen, opdat niet gedwongen werden door noot; daer tegens hebben de Staten van Hollant geantwoort, dat het een saecke was van seer groot gewicht, en veel

difficulteyten opgehaelt, soo over de conditien waer op aen te nemen als over de minderjaericheit van de Prins, ende dat als van nu aff aengenomen wierdt, dat men dan noch wederom groot spel met de Stadthouders soude hebben, die altyts oock genegen syn in het werck te blyven; eyndelyck is by Hollant geresolveert Commissarissen te stellen om met de Zeeuwen, die 26 sterck syn, te besongieren. — De Coninck van Engelandt en de Hartog van Jorck hebben de Staten van Zeelandt over haere genomene resolutie specialyck bedanckt; men hout het daer voor, dat Hollandt dat werck in t'wilde sal houden en ondertussen sien, off men de Coninck niet en sal connen diverteeren, daer toe men eenige ministers sal soucken de handen te vollen. — Ons neeff Marcelus van der Goes, heeft een goede party silver uyt het schip, de voorleede winter gebleven, gevist, daer van hy een derde voor hem ende de oncosten heeft, en seyt, dat syn profyt voor geen hondert duysent rixdaelders soude geven; heeft alreets over 75 duysent gulden aen de arbeyders, die weeten wat van elcke opgehaelde waerde hebben, betaelt; heeft syn huys van buyten by naer heel doen vergulden; is een dominator in Asia en Africa, doch al naer ouder gewoonte vry wat volando. — Den ouden Raetpensionaris Cats is de voorleede weeck overleeden, ende eergisteren naer de middach, omtrent ten vyffen, sterff den heer van Schagen, daermede een plaets in de Ridderschap ende Raedt van Staten compt te vacceeren. — Wy syn in proces met de Graeffelyckheyte over het onder-plaetie, daer wy bevonden dat U.E. in het jaer 1645 hebt besteed een dam een roe breet aen weerzyden met een tuyn beslagen, en alsoo die saeck sal aencomen op de outste possessie, gelieft eens de memorie op te haelen, off niet en weet dat voor die tyt daer al pootzooden mochten syn gestelt, en ons over te sryven. — Gisteren ben ick tot Leyden by Maseur geweest die al reedelick wel was, hoewel noch vry mager en slap. Met de borst gaet het al vry wel, soodat daer selve goede moet op heeft; de coorts, graveel en andere byvallen nemen oock merckelyck aff, soodat hoope dat met Godts hulpe wel sal gaen; doet haer gebiedenis. — Ick sta soo op myn vertreck met den Hagenaar

naer Overmaes; hy is al een braeff student en heel groot van gewas. Alle vrinden en bekenden syn noch in goede gesontheyt en bidde Godt UwE. te bewaeren, waarmede blijve

Mijn Heer,

UE. dienaer,
A. van der Goes.

Men hout het hier voor, dat de Keyser met den Turck voorseecker in oorloch sal raecken, en wert gevreesst, dat niet bestant sal syn, ten waer den Tarter en Persiaen met gelt wist op te maecken, den Turck van achteren in te vallen, maer die tydingen hebt ginder seeckerder. Vale.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

XXXVII.

Waradin overgegaan. Herhaling van vroegere nieuwstijdingen. Prinses-Royale vertrokken. Hertog van Gloucester overleden. Toestand van Mevrouw van Graswinckel.

Leyden, den eersten October 1660.

Mijn Heer.

UEd. sryvens van den 8 Augusti hebbe maer ¹⁾ den 28 September ontvangen en dewyl daer in voor nieus stelt het overgaen van Waradyn, gelove dat de maendt qualick sult gestelt hebben. — Hier is niet nieus, als dat de Raedtpensionaris Cats is overleeden, in wiens fonctien de With is gecomen. Den Heer van Schagen heeft het oock aff

---

1) Eerst.

geleyt. — Soo als de Princesse-Royale van hier vertrocken was, quamp de tydinge dat den Hartog van Gloscester aen de kinderpocties was gesturven; het verdere dat heb, sult uyt het gedructe connen sien. — Ons waerde suster leyt hier noch cranck ende heeft boven de continueele coorts, noch andere accessen en een grooten affloop gehad, waerdoor seer gediliteert is, en daerenboven noch van het graveel seer pynelyck; heeft seer veel quade, oude, melancolycque materie geloost, daerdoor goede hope hebben gehad, maer t'sedert gister mergen en desen nacht is soodanich verswackt, dat moeten despereren. Spreeckt seer hartelyck, heeft mij gelast UE. te schryven dat wel gerust is, ende UE. veel welvaren toewenscht, ende daerom by Godt bidden sal, gelijk niet en twyffelt off UE. heeft oock voor haer E. gedaen. Den Doctoor geeft noch al hoop, maer twyffele seer aen de goede uytcomste, en bidde daeromme met haer, dat Godt geven wilt dat zalich is. Adieu, blijve

Mijn Heer,

UE. dienaer,
A. van der Goes.

UE. dienaes ende Suster,
Agatha van der Goes.

Maseur heeft dese noch, voor het leste soo ick vreese, met een grote genegentheyt geteyckent. Vale.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes

à

XXXVIII.

Toestand van Mevrouw van Graswinckel. Ambassadeurs naar Spanje, Engeland en Frankrijk. Ongegrond gerucht aangaande den Admiraal van Obdam. Slecht uitzicht op gunstige wending in de zaken van Willem van der Goes. Brand in den Haag. Neef de Bye weer thuis.

Leyden, den 22 October 1660.

Mijn Heer.

Wy syn hier noch continueelyck tusschen hoop ende vrees, hoe het met ons suster aff sal loopen; 't is van daeg juyst een maendt dat de sprou creech, die door veel spoelen en gorgelen tot seven mael is wech geweest, doch gisteren is weder een nieuwe sprou met verheffinge van coorts gecomen, waerin den Doctor seer verset staet en niet can begrijpen, waer al dien brandt, naer soo langduyrige loop en affgang, van daen compt. Voor veertien dagen was het vry wat beter als wel nu is; moeten alles Godt opgeven ende van hem de genesinge wachten. — Nieuus is hier niet, als dat ons Ambassadeurs op reys staen om naer Spangien te vertrecken, daertoe de windt nu favorabel is; die naer Engelandt stellen oock toe, en die naer Vranckryck sullen over landt gaen, off mogelyck daer tydinge was. — Dat den Heer van Obdam overleeden is, 't geen in de courante van de verleede weeck gescreven was, condt verseeckert syn dat niet waer is, want heeft frere Martinus t'sedert een brief van Syn Ex. gecregen; daer waeren der hier al veel, die wel sin in syne chargen hadden, dat hun voor een tyt noch ontset is. — Dat volgens UEd. schrijvens verwondert syt, dat in UEd. saecken niet gedaen werdt ende dat de Staten tusschenwylen dickwils genouch byeen syn geweest, sal tot antwoordt dienen, dat wy hier genouch voor UEd. besorcht syn om de saecke in het werck te stellen ende daer goede vrinden toe te maecken, maer doordien hier een placacet tegens de duwellen is gemaect, als voor deesen oock gescreven is, dat de neeff van de heer van Maesdam over een gedaen appel voor ses jaeren is gebannen, ende daer noch bycomende, dat met de vrinden

geen appointement weeten te maicken, sien voor de handt geen raedt om brieven te becomen, tensy met intreynement voor den Hove, waertoe wy niet en geloven dat lichtelyck sult resolveeren, en soo als ons daertoe UEd. meninge sult hebben toegesonden, sullen alles bevorderen wat ons doenelyck is brieven te becomen, en sullen hopen, dat die gesellen door de cagade van haer broeder wat macker sullen wesen als voor desen. Dat het voorts tot Weenen moede syt, geeft ons geen wonder en valt ons UE. absentie oock drouvich; waeromme, soo UE. genegen syt naerder in Brabandt off Vlaenderen te comen, sullen versoucken brieven van de Marquis de Caracena, die daer veel lichter, als hier by den veelhoofdigen Staet, sonder eenich intreynement sullen connen vercrygen, en daer synde, sullen sien off dan hier eens by gelegentheyd mede te recht connen raecken. — Het heeft hier bynaer veertien daegen niet anders gedaen als reegenen en waeyen, dan is nu weder heel goet weer en oostewindt, dat noch een goede zaeytyt sal geven; de granen syn hier nu op een goede marckt, het saet op 48 pont t'last. — Eergisteravont brande de stal van Schats in Den Haeg aff, en was het goet dat het stil weer was, onder alle die stallen, want brande licht op eer daer volck by de hant was, doch is maer die stal en coetshuys affgebrandt, sonder meer schade. Alle vrinden syn noch in reedelycke gesontheyt, uytgenomen Maseur, die mede nevens de andere haere gebiedenis doet ende versouckt UEd. gebeden, en blyve ick

Mijn Heer,

UEd. ootmoedige dienaar,

A. van der Goes.

Neeff Adriaen de Bye is al lang thys geweest, t'geen ick geloofde dat wel wist. Terwyl sluyte is Maseur wat aen het slapen, dat Godt wel laet becomen.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

XXXIX.

*Toestand van Mevrouw van Graswinckel. Van Heussen,
te Leiden, overleden.*

Leyden, den 5 November 1660.

Mijn Heer.

T'Is nu ses weecken dat ons suster hier aen de sprou heeft gelegen ende over de drie weecken dat gedespereert is geweest, en evenwel heeft het hart noch soo clouck, dat somwilen noch flickerende hoope crygen van reconvalescentie; alleen valt ons grootelyckx tegen, dat niet wel connen iets van voetsel incrygen, t'geen meest voortcompt doordien haer E. haersenen veeltyts getroubleert zijn ende altyts seyt gegeten off gedroncken te hebben. Oock maeckt de bekommeringe van haer E. huyshouden seer melancolycq, waerdoor seer flaeuhertich werdt ende de crachten seer verminderen, die nochtans seer van noode waeren om de sieckte voorts te cunnen uytstaen en verduyren. De coortsen souden haere afscheyt schynen te nemen, doordien niet soo meer ordinaris op haer tydt en comen en niet soo hevig syn. Godt geve, dat wij het geluck mogen hebben van haer E. tot de voorige gesontheit op te queecken. — Verleede Sondag sterff hier den rycken van Heussen, werdt gelooft hy 25 duysent guldens siaers gehadt heeft. Nieuws wete voorts van hier niet te scryven, waeromme sal eyndigen en bidden dat Godt almachtich UE. ende al onse familie in gesontheit gelieft te stellen ende bewaeren en blyve

Mijn Heer,

UEd. ootmoedige dienaer,
A. van der Goes.

Mijn Heer.

Hoewel verleede Vrydachavont, op de visite van den doctor, de pols soo sterck ende clouck was, dat soo uyt deselve, als uyt de veranderinge van het water, welke t'sedert eenige daegen voorgecomen was, den doctor Maseur aenseyde, dat couragie moeste hebben, dat hy eenige nieuwe hoope van genesinge sagh, haer animerende vroylick van harte te wesen, seyde Maseur daerop, dat sy berste van melancolie ende wel reeden daertoe hadde, dat oock haer herte soo cleyn was als een erwete, daertegens weder werdende geencourageert, seyde: ick sal als doen wat ick can en heb het oock altyts gedaen, en namp een parelpoeyer in een lepel, met soo grooten stilte van de handt, dat niet eens en beefde en maeckte naer ¹⁾ haer E. borstrock selve los, om de borst te visiteren, die heel schoon stondt, sodat den docter met my affgaende sey, dat hy de moet noch al soo niet verlooren gaff, en resolveerde met hem, dat men het dochterken uyt het school soude doen comen om de moeder, die seer naer de kinderen vraegde ende mede belaeden was, wat te verheugen. Doch all die verlichtinge en hoop is eyndelick door Godt Almachtich haest tot een seeckeren staet gebracht, want des nachts, den sesten deser synde Saterdag, tuschen twee ende halff drie uyren, heeft het hem gelieft de ziele van ons waerde suster van haere melancolie te verlossen ende in syne hemelsche vreught te haelen, daer wy mogen verseckert houden dat niet weder van daen soude willen comen, om hier weder in de elende, daerin sy nu negentien jaeren is geweest, te comen. Haer eman was Woensdags te vooren daer gecomen om te waecken, te weeten ten halff negenen van Delft gereden en savonts ten sessen soo vol tot haer in thuys, dat geen tael voeren konde, en alsoo Maseur bij geluck sliiep, wierdt hij beneden gehouden, doch socht oock noch eens uyt te syn en

1) Daarna.

raeckte in de crough, daer dien nacht bleeff spelen en drincken, en reedt soo weer heen even vol (sonder haer te sien) als hy gecomen was, doch ging dien Donderdach noch savonts thuys slaepen. Des Vridags naer de middag ontrent drie uyren, ging hij met syn neeff van der Meer te bier, daer hij die heelen nacht met bleeff sitten tot acht uyren des mergens, als wanneer hem daer de tyding van het overlyden van syn huysvrouw wiert gebracht. Ick hebbe voor desen niet willen ontdecken van de debauches van dien braven carel, die noch by de syne goet gevonden werden, omdat UE. niet soude bedrouven, maer nu het ongeluck van het affsterven van ons goede suster ons heeft getreft, can het dienen tot vertroostinge, dat sy van sooveel spyt en smaedt, die in dit leven heeft geleden, en daarvan geen eynde noch te sien en was, is verlost geworden. Geduyrende de sieckte van Maseur was hy tot verscheyden reysen daer soo vol en sat gecomen, dat sy een verheffinge van coorts creech, en sat dan voorts noch dickwils drie daegen achtereen in de cotten. Hoewel alle luyden van eeren bedrouft syn over dit verlies voor de kinderen ende ons, soo achten ons zaliche suster geluckich dat eenmael verlost is, en van alles soo voordachtelyck by testament heeft voorsien. Heeft ons neffens de vader tot voochden over de kinderen gestelt ende voorts alles geordonneert, dat een sorgvuldige moeder soude cunnen doen. Sterff met kennisse ende spraeck tot ontrent een half uyr voor haer uytganck, die seer stil was. Godt hebbe de siele. Hadde mede begeert stillekens hier begraven te werden, t'welck gisteravondt is geschiedt, geleyt werdende van de man, frater Lieven, Martinus ende ick, neeff de Groot met twee soonen en neeff de Bye, wiens vader van huys was wegens de landtcommandeur. Wy sullen sien, op het spoedichstē en stilste fatsoen dat mogelyck is, van die swager aff te scheyden, en sien waarmede wij de kinderen onder ons directie sullen connen crygen, t'geen Maseur seer gaerne gesien hadde. Waarmede UE. de siele recommandere te gedencken en sal blyven

Mijn Heer,

UE. Dienaer,
A. van der Goes.

XLI.

*Nagebleven betrekkingen van Mevrouw van Graswinckel.
Huwelyk des Konings van Engeland en van den Hertog
van York. Munstersche zaken. Aarzeling des Keizers.
Bedreigingen van den Grootmeester der Johannieten orde.
Vrijheid van godsdienst in Engeland. Haagsch nieuws.*

Hage, den 25 Novemb. 1660.

Mijn Heer.

t'Sedert ick by myne laetste het drouvich affsterven van ons waerde suster hebbe gecommuniceert, is hier aengaende de scheydinge, waervan mede mentie gemaect hebbe, noch niets voorgevallen ende laet hem alles tot noch toe (doch half pruylende) aensien, off het heel effen soude affloopen. Den Hagenauer was door de tydinge wonder seer ontstelt geweest en heeft twee brieven, een aen syn vader en een aen ons gescreven, waerin hy syn verstandt ende groote beweginge te kennen geeft, en is daer half zieck aff. — UEd. sult uyt de nevensgaende couranten wel sien, hoe weynich nieuws hier passeert waerdich om te scrijven. De brieven van gister uyt Vranckryck seggen, dat daer noch wierdt gehandelt over het huwelyck tusschen den Coninck van Engelandt en de nichte van de Cardinael Mazarin, waermede twaelf mylioenen soude ten huwelyck gegeven werden. Men seyt mede dat wegens Portugael met den voornoemden Coning ende de Princes soude gehandelt werden, ende dat de dote van de Princes soude syn 16 milioenen. — Den hartog van Jorck staet te willen trouwen met een juffrou van het hof van de Princes-Royael, welke swanger is ende seer groote troubeloften van hem heeft; de Coning soude daerin consenteeren, maer de moeder ende Princesse-Royale willen daer niet aff hooren, omdat sy geen Edel juffrou is. — De saecken syn met de stadt Munster noch in vorigen standt; de Francen seynden twee duysent man tot secours van den Bisschop ende hebben hier de Staten seer doen dreygen, daertegens niet te doen, daerover men hier soer om siet, en maer en verwondert dat de Keyser (daermede men nu wel eens soude syn), dat lydt, doch de Francen lachen met dat ryck en

seggen, dat soo haer Coning hadden gecosen, dat de Turcken met Waradin niet en soude doorgedaen hebben. — De saecke van de commandeur van Gemert werdt nu weer verhandelt, en valt het eerste punt op de procuratie die de onse niet voor wettich en willen aennememen, omdat die niet en is geteyckent in het byweesen van de Keurvorsten gesamentlyck, maer elcx apart, waerop de stemmen steecken ende tot een super-arbiter sal moeten gegaen werden, en is alreets voorgesteld den heer Weymar, die hier is wegens den Cheurvorst Brandenburg, die het excuseert. De bouven hier lachen daerom en seggen dat die order tegens den Turck in veele jaeren niet en heeft uytgevoert, en dat, dewyl sy de possessie hebben, beter een schip off twee sullen uytreden en daer meer affbreuck mede doen, als alle de ridders van de duytsche orde te samen. — T'is spottelyck dat de Keyser geen meer ontsag en heeft en hem soo door de geestelycken [laat] vertwyffelen met het maecken van placaten tegens de protestanten, dat men hier geloof, dat in corten daerover weer nieuwe beroerten in het Ryck ontstaen sullen. — In Engelandt werden alle religien toegestaen, daer de heylige vaders weder groote moedt op hebben ende uyt de haere wel haest sullen voorsien. De kerkelycke saecken sullen daer weder gaen op den ouden voet, als bij het extract, doch gaet de declaratie noch vry ampelder, die te groot is om over te seynden. — De dochter van Contrarium Verum trout met den Tollenaer de With, ende heeft 180000 guldens aen goet met de bruydt. — Alle vrynden syn hier in tamelycke gesontheyt, doen UEd. groeten en bidden Godt almachtich voor UEd. welvaeren, waermede ick sal blyven

Mijn Heer,

UE. ootmoedige dienaar,
A. van der Goes.

Mergen sal Cappitein de Haes tot Rotterdam onthalt werden over piraterye bij hem gedaen.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

XLII.

Over de belangen van Willem van der Goes, wien de waarneming der zaken van den Graaf de Hornes begint te vervelen. Tegenspoed en voorspoed van den Heer van Beverwaard in Engeland. De onderneming van neef Marcellus van der Goes. Storm en watervloed. Afdanken van krijgsvolk in Holland. Munster. Ambassade naar Frankrijk. Stadsnieuws. Waradin.

Haege, deesen xⁿ December [1660.]

Mijn Heer.

Wij sijn alhyer in onse overgroote drouffhey, noch beswaert geworden door UEd^{ts} laetste schryvens, als wij daer uyt hebben gesyen, dat UEd. melancolycq es over saecken, dye wy tot noch toe nyet en hebben cunnen beeteren noch anders stellen. Want, gelijk ons vermogen ¹⁾ alhyer cleyn es, soe wilt geloven, dat wy alles doorgaens hebben int werck gestelt ende noch stellen, omme het vermogen van anderen te moegen practiseren ende meriteren, ende dat wy, ende ick specialijcken, voor ontallicke diensten dye ick, oock sonder eenige belooninge, aen veele gequalificeerde doe, omme daer uyt eenige considerabile assistentie in de bewuste saecke te moegen verwerven, evenwel tot noch toe soe ongeluckich sijn geweest van tot onser intentie nyet te hebben cunnen geraecken. Ende voor eerst, soe als UEd. bekent sijn, de diensten dye ick doorgaens ²⁾ aen den heere van Duyckenburch hebbe gedaen ende noch doe, met meest alleen de last van den voochdye van het kint van den heere van Mathenes op mij te nemen, 't geene mij dagelijcx veel hooftbreeckens ende moeyte geeft, soe en hebbe ick tot noch toe door Syn WelEdele nyet cunnen uytwercken, dat de saecke met de vrunden es gesoent geworden,

1) Onze invloed.

2) Voortdurend.

onaengeseyen tyen ende tyen aenmaeningen daerover aen Sijn WelEd. ende anderen gedaen, dye mij t'elckens wel hebben beloofd daermede het goede beste te sullen doen, doch te vergeeffs. UEd. obycieert daerjegens, liever publycquelycken te willen interimeren, maer dat sal evenwel moeten geschieden, ende noch en can men nyet coemen tot het interinement, off dye soeninge moet voorgaen sijn vrywillichlyck, off dat men daer toe partije by mand^t van den Hove doet dachvaerden, ende dye onwillich blyvende nyet jegenstaende reedelijcke voorgelagen conditien, dat het Hoff dan daerop by sententie verclaert, de saecke te houden voor gesoent; hetwelcke UEd. wel can oordeelen, dat veel voeten in den aerde heeft, ende seer jegens den man ingaet, ende daarvan in veele jaeren geene exempelen sijn, doordyen dyergelijcke opiniasterheyt haest noyt en es geseyen, die noch es vermencht met een boosheyt ende grootsheyt ¹⁾. Oock es de constitutie van den regeringe alhyer althans ²⁾ wonderlijck omme tot eenige remissie te cunnen geraecken, mits daer geen een hoofd, maer veele hoofden sijn, en es daer onder sommigen dyenaengaenden oock een bygotterye, dye sy fondeeren op het oude testament, soedat my de heere van Amerongen, dye nu voor ambassadeur naer Spangien es ende daarvan tydinge es dat tot Bilbao sijn gearriveert, weynich daegen voor sijn vertreck heeft geseyt, datter int Sticht van Utrecht, t'sedert het overlyden van Syn Hoogheyt, noch nyet een pardon ofte remis en was verleent, onaengeseyen t'selve all by considerable persoonen versocht was. Dus omme hyer van te eyndigen wilt UEd. verseekeren, dat omme UEd. soe veel wert gedacht ende soe veel getracht te doen als mogelyck es. Ick wenste dat UEd. t'selve maer van verde mocht syen, ende wenste mede, dat UEd. de genegentheyt mochte hebben omme wat naeder bij ons te sijn. Dat UEd. de affairen van den Grave van Hoorn fascheren es mij leedt; t'soude wonder syn dat daermede grooten danck soudt behaelen,

---

1) Hooghartigheid.

2) Tegenwoordig.

terwylen daer geen dankbaerheit meer in de werelt en es, ende als UEd^{ts} genegentheyt soudet strekken omme nyet langer tot Ween te blijven, ende behouft het daeromme nyet te laeten. De frelle es voorseecker heel courtois ende sonderling beleeft, heeft soe een becommeringe ende liefde gehadt voor ons suster zaliger, gelijcke veel gequalificeerde personen, dat het verwonderenswaardich es. Ick beken, hadde gedacht, dat dye saecken UEd. eenige tijtpasseringe soude hebben gegeven, ende occasie omme den eenen offte anderen aen te spreekken, maer nu bemerkke, dat UEd^{ts} t'selve in den wech es, ist my leedt UEd. daerover immermeer en meer te hebben gemoeyt. — Gemelte frelle doet mij weeten, dat de derde dochter van den heer van Beverwaert in Engelant es gesturven, ende dat de tweede soon hem aldaer bij den Coninck soe aengenaem heeft gemaect, dat van denselven een tractement heeft gecregen van 15000 guldens jaerlycx, ende doet UEd. groeten. Nyeuws en es hyer nyet, waerdich omme geschreven te werden, off het staet in de couranten hyernevens gaende. — Ick vreesse dat dyen storm in Spangien ende het verdrincken van de gallioenen neeff Marcellus al een slach sal hebben gegeven, alsoe syn intrest omtrent dye negotien seer verseert. — De duynen omtrent de Heyde syn meer dan twintich roeden in de diepte affgenomen ende heeft het waeter over den dyck van den heere van Bergen, dye nyetemin behouden es gebleven, soedanich heenen gegaen, dat syne landen, te weeten, in Oldenburch, meerendeels vant water blanck stonden. Binnen de rivieren, en es hyer geenen schade geweest. — De vergaederinge van de Heeren Staeten van Hollandt scheyt morgen, ende es geresolveert noch 50 compagnien te voet te cassenen, 25 van de vreempde natien ende 25 neerlantsche mett een compagnie paerden. — Den bisschop van Munster hout het noch all opinaster uyt, ende compt monsieur Fabert hem tot assistentie mett 3000 man door de correspondentie van den bisschop van Ceulen en den hartoch van Nyenburch, hetwelcke alhier Haere Hoochmogenden nyet all te wel en behaecht, ende verwondert wert dat de Keyser lydt, ende namelyck dat de fransen soe diep coemen op den duytsen boodem. — Onse ambassadeurs en hebben

volgens de laetste tijdinge, in Vranckrijk noch geen audientie gehadt, maer was de Vrouwe van Gent, dye met haer man meede es ende mett drye dochters, gehaelt op seecker baleth. — De elementen hebben haer ontrent den maent lanck eenichsints stil gehouden, maer beginnen nu wederom te ageren. — De heer van Persyn es hyer van de weeck begraven. — Van den Soon te Antwerpen en hebben geene tydinge, hoopen derhalven dat alles met hem wel is. — Als Wardeyn was overgegaen lachten hyer de Fransen, seggen dat de Keyser nu mede wat tydtverdrieff soude crygen. Ick sal, by faulte van materie, deesen hyermede sluyten, ende UEd. van herten toewenshende alle gesontheyt tot salicheyt, sal mij seggen

UED^{ts} geaffectioneerde frere,
Martin. van der Goes. (1660)

Frater es naer Overmaes omme te syen, hoe het met de saecken aldaer staet.

XLIII.

Hevige storm. Hertog van York. Verraad tegen den Koning van Engeland. Hollandsche Ambassade, in Frankrijk weinig geacht. Haagsch nieuws. Stormschade in het Overmaasche. Zachte weergesteldheid. Vriendengroeten.

Hage, den lesten Decemb. 1660.

Mijn Heer.

Van hier valt tans soo weynich nieuws te sryven, dat naeu waert is, het papier daer mede vyl te maecken; alleen is, dat hier soo grooten, ongemeenen storm is geweest, als oeyt by menschen geheugen is gesien. In Texsel lagen 150 à 160 scheepen, die alle, op 38 naer, van haer anckers syn gedreven, als by het extract. Ter Heyde syn wel vyff off ses huysen affgespoelt, en onder anderen oock het huysie

van Soeters en wel sestien roeden dycx naer den houck van Hollandt; alle huysen syn heel Hollandt door beschadicht aen pannen en schoorsteen, soodat die nu al duyrdter syn als in den Delfschen donder. ¹⁾ De brieven uyt Engelandt brengen mede, dat de liefste van den hartog van Jorck is gelegen van een jongen soon, ende dat de Coning selfs de craemvrou is wesen besoecken en geluck wenschen, haer suster noemende, hoewel noch niet getrouwt is. Het huwelijck is by de Coning ende Coninginne meede geconsenteert, en sal geschieden soo haest de Coningin naer Vrankrijck sal vertrocken sijn, die voor Kersmis noch van ginder sal gaen, en sal de vader van de bruyt haer mede geven een goede somme gelts, tot betalinge van eenige jaeren van haer tractement, 't welk door het parlement was ingehouden, en sal daer tegens de Coning den Cancelier een hartichdom geven en aen het jonge kint den tytel van Hartoch, doch wert de plaets noch niet genompt daer van hartoch soude syn; altyts ²⁾ t'is goet sien dat gelt in Engelandt veel can uytwercken. Daer wert oock by gescreven, datter een verraet, om den Coninck om te brengen, ontdeckt is ende daerover twee personen gevangen souden syn, die heel het hoff, met Coninck, hartoch van Jorck en Monck, met assistentie van 2000 van het gepeupelt souden gevangen genomen off omgebracht hebben, naer dat best tot haer intentie hadden connen geraecken, doch de gevangene ontkennen dat heel sterck. — Ons Ambassadeurs, soo men nu seght, souden in Vrankrijck ingehaelt sijn, daer sy veel smaets hebben geleeden met lang te wachten; 't schijnt dat de Cardinael onsen Staet seer weynich acht en wel genegen soude syn aen een oorloch te comen, soo maer met Engelandt goede conditiën mocht maecken. — Juffrou Engel Wegewaerts, welcke 19 jaeren van haer man geweest is, is daer wederom bygegaen; de peys is gemaect door de mans-broeder, die ryck is en syn kinderen verlooren heeft; t'schijnt dat die de keucken sal doen rooken. De Swyndrechtsche waert heeft [gevaar geloopen] van in te

---

1) Bij het springen van het kruithuis 12 October 1654.

2) In alle geval.

loopen, alsoo den steenendyck die by de crabbe leyt, heel is weggeslaegen ende den dyck oock voorts meest neergestort was, doch is met groot geweld gehouden. Wy hebben geen schade aen den dyck geleden, hoewel de windt meest Zuyt-West was, doch de dammen syn wat affgestroopt van het rys; het is nu tegenwoordich en t'sedert de storm soo sachten weer, off het helpt Maert waer, en beginnen de water-rijzen te botten. Soo UEd. by gelegentheyt eenich larkenboomen-saet cont becomen, soude sien off noch meer voortteelen konde; van het voorgaende wassen twee boomen die elck een vinger hooch syn. Hier mede ben ick t'eynde, daer omme sal naer de groetenisse van Maseur de Bye en alle vrinden, die daer met ons vroylick syn geweest en gister avont UE. gesontheyt hebben gedroncken, naer wenschinge van een geluckzalych nieuwejaer blyven

Mijn Heer,

UE. ootmoedige dienaar,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

XLIV.

Kroning des Konings van Engeland. Eischen van dezen tegenover de Oost-Indische Compagnie. Houding der Staten van Holland daarin. Jubilé. De Keizer en de Turken. Prins Robbert gaat vechten tegen de Turken. Haagsch- en Familienieuws. Haagsche kermis. Landbouwberichten.

Hage, den 13 Mey 1661.

Mijn Heer.

Van hier valt jegewoordich weynich nieus t'adviseren, als alleen dat de croning van de Coning in Engelandt op

den derden deses is geschiet; daer syn geweest veel arcus triumphales ende inscriptien, onder welcke eene was: Carolo Secundo Arbitro liberi aut clausi maris, daer de luyden hier niet veel sin in hebben, te meer alsoo het misnougen van desen staet daer dagelycx toeneempt, ende de ministers ¹⁾ in seer cleyn aensien syn, oock hebben deselve in het croonen als andere Ambassadeurs daer niet bygeweest, omdat haer de rang wegens de Cheur-Brandenburch wierdt gedisputeert, ende geseyt dat desen Staet te Parys aen Savoyen hadde geweeken ende dat hij aen Savoyen niet en weeck, ende dat hy consequentelyck moeste voorgaen aen desen Staet. — Op de brieven die hier uyt Engelandt gecomen waeren, hebben de Staeten van Hollant extraordinaris vergadert geweest, om te sien wat men op de petitien wegens d'Oostindische Compagnie by de Coning [van Engeland] gedaen, soude antwoorden, die syn groote sommen van penningen [opeischt] ende voorts dreygement soo men Goa (welcke plaets by de Oostindische Compagnie belegert werdt gehouden) niet en verlaet, en is op die petitien gelast aen ons Ambassadeurs te antwoorden, dat de Coninck niet en houft te geloven dat desen Staet de vrintschap tot noch toe met Engelandt onderhouden, tot soo grooten prys soude willen coopen, dat hem mogelyck soo veel aen desen Staet, als desen Staet aen de Coning soude connen gelegen syn, ende dat hy niet en houft te dreygen wegens Goa iets feytelycx te willen doen, dat sy voor dreygen niet vervaart en waeren, dat hy mocht versekert syn, dat hem oock niet qualyck soude passen vrenden te hebben. Hoe deese antwoord ginder opgenomen is en off al voorgesteld, hebbe noch niet seecker connen verstaen; altyts siet men hier een oorlogh te gemoet, die heel hardt aff soude loopen soo aenging, want sijn de twee natien tegens den anderen heel verbittert. — Wy hebben hier het jubilé mede tusschen de drie Paeschsondaegen gehadt, soodat sien condt, dat de Paus wel sorge draecht om met bidden en aelmoesen den Turck te bevechten, maer daer synder hier die seggen,

---

1) De Nederlandsche afgezanten.

dat de penningen die daerdoor Italien ende Duytslandt van de geestelycke sullen comen, niet bequaem sullen syn om mede te oorlogen, en daerom dat de Keyser wel doet wat te treyneren totdat den Turck de handen vol beuyts en gelt sal hebben, om dan het hem aff te haelen, dat heel gereet sal syn. — Gisteren is Prins Robbert van hier naer Cleeff vertrocken; was uyt Engelandt bij de Keyser ontbooden om tegens den Turck te gaen; heeft eenige daegen hier geweest ende sal oock daer eenigen tyt blyven; heeft 38 tjolckeis ¹⁾ om groff wilt te dryven, medegebracht en eenige schoone Engelsche paerden voor de Keyser. — Van daech gaet de moeder van Prins Robbert ²⁾ naer Engelandt om te sien, off sy daer eenige jaeren van haer tractement die sy ten achteren staet, soude connen crygen. — Ick heb Jo^r. Plettenburch noch geen rapport gedaen, alsoo thans uyt den Haeg is. — Juffrou van Weyningen hebbe ick d'antwoort gedaen, die my versocht heeft te willen sryven dat sy noch wel te pas is, en dat sy van tyt tot tyt haer man thuys verwacht, en daer om niet en sal sryven. — Het extract uyt de courante wegens Colaert, was door haestichheit vergeten in te sluyten; hier gaet wat wegens het Jubilé en is al vry wat spottich; frelle van Hornes sal dese weeck niet sryven, omdat haer is beloofd door de naeste, de uyre van de geboorte van de Coning van Engelant toe te seynden; de solemniteyten van het cronen van de Coning syn noch niet gedrukt in t'cleyn, soude die anders wel overgesonden hebben; de toeloop van menschen die daer geweest is, can niet geimagineert werden, maer weinich bedancken de kiekers haer, wegens de logementen ende tractementen; de kermis is hier al lustich en vroylyck geweest, en speelen hier France en Duytsche commedianten. — Op de reeckening is Jh^r. Bam, Ambachtsheer gemaect, doordien Dyckgraeff Vos seyde, dat hy by hem daerover was aengesproken. De spreu commen niet op, maer blijft het saet heel onder d'aerde sonder te splyten. Soo noch larckebomen-saet

---

1) Honden?

2) Koningin van Boheme.

cundt seynden tegens het naeste jaer, sullen het verwachten by gelegentheynt en bewaeren. Alle vrienden hebben UE. gedachtich geweest met de gesontheyt ende doen haer gebiedenis; eyndige ende bidde Godt Almachtich UE. gesontheyt ende zalychheynt te bewaeren en blive

Mijn Heer,

UEd. ootmoedige dienaar,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes

XLV.

Reis van de Koningin van Boheme naar Engeland Ruw weer en gevolgen daarvan. Voorgenomen huwelijk des Konings van Engeland. Verhouding van dezen Staat tot andere Mogendheden en Potentaten. Afgevaardigde van den Bisschop van Keulen, in de Nederlanden. Nieuwsberichten.

Hage, den 24 May 1661.

Mijn Heer.

Hoewel ick de voorgaende reys heb gescreven dat de Palatine ¹⁾ van hier naer Engelandt vertrock, soo is deselve door het quaet weer van windt en excessiven regen tot op voorleeden Vrydach noch hier gebleven, ende doen met een jacht van Delfshaven voor den Briel aen boort gevaeren. Den regen is hier soo frequent ende soo swaer dagelicx, dat veele weyen blanck leggen en de heele Dortsche waert (doordien soo hoogen opperwater is dat niet loosen can) leyt noch wel twee voeten onder. Uyt de nevensgaende propositie, bij den Ambassadeur van Spangen gedaen aen de Coninck Carel, sult sien, hoe veel Spangien

---

1) Koningin van Boheme.

hem heeft gelegen laeten syn om het huwelyck met Portugael om te stooten. Ende uyt de brieven, op gisteren uyt Engclant gecomen, is het seecker, dat het huwelyck geslooten is, ende dat de Coninck op de verleede Vrydach, als wanneer het parlement d'eerste mael compleet by den anderen was, doens te paert met de croen op t'hoofd en de schepter in de hant, in het parlement is gecomen ende aldaer een seer fraeye harangue heeft gedaen ende verclaert, dat hy tot welvaert ende grootmaeckinge van syne onderdanen ende het ryck, buyten syn particulier intrest, een huwelyck hadde beslooten met de Princesse van Portugael, doch dat hy, alvoor hetselve te voltrecen, goet gedacht hadde, het goetvinden van de parlementen te versoeken; waerop deselve verclaerden, dat sy hetselve huwelyck goet vonden ende oordeelden ten hoogsten noodich voor de negotie, welstandt ende grootheid van de natie. Aen den Ambassadeur van Spangen is al t'ellekens geantwoort, dat niet conden resolveeren de conquesten van Duynkercken ende Jamaica over te geven, waerop Spangen erenstich stondt, ende seer veel penningen heeft gspendeert, om de Coning te helpen persuadeeren, en heeft de Cancelier mede niet leuy geweest in dien oest ¹⁾ ende nu lacht hij de Spaense noch uyt. Daer wert geseyt, dat als hy de Princesse van Orangie hadde gepresenteert t'adopteren, dat de Cancelier geseyt soude hebben: ick wist niet dat u Coning sooveel dochters hadde ende van alle soorten van religie, soodoende soude hy Mazaryn met syne nichten wel te vooren loopen. De Portugysen syn nu hier heel breet op het hoff en de Spaensche seer ingecroopen, die noch qualyck geloven willen dat het soo staet, hoewel hetselve by d'Ambassadeurs van desen staet ende veele andere werdt geconfirmeert. Prins Maurits, die daer is wegens de Cheurvorst van Brandenburgh, heeft mede geen goet genougen in syn onthael, al heeft hy van de heer van Beverwaert seer weynich werck gemaect, die daerover oock al misnougen heeft, en d'ambassade vry moede is, ende is nu appa-

---

1) Oogst, namelijk van gspendeerde penningen.

rentie dat ons Ambassadeurs thuys sullen comen, te meer omdat Dauning wegens Engelant hier sal comen, om de differenten tusschen Portugael en desen Staet aff te helpen. Alle menschen syn in dit huwelyck seer verstelt, en gelooft men, dat men een ligue met Spangien sal maecken, om soo gesamentlyck Engelandt te materen ¹⁾, dat voorgeeft ²⁾ geen scheepen door het canael te laeten vaeren off willen die visiteeren en tol affnemen, daertoe haer Duynkercken grootelycx sal connen dienen, en oock daerom den Gouverneur aldaer hebben verandert. Vierhondert ruyters [zijn] overgescheept om de Spaenschen te lande oock te quellen; het staet daer slecht en elck is verstelt. — De Sweeden hebben in t'sin Bremen met geweld aen te tasten, brengen daertoe alles byeen wat noodich is, wachten maer alleen naer het sluyten met de Muscoviters, dat op goede voet staet. Desen staet heeft daer geen groote sin in, alsoo ons soodoende al vry naer comen en niet meer als simulate vrinden syn. — De Graeff van Wirtenberch is wegens den Bischop van Ceulen hier gecomen, heeft by d'Ambassadeur van Vranckryck ende Spangien geweest; hy reet Sondach ten tien uyren naer Honselaersdyck en was ten twee uyren al aen de tafel van den Ambassadeur van Spangen. Wat daer gedaen heeft off hier compt doen, weet men niet; men segt, hy van daeg wilt vertrecken; heeft maer een gevolch van vier personen. — Uyt dit extract sult sien, hoe van der Nath in credyt is. Monsieur Plettenburch verwacht seer naer een letterken van syne nichte. Dat somtyts van hier wat lang wacht naer brieven, is by gebreck van stoff, waerdich te sryven, maer nu met dit Portugaels huwelyck, sal mogelyck wel wat waerdichs voorvallen om een brieff mede te vullen. Ick soude de cavalcade van de croning wel gesonden hebben, als beloofd hadde, maer daer is niet waerdichs in; ons Ambassadeurs syn daer niet by geweest, om geen rescontre te hebben als te Parijs met Savoyen was geweest, daer groot pryckel liepen, dat iemant mocht in de peeckel blyven. Sal, dewyl

---

1) Onder den duim te houden.

2) In den zin heeft.

teynde alle nieuws ben, eyndigende, Godt bidden soo als wy alle doen om UEd. gesontheyt tot zalichheyt en blyven

Mijn Heer,

UEd. ootmoedige dienaer,
A. van der Goes.

Dat UE. scryft dat men daer seyt, dat de Princesse van Portugael mismaeckt soude syn, is niet waer, ende is heel schoon, welgemaect doch cort. Ten Hove ende andere die daer in commissie geweest hebben, seggen haer gesien te hebben.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes.

XLVI.

Huishoudelijke aangelegenheden. Berichten over den oogst. Voorslag van Spanje tengevolge van het huwelijk des Konings van Engeland met de Prinses van Portugal. Brazilië. Eischen van Frankrijk afgeslagen. Oorlog met Portugal. De Keizer en de Turken. Haagsch nieuws.

Hage, den 14 Juny 1661.

Mijn Heer.

Dat nu tegenwoordich scryve, is niet soo seer om het nieuws als om UE. te adviseren dat monsieur Alexander Harttung, die de saecken doet van de heer Blaeuw tot Amsterdam, de verleede weeck hier aen huys geweest is ende gepresenteert heeft, dewyl hij stondt om op van daech naer Weenen eenich goed te seynden ende mede derwaerts te vertrecken, dat, soo ietwes te bestellen hadden, dat hy hetselve gaeren soude doen. Hebben alles bedacht wat mogelyck is [en] niet soo geraeden gevonden te seynden, als eenich lynewaet tot hemden ende rabatten ¹⁾, te meer, om-

---

1) Linnen halskragen.

dat den voornoemden Harttung seyde, dat de lywaeten daer heel duyr ende slechte Silesische waeren ende weynich Hollandse daer quamen; daer is 18 ellen tot vier hemden en twee ende een vierendeel tot rabatten, waeruyt, soo ¹⁾ die nu gemaect werden, acht rabatten connen comen. Hoop deselve UE. lieff ende aengenaem sullen syn, syn van 21 st. ende 35 st. d'elle; soo iets anders waere waarvan gediend soudt connen syn, t'sy van nopties tot ondercleeren off japonsen tabbart ofte iets anders, gelieft het maer te adviseeren, want sal over drie maenden weder occasie syn om te connen seynden. — Hoewel reeckening hadde gemaect, dat het coolzaet nu al soude gemaeyt geworden hebben, soo is hetselve noch in tien daegen niet ryp door al het reegenen ende betrocke lucht die dagelicx hebben en daertoe geen weynich windt. Overmaes syn larcke genouch opgecomen, maer werden van de slacken opgegeten; hier staen heel wel, maer de spreu comen niet op, hoewel dick saet was. — Op het sluyten van het huwelyck met de dochter van Portugael: als den ambassadeur van Spangen hier, daervan de tydinge hadde, dede een propositie aan de Staten-Generael en versocht, dat doch met Portugael in geen tractaet wilden treden; dat hy hoopte dat Godt de wapenen van Syne Majesteyt wilde segenen ende dat dan Brasiel aen desen Staet soude overgeven; daer de saeck heel qualick naer volcht, want is men hier seer genegen te handelen, en syn daerover de Gedeputeerden van Staeten van Zeelandt ende andere provincien in grooter getal gecomen om het werck aff te doen, daertoe Amsterdam sonderling is genegen voor het intrest van de negotie. De heer Dauning is, omdat Engelandt in die handeling wilt tusschenbeyden comen ende daer mede in te seggen hebben, onder pretext van mediatie eergisteren hier gecomen. De provincien syn hier seer gedeelt in opinien; sommige willen dat men een somme gelts van Portugael sal nemen voor Brasil, andere willen dat landen sullen moeten inruymen, andere dat de penningen soude moeten comen tot vergoeding van de schade

---

1) Gelijk.

van de participanten van de West-Indische compagni, andere willen dat deselve souden moeten comen in handen van den Staet; altyts ¹⁾ tis seecker, dat men sal handelen ende dat de propositie van don Estevan niet veel geacht werdt, en oordelen veele dat hy beter soude gedaen hebben, indien hij gedreycht hadde, dat, soo de Staeten met Portugael quamen te handelen, dat syn Coning, (soo hy t'eniger tyt meester van Brasil mochte werden), dat hy hetselve dan aen de Staet niet en soude overgeven; want het schijnt, dat men hier altyts profijt weet te doen als men tegens het intrest van Spangen mach gaen. In Engelandt werdt alles, wat eenichsints tot den oorloch bequaem is, bevaerdicht, om, soo geseyt wert, volck naer Portugael over te scheepen; en geeft men het daer de naem, dat het maer soude syn om de besetting van de plaetsen, die Portugael aen Engelandt sal inruymen; dat niet wel apparent is daerom soo veel vaertuych ree te maecken. — De Francen hebben aen ons Ambassadeurs 15 articulen voorgehouden, onder welcke, dat Rynberck aen Bischoep van Ceulen soude moeten ingeruymt werden, Ravesteyn aen den Hartogh van Nieuburch ende Meppen aen Bischoep van Munster ende diergelicke meer, oock eenige aengaende de commissie. Op de eerste hebben d'Ambassadeurs seer resoluyt geantwoort, dat het beuselingen waeren daervan te willen spreecken, ende soo Vranckryck op deselve soude willen staen, dat van meenige waeren te vertrecken, ende versochten daerop corte resolutie, waerop Vranckryck gedesisteert heeft, en begint men nu te handelen wegens de commercie. — Ons Ambassadeurs uyt Spangen syn al in Vranckryck gecomen, werden haest thuys verwacht, hebben redelyck contentement becomen. — Den oorloch tegens Portugael, gaet met grooten boha maer met weynich effect voort. t'Schynt dat de wysen daer slaepen; haeren Ambassadeur is uyt Engelandt noch niet vertrocken, hoewel sulck gedreycht hadde ende syn goet gepackt hadde, maer wacht op ordere uit Spangien. — Men gelooft hier, dat de Keyser aen

---

1) In alle geval.

den Turcxen oorloch alleynskens sal raecken, ende hem dan beclagen dat Waradyn en andere plaetsen niet be-
machticht heeft. — Een brief van juffrou Plettenburch hebbe ick (alsoo Plettenburch hier niet en was) aen de heer Erentruter gegeven, die deselve aengenomen heeft te doen bestellen. — De vrou van Maesdam is gisteren gelegen van een jonge dochter, daer groote vreucht om is, als synde de eenige. Alle vrunden ende bekenden syn in goede gesontheit, bidden Godt almachtigh UE. in gelycke gelieve te bewaeren en doen haer gebiedenis en blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

De Francen hebben mede geproponeert de restitutie van de Malteser goederen, daer mede niet aff sal vallen ¹⁾. De Zeeuwen willen met geweld inruyming van Brasyl, maer Hollandt wilt met gelt satisfactie nemen.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

XLVII.

Ophelderingen op vorig schrijven. Huwelijk van den Heer van Poelgeest. Vrede met Portugal. Brazilië. Schepen binnen van de O. I. Compagnie. Plettenburch. Weersgesteldheid. Oogst. Koop van landerijen.

Hage, den 26 Juny 1661.

Mijn Heer.

t'Is my ten hoogsten leet, dat UE. soo weynich voldaan is over myne advisen, en namentlyck over de rescontre

---

1) Niet van komen zal.

tusschen ons Ambassadeurs met Savoyen. Dat werck wierdt eerst seer gesecreteert ende naer gedivulgeert, als by de courante, ende wierdt doen weer geseyt dat heel logenen was; dat is noch naderhandt ontdeckt, dat ons Cousin Hubert, die daer mede van d'ambassade is, met geweld, niettegenstaende d'oppositie en veel degens uyt waren, evenwel wilde door ende voor ryden, 't geen de heer Johan van Gent niet goet vondt, maer keerden achterom en reeden heen. — Van het trouwen van de heer van Poelgeest hebbe niet meer geweeten als gescreven hebbe en was oock het huwelyck alsoo naer ¹⁾ niet; men heeft geseyt dat hy al getrouwt was, doch omdat UE. die gelegentheyt ten naesten soudt weeten, hebbe by de vrou van Warmondt geweest vragen, die my seyde dat Syn Ed. vier paerden van den Ambassadeur van Portugael heeft gecocht ende dat hy de twee anderen binnen veertien daegen oock soude hebben en syn heel schoon. St Jacob ²⁾ vertreckt de heer naer de bruyt en is het huwelyck uytgesteld tot dat den bisschop van Ruyrmonde, welck haer oom is en broeder van degeene die Montmidy voor de Spaensche soewel gedefendeert hadde en tot een recompense dat bisdom gegregen, daer sal gecomen syn, die haer trouwen wilt. Sy is omtrent 20 jaer oudt ende Meroode van Warrous; haer oom is de Graeff van Thean ende haer germains de Graven van Warrous ende Hersci, ende houden haer alle drie aen het Keyzershoff.— Uyt het vercopen van de paerden van de Portugys geloofft men, dat hy haest sal vertrecken, maer men is nu aen het handelen ende heeft de paerden vercocht omdat merrien na Portugael wilt brengen. — De Staten van Hollandt ende eenige andere provintien, hadden op de resolutie van te handelen met Portugael, om naerder ordere geweest by haere principaelen, oock die van Utrecht, en quamen voorleede Dingsdach weder by den anderen, en alsoo Utert conformeerde met Hollandt, is op Woensdach geconcludeert tot peys te maecken met Portugael, by overstemminge tegens Gelderlant ende Zeelandt; de

---

1) Kort aanstaende.

2) Met St. Jacobus. 25 Juli.

laetste hebben daertegen een formeel protest ingestelt, als synde tegen de Unie; daerop is geseyt, dat den oorloch tegens deselve was geconcludeert tegens Vrieslandt ende gesamentlyck tegens Hollandt, die eyndelyck hadden geconcludeert met Zeelant om het intrest van die provincie meer te soucken ende favoriseeren als van den ganschen Staet; de Zeeuwen daertegens dat het met Portugael maer een treves was geweest, dat die uyt synde, men nootsaekelyck tot oorloch moest comen, alsoo de tyt niet verlengt was noch peys gemaect; niettegenstaende dat protest, welck hebben doen registreeren, is Donderdags daeraen op de resumptie gepersisteert tot peys en handelinghe, daer Dauning als mediateur gebruyct werdt. De Portugysen beloven acht milioenen; sestien tonnen gouts op de handt, de reste op terminen, maer van cautie te stellen en willen niet hooren, alsmede niet van eenich landt in te ruymen, maer staen toe de vrye negotie op Portugael ende Brazyl als aan de Engelsche. Don Estevan de Gamarra hadde een harangue in de Staten-Generael gedaen en versocht, dat men met Portugael doch niet en soude willen peys maecken, omdat syn Coninck dat ryck te beter mochte meester werden, en dan aen desen Staet, volgens het Munstersche tractaet, Brasyl overgeven, maer het wiert heel verkeert opgenomen en was als een prikkel om eerder peys te maecken, opdat Spangien niet te machtich mocht werden. Soo dien Don politicquer waer geweest, hadde haer moeten raden tot de peys ende geseyt hebben, dat als sy souden gehandelt hebben over de affstandt van Brasil, dat syn Coning dan, als hy t'eeniger tyt meester wiert, ontslaegen soude geweest syn van Brasil over te geven; daerdoor soude hy de peys veel meer belet hebben, want men heeft hyer altyt subject te seggen: Spangien siet het gaerne, ergo ons quellen. — Daer syn seven Oostindische scheepen, seer ryck geladen, ingecomen en werden noch vier andere verwacht, die voor het lant syn; comen in minder als ses maenden over, daer sullen dit jaer 17 incomen. — Ick hebbe J^{her} Plettenburch de boot-schap van de gesontheyt van sijn nichte gedaen, daerover hy blyde was; vraeghde off den boom daer al was gecomen, seyde dat ick het niet hadde verstaen. Het is hier soo

wonder variabel weeder, dan smachtent heet en dan weer coudt met veel donder en blixem en swaeren regen; het zaet leyt onder de voet ende de gerst wert gesneden, daer is al nieuw zeeus zaet aen de marct geweest doch niet veel. Ick stae ¹⁾, om een deel van de 21 mergen lants, die naest ons stee oost-aff leyt, te coopen van den heer van Doorenstadt, als erfgenaem van de heer Muys; ick soude de mergen met den aenwas betaelen 1000 guldens. Alle vrenden ende bekenden syn in tamelycke gesontheit, bidden Godt Almachtich, UEd. gelieve te bewaeren tot zalicheyt, blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

XLVIII.

De Prinses-Douairière, voogdes over den Prins van Oranje. Keurvorst van Brandenburg in Holland. Voorzorgen om de Zilveren vloot veilig binnen te brengen. Vrede-onderhandelingen met Portugal. Nieuwstijdingen en Haagsche berichten.

Hage, den 4 July 1661.

Mijn Heer.

UE. hadde voor desen al gewenst te weeten, hoe het was met de voochdye van de Prins van Oranje. De tydingen syn daervan noch onseecker geweest, maer uyt de nevensgaende courante sult sien, dat deselve aen de Princesse Douwaeriere is overgegeven. De Cheurvorst van

---

1) Ik denk er over.

Brandenburch is verleede donderdach hier incognito gepasseert; heeft tot Leyden by de jonge Prins gegeten ende is met de Prins van Anhalt naer Honselaerdyck gereeden, om dat te besichtigen, ende is van daer weder naer Rotterdam gegaen. Sal voorts de frontuyren van Vlaenderen eens gaen besichtigen ende dan voorts naer Turnhout by de Douwaeriere gaen. D'Engelsche vloot is verleede weeck uytgelopen, 23 scheepen sterck, daeronder twee branders; off dat niet eer is om de silvere vloot te attrappeeren, die seer rijk gelaaden op wech is, als om de bruyt te haelen, mocht dencken. Tot Amsterdam, daer wel een groote partije van het te verwachte gelt thuys hoort, is daer groote bekommernis over, en wert geseyt, dat de Ruyter en verdere Staten-scheepen gelast syn, deselve te volgen en in het gesicht te blyven; oock gaen veel advysbarcken van Spangien en hier uyt, om de vloot van cours te doen veranderen, want wert hier daer voor gehouden, dat, soo deselve gesien wert, genomen sal syn. Onder-tusschen gaet de handelinghe met de Portugysen al langsaem voort; daer wert geloofd, dat soo d'Engelsen de vloot missen, met Spangien in geen oorloch sal comen. — Dewijl UE. altyts int sin hebt gehadt noch Cardinael te werden, soo sal het hooch tyt syn dat UE. syne vrienden in faveur schryft, alsoo den Trallensis tot Amsterdam leyt ende sterft, off nu al doot is. Naer dien trap sult wellicht tot den hoet geraecken. T'is wonder hoe blyde de broeder van den Ephesinus daer over is, t'welck compt omdat niet en heeft opgebracht naer behooren; nu geloof men, dat heer Schadé tot Delft daer wel toe mochte comen. — De verleede weeck heeft hier een Capiteyn Ruys, die in Brasyl al syn fortuyn verlooren heeft, uyt desperatie dat men met de Portugysen peys maeckt ende hij nu niet en siet hoe aen syn verlooren goet te comen, sijn selven eerst met een degen int lyff gesteecken en oock met een pistool in het hoofd geschooten, doch schampte op de pan aff, dat maer het been wat gekneust is; hy mocht noch wel opcomen ¹⁾, dat goet waer voor syn

---

1) T'is niet onmogelyk dat hij zal herstellen.

9 kinderen. — Het is hier heel goet ende drooch weeder; de naeste weeck sal ick gaen om saet te dorschen. Alle vrinden ende bekenden doen haere gebiedenis, syn in goede gesontheyt ende bidden Godt Almachtich dat gelieve UE. in gelycke te bewaeren tot zalycheyt. Blijve

Mijn Heer,

UEd. genegene dienaer,
A. van der Goes.

Frelle laet vraegen, off ick iets onder haere couvert wilde seynden, soude anders dese reys niet gescreven hebben.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

XLIX.

Verhouding tusschen Portugal en Engeland, Spanje en Holland. Zilvervloot verwacht. Vredehandelingen met Portugal. Spaansche gezant kalm en met andere zaken zich bezighoudende. Commanderie van Ravesteyn, Karthuizen van Vught. Vrijheid van godsdienst bij de Ambassadeurs in Spanje. Ambassade op weg naar huis. De Ruyter in zee. Ambassade en de Heer van Beverwaert uit Engeland terug verwacht. Landbouwtijdingen en Familieberichten.

Haege, deesen xix July (1661.)

Mijn Heer.

Verwondere my dat soe begeerich syt omme tydingen hyer van daen, aengaende materien van Staet, min noch anders als off aldaer surintendent van staet waert; wy schryven UEd. van tyt tot tyt noch al t'geene wy weeten, want hyer passeert weynich, ende ick sye evenwell, dat UEd. daermede geensints voldaan en es. Ick sal

seggen t'geene ick weet op UEd. laetste, op dye ordre daerop UEd. het vraecht. Tusschen Portugael ende Engellant es de saecke tot noch toe welgemeent, hoewel uyt Brabant onlanx andere tydinge geweest es; nyettemin den Ambassadeur van Spangien hout hem tot Londen noch op ende spreect noch somwylen aen den Coning; naert oordeel van de wyste alhyer, compt het seer op de silvervloot aen, daer ongetwyffelt, naert oordeel van allen, Blaeck met 26 schoone scheepen naer toe es, te weeten, off hy dye sal vinden ofte rescontreren, dan nyet, want gesyen ende gevonden sal weesen genomen ende gewonnen; men heeft hyer t'Amsterdam groote becommering daer voor, alsoe veel silvers daer toecompt, ende bij aldyen Blaeck dye mist, sullen d'Engelschen met de Portugisen het soe hooch nyet opnemen. Spangien ende Hollant en tracteren noch en corresponderen metten anderen daerjegens int minste nyet, oock en gaet de handeling tusschen deesen Staet ende de Portugysen nyet seer voort, maer staet stil. Daer es laest een conferentie geweest, door middelinge van Dauning, Resident van Engellant, als wanneer de saecken all verde wyerden gebracht, dan, t'sedert isser nyets gedaen off gevordert. Ick gelooff de Portugisen all meede wel gaerne eerst souden syen de uytcomste van de silvervloot, soewel als de Engelschen, ende mits het handelen met de Portugysen alhyer es geconcludeert met overstemminge van twee provincien, Gelderland ende Zeelant, ende sonderling dat soe handelen, dat men de Brasilien heel soude quiteren om een vergoeding van gelt, dye schaers sal werden betaelt, soe souckt men dye twee provincien oock noch eerst over te crygen, t'welck nyet buyten apparentie es, ende daer de Portugysen seer omme begaen syne ende voorall om Zeelant, mits derselver caperije, dye van den winter meer dan twee millioen aen prysen van de Portugysen hebben opgebracht. Den Ambassadeur van Spangien ageert nyet meer off hy doot waer; heeft syn backhuys vol met de saecken van tlant van Overmaes, daer onse Commiszarissen naer toe syn, omme volgens de partagie possessie te gaen nemen in syn weerwil ende onaengesien syne protestatien, seggende dat hij moest weeten, wat hij te keur heeft

gegeven, ende soe haest hy dat papier es quyt geweest ende sy in handen hebben gecregen, dat sy doen meesters waeren omme te kiezen ende dat geen penitentie daer inne plaets hebben en can, noch het desadvoy van synen Coning. Dye goede man hadde syn selven ingebeelt, dat soudē kiezen t'geen hy wel wilde missen, hetwelcke recht contrarie es uytgevallen, tot groot naedeel van syn Coning, te meer alsoe de Heeren Staeten althans es gegeven een open baen over hun eygen gronden ofte landen, van Maestricht op Aecken ende op Duytslant, dienstich voor de negotie ende anders, ende hy synen Coninck daer genouchsaem van uytgeslooten heeft. — Van Ravesteyn es in de chambre-my-partye nyets gedaen. Dye arme camer es genouchsaem in duygen ende wert alleen waergenomen door twee commissarissen-instructeurs, daer van den eenen es onsen Graswinckel ende den anderen Boccabella. Hebben maer van hun leven eene sententie, ende dye noch provisioneel, uytgesproocken aengaende de possessie van de goederen van de Cathusers tot Vucht. Ende alsoe dye sentensie Haere Hoochmogenden nyet en beviel, en heeft noch geen effect gehad, maer hebben Haere Hoochmogenden dye saecke aen hun getrocken ende den Cathusers noch wel eygentlijk dat goet laeten volgen, dan nyet sonder dat sy aen Haere Hoochmogenden een groote somme daer voor hebben moeten opbrengen. Ick ben daermede gemoeyt geweest, gelyck ick oock van dat van Ravesteyn kennisse hebbe, doch weest wel verseeckert, dat daerinne nyets en sal werden gedaen, immers nyets dan t'geene Haere Hoochmogenden sal gelieven, soe dat den Hartoch van Nyeburch met het weder krygen van Ravesteyn noch vry wat sal moeten wachten; het leyt te naer aen onse frontuyren. — Ick verwondere my noch datter aldaer syn dye meenen, dat het soude weesen jegens de loys fondamentales dat onse Ambassadeurs in Spangien soude hebben gehad een predikant ende vry excercitie van relligie in hun huys; de Coning van Spangien is dye cleun ¹⁾ ende fundamenten all lang quyt. Ick ben verseeck-

---

1) Kloon = kluwen.

kert dat daer vrij exercitie in hun huys hebben gehadt, als syn Ambassadeur hyer. De predicant, dyen sy hebben mede gehadt, heet eene Roos, es een Haechs kint uyt de Hoochstraet; werden nu allen uyren thuys verwacht, alsoe al ettelycke daegen te Paris geweest sijn. De soonen van de heeren van Duyckenburch ende van Warmont syn voor extra-ordinaris edeluyden mede geweest. — De Staeten van Hollant syn jegenwoordich vergaert, meer omdat het es den ordinaris tyt, als over pointen van groote importantie; soudent mogelyck de vacante compagnien wel vergeven, doch en is noch nyet vast. — De Ruyter es met elff seer schoone scheepen in zee, naer de Straet toe, heeft oock extra-ordinaris soldaeten op, tot 800 mannen, ende voorts schoppen ende spaen. De Coning van Spangien mocht wenschen, dat hy omtrent de silvervloot geraeckte, waervan geen seeckere tydingen coemen en sal, off sullen UEd. dat met den eersten laeten weeten, alsoe het schijnt dat alles daer aen hangt — Onse Ambassadeurs coemen metten eersten uyt Engelant thuys, soe haest de Coning syn reys by de hant neemt; hebben nyets uytgerecht; ende sulcx staen onse saecken aldaer alleen in terminis van een goede naebuyschap, buyten tractaet off handeling. De heer van Beverwaert ende syn huysgesin syn het al over lang daer moey geweest. — Frater Adriaen es Overmaes omme het saet te syen dorssen; hoe het schot is weete noch nyet. — De moeder hadde beloofd eenen brieff aen UEd. te schryven, dan en hebbe dye nyet vernoemen; sy wert groot ende es deuchtsaem ende schappelyck; soude wel by haer oemen willen wonen. De Heere van Maesdam ende de Heer ontfanger Berckel, dye soe spreekte, doen UEd. seer groeten, gelyck wy al saemen doen van herten en blyve

UEd^{ts} broeder,
Martin. van der Goes. 1661.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

L.

*De Ruyter uitgezeild tot besche-
Zilvervloot. Ambassade uit Eng-
houding tusschen Engeland, Po-
De Turken tegen den Keizer
Freule de Hornes betaalt. Lo-
maas. Landbouwberichten. H-
van den Graaf de Hornes.*

Hage,

Mijn Heer.

Gelyck ick by myne voorgaenc
soo is al het ooghwit op de Spa
toe d'Engelsche voorseecker syn, e
Daerentegens is de Vice-Admirae
waerts en heeft een vloot van
scheepen, en voorts last, om, wat
hij vindt, deselve mede onder de
en gaen nog dagelicx alle scheeper
mede derwaerts en werden extra
gemandt. Men seyt voor seecker o
gien commissie heeft en dat hij
Portugysen daerontrent de silvervl
op te setten, en werd niet getwyf
sche goet genouch syn, die bove
sy uyt gesonden hebben, noch 1
sullen crygen. — Ons Ambassade
niet, syn daerom thys ontbooden,
Schotlandt gaen, indien gelt hadd
noch tot in t'lest van de maent u
dat ondertusschen wat mochten ge
hebben van het
silver, en, soo het haer misluckt, sal het hem, als de
scheepen tuys comen en gelt sullen moeten hebben, al
vry schaers vallen. Oock hebben de Staten geen lust om
den tienden haering te geven, te meer door dien d'Engelse
overal den meester spelen willen; hebben met acht
scheepen geweest langs de kust van Africa, te weeten van
Cabo Blanco tot C. de bon Esperance, ende omtrent

Cabo Verde gesocht eenich fortie, dat de onse daer hebben, aff te loopen, dat misluct is, en hebben langs die heele kust aen alle plaetsen aengeseyt, dat sy binnen ses maenden die plaetsen souden hebben in te ruymen, off dat sy met meer geweld souden comen uytjaegen, sustineerende dat die custen haer toecomen, omdat sy voor desen daer hebben (als andere natien) genegotieert, ende selve van daer syn geloopen, om dat doot gevaeren wierden en dat daer geen profijt meer te doen viel. T'schynt sy nu van daer ander insichten hebben om op de zilvere vlooten, die veelyts in de Canarise eylanden loopen, te connen passen. Daer is eenich groot deseyn van d'Engelsche en Portugysen ontdeect welck noch secreet is, doch is daerover aen den Ambassadeur van Portugael geseyt, dat hy binnen tien daegen het tractaet soude hebben te sluyten ende teyckenen, off buyten dese provintien te vertrecken; dit is hem by resolutie van de Staeten van Hollandt ende Staten-Generael eenstemmelyck aengeschreven, daerover hij seer verset stont, doch Dauning vondt daer weder een andere vondt tegen, en gaff dienselve dach, te weeten voorleede Saterdach, mede een memorie in, waerby hy seyt dat hy als mediateur was aengenomen, dat Portugael niet conde doen sonder Engelandt, dat in tien daegen niet wel resolutie van syn Coninck, die hem hooch aen dat werck gelegen liet syn, conde hebben, en soo de Staten volhardich bleven by haer resolutie, dat hy dan mede wilde vertrecken, als hier niet meer te doen hebbende. Wat daerop nu sal gedaen werden moet men affwachten, altyts, de liefde met Engelandt is cleyn, en syn hier luyden van Staet, die seggen, dat het ons de grootste vyanden syn. — Wy syn verwondert geweest uyt UE. laeste te sien, dat de Turcken met 16 duysent man alleen ageeren willen, en dat de Keyser daerover syn leeger doet marcheeren, maer geloven dat het t'sestich sal syn. — Van daech sullen de Staeten van Hollant de vacante 42 compagnien vergeeven, daerom hier veel sollicitanten syn; daer is een lyst gemaect van degeene die daertoe sullen connen comen, als eerst die in den Spaensen oorloch gedient hebben, daernaer die in Funnen ende Deenemarcken geweest hebben, dan sullen

de nefties ¹⁾ ontwyffelyck mede volgen. Paerden sullen niet vergeven werden. Dit is nu al myn nieu. — Frelle van Hornes gaff my gisteren de 72 ricxdaelders liberaelyck wederom, heeft beloofd mede te sryven. — Ick hebbe Overmaes landt en aenwas gecocht, gelegen naest aen ons stee; is het landt van de heer Muys geweest, groot 7 mer. 485 voeten [roeden?] 8 voeten, daer voor ik met den aenwasch beloofd hebbe duysent gulden de morgen; dan sal ick voorts noch hebben van het landt van Dyckgraeff Vos, tot de breete van vier meen ²⁾ recht op, de morgen tot 810 gulden, datelyck naer het blooten van de schooff t'aenvaerden, dat nu is, want meest het wit cooren uyt het velt is, op eenige laeten haver en somergerst [na]. Den tarru en wintergerst valt heel smal en is bevangen door de groote hitte; het larckeboomen-saet, dat ick hier gesaeyt hebbe, is dicht opgecomen en hebbe wel 100 bynaer een vinger hoogh; Overmaes syn wel opgecomen, maer door de droochte, en dat niet gegooten syn, blyven cleyn. Ick sal een lystken overseynden van eenige raryteyten, die in Oostenryck vallen; soo het UE. lust is, cundt daervan wat zaeden overschicken. — Ick hebbe de bootschap aen juffrou van Weyningen gedaen, die seer wel te passe is, en naer haer man, nu de compst voor de handt is, te hartiger verlangt. — Ick twyffel niet, off de H.P.P. ³⁾ sullen parten et tunica ⁴⁾ hebben, want interesseeren haer te wonderlyck, (gy cundt d'intresten van dat volck). Coolsaet hebbe ontrent het last van de mergen gedorssen en sal ons stee nu 14 meen breet syn. Alle vrinden en bekenden syn in tamelycke gesontheit. Bidden Godt almachtich dat UE. ingelycke gelieve te bewaren, en blyve

Mijn Heer,

UE. genegene Dienaer,
A. van der Goes.

---

1) Neefjes.

2) Gemeten = landmaat, nog heden hier en daar in gebruik.

3) Heeren Paters.

4) Het beste deel er van.

In de saecke van den Grave van Hoorn es jegens de motiven van den baron van Petershem considerabel, dat in feudis, ter plaetse daer de goederen syn gelegen, representatie geen plaets en heeft, als wel ter contrarie in Brabant ende op anderen plaetsen, ende dat alle concessien moeten werden geinterpreteert ende verstaen, gedaen te syn in conformite van het lantrecht daer de goederen syn gelegen. Peregr. de Fideic. non uno loco.

Geschreven met de hand van Mart.
van der Goes.

LI.

Ophelderingen. Adeldom van Plettenburch. Commandeerij-goederen in Ravesteyn. Ambassade uit Spanje terug. Portugal. Spanje. Familieberichten. Haagsch nieuws.

Hage, den 23 Augusti 1661.

Mijn Heer.

Hoewel het mij ten hoogsten lief ende aengenaem is occasie te hebben van UEd. somwijlen eenige tijdingen over te sryven, zoo verdriet mij ter contraryen seer dat ick syen uyt UEd^s van den 6 deses, dat soo qualyck opneemt dat ick soo precys aen UEd^s curiositeyt niet en can voldoen. Wat aengaet dat ick UEd. voor een intendent uytchelde, weet niet dat ick sulx gedaen hebbe; wel is waer, dat mij voorgecomen is ende oock noch onlangs door M^{sr} Rosa, die een fransman van UEd^{ts} kennisse gesproocken heeft, die aen hem, van Weenen spreekende, geseyt heeft, dat hij UEd. daer hadde gekent ende dat UEd. daer wel de grootste correspondentie van alle uytlanders hadde, ende UEd. qualificeerde (niet uytsholdt) voor een Agent off Commissaris van desen Staet aen dat hoff. T'heeft mij noeyt verveelt sorghvuldich naer tydingen te vernemen, maer hebbe, sooveel my doenelijck is geweest, altyts savonts te vooren ten besten dat gecost

hebbe, wesen informeren, wel wetende hoe aengenaem het UEd. buytenslants moet syn, correspondentie van hier en Engelandt te hebben, om daerdoor by alle luyden van conditie aengenaem te connen zijn. — De juffrou UEd. be- kent ¹⁾, heeft aen haer oom gescreven, dat sy de genealogie van vaderszyde hadde gecregen ende dat als hy aen haer Ed. schreeff, soude sryven „baronesse”. Gelooff den boom niet veel en is, en daerom voor UEd. dissimuleert, die wel soudt connen affvraegen om te sien nu het weet. — Dat niet speciaelder hebbe gescreven van het overgeven van Ravesteyn aan den Hartoch van Nieuburch, is niet, sooals UE. presumeert, myn negligentie, maer omdat de saecken in Vranckryck blyven steecken ende daarvan niet meer gerept en wert (sooals ick door neef Stavenisse [lid van] de State-Generael van daech noch heb hooren confir- meeren) en gaen de handelingen daer oock op de vordere saecken, seer slappelicke voort. Ons Ambassadeurs die in Spangien geweest hebben syn thys gecomen, synde by haer gesamentlyck op voorleede Maendach acht daegen in de Generalyteyt rapport gedaen, met goede vernoeginge van onthael ende afscheyt, maer claegen alle die van de suyte, dat de Spangjaerts qualyck conversatie houden met de vremdelingen en niet accommodabel tot onderrechtinge van de tael; verachten oock seer het plattelandt en cultuyre van hetselve sonder eenige sindelycke plantagie off gebouwen. De voornoemde State-Generael seyde my oock, dat eenige groote presentatien van Spangien aen Vranckryck gedaen wierden, die hy verclaerde niet specialyck te weeten, maer seyde te gelooven dat het was over Portugael, daer mede het tractaet nu met desen Staet, als uyt de nevensgaende artyculen sien sult, is geslooten, ende siet Spangien nu niet wel dat ryck meester te werden. Van het quartier van Overmaes weet niet meer te sryven als voor desen gedaen hebbe, anders, als dat de Staten besich syn volgens haere electie bij Don Estevan voorgesteld, possessie te nemen, daerop men nu staet en siet en niet en weet te seggen. — Dat den Trallensis was

---

1) Juffrouw Plettenburch, meermalen reeds genoemd.

uytgeseyt, is waer, maer dat denselven onder conditie dat in alles de magistraet soude gehoorsamen weder was gebleven, hebbe maer van daech gehoort; oock was dat geen saeck van groote importantie off hy daar stillekens waer gebleven geweest; hij is overleeden en sullen syne meubelen de aenstaende weeck vercocht werden. — Den Ephesinus is in doliorum ¹⁾ en daerover in de bewaeringe gegeven van de munnicken van Postel; t'schynt die man noch door d'ambitie heeft moeten geconsumeert werden. — Den heer Van Assendelft is gisteren acht daegen oock overleeden, is doot gemeestert van doctooen ende voorts tot Amsterdam van een Italiaens doctor, die hem exellentie laet noemen. — De bouckverkoopster van Wouw op de Marct is gister naer de middach begraven. — Frelle Van Hooren heeft aengenomen alle Engelse tijdingen over te scrijven, daarvan haer E. de seeckerste correspondentie heeft door de heer van Beverwaert. — Monfrere Martinus is al acht daegen te Dort geweest, om het affdoen van de complainte van den Alblasserwaert, daerover den Raet-Pensionaris ende noch ses van de gedeputeerden van de Staeten van Hollant daer mede syn; t'is niet genouch dat dat landt den inbreuck heeft geleeden, maer moeten de heyligen oock haer wasch daer van hebben. — Tegens den vijffden van de aenstaende maent, gaen ick den student van Antwerpen thuys haelen. — De moeder heeft groote hoop een brieff van haer oom van Weenen te sullen crygen, en oock daerop geswest. — Ick hebbe aen juffrou Visch tot Rotterdam een reeckeninge gegeven, om te hebben restitutie ter saecken van de restanten van de oude achterstallige verpondingen van de twalf mergen, daer sy op antwoordt, dat UEd. in de betalinge deselve al hadde gecort, daerop niet weet te seggen; versoecke UEd. sich daerop gelieft te bedencken ende my te onderrichten, opdat geen gelt daer en laeten ²⁾. Voorts hebbe naer de quitantien gesocht, die in het cabinet van Mamere zalicher niet en vinde; soo het geheucht, gelieft mij te laeten

---

1) Tot zinsverbijstering vervallen.

2) Er bij inschiet.

weten waer die bewaert mogen syn. Frater de Bye is van daech naer Brabant vertrocken. Alle vrinden ende bekende syn noch in goede gesontheit. Bidden Godt almachtich UEd. gelieve te bewaeren tot zalycheyt, en blijve

Mijn Heer,

UEd^{ts}. genegene dienaer,
A. van der Goes.

LII.

Groot verlangen naar behouden aankomst van de Zilvervloot. Geruchten van een treffen van de Ruyter met de Engelschen. Caracena vertrekt naar Gallicië. Keurvorst van Brandenburg. Engeland slecht bij kas. Vloot uitgezeild naar de West. Familieberichten. Zaak van den Graaf de Hornes.

Haege, deesen vj Septemb. 1661.

Mijn Heer.

Ick hebbe my verwondert dat laestelyck de woorden van myn schryvens soo vreempt ende rude heeft opgenomen, want hadde dye alleen uyt goetharticheit ende minsaemheyt alsoe geschreven; doch dat es nu voorby. Hyer van daen en weet ick UEd. althans nyet nyeuws te schryven. Duysenden verlangen daer naer tydinge van de silvervloot, ende off wel daer somwylen eenige loopende tydinge compt van desselfs arrivement, dan in de Canarische eylanden, dan wederom tot Cadix, nochtans en esser geene sekerheyt int minste van, soe als de cosijn Marcello, dye daer syn intrest mede by heeft ende ons spreect ¹⁾, ons te kennen geeft; hy nyetemin gissende, dat het den uystersten tyt es, dat behoort te arriveren,

---

1) Met wien wij omgang houden.

en sulcx, dat wel gearriveert soude cunnen syn, al ist dat wy daer geen tydinge van en hebben. Hyer syn mede tydingen, doch loopende ¹⁾ geweest, dat de Ruyter en Montagu, met den anderen vry wat hart souden hebben gebeuckt, maer en continueert nyet. — Caracena staet op syn vertrek naer Galissien over zee, neemt 2000 voetknechten mede, schoon volck, ende 800 paerden, dye van haer oude restanten volcomentlyck op betaelt syn. Off hy de paerden wel sal overbrengen, sal te besyen staen. Heeft binnen Brussel mondeling en lang gesproocken met den Cheurvorst Brandenburch, dye daer incognito was gegaen omme de stadt ende het lant te syen; hadde oock gemeynt denselven Cheurvorst tot Turnhout, daer de Douagiere es, naeder te coemen spreeken, met Don Estephan ende syn affscheyt te nemen, dan was middelertyt gemelte Cheurfurst vertrocken naer Cleeff, daer het schynt dat mede eenige troupen wil maecken tot den dienst van den Keyser, ende soo hy daarmede voortgaet, wel schoon volck krijgen can, maer als men dye soude laeten vergaen ende van syecten sterven sonder aen den man te brengen, soude dye toeloop, op alsulcke tydingen, haest ophouden, daer de Keyser wel mach voor toesyen. — Wat Vranckryck voor Ceulen, Nyeuwborch ende Munster eyntelyck heeft gedaen, can dit nevensgaende uytwysen, t'geene legael es, dat es, dat hy quansuys hem jegens haer met deesen Staet dyenaengaende nyet en sal verbinden in een guarantie, waarmede, off sy veel geholpen syn voor alle hunne submissien, cundt dencken. T'es wonder dat de Keyser lydt, dat dye Princen alsoe haer support gaen soucken aen Vranckryck, hoewel t'geene sy daervan doen brengen, noch all nyet veel en es. Soe Engellant de Spaensche vloot mist, salt daer een deerlyck syen syn, want syn hyer seeckere berichten, dat het tenemael es uytgeput ende dat daer geen voorraet in t'minste van gelt en es, soe dat noch wy, noch de Spaensche, daer veel van hebben te vreesen, jae de vaste advysen syn, dat het daer alomme armoede voor de hant es, ende

---

1) Slechts losse geruchten.

off daer nu al soe veel gelts sal coemen met de Portugische bruyt, wert grootelycx getwyffelt. — De laeste 22 schepen syn al saemen claer, ende met deese suytoostelycke wint sullen voorseecker zee kiezen; maecten wederom een seer schoone vloot uyt, ende gaen alsaemen mede naer de West, omme te thoonen, dat wy de zeeën van onse macht cunnen vervullen ende dat wy noch Engellant, noch yemant te vreesen hebben, want de schepen, dye in Engellant t'sedert het vertrek van Montagu souden werden claer gemaect, comen noch weynich voor den dach, door schaersheyte als boven. — Frater Adriaen es naer Antwerpen omme de Hagenae te gaen halen, alsoe het syn vacantie wert; naer de vacantie sal inter primos opclimmen ad Poësin, ende wert al wel gepresen; heeft het begrip ende oordeel goet, ende soude noch meer cunnen avanceeren byaldyen naerstiger waer. Wilt hem ter gelegentheyte eens schryven ende wat animeren. — De Engelsche naedere tydingen sal frelle van Hoorn UEd. ontwyffelyck schryven; sy versouct brieven van recommandatie van de Heeren Staeten-Generael aen den Keyser in de saecke van haer broeder. De Heere Gras heeft, naer myn oordeel, de saecke wel begreepen ende wel beschreven; toont een man van verstant te syn ende niet sonder gal omme syn party te bejegenen. — Ick ben ten eynde van meer te cunnen schryven; alleen sal seggen, dat ick met Monsieur Harsteing hebbe gesproken gehad, dye mett affectie van UEd. sprack ende presenteerde synen dienst omme by gelegentheyte yetwets anders aen UEd. te cunnen senden. — Maseur de Bye wacht jegens den winter haer soon Pieter uyt Vranckryck; sy en alle de vrunden doen UEd. groeten, oock de Heer van Maesdam, ende ick blyve

UEd^{ts} gansch geaffectioneerde broeder,
Martin. van der Goes. 1661.

T'maect hyer allen daegen vuyl weer, van wint en regen, soe dat vooralsnoch een slechten herfst wert.

LIII.

De Zilvervloot binnen. De Engelschen voor Algiers. De Heeren de Groot bevestigd. Compagnien krijgsvolk verdeeld. Haagsch- en familienieuws. Jaargeld van den Prins van Oranje.

Hage, den 30 September 1661.

Mijn Heer.

Het weynich nieuws van importantie heeft desen soo lange doen ophouden, tot dat seecker tydinge soude syn van de silverbloot, daarvan over Vranckryck geschreven werdt, dat deselve tot Cadix geluckich is gearriveert, waerover hier groote vreucht is, dewyl 16 à 18 milioenen hier thuys hooren. D'Engelsen, die men geloofde dat haer eenich oochmerck op deselve hadden, hebben voor Algiers groote bravades wesen maken, daer sy seer slecht ontfangen syn geweest en eenige scheepen verlooren hebben, soo in d'eerste als tweede attacque, sooals de tydingen hebben geloopt, maer nu schryft men van Londen, dat sy in de tweede attacque twee casteelen of toornen soudent veroveren, het geschudt daer affgehaelt en voorts de stadt en veele scheepen hebben geruineert, daer men hier aen twyffelt off het waer is. — De heeren de Groot hebben nu over haere pretentien tegens de stadt Rotterdam contentement gecregen, te weten, Cornelis een compagnie te voet de guardes ende voorts expectatyff van een te paert, behout evenwel het lantdrotschap; Pieter een somme gelt ende Montbas consent om syn compagny paerden te vercoopen, ende voorts expectatyff tot een vacerende compagny te voet. Dus weet men de vrienden buyten costen van het landt te rechte te helpen. Gisteren syn eenige lieutenanten en vaendraegers gemaect, ende is de soon van de griffier Brandt vaendraeger van de garde geworden. — De wedue van Schouw, dochter van de secretaris Beaumont, is met de pensionaris Slingelandt van Dordrecht daer oock getrouwt, ende van daech werdt den ad^t Johan de Jong, die heel schielyck gesturven is, begraven; den ad^t Paets werdt oock van daech begraven, soodat hier al veel luyden van kennis sterven. — Ons neeff Joncker Pieter de Bye is in Vranckryck seer sieck geweest, doch compt op. — Het is nu veertien daegen lang

hier soo schoonen weer geweest, en noch is off het midden somer waer, dat wel compt alsoo de landen door den reegen verdroncken waeren; de granen syn hier op hooge marct, gerst op 60 gulden, tarru op 12 en 14 gulden en alles naer advenant. — Onsen Graswinckel is heel groot gewerden en geen vingerbreet corter als ick, studeert al heel naerstich, hoope dat daer wat goets aff comen sal. — De Staten van Hollant, die op reces gescheyden waeren, sullen van daech compleet syn om te besongieren op de opvoedinge van de jonge Prins en voorts het tractement hem toe te vougen op costen van den Staet; voor desen hadden de Zeeuwen gesproocken van hondertduysent guldens, doch de Staten van Hollandt seyden, dat syluyden dat doen mochten, doch dat Hollandt daerin niet en wilde draegen in maniere als de ordonnaris contributien betaelt wierden, dat is $58\frac{1}{4}$ ten hondert by Hollandt, het verder by de andere provintien, daer het doens by bleeff, en is dat werck nu weder levendich gemaect om Engelandt wat soet te maecken, daer de handeling met d'Ambassadeurs noch niet volcomen gedaen is, maer noch een staert heeft; in Vranckryck gaet het eveneens; soodat het alomme maer vergeefsche costen syn, en geloof men, dat het met het tractement aen de Prins te geven, niet anders sal syn als circum labra saturas, ofte iets by provisie sonder seeckerheyt, om kunst met kunst te betaelen. Voorts hebbe niets meer dat iets waerdich is te scrijven, als alleen dat alle vrinden ende bekenden noch in goede gesontheit syn, en UE. doen groeten. — By dit extract sult sien hoe het voor Algiers soude affgelopen syn; hier syn der meer, die het contrarie hoopen als die Engelandt wel willen; soo groeyt de liefde tusschen dese natien. Vale. Bidde Godt Almachtich om UE. gesontheit tot zalicheit ende blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaar,
A. van der Goes.

Van de comste van Van Weyningen hoore noch niet.

A Monsieur,
Monsieur Van der Goes.
à Vienne.

LIV.

Belangen van den Graaf de Hornes. Gevraagde zaden niet te bekomen. Oorlogsberichten van Hongaren en Turken. Nieuwsberichten.

Viene, 1 Octob. 1661.

Mijn Heer.

Voor wenigh tyt hebbe brieven bekomen, als of gheen meer in de werelt was die de scrifturen voor de Graef van Hornes soowel hadde kunnen maken als Doctor Graas, en nu is het weer gansch anders; of die advocaten van Ghelderlant gelyck hebben staet te besien, voor desen syn sy soo netelyck geweest wegens de investitur, en nu willen sy niet als die alleen versocht hebben, hoewel het niet te Aken is; het is soo doende moeielyck alle humeuren en hoofden te voldoen. — Het memoritie van de saden van bomen en planten hebbe apotekers en diergelycke laten sien, niemant kan het lesen, nogh wenigher ick en hebbe daer op een herbarium naergesien, die daerin niet en vinde; die dat gescreven heeft most het perfecter doen, dewyl eigennamen syn, die swaer om lesen syn, en sal sien ofte het bekomen kan; hoe meer ick daer naer vraegh, hoe wenigher my dunckt, dat het bekomen sal. Van die castanien, door Monsr van Weininghe gesonden, heeft een Graef ¹⁾ ettelycke naer Nancy ontboden, soodat kunt sien, dat mijne imaginatie niet alleen is dat de boomen fray syn. — Brieven van den 20 Sept. uyt het legher van Montecuculi bij Clausenburg in Sevenbergen, dat is de hooftstat en residents, seggen, dat Montecuculi 800 man onder den luitenant-Colonell Tasso daer heeft in die stat geleyt, en dat hy met het legher weder terugh wilde tusschen Sevenberghen en Honger, alsoo syn legher met dat van de Graef van Sterrenberg niet over de sestien duisent starck en is, en seit men, de Turcken alleen veertich duisent syn en de Tartaren dertich duisent, en sy luiden

---

1) Zekere Graaf.

alle gesont, dewijl die lucht gewent syn, en de onse veel sieck om de verandering van voetsel, locht, water en ongemack. De onse en hebben daer gheen viant gesien, wenigher geslaghen; van Kimmy Janos seggen die brieven gansch niet, maer seggen dat daer geseyt wiert, dat de Turcken een edelman van Sevenberghen, genaemt Abaffa, aldaer als vorst hadden ingestelt; soo dat is, soo salt slecht gaen met Kimmy Janos, dewijl ons legher weder terugh moet; en kan ick met niet bedencken wat die 800 in Clausenburg sullen maken, daerom maer een maer is, sonder flanque ofte iet anders; my sou duncken, dat men alsoo wel 200 man in Wardein hadde kunnen waghen; van t'legher van Sanches is niet [vernomen] naer syn laesten tocht; nu doet hy syn legher retrancheren, soo omdat hem de Turcken niet by en komen, als om syn volck in oefeninghe te houden, want is haer dat gesont. — De Graef Strozzi sal morgen ofte overmorgen weder hier syn van Paris. — Prins Robbert staet op syn vertreck naar Nederlandt en Engelant, is hier geacht wegens syn goede manieren van doen en verstant. — Wat van de krygh met den Turck sal komen, wacht men hier meer te syen als aen enighen andren oort, en dunkt my dat daertoe nogh wenich dispositie is, en sal dat ons oock wel best passen, alsoo onse toestel slecht en capiteinen wenigh syn. — Houft niet alles aen allen te seggen, dat is my soo uytgevallen, omdat mijn hoofd soo staet. Versouke mijne gebiedenis aen alle vrunden en bekenden en bidde Godt Almaghtigh allen te bewaren. Blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts}. ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

---

*Zilvervloot binnen. Doodberichten. Land aangekocht in
Overmaas. Fumilietjdingen*

Hage, den 16 October 1661.

Mijn Heer,

Dewyl hier geen publicque nieuwe tydingen syn, sal alleen de couranten van gisteren seynden, opdat verseeckert soudt mogen syn, dat de silvere vloot, welcke ick voor deesen gescreven hadde dat tot Cadix was ingecomen, niet daer maer in de Carognies is ingecomen, ende voorts, dat d'Engelsche de barbaeren niet veel quaets gedaen hebben. — Voor particulier nieuws geloove dat voor desen gescreven hebbe de doot van den Ephesinus; van daech compt tydinge van den Bosch, dat Cornelis de Groot, die maer even met een compagnie was versien, en op voorleeden Woensdach daer op het stadthuys nog geweest was, overleeden is; de oorsaeck van syne doot hebbe ick niet connen verstaen, maer wert al gesolliciteert naer syne ampten, daer van ik voor desen mentie gemaect hebbe. — Wat aengaet het landt dat ick gecocht hebbe, is by de Vos vercocht, teynde maet teynde gelt, sulcx ick het oock van de heer van Doorenstat, als erfgenaem van de heer Muys heb aengenomen, te weeten twee mergen, twee hondert drie en tachtich roeden, ses voet van het landt van Vos, ende dan voorts de portie, sooals den voornoemden Muys die hadde ingedyckt, synde geweest 7 mergen, 485 roede, 8 voet, ende Vos hadde gedyckt 12 mergen, 457 roede, 6 voet, welcke twee partyen nu by hermetinge bevonden syn, een en twintich mergen, vyff en tachtich roeden, de kreecken die noch leggen uytgetrocken tot druypens cants, daervan ick maer sal moeten betaelen t'geen by Doorenstat ingedyckt is ende t'geen op de twee mergen by Vos door de maet is geavanceert geweest, dat niet veel bedraecht, ende hebbe dat expres soo groot genomen, omdat op de breete van de vier meer dan uytcompt. Ick schryff tydelyck, alsoo

ick mergen naer Overmaes gaen moet, daer Aryen Jans. Pars het lant van 27 gulden niet hoger als 20 gulden en begeert te hebben, niettegenstaende de gerst 65 gulden t'hut gelt; hebbe met van der Houve geresolveert, het huys te laeten taxeeren ende aen te nemen, om door bedryff te doen bouwen, om soo ten minste meester te connen werden; de graynen loopen hier seer hoogh en syn niettemin seer smal. — Frere Martinus is te Bergen op den complaincte wegens dien heer, t'sal Dinsdach acht dagen syn dat vertrocken is, en, soo niet weete off wel voor het vertrecken van de post comen sal, seynde dese door frelle vooraff. Frater Lieven is weer heel slap en werdt oudt, en vergaet hem de lust van eeten seer. De Prins van Portugael heeft een brieff van daegh hier aen huys gesonden met een groetenis aen UEd., doch alsoo deselve over eenige syne affaires aen Frater houdt ¹⁾ wete den inhoudt niet. — Soo haest de castangen sullen gecomen syn, sal die naer Amsterdam seynden. De versochte saden, soo door den boeckvercooper wiste te bestellen, soude oncostelyck syn, off anders souden alleynskens in de brieven wat moeten gesonden werden, daer noch tyts genoegh toe is, eer de saeytyt aencompt; t'is hier noch het schoonste weer dat te bedencken is, sulcx dat een goede saeytyt geeft; hoope Godt Almachtich een goede waschdom geven sal. Alle vrinden ende bekenden doen haere gebiedenis, oock de Haeghsche juffrou die seer bly met den brieff was. Waarmede eyndigende sal Godt bidden UEd. in goede gesontheyt te bewaeren en blyven

Mijn Heer,

UEd^s genegene dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

---

1) Gericht is.

LVI.

*Weêrsgesteldheid. Aanmatigingen van den Spaanschen
Ambassadeur. Belangen van den Graaf de Hornes.
Cornelis de Groot overleden. Prins van Oranje ongesteld.*

Haege, deesen 1 Novemb. (1661).

Mijn Heer.

Omme deese week nyet te laeten passeren sonder schryvens, hoewel daer nyet veel te schryven en valt, sal daervan dan beginnen, dat wy op gisteren UEd. missive hebben ontfangen van den 15^e, synde maer sestyn daegen oudt, t'geene selden es gebeurt, ende apparentelyck es toegecoemen, door de drooge wegen, alsoe wy hyer nu een droochte hebben gehadt ende noch hebben, van genouchsaem ses weeken lanck, met een oostelycke, noort- ende zuyt-oostelycken wint, daer geen menschen dees tyts s'jaers van en geheugen, de weegen droog syn als midden somer ende het seizoen om saein ende plougen soo guet, dat geen weergae en heeft, alleen hebben veele haer wat verhaest, soedanigen weer nyet verwacht hebbende. — Daer es tydinge dat Monsr van Wyningen te Ceulen es gearriveert ende wert allen daegen hyer verwacht — Den Ambassadeur van Spangien in Engelandt, dye over vyff à ses maenden aldaer wel in syn schilpen soude hebben gecroopen, als aldaer het houwe-lyck met Portugael wyerde geslooten, heeft nu onlangs opt inhaelen van den Ambassadeur van Sweeden, aldaer een bravade aengerecht, omme Monsieur d'Estrades, Gouverneur van Grevelingen ende Ambassadeur wegens Vranckryck aen den croon van Englant, off eygentlyck desselfs coutsiers ofte carossen te prevaleren ende voorby te ryden; hadde, vreesende rencontres, syn carossen in plaets van leeren strengen, met yseren kettingen doen voorsyen ende met veel volck bemant, soedat rescontre vallende over het voorryden ende syn volck de leere stren-

gen van de franse caros aen stucken snydende, daerover niettemin ten wedersyde een man ses off acht es doot gebleven ende gequest, hy geprevaleert heeft ende syne carosse voorgereeden es, jae alleen es gereeden, alsoe de franse caros bleef leggen. Dit wert by den Coninck in Vranckryck vry qualyck opgenomen, gelyck deese courant medebrengh ende onse Ambassadeurs oock schryven, daer verscheyden stookers oock haer best mede doen, ende hyer wert geoordeelt, dat het een sobere Spaense rodomontade ofte bravade es, dat syt nu alsoe soucken goet te maken, daer syluyden het t'elckens, daer het op een vechten quam, et de summa rei agebatur, het soe schandelyck hebben laeten leggen, dat sy noch wel toonen, wat macht, beleyt off valeur sy hebben in den oorloch jegens dat arme ryck van Portugael alleen, daerop sy noch nyets, dat noemenswaerdich es, hebben geavanceert, hoewel allen hunne macht daerjegens bekeert ¹⁾ hebben, maer wel legers hebben geconsumeert; hyer in Brabant hebben sy nu maenden lanck leggen woelen omme een duysent man drye of vyer Nederlantsche soldaeten naer Galicien, onder het beleyt van Caracena, over te maecken, ende nu het all om compt ende sal daer noch nyet van vallen, maer sullen dye soldaten deese winter het plattelant van Vlaenderen ende Brabant noch opeeten, al ist saecke de wint ende het saisoen het beste es geweest, omme t'voors. volck over te brengen, dat van Godt heeft cunnen werden gewenst, ende mett dye inquarteringen, noch in deesen tijt van peys, maecken sy d'ingesetenen van dyen quartieren tenemael desperaet ende avers van den Coninck ende syn regieringe, jae selfs de P.P. ²⁾, dye meenen dat Vranckryck nyet veel moeyte en soude behouven te doen, omme het resteerende mede meester te werden, soo sij sulcx anders oock nyet en erlangen ende wenschen. — Van het translateeren van den brief van Haere Hoogmogenden by UEd. te doen, en weet nyet te spreecken; soe dat de speculatie mach

---

1) Gekoerd.

2) Paters.

syn geweest van den Graeff, es sulcx hem ten besten afftenemen. Ick hadde opt goetvinden van de frelle alhyer een req^{te} ingestelt, omme alsulcke brieff te hebben, daervan soe de inhoude es geïnflueert in den brieff, dye sulcx inhoude, myns oordeels, wel sal syn; de formalia ofte curialia en treck ick my niet aen, dan my compt althans in den sin, dat frelle mij seyde, dat Monsieur Friquet haer hadde geraeden, dat Haere Hoochmogenden, den brieff souden depescheren int Latijn. T'Syn luyden, sy slachten daer meer, die selffs van geen gedesmelee en syn ende sulcx veel aers gebreck hebben, daerinne UEd. hem nyet en moet ontstellen, ende in dat werck nyet meer doen als UEd. selffs en lust. — Cornelis de Groot, dye capiteyn gewerden was, es overleden, hem een coortse aengecoemen synde, als d'eerste mael voor de compagnie wyerde gestelt, ende dye hem in weinich daegen heeft wechgeruckt. — Het jonge Prinsken es eenige daegen mede nyet wel te pas geweest, crygt somwylen flauwten, t'geene geen teeken van stercte es, doch es nu beeter; eenige meynen, dat es aengewassen ende dat daerom cort asempt es. Syn doot soude aen veele jegenwoordige regenten veel gerusticheyts geven, alsoe anders al mettertyt al wederom veranderingen te vreesen sijn. Ick eyndige, met mijne gronthartelycke gebiedenis ende groetenis, ende blyve

UEd^{ts} geaffectioneerde broeder,
Martin. van der Goes. 1661.

A Monsr,
Monsr van der Goes
à Viene.

LVII.

Inkoop en voor den Oostenrijkschen Aartshertog Leopold. Aandeel van Holland-Zeeland in de Spaansche Zilvervloot. Voorgewend verbond met Oostenrijk. Oorlog tusschen Spanje en Portugal. Geldgebrek in Nederland. Stand van zaken in Engeland. Frankrijk belust op Duitschland. De Heer van Sommelsdijk overleden. Haagsch- en familie-nieuws. Verder verslag der inkoop en.

Hage, den 14 Novemb. 1662.

Mijn Heer.

Dat het altemets gebeurt dat wij UEd. brieven niet op haer tyt crygen, compt, soo gelove, doordien die veeltyts over Amsterdam comen, ende als die dan wat laet bestelt werden, connen niet antwoorden omdat de post soo tyde-lyck ¹⁾ vertreckt. T'is my leet geweest te sien, dat een deel van de porceleynen gebroocken syn; ick sal sien hoe het met de coopman stelle; d'assurantie was wel toegeseyt, maer omdat die waeren beloofd wierden buyten twyffel heel over te sullen comen, ende dat het heele pack wilde assureeren, hebbe het niet aengenomen, maer hy is discreet genouch, sulcx dat hem wel sal laeten vinden, als maer weete te kiezen gelycke soorten als gebroocken syn, opdat op de heele mogen accordeeren. T'is wonder, dat van het silverdoostie ende schilpen geen mentie en maeckt; gelove die niet en sullen bevallen hebben, doch t'is my noch al wonder wel geluckt, dat generalyck genougen gegeven heeft t'geen gesonden hebbe. Hadde wel gewenst, dat daermede genouch geweest hadde, opdat het leste het eerste niet wech en neme, dat licht can geschieden, maer sal myn beste doen, het beste te kiezen dat crygen can. Dewyl noch wederom blompotten geyscht werden, sal repeteeren, dat voorgaende geseyt hebbe, dat de lackwercken, die gesonde hebbe, oock heet waeter connen houden, en dewyl by de potten wel bloemen dienden, seynde een deel bloemzaet t'geen mij medegedeelt is, van Engelsche ridderspooren, die gedroocht, haer couleur en standt houden en oock in de winter den autaeer connen

1) Vroegtijdig.

versieren, maer moeten in het crachtichst van het bloeyen affgesneden en te droogen geleyt werden; het ander saet is mede heel fraey en mogelyck daer niet bekend, altyts sal geen gelt kosten ende het pack niet beswaeren; soo ginder geen schoone anemona waeren, soude van hier wel goede connen gesonden werden, die heel raer syn, en oock andere bloemen. De heer Friquet heeft my de nevensgaende memorie toegesonden en hebbe hem de penningen betaelt, sooals ick oock op de reeckening sal stellen, als oock myne kosten, die in drie reysen gehadt hebben sal. Op mergen meene ick de reys weder naer Amsterdam aen te vangen, alsoo het nu heel schoon drooch weer is, en daerby lichte maen werdt. Off soo groote gebourduyrde tafelleeden vinden sal als begeert werden, twyffele seer; altyts, sullen heel duyr syn naer die my voor desen geloof syn geweest. Ick weet niet off voor desen geschreven hebbe van een groote agate cop, die bynaer een pint nats conde houden; soo die niet vercocht is, soude een fraey stuck syn, maer een tweede gelooff niet daertoe te connen vinden, waerover becomert ben, alsoo het schynt, dat een paer begeert. Van cleyne soude mogelyck wel paeren connen vinden, off altyts die eenichsints gelycken; het sandelhout gelooff niet, dat te vinden sal syn grooter als de dichte van een arm, en soo my de coopman doens seyde, cost in Indien veel gelts om den reux wil, die niet onaengenaem is als het vocht weer werden sal. Daer syn seer schoone porceleyne blompotten, maer syn al ten minsten van 30 à 40 gulden, soo wel onthouden hebbe. Ick hebbe, tot Amsterdam laest synde, tot vereeringe gegregen, een stuck van minerael, uyt Peru gecomen, dat seer vol silver is en daer soo dick in leyt, off het gewerckte kant waer, heel aerdich gegrouft als blaeren van bomen; soo een diergelycke crygen can, sal het overseynden. Daer is een deel van die steenen lest uyt de Spaensche vloot herwaerts gecomen. — De voors. vloot maeckt weder vaerdich om uyt te loopen, daertoe desen oostenwindt, die 14 daegen gewaeyt heeft (doch sonder vorst) heel wel compt, alsoo de scheepen van hier, om deselve te provideeren, daarmede vertrocken syn. Hier werdt geseyt, dat van de vloot 84

ten hondert tot Amsterdam en in Zeelandt thuyt hoort, sulcx dat de Coninck van Spangien titulum heeft, nos vitulum. Dat de heer Friquet de saecke van Leuth soo flaeuwelyck heeft ter harten genomen, wert geseyt dat is geschiet, omdat de Raet-Pensionaris hem in het hoofd hadde geblaesen, van een ligue guarentie te maecken met het huys van Oostenryck, gelyck hy onder pretext van gelycke ligue Don Estevan de Gamarra oock heeft geludificeert, en werdt daerover nu seer gelachen, omdat soo met die praeties in slaep gewiecht werden, en is geen appaentie dat desen Staet oeyt die ligue sal aengaen ofte meenen, wandt soude haer niet gaeren met die swacke partye engageeren. — Uyt de nevensgaende sult sien, hoe swack dat Spangien is, dat nu nergens oorloch heeft sal met Portugael, noch evenwel tegens dat arme ryck niet en can uytrecten. — Hier in Nederlandt gaet het oock seer slecht, en is geen gelt, welck, indien by de handt hadden gehadt ende verstandt om wel t'employeeren, Duynkercken van den gouverneur (nu de saecken met Vranckryck gehandelt syn en hy sal moeten ruymen onder pretext van een aenslach), voor een milioen wel souden affgehandelt hebben, daeraen sy nu van Vranckryck niet en sullen comen, sooals voor desen geschreven hebbe. — In Engelandt staen de saecken heel slecht, doordien de Quakers alweer de beest speelen ende en heeft de Coninck noch gelt noch ontsach, en gelooft men, dat noch aen Vranckryck Tanger sal vercoopen om gelt te hebben. — Men begint hier wederom groot achterdocht te hebben op de Sweeden, die dagelycx veel volck maecken en daertoe noch weder $1\frac{1}{2}$ milioenen gelts van Vranckryck gecregen hebben, doch men gelooft hier, dat het op Brandenburg sal gemunt syn, en soo dan de Keyser hem daarmede vermengt, sal Vranckryck oock breecken. Tis al van nieuwen oorloch, dat dat volck spreekt, en meenen dat machtich syn, op een somer halff Duytslandt aff te loopen. — Den heer van Sommerdyck, die lang gedespereert is geweest, is verleede Donderdach naer de middag gesturven. — My wondert, dat wilt, dat in eenen brief den standt van den Hagenæer ende van de Damoiselle soude verhaelen; de laetste heeft wel alleen een heelen

brief van node; schryft, dat daer heel wel can woonen, ende is van de dochters van de heer van Valkenisse, die te Brussel by de Marquise de Melin, dochter van Don Stevan de Gamarra syn besocht ende uyt wandelen geleyt geweest, en is de marquise selfs geconsuleert, over de stoff van de cleeren, die de juffrou soude maecken; dat is immers nu niet meer Delfs. Den heer van Maesdam was soo datelyck ¹⁾ hier; versocht, dat de gebiedenis van synentweegen soude doen ende versoecken, wat saet van larkenboomen; die van het voorlede jaer syn 1 $\frac{1}{2}$ voet hoogh, sulcx dat hier willen wasschen. Ick laet Overmaes wat plaets claer maecken om te verplanten, want hebbe soo veel, dat niet en weet waermede met deselve te blyven; ick sal de castangien ende andere saeden verwachten, ende d'enten, als comen, sal ick wel plaets geven, daer wel sullen syn. De heer Friquet heeft my geseyt, dat meende corts naer Weenen te vertrecken, dat is tegens de voortyt. Soo tuschenwylen meerkatten of cacatouwen te becomen syn, sal die coopen en by die gelegentheyte wel connen seynden. My is geseyt, dat t'Amsterdam een papegaey is met een rooden cop, die raer seyn; spreeckt heel wel Spaens; soo daer sin in hebt, mocht het schryven; ick sal ondertuschen sien, off het oock soo raer is al my geseyt is, en de waerde off prys vraegen. Ick hadde den man van de 49 laeden hoorenties beloofd antwoord te seggen, en nu geen antwoord hebbe, sal sien waermede hem paeye. De rottingen sal ick naer wensch wel becomen, alsmede de thee en choqolata. Weete voor deesmael niets meer te schryven; wenschte wel, dat UEd. het gesonden goet gesien hadde, om UE. oordeel daerover te weeten. Alle vrinden ende bekenden syn in goede gesondtheyt; bidden Godt Almachtich, UE. in gelyke te bewaeren tot zalicheyt, waermede blyve

Mijn Heer,

UE. genegene Dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

1) Zoo even.

LVIII.

Verslag der inkooppen. Naderend einde van den Oostenrijkschen Aartshertog Leopold. Eischen van Frankrijk. Voldoening aan de Orde van de Johanniters. Duinkerken. Plannen van Willem van der Goes om naar Constantinopel te gaan. Familiebericht. Formosa verloren.

Amsterdam, den 24 Novemb. 1662.

Mijn Heer.

Sooals my gisteren UE. twee missiven ter handen quamen, d'ene van den 5 ende dandere 9 deser, was ick besich met het goet te sien inpacken, dat niet en can twyffelen off sal nu wel bewaert syn; het is alles heel schoon en fraey goet, de beddeckens d'ene root ende andere groen, aen wedersyden elck een ander couleur; het groot gebourduyrt tafelleet is extraordinaris schoon en hier ongemeen, hadde voor diergelycke, maer niet soo goet, al 328 gebooden, doch moest 350 gelden en raeckte soo by geval aen een man, die my het syne overliet gelyck gecocht hadde, des moeste ick het gaes mede nemen, dat noch al mede goede coop is en heel fraey; dienende om daeronder verscheyde spreyen van wit, blaeuw en anders te leggen, soo gelyckt het altyts wat nieuws. De twee vogelties, het eene een paradys- ende het ander een coninx-vogeltie, heeft neeff Marcellus my geraeden te coopen, omdat soo schoon en raer syn; de catsjou dient, om met cleyne beeties in de mondt te laeten smelten, geeft een versche mondt, houdt de tanden wit en vast, en heeft voorts ander goede qualiteyten; het syn ronde bollen; de rotting van 15 gulden was vercocht, hebbe nu andere genomen die alles op prys syn gestelt. Ick hebbe geen agaeten meer gecocht als twee copties, die heel schoon syn, en myns oordeels goede coop; hadde noch een gecocht tot 100 gulden ende alsoo dat boven in het pack lach, hebbe het weder uytgenomen en wederom gegeven aen Ruttens, als op syn reeckening sult connen sien, dat

daer geroyeert is. Voorts hebbe noch in beding gestaen van een agaete coptie dat op een voet staet, met een dexel van agaet, daerby noch is een coptie van groene jaspis en een schilp van christaleyn, alsoock een gedeckte cap, aerdich gedrielt, gelick het agate coptie mede gedrylt is. Het alles is hier uyt Poolen gecomen en by de Sweeden daer geplundert en hier gesonden te vercoopen; moet teffens ¹⁾ vercocht werden; heeft voor desen 1500 gulden mogen doen en werdt nu om duysent verlaeten. Indien de cristalleyen tot Ween raer is, soude heel goet-coop syn, alsoo de twee andere het gelt wel waert souden syn, doch ick heb fines mandati niet te veel te buyten willen gaen. Van het agaet en jaspes heb ick de groote ten naestenby geteyckent, scheelt niet veel off syn soo groot. Hebbe niet weder derven tot de coopman loopen, omdat daer met neef van der Goes en andere soo dick-wilts geloopen hebbe. Ick heb een caert van Amsterdam daerby gedaen, omdat syen soudt, hoe dese stat nu vergroot werdt. Den grooten Indischen hoorentooren was my geschoncken, als oock het loock caneel, dat heel goet is om mede te stooven, en stinckt men daer niet naer; men houft maer een stuxtie als een lith van een pinck in een podt te doen, dat noch voor 2 à 3 reysen goet is; compt van de Guinea achter uyt het landt, daer noch maer de voorlede somer Christenen syn geweest, en hebben een deel uyt het bos, dat heel groot is, met het lyff mede gebracht. Het landt hiet Aguirra. Meercatten off caca-touwen weete nu niet te becomen, maer sal de somer gewacht moeten werden. Met d'assurantie is het gegaen als volgens de reeckening van Ruttens; die geschilderde kanneties, waervan een scherff uyt is, syn niet te becomen; hebbe daerom andere gesonden en hebben elcx wat schade van het breeken. Als dit pack los gemaect werdt, sal wel moeten toegesien werden, dat, daer het teycken op staet, geopent werdt en leynt het porceleyn tusschen de deeckens, en de rottingen onder het hoey op den boom. — Hier is niets nieuws als uyt de couranten te

---

1) Het een met het ander.

haelen is en het principaelste van Engelandt; hier werdt geseyt, dat de broeder van de Keyser in Nederlandt sal comen; soo genegen waert soudt UE. tot Brussel mede wel connen comen; soo daer gelt van doen, soudt het gelt tot Ween connen ontfangen, en my dan overschryven wat ontfangen hebt en my dan oock voorts de wissel seynden. My compt net ses hondert twee-en-twintich gulden en sestien stuyvers acht penningen. Hiermede ben t'eynde ende hebbe alle vrinden gesondt gelaeten, die van daeg weder meene te gaen vinden. Vale

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

De binnenste teyckens syn bynaer de rechte groote van de copties.

Dese was mij weder terugge gebracht, doordien de post was vertrocken. Het lignum sandalum citrunum is heel schoon, en syn noch geen twee soo gaeffe rechte stucken meer te vinden; het werdt in Japan by d'onse gebracht en duyr vercocht en werdt daer tot reuckoffer aen de Goden gebrandt; het zaegsel en t'geen affvalt, dient in waerden gehouden, is goet als geraspt is tot savonnettes; van de vogelties is het een coninxvogeltien ende het andere een paradysvogel; als het eerste compt vliegen vallen alle d'andere op d'aerde ende verbergen haer, die dan gevangen werden. Soo den Artshertog compt te sterven, sal de commissie uyt wesen, en UE. moeyte genouch hebben het gelt weder te crygen, waeromme nodich oordeele, dat schryft aen de heeren Famars, dat aen UEd. adresseeren, en soudt dan het goet connen doen ophouden tot dat gelt off wissel hebt, en soo niet, doen vercoopen, daer noch op gewonnen soude connen werden. Daer moet noch gebracht werden d'oncosten van de vracht op Francfort, alsoo maer 5 guldens hier op reeckening betaelt is, ende dan noch voorts de vracht op Ween. Ick hadde niet gestelt het licentgelt nochte vracht van het tweede pack, aengegeven op driehondert tweeendertich gulden, compt 14 gulden ende de vrachten op Ween tot tien gul-

den, waermeede de reeckening moet werden verhooght, sulcx dat int geheel sal wissel moeten hebben van sechshondert tweeenvyftich gulden en sestien stuyvers; wandt hebbe door Sr van Hulten alles contant doen betaelen, dien ick sal moeten voldoen. — De Francen soecken dapper het werck, en heeft de Coninck aen d'Ambassadeur van desen Staet laeten seggen, dat hy het tractaet niet en sal teyckenen, off dat Duynkercken daer in de guarentye mede sal begrepen syn; dat vry veel scheelt van aen Spangien over te leveren, en om die guarentie te beter te crygen, heeft voorleede Vrydach een memorie aen de Staten doen overleveren, waerby versoect, dat de Staten aen die van Maltha satisfactie sullen geven, ende oock Leuth aen den Hartog van Nieuwburch over te leveren, doch soo men looft ¹⁾, sal hy die intresten haest laten vaeren, als maer Duynkercken gegarendeert werde. — Dat van sints syt naer Constantinopelen te gaen, connen niet al te goet vinden, om de pryckelen van die reys. Neeff Marcellus van der Goes heeft t'Amsterdam heel zyeck geweest; is met my naer Delft gecomen, doch noch niet al te clouck. Alle vrinden syn in goede gesontheyt, bidden Godt Almachtich UE. in gelycke te bewaeren.

Den 28 Novemb. 1662.

Gisteren is een jacht uit Oost-Indien gecomen met tydinge, dat d'onse heel het eylant Formosa quit waeren. De heer Van Valkenisse vraechde my, off gy dien baron de Goes waert, die naer Constantinopelen soudt gaen, daervan ick hem onderrecht hebbe.

Soo het gelt, dat in de vasten gesonden is, noch niet betaelt is, moet ick sooveel meer hebben en oock moet verhoogen met de costen van de vrachten, die meer betaelt syn by Famars ende UE.

---

1) Geloof.

LIX.

Verslag der inkooppen. De Oostenrijksche Aartshertog Leopold overleden. Oorlog van Spanje met Portugal. Wat Nederland van Frankrijk te vreezen heeft. Familieberichten. Haagsch nieuws. Hooge Raad opgeheven. Vriezend weer. Betere postverbinding met Antwerpen. De Heeren van Maasdam en van Asperen in de Ridderschap.

Hage, den 11 Decemb. 1662.

Mijn Heer.

T'was my hoochelyck leet, dat ick die dingen, waer van die lijst hebbe overgesonden, gecocht ende ten deelen betaelt hadde, eer ick dien van den vyffden van UEd. becomen hadde; ende dewyl ick daarmede hier niet en wiste te blijven ende karren op Francfort waeren, hebbe die voortgesonden, niet twyffelende off sullen aengenaem syn, alsoo daer niets by en is, daer geen thien off meer ten hondert aen soude connen gevonden werden. Doch soo het anders uytvalt, can niet te beclaegen hebben als de doot van den Artshertog, die ick noch gehoopt hadde dat soude reconvallesceren; ick gelooff niet, dat iemandt beter coop soude hebbe connen coopen. Ick hebbe gescreven, dat doch soudt willen myne reeckeninge verhoogen, met hetgeene in de lenten voor het Oost-Indische gelt hebbe betaelt, ende voorts met de kosten van de vrachten by de heeren Famars ende UEd. gedraegen, alsoo geen reden is, dat te hooff te laeten ¹⁾, daer men geen danck van heeft; welck hoope uyt mynen voorgaenden sult verstaen hebben. — Dat niet hebbe gescreven, hoeveel d'equipagie van de scheepen gecost heeft, is myn schult niet, maer heeft de heer Pergens my van tyt tot tyt opgehouden ende toegeseyt; als ick noch laest tot Amsterdam was, beloofde my, daerover d'equipagiemeester aen te sullen spreecken, t'geen hy seyde voorgaende oock ²⁾

1) Er bij toe te leggen.

2) Te voren.

gedaen te hebben; maer seyde, dat deselve schrupuleux was daervan oopeninge te doen, sal hem daerover noch eens expres schryven. Willem Gerritsen hebbe oock aengesproocken, seyt wel te connen weten, wat den romp soude costen, maer de reste niet, soodat het werck imperfect soude syn.

Hoewel by mynen voorgaenden genough hebbe gescreven de groote swackte van Spagnien ende de slechten toestandt in Portugael voor deselve, ende dat de saecken daer geconquesteert, maer note-schelpen syn, sal daer noch byseggen, dat in Brabandt van Ministers van Staet verstaen hebbe, dat de Coninck met Portugael moeste accordeeren, het ging soo het wilde, alsoo dien oorloch een cancker was in het ingewandt van het ryck; dat het vervoeren van volcken van alle quartieren derwaerts, excessivelyck coste ende dat, daer synde, verliepen en heele legers tot niet quamen, sonder iets uit te rechten; dat de Francen, schoon sy verbooden aen haer natie de Portugysen te dienen, niet te min met gelt, onder de handt assisteerden om Spangien cleyn te houden, ende soo tot het gebiet van de heele Christenheyt te raecken; dat men clayerlyck sach dat eerlang met Spangien souden breecken, ende dat de Nederlanden in twee à drie jaeren souden geconquesteert syn, alsoo geen macht hadden, te connen resisteeren; in somma, sy spreekken daer seer desperaet; daer tegens syn de Francen noch soo fin, dat de gemeente daer weten wys te maecken, dat sy genootsaeckt syn geweest met Cromwel ende de kettters aen te spannen, om eens tot een gewenschte vrede te comen; als breder by de couranten. — Onse Haegsche juffrou was niet al te wel, waeromme derwaerts was gereyst, dan is, nu heel beter gestelt. — Frère Martinus sal, by gelegenthey, de gesanten van den Hartog van Nieuburch die saecken eens voorhouden en oock vernemen naer het verlyden van Ravesteyn. — Van hetgeene over het seggen van M^{sr} van Weyningen is, daervan weete ick niet anders te scrijven, als dat heer Verhagen (die dicke vette by den Hagenauer werdt genompt) sedert geen enkelt woort van de saeck en heeft gerept, waer naer gewacht werdt, en niet goet gevonden hem eerst daerover aen te manen, omdat hy

sels aengenomen heeft, daerin te willen wercken, en sullen dat noch wat inwachten, en dan pertinent alles overbrieffen. — Hier is by de Staten van Hollandt geresolveert, de Hooven van Justitie te combineeren, ende sal voortaan geen hof van appel meer syn, maer alleen revisie toegelaeten werden. — Voorleede Dingsdachs s'morgens begonst het hier heel hardt te vriesen ende continueert op heden, soo dat alle scheepen uyt het water syn; en hadde quaet genouch gisteren, van Roon thys te comen, alwaer heb wesen spreecken wegens de postwagens, en daertoe een dam te leggen op het gors van den heer van Roon, tegenover Gootsschalckoord; maer dien heer wilt geen costen doen; hebbe aen de heer Bisschop gescreven, dat men den dam behoorde te maecken en het veer van de pondt voor 25 jaer in amodiatie te nemen; soo dat can vallen, sullen de passagie seeckerlyck hebben over ons dorpen; de sluis en dyck houden haer wel. — Daer is groote apperentie, dat den heer van Maesdam noch van deese weeck in de Ridderschap sal aengenomen werden, alsmede den heer van Asperen. Dit is alle het nieuus, waerom eyndige ende wensche UE. geluck en zalichheit in het aencomende jaer ende blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

Een van de Patres Capucinen tot Antwerpen heeft aen nicht van der Goes menichmael geseyt, wel occasie te hebben UEd. te beschryven, die ick geseyt hebbe den brief aen myn te seynden ofte anders aen de Heeren de Famars, en soo voorts aen UEd. te adresseeren.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

LX.

De Graaf de Hornes overleden. Over de belangen zijner weduwe. Duinkerken. De Heer d'Estrades in den Haag. Wat hij daar komt doen. De Koningin-Moeder van Engeland gaat trouwen. Hooge Raad opgeheven. Familiebericht.

(In den herfst van 1662).

Mijn Heer.

Froulin van Hooren bevindt haer wat verlegen door het subyt overlyden van haeren broeder; heeft bedencken off het verly nu wel op de vrouw-weduwe sal cunnen gedaen werden, dat off sy sal moeten nomineren een manhoofd, op welcken het verly soude moeten werden versocht ende gedaen t'haeren behouwe. Heeft twee soonen, daervan den outsten es Heer Willem, ende den anderen Heer Adriaen; es oock in twijffeling, offer geen nyeuwe procuratie noodich en sal syn; in cas van jae, wenste dat dye aldaer mocht werden geconcipieert. Het werck van Arnhem, laest affgesonden, en es myns oordeels soe misterieus nyet, dat soe veel tyts can goet maecken als daeraen besteeet es. De Heer Agent moet daer syn volcoemen geliefte mede doen, ende byaldyen de nyeuwe productie syns oordeels soe pondereus nyet en es, als daerdoor tyt soude werden verlooren, moet insgelycx daervan disponeren naer syn welgevallen. T'schynt den overleden Heer sprack gaeren van syn saeck, ende dan vint mer, dye het werck noch altyts willen verbeteren. — Monsr d'Estrades es gisteren avont hyer gecomen van Duynkercken; seyt, dat als men sal reekenen wat gelt de Engelschen wel hebben besteeet aen het fortificeren van Duynkercken, dat dan de helfft van t'geene sy daervoor bedongen hebben, daeraen wel gebleven es. Compt, omme Duynkercken mede te doen begrypen in de guarantie, ende syn regiment alhyer te mogen overgeven aen syn soon, oock omme wat achterstallige jaeren gagie te ontfangen, ende dan wederom heen te gaen. — Uyt Engelant comt tydinge dat de Reine-Mère aldaer soude willen trouwen met Lord Germain, ende es dat ryck noch nyet verseekert voor nyeuwe revolutionen.

Hyer in Hollant sal men het Hoff ende den Hoogen Raet in den anderen smelten, soe datter geen Hoogen Raet van appell meer en sal syn: almede een notabile nyeuwicheyt, terwijl den Hoogen Raet nu over de tweehondert jaeren heeft bestaen ende tot Mechelen opgerecht geweest es by den Hartogen Philips ende Carel van Bourgongien. Neef Andries van der Goes es apparent toecommende jaersdach Burgemeester van Delft te werden ¹⁾.

Geschreven met de hand van Martin van der Goes.

LXI.

Over de inkooppen. Testament van den Oostenrijkschen Aarts-hertog Leopold. Wie daarin bedacht, wie vergeten zijn. Lofdicht voor dien overleden vorst. Vondel. Anna Roemers. Romanus van Wesel. Tijdvers van laatstgenoemde. De Keizer en de Turken. Ongunstige staat des boedels van den Graaf de Hornes. Bouwkosten van twee schepen. Betere postverbinding met Antwerpen. Hevige vorst en slecht uitgekomen voorspellingen. Baron de Goes. Geldelijke zaken. Marktprijzen. Familieberichten. Afrekening.

Hage, den 26 December 1662.

Mijn Heer.

Uyt UEd. scryvens van den sestien deses can oordeelen, dat het Hollants spreekwoord oock daer plaets heeft, en dat men niet veylich met de grooten kersen can eeten. T'is my leet, dat het leste goet gecocht hebbe ende affgesonden, t'geen niet en soude gedaen hebben, byaldien ick eer UEd. missive hadde ontfangen, en doen het gecocht was, niets beter weten te doen, als voort te schicken, dewyl karren op Francfort op vertreck stonden, en soude het

1) Te Delft werd op Oudejaarsdag de Wet veranderd voor het volgende jaar. A° 1663 is Mr. Andries Adriaensz. van der Goes, Heer van Naters, Burgemeester van Delft voor de eerste maal.

hier qualick aen de cooplyuden hebben derven wederom geven, sonder daeraen iets te laeten vallen. Oock waeren de costen van de pacagie al gedaen, en hier te houden staen, daertoe hadde ick soo geen gelegentheyd. T'dunckt my vrempt, dat men daer nu op sien soude, dat gelt over te maecken, t'geen volgens de reeckening, UE. toegesonden, niet over de ses hondert en vyftich gulden sal comen te bedraegen, boven de vyffhondert, die ick onder my hadde behouden, off UE. moest meer verschodt gehadt hebben als de negentien guldens, en soo van messieurs Famars niet seecker condt weten, moocht daer een slach in slaen, naer gissinge van t'geen by de Sr Ruttens is betaelt voor de vracht, en daermede de reeckeninge cargeren, die dan voor de Graeff noch al evenwel niet veel te beduyden sal hebben, als Syn Exⁿ daer uyt eenich goet soude begeeren, als hy alles selver aennam, want daer is niets by, dat niet aen allen soo veel waert sal syn als in coop en reyskosten bedraegen sal, soodat niet eens becommert ben, dat als het goedt doet vercoopen, dat daer verlies aen souden hebben, en soo het vercocht werdt, sult wel doen en de twee agate copties voor die prijs selver houden en by gelegentheyd eens over maecken, wandt hier aen hondert luyden wel soo soude connen vercoopen. De twee vogelties is maer een rariteyt en van weynich gelts; de catsjouw is goet voor scheurbuyck ende een stinckende aessem, houdt een versche mondt en de tanden vast; werdt gebruyckt als de suyckercandy, dat is, met cleyne beeties in de mondt te laeten smelten, daer mede wel lieffhebbers toe syn sullen. Gelove, dat uyt myn voorgaende alles genouch sult verstaen hebben. — Dat over het testament van den Ertshertog eenich crakeel valt, is niet vreempt, alsoo dat wel aen de testamenten vast is, maer gelove, de Patres daerover niet t'onvreden sullen syn, die soo merckelyck syn bedacht, maer wel eer d'arme soldaten, die, affgedanckt synde, by quade betaeling genootsaackt syn te moeten stroopen. Dan desen hebben een notabilen text tegens (*habenti dabitur et non habenti auferetur*) waermede sy haer moeten laeten paeyen, en ondertusschen de geestelycken met bidden de sorge van het Christenryck bevoolen laeten, want om die tot geven

te brengen, den Paus selver geen raedt en weet, als het voorleede geleert heeft. Ick can niet bedencken, op wat mannier hier by de Staten iets soude tot loff van den Za Ertshertog geseyt connen werden, doordien hy, als in Nederlandt was, aen Spangien heeft gedient als Gouverneur. Soo daer iets te doen stondt, soude uit Brabant moeten van daen comen, daer die goede Prins, niettegenstaende door een Lorain seer bedroogen, noch al, naer gelegentheyt des tyts, de vervalde saecken merckelyck herstelt heeft, ende noch by de Brabanders geclaecht werdt, dat hem niet en hebben mogen houden. Hy soude het wellicht soo wel uytgevoert hebben als Don Jan ende nu Caracena; daer om men hier lacht, dat niet hebben weeten Duynkercken van den Commandant te coopen, voor het gelt dat Vlaenderen heeft affgeperst, onder pretext van syn reyskosten, t'geen is geweest 400000 gulden, als uyt de couranten sult sien. — De geluckwenschinge over Duynkercken, soo gelooft, dat het soo seer ter harten niet en gaet, maer dat liever wilden, dat die plaets aen Spangien waer, omdat dien nieuwen buyrman haer wat te sterck valt en ombragie geeft. Indien de Patres van de Jesuiten iets goets doen wilden, souden wel best occasie hebben, den loff van den Ertshertogh te roemen, alsoo alle syn doen in Nederlandt best weeten, daertoe ick, die hier syn, wel sal aenmanen. — Dat Van Vondelen een carmen soude maecken, daertoe sien geen apparentie, alsoo niet weete, dat het Latyn soo vast heeft, en het Nederduyts werdt daer niet verstaen. Hier is Romanus van Wesel, een soon van Anna Romers, die al geluckich is in poesie; sal hem voorhouden iets te doen, dat mogelyck niet qualyck sal bevallen. Dit Chronologicum is syn werk, dat op onse sluysen heeft gemaect, die doorgebroecken syn

Op SprockeLs Laetste naCht sLeepten het Waeter heenen 360
 TWee sLVIsen. nV keer ICK t'en tap het af aLLeen 272
 TIen keeren Is het LICht In IVLIo VersCheenen 316
 ALs Arent BlIssCop hIer Weer LeII Den eersten steen 714
 1662

De soon van den Secretaris Biscop heeft den eersten

steen geleyt. Soo den Aucteur van dit Chronologicum lust heeft iets te maecken ende ons bevalt, sullen het overseynden; tot andere weet geen raet te beweegen. Oock heeft [de Aartshertog], als weet, in Neerlandt al vrij ongeluckich geweest, soo door den quaden tijt, als sijne al te groote goetaerdicheyt. Heeft hier de grootste reputatie niet gehad, ende [is] bij den Hartog van Lorraine voor Pater Leopoldus uytgemaect geweest, soodat mogelick, eer sijne natuyrlijke deuchden, als groote daden, te prijzen sullen sijn. T'is soo verde van daer, dat by de Staet hier iets tot eere van den Ertshertog soude geseyt connen werden, dat ick niet en gelooff, dat Mr. Friquet eens notificatie aen de Staeten sal doen van het overlyden van den Ertshertog, als daer niet mede uytstaende hebbende gehad. T'sal vry slecht staen voor de Keyser, dat den eersten oorloch, die gehad heeft, soo slecht affloopt, dat met desavantagie sal peys met den Turck moeten maecken, niettegenstaende die revolten in Turckyen, daervan in de nevensgaende couranten; en daerentegens onderneemt Vranckryck niets, hoe ongerympt het oock soude mogen syn, off voert alles met schrick ende ontsagh uyt, als de Paus en Cardinaelen wel gevoelen. — Ick gelove, frelle van Hornes al sal gescreven hebben het overlyden van den Graeff haere broeder, waerover sy seer ontstelt is, en alle menschen seer becommert over die erffnisse te deelen, niettegenstaende kinderen heeft, want sal al meer erffgenamen, als die in den boel, te lijden hebben. — Hoewel de heer Pergens my noch voor tien daegen heeft beloofd toe te laeten comen een staet van de costen van de twee schepen, UE. bekent, soo hebbe daervan op dato noch niets becomen, en sal het mogelyck best syn, dat het daer niet en weeten, opdat hier geen commissie geven, en als die dan halff sal in t'werck gestelt syn, laeten steecken. — Alles laet hem zeer schoon aensien, dat de postwagens door Claeswael op Antwerpen op éenen dach over sullen ryden, daer de heer van Roon nu eenich goet gevoelen van heeft gegregen, en sulcx ¹⁾ mede in contract wilt comen,

---

1) Derhalve.

en, ten waere de vorst, die veertien daegen heel streng geduyrt heeft, hadde beleth, souden al inspectie van een dam, om de pont aen te leggen, genomen hebben. — De rivieren hebben boven Dort alle vast gelegen, en is hier soo swaren sneuw gevallen, als in al myn leven; t'geen veel scheelt van de prognosticatie, dat dit jaer weder geen winter soude wesen, jae, dat op den elfden deser soo heet soude geweest hebben, dat het loot en tin, van de lucht soude smelten, omdat op dien dach conjunctie van de seven planeten soude syn, die t'sedert de deluvie niet en was geweest; en wilden veele, dat de weerelt door t'vuer soude moeten vergaen, dat noch al veel gescheelt heeft, God sy geloofft. — Dewyl hier alle menschen willen hebben, dat UE. de Baron de Goes syt, daarvan in de couranten ende UE. missiven soo dickwyls vermaent werdt, en haer niet uyt het hoofd willen laeten praeten, wensche voor mij wel te weten, van waer hij is en off niet met twee syllaben Goës werdt gepronunceert en van Portugysen gecomen mach syn. — Tot noch toe, hebbe tot Rotterdam niet connen recouvreeren, het gelt wegens d'achterstallige verpondingen van de twalff mergen, omdat my seggen, dat een liquidatie met UE. hebben geslooten, waerby aan de cooppningen deselve verpondingen soudt gecort hebben; t'welck of al seggen dat UE. seyt niet te weeten en oock niet apparent is, alsoo men alsdoen noch geloofde daarvan niet te sullen betaelen, en beroepen sy haer alweer op de quitantie, staende onder de liquidatie, en ick weet geen quitantie noch liquidatie te vinden, waer oock soecke. Soo UE. noch in geheugen heeft, waer die quitantien mochten leggen, wilt het overschrijven, want sonder die weete dat volck tot geen reeden te brengen, en oock soude niet gaeren dat gelt daer laeten, dat ons soo deuchdelyck toecomt; het lant is duyrgenouch gecocht en betaelt; sy hoorden niet weygerich te syn ons oock te voldoen. — De granen houden hier noch al hooge marct; gerst 58 à 64, bonen 40 à 42 gulden, tarru 14 à 16 gulden, en alles naer advenant, doch werdt geloofft, dat als het oopen water is wat sal daelen, als de Oostersvaerders in sullen syn, die voor het Vlie al 14 daegen gelegen hebben, en, Godt loff, geen schade geleden. Hiermede ben

t'eynden alle materie van scryven, waeromme eyndige met de groettnisse van alle vrinden, die noch in goede gesontheit syn ende Godt Almachtich bidden, UE. in gelycke te bewaeren tot zalicheyt, blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaar,
A. van der Goes.

Daer is apparentie, dat ons neeff Andries van der Goes te nieuw jaer Burgemeester van Delft sal worden. Indien de Graeff van Swartsenburch nu maar soude willen besteeet hebben het gelt, dat van de 500 gulden overich hebbe, sult bevinden uyt de gesonden reeckeningen, dat als UE. verschot daer by compt, niet meer als 200 gulden sal syn, dat immers niets waert is om over te seynden; doch dat advis compt evenwel te laet.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

LXII.

Strenghe koude. Veel sneeuw. Hoog water. Aartshertog Leopold in Nederland niet bezongen. Ook niet door Romanus van Wesel. d'Estrades ten gehoorre gehaald met de nieuwe Staatskoets. Haastige sterfgevallen. Haagse nieuwstijdingen. Eischen van d'Estrades. Verlij van Ravesteyn. Postwagens op Antwerpen. Vriendengroeten. Prinses van Frankrijk overleden.

Hage, den xi January 1663.

Mijn Heer.

T'is nu een maendt dat wy hier beslooten water hebben gehad, hoewel het tusschenbeyden wel ses daegen heeft gedoeyt; op den lesten van het jaer ende jaersdach is hier soo veel sneeuw gevallen, dat men in dees quartieren

in veel jaeren soo swaeren sneuw niet gesien heeft, soodan de wegen allesints opgestopt waeren ende de posten tusschen Amsterdam en hier in een dach niet hebben weeten door te comen. Op de rivieren syn de wateren seer gewassen, en heeft de stadt Bommel groot pryckel geloopen van wech te spoelen; de stadt stondt tot d'eerste solders onder water. Naer al die sneuw begon het seer streng te vriesen, doch doeyt nu met een dicke mist; off sal duyren, twyffele. Daer syn al verscheyden polders boven aen de Betuwe doorgebroocken en heeft de Alblasserwaert groot pryckel geloopen; Godt bewaere die landen als het sneuwwaeter aff compt. Daer werdt van Roermondts gescreven, dat verscheyden posten op haer tyt niet en syn aengecomen, en eenige uyt de sneuw, verstyft synde, gedolven; dat oock eenige gansch vermist wierden, waerdoor veele brieffen niet en syn terecht gecomen. Ick hebbe de Patres hier gesproocken en gevraecht, off niets souden genegen syn tot loff van den Za Ertshertog Leopoldus; die my tot antwoort gaven, dat sij daerin niets en kenden doen; dat voor desen een print ofte caert in Vlaenderen gemaect was, waerin alle daeden, by die Prince uytgevoert, gerepresenteert ende in t'breede wierden verhaelt, welcke caerte ontwyffelyck oock tot Weenen is, daer men in sal connen sien, wat steeden veroverert ende hoe de Nederlantsche saecken herstelt heeft. Romanus van Wesel heeft geen lust iets te doen, verders als het nevensgaende. — 1) Op den tweeden deses wierdt Mr. d'Estrades naer gewoonte aen de Hoorenbrugge ingehaelt met een goet getal coetsen, ende wiert den derden daeraen ter audientie gebracht met de nieuwe coets, die de Staeten-Generael hebben doen maecken tot dien dienst; het was een schoon en costelyck stuck werck, heeft veertich duysent gulden gecost; en off den francen Ambassadeur d'eerste is, die daermede te hoof is gehaelt, soo seggen nochtans de bouven, dat hy de maegdom daarvan niet en heeft genomen, omdat daer drie off vier cleyne coetsjes syn uytgevallen voor de directeurs, dat is offval. — Den Heer Raetsheer de Raet is gister middach

---

1) Ontbreekt.

overleeden, heeft maer vier daegen te bedde gelegen; hier sterven veel luyden haestich, en wert niet buyten suspicie gehouden van quaede sieckte, hoewel het ongemeen coudt is. — Ick verlange al te verstaen off de lyst al sult hebben ontfangen en naer de comst van de wisselbrieff, alsoo noch veel te betaelen staet, t'geen voor den 22 February sal moeten voldoen. — Den heer van Maesdam sal voorseecker in de ridderschap beschreven werden; belooft alsdan in ons saecke wat goets uyt te wercken, alsoo dan wat meerders aensien sal hebben. Heer Verhaegen spreekt noch niet van t'geene t'Utrecht soude uytgerecht hebben, geloven daerom, dat niet sal weten te doen met dat vrevlich volck. — Monsieur van Weyningen doet UE. groeten; t'schijnt niet, aen syn voormouwen ¹⁾, dat van daer veel gelts crygt, maer troost hem noch met goede woorden. — Tot noch toe verneme geen staet van hetgeene de bewuste scheepen gecost hebben. — Men seyt dat Mr. d'Estrades last heeft, de Malteesche goederen te reclameeren, alsmede het huys te Leuth ende de garantie van Duynkercken; soo daer iets van valt, sal het adviseeren. — Van het verly-nemen van Ravesteyn is noch niets geschiet, ende sustineert dat eerst sal moeten werden verclaert, waer het genomen sal moeten werden, welck gedaen synde, is gereet het verlyt te nemen — De postwaegens naer Antwerpen sullen voorseecker over Claeswael gaen, en is alreets een goet contract gemaect met den heer van Roon ende Gootsschalx-oort, om daer een pondt te leggen, en dan voorts sal een treckpadt gemaect werden langs de vliet op Claeswael ende soo voort naer buyten, daer alles van t'selfs wel is Ick hoope dat het, eens ingevoert synde, wel sal continueeren, ende dat daer veel profyts aff sullen hebben, ten minsten passage. Alle vrinden ende bekenden syn in goede gesontheyt. Bidden Godt Almachtich UEd. in gelycke te bewaeren tot zalicheyt. Blyve

Mijn Heer,

UEd. genegene Dienaer,
A. van der Goes.

---

1) Uit zijn vertellingen.

Neeff Gool doet UEd. seer groeten; soo oock doet de Pater Capucyn daermede in Italien gereyst hebt ende nu tot Antwerpen is. Heeft aen nicht van der Goes geseyt, wel met UE. te willen corresponderen; soo lust hebt aen hem te schrijven, sullen de brieffen door haer E. wel bestellen laeten.

De jonge Princesse van Vranckryck is overleden. Als de Hollansche Ambassadeur de congratulatie daerover dede, seyde de moeder, dat hy een jaerlicxe diende greeet te houden, omdat de Coning voorgenomen hadde alle jaere een kint te maecken.

 LXIII.

Tractaat met Frankrijk ontmoet bezwaar. Gevolgen van het tractaat met Algiers en Tunis. Te vreezen oorlog met den Paus. Straatsburg. Strenghe en aanhoudende vorst. Schepen met graan geladen, liggen voor Tezel en in het Vlie vastgevroren. Nieuwstijdingen. Danspartij in het Mauritshuis.

Hage, den 9 February 1663.

Mijn Heer.

T'is niet uyt overvloed van nieuws dat jegenwoordich scryve, maer alleen omdat frelle van Hornes heeft versocht, iets onder haer Ed. couvert te willen seynden. De ratificatie van het tractaet met Vranckryck is noch niet gecomen, omdat Vranckryck niet en wilt ratificeeren, off Duynkercken moet daermede in begrepen syn, ende wilt Hollandt dat niet verders doen als tegens den contractant. Het intrest van guarantee laeten de Francen vaeren wegens Loraynen, doch dat van de Malthesers dringen hardt aen, meer, so men gelooft, om de wil van Duynkercken. Als dat naer haer sin hadden, sullen de Malthesers oock laeten sitten. — My is voorgecomen, dat nu het tractaet met die van Algiers en Tunis geslooten is, dat de scheepen,

tot de zeylagie aengeleyt, onder andere mede sullen vercocht werden; daer werdt oock by geseyt, dat de Francen eenige van meeninge syn te coopen, die al eenich bootsvolck aennemen, soo voorgeven, om tegens den Turck te gebruycken, maer werdt niet gelooft, alsoo men wilt voor seecker hebben, dat den oorloch met den Paus voort sal gaen, doch die meenen de saeck beter te grondeeren, houden, dat het op Straetsburch sal gelden, en dat hy het gerucht selve heeft doen loopen van Geneve te besoucken, daer tegens nu protesteert. T'is seecker, dat veel volck in den Eltsas en daerontrent wert gebracht, en sustineert Vranckryck, dat Straetsburch oock Elsas is. — Het heeft hier heel aen het doeyen geweest, doch hebben de schuyten maer drie daegen gevaeren en syn de waeteren t'sedert gisteren weder hardt toe gevroosen, met strenger coude als de voorgaende en harde zuyt-oostenwindt. — Men vreest, dat de granen groote feest sullen lyden door al het sneewaeter dat telckens aen de wortels bevriest. — De larckboomen die voorleede jaer gesaeyt hebbe ende ongedeckt syn blyven staen, can niet anders sien off houden haer wel, soo dat schynt, dat het hier wel sal wassen. — Daer leggen in Texel ende Vlie ettelycke scheepen met granen, die over de twee maenden der gelegen hebben en in het ys bevroosen syn; eenige van deselve syn gebleven. — Den brieff aen M^{sr}. Strangerlant is wel bekend, en is de soon van Stangerus, die een rescontre met den jongen Mortangie heeft gehad ende daerover hier gedaecht is geweest. — De oude vrouwe van Zevenhuyse is overleeden. — Voorleede Vrydach heeft de Prins aen Princesse Marie, syne moeye, een balet gegeven, t'geen in het huys van Prins Maurits gedanst wierdt, daer de Francen vrij desrespectueux waeren in het leeren van dansies aen de Princes en andere dames, haer de hoeden opsettende en andere grimassen meer. — Hiermede ben teynde. Bidde Godt Almachtich UE. in gesontheit te bewaeren tot zalicheyt, en blyve naer groetenis van alle vrinden, die noch clouck ende gesont syn.

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goea.

Mynen voorleeden van den dertichsten January hoope dat wel sult ontfangen hebben.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

LXIV.

Over de groote voordeelen der korter verbinding met Antwerpen. Zaad gezonden. De Heeren van Maasdam en van Asperen in de Ridderschap. Handelingen van de Koningin van Polen. Bisdom van Straatsburg vergeven. Tractaat met Frankrijk nog niet geteekend. Grootte wer- vingen van Frankrijk en wantrouwen van zijne bedoelingen jegens Spanje. Landbouwtijdingen.

Hage, den 23 February 1663.

Mijn Heer.

Dewyl begerich syt te weeten, hoe het toe gaen sal met de postwagens op Antwerpen, en waertoe den treck- padt sal dienen, als een pont op Roon sal comen om wagens over te scheepen, sal seggen, dat de wagens van den Haeg door Rotterdam voor desen plegen te ryden ende daer ververschende van paerden, over Yselmonde en Pietershouck ende dan voorts op het Sas van Stryen in een post reeden, dat al vry verder om was als over Roon syn sal. Nu sal aen het nieuwe hoofd van Rotterdam een pont geleyt werden, die met vallent water naer het tol- huys sal roeyen, en by vloet wat hooger over en weder overvaeren, en schynt die stadt is genegen, de wegen tot op het Roonsche veer te doen straten, om swinters en somers te connen ryden, en omdat het water van de Noorsche sluys daer leyt en men, als de wegen quaet syn, met een paert de vracht van twaelf menschen (want

sooveel connen in twee wagens sitten) al eerder sal connen overbrengen en oncostelycker; soude de treckpadt swinters principaelst gebruyckt werden, ende de pont op Roon soude niet alleen dienen voor de postwagens en paerden, maer souden de huysluyden uyt Beyerlant ende andere plaetsen binnen Rotterdam te marct comen. De contracten met de Stadt, den Heer van Roon ende Gootschalcksoort, syn al gemaect voor 25 jaeren by eenen de Quack, die voorleede jaer de postwagens heeft gehad, ende sal hy alleen alle costen van dammen, ponten en alles anders moeten doen, ende de voors. Heeren sullen maer een recognitie jaerlicx daervoor trecken; oock sal [hij] gehouden syn, een vaste brugge te leggen aen de Caedoot, daer men voor desen voor een oortien placht over te vaeren. Ten waer de langduyrige vorst, die noch continueert, souden al aen het werck syn. Met ons en is noch geen contract gemaect, maer sal met den eersten geschieden, als het water open is, en als wy het mede buyten onse costen en pryckel connen doen, sal den treckdam niet anders als t'allen tyden vorderlyck syn, en occasie geven van passagie en speeties-paling te vercoopen, daer den Heer van Roon mede off weet te sprecken. — Indien ick wiste, wat zaden daer tot Ween niet en syn, soude beter wat raers over connen seynden als nu wel doen; hebbe van de lieffhebbers 18 soorten gegregen, daervan by provisie eenige seynde en sullen d'andere volgen. — Den heer van Maesdam, is den twaelfden deser, ridderschap gemaect, neffens den heer van Asperen. — In Poolen staen de saecken noch seer in het wilde, en wert gelooft, dat het door de Coninginne, die een France vrouwe is, soo gestooct werdt, die eerst, op syn Frans, veel gelts van alle officien heeft weeten te bedingen en naer Vrancryck heeft overgemaect, en nu van daer weder gelt treckt, dat veel reeden van omsien geeft, en gelooft wert, dat het niet haer gesonden gelt is, maer Fransche penningen, die alomme een seer doordringende cracht hebben. — Als tot Straetsburch het bisdom vergeven wiert, was de Cardinael van Hessen daer mede present en wierdt oock voorbygegaen, t'geen mogelyck geen quaet voor de Keyser sal doen, om wat jalousie tegens Vrancryck te

maecken. — Tot noch toe is het accort niet geratificeert en staen noch over de guarantie van Duynkercken in voorgaende dispuytten. t'Schynt de Staten leetwesen beginnen te krijgen over het werck van Leuth, alsoo beducht syn, dat de Francen daerover wel eenich pretext mochten maecken en den Hartogh van Nieuburch assisteerem, te meer, alsoo staet om Ravesteyn hem aff te handelen; doch de Staten hebben aen Monsr d'Estrades geseyt, dat sy die handelinghe noeyt en sullen toestaen, nochte haer volck daeruyt lichten; alomme brengen de Francen een schryck in. Haer werven gaet noch dapper voort en twyffelen veele, off, mits de swackte van den Coninck van Spangien, het oogh niet wel en mochten hebben, om in Spangien te gaen, de voochdie van het kint waer te nemen en onder dat pretext alle frontuyren te bemachtigen, oock Naples ende Milaen. Alle gedachten staen suspens over haer groote wervinghe ende desseynen, die niemant begrypen can. — Met het wintersweer syn hier weynich tydingen uyt der zee. — Soo den regel vast gaet, dat als de muyrblommen uyt syn, dat dan het zaet oock uyt is, sal myn saet, dat op solder hebbe van twee jaeren gewas, wel te passe comen, maer sal daertegens wel 14 mergen moeten uytplougen. De huysluyden in t'Westlant seggen dat het gansch uyt is. — Eynde, om het paquet niet grooter te maecken, ende blyve naer groetenisse van alle vrinden die God bidden om UE. gesontheyt

Mijn Heer,

UE. genegene broeder
A. van der Goes.

Ses soorten van saden, en sal noch 12 seynden.

LXV.

Zaadgewassen. Geldafpersing der Spaanschen in Vlaanderen. Toeleg van Frankrijk. Geen oorlog met den Paus. Bedenkelyke staat van zaken voor den Keizer. Stilstand van wapenen met Portugal. Malthezers. Duinkerken. Van den Honaert, Raadsheer. Landbouwtijdingen en Familieberichten. Postwagens op Antwerpen. Vriendengroeten.

Hage, den 9 Maert 1663.

Mijn Heer.

Dat voor de tweede maal de lyst van het gesonden goet heb gesonden, is, omdat UE. de separatie van d'onkosten te beter soudt connen doen, die niet en wiste dat te vooren apart gestelt hadde; geloove, dat nu al sult ontfangen hebben en wel bevallen, waervan haest antwoord hoope. Indien ick wiste, wat saeden men ginder begeert, soude beter iets weeten te seynden als nu, by hasardt seyndende, mogelyck te vergeefs is. D'heer Biscop hadde my beloofd 24 soorten van mervellies van Peru te seynden, waernaer de voorleede post gewacht hebbe te scryven, doch hebbe op date noch niet becomen; sal het met den eersten seynden. T'waer goet geweest, dat de naem van Atlas Beeren in het latyn waer geweest, soo soude men den boom kunnen weeten, nu gisse, dat het sorbus is, off spreen. — T'is my lieff, dat siet, dat de Spaensche daer meede soo groote suptyle concepten in het werck stellen. Hier heeft Caracena ende Don Steven de Gamarra, oock een groot exploit uytgevoert; hebben, om gelt te crygen, de soldaten in Vlaanderen te platte lande gelogeert, doch die van Antwerpen doen aenseggen, dat moesten opbrengen, off dat mede volck souden crygen, die daerop datelick 540000 guldens naer Brussel hebben geschickt, daarmede die kosten hebben affgecocht. Van al dat gelt wert niet een deuyt aen de soldaten gegeven, maer is maer voor die heeren haer

huyshoudinge en vastenavonts gelt. Don Steven wert hier dagelicx verwacht. Men spreekt hier noch veel van de groote deseynen van den Coninck van Vranckryck en van syn sonderling vernuft en galliardise, dat hy alle brieven van ministers en alle andere selfs leest, en in verscheyden taelen. Het gevoelen is, dat den oorloch voor seecker met den Paus geaccommodeert sal syn, die het hoofd heel in schoot begint te leggen, doordien van d'Italiaensche Princen, oock van de Keyser off Spangien niet te wachten heeft, en dat daernaer de waepen, om niet te roesten, naer het ryck sullen gesonden werden, daer groote kans sal hebben, doordien de Keyser met Turcken en Hongaren sooveel te doen sal hebben, dat niet weeten sal, waer hem te draeyen. Oock vertrouwt men seer weynich van [zijn] persoon ende wysheyte, en te meer omdat hem soo seer door de geestelycke laet leyden, waerdoor het huys van Oostenryck meermaelen is misleyt geweest. — Dat met Vranckryck werck sullen hebben, cundt uit de nevengaende couranten sien, die hem oock voor een slecht potentiaet uytmaecken. — Dat met de Portugysen stilstant gemaect is voor twee maenden, hebben de brieven van Brussel oock voor desen medegebracht en oock wel somtyts van drie maenden; t'is seecker datter eenigen stilstandt is gemaect, maer men wilt seggen, dat het maer is voor de quartieren in Galicien daervan niets particulierders hebbe weeten te vernemen. D'Engelsche schicken de Spaensche in Indien oock al reedelyc wel op, soodat haer saecken overal met gemack wel sullen affgedaen crygen. — Monsr d'Estrades heeft hier weder een memorie ingegeven voor de Malthesers, doch geloofft men, dat goede woorden, en niet meer, hebben sal. — Ondertusschen compt de ratificatie van Vranckryk niet, en staet het noch om Duynkercken in de guarantie te hebben; off hetselve nu by de Staten, die noch dese weeck byeen sullen blyven, sal aengenomen werden, staet te wachten. Veele menen, dat het beter waer, de ratificatie soo in t'wilde te laeten staen, tot dat Vranckryck hier off daer aen een oorloch mach verwacht sitten, dat dan mogelyck wel beeter coop sal geven, voornaementlyck, soo het niet al te seer voor

de wint mocht loopen. — De heer Jan van den Honaert is raetsheer, in plaats van de raetsheer de Raet. — Den dyck van de Lage Waert is weder geverscht ¹⁾, en begint het water met het stille weer en oostewindt, wederom heel aff te loopen. — T'is te gelooven, dat van dit jaer noch wel weyden sullen connen; het is hier nu heel goet weer, daechs somer, doch s'nachts vriest het noch scharp; het coolzaet is hier meest uytgevroosen, doch het ander cooren staet noch reedelyck en gelt de gerst noch 54 gulden. — De postwagens sullen seeckerlyck in April beginnen te ryden. — Nicht Cornelia doet UE. seer groeten, heeft my geseyt, dat haer broeder ter Goes seer verlangde tydinge van UE. te verstaen, die noch al het oude haentie is; hy heeft syn jubellee van 50 jaeren gegeven, om, soo ick gelooff, occasie te hebben van gasten te noon. — Frater Graswinckel is tot Amsterdam heel sieck geweest, daer hy stondt bruydegom te werden met een Juffrou Baeck, daer alle syne vrinden hem van soecken te diverteeren, alsoo vry slecht sal wesen, doch de Patres Societatis, die het werck hebben opgedaen om een goeden offerpenning van wedersyden te hebben, laeten niet aff, dat werck wederom aen te dringen. Haer vrinden . . . . . ²⁾ zusters en broeders syn alle Gereformeert, daerdoor de kinderen groot pryckel sullen loopen, soo die daer syn, als die hy noch crygen mocht, als ³⁾ hy mocht comen te sterven, dat naer uytwysen van syn gedaente wel haest mocht geschieden, alsoo water schijnt geladen te hebben. Den Hagenauer ende Juffrou sullen wy, als het huwelyck voort mocht gaen, by ons sien in te nemen, op het gevouchelixte dat ons doenelyck sal syn, t'haeren besten; deselve syn nu heel wel te passe, soo als oock doen alle verdere vrinden, die UE. oock doen groeten onder welcke mede den Heere van Maesdam, die nu dagelicx in de vergaderinge van de Staten compareert. Ben teynden alle nieuw, daermede eyndige ende bidde

---

1) Droog gelegd.

2) Uitgesleten.

3) Tenzij.

Godt almachtich UE. in goede gesontheit te bewaeren tot zalicheyt. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene broeder
ende dienaer,

A. van der Goes.

Ick gaen soo datelick naer Overmaes, daer in drie maenden om de vorst niet geweest hebbe.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Viennes.

LXVI.

Plannen en eischen van Frankrijk. Rechtsgebied van Duinkerken. Overmoed van den Franschen Koning. Vier schepen van de Oost-Indische Compagnie vergaan.

Hage, den 30 Maert 1663.

Mijn Heer.

Uyt de nevensgaende sult bynaer connen sien, wat het desseyen van de France met haere troepen is. My is een brieff gecommuniceert van Parys, waar by gescreven wert, dat de Coninck den Hartoch van Brandenburg seer dede solliciteeren, om mede onder de ligue van den Ryn te comen, soo door beloften van gelt, als titulen ende precenes voor d'andere Cheurvorsten, ende dat, omdat de Cheurvorst in Pruysen en Coningsbergen eenige souverainiteyt heeft gecregen. Voorts, dat den voors. Coninck van de partisans vyftich milioenen eiste ende dat deselve 26 hadden geboden, maer wilt hy de vyftich effectivelyck hebben, daerover den adel grootelycx in onlust is en heel sal geruwineert werden. Oock heeft hy aen den commandant van Duynkercken gelast, dat

hy aen acht dorpen, daerontrent gelegen, soude hebben te beveelen, dat [zij] het maecken van Schout en Scheepenen van hem commandant in den naem van de Coning ende confirmatie van haeren dienst soude versoecken, daer over deselve aen de Marquis Caracena hadden geclaecht (als noeyt onder Duynkercken hebbende gehoort, welcke stadt oock niet een voet jurisdictie buyten de poorten oeyt heeft gehad.) Daerover heeft Caracena aen den commandant gescreven, die tot antwoord gegeven heeft, dat hij speciale last van het hof hadde, ende sulcx van meeninge was te executeeren; daerop Caracena verder gescreven heeft aen den secretaris, die wegens Spangien daer is, die daerover vervolch heeft gedaen ende geremonstreert dat Duynkercken geen gesach over het platte landt oeyt hadde gehad, dat de Coninck geen beeter recht en kende hebben als d'Engelsche, daervan hy het hadde gecocht, die over het landt niets gepretendeert hadden. Daerop heeft de Coninck doen antwoorden, dat hy het soo begeerde et que de ce que vouloit il ne donnoit pas de raisons, et qui le maintienderoit; dat vertelt Don Estevan de Gamarra selve; staet dat niet wel aen de Schoonsoon van Spangien; wat sal die niet doen, als hy de 50 milioenen gelts sal hebben. Hiermede can de Keyser ende Vorsten sien, wat haer te wachten staet, als hij eens Rooms-Coninck sal syn, en moeten alle de Francen ende oock de Paus seggen, dat de Coninck niet en pretenteert, anders als dat recht is, omdat hy de macht heeft uyt te voeren wat hy pretendeert. — Daer is tydinge gecomen van een van de vier scheepen, die, van Oost Indien comende, de voorleeden somer gemist syn. Het schip Arnem is ontrent het eylandt Madagascar gebleven, daer, van 160 coppen, 14 met de boot syn gesalveert en met een Engels schip, dat mede in groote noot was geweest, thys syn gecomen. Rapportieren dat aen ly van haer, noch een ander groot schip hadden gesien, dat seer schoot om hulp, maer hebben daer voorts niet van gehoort, sulcx dat men gelooft, dat alle vier sullen gebleven syn; waeren seer ryck gelaeden en de schade op eenige milioenen geschadt. Tot noch toe hebbe ick geen tydinge van het zaet gehat, hoope dat het wel te recht sal comen.

Ben teynde nieus. Bidde Godt UE. in gesontheyt te be-
waeren tot zalicheyt, en blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

LXVII.

*Landbouwberichten. Neef Van Graswinckel te Douai. Dienst-
betoon gevraagd voor de Gravin Weduwe van Brederode.
Wending der Heeren Paters. Donkere vooruitzichten voor
Oostenrijk. Nederlagen des Keizers. Waar hij hulp
zou kunnen vragen. Streven van Frankrijk en legerin-
richting van dien staat. Freule de Hornes. Huwelijks-
plannen van nicht Van Nes.*

Hage, deesen xxv October (1663).

Mijn Heer.

Frater Adriaen es eergisteren gegaen naer Dordrecht, mits de marct van de vette beesten jegenwoordich aldaer, alwaer de Rentmeester van Campen, als Rentmeester van den Graeff van der Nath, eenigh lant wil vercoopen in groot Cromstryen, t'geene naer syn gewoonte by hem nyet hooger en es verhuurt dan voor xvj guldens; byaldyen de prys in coop gaet naer de huyr, mocht Frater daer wel een both naer bieden. Wy hebben ende trecken van t'onse in dyen polder noch tusschen de vyer ende ses en twintich guldens. Dyen Heer Graeff, te weeten dye in Saxen woont, vercoopt hyer alles wat hy heeft, als t'selve tot vry groote winst in Saxen cunnende aenleggen; voort gaet Frater naer Numanspolder, daer de bedrijff[boer], soe tydinge crygen, in stervens-gevaer es, t'welck, als gebeurde, ons groote ongelegentheynt soude geven, alsoe hem een vlytich ende trouw man bevonden hebben, dye daer wel van doen es. — Gisteren creech alhyer een brief van den Hagenae, dewelcke, overmits

hy my heeft verblyt, ick UE. toesynde. Wenste dat UEd. hem mede met een briefken eens animeerde, ende, onder anderen, wat nyeuws schreeft van den Turck, daer hy, op syn manier, all mede nyeuwsgerich naar es, ende daer tot Douuay weeten de luyden nergens van; sal dyen brieff by gelegentheit wederom wachten, omdat dye moegelyck t'synder tyt noch te pas soude kunnen coemen. — Haer Ex^e de Vrouwe Gravinne douuagiere van Brederoode versouet my, dat UEd. soude willen versoucken, de moeyte te willen nemen van haere gebiedenisse te doen aen den Graeff van Windesgrats, ende syn genade haers wegen te versoucken, dat aen UEd. soude gelieven te laeten volgen copy van de codicillaire dispositie van desselfs gemaele zaliger; heeft aen haer Ex^e wel gesonden copye van het testament, maer nyet van voors. codicille. Heeft oock aen haer Ex^e doorgaens geschreven in seer beleeffde termen, ende t'is haer Ex^e te doen voor haere minderjarige kinderen, soodat nyet en geloofft, dat daerinne difficulteyt maecken sal. — Ick sende UE. hier nevens de courante toe, hoewel twyffle off het de pyne waert es, alsoe het meeste nyeuws duytsse tydingen syn, uyt welcken houck ick de moet begin op te geven om wat goets meer te hooren off te hoopen, naerdyen ick bevinde, uyt nu twee successive rescontres alhyer, dat de Heeren P. P. ¹⁾ dye Casa d'Autria beginnen op te geven en te verlaeten, seggende, dat alle saecken van de werelt hebben haer periode; dat het geensints vreempt en soude weesen, dat dat huys nu mede eens onderging ende een ander opquam; dat sulx es gesyen in de rycken van Alexander ende van ontallicke anderen; dat Roomen ende het ryck van de Romeynen mede meenichvuldige veranderingen ende subversien subject geweest es, ende dyergelycke discoursen meer. Enfin, soe syluyden het met de nyeuw opcoemende voor haer wel kunnen stellen, sy noch geen geestelycke en sullen een stuyver te coste leggen om dat huys te maintaineren, dye nochtans een groote schadt besitten ende

---

1) Paters.

sonder haer groote incommoditeyt een extreme groote macht jegens den gemeenen viant van't Cristenryck souden cunnen op de been brengen ende jaer uyt, jaer in onderhouden. Ende t'is een veech teecken als de luysen desulken beginnen te verlaeten. All hun ooch begint te vallen op Vranckryck, ende meynen, hoe het gaet, dat dyen Coninck alles sal cunnen herstellen. — De secretaris Beaumont, van de week over de Duytsche saeken met Frater in discoursen weesende, seyde, dat de Staet verscheyde pertinente advisen uyt Duytslant hadde, daer by bericht wyerde, dat den Turck van meeninge was, syn legers den geheelen winter te houden op syn viants boom¹⁾. Dat daarmede heel Hongerien voor den Keyser verloren was, ende het naeste jaer Silesien ende Moravien daerby, soo nyet heel off halff Oostenryck. Dat de Keyser geen assistentien veel uyt het ryck hadde te wachten; dat Spangien gansch onvermogend was, hem te cunnen helpen; dat syn eenige hulp uyt Vranckryck soude te wachten syn, maer, soe die hulp inlyet, dat oock van dye syde apparent verlooren was; dat tot voortsettinge van de reputatie van een groot Prins, de beginselen van syne oorloogen hadden behooren voorspoedig te weesen, quia fama bellum geritur; dat nu in contrarien, soe met het verlies voor deesen van Werdeyn, ende nu wederom van Nyeuweuser, sonder selfs te hebben getoont dat hy mannen van waepenen hadde, dye reputatie seer vercleynt, ende dat syne schatten nyet [toe] en laete soe veel te verminderen ende legers te consumeeren, als off hy met syne legers geageert hadde; meynde, dat als de Keyser hyer in den Staet versocht, volck te werven, dat hem sulcx soude toegelaeten werden, oock wel officieren voor een tyt gelicentieert om aldaer te gaen dienen, maer dat den Staet daer eenige regimenten op haer eygen beurs van ons out volck²⁾ soude naertoe seynde, als gedaen heeft naer Denemarcken, dat t'selve veel difficulteyt soude in hebben. Dat men met de capitulatie dyen-

---

1) Bodem.

2) Geoefende krijgsknechten.

aengaende ende d'onderstellingen nyet wel oock en soude eens werden, ende dat het den Staet nyet om 't even en soude syn, onder wat generael dye souden staen, ende hoe ende van wye gecommandeert werden; oock en gelooff ick nyet, dat Vranckryck dat gaerne soude syen; welck Vranckryck hij seyde dat deesen Staet extreem flatteerde ende caresseerde soe als hy mede seyde, dat het by deesen paiselijcken tyt soe wel in Brabant ende Vlaenderen wyerde geregeert, dat de luyden daer naer Vranckryck beginnen te verlangen, ende als het Vranckryck sal lusten hem daervan meester te maeken, dat het maer sal behouven te beginnen, omme gedaen te hebben. Frater seyt mede, dat hy passeerende door Artois ende Henegouwen, nu coemende van Douuay, de soldaeten van den Coninck doorgaens sach gaen beedelen, ende ter contrarie, dat hy daer verstont dat in de Fransche guarnisoenen daeromtrent de beste policie ende ordre wyerde gehouden van de werelt, ende dat daer alomme de weegen seer veyl ende vry waren. — Dat froulin van Hoorn UEd. gaerne onderhout geefft van haer Graeffelycke affcompste, can ick wel dencken, dan dat es soe een swackte van dye sexe. — Onse nicht van Nes, dye t'sestich jaeren out ende gepasseert es, wert wederom gevrijt, ende seyt rontuyt, dat wederom genegen es, als het maer wat bycompt, te trouwen. Wat dunct UEd. van dat stael. — Ick ben t'eynde, dus sal deesen sluyten, ende UEd. onser allerwegen toewenschende alle gesontheyt tot salicheyt, ende ons gebiedende, sal my seggen

UEd. gantsch geaffectioneerde broeder,
Martin. van der Goes. 1663.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienes.

De bijlage tot dezen brief luidt aldus:

(Recepta Hagha 24 Octob. 1663.)

Carissime Avuncule.

Postquam a me discesseris, eodem die, ut nosti, scholas frequentavi, quae mihi satis placuerunt, sed unum quod alijs in locis reperitur, hic desideratur, nempe mensae quibus quis innixus facilius scribit: illud autem nobis in genu peragendum est. Mane et post meridiem diversum Professore habemus, insignem utrumque virum, qui satis bene sua explanant; mane a medio octava usque ad decimam frequentandum est, tunc itur ad Missam; a meridie ab hora secunda usque ad medium quinta. Binas horas dictatur de die, una ante meridiem et altera post, non autem consequenter, ubi enim dictavit media hora, tunc ea explicat, et hora de die argumentatio habetur; bis in septimana non itur ad scholam, scilicet die Martis, medio die, et die Iovis toto. Studium philosophicum est amoenum sed perdifficile, mihi autem videor ea, quae hactenus sunt dictata, satis capere. Hic in domo Canonici satis bene sunt; sunt et mecum honesti et diligentes studiosi, honeste in mensa tractamur; singulis diebus hora quinta surgendum est; ita enim inter nos convenit, si quis ad medium sexta non inveniatur studere, assem dare debet; alternis septimanis aliquis omnes invisit; denique, ut finis sit, velim a me omnes salutes. Vale 16. Octob. (1663).

Tui studiosissimus Cognatus,
Adrianus van Graswinckel.

LXVIII.

Geruchten van het overlijden der Koningin van Engeland. Prinses en Prins van Oranje te Delft. Zilvervloot. Bezigheid van den Keizer, en oorlogstoebereidselen van den Franschen Koning. Haakt naar de Spaansche Nederlanden, waar men niet afkeerig van de Franschen is. Zeeuwen eischen de Prinsenvlag. Weer- en landbouwberichten. Engelsch schip gebleven.

Hage, den 1 November 1663.

Mijn Heer.

Van hier valt niet sonder te sryven, als dat geseyt wert, dat de Coninginne van Engelandt doot is, t'welck oock gelooft werdt, omdat tydingen syn geweest van Haer E. extreme sieckte. De Princesse van Orangien ende de Prins, die tot Breda ende Turenhout geweest syn, hebbe van daech tot Delft sien incomen. — Van de silvere vloot hoort men noch niet, t'geen cleyn credyt geeft aen de Spaensche, en oock by gevolg aen de Keyser, die, gelijk uyt de publicque brieven sie, dapper besich is met processien en bedevaerden by te wonen, dewyl de handen leegh geeft ende geen volck heeft om te exerceeren in den oorloch. Daerentegen doet de Coning van Vranckryck dagelicx niet anders, als soldaten exerceeren ende troupen maecken, en wert geseyt, dat gesint is om Parys 30000 man de geheele winter over te houden, tot wat deseyn is onbekent, doch men gelooft dat meent, dat de Coning van Spangen haest sal sterven, en dat dan daarmede in Nederlandt sal vallen, daer men op veel plaetsen opentlyck op syn gesontheit drinckt by d'ingesetenen, soodat heel dat volck veranderinge soeckt, daertoe al wat reeden hebben om t'effens eens gedaen te hebben, want valt den last van de schrapende Gouverneurs en onbetaelde soldaten haer vry swaer; daer dan noch by compt, dat de geestelycken mede niet mis en tasten, en van alle lasten vry sijn tot groote beswaernisse van de andere gemeente. — De commissarissen van de Staten van Hollandt, die in

Zelandt syn gecomen, syn daer by de regeeringe wel ontfangen, maer de canallie raecte op de been en wilden niet lyden, dat op het jacht een Hollantsche geele vlagge soude blyven, maer wilden het jacht met geschut beschieten en aenvallen, t'geen beleth is, ende de Princevlagge daer in der haest op gestelt. — Het heeft nu veertien daegen overvloedich hardt geregent, sulcx dat geen apparentie van zaeyen is, off moest noch droogen. Voorleede weeck waeyde het seer hardt uit den zuytwesten, daerop s'maendachs oock een storm uyt den noordwesten volgde en soo hooch vloeyde, dat in een jaer soo hoogen water niet en is geweest. Daer is een Engels schip gebleven, met loot en booter geladen. — Ick hebbe tot Delft ordere wesen stellen tot het scheepen van 20 calveren, die op Maendach gecocht hadde, het stuck tot 12 guld. 6 st. Den bedryff [boer] hadde wat aen de beterhandt gelaeten, daer hooghelyck blyde om ben, alsoo machtich verleege soude geweest hebben. Alle vrinden ende bekenden syn noch in goede gesontheyd, bidden Godt almachtich dat UEd. ingelycke gelieve te bewaeren tot zalichheyd en blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

LXIX.

Voornemens der Turken. Spoedig einde te voorzien van den Koning van Spanje. Frankrijk maakt zich gereed, om in de Spaansche Nederlanden te vallen. Zal daar niet onwelkom zijn. Vreemd huishouden van Caracena. Geruchten van eene overwinning der Christenen op de Turken wordt betwijfeld. Nicht Van Nes gaat weer trouwen. Landbouw- en weerberichten. Zaak van Duyvens. Wenschen van geestelijken ten aanzien van Keizerschen en

Turken. Tijdingen van den student Van Graswinckel uit Douai.

Hage, den 13 December 1663.

Mijn Heer.

Of men alschoon tot Ween weynich wercx maect van de correspondentie, die men hier heeft wegens de Turcx deseynen raeckende d'winterquartieren te houden op Keyzers bodem, soo schynt nochtans, dat daernaer soo qualick niet en gelickent, als ¹⁾ sy in de berchsteeden en elders soo soecken te huysen. Wat gevoelen men daer heeft van de France wervingen, wete ick niet; maer dat weete, dat my geseyt is van een die in de secreten al vry diep siet, dat de Francen van meninghe syn, soo den Ertshertog Carel in de Nederlanden sal comen off gecomen syn, dat sy niet en connen lyden, en seyt dat sy daertoe de naeste syn, datelyck met alle geweld daer meenen in te vallen en staet maecten voor July van Antwerpen meester te syn, en voorts in alle andere plaetsen blyelyck inghaelt te sullen werden. De Coning sal voor pretext hebben, dat hem syn dote niet tydelyck betaelt is, welcke hem nu geoffereert synde geweygert heeft aen te nemen, omdat het nu te lang gewacht is, oock maect men staet, dat de Coning van Spangie niet lang sal leven. Sulcx, dat in een van beyde de voorvallen, off van het overlyden van den Coning off de overcomste van den Ertshertog, het exploit in het werck sal gestelt werden. Waerome men oordeelt dat den Ertshertogh niet behoort te comen voor dat in Nederlandt een goede quantiteyt volcx sal geworven syn, dat nu wel souden connen doen, off onder pretext van tegen den Turck off Portugael te gebruycken, maer daer soude gelt toe moeten wesen. De gemeente in Brabant soecken heel veranderinge en hebben een grooten haet tegens de Spaensche, om de quade ordre en wanbetalinge aen de soldaten, daer nochtans gelt genouch toe gegeven werdt en over-

---

1) Indien.

compt. Het huyshouden van Caracena staet haer gans niet aen, omdat soo plockt en hout men daer een hoff, soo irregulier, dat desgelycken noch noeyt gesien is; men speelt heele nachten en slaept heele daegen: in somma, veel reeden van offensien, men houft daarvan niet meer te geloven als men wilt, d'uytcomst moet haer leren. — De stuypen daer men seyt dat den Ertshertog mede overvallen soude geweest syn, gelooft men dat vallende sieckte is. — Op Maendach wierd hier uytgestroeyt door de resident Ficquefort, dat tydinge van den Hartogh van Lunenburg hadde, dat de Keyzersche ende Turcken aen den anderen ¹⁾ waeren geweest; dat de Graeff Scrin den arem ²⁾, Moncuculi doot en 14000 Christenen en 40000 Turcken souden gebleven syn, doch dat men gelooft de Christenen het velt hadden behouden. Hiervan wierdt gevraecht door den Heer Overbeeck, die ick bynaer heb doen geloven, dat het niet waer kende syn, en namp het oock voor France cunst aen, om soo quasi pretext te hebben van soo groote wervinge tot secours. Godt geve dat het niet anders is, want souden de Christenen naer proportie te veel volcx verlooren hebben. — Denselven Maendach liet nicht van Nes ons aenseggen door haer meyt, dat sy gesint was met Jhr Montfort te trouwen. Ick hebbe hem Donderdaghs te vooren gesien, doch den anderen niet kennende ³⁾. Hy is een fraey, jong, welgemaect man van postuyr, statelyck in het habyt; gelove niettemin dat hy heel coudt is, omdat hy buyten de Waterslootsche poort syn coste coopt in een van die schipperscrougen; is van statuyr als den heer van het slot van ter Goes off weynich langer; siet heel moedich uyt. — Den bedryff[boer] die zieck is geweest, is de soon van Schryver. — T'compt my vrempt voor, dat radys-saet ontbiet, dat ick gelooft, dat daer overvloedich genouch was. Hetgene hebt overgesonden, is maer tamelyck wel bevallen, mogelyck omdat wat buy-

---

1) Slaags.

2) Den arm had verloren.

3) Doch wij waren nog niet met elkaar bekend.

ten saison gesaeyt is; sal het overige tegens de voortyt saeyen. Tot noch toe verneme niets van de twee houte horlogies en zaden, die gesonden mocht hebben; t'waer goet dat de castangien wederom tydelycker quamen, off sal de groey daer t'enemaal uytraecken en te vergeeffs comen. Het heeft hier eenige daegen doorgaende oostenwindt gewaeyt doch mistich, sonder vorst, dese morgen begondt het te regenen en blyft de wint oost. Soo het aendroocht, meene weder eens voor t'lest van dit jaer Overmaes te gaen. — In de saeck van Duyvensen houft niet meer te doen, als, soo het dienstich soude mogen oordeelen, den getuygen te doen hooren, daertoe de interrogatorien gesonden syn; de interrogatorien waerop de geestelycke gehoort syn, syn hier wel uytgescreven; doch diende men die mede wel auctentycq te hebben, om soo te beter te connen sien hoe sinceerlyck die luyden geantwoort hebben; heel dat werck, compt door de Resident Friquet, soo gelove omdat hy hen soo geinteresseert houdt, omdat men hier gepleyt heeft, dat d'attestatie daer om een kanne wyn te crygen waeren, t'welck uyt de contrarieteyten van de gegeven acten genouch geevinceert wierdt, t'geen nu met een error scribentis werdt goet gemaect, en dewyl men siet dat daer niet in te doen is, wilt heel het werck achterwegen laeten, buyten de attestatie van die persoon die Duyvens wel heeft gekent, soo die in faveur soude connen verclaeren, anders hout UE. off daervan niet en wiste, wat de crayen quaet volck is. Den doctor wilt naer UE. discretie contenteeren en my reeckeninge van alle verschot toeseynen. — Frater heeft voor desen gescreven, dat dien P.P. 1) heel de handt van de Keyser [aftrokken]; naderhandt, daer weder van spreekende, als wy seyden, dat al het onheyl in Hongeren geseyt wiert van haer voortgecomen te syn en dat sy dien jongenheer maer abuseeren met devotien, die nergens minder aen pasten als aen een van syn Staet, stooff hy 2) soodanich op, dat

---

1) Paters.

2) Een der Paters.

dorste seggen, dat den Turck noch niet met allen gedaen hadde met Nieuhuysel te winnen, dat hy al tot Ceulen met driehonderduysent man hadde hooren te wesen. Soo weynich mach dat volck tegenspraeck lyden, waerom geresolveert syn, over soodanigen saecken noeyt meer met haer te sprecken, want moeten het altyts winnen en daerom is het best, in tyts opgegeven.

Nieus valt van hier niet meer te sryven, waeromme affbreeck met te seggen, dat de repressalien noch niet verleent syn, maer gelooft men, dat nogh geduyrende dese vergaderinge van Staeten sullen verleent werden. Alle vrinden syn noch, Godt loff, in goede gesontheyt ende de Frater Levinus wat beter. Bidden, dat Godt UE. van gelycke gelieve te bewaeren, en het ryck voorspoet tegens den algemeenen vyandt te verleenen. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

Van den 3 deser hebbe van Douay, dat UE. brieven daer waeren ontfangen, en dat de Patres hebben beloofd, alle assistentie en hulp tot de studien van den Philosoph, die seyt, dat heel naerstich is en veel dingen verstaet en sommige niet, dat het boeck van de Cathuysers daer niet en is te vinden.

De Francen maecken staet, dat, als de Nederlanden sullen hebben, dat dan het huys van Oostenryck geen balans tegens haer sal connen houden, maer naer haer pypen sal moeten dansen.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes,
à Vienne.

LXX.

Overwinning van de Keizerschen op de Turken. Maria Van Graswinckel en haar broeder de student te Douai. De Graaf van Zintzendorff in 's Gravenhage verwacht, om hulp te vragen tegen de Turken. De zaak van Duyvens. Huwelijk van nicht Van Nes. Zilvervloot. Belangen van den Prins. Ambassadeur van Spanje naar Brussel.

Hage, den 25 December 1663.

Mijn Heer.

UE. scryvens van den 8 deser is ons gisteren ter handt gecomen, ende hebben met blytschap gesien de confirmatie van de glorieuse en Godt gesegende rescontre van den Grave Scrinii, daervan in de Saterdachsche nouvelles al gewach hadden gehad, en van daech de copie van den brieff in druck, sulcx dat siet, de goede correspondentie die men van daer heeft. — Ick schryff mergen naer de Damoiselle ende sal die gasette derwaerts seynden, met een half jaer mondtcosten, dat schuldich ben. Sy is heel welvaerende, soo als mede den student, die schryft, dat daer seer wel woonen can en by de meesters wel staet, daertoe al sal connen helpen, dat hem dat nieuws hebt overgesonden. — T'is genouch te sien, dat soo men de somer maer resolutie hadde gehad iets aen te vangen, dat men wel wat goets soude hebben connen doen, maer die tyt is verby; nu valt maer in het toecomende toe te sien, dat de Keyser selve te veldt wilt; sal groot aensien en lieffde voor Syn Majesteyt geven, en sal, die hondert duysent man in drien delende, aen de Turcken een schrick connen geven, als off overal het heele corps by den anderen waer, en daerdoor groote dingen connen doen, dat God geven wilt. Als de Graeff Sintzendorff hier sal gecomen syn, sullen hem alles doen wat vermogen, maer souden wel dienen te weeten, off als envoié, off wel als Ambassadeur sal comen, want daer naer soude Syn Ex. in solennitteyten naer merite ende gewoonte moeten ingehaelt werden; daervan hy diende verwitticht, opdat alles

congrue mochte geschieden. T'is te geloven, dat van hier al eenich secours sal hebben te wachten, omdat seer tegens de rovers van Turcken en Barbaren gebeten syn, die haer aen het accordt niet en houden, maer alles nemen wat beseylen connen. — In de saeck van Duyvensen sien wel, dat niet meer te doen valt, als alleen den Doctor naer UE. goetvinden ende discretie te contenteeren, soocals voor desen heb gescreven, en dat gedaen synde, sal mij alles werden gerestitueert en valt daer voorts niet meer van te spreecken. — Ons nicht van Nes sal op Sondach naestcomende een gebodt hebben; haer brudegom ende broeder syn gelogiert buyten de Waterslootsche poort, ende de moeder t'haeren huuse. Als het gebodt sal gegaen syn, sal heer Schadé haer trouwen, en dan sullen sy voorts naer Culenburch gaen en daer voor de weth trouwen; soo houft men geen costen van brulof noch cleeren te hebben. Het laet hem vry slecht aensien, want is die galant maer 34 jaeren oudt, en doordien hy soo dringt om te haesten met het trouwen, gelooft men dat hy soo coudt is als Groenlandts ys, doch al is haer dat geseyt, soo dult sy naer hem ¹⁾); heeft hier veel vuyle impartinentie comen aenrechten, te lang om te verhaelen, omdat aen hem was geseyt, dat haer goet fidei-commis was, t'geen sy wilde dat van ons quamp ²⁾), doch was door van den Eempt soo beleyt; t'waer goet geweest, dat hy het hadde mogen geloven, maer de broeder moet te seer benodicht sijn. — De Silvervloot is hier al meest aengecomen, en cundt sien, hoeveel gelts de Coning daervan al moet misschen aen gedane costen van equipagie by ons en andere coopluyden. — De repressalien tegens Spangien voor de Prins syn by die van Delft maer alleen gesteuyt. Mergen vertreckt den Ambassadeur van Spangien met een Staten-jacht naer Brussel, om ordre tot de betalinge te stellen, daer de geestelicke dapper over in de bos sullen moeten blasen. — Het heeft hier drie daegen heel hart gevroosen en met een weynich sneuw aen het

1) Zij is dol op hem.

2) Hetgeen zij volhield, dat door ons gezegd was.

doeyen geraeckt, en is nu heel laeuw weer, sonder te regenen. Voorts valt van hier niet nieuws, als dat alle vrienden noch in goede gesontheit syn. Bidden Godt, dat UE. van gelycken gelieve te bewaeren ende wenschen UE. een gelucksalich nieuwe jaer. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaar,
A. van der Goes.

Hiernevens gaet noch vrouch radyszaet, sal noch eens wat seynden, en dan voorts van het laete.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

LXXI.

Persoonlijke mededeelingen. Hulp aan den Keizer in verband met de krijgstochten van den Bisschop van Munster. Handel van Holland op Turksche havens. Belangen van Willem Van der Goes. Familieberichten. Haagsch nieuws.

Hage den 1 January 1664.

Mijn Heer.

Ons bedrouft ten hoogsten uyt UE. van den 15 der voorlede, dat soo seer melancolicq syt ende soo qualick opneemt, dat wy op alle minut[ieuse zaken] niet precys en scryven alle circomstantien ende particulariteyten, schoon daer in het minste niet aen en is gelegen, soo wy ten minste oordeelen, als dat onder andre is, off de heer Famars het couvert selve mocht hebben mishandelt, dan off hem soo was ter handen gecomen. Ick heb den brieff juyst doen niet gesonden, om het pacquet niet onnodich te beswaeren, en wiert daerby gescreven, que le couvert estoit si mal en ordre qu'il ne pouvoit pas envoier en l'estat comme il estoit, daeruyt noch het een, noch het andre en weet te seggen van t'geen begeert. Voorts sal seggen, dat de zaden, die by den brieff waeren, syn over-

gecomen; want soo die daer niet by geweest en waeren, soude mogelyck niet vergeten hebben te seggen, dat de zaden, daarvan schreeft, daer niet en waeren by geweest; daer doch evenwel soo grotelycx niet aen en soude geweest hebben; en als alles compt soo het behoort, weet niet, waerom daarvan soo particulier dient bericht. De brieven, die wy van October hebben ontfangen, syn van den 4ⁿ, 11ⁿ ende 31ⁿ, sonder dat van die maent eenige gedateert syn, en quamen de twee eerste teffens, soo frere Martyn seyt. En UE. scryff van vyff, soodat als noch twee gebreecken, die ick noeyt en hebbe gesien, maer om die twyffelinghe voor te comen, sal altyt seggen op wat brieff antwoorde. Den brieff van pater van Hollandt, was ons op den 31 October gesonden wel geworden. t'Sal aen Mynheer de Bock niet wel gevallen, dat UE. hem daerin geen dienst meer cundt doen, alsoo geen cans sien, van die erffnis iets meer te becomen, als de memorie van dat versterff. UE. can dan de memorie en de procuratie, welcke niet gaerne affgesonden heb, weder seynden en eenigen UE. raedt overscryven, om dien heer te helpen, want is anders het spoor byster. -- Dat den Biscop van Munster de schans d'Eydeler heeft ingenomen, sal niet veel goets doen tot het secours voor de Keyser, alsoo de Staten in tractaet stonden met de Graeff van Oostvrieslandt, en souden de penningen hebben gefurneert, tot voldoeninge van die sententie, daarvan in het extract, ende tot verseeckeringe die vestinge gehadt hebben. En nemen het soo qualyck, dat soo verrast syn, dat geresolveert hebben, drie duysent man voor Munster te seynden ende de penningen aldaer te offereeren, midts dat de vestinge werdt ontruympt, en soo niet en willen, de plaets met geweld te doen ontleedigen. Men seyt, dat patenten voor 8000 man gereet leggen om uit te seynden, soo niet tot haer wil comen met die oblatie van gelt. — Het secours voor de Keyser werdt geloofd dat soo heel groot niet sal syn, altyts geen volck sal gegeven werden, maer alleen een somme van hondertduysent ricxdaelders off twee, sonder meer; daer gelooff de Keyser soo wel niet mede sal gepast syn, als met een secours van twee à drie duysent man voor een jaer off twee, van goede

Hollantsche oude soldaten; daer sal veel toe connen helpen, om die te hebben, dat den Ambassadeur wel uytmeest den loff, die deselve in Denemarck hebben behaelt. De reeden, waerom niet gaeren volck sullen seynden, is, dat met den Turck in eenige aliantie syn, en haer Consuls hebben tot Smirna, Aleppo ende andre plaetsen, om de commercie daer niet gaeren schade in soudend lyden. — Dat van frelle veel hebt te wachten, is niet apparent, want soude haere swager voor syn kinderen nauwelycx iemandt willen aenspreecken. Men seyt, hy de troupen naer Monster sal commandeeren, dan is niet seecker; ten is niet alleen UE. die alle luyden soect te verobligeren, maer doen wy oock al wat mogelyck is, en weeten niets op die luyden te vorderen. T'is nu seer jaerich ¹⁾ dat Pr ²⁾ Verhagen, daarvan hier voormaels, als van het seggen van M^r van Weyningen hebben gescreven, ons beloofft heeft dat werck door Juffrou Rosendaels uyt de weech te leggen, en seyde haer daertoe wel te sullen brengen ofte dwingen. Wy seyden, dat het ons aengenaem wesen soude, soo iets goets daer in kende doen. t'Sedert heeft hy hier meenichmaelen gegeten ende UE. brieffen hooren lesen, doch heeft noeyt een eenich woort van syn wedervaeren gerept, off geseyt iets daerin gedaen te hebben; mogelyck, omdat hem niet een paer duysent ricxdaelders hebben toegeseyt. UE. weet, wat vrintschap syluyden van ons hebben genoten, en als hy nergens van en spreeckt, connen wy hem daer qualyck op sommeeren. Want soo wel ontfangen waer, soude hy het wel seggen, en soo qualyck, wat willen wy daarvan weeten; soo niets gedaen heeft, dunckt ons ongeraden hem daertoe te coopen op hasardt, doch wachten daer UE. advys op. Dat UE. het affwesen lang valt en verveelt, is geen wonder. t'Bedrouft ons mede genouch, dat naer sooveel diensten, die wy daegelix doen aen alle, niet het minste behulp en crygen, schoon dat het ons beloofft werdt. Ick sal eens sien, off door den neeff van den Ad^t Wevelinckhoven, die hier Biscop is, iets sal connen

1) Meer dan een jaar geleden.

2) Pater.

doen, en als dat al wel gevalt, sullen noch spels genouch met de Staten en het Hoff hebben, als weet. Wy hebben niet geweeten, dat de Graeff Stroszi soo te post naer Parys reysen soude, en daerom bidden, het niet qualyck wilt nemen, dat wy UE. die gelegentheynt hebben aengeraden. Wy hebben al te groote genegentheynt altyts voor UE. ende malcanderen gehadt, onder ons susters en broeders, dat wy iets achter souden laeten, dat in ons vermogen is. De vreucht quelt ons oock hier soo seer niet, dat UE. daerdoor souden vergeeten. — Als ick op Maendach tot Leyden was gegaen, wissel soecken voor den student, vermaende ¹⁾ neeff Gool noch van dat behulp, dat aen Maseur daer soo lang hebbe gedaen; is het niet wel uytgevallen, het heeft ten minsten haer E. troostich geweest, soo lang als leefde. Den student sal ick mergen de wissel toesynden en recommandeeren aen UE. te scryven. Wy hebben in een maent van hem geen scryvens gehadt, waeruyt oordele, dat noch alles wel is. Van de Juffrou hebben de voorleede weeck scryvens, en gebreeckt niet, als haer iet schort, te schryven ²⁾. Neeff Gool dede een groetenis van syn broeder ende de syne. Ons nicht van Nesch huwelyck, is by haer alleen ende den Brudegoms vrinden geslooten, daerover niemant anders is geweest. Alle vrinden ende bekenden syn in goede gesontheyt ende bidden, dat Godt UE. gelieve te verleenen een geluokzalyck nieuwe jaer. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

Nu het leste vrouch radyszaet. Leest het extract daer het radyszaet in is, om dat van Munster.

De raetsheer Beaumondt is President van den Raet van Brabandt geworden, in plaets van de Ruyter, die doot is.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Viennes.

---

1) Maakte hij nog gewaach.

2) Laat niet na het te schrijven als er iets aan faalt.

LXXII.

Nieuwstijdingen, aangebracht door den afgezant van den Keurvorst van Brandenburg. De Keizer en zijne bondgenooten. Krijgsbedrijf van den Bisschop van Munster. Verweer tegen de zeeroovers in de Middellandsche zee. Weersgesteldheid. Gezondheidstoestand in Amsterdam wordt beter. Nicht Van Nes getrouwd.

Hage, den 11 January 1664.

Mijn Heer.

Ick hebbe van den extraordinaris affgesanter van den Cheurvorst van Brandenburg verstaen, dat dito Cheurvorst niet gesint is naer Regensburch te gaen, off soude van daer beter advisen moeten becomen, want houdt hy het daervoor, dat de Keyser meest door Cheur-Ments, die heel Fransgesint is, misleydt werdt, ende dat van al dat doen, niet goets sal voortcomen, als alleen tyt en costen verlooren wesen, en de swacte van de Keyser aen de Francen naeckter ontdeckt te werden. — Van daech was hier Monsr Bolck, die my UE. gesontheyt en onthout tot vreuchde heeft verhaelt, en geseyt, dat nu in het doen van die natie wat patientiger werdt als wel in t'eerste, als saeght, dat alles daer soo confuys toeginck; vertelde voorts het vluchten uyt Ween, ende dat daer veele quade pasquillen wierden gemaect, sonder onderscheyt van personen. T'bedroufte my te hooren dat alles daer in sulcken disordre toegaet, ende geen beter correspondentie hebben van de macht en doen van de vianden, waerdoor alleregen verschrickt en vergaent syn; doch staet te hoopen, dat van de manhafte Graven Scrini sullen leeren, dat de barbaren wel te winnen syn, als maer daer tegen gegaen werdt. Sooals ick voor desen hebbe gescreven, dat voor de Keyser niet licht eenich secours van volck soude gesonden worden, soo sal het oock schynen uyt te sullen vallen, soo om de voorval van de Eylerschans, daer tot de secours van den Bischop van Munster 500 Sweedsche

ruyters uyt het stift Bremen verwacht werden. Ondertuschen syn hier 72 patenten te voet en 22 te paerd t'uytgesonden. Prins Willem, gouverneur van Vrieslandt, werdt geseyt te sullen commandeeren, ende Prins Tallemont het paerdevolck, die staet gemaectt werden omtrent 5000 te sullen syn. Den Bisscop van Munster heeft eenich geschudt in t'fort doen brengen, en wercken daerontrent 300 boeren aen, om te verstercken. De Graeff van Embden stont in handeling met de Staten, om dat fort tot pandt te geven voor de penningen die hier souden opgenomen werden, tot voldoeninge van de sententie, waerby hy was gecondemneert aen den Graeff van Lichtensteyn te moeten betaelen ontrent vier tonnen goudt. T'schynt dat den Bisschop die penningen nu wilt verstrecken en de pant bewaeren; daer de Staten geen sin in hebben, alsoo daer een tol op de Weser is, soodat wel condt oordelen, dat niet licht volck sullen wechseynden; maer eenige hondertduysent rixdaelders, dat werdt geloofd dat wel geven sullen, soo de Keyser niet te genereus is deselve aen te nemen, off daeran hier een Ambassadeur te seynden, die de helft bynaer sal verreysen en verteeren. — D'equipage tegens de roovers in de Middellantsche Zee gaet starck voort, als by de lyst sult sien, en wat volck en stucken daer over in zee sullen gaen, dat een groot gelt sal costen, soodat men hier meent, dat men niet veel gelts houft buyten te seynden, behalven dat de tractaten op Smirna ende de andere Turcxen havenen, om de commercie, geen opentlyck secours toe en souden laeten, als voor desen hebbe geseyt. — Het is hier voorts gans doots van tydingen, soo om de winter, als omdat geen vergaderinge van Staten is. Het weer is hier soo laeuw off het halff Maert waer, sonder regen off vorst; t'staet te wachten, off de coude, die in oosten is, tegens dat het daer begint te doeyen, niet en sal overwaeyen. — De sterft tot Amsterdam mindert seer. — Ons nicht van Nes, is hier op het eerste gebodt voor de heer Schade getrouwt, en, om geen besouck te houden, is met de man naer Culenburch op Maendag vertrocken; hebben geen vrinden over het sluyten van huwelyck van haer syde geweest, als voor desen [heb geschreven]. Alle vrinden syn noch in goede ge-

sontheyt. Bidden Godt almachtich UE. in gelycke te bewaeren tot zalicheyt, waermee eyndige en blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

Dit radyssaet moet in t'begin en lest van Augusti gesaeyt werden; sal noch tweemaal wat seynden. Siet het papiertie daer het in is, om de lijst van de scheepen.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

LXXIII.

Formulier van het gebed der Staten. Ophelderingen. Over neef Van Graswinckel, student te Douai. Ook over zijne zuster. Voor den Keizer geen bijstand te hopen van de Staten, en redenen waarom niet. Turenne aanbevelen als opperbevelhebber.

Haghe, den 15 January 1664.

Mijn Heer.

UEd^s van den 22 der voorleede maent, op den 11 deser my ter handt gecomen synde, sal antwoorden, dat niet en weet, dat de Staten van Hollant iets anders in Zelandt hebben willen uytwercken, als dat schoone formulier van het gebeth. Daer wel in syn-selven, niet heel veel schynt gelegen te syn, maer omdat d'andere provintien daer mede niet aen en willen, socht men die aen de handt te crygen, als een van de sterckste, om soo d'andere te doen volgen. — Ick hebbe een memorie naer Amsterdam gesonden, om de gelegtheyt van dien de Vries te weeten; moet afgewacht syn, wat daer van comen sal. t'Is al wat weet te soecken, naer myn verstandt —

Ick hebbe versuymp te setten, van wat date den brieff was, die soo veel dagen laeter was gecomen als behoorde, en weete het nu niet welcke die geweest is, soodat den date niet en can setten, daer weynich aen schynt gelegen te syn. Hoe oudt UE. brieff geweest is, waeruyt gesien hebben, dat aen de student hebt gescreven, weete niet precys te seggen, alsoo de receptie op denselven niet en hebbe gestelt, maer dat daarvan maer eerst mentie hebbe gemaect, op den derden der voorleede, is geschiet, omdat doens daarvan tyding van Douay hadde gecregen, dat deselve wel ter handen was gecomen, sonder dat gescreven is, wanneer die ontfangen was, gelyck mede de student van den achsten der voors. maent scrijft, met dese woorden: Quandoquidem ad te jam aliquo tempore nullas dederim, has ad te dandas sensi, ut epistolam Viennae missam me accepisse significarem, aliam autem epistolam, quam ille pater dederat, patri Rectori legendam tradidi, qui mihi suum obsequium obtulit ac me professoribus commendavit, qui se magnam et mei et studiorum meorum curam habituros sunt polliciti. Quoad mea studia, satis bene succedunt pleraque capio, paucis exceptis, quae mihi explicantur singulis diebus. Twaer goet, dat de student den raedt van de patres ende ons wat beter volchde, en niet alleen wat naerstiger waer, maer wat beleefder ende gehoorzaemder. Ick hadde hem met moeyte bestelt tot die canoninck, daer hij schryft, by twee distincte brieffen, dat het wel is, en geven de patres oock die getuygenis van dat logement, soo gy weet; maer in plaets dat die quant daer soude blyven daer wel was, ende noch op den 8 December, als de laetste mael gescreven hadde, geen clachten doet, noch van verhuysen rept, soo hebbe van den 4 deser sryvens van de heer Hagens uyt Doornick op den 11ⁿ ontfangen, daer bij scrijft, dat UE. neeff my gescreven heeft, als dat hy, met aensien van syne meesters, van wooninge verandert is, ende daertoe eenige 30 patacons van noode hadde, soo ist, dat ick hem tot excuse gescreven hebbe nu qualick by gelt te wesen ende oversulcx als nu hem niet meer en coste seynden, als een dobbel Souverain, overmits de jonckheyte hem daerop dickwils soude verlaeten, ende in desbauche geraecken.

Waerop hem een vermaning hebbe gescreven, ende oock aen de bode versocht, hy daer eens op soude letten en my rapport doen, om in tyts te mogen toesien, etc. Wat te seggen is met „aensien van meesters” en versta ick niet, off het is met goetvinden off tegens danck en raet. Het valt my suspect, dat t’sedert den 8 voors. aen ons niet en heeft gescreven tot noch toe. Op den eersten deser hadde hem een wissel gesonden van 120 gulden, voor een halff jaer mondcosten, alsoo men daer altyts een vierendeel jaers moet avanceren; en omdat quaet wissel daer is te maecken, hadde geseyt, dat al het gelt aen de canoninck soude tellen, en my quitantie toeseynden; dan sal hy al verhuyst syn, eer die brieff daer can geweest syn. Soo haest als de brieff van M^{sr} Hagens hadde ontfangen, screeff noch deselven dach aen de student ende Hagens, dat hy my soude antwoorden, waerom verhuyst is, daer hy te voren soo wel was, waer hy nu woondt, op wiens aenraeden daer is gaen wonen, wat het voor volck is, wat geselschap daer in huys is, ende voorts dat aen de heer Hagens het geleende gelt soude wederom seynden en my reekening overseynden van het gelt, dat tot 60 gulden onder hem gelaeten hadde, om wasters, caersen etc. te betaelen. Daer op can noch geen antwoord hebben, maer wachte mergen de antwoord op dien van den eersten, wegens den ontfang van de wisselbrieff, die, al hebbe ick aen syn oude logement gesonden, ontwyffelyck evenwel hoope te recht sullen gecomen syn. Hy heeft het hoofd heel styff: soo hem het minste is tegengevallen, off dat het vrouch opstaen hem verveelt mach hebben, sal ontwyffelyck daerom verhuyst syn; hy valt van natuyren leuy en melancolycq. Can niet verders doen voor dat off antwoord hebbe, off den tyt hem daertoe noch wat ruymmer sal gelaeten hebben, om dat soo precys uist niet en sal antwoorden. De juffrou geeft ons oock al exercitie genouch; is het convent al moede, soodat als het jaer om sal syn, niet weeten sullen waer haer E. te laeten, alsoo noch by ons, noch thuis in die jaeren en sal passen; daer is noch een halff jaer tyts; mogelyck wat Godt noch geven sal, dat goet voor haer welstandt sal syn. — Voorleede Saterdach hebbe te doen gehadt met

de Ste Generael Huygens ¹⁾, wegens eenich weylant van de Vrouw van Straalen, daarvan 14 hondt gebruycke; naer dat gedaen hadde, bracht ick het op de saecken van Duytslandt, om eens te sondeeren, off wat secours voor de Keyser soude te hoopen syn, daerop hy my volmondich uytseyde, dat den Staet niet en soude assisteeren den Keyser, die om de vervolginge van de religie syn gemeente tot desperatie hadde gebracht, sulcx dat liever onder den Turck als Jesuitsche Christenen wilden wonen; dat sij geen gelt noch volck en souden geven om die luyden wederom in swaerder vervolginge te brengen als voor desen waeren geweest. Van daech sprack met een Burgemeester van Delft van ons naem ²⁾, die my naer wat nieuws van dat quartier vraechde, en seyde hem, dat een Ambassadeur op wecht was om secours te versoecken, die Luyters was. Daerop hy seyde: wy verstaen dat veynsen wel, dat is een streeck van de Jesuyten, daerdoor sullen sy de kettters doen geven, om de kettters in tyd en wylen te dempen, als de Turck eens quyt sullen syn, en dan noch grouwelycker tracteeren als voor desen; laet de Jesuyten, die gelts enough hebben en dat werck gerockent, het selve voor de Keyser affhaspelen. Dit hebbe moeten waerschouwen, opdat mogelijk beter soude syn, den Ambassadeur niet te laeten comen als affrontt te lyden. — Men seyt hier, dat den bisschop van Ments aenhoudt, dat men de Prins van Turaine tot Generalissimus soude aennemen, dat ontwijffelyck door last van Vranckryck doet, doch hetselve gevalt hier niet om het ontsach voor Vranckryck, en soo iet voor de Keyser te hoopen is, sal uyt disjalousie syn, maer niet uyt lieffde. Wat men in Brabant met de wervinge voor heeft, weet niemant. Het weer is hier soo sacht off het Maert waer. Meer weet niet te scryven. Bidde Godt voor UE. gesontheyt ende zalicheyt ende blijve

Mijn Heer,

UE. genegen Dienaer,
A. van der Goes.

1) Het lid van de Staten-Generaal.

2) Zie blz. 162, noot.

Ick hebbe den brieff aen Mon^{sr} de Bock gegeven ende aen Frents; wilde dat de reeckeninge van Duyvensen kreech, soo can het gelt invorderen.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

LXXIV.

Ophelderingen van neef Van Graswinkel te Douai. Raadzaam dat geen Ambassadeur des Keizers naar Holland komt. Wervingen in Holland voor Spanje tegen Portugal.

Hage, den 18 January 1664.

Mijn Heer.

Om UE. niet langer in becommeringe te laeten, wegens de schielicke veranderinge van logement van den Philosoph, sal seggen dat van den 8 deser sryft, dat de penningen, door het wisselbriefftien gesonden, door den coopman van Ryssel ontvangen hadde, ende dat hy uyt syn logement verhuyst was, met raedt van syn meesters ende monsieur van Weyningen, neeff van dien gij kent, dat een goet borst is. De naem van den jegenwoordigen hospes connen niet lesen om het quade schrift, t'schijnt Perfine te wesen, *ferrea porta claudit domum nec procul abest a beginis, domus autem laudatur ab omnibus*; sryft dat de reden van verhuysen waeren, omdat syn camer boven de deur van het voorhuys was, ende dat hem het uyt- en ingaen, in de studien turbeerde; dat de ses syne contubernales, sonder hem aen te spreecken, coop van houdt gedaen hadden; dat hy alleen niet warmen kende; dat daer in huys syn clederen, als iets gebrack, niet en wierden gemaect; dat daer hy is goede luyden syn, en noch maer een student hebben, dat een naerstich, stil, geschickt borst is; dat alle mergens ten vyffen werden opgeweckt; dat daer in het jaer verteeren 250 guldens, ende in het

ander 240, dat niet veel en scheelt; dat reeckeninge sal seynden van het gelt, dat hem gelaeten hadde ende nu heeft ontfangen. Wy waeren verblyt dat soo te sien, om de schrick die wy hadden uyt de dubieuse woorden van de heer Hagens, die naer den brieff van den student waeren gescreven. — Nieuw is hier niet, sal maer alleen in bedencken geven, off al geraden sal syn dat den Ambassadeur van de Keyser hier soude comen, als geen appa- rentie soude syn iets te crygen van importantie, wandt den Ambassadeur met de kostelycke coets te hoof te haelen, dat sal wel geschieden, en sal men oock de eer van soo een Ambassadeur te crygen wel aennemem, en mogelyck hem met een compliment wel door seynden sonder meer. Ick sal ondertusschen soo veel doenelyck informeerem, om te sien, wat voor appa- rentien voorcomen mochten van iets te crygen, ende UE. adviserem. De heer Frents seyde my van daegh, dat UE. syne briefen niet ontfangen hadde, ende dat die tot Ween in de cancelleryt te vinden mochten syn, ten waer die mogelyck aen de baron de Goes by abuys bestelt waeren. — De Gulde Leeuw, die hier vierduysent man onder de handt werft, om naer Portugael te gaen oorlogen voor de Spaenschen, cryght grooten toeloop. — Het weer is hier even sacht en stil, sonder vorst met een oostewindt, doch mist dick- wyls. Alle vrenden ende bekenden syn noch in goede gesondtheyt. Bidden Godt almachtich, UE. in gelycke te bewaeren tot zalicheyt. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene Dienaer,
A. van der Goes.

Van de Castaniae equinae en andere zaden vernemen noch niets; soudem nu een goede winter hebben, om in d'aerde goet te blyven; leest het briefte daer het zaet in is.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

LXXV.

Ceremonieel aan het Fransche hof, wanneer Ambassadeurs ten gehoore worden ontvangen. Over toegezonden zaden. Hertog van Hanover in 's Gravenhage, op het bal bij de gravin van Warfusé, wier dochter gaat trouwen. Verweer tegen de Algerijnsche zeeroovers. De Franschen in Italië. Wervingen in Brabant. De oude Heer Dierhout overleden.

Hage, den 28 January 1664.

Mijn Heer.

Ick hebbe my door den neeff van den Ambassadeur Borreel geïnformeert, hoedanich ons Ambassadeurs by den Coning van Vranckryck ontvangen werden, ende geschiedt als volgt: als de Ambassadeurs in de camer comen om audientie te hebben, neemt den Coninck de hoet aff, en gaet den Ambassadeur dan oock blootshoofts tot by de Coninck, en naer die eerste begroetinge wederzyts set de Coninck den hoet op, dan buyght hem den Ambassadeur eens en set den hoet op, sonder dat het hem gelast off gewesen werdt. Hetselve heeft den voornoemden Borreel oock in Sweden by de Coningine gedaen, die het vreemt voorquam en vraechde off hy daer last toe hadde. Waerop jae antwoorde; doch liet sij niet te min daerover naer Hollandt scryven, daer geantwoort wierdt, dat d'Ambassadeurs van den Staet allesints ¹⁾ soo deden, waerdoor satisfactie nam. — Ick ben door het gesonden radyszaet heel leelyck bedrogen geweest by het groenwyff, welck noeyt soude uytgecomen hebben, ten waer Monfrere, over de markt van daech comende, deselve bij [hem kwam] en seyde: Mijnheer ick heb UE. wat gebracht, maer het is heel verkeert. Monfrere wist niet wat sy seggen wilde, daerop sy seyde: het is abuys geweest met het radyszaet, dat ick UE. gegeven hebbe, de saxties waeren verdwaelt, het is ramelaszaet, dat gegeven hebbe. Waeromme nu

1) Overal.

wat radyszaet seynde, dat noch in tyts sal comen om gesaeyt te werden in het begin van de Maert; van het later soorte sal daernaer seynden; t'is een geluck, dat daarvan geadverteert ben, en soude my seer gespeeten hebben, dat bedroogen waert gebleven. Nu sal het, soo hoope, wel syn. — Den hartog van Hanover is eergisteren avont omtrent vier uyren hier gecomen, ende vercleede hem datelyck om te gaen op een bael, dat tot de Gravinne van Warfuse ofte douwagere van Goudriaen soude wesen, en gedanst wiert by de derde dochter van dat huys, die de bruyt is met de heer Schellaert, heer van Geisteren; t'is nu meer als vyff maenden, dat van Romen dispensatie verwacht werdt, want syn sous-germains; men geeft voor, dat de brieven vermist syn ende de dispensatie verleent; maer hier synder die daerover qualyck spreecken, en seggen, dat het is opgehouden om noch meer gelts uyt te puyren; t'waer meer reputatie voor de Paus, dat d'oorsaeck van die opspraeck hier in het land schoude. Op dat bael is alweer misnougen geweest, omdat de suster van de Graeff van Hoornes, de tweede niet en danste of by de hartoge van Hannover wiert opgehaelt, die met de bruytssuster de tweede danste; heeft sy voorts niet willen dansen, soodat al de vreucht van de vastenavondt, die nu maer eerst heeft begost, wel een crack mocht crygen. — Doordien de rovers van Algiers noch even seer rooven, werdt seer hardt gearbeyt aen de scheepen, en sullen noch vier heele cleyne fregatten van 14 à 16 stucken toegestelt werden, om met snelheyt van zeylen de rovers in te haelen en op te houden, totdat de groote scheepen daer bycomen. — Men staet hier wonder verset, dat de Princen van Italien de Francen soo laeten incomen, die sy beswaerlyck weder quyt sullen werden, altyt niet sonder schade. — Het werven in Brabant gaet noch voort, men weet niet tot wat eynde, doch werdt geloofd, dat het is tegens de Francen, off die daerin wilden vallen. — Het weer is hier nog al eeven laeuw, doch heeft nu drie dagen hardt gestormt met veel regen; meer valt van hier niets te scryven. Waeromme sal alleen seggen, dat alle vrin-den noch in goede gesontheyt syn ende Godt almachtich bidden UE. in gelycke te bewaeren.

De vrouwe van Duyvens, die heel verstandich is, be-
looft alles te doen wat voor UE. can, en hoopt wat goets,
omdat Dierhout doot is. Godt geve, dat het effect moge
sien. Blijve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

LXXVI.

*Zending uit- en naar Weenen. Wensch naar eendracht
tusschen Hollanders en Engelschen tegen de Algerijsche
zeeroovers. Duitschers en Hongaren tegen de Turken.
Reis van Willem Van der Goes naar Regensburg onnoodig.
Haagsche nieuwsberichten. Mogelijke bijstand aan den
Keizer, tegen afstand zijner rechten op Kampen, Deventer
en Zwolle. De Bisschop van Munster. De vrouwe van
Brederode en de basterden uit dat geslacht. Sententie
tegen Mr. Johan de Vries, van Dordrecht. Weersgesteldheid.*

Hage, den 31 January 1664.

Mijn Heer.

Ick ben den 26 deser uyt Amsterdam geadviseert, dat
Sr Fredriq Dorville van Wenen, door Assal compt [te krijgen]
een casse, waervan geen kennisse heeft, maer oordeelt, dat
hetselve my aengaet, en versoect te weeten, waervoor
ick het aen de licent van Zutphen wil aengegeven hebben;
daerop hebbe antwoord gescreven, dat het waeren zaeden
van bloemen ende diergelycke, oock eenige boecken. De
heer Pergens seyt, dat het voor studentegoet moet pas-
seeren. Met die antwoord hebbe oock ordre gestelt, dat
een fles met oprechte goede thee gecocht ende affgeson-
den sal werden, daarvan de prys en oncosten naerder-
handt sal adviseren, maer soude niet goet syn, dat soo
soude suckelen als het casie, daerom heb een brieftie en

opschrift aen de heer Famars, om voort op Ween te bestellen, daerby gesonden, dat maer op de fles houven te plecken. — Dat men tot Ween wilt, dat de Hollanders en Engelsche wilt doen eens werden, om die van Tunis ende Algiers de blaes te breecken, is geen quaet concept, maer soude men van daer eerst middel moeten crygen, hoe die twee natien, die een continueele jalousie hebben over de negotie, soude connen vereenigen. Oock hout men hier d'Engelsche voor ontrouwe aen haer woort, en dat, als men groote preparatien soude gemaect hebben, dan de Hollanders in de peckel souden laeten sitten, sooals voor dese jaeren gedaen hebben en gingen tracteeren op costen van Hollandt, hoewel de Barbaren haer tractaet noch aen d'een, noch d'ander hebben gehouden, daerom nu Hollandt soo seer equipeert, als voor desen hebbe gemelt. — Hier soude men wel willen sien, hoe de Duytsen ende Hongeren eens sullen werden tot de contributie tegens den Turck, die haer al soo naeuw perst als ons de Barbarische rovers. Hoewel die wel soo veel schade gedaen hebben in de tyt van tien à 12 jaren als in 50 te vooren, soo blijven evenwel van onse custen. — T'sal gans niet noodich syn, dat naer Regensburch gaen soudt, soo om de redenen die by UE. van den 9 deser werdt geseyt, als omdat frelle nu gelooft, dat wegens UE. dispositie niet gaen sal connen. Oock sal van hier derwaerts gaen, den Ad^t Hamel, in qualiteyt als agent; hy is voor desen getrouwt geweest met een dochter van de balliuw Oosthooren, en nu van de Rent^{mr} Suerius van den Bosch. — Hoewel voor desen hebbe gescreven, dat weinigh apparentie was van assistentie voor de Keyser, soo seyt men nu, dat men hem een goede somme sal geven, midts alvooren renuncieerende aen alle recht, dat heeft aen de steeden Campen, Deventer en Swol, soodat hy gelt voor goet off actie sal crygen, off sal anders niet veel opdoen. — De penningen tot voldoeninge van de sententie, waerin de Graeff van Oost-Vrieslandt was gecomdemneert aen de Graeff van Lichtensteyn te betaelen, en tot voldoening [waarvan] den Bisschop van Munster het fort aen d'Eems heeft ingenomen, by forme van executie, werden hier opgenomen jegens vyff van het hondert van particuliere, op

pant van den Graeff van Oost-Vrieslandt. De Staten sullen macht hebben, by wanbetalinge de panden te executeeren, en heeft den Bisschop van Munster beleefdelyck aen de Staten gescreven, waerdoor men gelooft dat van dien tocht niet vallen en sal. — Het is hier voorts seer stil van nieuws van Staet. — Voorlede Vrijdach is de sententie tusschen de Vrouwe van Brederode ende de kinderen van de Raetsheer Brederode geweest by het Hoff, en syn de laetste gecondemneert haer wapenen aff te haelen en veranderen, sooals bastarden ende haer affcomelingen gewoon syn te doen. — Op Maendach is een Mr Johan de Vries by het Hoff gebannen vyff jaeren uyt de stadt van Dordrecht ende drie mylen in het rondt, en voorts verclaert incapabel om syn leven in regeeringe te mogen comen; hy was beschuldicht van commotie ende cuperyen te hebben aengerecht, om stemmen te winnen tot het maecken van deeckens van de gildens, om dan daerdoor een Burgemeester te connen maecken die Pringsesindt mochte syn; het seyn door de stadt was by die contrariepartye: dobbel Prins, en van de prinsesinde: enckel Prins. Met dat bannissement is dat heele snoer gebroocken, en sal de heer Johan Halling Burgemeester werden. — Het weer is hier noch al even schoon ende warm; soo dat soo duyrt en laet vorst comt, sal alle gesaeyde doot vriesen; de meybloemen bloeyen al, de sorbus tolminalis en vera, van het voorlede jaer gesaeyt, syn al aen het botten. t'Schynt dat het heet goet is; ick wensche te weeten, welck van beyden dat schoon houdt geeft. — Ick hebbe aen den student gerecommandeert, naerstich te studeeren, en, om moet te geven, gescreven, dat syne professoren hem prysen in de brieffen, die naer Weenen syn gegaen; hebbe voorts gelast aen UE. te scrijven, daerop d'antwoort verwachte. Alle vrinden ende bekenden syn noch in goede gesontheyt, en craeyt de lieffhebber weer, die UE. neffens alle andere, seer doen groeten en Godt bidden voor UE. gesontheyt. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

De man van nicht van Nes is van Culenburch en heet Montfort; wilt een Edelman syn.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

LXXVII.

Verhouding van den Keizer tot den Bisschop van Munster. Spanje, Italië en Portugal. Over de opvolging des Keizers in het Rijk. Voornemen der Zweden geheim gehouden. Het leger des Bisschops van Munster verloopt. Oost-Indische vloot in Holland aangekomen, zonder overlast van de Engelschen. Voorslag van Spanje aan de Staten afgewezen. Weener nieuwstijdingen.

Ween, 28 October 1665.

Mijn Heer.

Het sal verders onnodigh syn, dat segge wat hier hore, hoe de Keyser hem draeght in t'reguard van den Bisschop van Munster, dewyl my geseyt is, dat van de Heer Friquet aen de Heeren Staten een geschrift is overgegeven, waerby hy seyt, dat de Keyser niet allenelyck het niet en hout met den Bisschop, maer selfs syn desseinen heeft souken te diverteren en heeft afgeraden, ende en hebbe ick tot noch toe van niemant anders gehoort; my is gistren van een voorneme heer geseyt, dat hem van Regensburgh was gescreven van iemant die aldaer sessie onder de Stenden heeft, dat in het geschrift van de Heer Friquet een clausul is, die schynt te seggen ofte seyt, dat het Rijck het doen van den Bisschop hadde goetgevonden; dat gemelde persoon van Regensburgh seyt, dat waer is, dat het Rijck heeft goedgevonden, dat den Bisschop in t'voeren van de executie de Hershans hadde geoccupeert, maer in t'minste niet, dat het Ryck hadde

goetgevonden, dat den Bisschop soo een oorlogh tegens Hollant voerde; en schynt niet soveel te werden gevreest, soowel tot Regensburgh als hier, dan dat door de assistentie, die de Koning van Vranckryck aen de Heeren Staten gheeft, daeruyt wel een generalen oorlogh mochte komen, want sullen vele Ryxstenden niet garn sien, dat de Franschen van die syde in t'Ryck komen, en sullen daerover vele den Bisschop te hulp komen; hier wert mede geconsidereert, dat als de Keyser pro auctoritate den Bisschop soude lasten met syn wapenen stil te staen, ende alsoo nu ter tyt het ontsagh van de Keyser niet seer groot is, ende den Bisschop niet soude willen inhouden, soude het aen de Keyser staen hem te dwinghen, daertoe men de macht niet by den andren heeft; waerover niet soo veel gewenscht wert, als dat de Heeren Staten niet alleen moghen machtigh syn den Bisschop sonder de Fransche hulpe te resisteren, maer oock tot reden te brengen. Hier sijnder die niet geloven, dat Chur-Mentz de partie van den Bisschop hout, en geven voor reden, dat sy versekert syn, dat gemelde Churvorst onder de naem van syn broeder 400 duysent ryxdaelders ten minsten, in Hollant heeft op de Oostindische Compagnie; of dat waer is, sal aldaer best te vernemen syn. In de winter is geseyt, dat de Paus aen den Bisschop hadde gesonden een swaert ende een hoet, presenten van eer die gegeven werden aen voorneme personen, die voor de Roomsche Kerck streiden; ofte dat geschiet is in erkentenis, dat hy tegen den Turck is geweest, ofte tot aenhitsing, van nogh iet anders voor te nemen, wete niet te seggen, dan dat is my van een voorgekomen, dat gelooft wert, dat de Paus kennisse heeft van de desseinen van den Bisschop, ende dat hy hem mogelyck 100 duysent kronen geschonken heeft, t'ghene wel al is, t'ghene van hem komen sal. Onder de gemeente loopt het geruchte, dat den Bisschop de Hollanders den oorlogh aendoet, omdat sy, als de Keyser hulp versocht, niet int minste, jae niet een goet woordt hebben willen geven. Nu met de laeste post syn hier brieven van Amsterdam, die seggen, dat de Heeren Staten afgesanten aen de Keyser sullen seinden; soo waer is, soude goet syn; haest geschiede alsoo hier. — Al brieven

wachten op de Graef Thaf, Engelschen afgesant, soodat hy ontwifelick haest sal hier syn. T'is seker, dat 1500 Spaensche in Casal syn, ende 2500 Montferratiners, en heeft de Hertoginne van Mantua alles wat aent guarnison vast is, verandert. Men hout buiten twifel waer te syn, dat tusschen Spanien en Portugal een treves gemaect is; op wat conditien, wert nogh niet gemelt; men hout het oock seker te syn, dat de Koning van Spagnien aen syn zoon, die seer swack is, den Keyser heeft gesubstitueert, als trouwende de tweede dochter, alsoo de Koninghinne van Vranckryck gerenuncieert heeft, ende indien de Keyser sonder kindren quamp te overliden, sal den Hertogh van Savoyen dan succederen, t'ghene vele verwondert. Daer wert geseyt, dat het is uyt den hoofde van Donna Catharina, daervan ick niet meerder hebbe kunnen vernemen. — Hier is geseyt dat Mon^r d'Estrades veel gelt heeft gepresenteert, om te moghen weten het dessein van Sweden, dan dat hy het niet heeft kunnen vernemen. — Hier syn brieven van Coesfeld, die seggen, dat des Bisschops legher seer verloopt, doordien de Heeren Staten op een man te voet 10 Ryxdaelders geven, en op een man te paert 20 Rixdaelders, buiten alle monteringhe; van daer is oock gescreven, dat sy seer verstelt syn, dat geheel de Oostindische vloot in Hollant is ingekomen, sonder dat de Engelschen iets daer van hebben gekreghen. — Ofte waer is dat Don Estefan (soo hier geseit wert), een ligue aen de Heeren Staten heeft voorgedraghen, en dat sy daerna int minste niet willen luisteren, kan men aldaer best weten. — Den Bisschop van Straesburgh, is met de Marquis van Baden tot Insbruck geweest, en heeft gemelde Marquis de Keiser voorgedraghen, syn meninghe om te trouwen de Weduwe van den ouden Hertogh van Nieu-
burgh; sy is suster van den gemelden Bisschop van Straesburgh. — De zoon van Ragotsky, die een seer fraey Prins is, van seer ongemeen grote middelen en van de Catholique Religie, gaet trouwen met de dochter van de graeff Peter van Zrin, jongher broeder van Niclaes. Hier by gaet nogh de tidinghe, soo als die de scrivers uytgeven. Men gelooft de Keyser nogh voor St Martin sal hier syn, als wanneer wat meerder sal syn te vernemen, en

hope ick dan meerder gelegentheyt sal hebben te toonen dat ben

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts},
Ootmoedigh. en onderdaen. dienaer,
Pelgrim.

(Guilelmus van der Goes.)

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

LXXVIII.

Huwelijk van Duivens, ongeldig.

Ween, 31 October 1665.

Mijn Heer.

Op donderdagh was my een int logement wesen souken, die naer ¹⁾ in de kerck by my quamp; seyde, dat van de heer Leix, Domdeken van St Steven, by my was gesonden; deselve toonde my een brief, die de Nuncius alhier hem hadde ter hant gestelt, en was in dorso van denselven brief de verklaringhe van den gemelden Nuncius, dat dien brief was gescreven by den Nuncius, die te Parys resideert; den inhoud van den brief was, dat de Nuncius alhier wilde ²⁾ vervolghen de sake van Pievesana; buiten dat, toonde die man my een procuratie, die in blanco van Paris aen dees Nuncius was toegesonden; en hadde dees Nuncius daerin gestelt, de naem van die man, die is Doctor Smit, en seyde my den Doctor, dat om die sake te vervolghen, Duyvens soude moeten geciteert werden, en als dat soude geschieden by edicte, dat het seer veel soude kosten, ende dat hy het gelt soude moeten ver-

---

1) Naderhand.

2) Moest.

schieten, en vraeghde my, of ick de insinuatie soude willen aennemen. Ick seyde, dat daertoe gheen last nochte gheen lust en hadde; dat hoe grooter de kosten waren, hoe beter het was; dat Duivens thien duisent guldens hadde, om in die sake te verrechten¹⁾; dat ick hadde verspeurt soo grote vuilicheyt in der sake gepleeght was, dat het my ten hooghsten verwonderden, dat daervan nogh gerept wiert. Hy toonde my een extract uyt copulations-prothocol, en was daer gecommenteert aen de kant, dat de discrepantien, die waren in den datum tussen den eersten en den derden, voorquamp doordien de scriver, die de copulations-brieven hadde gescreven, door abuis het protocol van de gedoopte, in plaets van gecopuleerde hadde genomen, en dat daerdoor die verscheide data's waren (t'ghene mede wel tot voordeel van Duivens te nemen is, alsoo in de interrogatorien by Troyer geseyt is, dat den doop eerst geschiet is, en soo datelyck daerop de trouw). Ick seide, dat als sy al door getuighen souden kunnen bekrachtighen, dat de copulatie geschiet was, dat dan van de ander syde sal bewesen werden, dat het niet reghtelyck is toegegaen, alsoo gheen dispensatie is daer geweest, nogh wenigher reden om te dispensereren; dat men seer wel wiste, hoe lichtvaerdelyck het dickwils met het copuleren toeginck; dat seker voornaem Hollants edelman was vergeckt in een comediantin en haer wilde trouwen; dat de vrunden daertegens waren; dat dees edelman met de comediantin naer Brabant ghinghen, alwaer haer een priester sonder eenighe geboden, nogh wenigher dispensatie, en nogh mogelyck dat gheen van tweek catholyck was, haer hadde gecopuleert; dat naderhant die copulatie in Holland was gedisputeert en verstaen, dat gheen trouwen was, dewyl selfs die copulatie niet en was geschiet volghens de instelling vant Concilie van Trenten, die drie kercken-geboden vereischte. Ick seide, dat veel exemplen waren, dat jonge luiden op die manier waren aengehaelt geweest door fielen en andre, die met hoeren de partie hielden, ende dat alsoo goede-luyden kinderen vervoert²⁾

1) Met procedeeren verdoen.

2) Verleid, bedrogen.

wierden; dat men hier moghte doen wat men wilde, dat in Hollant alle teghenweer soude geschieden, ende dat sy gheen kosten souden sparen, en dat het niet anders als tot de grootste verkleininghe van eenighe gheestelycken en konde uytvallen, ende niet minder te wachten was, alsdat Duivens van syn vrou, die is van een seer voorname geslacht en alle andre qualiteiten, soude gescheiden werden. Den Doctor seyde, dat hy de sake niet en wilde aennemen; ick seide, dat hy konde doen wat hy wilde, ende gheen kosten behoefde te sparen; dat in Hollant mede luyden waren, die dat werck met alle syn circonstantien wel souden examineeren; myn afscheyt was, dat ick met den Nuncius niet te doen, nochte oock hem iet te seggen hadde, dan, indien Sijn Hoogh Eerwaerde my iet te seggen hadde, dat als hy wilde seynden, ick by hem soude komen; sal afwachten wat doen sal. Op gistren sprack ick met den Domdeken Leix, die van Antwerpen is, en hebbe goede kennisse met hem, verhaelde hem het gepasseerde; hy seyde, dat men van hem attestatie begheerde, dat de Choormeester en Troier voor de consistorie gehoort waren. Ick seyde, dat hy het wel doen kende, maer dat daer een vuil spel aen vast was; waerop hy toonde, daertoe gansch gheen genegentheyt te hebben. Dewyl mogelyck dat werck op alle manieren sal aengegrepen werden, soo hebbe gheen tyt willen laten voorovergaen opdat men hem aldaer tot teghenweer be-reide, want sal het met geweld moeten gehouden werden. Dit is al wat daervan wete, dus einde en blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

LXXIX.

*Belangen van Freule de Hornes. Huwelijk des Keizers.
Weener nieuwstijdingen.*

Ween, 1 November 1665.

Mijn Heer.

Hiernevens gaet het begheerde protectorium, t'ghene my gisteren voormiddagh wiert gebracht, simplyck, ick wilde het getekent hebben, daerop geseyt wiert, dat dien het niet tekenen en konde, ofte most het vidimeren, t'ghene twee duitsche gulden soude kosten, en voor de simple copie hadde al een gulden betaelt, soodat het drie duitsche gulden met den andren kost; dat syn twe ryxdaelders; boven dat hebbe een halve ryxdaelder gegeven aen de knecht, die het te weghe heeft gebracht naer veel lopens, want de myne kende ick daerin niet gebruicken; ick hebbe het met een leesbaer character laten afscriven; soo uwe Ed^t dat behout, wilt het Freilin eens laten lesen, alsoo sy niet gelooft heeft, dat het verleent was; dewyl veel hout, dat ick een briefie afsonderlyck make, soo gaet hiernevens dat aengaet een otra suerte de borrachos; ick vrees, dat die luiden wegghen die sake, moeite enough sullen hebben, want dewyl die vrou gestaect is ¹⁾ met die almogende luiden, moeten sy wel maken op haer hoede te syn; my dunckt sy middelen enough hebben om haer te defenderen. — Op Maendagh is de Keyser van Insbrück verreyst; het is gewisch, dat de bruit in de maent van Februari van Madrid sal vertrecken, om nogh voor St Jan hier te syn; hierby gaet t'ghene hier geseyt wert, autentiek uyt het testament van de Koning te syn; mogelyck sal het daer nogh beter syn. Gelieft myn gebiedenis te doen aen de heer Frentz, en hem te seggen, dat de grote Graef Porcia, die een regiment hadde, in Stiermarck, in duel te voet vechtende, is doot geschoten. Dat is wel al

---

1) Vermaagschapt is aan.

wat wete, waerom versoeke myne gebiedenisse aen alle vruuden en bekenden en einde blivende

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

De Hofcansler Graef van Zintzendorf is hier gekomen, en wat beter te pas.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

LXXX.

Franschen in de Nederlanden. Verbond van de Franschen met de Munsterschen. Eischen gesteld aan den Bisschop van Munster. Beschouwingen over den Munsterschen oorlog. Alle schepen in Holland binnen; hoekers en buizen tegen het verbod uitgelopen. Landbouw- en weerberichten. Geldelijke zaken. Nog geen oorlogsverklaring van Frankrijk aan Engeland.

Hage, den 4 December 1665.

Mijn Heer.

T'zedert het Frans secours hier is gecomen, hebben noch niets uytgerecht, als alleen daer sy passeeren ende noch leggen de boeren wat qualyck te handelen, naer ouder gewoonte; de conjunctie met onse troepen is noch niet geschiet; t'schyndt de Francen niet Overisel willen, maer van goede winterquartieren verseeckert soecken te syn. Daer syn hier geen weynige die geloven, dat de Francen met die van Munster wel eens syn, off ten minste dat die alle in Francen dienst welhaest sullen overgaen,

soo het saysoen maer goet sal syn, en dat nu maer dilay soecken om tyt te winnen. Hier is een trompetter geweest, soeckende van de Staten stilstandt voor drie maenden, doch is geheel affgeslagen; deselve hadde oock brieffen aen den Ambassadeur van Vranckryck om de mediatie, doch is mede affgeslagen; t'geen wel iets schynt te contrarieeren aen t'geen boven hebbe geseyt, maer als daerby sult sien, dat de Francen, die, als eerst op onsen boom waeren, datelyck aen de man wilden, nu uytstel soecken tot tegens de voortyt, sult wellicht cunnen afnemen, dat al dat doen maer een stratagema is, om volck aen dees zyde te hebben, om de Keysersen uyt de Spaensche Neerlanden te houden en om met die wervingen, die in Brabant meest is geschiet, de Spaensche sooveel volcx, meest oude soldaten, te ontrecken. Ick soude wel cunnen goet maecken, dat Mr d'Estrades heeft geseyt, dat als de Munstersche met de Francen souden geconjungeert syn, dat haer niemant licht soude resisteren. Dat het de Spaensche Nederlanden gelden sal, is wel seecker, want sy van hier hondert en vyftich Francen, die sy Dolphins noemen, te rugge ontboden, om officieren te syn van hondert compagnien paerden, die de Coninc doet werven en voor Paeschen moeten compleet syn. Daer is noch mede ordre gegeven, tot vierhondert compagnien te voet te werven, die samen veertichduysent man effective sullen moeten syn, op seer hooge indignatie. Mr Friquet doet hier seer veel moeyte om de mediatie tusschen den Bisschop en ons te bevorderen, maer alles is sonder effect off apparentie, alsoo desen Staet het in het wilde werpt, ende eerst begeert, dat den Bisschop de plaetsen en sterckten, die hy ingenomen ofte gemaect heeft, sal ontledigen; dat men, dat gedaen synde, commissarissen sal geven om te handelen, maer dat Mr Friquet oock, alvooren iets te doen, sal moeten cautie stellen voor de reparatie van de schade, die de Monstersche hebben gedaen, soewel aen de goederen van d'ingesetenen, als schade van den Staet, soo door het werven van volck, als disreputatie, van dat den Bisschop haer soo vyantelyck heeft derven aentasten; in somma, men is soo ver van den anderen, dat geen apparentie en is, die saecke te vinden; oock soo sullen

de Francen dat wel diverteeren tot op het leste, als sy haer profyt en tyt daarmede sullen gewonnen hebben. Mr Friquet is een dach off drie uyt den Haegh geweest en is het vermoeden, hy tot Utrecht is geweest, om met de heer Blaespil, die de saecken van de Cheurvorst van Brandenburch doet, te confereren. De heer Cheurvorst wert hier seer gesuspecteert ende en is met hem noch niet geslooten aengaende d'inruyminge van Orsoy off eenige andere plaets; het is somwylen wel wat in apparentie, maer als de Francen daer de lucht aff hebben, gaet het heel achterwaerts, soodat alles wat sy willen hier noch voor goet wert aengenomen. De Graeff van Zolms is hier gecomen, bericht dat voorseecker een goet deel Keyseren in aentocht syn; van de waerheyt sal den tyt alle twyfel wechnemen. Soo de Keyser soo voorsichtich waer en maeckte hem meester van Munster, sonder dat onder dat pretext den Bishop syne troepen aen de Francen overgaff, soude niet weynich kunst met kunst betaelen, maer t'sal beswaerlyck te doen syn. — Ons scheepen syn nu alle thys gecomen, en niet in zee als eenige houckers en buysen, die, omdat niet leech connen syn, tegen verboth in zee syn gelooopen want soo niet, cunnen niet leven, en alles is hyer duyr van boter en kaes; het broot is goetcoop; het hoey weynich gewonnen en seer duyr, soodat de troupes daerdoor al beswaerlyck sullen connen bestaen en int velt blyven; de rivieren syn seer hoog; de winden dagelicx noordtwest, soodat weynich ebbe gaet; de stormen hebben de duynen langs de kust seer affgespoelt, soodat heel steyl staen. — Dewyl noch plaets genoch hebbe, sal versoecken te weeten, off niet en weet, waer dat gebleven mogen syn de documenten en principale rekeningen van de kercken, die wy wel nodich van doen soudon hebben, om te betoonen, dat den omeslagh die tans gemaect werdt, tot vierenvyfflich stuyvers op de mergen voor een derde part, en noch sooveel tot lasten van de Ambachtsheeren, te weeten seven-duysent gulden, en sooveel uyt de gemeente en ingesetenen, deuchdelyck is, en niet minder en can syn. D'ingesetenen comen daertegens in oppositie, hebben een mandament poenael tegens d'executie van den omeslagh,

die by octroey van de Heeren Staten gedaen wert, gecregen, daermede al veel spels hebben, omdat de reeckeninge, die A° 1649 gedaen is, in questie willen trecken, en die behouften willen naersien, die, mits de doot van den secretaris van der Houck, niet weten te vinden. Voor desen hebbe oock gescreven, dat van het landt, dat van den secretaris Bischoep gecocht hebt, noch iets soude wederom te eysschen hebben, over de verpondingen, die, geduyrende sy possessieurs waeren, niet en waeren betaelt, en wy hebben moeten betaelen, mits ons regres tegens ons voorsaeten. Sy ¹⁾ seyt, dat UE. die heeft laeten corten, dat geen apparentie en heeft, sooals oock hebt gescreven, maer in haer boeck staet het soo geteyckent, en ick weete die liquidatie, die met haer geslooten hebt, nergens te vinden. Soo weet off geheucht waar die leyt, soude die wel wenschen te cunnen vinden, om dat restant in te vorderen.—Hier gaet slechte betalinge om; de granen, tarru en rogge is slap, maer gerst die goet is, doet 40 tot 45 gulden t'hoet; het goet coolzaet is weer wat gewillicht en doet nu 42 pondt, dat voor drie maenden 45 gedaen heeft en geschaepen was op 60 te sullen loopen, doordien geen walvisch is gevangen en geen out op en lagh. — Hiermede hebbe niets te adviseren, als dat de Francen noch geen oorlogh aen Engelandt verclaert hebben, maer werdt dat manifest gedrukt, alsmede een declaratoir van het Parlament van Parys, waerby de Coninck verclaert wert, wettich erffgenaem van Brabant en Henegau. Siet dat niet naer een harden oorlogh. Blyve naer groetenisse van alle vrinden

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

---

1) De tegenpartij. Zie blz. 166.

LXXXI.

Stormen en onweer in Holland. Schade daardoor alom aangericht. Brand in den toren der Oude Kerk van Delft. Fransche wervingen en oorlogstoebereidselen. Onderwerping der Munsterschen en einde van den oorlog met den Bisschop. Oorlog door Frankrijk, volgens gerucht, aan Engeland verklaard.

Hage, den 8 December 1665.

Mijn Heer.

Voor dese mael sal noch niets als swaericheyten connen sryven, soo van watervloeden als brandt. Voorleede Saterdach, op St Nicolaes-avondt, waeyde hier een ongemeenen storm uyt den noordwesten en duyde van Vrydaghs snaghts tot Saterdachs heel laet in den avondt tot ontrent tien uyren, en is het water voor Scheveling soo hoogh geweest, als noeyt in 80 jaeren; de duynen syn meer als twee roeden affgespoelt en staen soo steyl als steenclippen. Het verlies dat tot Catwyck, Noortwyck en der Heyde is geschiedt, is: op de Heyde 9 huysen, op Catwyck 2, op Noortwyck mede ende op andere zeedorpen naer adenant; het water quampt t'Scheveling tot voor het Gasthuys; doch die schade is noch de minste, maer de polders, die men noch telt, syn 15, waeronder de polder van Wielderecht, aen de Kil, Rosenburch en Blanckenburch, de voorpolders by Schraevesande en andere meer, oock mede de Velsedyck, soodat men tot Haerlem niet can gaen, als door eenige straeten, ende noch maer langs de cruynen. Voort syn in Noorthollandt ende Vrieslandt verscheyden dycken doorgebroomden, daer van men noch particulierder, en soo vreesse, swaerder sal hooren. Wy hebben in ons quartieren, dat noch weete, Godt loff, geen schade gehad. Ten selven daege, ontrent half vieren, is van den Noorden tot den Zuyden een grooten donder en blixem, maer ééne slagh, gelopen, sneeuwde en hagelde het seer hardt, en vatte den blixem buyten Haerlem in eenige huysen, die gans wechgebrandt syn.

Tot Valckenburch raeckte den tooren in brandt en eenige wooningen, die aen het marctvelt stonden, en raeckte de blixem aen de noordwyser van de oude kerck tot Delft, alwaer mede vatte, doch wiert tydelyck ¹⁾ gesien van eenige brouwerskneghts, die naer de koster liepen, en dempten den brandt aen de wyser, met hen hoeden en voeten de vlam uytslaende; ondertusschen lude men en quamp veel volcx byeen; slisten ²⁾ voorts den brandt, die door de groote windt binnen was geslaegen, en gevat was aen een balck, 14 en 10 duym dyck, die aen het eene eyndt als door was gebrandt, en is soo geluckelyk geslist, sonder meer quaets te doen. t'Sal goet syn, soo het jaer 1666, dat men seyt Numerus Bestiae te syn, niet meer quaets doet; d'apparentien loopen daer wel naer toe, die door de sterren met de staerten al schynen voorseyt te syn. — Dat de Francen groote preparatien maecken tot wervingen, is wel bekend, en dat, om de Munstersche volckeren aen haer te trecken, al voor lang twee commissarissen in het leger hebben gehad; dat oock vyfhondertduysent guldens tot Amsterdam hebben overgemaect, om deselve, als die sullen hebben, contant op de handt te tellen, is voorseecker; sy connen niet swygen, dat Venlo en Ruermondte ende Stevenwaert daer mede sullen aentasten en besetten om aen de Keyzersche en alle Duytschen de passagie op Neerlandt te beletten, en hebben die cans goet, alsoo daer gans geen volck in is en van weynich sterckte syn. Daer is geresolveert, om de diepe wegen, de troupen voor de winter van goet garnisoen te versorgen, alsoo door de groote wateren en nat weder niet connen uytrecten. De luyden daer de Francen passeeren, claegen seer van schofieren en ander overlast. De Staten hadden aen de Stenden van Munster gescreven, dat wilden hebben reparatie honorable en profitable voor de schade, die van den Bischoep haer hadde gedaen, off dat haer wilden comen besoecken; waerop hebben heel ootmoedich geantwoort, dat sy tot

---

1) In tijds.

2) Bluschten.

reparatie van de schade souden betaelen twee milioenen, ende voor het honorabel, dat daervoor in souden staen, dat den Bischop haer noeyt viantlyck meer soude aentasten, soodat dien oorloch nu al ten eynde is, en, soo veele beginnen te gelooven, maer aengeleyt, om de Francen dat volck buyten ombragie te doen hebben. Den oorloch tusschen Vranckryck en Engelandt seyt men, dat op nu voorleede Vrydach tot Calis en de Zeecust soude gepubliceert syn. Van het vangen van Gorgas is niet waer, hoewel het in de couranten staet; daer wert voorsekert, dat de Turcken weder sullen affcomen. T'is gewis dat een Frans envoié derwaerts is, om wat goets daerin te wercken. Wy connen niet doen, als Godt almachtich bidden voor de behoudenis van het Christendom, en dat de plaegen van ons wil affkeeren. Waer mede blyve, naer groetenis van ons gansche familie ende de vrinden, die alle gesondt syn en Godt voor UE. bidden,

Mijn Heer,

UEd. genegene dienaer,
A. van der Goes.

LXXXII.

Verslag aangaande de zaak van Willem Van der Goes. Weinig uitzicht op bevrediging. Moet dichterbij komen. Aanstaaend huwelijk van den briefschrijver Mr. Adriaen Van der Goes met Juffrouw Van Hoogendorp. De Franschen willen de Munsterschen bedwingen. Portugal tegen Oostenrijk. De zaak van Duivens over het ongeldige huwelijk, voor het Hof van Holland.

Hage, den 8 December 1665.

Mijn Heer.

Ick can niet verder seggen aengaende UE. saecke, als voor desen al hebbe gedaen; dat is, dat Juffrou Duy-

vens al heeft in t'werck gestelt, dat mogelyck is, om een schriftelycke acte van soeninge te becomen, maer dat de kinderen daertoe niet en willen verstaen, maer seggen in oppositie tegens brieven van remis, niet te sullen comen. Voorts, dat de tyden hier jegenwoordich seer wonderlyck syn, dat men niet en weet hoe men het heeft; dat sonder intreynement door te crygen, sal al veel spels hebben, en daerom raeden den Heer van Maesdam en andere, ons seer wel genegene, dat het goet waer dat UE. eerst tot Luyck, Ceulen off ander naerder plaetse quaempt, en dat men voor ses maenden permissie versoecht, die niet licht geweygert soude werden; dat men UE. dan hier gewent seynde te sien, de saecke ten principale minder swaericheyt soude hebben: daertoe wenschen, dat wilde resolveeren. t'Sal in alle gevalle daer soo goet te leven syn, als tot Ween. — Dat niet gescreven hebbe eenich bericht over de aenstortende nieuwicheyt en veranderinge, hebbe gelaeten, uyt reden, dat daardoor mogelyck noch meerder opgeset soudt werden. T'is seecker, dat de grootvaders-broeder van de Juffrou, die geheeten heeft Gysbrecht (sooals oock haer vader is genaempt geweest), is geweest Raetsheer in het Hoff van Hollandt; dat oock by Gouthouven is te sien. Haer moeder is een dochter van den Auditeur van Santen, welke familie tot Delft van de slechste niet en is. Haer grootmoeder is Wingaerden, en reekenen noch maeghschap met de soon van de president, die nu Heer van Moermond is, en, ten waer mogelyck gepreoccupeert waert, soudt haer met reeden connen stellen voor die Juffrou, die niet vry was ab incestu, en uyt die geboorte haer meeste goet hadde beseeten, en daerop soo laetdunckende, dat sy, als het haer luste, liet seggen, dat met de kaersmaecker moest reekenen. Ick hebbe daer node toe gecomen om dat te seggen, en sonder Witters het testament-maekertie, die, als op het Hoff maer gaende, van wat nieu hadde gesproocken, en als men van hem affgaende, syne saecke maer hadde gerecommandeert, daer consultatie voor wiste te stellen, en andere meenichvuldige by connen setten; maer sal alles laeten en seggen, dat, soo frere Martin syn oordeel over haer

wilde geven, dat op haer persoon en deucht niet sal connen seggen. Voorlede weeck waeren wy gesamentlyck tot de Secretaris Beaumondt ten eeten, daer op UEd. gesontheit droncken; daer sy aen dien huysheer en vrou mede seer wel beviel; mogelyck sult seggen, dat diergelycke wel meer waeren, soo ick oock gelooff, maer bevinde, dat couragieus en oock minager ¹⁾ is en veel voor d'eer heeft. Ick wenschte dat onse juffrou soo wel de hande uyt de mou wilde steecken; maer daer nu mede genouch. Ick verseecker, dat voor UEd. groote genegentheit heeft, hoewel niet heucht UE. particulierlyck te kennen; doet haere gebiedenis aen UE. en bidt om een tydelycke herwaerts-comste. — Tot hetgeen by myn voorgaende hebbe gescreven, dat de Francen soecken die Monstersche troupen machtich te werden, sal seggen, dat alreede groot gelt tot Amsterdam is overgemaect, om deselve machtich te mogen werden. De heer Friquet doet veel moeyte tot de mediatie, maer daer werdt mede gelachen; men hout het hier met de sterckste, die naer alle appertantie de Francen syn. In Brabant werdt wel eenich volck geworven, maer can niet helpen tegens den vloet van volckeren, die tegens het voorjaer over haer sullen storten, en sullen ontwyffelyck alle die provintien affgelopen werden, ten waere Godt Almachtich een wonder-miraekel tot haer behoudnisse deede. — In Portugael werdt mede een groot quaet tegens het huys van Oostenryck gebrouwen, en werdt die Coninck opgemaect om oock dat ryck te beheerschen, gelyck de Portugysen voor desen van de Castilianen beheert syn geweest. Daer is hier tyding, dat Don Jan, met eenige Grands, aenspandt om het gouverno aen hem te trecken, ende de Coninge-moeder daarvan te verstooten, welck doen een groot naerdeel aen dat huys sal geven en oock onttwyffelyck met louysen geassisteert sal werden. — De saecke van Duyvenss. tegens Piovesana, trotteert hier voor het Hoff. Sy heeft hier de voorspraeck van den Francen en Spaenschen Ambassadeurs ende Mr Friquet, die seer hoogh neemt, dat men soude derven seggen, dat in het Ryck

1) Huishoudelijker.

aen het Hoff iets is geschiet dat niet recht soude sijn. Daer is een priester, die hier door de Francen is doen aengeven, een Picardt, die mede dapper voor haer ageert: als hem getoont wierdt de contrarieteyt in de actens en datens, en dat alles was toegegaen sonder gebooden off dispensatien, en hem gevraecht, als hem soo een paer volcx voorquam, off die soude derven trouwen; seyde: neen. Behalven dat Duyvenss. wilt verclaeren, haer noeyt getrouwt te hebben off by t'doopen geweest te syn. Die saecke is nu daertoe gebracht, dat die Piovesana overgeeft, dat soo men haer een reyspenning wil geven, dat sy sal vertrecken en van de trouw, die per interpositam personen soude moeten geschiet syn, wil renunciieren; als de saeck gedaen is, sal een copie van die acte sien te becomen en UE. overseynden. Waermede blyve naer groetenis van de geheele familie, die Godt bidden voor UE. gesontheyt tot zalicheyt

Mijn Heer,

UE. ootmoedige dienaer,
A. van der Goes.

LXXXIII.

Slechte voortgang in de zaken van Willem Van der Goes. Verslag der krijgswegingen in de Spaansche Nederlanden en in het Vaderland. Gevolgen van den storm op St. Nicolaasavond. Uitrusting van 170 schepen. Prijzen van brandewijn en van eetwaren. Verlangen naar het einde van den oorlog met Munster en met Engeland. Neef Gool. Keurvorst van Brandenburg.

Hage, 17 December 1665.

Mijn Heer.

Tot antwoort van dien van den 26 deses [Nov.] sal seggen, dat niet alleen by juffrou Duyvens voor UE. gearbeyt is, maer oock al by J^{hr} Haestrecht, de Raetsheer

Eeuwycck, den heer van Duyckenburch, de heer Cornelis van der Hoogh en andere, die door de hartneckicheyt van die luyden, niets hebben connen vercrygen. — Wy connen niet genouch verwonderen, dat men daer soo fabuleuse tydingen gelooft; daer is niet onwaerder als dat Castel-Rodrigue de France troupen soude hebben laeten passeren, onder belofte van desgelycke aen Syn Coninck toe te staen. Want hebben de Spaenschen niet een man by de handt gehadt om sulcx te connen beletten; oock syn sy gepasseert door het landt van Luyk sonder op Spaenschen boom te comen; sooveel is er oock aen, dat twee duysent Italianen door den Elsas willende, pas soude geweygert syn, daer men hier niet van en weet. De Brabanders, die altyts voor de windt seylen, staen niet weynich en dutten, voor al den aenstel der Francen. Dat 44 schepen op nieus van ons soude genomen syn, is mede goet Brabants, die het declareeren van den oorlogh tusschen Vranckryck en Engelandt, als daer de declaratie tegens haer op sal volgen, heel sal in desperatie te brengen, alsoo noch volck, noch gelt hebben. Het is wel seer verde van de stadt Groeningen te belegeren, dat de onse voor Lochem syn getrocken, alwaer twee bateryen doen maken, en sal die plaets, die van een berch gecommandeert werdt, geen twee daegen connen houden; daer naer sal men Westvalen intrecken; sal hem dat niet schoon staen en alsoo wys beleyt syn, off den Bisshop op het eylandt voor Offen waer geweest. Daer beginnen der hier al niet weynige om te sien naer de Francen, die hier soo huys houden, dat die van Nimwegen expres aen de Staten-Generael hebben doen seggen, dat sy deselve geen pas meer willen geven, en begint men nu al achterdocht te hebben, hoe die quyt te werden. Hebben aen de heer Jan van Gent, die heel Fransgesint [is] en neffens twee off drie die ligue helpen maecken (soo geseyt wert), buyten communicatie van de Vroetschappen, doen aenseggen, dat, soo de Francen daer weder quamen ende haer schade dede als voor desen, dat sy het aen syn goet en bloet souden verhaelen. Al de reeden die men heeft, om met Vranckryck aen te spannen, is, omdat men hier de luyden wysmaeckt, dat d'oorsaeck van den oorlogh met Engelandt

en den Bischof, compt van Spangien, en als het al niet waer en waer, dat men het altyt met de sterckste moet houden; dat Vranckryck ons alleen can maintineeren; van het opslicken werdt noch niet gesproocken, dat zal daernaer comen. Ick gelooff dat men den Bischof hier nu wat grooter titel geeft als hem mogelyck anders souden doen, om goet te maecken en verbeteren die slechte, die men hem voor een jaer hadde gegeven, en genouchsaem met hem hadde gespodt en geseyt, dat hy nauwelicx een Edelman was. Dat de peys met den Turck gemaect is, sal de Francen heel doen omsien, die hier tydinge hadde doen loopen, dat de Turcken het silver hadden doen munten, welck de Keyser tot present gesonden hadden, en aen Leslie doen seggen, dat, soo hy dat tot een jaerlicxen tribuyt wilde geven, dat hy dan peys wilde maecken. Lochem heeft het opgegeven, naer dat men die eenige dagen beschóoten hadde; de conditiën syn, so men seyt, dat met haer geweer en bagagie, waertoe 20 wagens hebben gegregen, souden uyttrecken. Het huys te Ceppel is oock over; het garnisoen in Lochem bestondt in 400 te voet en 50 paerden; waer naer toe men voort sal marcheren is noch onseker; het gevoelen is, een invasie door het stift Munster te doen; andere menen, dat men behoort het gros van den Bischof, ontrent 12000 sterck, aen te tasten ende ruyneren, alsoo geseyt wert, dat van Ments 5000 tot secours soude crygen. T'is seker dat van daer eenich volck gegregen heeft en als hy heel conde geslagen werden, soude al dat secours tot niet comen. Daernaer soude men het leger in de quartieren brengen, alsoo de meeste claegen over de groote naticheynt en quade voeragie, die voor de paerden hebbe. De cost volcht haer oock niet wel, omdat de zoetelaers wechlopen, doordien van de Francen haer het goet met geweld werdt affgenomen en daertoe werden noch geslaegen, t'geen niet can. — De storm, die hier op St Nicolaes-avondt gewoet heeft, heeft al vry meer schade gedaen als voor desen hebbe gescreven, want is heel Waterlandt ingelooopen, soodat daer veel vee en menschen syn verdroncken; oock is de Heerepolder in het Speuy, daerontrent voor desen noch was, ingebroocken, en oock de Suyspolder

geinnundeert; de Noortpolder, annex den Bommel (die geen schade heeft geleden), is mede door, en voorts allesints ontalcke ¹⁾. De schade in de packhuysen en kelders is onwaerdeerlyck. Den dyck van Numanspolder heeft geen schade geleden, maer heeft van de Clem aff tot Zaeyersstee, maer een handt breet boven gehad, van daer tot aen de molen $\frac{1}{2}$ voet en voorts tot den Hitsert heeft het water en deeck op de aen-cruyn, en op veel plaetsen op het midden van de cruyn gestaen, sulcx dat bynaer op gelycke hooghte is, en soo die corts ²⁾, als de sluis doorgebroocken was, aen het oost niet waer gehooght geweest, soude het water daer meer als een voet overgelopen hebben; nu wert goetgevonden, naer gelegtheyt een voet off twe op te cappen, om buyten alle sorge te mogen syn. Dat verlies van polders en schade geeft hier een groote ellende, en verset de finantien seer, alsoo men de luyden nu qualick soo can schatten, als men voor desen wel gedaen heeft. — Ondertusschen sal wel groot gelt van node syn tot d'equipagie van 170 scheepen, daer onder t'sestich gans nieuwe, die alle met grooten erenst toegerust werden. Hoewel men door de hoofden nu met geen scheepen can vaeren, soo sal nochtans een schip voor de camer van Delft met de eerste oostewindt achterom loopen. — Veel coopluyden stellen oock toe, gelockt door de groote winst, soo door connen comen, want is de brandewyn hier seer duyr; het achtendeel, sint dat voor desen 22 stuyvers coste, gelt nu 2 guld. 10 stuyvers, en soo geen en compt, sal haest het dubbelt gelden; oock is noch haring, noch vis te crygen; alleen is het een geluck, dat den tarruwe goedecoop is voor de arme luyden; het zaet doet weer 44 pondt dat puyck is; soo op 50 compt sal vercoopen. — De heer Friquet hout noch gestadich aen, om de mediatie tusschen den Bishop ende ons. T'schynt dat d'inconvenienten oorsaek syn, dat wat beter gehoort wert, en dat apparentien syn, dat commissarissen sullen gegeven werden om mede te han-

---

1) Overal talrijke.

2) Kort geleden.

delen, daer men voor desen niet van heeft willen hooren spreecken. Godt gave, dat eerst die peys en daernaer die met Engelandt mocht gemaect werden. — Het boecktie hebbe aen neeff Gool doen geven door den student, en doen seggen dat de reste sal volgen, en oock aen Zyn Ed. sult scryven. De saecken van den Brandenburger met syne troepen, syn oock reeden, dat het accommodement te beter mochte voortgaen, maer sal d'evacuatie beswaerlyck volgen, alsoo wy seer vast staen op de partagie van t'jaer 1634, daer de Francen ons mede kittelen, het gaet daernaer met het houden soo het wilt. Hiermede blyve, naer groetenisse van alle vrinden ende bekenden, die Godt loff, noch in goede gesontheyt syn en voor UE. bidden

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

LXXXIV.

Persoonlijke zaken. Verslag der krigsbedrijven, der onderhandelingen en vooruitzichten in Nederland. Weerberichten. Sterkte van het leger voor het jaar 1666. Beschouwingen over de aanspraken van Frankrijk op de Spaansche Nederlanden.

Hage, den 1 January 1666.

Mijn Heer.

Naer wenschinge van een geluckzaligh nieuwjaer, t'welck Godt aen alle geve beter als by de propheten voorseyt wert, omdat het getal van tel-letteren daermede nu uyt is, sal nu voorts antwoorden op UE. van den 12den der voorleeden en seggen, dat ick de teyckeninge van de bruggen met de descriptie al hebbe affgesonden, die niet en twyffele off sult nu al ontfangen hebben; t'sal wel syn, soo daermede maer gediend sult syn, dat hoope. De

heeren Overbeeck hebben door haer broeder tot Francfort aen UE. de prys van het cabinet doen overscryven, soo sy my geseyt hebben, en soo het niet gedaen hebben valt my niet te wyten, en haer schadelyck. — Dat verwondert my ten hoogsten, dat begeert, dat adviseren soude off de Brefe Tang ¹⁾ by de Munstersche oock ingenomen is, omdat het uyt Brabant gescreven is; hoorde genouch om te geloven, dat het niet waer en is, want die luyden adviseren haere droomen en willen, dat die voor waerheyt aengenomen werden, en off ick nu al verseeckere, dat niet ingenomen is, soo sullen diegeene die met die opinie ingenomen syn, daerom niet laeten te geloven, dat sy gaerne sagen. T'is genouch dat UE. daer nu van versekert syt, dat niet en is. — T'sedert het innemen van Lochem, hebben de onse een beleigh van Bouckholten menen te doen, daervan beleth wierden, doordien de vorst d'aerde hadde hardt gemaect, ende dat de plaets leyt in een maras, rontom wel half soo breed als tusschen den Haegh en Ryswijck, daer op de meeste plaetsen $2\frac{1}{2}$ voeten en meer water stondt; daerenboven en was daerontrent geen voeragie voor de paerden, en seggen d'officiers, dat veel paerden in ses daegen geen rou voer gegeten hebben en maer een weynich haver, die de ruyters mede hadden genomen, en van haere mantels lieten eeten, om niet te quisten t'geen soo schaers hadden. Door de koude, syn verscheyde soldaten, die op sentinelle gestaen hadden, doot gevroosen, soodat Monsieur Pradel seer hoogh protesteerde tegens de Gedeputeerde van de Staten, dat men syne troupen door gebrek van viveres en andere behoufften ruyneerden, en begeerde, dat men die in het garnisoen soude brengen. Prins Maurits dede gelycke clachten; en wert geseyt, datter verscheyde regimenten van ons troupen syn, daervan wel 200 gesturven off wechgelopen syn, soodat men uyt noot gedwongen is geweest het velt te quiteeren en het volck in garnisoen te leggen. De Francen syn geleyt in de plaetsen aenhoorende den Cheurvorst van Brandenburg, dat hem soo heel wel niet

---

1) De schans Bourtange, in Groningen.

en gevalt. Ondertussen werdt hardt gehandelt om hem contentement te doen, daer hy syne voorgestelde reeckeninge niet wel sal byvinden. Daer syn nu tot Cleeff affgesanten van alle princen. Den Ambassadeur van Vranckryck, die daer is geweest, is vertrocken, doch compt int corte weder. Elck soeckt eenich voordeel van dien Prins te bedingen. Monsieur Friquet, die seer bearbeyt de mediatie tusschen den Bischoep en ons, heeft het soo verde gebracht, dat men is beginnen te comen op het instellen van eenige articulen, waervan onder andere is, dat den Bischoep de genomene plaetsen van Bercloo, t'huys te Keppel en andere soude evacueeren; dat hy naer acht daegen van de evacuatie syne troepen soude moeten licentieeren, en van deselve geen meer in dienst mogen houden als 600 te paert en 1500 te voet, tot bewaeringe ende defentie van syne landen; dat hy geen nieuwe troupen soude mogen werven, buyten speciael consent van den Keyser; dat oock geen passagie soude mogen gegeven werden door het Stift aen eenige troupen, die iets tegen desen Staet souden presumeeren te doen, ofte deselve in eeniger wyse te assisteeren; dat, syne troupen affgedanckt hebbende, deselve sullen mogen aengenomen werden by degeene, die deselve soude willen aennemen. Let eens off Vranckryck die niet aennemen sal, soo maer dese handelinghe voortgaet. Ondertusschen can men sien, dat de wapenen noch te water noch te lande ons soo seer niet en favoriseeren als wel voor desen, en daerom soude het best syn, dat wy den Staet allesints door een goede peys verseeckerden. — Gisteravond waeren brieffen uyt Engelandt gecomen, daerover de Staten-Generael aenstondt syn vergadert; oock syn de Staten van Hollandt op sight des brieffs beschreven byeen te comen, en gelooft men Saterdag off Sondach hier sullen syn. T'is niet wel bekend, waerom die beschryvinge geschiet is. Daer wert geseyt, dat het is, omdat Denemarcken de mediatie tusschen ons ende de Engelsen presenteert en dat die by Engelandt aengenomen soude syn, sonder dat de Francen daer eenichsints in willen laeten, en staet te duchten, dat de naerder verbintenis, die met Vranckryck hebben gemaect, ons dat sal beletten. Hoe het is, daer is wat nieus

voorhanden. D'Engelsen syn met 30 fregats uytgeloopen, soo gelooft wert, om op ons Oostvaerders te passen, die Godt loff, 66 starck syn en werdt niet een gemist. — Daechs voor Kersavondt, hat het hier seer hardt beginnen te vriesen en liep men den vierden deser met slee en paert over het veltys; gister middagh heeft het beginnen te doeyen en desen nacht wel geregent, soodat het ys haest uyt het water sal syn, soo maer voort doeyt. T'schynt, dat als by UE. gevroosen heeft, dat wy dan daernaer de vorst hier oock crygen. — Den Staet van Oorlogh, die wy hier hebben sullen de naeste somer, sal bestaen in 80000 soo te voet als te paerde, behalven het bootvolk, die alle by desen Staet betaelt sullen moeten werden. Hiermede ben teynde nieus en blyve naer groetenis en geluyckwenschingen als vooren van alle vrinden

Mijn Heer,

UE. genegene Dienaer,
A. van der Goes.

De juffrou ende student hebbe gerecommandeert aen UE. te scrijven, doch vallen beyde te traech.

Dat de Francen een deductie hebben gedaen maecken over het recht van devolutie over Brabandt en Hene-gouwe, moet wel wesen, omdat de Spaensen daer iets tegen hebben gescreven, dat hier by rechtsgeleerden en frater Martin, niet soo vreempt en wert geoordeelt, doch het Frans hebben niet gesien. T'is seker, dat de Brabanders hebben geadviseert, dat het aen Vranckryck soude moeten comen, t'geen het sotste is, dat te bedencken is, want dat recht in Brabant niet universeel is, en sulcx soude het eene gedeelte anders als het andere moeten erffen, en is het seker, dat het imperium universale off dominium hem naer die manniere van versterfte niet reguleert. Die cloucke rechtsgeleerden souden wel werck hebben, als dat goet souden maecken, want als de Graeff van Hollandt het graeffschap hadde van syn moeder ende tot Leyden stierff, naer syn moeders doot, soo soude de vader dat erven van syn soon, en soo de soon tot Delft quam te sterven, soude niet de vader, maer de vrouwe-vrinden

dat erven. Wie hoorde oeyt soodanigh recht van een graeffschap reguleren naer de costumen van particuliere goederen, die onder een graeffschap off hartochdom syn gelegen, off sagh oeyt soodanige heerschappie splitsen. Soo de deductien become, sal UE. overseynden, en soo de Keyser, contrarie advisen van de fiscael Stryen, ad^t Kerckhoven en alle andere fameuse advocaten, begeert voor syn recht, soude die hier wel geraysonneert connen crygen, ten waer het lieten om ontsagh der Francen. Twaer niet quaet, dat het versochte in tyts, eer gesproken waere.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

LXXXV.

Persoonlijke belangen. Oorlogsbedrijven van- en tegen den Bisschop van Munster. Nederland op twijfelachtigen voet met alle naburen. Neigt meer en meer over naar de zijde van Frankrijk. Pasquillen tegen de Nederlandsche Regenten. Zaken van Overmaas. Staten van Holland beschreven. De Staat ook Franschgezind. Belangen van Willem Van der Goes. Weer- en familieberichten. Fransche officieren in 's Gravenhage in kwartier. Waarom niet in andere plaatsen.

(Ontfangen 29 January 1666.)

Mijn Heer.

Gelyck myne brieven niet altyts op haer dach overcomen, soo gaet het oock met de UE., en sal daerom op dien van den 23 verleden seggen, dat niet becommert houft te syn over het boecktie, t'geen nu int geheel hebbe become en aen neeff Gool gesonden. Het deel op den 12 November gesonden, was laeter gecomen als hoorde. Als syn E. dat sal gelesen hebben, sal het den student eens laeten leenen, om te lesen. — T'sedert dat d'onse hebben geweest om Bouckholten te besichtigen, t'geen

rondtom in het water stondt, ende sulcx niet wel mogelyck t'attaqueren, te meer, omdat geen vouragie voor de paerden was, en heeft het voer soo duyr en schaers geweest, dat veele in vier daegen geen hoey en hadden gehadt, waerom geresolveert is, in garnisoenen te trecken. Men seyt, de gedeputeerde van de Staten daer seer tegen syn geweest, ende dat gewilt hebben, dat men elders Westvalen in soude trecken, t'geen by den Chrysaet niet is goetgevonden, omdat men het leger, dat in 18000 man bestondt, door gebreck en ongemack tot niet soude maecken, sonder voordeel te doen; dat men de voortyt moeste uytwachten. Daer was oock al sieckte onder het volck en hebbe hier van de guardes gesien, die seer deerlyck gestelt syn. Nu spreekt men al evenwel van een leger van 7 à 8000 man in het Stift te seynden, om de Bischopse thuys te trecken, die al wederom driehondertvyftich van de onse geslaegen hebben, die tot Swol waeren gecommandeert om eenige Monstersche te verrassen, doch syn in de knip geraeckt, en tweehondert gevangen, de reste doot off ontcomen; al de schade die wy lyden, compt, doordien wy geen goede advertentie hebben en door de spienjongs bedrogen syn. De Monstersche hebben over ys een goeden beuyt van beesten en paerden ende rycke boeren gehaelt, en een convoey van 20 wagens, dat naer Grol ging, gecregen; maer het volck was meest ontloopen, doordien de Bischopse meest op den beuyt saegen, die niet anders als amonitie was en weynich gelt. De Francfortse tydingen, van 2800 geslaegen, is all soo waer, als dat Gorgas met vrou en kinderen soude gevangen syn. T'is te verwonderen, dat van hier soo groote onwaerheden werden uytgestroeyt, die, als ontdeckt werden, grotelicx prejudiciabel syn aen desen Staet. Dat geen apparentie is tot de mediatie van de heer Friquet, is wel seecker, en off de Baron de Goes, die wel geweten hebbe dat t'Utrecht was geweest, iets goets tot vrede sal weten voor te stellen, staet mede seer te duchten. De Cheurvorst van Brandenburch werdt seer gesolliciteert by de Francen, dat doch de partye met ons soude willen houden; beloven hem te sullen doen inruymen alle plaetsen die wy van hem in besettinge heb-

ben. T'gaet met de prestatie soo het best mach. D'Engelsen soecken hem voor haer intrest te engagieren en beloven mede groote saecken; de Sweeden doen oock dapper haer beste, die met veel volck affcomen; soo men hier voorgeeft, souden het met ons houden; andere seggen, dat het met den Bischoep willen aenvangen, om revengie te haelen van t'geen in de Sondt door ons hebben geleden; t'is seecker, dat wy in groote swaericheyten en onsekerheyten sitten met onse nabuyren. De handelinghe met Brandenburg, die al op goede voet stondt, gaet weder achterwaerts; sommige seggen, dat wy nu soo goede conditien niet meer en willen geven; andere, dat de Cheurvorst aerselt, doch het leste gelooft best. T'is te vergeeffs dat verseeckeren wilt, dat de Keyser de saecken tegens ons niet den Bischoep niet en hout, want willen hier niet anders geloven, omdat Vranckryck dat haer wijs maect, daermede wy meer en meer aen werden geengagieert; het sal te sien staen, hoe daernaer daarvan affcomen. Soo de Spaenschen noch soo slecht ¹⁾ blyven, van niet te geloven dat wy met haer breecken sullen als de Francen willen, soo sullen onvoorsiens opgegeten werden. Den Ambassadeur Gogh is thuis gecomen en is syn Secretaris mede ontslaegen; hy seyt, dat soo Vranckryck van ons aff waer geweest, dat apparentie sagh tot peys, en brenghet hy oock soodanich scryvens van de Coning mede aen den Staet; twelck om de gemeente niet oproerich te maecken, seer wert gesecreteert, doch syn eenige copien; soo een cryge, sal die seynde. t'Valt langer sorgghlyck iets te scryven, doch sal onder dit couvert wat securder connen gaen. Hier beginnen oock al verscheyden pasquillen te loopen op de Regenten, die heb hooren lesen, doch niet willen hebben, omdat daer groot vervolch op gedaen wert, en 600 gulden en ander premia op gestelt werdt; als antwoord, rept daer niet van iets te weeten; als can sal die oock eens seynden. — Dat de boeren by puyre malitie de bestecken ende reeckeningen van ons willen hebben, is niet als te claer, want hebben ondervonden waer sy het besteck hadden gelaeten, t'geen van ons eyschten. t'Compt

1) Eenvoudig, onnoozel.

qualick, dat den secretaris Boender, Schelperoort en Cantzius doot syn: soo die leefden, souden alles beter connen uytvinden, doch moeten nu roeyen, soo best mogen. Ick hebbe UE. kastie al voor desen doorgesocht in de sackties daer de papieren van Overmaes in leggen, doch vinde noch quitantie noch liquidatie, sulcx, dat soo noch eens quamen eyschen, souden geen betalinge connen bewysen; by de brieffen van opdrachte syn oock niet; ick sal noch eens naerder omsoecken, om te sien off een off ander can vinden. — De heeren Staten van Hollandt, die ick voor desen hadde gescreven dat hier waeren ontboden, is geweest om de thresorier te maecken; nu syn haer Ed. wederom bescreven tegens Dingsdach toecomende; om wat reden, wert gesecreteert, maer wert gelooft, dat het syn sal om te doen aggreeren t'geen eenige, buyten kennisse van de vroetschappen, met Vranckryck hebben gehandelt, en om dat te beter daertoe te dirigeeren, laet men overal, in schuyten en wagens en op gastmaelen en byeenkomsten, breet uytmeeten, hoe nootsaekelyck het is, dat wy in alles met Vranckryck houden. Daer wert oock by geseyt, dat de peys, die affsonderlyck met Spangien hadden gemaect, was ons voorseecker de ruyn; dat het huys Oostenryck ons maer door die peys hadt in slaep gesust; t'geen my noch gisteravond selve is voorgecomen. — Ick heb aen den Secretaris Beaumont vernomen naer het pardon aen de Graeff Jurger gegeven, doch seyt, daer gans geen kennisse van te hebben, en soude nochtans door Syn E. hebben moeten gepasseert syn. — Ten is de meninge niet, dat, als herwaerts quaempt, dat het maer soude syn voor ses maenden, maer omdat dan van tyt tot tyt weder continuatie soude vercregen werden, ende, als men UE. gewent waer te sien, wert hoop gegeven, dat voor altyts wel soude vercrygen. — Het is nu al tenemael uytgedoeyt, soodat de scheepen allesints ¹⁾ weder beginnen te vaeren; nu sal men haest sien, off het zaet en granen sullen willigen ²⁾. Gisteren en van daegh heeft het seer gemist, de wint is aen het noordtoosten. — Maseur de Bye

1) Alom.

2) Wat williger — goedkooper worden.

creegh gisteren een harden overval van colycq, doch is nu beter. Alle vrinden ende bekenden doen hier nevens haer gebiedenis en bidden Godt almachtich om UE. gesontheyt tot zalicheyt. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

Hier syn eenige van de France officiers gecomen, die seer kostelyck syn ¹⁾, doch alle beneden de 30 jaeren en wel onder de twintich; off die meer sullen doen als d'onse, sal de tyt leeren; men hadde hier gemeent 150 te brengen en oock soo door andere steden, maer die patenten waeren gegeven buyten kennisse van de Vroetschappen, by de Raetpensionaris en eenige van de Gecommitteerde Raeden, synen broeder en vrienden, waervan de steden kennisse hebbende, hebben sulcx geimprobeert met dreygement, die uyt te sullen houden. Monsieur d'Estrades heeft daerop by memorie versocht, dat niet van een mochten gesepareert werden. Is dat geen goede harmonie onder Regenten van soo een Staet!

LXXXVI.

Haardstedengeld ingevoerd tot dekking der oorlogskosten. Nederland treedt krachtig op tegen den Bisschop van Munster. Tractaat met Brandenburg. Brabantsche uitstrooisels. Fransche legerscharen uitgerust. Naamlooze brief aan den Keurvorst. St. Nicolaasfeest. A° 1666 het jaar der geboorte van den Antichrist. De Heer van Bergen overleden. Boeken gevraagd om toe te zenden. Tijdingen uit zee. Verrassing van Lichtenvoorden.

Hage, den 25 January 1666.

Mijn Heer.

Ick vrese dat mynen laesten door haesticheyt ongedateert sal hebben afgesonden, daer, in toecomende in sal voor-

---

1) Voornaam leven.

sien; doch of het gebeurde dat eenige niet en teyckende, houft daer niet over verwondert te syn. — De Heeren Staten die op Saterdagh weder syn gescheyden, comen op mergen en acht daegen weder hier; al haer doen is om geltmiddelen, gelyck dan alreets het haertstedegelt is vastgesteld op yder haert, oven,ournays 2 gulden, welke impost binnen de loopende Sprockmaent sal moeten betaelt werden, op peine van dubbelt te moeten betaelen; en staet noch te consenteren de halve verpondinge en honderdsten penningh voor twee jaeren, die almede wel sal ingewillicht werden, want is het hier alles aengesien om met geweld van wapenen sonder eenige tractaten tegens den Bischop meester te werden. Want is men nu voorsekert van Sweeden en Denemarken, en sullen de eerste oock tegen Engelant te water ageeren, daarvan sy grote licx syn geoffenceert; soodat Engelandt alleen staende, den Bischop niet sal connen assisteren, en selve quaet genouch hebben. Het tractaet met Brandenburg sal van daegh ontwyfelyck geslooten werden; sy sullen een milioen van den Staten ontfangen, des sal hy 10000 man in dienst over moeten geven, die van 1° Aprilis by de Staten betaelt sullen werden; de Lunenburgersche hebben oock 600000 gulden ontfangen en souden marcheren, soo het saisoen maer bequaem waer, die anders nergens naer en wachten. Al wat gepractiseert wert, is met de Protestantsche Hartogen en Princen, daeronder de France niet weynich en speelen. Mr Colbert, die hier is gecomen, is gister mede naer Cleef vertrocken; t'gaet al tegens het huys Oostenryck, en gelooft men voor vast, dat het doen van den Bisschop van haer compt; en doordien de malle Brabanders soveel malle tydingen doen lopen tot ons disavantie, van de nederlagen die van den Bisschop souden gecregen hebben, daer niet aen en is, gelooft men voor vast, dat sy part en deel met hem hebben. T'is seker, dat sy in Brabant toelaeten, dat voor hem wert geworven: en t'is te verwonderen, dat men daer soo gerust is of niet te vresen en hadden, daer nochtans seer werden gedreyght. Daer syn veel confirmatoire brieven van Vranckryck, dat de Coning vier legers int velt sal brengen: een naer Nederlandt, waerover de Coning als Generael en de

Prins de Condé als Lieutenant sal commanderen, en bestaen in 20000 te paert en 30000 te voet; voorts gaet Duc d'Orleans met la Ferté naer Catalongie; de Prins van Thurayne en chef naer Italien, en Grandmondts met la Mileray naer Elsas; de leste drie sullen elx 30000 man commanderen, soodat hondertenveertich duysent int velt menen te brengen. Ick seyde voorlede Vrydach dat aen van de H^e Vaders ¹⁾, maer achte dat alltemael niet; seyde dat nu met Portugael treves was geslooten, dat geen vrese voor de Francen meer en houfden te hebben, welckers groote desseinen wel weer tot niet waeren geraeckt. Het gaet de naeste campagne soo het wilt, voor ons lant hebben, met Godt, niet te vresen, als maer de gemeente in eenicheyt connen houden; t'is wel waer, dat eenige quade geesten onrust soecken te maecken, gelyck oock een aen de Cheurvorst hadde gescreven, dat doch niet met ons wilde handelen of soude eerst moeten bedingen, dat de Prins in syn vaders ampten soude moeten aengenomen werden, maer heeft hy daerop geen reflectie willen nemen, maer den brief gesegelt, met het segel wel geopent maer niet gebroken, soo die ongeteykent was, aen den Staet gesonden. Men geloof het cachet wel sal ontdeckt werden. Over dien schriver wert veel gegist, en synder die geloven, dat die gesonden is om de Cheurvorst te sonderen; altyts t'is gewis, dat met ons gebuyren wel staen en niet quaets te vresen hebben, als de groote costen van den oorlogh, die om langh rust te hebben, eens gedaen moeten werden. — Maseur heeft naer dien overval, een continueele coorts gehouden, die nu wel af is, doch is seer debil; ick vrese, de siekte van 72 jaer, die daerby heeft, wel de grootste is. — Op dat sien soudt, wat van de voorgegeven conspiratien van de Catholicquen is, seynde de nevensgaende courante, en soo is het mede van de anderen. Wat de Roomsche en Griexe kerke houden van St Nicolaes in watersnoodt ²⁾, sien uyt UE. brief, doch de kinderen hier, en slaegen op dien dach daer niet qualyck by, hoewel

---

1) Heeren Vaders = Paters.

2) St. Nicolaas, Patroon der Zeevaarders.

de placaten die vreucht soecken te beletten. — Ick begin met veele te geloven, dat het jaer van 1666 den Antichrist sal geboren werden van een Pausinne, die is d'Abdisse van Vervaques ofte van outs de vrou van Bennenbroeck; deselve is getrouwt met van Zurick, broeder van de heer van Bergen, sy is 54 jaer oudt en seyt noch te hoopen op een kint of twee, en dewyl haer man een Gereformeerde Dom-canoninck is van Utrecht, gelooft men, dat uyt die Pauselycke stadt den Antichrist sal geboren werden. Den heer van Bergen is gesturven ontrent Kerstmis, van een generale gicht door alle leen en ingewant; hy hadde op hoope van Burgemeester t'Alckmaer te werden, de heeren daer seer getraceert; men gelooft hem het ingewant door de coude wyn was gecrompen. — Een Mars Gallicus ¹⁾ in 12°, en hebbe hier niet connen vinden; hebbe daer ten overvloed noch over aengesproocken den H. Vader ²⁾, die veel swaericheyte maecte die van Antwerpen te ontbieden, waerom versochte, dat op Roermunde wilde doen bestellen, doch was al vry wat onwillich, waerom heb geseyt, dat geen moeyte wilde doen. Soo immers daerop gestaen werdt, om dat formaet te hebben, soude door Pr ³⁾ van Hollandt gereder connen ontboden werden; anders, soo gedient syt met een in octavo, sal die wel seynden, en noch by doen: *Vindicias Gallicas, adversus Alexandrum Armacanum Patricium en Hiatus obstructus Jacobi Cassani* ⁴⁾, t'welck daer weer tegen is gescreven, t'geen een goet boeckie is; syn mede in octavo. Laet my dan weeten, wat daerby aen Pr van Hollant sal scryven, om voort te bestellen en aen wien, off doet hem van daer adviseren, opdat hy naer den ontfang wete wat daermede te doen. — Indien weder eenich blomcoolzaet weet over te seynden,

1) *Mars Gallicus, seu de justitia armorum et foederum regis Galliae*: een vermaard boek van den bekenden Cornelius Jansonius, die het uitgaf onder den schuilnaam van Alexander Patricius Armachanus. Daartegen kwam uit: *Vindiciae Gallicae, auctore Daniel de Priezac*, hieronder genoemd.

2) Heer Vader. Biechtvader.

3) Pater.

4) *Jacobi Cassani Hiatus obstructus libri tres, quibus immensa illius omnem Europam scriptione absorbantibus ambitio nullo jure niti demonstratur*. 8° Antverpiae 1638.

sal vorderlyck syn; het valt wat laet maer goet van cool, dat gesonden heb. — Hier comt tydinge, dat een van ons scheepen vier engelsche coolvaers heeft aengetast, daarvan een in de grondt, een aen de kust en twee heeft veroverd en opgesonden. De scheepen hier corts uytge-loopen syn op een exploict: Godt geeff, dat wat goets doen mogen. — Het stedeken Lichtevoorde is by de onse met een aenslach ingecregen, met 70 man. Den Com-mandant is dootgeschoten en de soldaten gevangen die op het casteeltie waeren; sy waeren by nacht over de vesten geclommen, sonder dat het garnisoen het gewaer was geworden. Hiermede blyve naer groetenisse van alle vrinden, die Godt bidden om UE. gesontheyt

Mijn Heer,

UE. genegene dienaar,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

LXXXVII.

Frankrijk verklaart den oorlog aan Engeland. Afleiding van Nederland, dat bondgenooten vindt. Reden waarom die oorlog zoo laat is verklaard. Afval van Schotland voorspeld. Nederland door Engeland voorshands ongemoeid te laten. Bedreigingen van Frankrijk aan den Keizer. Turenne, waarschijnlijk legerbevelhebber in Nederland. Stilstand in den handel te vreezen. De briefschrijver ongesteld. Prins Johan Maurits van de hand gezonden. Zeeland tegen het Huis van Oranje. In Amsterdam Burgemeesters verkozen. Weerberichten. Toestand van Mevrouw de Bye. Landbouwtijdingen. Nieuwe belastingen. Zee-berichten van de zuider kusten.

Hage, den 5 February 1666.

Mijn Heer.

Ick can niet twyffelen, off UEd. sult het manifest van de declaratie van oorloch tegens Engelandt, op den 27

January tot Parys gedaen, al ontfangen hebben, en sal seggen, dat daerover hier een generaele vreucht is, omdat nu geen noot sullen hebben, dat d'Engelschen ons veel quaets meer sullen doen. Oock staet het met ons naerbuyren oock seer wel, want van daech wert het tractaet met Denemarcken oock geteyckent; dat met Brandenburch is oock claer op een cleyn poinct naer, raeckende de tollē; en sal dien Cheurvorst oock tegens den Bischoep moeten ageren, mits genietende eenich gelt, soodat te water ende te lande ons saecken wel gaen sullen. Wat reeden Vranckryck gehadt heeft, om soo lang te traineren eer dien oorlogh te verclaeren, is my van een die niet oncondich is uytgeleyt, en seyde, dat (gelyck UEd. oock wel uyt de couranten en anders sult verstaen hebben), d'Engelsen een van de France Ambassadeurs hebben suspect gehadt van verraet ende seditie in het Ryck te stoocken; gelyck in der daet daer soo veel aen is, dat hy my seyde, dat eer drie maenden [om zijn] Schotlandt van de Coning soude affvallen ende een anderen Coninck, die noch van het Schotsche huys is, opwerpen; dat men daertoe van hier en uyt Vranckryck een considerable macht volcx soude overscheepen, om dien opgeworpen Coninck, die een haven sal bemachtigen, dan met geweld van volck te maintneren; dat het kunstie was even aengeleyt als met Duc de Barezante in Portugael. Waerop ick seyde, dat het te veel ondernomen was, dat exploit ende Nederlandt aen te tasten; waerop antwoorde, dat met Nederlandt voor dit jaer mogelyck soude stil gestaen werden, ten waer het Engels exploit misluckte; ende opdat ondertusschen de Keyser geen secours noch volck aen den Bischoep off Nederlanden soude seynden, was goede ordre gestelt, ende oock specialyck dat de Heer Ambassadeur van Beuningen van Parys schryft, dat de Coninck aen syn Envoié tot Ween hadde gescreven, dat hy den Keyser in persoon soude aenseggen, dat soo hy aen den Bischoep volck of gelt sondt, ofte aen Nederlandt, ofte dat soo hy hem inliet in eenige mediatie met den Bischoep ofte de Vorsten van den Westvaelschen- off Nederlandsche Creyts, dat hy hem aenstondts den oorlogh soude aendoen; ende tot dien eynde een leger in Elsas soude

seynden, om in die gelegentheyte gereet te hebben. T'sal wonder syn, soo de Keyser die last niet by geschrift en sal soecken te sien ende hebben. T'is mede secker dat de prins van Thuraine hier als Generael sal comen commanderen, en omdat het aen de gemeente niet aenstoteluyck soude syn ende geen te grooten affrontd voor Prins Maurits, sal men hem een aensieneluycke Ambassade aen de Keyser en Duytsche Vorsten geven, om die mede al dat doen soo smaekeluyck te maken; sulcx dat geschapen is, dat wy desen Staet soo vast sullen stellen, dat by alle gelegentheyte voor geen vyanden meer te vresen sullen hebben, oock selfs niet eenige factieuse, die het huys van Orangie altyt noch soecken het hoofd op te houden. My heeft seer befallen, dat de Coninck van Vranckryck by syn manifest seyt, dat soo naeu acht neemt op de naercominge van syn coninglyck woort, t'geen aen de Spaenschen, soo int overleveren van Duynkercken als assistentie aen Portugael, seer wel heeft be-toont. Indien Engelandt daer wat tegens wilt seggen, can hy haer licht reprocheren, dat hy oock belooft hadde, soo haest in syn ryck was, Duynkercken over te geven aen de Spaenschen, dat hy mede niet gedaen heeft; in somma, by de groote is het niet grave fidei fallere. Soo de Coninck van Engelandt van gelycken in Brittagne en ander quartierien mede seditien onder de Gereformeerde van Vranckryck weet te maecken, sal de geheele werelt in groot confusie raecken, en als den Bischop sal verslaegen sijn, sullen wy maer alleen in een gerusten staet mogen leven; alleen is te vresen, dat de negotie soo wel niet en sal connen gedreven werden, waerdoor de gemeente wel wat sal verarmen. — Soo den brief van de heer Ambassadeur van Beuninghen can becomen, sal hem overseynden; doch can noch in een dach twee off drie niet uytgaen om een geswel, dat my aen den hals is gecomen; t'schynt een amandel wilt versweeren, dat my groote pyn doet. — Hiernevens gaet copie van den brief, die de Staten aen Engelandt gescreven hadden, waerop de antwoordt was daervan de copie, die voor desen hebbe gesonden. Men doet nu voortaan niet als kunsties. Prins Maurits wert versonden titulo honoris; soo hy die niet

aen en neemt, sal bedanckt werden van hunnen dienst, soo hy die aenneemt, sal men hem een half tonne gouts in die ambassade laeten spenderen en ondertusschen syne charges by andere laeten bedienen. — In Zelandt wert het soo gedirigeert, dat het huys van Orangie daer, in het maecken van magistraten niet veel meer sal te seggen hebben. — Tot Amsterdam syn op Lichtmisdach de Burgemeesters oock gemaect, en alle gecosen mannen die de saecke wel meenen. M^{sr} d'Estrades is daer oock geweest om syn influentien te geven, en is alles naer wensch uytgevallen. — Gister heeft het heel hardt gewacyt en stormt het noch uyt den noordtwesten, soodat de zee heel hooch staet; sal ontwyffelijck op de rivieren al weer schade vallen, doch het ys is wech. — Suster blyft noch in eenen doen, vreesse alleynskens sal uytgaen. — Hier is noch seer groote slapte in alle corenwerck; alleen hoey, boter en caes is duyr, dat voor de calisen ¹⁾, die weynich te winnen hebben, noch al solaes is. — De billetten van 200^e penningen op schoorsteengelden werden vast omgedeelte; door de weynich traficq ende negotie sullen de schattingen al beswaerlyck incomen, en evenwel sal gelt moeten verschafft werden. — 17 van ons scheepen cruysen voor Oostende, om de navigatie van d'Engelsche op die plaets te beletten, en soo eenige Spaensche scheepen daerin willen, sal men visiteren, om te sien, off geen gelt voor Engelandt overgesonden wert. Hier is al het nieuws dat hebbe mede te deylen. UE. can daarvan geloven dat het waer is, alsoe wel weete en wel onderrecht ben. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der G.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

---

1) Schamele lieden. De smalle gemeente.

LXXXVIII.

Nederlaag van de Hollanders door de Engelschen. Nederland heeft bondgenooten in Brandenburg, Denemarken, Zveden. Behoefte de bemiddeling des Keizers niet meer. Verstandhouding tusschen de Spaanschen en den Bisschop van Munster. Strooperijen in Brabant. Opperbevelhebber de Prins van Turenne, Prins Johan Maurits of de Prins van Oranje. M^{sr} d'Estrades te Amsterdam. On-geregeldheden onder het garnizoen te Rees. Toestand van den briefschrijver Mr. Adriaen Van der Goes en van Mevrouw de Bye.

Hage, den xijⁿ February 1666.

Mijn Heer.

De copie van den brief, die UE. bij dien van den 20 verleden hebt versocht, hebbe al voor desen afgesonden; twyffel niet van den ontfang. Deselve was gescreven vijf daegen naer d'innondatien die hier gevallen waeren, ende en is myns dunckens in soo desperate termen niet, als men daer voorgeeft. — Tot het advys t'geen de Brabanders aen de Francen hebben gegeven, nopende het recht van devolutie, soude men van Brussel moeten becomen, want weeter hier geen raet toe. D'Graeff Thaff houft soo seer niet te roemen over de grootdadicheyt van syne natie, in de batalle tegens ons; want hoewel gewonnen hebben, is het meest door het geluck geweest, van dat de wint hadden. Den leffhelber Geesdorp, die UE. kent, is op het schip van de Vice-Admirael het eene been aen stucken geschooten, en seyt, dat d'Engelsen met al dat groot avantage nauwelicx soo naer dorsten comen, dat met een half cartou van de onse waterpas conden geschooten werden; dat sy ons wandt maer alleen met vluchtige cogels en bouten hebben soecken aen stuck te schieten; dat als wy tegens haer in laveerden om boven te comen, dat sy dan al medé tegens de wint in staecken en sochten het entren als den hondt de kneppel; soo sy soo clouck syn als voorgeven, sal haer te naeste somer wel te pas

comen. T'is gewis dat t'sedert de publicatie van oorlogh van Vranckryck sy al mackelycker te handelen werden. Godt geve, dat beyder gemoederen, eer het verder comt, tot een gewenste vrede mogen besedicht werden, ende soo noch grooter bloetstortinge voorcomen. — De saecken van desen Staet staen tegenwoordich in soodanigen goeden standt met Brandenburg en Denemarcken, en verseeckeren ons oock de Francen van Sweeden, soodat ons niet meer aen de mediatie van den Keyser gelegen laeten syn. Als hy hem neutrael houdt, soo sullen wy hem ongemoeyt laeten; wy syn altyts in vermoeden, dat de Spaensche, die met hem een gemeen intrest hebben, den Bischop onder de handt assisteren. T'is gewisch, dat volck nyt Brabant en Antwerpen gaen en bestroopen de Meyerye van den Bosch, Merquisaet van Bergen ende Breda; dat de goederen, die sy te platte landen, soo vee als ander meubelen, binnen Antwerpen vercocht werden; t'schynt sy lust hebben, ons tot rupture te tergen, daer de Francen niet weynich toe stoocken, sulcx, dat daer niet veel meer aen en schort, als dat het aencoment saysoen bequaem mach syn, en salt haer seer weynich passchen, van twee syden bevochten te werden. Voor een staeltie sal seggen, dat een deel volcx, ontrent 1000 starck, haer in de hey onthouden hebbende, de voorlede Maendach tot Rosendael, den Oudenbosch en andere dorpen onder desen Staet de boeren hebben gebrandtschadt en eenige geplundert. Dingsdags syn gecomen in de Findert, daer een rouduyt ¹⁾, die niet beset was, hebben ingenomen, en beset hebbende, meenden voort naer de Clundert te gaen, om die plaets ende de Noortschans te vermeesteren; dan, doordien te lang onderweegh hadden gemartelt ²⁾, was door de heer van Starlenburch daer ordre ingestelt, en retireerden weer naer de hey, die men door boeren van verde heeft doen volgen, om te sien waer haer onthielden, om te connen vernestelen ³⁾; doch is bevonden, dat recht binnen

---

1) Redit.

2) Gemarret = tijd verbeuzeld.

3) Legerstee nemen.

Antwerpen syn gemarcheerd, ten minste het werdt soo uytgestroeyt. Dese mergen syn twee compagnien gardes naer Clundert en Willemstadt gesonden, om die en naerby gelegene plaetsen meerder te versien; soo dat wel aff te nemen is, dat men hier groote reden van ombrage heeft, dat de Spaensche, Engelsche en Monstersche een syn. — Hoewel de Francen verseeckeren van de genegentheyt van de Sweeden, soo en hebben van haer nochtans niet te wachten, voor dat Bremen meester sullen syn, soo opentlyck verclaeren, daerin het intrest van desen Staet niet en is, maer sagen het liever anders. Hoewel die wel de grootste stuyrluyden hier sijn met alle geweld dringen, om de Prins van Thuriijnen tot een Generael te hebben, waertoe Vranckryck oock pordt, seggende: niet gaeren te sullen sien, dat de reputatie van syne beste militie, (door de heele werelt ontsachelyck) door een onervaeren Generael soude geschonden werden, dat hy daerom, en in faveur van desen Staet, de voors. Prins voor drie jaeren soude overseynden, t'schynt nochtans, dat niet de grootste, maer de meeste stemmen haer wil sullen hebben ende dat men het met Prins Maurits noch sal affsien. My werdt geseyt, dat eenige leden van staet, beginnen tael te voeren en seggen, dat de Prins van Orange Generael willen maecken, ende dat dito Prins Maurits, geduyrende syne minderjaricheyt soudé commandeeren. Soo dat hier begint groote gedeeltheyt te comen, meest veroorsaect doordien Monsr d'Estrades t'Amsterdam al wat breet gesproocken heeft van de obligatien, die aen syn meester hadden, en off sulcx genootsaecht en verplicht waeren te doen. — Tot Rees leggen twee Staten- en ses France compagnien in garnisoen; een Frans soldaet, sieck leggende, wierde het H. Sacrament opentlyck met een bel en kaersen aen den siecken gebracht; de Francen die het geleyden, dwongen de luyden die langs de straat gingen, daervoor te knielen ende den hoet off te lichten; die het niet doen wilden sloegen sy wat aff. Daerover syn hier clachten gecomen. De Staten, om onheyl te voorkomen, wilden vier France compagnien doen delogeren, maer Mr Pradel heeft niet begeert, dat syn troupen soo souden gesepareert werden. Dit geeft groot achter-

docht, hoe claegen souden als een Frans soo absolut Generael souden hebben; soodat ons Heer schynt die saecken niet goet te vinden, dat men dat volck hier soo veel meester soude maecken, om daernaer occasie te hebben, andere naerbuyren te verdrucken. — Tis nu Woensdach veertien daegen geweest, dat een geswel aen den hals kreech, dat tot een quinanci is uytgevallen, soodat drie daegen met een gesloten keel hebbe gelegen, sonder eeten off weynich drincken; daer by hadde een continueele coorts, doch is nu, Godt loff, aff, en op Maendachnacht onder de tong het geswel doorgebroocken, doch is niet heel vergaen, maer noch als een duyven-ey, dat als een vuyst was geweest. Maseur blyft noch in eenen doen. Alle vrenden doen haere gebiedenis, en blyve ick neffens deselve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

LXXXIX.

Plundering van Oudenbosch. Wrevel van de Hollanders tegen de Spaanschen. Voorstel van Haarlem om den Prins van Oranje Kapitein-Generaal te maken onder leiding van Prins Johan Maurits. Toestand van bedrijf en landbouw. Granen goedkoop. Neef Gool. Over Mevrouw de Bye.

Hage, den 19 February 1666.

Mijn Heer.

Omdat niet te twiffelen is off sullen verde van hier al wederom tydingen loopen, al off heel Hollandt van de viant off Bischopsche waer ingenomen, hebbe dienstich

geacht UEd. daarvan tydelyck ¹⁾ te disabuseren, en over sulcx seggen t'geene my daarvan voor de waerhey is vertelt. Een deel volck, dat van alle canten, soo uyt Brabant, Hollant en andere quartieren was byeen gerodt, hebben haer begeven ontrent Bergen op Zoom en Steenberg in de heyde ende syn van daer voortgegaen naer het dorp van den Oudenbosch, alwaer sy, (soo geseyt werdt) de Gereformeerde huysen verschoonende, de Catholycken soudon hebben geplundert. Dat heeft men vooreerst ²⁾ soo moeten geloven, omdat men de Catholycken hier thans seer qualick wilt, te meer omdat men voorgegeven heeft, dat het alles geschiede met conniventie van de Spaensche; daertegens don Estevan de Gamara wel hartelyck protesteert en seyt, dat volck niet te kennen; dat hy die daer, so te vinden waeren, soude door de cop schieten; claeght voorts seer over de ondanckbaerhey van desen Staet, ter saecken dat de Spaensche soo seer suspecteren ende veracht soecken te maecken, alsoff sy met verraet eenige frontieren soudon willen innemen; seyt, dat soo sy sulcx in t'sin hadden gehadt, dat daertoe de voorlede somer beter occasie hadden gehadt, als de garnisoenen onbeset waeren, ende dat men soo notablen nederlagh hadde gehadt; dat oock indien de Spaensche desen Staet hadden willen krencken, niet soudon toegelaeten hebben, dat de Ruyter tot Cadix syn vloot victaelierde, als naer Guinea wilde gaen, en andere notable diensten die sy ons tegens d'Engelschen hebben betoont. Dat al niet can helpen om die presumptie te effaceren, want St Louys wilt, dat men het soo gelooft, en soude ons wel diets willen maecken, dat datelyck met Spagnien hoorde te breecken. Come weder tot dat volck, dat in den Oudenbosch is geweest. Deselve syn alle, uytgenomen 16 à 17 die doot syn gebleven, gevangen genomen op genaede en ongenade; sy hebben een Collonel en Capiteynen, doch deselve weeten geen patent off commissie te toonen, sodat voor haer een slecht aensien geeft, alsmede voor veele slechte ³⁾ sol-

---

1) In tijds.

2) Aanvankelijk.

3) Gewone.

daten, die van de marines van hier over waeren geloopen, die alle met de voortyt wel vroolycke spreuen mochten maecken ¹⁾; d'andere soude men op de scheepen setten om het geschut uyt te voeren ²⁾ off het weer op een vechten quamp. Daer wert oock geseyt, dat de Pastor van Oudenbosch, die een van den Barnardynen is op de Schelde, daarvan kennisse en directie soude hebben gehadt; wat daarvan is, can niét recht penestreren. Neeff Steenbor is derwaerts gegaen om naer syn goet te sien; als die weer compt sal men alles beter weten. Soo waer is dat daer bij gedaen wert, soude geloven, dat het waer is, dat dito Pastor 500 sacken meel op syn solder heeft leggen gehadt. De Francen, naer dat dat volck haer hadde opgegeven, hebben daer op syn Frans beginnen te huysen, en al geplundert dat becomen conden; doch de jalousie heeft de onse geleert haer niet te goet te willen, en hebben dat dorp seer deerlyck opgeschickt. De broeder van Steenbor hebben syn huys oock aengevallen en al gededtrueert wat daerin was, de goude leeren ³⁾ in riemen gesneden en spiegels aen stucken geslaegen, soodat daer groote elende te sien is; doch het is goet, dat dat moetwilch volck, dat niet als lantloopers en vagebonden waeren, daer gedempt is, want souden by desen slechten tyt al aenhangh van calisen gecregen hebben, op de hope van beuyt die hier en daer maeckten. Men seyde daer oock by, dat de heer Dirick van der Nath met tweeduysent man daerby soude hebben gecomen, doch schynt maer uytstroeyssel, alsoo men van hem voorts niet en hoort. — T'is noch onseker wie Capiteyn-Generael sal syn; daer is al wederom voorgestelt van de Prins van Turayne, maer die van Haerlem hebben daertegens wel hart uytgevaren, ende by resolutie van de geheele vroetschap voorgestelt, dat men de Prins van Orangie tot Generael moeste aennemen, ende in syn minderjaricheyt Prins Maurits die plaets soude waernemen ende den jongeling instrueeren.

---

1) Opgehangen worden.

2) Dus de gevaarlijkste plaats geven.

3) Goudleeren behangels.

Alle de gemeente is daer seer toe gedraegen, en soude met meerder iver gevochten werden indien het daertoe gebracht wierdt — Doordien hier alle neringen stille staen ende geen negotie en is, wert hier al groote armoede, [geleden] en soude noch swaerder syn, indien de granen als: rogge, tarruw, erweten en boonen soo goedecoop niet en waeren; een sack tarruw, die goet is, can geen 17 schellingen haelen, de somertarruw 13 schellingen en alles naer advenant, soodat de boeren qualyck connen betaelen; daerdoor de schattingen van 200^e penningen, schoorsteengelden en andere lasten te beswaerlycker vallen om op te brengen. Neeff Gool is gister-avondt hier geweest; doet syne gebiedenis; is seer versien ¹⁾ met het boecktie hem toegesonden en pryst het naer ouder gewoonte meer als met tien verwonderingen; hy heeft beloofd een brieffken te seynden, waer tegens ²⁾ dese noch ongeslooten houde leggen. Met de sieckte van Maseur is het noch als vooren. Sy en alle andere vrenden ende bekenden doen haer E. gebiedenis nevens myn en blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

De heer Overbeek seyt my, dat UE. de prys van het cabinet van Francfort is toegesonden; schuylt mogelyck onder Hartong.

A Monsieur,
Monsieur Van der Goes
à Vienne.

---

1) Ingenomen.

2) Waarom ik.

XC.

*Beschouwingen over mededeelingen uit Holland ontvangen.
Wenschen en meeningen van Staatslieden in Oostenrijk
aangaande de Hollandsche zaken. Persoonlijke belangen.
Bestelling van boeken. Weener nieuwstijdingen. Geheim
middel om Holland rijk te maken.*

Ween, 6 Maert 1666.

Mijn Heer.

De twee laeste van 12 en 19 Februar hebbe op haer tyt ontfanghen. Het is my van harten lief, dat de ver-sweringhe in den hals soo wel vergaen is, dat in den laesten daarvan gheen mentie en maeckt; ick hope dat deese voortyt Maseur oock weder te recht sal brenghen. — Nu van iet ander; moet seggen dat my dese nacht is ingevallen, dat de liquidatie, met Juff^r Visch gedaen, ontwifelyck sal leggen in kasie van Mamer sal^r, tgheen staet nevens de schou van t'kamertie; soo het daer niet en is weet ick het niet te gissen. — Gae tot de twe brieven daarvan hier boven; die aen den Koning van Engelant en oock de antwoort hebbe wel ontfanghen gehad ende is inderdaet die niet in soo desparate termen, dan, het Frans konde wel beter syn en met minder repetitien. My is geseyt van luiden die het voorgekomen is, dat Graef Thaff seer lacht, dat wy het voorlede jaer soo wenigh tegens den Bisschop van Munster hebben uytgerecht; dat als wy eerst int velt quamen, dat sy meenden dat wy den Bisschop met al syn volck voor een ontbyt soude hebben opgesloekt; dat hy noch is die hy was, en syn macht groter als doenmaels; dat sy daerover seer geobli-geert syn aan Prins Maurits ende den Rhijngraef, dien hy daarby expresse noempt. Ick wil hopen dat de de-claratie van Vranckryck ons meerder ontsagh sal geven, soo ons niet verhindert tot vrede te komen, alsoo sy meer krighenslist hebben, als ons wel past. Een Italiaen hier, die niet de beste soort is, heeft drie chronicons bij den ander gebracht, die al vry wat meer te seggen hebben als tghene Uwe Ed^t. my heeft toegesonden; dan

het syn gheen prophecien die moeten geschieden, en als die luiden het best geluckt, soo hebben sij meest geloghen van gepasseerde dinghen. Men hout hier, dat de Sweden de partie van den Bisschop sullen volghen, en dat niet alleen uyt de tidinghen die men daervan heeft, maar oock uyt reden van Staet, alsoo sy noyt haer met Denemarken in sullen laten, maer tegens haer sullen zoeken te gaen. Heden acht daghen seyde my een persoon van qualiteit, dat het wonder was, dat men in Holland ombrage hadde van de Spaensche of Keyzersche, dat sy daertoe rede konden hebben, indien aen eenighe patent by iemant van die twee waer uytgegeven ofte een enighe stuiver gelt; hoewel mogelyck de Munstersche beuit, op de onse genomen, in de Brabantsche plaetsen verkopen, soo wert geseyt, dat daeruyt niet en volght dat sy die partie houden; dat, als de Ruiters schepen van de Engelsche hadde genomen en dan aen de Franschen in Indien verkocht, dat sy daerom niet voor ons aennemen; ende dat wy ende de Engelsche nogh dagelyx de schepen op den anderen genomen in de Spaensche haven verkochten, sonder nochtans dat wy ons inbeelden, dat sy het voor ons houden. Ick kan niet anders bespeuren, ofte men soude hier seer gaer sien, dat Holland, soowel te water als te lande, in vrede ware; dan, dewyl men daer sooveel niet vertrouwt ende dat Vranckryck quade impressie soeckt te geven, schynt het dat nogh eenige wervinghen sullen geschieden, dan niet eer als den Turck van hier is, opdat hy ex risu niet soude refereren, dat men of tegens haer wapende ofte dat de Christenen onder den ander wilden krighen. Men heeft hier op Maendach al gehadt, dat die stroopers in de heyde syn geslaghen. Indien de Pastor van den Oudenbosch, uyt blinden iver van religie, het met die fielen heeft gehouden, vrese ick, dat alle goede Catholiken het sullen moeten ontgelden. Ondertussen syn de luiden die geplundert syn het haere quyt, ende en sal het haer van niemant weder gegeven werden, en staet te vresen, dat diergelycke niet meer op ander plaetsen geschieden. Dewyl tot hier gescreven hebbe, heb gesproken met luiden, die dickwils met Graef Thaf spraken, die my versekeren, dat hy een seer eerlyck, resolut cavallier is

en iverigh Catholicq; dat hy niet soo veel en wenst als vrede tusschen haer, ons en den Bisschop te sien, ende dat hy gelooft, dat de declaratie van Vranckryck niet soo veel geschiet is om ons uyt de noot te helpen, als om ons aen haer te vaster te verbinden, ende dat daarom niet eens gemelt wert van de overlasten, die de Franschen pretenderen dat haer van de Engelschen geschiet syn. Dieselfde seide my, dat als het soude gebeuren, dat de Franschen de Spaensche Nederlanden soudent meester werden, dat dan nogh evenwel de Koning van Spanien nogh veel rijken soude hebben, en die lichter soude kunnen defendeeren met die kosten die jaerlix op haer lant gaen; maer dat Hollant dan niet lang in de geuniceerde Provincien soude bliven, maer haest onder Vranckryck soude raken. Wat daervan te wachten soude staen, laet ik oordelen die te roer staen. Ick segh het, soo het my is voorgekomen. Aldaer sal haest te vernemen syn, of Dirck van der Nath noch volck tot die rovers heeft willen brenghen; dat weet ick, dat hy hier dees weeck sententie van de Ryxhofraet heeft gehadt tegens de Baron van Eldaer, die de Heerlyckheyt, die van der Nath van Larenberg heeft gekocht, heeft weten onder hem te brenghen; hoe de sententie is, weet ick niet te seggen, alsoo met niemant gesproken hebbe, die in de sake bemoeit is. — Het sal mij altyt lief syn wie Capitein-Generael over ons legher sal syn, als maer onse saken beter gaen als in t'voorlede jaer; my is voorgekomen dat Thaf gelooft, indien men de Prins van Orange dat defereerde, dat de vrede met syn Koning te lichter soude te vinden syn. — Het is seer goet voort lant en arme luiden, dat het koorn soo slap in prys is, hoewel het de bouwers van ackerlanden hart koomt, maer soo dat duert, hoe kan men dan de nieuwe halve verpondinghe in krygen. — De prys van t'cabinet hebbe ick niet bekomen; nogh gistren is Hartung by my geweest, die my van gheen brieven geseyt heeft, en soo ick daernaer vraeghde, soude nogh wider van huis syn; die luiden hadden den brief wel kunnen geven aan de Heeren Famars, soo soudent vast gaen, dan, daer is my wenigh aen geleghen, en syn die waren hier van seer klein debit. — Het is voor een Pater dat ick de

Mars Gallicus versouke; wilt die seinden in octavo, soo oock de Vindiciae Gallicae, alsmede Hiatus obstructus, alle drie ongebonden, dan gewonen ende een wenigh besneden, opdat te minder paccagie soude geven; ick hope dat M^r van Weininghen, die geschreven heeft, dat in April wilde herwaarts komen, die wel sal mede nemen. Siet dat die boeckies suiver sijn ende wilt se in iets wickelen, dat se gheen schade komen te liden. Blomkoolsaet sal seinden. Wassenhoven schryft my van Grats, dat in Januari, my larkesaet heeft toegesonden, dan, hebbe het niet gesien. Saet van elsen hebbe met menigte, soo het maer wist over te seinden; sal het allenskens beginnen te doen. — De dochter van Graef Peter Zeris, is den eersten deses te Patock in Over-Ongaer, getrouwt met de jonghe Ragatsky. De cansler van dat ryck, die Erst-Bisschop geworden is en Primas, is daer naer toe van wegghen de Keiser en sal wel 10000 Rixdaelders aen presenten vereeren. Op morgen is het 14 daghen, dat de doghter van de Graef van Swertsenbergh getrouwt is met de Prins van Eggenbergh. Voorleden Maendagh is de Gravin Cobalto met de Graef van Decklaechstein getrouwt. — Hier is geseyt, dat den Ambassadeur van Vranckryck, te Constantinopel met deselve eer heeft willen ingehaelt werden, als die van de Keiser; dat den Visier daerop seide, dat syn heer gheen Keiser en was, en soo hy niet tevreden was met hetghene altyt voor desen was gedaen, dat hy weder konde keeren. Leslie is den 3^a deses te Ofen geweest, of moste daer syn. Tegens den 20^a deses, moeten de schepen reedig syn, om order te varen met den Turck. — Ick wenschte wel te weten, wat is van het aengeven van de saeck van de Heer Eustachius Pieck saligher. — Hier is een die in Portugal geweest is, die seyt dat men in Holland jaerlijx thien millionen guldens soude kunnen winnen, sonder iets te hasarderen, indien men sekere middel, die hij weet, wilde in t'werk stellen; ick soude daerom lachen, indien niet waer, dat hy hiermede iets heeft aengegeven, en heeft daerover seghel en brief van de Keiser, dat hy ofte syn erven 40 jaer lang daarvan een reele deel sal genieten; dan, het is nogh wat in t'werk gestelt, en seyt hy, het niet bequamelyck in t'werk kan gebracht

werden, als naerdat de jonghe Keiserin sal hier syn; ondertusschen is waer, dat de Rekenkamer hier hem 30000 kronen aengeboden heeft, soo hy syn actie op het vierendeel wil afstaen; wat het is wil hy niet seggen, en dat daer iet is, moet wel syn, alsoo ick syne brieven hebbe gesien, ende dat both hem gedaen is. Mij soude anders denken, dat het een speelder waer, alsoo hy wel gelt van node heeft; seyt, dat als iemant in Hollant waer daer hy op mocht vertrouwen en die van vermoghen waer, dat hyt wilde openbaeren. Sal de gebiedenis, die my neeff Gool gelast heeft, doen en versoeke de myne aan Syne Ed^t, soo oock aen alle vrenden en bekenden, die Godt Almachtigh in gesontheyt beware, die aen Maseur goede gesontheyt wedergheve voor nogh eenighe jaeren; waermede blyve

Mijn Heer,

Ed^{ts} ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

XCI.

Zending van zaden en planten van kastanjes. Weerbericht.

Ween, 7 Mars 1666.

Mijn Heer.

Ick twifele ofte gescreven hebbe, dat op gisteren quittance van hondert rijxdalers hebbe gegeven. Hierby is een half loot bloemkoolsaet; soo meer begheert, kunt daerom scriven; sal nogh tyt enough syn, soo geloove, het over te seinden. Hierin is elsensaet, sal sien of door Hartung, die naer de Francfortse mis gaet, meer kan

Derde Serie. WERKEN N°. 40. 17

seynden en oock nogh einigh ander, als oock van die castagnien. T'is wonder, dat die daer niet hebben willen opkomen. Hier int collegie van de Jesuiten staet een boom, daarvan iemant van die Paters die de gansche winter heeft in de sack gehad en in de voortyt gesteken, die seer wel opgekomen syn, soodat ick geloof, dat Uwe Ed^t die of te droogh of te nat of te hoogh of te diep sal gesteken hebben. Dewyl sy heet van haer selve syn, sal mogelyck goet syn, dat wat onder de schaduwe staen, soo het is in dien hof van t'collegie. Wy hebben hier weder een gansche scherpe en koude winter ende hebben op Donderdagh en Vridagh soo schrickelycken windt gehad, dat my van dergelyke niet geheught, en was ick niet wenigh voor Patria bekommert, dat Godt beware en alle vrenden die miner gedencken.

(G. van der Goes.)

XCII.

Aanbod van Spanje om de stroopers uit Brabant te verjagen. Ambassadeur aan den Keizer. Uitstrooizels dat de Keizer troepen zendt naar Maastricht. Kwade bedoelingen toegedicht aan de Katholieken. Turenne niet aangenomen als Generaal. Prins Johan Maurits blijft voor een jaar Generaal. De Prins van Oranje misschien Generaal van de Kavallerie. De Franschen willen trekken door het land van Luik. d'Estrades en Pradel naar het leger. Over de gevraagde boeken. Beterschap van Mevrouw de Bye.

Hage, den xjⁿ Maart 1666.

Mijn Heer.

Door gebreck van nieuws hebbe twee posten laeten doorgaen ende voor als noch valt niet veel sonders te seggen, anders, als dat Castel-Rodrigue aen de Heeren Staeten heeft laeten aenpresenteeren soo veel volcx als nodich soudon

achten om de stroopers, die haer voor Monstersche uytgeven, soo op Statenbodem als Spaenschen te vougen onder het commando van den Staten-commandant by haer troupen, en deselve allesints te verjaegen, soodat men nu eerst begint te geloven, dat de Spaensche met dat volck noch part noch deel hebben. Maer nu soude men noch niet verseeckert syn van de Keyser, en daerom is men geresolveert een Ambassadeur naer Weenen te seynden, doch de persoon is noch niet vastgesteld. Onder-tusschen gelooft men, dat de Keyser veel troupen affseyndt tot assistentie van den Bischoep, en wert van Maastricht voor seecker geadviseert, dat de Marquys van Baden met 6000 man ontrent die quartieren was gecomen, ende een aenslagh op die stadt soude hebben gehadt, met veraet van veel van de principaelste borgeren. Staet te dencken, dat het een inventie is om die Catholycken suspect te maecken, ende onder dat pretext haer personen en goeden aen te tasten. T'is generalyck hier daer op aengeleyt, om al de gemeente op die luyden te hitsen, en daerom werden veel leugenen uytgestroeyt, als dat de geestelycken te platte lande de luyden hadden wysgemaect, groote giften te geven om aen den Bischoep te seynden, en onder anderen, dat tot Amsterdam een cloptie gesturven soude syn, soo voorgegeven wiert, die by haer ouders in het stift Monster wilde begraven wesen, en onder pretext van dat lichaem soude die kist met gelt gevult syn geweest, en diergelycke sotte dingen, die men de gemeente doet geloven, om haer de swaere schattingen van schoorsteengelden en andere te smaeckelycker te maecken. — Voor desen hebbe gescreven, dat hier veel devoiren wierden gedaen, om Prins de Turaine hier als Generael over de troupen te hebben, doch hebben veele steden daer niet toe willen verstaen, daer het insolent huysen van de Francen in den Bosch en andere steden, geen cleyn subiect hebbe toe gegeven. Omdat de compagnie niet onvoorsien soude blyven, is Prins Maurits voor dit jaer als Generael aengenomen, en werdt hart gesproocken, dat de Prins van Orangie Generael van de cavalerie soude syn, daer noch niet seeckers aen en is, alsoo men noch disputeert wie de fonctie in desselfs

naem soude waernemen. Veele geloven, dat het daer niet eens op aen sal comen, alsoo preparatien werden gemaect om met Engelandt te handelen, maer sal daer niet soo seer obsteren, als dat wy soo vast aen haer syn. — Daer wert geseyt, dat Vranckryck een aen den Bischop soude hebben gesonden, om hem te persuaderen dat doch met ons niet sluyten soude. T'valt hier versierende luyden al vry wonder in het oog, dat de Francen wederom voor vyftien duysent man passagie door het landt van Luyck hebben versocht, met gelofte, dat door de troupen niet en souden werden beschadicht, maer dat alles soude werden betaelt, dat oock commissarisen souden werden gesonden, die alle nootdrufden souden opcoopen en aen de troupen uytheelen. Staet te besien, wat sy met al dat volck voor hebben herwaerts te brengen. Den Ambassadeur d'Estrades is by de troupen en Monsieur Pradel; wat daer samen te verhandelen hebben, sal den tyt wel ontdekken; t'sal goet syn, soo het maer niet op ons costen en is; sy geven voor dat het is omdat de Keyer volck herwaerts gesonden heeft en dat noch 6000 Crawaten affcomen. — Als Monsieur van Weyningen van hier sal vertrecken, sal hem de Mars Gallicus in octavo, met hetgeen daertegens en weder tegen gescreven, is, soo het goed vindt, medegeven; sal UE. ordre daerop verwachten. — Maseur schynt wat te beteren, begint al eenige rysen daegs op te sitten, maer is heel slap. Meer weete niet, waerome eyndige met de groetenisse van alle vrunden en blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

XCIII.

Frankrijk en Spanje over de Spaansche Nederlanden. Belangen van Willem Van der Goes. De Raad-Pensionaris daarover aangesproken. Zijn antwoord. Goed fortuin van een gewezen dienaar.

(Hage, den 10 January 1667.)

Mijn Heer ende Waerde Frater.

Broeder Adriaen sal UEd. schryven de particuliere novelle dye hyer syn, daer onder geen grooter dan het apparent, jae seecker breecken, soe men hyer gelooft, tusschen Vranckryck ende Spangien omme de Spaansche Nederlanden. — Ick sal seggen, aengaende het bericht UEd. gegeven van den goeden vrunt Monsieur van Wynningen, dat dye man weynich can oordeelen van dees tyts saecken. Dat wel waer es, dat ick veele menschen soucke t'obligeren ende geobligeert hebbe, buyten eenige belooninge, alleen omme eenmael in UEd^{ts} reguart tot myne intentie te moegen coemen, soedat wel eenmael soe cleyne erkentnisse soude hebben verdient, edoch dat nyet soo haest en es vergeten als gedaen vruntschap ende dienst. — T'was een geluck voor François ¹⁾, dat ick dyer stont twee Burgemeesters van dye stadt een geluckigen dienst hadde gedaen, dye sy in hun particulier machtich waeren te vergelden, ende syn employ soude in tyt van peys, soe hy seyt, hem waerdich cunnen syn meer dan 50000 guldens jaerlycx, nu de helft, synde een vry beeter conditie dan dye van syn Mr. Maer UEd^{ts} saecke, moet werden gevordert aen veele personen, quorum non idem animus, non mens. T'syn weynich daegen geleden, dat neeff Andries van der Goes, Gecommitteerde Raet, nyet van het minste vermoegen ende ons minnende, noch den Heere Raet-Pensionaris over UEd. saecke errenstelyck

---

1) Een gewezen dienaar van Willem Van der Goes, ook blijkens eene zinspeling, weinig regels verder. Zie voorts den brief XCVII.

heeft aengesproocken, ende hoewel hem door dyen Heer syn versouck nyet en hadde behooren geweygert geweest te syn, welke Heer ende synen vrunden ick mede by allen occasien soucke te obligeren, gelyck hy my voorleden Vrydach noch aen myn huys over yets es gecomen aenspreecken, nochtans en heeft geen ander antwoord gecreegen, dan dat twyffelde, of den Prins vant lant sulcx al conde remitteren, (dit eenichsints siende op de leeringe van sommige suyvere Gereformeerde); nyettemin dat de saecke wilde nemen in naeder overlech ende gedachten. Dus, goede frere, moet, met ons, noch al patienteren, wenshende dat wat naeder by ons geliefde te coemen, ende te meer by deese apparenten tyden van oorloch in den Spaensen Nederlanden, dewelcke een goet gedeelte van Duytslant naer haer trecken sal, ten waere het alhyer al gedaen waer eer sy aldaer gereet sullen cunnen syn. Ick eyndige ende blyve met alle genegentheyt

UEd. frere,
Martin. van der Goes. 1667.

XCIV.

Ongelukkig treffen van Engelsche en Hollandsche oorlogschepen voor Petten-Schoorl. Franschen, voornemens in de Spaansche Nederlanden te vallen. Voorlagen van vrede met Engeland. Ambassade in China. Neef Van Graswinckel. Poeder chinae hem toegediend. Uitwerking daarvan. Dochters van den admiraal Tromp veroordeeld. Ongeraden, staatszaken te melden. Verjaagde Engelsche priesters in 's Gravenhage.

Hage, den 10 January 1667.

Mijn Heer.

Op hoope van goede tydinge, die verwachte van de apparentie tot het vaststellen van een neutrale plaetse tot

de handeling van paeys, hebbe eenige posten laeten passeeren sonder scrijven, en soude noch uytgesteld hebben, te waere op gisteren hier tydingen was gecoemen, die van daegh naerder geconfirmiert werdt, hoe dat vyf van ons orlochscheepen, een van 60 ende van 24 tot 36 stucken, voor ses daegen waeren uytgesonden, om te besien off eenige Engelsche, daarvan men tydinge hadde dat naer Oosten wilde, soude connen bejegenen; gelyck oock geschiet is, en hebben op den vierden deses ontrent de hoogte van Petten of Schoorel gesien seven Engelsche scheepen, die vry swaerder waeren als d'onse. Onsen Commandant, deselve in het gesicht crygende, sette het met een groote moet op haer aen, doch raeckte door groot ongeluck datelick reddeloos, soodat de vier andere het werck tegens seven moesten doen, die het vry te quaet cregen, en is daarvan een gesoncken, een „de stat Leyden” genomen en een gesprongen; een capiteyn Bom is al het rondthoudt quyt, synde aen strang ¹⁾ gecomen en een ander binnen. UE. cundt versekert syn, dat de geheele saeck anders niet en is, hoewel d'Engelsen, naer haer gewoonte, hetselve weer grooter sullen willen uytmeetten. — Men spreek hier noch van de nieuw geworven troupen te casseeren, te weeten de paerden, die men seyt, dat by de Francen aentondts in dienst souden overgaen; dat te geloven is, alsoo voorseecker de Spaensche Nederlanden sullen aentasten, en om dat, buyten prickel, seyt men, onder de handt met Engelandt van peys gehandelt werdt, op dese conditien: als dat Engelandt aen Spangien geen assistentie soude mogen doen, maer den oorlogh in Indien declareren; dat Vranckryck daertoe soude geven, sommige seggen drie milioenen, andere vyff, op twee termynen; wy souden hebben alle plaetsen, die d'Engelsen van ons genomen hebben, en voorts die vrie commertie op alle plaetsen, neffens de Francen, die d'Engelsen in Peru ende die quartier sullen comen te veroveren, ende voorts soude alle questie doot ende te niet syn. Dit schynen wel vremde saecken, maer werden voor vast geseyt; soo wat

---

1) Strand.

naerders daarvan can vernemen sal het adviseren. Dat moet voor seecker weeten, dat de Spaensche Nederlanden in alle gevalle sullen aengetast werden, soo my van luyden van regeeringe is geseyt. — Het boecxte van pater Chaell hebbe aen neeff Andries van der Goes laeten lesen, aen wien het neeff Gool toegeseyt hadde; die seyde my, dat soo dien pater het wat beter hadde gedirigeert, als wy d'ambassade in China deden, dat wy daer goede conditien hadden connen maecken, maer dat hy ende de syne nu daerover haer loon hadden. Ick hebbe Hoogenhouck daerover oock wesen spreeken, die my confirmeerde, t'geene voor desen hebbe gescreven. Nu cundt wel sien wat daarvan is. — Het poeder Chinæ Chinæ ¹⁾ hebbe voor neeff Graswinckel niet gebruyckt, omdat hem nergens van can doen onthouden; den Ad^t Jacob Stryen heeft het gebruyckt en is daerdoor genesen, als meer anderen van dit jaer; d'inconvenienten, daer UE. van schryft, en weet niemant hier van te spreken, maer observeeren alle, dat eerst purgeren en laeten en, als het genomen hebben, wachten haer 21 daegen seer naeu, sonder eenich vlees off eyeren te eeten. Doctor Stormius heeft daarvan een tractaetie gescreven; by gelegentheyt sal het overseynden ²⁾. Onse patient, die d'eene coorts al quyt is geweest, is door quade dieet te houden daer weer aengeraeckt en slimmer als vooren; hy is, Godt betert, niet te geseggen, maer seer obstinaet tegens abstinentie; van daegh heeft hy het acces vry heviger als oeyt, doordien te veel ontbeten hadde. — Het heeft hier al acht daegen beslooten water geweest met swaere snee, de vorst niet streng als t'sedert gisteren avondt, en al met groote stilte. — Ick sal verlangen te weeten, off den ingeleyden in dien van de heer van Weyningen wel te recht hebt weten te brengen; ick gelooff aen dien heer noch somwylen al wat sal te seynden syn, maer weet het

1) Kina-poeder.

2) *Rolandus Sturmius* Febrifugi Peruviani vindicianum. Pars prior. Pulveris historiam complectens ejusque vires et proprietates juxta sensum Dogmaticorum exhibens. Febrifugi Peruviani pars altera. In qua Peruviani corticis energia accuratius investigatur ejusque modus operandi in humoris febriles solutione singulari methodo explicatur. 12° Delphis 1659.

anders niet doen; de heer Frents hadde mede beloofd een brieftie onder myn couvert te seynden, doch is niet gecomen; seyt syne pretentien ten minste te zyn een Colonnelsplaets; versoeckt UE. recommandatien by de bekende Heeren. — Van hier soude wel wat nieuws van Staet te scryven vallen, maer derve my niet dat werck mede bemoeyen. — De dochters van den Admiraal Tromp syn yder in een hondert gulden gecondemneert, omdat sy het relaes hadden laeten drucken, anders als de waerheyt soo by de sententie werdt geseyt, doch sy ontkennen dat het tegens de waerheyt is ¹⁾; door een brieff die van haer was geintercipieert, is het aen den dach gecomen, dat sy het relaes hadden doen drucken; soodat wel sien cunnen, dat het niet veylich is iets te scryven, anders als gemeene saecken, die men langs de straet vertelt. Dat moet weeten, dat het is autentyc, dat ick voor desen gesonden hebbe; en oock dat den brieff, laest aen de Coning van Engelandt gesonden ²⁾, met voordacht hier onder de gemeente was laeten loopen, eer die wech te seynden, omdat de Engelsens oock met den haeren soo hadden gedaen. — Hiermede weete niet meer te seggen, als dat wy hier een deel Engelse priesters hebben gecregen, die van daer verjaeght syn en gaen bedelen by de Catholycken. Wenschen UE. ende de heer van Weyningen een geluckzalich nieuwjaer en blyve

Mijn Heer,

UE. ootmoedige dienaer,

A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

1) Hier wordt bedoeld: Tweede Extraordinaire Rotterdamse Zee-tijdingen, ofte Verhael van de gelegentheid van de Vloot der ... Staten-Generael en des Konings van Engeland. Rotterdam, Joannes Naeranus. Den 8 Augusti 1666. *Meulman*, Catalogus van Pamfletten n° 4304.

2) Responce Des ... Estats Generaux ... du 16 Sept. 1666. Au lettre du Roy d'la Grande Bretagne; du $\frac{1}{18}$ Ougst 1666. *Knuttel*, Pamfletten-Verzameling ... in de Koninkl. Bibliotheek n° 9345.

XCV.

Fransche uitstrooisels aangaande de plannen der Turken. Fransche werwingen niet bestemd tegen de Tartaren maar tegen Nederland. Geen zorg voor de belangen der Oost-Indische Compagnie. Fransche vloot uit de koers gedwaald. Te Amsterdam Pensionaris Mr. Heemskerck in plaats van Mr. Pieter de Groot. Voorzorgen te Amsterdam tegen brand. Streng winterweer. Bijzondere belangen. Slechte tijden, kwade betalingen, zware lasten. Hooge woorden van den Ruwaard van Putten. De vrouwe van Assendelft overleden.

Hage, den 25 January 1667.

Mijn Heer.

Tot antwoord van UEd. twee laetsten, die op haer tyt wel syn bestelt, van den 30ⁿ der voorlede en 6ⁿ deser maent, sal seggen dat het goet is, dat het misnoegen gevallen tusschen den Ambassadeur van Spangien, geacommodeert is. Soo dat hadde geduyrt, soude ontwyffelyck de Francen daer haer profyt al mede gedaen hebben, die hier met brieven van Paris seer breet uytstroeyen, dat den Turck eenige plaetsen op de frontuyren van Seevenbergen wilt, in verseeckeringe, off dat hy de peys niet wilt houwen. Ick seyde aen de president Beaumont, dat UE. daervan op den 30ⁿ geen mentie hadde gemaect, doch seyde hy, dat verscheyde brieffen daervan breet spraecken, en soo men het noch tot Weenen niet en wist, dat het mogelyck wel haest souden gewaer werden, off soude het aen de Francen moeten gebreecken, die dagelick de Sweeden doen werven. Men seyt wel dat naer Poolen sullen gaen, om de Tartars te steuyten, die met 80000 man in aentocht syn, maer men gelooft evenwel, dat hy die in Nederlandt sal willen gebruycken off int Ryck, soo de Keyser volck wilde affseynden. Hoewel men by de courant seyt, dat in Vranckryck niet gehandelt wert en dat het maer uytstroeyen is van de Spaensche, om de jalousie te verwecken, soo geloof liever, t'geen

by myn voorgaende van dat werck hebbe geseyt, en dat men dat nu maer in de gasetten doet stellen, om het gelooff, dat men van het voorgaende advys heeft, te doen doot loopen, alsoo niet gaeren souden hebben, dat men het soo vroug wiste. — Dat paquet sal van Monsieur Swaen doen haelen, soo haest verstaen sal hebben, dat te landt gecomen is. — Men is hier niet seer ontstelt voor de saecken van de Oost-Indische compaignie, alsoo het desseyen van de Francen door een orcaen, die haer vloot geleeden heeft, voor dese mael is den hals gebroocken; haer vloot is tot in Brasil geraeckt, soo gevalueert dat op nieu wederom thuys compt, om van alles versien te werden. Sulcx dat de Francen die in Persien en by den Mogel hebben doen geloven, dat haer Coning de grootste van Europa is, soo sullen die luyden lichtelyck beter te informeren syn, als haer vloot op den gesetten tyt niet e compt, en dat sy logenaers syn ofte ten minsten dien Coning geen Godt, die weer en windt in de handt heeft. Op de seeckerheyte van het ruyneren van die vloot, syn d'actien hier veel geresen. — Ick hebbe UE. scrijvens aen niemandt geopenbaert, omdat men niet wilt dat de luyden hier weten, dat de Francen ons achterdeel willen doen; ick soude neeff Gool oock sulcx versocht hebben, soo hem selver hadde gesproocken; men wilt hier met alle geweld, dat men geloven moet dat de Francen ons lieven. — De heer Pieter de Groot is by de Heeren van Amsterdam bedanckt van synen dienst en is in syn plaets Pensionaris van Amsterdam gemaect de zoon van de raetsheer Heemskerck, die maer 23 jaeren oudt is. Nu cundt sien, hoe wanckel hier een eerlick mans fortuyn staet. — De wachten, die tot Amsterdam gehouden werden tegens brandt, gelooft men, dat werden aengesteld uyt vrees dat d'Engelsen geen revengie nemen van den brandt tot Londen. T'is een nootwendigh toesicht by dese harde vorst, want, soo maer één schip in den brandt raeckte, souden veel honderden voortgaen en de stadt bygevolch oock veel te lyden hebben. Van kersmis aff tot nu toe, heeft het hardt gevrosen; eergisteren doeyde het wat, maer heeft met de nieuwe maen op gister hervat, met groote coude wint en jachtsnee. My heucht niet, dat

oeyt soo swaeren snee gesien hebbe, is meer als 15 duym hoogh op vlack velt; soo die schielyck compt te doeyen, sullen de dycken wederom feest lyden, dat Godt verhoede. — Hiernevens gaet weder iets van de heer Frents, die wel gaeren een goede charge soude hebben, als breder by syne missive. — Ick hoop dat dien aen Monsieur Renoy, voor desen onder couvert gesonden van Monsieur van Weyningen, hebt connen te recht brengen. — Gisteren hebbe ick aen de broeder van de persoon, die UE. twee hondert guldens hadde getelt, contentement gedaen ende beyde UE. recipissen ingetrocken, daer evenwel soo heel gheet niet toe en was, omdat t'sedert Mey van alle pachters maer eens hondert ducats hebbe ontfangen; van de stee van Meyndert hebbe geen pacht in drie jaeren ontfangen, noch van Leendert Jansz.; ieder van haer staet meer als 3000 gulden ten agteren; van den Bommel oock niet, soodat van myn vrou het hebbe moeten leenen, en midts noch geen saet vercocht hebbe, en veel ouden tarruwe, daer bynaer geen gelt aff weet te maecken, sal alweder verlegen staen, als de wisselbrief van den 24ⁿ December sal comen; bovendien moet, als wel dencken kundt, over heele en halve verpondinge van het landt in Numanspolder niet minder als 800 gulden betaelen, laet staen de cortinge die de pachters aen andere pachten sullen doen, soodat wel sien cundt, dat men het hier soo pleysierich niet en heeft, daer by dan noch comen de een hondertsten penningh volgens de verhooginge op eens soo veel als voor desen hebben gegeven; sullen Sorge enough te draegen hebben. Mij is geseyt dat den Ruart van Putten, broeder van de Raetpensionaris, die nu oock Balliuw van Beyerlandt is, int collegie van syn heemraden soude geseyt hebben, als claeghden over die swaere lasten en schattingen: wat hebt gyliden te claegen, weet gy niet dat alles wat gy hebt het gemene landt ende ons toecompt; dat die luyden vry nuchteren voor quamp in een landt, dat soo blaisonneert vry gevochten te syn. Dit scryve volgens de waerheit en om met eenen het papier te vullen, dat daerom niet te meer van port sal costen. Eyndige naer de groetenisse van alle vrenden, die Godt loff noch in goede

gesontheit syn, en Godt bidden om UE. gesontheit tot zaligheit en blyve

Mijn Heer,

UE. ootmoedige dienaer,
A. van der Goes.

Juffrou van Weyningen met haer dochter hebbe noch op gisteren gesproocken, doet haere gebiedenis.

Juffrou ofte de vrouw van Assendelft is overleeden, daarmede gaet dat goet int hondert ¹⁾.

Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

XCVI.

Voorspoedige dooi. Inval der Tartaren in Polen. Hulp van Frankrijk aan de Polen, mits zij den Hertog van Enghien tot hun Koning kiezen. Fransche invloed op Poolsche, Engelsche en Nederlandsche zaken. Pogingen van Frankrijk om Nederland tegen Oostenrijk in te nemen, en inwerkingen op den gang van zaken in de Spaansche Nederlanden. Kapitein Heemskerck overgegaan naar de Engelschen. Vecht tegen zijn vaderland. Een goudmaker in 's Gravenhage. Haagsch nieuws.

Hage, den xiⁿ February 1667.

Mijn Heer.

Hoewel geschaepen was, door d'overvloedige sneeuw die hier was gevallen, dat de wateren seer hoogh soudon

---

1) Agnes van Renesse van der Aa, Vrouwe van Assendelft, (dochter van Gerrit- en van Anna van Assendelft) getrouwd met Nicolaas van Renesse van Elderen. De heerlijkheid Assendelft ging 27 Juni 1669 over aan Joan Wuytiers.

hebben geworden, soo is nochtans deselve en al het swaer ys soo gesmolten, dat men t'sedert gisteren acht daegen, dat het heeft beginnen te doeye, al op Dingsdach door de Kil heeft comen vaeren; ook door de Tye voor Amsterdam. — Voor nieuw uyt Polen wert geseyt door luyden die van daer goede correspondentie hebben, dat d'invasie, die de Tartaren daer hebben gedaen, is geschiet door het inroepen van de Coning en syn gemalinne, om soo dat ryck te necessiteren secours van Vranckryck te versoeken, die daerom oock de Sweeden ontrent Bremen houden leggen, die men 22 duysent starck houdt en noch sullen aengroeyen, om derwaerts te marcheeren, soo haest het secours sal versocht syn, midts dat dito ryck sal moeten vaststellen, duc d'Enquien tot Coninck aen te sullen nemen; men seyt oock hy die troupes sal commanderen. Dit is my geseyt van luyden die daer al veel seeckerheys van schynen te hebben. — Hoewel desen Staet hadde geresolveert de nieuw geworvene troupes te casseeren, soo sullen nochtans deselve op het versoek van Vranckryck noch twee maenden in dienst gehouden werden op Staten naem, hoewel de betalinge door haer sal gedaen werden en sullen dan maer eerst aen Vranckryck overgaen. — T'is seecker dat in Polen hebben doen verseecken, dat de peys tusschen Engelandt, haer, (dat is Vranckryck) en desen Staet, voor Mey sullen sluyten, ende dat sy dan met een leger van 70 a 80 duysent man de Spaensche Nederlanden sullen aentasten. Dit is geseyt by de Coninginne van Polen aen een voornaem minister: doch hout het secreet van wien hebt; ick twyffel niet off de heer Friquet sal het al overgescreven hebben, omdat weete, dat hem die missive uyt Polen is gecommuniceert (sed quandoque bonus dormit). T'is heel geestich dat men nu hier uytstroeyt, dat brieven soudent geintercipieert syn, waerby de Paus aen de Coninck van Engelandt soude geraeden hebben, Londen aen brandt te doen steecken, omdat hy anders soo wel geen meester van het volck en conde werden ende het ryck van religie te doen veranderen. UE. cundt oordelen, wien daer aen gelegen is dat men het alsoo gelooft. Daer vought men noch by, dat het seecker soude syn dat een

treves tusschen Spangien ende Portugael soude geslooten syn, en oock bygevolge een ligue tusschen de voorge-
 noemde ende Engelandt; dat de Keyser daer mede by
 soude comen: off dat niet en is om ons tot rupture tegens
 Spangien te brengen, off om ons in slaap te wiegen.
 Voor soo veel alle niet en syn genegen dat de Francen
 door die soo apparente conquesten ons gebuyren souden
 werden, laet UE. dencken. Wat devoiren Vranckryck
 doet, om desen Staet van het huys van Oostenryck aff
 te scheuren, sal het naestvolgende staeltie seggen. Hier
 was deseyn en voorstel gedaen, Prins Maurits als Amba-
 sadeur naer Weenen te seynden, om de Keyser te con-
 gratuleren over het huwelyck; veele waeren daer seer
 toe genegen, die meenden dat in alle noot men dienst
 van het Ryck soude connen hebben; doch dit was niet
 vergeten aen Vranckryck over te brieven, die over die
 saeck geschreven hebben, dat haer sulck doen ten hoogsten
 onaengenaem was, ende dat, soo men hier tot die be-
 seyndinge resolveerde, dat sy weten souden wat haer te
 doen stondt. Dat wert by sommige opgenomen, als of wy
 alreets door Vranckryck overheert waeren, dat ons de
 weth willen geven aen het seynden by neutrale Princen.
 De Francen hebben wondere practiquen om tot haer deseyn
 te comen. By successive brieven, twee weecken aen den
 anderen gecomen, seggen, dat voorseecker is, dat de
 Graeff d'Isola, die wegens Spangien in Engelandt is, alles
 doet wat can, om de peys die voorhanden was, om te
 stooten en veel viandelycke raetslagen aenleyt, tot preju-
 ditie van desen Staet; t'geen men hier licht aenneemt,
 omdat men weet, dat anders te vresen hebben voor de
 Francen, soo Engelandt haer niet te hulp comt. Hierby
 wert noch wat anders gepractiseert, dat men selfs aen
 luyden van de regeringe wilt doen geloven, dat het op
 Brabant niet gemunt is, soodat liegen en bedriegen tans
 de beste policie is. Daer is tydinge dat de Graeff van
 St Albaen van Londen naer Vranckryck is vertrocken by
 de Coningsmoeder, om een neutrale plaets tot handeling
 te nomineren, die, soo de Francen willen, niet op Spaen-
 sche off Ricxbodem sal mogen syn, maer tot Luyck of
 elders. — Een capiteyn Heemskerck, die voor desen was

gebannen, omdat hy hem in de batalie tegens d'Engelse niet wel soude hebben gequeten, hoewel hy, so men seyt, altyts een braeff man was geweest, maer Prinsgesint, is by d'Engelsen gaen dienen, heeft daer een schip gecregen en is den aenleyder geweest tot de scheepen int Vlie te branden; deselve is nu weder in zee met 15 scheepen, seer bemandt, daerdoor seer groote onsteltenis is, alsoo men vreest dat hier off daer in het Noorderquartier te landt soude mogen gaen; d'officieren van de compagnien die daer leggen, en hier waeren, syn te post derwaerts verrocken om op alles ordre te stellen. — In het huys daer den advocaet Canoeuy heeft gewoont, naest Euwen, woont jegenwoordich een doctor Swits of Helvetus, een Chemicus. By hem is gecomen een Menist, die voorgaff een geelgieter te syn, doch sprack Latyn; naer dat lang van de kunst gesproocken hadden, versocht alleen in een camer te gaen en syn roxtie optreckende, liet hem sien vyff stucken gout, soo groot als een tallior, hangende aen syn hals aen zyde groene snoeren, die hy seyde van loot gemaect te hebben, en toonde hem drie stuckties gecomponeerde stoff, die de couleur hadde als swavel; daerdoor seyde hy duysent ponden en meer goudt te connen maecken. Den docter, die dat niet wilde geloven, seyde: soo dat waer is, soo geeft my niet meer als om een aes off twee te doen veranderen; hy seyde dat niet te connen doen, maer dat het minste dat hem geven conde, soude moeten syn om een loot off een halff vights tot gout te maeken. Aenhoudende, creegh ontrent als een mostertsactie van die substantie, t'geen hy in t'affwesen van [dien man smolt, en het stuckie in geel was gedaen liet daerin vallen, waerdoor het loot in schoonder als ducatengout is verandert; een deel sit noch in de smeltcroes en is daer selver doorgedrongen; hetgeen daer uyt gegoten is, weeght ontrent derd'halve ducaet, dat ick door alle cunst van vuyr en sterckwater hebbe sien probeeren, en als door silver gesmolten en met scheywater gescheyden was, hadde noch 8 greyn silver in gout verandert, en is in toets, gewicht, hamerslagh en alles seer schoon, bynaer soe goet als de rosenobels, die het fijnste werden gehouden. Desen man is t'sedert niet weer

te vinden geweest, hoewel veel naer hem hebben gesocht, daer hy gelyck in heeft, want luyden van Staet seyden dat soo hem hadden, vast wilden setten en soo veel doen maecken, als oordeelden van doen te hebben en daernaer op te hangen. t'Voorname is, dat hy geseyt heeft, dat die substantie te maecken hem geen ricxdaelder heeft gecost, en dat het van seer slechte stoff gemaect werdt; dat geen moeyte soude doen te soecken, want dat het noeyt vinden soude. Hier ben teinde alle nieus, waerome eyndige naer groetenis van ons alle. Neeff heeft de coorts met roode wyn affgedroncken, is al twee daegen vry geweest. Het paquet van M^{sr} Swaen hebbe noch niet gesien; men verwacht hem dagelicx thuys. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

Het boextie van Stormius hebbe gecregen, sal het, soo can, overseynden.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

XCVII.

Herhaling van vroeger reeds medegedeelde nieuwstijdingen en nog eenige toelichting daarop. Broeder van neef Gool komt naar Holland. Oordeel van den Raad-Pensionaris en diens meening over Buat. Vonnis tegen Doctor Magdonwel. Gevaar van briefwisseling-voeren in dezen tijd. Staten van Holland bijeen om geldmiddelen te vinden. Frankrijk dringt aan op spoedige uitrusting van schepen. Oordeel van den Spaanschen gezant over een verbond van Frankrijk, schadelijk voor Spanje. Eenige heilige dagen in Frankrijk door den Koning afgeschafft. Nieuws-tijdingen.

Hage, den 17 February 1667.

Mijn Heer.

Omdat by UE. van den 27 January claeght, dat t'sedert
Derde Serie. WERKEN N°. 10.

den 16 December van my niet ontfangen hebt, vinde my verplicht te sryven, t'geen anders om de schaersheynt van nieuws wel soude voorby hebben connen seynden. Ick can niet dencken waeraen het schorten magh, aengesien dat ick t'sedert driemaal hebbe gescreven, als oock namentlyck op Cop-Maendach-avondt en heeft frere Martin daer oock by geantwoort op hetgeen UE. hadde gescreven ter occasie van het avancement van François, UE. geweese dienaer, en t'geen Monsieur van Weyningen ter dier occasie van ons vermogen hadde geseyt, dat inderdaet seer cleyn is. Ick hebbe oock noch op den xiⁿ deser gescreven, en alsoo niet twyffele, off sullen die brieven om de onbruyckbaerheynt van de wegen maer wat vertouff hebben en wel terecht comen. Oock hebbe ick gescreven dat het hollogie hebbe opgeseyt; descriptie van herba thee can niet vernemen dat hier bekent syn, anders als die gedruckt met de thee gesonden hebbe, waerom naerder naer Amsterdam hebbe gescreven en soo der iets te vinden is, sal UE. toegesonden werden. By dien van den elfden hebbe gescreven, dat Prins Maurits wel was geseyt gesonden te werden als Ambassadeur, om de congratulatie te doen, maer doordien Vranckryck op het ingeven van die UE. wel condt bedencken, daer seer seerp heeft tegens gescreven, sal daer niet van comen, hoewel veele leden van den Staet daer seer toe genegen syn. Van Monsieur Swaen hebbe gehoort, dat in tien à 12 daegen thys verwacht werdt. — Van den alarm in Polen hebben hier seecker bericht, dat het is door het versoeck van het hoff van Polen op directie van Vranckryck, die het elendige ryck soecken te necessiteeren om secours te versoecken, t'geen haer soude gegeven werden, op conditie dat Duc d'Engnien tot de croon soude moeten vastgesteld werden, die dan het secours, bestaende in 22 duysent Sweeden die ontrent Bremen syn, soude leyden en comandeeren. Dan souden de wolff ¹⁾ moey ingehaelt hebben. De troupen die wy casseeren, sullen sy meede aennemen, off om mede derwaerts te seynden, off om tegens Neer-

---

1) Zinspeling op den wolf uit Roodkapje.

lant te gebruycken. Hetgeen door den Chiaux daer is geseyt, heeft men hier oock soo verstaen en heeft al ééne directie. — Ick hebbe oock verstaen, dat de broer van neeff Gool herwaerts compt, om de genesinge van syn beenen; die brieven aen hem, hebbe wel bestelt, soo dat daerover geen commer meer behouft te hebben. — Het boextie van Stormius over de cortex Peruvianus hebbe gegregen, en alsoo het al tamelyck groot is, sal omhooren om occasie en overseynden. Op hetgeene van China hadt gescreven, hebbe voor desen al geantwoort, en sal daerom niet repeeteeren. Dat tusschen Vranckryck ende Engelandt afsonderling van ons gehandelt soude werden, is niet waarschynelyck, alsoo daerover te seer protesteeren, als wy maer schynen een Ambassadeur van Sweden te versoecken om die saecken te bemiddelen, dat een neutrale plaets mocht gecosen werden. Den brieff aen dito Ambassadeur gesonden, sult UE. al gegregen hebben. Den Raet-Pensionaris, die alles met meerder wijsheyt en directie doet, heeft daer een nevens laeten gaen, die sien sult. Mij is geseyt, dat den R. P. soude geseyt hebben, dat soo Buat niet waer gedoot, dat het niet geschieden soude; daarvan magh men geloven wat men wilt. — Tegens Doctor Magdonwel is op Vrydach sententie uytgesproocken, daerby hy gebannen is; ick geloofi om het welstaens wil, alsoo men iets moeste doen, tegens een, daarvan men soo seer hadde geroepen van het verraet daer hy aen vast soude syn. — Soo UE. de brieven die gemist werden niet en cryght, gelove die opgehouden sullen syn, te meer omdat die aen Mon^{sr} van Weyningen, soo syn huysvrouw my heeft geseyt, oock niet en syn overgecomen; off die van frelle sult gegregen hebben, sal benieut syn te verstaen, en daarover advys gegregen hebbende, sal onder die couverten niet meer scryven, omdat dat huys suspect wert met de Prins te veel te houden, dat dan voor ons reeckeninge mede soude gaen, maer sal onder couvert van de Resident doen bestellen, off by andere middel dat min onsecker sal gaen. Men can hier niet verdacht genouch syn in t'scryven, daerom derve van niets van Staet melden; soo die voorgaende niet en hebben gehouden als dat waer is, soude evenwel

niet gaeren hebben dat die aengehaelt souden wesen, omdat het quaet is in t'oogh te loopen by dees tyt. — De Heeren Staten syn tegenwoordich vergadert; het is al wederom om geltmiddelen, en claeght Vranckryck dat wy met ons equipagie niet voortgaen. Een van de heeren hadde aen Don Estevan de Gamarra geseyt, dat een ligue met Vranckryck gemaect was die ons en Spangie soude schadelyck syn; daer hy op heeft geantwoort: Soo sal het dan gaen volgens den text: Receperant mercedem suam. Hoe die ligue leyt, weet van niemandt te onderstaen. — In Vranckryck syn by de Coning affgeschafft verscheyde heylige daegen sonder den Paus daerover te kennen; daerover is het nevensgaende uytgecomen, dat al syn gracie heeft ¹⁾ en seynde het in plaets van het Balet te paerde ²⁾. Men hoorde het aen den envoié van Vranckryck te geven; ick gelooff het hier gemaect is. Het heeft hier wederom beginnen te vriesen doch niet streng; hope, dat soo alleynskens door de winter sullen raecken. — De pacient is nu de coorts heel quyt; gaet weer naer de studien. Blyve naer groetenis van alle vrinden, die Godt bidden om UE. gesontheyt tot zalicheyt

Mijn Heer,

UE. genegene dienaar,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

---

1) Sur le Retranchement des Festes en France. En: Op het verminderen der Heylige Daegen in Vranckrijck. *Knuttel*, n° 8998 en 8999.

2) Beschrijving van eene vertooning door De Keizer, voor het Hof te Weenen. Met afbeeldingen. In het Hoogduitsch en Italiaansch. Zie daarover de brieven CXII en CXIII.

XCVIII.

Wensch naar vrede. Zware schattingen. Prijzen der gewassen. De lasten minder op de Regenten, dan op de overige gemeente. Behoedzaamheid in zake nieuwsschrijverij, raadzaam. De weduwe van Buat mag nog niet naar Frankrijk vertrekken. Over houten uurwerken. Berichten over de in zwang komende thee. Landbouw en weertijdingen. Familienieuws. Vriendengroeten.

Hage, den 21 February 1667.

Mijn Heer.

Dewyl frelle heeft aengenomen wytloopich over den brieff uyt Engelandt te schryven, die in der waerheyd origineel is ¹⁾, sal maer alleen seggen, dat het te verwonderen is, dat men dien tot de boeckvercoopers ophaelt, waeruyt swaere arguatien ontstaen onder de peysbegerende gemeente, soodat de regeeringe, soo nu die offere niet aennemen, seer suspect sullen vallen van geen peys te begeeren. Ick hoope alles met goede eenicheyt mach tot een goede vrede gebracht werden, want wert meer als tydt dat die onttraeghelycke schattingen eens ten eynde comen. Hier werden de billetten van den 200ⁿ penning omme gesonden, waerby wy t'samen op 590 gulden gevents gelt voor uytgaen van Maert getaxeert syn. Noch sal denselven 200^e penning in September andermael moeten betaelt werden, van het huys over heele en halve verpondinge 75 gulden en van schoorsteengelt 20 gulden; daer dan bygedaen van ider mergen drie gulden, d'eene door d'andere, cundt staet maecken wat somme het bedraeght die te geven hebben. Daerentegen en comen de pachters niet betaelen om de slappe geldinge in de tarruw. Een Haegsche sack Willemsstadts gewas wert tot Rotterdam

---

1) Missive van den Coningh van Groot Brittannieu, Geschreven aen de .... Staten Generael .... date den vierden October 1666. *Knuttel*, n° 9380.

vercocht 5 gulden 12 stuyvers; de gerst gelt noch best, dat is 42 à 45; het coolzaet 38 $\frac{1}{2}$ pondt, als over een jaer op Leyde conde 44 pondt maecken; boonen en haver gelden geen gelt, waeruyt sien cundt dat alle luyden van eeren wel seer groote reeden hebben peys te begeeren, te meer omdat sien, dat sy ten uystersten geschadt, ende dat de Regenten en wel geintentioneerde soodanich werden verschoondt, dat sy naeuwelyks den duysensten penning geven, daer andere den 200ⁿ penning, behalven noch groote tractementen trecken. — Ick vértrouwe, nu de drie achtergeblevene brieven sult gegregen hebben; dese ende de laestvoorgaende gaen niet van hier maer door een andere voye als d'ordinaris post, wandt vreese, opgehaelt mochten werden. Laet my weeten, wat met elcke, soo te recht comen, gegregen hebt, maer met één woort, want al is het winter, soo vallen de tyden noch heel heet en elck mach hem wachten de tong te bewaeren die het hooft lieff heeft. — Voorleede Vrydach, doen de vrou van Buat claer maeckte om naer Vranckryck te vertrecken, wiert haer sulcx by het Hoff geinterdiceert en is sy daernaer tweemaels gehoort, yder mael wel twee uyren lang. Wat men van Haer E. weeten wil, is nog secreet, maer doordien den Engelsen brieff gecomen is, daer men nu allen van spreekt, sie niet hoe dat te verstaen. — Het doostie met zaeden hebbe noch niet vernomen, hoewel daerover last hebbe gegeven. De houte horlogies hebben de geheele winter niet gegaen, om de vochtheyt; hebbe dat met de wecker in de lucht gehangen, waerdoor gaende is geworden, d'andere syn noch even stram. — De heer Pergens schryft my, dat hy de beschryvinge van herba Thee in het Latyn door Doctor Piso ¹⁾, die eenige jaeren in Indien is geweest, met communicatie van de heeren Doctoren Tulp en andere, neffens de heer Charo ende andere Generaels, die lang in Indien syn geweest en lieffhebbers van de Thee, heeft bescreven, doch dat die 1 $\frac{1}{2}$ dach scryvens aen hadde, neffens myne, van Amsterdam soude

---

1) *Guilelmus Piso. De Indiae utriusque re naturali et medica liber. F^o. Amsteld. 1658.*

affseynden, die ontwyffelyck met desen te gelyck sult ontfangen; soo vernemen can dat noch meerder is gescreven [zal het verzenden]. De heer Hoogenhouck die voor desen 22 jaeren in Oost-Indien en Japonien is geweest, heeft beleuft wat op te stellen, doch vertrouwe daer niet veel van comen sal. — De huyslyuden seggen dat het coolzaet uytgevrosen is, maer dat het ander coren wel behouden sal syn. Op Donderdach gaen ick om te besichtigen, soodat in de volgende post, off het moest singulier goet syn, niet meen te sryven. De lentenstyt begint hier al soeties te naecken, Godloff met groote stilte, dat goet voor de dycken is, die al veel schaede hebben geleden het voorleede jaer. Alle vrinden ende bekenden syn noch in goeden staet; den Lieven-broeder ¹⁾ gaet thys, en de student is absoluyt vry van coorts, waerover de Doctoren gebotmuylt staen, die de coor[ts]jige den wyn willen verbieden. Juffrou van Weyninge met haer familie is noch wel te pas, doet Haer E. gebiedenis. Soo oock doet den heer van Maesdam neffens alle vrinden die Godt bidden om UE. gesontheyt tot zalicheyt. Blyve

Mijn Heer,

UEd. genegene dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

---

1) Lieven Van der Goes. Halve broeder van den briefschrijver; geb. 80 Mei 1597, begr. te 's Gravenhage 13 Januari 1670.

XCIX.

De Amsterdamsche Burgemeester Van Vlooswijck tegen den Pensionaris de Groot, die zijn ambt moet verlaten. Thee. Landbouwberichten. Lubanisky overleden. Verzoek des Konings van Frankrijk hem niet te verhinderen in zijne voornemens omtrent de Spaansche Nederlanden. Onderhandelingen tusschen Frankrijk en Engeland. Uitrusting ter zee van Nederland. Geen oorlog met Frankrijk te wachten in dit jaar.

Hage, den 7 Maert 1667.

Mijn Heer.

T'is my seer leet, dat myne brieven niet op haer tyt en syn gecomen geweest, t'geen gelove door de snee is veroorsaect, doch dat die ontfangen hebt en connen begrypen, is my lieff. — Dat de heer de Groot die rescontre gehadt heeft, seyt men te syn, omdat hij een ritm^{ts}-plaets, die hy voor de soon van de Burgem^r Vlooswyck, die geen 20 jaeren was, most recommandeeren, en waernaer de luytenant Losecaet (die ontrent soo lang hadde gereeden) mede stondt, wel hadde gerecommandeert, maer daerby geseyt, dat als men na merite soude gaen, dat de heeren dan mochten oordelen, wie men te dienste van den lande best met die plaets diende te voorsien, waerdoor Losecaet ritmeester is gemaect. Dit is soo qualick by dito Burgem^r opgenomen, dat datelyck heeft te wege gebracht, dat de heer de Groot is aengeseyt hem buyten besoiingies te houden, tot dat gelast wiert daerover te staen. Men seyt daerby, dat dito Groot, om revengie te nemen, alle de crediteuren van dito Vlooswick soude hebben opgemaect ¹⁾, die al veel waeren en in groote sommen, om teffens haer schult te eyssen, die hy voor eenige daegen uytstelde te betaelen, en teffens dede byeen comen, en haer dede verclaeren de reedenen, waerom soo alle quaemen pretendeeren, die de voors. geseyt hebben. Doen heeft hy haar gevraecht, off sy dat wilden verclaeren, en verclaert hebbende dat het gelt voor diegeene gereet soude syn,

1) Opgestookt.

t'geen soo geschiet is. Die acte op het Stathuys vertoont synde, geeff daer soodanigen reflectie, dat goetgevonden wiert, den dienst hem op te seggen. Andere seggen dat van Beuningen hem dat geclaert heeft, omdat hem Pensionaris hadde gemaect, op conditie dat hy alle syn agent- ende residentschappen aen Hensius soude cederen, dien hy aen syn neeff de Groot heeft gegeven. Wat daer van waer is, weet niet seecker te seggen, en is odieux te ondervragen en weynich aen gelegen. — De descriptie van herba Thee sult nu al ontfangen hebben; t'was onnodich daarvan te melden, eer wiste off daarvan iets te crygen was; dese seyt men heel fraey te syn. Soo als mynen leste hadde wechgesonden, wiert het doosie van der Gouw my bestelt. De castangien syn niet apparent te sullen wassen, alsoo gerompelt waeren; de voorgaende hebbe in de kelder in een podt bewaert, die hoop, sullen opcomen, soo niet, geve het op. Den tarruw heb al doen zaeyen, doch dunckt my seer verglaest; den wintertarruw van die soorte hebbe moeten verlaeten, omdat weynich gelden wilt en ros valt; oock schrael, droogh broot maect. De geldinge in alles is seer slecht; het coolzaet aen de grondt affgevroosen, soodat met dit schrael weer moet uytgeploucht werden. — Doordien den ingeleyden te recht is gecomen, ben blyde geweest, niet sooseer omdat bevrees was, dat de persoon niet mocht vinden, als omdat mocht versockelt geworden hebben ¹⁾). Juffrou van Weyningen is noch wel en doet haer man seer groeten, als oock de dochter. — Dat Lubanusky van een appoplexia soude sterven, wist men hier al ontrent die tyt, als noch niet sieck was, en quamp uit deselve handt daarvan men wist, dat de Turcken die pretentien maecten. Die twee edelluyden hadden onttwyffelyck voor 8 penningen in den apteeck opgedaen, dat wy hier oock soo gegist hadden. Soo jure talionis oock weer soo geclaert is, sal wel gecompenseert syn, ipso jure. — Den envoyé van Brandenburch die hier is, heeft ons verseeckert, oock niet te twyfelen aen de waerhey, dat de Coninck van Vranckryck aen Mon^{sr} Granvallée, die tot Regensburg is,

1) Den brief aan Msr. Renoy. Zie brief XCV.

[gelast] dat hy soude reysen aen alle vorsten van het ryck en haer aenseggen, dat hy haer versocht, dat hem in het deseyn, t'geen op de Spaensche Nederlanden hadde, niet en wilde verhinderen en dat sy oock geen passasie van eenigh secours naer de Nederlanden soude willen geven off selver doen, off dat hy het soude resenteren, en dat hem evenwel in sijn deseyn niet souden cunnen verhinderen, maer alleen haer quade genegentheyt ontdekken. Van daegh syn de France brieven gelesen. Daer wert gescreven, dat de Coning aen Engelandt soude hebben laeten weten, dat de drie plaetsen by den Staet genompt, hem aengenaem waeren, en oock selve tot Douveres wilde handelen, soo men gelooft, om daer te beter te ontdekken, wat secours naer Vlaenderen mocht gesonden werden, off selve dat, soo men tot Parys wilde handelen, daer de Graeff van St Albaen is, dat hy oock te vrede soude syn. Wat hier aff comen sal, leert de tyt; tis seecker dat ons vloot stercker in zee sal comen, als t'voorleede jaer en met swaerder scheepen. Hoewel men generalyck gelooft, dat Vranckryck Neerlandt sal aantasten, soo verseeckert nochtans de Raet-Pensionaris, dat het altyts van dit jaer niet syn sal. Ick gelove hy best weet wat van de waarheyt is, ick laet andere gissen wat willen. — T'geen die van Brandenburch seggen, hebben aen Mr Friquet aengeseyt, die daer geen reflectie schynt op te nemen, maer gelooft de voorgenoemde heer in alles; UE. sult daer best verstaen wat hy daarvan adviseert. Hiermede ben teynde alle nieus, waerom blyve naer groetenis van alle vrinden, die in goede gesontheyt syn en Godt bidden om UE. beterschap

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

Neef Graswinckel blyft nu vry van de coorts. Den ingeleyden, soo de persoon kent, wilt bestellen.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

C.

Ambassadeur van Zweden ingehaald. Strenghe koude. Fransche verzinsels over het verbond met Zweden. 's Gravenhage niet in aanmerking genomen als plaats voor de vredehandeling. De Zeeuwen oorzaak van veel binnenlandsche twisten en van andere beginselen dan Holland. Brabant wordt waakzamer. Mr. Friquet goedgebloovig. Neef Van Graswinckel hersteld.

Hage, den 25 Maert 1667.

Mijn Heer.

Eergisteren, op Woensdach, wiert den Graeff van Dona, Ambassadeur van Sweeden, hier seer magnifiquelyck ingehaelt met veel coetsen van 6, 4 ende twee paerden; de magnificentie wiert seer vermeerdert door het schoon weer dat was en waeren veel duysenden om die statie te sien. T'was wel den eersten dagh van de maent, dat de son gesien was, doch was noch coudt en oostenwindt. — T'heeft hier t'sedert den 14 soo hardt gevrosen, dat men op twee nachten ys op de viver heeft geloopen, en op cleynder wateren op een nacht; de Maes is voor Rotterdam oock vast geweest; en heeft soo hardt gewaeyt, dat de vruchten veel geleeden hebben. Het zaet is generalyck uyt; het oude can noch naer 42 pondt doen; hope tegens ons verlies noch wat sal rysen. — Dingsdagh wiert in de vergaderinge gelesen een brieff, die men voorgeeft dat van Stockholm soude comen, waerby den Ambassadeur van Vranckryck schryft aen dien van deselve Croon alhier, dat de Cancelier van Sweeden hem hadde wesen sonderen, wat Vranckryck doen soude aengaende de assistentie aen desen Staet gelooft, indien de Sweeden met ons quamen te breecken. Sy sustineren, dat door het anhaellen van haere scheepen geagresseert syn, ende dat de Francen daerom niet gehouden souden syn ons te assisteeren. Soodanigen brieff soude oock na Vranckryck syn. Die de intrigues wat diep menen in te sien, geloven dat die brieff hier gescreven is, door den grooten minister, ende

voor Frans gedebiteert werdt, en dat ten insichten van den brief, die de Sweetsche gesanten uyt Engelandt hebben gescreven, die mediateurs souden syn, en wilt men deselve hier verdacht maecken en tot de mediatie niet bequaem, omdat in haer brief, die gisteren hier te leen gesien heb en nu gedruckt is en scharp opgehaelt, waerin scrijven, dat de Coninck seer qualyck neemt, dat men den Haegh tot handelplaets niet begeert aen te nemen, als breder by deselve. Dingsdag is daerover den brief van de Coning gecomen, die mede seer protesteert over dat refuys, en expres seyt, in den Haegh off nergens te willen handelen, dat hier een groote scheuringe onder de provintien sal veroorsaecken, die alle den oorlogh moe syn en meer het gemene voordeel als haer particulier soecken, als andere niet en doen, die eerst de negen milioenen gelt, die men heeft leggen, willen veroorlogen, en groot voordeel daer by weeten, dat de gemeente doot schatten en selve niet en geven van waerde, en maer met geweld van wapenen de luyden hier het bloet en sweet uyt te persen, daer geen winst en is en bynaer alle negotien stil staen. Soodaenige momplen gaen vast onder de gemeente en geen weynige schempdichten, die ick vreese dat tumulte sullen maecken ende de eenicheyt en liefde, die men altyts hier gehadt heeft, verbreecken, waardoor men hier in een elendigen staet soude geraecken, doch hoope dat door een goede peys, de gemoederen sullen versacht, en de lasten sullen vermindert werden. Men hout de Zeeuwen groote oorsaek syn van die onlusten, de Prins willende vaststellen, daer men ter contrarien in Hollant andere maximen heeft, ende de regeringe wilt meyntineren, gelyck die nu is, en daerom sal men de Zeeusche Raetsheeren met den eersten uyt het Hoff wech seynden, en datelyck andere in plaets stellen, die volgens de goede maximen syn etc. — De Brabanders beginnen nu eenich achterdocht te crygen, dat aen twee canten aengetast sullen werden, beginnen nu wat te wapenen, doch sullen niet wel machtich syn alle die macht van volck te keeren, ten waer de Keyser merckelycke troupen hadde, daer men niet van en hoort, en soo men seyt wert door Mr Friquet verseeckert, dat men van dit jaer op de Spaen-

sche landen niet [zal] attenteren. Die goede man is het vuyr al quyt, en heeft soo goede opinie van een die hem alles doet geloven, dat wilt die heel fransgesint is. UE. can wel raeden wat man dat is, tot soo verde toe, dat hy daerdoor den Baron d'Isola doet twyffelen aen de seeckerste advysen die van alles heeft, en wert ontwyffelyck de Keyser daerdoor oock geabuseert, als hy wert geadverteert, dat het maer politycque bedriegeryen syn die hem wysgemaect werden, en dat het soo moet geloven; omdat hy te groote opinie van die luyden heeft dat sinceer gaen, seyt hy dat wenschte doot te syn, soodat die goede man, syn meester meer ondienst, als dienst doet in syn onnoselheyt. — Saterdag sal den Sweetschen Ambassadeur te hooff gehaelt werden; men seyt hy groote clachten doen sal en reparatie off refusie van 5 milioen schade, maer gelooff haer wel met wat minder sullen laeten pacyen, volgens het spreekwoord: Iniquum petas ut equum obtineas. Hiermede ben teynde alle nieu, daerom sal eyndigen, naer de groetenis van alle vrenden ende bekenden, die noch alle in goede gesontheyt syn, en den student is gisteren hier geweest, die gans vry van de coorts is gebleven t'sedert tot Ryswyck is geweest. — Het boecktie van Stormius is al op de reys en sal teffens overcomen; die goede man heeft het de voorleede weeck affgeleyt; hoe de descriptie van herba Thee sal bevallen syn, verlange [te weten], alsoo nu al sult ontfangen hebben. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

Den ingeleyden was in een dyck couvert, dat affgescheurt hebbe, en daerdoor is het segel gebroocken, doch is niet open geweest.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

Breda de plaats voor den vredehandel. Geldelijke zaken. Kwade tijden. Scheiding der gemeenschap. Kinderen Van Graswinckel. Tegenspoed van Lieven Van der Goes. Thee. Goudmaker in 's Gravenhage. Mevrouw Buat in verhoor.

Hage, den vijfⁿ April 1667.

Mijn Heer.

UE. sal niet minder als ons allen seer nieuw voorcomen, dat de Coning van Engelandt, die gescreven hadde nergens anders als in den Haege te willen handelen, nu soo subitelyck verandert is van resolutie, ende een tweede nominatie van handelplaets heeft genoempt, die by de Staten was voorgesteld, ende genompt heeft Breda; daer somige alweder geen sin in hebben, en daerin veele misterien sien, die niet bevroeden can of moeten syn, dat meerder winst uyt den oorloch sien, en van sints syn Engelandt t'enemael t'onder te brengen; daertoe cans genouch schynt te syn, alsoo Capiteynen, daer gevangen geweest synde, refereren dat d'equipagie daer seer slecht toegaet, en dat men twyffelt off wel zee sullen derven kiezen, t'geen men te meer moet geloven waer te syn, omdat soo seer de peys vervordert. De Heeren Staten van Hollant syn daerover op sight bescreven, ende ondertusschen de briefven naer Vranckryck geschiet, om des Coninx advys daerover oock te hebben, die nu niet wel sal connen supterfugieren, omdat in ons voorstel van plaetsen voor desen heeft geconsenteert. Alle menschen scheppen couragie door de hoope van peys, die Godt ten goede geve. — Dat wederom hondert ricxdaelders op den 12ⁿ Maert hebt getrocken, hebbe wel verstaen, maer sien niet, dat de boeren daernaer betaelen ende de vruchten noch minder gelden. Het zaet heeft desen dagh maer 42 pondt connen gelden, niettegenstaende al het gewas uytgevrosen is; den tarruw, de Zeeuwsche zack, 4 gulden, 4¹/₂ de beste; daeruyt wel staet cundt macken, dat hier de grootste handeling van gelt niet en valt, en daertegens groeyen de lasten dagelicx meerder en meerder. Ick

hadde req^{te} gepresenteert ende gedoleert over de exorbitante verhoginge in den 200ⁿ penning, doch d'apostille is geweest, den suppliant wert geadmitteert de faculteyt van syne middelen onder eede te mogen verclaeren, niettegenstaende dat neeff van der Goes daerover lang hadde geharangueert; soodat wy getroost moeten syn de uysterste schattingen te betaelen, opdat andere vry souden mogen gaen (die niet roepen als: wy moeten ons vry vechten). Ick moet in myn particulier meer geven als andere, met welckers middelen ick wel gaerne soude willen reuylen, ende haer dan noch hondertduysent rixdaelders laeten vooruyt trecken: als daeraen wilden, soude ick noch wel een centie profyt doen. Nu cundt sien, hoe rechtsinnich het hier in alles toegaet. — Nicht Graswinckel is den 6ⁿ verleden 18 jaeren gewerden, ende coste die kinderen al meer als incomen hebben, als wel dencken cundt; en alsoo het tyt wert, dat wy de goederen eens cavelen, hebbe deselve tot vier cavelen gebracht, soo seer als my mogelyck is geweest geproportioneert naer het incomen; de partyen die aengecocht syn en by myn particulier betaelt uyt d'incomen van de woninge van Philipsburch, hebbe daerin gebracht, omdat aen de andere landen wel hooren, daertegens ick het huys off obligatien sal moeten voor uyttreken; dan sal yder cavel noch moeten verhoocht werden met een vierde part in een sestiende in de aenwassen van Cromstryen, daertoe ick het met aencoopen hebbe gebracht, ende met d'erfennisse van oncle in deselve, ende dan voorts geëgaleert werden met gelt off obligatien. Seynde deselve cortelyck over om UE. advys daervan te verwachten, off naer UE. sin gestelt syn; en soude men d'eene cavel oock wel wat grooter van incomen connen laeten als d'andere, omdat wat ongelegender sijn die veraff syn gelegen, daer al staet op dient gemaect. Ick gelooff, UE. mogelyck dit wat wonder voor sal comen, maer omdat de kinderen, gelyck gemenelyck amplius de bonis suis sperant quam vera in ijs est, niet en doen al[s] spreekken van moeyheyt ¹⁾ te maecken, hebbe geoordeelt, dat mede goet soudt

1) Allerlei moois.

vinden dat men cavele, opdat mogen staet maecken hoe hoogh sy vliegen mogen, en leeren minagieren als sy sien sullen dat soo veel in de schattingen moeten geven ende dat de pachten soo langsaem betaelt werden. Nicht heeft soo wel te Barlemont geleert de dame speelen, dat niet doen wilt als romans lesen, en in twee jaer maer een stoel heeft gelust te steecken ¹⁾; t'sal daerom goet syn, dat sy weet, wat te gelden heeft. — Den Lieven-broeder heeft corts weder, twee reysen aen den anderen een specie van beroerte gehadt, en is in syn oude daegen naer de werelt niet seer geluckich, alsoo syn confrater Canterus hem 600 guldens heeft affgeleent ende daermede voor twee maenden banqueroet gespeelt; dat is nu het vierde banqueroet dat hy geleden heeft, die samen over 3000 gulden bedraegen, dat hem nu noch meer affligeert, nu soo oudt is geworden. In soma, wy hebben hier ons grootste vermaeck in de werelt niet. Nu ben teynde alle nieu, waerom blyve, naer groetenisse van alle vrinden, die Godt loff, naer den tyt noch voorts reedelyck gesont syn en wenschen UE. een zalich hooghtyt. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

Het boexie van Stormius is in paquet op reys; van de herba Thee heeft Cercherus gescreven in een boeck, in folio, met figuren heel schoon, van China, daerin veel plaeten van steden, cledingh en alle fraeye gewassen; t'Amsterdam gedrukt ²⁾).

De persoon, die by den doctor Helvetus is gecomen geweest, was geleet als een Minist, mager, tamelyck lang, in het greyn, met een laeckens rocktie van bruyne couleur; quam hem spreekken van de chimie, en seyde dat hy conde distilleeren in twee uyren, daer den doctor 4 à 5

1) Het bekleedsel van stikwerk voor één stoel gemaakt.

2) *Athanasii Kircheri China, monumentis qua sacris qua profanis illustrata.*
Fº. Amstelod. 1667.

daegen, als al wel stoockte, werck aen hadde; seyde oock, de kunst hadt om gemeen yser met het overstrycken van een waterken soo hardt te cunnen maecken, dat daer geen vyl op en cost vatten; die cunsten wilde hy den doctor wel leeren, soo hy seyde, ende versocht den doctor alleen in een camer te spreekken, daer hy syn roxtie opende en toonde vyff goude schyven, soo groot als een talloir, daer op gescreven stondt den datum wanneer die van loot verandert waeren; stondt daerby gesneen: heyligh, heyligh sy de Heer ons Godt etc. Den doctor seyde, dat hy niet geloofde dat loot goudt conde werden, waerop hy een doostie uyt de sack langde, waerin drie stuckties substantie, yder als een ockernoot, van couleur wat bleecker als swavel, daarvan hy seyde dat met een derde, wel tienduysent ponden loot off metael in goudt conde veranderen, ende dat hem die drie stucken geen rixdaelder hadden gecost; seyde oock dat geen costen daeraen te doen waeren, als men de wetenschap hadde; en van een slechte materie was gemaect; dat men geen moeyte houfde te doen om te vinden, want sonder syn aenwysing dat het onmogelyck was; naer veel praets gaff hy aen den doctor ontrent de groote van een mostertsaetie en seyde dat hy dat in geel was most doen en laeten vallen in het gesmolten loot, en dan toedecken, gelyck gedaen heeft, en heeft vyff dragmen loot daer mede geheel in gout verandert, sonder dat de wicht vermindert is. Als men dat gout door silver hadde gesmolten, daernaer dun geslagen en met scheywater gesepareert, hadde dat gout van het silver noch 5 schruypels tot goudt gemaect, en was noch soo veel gebleven, dat den Rosennobel goet doet. Dat alles sal in druck uytgaen; daer sal noch by comen, hoe tot Amsterdam noch veel grooter quantiteyt in gout is verandert. Hetselve sal UE. toegesonden werden, laet ondertusschen die luyden haer ovens en furnaysen wat laeten besterven, soo verquisten geen onnut gelt. — De weduwe van den Ritmeester Buat, haer vaerdich maeckende om naer Vranckryck te vertrecken tegens Dingsdags met het schip op Antwerpen ende soo voorts, wert Haer E. door last van het Hoff bevolen, niet te vertrecken sonder speciale ordre. Deselve gelovende, dat het

maer iets particuliers was, dat het Hoff tegens haer hadde; presenteerde req^{te} aen de Staten, die gestelt wiert in handen van den Hove om advys, die daerop hebben geadviseert, dat haer op veele swaere saecken t'haeren lasten hadden t'ondervraegen, gelyck oock des Saterdags ende Maendachs, daegs eer vertrecken wilde, is geschiet; op de eersten dagh wiert seer rude bejegent ende selfs gedreygt, den tweeden dagh song den bekenden vriend heel andere sang, haer noemende Mevrouw, ende haer man, de Heer Buat zaliger. Wat daermede voor hadden, moght raeden; t'schynt sy haer verantwoordinge niet qualyck heeft gedaen, en is seecker dat men haer ontsien heeft, omdat den aldoenden aen den Princesse van Orange heeft geseyt, dat die vrou al te verstandich was ende in dit landt niet en diende. Naer veertien daegen gewacht te hebben, wiert haer dit volgende toegesonden.

Copie.

T'hoff van Hollant, gedelibereert hebbende op de saecke van Elisabeth Maria Musch, weduwe wylen den Ritmeester Buat; geleth mede op t'versoeck by haer gedaen, ende naer verhoor op t'geene t'haeren laste onder den Hove is bevonden, heeft haer geaccordeert ende toegestaen, haer voorgenomen reyse naer Vranckryck te mogen bevorderen. Niettemin oock om gewichtige redenen, den Hove daertoe moverende, goetgevonden ende verstaen, dat sy haer by provisie uyt den lande van Hollant ende West-Vrieslandt sal hebben te onthouden tot anders ofte naeders diesaengaende by denselven Hove sal wesen geordonneert. Gedaen in den Raede, den ixⁿ Martij 1667. Onderstaet: uytgegeven voor copie by my; was onderteykt

A^r. Pols.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CII.

Aanleiding dat de Franschen de Spaansche Nederlanden zouden aantasten. Over den dood van Lubanowsky. Vredehandeling te Breda en toebereidselen daarvoor. Schepen staan op uitloopen. Klachten over den zorgelijken tijd. Kwade betaling en zware uitgaven. Landbouw- en weerberichten. Downing in ongenade. De Ambassadeurs zullen door Holland niet onthaald worden. Keurvorstin naar Kleef en ongesteld.

(Sal sijn van 18 April 1667).

Mijn Heer.

Dat men tot Ween niet en weet te geloven, dat de Spaansche eenige reeden hebben gegeven om de Nederlanden aen te tasten, soo als voorseker wel geschieden sal, is, soo ick gelooff, niet omdat daervan niet genouch geadverteert syn, maer omdat off al te goet van betrouwen syn, off omdat horende niet en willen hooren, off siende niet en willen sien; et obcaecatum cor eorum est. Syn die daer wel gerust in, ick can het wel lichtelyck lyden; sy waren van allwillense bottheyt te verontschuldigen, indien sy niet gesien hadden de gedruckte poincten van satisfactie, die wy van Spangien hebben geeyst over het doen van de Brabanders, met te gedogen, dat de Munstersche (soo men die noemde) die den Oudenbosch en t'Sant-daer-buyten hadden ingenomen, ende naerderhandt het casteel van Wou by Bergen, welcke ick UE. voor desen by de gedruete tydingen hebbe overgesonden: off soude moeten gemist syn in dien van den 28 Januari, die ick sien dat niet ontfangen hebt, maer houde dat het al veel eerder hadde gesonden, voorts syn alle brieven wel te recht gecomen. — Dat oock soo goetaerdich syn in het gelooff van het sterven van Lubanusky, is een christelijke deught, maer off de Keurvorst en Keyser veel te seggen sullen hebben in de Croon Polen, als de Nederlanden Frans sullen syn, sal te besien staen; laete haer, haer gelooff daeraff soodanig als willen; ick houde, dat het mijne oock vry hebbe. — Herdenckende aen UE. brieven hebt my geantwoort, dat iemandt hadt gesproocken, die

gesien soude hebben, dat de Coninck van Vranckryk de pointen voren verhaelt, met eygene handt soude hebben vermeerdt ofte daer wat bygevought; de pretensien over de niet betaelde dote ende jus devolutionis sullen mede recht enough geven aen degene die de sterckste is en maer werck soeckt. — Op Sondag sprack met een van de welgeintentioneerde over de handelinghe die te Breda soude vallen, en off Spangien ende de Keyser daer niet mede als mediateurs souden gebracht werden wegens Engelandt, daerop dien vrindt antwoorde, dat die luyden door- ende in het werck van den Bischoep van Munster ende den Oudenbos, haer neutraliteyt enough te kennen hadden gegeven. Alles wert tot Breda geroet gemaect tot de logementen; den heer van Seventer¹⁾, soon van de heer Vileers, gaet derwaerts om alles te beschicken ende opdat de affgesanten aldaer in alle securiteyt souden syn, soo hebben 12 compagnien te paert en 10 te voet patent, om oock daer na toe te marcheeren, so en come haer niet over, dat aen Dorisla²⁾ hier geschiet is. Men brengt oock na Casandt en andere frontuyren veel volcx, als tot Bergen op Zoom en elders dien oort uyt, om, off d'Engelschen over Vlaenderen quamen, te beletten, dat daer, of niet dootgeslaegen werden, off selfs eenich quaet deseyn in het werck stelden by stratagema; quod nota, en denckt op t'geene voor desen hebt verstaen. Om dat alles beter schyn te geven, hebben de Schotse of Engelse compagnien patent, om uyt Breda te vertrecken. De Baron d'Isola is uyt Engelandt tot Brussel gecomen, derwaerts Mr Friquet gaet om hem te emboucheren en informeren van de goede deseynen, die men hier heeft, en van welcke hy

---

1) Philips Zoete de Laeke van Villers, Gedeputeerde uit de Ridderschap van Holland in den Raad van State, Heer van de Hollandsche heerlijkheid Zevender.

2) Isaac Doreslaer, geboren Hollander, Hoogleeraar te Cambridge; hoofdbewerker van den moord op Koning Karel I van Engeland; tot tweemalen als Resident van Engeland, gezonden aan onze Republiek; 12 Mei 1649 in de herberg de Witte Zwaan te 's Gravenhage vermoord. Zijn lijk op last van het Parlement naar Engeland vervoerd en met groote pracht in de abdij van West-Minster begraven.

naer den sin van de welgeintentioneerde seer wel geïnformeert is. Hoewel de hoope tot handeling groot schynt te wesen, soo geloven de versierende dat niet sal gehandelt werden, om de liguen die gemaect syn met Vranckryck, en wert met de scheepen noch seer gevordert om in zee te helpen, die eersdags uyt sullen loopen tot 54 seer swaere schepen. Als denckt aen t'geen de Secretaris van een geheymraet aen UE. wegens de vrede heeft geseyt, gelick al den 3 February 1666 gescreven hebt, cundt wel oordelen wat van de peys sal vallen; dan, soo men nu seyt, sal men alle intresten van andere buyten laeten en alleen maer met Engelandt handelen, en soo niet en willen, sal geen peys gehandelt off gemaect werden. Om haer intrest van Spangien aff te scheuren, sal men eenich gelt spenderen, en om haet te maecken stroeyt men uyt, dat de Spaensen d'Engelsen uyt Jamaica hebben gejaeght en alles dootgeslaegen, tot over 80000 menschen sonder eenich quartier. Oock seyt men dat Nieuw-Nederlandt nu by d'onse soude verovert syn. — Doordien het soo legen water is, cunnen ons scheepen niet over Pampus comen, die al gereet syn. — Het schraele weer, waerdoor noch loff noch gras groeyt, sal de Spaensche noch tyt geven om haer te verstercken, soo maer wys genouch syn, et non sero saperent, als veel tyts. — Aengaende ons domestique saecken, sal seggen, dat my seer onverwacht was voorgecomen, dat op den 14ⁿ deser² hebbe moeten betaelen een UE. wisselbrieffen van den 26 Augusti 1666, die by de heer Pergens was verleyt geweest, ende te gelyck die van den 24 December ende van den 12 Maert deses jaers, bedragende 750 gulden; en can ick verclaeren, dat voor het gemeen ¹⁾, t'sedert Alder-heiligen van de pachters niet meer als zeshondert gulden hebbe ontfangen, ende daerenboven noch de tweehondert gulden aen den Leydenaer betaelt, t'welck wel cundt reekenen dat wy niet wel vervallen cunnen, om redenen vooren gesonden, behalven dat de betalinge soo sleght toegaet, dat soo selve niet de bouwerye en hadden, van hongre souden moeten sterven, ende en is,

1) Voor onze gemeenschap.

midts alle de lasten die dagelicx te betaelen syn, daer geen meer vordel aen, als dat naer de pachten niet hebben te wachten en connen al beswaerelyck 30 gulden van pacht vry hebben. Tot noch toe hebbe het zaet niet connen vercoopen, alsoo niet meer als 42 pondt gelden heeft mogen, en is noch meest al het zaet te velde vervroosen. Omdat soo veel gesproocken werdt van de peys, willen de luyden niet coopen, omdat hoopen veel zaet uyt Engelandt sal comen; ondertussen hebbe gelt moeten leenen om aen d'eere te blyven en de wissel prompt te voldoen. Soo aengeteyckent hebt, op wat daegen in het jaer 1665 ende 1666 quitantie hebt gegeven, wenschte, dat oversondt, alsoo niet beter weete off hebbe een betaelt van den 2 December 1666, die ick verleyt hebbe. Het sal niet nodich syn meer zaet van larcken te seynden, alsoo het niet is om bossen van te planten om profyt, maer voor de rariteyt; off de castangien sullen wassen moet affwachten; heb daer sorge genouch voor gedraegen. — Het is hier noch dagelix noordewindt en soo seer coudt, dat de fioelen noch niet en bloeyen; soo tegens de winter eenige aeckers met die ruyge huyskens cundt seynden, sal sien off hier in de wasch can houden. Dese couw sal de Francen al tegens gaen, die vroug te velde wilden. Ben nu t'eynde nieus, daerom blyve naer groetenis van alle vrinden, daer oock frater Lieven noch onder wilt wesen, hoewel vrij swack wert

Mijn Heer,

UE. genegene Dienaer,
A. van der Goes.

Men seyt, dat Sr George Dauning in Engelandt soude gedisgratieert syn, omdat aen de Coning soude hebben wys gemaect, dat [deze] de Hollanders in een jaer soude hebben connen doot oorlogen, ende is het contrary uytgevallen, als men wel sien can. By Hollandt is geresolveert d'Ambassadeurs niet te trackteeren. De Cheurvorstin vertreckt mergen naer Cleeff, is noch al onpasselyck.

Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CIII.

Toebereidselen van Frankrijk om in de Spaansche Nederlanden te trekken en wat daarmede in verband staat. Landbouw tijdingen. Familieberichten. De Franschen richten zich op Brussel.

Hage, den 12 May 1667.

Mijn Heer.

Doordien hier niet veel nieuws was, hebbe uytgesteld te scrijven, maer omdat van daegh hebbe gesien de briefven van de heer van Beuningen uyt Parys, daerby schryfft, dat de Francen ende Engelsen waeren geacordeert op dese conditien, te weeten: dat de Francen aen de Engelsen sullen restitueeren, alle plaetsen die in de Virginies hebben veroverd; daertegens sal Engelandt moeten aensien, dat de Francen haer voordeel soecken op de Spaansche Nederlanden, sonder haer eenich secours te mogen doen. — Den Ad^t Fagel, die uyt Vranckryck comt in compagnie met Monsieur Cortine, heeft de meeste France troupen gesien, die omtrent Amiens laegen; waeren 36000 te voet en 12000 te paerde, d'officieren waeren seer braeff, alle met colders tot de knien; doch de gemeene soldaten uytgehongerde, naeckte wormen. Den voorgemelden brief seyt oock, dat de Coning den 16ⁿ tot Amiens soude syn; dat het hoff tot Abbeville soude wesen, doch de heer Friquet heeft soo goede verseeckerde advisen gegeven dat het op de Spaensche landen niet en is gemunt; dat men in Brabant niet behoorde te vreesen; en evenwel syn die almanackmaeckers soo seer vervaert, dat van alle canten naer de steden loopen en het platte landt verlaeten. Dat scheelt immers al veel van de prognosticatie, die het voorlede jaer van daer quamen. Daerby preeckte men van stoel, dat noch dat jaer den Bosch en Amsterdam catholick soude syn, en diergelycke grillen; daerover men hier oorsaek heeft genomen, van haer mede in slaep te wiegen met de verseeckeringe, die men gedaen heeft, van dat het op de Spaensche landen niet gemunt was. Hoewel eenige hier niet gaeren sien soudent het toecomende buyschap met Vranckryck, soo hout men het nochtans infalibel, alsoo de Francen met drie legers sullen intrekken;

het eene gaet naer Masières, het ander naer Canoy, elck 20000 man, het derde naer la Basse off Vlaenderen, daer de Coning selve sal by syn, en starck 270000 [?] man; die nu sien dat door de verseeckeringe van Ms^r d'Estredes bedrogen syn, wilden wel, dat de mediatie tusschen Vranckryck ende Spangien aen ons gestelt wierde, soo souden daer wat in connen menyeren. Den Ambassadeur van Spangien heeft hier een memorie ingegeven; soo men seyt, versoeckt secours of ten minsten ons intercessie. De heer Frents heeft hem syn dienst gepresenteert en gaet heden noch met hem daerover confereren, doch het sal maer alleen op het gelt aencomen. T'is seecker dat soo de Keyser een paer milioenen geldt connen geven, dat hy de Brandenburchsche en Luynenburghsche volckeren wel soude cunnen crygen, daervan hy al vry meer eer en dienst heeft te hoopen, als van het balet te paerdt, dat al vry meer heeft gecost. Ons volckeren hebben noch geen patent om te marcheren, gelyck men geseyt heeft dat crygen souden. De Sweeden leggen noch ontrent Bremen; wat die int sin hebben hout men hier verdacht, te meer, omdat de Graeff van Dona grote restitutien eyscht van de schade die de onse aen Sweeden souden hebben gedaen; in somma, alles staet hier in groote verwarringe ende onseeckerhey. Den baron van Heuckelum is al tot Heuckelom gecomen met alle bagagie; die van Brabant seggen, dat geen raet weten eenich volck in t'velt te brennen; dat niet capabel syn haere garnisoenen te besetten; dat twee regimenten Duytsen, die voor de winter daer gecomen waeren, t'enemael verlopen syn by wanbetaelinge. Op de memorie van Spangien ingegeven, alsmede op den brief van den heer van Beuningen, syn de Staten van Hollant tegens Dingsdagh toecomende bescreven. Veele staen verstelt dat Vranckryck buyten ons gehandelt heeft, en geloven, dat wel oorsaeck van dien oorlogh syn geweest, om haer Oost-Indische compagnie groot te maecken en desen Staet te verswacken, opdat niet machtich souden syn de conqueste van de Spaensche Nederlanden te belletten, gelyck van Beuningen voor desen hadde geseyt, dat desen Staet noeyt soude connen toelaeten. By myne volgende sal sien off de memorie can seynden, en met

eenen, wat hier ter vergaderinge over dat handelen sal geseyt werden. De Francen, als men haer reprocheert, dat tegens belofte hebben gedaen int handelen met Engelandt, seggen rondelyck uyt, dat haer dat soo vry stondt, als het ons tot Monster dede, soodat wel cundt oordeelen, dat men nu hier al veel achterdaghts hoort te hebben van dat werck. — Ick sal van ons particuliere saecken seggen, dat, naer meer als laet genouch gewacht te hebben, meest al het coolzaet hebbe moeten laeten uytplougen; het wintercooren van gerst en tarruw staet heel wel van couleur, doch blyft met de couw noch heel laegh; het weer valt hier heel droogh en de wint uyt het noordt-oosten, soodat het somer gesaeyde seer sleght opcomt; voor het boomgewas hebben niet weynich te vreesen, doordien het meest alle nachten rypt, en soo een donkere wolck compt, dyt tot hagel. — Alle vrinden syn Godt loff, noch in reedelycke gesontheit; den Lieven-broeder is nu weder wat beter, hoewel seer beeft wegens de beroerte, die tot versheyde maelen in de rechterzyde heeft gehadt; het is seer te vreesen, dat hy noch eenmael daerin sal blyven. Wy hebben van UE., buyten gewoonte, in lange geen scryvens gehadt. Juffrou van Weyningen claeght van gelycke, en is becommert over den brief, daer ick het opschrift van hadde gescreven aen haer man; vreest die mach gemist syn, en seyt daer brieven in syn, daeraen veel gelegen is. Eyndige naer de gebiedenis van alle vrinden, die Godt bidden om UE. gesontheit tot zalicheit, en blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,

A. van der Goes.

Myn Heer van Weyningen moet mynentwegen gegroet syn.

My wordt soo tussen vier oogen verseeckert, dat de Francen recht op Brussel aen willen, en dat daer den raet gestoort synde, voort alles in het wilde sal loopen; dese adres soude haer van hier gegeven syn.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CIV.

Ambassadeurs tot den vredehandel komen te Breda. Verklaring van d'Estrades omtrent de plannen en eischen des Konings van Frankrijk betreffende de Spaansche Nederlanden. Vice-Admiraal Van Gent behaalt voordeel op den vijand. Willem Van der Goes ongesteld. Guur weer. Nieuws van huis.

Hage, den 15 May 1667.

Mijn Heer.

Voorleede Donderdaghavont ontrent negen uyren, syn de Engelse Ambassadeurs voor Vlissingen ten ancker gecomen, sonder eenige seynschoot te geven, waerom oock van de stadt, daer al het geschut geladen stondt en by ider stuck een man om generale salvo te schieten, geen schoot gedaen is; veele syn verwondert wat dat mach in hebben. Des Saterdag-morgens syn sy in een jaght overgegaen, en voorts naer Breda gevaeren, daer des Sondags-smorgens syn ingehaelt. Dienselven avondt quam Monsr d'Estrades van Breda a l'incognu herwarts; was Sondags wel twee uyren by de Raet-Pensionaris van Hollandt tot laet in den avondt. Op heeden is den gem. Ambassadeur heel solenneel te hoof gehaelt; vooraf wiert geseyt, dat hij was gecomen om te verseecken dat de Coning, syn meester, geen gedachten hadde om iets op Brabant te pretenderen t'geen onder desen Staet is; daer mogen wy nu wel vast op betrouwen, soo men seyt. D'andere seyden dat het was om den brief van de heer van Beuningen, die hier vry onsmaeckelyck bij veele die van de goede maximen niet en syn, is opgenomen, wat lieffelycker geur te geven als wel naer de letter daer in te vinden was. Maer van daegh uyt de propositie die te Hove gedaen heeft, blyckt claer, wat d'intentie is en oorsaeck syns overcomste, soals oock aen frelle gelooft heeft, gedruckt te sullen toesynden: dat, aengesien de Coninck van Vranckryck nu meer als vier maenden hadde gewacht op antwoord op syn verzoek van voldoening van syne dote, ende daerenboven de erffnisse, die met het affsterven van den Coning van Spangien op syn huysvrou naer de rechten des landts

waeren vervallen, daarvan hy by geschrifte aen de werelt hadde doen blycken, dat aen hem geen ander satisfactie was gegeven, als dat hem wegens de dote niet te eyschen stondt voor dat hy Duynckerken, gelyck hy beloofte hadde, soude hebben gerestitueert, ende dat de pretentien die hy op Brabant maeckte, het minste dorp niet waert waeren; dat daerom de Coninck van Vranckryck, syn meester, genootsaect was geworden om tot syn recht te comen, te vergaderen een notable macht van wapenen, om in possessie te comen van syne erffnisse, sonder iets viandelicx te willen aenvangen doch soo hy daerin mocht werden geresisteert, t'welck hy niet en vertroudt, soo protesteert wel expresselyck dat de Spaensche syn d'eerste aggressours, ende versoeckt dienvolgende, dat de Staten ingevolge van de ligue guarentie aen de Majesteyten de behulpsame handt willen comen bieden. Dat werck geeft hier onder de luyden, die niet alle van één sentiment syn, wondere discoursen. Sommige willen dat men Spangien heel sal wegjaegen; andere dien middelmuyr houden; de meeste willen een accommodement maecken en willen Camerick ende Charleroy, Aryen en St. Omar aen Vranckryck geven, ende dat dan renuncieeren sal aen alle pretentien, die, soo over syn dote als erffnis maeckt, ende dat Sweeden, Denemarcken, Engelandt ende wy altyts dat tractaet souden moeten guarandeeren. Soo gedenckt aen t'geen voor desen hebbe gescreven, sult wel sien waer het op uytcomen sal, en de reden van hier geen volck te casseeren. — T'waer goet dat geen brieffen en bewaerde, maer brande als die gelesen hebt. De voorleede weeck is hier een courantier in 200 gulden gecondemneert, omdat gedruckt hadde, dat de Francen eerst de Spaense Neerlanden ende naer ¹⁾ Brabant, dat wy besitten, souden comen haelen. De menichvuldige slechte argumenten in die invaliditeyten van de renunciati, sult wellicht connen sien. De Raetsheer Stockmans, die een geleert man is, heeft een tractaet gescreven: De jure devolutionis in Brabantia, dat heel gepresen wordt; is tot Brussel gedruckt in 4°, cost 2 gulden ongebonden;

1) Naderhand.

het is te groot om over te seynden; de heer Friquet hoorde het te doen. Het gaet soo het wilt, de Spaensche sullen van haer veeren moeten laeten, want men sal haer hier cleyn soecken te maecken by revange van het werck van den Bisschop. Men seyt, hier soude toegestaen syn het uytvoeren van 250000 pondt boscruyt naer Brabant, maer is mij niet waerschynelyck, off moet uyt Zeelant syn gesonden, daer de regenten al vry beginnen om te sien: alsoo, als Vranckryck haer naerderde, meest en eerst te lyden souden hebben. — De heer Vise-Admirael Gent is op een exploit geweest, brengh 7 pryzen mede, heeft noch eenige gebrandt, en soo de branders, die by hem hadde, wel aen hadden gewilt, souden in een baey een goede party scheepen hebben schaloos gemaect, dat by de courante int brede sal verhaelt werden. — Doordien t'sedert den 13ⁿ der voorleede maent niets van UE. hebben gesien, beginnen niet sonder commer te syn, off die sining op de tanden UE. langer mocht hebben gedruckt als wel gewonelyck is te geschieden in die voorvallen. Doordien het weer hier soo extraordinaris suyr en coudt is, syn hier mede veel luyden met vercoutheyt en siningen gequelt; gisteren en eergisteren heeft het niet gedaen als hagelen; van daegh harde regenbuyen met noordewindt, soo coudt off het Kersmis waer. De peereboomen beginnen nu maer te bloeyen, van de castagne verneme noch geene boven; soo goet syn, moet het aen de cou schorten, want de noten, die gesteecken syn, comen al effen boven. Frelle sal al veel nieus sryven, ende alsoo ick t'eynde ben, sal naer groetenisse van alle vrinden, die Godt bidden om UE. gesontheit tot zalicheyt, blyven

Mijn Heer,

UE. genegene dienaar,
A. van der Goes.

Het paquet hebbe noch niet vernomen; met de horlogies in de son te hangen syn gaende geworden; t'schynt vocht waeren; gaen redelyck wel.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

Frankrijk tegen de Spaansche Nederlanden. Ernstige vrees voor de gevolgen daarvan. Keur-Brandenburg vraagt hulp om de overwinningen van Frankrijk te stuiten. De ellende in Nederland nooit grooter geweest. Charleroi gevallen.

Hage, den 20 May 1667.

Mijn Heer.

De briefven, waervan hier de copien nevens gaen, die ick in aller haest uyt d'eerste copie hebbe uytgescreven, soo best conde, hebben hier soo groote ontsteltenis onder de regeringe gemaeckt, dat het te verwonderen is; en souden de luyden, die voor desen heel Fransgesint syn geweest, wel van ander opinie ende Spaens werden, doordien degeene die van de intrigue eygentlyck niet en syn, bedrogen syn door den man ¹⁾, die de heer Friquet soodanigh misleyt ende abuseert, soodat seggen magh: Omnia jam fient fieri quae posse negabam. Men compt tot soo verde, dat men wilt toelaeten alle uytvoeringe van amonitie naer Brabant en Vlaenderen, gelyck oock seeckerlyck het cruyt is uytgevoert waervan voor desen; en beginnen de Regenten nu te sien, dat Buat de waerheyt geseyt heeft, dat den Bischop door de Francen was opgemaect, alsmede d'Engelsen om ons cael te maecken, opdat geen macht souden hebben, haer de conquesten van de Nederlanden te beletten; daer het nu op aen sal comen, doordien in Brabandt noch gelt noch volck is. Dit alles heeft te meer gelooff van bedroch, omdat men hier hadde toegeseyt, op de Nederlanden niet te sullen attenteren, ofte soude de Coninck ons drie maenden van te vooren waerschouwen, welck niet gedaen heeft; daerby

---

1) Hier en in het vervolg wordt met den man, door wien Friquet onjuist is ingelicht en die het met de Franschen houdt, de Raad-Pensionaris bedoeld. Vgl. blz. 302—303.

noch compt, dat met Engelant apart geslooten heeft, als oock met Portugael, aen wien hy vyfduysent man sal seynden en gelt. Voorts is tusschen die en Sweeden samen een ligue gemaect op de costen van Oostenryck, waertegens van wegens de Keyser en Duyse Vorsten promptelyck dient voorsien, off sullen die vorsten geschaepen syn, met den eersten te werden als den Francen adel, dat syn hoffjonckers ende oppassers van de Coninck van Vranckryck, soo niet slaefen. De gesanters van de heer Cheurvorst van Brandenburg syn heden aen ons huys geweest en seggen: dat dito Cheurvorst ende den Westvaelschen creyts willen een byeencomst leggen om te beraeden en te voorsien, soo de conquesten van de Spaensche Nederlanden te steuyten, opdat daernaer niet mede opgegeten wierden. Sy hebben my seer erenstich versocht UE. te willen overscryven, dat doch soo veel wilt te wege brengen ende maecken, dat de Keyser van syn intrest mach geïnformeert werden, ende dat hy den Cheurvorst ende dien van den Westvaelschen creits wilt aenscryven ende seer hartelyck te recommanderen, dat sy doch voor haer vryheyt en welstant van het Ryck, alles willen doen wat mogen, om dien schandelycken overval van de Francen te steuyten, ende daertoe oock verseeckeren, dat hy syne troupen tot secours mede wilt seynden; hetselve mede recommanderen aen alle andere Princen en Vorsten van het Ryck, ende haer die vryheyt, die te verliesen hebben, hart recommanderen. De voors. gesanten hebben het aen de heer Friquet oock soo gerecommandeert te willen scrijven, maer hy refuseert het, seggende: dat hy wel mach advisereren, maer niet raeden; dat alles compt door dien man die hem beleest. Hoewel alle heel quaet Frans syn geworden, soo is dien beleser noch even Fransgesindt, en doordien de Staten wel sien dat men moet greeet syn, soe hebben goetgevonden een corps d'armee te maecken ende daerover te stellen alle oversten, die tot een leger nodich syn, als een Capiteyn-Generael ende andere, daertoe Gelderlandt den Heer Prins van Orange neffens die van Zeelandt hebben voorgesteld, alsmede, soo men seyt, noch eenige andere; maer dien goeden man, om immers te toonen dat hy Vranckryck niet mis-

trout, wilt dat men de Graeff van Waldeck sal nemen, die heel Fransgesint is. De Francen hebben aen Cheur-Brandenburch versocht, passage voor 10000 man, om naer Polen te seynden tot secours tegen den Turck, maer hetselve is affgeslaegen, ende geseyt, dat soo daer volck van doen waer, dat hy oock wel sooveel volck conde overdoen en dan noch wat behouden. De Francen staen in handeling met de Luynenburchsche, om 8000 man over te nemen; daertoe dien man dapper arbeyt met M^r d'Estrades, die dagelicx groote correspondentien en conferentien heeft. Om nergens aen te [ontbreken], hout Monsieur d'Estrades twee coetsen met ses paerden altyts in actie, een aen de Moerdyck en een op het Sas van Stryen, soodat op alle voorvallen in 8 uyren tyt van Breda in den Haegh en weder daer can syn; waeraen wel sien cundt, dat hier dapper genegotieert werdt en veel intrygues syn. Tot conformatie van hetgeen boven, is het seecker, dat den Bischop van Munster 6000 man aen Vranckryck sal bestellen, waeruyt men te meer oordeelt, dat noeyt quade vrinden geweest syn. Den Hartoch van Loraynen sal oock 5000 man seynden, die men gelooft sullen wesen om de troupen, die van Duytslandt soudent willen comen, te beletten. t'Sedert de twee brieffen van Vranckryck is noch eenen gecomen, waerin het equivalent, daervan in de voorgaende, begroot werdt, ende soude die goede Coninck, die sooseer op syn gerechticheyt heeft gestaen, nu overgeven, dat tevreden soude syn met het Franche Conté, de steden ende prinsdom van Cambray, Arien, St Omer ende Luxenburch; als dat hadde, soude men een ligue maecken van guarentie met alle potentaten ende naerbuyren, opdat het geaccordeerde by niemant gebroocken mocht worden. In Brabant, hoewel gedestitueert van alle apparentien van menschelycke hulp, houden haer couragieus, en willen liever alles uytwachten als onder Vranckryck comen, want hebben van die van Aras ende andere al geleert, hoe soet dat jock is. Op alle quartieren is het vluchten even groot; men plought het gesaeyde overal om, opdat de paerden geen vouragie mochten vinden. De rivieren werden oock allesints opgehouden, om de weylanden onder te doen loopen; in

somma, daer is noeyt grooter elende in Nederlandt geweest als nu. Veele syn verwondert, dat de Francen, die altyts soo genereus willen hieten, soo met een leger in het landt vallen, sonder eenige advertentie te doen, anders als op de tyt als sy daer syn, ende dat aen een weduwe en syn minderjarige broeder; doch het is niet om viantelyck te ageren, maer alleen om possessie met de wapenen te nemen, en in cas van oppositie, dan sullen de Spaensche, vredebreckers en aggresseurs syn, daer wy ons dan sullen moeten quiten als volgens de ligue van garandt. Dat maecken van de ligue mocht die fabricqen wel qualyck opbreecken, alsoo vry verder is gegaen, soo men seyt, als de last is geweest. Daer wert oock geseyt, dat de Francen nu refuseren de conjunctie van onse vlooten, onder pretext, dat men nu te naer aen de handeling is, en dat daerdoor mocht verachten, soodat allomme fourberyen syn. Daer comt tydinge van Antwerpen, dat Charleroy soude gesprongen syn, daerdoor was die costelycke fortificatie tot niet. — Soo iets doen kundt in hetgeene wegens de Brandenburchsche is versoght, sult aen desen Staet geen ondienst doen, want het is seecker, dat van hier alle toevoer sal gedaen werden die mogelyck is. Soo lang noch geen declaratie van oorlogh is, syn oock geen waeren van contrabande. Nu ben teynde alle nieuus ende de clock Donderdach nachts halff twalf. Blyve naer groetenis van alle vrinden, die Godt bidden om UE. gesontheyt tot zalicheyt

Mijn Heer,

UE. genegene dienaar,
A. van der Goes.

Juffrou van Weyningen doet haer man groetten ende is alles daer noch wel.

CVI.

Toestand van den landbouw. Onevenredige lasten en heffingen. Verdeeling der gemeenschap.

Hage, den 30 May 1667.

Mijn Heer.

Ick sal nu antwoorden op den UE. van den 4ⁿ deser; t'is my lieff dat dien van den 25ⁿ Maert behandicht is, soo ick oock sien dat dien van den viiⁿ derselver maent oock al terecht gecomen syn, almede die van den 17ⁿ en 21ⁿ February, soo gelooff. Of de boeren de naeste somer beter sullen betaelen, staet aff te wachten; naer den tyt loopt, is daer niet veel apparentie toe, want hebbe het coolzaet de voorleede weeck noch sien affmaeyen ende onderplougen, daer nu haver ende boeckweyt in saeyen; de boonen werden oock al veel uytgeploucht, gelick ick al vier mergen hebbe gedaen, omdat van de aertvloeden opgegeten syn ende van den oncruyt verdruckt werden; de gerst en tarruw heeft veel schoonder gestaen als nu doet, sal mogelick door den regen die gevallen is, hoewel het noch dagelix heel coudt blyft, noch beteren. — Niet wy alleen en syn van de schattingen soo hardt aengetast, maer oock alle andere Catholiquen, en voorts luyden die in geen regeeringe en syn; en onder de luyden van regeeringe en syn alle niet vry. Neeff Andries van der Goes, die 12 kinderen heeft ende Gecommitteerde Raet, staet op 1230 gulden, die dit jaer noch eens sal moeten betaelen in September, dat is samen 2460 gulden, behalve halve verpondingen en schoorsteengelden; den heer van Mathenes 4800 gulden van dit jaer; de President Beaumont, die meer dan 600 duysent gulden aen goet heeft, geeft niet als 400 gulden ider half jaer; den heer van Noortwyck die nu wel 30000 guldens jaers heeft, geeft maer tegens hondert duysent gulden. In somma het is veel, van de uytvercoorne te syn. — Dat genegen ben te cavelen ¹⁾, is soo vrempt niet, alsoo my daer in tyd en

1) Tot boedelscheiding te komen,
Derde Serie. WERKEN N°. 10.

wylen een seer difficile verantwoordinge uyt die gemeenschap te wachten staet, want my onmogelyck is, van alles soo pertinent boeck te houden, behalven dat oock *communio solet discordiam parere*, die wel gaerne soude ontgaen als mogelyck waer; sal voorts seggen dat men in alles dat men ten besten voorheeft, niet altyts het succes soodanich is als men wel voorgesteld hadde; en daermede beantwoorde t'geene [des]wegens hebt gelieve te antwoorden, daerin ick seer wel weete dat niet doen en kundt, dat meent dat niet soo oirbaerlick waer te cavelen om de redenen daer by UE. verhaelt, en onder anderen van den 20^a penning, daer ick hoop dat het soo haest niet op aen sal comen, en bidde, Godt UE. ende ons alle noch lange gelieve te bewaeren. Ick hebbe altyt mede de grootste swaricheyt gevonden in de woning in Numanspolder, soo die de kinderen te beur viel; maer daer op segge, dat drie tegens een is. Ick gelooff niet dat ick in de begrootinge ongelyck gehadt hebbe, want in de cavelinge van de polder, hebt met een cruyste de partye van Mamere . . . . . 22 M. 342 R. en van wegen Moeye Catharina is by ons ingedyckt 2 „ 85 „ aengehaelt. Daer dan by gedaen de partye van de heer van Dorenstadt gecocht, sal niet meer als vyffendertich mergen, een hondert vierennegentich roe en tien voeten maecken. Sooals mede niet hebbe gesien op de precysheyt van de mergentaelen, daer in door haesticheyt can gemist hebben; maer alleen op d'incomsten en can alles noch ten besten gedreseert werden. Wat d'erffnisse van Oncle aengaet, daerin hebben voor het gemeen niet verder geerft als een twalfde part, alle legaten voor affgetrocken, welck 12^e part voor ons portie ofte cavel is geweest, een vier en t'sestichste in de aenwassen van Cromstryen, synde een vierde van het sestiende dat Oncle heeft gehadt, ende daertoe noch vyffduysent gulden aen twee obligatien op het comptoir; de kinderen van neeff Cornelis ende Adriana van Cromstryen is vooruyt gemaect eerst de helft ende hebben dan noch neffens d'andere mede een portie ofte sesde part gehadt, dat is $\frac{7}{12}$ parten. Ick sal het, als monfrere tyt heeft, noch met hem naerder overleggen ende de cavels met d'obligatien

en de renten verhoogen ende UE. dan andermael toeseyn-
den, en my dan noch al evenwel gedraegen naer UE.
ende syn goetvinden, alsoo voor seecker houde dat het
beste aennemem sult. Dat om de minagie in Italiën off
elders [. . . . .] soudt moeten leven, is myn meeninge niet
geweest, al ist dat gescreven hebbe dat die swaere lasten
ons al hardt drucken, dat selve wel cundt imaginieren;
ter contrarie verseeckere voor UE. alles wat my mogelyck
is aff te wachten, en blyve naer offere van myn dienst

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

CVII.

*Neef Van Graswinckel hersteld. Het doen en laten der
Franschen jegens de Spaansche Nederlanden. Verhinde-
ring in den weg gelegd om den Prins van Oranje Kapi-
tein-Generaal te maken. Vloot van Holland zeilklaar.
Weder groote brand in Londen. Tante van Cromstrijen
overleden.*

Hage, den 31 May 1667.

Mijn Heer.

Omdat ick op Sondach, Pingsterdach, UE. van den 19ⁿ
April maer eerst gecregen hebbe, ende dat in deselve
bevonden hebbe het staetie van de wisselen die UE. ge-
trocken hebt, soo hebbe niet sonder reeden getwyffelt off
niet by abuys de maent verkeert hadt gestelt, t'geen on-
twyffelyk soo moet geschiet syn, omdat den ingeslooten
aen frelle, die ick expres hebbe wesen sien, van den 19ⁿ

May is gedateert. Om dan op alles te antwoorden, sal seggen, dat de student tot Ryswyck een goede quantiteyt, wel van een stoop vin françois gedroncken hebbende, daervan aen het spougen was geraeckt, en sulx de maege soo gesuyvert hadde, dat de coorts t'sedert niet meer heeft gehad. — Het boecktie van Stormius hebbe aen de heer Pergens gegeven, die het door de heer Famars sal doen bestellen; hiernevens gaet de copie van een gedruckt manifest, welck in Brabandt is gestroeyt om de gemeente aen te locken ¹⁾, doch men geloofst dat de steden van Aras ende andere, die aen Vrankryck syn gecomen, haer wel leeren sullen, wat by de Francen gehouden wert aengaende de privilegien ende beloften van meerder te geven. Van al dat doen sal noch wonder te verwachten staen, te meer alsoo in Polen soo groote veranderinge toegewallen is door de doot van de Coninginne; soo ick gisse sult heden den mynen van den 20ⁿ deser lesen, daerin sult sien, dat het geen fabelen syn, die UE. voor desen soo erenstich hebbe geadviseert, ende indien den ingeleyden in een myner hebt bestelt aen Mr Renoy, sult wel connen sien waertoe d'ingenieurs hier nodich syn, soo hy UE. die communiceert. Het staet noch al op dat en diergelycke deseynen aen te grypen. Doet my eenich bericht off gy dien gesien hebt. Dat Castel Rodrigue maer soo laet aen de Keyser heeft genotificeert wat de Francen voor hadden, is meer botheyt als wonder, want soo hy niet hadde gevreesst, wat was het nodich Charleroy te fortificeren alsmede Santvliet, daer men het eerste weder heeft moeten doen springen, omdat geen cans was dat te cunnen bewaeren; en het tweede waer mede orbaerlycker geslecht als veel costen aen gedaen, alsoo het haer nergens veel in dienen can, als wy al Antwerpen soudon willen aentasten, daer men seyt dat nu seer veel volcx en amonitie ingebracht is, doch soo geloofst op syn Spaens. Don

---

1) *Traité des droits de la Reine Très-Chrétienne sur divers Etats de la Monarchie d'Espagne.* 4° Parys 1667. Opgesteld op last van den Koning van Frankrijk door den Advocaat A. Bilain, die er 22.000 livres voor zou ontvangen hebben. *Knuttel*, n° 9533.

Esteven de Gamarra claeght, dat als hy aen het hoff in Spange hadde geadviseert, dat alles wat ontrent den Oudenbos was gedaen, hier seer qualick was opgenomen, soo met het laeten werven in Brabant, als met het volck s'naghts uyt Antwerpen te laeten, dat Castel Rodrigue daer heel contrarie advisen over gescreven heeft, soodat die twee malcanderen niet en respecteeren, off liever waerdoor het toecompt, dat in alle advisen soo geblinthockt werden. Dat men het sweeren van de France Ambassadeurs niet moet geloven, is lang genouch bekend geweest, en hebben sy altyt honderden distinctien; als Spangen seggen niet te sullen aengrypen, soo excluderen sy Nederlandt, en sulke kunsties hebben sy meer als een. Sy hebben hier voor desen expres geseyt, dat op Brabant onder desen Staet niet en wilden pretendeeren, en nu heeft my de Secretaris van den Ambassadeur van Spagnien geseyt, op gisteren, als hem het nevensgaende liet sien, dat noch niet gesien hadde, dat Monsieur d'Estrade tot Breda aen de Engelsen hadde geseyt, dat die plaets en andere mede aen syn meester behoorden, doch dat hij aen de Staten het equivalent in Vlaenderen soude geven. — Daer synder die dat goetvinden, om de Prins soo buyten alle macht te brengen, die oock wel wenschten dat hy al doot waer off van hier, omdat niet wel sien een Capiteyn-Generael te maecken buyten hem, omdat de gemeente en andere steede, als men eenen maecken moet, willen dat de Prins daertoe gecosen wert; men is noch dagelix besich om daerover te besongieren, wien daertoe te kiezen; sommige connen het niet begrypen waertoe dat nodich is, dewyl in geen oorloch te lande syn, maer, soo men voorgeeft, soude het syn om de vrese voor de Sweden, die pas door Brandenburch versocht hebben, doch is affgeslaegen. Nu, seyt men, willen sy die met fortse nemen. Soo denckt an myne voorgaende advisen, sult wel sien waer alles heen wilt, en soo de Spaensche ons mediatie amplecteren, weete haer vangst oock wel. De coude en groote regen die corts is gevallen, sal de Francen al vry seer incommoderen, te meer doordien de boeren al het gesaeyde, soo men seyt, affgemaeyt en omgeplought hebben. De France vloot wert met den eersten voor de

Vlaemsche cust verwacht. — Eergisteren, soo als de brieven van Duytslandt gecomen waeren, dat is op Sondach, ging die vrintd van de heer Friquet aenstondt by hem, om te vernemen wat van Weenen hadde, ende voorts om hem te informeren van alles, naer ouder gewoonte; dat my geseyt is van een, die hem daer heeft sien ingaen; die luyden connen noch malcanderen niet mistrouwen. Een van de Brandenburgsche waerschoude dien ouden man dat hy misleydt wiert, daerop antwoorde: Monsr vous estes trop mefiant. Den ander repliceerde en seyde: et vous trop confiant. T'schynt Brandenburg van de progressen van de Francen vry jalours is: Quia nunquam satis fida principum potentia finitimis est, occasionem proferendi imperij avide arripiente natura mortalium, jure iniuriaque. — Ons vloot staet, om dagelicx uyt te loopen op een notabel exploit, soodat de meninge is, de beste peys te maecken met de wapenen in de handt. — Daer is al wederom op verscheyden plaetsen tot Londen brandt geweest, dat al wederom geloofd moet werden by ongeluck toegecomen te syn, ofte wel dat de Engelsen die stat gesint syn, heel van nieus regulier en moderne op te bouden; dat is een stuck van Nero naergecontrefeyt. — Hier loopt een schempich pasquil¹⁾ op het doen van de France, daer seer gespodt werdt, soo men seyde, dat hy syn brieff aen de Coninginne van Spagne en desen Staet soo veel spreeckt van syn eer, dat hy die nergens weet te haelen, als tegens den ongewapenden paus, de wesen ofte pupillen ende weduwen, als eerst de Prins van Orangie, daer hy mede groot recht op moet gehadt hebben, alsoo sonder recht niet seyde te doen; voorts tegens de Coninginne van Spangie ende haer zoon, een kindt; syn eer heeft tegens de Turcken over het affrontd aen syn Ambassadeur aengedaen, op Gigery in Barbaryen soewel gevroocken, dat de historien eeuwich van sullen spreecken; soo dat staeltie meester werde sal het over seynden. Blyve ondertussen naer groe-

1) Verdedigingh van Staet en Gerechtigheyt; Tegens het haerblyckelyk ontdeckt voorneemen der gantsche Monarchie onder d'ijdele Deckmantel der Pretentien, of Eysschingen Der Koningin van Franckrijk. *Kanttel.* n° 93-46.

tenis van alle vrenden die Godt bidden om UE. gesont-
 heyt tot zalicheyt

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
 A. van der Goes.

Moey Helena van Cromstryen is overleeden.

A Monsieur,
 Monsieur van der Goes
 à Vienne.

CVIII.

De Fransche Ambassadeurs tegenover Oostenryk. Hun stelsel van verraad en omkoopung. Spanje hoopt op een verbond met Engeland. Hollandsche vloot in zee. Regimenten marcheeren, doel en bestemming nog onbekend. Ongeluk in Ragusa.

Hage, 9 Juny 1667.

Mijn Heer.

Dewyl al het nieu dat hier is, seer pertinent in de nevingaende extraordinarise staet, referere my tot deselve; sal maer alleen seggen, dat de France Ambassadeurs haer allerwegen van opium moeten gedient hebben, dat sy die van 't huys van Oostenryck allesints soo in slaap gesongen hebben, dat niet eens hebben connen apprehenderen, dat het haer gelden soude. De Francen, die maer possessie willen nemen sonder officie aen iemandt geweld te doen, laeten niet alles wat mogen van verraet ende seditie in het werck te stellen, als het staeltie van

Namen en andere quartieren, en noch dagelicx doen door manifesten die allesints stroeyen. Ondertusschen soecken de Spaensche haer gemeente met hoop van de aliantie met Engelandt, daer noch niet veel van te seggen valt, tot eenicheyt te houden. Van hier gaet noch al onder de handt, amonitie en cruyt naer Brabant, doch sonder publike last. — Onse vloot is in zee met veel landmilitie, ontwyffelyc op een exploit op Schodtlandt; een Schodts Collonel Dolma ¹⁾ in onsen dienst, is den aenlegger van dit werck. — Daer syn hier patenten uytgegeven tot 22 regimenten, doch den Generael is noch niet gecosen; wat wy in het sin hebben, can men niet seggen; sommige menen dat het is om ons plaetsen aen de Maes te bewaeren voor de Sweeden, die naer Vranckryck ontboden syn; off sy door Brandenburch met geweld sullen breecken, sal te besien syn. Hiermede ben teynde, daerom blyve naer groetenisse van alle vrinden, die Godt bidden om UE. gesontheyt tot zalicheyt

Mijn Heer,

A. van der Goes.

De vrouwe broeder van de heer Croock is van Ragousa hier gecomen; heeft syn swager ende suster daer onder de ruyne begraven gelaeten; sy was een dochter van Comans uyt het Westeynde alhier.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

---

1) Dolman.

Bezorgheid over Willem Van der Goes. Vredehandeling van Breda. Vloot voor de Theems. Toestel om Ostende te belegeren. Tegenspoed van den Franschen Koning in zijne voornemens jegens Polen. Krijgsbeweging van Franschen en Spanjaarden in de Spaansche Nederlanden. Ruiters naar Groningen en Arnhem. Memorie van den Spaanschen Ambassadeur. Oordeel van den Raadpensionaris daarover. Vooreerst geen vrede met Engeland.

Hage, den 24 Juny 1667.

Mijn Heer.

Wy syn hier uwenthalve seer becommert, omdat vresen dat eenige indispositie moght hebben gecregen, doordien t'sedert den 26ⁿ der voorlede geen van UE. hebben ontfangen. Frelle heeft my het verschot van drie ricxdaelders gerembourceert. Van hier valt niet veel nieuws te seggen, als dat het onsecker is, hoe het met de handelinge met d'Engelsen tot Breda sal affloopen; gister voor de middagh wiert geseyt, dat d'Engelsen ende Francen over de commertie eens waeren ende dat met ons oock naer by was; naer de middagh was het heel contrary; al naer de luyden gemoet syn, praet men. — Onse vloot leyt voor de Theems en, soo men seght, souden dertich scheepen op een exploit in Swoltzbay ¹⁾ gelooopen syn; van de seeckerheyt can niet seggen; daer souden oock 20 France scheepen by comen; tot wat eynde, werdt verscheyden gesproocken; sommige seggen dat het is om de 22 fleuyten met victaelie, cruywaegens, spaepplancken ende ander amonitie, die in groote quantiteyt daer in is, te haelen ende te convoyeeren tot voor Oosteynde, daer men gelooft dat het op gemunt is, om met dat gereedschap die stadt te belegeren; daer syn tweeduysent biesbruggens inne geseyde scheepen, elck 1½ roe lang, die

1) Solesbay.

yder bequaem van een man connen gedragen werden, en lichtelyck aen een gemaect, die men wilt dat dienen souden, om dito plaets met geweld onder de salvo van eenige bateryen op meer als tien plaetsen te bestormen ende door geweld van volck t'overrompelen, alsoo de zee daer rondt om vloeyt en geen apparentie is, daer lang belegh te connen houden als het stormen zoude, want vloeyt daer heel hoogh. — De Coning van Vranckryck is in syn deseyn op Polen niet geluckich geweest, en off hem het vallen achterover met een Pols paert, dat niet in de pondt wilde, niet een voorbode is van meerder ongeluyck, staet te besien. Altyts, tot noch toe heeft niet veel met syn groot leger uytgerecht; de boeren hebben daervan, soo men staet maeckt, wel 5000 capodt gemaect, gelyck sy troupen van 200 teffens hebben opgebracht en meer onder de voet geschooten als gevangen. Den honger heeft de Francen al veel doen lyden; een broot heeft 22 stuyvers gecost, en ten waer Luyck hadde toevoer gedaen, het leger waer al gesmolten geweest; nu hebben voor 8 daegen broot uytgedeelt, en beginnen te marcheeren, men weet niet waer heen; de Spaensche, 7000 te paert en 12 [duizend] te voet, volgen haer van ter zyde, om, soo een plaets van importantie willen aentasten, daer volck in te brengen off op de convoeyen te passen. Alle man is daer evenseer gemoedicht en werdt daer een gemeen spreekwoort inwilgen: *Je le veux*, dat is geen Coning die soo seyt. — Voorleede weeck syn de Heeren Staten weder vergadert geweest over het kiezen van een overste over onse troupen, maer daervan is noch niet gedaen; ondertusschen syn, by patenten, drie compagnien ruyters uyt Den Haegh vertrocken naer Groeningen ende Aernem; wat het wesen mach, moet den tyt leeren. T'can niet wel syn uyt vreesse van de Sweeden, die noch stil leggen en oock niet doen sullen tegens danck van Vranckryck; ick geloof eer dat met ons sullen conjongeren om dien brocke voor ons partage te helpen haelen, daervan soo veel gesproocken en gescreven is. — Den Ambassadeur van Spange gaff een memorie in, om te versoecken, dat het geworve volck in Engelandt door ons vloot niet moch opgehouden werden, daerop, soo men

hier seyt, dien Grooten ¹⁾ souden geantwoort hebben: wat soude men daerop resolveeren; sy houden niet secreet en weten niet als brassen ende goet zier maecken; de Francen souden het datelyck weten en dan soude men met haer veel moeite hebben dat te debateren. Waeruyt veel geloven dat noch Fransgesindt is, ende weet hoe met haer staet. Hier synder die wedden willen, dat noch in 2 jaer geen peys met Engelandt sal syn en fonderen haer op de conquesten van Nederlandt, die daerdoor souden gesteuyt werden. In somma, van hier niet seeckers, anders als dat wy Godt bidden om UE. gezondtheyt tot zalicheyt ende blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes,
à Vienne.

CX.

Inhoud van vroegere brieven besproken. Veranderingen te wachten door den dood der Koningin van Polen. Beweerde afstand des Konings ten behoeve van den Hertog van Enghien. Conclave voor de verkiezing van een nieuwen Paus. Staat van zaken in Brabant. Houding van Castel-Rodrigo. Toeleg van Frankrijk op de Spaansche Nederlanden. De vrede laat zich nog wachten. Aanspraken van den Hertog van Savoie op Milaan. Oostenrijksch nieuws. Hollandsche tulpen enz. ontboden.

Ween, 25 Juni 1667.

Mijn Heer.

Op haer tyt syn my Uwe twe van 30 en 31 May, in den andre, toegekomen; dewyl den eerste van niet an-

---

1) De Witt,

ders spreekt als van onse domestique saken en de ellende omdat niet van de verkoornen syn, wete daerop niet te antwoorden, als dat moeten getroost syn alles met gedult te liden, ende dat Godt bidde, daer van een einde te maken; ende sal afwachten wat Uwe Ed^t sal opstellen tot cavelinghe, daerin ick my altyt voeghen wil naer t'ghene billick is. Op den andre sal seggen, dat alsoo op den Uwe van April hebbe geantwoort, door abuis den 19 April voor Mey hebbe gescreven; dat diergelycke wel meer geschiet is, sal Uwe sien in dit bygeleide, t'gheen gesneden hebbe van dien gistren ontfanghen hebbe, waerin de extraordinaris courante en was die van Freilin van 9 Juny, soodat daer oock hetselve abuis is. Dat niet hebbe weten te verstaen, hoe dat Ryswyck quamp te pas met de koorts van de cousin, is niet wonder, alsoo my voor desen gescreven hadde, dat hy de koorts met roode wyn hadde afgedroncken, sonder plaets daerby te melden; soo nu weder van roo wyn waer geseyt, soude het wel verstaen hebben. Dat dien brief aen den Ingenieur hebbe bestelt, hebbe voor desen in den eersten, die naer den ontfang gescreven hebbe, wel gemelt, en soo Uwe Ed^t eenighsints aengetekent hadde, wanneer die afgesonden is, soude het wel verstaen hebbe; hy heeft my die gecommuniceert en raet gevraeght wegens syn reys. My is nogh seer wel indaghtigh de provisie die ick tot Namen dede, daarvan my oock lang gedient hebbe, ende altyt verstaen sal, als het soo komt. — Dat door het afsterven van de Koninginne van Polen grote veranderinghe in dat Ryck geschapen is te geschieden, hoort men hier dagelyx, maer indien waer is t'ghene heden gehoort hebbe, sal de veranderinghe op een gansch andre wyse geschieden als men hem inbeelt, alsoo my geseyt is, dat de Koning de kroon soude willen renuncieren aen den Hertogh van Enguien, ende hy van daer gaen ende privaet leven in Vranckryck op een plaets buiten Paris, die hem seer gevallen heeft. Men seyt, alle luyden, die om hem syn, hem dat hebben willen ontraden, maer te vergheefs; ick geloof het een speeltie is, hoewel het geseyt is van luiden, die seer veel weten. Voorlede Dinsdagh is Graef Carl van Walstein, Ryxhofraet, van hier

na Polen gegaen om de Koningh te condoleren, en mede om iets anders te negotieren. — Van het conclave wert hier niet veel gesproken; men seyt Cardinal Rospiglosi 39 vota gehadt heeft, Barberini 36, andere minder; die het werden sal moet 41 vota hebben, alsoo 62 Cardinalen in conclave syn. — Het meeste daer men van spreeckt, is den slechten staet van Brabant, ende hoewel voor die luyden niet te hopen schynt, soo seggen nochtans de brieven van daer, dat nogh moet hebben, alsoo tyt winnen. Vele seggen my van de voorsichtigheyt en andre qualiteiten van Castel Rodrigue; ick seg dat daarvan haest enough geseyt is, alsoo met soo grote kosten die plaets heeft gemaect en niet heeft kunnen houden; waertoe het fortificieren van Santvliet dient, kan altyt niet begripen, hy moet wel slechte ingenieurs om hem hebben, die dat hebben aengegeven. — Dat die van Antwerpen haer mogelyck in het werck van den Oudenbosch, niet al te neutrael hebben gedraghen, wil men hier niet disputeren, maer dat hetselve reden enough soude gegeven hebben om haer daerom te gelyck met de Franschen op het lyf te vallen; kan men niet begripen. Sy seggen, wy ons oock altyt sooseer juist niet naer den reghel gehouden hebben, en soo de Franschen ons buiren werden, sullen sy ons mede wel uyt talen. Indien sy nu de Sweden by haer verwachten, is teken dat sy noch meerder resistentie sullen vinden als wel hadden ingebeelt, en soo die dan by haer gevoeght kunnen tot aen ons komen, is te verwachten, dat haer wel betaelt sullen maecten van de pretentie, die door haer Ambassadeur hebben voorgehouden. Hier synder ver stelt dat de Heer Friquet soo wenigh syn meesters sake waerneempt, soos als geseyt wert. Voor desen durft men hier op Cheur-Brandenburgh niet veel staets maken, uyt vrese hy te goet Frans was, dan nu schinen sy andere opinie van hem te hebben. — Het pasquil over de oorloghen tegens de Prins van Orangie, Paus, weduwe en wees, als hadde, soo wenste my toesont. — Den brant die soo dickwils tot Londen ontstaet, soo wy daerover suspect syn, alsmede dat onse vloot is uytgelopen om ergens te landen, gheve nogh wenigh aensien tot vrede, ende sal ondertussen Vranckryck de ge-

legentheyt hebben Brabant in te slocken. Hier synder mede die geloven een apparentie is van alliantie tussen Engellant en Spanien, soo niet te laet gesloten werde. Dat wy nogh amunitie onder de hant aen de Brabanders laten volghen, wert geoordeelt een grote deught van ons is, die oock seer dickwils getoont hebben aen de grote Turck, als hy het maer heeft willen betalen. Uwe Ed^e seyt dat de Heeren Staten patenten hebben uytgegeven op 22 regimenten, gelove moet syn 12, dan seght niet of geworven souden werden ofte om in t'velt te gaen; wy sullen al vry wat van node hebben, soo met de Franssen niet te wel staen en teghen de Sweden en Bisschop van Munster moeten krighen; men geloof de laeste voor Vranckryck is. Men seyt van hier wissel soude overgemaect syn om de Lunenberghsche te hebben, t'ghene my niet apparent schynt. Men hout voor gewis, den Hertogh van Savoyen van Vranckryck is opgemaect, om syne pretentien op Milan of wel Monferrat dat daeronder hoort, te vorderen; hy wil daertoe gebruicken het volck, dat tegen Geneve gehadt heeft en werft nogh. — Uyt de laeste comedie, gehouden op Keisers geboort, was een duel ontstaen, maer het vechten belet. Te Grats was de Graef van Serean vant reisen thuis gekomen, syn suster was getrouwt met de Graef van Coblenits; dees jonge heer at by syn swager, vraeghde waerom hy aen syn suster de rechte hant niet en gaf, dan die seide dat het soo van syn vader geleert hadde; na eenighe woorden seide Serean dat hy syn suster niet waert en was; in somma ider kreegh seconden, ginghen terstont uyt, in de wede gangh ¹⁾ stack Serean Colnits harsticke doot en heeft Serean en alle de seconden haer op de vlucht begeven, alsoo duellen verboden syn — Meer wete niet. Sal teghens achten dees morgen, 26sten, seinden aen de soon van de Secretaris Graswinckel, die uyt Italien gekomen, hier een klein koortsie gekreghen heeft, door enighe malen veel gal gebraekt te hebben. Van der Meer en Sprong van Leiden syn op Dinsdagh naer Praegh verweist, willen over Dresden en Leipsigh naer

1) Trokken dadelijk van leer; bij den tweeden aanval.

huys. Als Graswinckel beter is, sal, soo geloof, deselve wegh nemen. Versoeke myn gebiedenisse aen alle vrenden en bekenden, die Godt Almaghtig beware, ick blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^a
oetmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

De Heer Graswinckel is jegenwoordigh tenemael vry van koorts, die continuel geweest is.

De vrou van de Heer van Wassenhoven heeft my gescreven om uyt Hollant te doen komen eenighe tulpenbollen, tot ontrent 25 gulden of daer ontrent. Oock stenen van grote witte pruimen en eierpruimen. Soo gelegentheyd ware, wenschte my die toegesonden konden werden; wilt hierop antwoorden; soo magh seggen hoe het is.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CXI.

Voordeelen door de Engelschen op Noordsche Zeevaarders behaald. Grootte slag op de Teems, (bij Chatham). De Keizer moest in de Spaansche Nederlanden tusschenbeiden komen. Keurvorstin van Brandenburg overleden. Stand van den oorlog in de Brabantsche kwartieren. Landmilitie van Holland te velde. Livinus Van der Goes lijdende. Weer- en marktberichten.

Hage, den 28 Juny 1667.

Mijn Heer.

Ick wil niet twyffelen, off sullen d'Engelsen groot ge-

schal maecken over hare avantagies, door het nemen [van] 4 Muscovish-vaerders voor acht à tien daegen, ende noch t'sedert van het in de grondt schieten van een convoyer, die by de Noordsche vloot was, ende het nemen van ontrent t'seventich noortsvaerders, soo sommige het getal willen begrooten, daer men hier de rechte waerheyt niet wel van weten can, omdat de coopluyden die schade geleden hebben, die altyts grooter maecken; maer off het al soo waer, soo sullen d'Engelsche mét al dat, ende noch veel meer, haer schade ende schande niet connen repareren. — Want wy in de rivier van de Themis gevaeren synde, daer twee forten hebben bemachticht, 17 conincklycke scheepen verbrandt, de Royael-Charles affgebracht, uyt welke de broeder van de Raetpensionaris selve scryft, als by de nevensgaende; voorts syn de Roode, Blauwe en Witte Vlagge, drie haere principaelste scheepen daeronder gereeckent, ende noch 18 branders verbrandt, ende het magesyn van de Coning doen springen, alle het geschudt, dat daer lagh, vernagelt, ende in somma hebben d'Engelsche daer soodanige cagade gecregen, dat in geen twintich jaeren verhaelen sullen; en soo nu geen peys maecken, sien het heele ryck in roer, alsoo noch een ander deseyn onderweegh is; soo dat mede geluckt, sullen ons niet licht weder van daer crygen. Dat de Brabanders veel staets op Engelandt hebben gemaect is seecker, maer dat van daer niet te wachten hebben is noch seeckerder, alsoo de handen soo vol wercx hebben, dat niet sullen weten hoe haer sullen te redderen. — Indien de Keyser ontsiet, omdat de vorsten het niet goet vinden Brabant te assisteeren ende passagie willen weygeren, secours te seynden, sal hy op het leste daer heel slecht aen wesen. Indien hy niet in een diepen slaep is en maer de minste vigeur heeft om syn saecken te willen handthavenen, oordeelt men hier dat hy, met 15000 man comende die hy wellicht, als maer gelt hadde, soude connen crygen, spyt die het leet waer, wel sonder perickel door soude geraecken, ende dan vervolgens wervende, soude niemant van de vorsten iets doen derven; de Cheurvorst van Brandenburg is daertoe wel genegen soo men seyt, en soude syne troupen daer dan wel by-

vougen. Sijn gemalinne ¹⁾ is overleeden, daerover het hoff hier in de rouw is. — De Francen door Brabandt tot ontrent Hall gepasseert synde, hebben het voor Doornick neergeslaegen, een plaets van groote en sterckte als Delft, soo ick die gesien hebbe: alleen syn de grachten wat wyder, en connen het revier, dat daer door loopt, opstoppen, soodat de weyden onderloopen souden, dat aen de Francen wat incommoditeyt soude geven, maer sal echter geen 10 daegen connen houden. S'avons te vooren, eer berendt wiert, quam daer noch 1400 man van Valencien binnen. De borgers syn veel Calvinisten, die men gelooft naer veranderinge sullen staen ende haest overgeven. Den gescreven brieff compt van Frelle, daer is soo veel niet uytgerecht als men hier wel voorgeeft, en staet te duchten, dat het een groote verwyderinge van de peys sal geven; ondertussen mogen de Keyser en andere potentaten leeren, wat men met een stout hardt al can uytvoeren. Ons landtmilitie is te velde en gelooft men, dat door den overste Wurst sal gecommandeert werden, die voor desen in Keyzers dienst geweest is. De Brabanders houden noch al goede moet en seggen dat liever sterven willen, als onder Vranckryck komen. Daer is deseyn geweest Ostende te belegeren, daer van de Spaensche kennisse hebben gecregen en dito plaets sufficientelyck voorsien, soodat daerom op Doornick hebben aengevangen. — Frater Livinus hadde groot contentement met UE. groetenisse, die hem op Saterdach brachte, doch des Sondaghs creegh weder een overval van beroerte, soodat te vresen is, hy in soodanich sal blyven. Godt geve hem dat alles tot zalicheyt mach syn. Blyve

Mijn Heer,

UEd. genegene dienaer,
A. van der Goes.

Het heeft gisteren en eergisteren beginnen heel hart te regenen; soo het in Walslandt soo toegaet, sal Door-

1) Dochter van Prins Frederik Hendrik.

nick, dat men Tournay heet, wel langer houden. Het coolzaet compt op 50 pondt, t'wert tyt te vercoopen. Vale.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CXII.

„Het ballet te paard” ontvangen en rondgedeeld. Onverklaarbare houding des Keizers, die maar stil zit. In Holland vliegend leger op de been gebracht. Aanvoerders daarvan worden benoemd. Vrede van Breda gesloten. Hoofdbepalingen van het tractaat. Groot aanzien van den Ruwaard van Putten en zijn broeder den Raad-Pensionaris. De Franschen en de Spaanschen in hunne krijgsbedrijven. De Prins van Oranje in den Raad van State. Mag nooit Stadhouder over eenige provincie worden.

Hage, den 12 July 1667.

Mijn Heer.

Voorlede weeck is het paquet met de balets te paerde overgecomen, welck om het laege water soo lange onder weege was gebleven. Ick hebbe het Hooghduyts aen Frelle doen geven, ende een van de Italiaensche aen de Heer van de Lecq, om aen de Prins van Oranje te geven; een sullen houden met figuyren, die sonder figuyren sullen mede aen sommige vrienden omdeelen; de Heer Pergens ende alle andere die dat stuck gesien hebben, lachen daerom, dat een Keyser met soodanige poperyen hem amuseert ende soo grooten gelt consumeert om eens te dansen; oordeelen het beeter waere besteet, soo daer voor eenige regimenten waeren geworven jegens de Francen, die heel andere cavalcades doen en nemen dan d'eene,

dan d'andere stadt in, soodat de Keyser aen Nederlandt niet veel hebben sal voor huelix goet, als de waersegger op de maent Augusti heeft geprognoseert, die, om de wondere daerin synde, overseynde. — T'is meer als onge-looffelyc, dat de Keyser niet een man en werft tot secours, ende dat men wel soude willen, dat de Hollan-ders haer voor het intrest van Oostenryck tegens de Francen in postuyr stellen, om Brabant tusschen beyden te houden; t'is seecker dat veele leeden wel daertoe ge-negen syn, maer andere soudent al liever mede een brock van den beuyt haelen; gy cundt wel raeden wie dat syn; en om haer deseyn daertoe uyt te wercken, hebben het daertoe gedirigeert, dat men hier een vliegent leger in het velt soude brengen, niet van 12 maer van 22 regi-menten, alle oude soldaten ofte Geusde-marine, die mede te landt moeten dienen. Die directie geschiet onder dien schyn, dat men voorgeeft dat Vranckryck van ons seer weinig werck te lande maeckt, en opentlyck geseyt soude hebben, dat wy geen volck hebben om de Spaen-sche te assisteren, ende veel minder om hem te connen dwingen het Munsters tractaet te houden. Van al dat is niet sekens te seggen, als alleen dat mergen off over-mergen de generaels sullen gemaect werden; Prins Maurits van Nassauw sal na syn aensien Lieutenant-Generael syn, doch dat geschiet maer om de gemeente wat te paeyen, ende sal niettemin voorts in Ambassade naer de Keyser gesonden werden, omdat men qualick van hem oordeelt ende openlyck seggen durft, dat hy het werc niet machtich is; onder hem sal de Oversten Wurst, mede met gelycke tytel, aengenomen werden, off wat minder; dese sal ageren; hy heeft voor desen in Denemarcken gediend, en so men seyt, oock aen de Keyser. Die het hier alleen alles doet, dryft het soo door. — Als men in het velt is, sal men wel vorder comen en die deseynen uytvoeren; door het exploit, op d'Engelsen uytgevoert, syn sy soo gedebelleert, dat met alle haest selfs de peys avanceeren, die op Sondagh-nacht geslooten is. Tusschen Vranckryck ende Engelandt syn de conditien, van weder te geven wat d'een van de ander genomen heeft. Tusschen ons ende Engelandt, alles te behouden

wat op den anderen genomen ende noch in drie maenden genomen sal werden; in Oost-Indien ende in West-Indien minder tyt, soosals by d'articulen naerder sal te sien syn. Altyts het is peys tot ons groote glorie. Daer syn maer twee à drie pointies onvergeleucken gebleven, daer van d'Engelsen toonden geen ordere te hebben, waeromme in aller haest naer huys syn, om die mede in het tractaet te brengen, soodat voor den lesten deser over de peys al sal geviert werden. De gemeente is hier extraordinaris verheught en geven groote eer aen den Ruaert ende den heer R. P., die nu soo grooten macht sullen hebben, dat haer niemandt sal derven tegenspreecken. — De Francen hebben Douay noch niet in, soo sommige seggen, maer staet op het overgaen; de Spaensche derven haer nergens in het velt laeten sien, de boeren syn het alleen die iets doen; daer syn noch achthondert Engelsen gecomen, nieuw geworven volck, dat by nacht voorby de Staten-vloot is gepasseert in Spaensche scheepen; t'waer goet geweest dat de Keyser hem uyt de mediatie niet en hadde laeten uytschoppen, soo soude voor de Nederlanden, met Engelandt iets hebben connen bedingen, maer het schynt dien goeden soo qalyck . . . . .

(Vervolg ontbreekt. Op het eerste blad staat dit naschrift:)

Daer wert geseyt, dat men de Prins van Orange in de Raet van Staten sal brengen en alvooren doen sweeren, dat hy noeyt het Stadthouderschap van dese off eenige provincie sal aennemen; voorts sal men de Vroetschappen, die nu syn en namaels comen sullen, doen sweeren, dat hem daertoe noeyt sullen aennemen.

[A. van der Goes.]

CXIII.

*Vredehandel te Breda en oorlog in de Spaansche Nederlanden. Tegenspoed van de Venetianen op Candia. Ver-
tooning van het ballet te paard aan het Oostenrijksche
hof. Ontvangen en onderweg zijnde boeken. Weener
nieuws. Landbouwbelangen.*

Ween, 14 Julii 1667.

Mijn Heer.

Die van 24 en 28 Juny hebbe te recht bekomen, en doordien de vredehandel te Breda soo slecht voortgaat, is ten delen versoet door het geluckigh exploict in Engelant; al wat daer uyt mercke is, dat het de vrede magh bevorderen en goet maken. Hier wert by een ider geexamineert, ofte dat den vrede soude helpen maken ofte breken, ofte wel meer te rugh stellen. Graef Thaffe seide my dat, indien de Heeren Staten daarom de conditie sooveel te harder de Engelschen wilden voorhouden, dat gewisch gheen vrede soude komen; de Fransen hier, hebben die onse victorie seer groot uytgebreet; men geloof allenyck daerom, omdat het allenyck boter op haer koek brengh, alsoo apparentelyck daerdoor de vrede te langher sal syn uytgesteld, soals oock Brabant van alle hulpe ontbloot en sy in staet, om alles op te slocken. Op Maendagh quamp hier het overgaen van Doornick, en hadden de Brabantsche brieven, dat de Franschen recht toe naer Brussel gaen. De Fransen hier seggen, dat de Koning naer Ostende wil, ende soo de Heeren Staten haer in laten, daer naer toe hulpe te seinden, dat sy dan met alle geweld op haer willen; of dat haer ernst is wete niet, dan soude wel kunnen syn, ofte wel dat het hier soo voorgeven, om haer te beter in dit Hof te stellen, alsmede om de Sweden ondertusschen met die hope te voeden, als oock om te verstaen te geven, dat sy dien oorlogh tegens Brabant maer in passant doen, om tegens ons te gaen, en soo de luyden hier nogh dieper in slaep te wieghen, soo een letargie niet genough en waer. Hier wert gesproken van de regi-

menten te voet, van 1200 tot 2000 te maken, en de paerden van 500 tot 1000 te maken; dan eer dat geschiet is, sal men gansch in de winter syn, en soo my gistren iemant seyde, souden in February marcheeren, soodan daervan niet veel komen sal, voor dat alles wegh is. Vele gelove dat de Heeren Staten niet sullen liden, dat de Franse haer nader komen; ick weet niet daerop te antwoorde, als alleen dat verandering gevaerlyck is; dan de Franssen syn ons soo goede vrinden, dat voor haer niet te vresen hebben; ofte alle in Hollant dat soo met my geloven, soude garn sien. — De Venetianen hebben seer slechte tidinghe uyt Candia, dat de Grote Vizier Candia Nuova heeft tenemal laten slechten, en de Mosquée alleen laten staen; dat hy seyt dat de syne in Out-Candia souden wonen, en soo doet hy daer seer groot gewelt op, met schieten en anders; — eergistren was de geboortensdagh van de Keiserinne en soude men daer het paerde-balet gehouden hebben, dan een schreckelicken reghen heeft het belet als alle menschen nu saten en wachten; waerover het gistren geweest is; de Keiser aen syn syde was twaelf sterck, gekleet in gout met blawe vederen; de Prins van Loteringen even soo gekleet int feloer met couleur de fau plumen; de klederen sooals men se nu draecht, met hangende mouwen, sooals ons Vader zaliger gekleet pleeght te gaen. Eerst was een balet naer kop rennen met de lants, dan bal die wierpen en den deghen. Daernaer weder een balet; waren alle klederen seer magnifq en kostlyck. — Het boekie van Sturmius is voorlede Vridagh hier gekomen op de post van Franckfort, ende heeft hier daer voor wat meer als een duitsche gulden moeten betaelt syn, sonder wat te Franckfort betaelt is, eer het hebbe aengenomen. Van Frankfort hebbe tidinghe, dat het paquet met boeken al over langhe tyt aen de heer de Famars is overgelevert; my verveelt het soo lang op de wegh is. De zoon van den heer secretaris Graswinckel is weder wel te pas; maect staet de naeste weeck van hier te verreisen met goet geselschap; sal in een maent ofte ses weken thuis syn; de heer van Weininghe is seer wel te pas, soo oock syn neef, heeft heden niet willen scriven, doet syne groetenisse aen syn vrou ende kinderen. Het

is my seer bedroeft, dat het met Frater Livinus soo slecht staet; bidde Godt hem verlichtinge te geven ende versouke myne gebiedenisse aen hem, soo oock aen Maseur de Bye, ende aen alle andere vrunden ende bekenden, die Godt Almagtigh beware tot zaligheyt. Blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{is} ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

Wy hebben hier dees somer seer veel reghen gehad, soodat wel lichtelyck niet veel goede meloenen sullen wassen; wyn sal veel syn, soo maer goet. Jegenwordigh, soo my dunckt, moet wel achtigh geven, hoe met het koolsaet te doen, ofte nogh hogher geschapen is te lopen.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CXIV.

Vrede met Engeland. Treffen bij Harwich. Advocaat Clouck, van Amsterdam, Raadsheer in het Hof. Voorspoed der Franschen in de Spaansche Nederlanden. Kortrijk, Rijssel en Douai aangetast. Oordeel over Castel Rodrigo. Eisch der Staten aan Portugal. Vrees voor het lot van een Oost-Indisch schip. Schatting der Spaanschen van hunne legersterkte. Onbegrijpelijke houding des Keizers. Uitgekomen boekjes. Bestellingen. Nieuwstijdingen.

Hage, den 19 July 1667.

Mijn Heer.

Dat de vredenstractaeten met Engelandt soo goet als affgedaen syn, sult al verstaen hebben, en compt het maer op de ratificatie van de Coninck aen, die ontwyfelyck door de nieuwe rescontre voor Harwits wel sal ontstelt

sijn en naer revenge dencken (sed cum vana sine viribus ira). Sal uyt noodt de peys moeten ampleteeren, omdat niet in staet is, ons te water off te lande tegens te staen. Het is te verwonderen, dat die luyden soo weynich wapenen ende courage hebben; d'onse, 2000 sterck, meenden Harwits te overvallen, daervan d'Engelsen advertentie hadden en quamen met ruyterye op ons aff, die door musquetiers soo wierden ontfangen, dat men in haer gesicht een heel honorable retrette heeft gedaen, met het verlies maer van weynige doden ende gequetsten, die wy noch selfs mede hebben genomen, om haer d'eer niet te laeten die te connen hangen off haer daer over te roemen; van haer seyt men, dat 200 doden souden syn; wat van de waarhey is, sal de tyt leeren; altyts de brieven, die uyt de vloot comen, brengen geen meer verlies als geseyt hebbe. — De voorleede weeck heeft men een Raetsheer in het Hoff gemaect, doch is de heer de Groot, dat wonder is, voorby gegaen, en aengenomen den Ad^t Clouck van Amsterdam; men heeft oock gebesoingeert over een Velt-overste, maer daer is noch niet op geresolveert. — De progressen, die de Francen doen met haer baletten te voet ende te paerde, geven hier al vremde discoursen; sommige willen dat wy mede ons portie van Brabant gaen haelen; andere, door vrese dat de Francen dat niet lyden souden ende dat oock gerucht loopt, dat, soo wy eenige steden souden aentasten, dat de geestelycken het volck souden wys maecken, dat het niet aen ons, maer voor Vranckryck souden houden, souden liever daerom [zien] dat men de Spaensche onder de handt assisteerde en als men met Sweeden eens waer, daertoe het seer naer gebracht is, souden oock selfs opentlyck met Engelandt daertegens willen ageren; daertoe seer groote reeden gegeven heeft, d'antwoort van den Coning op de vrage van de Heeren Staten over d'explicatie van syn manifest, daerby hy geheel Brabant sonder exclusie nompt. Dat antwoort was seer glorieus ende scharp, als: je m'esclairerai la dessus lorsque je serai jusques à la. Ondertusschen hebben Cortryck, waerop feynte maeckte van te willen belegeren, omdat daer volck van Rysel naer toe soude mogen gesonden werden, en hadden ondertusschen volck op de pas beset,

die 1800, die tot secours quamen, hebben geslaegen ende datelyck die stadt en casteel aengevallen, die naer weynich resistentie hebben opgegeven; de rest van het leger berende Ryssel, dat door het verlies van dat volck seer verswackt sal syn, en hoewel die plaets, soo men seyt, wel voorsien is, soo sal evenwel daer aen moeten, omdat geen secours te wachten is, en mogelyck oock onvoorsien van cruyt en amonitie, als Douway, waerin geen cruyt was om drie salves met canon, dat daer was, te connen doen. Is Castel Rodrigue geen braeff Gouverneur? Ick ben verseeckert, dat het hem van hier is gewaerschout, dat het op die plaets gelden soude, doch dat heeft hy al niet geacht en mach van geen swaericheyte hooren. In Brabant begint men hem seer voordacht te houden, alsoff hy het met Vranckryck eens was en dat maer de mine maeckt van defentie; daerby compt, dat hy een Portugees is, die veeltyts traiters geweest syn. — Men heeft hier den Ambassadeur van Portugael aengeseyt, dat, soo hy geen contentement en doet, dat men tot Lisbon sal gaen besoecken, als men tot Londen heeft gedaen aen de Engelsen. Dewyl wy soo glorieus syn op het succes van onse wapenen, mach men met recht wel seggen: fortunam reverenter habe, want can licht eenich ongeluck comen. — Dat Oost-Indische schip hadde vele contanten in, men seyt 340000 gulden aen ducaten en rixdaelders, doch men hoop dat de schippers het buyten boort sullen geset hebben, opdat niet in handen van de Engelsen soude comen, boven dat, hadde noch 72 metalen stucken tot ladinge, om in Indien te gebruycken. — De Spaensche geven voor, dat sy in een maendt 25000 starck sullen syn, en als het al soo waer, sullen evenwel geen hoeft derven bieden, en voor die maendt gecomen sal syn, sullen de France noch al eenige plaetsen genomen hebben, en daermede niet ophouden; 't is niet genouch te verwonderen, dat de Keyser geen secours altoos derft seynden door vrese van belet van de vorsten; d'occasie om naerderhant te seynden, sal hem door de Francen wel haest affgenomen syn, ende daernaer sal Oostenryck den besten tack van de Croon moeten missen, en met der tyt het Ryck. — Jegens de boeckties De la droit de la Reyne en andere, is ytt-

gecomen le Bouclier de l'Etat et de Justice ¹⁾, dat heel fraey is en waer goet, dat door alle hoven in Duytslandt gesonden wiert, om die luyden d'ogen, soo immers zien willen, te openen, maer Sor sal, soo vrese, soo wys niet syn. De Francen hebben het haer wel gewesen, hoe doen moeten; connen sy het niet volgen, pacientie voor haer; het is wel met de pen niet goet te maecken, maer het vooroordeel doet veel. — 22 Specien, van ieder 4 bollen tuli-paenen, souden de alderbeste comen te costen 24 gulden; soo oock seer schoone anemia begeeren, souden half en half het gelt connen besteden, off, soo gemeen goet be-geeren, souden minder prys gelden. De secretaris Graswinckel versoeckt, dat UE. syn soon wat gelieve te assisteren; van daegh creegh hy een brieff van den 30^{en} voorlede, daerby schryft, weder coorts heeft. Alle vrienden doen neven Zyn E. haere gebiedenis, blyve

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Viennes.

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

CXV.

Verwachting dat Oostenrijk zich nog zal mengen in de Fransch-Spaansche zaken. Voorspoed der Franschen. Verlies van vele koopvaardijshepen. Bekommering over de Oost-Indische retourvloot. Werving door den Bisschop van Munster. Vliegend leger en zijn aanvoerder. Aarzeling der Spaanschen op gedaan aanbod. De Franschen zullen op Brussel aantrekken. Hoop op bijstand van Engeland. Nog eens het ballet te paard.

Hage, den 4 Augusti 1667.

Mijn Heer.

De vergrootinge van de regimenten, die men tot Ween voor heeft, doen hier geloven, dat men daer noch niet

---

1) Zie hierover *Knuttel* l. c. n° 9535 en volg.

heel in slaep is, maer omdat die troupes dan maer tegens February sullen connen marcheeren, soo hout men gewis dat noch in tyts sullen comen om de knoecken te cnagen, nam sero venientibus ossa. Het hammetie wert altemets cleynder, gelyck de Francen oock Oudenaerden hebben ingenomen, en gaet soo al d'eene plaets voor en d'andere na, over. De Spaensche seyden my dat het noch al geen principaele plaetsen waeren, waerop haer vraeghde, dat als men alleynskens alle de leeden affsneedt, waerdoor den romp dan ten lesten soude bestaen off gevoet werden, daerop antwoorden, dat de peys met Engelandt secours soude geven; dat oock seecker was, dat de Sweeden ende Spagnien eens waeren, daer dan noch de Brandenburchsche by souden comen. Wat daarvan is, leert de tyt. — Hier is men seer blyde over de peys met Engelandt, daer wy met groote glorie toe syn geraeckt; doch dat neemt evenwel niet wech, dat sy van ons in drie maenden tyts (soo de coopluyden seggen) over de 150 scheepen hebben genomen, en is men voor d'Oost-Indische retour-scheepen niet weynich becommert; vele seggen, dat genomen syn: altyts d'actien syn niet willig; t'waer goet dat wy die behouden incregen, om wat moets te maecken onder het volck, dat seer voor de Francen beducht wert, omdat soo naerderen. — Den Staet is niet weynich ver stelt door het werven van den Bischop van Monster, die tegenwoordich 10000 man byeen heeft, en is hem tot coadiutor gegeven den Bischop van Paderboren, die heel Fransgesindt is; men wilde wel, dat den eersten in den ban gedaen waer, daarvan hier gerucht heeft gelooopen, hoewel mogelyck daer niet veel op soude passen. Hy doet die wervinge door Franse penningen, dat is seecker. Don Estevan de Gamarra seyt, dat de voorgaende, die hy tegens ons heeft gedaen, niet is geschiet met Engels maer met Frans gelt. — Dien man die de heer Friquet sooveel verseeckeringe hadde gegeven van dat de Francen niet ageren souden, begint nu opentlyck te seggen, dat van haer bedrogen is geweest ende dat men tegens haer op syn hoede wesen moet; en daerom sal men hier een vliegent leger int velt brengen van 14 à 16 duysent man. Den Commandant staet noch niet vast, maer omdat Worst

een grooten Mecenas heeft, twyfel niet off sal het werden. Den oversten Worst sal voorseecker hier tot Generael aengenomen werden, soo een Pensionaris seyt. — De Spaenschen is gepresenteert eenige plaetsen voor haer te besetten in Vlaenderen off elders in Gelderlandt met ons volck, daerop niet weeten wat te resolveeren; ondertuschen sullen de Francen met Brussel heen gaen, daer naer toe in aentocht syn. Den prior van Huybergen seyt my, dat die stadt seer versterckt is met buytenwercken, die wel dienen sullen voor de Francen, omdat, om die te bewaeren, wel 10000 man nodich waer, en hebben daer geen twee duysent soldaten binnen; de burgers sullen niet als een eyndt van den oorlogh soecken, en voeren die van Antwerpen opentlyck die tael. Al de hoop, die men hier heeft van dat werck te steuyten, is het secours van Engelandt, mits de peys. Ick hebbe la contesse van het balet te paerde gelesen, en vinde seer raer. . . . .

(*Vervolg ontbreekt*).

[A. van der Goes.]

CXVI.

Twyfel aan het sluiten van vrede. Vermoeden dat de Keizer en andere Duitsche machthebbers iets zullen doen tegen Frankrijk. Zevenbergen tegen Polen. Weener nieuws. Wervingen in Deutschland door den Bisschop van Munster en Frankrijk. Koning van Denemarken in Weenen. Waarom Oostenrijk zoo lang gearzeld heeft iets te doen. Oostenrijksche handelscompagnie te vestigen in Turkije. Omgekeerd de Turken in Oostenrijk. Bestellingen. Gezant van den Koning van Frankrijk te Weenen, teruggeroepen. Anagramma op den nieuwen Paus.

Ween, 4 Augusti 1667.

Mijn Heer.

Dewyl my voor desen gescreven is, dat ick gheen lopende tidinghen soude geloven, ende dat ick mede gesien hebbe

den brief uyt Breda aen de Heeren Staten gescreven op den 10ⁿ Juli, waerin ick niet sien en kan, dat de vrede met de Engelschen gesloten nochte oock gemaekt is, maer wel dat alles seer naer bygebracht is, soo wert ick hier in die materie voor een ketter gehouden, alsoo tegen de opinie van allen, ja zelfs van de grootste, segge, dat de vrede niet gemaekt is. Op Maendagh voor acht daghen quamen hier menichte brieven van alle kanten, die de vrede versekerden, die men hier seer wel wenschte en daerom oock te lichter geloofde, op hope, dat de Heeren Staten de verlaten Brabanders te baet souden komen; wat daarvan syn sal, staet te besien. Hier synder die geloven, dat het uytroepen van die vrede gesloten meest voortkomt van de Fransgesinden int Ryck, opdat daerdoor de resolutie, die men mogelyck anders nemen soude, opgehouden soude werden, en sy sulcx niet genodicht iets te geven, en de Fransen ondertusschen den tyt, haer meester van heel het hachie te maken, soo sal het dan mede niet nodigh syn, daervoor iets te doen. — Nadat de Graef van Sintzendorf by de doen gheestlike Cheurvorsten en Hertogh van Nienburgh was geweest, is te Coln gekomen, van daer met de laeste schryft, dat ordre verwacht, wat te doen. Ick wenschte hy naer den Haegh gesonden wiert; men seyt, hy toesegginghe soude hebben dat het Ryck 50000 man wil geven en Bisschop van Munster 18000; als dan de Keiser, soo men seyt, 20000 daer soude by doen, waer 88 m., dat [. . . . .] geweest is. Hier wert nogh niet geworven, dan patenten werden uytgegeven ider regiment 500 man stercker te maken als nu syn, tghene voor de winter niet sal kunnen volgemaectt werden, als wanneer mogelyck weer een ander swarigheyt sal voorkomen, alsoo Abaffi, nu vorst van Sevenberghen (soo geseyt wert, door de Franschen opgemaakt) met de Turcken gehandelt heeft, om teghens de jonghe Ragotsky te ageren, om het gelt te gheven, tghene syn vader aen de Polen gelooft heeft, voor dat hem daer lieten uyttrecken, waervoor Ragotskys broer, die in Polen gestorven is, en oock die van Abaffi ostagies syn gebleven; veel Bassa ontrent Over-Hongeren geleghen, hebben last Abaffi te helpen als hy het begheert. Oock

seit men, hy met de Tartaren gehandelt heeft, en licht hy volck; eenighe seggen, hy staet al met 8 à thien duisent man int velt. Graef Peter Zerín, wiens dochter met de jonge Ragotsky getrouwt is, gaet naer syn swagher, om te sien of dat soude kunnen ter nederleggen, t'gheen seer goet soude syn. Hier is geseyt, dat te Epirius, een stat in Over-Hongeren, een Fransman gevanghen is met syn papieren en alles bekomen, die aldaer veel onrust heeft gestift ofte souken te stiften; dat hebbe ick gehoort van een uyt die quartieren, dan om te vraghen ofte soo is, kan niet wel geschieden. Hier aen de Keiser is een brief gekomen in de maent Junio, by de Heeren Staten gedateert, waerin sy seggen, dat de Bisschop van Munster werft; dat haer seer suspect is, dat de Keiser hem dat wilde verbieden; wat daerop geantwoort is, hoore niet; hier syn vele die geloven, dien Bisschop de Brabanders wil helpen. — Wy hebben hier de Koning van Denemarken, [die] hem in possessie van Oldenburgh en Dilmenhorst gestelt heeft; eenighe geloven, een van de vorsten van Holstein daertoe beter gerechtight is, die syne pretentien door de Sweden sal soeken goet te maken; soo wy daerdoor die luy van den hals quit werden, sal goet geluck voor ons syn. — Dat men hier soo langsaem iets heeft geresolveert voor Brabant, is, omdat men vreesde van alle kanten in oorlogh te komen, en voornamelyck voor de Fransen in Elsas en anders aen den Rhyn, en oock voor de Sweden, door de eerste opgemaect, dat si niet in Silesien ofte daerontrent soudén beginnen. Men vreesde mede gheen passagie te vinden; dan nu, dewyl het Ryck hem mede inlaet, soo wil men het waghén, t'ghene wel soude moghen te laet syn, naert hem laet aensien. Hier syn brieven uyt Spanien die seggen, dat men daer wist dat de Fransen in Neerlant gevallen waeren, maer dat men daer niet doen en soude tot teghenstant, alsoo de Keiser, die daer soo na by was, alles wel soude voorkomen. Van Franckfort wert gescreven, dat de Fransen in Hessenlant en daerontrent 15000 man werven; hier synder die geloven, dat sy die niet van node hebben, maer alles dat doen, opdat se de Keiser ofte de Vorsten van t'Ryck niet en soudén kri-

ghen, en nemen sy soo het beste volck wegh. — De voorlede weeck is de Graef van Mansfeld, Kamerheer van de Keiser en Ryxhofraet op de post naer Berlin [vertrokken], de Cheurvorst te condoleren en oock wat meer luister te geven aen de negotiatie die de Baron de Goes aldaer doet. T'is lang geweest, dat men dien Cheurvorst niet vertrouwt heeft, dan my dunckt het wat betert; die Graef syn vroumoeder sal overste hofmeesterin syn van Keisers kint. De zoon van Lubomisky is hier, versoeckt de dochter van Vorst Porcia, die men gelooft hy krighen sal. — De voorlede weeck syn die van de compagnie, die in Turkien sullen handelen, met neghen schepen daer naer toe gevaren. Men seyt de Turcken van geliken alhier op verscheide plaetsen nederlaegh ¹⁾ willen hebben; soo dat is, sullen sy te veel kennisse van onse saken krighen, ende sal die compagnie haest in duighen vallen. — Verlang, of gelegentheyth hebt de tulpanen te seinden, en verwachte door den eersten brief 30 of 40 granen van duer rogge, sooals voor drie jaeren een wenigh gesonden hebt. Ick kan my niet enough verwonderen, dat ick in drie weken niet een brief gekreghen hebbe, ende hebbe niet gehadt naer dien van 28 Juny. Heden schryf ick aen de Heer Famars te weten hoe met het paquet is. My verlangt uyttermate te horen hoe het met Frater Livinus is, aen dien ick myne gebiedenisse versoeke, soo oock aen alle vrunden en bekenden die Godt beware. Blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

Gistren hebbe gehoort dat Monsr de Gremonville, Ridder van Malta, die hier envoyé is van de Koning van Vranckryck, van syn meester is thuis ontboden.

---

1) Vaste voet: handelskantoren.

Rospiliosus. Anagr. Sidus oloris,
 mutato p. in d.
 Da Petre Clementi claves: Clementia regnet;
 Rospiliosus enim Sidus oloris erit.
 Nomen id omen habet; nam dum P vertitur in D
 Pondera vult populo Demere non Premere.
 Komt van Roome ¹⁾).

Mijn Heer,
 Mijn Heer van der Goes,
 in de Molestraet
 Haghe.

 CXVII.

Over den gesloten vrede. De Engelschen moeten nu de Spaansche Nederlanden te hulp komen. Ostende te verpanden aan de Staten. Prins Maurits in Weenen verwacht. Verzet tegen verbond tusschen Oostenrijk en Zweden. Reden voor de aarzeling des Keizers. Franche-Comté in de hoede der Zwitseren. Koning van Polen gaat weer trouwen en beklagt zich bij den Paus. Weener nieuws. Tegenspoed van de Turksche compagnie. Nieuw ballet. Bestellingen.

Ween, 18 Aoust 1667.

Mijn Heer.

Uyt myn laesten, die was van heden 14 daghen, sal uwe Ed^t gesien hebben, dat den uwen van 12 July my niet was toegekomen, dan, twee daghen daernaer is dat maer geschiet, soodat 12 daghen ouder was als behoorde, tghene my gelegentheynt heeft gegeven, dat de vrede den thienden July te Breda niet en was gesloten,

---

1) Het conclave voor de verkiezing van een nieuwen Paus, waarvan in brief CX wordt gesproken, had verkozen den Kardinaal Giulio Rospigliosi, die, als Clemens IX, den pauselijken stoel beklom.

nu de vrede onder-
en is de generale
Brabant sullen aen-
schen, om haer saken
otsaecht syn haer in
rs sullen wenigh eer
orlogh hebben inge-
r eenigh avantage te
et nodigh is, [dat] de
o selve niet machtigh
oken wiert aen wien,
Heeren Staten, alsoo
de Engelschen aen
aer niet te trouwen is.
Ambassade (daervan
van 12 July) sal wel
s besloten syn, alsoo
Ryck macht te samen
in haer enterprise te
Sweden die partie, die
en verlaten; dat weet
monville, daervan wat
audiencie heeft versocht
Keiser hem in ligue met
hoopte dat sulcx niet
erdoor soude bedroghen

werden, alsoo de Sweten sulcx luiden waren, daer men
gansch niet op mocht vertrouwen; dat seggen moet heel
aengenaem geweest syn, dewyl men daerom seer heeft
gelachen. Dat de Keiser tot nogh toe niet heeft gedaen,
is, omdat als in Nederlant wat dede, terstont in den Elsas
en andre oorten soude aengepackt werden, en dat dan
niemant hem te hulpe soude komen; daerom, als de ban-
den van alle kanten versekert syn en dat men weet wien
men vertrouwen magh, sal het heel anders gaen, ten
minste soo men seyt. Die van de Franche-Comté hebben
gesonden aen de Switsers om hulp, of het haer mochte
gelden, die al te samen belooft hebben, soo oock die van
Genève, dat het laeste met haer sullen opsetten; hier syn
luiden uyt het Ryck, die grote vorsten bekendt syn, die

geloven dat Vranckryck, door syn onrechtvaerdighen oorlogh, tot vianden sal hebben alle vorsten die iet besitten ende dat daerdoor hy wel op syn hoogsten trap soude moghen gekomen syn; in Polen heeft hy vele gewonnen met gelt, die voor desen seer voor de vriheyd van de Republique waren, en hebben sy nu geconsenteert een Koningh by t'leven van desen te kiezen, t'ghene al mede syn ongelegentheyd schynt te hebben, also de Koningh weder wil trouwen. Graef Carl van Walstein is daer met ongemene eere ontfanghen; is weder hier; men gelooft hy weder derwaerts sal gaen. Die Koning beklaeght hem by de Paus, dat in de laeste promotie van Cardinalen niemant t'syner gevallen daertoe gekomen is, hout daerom aen dat de Paus den Ambassadeur van Vranckryck, die by hem is, wil Cardinal maken; hy is bisschop en nogh jong van jaren. Ondertusschen Gremonville hier is, heeft hy 700 duysent Ryxdaelders getrocken; waer dat gelt gebleven is, gheeft wondere gedachten. — De Graef van Sintzendorf is nogh te Coln, om eenighe byeenkomsten die daerontrent sal vallen by te wonen en negotiëren. — De schepen met waren naer Turkien gevaren, hebben grote teghenspoet gehadt van alle kanten, soodatt die compagnie slecht sal staen, te meer alsoo de vrede met Engelant gemaect is ende de Middellantsche Zee sal bevaren werden. — Soo Freilin een balet heeft ¹⁾, wondert my sy daarvan niet melt; het ander is oock wel besteet, ick hebbe hier nogh een, soo het konde overseynden, dat balet op St Margritadagh gehouden, en soo aerdig bescreven dat alle menschen daerover lachen en seggen de Italianen tot alles bequaem syn. Dien Italiaenschen waerseger heeft wonder wel getroffen; t'is wonder dat niet meer hore Prins Maurits hier komt, dan van Freilin syn twe brieven uytgebleven. — De articulen van vrede hope haest hier sullen syn, ende gelove dat wel tot ons voordeel sullen syn, soo niet al te veel, alsoo dan gheen bestendighe vrede soude te hopen syn. — Den 17ⁿ July is de zoon van de secretaris Graswinckel naer Praegh vertrocken, daarvan

---

1) Nl. Het boek van: het Ballet te paard.

ick niet gescreven hebbe, omdat niet als lang daernaer schreef; hy heeft my van daer gescreven en hadde een koets gevonden, waermede recht door naer Franckfort soude gaen, sonder Dresden ofte Leipsich te raken; ick hebbe hier gewent hem te dienen, dan, gheen occasie gehadt; ick geloof hy nogh in dese maent sal thuis syn; versoeke myne gebiedenis aen syn vader; de Heren van Wininghen, die wel te pas syn, hoewel niet willen scriven, maer doet de groetenisse aen syn huysvrouw, hebben my voor desen seer veel geseyt van juffrou van der Meer, dat sy soo fraey en verstandigh is, en weten haer niet genogh te verwonderen over haer resolutie. — Indien Prins Maurits quamp, sout mogelyck de tulpanen door hem kunnen voortseinden ofte eenigh andre gelegenthey; maeck altyt de pruimstenen te hebben, die iemant lichtelyck kan mede nemen. Dit jaer syn hier wenigh castagnen gewassen; soo wilt, sal weder wat lercken seinden, soo oock wilt, elsen. — Het tractaet van Jean Bacquet is hier niet bekend, heb gelesen Bouclier d'estat et de justice¹⁾; hebbe noyt iet beters gesien; ick ken den autheur, dan dat syn nu niet de tiden van Cicero: Cedant arma togae. Gremonville seyt Bouclier vol leugens is, en my dunckt hy niet seyt en maer alleen de argumenten retorqueert. Ben ongeduldigh te horen hoe het met Frater Livinus is, versoecke myne gebiedenis aen hem ende aen alle vrunden die Godt Almagtigh beware. Blive

Mijn Heer,

UEd^{ts} ootmoedigh dienaar,
G. van der Goes.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

---

1) Le Bouclier d'état et de justice contre le dessein manifestement découvert de la monarchie universelle. Anoniem verschenen pamflet van den Baron de l'Isola, Keizerlijk Gezant te Louden. Het is gericht tegen le Traité des droits de la Reine, dat van de Fransche zijde was uitgegeven. Zie blz. 308, noot.

CXVIII.

Rijssel door de Franschen ingenomen. Wat nu te voorzien staat. Verdere houding van Nederland, dat wel steun zal vinden bij de Protestantsche vorsten. Duitsche vorsten nog al Fransch- weinig Keizersgezind. De Heer Friquet is bedrogen. Familienieuws.

Haege, desen ijⁿ September 1667.

Mijn Heer.

Ick soude deese mael noch nyet hebben geschreven, ten waeren de lopende tydinge van gisteren morgen gisteren avont wierde geconfirmieert, selfs met brieven aen den Ambassadeur van Spangien alhier, alsdat voorleden Sondach de stadt Ryssel mede es overgegaen aen de Franssen, doch weet noch nyet hoe; es een van de schoonste steden van Neerlant ende sonderling volckcrycx. Hoe hen de heurlingen nu sullen te pas coemen, die sy naer gewoonte tydelyck hebben beginnen te werven ende daeraen een groot gelt consumeren, sal den tyt leeren. Ende nu die stat nyet en heeft cunnen resisteren als een dach acht off tyen attakerens, naer dat de circumvallatie was voltrocken, geeff UEd. te bedencken wat van de anderen, dye noch resteren, weesen sal. Dat se hyer van daen yets willen hoopen es belachelyck; dat es wel te geloven, soe sy Brugge, Damme, Ostende, Gent, Antwerpen ende Mechelen, in der Heeren Staten handen willen geven, omme dye te besetten, als mede Emmerich, Rees, Wesel, Empden etc., ende noyt daer weer uyt te gaen, dat de Heeren Staten dat sullen aennemen, als wanneer lichtelyck en sonder moeyte sullen coemen aen haer gepartageerde loth. Dan de geestelyckheyt aldaer en heeft voor als noch daer geen sin in, beginnen, als hyer hoor uyt P. P., te spreecken opentlyck, dat omme stuck voor stuck nyet geruineert te werden, als voor de hant syen te sullen gebeuren, terwylen daer noch gelt,

noch ordre, noch beleyt es, ende uyt Duytsland geen hulp es te wachten, dan eyntelyck als het te laet sal weesen, dat best was, dat haer op redelycke conditien aen Vranckryck met gemack overgaven, als wanneer haer relligie ende goet noch souden behouden, hetwelcke nu van haer eygen soldaeten sooveel geruineert wert, als van den Franssen, ende myn imaginatie es, datter all secretyck yets getracteert wert: uyt seeckere conversatie. Dat Hollant in rupture met Vranckryck soude coemen, es gedolt; ende sult oordeelen, als nu den Prins van Tarante Generael van de cavalerie maecken over het hoofd van den Ryngraeff, dat soude cunnen weesen, dat wel resolveren souden, ende mede wat toe te tasten, als sy het met dyen voet als voors., nyet en souden cunnen machtich werden, ende Vranckryck sal dat wel mogen lyden, omme den Spaenschen daer soo veel eer uyt te hebben. Daernaer en sullen de Heeren Staeten nyet veel vreesen, hebbende rugs ¹⁾ genouch te wachten van de Protestantsche Coningen en Princen, dye haer sullen helpen beschermen t'geene hebben. Een Brandenburgsch Minister, dye mede tot Ceuln es geweest, heeft my geseyt, dat het onder den Duytsen Vorsten aldaer geen lieffde en is voor de Keyser ende t'huys; dat Nyenburch, Ceuln, Palts, Mens, Trier, oock Beyeren, aen de Fransche syde inclineren, ende dat den Biscop van Straesborch daer een groot instrument van es; dat Brandenburg van dye sy oock seer gevryt wyert, ende syn partie mee sal moeten maecken; want het alleen nyet en soude cunnen houden, hadde gesproocken den ouden Fr. ²⁾, dye bekent hadde dat bedroogen was geweest, daer op den anderen seyde: siet noch toe dat je nyet meer bedroogen en wert. Ick eyndige. Fater Livinus es redelyck ende de andere vrinden wel. Frater Adriaen met syn vrouw syn nu een maent lanck over Maes geweest. Het regent nu hyer dagelycx, t'welck de Franssen hyer dede vreesen, dat voor Ryssel het nyet en soude hebben

---

1) Ondersteuning.

2) Friquet.

cunnen houden, byaldyen de stadt het wat gehoudt hadde. Blyve met alle genegentheyt

UwEd. broeder,
Martin: van der Goes. 1667.

A Monsr,
Monsr van der Goes
à Viene.

CXIX.

Overzicht der gebeurtenissen in den laatsten tijd. Brandenburg en Sazen op goeden voet met den Keizer. Ook Zveden. Huwelijk des Konings van Polen met Keizerin Leonora. Misschien ook te wachten een huwelijk van den Keurvorst van Brandenburg met de Prinses van Tirol. Wervingen van den Bisschop van Munster met Franschen ook met Engelsch geld. Keur-Brandenburg wil tegen den Bisschop optrekken. Vergrooting der regimenten in Oostenrijk, nog uitgesteld. Prins Johan Maurits nog altijd niet naar Weenen. Oostenrijksch nieuws. Landbouw- en weerberichten.

Ween, 8 September 1667.

Mijn Heer.

Naer die uyt den Haegh van 4 August hebbe niet ontfanghen ende daerover oock te langher uytgesteld te scriven; waerover dat toekomt, weet niet te raden, altyt materie van nieuws is gheen gebrek gebleven, alsoo uyt alle advisen sie, dat wy nogh eens op de rivier van Londen syn geweest en met schade syn wedergekeert; mede is dat van de Prins van Ligne voorgegaen, soo oock het verlaten van Dendermonde, daer men seyt de Fransen slecht syn afgekomen en vele geloven het haer voor Ryssel niet beter sal gelucken; men seyt hier 1000 ruiters van Maestricht tot de Spaenschen syn gegaen, ende dat

de Heeren Staten 2000 te voet te Hulst hebben afgedanckt, die terstont soo in gros naer de Spaenschen waren gegaen; indien de Staten soo veel derven doen, soo dunckt my dat het al hetselve waer, ofte sij dat volck onder haer naem en vendels hadden tot hulp gesonden, dat dat soude van meerder effect geweest syn. Staet nogh te sien wat sy daer mede sullen uytrechten; dat moet gelooft werden, dat de Franssen op haer tyt ons over dat doen wel sullen vinden. Een ider is verwondert, dat de Koning van Vranckryck hem soo verklaert, even of hy alle de Ryxvorsten de knie al op den hals hadde, tghene nogh al veel scheelt; het boeck van Aubeing spreeckt evensoo; ondertusschen syn de Cheurvorsten van Brandenburgh en Saxon met den andren goede vrunden geworden, en sullen in Paesen ¹⁾ by den andren komen, en syn wel geneghen voor de Keyser ende met hun soo oock vele andre. De Graef Koninsmarck sal hier in wenigh tyt syn, in Ambassade van Sweden; men gelooft om ligue te maken, alsoo vele onlusten van Vranckryck ontfanghen hebben; in Polen gaet het evensoo ende is in dat Rick niemant die meer van haer horen wil. — Hier is een geestelyck en een waerlyck, die preliminaer ter handelen, soe wegghen de republick als wegghen de Koning, met de Keiserinne Leonora ofte haer soude willen resolveren met de Koning te trouwen; sy soude willen, de Douaire, haer van Ferdinandi 3 gelaten, behouden, soo weder weduwe wiert, tghene wel redelick is, alsoo sy seyt geresolveert te syn niemant te trouwen, wie het oock waer, ten ware in consideratie van het huis van Oostenryck, dat het daerdoor goet konde geschieden; sy wilde mede, dat men een legher met haer sant, alsmede de twe Princessen Haer Ma^t dochters, tghene de Keyser noyt sal toelaten. De Keiser seynt iemant om uyt syn naem op de begrafenisse van de Koninginne te syn; als die voorby is, indien de Keiserin ondertusschen haer kan resolveren, gelooft men hier een seer solemnele Ambassade sal komen haer te versoeken. Hier is geseyt dat, indien sy haer resolveert

---

1) In den Paaschtijd.

dat het heele Ryck hem obligeert, indien de Koning quamp te sterven sonder soon naer te laten, dat sy gheen Koningh sullen kiezen, als met conditie dat met haer trouwe, soodat de Keiserinne, die gemeent hadde in weduwestaet te leven, nogh twe mans te wachten soude hebben. — Men gelooft dat Cheur-Brandenburgh wel mocht aenhouden om de ander Princesse van Tirol, die extraordinair schoon, verstandigh ende wellevend is; heeft sesthien jaer, is lang van persoon. — Of de wervinghen voor desen by den Bisschop van Munster door Frans gelt syn geschiet, soude kunnen syn; dan dat is nietemin waer, dat de Engelschen hem mede gelt gegeven hebben, t'ghene Thaf, hier synde, geseyt heeft; men seyt, dan met wenigh sekerhey, dat Cheur-Brandenburgh aen de Keiser hem soude aengeboden hebben, dat soe hem wiert toegelaten, dat hy dien Bisschop wilde castien ende de lust doen vergaen van leghers te werven; eenighe menen dat hij niet directe soude willen ageren teghens de Spaensche, maer wel teghens de Hollanders, soo sy haer tegens de Fransen inlieten. — Van de vergrotinghe van regimenten alhier is nogh niet gedaen; daertoe waren ordren uytgesonden, dan, syn gecontramandeert geweest; allene die recruterer eenighe officiers opdat haere regimenten souden moghen niet gereformeert werden; wat dees winter geschien sal, is nogh niet geresolveert. Hier is men seer midende van iets teghens Vranckryck te doen ofte de minste oorsake aen haer te geven; hoe lang dat duren sal, siet men niet. Hier wert geseyt de Graef van Sintzendorf naer de Vorsten van Lunenburgh gaet. — Ofte Prins Maurits hier sal komen, hore niet nader; door de sijne tulipaenbollen te seinden, sal nu voor dit jaer al te laat werden ¹⁾. Hier is scriven uyt Spanien, dat Don Juan d'Austria seer animeuse advisen teghens de Fransen heeft gegeven, en dat hy de principale oorsaeck is, dat den Fransen Ambassadeur wegh is gesonden. — De laeste brieven van Roman seggen, dat te Napels by edict was gepubliceert, dat alle onderdanen van de Koning van Vranckryck,

---

1) Zie blz. 339.

in twaelf daghen uyt die stat mosten, ende in een maent uyt het Ryck. — Den Hertogh van Savoyen heeft den titel aengenomen van Roy de Lombardia, ontwifelyck met raet van Vranckryck, hy wil over den Staet van Milan. — Sult ontwifelyck gehoort hebben, hoe dat de Fransche galeien meenden de stat Terragona in Catalognien in te nemen met correspondentie van 500 man van de Fantin van Don Joseph Margarita, die souden de haven bemaghtighen, soo haast de galeien daer voor quamen; tghene sy deden, siende daer de Spaensche komen, tghene door incident geschiet is, en syn sy alsoo alle gevanghen genomen ofte doot geslaghen; den andren dagh quamen daer de Fransche galeien en, soe de Spaensche verstant of adresse hadden gehadt, hadden sy de comedie van Ostende kunnen spelen. — Men seyt de Fransen ende selfs die hier syn met titel, seer handelen om rebellie in Hongerie te maken. — Moezin, daarvan in het ros balet¹⁾, is een jong heer uyt de quartieren, teghen het gebiet van de Venetianen stotende. — Men heeft hier grote moet op die in Neerlant is²⁾. — Ick hope het saet door de vrede sal komen te gelden; de tarwe wegens den oorlogh in Brabant, daer de landen verwoest werden, sal apparentelick mede op gelt komen. Het heeft dese nacht seer starck gerypt ende hebben de druiven haer grote nogh niet, soodat gheen goede wyn kan wassen. — In een maent is de Keiserinne op haer tyt, Godt gheve een soon baer, en beware Uwe Ed^t alle in gesontheit tot zaligheyt. Versoeke myne gebiedenisse aen allen en blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

Dewyl de brieven soo inordentlyck gaen, seggen de koopluiden hier, dat ick die recht door soude laten komen;

1) Het Ballet te paard.

2) Friquet, Keizerlijk Gezant (?)

wilt daerom int toekomende adresseren: A Messrs Grintshuise et Dorville à Vienne. Kunt het doen onder couvert ofte sonder, soodat myn naem niet buiten op staet, opdat geen curieuse luiden daer over komen. Ick sal haer waerschouwen en kennen sy het schricht genogh.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CXX.

Brabantsche steden in pandschap. Nederlandsche legermacht daarvoor gegeven. Streng placaat in Friesland tegen de Katholieken. De Engelsche Kanselier Hyde in ongenade. Verbond tusschen Keulen, Maintz, Trier enz. Aalst ingenomen, Vilvoorden berend. Oost-Indische vloot bevindt zich te Bergen in Noorwegen. Frankrijk koopt den Hertog van Savoie uit. Haagsch nieuws. Weer- en landbouwberichten. Bestellingen.

Hage, den 15 September 1667.

Mijn Heer.

De handelinghe tusschen de Brabantsche commissarissen ende desen Staet, gaet al soeties voort; men is hier soo verde gecomen, dat men Antwerpen buyten het pandschap soude laeten ende maer alleen soude in besettinge hebben St Donaes by Sluys, Damme, Brugge, Ostende, Nieupoort en noch eenige andere forten, tot verseeckeringe, daervoor wy souden seynden 12000 man, die staen souden onder commando van de Spaenschen Gouverneur, om neffens de verdere Spaensche troupen geëmploieert te werden, ende niet buyten off afsonderling van de-

selve, off in het velt, off in de besettinge van de Steeden; daer werdt geseyt, dat yder regiment een predicker soude mogen hebben, met alle vryheyt, maer is niet waerschynelyck dat de geestelycken daertoe sullen willen verstaen, om het gevolg, ende te meer omdat in Vrieslandt soo harden placacet tegens de geestelycken en Catholycken is gemaect, dat desgelycke in Barbarien noeyt is bedacht ¹⁾, daer de Francen in Brabant haer profyt wel mede sullen weten te doen, en wyse luyden oordelen, dat het by dees tyden seer onvoorsichtich is gedaen hetselve te publiceren en voor alle winckels te coop te hangen. Van de handelinghe en soude evenwel niet syn, voor dat men door den Ambassadeur, die de volgende weeck vertreckt, weet, hoe wy met Engelandt staen. De Francen syn ons al te vooren en hebben twee milioenen pistoolen ²⁾ mede; daertegens geeft ons goede moet tot handelen, dat de Canselier Heyt ³⁾ gedisgratieert is, en segel en staff heeft moeten overgeven. Men hout dat men, met hem van die reliquien van St Louys ⁴⁾ te laeten toucheren, vry wat wonders soude uytgevrocht hebben, gelyck hy alleen oorsaeck is geweest dat Dnykercken vercocht is, en daer wel het meeste heeft genoten. — Daer is tusschen Cheulen, Mentz en Trier een ligue opgerecht, van de passagie door haer landen wederzyts te beletten, die Nieuburg mede soude teyckenen, en soecken Brandenburg daermede toe te brengen, daerover hem oock seer groote aanbiedingen doen, doch t'schynt die vorst, meer considerende het intrest van het Ryck als alle die andere, veel liever wilde dat de Keyser met een notabel secours aenquamp, en soo ick in het seecker bericht ben, soude syne troupen aen

---

1) Placaat tegens de secte der Jesuiten, Paapen, Monnikken, Kloppen enz., en alle bijeenkomsten, om Missen en andere Paapsche exercitien te doen, of kinderen in Universiteiten en Schoolen te zenden, onder het gebied des Konings van Castilien of elders. 26 Juli 1667. Groot Placaat- en Charterboek van Vriesland, V, 762.

2) Spaansche pistolen. Munt. Waarde f 6.50.

3) Edward Hyde, Earl of Clarendon.

4) Louis d'or's.

de Keyser wel gaeren overgeven, die bestaan in 14000 schoon volck. De Francen geven voor, dat in een maent noch 30000 man te voet in Brabant sullen brengen en daer doen overwinteren, ende alle cleyne plaetsies sterck besetten, om alle communicatie van de groote voor de Spaensche te besetten, gelyck alreets Aelst mede hebben ingenomen en Vilvoorden berent hebben, waerdoor de communicatie tusschen Brussel, Mechelen ende Antwerpen t'enemael sullen beletten. Men seyt, doch niet gewish, dat die van Gent haer stadt meest rondtom in het water hebben geset, waerom de Francen van deseyn souden verandert syn; hoe het sy, t'geen de Spaenschen in het verderven van de velden ende het gesaeyde, om de viveres te beletten, hebben versuympt, doen de Francen nu om de steeden te doen vergaen, en ruineeren het platte landt soodanich, dat desgelycke noeyt gehoort is. — Door een caper, die van Bergen in Noorwegen comt, heeft men eenich bericht van de Oost-Indische scheepen, dat deselve daer 12 starck souden ingecomen syn; het dertiende soude op de reys door syn eygen vuyr verbrandt syn. Het is een groote saeck, soo behouden thys comen. — My is voor seecker geseyt, dat de Coninck van Vrancryck van dit jaer niet weder in het velt sal comen, maer een nieuw manifest heeft uyt laeten gaen, waer by seyt, dat nietgegenstaende hy by de voorgaende geschriften aen al de werelt getoont heeft, het goet recht dat hy op de Nederlanden heeft ende dat hy aen niemandt wil ongelyck doen, den Hartogh van Savoeyen syn actien, hoewel die niet en syn, omdat de Spaensche daer groot geschal over maecken, heeft uytgecocht. Dat is immers een groote rechtvaerdicheyt. — Gisteren ben ick by de Secretaris Graswinckel getracteert geweest, die UE. dede groeten en seer bedancken voor de genegentheyt en behulp aen syn soon gedaen, soodat UE^s aldaer degelyck gedachtich syn geweest; mon frère was daer niet, maer thys gebleven synde om affaires, ontfong een ander gedachtenis van UEd., dat was een billet van den 200^m penning, „de heer van der Goes, uytlandich, met de dochter van Raetsheer van der Goes,” van t'negentich gulden, boven de billetten die frater ende ick particulier

met myn vrou hebbe gecregen, soodat wy al lustich moeten vechten voor de twee heeren de With en haer glorie, die by de twee piramiden ¹⁾ beduyt werden onder armis et consilio. — Het weer is hier nu over de drie weecken seer vochtich en windrich geweest, soodat geen plougen connen gaen. De granen blyven even slap; het zaet is weer op 42, en dat om het natte zaet, dat nu gedorsen werdt, dat maer 31 à 32 gelt, doch staet geschaepen te beteren. Mergen gaen ik de tulipaenbollen coopen ende in een doos met de carre op Franckfort voortseynden. De steenen ²⁾ sullen daer meede by syn, elck in een brieftie met de numero 1. 2. 3. etc., sooals deselve op de lyst staen, daervan men dienvolgende de naemen sal connen weten, van boven aen te nemen. Ick sal oock een placæet ³⁾ daer by doen om te sien hoe zoet het jock is. Hiermede ben teynde alle nieus, daerom blyve naer de groetenis van alle vrinden ende bekenden die in goede gesontheyt syn, alsmede frater Lieven naer synen doen

Mijn Heer,

UE. genegene ende geaffectioneerde
dienaer,

A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

---

1) Twee zuiltjes die aan het hoofd der biljetten als versiersel gedrukt stonden.

2) De pruimenpitten. Zie blz. 319.

3) Tegen de Katholieken in Friesland. Zie het begin van dezen brief.

CXXI.

Bevalling der Keizerin van Oostenrijk. Terugblik op de laatste gebeurtenissen. Over hulp van wege den Keizer. De Spaanschen willen het overkwartier van Gelderland aan de Staten verpanden. Op de geestelijke Keurvorsten niet veel te rekenen. De Hertogen van Savoie en Mantua in geschil. Rechtsgeding tegen het opperhoofd der Joden in Weenen. De Kanselier van Engeland in ongenade. Besteld goed verwacht. Tochtje naar Hongarije. Landbouwberichten.

Ween, 29 September 1667.

Mijn Heer.

Ghistren morghen tusschen seven en acht uiren, is de Keiserinne geleghen van een soon: smorgens ten vier uiren begonde sy iets te voelen, ende op de geseide stont was alles gedaen, en is alles soowel naer als voor (sooals my geseyt is van die het heeft uyt de eighen mont van de Camerrere Maior) wel toegegaen; de Prins is fris en groot, ende de Keiserinne oock seer wel, soo men gesteren seide; dese morghen hebbe daervan niet gehoort, als dat seindende aen de Doctor van der Burgh, (aen die de heer Graswinckel heeft gescreven ende die weder wilde antwoorden), syn knecht seide dat den Doctor dees nacht om twaelf uiren te Hoof was geroepen, ende van daer dees morghen om sevenen niet was weergekomen; so lese, sal dien brief de naeste post of mael seinden en oock daer by scriven. Wilt ondertusschen myne gebiedenis aen hem laten doen en dit bovenstaende laten seggen. — Den uwen van 19 July, is my maer op Sondagh voor acht daghen toegekomen, waerin sien dat exploit voor Herwits, daervan gheen woort gehoort hadde; dat dunckt my geneuser als al tghene op de riviere gedaen is, want soo te vechten teghens ruyterie ende infanterie, en alles weder in scheepsboot te berghen, is een groot werck en seer magnificq. — T'is wel wonder de Heer de Groot niet heeft kunnen Raetsheer werden, en moet hy het seer verkerft hebben ofte moet men seer vindicatif syn, dat de Stat,

die hy gedient heeft, soo tegens hem gewoelt heeft, soos als my van ander gescreven wert. — Den brief van Frater van 2 September, hebbe op syn tyt ontfanghen, daerop niet te antwoorden weet, als dat wel klaer is, dat alles in Brabant gaet soo qualyck als mach, en dat die het behoren te helpen daerom nogh niet en doen; tot nogh toe geschiet hier niet dat, soo geseyt is, daerom is, dat soe de Keiser hem alleen in liet, de Vorsten van het Ryck hem souden laten begaen, om het oock alleen uyt te voeren; nu geloven vele dat Brandenburgh, Saxen, Lunenburgh en veel ander dat gelick met de Keiser sullen aenvanghen, ende dat die de Franssen goet genouch sullen syn, ende soo dan de Engelschen ende andre die daer nogh naerder an geleghen is, daer oock by komen, sal het hem beter syn soo een werk noyt te hebben begonnen. — Men heeft hier al voor eenighe weken geseyt, dat de Spaensche het overquartier van Guelderlant aen de Staten willen verpanden, indien sy daerop soo veel gelt willen geven; is wel goet, maer sullen dan mede in een openbare oorlogh moeten komen, die haer nu niet wel passen soude, ten ware met gemeender hant, t'ghene veel beter soude gaen als alleen, t'ghene doch naderhant daer op aen sal komen. — Men meent hier versekert te syn van Saxen, ende is seer grote hope dat men de Sweden oock winnen sal, soodat wel lichtelyck de aenstaende somer de saken sullen beter gaen als men hem niet heeft ingebeelt. — Van de gheestelyke Cheurvorsten beelt men hem niet veel goets in, alsoo die maer soeken de rype peren te plucken, dewyle op den boom syn, het magh daernaer gaen soo het wil. — De tidinghe van het overgaen van Ryssel, die op den 9ⁿ deses hier quamp, gaf seer grote consternatie aen allen en sal mogelyck wat goets doen; resolvete, daarvan dogh voor dit jaer niet vallen kan, en, soo maer genough in tyts komt int naeste jaer, sal nogh groot geluck syn. Ick weet, hier brieven syn uyt Spanien, die seggen, dat seer verwondert syn dat de Keiser voor Nederlant niet en doet, ende doen sy ondertusschen oock niet meer. — Den Hartogh van Savoyen en Mantua komen tenemaal over hoop; den eersten kan niet lyden dat den anderen de investiture

gekregen heeft van het vicariat van Italien, t'ghene hy seyt dat hem toe komt; ondertusschen wapent hy sterck ende sal niet alleen den Staet van Milan, maer oock van heel Italien in onrust brenghen. — Hier is een groot spel teghens het opperhoofd van de Joden, die wondere partiten gemaect heeft, ende aen hem synder vast, die, hoewel gheen Joden syn, het hanghen meer verdient hebben als hy, met haer voordeel te doen met de Joden ende haer schelmerien bedeckt te houden, als maer gelt gaven. — My is gistren geseyt dat de Cansler van Engellant in disgratie geraect is, ende dat daerdoor de factie van de Fransen aldaer seer geswackt is; wat daarvan is, sult Uwe Ed. best weten. — Hope de tulipanen haest sullen overkomen, opdat de regen niet en verderven; dewyl van dien wenighen tarwe die ick gesonden hebbe, soo veel gekregen hebt, kunt wel sien die wel gheeft. Ick hope, dat het naeste jaer soo veel sult hebben, dat kunt laten malen, alsoo ick myn leven gheen beter meal hebbe gesien. Ick hebbe gescreven om eenighe granen rogge als voor desen, daerop niet antwoordt. — Ick ben vyf daghen in Hongren geweest, daer gistren naermiddagh van daen quamp; hebbe schrickelike reghen en wint gehad, soodat my de oghen daarvan nogh seer doen; hebbe medegebracht van die akers met grote knoppen; hebbe oock wat castagnien, dat alles sal seinden als kan. Blive ondertusschen wachtende wat de Engelsche int regard van Vranckryck sullen resolveren. Bidde om myne gebiednisse aen alle vrinden en bekenden en verheughe my het met Frater Livinus soo redelyck is. Ben altyt

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts}.

Ootmoedigh dienaer,

G. van der Goes.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CXXII.

De Koning van Frankrijk trekt in de winterkwartieren. Verwoest het platteland. Staats-Vlaanderen in pandschap van Spanje aan de Staten. Wervingen des Keizers opgeschort. Eerzucht des Hertogs van Savoie. Lauwheid des Keizers, ook jegens Polen. Buitensporige uitgaven in Oostenrijk. Krakeel tusschen den gezant van Frankrijk en Keur-Brandenburg. De Heer Friquet ziek. Over den in ongenade gevallen Engelschen Kanselier. Spaansche zilvervloot ten deele binnen. De vloot der Oost-Indische Compagnie nog verwacht. Frankrijk en Portugal tegen Spanje. Landbouw- en weerberichten. In 's Gravenhage, Leiden, Haarlem en elders zware koortsen. Professor Gool overleden.

Hage, den 29 September 1667, met
een St Michelssomer die welcom is.

Mijn Heer.

Van de Brabantsche saecken valt jegenwoordich niet te seggen, als dat die seer slecht staen. Den Coning van Vranckryck heeft door den soon van M^r d'Estrades, aen desen Staet doen bekent maken, dat hy van dese somer niet meer wilde attenteren, maer de syne in winterkwartieren brengen, doch alvooren het platte landt soo te devasteeren, dat de Spaansche nergens soudén connen blyven ofte aen de cost comen, t'geen in die steeden groote duyrté sal veroorsaecken; tot confirmatie van het Frans huyshouden, siet de nevensgaende. Voor drie daegen is hier weder gearriveert den Brabantschen Commissaris Bercheyck, die naer Brussel was vertrocken om approbatie van t'geen gehandelt hadde, t'geen voor goet is aengenomen, maer soo gelove best voor ons. Men seyt, en wilt men niet dat daertegens gesproocken wert, dat de conditien soudén syn: Eerst dat wy in pantschap ende besettinge soudén hebben St Donaes by Sluys, Brugge, Damme, t'groot Fort off Albertus en heel het landt van Vrye, Ostende, Nieuport ende andere in dien ring gelegene plaetsen, die wy met ons garnisoen alleen soudén besetten, daer stellen Gouverneurs die alle macht

over de militie souden hebben, sonder haer iets met het politicq te mogen bemoeyen; de militie sal aldaer een kerck hebben; wy sullen, soo nodich geacht wert, oock alle plaetsen met meerder fortificatien mogen verstercken. Voorts sullen wy moeten geven een secours van negen duysent man, ses te voet ende drie te paerdt, die wy altyts sullen betaelen en monstere en officiers daerover stellen, doch sullen die staen onder den Spaenschen Generael; daer boven souden wy tellen twee milioenen contanten. De pantschap sal duyren tot dat ons die somme ende t'effens al hetgeene, soo tot fortificeeren, [als tot] betaelen van de geheele militie, sal verschooten ende verleyt syn, met den intrest van dien, in ééne somme sal wesen gerestitueert; t'welck, soo waer is, gelycken hier op het Hoff ¹⁾ voor seecker vertelt [wordt], hebben onse regeerders seer treffelyck genegotieert ende van die candt den Staet verseeckert, want sal die geheele somme langsaem byeen te crygen syn, als wel cundt reekenen. Ick hadt noeyt gedacht dat de Spaensen tot die resolutie souden gecomen hebben, omdat noeyt hebben willen toestaen, dat de Staten van die provintien haer militie souden betaelen, daertoe sy groote sommen hadden beloofd, en 40 duysent man te onderhouden. — UE. scryft van den 8ⁿ deser, dat de werving van des Keyzers syde opgeschort is, om aen Vranckryck geen offencie te geven; soo sy daer wys genough syn, en houve haer niet te leeren wat pretexten Vranckryck weet te vinden, om volck buyten suspitie te werven. — Onder het pretext van Geneven te willen aantasten, heeft Savoye volck geworven, die nu Coning van Lombardyen syn selver laet uytroepen. — De Keyser, gelooff ick, laet hem weinigh aen Polen gelegen syn, om die te secunderen tegens Tartaren en Turcken, oock niet om onder dat pretext volck te hebben, daer hy dan naer ²⁾, mede doen can wat gelieft. Soo hem het gelt te schaers valt, sal hem naer de lucht seynden, daer soo veel onnodige vierpylen naer toe syn gevlogen. Als voor desen de Graeff van Sincendorp hier niet obtineerde tot secours

1) In den Hove van Holland (Gerechtshof).

2) Naderhand, later.

tegens den Turc, screeft [gij] my, dat het reedelycker waer geweest, als de wecht naer Scheveling te maecken, dat doch in allen gevallen een goet werck is, dat altyts blyft en dienstich is, en heeft op het duysentste deel niet gecost, t'geen de Keyserlycke bruyt over te brengen ende het verder gevolg gecost heeft, ende dat in dien tyt als Vranckryck groote schatten vergaderde en volck werft, sed quae supra nos nihil ad nos. — Den envoié van Vranckryck seyde aen de tafel van Cheur-Brandenburch, dat tydinge hadt, dat de Spaensche tegens Vranckryck den oorlogh hadde gedeclareert; t'geen hy seyde te syn een claere preuve, dat Spangien geen peys en hielt; dat syn meester de peys van de Pirenee heylichlyck hadde onderhouden, en dat men om die rupture te fonderen, het daer op nam omdat syn Coning possessie nam van syn vrouwe-goet, sonder nochtans dat hy daerom gesint was de oorloch te declareren. De Cheurvorst, daerover geoffenseert synde, dede een glas wyn, dat hy aen den Envoié gebracht hadde, sonder te drincken veel min te leveren, wegh setten ende datelyck de tafel opnemen, sonder hem aen te spreecken doorgaende. — De Heer Friquet, Keyserlyck Resident, is heel sieck en sal het naer apparentie niet lang maecken. — Uyt Engelandt, dat het disgratieren van den Cancellier noch seecker is; men seyt hy van Vranckryck $\frac{1}{2}$ milioen genoten heeft, om te maecken dat den oorlog met ons noch 2 à 3 jaer gecontinueert wiert, welck gelt de Coning niet qualick sal te pas comen, en sal oock wel doen van hetgeen den Ambassadeur nu overgebracht heeft (synde soo men seyt 2 milioenen) mede capot te maecken, omdat reeden heeft niet te lyden, dat men soo groote somme in syn landt sal brengen. — Van de Spaensche silvere vloote syn eenige scheepen in de Caronges ¹⁾ gearriveert, soodat de Francen en Portugysen voor dese mael daer te laet op uyt syn gecomen. — Van ons Oost-Indische scheepen is noch niet seeckers; een gedeelte van onse vloot zeylt langs de France cust, om het silver, dat veel hier thys hoort, over te nemen ende verseeckeren tegens de Francen. — Het soude te laet geweest syn te wachten, totdat Prins Maurits

1) La Corona.

soude vertrecken ¹⁾, hebbe een doostie gedaen adresseren aen Philippe David Frolich ende Seger van Uchelen, die het aen de heeren Famars sullen doen bestellen; t'selve gaet onder haer paquet met de karre en is al voor 10 daegen vertrocken; wilt het openen en het gedruckte voor UE. houden. — By het Frans en Portugaels tractaet sult syen, dat den lesten Maert al beloven Spangien den oorloch te declareren, off wel met verscheyden legers aen te tasten. — Het doostie met bollen cost my 13 gulden 9 stuyvers, de vracht mogt daerop verhoogen; de steenen moeten voor de winter, soowel als de bollen, geplandt werden. — Door de groote drooghte is van het elsen- en larcken-zaet weynich opgecomen, en dat noch is, verdrooght; soo gelegentheyth hebt weder iets te seynden, alsmede castangien en van die eyckels met die ruyge huysties, sal die noch eens besoecken; van de voorgaende hebbe niet een opgecregen; als die hier comen syn seer gerimpelt, soodat vrese t'onryp syn als gepluckt werden. In alle gevalle dienen voor de winter de castangen ende eyckels hier te syn; t'heeft hier 4 weecken gestadich geregent, waerdoor noch veel laet goet is bedurven, en hebben noch 10 mergen boeckweyt in het velt; wat daer aff comen sal, meen mergen te gaen sien. T'is nu, Godt loff, seer schoon weer naer de tyt. — Hier en tot Leyden, Haerlem en andere steden regneren swaere coortsen; de heer Professor Gool is gister avondt overleeden, naerdatt 14 daegen sieck gelegen hadt. Alle vrinden syn voorts in goede gesontheit, bidden Godt UE. ingelycke te bewaeren. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. v. d. G.

A Monsieur,
Monsieur Van der Goes
à Vienne.

L. S.

Voortaan sal geen opschrift generael meer sryven, maer de brieff te kennen syn aen dit cachet, dat eens verloren is geweest.

1) Om de gevraagde tulpenbollen mede te geven. Zie blz. 339.

CXXIII.

Doop van den jongen Oostenrijkschen Prins. Hulp aan de Spaansche Nederlanden, vooreerst weer uitgesteld. Ondersteuning van wege de Stenden van Neder-Oostenrijk. Zilvervloot binnen. De Staten dienen zelven hunne troepen in Brabant te betalen. Mistroutwen der Venetianen tegen Frankrijk en maatregelen van tegenweer. Gevolgen van het afzetten des Kanseliers van Engeland. Voornemens van den Koning van Polen. Bedreigingen der Turken tegen Polen. Persoonlijke aangelegenheden. Tegenspoed van de Oostenrijksche handelscompagnie in Turkije.

Ween, 12 October 1667.

Mijn Heer.

Hoewel den uwen van 15 Septemb. daeghs naer myn laesten hebbe ontfanghen, soo hebbe noghtans niet nodigh geoordeelt, om het wenigh nieu dat hier voor gaet, daerop hier te voeren te antwoorden, alsoo niet te seggen is geweest, als dat de Prins den dagh naer syn geboort is gedoopt van den Bisschop van dese stat, die alleen den doop dede, ende de ceremonien die voor den doop gaen, wierden gedaen by den canseler van Hongrien, die mede Bisschop is, alsoo den andre die seer out is, niet en hadde kunnen lesen; de namen syn vyf, Ferdinandus, Wenceslaus, Josephus, Michael, Eleazardus; peten syn de Keiserinne Leonora ende de Prins van Lotheringhe, die dat voor een uytnemende grote eere neemt, soo het oock is: my is geseyt dat de Keiser meende, dat de vader van die Prins oock des Keisers peet was, tgheen niet is, maer hy isser by geweest als hy gedoopt wiert. Als de Prins gedoopt wiert, hebbe hem gesien, ende dunckt hy my wel kloeck; de Spaensche vrouwen hadden gemeent, de Keiserinne nogh ses weken soude hebben gegaen, maer hadden de rekeninghe qualyck gemaect. Of het huis Oostenryck door de geboorte van dien jonghen Heer geluckigher sal werden, staet te besien. — Ondertusschen wert hier wegens Vlaendren gansch niet geresolveert, en soo gelove, te wenigher doordien soovêel geseyt wert, dat de Heeren Staten, Prins van Nassau en nogh een ander sullen

hier seinden, dat daerover alle resolutien tot haer overkomste werden uytgesteld. — De lant-stenden van Neder-Oostenryck hebben aen de Keiser 12000 portionen, soo sy het noemen, in gelt, tot onderhoud van soldaten daeghs toegestaen, tghene sy anders in waeren aen de soldaten hebben gegeven; dat is, hebben die op de boeren geleyt; in gelt komt voor ider portion een wenigh meer als drie stuivers. Indien Over-Oostenryck ende de andre Erflanden sooveel doen, sal een groot gelt bedragen, tghene, soo wel besteet wert, al iets sal moghen helpen. — De voorlede weeck quamp hier een courier uyt Spanien, die mede bracht twehondertduisent kronen aen wisselbrieven; hy bracht mede gewisse tidinghe dat de Silvervloot geluckigh en ryck was aengekomen, waervan met den eersten, twee millioenen kronen souden overgemaect werden, soodat men geloofd, de wervinghe haest sullen voortgaen, daarvan nochtans noch niet geschiet. — Die in Brabant geweest syn ende het huyshouden aldaer verstaen, vinden seer goet dat de Heeren Staten dat gelt, dat aen de Spaensche souden geven, souden in de hand houden om de soldaten, die sy souden tot assistentie seinden, selve te betalen, dat die anders seer haest souden verrysen. — Het schynt dat de Fransen haer weder van hare inventien sullen bedienen, alsoo Monsr de Gremonville op den 4ⁿ deses audientie by de Keiser hadde ende, soo hore, seide dat syn Koninghs legher haer hadde geretireert, ende dat, soo de Keiser eenighe middel van accommodement wiste voor te stellen dat in eenighe billickheit bestonde, dat syn Koningh dat wilde aennemen; nu seyt hy, dat wil wedden om thien duisent kronen, dat eer de winter uyt is alles tusschen syn Koningh en Spanien sal syn vergeleken ¹⁾; dewyl men hier niet soo seer vreest, als in oorlogh te komen, soo geloof ick, dat wy daerdoor al weder in slaep sullen werden gewiecht, ende soo sullen de Fransen weder een campagne voor de hant hebben, om te kunnen ageren sonder eenighen teghenstant. — Iemant hier heeft geseyt, dat de Heeren Staten herwaerts willen seinden, om alle mogelyke middelen voor te stellen, hoe de Spaensche

1) Vereffend; tot een vergelijk gekomen

aer daertoe niet doen
 innen doen, ende dat
 Ryck ende aen alle
 er niet qualyck moet
 ant, dat dogh op die
 de een stuck soecken
 iet, maer my dunckt
 , en soude mogelyck
 die maniere negotieer-
 van het interesse dat
 haer nabuur wert, dat
 ouden moeten uytvoe-
 gestelt en syn, om de
 T'is [niet] te verwon-
 e dat de Fransen haer
 lschen swackte, haer
 haer niet op het lyf
 Turck; hebben daerom
 rie jaer versien, haer
 en gestelt in soo een
 vvoor te wachten had-
 yn, alsoo hier al voor
 le Koningh na Paris
 r alles seer onversien
 r van den Cansler van
 assadeurs daer haest
 eggen, dat Duc d'Or-
 hebben gecorrespon-
 Koninginne van Polen
 terlyck geschreit; als
 aer weghe de Keiser
 was, hem verhoeren dat wilde vrouwen, seyde hy absolu-
 telyck neen, alsoo, als al geschiede dat Godt hem een
 zoon gaf, hy dien haest soude moeten verlaten, die veel
 in alle syn minderjarigheyt soude moeten uytstaen, dewyl
 het hem in alle syne regeeringhe soo qualyck is gegaen.
 De Koningh sal naer Lyflant gaen, omme aldaer een
 kloster te stiften, daer hy hem in wil begheven, soo men
 seyt, maer men geloofst dat het is, om de militie die daer
 is ende oock de steden aen hem te trecken, waertoe de

Bisschop van Berines, die ambassadeur van Frankryck is, met hem gaet met veel gelt, en men twifelt niet, ofte voor February sal daer een Frans tot Koningh gekosen syn; daertoe oock sal helpen, dat den Turck de Polen dreight, soo haer van de Moscoviten niet en separeren, met die sy eenigsints in ligue syn, dat sy in Polen willen komen met 40000 Cosacken en 60000 Tartaren, de eerste al te voet ende andre al te paert. — Graef Carl van Walstein is in Beieren geweest; men hoort niet, dat hy eenighe goede resolutie van dien Churvorst brengt; men heeft hem seer suspect, omdat ligue met Savoyen gemaect heeft. — Het is gheen kleine eer, dat de Heeren Staten miner nogh in gedachten syn naer 14 jaren afwesens ¹⁾; my dunckt dat men niet beter daerop soude kunnen antwoorden, als dat ick in die tyt meer verteert hebbe als oyt gehadt hebbe, ende als sy iemant hadden gehouden, souden mogelyck niet meerder van hem hebben verstaen ²⁾, als uyt myne brieven, ende hoe vele soo een soude hebben gekost weten sy best. — Ick sal garn weten wie met Prins Maurits sal komen, ende of goet vint dat ick se gae bezoeken. Bidde Godt voor aller vrunden gesontheit tot zaligheyt en versouke myne gebiedenis aen allen en particulierlyck aen Frater Livinus. Blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

De compagnie, die van hier waren naer Turkien gesonden heeft om daer te handelen, gaet het seer qualyck; van in de 60 personen syn maer 8 gesont, en wel sooveel gesturven; hebben mede veel andere ongelegentheyt.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes
in de Molestraet
Haghe.

1) Zinspeling op het biljet van den 200ⁿ penning, ten name van „de heer van der Goes, uytländich.” Zie blz. 348.

2) Als Agent.

CXXIV.

Van Beuningen terug. Onderhandeling van de Staten met Spanje, tot ergernis van Frankrijk. Stemming in Antwerpen. Oost-Indische vloot binnen. Ambassadeur naar Engeland. Najaarsweer. Ongunstig voor den landbouw. De Heer Friquet overleden. Of de brieveschrijver kans zou hebben zijn opvolger te worden. Over bestellingen. Prins van Oranje in Gelderland nog weinig geslaagd. De Staten gaan een Overste der Militie benoemen.

Hage, Donderdag den 13 Octob. 1667.

Mijn Heer.

UE. van den 29ⁿ September hebbe soo datelic gecregen; dancke Godt over de geluckige verlossinge van de Keyserin, daervan de tydinge voor de middagh op het Hoff al gehoort hadde, en claerlyck sagh dat alle menschen blyde om waeren; mogelyck sal die'n jongen syn, quis puer iste erit, die de Fransen sal leeren haer woort t'houden, daervan sy roemen que leur Roy n'est pas esclave, te weeten van syn woort, en bygevolge vallen met hem geen tractaten te maecken. De heer van Beuningen is gisteren avondt hier gecomen en heeft dese morgen aen Staten-Generael rapport gedaen, generalibus termis. Sal van alles aen Commissarissen van de secrete correspondentie particulierder opening doen. T'is seecker, dat de Francen dapper arbeyden om ons in slaep te wiegen, opdat wy ons intrest in haere conquesten niet sien en souden; syn oock seer verset met de handelinghe die men hier gemaect heeft met de Spaensche, die wel vast sal gaen, soo Engelandt hem daer geen formeel party tegens en maeckt. T'sal in tyden en wylen te besien staen, hoe Spangien dat sal connen lossen: quod fiet nunquam, denckt om Embden. Nicht van Antwerpen ¹⁾

1) Nicht Van der Goes. Zie blz. 367, 370 en 372.

heeft dees middagh met ons gegeten; seyt, dat daer op alles seer slechte ordre wert gestelt; dat de gemeente genegen is de Francen in te laeten, de regenten het Statengarnisoen, doch dat de geestelycke, considererende wat haer by gevolge van tyt te wachten staen soude, liever Frans soude syn, soodat het daer wonder verwacht staet, en hoewel met de winter tyt souden hebben om haer saecken te schicken, soo stelt men nergens ordre op, maer werden de huysluyden overal gespolieert. — Ons Oost-Indische vloot is voor het landt, bestaende in twaliff scheepen, daervan de cargo waert is 12 milioenen; een schip is vermist off gebleven, dat het dertiende was en Walcheren genaempt. — Den ambassadeur ¹⁾ is naer Engelandt vertrocken; heeft onderwech soo swaeren storm gehadt, dat men in lange van desgelycke niet gehoort heeft. — Ick ben over Maes geweest, daer het water halven van den dyck stondt, en viel sooveel regen dat het landt dreeff. T'is nu vyff weecken dat niet gedaen heeft als regenen en waeyen; al den boeckweyt staet noch int velt en is veel geschooten; daer is nergens noch iets gesaet, en niettegenstaende can een sack tarwe maer 15 schellingen de beste gelden. — De heer Friquet heeft het voor een weeck affgeleyt en tot erfgenaem gestelt syn gouvernante, die hem niet eens d'eere doet van een wapen voor te hangen nochte syn dienaeren in den rouw te cleden, dat niet veel aensiens geeft voor een Keyserlyck Resident. Daer synder die my geraeden hebben, des overledes plaetse te pretenderen, daertoe ick niet veel apparentie can sien, hoewel mogelyck wel soo verseeckerde advysen soude connen geven, als wel dien man gedaen heeft, die hem van alles liet imbueren en geloofde alles wat men hem seyde; maer geen apparentie voor my daertoe siende, dunckt ongeraden daerover iets te doen, ten waer UE. daer anders van oordeelde en hetselve soudt weeten uyt te wercken, daervan UE. advys bedecktelyck sal affwachten by apart poulet. — De tulipanen hebbe voor desen gescreven, dat op reys seyn, maer

---

1) Joan Meerman.

den tarwe hebbe niet becomen. — De Prins van Orange is gister avondt thys gecomen: heeft in Gelderlandt weynich tot syn avancement gecregen; het beste voor hem is, dat niet is geconcludeert. De Staten comen eerstdaegs byeen, om het vaststellen wat Overste men over haer militie sal stellen; men houdt noch dat het Wurst sal wesen, omdat een man dat soo goetvindt. — D'eyckels ende castangien sal verwachten en steecken, soo haest als comen, want moet gehasardeert werden. Ben t'eynde alles, waerome blyve, naer aller vrenden groetenis, die byeen gehadt hebbe

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

A Messieurs,
Messieurs Grintshuyse et Dorville
à Vienne.

CXXV.

Over de zaken in de Spaansche Nederlanden. De Heer Friquet en zijn vermoedelijke opvolger. De Koning van Frankrijk neemt zijne troepen uit het veld. Die tijding atom uitgebazuind. Karaktertrek van den Franschen gezant te Weenen, Gremonville. Voorwaarden der Staten met Spanje over pandschap van steden in Vlaanderen. Weener nieuws. Gerucht over een huwelijk van den Koning van Polen met eene Grootvorstin van Moscovie. Beschrijving der Vereenigde Provinciën, wordt door Gualdo Priorato te Weenen gedrukt.

Ween, 29 October 1667.

Mijn Heer.

Die van 29 Septemb
dan doordien in den et

13 deses hebbe ontfanghen,
het paertie soo qualyck was

afgedruckt ofte het lack soo slecht was, hebbe niet kunnen seggen aen de koopman wat het seghel was ¹⁾, waardoor hy den laesten heeft geopent, niet wetende dat aen my was, en opdat sulcx niet meer en geschiede, sal beter syn een klein couvertie daerom te doen, t'ghene doch het port niet sal beswaren. — T'is my wel leet, dat de goede hoop van een St Michielssomer soo verdwenen is; het is hier eeven oock soo een weer geweest, wy hebben in de voorlede weeck wel eenige schone daghen en oock warm gehadt, maer heeft niet geduert; is de somer gedurigh, soo oock den herfst, nat geweest, en is al het koorn hier seer goekoop, en sal veel wyn seer slecht syn. — Van de elende van Vlaendren hoort men gedurigh, ondertusschen en siet men hier nogh gansch gheen aenstal om dat te remedieren, hoewel wel gesproken wert van wervinghen; het moet syn dat alles wert uytgesteld tot dat de Ambassadeurs uyt Hollant sullen gekomen syn, daer naer verlanght wert. — Het overleden van de Heer Friquet hebbe voor eenighen tyt al gehadt; my is gistren geseyt, dat syn nicht ofte gouvernante hier aen t'Hof gescreven heeft om te hebben syne achterstallen; ende hadde sy gescreven haer naem Friquet, waerom getwifelt wiert ofte sy syn vrou was; daerop ick seide, dat, al waer sy met hem getrout, waer dat nochtans naert gebruick van t'lant, niet als haer eighen naem soude scriven; wat daarvan is kunt daer best weten. Men stelt hier sooveel als vast, om Mon^{sr} Crambrech in syn plaets te seinden, die wel een goet en eerlyck man is, maer daer synder die menen dat een ander daertoe bequamer soude syn, die nu ontrent 30 jaer in diergelicke commissien gebruickt is, en Neerlants seer wel spreeckt, en oock recht van dat humeur en conversatie is om met die luiden te handelen en converseren; dan het is dickwyls t'ghebruick te emploieren, niet die den meesten dienst soude kunnen doen,

1) Dit slaat op het naschrift van den brief CXXII. Het wapen van Van der Goes was en is: Drie ramskoppen (2. 1.) links gewend, van zilver met gouden horens, op zwart veld. Het cachet waarvan vroeger sprake is, vertoonde dus geenszins hun blasoen. Waarschijnlijk werd dit met voordacht gebruikt.

maer die een vriend heeft die hem draeght. — Twifele niet ofte sult gehoord hebben, dat Monsr Granvel, die Fransche Resident te Regensbergh is, aldaer uytgheeft dat de Keiser aen Monsr Gremonville soude versocht hebben armistitium van syn Koningh; dat Gremonville daerop een courier expres aen hem soude gesonden hebben, en dat de Koningh terstont het versouck van de Keiser hadde toegestaen en syn volck uyt het velt doen gaen, ende door een courier expres weder aen Gremonville hadde doen weten, dat hy aen de Keiser soude seggen, dat hadde gedaen t'ghene hy van hem begheerde, al t'ghene louter redelick is; dat alleen is waer, dat Gremonville aen de Keiser en oock aen andre ministers geseyt heeft, dat in consideratie van de Keiser syn Koningh syn legher uyt het velt hadde gevoert, ende dat wilde aennemen alle equitable conditien die de Keiser soude voorslaen; als hy dat weder seide aen de Prins van Ausbergh, seide hy daerop: indien uw Koningh dat voor ses maenden gedaen hadde, soude de Keiser hem obligatien hebben; het is gewisch, dat de Keiser int minste niet van hem versocht heeft. Aen de Paus hebben de Fransche Ministers mede geseyt, dat alleen uyt syn consideratie de Koningh was uyt het velt gegaen, en seyt men hier mede, dat hy diergelycke aen de Koningh in Engelant, Heeren Staten, ende alle steden van het Ryck, alsoock aen de Noortsche Koninghen heeft doen seggen; soodat van alle kanten klaerlyck gesien wert, dat sy maer met konst omgaen. Gremonville heeft dien bruick, dat als hy maer met iemant spreekt seyt, naerdat sy geseyt hebben, al wat hem gevalt, al hebben sy dat noit gedroompt, waerover alle luy seer schou van hem werden; het soude mogelyck nutter syn, waren sy dat te vooren geweest. Hier is geseyt, dat hy naer Polen soude gaen ende daertoe wissel heeft gekreghen, maer hy wil niet van hier voordat men hem heet wegh gaen. — De conditien tusschen de Heeren Staten en Bergharck ¹⁾ gehandelt, heeft men hier nogh niet, hoewel veel geloven, die legghen

---

1) Bercheyck. Zie blz. 353.

sooals ick die hebbe ¹⁾; veele wenschen, die moghen gehouden werden, hoewel niet sien door wat middel oyt de verpande plaetsen sullen kunnen gelost werden; sy oordelen noghtans dat beter, als dat Vranckryck met alles doorgaet; men geloof ook, dat de Engelsche tusschen het tractaet van de Spaensche en Staten gemaect, gheen hindering sullen soecken te brenghen, maer daermede wel tevreden syn, en, soo daer by komt dat sy ligue willen maken met de Staten, konde wel een andre uyt-slagh geven, dié Vranckryck niet gevallen soude. Sal verlanghen te sien, wat de Heer van Beuninghen sal relateren. — Het aenkomen van de Oost-Indische vloot gheeft hier vreught. — Den 21ⁿ deses quamp de Cardinael van Harrach hier weder van Room, en den 23ⁿ is overleden, out synde 69 jaer, was een seer goet, vroom man. — De Prins en Keiserin syn seer wel te passe, sy sal den 4ⁿ of 6ⁿ deses haer kerckganck doen. — Op Maendagh hadden de ambassadeurs van Moscovien audientie; men seyt, sy aenhouden dat de Keiser wilde helpen dat de Koning van Polen de dochter van de Grootvorst wilde trouwen, die terstont van de Roomsche Kerck wilde werden, en dat de outste zoon daer int Hof soude opgevoet werden en mede de religie soude aennemen, opdat, soo van dat huwelyck gheen kindren quamen, hy tot de kroon soude komen. — Hier is een Conte Gualdo ²⁾ Italiaen, die my gistren seide, dat hier doet drucken de bescrivinghe van de geunieerde Provincien; hy seide, dat de Heer Blau hem belooft hadde door Hartungh, die hier is, dat hem soude laten toekomen door middel van de Heer de With, alle documenten, om te schriiven de historien van den oorlogh tusschen de Staten en Engellant,

---

1) Zooals ik die (van U) heb vernomen. Zie hierboven blz. 353.

2) *Galeazzo Gualdo-Priorato* (geb. 1606 † 1678): Teatro del Belgico o sia descriptione delle diecisetite Provincie del medesimo con le Piante delle Città e Fortezze principali; da chi al presente possesse, come, in qual modo e in qual tempo acquistate. Aggiuntovi un succincto racconto di quanto e accorso dalla mossa d'armi del Re Christianissimo contro gli Stati Generali delle Provincie Unite sin ál fine del 1672. Fº. In Vienna d'Austria 1673.

alsmede Munster; versocht my daerover te scriven. Soo gelegentheynt hebt kunt daerover spreken ¹⁾. — Castagien en eickels hebbe, soo wist te seynden; al de voorighe syn selfs ²⁾ van de boomen gevallen, soodat wel ryp syn geweest; doe wat kan om gelegentheynt. Versoecke myne gebiedenisse aen nicht Van der Goes van Antwerpen, soo oock aen alle andre vrenden en bekenden die Godt Almachtich bewaere. Blive

Mijn Heer,

Uwe Edts
Ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

CXXVI.

Opmvolgend Keizerlijk gezant. Gezantschap der Staten aan den Keizer. Bestellingen. Geschiedschrijver Gualdo. Grootvorst van Moscovie en zijn beraamd huwelijck.

Ween, 30 Octob: 1667.

Mijn Heer.

Het out spreekwoort is nogh waer, dat alle raders gheen getelders syn; want indien sy met den andren wilde toelegghen om iemant te onderhouden, soude wel mogelyck kunnen geschieden, dat iemant ³⁾ daer den titel soude krighen om des overledens plaets te bekleden, en soude daerom vier duisent Ryxdaelders s'jaers kunnen verteren,

1) Onder de minnut-brieven van Joh. De Witt, of het Rijksarchief te 's Gravenhage, bevindt zich een schrijven aan den Heer Blauw, oud-Schepen en Raad der stad Amsterdam, van den 21ⁿ September 1667, om hem te berichten, dat aan zijn verzoek om „aan zijn vriend in Duitschland“ documenten te verstrekken, als in den brief van Van der Goes bedoeld, gevolg wordt gegeven. (Mededeeling van Prof. Fruin.)

2) Van zelf.

3) Mr. Adriaen van der Goes. Zie brief CXXIV.

als die maer niet van hier moste komen, want anders souden iemant van hongher laten sterven. Sult gesien hebben, hoe slecht dat den overleden gehadt heeft, ende nochtans ben ick versekert dat hy beter betaelt is geweest als iemant van alle die ghene, die in die qualiteyt aen andre hoven syn. Ten andren soude gheen middel sien om dat te weghe te brenghen, ende soude oock de tyt om niet syn, dat iemant die men die qualiteyt niet seer wel vertroude, ende oock die seer wel geïnformeert ware van de interesse die men hier heeft, ende oock die een seer goede instructie hadde, dat by dees gelegentheyt soude kunnen waernemen, waerom het te vergheefs is daerom te dencken; boven dat soude niet weten in wat tael de correspondentie soude kunnen houden, alsoo het Frans, dat ik seer wenigh gesien hebbe, seer slecht is, ende tot het Latin almede een stiel nodigh is. Ick oordeel die man, die men van meningh is te seinden, om veel reden wenigh bequaem; hebbe een ander opgemaect, dien soo bequaem oordele als niemant hier te vinden is. Voorleede Vridagh sprack ick van hem met een groot, die seide: dat sulcx oock oordeelde. Vraeghde, waerom men hem dan daertoe niet en nam; seide, dat het niet en wist. Deselve vraeghde, wat de ambassade van de Heeren Staten hier soude doen; seide: dat was om voor te houden de middelen, waerdoor men Vlaenderen soude kunnen helpen, en, soo men die beter wiste, dat de Staten dra wilden volghen; dan soo men hier van meninghe was daertoe niet te doen, dat de Staten souden tonen dat het alleen niet konden doen; dat daerom noghte de Keiser, noghte het Ryck, nochte iemant in de werelt konde qualyck nemen, dat sy mede souden grabbelen naer t'ghene dogh moste verloren gaen, ende dat de Staten daerdoor te meerder macht souden krighen, en dieghene, die daer in tyt en wylen soude kunnen schaen, te wider van daer souden houden. Ick sagh dat sulcx grote reflexie maecte, en hebbe gehoort dat andre, die dat mede voor was gekomen, haer daerdoor genootsaect souden vinden om iets te resolveren; dat is gewisch, dat soo men wil dat dat paert soo draven soude, moet men het met sulcke sporen riden. Kunt

wel dencken, dat het tot den vrede is uytgegeven ¹⁾, soo uyt den voorgaenden hebt kunnen sien. Nu seynder die seer nodigh oordelen, dat men daer ²⁾ de instructie en alles op die manier diregere, want is men seer slaperigh, en tot niet wenigher ghenegen als hem in krygh in te laten; en soude geloven dat als op die maniere men het vier aen de voeten leyt, men wel sal gedwonghen syn hem te verklaren. My dunckt niet goet oyt iemant in dergelycke saken te noemen, hetghene dogh niet meer soude doen; als hier luiden waren met dien spraecke, soude mogelyck wel iets kunnen seggen. — De tulipanen verwachtte; hebbe niet gescreven om den tarwe, daarvan hier enough is, maer om een wenigh van den rogge met ruighe aren. — Van dat van Conte Gualdo, kunt met iemant spreken. Hy heeft gescreven de historie van dese Keiser van de kryghen van Polen, Denemarcken en Hongrien, die gedruckt sal werden in wenigh daghen int huis daer ick logier ³⁾. — My bedroeft de doot van neef Gool; my heeft gewondert dat hy niet geantwoort en hadde of Monsieur Sprongh van Leiden, die my een brief van hem gegeven heeft, by Uwe Ed^l is geweest; wenschte te horen. — Dewyle gheen afsonderlick gewach geschiet van Frater Livinus, hope het beter is, en bidde Godt het langh magh duren; soo mede met alle vrinden. Blive die altyt was. Hebbe in de bygaende vergheten te seggen, dat als de zoon van den Vorst van Moscovie Koningh van Polen soude werden, dat een van dese Princesse soude trouwe.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à la Haye.

1) Zal moeten beteekenen: dat men hier voor het bewaren van den vrede is.

2) In den Haag.

3) *Istoria di Leopoldo Cesare che contiene le cose piu memorabile successo in Europa dall' 1656, sine all' 1670.* F^o. In Vienna d'Austria 1670—1674. 3 vol.

O. a. zijn van dezen Schrijver nog bekend:

Istoria delle guerre degli imperat: Ferdinando II e III successe dall' 1630 all' 1640. 4° 1641. 3 vol.

Istoria di Ferdinando III, imperatore. F^o. In Vienna d'Austria. 1672.

Derde Serie. WERKEN N°. 10.

CXXVII.

Nederlaag der Spaanschen nabij Kamerijk. Wat Castel Rodrigo zendt naar Portugal. Pandschap der Vlaamsche steden. Koning van Polen. Zending van Prins Johan Maurits naar Weenen. Gend, Brussel en andere steden door de Franschen niet aangetast. Waartgelders in Brabant aangenomen. Stormen. Hachelijke staat in Polen en op Candia. Geschil tusschen Haarlem en Leiden over jurisdictie.

A[msterdam?] den 3 November 1667.

Mijn Heer.

Door gebreck van nieuws hebbe eenige posten laeten voorby gaen, ende nu comt de hinckende boode achter aen, omdat de Spaensche, van Camerick comende, seer schandelyck geslagen syn, hebbende de ruyters al wederom geloopen, daervan toch t'sedert de batallie van Rocroy in possessie syn en oock noch lest, ontrent Gent, seer notabel hebben getoont. Men spreeckt seer veel, van een goet redres in de militie te willen brengen, en dat men voor elck regiment paerden een beul sal doen marcheren en achter elck een gerechte galch voor de ruyters, op waegens vastgemaect, maer vrese, dat van dat deseyn, als van andere, niet veel comen sal; dat is goet Spaens. De juffrou die van Antwerpen hier is geweest ¹⁾, seyt, dat Castel Rodrigo van Brussel twee wagens, en op yder een groot vadt met yzere banden van Brussel, door 16 paerden getrocken en geconvoeert met 32 van syn garde, hadde affgesonden; dat die tot Antwerpen comende, waeren gebracht in het Admiraelshuys, doch dorst die daer niet houden, maer wierden op het casteel gebracht, en des anderen daegs op Vlissingen gescheept en voort op Portugael gedestineert. Indien sulcx door Amsterdam waeren gecomen, soude men eens hebben moeten sien, wat daerin was, t'geen de Brabanders hebben versuympt; souden ontwyffelycken al veel beelden ende gelyckenissen van

1) Nicht Van der Goes. Zie blzz. 361 en 367.

St Louwys hebben gevonden ¹⁾. De Francen geven voor, dat sy met Engelandt soo staen, dat, soo wy eenige plaetsen in pantschap nemen van de Spaensche, dat sy dan voor de Francen oock sullen verclaeren, soodat alles vry onseker staet wat noch van de pantschap sal comen; men hout dat daer niet van vallen sal, omdat Rodrigo met geweld gelt wil hebben, mogelyck om syne reys mede te doen, en de Staten willen maer soldaten betaelen, dat wel het sekerste en beste soude syn; ondertusschen armeren de Francen ongemeen sterck aen alle oorden, daertegens men in Duytslandt noch niet veel en doet, en so men hier seyt, soude alles daer seer confuys toegaen. — T'is niet apparent dat de Francen een van de haere in Poolen soudon willen tot Coning indringen, daer sy sien dat soo seer gehaet syn, maer deselve, om de Keyser te prevenieeren ende de Duytsche Princen van hem aff te trecken, beginnen nu den Hartogh van Nieuwburch daertoe te willen promoveeren. De Brandenburchsche, die wel meest het intrest van het Ryck lieff hebben, soudon gaeren sien dat de Keyser dien Hartogh tot het Ryck van Poolen voortbracht, omdat daerdoor den Hartogh van Beyeren soude gewonnen werden; seggen oock, dat Saxen daertoe seer genegen is, en seggen dat sy alleen niet machtich soudon syn, iets tegens de Francen te doen als alle andere Princen haer soudon verlaeten, en dat van de Vereenichde Nederlanden mede de lust soude overgaen als het met geen gemeensaeme contributie ende affectie soude toegaen. — De ambassade aen het Ryck, daer Prins Maurits naer toe sal gaen, sal niet voor Kersmis aengaen; wie hem sal toegevoucht werden is onseker; sommige seggen den Heer van Moermond, zoon van president Wingaerden, andere den Heer van Beuningen ende eenige anderen, maer alles onseecker. De Graeff ²⁾, voor wien UE. eenige dingen hebt gedaen, presenteert ontrent die Prins dienst voor UE. te doen, en sal het oock goet syn, syn Exc. gecomen synde ende de andere heeren, te begroeten, mogelyck wat dienst haer Ed. doen soudt

1) Louis d'or's. Zie blz. 347.

2) De Hornes. Zie blz. 394.

mogen, en daervoor oock weder genieten. — Niemandt can begrypen, wat reedenen de Francen heeft weerhouden, Gendt, Brussel off andere plaetsen niet aen te tasten, alsoo het seecker houden, dat soo daer maer voor waeren gecomen, deselve sonder slagh of stoot souden hebben meester geworden, omdat de luyden wel gaeren een eyndt van haere miserie souden sien, daerin sy door de quade directie anders geschaepen syn lange in te sullen blyven. Die voors. juffrou seyde oock, dat men in Brabant 10000 waertgelders hadde gelicht, ende dat deselve al tot Dermude syn ende daer souden gemonstert werden, ende dat die van de prochien haer gelt gereet hadden om twee maenden op de handt te betaelen; seyden de Spaensche Commissarissen, dat het te costelyck soude vallen dat volck soo veel te geven, dat men voor minder gelt soldaten soude crygen, daertoe sy het gelt namen en, op staecken licentierende, het volck en haer wys maeckende, dat het stilstandt voor drie maenden was. Daerover de gemeente seer t'onvrede is, en siet dat altyts bedroogen en uytgesoopen werdt. — Door al de harde stormen, is seer groote schade in zee geschiedt. — T'is my lieff dat den jongen Prins soo gesondt is, Godt geve hy tot een studdt van de Christenheyt magh opwassen, daarmede het in Polen seer slecht staet, en hout men Candia oock verlooren; dit is al het nieuus dat weete. — De bollen hoop nu al sullen aengecomen syn, daerover hoope danck sult hebben. — Den swacken broeder ¹⁾ hout het noch soo draegende. — Tusschen die van Haerlem ende Leyden is een groote moeyte, omdat de laetste den Rentmeester van der Laen van Rynlandt soecken te ruyneeren en hebben sooveel gedaen, dat by mand^t crimineel van het Hoff is gedaghvaert; daer over veel moeyte in de Staten is geweest, sustineerende d'eerste, dat niet mach werden geevoceert van syn woonplaets ende geboortstadt, volgens haer privilege; de saeck is tot geen accommodement connen gebracht werden, maer alleen aen het Hoff gelast, dat op den dach van voorleede Dingsdach, als het mandament soude dienen, die saecke in deliberatie soude houden,

1) Livinus V. d. G. Meermalen vermeld, o. a. blz. 279.

tot dat door 10 Commissarissen van Staet, de saeck van jurisdictie soude affgedaen syn; die van Leyden, die hem willen ruyneren, staen daerom niet stil, maer hebben hem, buyten het mandament, met de klock doen dachvaerden; hy werdt beschuldicht (soo veele gelooven valschelyck) van peculaties. T'sal goet syn, soo dat werck geen tweedracht en veroorsaect, en occasie is van de wapenen aen te nemen, omdat het de privilegien raect. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene,
A. v. d. G.

A Messieurs,
Messieurs Grintshuyse et Dorville
à Vienne.

CXXVIII.

Verlangen naar de komst der gezanten. Geruchten over een optrekken naar Milaan. Bedreiging van den Franschen gezant. Zending aan Frankrijk ter bekendmaking der geboorte van den Oostenrijkschen Prins en beantwoording daarvan. Wervingen. Staat van zaken in Engeland. De Prins van Sultsbach wil 's Keizers dienst verlaten en zal opgevolgd worden door den Prins van Lobkowitz, zijn schoonbroeder. Opvolger van den Heer Friquet. Weerberichten. Uitvaart van den Kardinaal Harrach.

Ween, 17 Novemb: 1667.

Mijn Heer.

Hope dat myne twee van 30 Octob: syn te recht gekomen, ondertusschen wondert my, dat in soo langhen van Freilin niet hebbe gehadt, weet niet te dencken ofte het op de post, die nu recht door gaet schort ofte aen haer dispositie; alle luyden syn hier soowel verwondert als ick, dat men nogh niet en hoort, dat de Ambassadeurs, die wegens de Heeren Staten herwaerts souden komen en daer van men voor sooveel tyt geseyt heeft, nogh niet op de wegh syn, ja selfs nogh niet eens geno-

mineert syn; indien de meninghe waer, hier iets te sluiten tegens de aenstaende campagne, is meer als tyt, ende het schynt dat men hier tegens haer komste alle raet-slaghen uytstelt. Hier is geseyt dat de rapporten, die de Heer van Beuninghen uyt Vranckryck brenghet, die ambassade terugh hout; wat daervan is, verlangh seer te weten. — Tot nogh toe geschiet hier gansch niet; men hadde geseyt dat vier regimenten souden geworven werden om naer Milan te gaen, daervan de Graef Schellaert een soude hebben te paert, maer men siet daervan nogh niet, en nogh wenigher werft men voor de Keiser; men soude moghen twifelen ofte Monsr Gremonville hier een schrick heeft gemaect, die geseyt heeft, dat soo haest de Keiser begint te werven, hy hem den oorlogh sal verklaren en terstont daerop van hier sal gaen. T'is te wonder wat die man niet al seyt: soo als hy mede hadde uytgegeven, dat de Keiser en de ministers armistitium hadden versocht, daer over dat in den Ryxdagh te Regensburgh is voorgekomen, ende als het nu al om komt, soo bekent hy, dat alleen de vorst van Lobkowits hadde geseyt ofte te kennen gegeven, dat als men soude tracteren, men moste ophouden viantlyck te ageren. — Door een kamerdiener hadde de Keiser aen de Koningh van Vranckrick doen weten de geboorte van de Prins; daerop seyt men dat de Koningh nu een voornaem minister herwaerts seynt, de Keiser te congratuleren; men wil geloven, die mede commissie sal hebben hier te handelen, daertoe men, naer het my voorkomt, wel al te veel geneghen is. — In uwen van 13 Octob: was, dat de Hollantsche Oost-Indische schepen, op een naer, alle waren ingekomen; naderhant hebbe gehoort, dat nergens na niet soo klaer is; verlang te weten wat daer van is en hoe onse buisen al sullen gevanghen hebben, die ick wel wat goets gunne. — Ick hoor dat de Fransen, om het werven, tghene de Spaensche int Ryck souden moghen doen, te beswaerliker te maken, sy te Regensburgh aen de Stenden mede hebben versocht, allesints int Ryck te moghen werven, tghene men gelooft, daer al vreemde resolutie sal doen nemen, van haer dat toe te staen ofte om het aen de Spaensche oock te weigeren. — Wat goets dat uyt Engelant te wachten

hebben, siet men nogh niet. Hier syn brieven die seggen, dat de Koningh aldaer niet al te wel met syn volck en staet, tghene mogelyck hem oock niet beter sal gelucken by het Parlement — Allesints is veel te seggen, dat de Prins van Sultsbach des Keisers dienst soude hebben op-geseyt, tghene niet soo breed is. Deselve heeft gestaen naer het Generallaet van Leslie, tghene aen een ander gegeven is, waerover hy niet ten besten vernought was; daerby komt, dat hy, als het daer op aen soude komen, gaern een legher afsonderlyck soude commanderen; boven dat soude hy mede garn meerder onderhout van de Keiser hebben, die hem een tractement gheeft van vier duisent Ryxdaelders, en dan heeft hy nogh meer als dat van syn regiment te paert; daerover heeft hy ontrent voor ses weken aen de Keiser gescreven, dat als men hem gheen beter conditie wilde gheven ende dat men hem niet van doen en hadde, dat de Keiser hem wilde toestaen, dat hy elders syn fortuin mochte soecken; de antwoord daerop van de Keiser heeft men opgehouden, en is ondertusschen de Prins van Lobkowits, die syn suster heeft, tusschen beiden gekomen, om te sien, dat hy hem ins Keisers dienst konde houden, tghene hem mogelyck wel best soude syn, want sal lang lopen eer beter conditie bekومت; men heeft geseyt, hy het legher van de Rynsche ligue pretenteerde te commanderen; men seide mede, dat de Koningh van Vranckryck hem 50000 kronen hadde gepresenteert, en dan nogh een onderhout wilde gheven. — Het gemeene seggen is hier, dat Monsr Crambregh in de plaets van de Heer Friquet [zal komen] en dat hy syn depesche al heeft; andre seggen een ander, daervan voor desen gemelt hebbe, sal gaen, soodat my dunckt, het nogh niet seker en is; — my dunckt dat men ondertusschen de Graef van Sintzendorf, die doch te Coln niet veel te doen en heeft, wel eens naer den Haegh hadde kunnen seinden, ende daerdoor bevorderen de overkomste van de ambassadeurs herwaerts. — Voor drie weken hebben hier eenighe wenighe seer schone en warme daghen gehad, daerop naderhant weer seer veel reghen en wint; nu hebben daghen langh seer sware snee gehad, soodat het geberghte vol leyt. Dese mor-

ghen schynt het beter weer te beloven; indien het by Uwe Ed^e niet anders geweest heeft, ben versekert, niet gesait is, en sult mede armoede genoegh met den boeckweyt gehad hebben. — Gistren heeft men begonnen de exequien te houden over de Cardinal van Harrach, dat drie dagen sal duren. — Wete niet meer te seggen, als dat niet sie hoe de castagnien over te seinden. My bekommert dat daer mede soo quaien weer sult hebben, dat beter wensche, en dat Godt Uwe Ed^e ende alle vrienden en bekenden gesontheyt tot zaligheyt verlene. Blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^e
oetmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CXXIX.

Pantschap der Vlaamsche steden een ijdele waan. Frankrijk spoort Engeland aan, zich tegen Spanje te verklaren. De Bisschop van Straatsburg komt naar Holland, namens de Vorsten van den Rijn. Het verzoek van Conte Gualdo moeilijk in te willigen. Inlichtingen gevraagd. Aankoop in Cromstrijen. Waarom de Graven Van der Nath uit Holland trekken. Familieberichten. Pater Capucijn uit Antwerpen.

Den 21 November 1667. Hage.

Mijn Heer.

De pantschappen van de steden in Vlaenderen, daarvan men meynde versekert te syn, gaen heel achterwaerts; daer synder die uyt de mondt van Castel Rodrigo gehoord hebben, dat hy noeyt die hadde gepresenteert, maer dat hy, assistentie van gelt versocht hebbende en tot versekeringe van de intresten willende geven het incomen van het landt van Waes, dat jaerlicx op Conincx bodem

200000 guldens opbracht, en waervan de Staten van Holland de betalinge by executie en militaire macht halen connen, deselve Staten aenstondts hadden gepretendeert de bewuste Steeden te mogen besetten, daertegens hy altyts geweest was, wel wetende, dat syn Coning off die van syn Raede dat met reden noeyt souden connen off mogen goetvinden. T'is oock niet sonder reden van suspicie, dat de pantschappen te eysschen gedaen syn met kennisse van Vranckryk, om door dat middel de Spaensche maght te krencken, en salt mogelyck daerop uyt-draeyen, dat den Staet, als het aen Vranckryck sal moeten comen, selver sal toe tasten. Indien men volck tot secours soude geven ende die selver betaelen, seyt den Gouverneur, dat dan heel syne militie in disordre soude comen, omdat d'onse 5 stuyvers ende de syne geen 3 daeghs hebbende, welhaest souden revolteeren ofte meutineren. Hoe het is off niet, can men veele niet uyt het hoofd praeten, dat het een treyter is ende weet hoe hy met Vranckryck staet, en dat nu te meer, t'sedert den Hartogh van Aerschot, Gouverneur van Bergen in Henegouwen, die daer met secours in soude gaen, uytgeslooten is, ende de Francen die plaets gebloqueert met 22 à 24 duysent man, die op alle dorpen haer verstercken, soodan men staet maect, die plaets over drie weecken niet sal houden, ende sal daerdoor Camerick ende Valengien oock verlooren syn, alsmede St Goleyn ende Condé. — Uyt Engelandt syn wel brieven, doch werden gesecreteert; het seggen is wel, dat die souden melden, dat de Francen haer souden aensoucken om tegens Spangien te verclaeren, ende oock aenhouden dat souden verclaeren, dat soo wy Spangien secours deden off plaetsen in pantschap namen, dat sy dan weder tegens ons souden moeten ageren. — Den Graeff van Furstenberch, Bisschop van Straetsborch, compt hier wegens de Vorsten van den Ryn; off die groot voordeel voor het huys van Oostenryck sal soecken te bevorderen, sal de tyt leeren, en cunnen die daer best weeten die syne driften kennen. Indien de Duytschen tot noch toe door logenen van de France ministers niet geleert syn niet te betrouwen, mogen het haer selfs wyten, en soo lang wachten om iets te resol-

veren in het seynden van secours tot dat ons ambassadeurs daer comen. Sullen de moeyte en costen voort wel mogen spaeren, alsoo men noch onseker is, wien derwaerts te seynden, en als men al iemandt seyndt, sal het noch al niet veel wesen, omdat Vranckryck overal en daar te veel influentien geeft; als maer gedenckt aen t'geene in twee à drie myne voorgaende hebbe gescreven, sult wel sien, waer dien grooten vrindt, hier, heenen wilt. — De heer Sprong hebbe hier niet vernomen, weet oock niet off hier te lande al is gecomen. — Hetgeen voor Conte Gualdo wert versocht, gelove niet, dat, als wel considereert, de persoon van wien het soude moeten versoecken ¹⁾, het my selve soudt raeden daerom iets te doen, alsoo hy niet alles soude geven t'geen waer is, maer wat soude dienen tot syne glorie, ut sic alieno labore partam gloriam in se transferret, ut habet salem. t'Heeft hem noeyt eens waerdich geweest UE. te bedancken voor soo veel scryvens, seynden van de acte tot UE. costen, als weet, maer gesproocken werdende voor UE. en ons gemeen intrest, door een goet vriendt daertoe opgemaect, wierp die saeck soo verde, dat genouch verclaerde, dat het hem aengenaem was een cans te hebben, waardoor hy, sub pretextu criminis, hem altyts souden moeten oppassen en dan noeyt anders als naer syn aensicht te moeten sien, sonder evenwel voor al dat iets te connen erlangen; het is hem lieff, dat men hem veel doet, als hy maer niets weder houft te doen, dat my dunckt, een ondraeghelycke saeck te syn, doch soo het noch evenwel goet dunckt, sal soo veel soubatten als my mogelyck, om quasi als een gunst van hem te vercrygen, daer hem, en niet ons iets aen gelegen is. — Van den rogge met die ruyge aeren weet meer te crygen; ick meende UE. by abuys den tarruw soo genumpt hadde off dat daer soo heete; sal by gelegentheyt daer noch naer omhooren. — Neeff de Resident de Groot wenschte wel te weeten, waer de heer Johan Martyn Beeren, Collonel ten dienste van Syne Keyserlycke Majesteyt, sich onthoudt, dan off doot

---

1) De Raad-Pensionaris.

is; hy is gewent met hem te correspondeeren, doch heeft in lange van hem niets vernomen. — De heeren Graven van der Nath hebben binnen Delft geveylt haer landen ende portie ambachts in Cromstryen; het landt groot 32 mergen is gecocht by de Secretaris Willem van der Aa, om 710 gulden, een stuyver van de gulde tot rantsoen, soo dat staen sal op 775 gulden de mergen, met alle onkosten; ende de anwassen ende ambachtsrecht, synde een 32^e part, hebbe ick gecocht, de hoop om 6300 gulden, t'geen my de mergen sal comen te kosten 215 gulden met alle onkosten, daeraen gelooff een cooptie te hebben, alsoo voor desen op 270, 280 en drie hondert gulden is vercocht. Die heeren geen bevallen hebbende in de vryheyt van t'lant, den tweehondertsten penningh die men twee mael s'jaers moet betaelen, en sulcx den hondertsten penningh is, voor desen aen Duc d'Alva geweygert, menen hier heel van daen te trecken, en in Saxen te gaen woonen, daer seer wel syn; dat en diergelycke, als oock van den grooten brand, soude mogelyck de Conte Gualdo mede wel nodich hebben, maer sal hem niemant subministreren, hoewel soo waer is, als UE. voor desen hebt gehoort, maer sal het daer voor dese mael by laeten tot UE. naerder ordre hebbe. — Den Lievenbroeder hardt het noch al reedelyck wel; is nu wat beter, dan wat slechter, bedanckt UE. dat zyns gedenckt. Ick can niet verwonderen, dat in soo lange geen wissel hebt getrocken, want weet niet waervan huys cundt houden. UE. houft niet te ontsien, alsoo wy alles sullen contribueeren, wat mogelyck is, tot ons en UE. welvaeren en reputatie. — De Pater Capucyn van Antwerpen wilt aen UE. sryven en verwachte met de eersten de brieffen. Hier mede ben teynde alles nieu; blyve naer aller vrenden groetenis, die Godt bidden om UE. gesontheyt tot zalicheyt

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CXXX.

*Aanbevelingsbrief voor den Heer Crambregh, nieuw benoemd
Keizerlijk Resident te 's Gravenhage.*

Ween, 22 November 1667.

Mijn Heer.

Dewyl my geseyt wiert, dat nogh onseker was, wie de plaets van de Heer Friquet soude bekleden, is de Heer Crambregh gistren by my gekomen en seide ordre te hebben, desen dagh hem op de post naer den Haegh te begheven. Soodanighe eere my gedaen hebbe niet willen nalaten sooveel mogelyck te erkennen; hebbe over sulcx Syne Ed^t desen willen medegheven, om Uwe Ed. te versouken, dat in alle voorvallen Syne Ed^t gelieft behulpsaem te syn, soo in het aenwysen van een goet logement, als tghene verder nodigh sal hebben. Ick hebbe Syne Ed^t derven versouken, een doos met de verlangde ingredienten mede te gheven; hope die wel sal terecht komen. T'sal wel nodigh syn, Syne Ed^t aldaer voor die genomen moeite naer behoren te bedancken. Blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts}
ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

Wenschte, dat soo haest dese sal ter hant komen, Syne Ed^t ghinckt vinden in syn logement, tghene mogelyck, soals ick geraden hebbe, te Delft sal nemen, ondertuschen Uwe Ed^t een goet in den Haegh aenwyst.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CXXXI.

Ambtelijke loopbaan van den Heer Crambregh, nieuw benoemd Keizerlijk Resident te 's Gravenhage. Lafhartig gedrag der Spaansche ruiters. Koning van Engeland te gast bij den gezant De l'Isola. Strijd om de Poolsche kroon. De Koning van Polen krank. Gezantschap uit Holland aan den Keizer. Candia ontruimd door de Turken, die met de Venetianen over vrede onderhandelen. De Orientaalsche Compagnie in Oostenrijk slaagt niet. Bestellingen. Groeten.

Ween, 24 Novemb: 1667.

Mijn Heer.

Dat soo haest scrive, is om te weten te doen, dat op gisteren de Heer Crambregh (die wegens de Keiser naer den Haegh gaet in plaets van de Heer Friquet) op de post van hier vertrocken is; op Maendagh was hy by my en seide, dat last hadde terstont voort te gaen en dat op de post; ick hebbe hem brieven aen Uwe Ed^t mede gegeven, ende gerecommanteert niet in den Haegh te komen, voor dat met Uwe Ed^t soude gesproken hebben, en dat ondertusschen sout omsien naer de bequaemste gelegentheit, waer hy aldaer soude moghen inkeeren, ende dat als hy syn knecht met myn brief aen Uwe Ed^t sal gesonden hebben, dat hem sult gaen besouken om bericht te doen; dat ondertusschen tot Delft in de Witte Molen by de Haegsche poort soude bliven; hy heeft een diener en een laquay; versouke dat wilt omhoren naer een gelegentheit voor hem, ende hem berichten van tghene wenscht te weten; hy is my daerin seer toegefallen, dat hy seer wel Neerlants spreekt, tghene ick niet geweten hebbe, al ist dat hem voor langhe jare hebbe gekent; is een seer discreet en eerlyck man, daer alle luiden getuigenisse van geven; is van geboorte een onderdaen van Cheur Trier; is met Baron de Goes voor desen in Denemarken geweest, van daer hem de Koningh herwaerts sont om hier als Resident te syn, daer hy eenighe jaren geweest is, tot dat de Koning hier een sant van syne Religie, om hier die te exerceren in syn huis, soo als Baron de Goes te Copen-

haghe dede, en oock een kerck te bouwen hadde te weghe gebracht; dan alsoo men hier niet heeft geleden, dat hy vergaderinghe soude houden, soo heeft men oock te Copenhaghen de kerck, die toegestaen was, verboden; daer naer is hy in Spanien, Vranckryck en Italiën geweest, en nu is hy nyt commissie van de Keiser in Polen geweest, van daer hy voor wenigh tyt weder gekomen is, en is hem soo dese commissie opgedragen. Hy hadde my versocht eenighe recommandatie, die gegeven hebbe, en hope ick dat Uwe Ed^t hem in alle gelegentheit sult behulpsaem syn, mogelyck waer het kan te passe komen. Ick hebbe derven onderstaen, al een tamelycke grote doos, voor iemant die op de post gaet, hem mede te geven, die hope wel sal overkomen; dewyl de wegen seer quaet syn ende de nachten lang, sal hy ontwifelyck meer als veerthien daghen op de wegh syn. — Een post, voor den uwen van 3 deses, hadde al gehoort hoe slecht het de Spaensche ruiters weder hadden laten leggen; het denuo is by haer nogh niet gekomen, want seyt de H. Schriftuer: *vir fugiens denuo pugnabit*, of soo het denuo daer is, soo moeten sy gheen mannen syn; de historie van de twee tonnen met iseren banden is aerdigh, soo als oock is die van de waertgelders; het schynt, diergelycke dinghen al veel moeten geschiet syn, en waer goet soo niet meer geschieden. — Dat de Fransen in Engelant soo wel souden staen als voorgeven, schynt niet wel apparent, dewyl de Koningh soo vrimoedigh ende openhertigh int huis van Isola geeten en gedroncken heeft, van savonts ten 8 uren tot snachts ten tweeën, soo Isola selfs schryft, ende is Mr. Ruvigny daerover seer verset geweest; soo nu daer by komt, dat onse ambassadeurs die syde mede wat helpen, soude het wel anders kunnen uytvallen als de andre voorgeven, wiens doen niet anders is, als valsche dinghen uyt te stroeyen; het sal veel syn soo het haer altyt soo sal gelucken. Men gelooft dat sy noeyt sullen afstaen van die pretentien, van een van de haren in Polen te willen indringhen, ende dat indien sy tonen voor Nieuburgh te willen syn, dat het maer sal syn om het spel van anderen te ontdekken. Eenighe geloven dat noyt eenigh Duits Vorst tot die kroon sal komen, maer dat het genoghsaem vast

staet, dat de zoon van de Moscoviter die sal hebben, die aen de Polen soo een avantageuse vrede heeft toegestaen, dat wel drie hondert mylen lants aen haer heeft ingeruimt, tghene aldaer niet anders als genegentheyt maken kan; wat daervan sal komen, sal wenigh tyt leeren, alsoo de Koningh seer caduc is. — De ambassade aen de Keiser sal niet als goet kunnen doen; ick wenschte die Heeren, die komen sullen, te kunnen dienen, maer sie niet dat ick iets soude kunnen te weghe brenghen. — Men gelooft hier dat de Turcken Candia al verlaten hebben ende dat sy met de Venetianen al van vrede handelen, soo die al niet al gesloten is; ende soude dat accorderen met de maximen van de Franssen, om alsoo Polen te infesteren ofte Hongarijen te alarmeren, soodat de Keiser daer genoeg te doen soude hebben, sonder op Nederlant te derven dencken. Ick ben ten hooghsten verheught dat het met Frater Livinus nogh al tamelyck gaet; versouke aen Syne Ed^t myne gebiedenis, soo oock aen alle vrenden en bekenden, die ick Godt Almaghtigh bidde in gesontheyt lang te bewaren. Blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts}
oetmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

De schepen met waren van de Orientaelsche Compagnie, alhier van daen naer Turkien gegaen, leggen noch te Grieks Weissenburgh, ende en kunnen haer waren niet verkopen, alsoo de kooplieden aldaer seggen dat se beter koop door andre weggen weten te krighen, soodat die Compagnie wel haest soude moghen te gront gaen.

De tulipanen hebbe nogh niet; het sal geluck syn soo ick se maer voor Kersmisse magh hebben. — De Heer van Wininghen is wel te pas, wil niet scriven, versoeckt allenelyck syn huisvrouw te groeten.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestract
Haghe.

CXXXII.

Gezantschap aan den Keizer, benoemd. Vernietiging van het Stadhouderschap. Namen genoemd voor Kapitein-Generaal. Frankrijk tegen tusschenkomst in de Spaansche Nederlanden. Staat der zaken in Engeland. Spanje en Portugal tot vrede geraakt. Of de Heer Friquet getrouwd is geweest. Familiebericht. Diensten te bewijzen aan den Heer Van Beverning, in Weenen.

Hage, den 2 December [1667].

Mijn Heer.

T'is nu by Hollandt vastgesteld, de heer Beverning (die een seer ervaeren man is, ende heeft geweest de principaelste in de handelinghe medt Cromwel, noch naerderhandt met Sweeden, den Bischoep van Monster, ende nu laestelyck in de handelinghe tot Breda) neffens Prins Maurits naer Duytslandt in ambassade te seynden, dat d'andere provincien ontwyffelyck oock sullen goet vinden, om syne experientien in die negotiatien, en het Ryck ontwyffelyck niet quaet sal syn, omdat soo heel Fransgesint niet en is. De heer van Beuningen soude men wel gaeren wederom naer Vranckryck schicken, maer wilt niet weer derwaerts noch meer buyten gaen. — Ondertusschen dat men hier veel hadde geseyt van het presenteeren van de beleninge ende verpanden van de Spaensche steeden, wert het by Don Esteven expres ontkent gepresenteert te syn, maer dat sulx buyten haer ordre off vermogen was geweest te connen doen, en hetgeen daervan is, dat het niet anders is als het voorstel van een minister, wiens eygene handt hy seyt te connen toonen, die al wat veel onderneempt over dat werck, door directie als by myne voorgaende; indien het veylich waer alles dat daervan soude connen weeten bekent te maecken, soude een wondere historie verhaelen, maer t'sal gesonder syn geen saecken van staet te raecken, anders als hetgeen opentlyc op het Hoff ¹⁾ geseyt werdt, en daervan men den auteur sonde connen

1) Zie blz. 354.

noemen. — De heer Raet-Pensionaris heeft voorleede Dingsdach ter vergaderinge voorgelesen het Eeuwich Edict van de provintie van Utrecht, genomen op het amortiseren van het Stadthouderschap, ende dat geen Capiteyn-Generael soude mogen gemaect werden die Stadthouder soude syn van eenige provintie, en daerby, dat het Admiraelschap ende Capiteyn-Generaelschap in één persoon niet soude mogen resideren of geconfereert werden. Eenige leeden van Zeelandt souden het mede soo goet vinden en de Princesse-Douarière belooft hebben, als de Prins in de Raet van Staten soude aengenomen werden, dat sy te weege souden brengen, sooveel in haer is te bewercken, dat de steeden van Zeelandt daer alle toe souden resolveeren. Wat daervan is, can niet verstaen, alsoo het haer neeff niet mee soude gaen. — De heer Wurst is met den heer van Amerongen hier gecomen, sal ontwyffelyck Luytenant-Generael syn, altyts staet vast by dese provincie, en is my geseyt, dat Zeelandt Hollandt daerin te goede wilt comen, dat een groote saeck soude syn, om soo van een goet man verseeckert te cunnen syn, en soo my weder andere seggen, en is het maer Thoolen en Middelburch die dat soo willen, en souden de andere steden willen den Graeff van Dona, ambassadeur van Sweden, die hier is, off den Graeff van Waldeck daertoe aengenomen wiert; dit seggen die de schriftelycke resolutie gelesen hebben, waerom men die hoorde te geloven. — Hier syn brieven van den Coninck van Vranckryck, die wondere tael houden, soo van dreygen als persuadeeren, opdat men de Spaensche Nederlanden niet en helpe. De Brandenburgsche sullen die aen haer principaele seynden. By deselve wert onder andere geseyt, dat men geen staet moet maken op eenige keurvorsten aen den Ryn, dat die met Hollandt iets souden aenvangen, want dat hy weet (sunt verba textus) comment les gouverner. Ick soude die mogelyck wel connen crygen, maer syn vry groot om met de post te seynden, ten waer gedruickt wierden. — In Engelandt staet het wonder wilt, waer door Vranckryck van dat Ryck niet te vresen sal hebben. De Cancelier seyt men dat in den Tour geset is, altyts het staeter op dat geset sal werden.

Den Hartogh van Jorck leyt aen de kinderpoxties; het werdt geseyt dat uyt soude gecomen syn dat de Coninginne van Engelandt niet wettich soude syn, maer een natyurlycke van een suster van de Coninck van Portugael, de vader van dese, en dat men daerom die sal wechseynden. T'schynt dat ryck noch veele veranderingen sal onderworpen blyven. — Men seyt Spangien en Portugael nu eens syn, daer Vrancryck d'eer aff wilt hebben, omdat de Spangjaeren door de wapenen tot de vrede heeft gebracht, daertoe anders niet te brengen waeren, en soo hy voort mach begaen, sal hy heel de werelt van de kryghsoeckende Spangjaerden bevryden en alles tot een generale ruste door de werelt brengen. — Pater Stalpaardt seyt dat Monsieur Friquet, soo die Gouvernante voorgeeft, met hem soude getrouwt geweest syn, maer dat hy van den heer het noeyt hadde gehoort, noch opentlyck genompt heeft, oock selfs niet in syn testament; hy versocht my wegens die juffrou UE. te willen versoecken, omme de betalinge van de 4 duysent ricxdaelders voor haer te willen versoecken, doch hebbe het affgewesen, alsoo daer geen danck aen te haelen is. Ondertusschen verwacht d'antwoort van M^r van Weyningen, off d'UE. op syn scryvens — Het heeft hier eenige daegen hardt gevroosen en wat gesneeut en mist sonderling. De Lieven-broeder is noch al soo reedelyck wel naer synen staet, doch beeft seer, en willen de beenen niet meer voort, doch eet noch hartelyck. Alle vrenden ende bekenden syn noch in goede gesontheit naer den tyt. Bidden Godt UE. ingelycke te bewaeren tot zalicheyt en blyven alle naer particuliere groeten

Mijn Heer,

UE. genegene dienaar,
A. van der Goes.

Indien de heer Beverning daer dienst cundt doen, sal den Staet aengenaem syn, UE. ende ons mede in alle gelegentheynt niet ondienstich.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CXXXIII.

Pandschap der Vlaamsche steden. Gezantschap van Keur-Brandenburg naar Frankrijk. Wervingen in Oostenrijk aanstaande. Grootte brand. De geschiedschrijver Conte Gualdo. Willem Van der Goes overal een vreemdeling. Overste Beeren overleden. Fransch afgezant bij den Keizer en de Keizerin. De laatste weder zwanger. De Turken tegen Candia. Fransche hulp door de Venetianen afgeslagen. Nieuwe Aartsbisschop van Praag benoemd. Familie- en Weernieuws. Vreugde te Rome over den dood des broeders van wijlen Paus Alexander VIII.

Ween, elf Decemb: 1667.

Mijn Heer.

Hier syn al veel advisen uyt Brabant, die seggen, als die van 21 passato, dat van de pantschappen uyt Vlaenderen niet vallen sal. Indien daervan niet geschapen was iets te komen, is wonder dat men daervan soo veel geseyt heeft ende sooveel staets daerop gemaect heeft; door wat middel dan Brabant te behouden sy, dat het resterende niet geheel te gront gaet, is seer qualyck te bedencken, alsoo het schynt dat niemant hem daerom sal aennemen, te meer alsoo Cheur-Brandenbergh, die het daermede wel scheen te menen, een seer solemnele ambassade naer Vranckryck seynt, die ontwifelyck daer al iets sal laten negotieren, daer die Koningh syn rekeninghe by sal vinden, ende naer apparentie dit Hof hier syn nadeel. Hier wert geseyt, dat die Cheurvorst syn volck aen de Spaensche soude willen overlaten, daervan niet te geloven is. Het werven hier, gaet nogh niet aen; men seynt het in de naeste weke sal beginnen, allenelyck om de regimenten van de Keiser compleet te maken; te weten, de voet tot 2000 en de paert op 1000, t'ghene dan in alles 20000 starker soude maken als nu syn; mede sal men beginnen te werven de vier regimenten, die naer Milaen soudon komen — Die weten van de gelegentheynt van Hollant

oordelen, dat het ewigh edict van 3 August wel te recht gemaect is, als het in Engelant seer slecht is geweest, en staet te besien, ofte het alsoo altyt onderhouden sal werden. — Ick wenschte wel te weten, wat dat is van den groten brant; sal het mogelyck onder parabolon wel kunnen geseyt werden. — Aen t'ghene Conte Gualdo versoect, is seer wenigh geleghen; hy heeft gescreven de historie van dees Keiser die gedruckt wert, soo oock een relaes van de Hollantsche provincien. Ick hebbe iets van gesien en dunckt hy my een slecht ende eenvoudigh scribent. Het is niet nodigh dat Uwe Ed^t daerom een woort seght. Dat iemand hadde opgemaect om voor my te spreken, is wel onnodigh geweest, hoewel danckwaardigh is, alsoo het my al gelyck is waer ick ben, alsoo selfs in myn vaderlant een vremdelingh moet syn. — De Heer Sprong is te Leiden al gekomen. — Den Overste Beeren hebbe ick hier by wylen gesproken, hy is voor meer als een jaer naer Beieren gegaen, daer hy een officie hadde sooals Baillieu en Rentmeester te samen; naerdathy de winter daer gebleven was, quamp in de somer naer Regensburgh, ende hadde syn goet al ingescheept om herwaerts af te varen, dan alsoo onpasselyck wiert, konde niet afvaren, deed syn goet weder in de stat brenghen ende, nadat drie daghen sieck was geweest, is aldaer gesturven, t'ghene, naer ick ghisse, nu meer als ses maenden geleden is; ick hebbe het terstont geweten, maer niet gescreven, omdat wiste dat neef de Groot met hem hadde gecorrespondeert en dat het door syn knecht ofte anders hadde kunnen weten. Indien hy de Heer Friquet hadde overleeft, soude seer naer syn dienst gestaen hebben; hy was swack van lyf ende naer my scheen wat starck van gheest. — Twifele niet, ofte sal de Heer Crambregh daer nu al gekomen syn, ende de castagnien ende andre dinghen gesteken; ick sal wenschen te weten wat men daer van hem oordeelt. Hier synder die seggen dat niemant daer meerder dienst hadde kunnen doen als de Baron de Goes, t'ghene ick mede geloof, maer men heeft hem hier ingebeelt, dat, indien men hem van het Hof, daer nu is, soude weghnemen, dat sulcx Cheur-Brandenburgh soude offenseren, daer ick tegens hebbe geseyt en doen geloven, dat

selfs die Cheurvorst dat soude hebben verlangt. T'is te wonder, dat men hier in sulcke saken gheen expectanten weet te vinden. Ick hebbe brieven uyt het Ryck gesien, die seggen, dat het te verwonderen is, dat soo slechte potentaten daer gesonden werden, daervan ick er eenighe kan, en syn dat wel degelyck. — Marquis de Guity is hier gekomen; hadde op Donderdagh by de Keiser en oock by de Keiserinne audientie; sprack aen den eerste Frans ende aen de andre Italiens, daermede hy niet wel voort kan, daerom troude hy hem niet dat met de Keiser te spreken. Voor de Prins heeft hy van de Koninghin mede gebracht een pannache van diamanten, t'ghene de Fransen seggen seer kostelyck is. Men hout voor gewisch, dat de Keiserinne weer swangher is; indien nogh een Prins of twee komt, soo staet het huis weer vast om te kunnen succederen, soo dan maer landen ende staten sullen syn, waerin te succederen. — Gistren is geseyt, dat de Keiser selfs dees somer wilde te velt gaen, t'ghene my wonder soude voorkomen. De Turcken, die men seide dat de stat Candia verlaten hadden, tasten het weer harder aen als oyt; men seyt, dat de Koningh van Vranckryck de Venetianen secours heeft gepresenteert, soo hem twee havens in Friul, dat is ontrent Triest, wilde inruimen, die dat hebben afgeslaghen en soude dat de rechte middel syn, om de Keiser van die kant daer seer sensibel is, mede aen te tasten. Den 4ⁿ deses is de Graeff Colebrit, in plaets van Cardinal van Harrach, Erst-Bisschop van Praegh geworden; het was gepresenteert aen de Graef van Walstain, Ridder van Maltha, die Capitein van de helbardiers van de Keiser is, dan, wilde hem niet beswaren met zielen te versorghen. — Al hebbe wat langh gewacht, hebbe daerom niet laten gelt te trecken, alsoo myn kostgelt ses maenden therens hebbe laten oplopen en seffens betaelt, waerom op den 3ⁿ deses twee hondert ryxdalers hebbe getrocken. — De koop van het ambacht ¹⁾ komt my wonder voor, alsoo terstont naer de dikagie al voor meer als 200 gulden verkocht wert, en is het nogh niet

---

1) Zie blz. 379.

200 gulden ten vollen, waeruyt my moet inbeelden, dat gheen dikagie meer te hopen is, ende dat het slecht moet staen met het gors; laet my eens toekomen wat daervan is. — Als door gelegentheynt kunt, soo doet myn gebiednisse aen de capucin. T'is my seer lief, dat het nogh tamelyck is met Frater Livinus. Soo hy het kan brenghen aen het lenghen van de daghen, hope dat het beter sal werden; versouke myne gebiednisse aen hem en aen alle vrinden die Godt bewaere. Blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh dienaar,
G. van der Goes.

Tot Room is grote vrueght geweest over de doot van Don Mario, broer van Alexander; hy hadde duivelsche inventien int werck gestelt om gelt te maken. De canalie wilde het lichaem in de rivier werpen, ofte dat begraven soude werden daer men de hoeren ende geexcommuni- ceerde brenghet, omdat sonder de gerechte gestorven is.

De tulipanen syn noch niet gekomen; de koopman hier verwacht alle daghen eenigh goet van Franckfort; soo daer niet by syn, vrese dat sullen verdurven syn, eer hier.

De Heer van Weininghen is seer wel te pas, wil weeder niet scriven, alsoo met den eersten eenighe papieren wil versenden; doet syn gebiednisse aen syn huisvrouwe, soo oock doet syn neef aen syn moeie en nichten.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CXXXIV.

De Heer Crambregh, Resident des Keizers, aangekomen. Hooge ambten nog niet begeben. Regimenten te werven om de grenzen te dekken. Pandschap der Vlaamsche steden vertraagd. Toestand in Brabant. De Franschen hebben geen plan spoedig tegen Nederland op te trekken. Wel tegen Polen om daar een Koning te maken. Cornelis de Witt beloond. Het gezantschap na Kerstmis naar Weenen. Vriendengroeten. Landbouwberichten.

Hage, den 16 Decemb. 1667.

Mijn Heer.

De heer Resident Crambregh is hier op Saterdagh, niet over Delft maer Amsterdam (alsoo daer wissels hadde), gecomen; hebbe syn Ed^t, sooals gecomen was, in de Bel wesen begroeten, en oock geadreseert aen het huys daer de heer Friquet heeft gewoont, dat is in het huys van Maes, in de Lorrestraet off Assendelftstraet, t'geen op Maendagh heeft gehuyrt. Ick hebbe Syn Ed. een weynich onderhouden en alles gepresenteert waer in dienst conde doen, dat aengenaem scheen te syn. Off Syn Ed. veel sal connen uytwercken, leert de tyt. Vreese dat te laet compt. Eerst, omdat den Bischop van Straesburch hier al van te vooren was gecomen ende dat Vranckryck dien door M^r d'Estrades, soo niet al van te vooren, door een visite van 4 uyren heeft belesen, en van andre meer die die partie houden. Den Hartoch van Holsteyn, Courlant ende van Toscanen syn oock hier, soo men seyt om het landt te besien en onder dien naem soude den Cheurvorst van Ceulen oock t'Amsterdam wesen, hoewel sommige seggen dat alhier is ende hem stilhoudt om onder dat werck te speelen. Ten tweeden, omdat men voor seecker gelooven moet t'geen UE. uyt den brieff aen den ingenieur Renoyt, voor desen gescreven, seght gesien ende verstaen te hebben, t'welck om den voorgaenden Engelsen oorlogh niet heeft in t'werck connen gestelt werden, daer toe men nu de handen heel oopen heeft,

door alle d'onrusten die nu in het Ryck syn. — Tot noch toe en syn de hooge ampten hier niet vergeven. Den oversten Wurst, die men hout dat Capitein-Generael sal syn, is, soo sommige seggen, tot Aernem, andere hier, stilleties. Daer syn commissarissen naer Overyssel, Gelderlandt ende andere provintien, om deselve te bewegen tot het aennemen van den heer Wurst, daer niet aen en twyffel off sal het voorsecker werden. — Daer werdt noch gesproocken van eenige regimenten te voet ende te paerde tegens het voorjaer werven, al ad servandos fines, gelyck aen dien ingenieur gescreven was, en om dat selve deseyn sullen heel tydelyck 64 scheepen in zee gesonden werden, 20 van de swaerste en de reste van minder slaggh. Ick gelooff, gy daeruyt wel verstaet wat ick seggen wil. — Omdat hier sooveel is gesproocken van de pantschap, die men soude hebben in verscheyde steden in Vlaenderen, ende dat daer niet van en compt, heeft men geseyt, dat de Spaenschen aerselden. Daerover is Don Esteven de Gamarra wat gram geweest, en om syn selven (soo het schynt) in dien deele te verdedigen heeft aen ider van de steden van Hollandt het geheele dat dienaengaende gehandelt was, in het lange gescreven, en daer in den druck bygevought die redenen, die UE. voor lange hebbe gesonden. Dit werdt nu seer qualyck genomen van de commissarissen ✕ tot die handelinge, omdat het schynt off hy Haer Ed. niet en betroude, ende off hy haer overtuygen wilde van dat off iets buyten haer ordre deden, off den Staet ende gemeente tegens de waerheyt wys maeckten. Daervan cundt geloven wat goet vindt, altyts het is seker dat de pantschappen blyven steuyten, ende daerdoor actie genouch is tot het voorige deseyn, daer noch by comende, dat men tot noch toe geen satisfactie heeft van de vergoedinge van de schade door de Monster-sche geleden, daarvan den eysch by Vranckryck selve was geamplieert, als weet; cundt wel oordeelen, dewyl men daer nu weer aff spreeckt, wat te wachten staet. — In Brabandt werdt nergens ordre op gestelt, en het plattelandt soodanich geruineert, dat het niet mogelyck sal syn, dat eenige troupen in het velt sullen cunnen duyren, alsoo niet gesaeyt is en alles desert leyt. Ondertusschen

geven de Fransen hoop, van de naeste somer tegens Nederlandt niet te willen doen, hoewel stercker als oeyt armeren, dat sy voorgeven tegens Spangien te willen doen, maer my is voor seecker geseyt, dat het meenen als voor desen, als dat mede seyden, om alle in slaep te wiegen. — De troupen, die met Prins de Condé naer Elsas sullen gaen, sijn niet om het Ryck te dwingen, volgens de dreygementen van Vranckryck, soo altyt doen anders als geseyt hebben, maer hout men voor seecker, dat met die dertich duysent man, in spyt van die het leet is, sal doorbreecken naer Polen en dan daer de wet in dat Ryck geven en een Coninck maecken naer haer welgevallen, dat seer licht sullen connen doen, omdat niemandt mach- tich sal syn haer te steuyten. In Polen selfs syn de saecken ontrent de militaire macht daertoe al seer gedis- poneert, en twyffelen veele niet aen het deseyn. Soo de Duytsen dat niet willen geloven omdat het van de Hol- landers gedroompt is, mogen het gevoelen, als de Bra- banders, die mede lang genouch gewaerschout syn ge- weest en evenwel niet toe en sagen. — Het cruystie, daer geen verder aanwysing by en is, noch in dese noch in den voorgaende, beteyckent den die geseyt hadde, soo wel hadt gediscoureert. — In denselven voorgaende Woensdagh hebben de Heeren Staten van Hollandt, aen de Heeren van de Reeckeninge doen seggen, dat haer Ed. Gr. Mog. om de groote diensten van den heer Cornelis de With, Ruwart van Putten, hadden goetgevonden om hem te vereeren met de heerlickheyt van Spikenis, by het Speuy gelegen, onder het Ruwartschap van Putten; men seyt oock daerby van Bert[?], maer dat gaet niet heel vast. Altyts als men soodanige belooningen geeft, sal men wel meer luyden vinden, die lust sullen hebben in zee te gaen. Daer wert noch by geseyt, dat hy by den Staet sal genobilateert werden ende in de ridderschap beschre- ven. — Ick hebbe tydinge van Amsterdam, dat het doostie al voor vyff weecken tot Francfort was gecomen en ont- twyffelyck wel geadresseert. — Prins Maurits ende Bever- ning als ambassadeurs maeckt men staet dat naer Kers- mis sullen vertrecken, den eerste ut honeste relegaretur, ende den tweeden om het welstaens wil. UE. can die

heeren vrintschap doen, soo het mogelyck is en daer UE. van doen hebben. — De heer graeff van Hooren doet syne gebiedenis en belooft veele in UE. faueur ontrent die Prins uyt te wercken. Juffrou van Weyningen doet haer gebiedenis; frater Lieven ende de andere vrinten syn alle noch welvaerende. Bidden neffens my Godt om UE. gesontheyt tot zalicheyt ende blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

Het doostie met de castangen en eyckels hebbe gecregen, sal sorge dragen, sooveel my doenelyck, dat wasschen mogen. Ick gelove wel geraden hebt, dat vooreerst geen vette aerde willen lyden, daerom sal eerst in sandt setten.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CXXXV.

Wissel aangeboden. Kanselier van Engeland gevucht. Frankrijk en de Staten trachten dat Rijk op hunne zijde te krijgen. Staten van Holland scheiden. Afschaffing van het Stadhouderschap bezworen. De Prins van Oranje ontzet uit het pandschap van Geertruidenberg. Ruwaard van Putten beloond. Over den nieuwen Keizerlijken Resident. De zendbrief van Don Estevan de Gamarra. Wurst nog geen Kapitein-Generaal. Landbouwberichten.

Hage, den 22 December 1667.

Mijn Heer.

Op gistren van Overen ¹⁾ thuis gecomen synde, daer alles in goeden standt hadde gevonden (uytgenomen

---

1) Overmaas,

dat drie morgen zaetlant om den regen ende gras niet hadden connen gesaeyt werden), hebbe dees morgen UE. wisselbriefftie van 200 R. ontfangen, daervan geen advertentie hadde gehad, hoewel desgelycke wel wachte. Soo dat vertrouwe, soo het niet versuympt hebt te adviseren, dat een brieff sal overig gebleven syn off gemist; ick hebbe tot de betaling de gewoonelycke ordre gestelt. — Voor nieuus van Engelandt: dat de Cancellier van daer was gevluht, als breder by de nevensgaende; het Ryck staet daer noch wonderlyck, en wert by Vranckryck seer aengehouden, om hetselve aen syn syde te crygen, gelyck mede van desen Staet veel moeite wert gedaen, maer men vreest dat Vranckryck te veel vooruyt heeft, ende dat die het meeste gelt geven, het meeste gehore sullen hebben, alshoon de Cancellier wech is. — De Heeren Staten van Hollandt sचेyden morgen op reces, tegens den tienden van den nieuwen jaere; by Haer E. is niets sonders geresolveert dat hooren can, als dat de artyculen by de Ridderschap ende Heeren van de vergaederinge syn beswooren nopende de amortisatie van het Stathouderschap, en dat Commissarissen door alle steden sullen reysen om den Vroetschappen alomme desgelycken te doen sweeren, en sullen mede alle moeten sweeren die naermaels in regeeringe sullen comen, soodat nu geen vrees meer is, dat de Prins oeyt meer iet sal te seggen crygen, en werden hem voorts de vleugels sooveel gecort als mogelyck is. Geertruyt-den-Berch, dat hy altyts by beleeninge hadde beseten, is hem de pantschap opgeseyt ende affgelost, soodat het ryck aldaer mede uyt is. — Ondertusschen staet de gifte van Spikenis voor den heer Ruywart van Putten vast, die men noch mede seyt, dat by den Staet sal genobilateert werden en naer ¹⁾ in de Ridderschap van Hollandt gebracht, daer veele van de Eedelen niet van willen hooren, maer sullen het tegens wil en danck moeten lyden. — De Heer Keyserlycke Resident is noch hier aen huys niet geweest, gelyck hy geseyt hadde te willen comen; op morgen sal ick hem naerder

---

1) Naderhand.

gaen besoecken, om eens te verstaen, off al eenige conferentie heeft gehad, en voorts mynen dienst presenteren. — Hiernevens gaet de copie van den brief van Don Esteven de Gamarra, waerin de waerachtige verhaelinge van de geheele handeling, raeckende het secours aen de Spaensche Nederlanden, punctueelyck wert verhaelt; daerover men heel geoffenceert is, omdat men gerucht hadde doen loopen, off selfs de Spaensche daarvan aff gingen; wat van het werck comen sal, leert den tyt. — Men hout het daer voor, dat men de Heer Wurst hier niet en sal aennemen om de rispen uyt de boomen te haelen, maer wel eer tot hetgeene daer van voorgaende advysen hebt gehad. — De castangen hebbe in zandt geleyt, alsmede de eyckels; de sorbus hebbe oock gezaeyt, en daerop begint het nu hart te vriesen, dat haer niet schaden can. Ick hoop nu van d'eerste iets op comen sal; van de tweede specien ben al fraey versien, en syn langer als reycken can. Alle vrinden ende bekenden syn noch in goede gesontheit naer den tyt. Bidden Godt Almachtich UE. in gelycke te bewaeren ende blyve ick

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

CXXXVI.

Nieuwjaarswenschen. Overzicht der uit Holland ontvangen tijdingen. Verhouding des Konings van Frankrijk tot de Vorsten van den Rijn. Overeenkomst met Lunenburg en met Brandenburg. De Keizer wil in Silesie het opmarcheeren der Fransche troepen naar Polen beletten. De Koning van Zweden heeft, naar geruchten, het oog op eene Oostenrijksche, de Prins van Oranje op eene Oostenrijksche of op eene Tirolsche Prinses. Kans van dien Prins op den troon van Engeland. Over het verzoek van Pater Stalpaert. De dood van den Heer Friquet ontijdig geweest. Be-

geerte dat de Staten, Frankrijk ter zee zullen aantasten. Het pandschap der Vlaamsche steden een casus conscientiae. Belooning van den Ruwaard van Putten geprezen. Zending van den Heer Guitry en vereeringen door hem aangeboden. De Vorst van Sultzbach nog niet vertrokken. Huwelijk van zijne nicht. Wervingen in het Rijk. Wie het goed, wie het slecht met den Keizer meenen. De Graaf Gualdo een onnoozel scribent. Een paard gewonnen.

Ween, 31 Decemb: 1667.

Mijn Heer.

Dat de twee van Uwe Ed^t van den tweden en 16de deses op eenemael antwoorde, is uyt louter gebreck van materie, om een blat te kunnen volmaken. Nu sal dat eerst seggen, dat Godt Almaghtigh bidde, Uwe Ed^t ende alle vrunden en bekenden te verlenen dit aenstaende jaer ende veel andre navolgende tot geluck, saligheyt en vreught, en dat Frater Livinus het met de wassende daghen beter magh hebben ende nogh een goed tyt soo magh houden. — Dat de Prins van Nassau en de Heer van Beverningh herwärts sullen komen, weet men nu genogh van alle kanten, ende die ghene die de saeck recht menen weten haer niet in te beelden, waerop het is aengesien, want indien soude syn om met den anderen iet te resolveren, om de overvallen Nederlanden te helpen, sal het soo laet vallen, dat niet mogelyck sal syn voor dese campagne iets meerders toe te stellen, als ider alrede by hemselven sal hebben beraempt, soodat allenelyck souden kunnen resolveren, hoe het aen te gripen, indien maer de meninghe is, iets voor die ellendighe nabuiren te doen. My wondert, soo die ambassade nu op wegh is, dat niet uytsien om hier een bequaem logement te krighen, die hier seer wenigh syn. Sal ondertusschen wel eens omhooren, om te kunnen segghen wat open staet, soo gevraeght werde. Dat is al t'ghene voor die heeren wete te doen. — Hier is geseyt, dat de Koningh van Vranckryck aen de Heeren Staten gescreven heeft en de Vorsten aen Rhyn wat slecht tracteert en van haer sey: qu'il scait comment les gouverner. Hier seynder die wenschten dien

brief te sien. — My is oock gevraeght naer het tractaet, t'ghene de Heeren Staten met de Vorsten van Lunenburgh voor twe jaer hebben gemaect, weghens de troupen die men nu in Brabant wilde gebruicken ende mede op die voet met haer handelen. Men seyt dat tractaet openbaer is; soo het maghtigh seyt, wilt het met gelegentheyten seyn den. — Ofte nogh iets met die Lunenburghsche gehandelt is, kan nogh niet weten, soo oock niet, wat met Baron Bloemendael weghens Brandenburg hier is geseyt, dat gisteren acht daghen gesloten soude syn met al die en met de Sweden, die souden geven 12 m., Brandenburg 16 m., Lunenburgh neghen m. ende de Keiser 12 m., maer als ick dat nader ondervraegh, dunckt my, dat het nogh niet is; dan, offer iets van komen sal staet nogh te wachten. — Hier synder die geloven, dat, dewyl de Heeren Staten die ambassade soo laet seinden, het haer niet ernst is, en dat de Keiser haer daerover wenigh obligatie sal hebben; hoe het gemeent is, leert de tyt. — Uyt het Hof van Cheur-Brandenburgh heeft men tidinghe, dat ick gewisch wete, dat het volck t'ghene de Prins van Condé byeen brenghet niet en is om het Ryck te attaqueren, maer om dat door te marcheren tot in Polen; wat daervan is weet men niet te gissen, alsoo mogelyck soodanighen gerucht alleen soude laten lopen, opdat de Keiser syne troupen in Silesien soude houden om die passagie te beletten, ende alsoo gheen volck in Nederlant soude kunnen seyn den. — Het schynt dat men hier grote staet maect op Sweden, ende wert oock geseyt, dat voor die Koningh een van dese Princessen versocht wert. — My wert mede gistinge vraeght, ofte iets wiste dat een van dese ofte van die van Insprück voor den Prins van Orangie begheert wert, daerop niet konde seggen; indien de Hertogh van Jorck quamp te sterven, soude die Prins seer nae komen aen de kroon van Engellant. — Wat van de vrede met Portugael is, weet men hier nogh niet, men heeft er veel van geseyt, dan het schynt, dat seggen verflaut. — Aen de Heer van Weiningen hebbe geseyt van het versouck van de heer Stalpart; my dunckt hy daerin niet veel kan doen, alsoo meer als te veel met syn eighen te doen heeft; gelove, hy dies aengaende al sal hebben geantwoort. — Kome tot den laesten

brief. T'is my lief, de heer Cambregh wel is overgekomen, wilt myne gebiedenis aen hem doen. Gistren wiert my geseyt, dat herwaerts gescreven was, dat de doot van de heer Friquet voor de saken van de Keiser seer ontidigh was geweest; daerop ick seide, dat de Graef van Sintzendorf, die van alles wiste soowel als de heer Friquet, in een dagh ofte twe van Coln, daer was, in den Haegh konde syn; daerop geseyt wiert, dat hy daer niet hadde kunnen bliven, en seide ick, wel soo lang als het druckste van het werck duerde, ende dat een ander daer waer die een wenigh afgericht wiert; my dunckt dat men het alsoo wel hadde behoren te doen, dan men vraeght my gheen raet, nogh wenigher soude men die volghen. — Dewyl de H: Staten int voorjaer een sterke vloot kryghschepen in zee willen seinden, synder vele die willen hopen, dat die sal dienen om de Fransen te water te attaqueren, ende dat voorts de Spaensche te lande tegens deselfde sullen helpen, andre kunnen haer dat niet inbeelden, maer vresen, ick weet niet wat, en komt haer seer vreempt voor, dat men weder spreekt van vergoedinghe van schade door de Munstersche uyt de Spaensche plaetsen gedaen, ende geloven dat vele van de Regeringhe haer aen Vranckryck sullen souken vast te maken, om soo tot genigher tyt van de Engelsche te vresen te hebben. — Men heeft hier al voor een tyt geseyt, dat van de steden tot pant aen de Staten niet en soude vallen; nu is geseyt, dat de Keiser syn consciensie-raden soude hebben gevraeght, ofte dat soude moghen geschieden, ende dat die geseyt souden hebben, dat dewyl de H: Staten haer sooseer aennemen om de Catholike Religie te verdrucken ende de hare voort te setten, dat te groter gevaer daerby souden syn, sulcx dat men gelooft men van haer assistentie sal souken op alle mogelyke middelen van versekeringhe, sonder noghtans sodanighe pant te gheven. — Het is meer als billick, dat de Heer Ruwart, die het principaelste instrument geweest is dat wy tot soo goede vrede gekomen syn, daerover een beloninghe bekomt. My is gevraeght hoeveel Spikenisse wel soude waert syn, t'ghene te weten is uyt het inkomen, dat my eens kunt schriuen. — De doos met tulipanen is nogh niet

hier, soodat perikel sal staen dat niet verderven, waerom uyt die commissie niet veel danck sal hebben; sal daerover heden scriven aen de heer de Famars. — Monsr de Guित्रy is den 21ⁿ deses van hier naer Praegh, soo seyde, om de landen te sien, dan daer warender die geloven, dat oock een tour naer de Churvorst van Saxen sal doen, om daer oock versekeringhe te doen van de sincere ende goede meninghe van de Koningh van Vranckryck. Aen de Keiserinne heeft hy van wegghen de Koninghinne gepresenteert een horologie met diamanten, 3000 daelders waert, ende heeft hy van hem selfs geschoncken een wayer ende eenighe hantschoenen; naer dat exempel van de Keiserinne, heeft by alle damen geregaleert met alle galanterien, soodat enighe gekreghen hebben dat wel 3 à 400 daelders waert is, andre minder, en heeft hy hier de reputatie gelaten, dat seer discreet is. De Keiser heeft aen hem geschoncken syn contrefeit met diamanten, dat 4000 Ryxdaelders kost. — Van het renunciëren van de Vorst van Sulzbach is het nogh niet alles gedaen, hy wilde wel beter conditie hebben en by de Keiser bliven. Syn nicht, die versproken was aen den Ertshertogh van Insprück, gaet trouwen met een Vorst van Saxen, welckers suster Picolomini gehadt heeft. De Keiser sal haer geven de uytsetting, als aen de Princessen van dit huis, dat is 100 m. guldens; dit [in] gelt; en opdat sy niet vermindere van titel, sal sy den andren dagh als getrouwt is Durghlucht genoemt werden. — Ick hebbe al grote obligatie aen de Graef van Hornes, dat my soo gelieft te recommanderen ¹⁾; kan ick sulcx noyt verdancken. Versoeke myne schuldighe gebiedenis aen Syne Genade; wensche nogh eens aen alle vrunden en bekenden een gelukzalich nieujaer en blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh dienaar,
G. van der Goes.

1) Zie blz. 371.

Apart moet nogh segghen dat Guitry hier grote in-fluentien gegeven heeft, ende schynt wel dat men hem ontsien heeft, alsoo hier verlof was gegeven te werven de vier regimenten naer Milaen, dan wilde niet dat de wervinghe hier in de voorsteden soude geschien, maer twee ofte drie mylen van hier op de dorpen; nu laet men de wervinghe in de voorsteden toe, maer sonder trommel te roeren. Tot de recruite van de Keiserlike troepen sal de wervinghe int Ryck geschien ende is nogh niet begonnen. My komt voor, dat men nogh wel geneghen is hem in slaep te laeten wiegen, ende sal men niet anders doen als gedwonghen synde. Het is gewisch dat de Ryxsteden de Keiser grote dinghen aanbieden, dat veel meerder willen geven als wel gehouden syn; die het slechts met de Keiser menen, gelooft men alleen de Catholike en Gheestelike Vorsten syn, soo slecht gaet het nu in de werelt toe. Aen Hartung is uyt Hollant voor de Graef Gualdo een hope blaeu boeckies en anders, ontrent een riem papier groot, gekomen, daer hy de historie van Engelschen krygh uyt sal componeren. Te oordelen naer t'ghene ick van hem hebbe gesien, dunckt my dat noyt onnoselder scribent hebbe gesien, dan, hy sal de naem van dien groten man mede in Italien bekent maken. — Behoeft niet te twifelen, ofte verstae de kruisies seer wel sonder aenwisinghe, en oock meer, als daer maer een wenigh lucht van hebbe. — Gistren een maent, wiert int huis daer logiere een paert verspeelt, t'ghene een Hongersche Graef Esterhasy toebehoorde, die het geschoncken was van de Graef Illeshazi; ider soude drie Ryxdal: daer op setten en waren maer 22 in alle, en wiert ick daertoe oock versocht ende wierp ick met drie stenen in drie mael 42 ooghen, soo dat het paert hebbe gewonnen; het is gewis, dat 100 Ryxdal. waert is. De Graef Illeshasy hadde het gekocht om 180 Ryxsalders; is een oprechte Tartar, van een gemene hooghte van een rypaert, maer extreem dick en starck van lyf en leden, en kort van benen; gaet soo een starcke stap, dat in een uir van Delft tot Rotterdam soude gaen, ende loopt seer wel. Daer synder diet garn soude hebben, maer goekoop, omdat het my niet veel en kost en dat geloven, ick het

niet wil houden. Sal het liever wegh schencken, als onder de waerde geven. Soo gelegentheyt hadde, soude het Uwe Ed^t toeseinden; weet het daer wat raers soude syn; als het door de stat gaet, staen alle menschen stil om het te besien, en is seer wel gemaect en draecht de kop wonder schoon; is bruin van haer als isabel, dat de roskammers hier valck noemen, met alle extremiteiten, als oock manen en staert swart; sal het mogelyck, soo de ambassadeurs hier niet lang bliven, overseinden, soo niet wel en verkope. Dees morghen ten vyf uiren 1668 op jaersdagh wensche nogh voor de derde mael geluckzaligh nieujaer aen Uwe Ed^t en aen alle vrunden en bekenden. Het is nu den vyfden dagh dat vriest, t'ghene het seer starck doet.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CXXXVII.

Harde vorst. Blauwboekje tegen de Prinsen van Oranje. De Bisschoppen van Straatsburg en Metz te 's Gravenhage. Jaargeld van den Resident de Groot. Gezantschap naar Weenen uitgesteld. Gezantschap afgereisd naar den Koning van Frankrijk. Resident van den Keizer heeft nog geen gehoor gehad. Vereering aan den Resident van Frankrijk. Verwarde staat van zaken in Engeland, dat de Spaanschen niet kan helpen. Verandering in Portugal. Gezantschap van Brandenburg aan Frankrijk. Bezoek aan den keizerlijken Resident. Afschaffing van het Stadhouderschap bezworen. Beleening van Geertruidenburg afgelost. De gift der heerlijkheid Spijkenisse aan den Ruwaard niet doorgestaan. Onderhoud der Fransche garnizoenen in de veroverde steden der Spaansche Nederlanden. Kwaad bescheid van den Koning van Frankrijk aan den gezant van Lunenburg.

Koop van landen en gorsen in Cromstrijen. Landbouwberichten. Schade aan de koopvaardij- en visschersvloot. Hooge krijgsambten zullen begeven worden. De zoon van neef Gool, Raad in den Raad van Brabant. Klacht van de Koningin van Portugal.

Gekomen in die van 5 Januar 1668 ¹⁾.

Mijn Heer.

Tot antwoord van UEd^{ts} van den elfden December, sal seggen, dat de castangien ende sorbus hebben geset, alsmede de aeckers, die hoope dat groeyen sullen, hoewel seer gerompelt waeren, en hoewel het hier van St Stevensnacht, den eersten mael, soo hart heeft gevroosen, dat men over eene nacht ys op de vyver heeft geloopen, soo sullen geen noot hebben, alsoo in ons kelder niet en vriest, daer in zandt staen. — Hier is een blaeu boextie, genaempt de dubbelde Victorie ²⁾, wensche dat over te seinden. Daer werden de Princen van Orange seer slecht uytgemaect, haere victorien van den Bosch, Maestricht en andere, gescholden, als maer alleen connende dienen tot haer glorie ende de ruyne van het landt, omdat het soo kostelycke houkinderen syn, en haer voorts verweeten den tocht van Loeven en Tienen en het verlies van Schencken-schans, en dat dien tocht meer als hondert tonnen gouts gecost heeft. By hetselve boextie werden de daden van de jegenwoordige twee heeren de With, seer naer mérite uytgedruckt, daervan de historien met de tyt wonder sullen syn en ongeloofelyck. Ick gelooff dat wel gedenckt, wat advisen daer gesien hebt over den brandt tot Londen ende wat onsteltenis die daer gemaect heeft, soo dat daer geen parabole toe nodich syn, al ist

1) Later op den brief aangeteekend.

2) Dubbele Victorie verkregen door de wapenen, over wijzen Raad en beleid der . . . Staten-Generaal. Uitgewrocht door De Gedeputeerden, Volmachtigde en KrijgsOversten van dezen Staat. Vertoond in een t'Zamenpraak van drie Personen, varende van Leiden op Haarlem Bij malkanderen gesteld, door H. van V. L. 4°. Amsterdam. Bij Libertas Ergo, en Pugna Pro Patria. *Knuttel*, l. c. n° 9587.

dat int Vlie 140 van ons coopvaerders, een onwaerdelycken schat hebben gebrandt. — Den Bischop van Straetsburch ende Mets hebben hier eenige daegen geweest en veel conferentien gehadt met den heer d'Estrades, doorgaende in het bywesen van [de With], daer wonder veel te scrijven en vryven is geweest. De heeren syn, nu het werck wel hebben geadjusteert voor Vranckryck, gescheyden en verrocken. — Den eersten seyt my, de Resident de Groot heeft een pensioen van 10000 gulden ter maent van Vranckryck, seer wel betaelt, soodat wel sien cundt dat voor Spange off Keyser niet veel te wachten is. — Oock is d'ambassade naer Wenen half verset; iemandt seyde my, dat hy reeden hadde te geloven, dat het by de Directeurs, van handelinghe met vremde potentaten noeyt voor goet gemeent was, dat wel mocht geloven, omdat het voorseecker is dat de heer van Beuningen, als extraordinaris ambassadeur naer Vranckryck gaet, en in alle haest toestelt een equipage van 2 coetsen, elck met 6 paerden en twee overpaerden, daertoe ¹⁾ 6 handpaerden, dat is samen 20 paerden, daertoe 4 pages, 8 laqueyen, 6 edelluyden, die elcx met een knecht sullen gaen met het leverey van den ambassadeur, soo dat noeyt van hier soo costelyke ambassade is affgesonden, en heeft daertoe al getrocken 40000 guldens. Die het uyt den mondt van Monsieur d'Estrades hebben gehoort, seggen dat het is aengesien om de partage van het jaer 1635 noch naerder te bevestigen ende vast te stellen, daeraen nu niet meer twyfele, omdat den Ad^t Kintschot ende andere van Staet my dat oock hebben geseyt. Daeraen cundt nu wel oordelen, dat Baron Goes geen meerder miraculen soude connen doen als dengeenen die nu gesonden is, daarmede noch geen conferentien syn gehouden en oock langsaem sullen bycomen, cum nihil adferat ibit foras, met Homerus. — Daertegens heeft den Francen hondertduysent cronen wissel gecregen, en eenige portretten van de Coning met diamanten omset, die cunnen miraculen doen. — In Engelandt staet het soo verwart, dat niet apparent is, dat de Spaenschen sullen

---

1) Bovendien.

eecker hout dat de
 rby dan noch compt
 et heel accommode-
 t dat Ryck door die
 als dat van Polen.
 en Vrancryck houdt
 yck wesen sal, alsoo
 s het maer helpen
 Envoié, UE. bekende,
 r de genome moeyte
 beleeft ende discreet,
 aelde wilde niet aen-
 ft doen geloven, dat
 om die barière tussen
 alle haer bedroogen
 cundt bedencken. —
 hap is voor Kersmis,
 is de belening van de
 t-den-Bergh affgelost,
 iet gemindt is. — De
 en, soo men seyt om-
 nden dat men iets van
 er men besigh was om
 derode ende Geertruy-
 : te verheelen aen de
 s off Spikenis was een
 off heel abuys is, off
 soo door de luyden te
 e beduyden is, off wel
 lyck huys in Rynlandt
 hoorde te beschryven 1);
 ry lang wat daer voor
 intrigues aen syn. — tot hetgeen uyt den

mondt van Mr d'Estrades compt, dat syn Coning uyt de
 contributien die uyt Vlaenderen treckt, in de gecon-
 questeerde plaetsen tot garnisoen onderhoud en wel be-
 taelt 30000 man, en dat noch, nu het landt geruineert

1) In de Ridderschap.

is; en als het daer alles wel stondt, wilden die luyden niets geven voor haer Coning, receperunt mercedem. Uyt deselve mondt compt, dat den Coninck van Vranckryck aen den Envoié van Lunenburch hadde geseyt, dat hy verstaen hadt van Weenen, dat syn meester syne troepen aen den Keyser hadde gepresenteert; dat hy het voor sekert wist; dat hy staet gemaect hadde hem nochtans van die troepen tegens de voortyt te sullen dienen, om alle secours voor Brabant te beletten; t'geen dien minister met soo een bitterheyt wiert toegebeten ende gedreyght, dat soo hy syn wil daer niet van en hadde, dat hy met de tyt wel revensie soude crygen, dat den goeden man stondt en beefde. Daer aen mogen de Duytsche Vorsten sien, hoe sy hoffjonckers sullen werden als Vranckryck de Nederlanden meester sal syn. — Ten is niet om den quaden standt van de gorsen dat tot die coop gecomen ben, maer, soo gelooff, omdat de luyden vreesden, dat over den 200ⁿ penning souden gequelt werden, die de heeren van der Nath hebben gegeven; doch ick was als verseeckert dat daerover niet gequotiseert syn en oock al voor desen is affgescreven. De Burgemeester Halling, die het wonder wel kent, boot my, voor de helft over te doen, 200 ducaton tot vereering, oock wiert het heel 32 in eene masse opgeveylt, daer mogelyck niemant soo sin in hadde. Met het gors staet het wel; aen het westen is het plaetie, daarvan voor desen veel hebt gesien, aen het landt verheelt, en is wel groot hondert en meer mergen, daer de geul tusschen beyden geloopen heeft is geen vier duym water. Daer staen verscheyde regels haert en henip. — .....¹⁾ die ick voor twee jaer hebbe doen setten, die heel wel en rustelyck wasschen, soodat in volcomen possessie syn; aen het oosten staen met die van het landt van Esch te accorderen, als wanneer gesamentlyck een onderplaet souden overgaen, daerdoor de ebbe buyten het sandtbaecken soude moeten omvallen en dan naer landt gedrongen werden. Indien het met de geldinge van

---

1) Uitgesleten.

granen maer wat beterde, soude welhaest cans sien om 4 à 500 mergen te bedycken aen de westzyde, als maer op aen geleyt wiert, met menichvuldige dammen om slyck te crygen, want de vlackte is groot genouch. De beste sack tarruw gelt 14, 15 à 16 schellingen, de gerst 30, 32, 35 de beste, somer off winter sonder onderscheyt, alleen erten en boonen, die niet gewassen syn, syn duyrr, en gelyck weet, moeten niet te min alle lasten betaelt werden, die excessyff groot en swaer syn. Tot noch toe heb het zaet niet vercocht, omdat veel geweecken was door het Engels zaet dat hier gecomen is, dat nu sal ophouden; hope dat naer de vorst weer op goede marckt sal comen; in allen gevalle moet voor Paesen vercocht werden, wandt het geldt nodich hebbe; daer is geen uytvoer van cooren by gebreck van scheepen; van een last wert 30 gulden voor vracht betaelt alleen op Vranckryck; d'oorsaeck seyt men te syn, omdat d'Engelsen van ons over de 600 scheepen soo genomen als verbrandt hebben, en die werden in een jaer niet weer gemaect, behalven de oorloghscheepen en vissers. — De weeck nu aenstaende vergadering sullen alle hooge militaire charges vergeven werden, en alle dubbelt, om de jalousie wech te nemen. Den Prins Tarente seyt niet paralel met den Ryngraeff Lieutenant-Generael te paert te willen syn, maer dat absoluyt Generael pretendeert te wesen, en dat ooc daertoe orderes van Vranckryck heeft gecregen; dat staet ons al wel by provisie. — De zoon van neeff Gool is dese weeck Raet in den Raet van Brabant geworden. — In plaets van een brief, verval tot een heele historie, en souden veele dingen daerin oock te pas comen, so men met de waerheyd danck conde behaelen; als wel weet, neen. Eyndige daerom met de groetenisse van alle vrinden en blyve

Mijn Heer,

UEd. dienaer,
A. van der Goes.

De Coninginne van Portugal claecht, dat soo goede maeght is, als uyt Vranckryck is geгаen, en dat con-

scientiewerck waert by soo een Coning te slaepen, daeraen wel siet dat de France vrouwen heyliger syn als de Spaensche, exempel de Coningsmoeder van Vranckryck; hierover valt al wat te glosseren.

CXXXVIII.

*De jonge Oostenrijksche Prins overleden. Voorgenomen ver-
tooningen afgezegd. Gezantschap altijd nog gewacht. Ge-
ruchten over plannen der Staten omtrent de Spaansche
Nederlanden. Franschen naar Polen, wat hen daar te
wachten staat. De Grootte Turk gewurgd. De Janitsaren
bedreigen Turkije. Over het gewonnen paard. Weerbericht.
Toezending van boeken, zaden, enz.*

Ween, 15 Januar 1668.

Mijn Heer.

Eergistren op Vridagh smorgens voor elf uiren, is onse Prins van dese werelt gescheiden, daer vyfthien weken ende twe daghen geweest was; van dat geboren is tot op Sondagh voorleden is wel te pas geweest, dan dien dagh was de minne eenighsints anders als naer gewoonte, men vraeghde haer wat hadde, die seide, haer tyt van suiveringh; de vrouwen meenden dat het selve gevaerlyck voor de Prins was, sonden om een andre minne, daervan dat kint terstont een grote katarre en verkoutheyt kreegh, wilde of konde niet meer suighen; daerop wierden de doctoren geroepen, die het hebben gelaten, geclisteert en Spaensche vliegghen en een fontenel geset, en voorts soodanigh gehuist, dat die jonghe Prins van hier heeft moeten verhuisen. Men hadde al voor ses weken geseyt, dat de Keiserinne weder swangher was; voor acht daghen seide men dat het niet is, en nu weer dat is, t'ghene ick gelove geschiet, om de Keiser ende de gemeente te troosten,

die seer bestort syn. — Op voorlede Dinsdagnacht is op dees syde van den Donau een aertbevinghe geweest, dat men op vele dorpen ende in de voorsteden is gewaer geworden, en oock in de stat, ende seyt de gemeente dat een quaet omen is; het sterven van de Prins, t'ghene soo kort daerop geschiet is, beduit gewisch niet goets voor dese landen; wat widers te wachten staet weet Godt en leert de tyt. — Men heeft hier langhen tyt besigh geweest over een seer schoone comedie, die dees beginnende weeck soude gespeelt geweest syn, soo als oock een vierwerck dat niet groot maer aardigh soude geweest syn, dan, nu is alles uyt en is de tyt gekomen om op wat anders te dencken. — Het lang vertoeven van de ambassade van de Heeren Staten doet geloven daarvan niet komen sal, ende is my van een Spanjaert geseyt, dat de Prins van Nassau herwaerts niet soude komen om iets te handelen, maer alleen omdat hy den Overste Wurst niet in de wegh soude staen in de handelinghe ende conditien, die sy met hem willen ingaen. — Op nieujaersdagh is my geseyt, dat de Heeren Staten met de Koningh van Vranckryck gesloten hebben, de Spaensche Nederlanden mede te helpen aentasten, ende daarvan een stuck souden hebben; nu wert het van soo veel orten uyt het Ryck gescreven, dat daer niet tegens te seggen is. Hier syn Fransen die seggen, dat sy thien tegens een willen wedden, dat der Staten ambassade niet sal komen ende dat sy wel weten, dat de Staten niet sullen doen t'ghene haer Koningh niet aengenaem waer, soo dat het wel schynt, dat de vryheyt die by zee bevochten hebben, wel een slavernie by lant soude kunnen voortbrenghen. — Hier is gescreven, dat de Fransen met een legher onder de Prins van Condé door Duitslant naer Polen wilden marcheren, ende dat sy alrede tot dien einde by Philipsburgh gereschap maken, om, als de rivier van ys sal vry syn een brugge te slaen. De Polen, die niet goet Frans syn, verlanghen niet soo veel als dat, ende geloven dat daerdoor de laeste ruine der Franschen in Polen soude syn, ende dat daerdoor selfs die ghene die goet Frans syn, de wapenen teghens haer souden nemen, soowel als die teghens haer syn. Wat daer uyt komen sal moet men afwachten. Voor drie weken is hier

al geseyt geweest dat den Groten Turck gewurght was; luden gisteren uyt Hongeren [gekomen] seggen, dat het op de frontieren van Turkien soo geloofd wert, t'ghene goet waer om Candia te behouden, alsoo in de voortyt veel te liden sal hebben, alsoo 10000 Janitsers van alle de frontieren aen dees syde gelicht voor veerthien daghen derwaerts aen syn; dat is al het nieu dat wete. — De tulipanen hebbe nogh niet, hebbe naer Franckfort gescreven, soo nogh daer syn, dat soude planten. — Wegens de wissels hebbe niet kunnen adviseren, alsoo maer op nieujaer meende ses maenden kost te betalen, t'ghene my eer geeist is; sal met den eersten weder 100 Rixdal: moeten hebben. — Gistren was de Prins van Lotheringhe myn paert sien, en dede my heden vrighen of te verkopen is; ick merck wel, dat hy mede het garn goekoop soude hebbe, dan, onder 100 Rixd: gheef ick het niet; waer het by Uwe maer 100 Ducat waert. — Wy hebbe neghen daghen vorst gehad, al tamelyck starck, nu nogh doy nogh vorst, dickwils snee en nevel, soodat seer ongesont weer is. Ick hope en bidde Godt, dat het by Uwe aldaer beter magh syn ende dat Frater Livinus met de wassende daghen in krachte magh toenemen. Freilin schryft my, dat het met haer slecht staet, laet my eens weten door Uwe Ed^{ts} hoe het met haer is. Hiermede versoecke myne gebiedenis aen alle vrinden ende bekenden die Godt bewaere ende blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh dienaar,
G. van der Goes.

Den 29ⁿ Novemb: 1667 hebbe naer Francfort gesonden een klein kasje, daerin is het paerde-balet int Italiaens, dat kunt behouden, alsoo den druck schoonder is als t'ghene hebt, t'gheen kunt weghschenken, soot wel besteet wert; daerin syn vyf exemplaren van Germania trionfante, daer van een sult behouden, een geven aen de zoon van Secretaris Graswinckel, de andre daer wilt. De conterfeitsels van Graf Zrin hebbe eens van de schilder gekocht 25 om

een Ryxdaelder, doet daermee soo goet vint. De silvre naelden die by het toetsteentie syn, hebbe gekoght $3\frac{1}{2}$ Ryxdaelder, is de proef van silver, t'ghene men op het steentie stryck en daer nevens hetgheen men wil weten, soo siet men terstont hoeveel het waert is, van een tot 16 toe, en is wel juist. Hetgheen int doosie is, heeft ider syn bescreving in de papierties daer in is. De terra sigillata gebruicken de aptekers in de medicine; daerin syn eenighe castagnien en tamelyck veel akers, die terstont kunt steken soo het aertryck open is, soo niet, leghtse in duinsant in de kelder, om te steken soo haest syn kan. De grote amandelen syn met dunne schilpen, die oock, soo haest syn kan, wilt steken ofte in de kelder inleggen. Hier synder die het voorlede jaer gesteken syn, met de punten onder, die in dees somer langher als twe voet lang gewassen syn. De kleine is een ongemenen aert en syn buiten als pirsen. Saet van elsen is daer al veel by; al het saet is van dit jaer, uytgenomen van bouken, ipen, is van hetselve van t'voorlede jaer. Indien nogh meer larckensaet begheert als t'ghene gesonden hebbe, dat met moeite uytgebroken is, soo wilt de knoppen in de son leggen, in twee of drie daghen sal het saet daeruyt vallen, ende t'ghene niet nodigh hebt voor dit jaer, laet dat in de knoppen bliven, het sal over een jaer soo goet syn als nu, en dunckt my dat het noyt soo volkomen geweest is, hoewel de knoppen noyt soo klein geweest syn; soo niet elsensaet genough hebt, soude nogh meer kunnen seinden, alsoo het nogh niet al uyt de knoppen gevallen is. Weet niet meer te seggen, alsoo gelove ider syn bescheyt by hem heeft.

Mijn Heer,
 Mijn Heer van der Goes,
 in de Molestraet
 Haghe.

CXXXIX.

Nog uitzicht dat het gezantschap zal komen. Wervingen in Holland, waar de hooge krijgsambten vergeven zijn. Douai aangetast. Castel Rodrigo wacht geld uit Spanje. Stille wervingen in Oostenrijk. Oordeel van den Raad-Pensionaris over bijstand aan de Spanjaarden. Temple levert zijne brieven in. Frankrijk moet afstaan wat het heeft genomen. Het gewonnen paard moet in Oostenrijk blijven. Prijs der paarden in Holland. Bestellingen. Landbouw tijdingen. Weerberichten.

Gekomen met die van 19 Januar 1668. ¹⁾

Mijn Heer.

Dien van den 31ⁿ December 1667 is my, d'eerste in lange, op Donderdagh off gisteren bestelt, die veeltys maer Vridags comen als wanneer te laet is te antwoorden. Hoewel getwyffelt is off die twee heeren ²⁾ wel bij UE. souden comen, omdat Vranckryck daer soo wat schynt tegens te hebben, soo doet my de Graeff van Hooren (die UE. doet groeten), noch geloven dat comen sullen, maer niet soo haest, omdat niet gaen om daer iets ten principaelen te handelen, maar alleen om den eenen van cant te hebben en den anderen om soo nog wat zandt in de oogen te werpen aen degeene, die noch eenigen schyn van gesicht, verstandt off oordeel hebben, want moet men in der daet gelooven dat daarvan seer weynich versien syn. — Dat groote wervingen hier gedaen werden is seecker, ende syn de hooft militaire ampten oock vergeven, dat het soude weesen om leegh te staen, is niet te geloven, en off men al wiste wat d'intentie waer en wat daer mede ondernomen soude werden, soude te vergeeff syn over te scryven aen die geene, qui saniora consilia

1) Later op den brief aangeteekend.

2) Nl. De gezanten der Staten, te Weenen.

nec capere nec exequi vellent, als men het voorlede jaer heeft gesien. — Dat Douvay soude aengetast werden, is haer verseeckert meer als drie weecken eer het geschiede, ende dat uyt soo seeckere weetenschap dat niet behoorden te twyffelen; alsdoen wilde men niet geloven en dorst men noch wel vergen aen diegeene, die het waerschouden, den aucteur te noemen. — My is van daegh voor seecker geseyt, dat Castel Rodrigo, aen Don Esteven heeft gescreven, dat hy nu voor seecker gelt uyt Spangien verwacht ende dat hy oock volck dede werven, waarmede hy de Francen noch met meerder vigeur meende te repouceeren als hy het voorleede jaer hadde gedaen; lyckt hy niet een groote clouckert? — Indien de Keyser eeniche directie heeft ontrent de saecken, soude veel beter het accort, met de Luynenburgerse over haere troupen gemaect, daer connen machtich werden als van hier crygen, en is het oock seer sorchelyck voor my daer naer te vraegen voor soo veel dat noch gesecreteert werdt. — Den secretaris Biscop, die hier op den dachvaert is, vraeghde my om wat zaet, en voorts spreekende van het gemeen, vraegde van UE goets hadde; seyde: van die secrete wervingen, daerover hy lough, en seyde dat men daer seer kleyn hardt hadde omdat men niet opentlyck dede werven, al off de Francen de schrick daer al in hadden, en dat men ons wel wilde vergen dat wy voor souden gaen, omdat sy, als wy heel geengageert souden syn, ons op haer welgevallen verlegen souden laeten. — De heer Crambregh heeft my wesen besoecken en vertelt dat de man die het al doet, hem geseyt heeft, als Syn Ed. seyde dat, soo wy niet assisteerden, heel de saecken souden verlooren gaen en wy quaede naerbuyren souden hebben, daerop antwoorde, dat wy ons selven in die gelegenhey, met intyts toe te tasten, moesten voorsien; t'geene Syn Ed. opnam als een verclaeringe van hetgeene ick voor desen hebbe gescreven over A° 1635, ende oock by naerder bijeencomste de interpretatie daarvan rondelyc te sullen versoecken wat daarmede seggen wilde. Hier syn verscheyden opinien over dat werck, maer houde het daervoor, dat het sal syn sooals by myne voorgaenden. — De heer Tempel, envoie van Enge-

landt, heeft gisteren syn credentialen overgelevert, die heel ampel leggen, en seyt Syn Ed. dat macht heeft om in twee à drie cessien alles absolutelyck aff te handelen, om vast te stellen, dat Vranckryck alles wat genomen heeft, soude moeten overleveren; daertoe hier sommige oock wel syn genegen, maer gelooff d'engagementen van de machtichste aen d'andere syde syn en meest weegen sullen, en daerom laeten al onder het volck loopen, dat men d'Engelsen niet mach betrouwen, dat het schelmen syn en diergelyck, om als men ander concludeert, het voor de gemeente een oogh te geven. — Het paert dat UEd. door den dobbel is te beur gevallen, oordeele oorbaerlycker datelyck te vercoopen, als te houden tot dat gelegenthey soudt hebben hetselve over te seynden, want costen veel en ben oock geen groot ruyter; als het alhier was, soude mogelyck lang moeten houden, eer op een goede prys te connen vercoopen, doch laete alles aen UE. discretie. De paerden syn hier soo goede coop dat het wonder is; het paer coetspaerden, dat voor desen 500 gulden coste, can men nu voor 300 of 350 crygen; de granen syn hier noch soo slap, dat niet vercocht connen werden, het zaet maer 40 £. Dat de tulipaenen noch niet te recht gecomen syn is my leet, hoedanich die comen, hoe lang geschoten, moeten evenwel geplant werden, sullen noch groeyen, hoewel de bollen sullen cleynder werden, verhaelen het lichtelyck weer; wat nu van de castangen en eyckels sal comen, sullen sien, omdat soo seer gerumpelt waeren. Vreese; hebbe die in nat sandt geleyt en stincken alreets heel vys. Ick hebbe aen alle vrenden UE. gebiedenisse ende groetenisse gedaen, die Godt loff noch wel te passe syn, UEd. seer bedancken dat haers soo specialyck gedenckt, en neemt frater Levinus daer seer groot vermaeck in. Blyve naer groetens van alle deselve, nevens d'onse

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

r quaet weer en
vyff daegen son-
der een vercouent-

ken. *Het gezantschap
ring van tollen op den
k in een rechtsgeding
n in het gezicht voor*

27 January 1668.

alier Guillaume Tem-
k alle natien onver-
est, die gedacht had-
in de provincien ende
n geexamineert wer-
gevonden hebben om
te conclusie op Maen-
uach g-- i wedersyts guarentie,
men seyt dat het soo spoedelyck handelen en sluyten is
geschied, omdat de Francen aen d'Engelsen hadden ge-
presenteert, by aldien sy met Vranckryck wilden ageren
ende de Nederlanden helpen conquesteeren, en met ons
oock breecken, dan aen haer de provincie Zelant soude
volgen, alsmede het landt van den Briel en Helvoetsluys,
ende dat, by aldien eerder accommodement gemaect wiert,
als die generaele conquesten souden gedaen syn, dat sy
dan geen peys met ons souden maecken, voor dat de
steeden van Vlissingen, Rammekens, der Veer ende de

Briel in d'Engelsen handen souden gestelt syn. Hiervan seyt men, dat den envoieé de copie, gescreven uyt de propositie van Monsieur Revingi, heeft overgegeven, daeraen veele gelooff geven; hoet is off niet, daer is beslooten de partyen te vereenigen, ende sullen de twee mediateurs maecken, dat beyde contentement sullen moeten hebben, ende soo iemandt niet en wilt, sal men den onwilligen daertoe dwingen te water ende te lande. Soo de Engelsen als desen Staet, sullen elcx 40 scheepen in zee brengen, ende voorts te lande elcx 14 duysent man te voet ende te paerdt, om daermede d'onwilligen tot de reede te brengen, t'geene ick gelove dat op costen van Spangien sal uytvallen, alsoo men hier sal dringen op de alternative, die men seyt by de Spaensche soude syn aengenomen; dat niet wel te geloven is, omdat de landen te bewaeren ende besetten, haer tien mael meer souden costen als waert syn. Dat is in dat besluyt seer notabel, dat de Francen met geen leger int velt sullen mogen comen in de Nederlanden, off dat van de geligueerde op het lyff sullen gevallen werden, ende dat, soo sy aen andere oorden tegens Spangien willen ageeren, dat niet doen sullen mogen, dan naer den lesten May. Hierover stomacheert Mr. d'Estrades seer en seyt, dat het de les ende de wet geven is aen den machtichsten Coninck van Christenryck, maer wat de mediatie aengaet, dat syn Coning daertoe die presentatie heeft gedaen, om een eyndt van den oorloch te hebben; dat mach men geloven soo men wilt, ick en veele met my niet, omdat het niet waert soude geweest hebben, om een stadt twee à drie van importantie eedt en peys te breecken, soo groote costen te doen ende soo veel arme gemeente te ruineeren. Als die tydinge in Vranckryck sal gecomen syn, sal men haest hooren hoe de Coning dat neemt ende duydt. De Sweeden en Brandenburgers, hebben die ligue op Woensdach mede geteykent; waerop Donderdags off gisteren de Graeff van Dona van hier is uytgeleyt en, met desen oostenwindt, tydelyck ¹⁾ in Engelandt sal syn; den Cancelier van

---

1) Tjldig.

Cleeff gaet mede over, soodat het heel in erenst tegens Vranckryck aengaet, die haer de monarchie al heel hadden ingebeelt, en spracken men te Parys niet anders, als dat de Coninck Amsterdam most sien; hierop gaet de heer van Beuningen oock in aller haest wech, en sullen de heeren Prins Maurits van Nassau ende Beverning oock met den eersten vertrecken; men seyt haer versoeck sal syn, de tollen, door intermise van K. M^t, op den Ryn ende andere stroomen te verminderen, waerdoor aen Duytslant selve, ter saecken van den aff- ende uytvoer, groot voordeel soude toecomen. — Desen avont hebben het proces tusschen het landt van Nesch ende ons affgemaect, ende sal het lant, leggende ten zuyden van het slootie offte de reede, die soo dickwils is toegedempt en weeder opgemaect, comende by de sluys van het landt van Nes, ende beginnende by de grynte, in twee gelycke deelen gedeelt werden; ende daer de helft valt, daer sal een sloot gedolven werden in den haeck uyt het voors. slootie; ende daer de sloot, teynde het slyck, int water comt, van daer sullen van t'landt van Nes hebben wat aen de oostsyde valt van het compas, dat zuyden en noorden uyt die sloot op het eynde vallen sal, en ons t'geen aen de westzyde vallen sal, en sullen nu gesamentlyck een dam affbrengen; indien voor desen dat soo waer geaccordeert geweest, souden veel profyt hebben gedaen. — Ick heb verstaen uyt de Heer Halling en Bischoep, dat wy 12 duysent man sullen werven ende 48 scheepen met den eersten toetaeckelen, omdat men vrees dat Vranckryck hem qualyck sal inschicken, en het sal evenwel op costen van Spangien gaen; doch ick hebbe het soo heel vast niet. Alle vrynden syn in redelycke gesontheit, doen UE. groeten; eyndige, want het is heel laet, ende blyve,

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CXLI.

Tulpen en zaden aangekomen. Toebereidselen van Oostenrijk om troepen naar de Spaansche Nederlanden te zenden. De veroveringzucht van Frankrijk met alle middelen te beteugelen. Ongeraden voor de Staten een deel te bemachtigen der Spaansche Nederlanden. Slechte staat van zaken in Candia. De Turken in Hongarije verwacht. De Grana als gezant van Oostenrijk naar Spanje. Antwoord op berichten uit Holland. Persisch woordenboek gevraagd. Paard nog niet verkocht.

Ween, 5 Februar 1668.

Mijn Heer.

Op gistren als tot de koopman was wat gelt te nemen en oock quitantie gaf van hondert ryxdal:; vraeghde ofte nogh myn doos niet hadde bekomen, seide niet gesien te hebben; dat op Donderdagh goet hadde gekreghen van Franckfort, dan dat daer niet by was; waerom nader bedachte, waer het soude moghen syn, en von de doos in een vat met foelie, daer seer wel bewaert en droogh was; de tulipanen waren eenighe een tarwgraen lang gewassen, andre begonden maer even te schieten soodat die ontwifelyck nogh wel sullen wassen, als allenelyck eenighe wenighe, die seer bol waren; na de middagh hebbe die terstont wesen planten, in seer bequame aert, sooals oock de pruime-stenen, soo dat mogelyck daer van nogh iet te hopen is. My heeft beter gedacht, dat goet hier terstont te planten, als nogh tyt te versuimen met het naer Gratz te seinden, daer nogh de Heer van Wassenhoven nogh syn vrou thuis syn, ende daerom tenemael verloren souden gaen; de andre saden ende de twe wortelen sal voort seinden, alsoo my geseyt is, sy dat lyden kunnen; de bygeleide gedruckte syn my lief, hebbe die nogh niet kunnen lesen; den 29^u Novemb: hadde een casje vaerdigh, groot als een riempapier dat de koopman doen wilde voort seynden, dan is bliven staen, alsoo met sijn andre waren niet wel soude hebben gepackt, waerom het nu maer voor drie weken

heeft gesonden; sal nogh acht daghen syn eer tot Franckfort komt, soodat hope het haest sult hebben, om te planten tghene daer in is. De castagnien en eikels, soo gelove, hoorde men in duinsant te leggen, als te vooren gescreven hebbe, wat widers daarin is, staet te sien in het bigeleide. Weete niet wat het in heeft dat uwe twe van de voorlede maent niet gedateert syn; het boeckie van de dubbelde victoria, sal garn sien. — De komste van de Staten-ambassadeurs by de Keiser doet vele geloven dat wat voor Spanien te hopen is, ende vertrouut men mede dat de Engelschen de Heeren Staten sullen aanmanen om de Fransen niet groter te laten werden, ende stelt haer dit hof alhier aen, om nogh teghens April 30000 man vaerdigh te hebben om naer Neerlandt ofte elders te moghen seinden, soo dat indien de Heeren Staten met de Engelschen haer maer een wenigh willen inlaten, na het vertrouwen van vele, men de Fransen de wegh wel soude wisen die gekomen syn. Daer syn afgesanten van Chur-Ments, Coln, Trier, Bisschop van Munster en vele andre, die syn om de vrede te bevorderen; ick weet uyt de eerste dat de meninghe is die voor te stellen sooals het de Heeren Staten met Swede gemaect hebben, die alle conditien in den Haegh hadden vastgesteld ende soo den Koningh van Sweden hebben voorgehouden; daer op geseyt wiert, dat die manire seer hart soude voorkomen, sooals het de Koningh van Swede mede dede, daerop men antwoorde, dat hy het evenwel hadde moeten aennemen, soodat te verwachten staet wat sy den Keiser sullen voorhouden, alsoo nogh gheen audientie hebben gehad. Sy seggen dat de Heeren Staten den Heer van Beuninghe naer Vranckryck seinden, om de vrede daer mede te bevorderen, dan ick weet wel dat andre menen dat het is om te maken de verdelinghe van 't ghene een ider van de Nederlanden hebben sal. Ick spreke niet van luiden van dit Hof, maer van afgesanten van Vorsten uyt het Ryck en andre, die niet genogh weten te seggen hoe onwaerdelick de Heeren Staten van de Koningh van Vranckryck werden getracteert, soo als oock van hem getracteert werden eenighe van die vorsten, waerover die van hem seer afkerigh werden; ende geloven niet, dat

de Staten liden sullen, dat hy haer nader komt. — De Graef van Sintzendorf, die by de Vorsten van Lunenbergh syn saken heeft voorgebracht, is gelast weder thuis te komen; wat van syn handelinghe geweest is, wete niet. Moet seggen dat my van een afgesante uyt dat Ryck geseyt is, dat vele geseyt wiert, dat de Hollanders, gelyck met de Fransen, gansch Nederlant wilden hebben ende helpen wegnemen, daerop hy seide: hebben de Heeren Staten niet enough gesien, wat ongelegentheynt haer een eenighen Bisschop van Munster gemaect heeft, die niet onversiens haer op den hals is gekomen, maer dat sy selfs eerst hebben aengevanghen; syt verseekert, dat indien de Heeren Staten, soo sy de Spaensche Nederlanden helpen wegh nemen, sy gansch Duitslant op den hals sullen krighen en wenigh vrinden in de werelt sullen hebben, alsoo op hoop van beuyt volck om niet sullen krighen. Ick wil hopen dat daer niet op aen sal komen. — In Candia staet het seer slecht en gelooft men het met de voortyt sal voortgaan, en dan den Turck weder in Hongarien ageren, alsoo daer seer grote magazinen maken van munitie van oorlogh en anders. — De Marquis de Grana staet met den eersten op de post wegens de Keiser naer Spanien te gaen; naer schynt wacht men nogh op eenighe brieven uyt het Ryck, eer hem af te vaerdighen. — My verheught het met de gorsen soo wel staet, en oordele ider morghen ambacht 100 daelders beter is als Uwe Ed^t het gekocht heeft; ick soude niet raden daervan nu iets te verkopen; dat sal beter kunnen geschieden als men dickt ¹⁾, indien men het niet al houden wil; het sal mogelyck best syn te accorderen met het lant van Esch, soo maer op eenighe billickheyt kan geschieden, ende indien men met een slootie t'overgaen de ebbe buiten het santbaken konde wisen, soude grote slicken maken. — T'is mij lief, de zoon van neef Gool in den Raet van Brabant is; laet mij weten wie in sijn vaders plaets is, alsoo den tolck van de Turcksche spraeck my daer naer gevraeght heeft, ende of men niet soude kunnen hebben

---

1) Bedijkt.

syn Dictionarium Persianum ¹⁾, soude syn in Engellant gedruckt. Ben teinde, versouke daerom myne particuliere gebiednisse aen Frater Livinus, soo oock aen alle andre vrienden en bekenden, die Godt in gesontheyt tot zaligheyt beware en blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts}.
oetmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

Soo myn paert om de halve waerde wilde geven, soude wel kooplyu vinden, tghene niet int sin hebbe; als by quamp soude het laten gaen. — My is weder gekort een rekening van over de thien Ryxdalders aen briefloon.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CXLII.

Reis naar Brabant. Antwoord op tijdingen uit Weenen. Staat van tegenweer van Antwerpen. Geestelijken daar ontmoet en wat met hen verhandeld. Misoegen tegen Castel Rodrigo. Verschil van wenschen en belangen in Brabant, waar men achteloos is en zonder zorg. Koningsmark in Franschen dienst. Worst aan het werven. Verder Brabantsch nieuws. Over gevraagde en lezenswaardige boeken. Familieberichten.

Hage, den 21 February 1668.

Mijn Heer.

Van Brabant thys gecomen synde, daer ick acht à 9 daegen met myn huysvrou, nicht Graswinckel en neeff

---

1) In handschrift nagelaten Dictionarium Persico-Latinum, gevoegd in Edmund Castell's Lexicon heptaglotton.

Adriaen de Bye geweest hebbe, hebbe gevonden UE. van den vyfden deser. T'is my lieff geweest te sien, dat de tulipaenen ten langen lesten noch te rechte syn gecomen, daervan ick hoope, dat ten minste van elcx wel een sal wassen, hoewel wat voys syn uytgedrooght, doch sullen de couleuren soo schoon voor d'eerste mael niet vallen, maer, als in de maent van July opgenomen werden ende wel gedroocht, sullen bequaem syn om weder verder gesonden te connen werden en dan weder op haer couleur comen. De zaeden, die op wecht syn, sal soo haest als overgecomen syn planten en zaeyen, maer oordele dat het onnodich is meerder te seynden, omdat daer niet veel profyt van te wachten hebben, en van raryteyten heeft men aen een boom twee à drie haest genouch; de appel-larken, voor desen gesonden, hebbe ten deelen voor de winter gesteecken; sal d'andere nu steecken; t'geen daer aff comen sal, valt wilt en vol steeckels, gelyck ick van de voorgaende peerties bevinde, die hoewel voor de tweedemaal verent hebbe, noch even wilt blyven, soodat beter oordeel, dat men in een brieff eynten over seynde, die, als drie off vier botties lang syn, goet genouch syn en noch tyts genouch hadden connen comen, als maer voor Paeschen off corts daernaer hier hadden connen syn, maer dewyl daertoe mogelyck geen occasie soude connen syn sonder groote kosten van port, is beter gelaeten. Dat het paert niet hebt connen vercoopen is my leet, en oordeele evenwel dat het beter is vercocht en berouwen, als gehouden en berouwen, want als het al lang sult gehouden hebben, sult, de verteerde kosten affgetrocken, daer niet meer van maecken off overhouden als nu mogelyck contant gelt condt crygen. Dat twee brieffen sonder daten ontfangen hebt, is geschiet, soo gelooff, door haestichheit in het sluyten off dat die des daegs te vooren hadde begonnen en soo versuympt te dateren. -- In Brabant waeren geweest om tapyten te coopen, die geseyt wierden goede coop te syn, maer hebben ons reeckening niet connen vinden, want waeren off al te costelyck ofte slecht. Soo noch geheught die gesteltenis van de vesten van de stadt ontrent het casteel, soo hebt wel gesien dat die seer slegt waeren; daer hebben

die van de stadt nu de schoonste wallen en bolwercken doen maecken die ergens te sien syn, en onder in het water staen goede palisaden, maer, naer ick verseeckert ben, waeren in de stadt maer 5 stucken geschudt, daervan drie effeuysten hadden, d'andere hebbe gesien dat men begonde te maecken, maer doordien de ligue tusschen Engelandt ende ons gemaect is, syn die luyden weder geheel in slaep, en meenen dat het intrest van Hollant om de Francen soo naerby niet te hebben, haer van alles sal guarenderen. Ick hadde het geaccordeerde in het latyn by my, t'geen aen de patres ende den abt van St Michiel liet sien, die daer copien van deden scrijven; de leste, hoewel van de Staten van Brabant, hadde het noch niet gesien; ick vraeghde off dan Castel Rodrigo aen de Staten soodanige saecken niet bekent maeckte, hy seyde: dat haer nergens van sprack als van noodt van gelt; dat hy de Staten bescreven hadde, ende dat, naer dat tot Brussel elff daegen hadden aengehouden, als nu alle vergadert waeren, geen audientie hadden connen crygen en desperaet waeren gescheyden en vertrocken; seyde oock mede dat, indien men de boeren hadde toegelaeten op de Francen los te gaen, dat haer alle souden hebben deruineert om dat sy geen viandt vreesden ende sonder achterdacht allesints vageerden; daer is oock een verboth geweest, waerby aen de boeren verboden is eenige hostiliteyt aen de Francen te doen, om reeden dat de Francen daer door oorsaek souden nemen, alle dorpen en huysen te branden, die daer nu soo grooten contributie aff trecken, selfs tot van de heeuy ¹⁾, die naer Brussel vaeren: is dat niet wel gegouverneert? — Uyt de nevensgaende missive van den Coninck van Vranckryck, sult connen sien in wat achtinge hy is ²⁾; alle ingesetenen syn ten hoogsten tegens hem misnought, niet sonder reeden, en houden hem als een verraeder ende dieff, doch t'schynt hy soo goede vrienden te Madrid heeft, dat hy noch voor drie jaer in syn loffelycken dienst is gecontinueert, en sal veel

---

1) Heuden == kleine vaartuigen.

2) Nl. Castel Rodrigo.

gelt becomen; men oordeelt het onnodich is te seynden, want als het hier heeft, sal hy het met costen weder naer Spangien off Portugael seynden als voor desen, dat men voorby soude connen, ende het gelt t'synder ordonnantie daer besteeden. De geestelycken syn generaelyck genegen voor Vranckryck, doch de gemeente om onder desen staet te comen; elck meent dat veranderlickheyt haer vorderlyck soude syn; t'is seecker dat soo niet langer bestaen connen, want, wat contribueeren, hebben daer geen effect van, maer werden dat vrywillich quyt, en tgeen noch hebben, wert haer van hun eygen volck noch benomen. De soldaten hebben, tsedert het slaen op Calloo, geen betalinge gehadt; die vant casteel gaen met quartieren bedelen. Oock selfs d'officieren syn ontrent 180 sterck, en om de plaets te defenderen soude wel 3000 van node hebben, soo geen vyff duysent. UE. cundt nu oordelen, hoe het met d'ammonitie is gestelt. — Hier wert voor seecker geseyt, dat Coningsmarck met twee duysent man aen Vranckryck sal gaen dienen, soodat alle verwondert syn, wat de lyguen al sullen uytbrengen. — Den oversten Worst is hier gecomen, sal oock een regiment werven; daer wert hier groote toestel gemaect op een velttocht; daer tegens doet men in Brabant niet medt allen, als alleen dat haer eygen landt door quade directies laeten bederven; die van St Michiel hadden 24 man gehouden, de arme patres societatis maer een, en claegen beyde even seer; al dat volck is voor vier maenden betaelt en affgedanckt. Frater Vitalis, die gesproocken hebbe, doet UE. groeten, soo als oock doet nicht van der Goes, die met haer E. kinderen noch heel welvaerende is. Ick sal, soo can, de Dubbelde Victorie ¹⁾ en andere fraeye boexties met d'ambassadeurs over seynden, daertoe mogelyck wel occasie sal crygen. — Ben teynde alle nieus, daerom sal eynden en seggen, dat frater Lieven al slechter te been wert door de beroerte, hoewel de appetyt noch al goet is. Hy doet syne gebiedenis en bedanckt UE. dat syns gedencckt; alle singuliereyck doen UE. groeten, die UE.

---

1) Zie blz. 403 en 419.

ende ons bemaeghschap syn, soo als wy mede doen,
ende bidden Godt almachtich om UE. langdurige gesont-
heyt tot zalicheyt. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaar,
A. van der Goes.

Ick sal neeff Gool aenspreecken, van alles informatie
nemen, en, soo het dictionarium crygen can, overseynden
met d'andere boeckties.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CXLIII.

*Het verbond tusschen Engeland en de Staten, Zweden en
Keur-Brandenburg ten bate van Spanje. Regimenten voor
Milaan marschvaardig. De Grana als gezant naar Spanje
vertrokken. Courier uit Madrid bij Lion uitgeplunderd.
De afgezanten der vorsten van den Rijn in Weenen.
De graaf van Zintsendorf terug van het hof van Bruns-
wijk. Grootte brand in den Hofburcht te Weenen. Ge-
zantschap der Staten altijd nog in Weenen verwacht.*

Ween, 22 Februar 1668.

Begint aen de andre syde van den 23ⁿ dito. 1)

Mijn Heer.

Uyt dien van Uwe Ed^t van 27 January, sooals oock uyt
verscheide andren door deselve post gekomen, hebben
gehadt dat liga gemaect is tusschen de Engelschen ende

---

1) Wil beginnen.

ons, en dat twe daeghen daernaer de Sweden en Chur-Brandenburgh die mede hadden aengenomen, sonder dat men nochtans wiste op wat conditie die gemaect was. Den voorleden Maendagh heeft men die gekreghen ende wert door deselve de grote vreught, die men over deselve geschept hadde, al vry wat gematight, alsoo daer uyt blyckt, dat deselve meerder tot voordeel van Vranckryck als Spanien gemaect is, alsoo door deselve de eerste werden gemaintineert in al het ghene t'voorlede jaer hebben ingenomen ofte souden het equivalent daer voor krighen. Verstandighe liden hebben gelooft, dat de Franssen niet sooveel niet toequamp; wat de Heeren Staten nu voor bewysen gesien hebben, dat haer soo veel toelleggen, sal wenschen te sien; dan het is goet riemen sniden uyt eens anders leer. Ick hadde my niet kunnen inbeelden, die conditien autentyck waren, dan, heden is my geseyt hoe het soude toegegaen syn; te weten, dat Chevallier Temple last hadde met de Heeren Staten een nader ligue te maken, en naderhant oock te handelen, hoe haer te gedraghen in reguarde van de Spaensche Nederlanden, dan dat hy soo grote hardigheyt in de Heeren Staten hadde gevonden, dat gheen apparentie sagh tot andre conditien te komen, dat daerom die, soo de Staten wilden, hadde moeten aennememen. My is geseyt, hier den brief is, die de Staten na het sluiten van de ligue aen de Koningh van Vranckryck hebben gescreven, waerin sy haer in seer submisse termen excuseren deselve ligue te hebben aengegaen, en dat daertoe beweeght syn geweest om de Christenheyt in vrede te bronghen; wat daervan is, sal men aldaer beste weten; dat dunckt my, dat wel niet nodigh was te excuseren het aengaen van de ligue, alsoo de Koningh van Vranckryck van hem selfs heeft aengeboden gehadt, dat de Staten en alle andre souden willen guaranderen; oft hem ernst was sal de tyt leren. Dewyl hy nu soo haest int velt is om Bourgogne wegh te nemen, is niet te geloven dat hy hem met het gedeelte van Vlaenderen, t'gheene heeft, allenyck sal vergenoegen laeten. Hier wert veel geseyt, dat de Koning van Vranckryck soude aengeboden hebben de gansche Provincie van Zeelant ende een deel van Hollant

aen de Engelschen te geven, soo haer tegens de Spaensche Nederlanden ende tegens ons wilde helpen: al t'ghene my niet waerschinelyck voorkomt, dewyl de Staten haer dan by de Fransen soo excuseren, tghene wel niet nodigh soude syn, indien sy het met ons soo qualyck souden gemeent hebben; waertoe de Staten 12000 man werven en soo veel schepen in zee brenghen, weet men niet te gissen, alsoo sy wel met minder macht de Spaensche sullen kunnen helpen onder de voet houden, en indien sy tegens de Fransen willen ageren, soo met een legher int velt komen, soo is het al tyt; dan het sal mogelyck syn als voor alle tiden: dat *veniam corvis vexat censura columbas*, en sullen de Spaensche de bullen moeten betalen. Een Italiaen, Franschgesint, seyde gistren, dat de werelt seer verlopen was, indien den alderchristelyckste en aldermaghtighste Koningh syn proces soude moeten instrueren voor kaeskopers ende bierbrouwers; my dunckt, dewyl men dat heeft begonnen, behoort men het riguereruyt te voeren, anders sal men daer niet veel eer of nut van hebben. — Het recruteren van de Keiser gaet nogh al stilleties voort, en wert evenwel veel volck bijeengebracht; het recruteren van ruiters sal oock met den eersten beginnen. De vier regimenten voor den Staet van Milan syn tenemael vaerdigh, en het volck meest al ingesonden. — Den 4ⁿ deses is Marquis de Grana op de post naer Spanien gegaen met paspoort van Monsr Gremonville; t'is niet te geloven hy vry sal doorkomen, alsoo een courier van Keisers ambassadeur van Madrid, herwaerts komende, onwyt Lions tenemael is uytgeplundert ende syne brieven na Paris gesonden, soo dat blyckt hoe goet het de Fransen met de Keiser meenen. — Wat de afgesanten van de Vorsten aen den Rhy hier al uytrecten, hore niet, waerom gelove het niet veel is. De voorlede weeck is de graef van Sintzendorf weder hier gekomen, was ses weken langh aen het hof van de Vorsten van Brunswyck geweest, ende syn die saken daer al mede ten besten niet ofgehandelt.

23sten. Het bovenstaende hadde gistren gescreven en soo lang gediscouriert by gebreck van materie om wat te seggen te hebben; nu is wat anders voorgevallen, dat is,

dat dees morghen voor twee uiren brant is begonnen in de keiserlike burght, int quartier daer de Keiserinne Leonora woont; my is van eenighe geseit, dat het vier eerst heeft begonnen in een schrinwercker syn plaetse, daer hy werckt, om uyt te maken het ghene nogh onvolmaeckt was. Een Spaensche bedient van de regerende Keiserin heeft my geseyt, het gekomen was uyt de keuken van de Keiserinne Leonora. Als ick op de Burghplaets quamp, daer het paerdebalet gehouden is geweest, soo stonden 13 vensters, dat syn de kamers van binnen, in den brant en was aen te sien in de vensters als of men in een steenoven brant in sagh; het waren de tweede vensters van t'dack naer beneden te tellen; naderhant is alles doorgebrant na boven en is in de kamers van de eerste vensters gekomen, en na onder het dack, t'ghene al verbrant is. Wilt daer op nasien het paerdebalet in de eerste grote figur, daerin de gansche plaets gefigureert is, daerin staet aen de slinckerhant een tooren, daer aen het gesteuit is met wegh breken van het dack, t'ghene daer teghens aen is gebout, ende is van daer tot aen de andre syde, daer het horologie staet, alles verbrant, t'ghene precis alle het ghene dese Keiser heeft laten bouwen, dat is, al het ghene siet in de eerste grote figure van het paerdebalet, aen die syde daer men teghens aensiet soo als de prent is. De Keiserinne Leonora sal grote schade in haer meubelen en andre saken geleden hebben, en sal allesints, selfs waer den brant niet geweest is, niet sonder verlies afgaen, alsoo alles gevlucht was. Aen het ander eint vant gebou is het mede gestut door wegh breken, en is soo verbrant even alles wat dees Keiser nu regerende heeft bouwen laten. Den brant heeft geduirt tot naer achten, als buiten gevaer was dat verder soude lopen. — Ick gelove Uwe Ed' my beter sal verstaen, als ick doe t'ghene seght vant accord met het lant van Esch, dat ick gansch niet begripen kan; sout dat op een papiertie tekenen. — Soo an de Heer Crambregh toont het rosbalet, en seght dat alles wat dees Keiser gebout heeft is weghgebrant, sult precys kunnen tonen. — Segh weder, dat my lief is het proces met lant van Esch is afgemaekt, hoop dat wy daer by niet verkort syn. — Myn paert hebbe nogh ende

wenschte het te verkopen, dan, wegh geven wil ick niet, nogh oock verkopen om half gelt. — De Heer van Weininghen hadde willen scriven, dan laet het bliven, omdat gaet sien wat schade den brant gedaen heeft, is seer wel te passe ende doet syne huysvrouwe en kinderen groeten. — Al de werelt spreekt hier van de komste van ons ambassadeurs, en na het schynt wert dat gedurigh uytgesteld, en is gewisch, dat de raetslaghen diengeweghen oock werden uytgesteld, die men soude nemen. Versoeke myne gebiedenis aen alle vrunden en bisonder aen Frater Livinus. Blive aller dienaer

G. van der Goes.

My is soo terstont geseyt, dat de Keiser antwoordt gegeven heeft aen de afgesanten van de Vorsten an Rhyn, dat hy hem in gheen krygh sal inlaten, dat ick wel gelove, beter als contrarie seide, want syn wy hier tenemael vreedsaem. Met de naeste hebbe iets te scriven. — Het heeft weer aengebrant, t'ghene onder teghen den toorn aen scheen te sullen overbliven, soodat nu alles voortgegaen is wat dees Keiser gebout heeft ofte verbetert. Forsan ne memoria exstaret. Tot elven heeft dat nu geduirt.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CXLIV.

Veroveringen der Franschen. Vrees voor dien Staat. Munitie voor Candia afgezonden.

Hage, den 24 February 1668.

Mijn Heer.

Dese weynige om te verseeckeren de verovering van heel het France-Conté voor de Francen. Dolen heeft voor

desen 13 maenden tegengestaen en gaet nu in drie daegen over; is dat geen groote wysheyd van de Spangjaerden haer plaetsen hier soo te voorsien? soo staet het oock hier in Nederlandt. Dat exploit is hier tusschen den Bischop van Straetsburch, Cheurvorst van Cheulen ende Ments mitsgaders . . . gepractiseert; alle luyden syn daerover ontstelt, uytgenomen . . . die seyt, dat nu Spangie immers geen difficulteyt in de alternative sal maecken, alsoo niet meer sullen overgeven dat nu al quyt syn, ende als haer Nederlandt weder wert gegeven (dat ick noch niemant geloof) haer wert ingeruympt, sullen noch wel toe comen; is het qualyck gedreyght geweest aen de Keiser, dat, soo hy de Spaensche assisteerde, dat het de Coninck qualick nemen soude, ick maer seggen wilde beswaerlycker. Die hier het hoofd wat swaer hebben, vresen dat Vranckryck nu met alles sal spotten en ons oock, als Brabant meester is, aentasten, hoewel men gelooft dat hier beter tegenstandt sal vinden. — Voor Candia gaet van hier een buys met boscruyt geladen, die door capiteyn Braeckel en met noch ander convoy, derwaerts gaet, oock veel lonten, musquetten, granaten en anders. Die luyden hebben haer beter geweert als alle die Spaensche guyten, die het gelt trecken en den Coninck den minsten dienst niet en doen; de Coning van Vranckryck sal mogen seggen: Veni, vidi, vici. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene Dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CXLV.

Bericht op ontvangen tijdingen. Beklag over Brabant, dat ook door den Keizer behoorde geholpen te worden. Regimenten voor Milaan gereed; ook voor den Elzas. Geruchten dat Castel Rodrigo opgevolgd zou worden door den Keurvorst van Brandenburg. Keizerin weder zwanger. Zet den Keizer aan tot tusschenkomst voor Spanje. Staatkundige nieuwtjes uit Oostenrijk. Over het verbond ten bate van Spanje. Komeet zichtbaar in Oostenrijk. Beschouwingen over ontvangen mededeelingen. Onjuiste meeningen aan het Oostenrijksche Hof over de staatkunde der Heeren Staten.

Ween, 10 Maart 1668.

Mijn Heer.

De twe van 21 en 24 February hebbe ontfanghen onder een couvert; tis my lief dat die reis die vry in een kwaet saison had onderstaen, soo wel is afgelopen. My wondert, ons nicht van der Goes nogh tot Antwerpen blyft, soude daeruit oordelen, het gevaer aldaer nogh soo seer groot niet en is, ofte niet geapprehendeert wert, ten ware si haer dinghen wegh hadde gesonden ende alsoo alle uiren konde verreisen; my is seer lief, sy ende alle hare kinderen soo wel te passe syn, ben Haere Ed^t geobligeert voor de groetenisse en versouke by gelegentheyt myne schuldighe gebiednisse, soo oock aen Frater Vitalis; my is lief, die goede man nogh wel op is, hy moet al seer out syn. Tis elendigh te horen den stant van dat arme Brabandt; ick wenschte wel te weten wat die luiden nu seggen, die haer soo verhueghden als het ons kwalyck ghinck tegen den Bisschop van Munster ofte teghens de Engelschen, en nu hopen sy op niemant meer als op ons, dogh, soo te vresen is, al te vergheefs, want als de Engelschen en wy het al recht meenden, soo kan ick my nogh niet inbeelden dat wy alles souden kunnen goet maken; daerom preek ick niet anders, als dat de Keiser

30 M. man gereet en by de hant moet hebben, ofte dat anders nogh de Engelschen, noghte wy niet en kunnen doen, noghte oock onse genegentheyt sullen verklaren, alsoo te vergheefs soude syn, ende wy ons bloot souden gheven, sonder te weten op wien ons te stutten. — De vier regimenten naer de staet van Milaen syn vaerdigh, soowel die te paert als te voet, en syn de laeste al meest wegh gesonden, en beginnen de paerden oock te marcheren: de recruiteringhe van des Keisers voetvolck is byna compleet ende sal men nu de regimenten te paert mede recrutereren, die gemenelyck groten toelop hebben: gistren is vastgesteld vier regimenten, 3 te voet en een te paert naer den Elsas te seinden, die swaerlyck in een maent daer sullen kunnen komen, als al aent gaen syn; wat wederstant verder sal geschieden, sien ick nogh niet, allenelyck verwondert mij dat ick hier luiden sie vant grootste aensien ende dien den staet van Nederlant ten besten bekend is, die geloven dat nogh middel voor de hant is, om het overige niet alleen te mainteneren, maer oock om het genomen weder te krighen, en sie dat men verlanght op de komste van onse ambassadeurs, die men meende nu al acht daghen op reys waren, tghene de Heer Bloemendal, envoyé van Chur-Brandenburgh, hadde geseyt, tghene ick anders hebbe bericht. — Men gelooft hier niet dat Castel-Rodrigue ordre soude hebben nogh in Nederlant te bliven; hier is voor eenighe weken geseyt geweest dat men Chur-Brandenburgh tot gouverneur soude stellen, indien hy niet van andre religie waer, en hier geschieden soo wondere raetslaghen dat het niet te seggen is. — Het is nu meer als twee weken, dat de Keiser aen iemant, die ick ken, geseyt heeft dat de Keiserinne swangher is. — My is geseyt van soo goeden hant dat het moet geloven, dat sy aen de Keiser soude geseyt hebben, dat het ten hoogsten te verwonderen was, dat Nederlant soo verloren ghink ende dat hy daarvoor niet dede; hetselve seggen, is by de Keiser seer geapprehendeert geweest en sy was opgemaect om dat te seggen, door brieven vant Spaensche hof ende oock door den Spaenschen ambass^r; wat daarvan komen sal staet te besien. — Het schynt men hier seer verwacht wat de

Marquis de Grana in Spanien sal uytgerecht hebben, ende dat is seker, dat men hier tot gheen oorlogh sal resolveren, dan als men het niet ontgaen en kan. — Monsr Gremonville, Frans afgesante, ageert hier wondere personagien. Den 26ⁿ passato was hy te Eversdorp, daer het hof was naer den brant en bracht daer, dat Besançon en Salins over waren en Dole belegert. My is versekert van een voorname persoon die uyt het Ryck gekomen is, dat aleer de Koningh van Vranckryck hem op den tocht begaf naer Bourgogne, hy brieven verwachtte van Gremonville, ende als die gekreghen hadde heeft hy hem drie daghen daernaer op wegh begheven. Hier is geseyt dat de Franssen den Hertogh van Lorainen hebben opgemaect teghens Chur-Phalts te krighen, om door die middel mede nogh een door open te hebben int Ryck te komen; andre seggen dat de Koning in person naer Franckfort wil; dat weet ick, dat die stat haer voor jaer en dagh versien heeft; ofte vresen van Vranckryck ofte van Chur-Ments, is onbekent. Hebbe voren vergeten te seggen, dat Friburgh in Brisgou wert gefortificeert, t'ghene vry laet sal bykomen, alsoo daeraen seer veel te doen was als ick het hebbe gesien, en nu nogh meer vervallen sal syn als doen was. Men heeft by Uwe aldaer gemeent, dat Chur-Brandenburgh goet Oostenryx was; dat hy het geweest is, kan syn, maer nu versekeren die ick niet noemen durf, dat gansch contrarie is; daer synder die menen die verandering voortkomt van de wenigh viguer die men aen dit hof bespeurt. — Het sal curieus syn te sien, wat de geliguerde nu verder doen sullen, alsoo uyt Paris gescreven wert van 17 Februar. Ick hebbe den brief gelesen en extract genomen, t'ghene ick dan hier stelle: On ne fait icy que rire de la ligue entre l'Angleterre, la Hollande et la Suède, et on dit que Monsr de Pompone (die weghens Vranckryck in Sweden is), a desia empesché à Stockholm qu'elle ne soit ratifiée et on se fait fort de pouvoir destruire tous les desseins qu'on peut proietter, en fin on parle en termes de grand mespris de l'une et de l'autre nation, et on se promet de les pouvoir menager et induire à leur propre ruine pour le bonheur de la France etc. — Den

brant alhier is niet verder gegaen als in t'ghene de regerende Keiser gebout heeft, ende is daarvan oock niet het minste overgebleven. — Voorlede Dinsdagh is de Keiser naar Eversdorf gegaen, daer tot naer Pasen sal bliven. Komt dan na Laxenburgh op de reigherjacht als alle jaren. — Gistren heeft men hier een comeet gesien, s'avonts ten half sevenen; staet seer laegh teghens het suitwesten, heeft de staert seer lang; heden om die tyt is het niet klaer geweest, soodat die niet hebbe gesien, sal toekomende achinghe gheven. — Het sal hier lief syn, soo dien dictionarium kunt mede gheven. Hebbe al bygebracht wat bedencken konde om dit vol te maken, weet niet meer te segghen, als dat verheught ben de vrunden wel op syn, an die ick myne gebiedenis verseeke en particulierlyck aen Frater Livinius. Blive aller ende van

Uwe Ed^t ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

Apart moet nogh seggen, dat soo veel papier niet hadde behoeven te beschryven om te segghen dat gheen saet meer wilde. Dees weeck hebbe nogh een knoppel-doeckie, bijna een vuist groot, met elsensaet, waerby oock bloemkool is, gesonden; het sal in de goe weeck daer syn; gaet door een jong borst van Amsterdam die hier koophandel doet. Ick geloof hyt selve sal brenghen. Uwen raet, weghens het paert, is seer goet, maer kan ick die niet int werck stellen, alsoo niemant gelt daerop geboden heeft, ende indien ick er naderhant sooveel voor soude krighen als nu verteert, soo soude nogh gheen verlies syn. Soo ick het niet haest en verkope, sal ick een sael moeten laten maken, alsoo het nogh niet bescreden hebbe. Den raet die Uwe Ed^t gegeven is naer Brabant te gaen, om die saken daer te kopen, dunckt my niet soo goet, alsoo de tiden aldaer niet schienen te syn om de huisen op te schicken, dewyl dat maer alleen dienen kan tot aenloekinghe omme nogh meer geschat en geschoren te werden, daarvan, soo ick my inbeelde, de goede catholiquen meest moeten aenhouden. My dunck, dat men my sulcke din-

ghen wilde schencken, dat ick se niet gebruicken soude, ende soude enough kunnen syn, sine squallore et sine nitore. Ick hore hier soo vreemde dinghen, dat ick my enoughsaem schaem die te segghen; de voorlede mael al hebbe willen segghen, dan, door den brant viel my de tyt te kort, en nu wert het my nogh geconfirmeert, dat een voornaem groot heer (als men nu hier de tidinghe hadde van ons met de Engelschen in ligue te syn) is gekomen by de Keiser en heeft geseyt: nu hebben wy seer goede tidinghe ende soude te vergeefs geweest syn dat Uwe Ma^t volck soude geworven hebben; nu kunnen wy dat gelt sparen, alsoo andre teghens onse vianden sullen veghten, en diergelike sotternien meer. Ick vraegh of men hier meent, dat de Staten narren syn, dat sy haer alleen souden inlaten om een anders last te draghen, ende dat souden uytgelachen werden. Iemant sprack my van die ligue; ick vraeghde wat de Keiser soude doen, hy seide: stare riguardando; ick seyde dat sulcx seer wel soude staen; hy seide dat de Keiser gheen versekeringhe van de Hollanders en hadde; ick vraeghde wat versekeringhe de Hollanders van de Keiser ofte van iemant in de werelt hadden. In somma, alles is hier seer geckelyck, en luiden van verstant verwonderen haer, men niet en resolveert. Ick bekome reden te hopen dat men iet beters sal resolveren; ons Ambass^{rs} komste soude daertoe kunnen helpen.

Adieu.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CXLVI.

Vredehandeling met Frankrijk. Houding van den Raad-Pensionaris. Pandschap van Vlaamsche steden komt weêr ter sprake. Verschil tusschen den Raad-Pensionaris en den Heer van Noordwijk. Legerbevelhebbers. Samentrekken van regimenten in het Zuiden. Castel Rodrigo's inkomsten. Van Beverning naar Aken. Van het gezantschap naar Weenen komt niets. Zilvervloot ingewacht. Heffingen. De Ruwaard van Putten trekt weer te velde. De belooning volgt later. Antwoord op verschillende vragen. Zaden voor Weenen aangekocht. Geldelijke zaken. Promotie van neef Van Graswinckel. Lieven Van der Goes.

Hage, den 29 Maert 1668.

Mijn Heer.

Ick hebbe meer als te lang gewacht naer seeckerheyt wat de Francen souden doen op de versochte stilstant van de mediateurs. Nu compt het daer op uyt, dat den tyt van te connen handelen by Vranckryck is geprolongeerdt tot half Meye, sonder middelerwylen te willen stilstaen, om geen tyt te verliesen; seggen, altyts te connen weer-geven, hetgeen gewonnen hebben, als het soo goetvinden. ✕ Die soo seer heeft helpen bevorderen het exploit op Bourgondien, als synde nootsaekelyck om de Spaenschen te lichter tot de alternative te dwingen, vindt syn selve over de fierheyt van de Francen vrywat verlegen, soo hem geveynst; veele geloven dat weet hoe met haer staet, te meer omdat nu weer de handeling van de pantschap voor 4 milioenen schynt te sullen voortgaen, en sal het pant wesen, niet die steden die voor desen geseyt waeren, maer alleen Damme, St Donaes, fort Isabelle ende noch een fort daer de naem aff hebbe vergeten; beneffens dat gelt, souden wy onse troepen oock moeten geven om by de Spaenschen gebruyckt te werden, in garnisoenen, waer deselve wilden leggen, t'sy Camerick, Namen, Limburch, Luxemburch off andere frontieren, maer souden niet mogen in het velt comen. Daer was geseyt dat 6 regimenten in de polder van Namen souden geleyt werden, maer

met dese nieuwe handeling is dat weer aff, en sullen in die plaetsen leggen die genompt hebbe. — Daer is eenich onlust geweest tusschen den Heer van Noortwick en den Raetpensionaris, willende den lesten het grootste leger by Wurst laeten commanderen, daer onder den eersten, als synde ouder van jaeren ende officier en in veel occasien geweest, niet wilde staen. Prins Maurits sal maer een cleyne trouw commanderen ontrent Rynberck off Rees, daer onder den voors. heer wel wilde staen, maer dewyl Wurst den grooten hoop schapen moet hebben, die sal bestaen in 50 regimenten, die tot Rosendael sullen leggen, om op d'eerste tydinge van de comste van de Francen tot Antwerpen te connen syn, en soo die plaets sonder pantschap in besettinge te crygen etc. — Daer is een wondere handeling met de Staten van Brabant en ons affgesanten tot Brussel. — Hier is by ons dees daegen een coopman van Amsterdam geweest, die meer als drie smalscheepen ladinge voor Castel Rodrigo naer Portugael gesonden heeft; seyt, dat hy daer van daen is ende 30 duysent cronen jaers heeft, daerby het aengevoerde noch wat sal helpen. — Nicht heeft alles, wat costelyck is, al voor een jaer in Zelant overgemaect, en blyft maer daer, omdat van haer huys niet wel can, en als eenich ongemack quam soude datelyck vertrecken. — De heer Beverning gaet mergen naer Aecken, en is d'ambassade heel aff, als voor desen hebbe gescreven; men spreekt hier seer slecht van de persoon, aen wien de wercken geven getuygenis dat daer niet veel by is. — Dat de Keyserinne swanger is, can voor het toecomende wat goets beloven, als maer verstandt heeft, dat wel van doen sal hebben. — De veltstucken, legerwaegens, scheepensbruggen en alle andere toestel wert al sloop gedaen, die met desen oostenwindt in twee à drie daegen naer beneden sullen raecken waer willen. — Sonder veel spel te maecken syn met die windt 14 fregatten van hier uytgelopen om op de straetvaerders ende Capteyn Sweerts, die met het Spaens silver compt, tusschen de hoofden te cruysen; t'schynt de Francen daer wel sin in souden hebben; als die cregen waer Amsterdam bedurven, want is in 15 jaer soo rycken vloot niet gecomen. — Hier is wederom een 200^e penningh

over het jaer 1669 geconsenteert, ende wert den 100ⁿ penningh over dit jaer al gevordert; soo wy met Vranckryck in oorlogh quamen, soudē noch swerder schattingen te vresen hebben, gelyck evenwel de reductie van renthen tegens een half per cento oock voort sal gaen, soodat nu voortaan maer 3 $\frac{1}{2}$ sal getrocken werden, dat geen cleyne veer van de rentieren sal syn. — Het heeft met Spikenis noch niet doorgewilt, maer gaet den Ruart weder te velde, als dan tuys compt sal het voortgaen moeten. — Den brant, tot Ween ontstaen, hout men hier door practyck geschiet te syn, te meer omdat noch tweemaal gevolgt is: dat soude soodoende wel op syn Londens gaen. — Het dictionarium Persianum, dat daer gedruckt is, was hier noch niet gecomen, waerom gevreest werdt, dat heel met het gedruckte sal verbrant syn; daer is naer Oxfort over gescreven, om te weten off eenige boecken off exemplae- ren syn uytgegeven geweest, en soo eenige te crygen syn, sal overgesonden werden, hoewel veel sal kosten. — In plaets van neeff Gool is noch niemandt gestelt, by gebreck van iemandt die capabel is en in de taelen ervaren. — Op versoeck van de heer Crambregh hebbe van Leyden ontboden gehadt hondert en twee soorten van zaden uyt den tuyn van de academie, voor den botanicus van Wenen, dat een Fransman is. Ick gelooff hy hem sal bedancken; ider soort cost maer een stuyver, dat my gerestitueert is; gelooff den Resident daervoor grooten danck sal hebben off het veel waer; dito Resident claeght dat 9 ten hondert voor wissel moet geven, en wilde wel dat als UE. gelt voor doen heeft, dat dan daer op SynE. ordre treckt (soo het gereet genouch is, mocht het doen); sullen op UE. quitantie, soo het goet vindt, hem dan weder soo veel aentellen. Ick bemercke hem naeuw genouch geset werdt. — Wy hebben goetgevonden neeff Graswinckel naer Vranckryck te seynden om syne promotie; t'schynt hy wel gaeren naer Duytslandt soude gaen, doch, als daer al gepromoveert waer, soude mogelyck hier niet geadmitteert werden, als aen die van Loven en Douwaey geschiet, soodat het seeckerste best waer, ten waer in oorlogh raeckten, dat niet gelooff. — Frater Levinus is boven syne swackte, in de rechter syde heel geraeckt, soo dat het been niet can

roeren en treckt de voet heel om, als ons oncle dede. Voorts syn alle vrinden ende bekenden in goede gesont-
 heyt, bidden Godt UE. in gelycke te spaeren. Blyve naer
 groetenis van alle

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
 A. van der Goes.

Tot noch toe hebbe het affgesonden met baletten,
 boecken en zaeden niet vernomen; vrese te laet sal
 comen om te saeyen; de tyt is hier heel geavanceert, de
 granen seer slap, het cooren te velde is wat vol gras en
 vuyt, doch is sterck int velt.

A Monsieur,
 Monsieur van der Goes
 à Vienne.

CXLVII.

*Gezantschap uit Holland. Frankrijk wil tegen de Vier
 Waltsteden optrekken. Gremonville moet oorlog verklaren
 indien Oostenrijk troepen naar den Elzas zendt. Vrees der
 Evangelische Stenden. Vrees voor de Franschen, die een
 aanslag hebben gedaan op Hohenwil. Castel Rodrigo over
 de vredemakers. Vrees der Venetianen. Over de ontvangst
 van het Hollandsch gezantschap. Wrijving tusschen den
 Spaanschen en den Franschen gezant te Weenen. Monte-
 cuculi ziek. Keurvorst van Brandenburg Opperbevelhebber
 in Oostenrijk. Huwelijk des broeders van den Keurvorst
 van Beieren met Mademoiselle de Bouillon. De Vorst van
 Sultzbach en zijne wervingen. Wervingen in Oostenrijk.
 Bijeenkomst te Presburg. De Franschen in Opper-Hon-
 garije en in Polen.*

Ween, 29 Maert 1668.

Mijn Heer.

Van hier is seer wenigh te scriven geweest, t'ghene
 oorsaek is dat ick het soo langhe hebbe uytgesteld. In-

dien de ambass^s van de Heeren Staten haer reis soo langhe niet en hadden uytgesteld, soude meerder stof te scriven hebben; tot nogh toe is hier niet van importantie geresolveert, als allenaryck merckt men klaerlyck, dat de Keiser, ofte hy wil ofte niet, den krygh met de Koningh van Vranckryck niet sal kunnen ontgaen, alsoo hy, naer dat Bourgogne meester was geworden, aen de Switsers heeft laten seggen dat hy meninghe hadde teghens de Waltsteden te gaen (die leggen in t'Swartwalt ontrent het Lac de Constance, en is die stat een daer van, soo oock Linden, mede op het Lac geleghen en andre meer) ende indien sy haer inlieten voor die steden, dat sy syn vianden souden syn, gelyck de Keiser is (die steden gehoren aen het graefschap Tirol); de Switsers hebben dat aen de stat doen weten ende oock doen seggen, dat sy alles doen sullen wat haer op eenighe wyse mogelyck is om de gemelde steden te helpen mainteneren. — Hetghene men hier siet van Monsr Gremonville is mede seer wonderlyck; op morghen sal het 3 weken syn dat in den geheimen raet geresolveert was, vier regimenten naer den Elsas te seinden; dienselven naermiddagh, als dat smorgens in den raet was voorgegaen, versocht hy audientie by de Keiser, dien hy seide, dat hy ordre van syn Koningh hadde, indien die regimenten derwärts gingen den oorlogh te verclaren en wegh te gaen; het is gewis dat die stoutheyt de genomen resolutie heeft doen uytstellen, niettemin blyft men daer by om de regimenten te seynden. — Nu voor wenigh tyt, hebben de Evangelische stenden van t'Ryck seer beginnen te vresen, ick weet niet wat reden hadden, dat van de gheestelycke Vorsten souden onderdruckt werden, t'ghene nu tenemaal verandert is, ende beginnen nu de gheestelycken en voornemelyck Chur-Ments seer voor de Fransen te vresen, en doen alles wat kunnen om assistentie van de Keiser en het Ryck te hebben, soo dat de tiden veranderen. Den aenslagh die sy op Hohenwiel (een vestingh die noyt is ingenomen geweest in t'lant van Wirtenbergh) gehad hebben, sal haer wenigh genegentheyt van de Duitsen doen hebben, soodat alles wel anders soude kunen uytvallen als sy haer hadden ingebeelt. — Brieven van 9 deser

uyt Paris segghen, dat men daer aent Hof seer ver stelt was over de verklaringhe die Castel Rodrigo aen onse ambass^s gedaen hadde, dat de alternative aennamp en dat te vrede was met hetghene de mediateurs souden uyt spreken; die goede luiden sullen, soo men aldaer voor seker hout, niet alleen nogh Bourgogne nogh Vlaenderen willen afstaen, maer oock haer voordelen nogh widers souken. De Venetianen beghinnen mede voor haer seer te vresen, soodat wel soo vele vianden souden kunnen krighen, dat niet souden weten met wien eerst te beghinnen. — Hier was van eenighe geseyt, dat de Keiser swarigheid soude maken der Staten ambassadeurs te ontfanghen; my wert wel van goeder hant geseyt, dat, als komen, indien de Keiser ofte in de Nieustat ofte tot Laxenburgh mochte syn, in de stat sal komen opdat sy met te meerder solemniteyt souden moghen ontfanghen werden. T'is wel te dencken dat de Fransen die ambassade sullen souken te beletten, dewyl voor desen hetselve met effect hebben gesocht. — In de voorlede weeck heeft den ambass^r van Spanien aen de Keiser geseyt, dat soude moeten van hier gaen indien Gremonville hier aen t'Hof bleef; dat mede de Keiser hem soude moeten verklaren ofte het interest van Spanien wilde aennemem ofte niet, dat soo niet, dat Spanien Nederlant soude ten besten geven en sien alleen Spanien en Italien te bewaren, t'ghene lichtelyck souden kunnen doen, alsoo met het volck, t'ghene nu hier geworven hadden, 23000 man in den Staet van Milaen souden hebben, ende 19000 in Catalognien; dat alsoo haer van het interest van de Keiser en oock van het van het Ryck souden afscheiden, ende haer alleen laten tobben. Ofte alles soo breet geschiet is, wete niet seker, maer wel dat iets diergelike is omgegaen, ende dat men, dewyl niet anders syn kan, sal resolveren de wapenen aen te nemen, waertoe alle ofte de meesten deel int Ryck en voornamelyck de Ryxsteden seer geneghen syn. — General Montecuculi, synde in syn gouvernement te Raab, kreggh daer den 12ⁿ deses een specie van apoplexie, is hier gebracht en een wenigh beter, dan niet veel hoop dat weer te recht komt om syn ouderdom. — Vele, selfs uyt het Ryck, geloven dat, indien het voort wat tot krighen

komt, dat men soo van weghen de Keiser als het Ryck, de Churvorst van Brandenburg tot generalissimus sal versouken: t'ghene goet soude syn om vele insichten, en voornamelyck dat de Evangelische daerdoor grote trouwelickheit souden krighen. — Hoewel de broeder van Chur-Beieren sal trouwen met Mad^{elle} de Bouillon, soo schynt die Churvorst, soo veel geloven, de Fransen niet veel te vertrouwen. — My is geseyt dat de Vorst van Sultsbach, die van dit Hof is gegaen en ontrent Franckfort veel volck heeft geworven, syn dienst aen de Keiser heeft gepresenteert met de byhebbende troupen; men hadde gemeent dat hy voor Vranckryck hadde geworven, t'ghene wel anders moet syn, voor de Rhynsche ligue mogelyck, want van hem selven kan hy het niet doen, alsoo een arm Vorst is. Ick verhael dit niet omdat het gelove, maer omdat iet daarvan gehoort hebbe, soo Uwe Ed^t. daarvan mede iets weet, kunt het aen maelkander vast maken. — Sonder veel gerucht te maken kryght men hier al veel volck; wenigh tyts is nodigh om te sien wat daer van komen sal. — Gremonville seyt dat men hier wel in een goet postur is om krygh te voeren, dewyl men niet soo veel ghelt heeft om de hofhoudingh te betalen. — Den 16ⁿ April sal een byeenkomste syn te Presburgh, om te resolveren over den landdagh. — De Fransen geven oock grote influentien in Over-Hongeren, hoewel haer saken in Polen (t'gheen seker is) seer slecht staen. T'is wonder Uwe Ed^t t'sedert den 24ⁿ passato niet gescreven heeft, alsoo van daer het principale nieu te wachten is. Versouke myne gebiedenis aen alle vrunden ende bekenden ende namelyck aen Frater Livinus. Bidde Godt allen te bewaren en blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes
in de Molestraet
Haghe.

CXLVIII.

Onderhandelingen leidende tot het drievoudig verbond. Vrees der Zwitsers. Troepenverplaatsing van Frankrijk. Ellende in Brabant. Castel Rodrigo een Portugees. Keizerin niet zwanger. Krijgstoerusting der Staten. Keurvorst van Brandenburg gaat trouwen met Mad^{lle} d'Orleans. Haar huwelijksgoed. Gezant van dien Keurvorst uit Weenen vertrokken. Over het gezantschap dat uit Holland te wachten is. Brand in den Hofburcht. Neef Gool, tolk des Keizers voor de Turksche taal, en Persisch woordenboek. Botsing tusschen Turken en Hongaren. Regiment naar Napels. Kwijschelding van Keur-Ments aan den Keizer. Dienstbewijs voor den Heer Crambregh. Reis van neef Van Graswinckel. Koud weer in Weenen. Staat van zaken in Oostenrijk en aan het Hof te Weenen.

Ween, 18 April 1668.

Mijn Heer.

Dien van 29 Maert hebbe op Vridagh ontfanghen, even 5 weken naer den voorgaende, sooals oock gescreven was. Het is vele leet dat de Koning van Vranckryck soo wenigh doet de mediateurs te gevallen, ende niet wil stil staen tot de tyt die tot de handelinge heeft toegestaen; daer uyt sal te besluiten syn, van de te maken vrede niet komen sal, voordat hy het al sal hebben, als wanneer het wel vrede en stilstant sal syn. — Hier wert veel geseyt dat de Switsers soo seer ontrust syn over het soo ras weghnemen van Franche-Conté, ende dat sy nu vele ligue maken met andre plaetsen daerontrent, daer mede voor te vresen is; dan t'ghene wegh is, sal onder-tussen wegh bliven; de Koning, om de Switsers die wat ontstelt schenen, heeft syn volck, t'ghene in den Elsas was, van daer gevoert naer Luxenburgh, ende als die goede luy weer in slaep syn ende daer wenighs om dencken, gelooft men hy ontrent haer wederom sal beginnen te ageren, alsoo het geschapen is, hy meester van al sal willen syn en oock werden. — De brieven die hier uyt Brabant komen, seggen, dat de ellende, die sy aldaer

van haer eighen soldaten liden, groter is als die liden van de Fransen, soo dat sy wenschen te weten wie haer heer sal syn; mogelyck dat sy wel onder de Heeren Staten souden willen syn ende dat daerover te Brussel soo veel gehandelt wert. — Dat Castel Rodrigue een Portugis is, hebbe lang geweten; daer synder die geloven datter hier aen t'Hof syn, die om te wreken de onlusten, die met hem gehadt hebben als hier int jaer 1654 weggen Spaniën ambassadeur was, daerom soo met goede ooghen aensien dat Neerlant verloren gaet; maer of het dan weder beter sal gaen als Don Joan daer sal syn, staet te besien. — Vant swangher syn van de Keiserinne is weder niet, alsoo eenighe malen, en selfs in de voet, gelaten is. — Tot wat einde de H^{re} Staten schipbruggen in t'legher brenghen, soude moeten syn dat selve attaqueren wilden, ende niet alleen defensyf willen gaen. Soo het soo gemeent is teghens Brabant, sullen sy dat welhaest meester syn; soo teghens de Fransen, hebben die oock niet seer van noode. Ick hope dat Patria niet soo ongeluckigh sal syn van teghens Vranckryck te moeten vechten, voornamelyck dewyl het uytgeput is naer soo een sware krygh, ende soude dat juist uytkomen als den brief van Monsr de Lionne van t'jaer 1666 seyt; wenschte te weten of die autentyck is; als Engelant het al met ons soude houden en Sweden oock, waren wy nogh niet machtigh om de Fransen teghen te staen, en twifelt men seer aen de Sweden, dat die het met de Fransen sullen houden. — Chur-Brandenburgh, daerop Uwe Ed^t sooseer vertrouwt heeft, sal hem in den krygh niet inlaten, alsoo hem neutral verklaert heeft en gaet trouwen met Mad^{lle} d'Orleans (voor haer goet, soo men hier seyt, sal hy hebben het Hertoghdom Gulick, ende sal moeten helpen dat den Hertogh van Nieuburgh tot de croon van Polen komt, ende sal Vranckryck daertoe reet gelt, t'ghene hy wel nodigh sal hebben, moeten geven voor dat Hertoghdom); andere seggen, de tweede zoon van die Churvorst in Vranckrijk sal gaen wonen ende dat goet van syn styfmoeder daer verteren, ende indien die tweede zoon dan eens tot de Chur quamp, soude Vranckryck by hem veel vermoghen; hoe het is of niet, het is apparent, dat huwe-

lyck niet tot voordeel van t'huis van Oostenryck sal bybrenghen. — De voorlede weeck is Baron Bloemendal, afgesante van die Churvorst, van hier vertroocken, met groot misnoeghen dat hier soo qualyck was ontfanghen, en voornemelyck van een groot Minister: dat aen hem eenighe malen hadde gesonden om audientie te hebben, dat die niet en hadde kunnen krighen, en dat soo haest Gremonville hadde gesonden, hy wiert toegelaten; die hier het doen van t'Hof willen ten besten uytduiden, seggen, dat men hier geweten heeft hoe hy of syn meester by Vranckryck stont ende dat men daerom met hem niet heeft willen handelen, t'ghene maer alleen soude geweest syn om de tong te pellen, en daernaer te beter conditie in Vranckryck te maken. — Dat de ambassade van de Heeren Staten herwaerts niet en kompt, soude inbeelding kunnen geven dat deselve gheen groot respect hebben voor dit Hof; wat de reden eigentlyck is weet niet te oordelen; indien sy nochtans met Vranckryck in krygh raekten, t'ghene Godt verhoede, souden wel vertroude vruuden van node hebben. — Hoewel hier in t'eerste veel geseyt wiert, dat den brant uyt geleyt vuer soude syn ontstaen, soo geloof ick het noghtans niet; dat seggen is maer voorgekomen van den drift van de gemeente, die hem inbeelt, als een groter iet overkomt, dat het een andre oorsaack moet hebben, als of het een gemeen man overquamp. — Ick hebbe hier gemerckt, dat neef Gool correspondentie gehadt heeft met Monsieur Mesgnien, die hier Keiserlike tolck in de Turcksche tael is; deselve soude garn een Dictionarium Persicum hebben, indien te bekomen is, al moet 30 of 40 Ryxdals^s kosten; my dunckt, dat de Heeren Staten ofte de Oost-Indische Compagnie, ofte wel de luiden die in die quartieren van Turkien handelen, hem wel een souden kunnen schencken, alsoo hy dat wel thienmael soude kunnen inbrenghen, door het voortschicken van brieven ofte van een ofte andre syde, daertoe hy alle daghen gelegtheyt heeft. Sout het eens kunnen voor brenghen, doch sy doen wat willen, alsoo my daeraen wenigh geleghen is. — De Turken en Hongeren, hoewel het vrede is, kunnen haer niet wel verdraghen; hebben de eerste correspondentie

ghehadt met de vice-Commandant van Seinta, om die plaets over te geven, dan, is uytgekomen, en heeft hy hem naer Neuheisel begeven en laten besniden. Te Debresin is marckt, daer veel Turcken met gelt of waer van daen quamen. De Hongeren hebben alles weghgenomen; den bassa van Wardin heeft die Hongeren naer geset, die haer in een kerck hebben begeven en haer soo gedefendeert, dat 260 Turcken syn gebleven, waeronder den bassa, die, gequest synde, als wegh was gebracht is gestorven; al de omleggende Turken nemen dat seer qualyck, en wert by eenighe gevreesst, dat sy ons wel eens de Tartaren souden moghen op den hals seinden. — Hier wert weer een regiment van 2000 man voor Napels geworven. Op groot aenhouden van de ambass^r van Spanien, werden daertoe 6 à 800 oude soldaten gegeven, mits werfgelt daer voor leggende. — Chur-Ments heeft aen de Keiser laten terugh geven en geschoncken een obligatie van 100 M. Ryxdal:, over gelt aen Ferdinand 3 geleent; my dunckt syn afgesante hier, soos als die van andre vorsten, niet veel heeft uytgerecht, alsoo men niet wil in krygh komen voor dat andre daerin syn. — Met de naeste post sult weder te wachten hebben een wissel van 100 Ryxdal:; indien de Heer Crambregh my wil toeseinden een briefje van hondert of twe Ryxdal:, soo het terstont en sonder veel lopen ontfangen kan, wil hem garn dienen den Staet te versouken. — Dewyl het soo onseker staet wat van Vranckryck komen sal, weet niet of wel is dat Graswinckel derwaerts wilt seynden, te meer alsoo hy daertoe gheen sin schynt te hebben, t'ghene my wonder voorkomt, alsoo gemenelyck alle jonghe luiden liever naer Vranckryck als Duitslant gaen. Ick weet daerin niet te raden. — My bedroeft seer dat het met Frater Livinus soo slecht gaet, en gelove dat hy het op die wyse niet lang sal kunnen maken; Godt geve, dat alles tot zaligheyt magh uytgaen. Versouke myne gebiedenisse aen Syne Ed^t en alle vrunden, die Godt beware. Blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

Int einde van February hebben seer schoon en lieflyck weer gehad; daernaer seer schrael en kout en nu, na Paessen, seer grote snee, en drie vingeren dick ys in eene nacht en heeft die kou soo geduirt tot voor drie of vier daghen; is nu tamelyck goet, en oock tyt.

Apart moet nogh seggen, dat het hier wonder toegaet; gheen mensch weet te dencken wat het Hof voor heeft ofte doen wil; my is dickwils gevraeght of Staten ambass^s komen soude. Ick hebbe tot Uwen laesten brief toe geseyt, dat het niet en wiste, ende dat als sy myn raet begheerden, dat het niet raden soude, alsoo wel bleeck, dat de Keiser hem niet en wilde inlaten, noghte om [dat] syn eighen recht daerin gesubstitueert is, nochte op het aenhouden van syn schoonmoeder, nochte door alle de redenen die haer Ministers wisten voort te brenghen; dat daer uyt wel af te nemen was, wat hy voor de Staten soude doen. T'is nu wat meer als 14 daghen dat de Keiserinne een brief bequamp van haer moeder, de Koninghinne, die schryft, dat, indien de Keiser hem om het intresse van Spanie in Nederlant en andre quartierien niet en wilde aennemen, dat sy gheen brieven meerder van haer krighen soude, en dat sy haer voor gheen kint meerder en wilde kennen. De Keiserinne schreide daerover seer bitterlyck ende men hadde veel te doen om haer te troosten. — Wegkens de vrede met Portugal, is hier noyt eenigh courier ofte tidinghe recht door uyt Spaenien gekomen, waerdoor blyckt dat de Spaenschen mogelyck niet sonder reden niet veel met dit Hof te doen willen hebben. — Den ambass^r van Spanie heeft gewilt, dat men Gremonville wegh soude seinden, dan daer synder veel die geloven, dat Gremonville veel eerder machtigh waer, hem te doen wegh gaen; daer wert seer veel geseyt, dat hy soo met munt speelt; dat is gewis, dat misterien daer in syn, die gheen mensch verstaet. — De Keiser heeft grote conferentien alleen met de Vorst van Aversbergh, die oock seer dikwils met Gremonville spreekt, en klaeght Gremonville dat Keiserin Leonore soo teghens hem is, daer in sy haer seer verstandigh en wel draeght, en antwoordt daerop seer wel aen Gremonville. —

In de voorlede weeck is een op de post van hier naer Hartogh Carl van Lorrainen [gegaan]; het schynt wel half dat men aen syn neef, die hier is, eenighe troupen soude geven, om daarmede naer Neerlant te gaen, ende dat Hartogh syn zoon daarmede komen soude, al t'ghene niet veel soden soude aen den dyck brenghen. Men seyt my voor gewis, dat Gremonville syn saken heeft beginnen op te packen om wegh te gaen, dan dat men hem weder soo goede woorden heeft gegeven, dat nogh gebleven is. In somma, het gaet wonder toe. Hier synder eenighe die menen, dat de Keiser tot nogh toe niet anders heeft kunnen doen als hy tot nogh toe gedaen heeft. Men sal sien wat int toekomende daervan sal komen.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CXLIX.

Drievoudig verbond besproken en voorloopig vastgesteld. Niet Prins Joan Maurits, maar Wurst benoemd tot Opperbevelhebber. Botsing te voorzien met den Bisschop van Munster. Goede verstandhouding met de Franschen. Vlaamsche pandsteden en verontwaardiging van Castel Rodrigo. Ontvangen en afgezonden bestellingen. Over den Heer Van Weyningen. Weerbericht. Van het gezantschap naar Weenen zal niet veel komen.

Hage, 20 April 1668.

Mijn Heer.

Hoewel ick lang hebbe uytgesteld te adviseren, op hoop dat iets seeckers soude connen sryven, soo vinde my noch al in onseeckerheyt in het werck van de handeling tusschen Spangien en Vranckryck. Nu wert voor vast

geseyt, dat de partyen tot Paris eens souden syn en dat Hollandt beyde deselve met Engelandt belooft souden hebben, te guarenderen in hetgeene by het tractaet is belooft, soodat tot Aeken maer sal te teyckenen syn; van hier wert noch dagelicx alle toestel ten oorlogh gemaect, die bedenckelyck is, en gaet oock veel gelts om. — Voorleede Maendagh wiert by de Staten-Generael geresolveert over het generael commando van ons troupen, en hadden vyff provintien Prins Maurits vastgesteld, doch Hollandt en Utrecht stonden daer tegens en beletten voor dien dach de conclusie; des anderen daeghs, X ¹⁾ den nacht en goede influentien merckelick die humeuren vercoelt hebbende by degeene die goet gevoelen hebben, raecten twee provintien aff, als Gelderlant ende Overisel, soodat Prins Maurits te cort schoot, ende is Wurst daertoe vastgesteld, in weerwil van drie andere, die het concluderen tegens haer sin niet en connen beletten; daer wert geseyt, dat X soude geseyt hebben, dat Hollandt dat huys expres van alles wilde uythouden, en dat, soo daer haer sin niet in hadden, niet meer wilden contribueeren, en is daer al vry waarheyte aen. — Den Biscop van Monster, die de passagie difficulteert ²⁾, dreicht men op syn onvoorsiens te overvallen en het huys op te schicken, dat wel gaen sal soo Vranckryck daerin stilstaet; anders, soo de Prins van Condé met 14 duysent man derwaerts gaet, als veel brieven medebrengen, soude ons dat soo heel wel niet gelucken; dien Biscop heeft aen den Heer van Ameronge geseyt, dat hy het affront van de Iler-Schans noeyt en soude vergeten, ende dat hy niet schoonder soude soecken als daarvan eens revenge te hebben, al soude het syn leven costen. — De correspondentie, die continueel tuschen X ende den Francen ambassadeur is, doet geloven dat wy wel weten hoe met hem staen, want alle resolutien werden aen hem onderlinge gecommuniceert. — Alsoo van Castel Rodrigo geen resolut antwoord is gecomen,

1) Het schijnt dat in dezen en den volgenden brief met X, de Raad-Pensionaris van Hollandt wordt bedoeld.

2) De passage der Lunenburgsche troepen, door de Staten in dienst genomen. Zie blz. 452.

off ons garnisoen in de geaccordeerde plaetsen sullen trecken off niet, heeft men daerover aen Don Esteven geclaecht, daerop hy aen de Raet-Pensionaris van Hollant heeft geseyt (die het oock soo in de vergaderinge heeft gerelateert op syn Brabants): hy is een biest. — Brieven, per expres heden van den 16ⁿ van Parys gecomen, brengen mede dat het accordt tussen Vrancryck, Engellant ende ons was geslooten ende geteykent, en daer by vastgesteld, dat men Vrancryck de geaccordeerde plaetsen sal doen hebben, ende dat de stilstandt van wapenen, om de ratificatie van Spangen aff te wachten, sal geprolongeert werden tot ultimo May, doch compt daer een clauseltie by, dat de Coning elders syne wapenen niet en sal laeten roesten. Alle meenen, dat den tocht op Duytslandt sal vallen, om Rooms Coninck door de wapenen te werden, daertoe veel cans heeft, om de weynich lust die men seyt dat in t'Ryck is voor de Keyser, en dat de Francen meest haer gewelt doen met pistolen ¹⁾ in plaets van canons. Daer is nu al het verwacht ende uytslag van der saecken van den jegenwoordigen tydt. — Voor particulier, dat het castie met zaeden maer den 11ⁿ deser van Amsterdam syn affgecomen, ende het zacxtie, met Geestevelt gesonden, den 6ⁿ dito. Ick hebbe aen hem versocht de Dubbelde Victorie ²⁾ tot Amsterdam te willen coopen, alsmede Viva Orange ³⁾, ende soo UE. over te brengen. Dewyl soo goede quantiteyt van de eyckels was en heel droog, hebbe eenige opgebeten en bevonden, dat van binnen een worm hadden en heel vermolsempt waeren, waerom vrese, dat geene van al die sullen wassen, hoewel die te weeck geleydt hebbe; van degeene die voor de winter hadde gecregen en in sant in de kelder bewaert, comen noch geene op, alsmede van de castagnen. De sorbus en raere appelen staen al boven en comen wel voort. t'Schynt het andere goet hier

1) Nl. met geld.

2) Zie blz. 403.

3) Vive Oranje: of Tzamenspraak tussghen Een Uitersman, een Delvenaar, en een Brielenaar: Varende van Amsterdam na Uitrecht. Gedrukt tot Vrijhaven, In t'eerste Jaar der Hollandsche Vrijheid. 1668. Voor Vrank van Loevestijn. (*Knuttel*, l. c. n° 9687.)

off niet wilt aerden ofte te vooren hart droogh syn. — Ick weet niet wat reeden dien Geestevelt gehadt heeft van my te versoecken, dat adviseren soude wat van de Heer Weyningen was, wat syn doen was geweest etc. Dat seer favorabel hebbe voorgesteldt. — Het weer is hier eenige daegen heel suyr en schrael geweest, doch is nu vochtich en zoet, soodat een groene Maey sullen hebben. Godt geve deselve op de vruchten soo goet mach vallen als op de bomen. Alle vrinden syn noch in voorige dispositie, bidden Godt almachtich om UE. gesontheyt tot zalicheyt. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaar,
A. van der Goes.

Off men al veel roept van de reys van Prins Maurits en d'ambassade, soo geloof daer niet van, omdat maer was aengeleyt om hem van candt te helpen ¹⁾, dat nu uyt sal syn.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CL.

Tractaat van vrede tusschen Spanje en Frankrijk. Oordeel daarover. Waarschijnlijke gevolgen er van. Plannen van Frankrijk nopens Polen, Duitschland en ook Weenen. Spaansche vloot binnen. Huis te Binckhorst gehuurd door den Spaanschen gezant en ook door den zwager van den Raad-Pensionaris. Landbouw- en weerberichten.

Hage, den 30 April 1668.

Mijn Heer.

Omdat ick gewacht hebbe naer het nevensgaende tractaet, hebbe de voorlede weeck niet gescreven; dat schoone

---

1) Op zij te schuiven. Zie blz. 449.

stuck werdt by Castel Rodrigo genoempt het grootste ende glorieuste werck dat Spangien oeyt heeft uytgevoert ende waervan de werelt altyts ver stelt sal syn, over de groote victorie van Spangien. In soodanigen terme schryft hy bynaer aen don Esteven de Gamara, die hem met dese woorden antwoordt: dat degeene die niet absolut sot syn, connen oordelen en oock seggen, dat het is het schandaleuste en smadelixte dat Spange oeyt heeft connen lyden; dat haer de wet gestelt werdt, sonder dat Vranckryck ergens toe gedwongen werdt, soo syn woort niet en houdt, gelyck hy gewent is. Voor desen hebbe UE. geadviseert dat een continueele conferentie was tusschen X¹⁾, ende dat alles op costen van Spangien soude uytvallen, gelyck by het 6^e articul cundt sien van de partagie van t'jaer 1635, daerop het noch al sal uyt draeyen; want geloofft men niet dat Spangien dat connen goet vinden ende ratificeren, soo op haer benen stonden, maer nu soo swack syn moesten het voor goet opnemen, omdat van alle canten soo hardt gewapent werdt, ende dat van hier oock niet geslaper wert, soo in het overbrengen van de Lunenburger troepen, daervoor den Bisschop van Munster nu passagie heeft gegeven. Houden het veel daer voor, dat men gelt sal geven om in Spangien te weege te brengen, dat niet geratificeert mach werden, om soo de partage, dewyl volck en gelt byderhandt is, meester te werden. t'Is wel seecker dat, als t'al geratificeert sal syn, Vranckryck syne wapenen niet sal laeten roesten, soosals hy oock geseyt heeft. Tot een seer apparent teycken is, dat M^{sr} d'Estrades order heeft gegeven om 50 scheepen van yder 100 à 150 lasten te huyren, gelyck hy daerover selfs t'Amsterdam is geweest; men seydt, dat het exploit soude syn op Polen, want syn gehuyrt om ledich naer Hamburch te vaeren, daer ontwyffelyck volck soudent innemen. Een neeff van X die een proces heeft en daerover UE. door Hartung sult aengesproocken werden (UE. sult door hem de naem wel verstaen) heeft ons hier, over syn saeck adviserende, de waerheyt vertelt ende daerby ge-

---

1) En den Franschen gezant.

seyt, dat Polen in drie maenden soude connen gewonnen syn met het innemen van eenige seehavens, waerdoor men Polen in dwang soude houden en dan voorts van twee canten Duytslandt intrecken, en dat geen groot wonder soude syn, soo Weenen in September off October door Francen belegert waere, doch dat sal de Duytsen niet ontstellen, die gerust syn dat de Hollanders voor haer wel sorge draegen, gelyc sy oock voor Nederlandt hebben gedaen. — De heer Crambreggh quam my besoecken en seyde hem het voors., die daerop X ging besoecken en hem van alles vraeghde, doch aengaende de scheepen seyde, dat het wel soo geseyt wiert doch dat het soo seecker niet en was; (doch t'is seecker dat het door die van Amsterdam selfs in de Staten is bekent gemaect), waeruyt moet affnemen, datter alweer een singuliere correspondentie over dat exploit moet syn, ende verder spreekende van den tocht in Polen, seyde dat sy daer op haer kerckhoff souden raecken als de Sweeden. O. B. 1) daerop antwoordende: dat die maer het landt hadden geruineert en te wildt hadden gelooopen, maer dat de Francen, die fauten gesien hebbende, de saecken beter souden aenleggen, gelyck in Nederlandt ende Bourgondien hadden gedaen; dat de pistolen daer wel waer waeren; dat in Thoren een Fransman commandeerde ende in Elbing een verrader, door de Coninginne daer in gestelt, naer dat van den ban weder was ingeroepen, ende dat dat Ryck veel vremde humeuren in hadde, seyde hy daerop, dat Poolen wel beter diende geregeert te syn als voor desen was geschiet. Daer mogen wel staet op maecken dat men tegens wil en danck door Duytslandt naer Polen sal marcheren; can het Ryck dat lyden off goetvinden, soo doen wel, geen volck te werven, want soude costen voorgeeffs syn als niet willen beletten en souden mogelyck naer ouder gewoonte alweer claer syn als het te laet is. — Den commandeur Sweerts, met de Spaensche vloot ingecomen, brenghet 21 milioenen in baren silver mede, ende de comanschappen ende Smirnaesche vloot wert geesti-

---

1) Onze Bekende?

meert op dertien milioenen; dat is al een goede incomste voor ons landt; soo daerby de peys mochte duyren soude desen Staet haest weder floreren, dat te wenschen waer, wandt werden de ingesetenen hardt gedruckt door schattingen en valt weynich negotie van hier. — Den ambassadeur van Spanje, die het huys ten Binckhorst gehuyrt hadde tot een vermaeckplaets, is gedachvaert voor het Hoff by mand^t penael om affstandt te doen van deselve huyr, tot behouff van de swager van de Raet-Pensionaris die het naer gehuyrt heeft; het exploit wiert hem gedaen in syn eygen camer, daerover hy den deurwaerder naer de crop greep en hy liet het mand^t vallen en ging door. Daerover is frere voor het Hoff gecompareert geweest wegens den ambassadeur, doch is hem aengeseyt dat hy den ambassadeur soude raeden die saecke te laeten vaeren, want dat hy het soude verliesen, daertoe geen reeden en dienen, als dat geen schriftelycke huyrceel hadde, doch dat is hier casus pro amico. — Van de castangien en eyckels, voor de winter gesteecken, comen geene op, maer de appel carels ende sorbus overvloedich. Vrydach voorleede was het hier soo heet al, off het honsdaegen waeren, ende Saterdag en heden soo cout uyt den noorden, dat ongelofelyc is. Het cooren staet schoon te velde, doch het saet veel slecht en weynich te velde, alles is hier seer groen. Ben teynde, blyve naer groetenis van alle vrinden, die noch in goede gesontheyt syn en bidden om UE. gesontheyt tot zalicheyt

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

Men seyt het accoort in Spangien soude geratificeert syn; compt door expres van Parys.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

Vis à vis des Augustins.

Vrede tusschen Spanje en Frankrijk. Oordeel daarover in Weenen. Gissingen over de oorlogstoebereidselen der Staten. Bisschop van Munster. Frankrijks toezegging aangaande Polen. Huwelijk van den Dauphin met eene Beiersche Prinses. Gezantschap uit Holland naar Oostenrijk. Begeeren van den Koning van Frankrijk om Roomsche Koning te worden. Huwelijk van den neef van den Keurvorst van Ments. De Bisschop van Saltzburg niet meer voorzitter van den rijksdag in Regensburg. Schrale tijdingen uit Spanje. Nieuw uitgekomen boekje geprezen. Een pamflet tegen Montecuculi te Weenen door beulshanden verbrand. Voorspoed der Venetianen. Indruk te Weenen van het bericht van den vrede. Brief des Konings van Frankrijk aan den Keizer. Het Gulden Vlies gevraagd voor Oostenrijksche Ministers. Courier naar Spanje door de Franschen aangehouden. Geestelijke goederen in Holland, door den Paus, voor een derde toegezegd aan Frankrijk. Student Van Graswinckel. Toestand van de Keizerin en van den Keizer.

Ween, 6 Mey 1668.

Mijn Heer.

Al acht daghen eer dat dien van 20 April op Vridagh bequamp, hadden hier gehadt van Monsr Gremontville dat de vrede gesloten was, t'ghene by niemant gelooft wiert als diegene die al te veel naer die vrede verlanghen. Hoewel uwe brief soowel als die van freilin seggen, dat de Koning van Engellant ende de Hen^{en} Staten nevens de Koning van Vrankryck die hebben getekent, soo synder nochtans die seggen, dat nogh onenigheyt is op wat wyse de Spaenschen die plaetsen in Vlaenderen sullen cederen, ofte als vervallen door recht van devolutie ofte als door de wapenen geoccupeert; hoe het is, de Spaenschen sullender slecht afkomen, en synder hier die niet weten te begripen, dat de Heren Staten soo wel te vrede syn, dat Castel Rodrigue de plaetsen in Vlaen-

deren wil geven, waerdoor ons de Fransen soo naer komen, dat daervoor te vresen soude syn, indien niet eenighe heimelike versekeringhe ware, die niemant kan begripen. Van gelijke weet oock niemant te verstaen, waerom de Hⁿ Staten soo maghtighe legers int velt brenghen, dewyl de vrede gemaekt is, ende daerenboven soo veel doen om de Lunenburghsche troepen tot haer te trecken, dat daerover den Bisschop van Munster willen aenpacken. Eene weet ick voor gewisch, dat indien het dien Bisschop qualick ghinck, soo wel gheestelike als werelike daerom lachen soudent. — Hier syn wondere gedachten waer de Koningh van Vranckryck syne wapenen wenden sal; eenighe gelove teghens Hollant, andre teghens Polen daer alles seer wonder staet; men seyt, de Koning van Vranckryck aen Chur-Brandenburgh belooft heeft, syn best te doen om den Hertogh van Nieuburgh tot de croon Polen te brenghen, ende dat nu gansch contrarie doet voor hem selfs ofte voor iemant van de syne, ende dat de Churvorst daerover seer onlustigh is. Men heeft hier geseyt, dat die Koning hoop gheeft aen Chur-Beieren syn dochter voor den Dauphin te nemen, ende dat de Churvorst, door die hoop gevoet, al doet wat Vranckryck wil. T'is te dencken, dat eer die tyt komt, nogh wel seven andre die hoop sullen hebben. — Of Prins Maurits in ambassade soude willen herwarts komen (als de H^{en} Staten hem al seinden wilden) synder die twifelen, alsoo hy aldaer in het overste gesagh is terugh gestoten in regard van een die noyt de H^{en} Staten gedient heeft. — Ofte de Koning van Vranckryck sal soeken Roomsche Koningh te werden, staet seer te bedencken; daertoe schynt gheengerin[g] aenstalt te maken, dat den Bisschop van Straesburgh syne pretentien teghens deselve stat gestelt heeft in handen van de gemelde Koningh, om daarvan te oordelen ende oock de executie te voeren, soodat hy den Keiser ende Ryxhofraet daeruyt hout. Daertoe schynt oock te doen dat de Heer van Banneburgh, die wonder Fransgesint is geweest in alle occasien en naderhant by syn meester Chur-Ments in de hooghste ongenade was geraeckt en oock seer qualyck was getracteert, nu weder in genade is gekomen, en trout de eenighe neef van de naem

van de gemelde Churvorst met de dochter van de ge-
 seide Banneburgh en maect men synen drie zoonen al
 gheestelyck; welck huwelyck vele allesints doet verwon-
 deren; wat influentie Vranckryck in dat huwelyck sal
 gheven, kan men gissen. — Den Bisschop van Saltsburgh
 die soo langen tyt den Ryxdagh te Regensburgh in de
 naem van de Keiser heeft waergenomen, met syn seer
 grote kosten, is van daer naer huis, seer gedegusteert
 omdat tot het Bisdom van Trente niet en is gekomen;
 seyt, dat men van t'Keiserlike Hof by t'capittel teghens
 hem genegotieert heeft, en wil niet weer naer Regens-
 burgh voor de Keiser gaen. — Gistren voor acht daghen
 quamp de Marquis de Grana uyt Spanien weder hier;
 men hoort niet wat medebrengh, als alleen dat daer
 goede dispositie tot vrede met Vranckryck was. — My is
 geseyt dat hier een boeckie is gesien met titel: *Innocentia*
Reginae Christianissimae, t'ghene seer gepresen wert. —
 Op Dingsdagh laest heeft men hier een executie gedaen
 van t'branden van een boekie, t'ghene by gheen menschen
 gedencken geschiet is. Oock waren de proceduren seer
 wonderlyck; op de plaets, daer de criminelen haer sen-
 tentie krighen, wert daeghs te vooren, eer iemant sterven
 sal, een root laken uytgehanghen; t'ghene alsoo geschiet
 is; op Dinghdagh wiert het boeckie uyt de gevankennisse
 door een diefleier in syn hant om hoogh gedraghen; de
 onderrechter (is soo veel als onderschout) reet voor, de
 beul en diefleiers ginghen ider op haer plaets alsof een
 crimineel souden bewaren, naer de plaets waer men de
 sententie leest, alwaer stats-richter ende assessores saten,
 alwaer gelesen wiert, dat op last van Syne Keiserlike
 Maiesteyt dat boeckie geintituleert: *Memoria belli Hun-*
garico Turcici ab auctore Johanne Heinrico Andler Ar-
gentoratensi. Massilia 1665, t'ghene inhield veel leugens
 ende ignominieuse saken teghens den General-Luitenant
 Graef Raymond Montecuculi ende andre hoghe Officieren,
 wiert gecondemneert ende den scherprechter overgegeven
 om publiek gebrant te werden, ende wiert voor premie
 beloofd aen dien die den autheur in hande van de Jus-
 titie soude leveren twe hondert ryxdal: andre seggen
 ducaten ofte pistolen; ende met deselve statie wiert het

boeckie naer het schavot, daertoe gericht, gedraghen ende gebrant, ende op vier syden van de kaeck wiert den titel geplackt. Ick was dien dagh uyt de stat, maer hoor van vele die de executie hebben gesien, dat vele menschen quader spraken als het boeckie niet konde doen. — Sult al weten, dat int einde van Maert de Venetianen 7 galeien hebben genomen en een in de gront geschoten. — Wy hebben weder seer kout weer met ryp en oock ys gehadt, dan, gistren avont was wat soeter, als oock heden. Versouke myne gebiedenisse aen Frater Livinus en alle vrunden, die Godt Almaghtigh beware. Blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

My is geseyt, dat, als Gremonville voor meer als acht daghen naer Laxenburgh was gegaen, om de Keiser te seggen dat de vrede gemaect was, dat men daerop int aensicht van de Keiser een vreught hadde gesien: soo seer is men hier begaen over de vrede. De Minister die nu alles dirigeert is de Vorst van Auversbergh, die dagelyx grote en vele conferentien met Gremonville heeft, ende gelt Gremonville seer veel by hof, oock heeft hy te weghe gebracht, dat de Koningh met eigen hand aen de Keiser gescreven heeft in seer beleefde termen, ende looft seer de ministers van dit Hof, dat den Keiser weder-raden hebben in de wapenen te komen, t'ghene een gewissen oorlogh soude hebben veroorsaect, die al de Christenheyt daer soude hebben ingewickelt, en is men met dien brief, die seer kort ende int Frans is, seer vernought. — Gremonville seyt te hebben in handen ende toont oock aen eenighe syne goede vrunden, cavallieren van dit Hof, den originelen brief, die den ambass^r van Spanien van hier aen syne Koninginne geschreven heeft over de ministers van dit Hof, wie het guldevlies hebben ende wie het pretenderen, wat verdiensten sy op Spanien hebben ende hoe men haer magh vertrouwen, ende de conferentien die sy met Gremonville dagelyx houden.

Den ambass^r seyt, noyt soodanighen brief gescreven te hebben, dogh daer synder die evenwel geloven, dat het syn brief is, ende dat de maniere die hy hout, van het ontkennen, soo swack is, dat men het daeruyt kan afnemen dat daer iet aen is. — Voor een tyt is een courier van hier naer Spanien gegaen, die syn wegh van Genua te water genomen heeft; deselve is van de Franssen genomen geweest ende weer in Spanie gekomen, daer men hem syn proces maeckt, dat syne brieven niet in zee heeft geworpen; indien mogelyck doordien hem gelast was syn wegh soo te nemen, de brieven niet in cifer gescreven syn; wie kan het weten. — Dat seyt men, dat den ambass^r van Spanien wenigh genegentheyt by dit Hof heeft, alsoo soeckt dat men hem hier in krygh soude inlaten, daervan men niet horen wil, nogh by grote nogh by kleine, ten waer mogelyck iemant die men van alle affairen afhout, omdat daertoe genegentheyt toont — Brieven syn hier uyt Brabant en oock uyt het Ryck, die seggen, dat de Paus aen de Koning van Vranckryck, een derde van de gheestelike goederen in Hollant heeft gegeven, soo haer meester wert; ick houde dat voor een tidinghe van onse goede buiren, de Brabanders. — My wondert, gheen mentie maeckt, wat met de student nader hebt geresolveert. — Men heeft de Keiserin twemaal in de voet en eenighe male in de armen gelaten. Vele geloven, dat men wel soo met haer kont huissen¹⁾, dat onbequaem soude werden om kinderen te draghen. Men bruickt oock een cure aen de Keiser van staelwater en anders. Godt weet of dat goet sal doen.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

---

1) Zie blz. 408.

C.II.

Tractementen der hoofdofficieren te velde. Aitzema en zijne mededeelingen van geheime staatsstukken. De klerk van Msr de Lionne daarvoor gehangen. Frankrijk hitst Engeland weder aan tegen Nederland. Groot krijgsvertoorn des Konings. Bedreiging van Prinsgezinde krijgsknechten. Schrale tafel van den opperbevelhebber Wurst, die kwaad aangeschreven staat. Geldelijke zaken. Landbouw- en weerberichten.

Hage, den 11 May 1668.

Mijn Heer.

Uyt UE. van den 18^{en} der voorlede maent ben verwondert te sien, dat in vyff weecken van my geen tydinge hadt becomen, daer ick nochtans tusschenbeyden hadde gesonden den staet van de tractementen die de hoofd-officieren in het velt souden hebben, den heer van Noortwyck 3000 gulden ter maent en andre naer advenant. Ick twyffel niet off sal die evenwel te recht gecomen syn en staet daer niet secreets in, als dat de goede vrienden van de cabale daer gesubregleert syn. Sal voort seggen, dat het seecker is dat den brieff van Mr de Lione auctenticq is, en staet verhaelt in een van de tractaten van de heer Eystma ¹⁾, die daerover by M^r d'Estrades te gast genoodt synde en affgevraecht hoe hy aen dien brieff quamp, antwoorde, dat hem die van Paris was toegesonden, waerop dito ambassadeur seyde: dat syn al mede van die secreten, die dien schelm (denoterende een clercq van Mr de Lione ²⁾ die daerover oock gehangen is) heeft aen den dach gebracht; waerop, als Eystma seyde: soo is het dan immers waer; seyde hy, dat hy veel valsche brieven op dien naem hadde publiq gemaect; maer is wel seecker dat waer is, omdat van Beuningen het oock confirmeert uyt de sententie van den geexecuteerde, daerby wert geseyt: qu'il avoit publié plusieurs actes

1) L. van Aitzema. Saken van Staet en Oorlogh. 47e Boek.

2) Zie blz. 444.

secretes de grande importance et chocquants aux aliez. — Soo men de loopende geruchten mach geloven, arbeyt Vranckryck al wederom om Engelandt tegens ons op te hitsen, dat wel soude schynen een gevolch van dien raet te syn; dat de peys, daervan UE. d'articulen voorlede post hebbe toegesonden is apparent uyt menichte van brieven van Paris, want melden alle, dat de Coning met 100 duysent man wilde gaen doen een revue van syne conquesten; daer dan noch bycomende dat dagelyck met groote troepen het platte landt doet ravageren ende ruineren, niettegenstaende de stilstant gemaect is. Wert niet getwyffelt off sal de verdere Nederlanden (daer noch ordre noch beleyt is) soecken te occuperen, en souden wy dan wel schoon staen sien met de troupen van Lunenburg, die nu met d'onse syn gevought; is seer schoon volck. Ter occasie van de Prins van Orangie is wat onlust geweest tusschen de soldaten ende den generael Wurst: omdat de trompetters dito Prins hadden verwelcompt, wilde hy haer doen hangen, omdat geen consent daertoe versocht hadden. Oock voorgevallen synde dat men de Staten gedeputeerde tracteerde ende de gesontheyt van deselve gedroncken wesende, wiert oock gedroncken de gesontheyt van de Prins, daerop alle de soldaten van het regiment die de wacht hadden riepen Viva: dat heel qualyck genomen wert. Het sober tafelhouden van den voornoemden Wurst sal de liefde weynich vermeerderen, en het respect veel minder werden door hetgeen Eystma in syn 7^e deel, fol. 5 en 6 scryft ¹⁾, hoe dat hy is gebannen en infaem verclaert over seditie en eenige van syne complices met de doot gestraft. — Ick vinde ongeraeden den Resident aen te spreekken over de wisselen, omdat Syn Ed. sooveel penningen teffens van doen heeft, t'geen ons ongelegen soude comen by dees tyt, want hebbe van dese reeckening Overmaes geen 300 gulden ontfangen, en voor die luyden in het verschot te syn, als men prickel soude loopen van voldoeninge, compt ons seer ongelegen. —

1) Aitzema l. c. 31e Boek. A 1651. In het 4^{se} Boek, Aⁿ 1668, wordt het vroeger vermelde door Aitzema vergoelijkt en teruggenomen.

De granen syn seer slap, gerst 24 à 30 de beste, tarruw de Seeuwsche sack 13, 14 à 14½ schellingen. — Ick sal UE. wisselbrieff die op wech is affwachten ende voldoen. Verlange te weeten, off de tulipanen wat couleur hebben gehadt die noch goet gebleven syn; van alle de castangien en eyckels compt niet eene op; soo noch eenmael daeraff becomen can, sal die datelyck aen de lucht en aerde betrouwen. Connen niet meer als uytgaen. — Het heeft hier acht daegen soo quaden, couden en strengen noordewindt gewaeyt, dat meer Kersmis als May gelykent, en staen de bomen soo groen, als oeyt dees tyt hebbe gesien; desen dach sneude het noch dicht, soodat geschaepen is een slecht jaer te sullen syn. — Uyt den brieff van de Coninginne van Spagnie ¹⁾ sult sien, hoe laegh ende ootmoedich sy is, en noch soo willen de Francen dat de Spaenschen geen paeys en soecken; daer is noch een naerder brieff ²⁾, soo dien can crygen sal hem seynden; daer in is de volle approbatie van hetgeene hier gehandelt is. Ben teynde nieus, daerom eyndige met de groetenis van alle vrenden die heeden hier byeen hebbe gehadt ende blyve neffens deselve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

De voorleede weeck hebbe gesonden d'articulen, onder couvert van de Keyserl. Resident, hoope die te recht sullen comen.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

1) Twee Konincklicke Brieven, De eene van Vranckryck. De andere tot Antwoord van Spangien. Aengaende de Spaensche Nederlanden. (*Knuttel*, l. c. n° 9550.)

2) Lettre de . . . la Reyne d'Espagne a Messieurs les Estats Generaux Touchant la Ratification de la Paix Avec le Roy Treschrestien etc. 14 Avril 1668. (*Knuttel*, l. c. n° 9632.)

CLIII.

Vrees dat de vrede van korten duur zal zijn. Het platte land afgestroopt. Verlangen naar vrede, te Weenen verklaarbaar. Gerucht dat de Koning van Spanje dood is. Baatzucht der Franschen. Hun optrekken naar Limburg en Luxemburg. Zinspeling op eene versterking van Keulen of Aken. Oneenigheid met den opperbevelhebber Wurst. Vreugdebedrijf der krijgsknechten in het leger te veld, kwalijk opgevat. Gevraagd woordenboek nog niet gevonden. Verkoopning der boeken van neef Gool. Oost-Indische schepen binnen. Grootte overwinning in Indië. Reis van neef Van Graswinckel. Franciscaan ontmoet en zijn oordeel over den rechtstoestand der Katholieken in Nederland. Familieberichten.

Hage, den 25 May 1668.

Mijn Heer.

Tot antwoord van UE. laetste sal seggen, dat men hier soo diep niet en heeft gespeculeert om te distingueren off de Francen hetgeen behouden sullen, sullen hebben ex jure devolutionis off tanquam armis quesita, want hout men dat het noch al veel is uytgebracht, dat het werck eenichsints gevonden is, en is het selfs noch al seer twyffelachtich off die peys al langduyrich sal vallen, want de Francen houden haer heel qualyck, dat gecasseert souden werden, daer soo groote costen in het werven hebben gedraegen, waerom de Coning, om haer wat te goede te comen ende d'oncosten te recouvreeren, haer alle het platte landt onder het gebiet van Spangie ten beuyt geeft, dat sy soodanigh opschicken dat erbermenswaardich is; daertegens werdt van de andere seyde niet gedaen als van gelycke haer eygen volck te ruyneren, soodat daer noch even quade regering is, en het leste [is] verseecker waer; off heel hetselve niet waer is moght oordelen. — Dat te Weenen sooseer naer peys gehaect wert is faciem divae jam morientis, en wert dat geheel huys soo al soeties in slaep gewiecht en soo gesmoort. — Hier is starck geseyt dat de Coninck van Spangien doot was, dat al weder nieuwe actie soude gegeven hebben; doch t'compt Vranckryck daer niet eens op aen, want altyts haer maers wel

voorsien hebben, en hoewel, volgens het accordt ende alternative, Bourgogne moesten restitueeren, soo ruyneren alles wat sterck is en fortificeren Besanson, welck preten-deren te willen houden omdat het eygentlyck (soo sy seggen) geen Bourgognie is; daeraen men sien can hoe vast men gaet met haer te handelen. Men is hier niet weynich ontstelt over het marcheren van de Francen naer Limburch ende Luxemburch, welck landt tenemael wert bedurven; hier vermoeden dat den Cheurvorst van Cheulen met geweld van de stadt Cheulen off Aecken meester sullen maecken, om daer een citadelle te maecken, om altyts deselve te dwingen, en bygevolge de commercie van desen Staet met tollen te becommen, welck ontwyffelyck sal syn, voor die diensten van te hebben de Spaenschen bedwongen d'alternative aen te nemen. — In ons leger is tusschen de oude officieren ende Wurst vry wat oneenicheyt geweest, omdat hy deselve becladde haer ampt niet te wel te verstaen, t'welck d'andere oock van hem seyden; hy was van 6 tot s'naermiddaghs te drie uyren besich, eer de troupen in batallie te connen stellen. De heer Prins van Orangie was daer mede geweest, en als in de tent de gesontheyt van de Staten-Generael, en naer ¹⁾ van ider provintie gedroncken was met reedelick respect ende daernaer de gesontheyt van den Prins wiert gedroncken, was een generale acclamatie: Vive Vive, en losten eerst het regiment dat de wacht hadde hare carabynen en soo voorts alle (dat buyten ordre was en heel qualick wiert genomen); men sprack van daer over te hangen en straffen. t'Valt odieux daer van veel, dat geseyt wert, te scrijven, dat nochtans al vry waer is. — Voor desen hebbe gescreven, dat naer Engelandt was gescreven om het dictionarium voor den tolck, maer daernaer gevraecht hebbende, seyten men noch geen antwoord te hebben becomen; ondertuschen is buyten myn weeten uytgecomen de cathaloge van de boecken van neeff Gool, waerin een dictionarium dat gedruckt is en by Syn Ed. handt veel gecorrigeert en geamplieert; wat het is, weete niet. t'Is te laet de catalogue over te seynden, alsoo den 4ⁿ Juny sullen vercocht wer-

---

1) Daarna.

den en hebbe deselve maer gisteren gesien; t'geeft my wonder, dat geen aen ons huys hebben gesonden; de manuscripta sullen uyt de handt vercocht werden, daervan staet maecken veel gelt te sullen bedingen; soo de cataloge can crygen, sal die wel overseynden. — Daer syn, als by de courante, drie Oost-Indische scheepen overgecomen; brengen voor goede tydinge dat d'onse met 14 scheepen 40 Indiaensche van die rebellen hebben geslagen ende voorts te landt de belegeringe, die gedaen hadde, ontset, dat een groote victorie soude syn; den druck sal de naeste post alles bekendt maecken. — Vermidts het nu peys is, sal neeff Graswinckel naer Vranckryck gaen, hoewel de vader noch al seyt van eerst naer Duytslandt en daernaer over Italien in Vranckryck, dat ons ongeraeden dunckt, en heeft hy daer nu selfs geen groote lust toe. — Gisteren hebbe hier gegeten by de resident Crambregh, met seecker heer die van St Franciscus ordre is en van Jerusalem compt; heeft tot Ween geweest; hy verstaet het Arabis en andere taelen; sal hem de cataloge van de boecken van neeff Gool doen hebben eer de vercoopinge voortgaet, soo can hy sien off daer oock eenich profyt can doen. Ick hebbe hem gegeven een van de boeckties van de Catolycken, die in den tyt van de peys van Monster waeren uytgecomen, welck hy in Spangen wil medenemen, daer heen gaet. Seyt dat de Christenen in Thurkyen beter hebben als de Catholycken hier. — Frater de Bye is eenige daegen aen het graveel vry sieck geweest, doch is nu beter te pas. Frater Livinus blyft al in eenen doen; alle vrinden ende bekenden syn voorts noch in goede gesontheyt; bidde Godt almachtich UE. in gelycke te bewaeren en blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CLIV.

Boekjes ontvangen. Toegezonden en afgezonden gewassen. Beoordeeling van den vrede tusschen Spanje en Frankrijk. Vereering aan den Franschen gezant te Weenen. Zeeland en een deel van Holland door Frankrijk aan Engeland toegezegd. Frankrijk weinig kans in Polen meester te worden. Beweerde afkeer in Holland van de huizen van Nassau en Stuart. Landbouwzaken. Keurvorst van Saxon naar eene Oostenrijksche badplaats. Huwelijk van den Keurvorst van Brandenburg. Onderschepte brief van den Spaanschen gezant te Weenen. Onvoorspoedige reis van den Oostenrijkschen courier naar Spanje. Weinig drift in de staatkunde te Weenen. Turken bij Canisia. Weener hofnieuws. Zwangerschap der Keizerin. Weerbericht. Antwoord op berichten uit Holland en daaraan vastgeknoopte beschouwingen. Verhouding tusschen den Vorst van Aversbergh en Castel Rodrigo. Overzicht van Gremontville te Weenen. Ongeregelde staat der geldmiddelen van den Keizer van Oostenrijk.

Ween, 26 Mey 1668.

Mijn Heer.

De boeckies door Gheesteveld hebbe bekomen; my wondert men lyt dat die verkocht werden ende dat men alsoo de glorie van de gansche natie soeckt te dempen, om nieuwe heilighen op het autaeer te setten; t'is nogh alles wel, soo hetselve gheen quade humeuren voet, die naderhand met gewelt souden uytbreken kunnen.— Als ick sooveel hadde gescreven hoe de castagnien te planten die voor de winter gekomen syn, was myn meninghe, sooals oock gelooff enough geseyt te hebben, dat men die in de aerde soude planten, dat is, dat men een patie in de aerde soude gemaect hebben, een vuist groot, en daer duinsant in en midden in dat sant die gesteken; dat al in de kelder geleyt syn, dunckt my vreempt; soo dit jaer kan, sal weder eenighe seinden; hier wassen deselve sonder eenighe moeite; van alle de tulipanen en synder niet als twee achter gebleven en 16 of 18 hebben gheen

loem gehadt, de andre syn seer wel voorgekomen en hebben seer wel gedaen, beter als gehoopt hadde, en geielen de liefhebbers. De Beau de Lion die de kostbaerste is, heeft seer wel gedaen ende is hier te vooren royt gesien geweest; dat dient tot antwoord van die van 20 April, alsoock van die van 30, soo oock van elfden leses, die alle op haer tyt ontfanghen hebbe, maer dien van staet van tractementen hebbe nogh niet vernomen. — Wat glorie Castel Rodrigue in de vrede vint, kan niemant sien, men soude het daerin met Gamarra houden. De stilstant van wapenen tot ultima May wert al tamelyck onderhouden, dewyl by Brussel soo wel huishouden. Hier syn veel luiden gepersuadeert door de brieven uyt het Ryck, die geloven dat Vranckryck teghen Hollant sal willen ageren; soo hy dat begint salt ons schoon staen en van niemant troost te hopen hebben, soo Engelant het niet en doet. Dat Vranckryck syn spel seer bedeckt hout, is wel waer; Gremonville, syn afgesant alhier, seyt, dat als wy met den Bisschop van Munster kryghden en assistentie van Vranckryck hadden gekreghen, dat appaerentie was dat de Sweden den Bisschop souden helpen; dat daerop syn Koningh, om niet in handel te komen teghens de Sweden, met soo een geweld de vrede tusschen ons en den Bisschop hadde gemaect, en dat hy voor dat bericht van syn Koningh 20000 kronen tot vereeringh hadde gekreghen; indien hem andre berichten en diensten mede soo wel betaelt werden, kan hy haest ryck syn, van arm als hy scheen doen erst hier quamp. Ick weet wel hoven, daer de vereringhen niet soo groot vallen. Wie de vrede tusschen Vranckryck en Spanien guaranderen sal, blyckt niet seer, allenelyck sie, dat de Koninghinne van Spanien, in haer brief aen de H^{en} Staten, haer daerom versouckt. — Vele brieven hier, hebben medegebracht, dat de Fransen soo een goede partie schepen huiren, tghene veel bedenckinghen gheeft; oock synder eenighe die geloven, dat sulcx doen om de H^{en} Staten in slaep te wieghen en te doen geloven dat op haer niet gemunt is; ick geloof wel dat men daer meent dat het teghens het Ryck en de Keiser gaet en hier meent men, dat het teghen de Staten gaet, daertoe helpt dat

ons op dees stont nogh versekert wert, dat de Fransen nogh gedurigh aenhouden, om de Engelsen teghen ons op te maken, en beloven haer Duinkerken en de gansche provincie van Zeelant ende een deel van Hollant daeraen gelegen, sooals oock voor desen geseyt was. — Vele geloven dat Polen veeleer de zoon van den vorst van Moscovien, die Catholyck wert opgevoet, sullen aennemen, als haer eenighsints met Vranckryck inlaten; tghene niet soo apparent en schynt, want de activiteyt van die natie, sal wel lichtelyck haer intent hebben, eer de andere sullen verspeuren wat haer voornemen is. — Dat dien brief van Lionne autenticq wert bevonden, behoorde enough te syn, om de H^{en} Staten te waerschuwen en haer te hoeden; eenighe synder die geloven dat sy soo schou syn vant huys van Nassau en Engelant, dat liever haer op het allererghste soude leunen, als met een van die twee te doen hebben; ik weet van die dinghen niet te spreken, alsoo se niet en versta. — My wondert het koorn soo lang op die laeghe prys blyft; wat vant zaet gekomen is, hebt nogh niet geseyt. — Nieuw van hier valt wenigh te seggen; het verschste is en daerom te onseker, dat Chur-Saxen met syne gemalinne vier mylen van hier wilden komen baden, en souden komen in de maent July, om met een de grote comedie te sien, die op St Margretendagh sal gehouden werden; daer wert gegist dat die reys iet anders soude moghen inhebben, te weten, eenighe conferentien hoe de Fransen te wederstaen, daervan ick niet veel verwacht, omdat men hier niet seer driftigh is, en dat Chur-Saxen in ligue met Vranckryck is, die alle die van syn huis ondertekent hebben, uytgenomen drie. — Dat Chur-Brandenburgh gaet trouwen met de weduwe van Hertogh van Lunenburgh Sal., weet men hier; sy is een van Holstein. — De historie van den geintercipieerden brief, die Gremonville hier toont, is soodanigh: ontrent voor drie maenden is een Spaensch courier van hier gegaen; soude syn reis over zee nemen, alwaer een groten storm gehad hebben, soodat gedwonghen waren de custe van Vranckryck aen te doen, alwaer hem alle syne brieven afgenomen en naer Parys gesonden, waer onder een van den ambass^r van Spanien aen de Koninghin, waerin

ren
ren
ryn
ter-
ser
van
ven
gh
was
en
op-
ngh
root
zits,
den
ause
ifort
en
ghe
van
be-
; te
e te
stal-
wor-
syn
s. —
. nu
ighe
aelt,
nisse

aen nem enue aen alle de vorder vanden, die uwe be-
ware, soo oock Uwe Edt van dien ben

Mijn Heer,

ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

Moet nogh eens seggen, dat my verdriet gheen van de
castanien wassen; waren naer myn seggen geplant ge-

weest, souden buiten twifel gewassen hebben. Hierin syn van die bloemen, die het schoonste syn dat men sien kan; staen op stelen in lenghte en brete als een suikerbroot, rontom beset met veertigh, vyftigh en meer bloemen; de incarnaete vlackkies, die daerin siet, syn int eerste bleeck sitroenverw en werden van dagh tot dagh stercker, totdat seer schoon incarnaet werden, en is het lof mede het schoonste dat in de werelt is; als gelegentheyt hebbe sal eenigh seinden, daer te voren noyt aen gedacht hebbe, alsoo oock hoopte dat het aldaer gewassen haest sien sout. — De passagie int sevende deel hebbe nagesien, alleen de Graef van Sintzendorf heeft die boecken; dan vinde daer niet van gebannen en infaem verklaert ¹⁾, soo een past wel op de jegenwoordighe tyden, en syn die twe saken den andren seer gelyck; nu sal hy mogelyck de omslaghen, die doenmaels dede, kunnen betalen; t'is wonder met hem te hebben aengespannen. — Men heeft voor desen gemompelt ende nu seyt men het enoughsaem rontuyt, dat de Vorst van Aversbergh op alle middelen belet heeft, secours naer Nederlant te seinden, om hem te wreken van Castel Rodrigue, die eens met hem seer grote woorden alhier in de anticamera gehadt heeft, ten tiden van Ferdinand 3, die hadde toegestaen eenighe regimenten naer Milan te seinden, en hy, daerover komende, belette het door de ongelegentheyt die daeruyt ontstaen soude; het quaet, tghene Castel Rodrigue daeruyt lyt is, dat hy 30000 kronen sjaers kryght, die hy in Portugal hadde, met dien de peys niet gemaect waer indien het in Nederlant niet soo slecht waer gegaen. Men heeft hier nergens wenigher lust toe als in krygh te komen, en is gewis dat Gremonville soowel by den grootsten als by den ministers alles doet geloven en uytrecht wat wil; de Venetianen die niet willen dat haer luiden van rege-ringhe met eenighe uytheemsche spreken, kunnen niet genogh verwondren, dat hy soo groten acces by allen heeft, en ageert hy byna de bouffon en is seer impertinent en wenigh versweghen in vele dinghen; hy lacht

---

1) Zie blz. 459.

raet
het
vry
my
syn,
niser
eten
nigh
de
wat
van

ngen.
ertog
g van
aan.
vaart
er in
l met
Vloot
van
jacht.

*Neef Van Graswinckel naar Frankrijk. Zaden komen
niet op. Weerbericht.*

Hage, den 31 May 1668.

Mijn Heer.

Hoewel d'aggreatie van Spangien over gecomen is ende dat men de publicatie van de peys alle uyren verwacht, soo can men nochtans niet al te verseeckert syn, omdat de Francen het overquartier van Gelderen soo sterck in-

trecken, dat men qualyck can geloven, dat maer alleen soude syn om de contributien op te haelen, want syn daer haest aen de Spaensche sterck genouch toe, die haer nergens derven vertoonen en, als uyt comen, werden alle-sints geslaegen. Wat het in heeft dat den Hartogh van Lorainen 4000 man by die troupen vought, can men niet gissen; eenige menen, dat men op syn naem nu Gelderlandt sal aentasten, omdat hy daer pretentien op heeft ende oock synselven Hartogh van Geldren tituleert, welck een wondere kunst van de Francen soude syn om soo ons gebuyren te mogen werden. De brieffen op gisteren van Parys gecomen seggen, dat de Coning seer op ons geoffenceert is en dat te vresen stondt, dat, eer een jaer, hy ons sal aentasten, dat geen goet werck soude maecken. Dese vrese wert noch vermeerdert doordien d'advisen uyt Engelandt mede brengen, dat de Coning begeert, dat ons scheepen voor de syne sullen strycken, gelyc in voorgaende tyden, daer nochtans in het tractaet, nu lest gemaeckt, niet van gerept is; t'vertrouwen is, dat door Vranckryck werden opgehist, welck oock uyt de advisen, die de K. Resident heeft, genouch te sien is; soo dat waer is, staet te dencken dat Denemercken ons oock de voet dwers sal setten, daermede wy al in eenige onlusten syn, over het arresteeren van een schip met salpeter, dat door de Zondt quamp; oock wilt hy de scheepen, als de Francen gedaen hebben, doen verycken, omdat hy seyt, grooter syn als geyckt syn; dat sal alweer gelt moeten costen en ploct yder aen de Hollandsche melckkoey. — Met die van Hamburch is het oock niet effen, omdat geduyrende den Engelsen oorlogh veel haeringvaerders, die genomen waeren, by haer gecocht syn, die sy nu willen toestellen en op de Hollantsche mannier mede vangen ende pacquen, dat wy gaeren souden belletten off diverteren en by provisie, door commissarissen derwaerts gesonden, sien uit te wercken, dat mede voor St Jan geen wandt souden schieten en geen Hollandts merck op haer vaten mogen stellen. Soo de saeck niet tot voordeel uytvalt, vrese, dat onse visscherie een seer grooten crack sal crygen, want als daer eenichsints wel gaet, sullen veel luyden van hier derwaerts gaen wonen,

om de swaere schattingen die men geven moet, en soo in nieuwe oorlogh quamen, noch swaerder sullen vallen, niet souden te draegen syn. — X ¹⁾ die voor desen soo grooten werck gemaect heeft van de Francen ende van wien men geloofde dat het naerderen van deselve aen Gelderland, voortquam, om de provintien te bedwingen tot het separeren van het Stadthouderschap van het Capiteyn-Generaelschap, t'geen nu genouch gehoort hebt, sal het al beswaerlyck goet spelen by de gemeente ende regenten, die het grootste contentement niet en hebben in dien veltmaerschack Wurst, die men nu Wirst moet noemen, omdat wat schandelyck by Eystma naer de waerheyt van hem wert gescreven, als complice de veneficio et perduellione, waerover twee van de syne gedoot syn en hy pardon gecregen hadde ²⁾. — Onse vloot leyt seylreede en waeyt de wint heeden streng Oost, soo dat nu wel uytloopen can, waer heenen gesien is, sal men haest leeren. Sommige gelooven dat het naer Portugael off Brasil sal gaen om satisfactie te haelen, daervan staet een fraeye historie in de nevensgaende van 29^a. — Gisteren ben by de Resident van K. ³⁾ ten eeten geweest, daer de baron de Goes, die t'Utrecht woondt, mede was, hebbe UE. gedachtich geweest. Maendach soude Haer E. naer Sevenhuysen op het schudden van de reygers geleyden, daer in hoope vermaeck sullen vinden. — Met dese goede windt, meenen neeff Graswinckel mergen of overmergen voort te seynden; hebbe naer Rotterdam gescreven om te vernemen naer een goet schip, soo haest daervan tydinge hebbe, sal hem gaen geleyden. — Nieuw is hier niet meer, daerom affbreecke en sal alleen seggen dat frater de Bye weder wel te passe is, soo al mede alle vrinden ende bekenden die UE. doen groeten en bidden Godt almachtich om UE. gesontheyt tot zalicheyt. Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

1) Zie de aantekening op blz. 449.

2) Zie de aantekening op blz. 461.

3) Van den Keizer; nl. de Hr. Crambregh.

De voorleede post hebbe gescreven onder het couvert van de heer Resident, die denselven soude doen bestellen aen een voor wien ick van Leyden veel zaden uyt de tuyn van de accademie hadde ontbooden, die derwaerts syn gesonden. Van castagnen, eyckels off amagdalen compt niets op en oock weynich elst off larcken, t'geen gelooff compt door de strenge droogte, en dan haegelbuyden, en dan coude off groote hette en reegen dat het stort; de Resident crycht altyts Donderdags syne brieffen en ick selden voor Vrydachs ten 10 uyren.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

 CLVI.

Neef Van Graswinckel uitgezeld. Zeeland en de buitensluiting des Prinsen van het Stadhouderschap. De troepen van Bergen terug. Gering aanzien van Wurst bij het leger, groote genegenheid daarentegen voor den Prins. Verkorting der rechten van dezen in zake Geertruidenberg. Schending van brieven in Frankrijk. Bedoeling der Engelschen met het uitzenden der vloot. Eereschoten van Nederland geeischt. Frankrijks toeleg tegen Nederland. Zaden en gewassen. Baron De Goes. Reigerjacht. De bedijking Overmaas voltooid. Landbouwberichten. Zalmstekerij en geringe vangst.

Hage, den 19 Juny 1668.

Mijn Heer.

Donderdach den 6^u deser naer de middagh, is neeff Graswinckel van Rotterdam t'seyl gegaen met een goede windt die tot Sondachs gewaeyt heeft, soo dat niet twyfel, off sal al op Saterdach geluckich in Vranckryck gearriveert syn. De vader geleyde hem tot aen de boot; wy verwachten hier d'eerste brieven van hem, met het

relaes van syne geluckige overcomste. — T'is my lieff de boexties becomen hebt en waer niet quaet, dat seeckere consideratien by de Staten van Zeelandt, op de beseyndinge van de Staten Generael wegens de exclusie van het Stadthouderschap, int druck uytgegaen ¹⁾, (doch seer gesupprimeert) hoewel twee à driemaal syn herdruckt, oock sien condt; de heer Resident heeft die naer Weenen geschickt aen . . . . daer van daen die soudt connen versoecken te lesen, want is te groot over te seynden. Dat die luyden met volck haers gelyck aenspannen, is geen wonder, dat doet alle gedierte, en soeckt men nog al diergelycke vrinden te maecken. — De troupen, die by Bergen hebben gelegen, syn maer, voor dat de tweede mael excercitie hadden gedaen, elcx naer haer garnisoenen gesonden, en quamen gisteren de compagnien guarden hier weder in. — Het genougen is by alle officiers seer cleyn over dien generallissimus; seggen, hy syn werck niet en verstaet, en hy beschuldicht d'andere, dat geen liefde maeckt; als de Prins daer was, liepen alle officieren hem naer congratuleren en lieten den anderen, waerover berste van spyt, soodat de pot te vier sal moeten als in Sweden was voorgestelt; ick hadde het 7e deel ²⁾ noch niet gesien en was my soo gerelateert als gesreven hadt, daervan het evenwel niet veel en scheelt. — Voor desen hebbe geadviseert dat de Prins de pantschap van Geertruydenberch was affgelost ende dat men, eer possessie te nemen, alvooren daer 7 à 8 compagnien soldaten hadde ingeschickt; hetgeen verpant was, was maer alleen de hooge heerlyckheyd, en niet tegenstaende, hebben de Prins feytelyc gedepossideert van alle civile saecken als molens die hy selve hadden doen bouwen, scheepenen, secretaris, schout en andere ambachts heerlyckheys-gevolge, die hem als eygen goet syn gegeven al

1) Consideratien Van de . . . . Gecommitteerde Raden van Zeelandt; Op eenige voorname Poineten ende ingredienten van de propositie, onlanghs door de Heeren Gedeputeerde van haer Hoog-mog: in de Vergaderinge van de . . . . Staten van Zeelant gedaen, om te dienen op het VIIIe Point van de tegenwoordige beschrijvinge. (*Knuttel*, l. c. n° 9658.)

2) Van Aitzema.

voor driehondert en meer jaeren. — Tegens die turbatie is gelicht mandement van complaincte om gerestabilieert te werden in de possessie etc., en off wel volgens d'instructie de briefven moeten werden gesecreteert, soo heeft men nu al vooren dese aen die van de camer van reeckeninge gesonden, tegens alle styl ende practique, want als wy de complaincte hadden, is sulcx niet geschiedt, noch in de saecke van den heer van Roon, noch van die van Charloys, soodat nu wel sien cundt, wat goet recht de Prins in die saecken, en andere meer, heeft te wachten. — Soo men tot Ween soo goet is, dat men geloof dat de briefven, die aen den expres tot Lions heeft affgenomen, niet en heeft geopent en weer geslooten, syn sy te slecht ¹⁾. UE weet immers wel, hoe men die openen can en met het-selve cachet toe doen, dat men afslaet en naderhandt altyt weer can opsetten; sy mogen, als wys syn, de brieven en al wat Gremonville, als eens vertreckt, door voleurs doen affnemen en soo de kunst met kunst betaelen. — Wat d'Engelse met haer vloot van 50 scheepen, die gereet is uyt te loopen, voor hebben, werdt verscheyden geoordeelt. Sommige seggen dat het is om den Deen te dwingen van haer geen meer tol als van ons te eyschen; andere, dat de Coning van Portugael weder wilt herstellen. De questie die wy met haer noch hebben, is, dat begeeren dat onse scheepen voor haer sullen strycken en eerschooten doen als voor desen, waertoe men hier niet wilt verstaen en bygevolge sal daeruyt wel weer nieuwen oorloch connen comen, daer Vranckryck niet weynich toe arbeiden sal om uyt te wercken. T'is seecker dat noch veel volcx aennemen, die onttwyffelyck te werck sullen stellen; in Bourgondien hebben alle geschut, ammonitie ende geweer wech gevoert, soodat naeuwelix aen een edelman een snaphaen hebben gelaeten. — Dat de tulipanen soo wel hebben gedaen, is my noch lieff, naer dat soolang gesuckelt hadden. UE cundt die nu opnemen, laeten droogen ende voort seynden om in den herfst geplant te werden, soo sullen onttwyffelyck noch beter doen. Dat de castangen

---

1) Argeloos.

niet syn gewassen is my leet; hebber moeyte genouch toe gedaen. Prins Maurits van Nassau heeft my door de heer van Maesdam larckenzaet doen affvraegen, dat hem gegeven hebbe in de noth om tot Cleeff te zaeyen, tegens de tyt, alsmede enich colmisaet off carlen. — De baron de Goes, die tot Utrecht is, is hier voor acht daegen geweest, wiert van den Resident by hem genoodt; hebbe deselve Vrydach acht daegen weder gehadt; syn UE^s gedachtich geweest; hebbe haer geleyt naer Sevenhuysen om reyggers en scholvaerts te schudden, daer vermaeck in vonden, hoewel vry minder syn als voor 20 jaeren, door het versterven van de boomen, die door den dreck van de scholvaerts uytgaen; voor desen plagen 800 op een dach te hebben, tweemeel sweecx; nu maer 4 à 500. — Voorleede weeck hebbe Overmaes geweest naer de wercken sien, die bynaer claer syn, en can men nu met cousen en schoenen op het plaetie gaen, van het soomerdixtie aff tot in het laeg water, over een slyckdam, die in de geule geleyt hebbe. — Het gewas te velde staet reedelyck wel, maer de geldinge soo slecht, dat men goede gerst maer tot 22 à 28 can vercoopen, den besten tarruw maer 12½ à 13 schellingen, waeruyt oordelen cundt, dat de betaelinghe seer slecht moet gaen; op ons salmsteeck hebben maer 9 salmen gevangen en 40 elfften, dat een gemeene plaeghe dit jaer is, hoope op een beter; de steeck staet besuden het plaetie. Hiermede ben teynde nieu; sal seggen dat frater Livinus in enen doen blyft en op crucken ryt, voorts syn alle vrinden noch in goede gesontheyt; bidde Godt UE. in gelycke te bewaeren en blyve

Mijn Heer,

UE. ootmoedige dienaar
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CLVII.

Vrede tusschen Frankrijk en Spanje becredigt geen van beiden. Nederland heeft steeds voor Frankrijk te vreezen. De Keizer in het drieboudig verbond. Ook de Zwitsers. Besançon en Genève. De Franschen bij Maastricht en tegen Keulen. Levensloop en karakter van Wurst. Verkoopting der boeken van neef Gool. Dictionnarium Arabicum. Hertog van Lorraine, Hertog van Gelre en Graaf van Zutfen. Strijken van de Statenschepen voor de Engelschen. Verhouding van Denemarken tot de Staten. Waarheen gaat de Staten-vloot? Gezantschap van Portugal naar Rome. Derde der geestelijke goederen door den Paus aan Frankrijk afgestaan. Erkenning daarvoor. Nuncius uit Polen te Weenen. Jurisdiction van den Bisschop van Passau over Oostenrijksche prelaten. Keizerin zwanger. Vertooning te Weenen. Door wie bij te wonen. Reformeeren van officieren in Oostenrijk. Over de familie.

Ween, 20 Juny 1668.

Mijn Heer.

De twe van 25 en 31 May hebbe wel ontfanghen, dan den eersten van die, onder couvert van den Resident, een dagh later als behoorde, soo als voor desen nogh een, onder t'selve couvert, mede later quamp. — Het wenigh van het hier te scriven valt, is oorsaek dat het in soo langhe niet gedaen hebbe, mede hebbe gemeent, dat het niet soo lang geleden was, als de laeste mael schreef. Dat het al veel is uyt ghewrocht, dat nogh een vrede tusschen Vranckryck en Spanien is gekomen, gelooft al de werelt, maer wat danck de makelaers van dien verdient hebben, siet niemant, dewyl beide de partien daerover misnought syn, ende indien de Koningh van Vranckryck op ons geoffenceert is, soo wil ons Godt helpen, want sal van de menschen niet veel te hopen syn; de ligue tusschen ons, Engelant en Sweden moet niet seer vast staen, dewyl de Fransen nogh hopen

die om te stoten. Hier synder die willen, dat de Keiser mede is ofte sal komen in die triple lighe, daarvan ick nogh niet geloof, want soo hy dat hadde willen doen, soude beter kans gehadt hebben doen Vlaendren nogh soo niet verscheurt was, en boven dat soude ick dencken dat als hy daer al in waer, evenwel als iemant van die drie int liden waer, van hem niet veel te hopen souden hebben, soo als men gesien heeft, hoe het werck van syn swagher heeft aengenomen. My is hier iet voorby t'oor gewaeyt, als of men hier wegens Engelant iet soude handelen, ende hoewel daer moeite om hebbe gedaen, hebbe evenwel niet kunnen vernemen; sal oppassen wat daarvan soude moghen syn; mogelyck of dat wel hetselve soude syn, dat men seit dat de Keiser soude aengesocht syn om in die triple lighe te komen, daer de Switsers mede in souden syn en dat ider thien duisent man soude geven, die men by den Rhyn soude houden om de Fransen teghen te gaen soo iet vorders wilden onderstaen; schoon genomen, als soo veel verscheide een groot legher by den ander souden hebben, soo soude nogh niet sien wie die soude commanderen; iemant wil seggen dat Gremonville soude te kennen gegeven hebben, dat soo een lighe, voornamelyck soo de Keiser mede daerin quamp, syn meester te seer soude beswaren ende te grote partialiteyt teghens hem soude openbaren; soo hy dat geseyt heeft, sal syn al spottende. — De laeste brieven van Regensbergh seggen, dat de Fransen al het geschut van Besançon naer Geneve voeren, om die stat te belegeren; soo dat is, hebben de Spaensche niet te klaghen, dat men haer wapenen leent om die kettters uyt te roein. — De laeste van Coln hebben, dat de Fransen onwyt Maestricht vier Staten-dorpen hebben uytgeplundert, tghene een kleinheit is; men geloof nu sy teghens de stat Coln niet doen sullen. — T'ghene segt dat nu met i en niet met u moet genoemt werden¹⁾, en is daerin gheen veranderingh, alsoo de Hoogh-Duitsen scriven ii, dat is u met twe stippelen boven en lesen het dan of i waer; een Ierlander die hem

---

1) Nl. Wurst. Zie blz. 470.

seer wel kent, seyt my, dat hy met jonghe heeren in de landen hadde gereist, dat hy daernaer predikant is geweest en de kap op den tuin heeft gehanghen en den degghen aengegord; dat hy by alle dieghene die hem kenden de reputatie hadde atheist te zijn; dat hy voor de rest een eerlyck en trou man was, een vrunt voor syn vrunt. Heden heeft my iemant geseyt, dat hy hem het arrianisme hadde horen defenderen, teghens een Luiterse predikant, dien hy enough te doen gaf. — My dunckt dat de kinderen van neef Gool beter souden gedaen hebben, de catalogus van bouken hier en tot Room, oock andre plaetsen, te seinden ende daernaer de verkopinghe te doen; souden ontwifelyck meer gelt daervoor bekomen hebben. Soo den Arabischen dictionarium hebt laten kopen, sal den tolck aengenaem syn, en kunt een stuck van de catalogus, waerin komen de Arabische boeken, met de post over seynden, en de reste met gelegentheyt. Ick twifele niet, ofte de broer van neef Gool soude mede van die bouken hebben kopen laten, alsoo die Carmeliten haer studie mede maken van die Orientaelsche talen. — Men weet hier, dat den Hertogh Lorrainen hem schryft Hertogh van Gueldre en Graef van Zutphen, maer men gelooft niet, dat hij dat aen de Fransen soude willen cederen, die hem daer voor oock niet veel gelt souden gheven. — Dat de Fransen de Staten qualick willen, gelooft men, maer men siet niet dat sy aen haer kunnen komen om se leet te doen; soo wert daervan gesproken, en ick soude vresen, dat sy niet als al te wel tot haer soude kunnen komen. — Men gelooft de Engelschen reden hebben, dat willen dat de Staten striken als voor desen altyt geschiet is; dewyl daervan in de laeste tractaten gheen gewach gemaect is, soo soude dat bliven als voor desen was, ende daerenboven, dewyl de Staten soo honorabele vrede gemaect hebben, konde haer dat oude recht nogh wel toestaen, opdat haer daerin moghten enoughen ende gheen andre occasie soude nemen haer weder teghens ons op te hitsen; soo men dat aen Cromwel gedaen heeft, waerom niet aen de Koningh, ende indien wy om dat striken weder met haer in den oorlogh quamen, souden wenigh beklaghens hebben. — Hier synder verwondert,

dat de Koningh van Denemarken het bel humeur maeckt teghen de Staten, die daerom niet teghens hem behoeven te doen, als allenelyck maer willen toesien, dat de Sweden met hem moghen omspringhen, die dat werck wel machtigh souden syn. — Men verlanght waerheen Staten vloot wil. — Men heeft hier, dat de Portugisen een seer solemnele ambassade naer Room vervaerdighen, 40 laquien, 24 pagien en al naer advenant. — Dewyl de Paus aen de Koningh van Vranckryck heeft toegestaen, een derde van de gheestelike goederen en dat Avignon Frans sant sal moeten nemen, heeft de Koningh hem geconsenteert, dat de piramide, onder de vorighe Paus gericht, sal weghgenomen werden. — Hier is een Paus-Nuncius uyt Polen gekomen, die op Maendagh syn intree dede. — Hier is int gheestelyke al vry eenighe moeite te wachten, alsoo Paus Urbanus, nu ontrent voor 40 jaer, aen seer veel rycke prelaten, die hier allesints om leggen in Oostenryck ende die staen onder den bisschop van Passau, [heeft vergund] dat souden vry syn van denselven bisschop ende immediatelyck syn onder de stoel van Rome; de bisschop, als te dencken is, doet daerteghen dat kan, soo oock de Keiser. Dat sie ick er uyt, dat die prelaten de nunciature van dien nieu gekomen wel smerigh sullen maken. — Men wil voor gewisch dat de Keiserinne swanger is. — Men maeckt grote toestel van de grote comedie teghens St Margritendagh; daer was geseyt, de Prins van Moscovien daerteghens hier wilde komen, om de outste Princes, soo Koningh van Polen wert; is oock geseyt, de Chur-Prins van Brandenburgh daerteghens soude komen, en men [is] gewis, dat Chur-Saxen heeft willen komen met syn gemael, soo de Keiser hem in alle de erflanden hadde willen vry houden, die het heeft afgeslaghen, soodat syn reis sal achterbliven; het schynt men de menagie seer wil waernemen, alsoo men de prima plana, dat is, alle officieren wil reformeren en deselve niet als een klein onderhout gheven; tselve waer al te vooren geschiet, soo de Fransen in Neerlant niet gekricht hadden. Soodat wy hier oock noch sooveel voor de Spaensche Nederlanden gedaen hebben, ten minsten onkosten geleden. — Ick bidde Godt de cousin

Graswinckel op syn reis te geleiden; my verheught Frater de Bie beter is; wensche syner, Frater Livinus en alle vrunden en bekenden gesontheit tot zaligheyt en blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CLVIII.

Antwoord op berichten uit Holland. Koning van Portugal uit zijne hechtenis ontvlucht. Oordeel in Oostenrijk over het strijken der Staten-schepen voor de Engelschen, in verband met hetgeen de Spaanschen wel voor den Paus hebben gedaan. Er zal voor de Spaanschen krachtens het vrede-tractaat niet veel overschieten. Over bloemen, gewassen en indijking. Grootte vertooningen te Weenen. Baron de Goes naar Carlsbad, gaat misschien als Ambassadeur naar Polen. Candidaten voor de kroon van Polen. Beduchtheid dat het wel op eene verdeeling van Polen zou kunnen uitloopen. Aanhoudend gerucht, dat de Keizer tot het drievoudig verbond is toegetreden. Hertog van Mantua ziek. Zwangerschap der Keizerin. Gezantschap van den Grooten Turk te Weenen. Doel der komst. Gerucht van den dood des bisschops van Munster. Kunstige Latijnsche verzen. Wie begiftigd zullen worden met het Gulden Vlies.

Ween, elfden July 1668.

Mijn Heer.

Die van Uwe Ed^t van 19 Juni hebbe door den vrunt van de Heer Resident ontfanghen; sien daeruyt het ver-

treck van neef Graswinckel; bidde Godt hem te geleiden; twyfele oock niet ofte sult hem versien hebben van eenighe recommandatien aen de oude bekende tot Chartres, aen die ick by gelegentheyt myne gebiedenis versouke. — De consideratien van de Staten van Zeelant hebbe gelesen aeler de boekies hadde bekomen, en was dat selve exemplar t'ghene de Resident hadde overgesonden; al die boekies doen wenigh goet om rust en vrede binnenslants te houden. — My is geseyt, dat gedruckte couranten tot Leipsich seggen, dat de general van d'artillerie, Heer van Noortwyck, niet en wil staen onder den generalissimus Würts, t'ghene gheen goet soude doen, als het voor den viant soude syn. — Het is wonder dat de compleinten nu niet en gaen als voor desen, en dat de luiden, die blindeligh recht souden doen, mede soo ommesien, t'gheen gheen goet teken is, alsoo gemenelyck daerop veranderinghe van regheeringhe volght, sooals den text sey: propter injustitiam transtulit Deus regnum illius. — Het is wel gewis, dat men hier niet dan al te goetaerdigh is, en heeft de man, daervan by wylen gemelt ¹⁾, hier wonder groot credit. — Hier is tidinghe geweest, dat de Koningh van Portugal uyt syn hechtenisse gekomen en ontlucht was, soodat de Engelsche vloot nu daer niet meer te doen soude vinden; of naer de Sont wil staet te besien, en raectt ons wenigh, dan dat wel, dat wy weder met de Engelschen overhoop souden komen ende dat om het stricken. Hier can ick voornaeme luyden, die oordelen, dat, dewyl de Staten-schepen altyt voor de Engelschen hebben gestreken, selfs ten tyde van Cromwel, alleenelyck in die tyden als wy met haer in openbaren oorlogh geweest syn niet, wy daerom oock nogh striken souden, ende sy gheven nogh voor reden daerby, dat, dewyl wy soo een reputeurlike vrede hebben, gheen swarigheyt behoren te maken hetselve te doen, opdat alsoo de vrede te langher soude moghen duren; dat anders die moedighe natie, in den laesten oorlogh niet te boven gekomen synde, ende daer benevens verloren hebbende het

---

1) Gremonville.

prerogatif, t'ghene altyt van onsen Staet gehadt hebben, door alle middelen soudē soeken hoe eer hoe liever weder met ons te breken, daertoe de Fransē jegenwoordigh wat veel soudē helpen, om haer van de Heeren Staten te wreken; men allegueert daerover oock, dat, om vrede te hebben, de Spaenschen sooveel jaren een appanage aen de Paus gegeven hebben, t'ghene noch een ander is als die reverencie van striken. — Soo de Fransē nogh met Condé ende St Gelein deurgaen, als gehorende tot Doornix ende Nieuport als tot Verdune, soo sal de Spaensche wel niet veel meer bliven t'gheen houdens waert is; sy hebbender nae gehuist, et receperunt mercedem suam. — De tulipanen hebbe de voorlede weeck uytgenomen; hebben eenighe veel afsetten en syn oock eenighe vergaen, doordien soo vois waren als in de aert quamen, dat daervan niet als kleine afsetsels syn overgebleven, dan van ider specie is een volkomen bol, en van eenighe wel drie ofte vier nevens veel afsetsels; t'is niet te geloven dat de bloemen t'naeste jaer beter sullen doen, maer wel dat beter afsetsels sullen geven, indien soo goede gront bekomen als hier gehadt hebben. Vóór drie weken gedrooght hebben, derf se niet voortseinden, alsoo int warme weer mochten uyt slaen en schimmelen; van de pruimstenen is niet een voortgekomen; soo dees jaer door gelegentheyt eenighe kunt seyn den, sal se terstont laten steken. — Dat de aenwassen soo wel staen is my lief; my valt in, of het gescheyt met den Hitsert wel wert uytgediept, dat de dyckputten mogen vol raken; dat de gheldinghe soo slecht is moet men patientie hebben. Godt gheve daer gheen grote duirte op volght, t'ghene al dickwils geschiet is. Soo verde is op den uwen. — Van hier valt wenigh te segghen; het eenighe, t'gheen seker is en groot, is, dat merghen, St Margarietenavont, het eerste deel van de grote comedie sal gehouden werden ende op Saterdagh de reste; den titel is: Il pomo d'oro en is de materie, het vonnis van Paris. — Baron de Goes is tot Egher, in Bemen ¹⁾, geweest, en van daer

---

1) Bohemen.

naer Carlsbat gegaen; syn meninghe was oock om hier te komen, dan van dit Hof is hem gescreven, dat weder naer Chur-Brandenburgh soude gaen, niettemin is nogh ongewis of niet hier komt; hier synder die menen, dat hy wel soude moghen gesonden werden naer Polen als ambass^r, om by de waeldagh te syn, dan alles is seer onseker, en syn die voor seker houden, dat de Keiser hem in gheender wyse om de Polen niet sal aennemen, maer laten haer soo een Koningh nemen als best gevalt, waertoe men geloofde de apparentste syn de zoon van Moscovien, Chur-Brandenburgh (die terstont naer de bruiloft naer Pruissen gaet) en Hertogh van Nieuburgh; de Prins van Lotharinghen, die hier is, sou mede wel lust hebben, dan, siet wenigh kants: eenige gheloven dat het Poolsche Ryck wel heel in stukken soude kunnen gaen, dat de Moscoviter een deel soude wegh nemen, en de Sweden oock het harighe, soo oock Brandenburgh, en van geliken oock andre nabuiren. — Hoewel men hier bij hof gansch ontkent, soo versekeren noghtans eenighe dat de Keiser de lighe tusschen de Engelschen, Sweden en Staten gemaeckt, mede heeft aengenomen, en dat t'ghene de Keiser daerover is toegesonden uyt Sweden quamp, die dat souden genegotieert hebben in alle stilte, om de Frause minister niet quaet te maken, dat niet weer oorsaeck heeft te dreighen, als hy voor her gedaen heeft, soo dat die luiden altyt seer ontsien syn. — Den Hertogh van Mantua, die een heer is van ontrent 16 jaer, seit men gevaerlyck sieck is; soo quamp te sterven, soude de Keiserin Leonore de naeste syn aen die Staet, t'gheen een goede dote soude syn voor eene van onse Princesen. — Men hout voor gewisch, de Keiserin swangher is, en soude sy morghen de guard'infante affegghen, soo dat daerover de vreught by de comedie te groter sal syn. — Hier is een afgesant van den groten Turck met een gevolgh van 50 personen; heeft heden audientie by de Keiser gehad; men seyde hy begheert, dat aen den Turck sal volghen al t'ghene aen de oversyde van de rivier de Waegh leyt, afonte aen t'gheen Leslie soude belooft hebben, waerdoor de Bergh-steden soude hebben, t'ghene soo de meninghe niet geweest is; wil mede dat

de Keiser hem voor de Venetianen en weghens Candia niet soude inlaten; wat widers hoort men nogh niet. — Den bisschop van Munster was hier op Saterdagh doot geseyt, dan, hoor de continuatie niet. — Ick bidde Godt, alle vrunden en bekenden in langhdurighe gesontheyt tot zaligheyt te bewaren; het bedroeft my seer, dat met Frater Livinus niet beter wert, versouke myne gebiednisse aen allen en blive

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

De versen die hierby gaen, syn wat raers, want als men se van achteren naer boven ¹⁾ leest, bliven goede versen en hebben een contrarie sin. Morgen kryght de Prins van Diderichstein, Graef Montecuculi en Graef Nestets, cansler van Bohemen, het gulde vlies; een is oock gegeven aen de Graef Wissenwolf, Stathouder van Over-Oostenryck.

Pauperibus sua dat gratis nec munera curat
Curia Papalis quomodo percipitur
Laus tua non tua fraus virtus non copia rerum
Scandere tē fecit hoc decus eximium
Conditio tua sit stabilis nec tempore parvo
Vivere te faciat hic Deus Omnipotens.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

---

1) Voren.

CLIX.

Neef Van Graswinckel in Frankrijk. Landbouwtijdingen. Paarden gekocht en verkocht. Blauwe boekjes tegen den Prins. Nieuwe eischen van Frankrijk. Heffingen in Holland. Troepen afgedankt, schepen uit de vaart. Don Juan komt. Koning van Spanje lijdende. Geertruidenberg. Geen Zeeuwsche raadsheeren over de domeinen. Zalmstekerij. Vogelarij.

Hage, den 16 July 1668.

Mijn Heer.

Door schryvens van den 15ⁿ voorlede hadden tydinge van onsen pellegrim dat aen de Somme was gearriveert ende met groot geselschap dien dach tot Parys gecomen, ende dat van meeninge was met geselschap naer Orlens te vertrecken. Nu hebben tydinge van den 4ⁿ deser, waer by adviseert, dat tot Angiers was gepromoveert, ende heeft medt eenen syne briefen van licentiaet over gesonden; dat gesint was te vertrecken naer een plaets daer het betercoop leven was, te weten la Flesche off een andere, soo dat tot daertoe alles met hem wel staet. — Saterdach ben van Overmaes thuis gecomen, daer de saecken in tamelicken standt hebbe gevonden; het coolzaet lach gemaeyt en souden in het eyndt van dese weeck dorschen, waerom wederom derwaerts gae; de geldinge is 38 à 40 pondt; het voorgaende hadde vercocht tot 42 pondt, alsoo geen apparentie was van rysen, soo dat 7 pondt hadde verhouden; die schaede is cleyn, maer doordien den tarru soo slap is geworden, dat voor 12 à 13½ de beste Zeeuwsche sack werdt vercocht, sal al meer verlies hebben op ontrent 450 sacken die hebbe leggen; de gerst niet als 20 à 22 gulden, doordien veel brandt in dit gewas is; hoope noch op wat avance op d'oude, doch dat sal maer compensatie syn tegens het verlies dat doen, en samen slecht uytvallen; wat voort tegens de winter wesen sal, moet de tyt leeren. Wy hebben hier soo overvloedigen reegen gehadt nu 14 daegen achtereen, dat de weylanden veele blanck hebben gestaen, en meest al het hoey, dat overvloedich was gewasschen, verdroncken en bedorven; de tienden in Cromstryen ende

voorts allesints, hebben een derde minder gegolden. In groot Cromstryen hebben 2360 verloren en in Numanspolder 1772, daarop staet cundt [maken], hoe slechte geldinge daer is. — Wat van UE. paert hebt gemaect, hebt noeyt gemelt; hier syn deselve seer goede coop; hebber een gecocht van 5 jaeren, dat groot en schoon is, om 121 gulden, en daertegens een, dat noch van de oude col gecomen was, 17 jaeren oudt en dampich, doch vet, om 36 vercocht. — Door gebreck van nieus schryve al dit bovenstaende, want medt de peys gaet niet veel om, anders als dat men hier dapper met blaeuwe boexties besich is tegens de Prins, pro en contra; t'een genaempt Consideration van de Gecommitteerde Raeden van Zelandt ¹⁾; t'andere den Seeuschen Buatist ²⁾. Soo genegen syt deselve te leesen, sult die vinden onder Mr Klecker, aen wien de Resident deselve gesonden heeft. — Daer syn hier veel reedenen te geloven, dat de peys niet duyren en sal, alsoo de Francen Condé ende Nieuwport met alle geweld willen hebben, als gevolge van hetgeene bedongen hebben. Waervoer expresse is affgesonden aen van Beuningen, om die saeck te bemiddelen, en dat can men mercken, dat men hier genegen is Vranckryck contentement te doen hebben, en soude men voor die plaetsen wel willen de Francen Franche-Conté doen geven, omdat het vry ver van ons gelegen is. Die gelooven dat heel dat werck bij X ³⁾ gebrouwen is, hebben het niet qualyck geraeden, en dat sal met eenen revengie wesen, omdat de penningen om de Lunenburchsche troupen te betaelen, daer in de Spaensche sustineren niet gehouden te syn, niet voort en comen. Ondertusschen is hier voor dit jaer, de tweede mael den 200ⁿ penning vastgesteld en sal voor ultima September betaelt moeten syn, dat is weer een hondersten van dit jaer. Daer is hier vastgesteld alle nieuwe geworvene troupes t'sedert

1) Zie de aantekening op blz. 475.

2) Den Zeeuwsen Buatist, of Binnenlandsen Verrader. Ontdekt in een Oproerig en Landverdervend Pasquil, genaamt Consideration van de . . . . Gecommitteerde Raden van Zeeland, etc. (*Kuuttel*, l. c. n° 9662.)

3) Zie de aantekening op blz. 449.

1665 aff te dancken, ende voorts alle compagnien 25 man te verminderen; voorts alle scheepen aff te dancken, op achtien naer van de middelbaere, die in de Middellantsche Zee souden gaen. — Don Jan comt noch niet voor den dach, soude oock niet gaeren hier comen of van huys gaen, waeruyt gelooft wert dat de Coninck swack moet syn, en hy vreest het ryck daerdoor te verloopen, als quamp te sterven. — De Spaensche soldaten, in Brabant gecomen, werden niet betaelt, en wat gelt daertoe gegeven werdt, steeck den gouverneur wech. — In de saecke van de complaincte over Geertruydenberch is hier in de vergaderinge voorgesteld, dat men vast soude moeten stellen, tegens de Graeffelyckheyt geen complaincte te verleenen, soo oock mede geen Zeeusche raetsheeren over de domeynen te laeten comen; soo dat geschiet, sal een groote nieuwichheyt syn en seer qualyck comen voor alle ingesetenen, die omtrent de rivieren eenige possessie hebben en dagelycx werden geturbeert. — Ons salmvischer heeft dit jaer 50 Salmen gevangen, en can die teelt ¹⁾ noch twee maenden duyren; hoewel het niet veel is, soo comt het noch al by, alsoo nergens salm gevangen is; hoope, dat noch wat lux sullen hebben, soo can de man moet houden om het naeste jaer weder aen te vangen. Ick hebbe hem oock verhuurt de vogelvangst met de lange lynen, om te besoecken wat daervan comen wilt, en t'onse, soveel my doenelyck, te beneficieren; soo wel gaet, mogen daernaer een goede huyr bedingen. — Ben nu teynde alle nieus, daerom afbreecke en blyve naer ons aller groetenis

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

Den eenen ingeleyden is blyven leggen, omdat niet gescreven hadde. — Mijn gebiedenis aen Mr. van Weyningen.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

---

1) De tijd om te visschen.

CLX.

Groote vertooning in Weenen. Tweegevechten. Voornemens der Spaanschen om zich in Nederland staande te houden. Afgezien van reformatie der regimenten in Oostenrijk. Geruchten over een verbond tusschen den Keizer en Zweden. Mededingers naar de kroon van Polen. De Prins van Lotharingen en baron d'Isola daarheen. Baron de Goes in Weenen. Biechtvader der Koningin van Portugal naar Rome. Don Joseph te Madrid opgehangen. De Turken tegen Candia. Prins Gonzague ziek. Gezantschap uit Moscovie te Weenen, op reis naar Rome.

Ween, eersten August: 1668.

Mijn Heer.

T'is heden drie weken dat de laeste mael schreef en antwoord op dien van 19 Juni, waer naer niet hebbe gekreghen, soodat nu vier weken is, dat niet hebbe gesien; wil hopen, dat het is door materie schryfwaerdigh, want alle andre oorsaken van soo langhen uytstel, souden my noch wenigher gevallen. De grote comedie is, soo als geseyt hadde, gehouden op Donderdagh en Saterdagh. Den eersten dagh wierden twee acten vertoont, die duierden 4½ uier, ende den laesten dagh de drie andre acten, die 6 uiren duirden, en was ick en veel andre van sitten en staen niet wenigh moede. Naderhant is noch tweemaal vertoont; alles is seer heerlyck geweest en wel gesonghen, daervan syn boeken in folio en octavo met figuren, die sal overseinden, maer niet eer als de castagnien ryp syn, dat in een maent of ses weken sal syn, indien het weer soo duiert, om te versouken, of dan niet eens souden wassen. — De querelle tusschen graeff Thaff en baron Wallis is geslist door last van de Keiser, die niet wilde dat geseyt souden werden, dat een duel uyt die comedie ontstaen waer, ende haer hadde te verstaen gegeven, dat indien iemant te veel de obstinate speelde, dat hy hem wel conde de kop laten wegh slaen. — Eergistren hebben hier wegens questie, uyt spel geresen, gevochten, de graef van Sterrenbergh (is een

Beensch ¹⁾ geslacht) Vice-Cansler aldaer, ende de graef van Diderickstein, broeder van die getrouwt is met de dochter van Prins Gonzague; de laetste is dwers door het dick van de die gesteken; men seyt gevaer daer by is. — My is hier in de hant gekomen, een copie van brief van de Heer gedeputeerde Burgersdyck, van 6 Juni uyt Brussel, aen de Heeren Staten gescreven, waer uyt sie, dat noch eenighe handelinghe tusschen deselve ende de Spaensche is. Niettemin is hier geseyt, dat de Spaensche met de Heeren Staten niet sluiten en willen, maer haer selven in Nederlant soo lang willen defenderen als kunnen, ende, indien dat geheel verloren gaet, dat sy haer dan anderswaers sullen soucken te defenderen en toesien, de Keiser magh tobben soo hy wil of kan. — Hier in geheimen raet is voorgesteld geweest, het wenigh volck, tghene men heeft, nogh te reformeren, waerop Montecuculi seer verstandigh en animeux hem heeft geformaliseert, en heeft het gansch teghen gehouden. — Als by myn laesten, wert hier nogh geseyt, dat gehandelt wert van ligue tusschen de Keiser en Sweden; andre wilden seggen dat al gesloten soude syn, tghene niet en verstae hoe kan syn, soo de Engelschen en Heeren Staten daer mede niet in syn. — Het schynt, in Polen de apparentie om tot de croon te komen alleen is voor de zoon van Moscovien, die seer grote voordelen presenteert, ende den Hertogh van Nieuburgh, voor wien de Keiser seer gesolliciteert wert om hem te helpen; daer synder die seggen, dat te vresen staet, dat Gremonville door de Ministers van dit hof (by dewelcke hy almaghtigh is) het daertoe niet ver brengt, en als dan het huis Palts twee Koninghen, drie Cheurvorsten en soo veel Vorsten hebben sal, de luister van dat huis, wel haest die van het huis Oostenryck doot scheinen. De Polen versouken seer te weten de genegentheyt van de Keiser, en seggen die te willen volghen, en nemen hem seer wel af, dat hy hem soo neutral hout, waerdoor hy altyt de affectie van die het te boven komt sal kunnen winnen; soo Moscovien tot syn meninghe niet en

---

1) Boheemsch.

komt, hout men voor gewisch, hy dat ryck den oorlogh sal aendoen, daer integhendeel, soo hy daer toe komt, altyt een groot schut sal syn teghens de Turcken. — Voor meer als 14 daghen is de Prins van Lotheringhe naer syn regiment, tghene in Silesien in quartier is; dan, de meeste reden van syn vertreck is, om in de nabuurschap van Polen te luisteren wat daer al omgaet; indien Hertogh Carl soo veel gelt heeft als men geseyt heeft, en als Aitzma in syn sevende boeck seyt dat syn ministers wilde doen geloven, en hem wil helpen, soude hy oock wel een bot kunnen bien. Baron Isola werdt hier verwacht en sal naer Polen gesonden werden, daer hy voor desen seer langh geweest is, en die humeuren seer wel ken. — Denselven dagh als ick de laeste mael schreef, is Baron de Goes hier gekomen; men seyde hy in acht daghen weder vertrecken soude, dan is nogh niet wegh; sal Chur-Brandenburgh naer Pruissen volghen. — Ick sie dat niet geseit hebbe de oorsaek van questie tusschen Thaff en Wallis. Thaf hadde commissie, in de comedie de luiden plaets te geven, en hadde Wallis hem gestelt op de plaets van de damen, van daer Thaff hem eens hadde doen gaen; vraeghde Wallis, als weder wiken most, hoe dickwils nogh soude moeten wiken; seide Thaf: soo dickwils als damen komen; waerop Wallis in hem selfs seyde: die carl is seer impertinent, of iet diergelike, tghen Thaf hoorde ende slough hem daerop int gesicht en slough den ander weder, ghingen uyt de comedie en in Hongrien om te vechten, tghen 5 milen van hier is, en wiert daer Wallis in arrest genomen weghen de Keiser, en gaf hem Thaff mede in arrest. — De biechtvaer van de Koningin van Portugal soude na Romem komen, om de dispensatie weghens haer trou, die de Cardinal de Vendome, buiten last van de Paus, te haestigh verleent hadde, te obtineren. — Hier wert meer daer naer geraden als wel geweten, om wat reden Don Joseph te Madrid gestranguleert is. — De Turcken tasten Candia met groot gewelt aen; men gelooft evenwel sy niet sullen uytrecten. — De Prins Gonzague, overste hofmeester van Keiserin Leonore en krijghs-president, heeft in syn 63e jaer een hete korts en een specie van beroerte, soo dat groot ge-

vaer loopt; sal morgen seggen hoe het nader is. — Den 20^m July hebbe quitancie van hondert ryxdal: gegeven. — De Prins Gonzague is dese morghen noch seer slecht, met wenigh hoop. — Hier is een envoyé uyt Moscovien gekomen, met gevolgh van 20 personen, alle op syn Duits gekleet; de reden van syn komen kan men lichtelyck bedencken; men seyt hy voort na Room wil. — Versouke mine gebiedenis aen alle vrunden en bekenden die Godt almaghtigh beware, en blyve ick

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CLXI.

Algemeene ommkeer in de wereld. Vereering aan den Raad-Pensionaris. Verzet daartegen. Land- en tuinbouwberichten. Familietijdingen.

Hage, den 6 August 1668.

Mijn Heer.

UE. van den elfden der voorlede maent hebbe op syn tyt ontfangen, daerin ick noch niet sien kan, dat die van het huys door experientie leren sien, dat allesints bedrogen werden, en ter contrarien dat met haer intresten te verwaerloosen andere ten spot comen; doch moeten dat aennemen als een generale revolutie die in de werelt valt; het gaet hier al mede soo toe, want deponuntur potentes de sede et exultantur humiles. — Dewyl alle die boexties hebt gelesen, en nu occasie hebt om alles wat overcompt te connen sien, sal daer niet particulier meer van sryven. — De Heeren Staten hebben den Heere R. Pensionaris niet alleen gecontinueert, maer oock be-

giffend met een somme van 45 duysent guldens, voor syne extraordinarise diensten, ende de Heeren van de Ekkelschap met 15 M., dat is 60 duysent, en daer by syn tractement verhooght, by d'eerste met drie duysent guldens 'sjaers, ende de tweede met een duysent; men bereeckent dat tegenwoordich aen tractement heeft by de 12 duysent gulden. — My is geseyt, dat een dedactie hadde gegeven aen eenige van de Staeten ende leden die men noempt van goede maximen ofte welgintentioneerden. Doctor Valentius ¹⁾ tot Delft, was seer hart tegens dat hem soo veel soude gegeven werden en heeft geseyt, dat men het bloet en sweet de gemeente yfdruckte, om soo onnodigh wech te geven, doch heeft niet uytgericht als sy[n] selven ten toon te stellen, dat men syn gewoonelycke swackte is, en off hy al mede wil gebuert heeft tegens de reductie van intresten, jegens drie en een half van hondert, soo sal deselve voortgaen. Want daer moet gelt syn, al souden alle eerlycke luyden moeten bedelen en d'ingesetenen het landt verlaeten. — Het gewas van dit jaer is op verde naer soo goet niet als het voorleede, en hebben de tienden van de graefflycheyt in Numanspolder een derde minder gegolden, en voerde doorgaens soo veel minder, en elders de helft, waeruyt staet cundt maecken, dat soo geen beter geldinge coupt, alle de boeren sullen bedorven zyn. Hoewel geen tydinge is, dat de Groenlantsvaerders merkelycke gevangen hebben, soo is het zaet nochtans niet hoger als 38 pondt dat goet is ²⁾; slechter naer advenant. Dat de pruyme-stenen niet gewasschen syn, is omdat versch in de aerde moeten syn, als eyckels en castagnien; de tulipanen sullen outwyffelyck wel gedaen hebben, omdat gelooff dat niet verbeteren connen; dewyl soo veel offsetten hebt gegrepen, soudt daer eenige connen houden en de vringen mede versien; by gelegentheyt sal pruyme-stenen overseynden soo daer te becomen syn; dit jaer hebben niet wel geslaeght, als oock geen ooft, uytgenomen de kersen die

1) Vallensis.

2) Zie blz. 220.

seer vol syn geweest. — Van onsen student, die gemenelyck traegh in het sryven is, hebben tsedert syne promotie genomen heeft, geen brieffen gehadt. Frater Levinus is noch in voorigen staet, voorts syn alle vrinden ende bekenden noch in goede gesontheit; bidde Godt UE. in gelycke te bewaeren ende blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

Ick hebbe aen den student adres gegeven, aen al degene die waerschynelyck konde gelooven dat noch in het leven syn, en sal t'sedert het jaer 1642 tot 1668 al menich hoeft gevallen syn; heeft oock addresses van de neven de Bye, die sooveel jonger kennisse hebben.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CLXII.

Beschouwingen over ontvangen tijdingen uit Holland. Het paard nog niet verkocht. Grootte invloed van Gremonville te Weenen. Algemeene leger-inkrimping in Oostenrijk. Baron de Goes te Weenen; d'Isola te Besançon. Poolsche zaken en mededingers naar de kroon. Prins Gonzague overleden. Zijn nalatenschap, testament en erfgenamen. Hooge waardigheden in Oostenrijk begeben. Don Juan naar Nederland. De jonge Koning van Spanje. Keizer van Oostenrijk van huis. Inlichtingen gevraagd voor de Vrouwe Van Wassenhoven.

Ween, 19 August 1668.

Mijn Heer.

Die van 16 Juli, door de Resident voortgesonden, is my op Saterdach, in plaets van Maendach te vooren, toe-

gekomen; den Zeuschen Buatist is daerby niet over
 kumen, soodat Monsr Klecker gelooft, vergeten sal
 dat te seinden; daervan is hier een exemplar gew
 dat andre geleent is geweest, soodat het niet hebbe kon
 te sien bekomen. — Tghene in de courante is, v
 ministers met louisen gevanghen ¹⁾, is hier mede uyt F
 gescreven geweest, maer is al erdicht, doordien hier ghe
 mensch is, die iet diergelike aen de door van de ker
 gesien heeft. — T'is my leet te sien, dat met het saet
 slecht afgelopen is, en dat geschapen is met den tar
 niet beter sal gelucken; t'is wonder het hoei daer
 qualyck gewonnen is, daer hier sooveel is als te we
 schen. — Myn paert hebbe noch en daertoe zael en toe
 doen maken en ride het by wylen, alsoo van staen niet bet
 wiert; het gevalt wel aen velen, maer ider wilde het
 seer goekoop hebben, dat niet gaern geven soude, als
 raer ende wat waert is: soo by komt sal het verkope
 en soude het oock al te vooren gedaen hebben; het
 soo lief goet versch stroo als goet hoei, soo als in
 lant gewent is geweest. — Hier gelooft men wel, d
 de vrede tusschen Spanien en Vranckryck sal duire
 alsoo Monsr Gremouville dat versekert; hy vermagh te
 wonder veel, ja doet ongelofelike dinghen; hier syn
 nisters van vreemde Princen die seggen, dat syn Konin
 geseyt heeft, dat niemant van alle syn ministers hem
 veel kost, dat oock niemant soo grote diensten doe
 tghene wel te geloven is, alsoo hier het vertrouwen
 hem seer groot is; ende op dat vertrouwen heeft m
 dese weeck alle de officieren, die voor desen gereform
 waren en halve gagie tot onderhout trocken, gelicentie
 en sal men nogh van dese maent 8000 man reform
 ofte tenemaal casseren; daer wert geseyt, men de officier
 van vele regimenten sal behouden sonder eenigh vol
 alsoo beter gemene knechten als officieren syn te bekom
 door deselve casseringhe sullen de provincien int min
 niet verlicht werden, maer hetselve aen de kamer moet
 opbrengen, om goet te maken de grote gastos secre

1) Louis d'or's. Dus door omkooprij gewonnen.

die de Keiser doet; t'is te geloven dat de bekende aldaer van t'selve almede uytdelinghe soude doen, soo maer syn klein ordinaris betaelt wiert, daervan niet en bekompt, soodat wel siet, dat waer is wat te voren hebbe gescreven. — Baron de Goes is nogh hier, en Isola, soo geseyt is, tot Besançon; van wien men ten besten niet genoucht is, omdat hy door syn grote activiteyt mogelyck wat wider gegaen is als syn instructie lagh, hoewel de reden het soo vereischte; hy sal niet hier komen soo niet geroepen wert, alsoo gheen grote lust en heeft. — Men hoort niet wider dat van hier iemant naer Polen sal gaen, hoewel geseyt wiert, dat de graef van Swartsenbergh in een seer solemneele ambassade derwaerts soude kunnen gesonden werden. Het is gansch ongewisch te raden, wie tot die kroon soude kunnen komen; eenighe seggen den Hartogh van Nieuburgh derwaerts op reis is, andre dat herwarts komt, om hier over daer heen te gaen; men seyt, in Polen soude vastgesteld syn, dat die een Duits ofte Frans souden voorstellen haer votum souden verliesen, t'ghene mogelyck tot voordeel van de prins van Lothingen soude kunnen syn, die niet in Silecien geweest is, maer ontrent en tot Straesburgh; heeft oock met syn oom gesproken; is weder hier gekomen ende met gebracht wissel tot 600 M. ryxdaeld., die geaccepteert is, en soude nogh 400 M. komen, soo hier maer de koopluiden waren, die dat konden betalen; men seyt mede syn oom hem sal geven 4000 paerden en 12000 te voet, waerop geseyt wiert, dat men die niet soude kunnen doorbrenghen; daerop dien ouden Hartogh seide: laet my begaen, soo gheen ander middel is om die door te brenghen, soo sal ick het selve doen. De Sweden, seyt men, souden alle geweld doen om den Moscoviter daeruyt te houden, sooals oock den Turck; men heeft gewisse tidinghen, dat de Koningh van Vranckryck op alle middelen soeckt de vrede te maken tusschen de Venetianen en den Turck, en dan hem teghens Polen te seinden en alles in groter confusie te brenghen als is. — Den 2ⁿ deses is de prins Gonzague overleden; heeft naergelaten 213 M. ducaten in specie, 6700 pont in silverwerck en andre dinghen; syn testament was gescreven en hem voorgelesen, t'ghene hy alles goetvont en wilde het onder-

van Keiserin Leonora is geworden de graef
men seyt, hy trouwen sal met een Spaensche
Maria de Toledo, die met de Keiserinne hier
kryghsraet-president de generael Montecuculi
out en swack man is in alle delen; stats-
worden de graef van Traun, schoonvaer van
Buquoy, met conditie, soo men seyt, dat h
van lantshauptman soude moghen defereren
aen den gemelden Buquoy, of dat hy die n
soude hebben, daer geseyt wert de lants-ten
teghen hebben; anders is den dienst van lant
dien hy afgetreen heeft, vry beter als stats-o
hy is mede geworden vice-kryghsresident, i
Montecuculi, soodat eerlangh president is
syn. Lant-marschal is geworden de graef van
die hof-vice-cansler was, soodat het dapper o
delen is gegaen. — Don Juan is gelast, sc
uytstel of exeptien te vertrecken naer Nede
men gelooft, hy nu al daer is. — De jong
was de eerste mael met de Koningin naer een
gegaen, daerover soo een grote vreught te
dat niet te seggen is. — De Keiser is gegaen
klooster, ses mylen van hier, daer Barnardin
morgen de feest is; gaet van daer naer de N
14 daghen, komt dan weder te Eversdorp, e
hier. Ben teinde, dus bidde Godt voor alle
sontheyt tot zaligheyt en blive

Mijn Heer,

Uwe E

Heb hier gelesen een boeck: Verheerlickt Nederlant, met het verbael gehouden op de Teems ¹⁾; t'is seer raer.

A Messieurs Dorville et Grienthuysen, pour adresser à Monsieur Monsieur van der Goes.

PS.

Je vous prie pour l'amour de Dieu faites moy scavoir par quelque moyen si la tante de mon mary, Madame de Vyterbuert, est encore en vie; ci-devant elle demeroit à Wassenaer mais peut-estre qu'à c'est heur elle demeure à Oostvoorn, aupres Monsieur Ryswyck. On en pouras apren- dre quelque chose; il y a plus de deux ans que nous n'avons eu aucune letre d'elle, encore que nous avons escrits diverse fois; si elle seroit morte mon mary devoit aller la, car j'ay suspicion que tout ne vas pas juste la.

Dit versouck is van de vrou van de heer van Wassen- hoven; sulcx, wilt daernaer sooveel mogelyck is vernemen en my bericht laten toekomen.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CLXIII.

In Oostenrijk kan men aan penbare vermakelijkheden denken, in Holland is men bedacht op vermindering der militie en op nieuwe lasten. Inlichtingen verlangd ontrent de zaken van den Heer Van Weyningen. De Franschen roeren zich weer, willen naar Nieuwpoort, doen nieuwe eischen en houden het oog op Polen. Uitstapje

---

1) Dit boekje ter eere van Cornelis De Witt is „uytgebeelt door verscheyde Rijn-oeffeningen der geestigste Poëten.” Het kwam uit in 1668, in 4°.

mit des Resident Commissarij naar Maassré e. v.
Walden. Vermoeding van den Dood van Ven.
Landvoorsitter. Hoopich vinnig en familie-Spelt.
Nef van Grinnichel is La Filice.

Hage, den 24 August 1803.

Mijn Heer.

Dat by dien van den eersten dieser cinsicht, dat is de
weeten geen antwoord off iets van my gezien hebbe, en
niet wy werden, alsoo int best van Junio ende selst
noek, hebbe geschreeven, meer omdat niet claegen soek
als om wat nieuws over te schrijven, want het rub lie
soo weynich, dat voort aen sal moeten zeggen: si nie
best of, ego nede vider, en daarmede witscheyden. De
men daer soo schoonet, lanchwylligen en coetswylige
commedie heeft gespeelt, dat men moede van sien en stes
was, is een frey wank om gult te quisten, doch in jey
en daer men geen oucligh en vreesi, off schulden te be
taelen heeft, en dat wel geschieden gelyck tot West
hier doet men niets desgelick en lacht men daer niet of
als sctienet. — Nu is men hier besich om de reductie van
de militie, ende van gult tegen drie ofte 3½ ten hondt
te betaelen, dat noch weer een nieuwe schattinge van
de ingeselenen sal syn. — 'Tis te verwonderen dat de Heer
van Weyningen noch geen betalinge off expeditie en
hebben, die man is tegens opinie van de vrouw al las
zyt, en cost soo het schryt vry veel, daer, naer versta
mede quallick tegens mogen; soo iets van syne saeck
cunnt adviseren, wilde wel, omdat den pater, die hi
is expres comen vernemen wat daer aen schart, enig
satisfactie mach doen. — Don Esteven heeft geclaecht, d
de Francoen naar Nieuport willen, als by het extract, e
selve hebben by Loven ende andere plaetsen veel vol
leggen, waerdoor dat souden connen beletten, soo ma
couragie hadden; men geloof en vrees hier, de Franco
die plaets wel souden willen hebben, om daerdoor buyt
van Sluys te mogen werden, dat een wonder doen sou
geven, en daerom willen de provintien aen het casseer
niet. — Ick ben met de Resident tot Maessluys gewee

om die plaets en het Westlant, daer ick te doen hadde, te sien; by geval was daer den affslag van ontrent 180 salmen, daerin hy groot vermaeck nam, en staet Syn Ed. dat quartier seer wel aen; by die occasie van de revier te sien, seyde my, dat voor Ween den Donauw seer verlande, ende dat voor desen verscheyde groote costen gedaen waeren door ingenieurs van hier, om dat versanden te beletten, en vraeghde my, off niet iemandt soude kennen die dat werck verstondt, om door hoofden of dammen dat versanden te connen beletten en diverteeren. Versocht UE. te sryven off middel sien soudt, daertegens iets te connen inventeren met crebben ofte dammen, ofte dat oordelde, van hier volck te schicken nodich waer, alsoo Oostenryck daer veel costen aen doen soude willen, die wel betaelt souden werden; UE. can sien, wat daarvan oordeelt gedaen te moeten werden, ende advisereren. — De Coninck van Vranckryck heeft aen Castel Rodrigo gescreven, dat hy de plaetsen van Condé en andere pretentien, binnen drie maenden soude hebben te ontledigen van volck en overgeven, off dat hy daernaer, te weeten naer drie maenden, noch vry meer soude pretendeeren, dat, geloofft men, syn uytslach op het Poolsche werck sal nemen. — Hoewel door het continueel regenen en waeyen, nu over de 14 daegen achtereen, veel tarruw en gerst, haver ende ander in het velt staet en bederft, soo comt noch geen wilginge in de graenen en is het saet niet duyrdter als 40 pondt, dat puyck is. — De heer van de Leck sal nu eyndelyck gaen trouwen met de outste dochter van Goudriaen. — Heden regent het heel hardt; heeft frater Martin in de Lier syn landt moeten doen besaeyen; die gerst staet noch vast en ten dele leyt int swadt al schoon groen, soodatt daer niets van comen sal. — Van onsen student off J. C., hebben van den eersten deser advys uyt La Flesche, dat redelyck wel en was, doch wat hardt in het lyff, door verandering van lucht en roode wyn te drincken. Alle vrunden ende bekenden syn voorts noch in goede gesontheit naer haeren doen; de dochter van neef Gool, die lang sieck is geweest en nu genesen, sal gaen trouwen met haren doctor van Wouw, een soon van op den houck van het Heullestraetie. Hier is nu

alles wat hebbe weten te bedemcken, waarom tyteldeyt
en bidde Godt UE. tot gesontbeyt en zalichbeyt te bewen.
Blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienst.

A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CLXIV.

Mededeelingen betreffende de zaken van den Heer Van Weyningen. Oordeel over verbeteringen in het stroombed van den Donau. Vermindering van het staande leger, waaraan daarvan grootendeels afgezien en waartoe zij zich zal bepalen. De Grootte Heer wenscht met Venetie over wis te onderhandelen. Poolsche rijk. Bezettingsleger in Milen. Aardbeving in Neustad. Amsterdammer te Weenen, of doorreis naar Constantinopel. Wederwoord op uit Holland ontvangen tijdingen. Over den Keizer en de Keizerin.

Ween, 8 September 1668.

Mijn Heer.

De twe van 6 en 24 August, hebbe te recht ontfaan-
ghen. Op de eerste sal seggen, dat, hoewel de considera-
tien van de Staten van Zeelant gesien hebbe, t'ghene by
geval geschiet is, daerom alles wat overgesonden werdt
niet te sien en bekome; op den andren, dat van de ge-
houde comedie eenighe exemplaren sal overseinden, met
castagnien, daervan een goet deel heb, soo haest gele-
gentheyt is. — Van de gelegentheyt van de saeck van de
vrund, die hier is, wete seer wenigh te seggen, alsoo hy,
(hoewel by een wonen en eeten) daerin seer schou voor
my is, mogelyck, omdat ick int eerste als hy gekomen
was, hem oprechtelyck uyt hebbe geseyt, en dat met

omstandigheden, de wenigh apparentie die ick sagh tot een goet einde, soo het nu in der daet bevint; gistren seide hy my, als ofte sochte syn actie te verhandelen; van andren is my geseyt, dat hy voor ses ofte seven weken audientie by de Keiser gehadt heeft, met een Brabander, Weimans genaempt, die voor hem sprack, en, soo hoor, souden aen de Keiser hebben voorgesteld een middel, hoe te kunnen betaelt werden buiten s'Keisers lasten, waerover hy thien daghen lang in de Nieustat is geweest, ende is hem een secretaris van de Rekenkamer tot commissaris gegeven, om aen dieselven syn voorslagh te openbaren; dan, van al dat, heeft hy my noyt woort geseyt. Seide gistren aen my: dat, indien niet wiert afgevaerdicht om in dese ofte de naeste maent te vertrecken, soude genootsaecht syn de gansche winter te bliven, daer ick vrees dat wel op aen sal komen. T'is meer als een half jaer geleden, dat ick seide aen een groot minister: dat men hier soo een man, die een obligatie van den tegenwoordighen Keiser hadde, soo lang ophielt; hy vraeghde my, van waer de schult quamp; ick seide: van Ferdinandus 2; daerop hy seide: Ferdinandus Secundus; en sloegh het in de wint; als hy voor neghen jaren hier was, heeft hy gemeent veel te krighen, als syn obligatie by dese Keiser vernieuwt wiert, daer hy hem mede magh vrolyck maken, dan soude ontwifelyck beter geweest syn wat meerder gelt te bekomen en voorts daer niet meer naer te dencken; ende hebben dieghene, die syn saeck hebben gedirigeert, hem doen geloven dat een groot voordeel was. Wat nu is van dien voorslagh, daer van Weimans inventeur is, sal ick niet licht weten, alsoo hy daer mede seer sekreet is. — Het verlanden van de rivier op dees syde hebbe dickwyls gesien en oock geconsidereert, en vinde niet soo licht als dat te helpen, indien sy maer goeden raet souden willen gebruicken; de materialen daertoe nodigh, van hout en steen, alsoo gheen vlet-aert is, heeft men oock by der hant; ick hebbe daerover gesproken met de Overste Golts, die den Keiser als ingenieur dient ende dat werck al wel verstaet, ende geseyt, hoe het soude moeten gemaect werden, t'ghene hy wel ad notam nam; ick oordeel niet, dat nodigh waer

daertoe veel luyden van wyde te laten komen: als hier maer het gelt ware, men soude dat volck wel vinden. Vier mylen hogher op dees seyde leyt een stettie, Tol genaempt, t'ghene groot gevaer loopt gansch voort te gaen, ende is daer een vrouwekloster, die genootsaecht syn t'selve te verlaten; ick weet dat die de grootste bezit van de Keiser in de hant heeft, daarvan sprekende, seide al wist ick dat men dat stettie met 4000 guldens soude kunnen beschutten, soo soude ick se nochtans niet geven daer uyt af te nemen is, wat men daer op soude wille spenderen, ende geloof ick vast, dat als een eerlyck man hem daerom aennam, met schande daer in soude blive steken, alsoo het gelt, hoewel soo seer veel niet soude nodigh syn, niet volghen soude; soodan al de swaerheit soude syn weghens het gelt, en niet[s] soo licht, dat het werck wel en goet te maken ende de stroom trecken soo veel als men nodigh hadde. — Van hier vaer wel mede wel niet veel te scriven, niet te min kan altyt een blat vol maken; het niet reduceren van de Staten-volck is grote voorsichtigheit, hoewel de menagie wel anders soude vereischen; de meninghe is hier mede geweest à 10000 man te casseren, waervan de Paus, die daer seer aengehouden heeft, 3000 soude hebben, die aen Venetianen soude seinden; alsoo voorlede Sondagh acht daghen tidinghe gekomen was, dat in Spanien alles in confus was, en boven het ombrenghen van de Vice-Roy van Sardeigne, die van het Ryck van Valence door gemeente was vastgeset ende naer Madrit gesonden, dat mede te Madrit alles overhoop leyt; eenighe groten vngelast van het Hof te gaen, die niet gewilt hebben andre seggen, dat 10 of 12 van die souden vastgeset sy dat mede Don Johan niet en wil naer Neerlant gaen, om men most het hem geven, en veel andre diergelycke ongehoofteden ende seditien, soo heeft de ambassadeur van Spanien hier sooveel gedaen, dat de cassatie van volck niet sal voortgaen, als alleen voor de drie duysent die de Paus naer Candia sal seinden, daer alles voor belegherde seer wel staet, en is in t'Turcksche legel groot gebreck aen vivres, alsoo de Venetianen, die mees van de zee syn, al veel van hare schepen weghnemen

waerover van Constantinopel een Chians naer Venetien is gekomen, aenbrenghende dat den Groten Heer wenschte dat de republicque een persoon by hem wilde seinden; gequalificeert om int ernst van vrede te handelen; waerop de republicq Molina, die hier ambassadeur is geweest, naer Morea, daer nu den Groten Heer is, seint; of soo een besluit van vrede aldaer vrede door al de Christenheyt sal geven, staet te besien, of wel dat de Polen al die last op den hals sullen krighen, welckers Koningh blyft regeren, alsoo tot syn meninghe niet kan komen met H. v. Nieuburgh te doen succederen, daervan de Polen niet horen willen, alsoo eerst syn 7 soonen en 5 dochters-mans soude moeten versien syn van sooveel de besten ampten, eer iets voor een Pool te krighen waer; dat mede als hy sooveel ampten soude hebben, die van hem souden dependeren, dat de republicq in de regeringhe niet soude te segghen hebben, en hem licht soude syn het Ryck successif ¹⁾ te maken. — De soldaten, die de Keiser dees somer naer Milaen heeft gesonden, werden soo slecht gehouden, dat vergaen en verlopen met hele compagnien, soodat die regeringhe seer slecht staet, daerover seer beschuldicht wert Pater Neithard, biechtvader van de Koninghin. — Den 28ⁿ August s'morgens tusschen 5 en 6 uren, is een aertbevinghe in de Nieustat geweest, t'ghene alle menschen syn gewaer geworden; mogelyck beduit dat niet beters. — Hier is een van Amsterdam, Quina genaemt, wil naer Constantinopel; seyt, de rekenkamer alle heerlyckheden onder haer heeft opgeveilt, maer niet willen verkopen; t'is wonder daervan niet en melt, als niet weet te scriven. — T'is my leet, het soo slecht met geldingh in dit gewas staet; gemene plaegh rust wel maer ondertusschen. — Myn leste voor drie weken, quamp te laet tot de koopman, waerom recht door hebbe gesonden; wensch te weten, of die eer sal bestelt syn als die op Frankfort gaen. — Het weer is hier mede niet altyt goet geweest, niettemin is hoy en korn wel ingekomen, maer de wyn sal niet seer goet syn, hoewel beter

---

1) Erfelijk.

als voorlede jaer. — De Keiser is op Donderdagh ween tot Eversdorp gekomen, een myl van hier. De Keiser is gedurigh swangher en gaet alles naer wensch. Ik bidde Godt dat het met Uwe Ed^t en alle vrunden soo magh syn en blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh dienaar
G. van der Goes.

Kunt dit nevens staende met descretie menageren ¹⁾.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CLXV.

Toezending van een brief en een kistje met velerlei kleinheden. Weener nieuwstijdingen. Garnizoen van Ween ten deele afgedankt en ondergestoken.

Ween, 13 September 1668.

Mijn Heer.

Het lantmanschap vermagh op my soo veel, dat alle derentweghen scrive, om den ingeleiden, die is van zoon, aen de siecke vader seker te doen komen; w daerom niet ophouden. — Ghistren hebbe ick tot koopman een kasje gesonden by drie voet langh, en b naer een vierkant, hope dat het heden voort sal ga naer Franckfort en haest overkomen. Wat daerin is si sien; het paquet aen Pr Hesius is voor Pa^r van Hollar die tot Gent is, en sal genough syn dat tot Antwerp

---

1) Slaet op het bericht betreffende den Heer Van Weyningen in den a vang van den brief.

gesonden werde; daerin syn eenighe exemplaren van de grote comedie, daarvan kunt mededelen en behouden; int uyt nemen moet achtigh gheven, dat de castagnien, die legghen aen de syde daer de roode leere sockies en muilen syn, die men hier paputies noemt, out syn van 2, 3 en meer jaren, soodat niet wassen soude; kunt daerom sien, ofte de paerden, klein gehackt of gestoten, onder den haver willen eeten; die aen de andre syde syn, en oock in de papieren, syn van dit jaer, die wel sult doen alle te planten op verscheide manieren en plaetsen, ende sal mogelyck niet goed syn, de vlecken boven te setten; tuschen de printen leyt een van de kleinste blaren van die boomen, die anders wel driemael soo groot syn. Soude het kasje van lerchenhout hebbe laten maken, maer sou al te swaer geweest syn, waerom alleen het bovenste planckie lerchen is. De schrynwercker seyt my, dat gheen motten in die kassen van dat hout souden komen; weet niet of waer is. — Weet niet nieus. De Graef van Buquoy is met syn vrou op een devotie te Cell geweest; op Dinsdagh is syn schoonvaer, nu statsoverste, naer Lourrette in Italie gegaen; eenighe geloven, dat hy int wederkomen de wegh over Tirol sal nemen, daer een weduwe is, daer hy van gehoort heeft, en hem wel soude gevallen om te trouwen, t'ghene syn swagher niet seer soude gevallen. — Kunt dat seggen aen Freilin, aen die myn gebiedenis versoecke, alsoo niet te scriven wete. — Dees morghen sal men één uier van hier, de soldaten van de stat casseren ten dele ende reformeren. Versouke my te bevelen aen alle vrunden, die Godt beware en blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts}.
oetmoedigh dienaer,
G. van der Goes.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CLXVI.

Trekken van wissel. De Prins ter jacht naar Breda voorts naar Zeeland. Verheven tot premier-noble. Verdragen daartegen. De Franschen versterken Duinkerken. Fransch schip door de Hollanders verbeurd verklaard. Zaak van den Graaf van Bentheim. Lunenburgsche hulptroepen. Order op de bevordering van officieren. Inkransing van compagnien. Familie-tijdingen. Weer- en landbouwbetreft.

Hage, den 21 September 1666

Mijn Heer.

Ick sal blyde syn te verstaen, dat mynen van den lede verlede off eersten deser affgesonden, sal te recht gemen syn. Ick hadde de knecht gelast, dien vrough, de post vertrock, aen K. R. te brengen; in plaets van gaet die directelick aen de post draegen sonder cour dat hy wel wist dat noeyt gewent ben. — De heer Resb heeft my gister avondt geseyt, dat dewyl Syn E. apparent noch lange sal moeten blyven, dat hy wel ga syne penningen die onder Klecker syn, buyten co van wissel soude overmaecken, waeromme, soo UE. w gelt van node mocht hebben, daarvan tydelick ges seert synde, sult een ordinantie van de K. R. becom ende daerop datelick de penningen ontfangen, die dan hier sullen restitueeren, sulcx dat daer geen moe aen vast sal syn. — Voor nieuws van hier, dat de F van Orange, naer Breda ter jacht gegaen synde, daer twee Commissarissen van de Staten van Zeelandt is socht om in Zeelant te comen, twelcke oock gedaen by de reyse nemende over Bergen op Zoom, alwaer F Maurits was, dien hy versocht mede te gaen, doch seerde om syn indispositie; van daer vaerend, wiert gescheept in een state-jacht, dat op stroom wachte, rae soo tot Middelborch; dien nacht sliep int Heerelogen in de abdye, daer groot geroep ende gejuych van de meente was; des anderen daegs vertrock naer Vlis gen, daer de vreught oock ongemeen was. Men sey

Staten van Zeelant van sints souden syn, Syn H. ten minsten primier-nobel te maecken, daerover de mannen van de Exclusie ende Eeuwich Edict seer ontstelt syn, en vresen dat het gelt, dat geemployeert is om daer het voors. oock vast te stellen, sal verlooren syn. De hoop die men hier heeft, dat het voor de Prins niet sal gelucken, is, omdat int jaer 60 resolutie in die provintie is genomen geweest, de Prins nergens toe te avanceeren voor dat 18 jaeren soude hebben geadimpleert; daertegens seggen de Seeuwe, dat daer maer 20 daegen aen gebreecken, en in allen gevalle dat men haer bedroogen heeft, en oock de[n] Prins belooft hadde, dat als het Edict soude beswooren syn, dat men dan aenstondts den Prins in den Raedt van Staten soude brengen, dat nu over het jaer geleden is, en niet minder als dat gedaen. Wat daeraff comen sal, per naesten, want de Staten van Zeelant maer op eergister syn vergadert geweest, en noch daerin niet can gedaen off geweten syn. Men hoopt dat de presipitance van den Pensionaris de Hubert de Prins, buyten order van de Staeten, sal hebben versocht, ende dat daarmede meer quaets als goets sal gedaen hebben. Soo het daer met de Prins niet geluckt, sal hy hier noch qualycker aen wesen als voor desen, want syn de Staten hier vergadert en oock daerover aen haer principaelen gesonden, wat daerin te resolveren. — De Francen willen soo het schynt, seer de negotie voortsetten, en heeft de Coning, tot noch een citadelle tot Duynkercken te maecken, 1.200000 gulden geaccordeert, alsmede omme de haven te diepen; voorts connen onse schippers daer geen recht off satisfactie becomen, en, als ons Ambassadeur claecht, comen niet als dreygementen en woorden van retortien, omdat hier een schip van St Jan de Lus geconfisqueert is: daer niet qualick aen verclaert is, als synde geequieert by ingesetenen van desen Staet en bevaeren met volck van hier, tegens de placaten op de walvisch. Maer Franckryck can niet leegh staen en sal nu ons, soo can, aen het lyff en hart, dat is de negotie, comen tarnen. — Het werck van den Graeff van Benthem is weder stil en syn de kinderen weder in stilte van hier vertrocken, want hetgeen hier voor desen by het Hoff is

verstaen, dat de vrou en kinderen, daervan de vader n Vlaenderen hier was comen vluchten, den vader moet volgen, en daerover veel moeyten is geweest, soude dit telyck strydich syn tegens de protectie, die nu wegens kinderen van den Staet versocht werdt, en daerom de men daer niet aen comen, hoewel veele daer seer sly naer waeren. — D'auxiliare Lunenburchse troepen s wederom gesonden en is vastgesteld, in toecomende g vaendragers als die 3 jaer, geen luytinanten als die ende geen capiteynen als die 10 jaeren gedient s hebben, te maecken; reservato, sonder twyffel, casu amico, als altyts; voorts sullen de 27 eerst sterve officieren niet weder vergeven werden, maer deselver o pagnien ondergesteecken werden, als d'officiers doot s syn. — Nicht Van der Goes van Antwerpen, die wt tot Middelburch woont, is nu hier, haer zoon Cornelis Leyden te geleyden ter studien. — Frater Levinus, Ma de Bye, nicht ende alle andere vrinden, neffens ons, d haer E. gebiedenisse, bidden Godt om UE. gesont tot zalicheyt en blyven

Mijn Heer,

UE. genegene dienaar

A. van der Goes.

Het weer is nu reedelyck goet. Het cooren wat liger, doch weynich. Hier syn geen druyven, die sullen werden. — Woensdach voormiddach ten duuyren is de Prins primier-nobel gemaect, en heeft a cessie genomen en gepresideert, en sal continueeren lange de vergadering daer duyren sal, met groote schap van al de gemeente aldaer; het vorder sal vo als 18 jaer compleet is.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

---

1) Sly = listig. Dus, op loerden.

CLXVII.

Beschouwing over vroegere berichten en afzendingen. Te vreezen gevolgen der verheffing van den Prins. Colbert in Engeland. Koning van Polen geabdiceerd. Over de kansen der pretendenten. Inkrimping van het leger in Oostenrijk. De Turken tegen Candia en de Venetiamen. De Paus daarin betrokken. Nepotisme in Rome. De Hollandsche Resident met geschenken in Constantinopel. Slecht bespraakt. Persisch woordenboek. Oostenrijksche vrede-spreker tusschen Lorraine en de Paltz. Geld noodig. De Heer Van Weyningen. Ander zaad voor den Weener kruidtuin gevraagd, dewijl het eerstgezondene slecht is opgekomen. Graaf van Bentheim. Weerbericht. Graaf Scrin aan groot gevaar ontkomen.

Ween, 6 Octob: 1668.

Mijn Heer.

Op gistren naermiddagh hebbe dien van 21 Septemb: door Monsr Klecker ontfanghen; my wondert, daerin gheen gewagh en maeckt dat met mynen van 19 August ontfangen hebt een sedel van de Vrou van Wassenhoven, om eens te vernemen naer de Vrou van Uyterbuiert, of die nogh leeft en waer haer onthout; kunt met gelegentheynt daer eens naer vernemen en bericht toe komen laten. — Ick vrees dien van 19, die recht door is gegaen, noyt terecht sal komen, soosals oock den uwen van 31 August: niet hebbe bekomen. — Den 13^{en} Septemb: hebbe geseyt, dat dienselven dagh een kasje van hier was afgegaen, t'ghene hope nu al tot Franckfort is, en, soo het geluck wel wil, met desen Uwe Ed^t soude kunnen toekomen; hoewel ick de Heer Famars hadde versocht, Uwe Ed^t te scriven wanneer het van Franckfort soude syn afgesonden ende aen wien, soo sout ten overvloet daerover eens kunnen scriven aen syn correspondent tot Amsterdam, opdat, soo haest komt, voortgesonden werde. Het is getekent VC en soo groot als doemaels gescreven hebbe; wilt ondertusschen gelegentheynt maken, de castagnien terstont te legghen, opdat eens wassen moghen. My is geseyt dat nodigh is de vleck onder te legghen, alsoo daeruyt de wortel driven.

Dees weeck hebbe uyt het bosch seer schone akers
 ruighe doppen gehaelt, die door een bekende sal soet
 te seinden soo haest mogelyck; soo geloof, door de
 van de Heer Philippe le Roy; sal mede sien, top
 van larchen te krigen. — Dat de Zeewen de Prins
 Orangien soeken te aranceren gaet seer wel, soo
 daeruyt gheen verwidringh tusschen de Provincien
 komt, t'ghene in dese tyt wel niet passen en soude,
 advisen van alle oorten gedurigh segghen, dat de Fran
 niet sooveel en soeken, als met de Hollanders te doet
 hebben, ende dat sy die de tyt souden willen ge
 om haer asem te scheppen ofte haer eenighsints te red
 van de grote lasten van den Engelschen oorlogh.
 hope, sy die dreigementen beter weten als wy hier
 haer daer teghens soo wapenen, dat niet te vresen en
 hebben. — Uyt Engelant wert gescreven, dat Monsr Col
 daer niet veel uyt recht, maer soo hy de tyt heeft,
 seker ander Minister van die kroon, dien ick ken,
 hy niet als al te veel uytrechten, ja meer als al de
 heime raden te samen; en, soo hy maer de Engel
 van ons niet los maeckt, gaet het al wel. Van da
 gescreven dat de Koningh gheen vreemde Ministers
 Hof wil laten, als ider mael met syn expres bevel. —
 de Koningh van Polen den 16^{en} geabdiceert heeft, is
 allen bekent; sy hebben de afesanten van den
 van Nieuburgh vant Hof wegh gesonden ende willen
 niemant minder horen als van hem; men seyt de
 van Lorraine daer beter geconsidereert is. De Po
 hebben van de Keiser willen weten, voor wien da
 syn genegentheyt streckte, die seide: voor den Har
 van Nieuburgh, voor denwelcken den Fransen Resi
 alhier by Hof seer gewoelt heeft, alsmede van die Har
 en al die van syn huis niet te offenceren; als daero
 Prins van Lorraine seide, dat men hem hope hadde
 geven van hem te favoriseren, antwoorde men hem,
 men Nieuburgh hadde voorgesteld, omdat men wel
 dat voor hem gansch gheen kans was, t'ghene ware
 seer subtyl gehandelt is om soo syn respects te er
 meren. Die sonder passie van dat werck schinen te
 delen, geloven, dat de apparentste syn de zonen van

coviter ende van Brandenburgh, t'gheene te sien sal syn in twee maenden, alsoo de electie in December sal geschieden. — Men casseert hier seer veel soldaten, van ider Regiment twee compagnien, en van ider compagnie nogh 70 man van voet, en van paerden 21, soodat de helft wenigher sullen syn als compleet waren, en dan was nogh wenigh volck al met den andren; wenigh synder die dat gevalt, alsoo voor seker gehouden wert, soo haest den Turck met Candia gedaen heeft, teghens de Keiser sal gaen; de laeste tidinghe van daer segghen, het slecht gaet, alsoo de Turcken onder een bolwerck logieren. Als de Paus die tidinghe kreegh, deed terstond het H. Weerdighe in alle kerken exponeren; eenighe geloven het niet soo quaet is, maer dat de Venetianen dat alleen voorgeven, omdat alle Christenen te meer beweegt souden syn, hulpe te seinden; voor 14 daghen hebben wij gehadt, dat de Turcken een grote attaque hadden gedaen, waerin 5000 hadden verloren en de Venetianen 500; dat op deselve tyt de General van Republicks-galeren, die by hem hadde gekreghen Paus-neef met syn galeren en General van Malta met de syne, vertrouwende dat de Turcken alle hadden by den andren gebracht tot die attaque, de stat Canea qualyck beset hadden gelaten, voor hadde geslaghen Canea aen te tasten, daer die twe andre niet aen wilden; soodat Paus-neef mogelyck meerder daer is om die naem als om de daet, hoewel hy met vele krichsgeweer van Morosini is beschoncken. — De Paus blyft nogh altyt in goet concept; een van syn neven die chevallier van St Stephano is, daervan den Hertogh van Florence Grootmeester is, wiert van hem tenente gemaekt en sat alsoo, als men die ordre te Romem celebreerde, onder een baldachin en vóór alle die ouder waren als hy; een ander neef gaet trouwen, dien den ambass^r van Vranckryck een schone koets geschoncken heeft. — De Hollantse Resident Koliers is tot Constantinoplen als ambassadeur ontfanghen, niet weghens syne commissie, maer alleen weghens de grote presenten die brachte; hy moet van verstant seer uytmuntent syn, dewyl hy anders soo qualyck bespraect is, dat de tolcken klaghen dat hem qualyck bedienen kunnen, omdat soo stamert of hackelt. — t'Is

wonder, niet schryft, of gheen Persische dictionarij
krighen is en wat manuscripten nogh te verkopen sy
Van hier sal iemant gesonden werden aen Chur-Sa
Brandenburgh en Trier om het werck tusschen P
en Lorraine by te legghen; t'sal goet syn soo an
het doen, want wy hier het niet wel machtigh syn,
sonder volck staen. — Ick sal morghen quitantie
100 ryxdal: moeten geven ende sal meerder als da
trocken hebben alsoo aen de Heer van Wininghe
hebbe geleent; het schynt men hem tot syn reis
sal toelegghen t'ghene wel boven 1000 niet syn sal
gelove: wilt dat menageren, want hy daermede
sekreet is; indien de Heer Crambrecht wil, kan wel
den eersten een ordonnantie seinden, alsoo gedurigh
tyt tot tyt ghelt nodigh hebbe. — Ick hebbe gewee
den tuin van den doctor Billiotte, voor wien hy het
gesonden heeft van die 102 specien, en syn maer se
wassen waerover Billiotte gelooft, het out is geweest
ander seide, dat dees voortyt soo quade winden he
gewaeit, dat alle t'ghene dat versch uytquamp ver
is, soodat nogh wel eens dat saet magh gesonden wer
en meer, soo te bekomen. — t'Ghene Uwe Ed^t seit va
Graef van Benthem, verstae niet, alsoo daervan nie
weet, als alleen dat Catholyck gewerden is. — Het
is dagelyx wonder goet, en sal goede wyn wassen, t'g
velen verheught. — Versouk myne gebiedenisse aen
vrunden en oock aen nicht van der Goes; dewyl van t
Livinus niet melt, hope het beter is. — Dewyl in
langhe van Freilin niet hebbe gekreghen, gelove,
Genade toestelt tot de reis, die geluckigh wensche.
ontrent 3 weken is Graef Peter Scrin, onwyt de p
daer syn broer is omgekomen, in groot gevaer gew
Het swyn hieude der op van een van syne en beg
hem te paert en in postur. Blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh die
G. van der Goes.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CLXVIII.

Familie- en Haagsch nieuws. De Prins, Premier-Noble; vrees bij sommigen, dat nog tot hooger waardigheden zal geraken. Hollandsche waren in Frankrijk hoog belast. Uitvinder van Oost en West; verband tot eene vroegere vinding in Oostenrijk, voordeelig voor Holland. Verleggen van den Donau voor Weenen. De Oost-Indische Compagnie slacht veel vee en werft veel volk. Candia zoo goed als verloren. Landbouw- en weerberichten.

Hage, den 11 October 1668.

Mijn Heer.

T'is niet om het overvloedich nieus dat schryve, maer omdat niet langer derve vertouven. Van Monsieur ¹⁾ en hebben t'sedert den 23ⁿ Augustus geen schryvens gehadt, waerover becommert waeren, maer op gisteren is een wissel gecomen van den 13ⁿ der voorleede maendt, waerdoor wat buyten vrese syn van syn qualick vaeren, hoewel hy wel hadde behooren te schryven, off moest niet bestelt syn. — Frere Martinus heeft een overval van graveel gehadt met uytnemende pyn, doch is Godt loff nu beter. — Dat de Cheur-Palts soo vry heeft aengeloopen, sult daer al verstaen hebben ²⁾. — De Heer van Wimmenum seyde, dat het goet was, dat het huys van syn moeder leegh stondt, door het vertreck van Monsieur d'Estrades die daer nu in gewoont heeft; dat hy staet maeckte, dat die vorst dat conincklyck hoff in veertien daegen hier weder soude comen houden, dat is over de Kneuterdyck. — Het primer-nobel maecken van de Prins, geeft hier onder de luyden van de goede maximen soo al wat ontsteltenis, en doen nu al wat mogelijk is om te beletten, dat daer geen Stadthouder gemaect werdt. De Staeten van Zelandt werden eerstdaeghs hier verwacht, men seyt dat het daerover sal syn, en voorts om hem generalissimus

1) Neef Van Graswinckel.

2) Zie het uitvoerig verhaal hiervan bij *Aitzema*, VI, 893 vlg.

te maecten, daertoe ick seecker weete, dat de gemoede hier niet genegen syn. — De Francoen hebben alle lantse waeren soo hoogh belast, dat niet mogelyck dat daer eenige laeckenen, greymen off andere stoffen bracht werden, want laecken op ider stuck 64 £, gr 32 s moet geven, ende de Delfische porceleynen, die gulden waert syn, moeten 20 voor incomen betaeld soodat alle negotie hier stille staet, en derven die luy van de goede maximen daer van gelycken op de Fran waeren niet setten, omdat sy haer doen met Vranckr willen goet maecten en maintineren; t'scheelt haer n als sy maer mogen huys houden, hoe het voort de gemeente gaet, die grootelick verarmpt. — Hier is man, die meent Oost en West gevonden te hebben, versoeckt commissarissen om gehoord te werden ende premium te hebben dat daerop gestelt is; seyt, in Vran ryck de preuue goet gedaen te hebben onder secret van 8 maenden tyt, om elders oock de premia te con verdienen; wat daervan comen sal, sal de tyt leeren. Daerover hebbe gedacht om een UE. brieven van den Maert 1666 ¹⁾, waerby gescreven hebt, dat daer een in Portugael geweest was, die seyde dat men jaerlick Hollandt tien milioenen guldens soude connen wint sonder iets te hasardeeren; dat hy daer iets hadde gegeven, waervan hy brieffen en segel van de Key hadde; dat het waer was dat de rekenkamer daer, hi daervoor 30000 croonen hadde gepresenteert, soo syn a van het vierendeel aen haer wilde afstaen; daer v noch wat het was, hebt noeyt t'sedert gemelt, noch is persoon, dat weete, hier niet verscheenen; ick gelo desen Oost- en West-vinder al van dat slach van volck sal en op wint uytcomen. — Ick hebbe de Keyserlyc Resident by extract, wat ge schreeft, laeten sien, t'g adviseert van het verleyden de[r] rivier, die my sey dat die penningen by Oostenryck moesten betaelt werd en dat voor desen daer wel 80000 gulden aen bes waeren sonder eenigh effect, dat daerover naerder so

1) Zie blz. 256.

schryven, doch gelove, dat almede sal blyven steecken. — d'Oost-Indische Compagnie slaet dit jaer een groote quanteyt beesten, soodat daerdoor duyrt veroorsaect wert; daer gaet 8000 man naer toe, en, mits d'afdancking, crygen het schoonste volck dat kiesen willen om een geringe prys. — Candia hout men hier al verlooren en sal het Frans secours ontwyffelyck al te laet comen. — In de granen is hier noch geen willgen, maer compt dagelicx noch veel in; wy hebben hier 3 weecken oostewindt gehadt en het schoonste weer dat te bedencken was, soo dat gelove dat de wynen daer noch wel sullen rypen. — Ben t'eynde alle stoff van meer te sryven, daerom eynde met de groetenisse van alle vrunden die Godt bidden om UE. gesontheyt tot zalicheyt en blyve ick

Mijn Heer,

UEd. genegene Dienaer,
A. van der Goes.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CLXIX.

Tuinbouwberichten. Geldelijke zaken. Het gewonnen paard. De Prins van Lorraine, zijn stal, huishouding, vooruitzichten en toeleg. Kansen op de kroon van Polen. De Keurvorst van de Paltz tast Lotharingen aan. Met slecht gevolg. Hachelijke toestand van Candia. Weerberichten. Hofnieuws.

Ween, 24 October 1668.

Mijn Heer.

Hoewel t'sedert dien van 21 Septemb. niet ontfangen hebbe ende dat mede niet nieuw is, soo moet nochtans scriven, om te segghen, dat den 13ⁿ deses het kasje tot Franckfort gekomen is, ende met den eerste soude voortgesonden werden, soodat hope, het nu al in den Haegh

sal syn, ende de castagnien wel van de oude ondersch
den en gesteken, opdat nu ten minsten eens wasch
moghen, ende soo het nu niet wil gelucken, soo sal
int tsekommende niet meer na dencken; met ceer-akers (s
syn die met de ruighe dappen), sal oock doen wat b
en hebbe daerom een Portugischen Jood van Amsterda
die hier dees somer geweest is en maestkoonstigh 8
dagh op de post naer huys wil, een doosie, waerin m
als 50, met gegeven; hy maect staet binnen 14 dag
thuis te syn, soodat het dan kunt wachten, en
terstont steken; ick twifel niet, of sullen wassen; he
die alle daghen wel omgeschut en syn wel wint-droo
soodat soo licht niet sullen verderven; de castagnien
daerby syn, hebbe seer laet van den boom gekregh
soo mogelyck die beter sullen wasschen als de eer
de rode besien maken seer taey en goet hout tot b
stekers en diergelycke knoeierie te snien, en als ryp
is het schoonste op den boom dat men sien kan; ceer-eikenboomen dunckt my nogh wel soo groot wer
als gemeine, de blaren syn veel dicker als van an
ende, als dor syn, krimpen niet in maer bliven glat;
hout is veel harder als gemeen eiken, soo int werck
int duiren, en seyt men my, dat wynvaten van dat
gemaect in gheen 100 jaer vergaen; dit segge, o
sout achtting geven de akers te doen wasschen; Dodo
noempt die cerakers, soals men se hier noempt;
doppen van dese syn nogh fraier als die oyt hebbe
gesonden; soo iemant nogh van die akers wilde heb
soude die wel kunnen overseinden, als men my de
gentheyt gaf door wie; dees Jood seyt frater geconsul
te hebben, en heeft het garn aengenomen. — Een
vrunt heeft my versocht twee pont thee, van de be
te laten komen, wilt daerom sien hoe het voort te seyn
en weten laten als op wegh is. — Voorlede Saters
heeft Monsieur Kleckel my seggen laten, dat van de
Crambregh last hadde my gelt te geven, en bode
3 à 400 rycksdal; ick dede segghen, dat soo ters
niet van node hadde; ick hebbe hem sedert niet ge
hoewel hadde laten segghen by my te komen; ick be
my in, dat Uwe Ed^{te} meninghe niet syn sal, soo

op een mael te trecken, en sal daerom boven 100 daelders op een mael niet nemen. — Voorlede Maendagh quamp de Prins van Lorrainen weder myn paert sien; als ick by hem quamp, vraeghde hy my, hoe veel ick het hielt; seide: soo hy daerin gevallen hadde, dat het soude laten weghvoeren, t'ghene niet dede; daerop ick het aen syn huis hebbe gesonden, en sont hy het namiddagh my weder thuis, en liet segghen, dat het met gheen van de syne accordeerde, alsoe te veel onderset ende te starck van leden is; hy heeft elf paerden van dit haer en met dit soude twee gespan hebben; heeft oock nogh een gespan appelgrawe en heeft hem dapper in equipagie gestelt; heeft een service van silver tot 2000 ducaten laten maken en seer veel magnifique toestel; heeft oock nogh veel volck aengenomen, opdat de Polen, als aen hem souden seinden, hem in staet vinden haer te ontfanghen; men seide, hy heden naer Silesien, waer syn regiment is, soude gaen, dan, is niet vertrocken; wete niet of het morghen doen sal; syn biechtvaer Pater Richard, is voor eenighe weken naer Silesien gegaen, om te luisteren wat in Polen al omgaet, dan, is daermede niet tevrede geweest maer oock Polen ingegaen. Wie gekosen sal werden is nogh seer onbekent; den vyfden Novemb: soude dat geschieden; men seyt, de Prins van Lorraine daer een grote factie voor hem heeft, andre spreken van andre, dan de meeste geloven, niemant daer toe sal komen als de zoon van de Moscoviter; dat is wisch, dat niemant soo groten voordeel kan geven als hy aenbietet. — Eenighe seggen dat Chur-Phals, door de Franssen opgemaect, Lotheringhen heeft aengegrepen (opdat hy, aldaer besigh synde, niet naer Polen soude kunnen dencken), dan, het is hem seer qualyck bekomen, en wert uyt het Ryck gescreven, hy meer als 2000 man verloren heeft en Lorrainen niet over 300. — De laeste brieven van Franckfort segghen, hy tot Franckendael sieck leyt (soo de Koningh van Sweden oock sieck wiert, na geslaghen was in Funen) en dat gheen vorst int Ryck hem beklaght, omdat teghen aller raet dat werck heeft aengevanghen. Chur-Ments heeft het hem oock afgeraden, ende is dien brief alleen genogh tot justificatie van de wapenen van Lorrainen; ick heb

daer copie van. — De Keisers soldaten syn vast allesints gereformeert, t'ghene de weggen daerontrent wenigh veil maeckt, en is apparent, veel na Lorrainen sullen gaen, om gasten en niet waert te syn. — De tidinghe van Candia segghen, het daer slecht staet, dat de Turcken in en onder de bresche logieren en aldaer dapper mineren en arbeiden onder de aerde, ende gheen middel is om se daer uyt te brengen als met een sterken uytval, daertoe sy niet maghtigh enough syn, soo gheen starck secours bekomen, t'ghene wel van alle kanten onder weghe is maer is nogh niet aengekomen, soodat eer daer is, wel qualyck mocht gaen, ende souden dan de Prinsen van Italiën mede wel te werk komen. — Meer als ses weken naer den andren, is hier soo schonen, liefliken en warmen weer geweest, of hontsdaghen waren, is daerover soo goeden wyn gewassen als in veele jaren; nu is het wat kouder, dan, is even schoon. — Ick hebbe lerre-tappen bestelt, dan, nogh niet gekreghen, moeste die nu hebben ofte doghen nu niet, alsoo anders het saet laten vallen; weghens den laten ryp in de voortyt, syn gansch gheen atlas-beeren gewassen en wenigh aerts-slitsen; hebbe van alle kanten gesocht om dit vol te maken. — Heden is Keiser en Keiserin te jacht geweest en de Keiserin Leonore weder in de stat gekomen, daer naer den brant was uyt geweest. — Hope en bidde Godt om de gesontheit van alle vrunden ende bekenden, ende alsoo van frater Livinus in een tyt niet gehoort hebbe, gelove het beter is. My wondert seer van Freilin in soo langhen tyt niet gehadt hebbe. Versouke myne gebiednisse aen alle vrunden en blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts}
oetmoedigh dienaar,
G. van der Goes.

25 October. Dees morghen seint Monsr Kleckel vrughen, ofte de 300 ryxdal: soude willen nemen, alsoo daerover aen Heer Crambregh soude scriven; hebbe geseyt, dat niet meer als 100 op eene mael, ende daernaer weder. — De Prins van Lorrainen sent heden syn volck wegh, gaet

niet voor acht daghen, soo seyt, maer geloof hy op de post sal gaen.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CLXX.

Antwoord op ontvangen tijdingen uit Weencn. Landbouwverflag. Geldelijke zaken. De Prins van Turenne Katholiek geworden. Staten-vergadering te Utrecht, tot vernietiging van het Stadhouderschap, in het niet geloopen. De Prins gemachtigd zijne eigen zaken waar te nemen. Neef Van Graswinckel en frater Livinus. Weerberichten.

Hage, den ixⁿ November 1668.

Mijn Heer.

Om te voldoen aen het verlangen van de vrouwe Wassenhoven cundt Haer Ed. verseeckeren, dat ick op Sondach den 28ⁿ der voorlede maent in Nieuw-Beyerlandt hebbe gepasseert, ende daer met den outsten heer Wassenhove gesproocken, die voor desen in Portugael is geweest. De jongste was tot Aelst in de Bomelerwaert; waeren, soo ick sagh en hoorde, noch in goeden standt ende gesont-heyte, ende aengaende de vrouwe van Uyttenbuyrt seyde hy, dat daer noch voor tien à 12 daegen was geweest en seer wel te passe was, Haer Ed. tot Wassenauer onthielt, sooals my den heer van den Bosch oock geseyt heeft, soodan byaldien aen Haer E. gelieven te schryven, de brieffen wel terecht sullen comen. — Myne reys op Nieuw-Beyerlandt was om voorts naer het zuytlant te gaen, alwaer maer ¹⁾ 6 jaeren quaets waren, en hebbe maer 1½ jaer becomen; met Leendert Jansz. hebbe gereckent sonder iets

1) Niet minder dan.

te ontfangen, en blyft hy schuldich 2315 gulden, ende den jegenwoordigen bruycker van de woning van Pieter Jacobz Meyndert 2168. Aert van Driel en heeft in vier à vyff jaeren niet gereckent, staet ten minsten drie quaets, wilt van 27 nu maer 20 geven, soo doen oock alle andere; uyt den Bommel hebbe in 5 jaer niets gesien, en is den ommeslach en verponding, die corten moet, nu twee jaeren achtereen eene gulde hooger als de pacht, soodat wel oordeelen cundt, dat wy het hier vry schrael hebben, gelyck gy oock uyt de staet, UEd. voor desen toegesonden, wel hebt gesien wat het jaerlicx incomen is; als daer dan de halve verpondingen, 200^e penning tweemaal op een t'selve jaer moeten affgaen, dat wy niet sonder belastinge UE. wissels connen betaalen; behalven dat Monsieur oock voor drie weecken 270 gulden heeft getrocken, en dewyl het graen hier soo slap is, hebbe niet connen resolveeren den tarruw van twee jaeren, die noch hebbe leggen, te vercoopen, soude maer 14 schellingen de Zeeusche sack cunnen gelden; van Campt-hoffstede compt oock niet, staen 8 jaeren quaets. Dit schryve, opdat soo veel mogelyck soudt minageren, alsoo wel sien cundt en weet, dat wy elck, soo veel als UEd. treckt, jaerlicx suyvers niet en ontfangen, en met de verminderinge en slechte geldinge noch slechter staet te werden. Van daegh hebbe de wissel van den 7ⁿ October betaelt. Hoewel hebbe doen vernemen naer het afgesonden doostie met de castagnen, soo hoore daer noch niet van, soodat vreese alweer sullen gestickt syn, daer noch evenwel niet veel aen is gelegen, want sooals voor desen hebbe gescreven, syn hier verscheyden van die boomen, soodat men die altyts sien can als men wilt. — Soo datelyck cryge UEd. van den 24ⁿ Octob: daerop sal seggen dat de heer Crambregh geen andere meeninge heeft, als niet meer teffens te trecken als teffens 100 daelders, ende dat als het nodich soudt hebben, want compt ons ongelegen hem te accommoderen ende hem te geryven, want soude ons, om reedenen vooren verhaelt, seer ongelegen comen, daerom gelt weder op te nemen. Wat de eyckels aengaet, sal die door de joodt affwachten, maer oordeele moeyte, port en alles verlooren, meer van dat goet te seynden, want lercken hebbe hier

genouch saet van voorlede jaer in de doppen, en oock boomen genouch om de specie te sien; sorbus van beyde de specien, hebbe oock wel 40 à 50, en verscheyden wechgedeeft, daer, als al danck hebbe, is al wat te wachten hebbe, en selve hebben geen grondt om veel van dat goet te laeten. d'Elsen nemen soo heel niet op, wassen trager als d'onse, soodat, dewyl daer aen dat goet geen profijt en is, sullen aen andere lieffhebbers de sorge laeten van die te laeten overcomen, en sal ick sooveel doenelyck sorge draegen, dat t'geen comen sal mach wassen. Dat doctor Billiotte claecht dat maer ses saden syn gewassen, is geen wonder, als considereert de slechte voortyt; hier hebbe van al het blomcoolzaet niet eene plandt gecregen door de coude en aertvlooden opgegeten, dat daer oock can geschiet syn; den tuynman, daer die aff gecregen hadde, verclaerde, die alle nieuw te syn, als oock gelove. De baletten, die mede op wecht syn, sal aen geen menschen derven toonen, alsoo de Resident hier een heeft, t'geen de lieffhebbers gesien hebben en spotten daerom, dat men syn selven cael maeckt aen soodaenige Italiaensche inventien en sotternyen, en dat men niemandt en betaelt. De Paus met syn neeff werdt niet weynich uytgelachen, die, secours naer Candia sullende brengen, op een loopen geset heeft, omdat men Canea wilde aentasten (en soo seeckerlyck Candia); soo die her Prince geluck hadde, soude behouden hebben. Nu gaet men te Romem bedevaerden houden, en wilt men dat Godt alles sal alleen doen; hoewel weete dat dat seggen daer onaengenaem is, daer de luyden soo gemoet syn, soo segge het uyt droufheydt dat syen, de saecken van de Christenheydt willens en wetens soo qualyck gaen. — Dat de Prins van Thuraine is Catholick geworden, verstelt die van de religie seer, en wel die hem hier met geweld generallissimus heeft willen maken, het wert hem nu verweten. — Daer is tot Utrecht vergadering van Staten geweest, om te resolveren tot het vernietigen van het Stadthouderschap, t'geen van hier was aengeleyt, ten minste dat men geen Stadhouder soude maecken tot Generael van de militie, daertegens de Edelen seer waeren en seyden, naer de pypen van een man van hier niet te willen dansen, dat het beter overheert als

overbouft te syn was; andere borgers verstonden het oock so dat gelts genouch gecost heeft, De Prins is hier machtich gemae te mogen onderwinden, daertententie van de heer Beverling, van X¹⁾, is hy hem afgewesen. — van den 28ⁿ verlede van Monsie van de coorts bynaer vry was geduert; t'schynt hy een groot heeft. — Frater Levinus blyft geen apparentie van beteren. Hy soo schoon gehadt als int best goede zaeytyt heeft gegeven. groote windt. Blyve naer groete Godt bidden om UE. gesontheyt

Mijn Heer,

Frelle is op Batenburch wel g

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CLXXI

*Freule de Hornes laat niets
blaast het oorlogsvuur in de
den Prins van Oranje. De
dood, zijne nalatenschap ge
Nadasd. Verbetering van he
voor Weenen. Werving voo*

1) De Witt.

pagnie. Orientaalsche Compagnie in Weenen. Trekt veel ossen uit Turkije. Verkoopen van ossevelesch in Weenen verboden. De zoon van den gezant der Staten te Constantinopel op reis naar Holland. Candia houdt zich nog staande. Gevaar voor den Groot-Vizier. Mededingers naar de kroon van Polen vermeederen nog. Gremonville en zijn groote invloed. Geldelijke zaken. Toezendingen. Gerucht dat de Graaf de Hornes doodgeschoten zou zijn.

Ween, 14 November 1668.

Mijn Heer.

Daeghs naer myn laesten, die was van 25 Octob: hebbe die van Uwe Ed^t van elfden dito ontfanghen, en sie daeruyt met verwondering, dat als al iet te scriven is, het nochtans niet en doet, sooals my dunckt dat wel waerdigh was, dat Frere soo een overval van graveel hadde gekreghen; Godt sy lof dat het weder beter was als dien brief gescreven is, ende dewyl my naderhant daerover niet toe is gekomen, hope en bidde het gedurigh beter is geworden ofte most syn dat Uwe Ed^t het weder in stilswigentheytt passeerde, t'ghene my bedroeft en ver stelt. Ick wil hopen het met de student ¹⁾ oock beter is en voor hem bidden als voor alle vrunden, t'ghene al is dat ick daerin doen kan. — My wondert, dat my niet eenigh bericht toekompt waer het schort, dat ick van freilin t'sedert den 7ⁿ August: niet hebbe vernomen. — Uyt myn voorgaende sult al hebben gesien, dat den slechten toestant van Chur-Palts hier niet als al te wel bekend was, men mag wel seggen: *Surdus sibi malum caecat*. Vele geloven, dat de Franschen die krygh gedurigh voeden en soo wel den eenen als den andren assistentie doen om die confusie te onderhouden; een dingh is gewisch, dat dit Hof in dien handel aldaer niet te seggen ofte gesagh heeft, dogh dat gheeft hier wenigh ontsteltenisse. — Op voorlede Vridagh heeft my iemant laten lesen het blauw boekie: *Annotatien op de Haranghe van de Prins van*

---

1) Neef Van Graswinckel.

Oranien aen de Staten van Zeelant ¹⁾; my wondert dat soodanighe boekies geleden werden, en is daerop anders te wachten als weer een antwoord van die nat en dan by gevolgh factien als Hoecks en Cabelians Ick weet niet of het komt dat: *levius solet timere propius timet*, maer het bestort my seer en vrese daer alle quaet, en vele geloven, de Franssen daer onder sullen roeien, opdat, als wy malkandren arm maken verderven, sy te minder moeite sullen hebben om vermeesteren, en schynt het daer al naer toe te gedenken dewyl alle onse waren soo seer belasten en wy de lading gedurigh vry laten inkomen. — Wat sal syn van de Staten van Oost en West sal garn horen; de man die hier gebeden hadde, dat middel wiste om aen te wysen dat jaer sooveel millioenen in Hollant konden gewonnen werden sonder te hasardereren, is hier datselve jaer om midsocht gestorven, int huis van de Graef van Nadasd, daer doenmaels en oock nogh gelogicert ben; deselve heeft syne papieren van inventien en andre aen hooghgenade Graef gelaten, en is deselve aen wien de Theses, int jaer voor twee maenden afgesonden, is gedediceert, en is de apparentste Palatinus, dat is Vice-Roy, in Hongry te worden; voor drie of vier maenden seide hy my, aen de Heeren Staten hem wilden versekeren 50000 dees guldens ofte ryxdal: te geven, soo het secret van goet effect syn en int werck gestelt, dat het wilde bekent maaken ick socht, maer konde niet mercken waerop het gaet, hy weer in de stat komt, sal segghen dat men daer om denckt. — Hetghene ick gescreven hebbe wegen de trecken van water voor de stat is niet wel nodigh geweest te schrijven, alsoo veel slechter gaet als ick gescreven hebbe. Het gelt, voor desen aangewent, is niet quaet besteedt ende soude effect doen indien onderhouden worden ende op die voet vorder gearbeyt wiert, daertoe geapparentie en sie. — Dat de Nederlantsche Oost-Ind

1) Consideration op de Harangue, by den Heere Prince van Oranje 19. September 1668, in de Vergaderinge van de . . . Staten van Zeeland tot Middelburg gedaan. 4°. 1668. *Knuttel*, l. c. 9672.

Compagnie soodanigh werft, bestaet wel in reden, alsoo van alle kanten komt dat de Fransen het oogh dapper op haer hebben. — Hier is een Oriëntaelsche Compagnie opgericht om in Turkien te handelen; na het schynt is het principaelste van haer handel alsnogh ossen uyt Turkien te laten komen, die hier selfs slachten, en is daerover een groot spel met de vleeshouwers, dien verboden is gheen osseveles meer te moghen verkopen, om alsoo de Compagnie te maintineeren. — Gistren voor 14 daghen is de zoon van de Resident Koliers met een secretaris van de Staet van hier naer den Haegh gereist; waren in minder als een maent van Constantinopel hier gekomen; ick hebbe haer gesproken; de secretaris is een fraei man; kunt haer van mynentweghen groeten. — Candia hout het nogh al gaende en sal voor dees winter gheen noot liden, en, eer de voortyt komt, sal daer wel 16000 man secours in syn, soodat de Turcken dat swaerlyck sullen bekomen, en sal dat ontwifelyck, soo niet gluckt, den groten vizier de kop kosten, die men voor desen geseyt heeft doot was, en nu seyt men het nogh wederom. Van de particulariteiten van daer is niet sekens, alsoo de Venetianen dat voorgeven, dan goet dan quaet naer haer policie medebrengh. — Het getal van pretendentes naer de croon van Polen wert gedurigh nogh groter. De Prins van Lorraine is den 3ⁿ deses daerontrent op de post heen, dat is naer Silesien by syn regiment; syn bagagie was vooraf ende heeft hy dien soo fraei laten maken, dat hem by de 50000 daelders gekost heeft; vele geloven, soo de Moscoviter daer niet toe en komt, dat niemant anders als een Fransgesinde syn sal. — Gremonville, Frans Resident, blyft alleen weghens dat werck hier, soude anders naer huis gaen en heeft syn meester hem den titel van minister d'estat gegeven, oock heeft hy dat en wel meerder verdient, alsoo doet wat wil, en gelt alleen sooveel als alle ministers; hy heeft by syn meester gemaect, dat de Keiser tot peet versocht heeft van de twede Prins, t'ghene hier aengenaem is, en was geseyt de Graef van Harrach, die het gulde vlies heeft, dientwegen na Parys soude gaen, dan is uytgesteld weghens het gulde vlies, alsmede dat Gremonville seyt dat hy

aldaer soo aengenaem niet sal syn, alsoo nader ambassadeur na Madrid sal gaen, ende de plaets men laest gaet de gereleveertste pleghen te syn vreempt niet nader gescreven is, wat doen soude gelt op de Resident te trecken. Monsr Klecker h my laten aanbieden, ende alsoo myn uytgeleer weer hebbe vooralsnogh, hebbe heden quitancie daelders gegeven en maer een derde deel ingenor hebbe daervoor een renvers; hoe Uwe Ed^t met Resident geaccordeert syt, sal garn sien. — De Psche Jood is maer heden op de post naer Pragh, Hamburg naer Amsterdam. Ick hebbe hem no tweede doosie mede gegeven, waerin syn, boven h int eerste oock is, sirvelnoten (ick geloof het p syn) die seer versch uyt Tirol gekomen syn, ku hoe die te doen wassen. Die laeste akers int klein sullen moghelyck beter syn als de eerste. De Jo Davit Marquile; soo doet als geseyt heeft, sal h daghen tot Amsterdam syn. Hoewel niet te segghe hebbe dit nogh vol gesmeet. Versouke myne g nisse aen alle vrunden, die Godt in gesontheyt daervoor bidde en blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{ts} ootmoedigh
G. van der Goes.

In de Latynsche gedruckte courante van Cöln gesien, dat de Graef van Hornes van de Lunenbur troupen die naer huis ginghen, soude syn doot ges t'ghene anders hope en niet gelove.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CLXXII.

Toestand van Mr. Maerten Van der Goes. Freule de Hornes metterwoon vertrokken naar Batenburg. Weer een pamflet tegen den Prins. Vinder van Oost en West en beschouwing over andere zoogenaamde ontdekkingen. Mevrouw Van der Goes van Naters overleden. Toegezonden kistje nog niet ontvangen. Geldelijke zaken. Afschaffen van de militie treft meest de Franschen. Frankrijk moest maar tegen de Turken gaan vechten. De Katholieken weder verontrust. Om welke redenen. Landbouw- en weerberichten. Rekenmeester Van Foreest overleden. Van Swieten zijn opvolger. Oorzaak van de bevordering van den Gezant te Constantinopel, Coljers.

Hage, den 7 December 1668.

Mijn Heer,

My dunkt dat wonder vermaeck vindt over myn scryven te clagen, en begint eerst dat ick niet hebbe gescreven dat Frater een overval van graveel heeft gehad; als die aenquam, was Vrydachs te vooren van huys gegaen en gevoelde doen weynich pyn, daervoor amandelolye hadde genomen, doch Sondags was heel quaet geweest; als UE liet weten dat beter was, gelyck Godt loff, oock is gebleven, dochte dat genouch was, al waeren daer de omstandigheden, in myn absentie voorgevallen, niet by. — Van den student hebbe maer eens scryvens naer syne sieckte, als by myn laetste hebbe geseyt, hy valt heel traegh int schryven en wonder cort. — Waerom frelle sedert den 7^{en} Augusti niet heeft geschreven, can gissen dat het is omdat Haer Ed. geprepareert heeft naer Batenburch te vertrecken, daer nu woont ende gouverneert. Ick gelooff dat al geadviseert hebbe, dat wat misnoegen tusschen Haer Ed. ende de heer van de Lecq was en dat daerover vertrecken soude. — Sedert het boextie, t'geen daer gesien hebt, is noch een naerder uytgecomen,

t'geen voor tytel heeft: Seeúsche Vreught 1); i vuylste dat noch oeyt uytgecomen is; t'schynt me met diergelycke de cabaelle wilt vaststellen, maar volck quaet wys te maecken dat verbetert syn, nu schattingen moeten geven, als oeyt voor desen. — noch toe heeft den vinder van Oost en West goet missarissen connen hebben, omdat men gelooft d hem gaen sal, als met hem die middel wist om versch water te vinden; hy liet leege vaeties s met swaer gewicht, die men dan open trock en dat dat daerin quam soude het moeten wesen, ma windt. Ick vrese dat het met de inventie van de die desen Staet sooveel gelts wilt doen profiteren beter uyt sal vallen. Immers soo hy gelooft da daerop vast soude connen gaen, laet hy UEd. oopeninge doen hoe het werck te beginnen en wa soude; men sal hem door neeff van Natres, die te noch gecommiteerde raedt is, en andere heeren van nisse, de saecke wel prepareeren, midts daervoor sooveel milioenen oock wat goets treckende vo moeyten, en twyffel niet, off, soo de saeck wel wiert, soude, als goet waer, wel aengenomen w wandt noeyt gelt en voordeel sal affslaen. — Dien heer ende neeff heeft syn huysvrouw in de crae looren en hebbe 13 kinderen, soo voor- als naer-kin t'geen een groot verlies voor dat huys is. — To toe hebbe het kastie niet becomen; seynde den n gaende, opdat sien soudt wat moeyte daeraen vast antwoorde datelyck en specificeerde het goet t'geen was; t'sedert hebbe nochmaels gescreven, en cry voor antwoord, dat van Nimwegen gecomen was voor eenige daegen naer den Haege gesonden. Ick de schippers daerover wesen spreken, die seggen da van te weten soodat vrese hetselve tot den raetsee sal bestelt syn, daernaer sal doen sien, off ande

1) Zeeuwse Vreugde, Betoond in het Ontfangen en Inhalen v den Prince van Oranjen, En het Verkiezen tot Eerste Edele van 1 Uit eenige Aanmerkingen op de Oratie van J. de Mei, Predikant tot burg. 4°. 1668. *Knuttel*, l. c. 9675.

noeyt te rechte comen, daer seer voor vrese, omdat sooveel daegen gedwaelt heeft. t'Schynt dat het met dat goet niet gelucken wilt, soo noch te recht comp, sal adviseren. — Ick was verwondert te sien, dat de Resident my toonde quitantie van hondert rixdaelders, daer UEd. maer schryft dat hondert daelders hadt gelicht, waarvan maer een derde hadt opgenomen, welck ick geloof hadde vyftich gulden te syn, maer vinde contrarie; omdat voor desen daerover breet genouch hebbe gescreven aengaende het trecken, sal het by myn voorgaende laeten en hoopen dat daeruyt wat staet sult maecken, en cundt uyt de nevenggaende lyst wel sien, dat wy dat suyvers niet goet maecken connen, midts de lasten die daer aff moeten. Met den heer Resident hebbe niets geconditioneert als hem sooveel te tellen als UE soudt trecken, want soo moet ick hier oock aen de coopluyden doen, en profiteere niets op de wissels, maer gaet gelt om gelt. — Het casseren van de militie, meestal France, ontstelt hier die natie seer; staet te duchten het noch meer over haere cans sal gaen. — Hier heeft men wel achterdocht dat Vranckryck ons qualick wilt, maer het sal haer soo wel niet gelucken als tegens de Spaensche, daerom mochten liever de werelt in rust laeten, off, soo haer wat lust, den Turck gaen soecken. — Het doen van de Spaensche ruyters bij Isendyck, sal de catholycken hier veel onrust geven; t'waer goet die fielen gecregen ende gestraft wierden. Tot Vlissingen was een Spaens schip ingelooopen, waerop twee patres, die hebben affgehaelt en vastgeset; oock is een nieuw placet op handen, arger als oeyt een is geweest. Daerby comt, dat Charenton aen die van de religie is affgenomen, waeruit een ontspreckelycke bitterheyt ontstaen is. — Particulier nieuws is niet, als dat de granen hier noch even slap en traegh wech willen; voorts is heel weynich neringe off welvaeren; het weer is nu hier heel calm uyt den oosten, met graeuwe lucht sonder vorst, dat wonder is. — Met de gesontheit van de vrinden staet het noch al redelyck, Frater Levinus hout het noch op krucken. — Den rekenmeester Foreest heeft het op syn 89^e jaer affgeleyt; den Heer van Swieten, swager van de R. P. sal ontwyffelyck die plaets hebben. —

Ben nu t'eynde alle nieuws, daerom eyndige, naer de groetenis van den heere Frents ende andere vrinden; bidde Godt om UE. gesontheyt tot zalichheyt

Mijn Heer,

UE. genegene dienaer,
A. van der Goes.

De soon van den heer Colliers hebbe noch niet gesien; syn vaders-suster woonde tot den advocaet van Andel, als den nu R.Pensionaris daer oock woonde en goede kennisse met haer hadde; dat is genouch voor de geleerde, en was oorsaeck van dit onverdient avancement.

A Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

CLXXIII.

Turksche misleider in Brabant. De Graaf Van Traun, pas benoemd tot Stads-Overste te Weenen, overleden. Hooge ambten in Oostenrijk vergeven. Tartaren vragen doortocht over Opper-Hongarije. Onderhandelingen tusschen Frankrijk en Spanje over wisseling van veroverde of bezette plaatsen. Toestand in Candia. De Grootte Heer en de Groot-Vizier in lijfsgevaar. Wie de meeste kans heeft op de Kroon van Polen. Twee Oostenrijksche edelen begiftigd met het Gulden Vlies. Brief van den biechtvader der Koningin van Spanje aan Don Juan. Turenne. Grootte schattingen in Holland. Sober leven van den briefschrijver. Zendingen naar Holland. Zaad voor den Weener kruidtuin. Neef Van Graswinckel. Livinus Van der Goes. Weerbericht. Kwartieren gevraagd van Catharina Van Duvenvoorde.

Ween, 12 Decemb: 1668.

Mijn Heer.

Indien het Uwe Ed^t oyt wel heeft gepast niet te scriven en dat om gebreck van nieus, soo moet het my nu oock niet als wel voeghen, alsoo t'sedert den laesten van heden vier weken, van hier te scriven niet waerdighs gepasseert is. Moet eerst segghen dat my niet kan inbeelden dat Brabant sal verloren gaen, alsoo gheen veghe tekenen aen haer te speuren syn, alsoo nu nogh, als altyt, in haer oude humeur bliven, dewyl soo een groot werck hebben gemaect van den Turck, die daer geweest is en hem uytgheeft voor een neef van den Groten Heer; deselve is langen tyt hier geweest, hebbe oock met hem gesproken, heeft hier noyt van dergelicke gemelt; die het behoren te weten, seggen hy geboren is van Griekse ouders en naderhant by de Turcken is opgevoet, sooals gemeenlyck de Janitsers werden; dat hy een Bassa, die gebiet heeft ontrent het Heiligh Graft, gedient heeft is waer, dan is hy maer een armen duivel geweest; syn conversie verhaelt hy op 20 verscheide manieren; is een trots en onbeschaempt mensch; of hy bekeert is, weet Godt en hy; dat dit segghe, is, omdat wel ses weken de Brabantsche brieven niet als van hem spraken. — Dat de Graef van Traun, die nieuwelyck stats-colonel gemaect was, int thuis komen van Lorrette te Boulogne gestorven is, sult al van den Resident gehoord hebben; van syne diensten sullen veel wel varen. — Stats-overste is Souches geworden; General van de artillerie van de arsenalien in de erflanden Montecuculi; General van de Bergh-Statte Graef Paul Esterhasi; syne andre officien syn oock nogh wel begheert, hoewel nogh niet vergeven. Voor syn reis hadde testament gemaect en alles aen syn zoon, uytgenomen 50 M. dees gulden, die hy aen syn dochter laet die met Buquoy getrouwt is. — Hier is een Tartar geweest, die men seyt dat versocht heeft (voor den Tartar die by Moldavien leyt) dat de Keiser wilde toelaten dat met 20 of 30000 paerden door Over-Hongren ende Silesien naer Polen soude gaen, daerop is hy weer vertrocken sonder verrichtingh. — Hier synder die ge-

loven, dat gehandelt is tusschen Vranckryck en Spanien, en dat de eerste de conquesten in Neerlant weer soudent afstaen voor het graefschap Bourgogne, daer in Spanien tevrede soude syn, dan, dat de eerste wilde dat de Keiser daerin mede soude consenteren; daer op hier geseyt soude syn, dat het oock by dat Ryck soude moeten geschieden, ende dat het, te Regensburgh voorgesteld synde, daerin soude syn geconsenteert, daer men nu qualyck soude weten wat te resolveren; of het alsoo is weet niet wel te ervaren, alleen dat weet ick, dat het de Heeren Staten dapper wel passen soude, indien maer soo uyt viel. — In Candia gaet het al seer wel, en is de belegherden soo veel volck toegekomen, dat nu 8000 in de stat syn, daer te voren niet als 4000 geweest syn, en is nogh veel volck op de wegh derwaerts, soodat niet schynt, sy het in dit belegh innemen, en is gewisch dat alle Turcken over dat belegh seer t'onvreden syn. — Den Groten Turck was te Rissa gekomen, t'ghene een stat is in Morea teghens over de insel Candia; hadde by hem nogh 12000 man, die wilde overschepen om een leest effort te doen; men seyt dat niet alleen den groten vizier maer oock den Groten Heer selfs in gevaer staet van de syne omgebracht te werden, ende dat omdat alles daer soo slecht staet en gansch gheen handel en is. — Men seyt nu dat de Moscoviter de croon van Polen niet begheert, en dat de minste apparentie niet en is voor den Hertogh van Nieuburgh, soodat de Prins van Lorraine nu grote kans schynt te hebben. — Uyt Spanien syn hier twee gulde vliesen gekomen, een voor de Prins van Diderichsteyn oversthofmeester van de Keiserin, het ander voor syn swager Montecuculi. — Wy hebben hier den brief van Don Juan aen de Koninghin weghens haer biechtvaer; de antwoord is hier mede, dan, heb se niet gesien; uyt al dat doen is wel geschapen niet goets voor die monarchie te sullen komen en is geseyt de Fransen met 10000 man naer Arragon syn. — Uyt eenighe plaetsen is gescreven, dat de conversie van Turrenne de Hollanders oock niet goets sal mede brenghen, alsoo de Koningh hem voorseker teghens haer gebrucken sal; ick hoop het anders sal uytvallen en dat Patria eenmael uyt soo grote lasten

magh komen, die te onlidelyck syn dat wy moeten capitale schattinghen geven over goet dat besitten, waerover jaerlycx nogh twee gulden op de merghen moeten toe gheven, ende dat van ghene bruickers betaelt werden; dewyle alle soo grote sommen ten achteren syn; vrese niet anders, als dat daervan noyt niet veel komen en sal ende sal soo doende niet als elende syn te[el]-land te besitten; en is my daerover in de sin gekomen dat Tarterolis Lombert te Leiden seide by den hospes, al in die tyt dat gheen telanden wilde hebben, dat als een vrede quamp, het kooren met soo grote menigte uyt Duitslant en andre oorten soude komen, dat men daervoor gheen gelt soude kunnen krighen, daer het nu op aen komt; ende is het hier allesints, als nogh meer in Over-Hongrien, oock in soo slechten prijs. — De menage hebbe ick altyt soo veel betracht als immers mogelyck geweest is, en soo langh als hier blive soude het niet soberder kunnen aenlegghen; my wondert hoe het met de Resident gemaect hebt, dewyle daer neghen percent op gewonnen wert, ofte wy en hy ider daerop niet de helft vant voordeel hebben; de brieven die door hem komen, krighe altyt een dagh later als anders, en derve niet daerom seinden. — Het kasie hope al lang sult hebben ontfanghen, sooals oock de twee dosies door de Jood, die ick gelooft hebbe daervoor niet soude eischen, soude anders niet soo veel gesonden hebben; sal int toekomende die sorghe bliven laten. — De lerchen, hoewel daerover met twe verscheide gesproken hebbe, syn my niet toegekomen, soodat men die niet hebben kan als men wil; hier ontrent hebbe ick atlasbeeren-bomen gesien, soo groot en schoon als ooyt linden, maer gelove die wel langhsaem wassen. Soo de Resident de aenstaende voortyt weder saet wil seinden aen Billiotte, sal hem seer aengenaem syn; de voortyt is hier voor uytkomende saden mede al soo slecht geweest als by uwe geweest is, en kan nogh wel eens gewaeght werden. — t'Is my leet Graswinckel soo dickwils met de koorts gequelt is, en is daeruyt niet aftenemen dat wenigh sterckte soude hebben; ick gelove, als hy boven 25 jaer sal syn, daervan vry sal bliven; my bedroeft, het altyt met Frater Livinus in eenen

staet blyft. Bidde Godt voor hem ende alle vrunden die Godt beware tot zalichheit. Blive

Mijn Heer,

Uwe Ed^{de} ootmoedigh dienaar,
G. van der Goes.

Hetghene geseit hebbe van Bourgogne is gewis waer; maer of het sal gegeven werden voor tghene al rede genomen is ofte nogh wider gepretenteert wert, wete niet; ick geloof sal syn voor het laeste; dit Hof is daarmede seer aengehaelt door de dexteriteit van Gremonville. — Wy hebben hier gedurigh vet weer, hoewel met wenigh reghen en hebben nogh gheen snee gehadt, en niet als eenen nacht wat vorst. — Wilt, als gelegentheit gheeft, de twee pont thee seinden. — Ick ben aengesproken van weghens de Gravinne Kinsky, die geboortigh is van Utrecht; haer vader was Heer Hendrich Killegreu, Colonel in Staten dienst, welke Killegreu getrouwt was met Catharina Cadel; de vader van Catharina was Collonel Cadel ende de moeder Catharina van Duvenvorde; (int briefie my toegekomen staet Duvenfort maer sal Duvenvorde moeten syn;) de outste zoon van dees Gravinne sal Ridder van Maltha werden, waerover syn quartierien moet proberen; waerover versocht wert dat de quartierien van die gemelde Catharina van Duvenvorde in haere wapenen met couleuren moghen overgesonden werden, soo wyt als gaen in de tyt van hondert jaer: soo is my geseyt dat men het verlanght; gelove het tot Uytrecht sal te vinden syn; wilt daerover eens derwarts scriven en copie van dit, soo verde als nodigh is, overseinden; hoe het versochte eerder overkomt hoe beter; sal hierover antwoord wachten.

Mijn Heer,
Mijn Heer van der Goes,
in de Molestraet
Haghe.

CLXXIV.

Bevinding van toegezonden voorwerpen en verslag over ontvangen berichten. De Heer Van Weyningen. Neef Van Graswinckel. Overijssel en Zierikzee in onrust. De Prins van Oranje krimpt zijn jachtbedrijf in.

Hage, den 14 December 1668.

Mijn Heer.

Eergisteren Woensdach morgens is het castie over Leyden hier bestelt van Nimwegen; hebbe voor vracht betaelt 32 stuyvers; sal nu seggen hoe het geconditioneert hebbe gevonden. De twee kanneties van roode en witte aerde, daarvan was het eene den hals aff tot aen het ooir, het witte gans in cleyne stuckties, soo dat die nu niets waert syn; sy moesten beter gepact syn geweest, wandt gelyck de kist al reedelyck swaer was, is oock al wat rouw gehandelt geweest, en sal al veel gelt kosten voor vracht aen de karluyden. De vier sabels syn al reedelyck, maer d'een is niet veel waert om het schaer dat uyt is gehouwen; ick weet niet wat met al die doen sullen; soo met gesonden hebt om te vercoopen en sal daer al mede niet veel gelt aff comen, als hier van geen dienst synde. De printen van de Troyaensche helden syn niet vrempt, maer, gelyck die hebben gelegen onder dat stuck aluyn ofte zoudt dat gesmolten is off heel vocht gewerden, syn oock al vry wat beschadicht; hebse ten besten gedroocht; den inckt, daer meest nat syn geweest, is veel bleecker en het papier witter gewerden. Waertoe de oude castagnien hebt gesonden weete niet, alsoo die geen vracht van hier op Delft waert syn, en oock niet gelooff dat die veel aen de paerden souden helpen, als al eeten wilden gestooten off gebrysel; t'sal daarmede gaen als met het larcken-houdt dat niet branden soude; ick hebbe van de bovenste planck een schilfertie gesneden, maer brandt heel wel, soo dat wel sien can dat dingen die van verde comen, omdat daer wonder van vertelt wert, meer naem als daet hebben; het houdt schynt soeter van

draet als het gemeen vuyren- off grenen houdt, maer, om profyt daer bossen van te planten soude wat spaede by comen; soo het mede soo gaet met hetgeen van de motten geschreven hebt, sal niet veel wesen. De sockties en muylties syn hier wat raers om het maecksel ende schoon leer, maer mede van geenen dienst. De comedien en andere printen en boecken syn wel fraey, maer mits hier weynich lieffhebbers syn van die tael, niet meer geacht als om de printen; ick hebbe een van de cleyne gegeven aen neeff Franco van der Goes; sal een aen Syn Hoogheyd doen geven; van elcx vinde vyff, soo groote als cleyne. Gisteren regende het wat hardt; dese naer de middach plante alle de castagnes die in de papieren ende van de sockties aff hebben gelegen, die vinde in de tachtich, dat mede een heel bosch soude maecken als wasschen wilden; in somma, soo van yder een pont vlaems quamp als drie jaeren oudt syn, soude al veel gelt connen opbrengen; hier comender van Parys, het stuck voor een ducaet, van 3 jaeren; die hier bloeyen maecken vry grooter bladt als gy gesonden hebt; de castangien syn seer gerompelt en wat beschimmelt, soo dat van de oude niets en verscheelen. Wat met den aluyn te doen off waerom hebt gesonden, weete niet; de witte Spaensche zeep is hier niet raer; hebber hier gecocht die veel witter is, doch is goet om te scheeren; de turxe muylen en socken syn hier mede van geenen dienst en sullen maer schimmelen en bederven. Het paquet hebbe aen de Patres gegeven, die sorge sullen draegen dat het te rechte comt; den Pater vraeghde my hoe het met van Weiningen al ging; seyde, dat het tyt waer dat hy tuys quamp, dat hy veel gelts daer verteert hadde en dat de vrouwe hier dagelicx wierde gemaent en hardt gevallen van de crediteuren. Ick antwoorde, dat aen UE. geen communicatien van syn saecken hadde gedaen en dat daer noeyt iets besonders van hadt over gescreven; naer merckte, moet het niet wel met de cas staen en sult al beswaerlyck UEd. geleende daer weer crygen. — Van den student hebbe t'sedert den 28^a October niets ontfangen; can niet dencken dat weder sieck is, want soude syn hospes het nu soo wel hebben

laeten weeten als de voorgaende reys. — Van hier valt niet goets nieuws, dat in Overysel nog vry oneenich is gaet niet wel; tot Zierickzee is groote moeyte omdat de Prins by de Staten van Zeelant primier nobel is gemaect, ende de heer van Oudyck die plaets sal bedienen, daer geen sin in hebben, men is daer heel goet Hollandts, t'gelt is daer goede waer als maer compt. Particulier nieuws is hier niet, als dat alle vrenden noch in goeden gesontheit syn, de heer Frents doet UEd. groeten, wilt tegens den somer weer by UEd. comen. — De Prins van Orange casseert alle syne jacht: de meeste valcken, dat muylers syn, gaen naer Bon, syn aen de Ceurvorst vereert; de Resident heeft zes, die de jagermeester toecomen, doen ophouden, en naer Ween aen syn vrenden gescreven off gesindt syn die te coopen off aen de Keyser, het syn 5 roode geertersels ende een roode valck seer schoon. De heer Resident doet neffens alle vrenden ende bekenden mede syne gebiedenis, en bidden wy alle Godt almachtich om UE. gesontheit tot zalicheyt, ende blyve

Mijn Heer,

UE. genegene dienaar,
A. van der Goes.

Wilt eens adviseren off het oprecht larcken-hout is, en wat hout de andere plancken, sal daer mogelyck iets van laeten maecken; off voor de motten goet waer; gelooff niet, dat men langer gelooft dat larcken-houdt niet branden can off wil, want dit brandt wel licht.

Monsieur,
Monsieur van der Goes
à Vienne.

1

UITGAVEN

VAN HET

HISTORISCH GENOOTSCHAP.

KRONIJK.

2 ^e jaargang. (*) f (5.—) 1.50.	17 ^e jaargang . f (5.80) 1.50.
3 ^e jaargang . - (2.70) 1.50.	18 ^e jaargang . - (6.60) 1.50.
4 ^e jaargang . - (3.70) 2.50.	19 ^e jaargang . - (7.40) 2.—.
5 ^e jaargang . - (6.—) 2.50.	20 ^e jaargang . - (7.20) 2.—.
6 ^e jaargang . - (6.—) 2.—.	21 ^e jaargang . - (7.60) 2.—.
7 ^e jaargang . - (6.40) 3.—.	22 ^e jaargang . - (7.20) 2.—.
8 ^e jaargang . - (6.80) 3.—.	23 ^e jaargang . - (9.20) 2.50.
9 ^e jaargang . - (6.80) 3.—.	24 ^e jaargang . - (9.40) 2.50.
10 ^e jaargang . - (6.80) 3.—.	25 ^e jaargang . - (10.70) 3.—.
11 ^e jaargang . - (3.20) 1.—.	26 ^e jaargang . - (8.00) 2.50.
12 ^e jaargang . - (3.60) 1.—.	27 ^e jaargang . - (8.20) 2.50.
13 ^e jaargang . - (4.80) 1.50.	28 ^e jaargang . - (6.20) 2.50.
14 ^e jaargang . - (5.10) 1.50.	29 ^e jaargang . - (8.30) 2.50.
15 ^e jaargang . - (4.60) 1.50.	30 ^e jaargang . - (10.30) 3.—.
16 ^e jaargang . - (5.40) 1.50.	31 ^e jaargang . - (8.40) 2.50.

BERIGTEN.

1 ^e deel. 1 ^e stuk. f (3.40) 1.50.	4 ^e deel. 2 ^e stuk. f (2.50) 1.50.
1 ^e deel. 2 ^e stuk. - (2.20) 1.50.	5 ^e deel. 1 ^e stuk. - (3.20) 1.50.
2 ^e deel. 1 ^e stuk. - (2.20) 1.50.	5 ^e deel. 2 ^e stuk. - (2.50) 1.—.
2 ^e deel. 2 ^e stuk. - (3.80) 3.80.	6 ^e deel. 1 ^e stuk. - (2.50) 1.—.
3 ^e deel. 1 ^e stuk. - (3.—) 1.50.	6 ^e deel. 2 ^e stuk. - (2.10) 1.—.
3 ^e deel. 2 ^e stuk. - (3.—) 1.50.	7 ^e deel. 1 ^e stuk. - (5.50) 1.50.
4 ^e deel. 1 ^e stuk. - (3.—) 2.—.	7 ^e deel. 2 ^e stuk. - (6.50) 2.50.

CODEX DIPLOMATICUS.

EERSTE SERIE (IN 4°.) 1 deel. f (5.20) 5.20.

TWEDE SERIE (IN 8°.)

1 ^e deel. 1 ^e afd. f (3.75) 2.50.	3 ^e deel. 2 ^e afd. - (3.40) 1.50.
1 ^e deel. 2 ^e afd. - (3.10) 2.50.	4 ^e deel. 1 ^e afd. - (3.10) 1.50.
2 ^e deel. 1 ^e afd. - (6.20) 3.50.	4 ^e deel. 2 ^e afd. - (5.20) 1.50.
2 ^e deel. 2 ^e afd. - (3.20) 2.—.	5 ^e deel . . . - (12.00) 4.—.
3 ^e deel. 1 ^e afd. - (6.50) 2.—.	6 ^e deel . . . - (1.26) 1.—.

(*) De eerste jaargang is niet in druk verschenen.

BIJDRAGEN EN MEDEDEELINGEN.

1 ^e deel . . . f (5.60) 2.50.	11 ^e deel . . . . . f 6.60.
2 ^e deel . . . - (5.20) 2.50.	12 ^e deel . . . . . - 4.10.
3 ^e deel . . . - (5.20) 2.50.	13 ^e deel . . . . . - 5.00.
4 ^e deel . . . - (8.80) 4.00.	14 ^e deel . . . . . - 3.80.
5 ^e deel . . . - (5.40) 3.00.	15 ^e deel . . . . . - 4.90.
6 ^e deel . . . . . f 6.00.	16 ^e deel . . . . . - 4.75.
7 ^e deel . . . . . - 5.00.	17 ^e deel . . . . . - 4.—.
8 ^e deel . . . . . - 3.60.	18 ^e deel . . . . . - 5.75.
9 ^e deel . . . . . - 6.10.	19 ^e deel . . . . . - 5.25.
10 ^e deel . . . . . - 5.80.	

REGISTER op de Kronijk. 1846—1854 . . . . . f (5.80) 1.50.

REGISTER op de onderwerpen, behandeld in de
Kronijk, de Berigten en den Codex diplo-
maticus . . . . . - (1.80) 1.50.

WERKEN.

NIEUWE SERIE.

1. Annales Egmundani . . . . . f (1.20) 1.—.
2. Verbaal van de ambassade naar Engeland.
1685 . . . . . - (1.80) 1.—.
3. Memoriën van Roger Williams. . . . . - (2.10) 1.—.
4. Kronijken van Emo en Menko . . . . . - (3.70) 1.50.
5. HORTENSIVS, Opkomst en ondergang van
Naarden. . . . . - (4.50) 1.50.
6. Kronijk van Holland van den Clerc uten
laghen landen bi der see . . . . . - (2.30) 1.—.
7. Kronijk v. Eggerik Egges Phebens. 1565-1594. - (2.40) 1.—.
8. VERWIJS, De oorlogen van Albrecht van
Beieren met de Friezen. . . . . - (9.80) 2.50.
9. Verbaal van de ambassade naar Dene-
marken, enz. 1625 . . . . . - (2.30) 1.—.
10. Verbaal v. d. ambassade n. Engeland. 1625. - (1.90) 1.—.
11. Brieven van J. Wtenbogaert. I. (1584-1618) - (4.00) 1.50.
12. Brieven v. J. Wtenbogaert II 1. (1618-1621) - (2.80) 1.—.
13. Memorials of P. P. J. Quint Ondaatje . . - (4.00) 1.50.
14. Verhooren van Hugo de Groot . . . . . - (4.80) 2.—.
15. Brieven v. J. Wtenbogaert. II 2. (1621-1626) - (5.50) 2.—.
16. Memoriën van Cornelis Pieterszoon Hooft. - (4.90) 2.—.
17. Brieven v. J. Wtenbogaert. III 1. (1626-1627) - (6.50) 2.—.
18. Onderzoek omtrent de Middelburgsche be-
roerten van 1566 en 1567. . . . . - (3.40) 1.50.
19. Brieven v. J. Wtenbogaert. III 2. (1628-1629) - (8.20) 2.50.

20.	Brieven v. Joh. Wtenbogaert. III 3. (1630). f	(6.10)	2.—.
21.	De rekeningen der grafelijkheid van Holland. I.	(5.80)	2.50.
22.	Brieven v. J. Wtenbogaert. III 4. (1631-1644) -	(4.50)	1.50.
23.	Journal van Constantijn Huygens den zoon. 1688—1696 I.	(6.70)	6.70.
24.	De rekeningen der grafelijkheid van Holland. II.	(7.20)	2.50.
25.	Journal van Constantijn Huygens den zoon. 1688—1696. II.	(7.90)	7.90.
26.	De rekeningen der grafelijkheid van Holland. III.	(6.20)	2.50.
27.	Brieven van en aan J. D. van der Capellen van de Poll	(10.80)	3.—.
27b.	Brieven van en aan J. D. van der Capellen van de Poll. (Aanhangsel).	(1.40)	1.—.
28.	BOMELIUS, Bellum Trajectinum	(1.40)	1.—.
29.	De rekeningen der grafelijkheid van Zeeland. I.	(6.80)	3.—.
30.	De rekeningen der grafelijkheid van Zeeland. II.	(5.30)	3.—.
31.	MULLER, Lijst van Noord-Nederlandsche kronijken	(1.40)	1.—.
32.	Journalen van Constantijn Huygens den zoon. 1673—1678	(3.50)	3.50.
33.	Négociations de d'Avaux à la cour de Suède. 1693—1698. I.	(8.00)	2.50.
34.	Négociations de d'Avaux. II.	(5.40)	2.—.
35.	Négociations de d'Avaux. III 1.	(5.60)	2.—.
36.	Négociations de d'Avaux. III 2.	(3.90)	1.50.
37.	Brieven van Lionello en Suriano en verslag van Trevisano aan den Senaat van Venetië. 1616—1620	(6.10)	3.50.
38.	Brieven aan R. M. van Goens. I.	(6.60)	3.50.
39.	Dagverhaal van Jan van Riebeeck. I. (1652-1655).	(7.80)	7.80.
40.	Rijmkroniek van Melis Stoke. I.	(5.00)	2.50.
41.	De geschillen over de afdanking van het krijgsvolk. 1649—1650.	(5.40)	2.50.
42.	Rijmkroniek van Melis Stoke. II.	(4.80)	2.50.
43.	Brieven aan R. M. van Goens. II.	(4.60)	1.50.
44.	Brieven van Jhr. Arend van Dorp. I.	(6.60)	3.—.
45.	Memorien v. Mr. D. v. Bleyswijk. 1734—1755 -	(4.50)	3.—.

46.	Journalen van Constantijn Huygens den zoon. 1680—1682.	f (2.20)	2.20.
47.	Correspondentie van Lodewijk van Nassau	(2.90)	2.90.
48.	Kroniek van Sicke Benninge	(2.40)	2.40.
49.	Narracio de Groninghe, de Thrente et de Covordia.	(2.10)	2.10.
50.	Brieven van Jhr. Arend van Dorp. II.	(7.80)	2.50.
51.	Documents concernant les relations entre le duc d'Anjou et les Pays-Bas. I. (1576-1578).		6.80.
52.	Resolutiën van de vroedschap van Utrecht betreffende de akademie. 1632—1699		2.00.
53.	De registers en rekeningen van het bisdom Utrecht. 1325—1336. I.		7.30.
54.	De registers en rekeningen van het bisdom Utrecht. 1325—1336. II.		8.—.
55.	Documents concernant les relations entre le duc d'Anjou et les Pays-Bas. II. (1578-1579).		6.25.
56.	Brieven aan R. M. van Goens. III		3.—.
57.	Documents concernant les relations entre le duc d'Anjou et les Pays-Bas. III. (1579-1581)		8.90.
58.	Dagverhaal v. Jan v. Riebeek II. (1656-1658).		8.—.
59.	Dagverhaal v. Jan v. Riebeek III. (1659-1662)		8.—.
60.	Documents concernant les relations entre le duc d'Anjou et les Pays-Bas. IV. (1581-1583).		4.50.

DERDE SERIE.

1.	FR. DUSSELDORP, Annales. 1566—1616		7.50.
2.	De oudste stadsrekeningen van Dordrecht. 1284—1424.		2.40.
3.	Het oudste cartularium van het sticht Utrecht.		4.60.
4.	Brieven van Willem V aan Van Lijnden van Blitterswijk		3.50.
5.	Lettres de Pierre de Groot à Abraham de Wicquefort. 1668—1674		5.25.
6.	Rekeningen van de gilden van Dordrecht. 1438—1600		2.80.
7.	H. BONTEMANTEL, De regeeringe van Amsterdam. 1653—1672. I		5.50.
8.	H. BONTEMANTEL, De regeeringe van Amsterdam. 1653—1672. II.		6.—.
9.	Rekeningen d. stad Groningen u. d. 16 ^e eeuw.		4.—.
12.	Diarium Everardi Bronchorstii. 1591—1627		2.40.

ABRAHAM DE WICQUEFORT. Histoire des Provinces- Unies des Pais-Bas. 4 vol	f 26.—.
BULLARIUM TRAJECTENSE. 2 tom.	- 24.—.
VERSLAG van de algemeene vergadering der leden op 16 April 1895.	- 0.60.
VERSLAG van de algemeene vergadering der leden op 20 April 1897.	- 0.90.
BEPALINGEN over de uitgave van handschriften. . .	- 0.25.
BEPALINGEN over het uitgeven van handschriften, betrekking hebbende op de nieuwe geschiedenis .	- 0.20.
CATALOGUS der boekerij van het Historisch Genoot- schap. 3 ^e uitgave. 1872	- 1.60.
1e SUPPLEMENT op den Catalogus der boekerij van het Historisch Genootschap (1882)	- 1.10.
2e SUPPLEMENT op den Catalogus der boekerij van het Historisch Genootschap (1895)	- 2.10.

UITGAVEN
VAN HET
HISTORISCH GENOOTSCHAP 1).

- Lijst van Noord-Nederlandsche kronijken, met opgave van bestaande handschriften en litteratuur. Door S. Muller Fz. . . . . f (1.40) 1.—
Volledige lijst van alle Noord-Nederlandsche kronijken en wegwijzer door de bestaande handschriften van uitgegevene en onuitgegevene kronijken.
- Annales Egmundani . . . . . f (1.20) 1.—
Oudste bron voor de geschiedenis van het graafschap Holland.
- Rijmkroniek van Melis Stoke. Uitgegeven door W. G. Brill 2 deelen . . . . . f (9.80) 5.—
Belangrijk verhaal van een grafelijken klerk omtrent de geschiedenis van de laatste tijden van het Hollandsche en het optreden van het Henegouwsche huis.
- Kronijk van Holland van een ongenoemden geestelijke (gewoonlijk genaamd Kronijk van den Clere uten laghen landen bi der see) . . . . . f (2.30) 1.—
Kronijk, waarvan de tekst nauw verwant is aan de Hollandsche vertaling der belangrijke kronijk van Beka.
- HENRICUS BOMELIUS, Bellum Trajectinum. f (1.40) 1.—
Verhaal van de gebeurtenissen, die aan de annexatie van het sticht Utrecht door Karel V voorafgingen.
- Kronijken van Emo en Menko. Uitgegeven door Feith en Acker Stratingh . . . . . f (3.70) 1 50.
Belangrijkste bron voor de oudste geschiedenis van Friesland, vooral voor de sociale historie.
- Quedam narracio de Groninghe, de Thrente, de Covordia et de diversis aliis sub diversis episcopis Trajectensibus. Uitgegeven door C. Pijnacker Hordijk f (2.10) 2.10.
Belangrijk voor de geschiedenis van Groningen en Drente in de 12e en 13e eeuw. Uitgaaf volgens een handschrift, dat aan de uitgevers der Monumenta Germaniae onbekend is gebleven.

---

1) Dit overzicht der uitgaven van het genootschap bedoelt alleen den hoofdinhoud der werken, niet den volledige inhoud te vermelden.

- De kroniek van Sicke Beminge. 1^e en 2^e deel (kroniek van Van Lemego). Uitgegeven en met kritische aantekeningen voorzien door J. A. Feith; met eene inleiding van P. J. Blok . . . . . *f* (2 40) 2 40.
Verhaal van een hooggeplaatst getuige van de gebeurtenissen te Groningen in de 15e en het begin der 16e eeuw, hier voor het eerst op betrouwbare wijze uitgegeven. Ook de hier overgenomen kroniek van Lemego over de 15e eeuw is het werk van een tijdgenoot.
- Het oudste cartularium van het sticht Utrecht. Uitgegeven door S. Muller Fz. . . . . *f* 4.60.
Bevat alle keizeroorakonden van het sticht Utrecht en alle andere giftbrieven uit de oudste tijden van het bisdom.
- Bullarium Trajectense. Romanorum Pontificum diplomata usque ad Urbanum Papam VI in veterem episcopatum Trajectensem destinata. Edidit Gisb. Brom. 2 tomi
f 24.—.
Volledige verzameling van de in het pauselijk archief aanwezige oorkonden, betrekking hebbende op het bisdom Utrecht.
- De rekeningen der grafelijkheid van Holland onder het Henegouwsche huis. Uitgegeven door H. G. Hamaker. 3 deelen . . . . . *f* (19 20) 7.50
- De rekeningen der grafelijkheid van Zeeland onder het Henegouwsche Huis. Uitgegeven door H. G. Hamaker. 2 deelen . . . . . *f* (12 10) 6.—.
Oudst bewaarde rekeningen van de Hollandsche graven, overrijk aan bijzonderheden betreffende de geographische, administratieve en sociale toestanden van Holland in de veertiende eeuw.
- De registers en rekeningen van het bisdom Utrecht. 1325—1336. Uitgegeven door S. Muller Fz. 2 deelen. *f* 15 30.
Eenige bron voor de kennis van de administratie van het bisdom Utrecht in het begin van de veertiende eeuw.
- De oudste stadsrekeningen van Dordrecht. 1284—1424. Uitgegeven door C. M. Dozy. . . . . *f* 2 40.
Bevat o. a. de eenige stadsrekeningen uit de dertiende eeuw, die in Nederland bewaard zijn.
- Rekeningen van de gilden van Dordrecht. 1438—1600. Uitgegeven door J. C. Overvoorde. . . . . *f* 2 80.
Eenige bewaarde middeleeuwsche rekeningen van Nederlandsche gilden, van belang voor de kennis van de inrichting dezer corporaties.
- Rekeningen der stad Groningen uit de 16^e eeuw. Uitgegeven door P. J. Blok . . . . . *f* 4.—.
Geven een volledig overzicht van de administratie der stad Groningen in de eerste helft der zestiende eeuw.

E. VERWIJS. De oorlogen van hertog Albrecht van Beieren met de Friezen in de laatste jaren der XIVe eeuw. *f* (9.80) 2 50

Bewerking van deze belangrijke episode der Nederlandse geschiedenis, voornamelijk getrokken uit de grafelijkheidsrekeningen van Holland.

Onderzoek van 's Konings wege ingesteld omtrent de Middelburgsche beroerten van 1566 en 1567 Uitgegeven door J. Van Vloten . . . . . *f* (3 40) 1 50

Zeer belangrijke bron voor de geschiedenis van de hagepreeken, den beeldenstorm en het eerste gewapende verzet tegen de Spanjaarden in Zeeland.

Correspondentie van en betreffende Lodewijk van Nassau en andere onuitgegeven documenten Verzameld door P J Blok . . . . . *f* (2.90) 2 90

Bevat o. a. de onuitgegeven apologie van Lodewijk, de rechterhand van zijn broeder prins Willem van Oranje, en eene correspondentie betreffende zijne onderhandelingen met het Fransche hof.

HORTENSIVS, Over de opkomst en den ondergang van Naarden. Uitgegeven door Peerlkamp en A. Perk *f* (4.50) 1 50.

Dit geschrift van Lambertus Hortensius, rector der Latijnsche school te Naarden, is vooral merkwaardig om de mededeelingen over het begin van den 80-jarigen oorlog en het uitvoerig verhaal van het uitmoorden van Naarden door de Spanjaarden (1572).

Memoriën van Roger Williams. Uitgegeven door J. T. Bodel Nyenhuis . . . . . *f* (2 10) 1.—.

Merkwaardig voor de oorlogsgeschiedenis der jaren 1572—1574; de schrijver was ooggetuige der gebeurtenissen in de eerste jaren van den opstand tegen Spanje.

Brieven en onuitgegeven stukken van Jonkheer Arend van Dorp, heer van Maasdam. Uitgegeven door J. B. J. N. ridder De van der Schueren. 2 deelen. *f* (14.40) 5 50

Papieren van een handlanger van prins Willem I, belangrijk voor de intieme geschiedenis van den opstand tegen Spanje.

Documents concernant les relations entre le duc d'Anjou et les Pays-Bas. (1576—1583) Publiés par P. L. Muller et Alph. Diegerick. Tome I—IV (1576—Mars 1583). *f* 26.45.

Volledige bronnenuitgave betreffende de tusschenkomst van den hertog van Anjou, broeder van Hendrik III, in de zaken van den Nederlandschen opstand en de sanneming van de soevereiniteit over de Nederlandsche gewesten.

Kronijk van Eggerik Egges Phebens. 1565—1594. Uitgegeven door H. O. Feith . . . . . *f* (2 40) 1.—.

Groningsche kronijk van een onpartijdigen hervormingsgezinde, bron van Emmius.

Uittreksel uit Francisci Dusseldorpii Annales. 1566—1616.
Uitgegeven door R. Fruin . . . . . f 7.50.

De geschiedenis van den opstand, door een katholiek tijdgenoot geschreven.

Diarium Everardi Bronchorstii sive Adversaria omnium
quae gesta sunt in academia Leidensi, 1591—1627.
Uitgegeven door J. C. Van Slee . . . . . f 2 40.

Curieuse aantekeningen over het onderwijs en het leven aan de Leidsche academie.

Brieven van Lionello en Suriano uit Den Haag aan Doge
en Senaat van Venetië in 1616—1618, benevens Verslag
van Trevisano betreffende zijne zending naar Holland
in 1620 . . . . . f (6.10) 3.50

Merkwaardige brieven van de bekende Venetiaansche diplomaten
over de geschillen tijdens het bestand.

Memoriën en adviezen van Cornelis Pieterszoon Hooft.
f (4.90) 2.—

Belangrijk voor de geschiedenis van Amsterdam in de jaren
1578—1620 en voor de houding van deze stad in de godsdien-
stige geschillen.

Verhooren en andere bescheiden betreffende het rechts-
geding van Hugo de Groot Uitgegeven door R. Fruin.
f (4.80) 2.—

Belangrijk voor de kennis van den strijd tusschen de twee groote
staatspartijen in het begin van de republiek, waarbij Grotius
eene belangrijke rol vervulde.

Brieven en onuitgegeven stukken van Johannes Wten-
bogaert 1584—1644 Uitgegeven door H. C. Rogge 7
deelen . . . . . f (37.60) 12.50.

Deze correspondentie van den bekenden Remonstrantschen hof-
prediker van prins Maurits is in de eerste plaats belangrijk voor
de geschiedenis van de kerkelijke woelingen tijdens het bestand.

Verbaal van de ambassade van Aerssen, Joachimi en Bur-
mania naar Engeland 1625 . . . . . f (1.90) 1 —.

Berat de onderhandeling over een verbond van onderlinge be-
scherming na het afspringen van het huwelijk tusschen den zoon
van den Engelschen koning en eene Spaansche prinses.

Verbaal van de ambassade van Gaspar van Vosbergen bij
den koning van Denemarken, den Neder-Saxischen kreits
en den koning van Zweden. 1625 . . . . . f (2 30) 1 —.

Behelst de onderhandelingen over een verbond tegen den keizer
en den koning van Spanje in het begin van den Dertigjarigen
oorlog.

Resolutiën, genomen bij de vroedschap van Utrecht be-
treffende de Illustre school en de Akademie in hare

stad. Uitgegeven door J. A. Wijnne. 1e stuk (1632—1699) . . . . . f 2 00.

Merkwaardig voor de geschiedenis van het akademisch onderwijs in de zeventiende eeuw. (Zal eerlang vervolgd worden.)

ABRAHAM DE WICQUEFORT, Histoire des Provinces-Unies des Païs-Bas, depuis le parfait établissement de cet estat par la paix de Munster. 4 volumes . . . f 26.—

De beste gelijktijdige geschiedenis van de Nederlanden in de tweede helft der zeventiende eeuw door een diplomatiek agent.

De geschillen over de afdanking van het krijgsvolk in de Vereenigde Nederlanden in de jaren 1649 en 1650. Toegelicht door J. A. Wijnne . . . . . f (5 40) 2 50.

De bekende geschillen van het jaar 1650 worden hier toegelicht uit onbekende stukken uit het Huis-archief van H. M. de Koningin.

Dagverhaal van Jan van Riebeeck, commandeur aan de Kaap de Goede Hoop. 1652—1662. 3 deelen. f 23 80

Merkwaardig verhaal van den stichter der Kaapkolonie omtrent de geschiedenis van deze kolonie.

H. BONTEMANTEL, De regeeringe van Amsterdam, soo in 't civiel als crimineel en militaire. 1653—1672. Uitgegeven door G. W. Kernkamp. 2 deelen . . . f 11.50

Gedenkschriften van een Amsterdamsch regent uit den tijd van Jan De Witt, belangrijk voor de kennis van de regeering en de regeeringsintriges van Amsterdam.

Lettres de Pierre de Groot à Abraham de Wicquefort. 1668—1674. Publiées par F. J. L. Krämer . . . f 5.25.

Brieven van P. De Groot, den zoon van Hugo De Groot, voornamelijk loopende over de Keulsche vredeshandeling in 1673.

Journalen van Constantijn Huygens den zoon 1673—1678. f (3 50) 3 50.

Journalen van Constantijn Huygens den zoon. 1680—1682 en 1649—1650 . . . . . f (2 20) 2 20

Journal van Constantijn Huygens den zoon. 1688—1696. 2 deelen. . . . . f (14.60) 14.60.

Journalen van den secretaris van Willem III, hoogst belangrijk voor de kennis van personen en de zedengeschiedenis van de laatste helft der zeventiende eeuw.

Verbaal van de buitengewone ambassade naar Engeland in 1685. . . . . f (1.80) 1.—.

Gewichtig voor de kennis van de verhouding der republiek tot koning Jakob II na diens troonsbestijging en den opstand van Monmouth en zijne aanhangers.

Négociations du comte D'Avaux, ambassadeur à la cour de Suède, pendant les années 1693, 1697, 1698. Publiées par J. A. Wijnne. 4 volumes. . . . f (22.90) 8—.

Belangrijk voor de geschiedenis van de diplomatieke betrekkingen der mogendheden ten tijde van den Negenjarigen oorlog.

Memorien van Mr. Diderik Van Bleyswijk, burgemeester van Gorinchem. 1734—1755. Uitgegeven door Theod. Jorissen . . . . . f (4.50) 3.—.

Belangrijk voor de geschiedenis van de familieregeering en de regentenintriges in de steden van Holland.

Brieven van en aan Joan Derck Van der Capellen van de Poll. Uitgegeven door W. H. De Beaufort. Met aanschijf door J. A. Sillem. 2 deelen. f (12.20) 4—.

Brieven van den bekenden adellijken patriotschen leider, hoogst belangrijk voor de geschiedenis van de jaren 1763—1784.

Brieven aan R. M. Van Goens en onuitgegeven stukken hem betreffende. 3 deelen . . . . . f (14.20) 8—.

Belangrijk voor de autobiografie van R. M. Van Goens en voor de kennis van zijne verhouding tot de stadhouderlijke partij. Bevat bovendien eene uitgebreide correspondentie met buitenlandsche geleerden.

Brieven van prins Willem V aan baron Van Lijnden van Blitterswijk. Uitgegeven onder toezicht van F. De Bas.

f 3 50

Vertrouwelijke brieven van den prins aan zijn vertegenwoordiger als eerste edele in Zeeland.

Memorials and times of Peter Philip Juriaan Quint On-
daatje. By Mrs. Davies . . . . . f (4.00) 1.50.

Biographie van den bekenden Utrechtschen patriot van 1784 en volgende jaren.

KRONIJK.

EERSTE SERIE.

Ie jaargang. (Is niet in druk verschenen.)

IIe jaargang. 1846 . . . . . f (5.—) 1.50

Behelst tal van bijzonderheden over historische personen, kerkelijke zaken, universiteitswezen enz. — Inventaris van brieven uit het archief der voormalige vijf kapittelen te Utrecht (1380—1513). — Kleine historische mededeelingen enz. enz.

IIIe jaargang. 1847 . . . . . f (2 70) 1.50.

Vervolg van den inventaris der brieven uit het archief der voormalige vijf kapittelen te Utrecht (1514, 1515). — Vele wetenswaardigheden over archaëologie, genealogie, archiefwezen. — Verklaring van spreekwijzen (dialecten) en spreekwoorden enz. enz.

IVe jaargang. 1848. . . . . f (3.70) 2.50.

Verschillende brieven van prins Willem I, Paulus Merula (minnebrief), Wtenbogaert e. a. — Vervolg van den inventaris der 5 kapitelen (1516, 1517). — Mededeelingen over Czaar Peter en zijne vrouw e. a. — Toestand der archieven van Nijmegen, Utrecht, Groningen, Dordrecht en andere steden enz. enz.

V^e jaargang. 1849 . . . . . f (6.—) 2.50.

Inventarissen van verschillende stads-archieven. — Brieven van David van Bourgondië, Philips II, prins Willem I, Hugo De Groot, e. a. — Bijdragen tot de geschiedenis van het Nederlandsche zeewezen en krijgswezen (1618) enz. enz.

T W E E D E S E R I E.

VIe jaargang. 1850 . . . . . f (6.—) 2.—.

Inventarissen van verschillende archieven van steden, gerechten en gasthuizen. — Brieven o. a. van Adolf en Karel van Gelder (1456—1477), Christiaan II van Denemarken (1525), Karel V (1537), Philips II (1561, 67), E. Leoninus (1581), prins Willem I (1582), Maurits van Nassau (1600) e. a. — Bijzonderheden over Utrechtsche bisschoppen, hertogen van Gelre e. a.; over den vredehandel te Utrecht (1713); over aflaatgelden, papiermerken enz. enz.

VIIe jaargang. 1851 . . . . . f (6.40) 3.—.

Inventarissen van archieven. — Academie te Franeker. — Middeleeuwsche kerkgebouwen in Friesland en Groningen. — Graftombes in Germaanschen smaak en in dien der Renaissance. — Tien brieven betreffende de Geldersche aangelegenheden in 1535—1537. — Brieven van bekende personen; genealogiën enz. enz.

VIIIe jaargang. 1852 . . . . . f (6.80) 3.—.

Reproductie van den „Almanach nae den nieuwen ende ouden stijl. Opt Jaer ons Heeren M.D.XCVIII”, in 12° te Delft bij Bruyn Harmansz. — 19 brieven van Anna van Egmond aan haren broeder Maximiliaan. — Keuken-rekening van de grafelijkheid van Holland en Zeeland. 1401. — Stukken over de Oost-Indische Compagnie. — Emigreerende families uit Antwerpen naar Middelburg. 1586 enz. enz.

IXe jaargang. 1853 . . . . . f (6.80) 3.—.

Belsngrijke onderschepte Portugeesche briefwisseling. 1634. — Stukken van Jan Pietersz. Coen over den handel in Indië. 1622, 1623. — Fragmenten van oude kronieken. — Journaal, gehouden te Batavia door den directeur-generaal Ph. Zwart. 1636. — Chronologische opgave der oorkonden over de 13^e en 14^e eeuw in het stads-archief te Harderwijk. — Bijdragen tot de geschiedenis van het geschtwezen (1491—1528). — Brieven; genealogische mededeelingen enz. enz.

X^e jaargang. 1854 . . . . . f (6.80) 3.—.

Uiterste wil van prins Maurits. — Eenige merkwaardige von-

nissen. 1524—1645. -- Handel op Perzië en de golf van Bengalen. 1633. -- Stukken over de Oost-Indische Compagnie. -- 109 Brieven van Maria van Nassau. 1605—1615. -- Charters in het stads-archief van Harderwijk. 1402—92 enz. enz.

DERDE SERIE.

XIe jaargang. 1855 . . . . . f (3 20) 1.—
Betrekking tusschen de Nederlanden en Genève in 1589, 1590. --
Stukken over de West-Indische Compagnie. -- Geslachtswapenen
en rouwborden in kerken. -- Stukken betreffende de krijgsgeschie-
denis. -- Brieven enz. van en aan Anna Maria van Schurman. --
Onuitgegeven gedichten van Const. Huygens enz. enz.

XIIe jaargang. 1856 . . . . . f (3 60) 1.—
Rechtstoestand in het begin der 15e eeuw. -- Rechtsgebruiken in
de middeleeuwen. -- Eenige merkwaardige vonnissen uit den tijd
der geloofsvervolging te Amsterdam in de 16e eeuw. -- Bijdrage
tot de geschiedenis van den bouw van den Dom te Utrecht. --
Autobiographie van den gouverneur-generaal P. A. van der
Parra. -- Grafsteden der oudste bewoners van Denemarken enz. enz.

XIIIe jaargang. 1857 . . . . . f (4 80) 1.50.
Oorkonden betrekkelijk den twist tusschen den bisschop van
Utrecht en den heer van Wisch in 1490. -- Inventaris van het
stadsarchief te Oudewater. -- Begiftigingen en bezittingen van
het Carthuiser-convent bij Utrecht. -- Charter van 1368, be-
vattende een overzicht van het bisdom Utrecht in 1278.

XIVe jaargang. 1858 . . . . . f (5 10) 1.50.
Stukken betrekkelijk den oorlog met Frankrijk in 1672. -- Oude
doopvonten (met afbeeldingen). -- Stukken betrekkelijk de her-
vormingsberoerten te Utrecht in 1566 en 1567. -- Expeditie naar
Portugal in Sept. 1657 enz. enz.

XVe jaargang. 1859 . . . . . f (4 60) 1.50.
Brieven van prins Willem van Oranje aan zijne vrouw Anna
van Egmond. -- Liefdadige stichtingen te Utrecht. -- Charters
uit het stads-archief te Harderwijk, 14e en 15e eeuw. -- Ge-
vangenneming van Paulus Buys, 1586 enz. enz.

VIERDE SERIE.

XVIe jaargang. 1860 . . . . . f (5 40) 1.50.
Aanteekeningen betrekkelijk het beleg van Haarlem. -- Overland-
reis van Indië naar Europa in 1757. -- Stukken voor de ge-
schiedenis van de jaren 1588 en 1589 enz. enz.

XVIIe jaargang. 1861 . . . . . f (5 80) 1.50.
Stukken voor de geschiedenis der jaren 1588 en 1589. -- Ver-
dedigingswerken van de IJssel. 1672. -- Brieven van Willem

van Liere. — Onkosten der judicature van Oldenbarneveld. —
Onkosten der Dordsche synode enz. enz.

XVIIIe jaargang. 1861 . . . . . f (6.60) 1.50.
Stukken voor de geschiedenis der jaren 1590 en 1591 enz. enz.

XIXe jaargang. 1863 . . . . . f (7.40) 2.—.
Stukken voor de geschiedenis van het jaar 1592. — Wicqueforts
Mémoires. — Heinrici ab Hovel Speculum Westphaliae enz. enz.

XXe jaargang. 1864 . . . . . f (7.20) 2.—.
Stukken voor de geschiedenis der jaren 1593 en 1594. — De
benoeming van graaf Johan van Nassau tot stadhouder van Gel-
derland. — Beschrijving van een tocht naar de bovenlanden van
Banjermassing in het jaar 1790. — De bekostiging der voor-
malige fortificatiewerken der stad Utrecht enz. enz.

VIJFDE SERIE.

XXIe jaargang. 1865 . . . . . f (7.60) 2.—.
Stukken voor de geschiedenis van het jaar 1595. — Thysius
Leere en Order der Ned. Geref. Kerken. — Rapport fait par
Monsieur de St. Aldegonde au Conseil d'Etat de sa négociation
en France. 1581. — Bijdrage tot de geschiedenis der geweeene
en andere behangseltapijten, vooral in Denemarken enz. enz.

XXIIe jaargang. 1866 . . . . . f (7.20) 2.—.
Stukken betreffende de onlusten binnen Utrecht in 1610. —
Verbaal van de legatie van Leoninus, van Loozen, Valeke en
Franckena naar Engeland in 1596. — Stukken betreffende de
Remonstranten enz. enz.

XXIIIe jaargang. 1867 . . . . . f (9.20) 2.50.
Concept van eene Compagnie van assurance en van haar octrooi.
1628, 29. — Brieven van Joh. Heinsius over den in 1632 aan-
geknoopten vredehandel. — Eene bijdrage tot het leven van
Onno Zwier Van Haren. — Over den geest en de strekking
van het Amsterdamsche patriciaat enz. enz.

XXIVe jaargang. 1868 . . . . . f (9.40) 2.50.
Brieven van Maarten Harpertz. Tromp en van Witte Cornelisz.
De Witt. — Brieven van Bilderbeck, Nederlandsch agent te
Keulen, betreffende het laatste gedeelte van den Dertigjarigen
oorlog. — Aegidius Daalmans, Indiaanse aanteekeningen enz. enz.

XXVe jaargang. 1869 . . . . . f (10.70) 3.—.
Stukken betreffende den vrijen handel op Brazilië. 1637. — Ori-
gineele brieven van H. Doedens aan Ant. Van Hilten betreffende
de West-Indische Compagnie. 1644—1648. — Journaal van Joh.
Van Kerkhoven, heer van Heenvliet, hofmeester van de princes-
royaal, over de ziekte en den dood van prins Willem II en
de kwestien omtrent de voogdij van den jonggeboren prins. —
Geheime correspondentie uit Engeland. 1659, 1660 enz. enz.

ZESDE SERIE.

- XXVIe jaargang. 1870 . . . . . f (8.—) 2 50.
 Geschillen te Nijmegen. 1617. — Het Geusen Liedboek. — Ver-
 volging van de Remonstranten in Land en Stad van Utrecht.
 1619 enz. — Eenige aantekeningen wegens het gebeurde te
 Utrecht in 1786 en 1787. — Reijournal uit de 17^e eeuw naar
 het Heilige Land enz. enz.
- XXVIIe jaargang. 1871 . . . . . f (8 20) 2 50.
 Aantekeningen betrekkelijk het gebeurde te Utrecht in 1786 en
 1787. — Stukken rakende de Quadruple Alliantie. — Grondig
 verhaal van Amboyna. 1621. — Verhaal van eenige oorlogen in
 Indië. 1622 enz. enz.
- XXVIIIe jaargang. 1872 . . . . . f (6 20) 2 50.
 Uit de papieren van eenen bewindhebber der Oost-Indische Com-
 pagnie. — Brieven van R. Hoogerbeets. — Doleantiën over mis-
 bruiken in de regeering van Friesland. 1627 enz. enz.
- XXIXe jaargang. 1873 . . . . . f (8 30) 2 50.
 Stukken betreffende de geschiedenis van den oorlog in 1630 en
 eenige volgende jaren. — Reformatie van 's Hertogenbosch.
 1630. — Classicale acta van Brazilië. 1636—1644. — Brieven
 van Willem Van Oldenbarneveld aan Hugo De Groot. — Uit de
 papieren van eenen bewindhebber der Oost-Indische Compagnie. —
 Aanbevelingen voor scheepskapitein enz., ingekomen bij Johan
 De Witt. 1653—1672 enz. enz.
- XXXe jaargang. 1874. . . . . f (10 30) 3 —.
 Staat van ontvangsten en uitgaven der geestelijke goederen tot
 onderhoud van predikanten. 1590. — Politieke brieven uit de
 jaren 1784, 1785 en 1786, meerendeels van den heer Maxim.
 D'Yvoy. — Uit de papieren van eenen bewindhebber der Oost-
 Indische Compagnie. — Verhaal der gevangenschap van Olden-
 barneveld, beschreven door zijn knecht Jan Francken enz. enz.
- XXXIe jaargang. 1875 . . . . . f (8.40) 2 50.
 Rapport der geheime staatscommissie nopens de toekomstige in-
 richting en huishouding van den staat. 1818. — Journaal van
 Splinter Helmich, soldaat en later hopman in dienst van den
 lande. 1572—1598. — De magistraatsbestelling te Utrecht onder
 de republiek. — De vorming van het Oversticht. — Brieven
 van prins Willem V. 1786—1793 enz. enz.

BERIGTEN.

- I^e deel 1^e stuk . . . . . f (3.40) 1 50.
 Dodt van Flensburg over Valerius Andreas. — Visscher over Jan
 van Rode, vertaler der Somme le Roy. — Dodt van Flensburg
 over Adam en Paul van Vianen. — Utrechtsch handschrift der

- Snorra-Edda. — Eyck van Zuilichem, Bouw- en beeldhouw-
kundige voortbrengselen in ons land.
- I^e deel 2^e stuk . . . . . *f* (2.20) 1 50.
Nederlandsche handschriften in de Keizerlijke bibliotheek te
Petersburg. — Asch van Wijck, Schuttengilden in Nederland.
- IIe deel 1^e stuk . . . . . *f* (2.20) 1 50.
Verblijf van Christiaan II van Denemarken in Nederland. 1521. —
Beroerten te Gent onder Karel V.
- IIe deel 2e stuk. . . . . *f* (3.80) 3 80.
Verhooren van Oldenbarnevelt.
- IIIe deel 1e stuk. . . . . *f* (3.—) 1.50.
Geschiedenis van het geslacht Van Mathenesse. — Catalogue de
documents manuscrits relatifs à l'histoire de la Hollande dans
les bibliothèques de Paris.
- IIIe deel 2e stuk. . . . . *f* (3.—) 1.50.
Journaal omtrent de vredehandeling te Utrecht.
- IVe deel 1e stuk. . . . . *f* (3.—) 2.—.
Geschiedenis van het geslacht Nijenrode.
- IVe deel 2e stuk. . . . . *f* (2.50) 1.50.
De Upstalboom bij Aurich. — Bescheiden over het eerste tijdvak
van de geschiedenis der hervorming in Utrecht. 1524—1566.
- V^e deel 1^e stuk. . . . . *f* (3.20) 1.50.
Rapport van den gouverneur generaal Loten over Makassar. —
Rapport van den heer van Sommelsdijk over zijne legatie naar
Venetië in 1620.
- V^e deel 2e stuk. . . . . *f* (2.50) 1.—.
Rapport van eene reis naar het hof van Candië. 1671. — Auto-
biografie van den gouverneur generaal Rijklof Van Goens.
1678—1681. — Memorie betreffende het eiland Ceylon door R.
Van Goens Jr. 1679.
- VIe deel 1e stuk . . . . . *f* (2.50) 1.—.
De Wicquefort, Mémoires sur la guerre de 1672.
- VIe deel 2e stuk. . . . . *f* (2.10) 1.—.
Dagelijksche aantekeningen over het verblijf der Franschen te
Utrecht in 1672 en 1673.
- VIIe deel 1e stuk. . . . . *f* (5.50) 1.50.
Stukken betrekkelijk de verovering van Malakka. 1641.
- VIIe deel 2e stuk. . . . . *f* (6.50) 2.50.
Verbaal van de Nederlandsche gezanten in Engeland. 1618—1619. —
Rapport van het gebesogneerde te Tunis en Algiers. 1622—1623.

CODEX DIPLOMATICUS.

EERSTE SERIE (IN 4°).

- I^e deel 1^e stuk . . . . . f (2.60) 2.60.
Oorkonden betreffende het voormalig handelsverkeer van Utrecht. —
Oudste kameraarsrekeningen van Deventer. 1337—1347.
- I^e deel 2^e stuk . . . . . f (2.60) 2.60.
Brieven van Leibnitz en Cuperus o. a. over den Utrechtschen vrede.

TWEEDE SERIE (IN 8°).

- I^e deel 1^e stuk . . . . . f (3.75) 2 50.
Rekening van de testamentoren van Jacoba van Beieren.
- I^e deel 2^e stuk . . . . . f (3.10) 2 50.
Lettres de Paul Choart, seigneur de Buzanval. 1600.
- IIe deel 1^e stuk . . . . . f (6.20) 3 50.
Oudste burgemeestersrekening van Middelburg. 1364. — Oudste
kameraarsrekening van Utrecht. 1330. — Rekening van de brui-
loft van Jan van Touraine. 1406. — Bisschoppelijke rekening
van 1377.
- IIe deel 2^e stuk . . . . . f (3.20) 2 —.
Verbalen van Van Grijspere en Van Lent, commissarissen in de
troubles van 1567 en 1568.
- IIIe deel 1e stuk . . . . . f (6.50) 2 —.
Oude kroniek van Brabant.
- IIIe deel 2e stuk . . . . . f (3.40) 1.50.
Verbaal van de gedeputeerden in Engeland tot vereeniging van de
Engelsche en Nederlandsche Oost-Indische Compagnien. 1618.
- IVe deel 1e stuk . . . . . f (3.10) 1.50.
Lettres inédites du comte de Boussu. — Oudste rekening van
Antwerpen. 1324. — Rekening van Lier. 1377.
- IVe deel 2e stuk . . . . . f (5.20) 1.50.
Lettres de Marnix de St. Aldegonde et de Jean Casimir, comte
Palatin. — Briefwisseling met Don Jan van Oostenrijk. 1576—
1577.
- V^e deel . . . . . f (12.—) 4.—.
Toe Boecop, Kronijk der bisschoppen van Utrecht.
- VIe deel . . . . . f (1.20) 1.—.
Kronijken van Brabant, Holland en Vlaanderen.

BIJDRAGEN EN MEDEDEELINGEN.

- Iste deel . . . . . f (5.60) 2.50.
Sautijn Kluit, Utrechtsche courant. — Boele van Hensbroek,
Guicciardini.

- IIde deel . . . . . f (5 20) 2.50.
Rapport van Aubéry du Maurier. 1624.
- IIIde deel . . . . . f (5.20) 2 50.
Rekeningen der Buurkerk te Utrecht, 15de eeuw. — Brieven aan den hertog van Brunswijk-Wolfenbützel.
- IVde deel. . . . . f (8.80) 4.—.
Verloren van Themaat, Geschiedenis van de vicariën in de provincie Utrecht.
- Vde deel. . . . . f (5.40) 3.—.
Staatkundige berichten uit Frankrijk. 1650—1653. — Stukken over de lichteing der waardgelders te Utrecht. — Relas van 't gepasseerde op Alsen. 1658.
- VIde deel. . . . . f 6.—.
Documenten voor de geschiedenis der Nederlanders in het oosten. — Steven Van der Haeghen, Avonturen. 1575—1597. — Trois arrêts du Grand conseil de Malines, publiés par L. Galesloot.
- VIIde deel. . . . . f 5.—.
De Bas, Overgaaf der Bataafsche vloot 1795. — Verslag van Fr. Micheli. 1638. — Visitatie der kerken in het Sticht Utrecht. 1593.
- VIIIste deel . . . . . f 3 60.
Dagboek over 1672. — Apologie van Lodewijk van Nassau.
- IXde deel. . . . . f 6.10.
Stukken betreffende den strijd der bisschoppen van Utrecht met de stad Utrecht. — Stukken over den tegenstand der Utrechtsche katholieken tegen de Unie van Utrecht.
- Xde deel. . . . . f 5 80.
Buchelius, Observationes ecclesiasticae sub presbyteratu meo. — Zending van Dirk Van Hille naar Spanje. — Onbekende kroniek van het klooster Windesheim.
- XIde deel. . . . . f 6 60.
De Wicquefort, Mémoires sur la guerre de 1672. — Drie Brieven der Stadt Londen an die Stadt Dordrecht. 1359, herausg. von K. Höhlbaum. — De Bye, Gedenkschrift betreffende het bewind van Oldenbarnevelt. — Drie Utrechtsche kroniekjes vóór Beka's tijd.
- XIIde deel. . . . . f 4 10.
Politiek journaal van 1795. — Bijdragen tot de geschiedenis der Hervormde kerk te Gent. 1578—1584.
- XIIIde deel. . . . . f 5.—.
Gedenkschrift van Don Sancho de Londono. — Vervolg op het Recueil de Hopperus.
- XIVde deel. . . . . f 3.80.
Resolutien der Staten van Holland. 1577 en 1578. — Stadarekeningen van Dordrecht. 1323—1399. — Reisjournaal van Jhr. Coenders van Helpen.

- XVde deel** . . . . . *f* 4.90
 Journaal van Const. Huygens' reis naar Venetië. 1620. — Sommaire de la forme du régime des Provinces Unies. 1647. publié par A. Waddington. — Memorie van den gouverneur Van der Graaff over de gebeurtenissen aan de Kaap de Goede Hoop. 1780—1806.
- XVIde deel** . . . . . *f* 4.75.
 C. Block, Kroniek van het Regulierenklooster te Utrecht. — Buyck, Aanteekeningen over het geus worden van Amsterdam.
- XVIIde deel** . . . . . *f* 4.—.
 L. Reael, Amsterdamsche gedenkschriften. 1542—1567. — Magistraatsverandering te Utrecht in 1618.
- XVIIIde deel** . . . . . *f* 5.75.
 Fragment van de autobiografie van Const. Huygens. — Notulen en munimenten van het College van commercie te Amsterdam. 1663—1665. — Simon Van Leeuwen's Bedenckingen over de stadhouderlycke macht.
- XIXde deel** . . . . . *f* 5.25.
 Mémoires de M. De B. sur la cour de Guillaume III. — Memorie van Byam over de overgave van Suriname, medegedeeld door G. Edmundson. — Stukken over de Noordsche Compagnie.
- XXste deel** . . . . . *f* 3.25.
 Kroniek van het Goudsche fraterhuis. — Rapport van G. Pannekoek over zijne zending naar de Duitsche vorsten in 1558. — Notulen van de Patriottische partijdagen. 1783—1787. — Reisebericht des Mgr. Garampi in Holland, 1764, herausgeg. v. Fr. Von Weech.
- REGISTER op de Kronijk. 1846—1854** . . . . . *f* (5.80) 1.50.
 Minder goed bewerkt dan het latere register, doch veel uitvoeriger, daar alle voorkomende namen vermeld worden.
- REGISTER op de onderwerpen, behandeld in de Kronijk, de Berigten en den Codex diplomaticus.** *f* (1.80) 1.50.
 Voortreffelijk register, bewerkt door Dr. P. A. Tiele; bevat alleen de onderwerpen, waarover de artikelen handelen.
- BEPALINGEN over de uitgave van handschriften** . . . . . *f* 0.25.
- BEPALINGEN over het uitgeven van handschriften, betrekking hebbende op de nieuwe geschiedenis** . . . . . *f* 0.20.
 Deze regels, gedeeltelijk gesteld naar Duitsche voorschriften, worden in hoofdzaak gevolgd bij de uitgaven van het Historisch Genootschap.
- VERSLAG van de algemeene vergadering der leden van het Historisch Genootschap, ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het genootschap op 16 April 1895.**
f 0.60.
 Bevat o. a. een uitvoerig verslag van de rede van prof. Fruin over den veldtocht van het jaar 1572.

VERSLAG van de algemeene vergadering der leden van
het Historisch Genootschap, op 20 April 1897. *f* 0.90.

Bevat ook de op deze vergadering gehouden voordrachten der
heeren De Besufort, Hofstede de Groot en Muller.

CATALOGUS der boekerij van het Historisch Genootschap.
(3^e uitgave.) Met 2 supplementen dd. 1882 en 1895.
3 deelen . . . . . *f* 4.80.

Bovenstaande werken zijn, voor zoover zij voorhanden
zijn, voor de leden tegen de helft van den prijs
te bekomen. Men wende zich daarvoor direct tot den
uitgever **JOHANNES MÜLLER** te **AMSTERDAM**.
